Ad Vsum D. { Contarini / Aloysij } Lauder:

Cesare Giuliani
1838

OPVSCVLA OMNIA THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS TITVLI SANCTI XYSTI.

In tres distincta Tomos.

In hac vltima omnium editione diligentissimè recognita, locupletissimeque in marginibus illustrata.

Quorum seriem, & quæ in eis continentur, sequens index indicabit.

VENETIIS,
Apud Iuntas.
MDLXXXVIII.

INDEX
OMNIVM TRACTATVVM
QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR
IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI TRACTATVS.

TOMI SECVNDI TRACTATVS.

TOMI TERTII TRACTATVS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM, QVAE IN OPVSCVLIS CAIETANI CONTINENTVR.

Primus numerus significat paginam, secundus Columnam, tertius numerum intercolumnarem.

Benefi-

Ens

Natura

Paulus

Q

R

FINIS INDICIS IN OPVSCVLA CAIETANI.

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM, THOMAE DE VIO CAIETANI,

Tunc ordinis Prædicatorum generalis Magistri, nunc sancti Xysti Cardinalis, In comparationem authoritatis Papæ & Concilij.

PRAEFATIO.

TAMETSI Puto, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Ecclesiæque totius authoritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptãdam, diiudicandam: omnibus tamen gratũ fore puto, uel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersarijs quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, ut ea quę ueritatis sunt, defendãt, cęteris autem, vt pręsto ad legendum habeant quid de tãta, his temporibus cõcursatione maximaq; & olim sępe & in præsentia contentione, sit cõsti tuendum. Ego prædicatorum ordinis (Romanæ Ecclesiæ ueritatisq; studiosissimi) generalis Magister, hanc summę authoritatis comparationẽ, in defensionem quidẽ ueritatis & sedis Apostolicæ, non ut hominibus placeam (quanquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor) sed ut Iesu Christi ueritatisque seruus sim liberè scripsi, ibique imprę sentiarum & dedico quidem rectè, & perquàm libenter inscribo quòd ab illa sede, quam defendo, & quam Fliscorum ornatissima familia tua ornatissimis uiris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ordinauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quùmque te optimum prędicatorum ordinis protectorem & conciliandæ conseruandæque ecclesiasticę unitatis, & ueritatis amplificandę uehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quę pro ueritate, & tanta authoritatis unitate, atque concordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicataque sunt, grato sis animo, & qua polles probitate & benignitate singulari suscepturus, atque habiturus inter cętera sempiternæ uoluntatis & obseruantię erga te meę testimonia, In ęuum Vale.

TRACTATVS PRIMVS
PRIMI TOMI
THOMÆ DE VIO CAIETANI,
CARDINALIS SANCTI XYSTI,

De comparatione authoritatis Papæ & concilij, in uigintiocto capita diuisus.

IN OCTO ET VIGINTI CAPITA de comparatione authoritatis Papæ & Concilii, Summaria.

CAPVT I.
Quòd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.

INTENDENS Resolutè cōparare potestatem Papæ potestati Ecclesiæ & Cōcilij uniuersalis, primò potestas Papæ suo loco ponenda est: deinde comparabitur specialiter Apostolorum authoritati: post Ecclesiæ & Concilij uniuersalis absolutè: & deinceps in casibus, primò hæresis, secundò incorrigibilitatis, & demum in euentibus, ut sic resolutè habeatur & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro solis uiris doctis absque ulla passione rationabilia tantum dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Et ne [illegible] ponere me falcem in messem alienā, præmitto quòd [illegible] authoritas Papæ immediate est a Deo, & revelata in sacra Scriptura, & authoritas Ecclesiæ uniuersalis [illegible] est a Decretis Constant. Concilium declarata: ideo ista materia primò & principaliter est theologorū, quorum est sacram Scripturā & diuina opera scrutari. Secundariò autem [illegible] in [illegible] canonibus [illegible] Canonistas spectat. [illegible] quod grauiter errant in hac re, Canonistis primò deferentes. Oportet ergo [illegible] docilem, utrosque Theologos & Canonistas in hac re [illegible], & in suo quenque loco honorando, [illegible] primatū dare: utpote quod ex propriis [illegible] hoc determinare. Canonicum autem ius non nisi ab theologica [illegible] authoritatem, scilicet sacræ Scripturæ quæ uera theologia est.

A PRIMO igitur inchoando dicimus, quod certa est ista propositio, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei [illegible] super institutione Iesu Christi, Matth. 16. [illegible] Saluator [illegible] noster, rex regum & dominus dominantium [illegible] Christianam rempublicam in terris, [illegible] regendam disponere, noluit tamen & statuit, ut non populi, non diuitum, non potentum, non optimatum [illegible] aut paucorum esset regimen: sed unius tantum promittens [illegible] Petro, Matth. 16. Tibi dabo claues &c. & eidem soli promissionem exhibens, curam omnium ouium suarum commisit, Ioan. ult. Pasce oues meas. Comparatiua [illegible] interrogatione, à qua sermo incœpit dicens, Simon Ioannis, diligis me plus his: [illegible] Petro [illegible] Apostolis [illegible] comparatio, & non in persona [illegible]. Et [illegible] [illegible] Pasce oues meas, non has uel illas, sed indistincte, ut omnes comprehenderet, ut Greg. notat. Non [illegible] Chrysostomi dicentis ibidem, [illegible] [illegible] dicentis, quod [illegible] [illegible] Petro commendat, non alii. Et Leo Papa in c. [illegible] Dominus [illegible] decima nona, & in sexto de elect[illegible], c. fundamenta dicit, [illegible] Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum [illegible] summo [illegible] collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua, uelut in corpus omne [illegible]. [illegible] Thomas in [illegible] 76. hic Saluator [illegible]: quia [illegible] Ecclesiæ est optima

ordinarum: optimum autem regimen est unius, Quod ex fine regiminis apparet. est.n. finis pax, quæ in unitate consistit, & cõstat q; melius est causa unitatis, unus, quàm multi: qui non nisi ut in unum uenientes, eam causant. est ergo Ecclesiæ regimen institutum, ut unus solus præsit uniuersę reipublicæ. Et in ualde notabis assumptum, s. q; Iesus Christus instituit tale regimẽ, ut claudas ora opponentium de regali regimine instituto a senatu, seu populo libero. non.n. Ecclesia, aut populus Christianus, aut Conciliũ aliqđ uniuersale, sed Christus ipse, qui uiuit & regnat, instituit tale regimen: sic ut Petrus non Ecclesiæ, sed Iesu Chri uicarius esset, ut ex Concilio Lugdunensi in c. ubi periculum. de electionibus, li. sexto, patet, ubi Papa dr Iesu Chri vicarius. Et in capitulo quamuis, distinctione uigesimaprima, Pelagius Papa dicit, Sancta Rom. Ecclesia Catholica & apostolica nullis synodicis cõstitutis cæteris ecclesiis plata est, sed euangelica uoce Dñi & Saluatoris, primatũ obtinuit. Afferunt quoque in dicto capitulo contra Gẽtiles, multæ ad hoc propositum rões, de primatu Papæ & de necessitate eiusdẽ ultra Iesũ Chrm in cælis, quas poteris ibi uidere. Firmat hi asserta propositio authoritate Martini quinti in Cõcilio Cõstantiensi, ubi diffinita est ut patet in bulla condẽnationis Ioãnis VVicleff. In Cõcilio quoq; Oecumenico Florentino, sub Eugenio quarto (ubi unio Grecorum & Armenorũ cũ Romana Ecclesia facta est) habent hęc uerba, Diffinimus sanctã apostolicã sedẽ & Romanũ Pontificẽ in uniuersũ orbẽ tenere primatũ, & ipsũ Romanũ Põtificẽ successorẽ esse beati Petri principis Apostolorũ, & uerũ Chri uicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omniũ Christianorũ patrẽ ac doctorẽ existere, & ipsi in beato Petro pascendi, & regendi & gubernandi uniuersalẽ Ecclesiã a dño nro Iesu Chro plenam ptãtem traditam esse. Hęc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse ueram, sed contrariã esse erroneã, ut etiam sanctus Tomas in tractatu contra errores Græcorũ, c. 65. & tribus sequentibus, tangit, & pertinet ad errores Ioannis Huss, damnatos in Concilio Constant. a Martino quinto.

CAP. II.

Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papa, & Apostolorum.

QVAMVIS Autem Papæ potestas Petro Apostolo primũ collata ostensa sit suprema, non desunt tamen qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse a Christo arguãt. Et ut ueritas clarius elucescat scito quòd in hac re duo dubia inuoluuntur, quæ si separentur, perspicuam magis sortiẽtur ueritatem. Alterũ dubiũ est de æqualitate ptãtis Petri & aliorũ Apostolorũ. Alterũ, de mõ habendi ptãtem: an. s. omnes immediatè habuerint eam a Iesu Christo, an solus Petrus immediatè à Christo, alii uerò ab eodem mediante Petro.

¶ Et quo ad utrunque dubium, duæ sunt opiniones extremæ, Prima est dicentium, q; omnes Apostoli parem potestatem a Iesu Christo immediatè habuerunt. Et hi utrunque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura. Primo ex eo, q; Mat. 18. Saluator omnibus Apostolis replicauit quòd soli Petro dixerat in c. 16. ait enim Quæcũque solueritis super terram, &c. Et uerbum illud Io. ult. dictum Petro, Pasce oues meas, omnibus Apostolis in sententia dictum est: quoniam pascere tripliciter fit, doctrina, uita, & correctione. Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis, Primum Mat. ultimo. Docete omnes gentes. Secundum Mat. 5. Vos estis lux mundi, sic luceat lux uestra corã hominibus, &c. Tertium Ioan. ultimo, quorum remiseritis peccata, &c. Secundò ex 2. ad Gal. ubi Paulus dicit, quòd Hierosolymis, Petrus & alii Apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrinæ, nec potestatis, ut ibidem his habet sanct. Tho. sed dederũt ei dexteras societatis, & quòd in Antiochia restitit petro in faciẽ quia reprehensibilis erat. Hæc.n. non sunt inter superiorem & & subditos, sed potius inter socios. In Actibus Apostolorum, 8. ca. legimus, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Samariam. Constat autem, quòd maior non est qui mittitur, mittente, iuxta illud, Non est seruus maior Domino suo, nec apostolus maior eo, qui misit illum, Io. 13. Et confirmatur hoc authoritate sanctorum canonum. Primò Anacleti Papæ, d. 21. c. in nouo. Cæteri Apostoli, inquit, cum beato petro pari consortio prędiri, & honorem & potestatem acceperunt. Secundò, Cypriani in c. loquitur Dñs. 24. q. prima. Hoc cęteri Apostoli erãt quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Tertiò Hieronymi super epistolam ad Galatas, & habetur 2. quæst. 7. canone, paulus petrum reprehendit quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est discordaneum in utroque, & dicẽtium, q; nec parem potestatem, nec immediatè a Iesu Christo oẽs Apostoli acceperunt ptãtẽ, sed solus petrus immediatè a dño Iesu Christo potestatem accepit, & omnes ei subiecti fuerunt ab ipso ptãtem habentes. Et de modo quidem habẽdi potestatem, s. quòd solus petrus habuit eam à Domino Iesu immediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti, di. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est, in speciali adt quo ad potestatẽ ordinis, non sacerdotalis, hanc.n. constat habuisse omnes immediatè à Christo in cœna dicente, Hęc quotiescũq; feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actũ celebrãdi missas: & post resurrectionẽ, quo ad actum absoluendi in sacro pœnitentię, dicente, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittũtur eis, &c.) sed episcopalis, probant ex consecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus.n. ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus. Petro, & Iacobo & Ioanne ut dicitur in can. porro. di. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dr.n. Actuum, 13. Dixit Spiritussanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabã, &c. Et subiungitur. Imponentes eis manus, dimiserunt, glossa, in modũ ordinandorũ, & in c. q; dic dominico. di. 75. Quo ad potestatẽ vero iurisdictionis, cùm nullibi clarius appareat, q; Mat. 18. ubi Apostolis dicit dñs Iesus. Quæcũque solueritis super terram &c. probant ex hoc, q; Christus soli Petro dixerat, Quodcunque solueris, &c. Matth. 16. Ex ipso, inquiunt ordine promissionum insinuat, q; potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibenda erat, ut scilicet per Petrum ad alios deriuaretur ut sanct. Tho. in 4. contra Gent. c. 76. & in 4. senten. dist. 24. q. ult. dicit. Affertur quoq; authoritas Leonis supra inducta ex can. ita Dominus, distinct. 19. clarè dicentis, q; Christus hoc disposuit, ut ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua uelunt in corpus omne diffunderet.

¶ DE ÆQVALITATE Verò potestatis Apostolorum, quatuor inuenio expositiones, sustinẽtes cũ hoc Petri authoritatẽ super omnes. Prima distinguit potestatẽ ordinis & iurisdictionis. & omnes dicit esse ęquales potestate ordinis, sicut oẽs episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autẽ super oẽs dẽ potestate iurisdictionis. Secunda dicit, q; omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est, similes. Probatque in Scriptura paritatẽ pro similitudine sumi: ex Leu. 18. Caueto ne uos similiter euomat cũ paria feceritis glos. id est, similia. Tertia declarat, & est sanct. Th. in 2. 2. quæst. 33. ar. 4 ad secundum, q; fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem, inquit enim sic coram oĩbus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esse quantum ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. c. q; Apostoli fuerunt æquales, quãtum ad executionem authoritatis. Ait.n. Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in executione authoritatis, non autem in authoritate regiminis.

CAP. III.

Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.

ALLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum, quòd, Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primò inquantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo inquantũ oues Christi, ab eo hic corporali conuersatione separatæ: & sic Petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli, oues, sub illius cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare & probare sic esse, vt dicimus, declaro primò dignitatẽ & potestatẽ apostolatus. Scribitur in primis Luc. 9. c. q; conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis uirtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent: & misit illos prædicare regnũ Dei, & sanare infirmos. Matt. quoq; ult. legitur, q; eisdem Dominus dixit, Euntes in mundum uniuersum, docete oẽs gentes, & baptizantes & docentes seruare omnia quę mandaui nobis. In prima quoque epistola Pauli ad Corin. 12. c. legis, quòd Deus posuit in Ecclesia primum Apostolos. ubi gl. interlinearis in verbo primum, dicit dignitate & tempore. Et in uerbo Apostolos, dicit, omnium ordinatores & Iudices. In decre. di. 68. c. quorum vices, dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt & cõstituti Episcopi. Et in Cõcilio Oecumenico Florẽtino sub Eugenio. 4 inter documẽta fidei de ministro cõfirmationis habent hæc verba, Hanc. s. confirmationem non nisi Episcopus debet cõferre: q a de solis Apostolis legitur (quorũ vicẽ tenẽt. Episcopi) q; per manus impositionẽ Spiritũ sanctum dabant.

¶ Diuus Th. super pręallatis uerbis ex prima epistola ad Cor. 12. c. dicit hæc uerba, Maiores autem ministri in Ecclesia sunt Apostoli: ad quorũ officiũ tria ptinẽt. Quorũ primũ est authoritas gubernandi fidelẽ populũ, quę proprie pertinet ad officiũ apostolatus: Secundò facultas docendi: Tertio potestas miracula faciendi ad confirmationem doctrinæ. Hæc ille: Et postq̃ subiungit, quod tertiũ horũ ordinatur ad sm̃, & sm̃ ad primũ, subdit, Deus posuit primum Apostolos, quorũ regimini commisit Ecclesiam. Et tripliciter probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego dispono nobis, sicut disposuit mihi pater meus regnũ. Secundo, p illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamẽta

duo-

duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertio, per illud ad Rom. 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his oĩbus facile est videre, q̃ Apostoli, inquantum Apostoli, habuerunt non solum potestatẽ ordinis, sed iurisdictionis. Authoritas. n. gubernandi Ecclesiam, quæ est apostolatui propria, sine iurisdictionis potestate non est. Et si huic adiunxeris, q̃ non habuerunt apostolatum à Christo mediante Petro, sed immediatè ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matth. 10. & Marci 3 & Luc. 6. patet, q̃ ipse fecit eos Apostolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat se Apostolũ: quia neque ab hoĩbus, neque ab homine tã mittẽte, quàm docente est Apostolus. Solues vtrunque dubium, s. & de potestatis æqualitate, & de modo habendi: q̃ scilicet Apostoli quantum ad apostolatus authoritatẽ fuerunt æquales simpliciter, & q̃ hanc potestatem habuerunt à Iesu Christo immediatè, sicut & apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet, vnum Apostolum habere apostolatum digniorẽ altero, ut Paulus aliis: iuxta gloss. interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui suscitauit eum à mortuis, dicentẽ in persona Pauli, Et ita dignius me constituit per immortalem Christum, q̃ alios per mortalem: & gloss. marginalem ex Aug. in libro Retractationum ea eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad sinistrã in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex parte status uocantis, qui scilicet est immortalis, non facit uocatum Apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

¶ SI AVTEM consideremus, q̃ etiam ipsi Apostoli oues erant Christi, à quo statutũ est, ut sit unũ ouile & unus pastor, sic Petrus inuenitur ille unus pastor, cui dictum est, Pasce oues meas nõ has, uel illas: & reliqui inueniuntur unius ouilis oues. In cuius signũ Petrus statim factus pastor, curã Ioan. suscepit, interrogans de eo, Hic aũt quid: ut patet Ioannis ultimo. Quomodo autẽ uerificari possunt hęc duo simul, q̃ scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in authoritate gubernandi Ecclesiã, atque à Iesu Christo eam immediatè habuerunt, & q̃ Petrus solus fuit institutus pastor uniuersalis Ecclesiæ, & maior authoritate super alios Apostolos, ita q̃ ab ipso capite in totũ Ecclesiæ corpus potestas deriuata est, difficile apparet prima frõte: sed si subtiliter contẽplati fuerimus, uidebimus de facto omnia uera simul fuisse. Sciẽdũ est nanque, q̃ sicut in natura dupliciter aliqua fiunt, s. naturaliter, ut cum homo generat hominem, & infirmus ex uirtute naturę sanatur: & supernaturaliter sicut cũ homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanat. Ita in Ecclesia duplici quoque modo aliquid fit, s. ordinatie, ut cũ seruato iuris ordine creatur Episcopus: & de speciali gratia à principe, ut si statim aliquis crearetur Episcopus: ut de Ambrosio contigit. Vtroque aũt modo princeps noster Iesus Christus in primitiua Ecclesia usus est. nã institutione ecclesiastici regiminis ordinario iura pperuo seruandũ monarchicũ, id est unius principatũ instituit, & posuit Petrũ caput unũ totius corporis Ecclesiæ: à quo in oẽs potestas iurisdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt oẽs sacri authores, cũ dependentiã omnium à Petro doctrinã tradunt. In erogando uerò ex speciali gratia, sicut præuenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dum ipse Dñs per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacerdotes in ultima cœna, & confessores post resurrectionẽ, & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita præuenit eundẽ in dando authoritatẽ gubernandi, ordinandi iudicandiq; Ecclesiã: ut ex allatis patet authoritatibus. Et quẽadmodũ nihil obstat maioritati ipsius Petri capitis, q̃ a'ii nõ habuerunt ab ipso potestatẽ ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex præuẽtione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex gratia, quod ordinariè dãdum erat eisdem à Petro) ita ẽt, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super omnes q̃ eiet subditis Saluator superior oĩbus dedit illã potestatem ex gratia, quã à Petro per uiã ordinariã erant accepturi. Modus itaque uarius dandi & accipiendi potestatẽ clarificat ueritatẽ. In Petro. n. & à Petro inchoat omnis Ecclesiæ potestas, & deriuatur in totam Ecclesiam uia ordinaria: & rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperũt à Christo immediatè, quas a Petro accepturi erant, uia præuentionis gratuitæ. Et sic Ecclesia una sub unico iãn capite, Petro, s. & habet Apostolos oẽs, immediatè à Christo potestatẽ ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præueniente: & habet Petrum solũ caput Apostolorum cæterorum & oĩum a quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinariè potestas ordinis & iurisdictionis deriuanda est. Sunt ergo simul uera quæ aduersari sibiinuicem uidebantur.

¶ ET VT Clarius elucescant dicta, scito quinque esse differẽtias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorũ. Prima est in modo dandi & accipiẽdi: quia Petro data est ordinariè, aliis autem ex speciali gratia: ut explanatũ est. Secunda est in officio (& sequitur ex prima) q̃ Petrus factus est vicarius generalis Iesu Christi, alii uerò facti uelut legati seu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corin. 5. Legatione p̃ Christo fungimur, & ad Ephes. ult. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat a missione sumptũ: quãuis extenso uocabulo in præfatione dicantur vicarii. Tertia est in obiecto potestatis, q̃ aliorũ potestas iurisdictionis non erat supra se inuicẽ, sed super alios: Petri uerò potestas erat, & super alios, & sup ipsos reliquos Apostolos dicente sibi soli Christo, Pasce oues meas: in quarũ numero sine dubio erant Apostoli. Vbi Chrys. dicit in persona Christi ad Petrum, Loco mei præpositus esto, & caput fratrũ tuorũ. Quarta est in perpetuitate potestatis: q̃a aliorũ potestas finienda erat cum uita eorum: q̃m data est eis in personis propriis pro solis personis propriis, & non pro eorum successoribus. Petri uerò potestas usque ad consummationem seculi perseuerat: quia data est sibi in persona propria nõ solũ pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores exprimunt sub aliis uerbis, dicendo, q̃ data est Petro in persona Ecclesiæ. Et ex hac differentia oritur q̃ nullus est successor Ioannis aut Iacobi, nec etiam Pauli Apostoli in authoritate Apostolatus uniuersalis gubernationis Ecclesiæ sicut Apostoli gubernabant ubique: sed tñ in potestate ordinis & regiminis unius certę Ecclesiæ succedunt Episcopi. sed solius Petri successor est & dr̃ Papa, ut patet in allegatis superius. Quinta & ultima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: q̃m authoritas cõmuniter Apostolis data, ex ui apostolatus fuit uelut potẽtia executiua. unde & a Sancto Thoma uocatur authoritas gubernandi. gubernatio. n. executionem sonat. Authoritas uerò data soli Petro quũ factus est Papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potẽtia præceptiua: & propterea uocatur a S. Thoma authoritas regiminis. Propter quod dicit S. Thomas Paulus fuit par Petro in executione, non in authoritate regiminis, ad Gal. 2. & ad Cor. 12. Ecclesiæ regimen quod sonat executionem, nõ authoritatẽ regiminis, quod sonat imperiũ, commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarii absolutè, sed uicarii operis, dicẽte Ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui uicarios, quasi diceret uicarios ad exequendũ. Verumtamen quia unũ pro alio quandoque poni põt, si etiam inueniretur paritas in authoritate regiminis, piè exponendũ esset pro executiua potentia. dedit. n. Saluator omnibus Apostolis cõmuniter ut exequi possent in eis, ad quos mittebantur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituere Ecclesias & Episcopos, docere, excõmunicare, &c. Petro autem absolutè dedit potestatem omniũ. Et si Paulus aliquo modo, id est executiuè erat par Petro quantum ad defensionem fidei: ut ex Secunda secundæ dictum est. Et si non penetrans differentiam hanc inter potestatẽ executiuam & præceptiuam: uide illam in exẽplo: Episcopi habent officium prædicandi, & fratres prædicatores habent etiam officium prædicandi (cum ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria authoritate hoc faciunt, fratres uerò prædicatores authoritate papæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercendæ potestatem. Sic. n. proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiã in petro & aliis Apostolis fuit: petrus enim ex propria sui pontificatus officii authoritate gubernabat, alii uerò Apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nũc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

CAP. IIII.

In quo soluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

VT AVTEM Ordinatè satisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶ Ad authoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, q̃ in uerbis dictis petro soli c. 16. & in uerbis dictis omnibus, cap. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quod prius petro soli est dictum, Quodcunque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinariũ progressum potestatis soluendi & ligandi, quod scilicet a petro ad cæteros deriuanda est propter unitatem capitis & corporis Ecclesiæ, ut ex authoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, ut dictum est, ad gubernatiuam Ecclesiæ potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. et ea hoc ostendit Dominus, quod ipse ex gratuita præuentione dare uoluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse uerum.

¶ Ad illud Ioannis ultimo, quamuis mala probetur, q̃ correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc uerba ad correctionem fori pœnitentiæ spectant: quia tamen posset probari per illud Ma-

thæi decimo octauo, Quæcunq; solueritis: vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua Ecclesiam non audiens fit ethnicus & publicanus. Respondetur q; in ueritate Saluator illa uerba & quo ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit, ut probatū est. Et q; si inuenitur aliquid simile cōmissum Apostolis (puta pastorale officium) ut ex eodē fundamento dicatur, q; nulli cōmissæ sunt oues Christi indistinctè, ut comprehendant oēs, nisi Petro: alijs uerò cōmissæ sunt oues determinatè, saltē hac determinatione, s. aliæ ab ipsis Apostolis, saltē Petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores iuxta illud præfationis, Quos operis tui uicarios eidem contulisti præesse pastores, quasi diceret, q; gregi tuo contulisti Apostolos præesse pastores, ut uicarios operis tui id est missos, ut uice tua ad executionē operis tui. Petrus aūt creatus est pastor omium Christi absolutè & uniuersaliter dicente Christo ipsi soli, Pasce oues meas. Vñ (ut unico uerbo dicat) plus datū est p hæc uerba Petro q̃ p quæcunque alia simul congregata cæteris: q̃a authoritas regiminis uniuersalis simpliciter hic clauditur: quis totum pastorale officium executiuè concessum sit oibus Apostolis.

¶Ad authoritatē ex secundo cap. ad Gal. iam patet, q; nil doctrinæ aut potestatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu potestatis in Petro, sed ex præuentione gratuita, qua a Dño Iesu habuit potestatē & scientiā, ut ipsemet 1. c. dixerat, Dextras aūt societatis propter unitatem fidei, quam docebant: non solum namque socij, sed fratres in unitate fidei sumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes uos fratres estis. Quomodo uerò in faciē restitit, ut par, iam declaratum est, q; de paritate in executione officij defensiui fidei intelligitur.

¶At illud uerò, q; in Actibus Apostolorum Petrus & Ioannes missi sunt, facile patet ex Theologis in primo sent. di. 15. responsio, q; non oportet mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus in proposito missi dicuntur consiliu uel amore, nō authoritate aliorum.

¶Ad authorita. Anacleti, Cypriani, & Hier. iam patet quid dicendum ex fundamento iā posito. Vñ nie doctr. quia non uagando, sed ex eadem radice oia soluuntur, testimoniū habes q; doctrina hæc uera est. Vero. n. oia consonant: & oportet ex quo quid est tei, oēs difficultates proprias soluere: ut Philosophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de positione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi potestatē à Christo immediatè. Patet inquā de potestate ordinis, q; nihil referat an Dñs Iesus præuenerit Petrū in faciendo oēs Apostolos episcopos, ut glo. in can. porrò. d. 66. sentire uĩ contra tearū, an eos ordinandos Petro taliquerit: ut præallegata sonant. Si. n. Petro hoc dimisit, ordinationum progressum potestatis ordinis in stanico cursu non præuenit, & si ipsa ordinauit p seipsum, gratuita præuentione, nō reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate uerò iurisdictionis, iā dictū est q; gratuita præuentione p seipsum eā oibus exequēdā dedit, qui in ordine dandi seu promittendi, ordinariū progressum deriuationis, illius ad alios per Petrum fore statuit: ut allatæ authoritates docent. Ex his oibus clare liquet, q; Petrus solus princeps caput & Pastor est Apostolorū, & q; ei subditi fuerūt Apostoli, ut oues pastori, & q; ordinaria uia ab ipso potestatē sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatē iurisdictionis executiuā æqualē a Dño immediate habuerint. Potestatem aūt ordinis epalem immediatè uel mediatè, oēs ā Dño habuerunt æqualem. Et si prædicta perspicaciter intuitus fueris, uidebis q; Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter maior cæteris: Linus tñ Cletus aut Clemens non sic se habebat ad Ioannem Apostolū & Euangelistā, qui uiuebat, sed aliquo mō ut par, & excedens, & excessus. Erant. n. pares in potestate executiua regiminis Ecclesiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi qcquid poterat Papa. Erat Papa excedens in authoritate regiminis, sicut de Patri authoritate dictū est: q̃a illius erat successor, & Iesu Christi uicarius ipse, nō Ioānes. Erat & excessus in dignitate Apostolatus: q̃a Ioānes erat Apostolus, Linus aūt & Clemens nō. Et q̃a Apostolis non Papæ cōdendi libros sacræ scripturæ cōcessum est, dicente illis Dño, q; Spiritussanctus doceret eos oia, & oēm ueritatem: uñ Aug. de consensu Euange. Lucas & Marcus scripserunt illo tpe quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: iō præualuisset sententia Ioan. sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum: sicut mō præualet Euangeliū Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ & totius Ecclesiæ. Nec obstat illud Aug. Euangelio non crederem, nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret: quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus Ecclesia erat Iesu Christi authoritate: testāre hoc ipso Ioan. qui de seipso loquens, c. ult. dicit in persona Ecclesiæ, quā authoritate Christi gerebat: Et scimus q̃a uerū est testimoniū eius. Ex quo nāq; constat Apostolorū aliquē scripsisse ad doctrinā Ecclesiæ, Ecclesiæ authoritatem habet.

¶Ex his aūt patet q; duarum extremarum opinionum, s. dicentis, q; omnes Apostoli eodem modo sint instituti a Christo uicarij sui: & dicētis, q; Christus immediate soli Petro dedit potestatē iurisdictionis, neutra: quis uĩ uera ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media aūt uia sola uera est, quam declarauimus, s. q; solus Petrus habuit uicariatum Iesu Christi, & solus immediatè potestatem iurisdictionis ordinariè a Christo accepit: ita q; ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti: hoc enim modo uerificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dñs iuris præueniendo delegauit cæteris parem in exequendo potestatem, ut dictum est, & hoc ueritatis habet prima opinio. Sequere ergo mediū.

CAP. V.

In quo ponuntur rationes tenentium quod Ecclesia uniuersalis seu Concilium uniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est illi subditus.

EXAMINATA cōparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papæ potestas, Ecclesiæ uniuersalis seu concilij uniuersalis potestati: nunc quidem absolutè, postmodum uerò in euentibus & casibus, ut promisimus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt, afferam primò rationes primarias, in quibus consistit nisi i quibus probatur Papam subesse Ecclesiæ, seu Concilij uniuersalis iudicio. Et ita contingat sæpius Ecclesiam & Concilium iungere, pro eodem sumantur: quoniam non nisi sicut repræsentans & repræsentatum distinguuntur.

¶ Fundant igitur hi constitutionem dictam primò in actis Concilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Dñi 1415. ubi in sessione quinta habita die 6. mensis Aprilis sic legitur, Hæc sancta synodus declarat, quod ipsa in Spiritu sancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentans, potestatem a Christo immediatè habet cui quilibet cuiuscumque status uel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et subiungitur aliud decretum in hæc uerba, Item declarat, q; quicunque cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacræ synodi, & cuiuscunque alterius Concilij generalis legitimè congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis, uel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, cōdignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiā ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria. Primò, q; Concilium uniuersale habet authoritatem a Iesu Christo immediatè. Secundò q; Papa tenetur ei obedire. Tertiò q; ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papam, dum punitioni eum subijcit.

¶Confirmanturque eadem sola per Conciliū Basiliense celebratū anno Dñi 1431. sub Eugenio quarto: ubi resumpta sunt hæc decreta in sessione secunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff, in eodem Concilio Cōstantien. sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti sacro approbante Concilio firmata ibidem. Vbi inter alia sic damnatur articulus iste, s. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. error si per Romanam Ecclesiam intelligatur uniuersalis Ecclesia, aut Concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, q; Concilium uniuersale est suprema Ecclesiarum, & consequenter est superior Ecclesia Romana, quæ est una Ecclesiarum. Et confirmant hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt dñiam inter primatū Concilij & summi Pontificis: quā de Concilio dicunt simpliciter, q; est suprema inter alias Ecclesias. De summo uerò Pontifice dicunt q; habet primatum respectu Ecclesiarum particularium.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo q; claues regni cælorum, officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi, Ecclesiæ data sunt dupliciter, s. authoritatiuè & finaliter. Et q; authoritatiuè Ecclesia ipsa hæc habeat testatur in primis Matt. 18. c. ubi postquam Dominus dixerat, Dic Ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: statim subdit, Amen dico uobis quæcunque ligaueritis super terram: erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Vbi manifestè Ecclesiæ hanc contulit potestatem uniuersalem: ad hoc enim illa uerba subdidit Dominus, ut Hieronymus ibidem dicit cum Hilario, ne priuata authoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina authoritate Ecclesiæ collata.

¶Testa

¶Testat deinde Aug. super Ioan. (ut habet 24. q. 1. c. quodcunque) ubi concludit q. Petrus cum claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus serm. 10. super Io. loquens de ptãte ligandi & soluendi, dixit: Hoc Petrus cum omnib. tanquam personam gerens ipsius vnitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius Ecclesię gestabat personam: & ppea audire meruit, Tibi dabo claues regni coelorum. Has enim claues non ipse unus homo, sed ut vnitas accepit Ecclesia. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos ecclesię catholicę personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesiæ claues datæ sunt, cum Petro datę sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶Et confirmatur hoc ibi. Quia non minus iuris habet ecclesia in clauibus ibi datis a Iesu Christo, q̃ in rebus, sed dñiũ rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum et Papa nõ sit dominus, sed dispensator rerũ Ecclesiæ, ut sanctus Thomas dicit in 22. q. 100. ar. primo, ad septimũ. ergo Ecclesia principalius habet claues quàm Papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cum rectum sit iudex sui & obliqui, & Ecclesia vniuersalis adeo sit recta, ut errare non possit (ut patet) Papa autem errare possit etiam infidelis ut patet 40. distinctio. ca. si. Papa, consequẽs ẽ, quòd ecclesia excellentius & prius habeat claues, quàm Papa: imo quòd habeat etiam ut iudex Papæ.

¶Quod sit finaliter Ecclesiæ datæ sunt claues, ut patet ex secũdo ad Cor. 13. Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationẽ, & non destructionem. Et Sanct. Thomas in tract. contra impugnãtes religionem, expresse docet quòd potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclesiæ. Ex quibus sequitur, q. Papa est propter ecclesiam, & non econuerso, & consequenter claues Papæ datę sunt propter ecclesiam finaliter.

¶Fundant & tertio idem super principiis naturaliter per se notis. Omne, inquiunt, totum est maius sua parte: Ecclesia vniuersalis est totum, & papa pars: ergo Ecclesia vniuersalis maior est papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notũ. Minor est Apostoli ad Ro. 12. Multi unum corpus sumus, & singuli alterius membra. & Hiero. ad propositum in cap. legimus, distin. 93. Si authoritas quæritur, orbis maior est vrbe.

¶Fundant denium hoc idem super hoc, quod Ecclesia cõstituta est a Dño Iesu Christo iudex Papæ in casu peccati: ut patet Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclesię, & si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ex qua authoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit, Si peccauerit: & ppea non spectet ad præsens ca. in quo comparatur Papa ecclesiæ non in casu, sed absolute: volunt tñ elicere et quod Ecclesia sit absolute supra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolute: tum quia iudex & lex non differunt nisi sicut animatũ, & inanimatum: ut patet quinto Ethi. Ad eandem sit legis authoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectãt tres reliq. scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarii authoritatem spectabunt omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. Et sic cum ecclesia sit iudex ordinari⁹ Papæ in puniendo, sequitur quòd erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus sunt legis, ut in 12. q. 92. art. 2. habes a diuo Thoma.

¶Et confirmatur hoc sacrorum authoritate canonum. vigesimaquinta. q. quǽne prima contra statuta, dicit Zozimus Papa, Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec hui⁹ quidem sedis pt authoritas. Et in ca. 1. dicitur, Prima salus est rectę fidei regulam custodire, & a constitutis Patrũ nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quod Papa non est supra potestatem Concilii, & quòd ad primam salutem spectat statuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem causa & quæstione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

CAP. VI.

Quis sit sensus quo quæstio de comparatione authoritatis Concilii & Papæ uertitur in dubium.

AD euidentiam huius comparationis prædeclarandi sunt termini, quid. s. nomina Ecclesiæ seu Concilii vniuersalis intelligitur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite, id est papa: aut totum residuum corpus ecclesiæ distinctum contra caput, id est papam. Concilium quoque vniuersale aut sumitur cum capite, id est papa, uel personaliter, uel authoritate eius authorizatũ, aut sine papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

¶Prima est inter papam & ecclesiam, seu Concilium sine capite, id est papa omnino. Secunda est inter Papam & ecclesiã, seu Concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & ecclesiam, seu Concilium authorizatum a Papa.

¶Et quia omnes hæ comparationes supponunt papam esse caput ecclesiæ vniuersalis, & non solum singulorum membrorum, ut inimici ueritatis glossant: hoc primum mõstrat. Primo ex authoritate ipsius Constantiensis Cõcilii ante & post electionem Martini 5. ut patet in sessione 15. eiusdem, & in bulla Martini 5. ubi dãnat propositio n la Ioannis Huss, Petrus nec ẽ, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Et alteram. s. Nõ est scintilla apparentiæ q. oporteat esse unum caput in spiritualib. regens ecclesiam, q. sp cum ipsa militante ecclesia conuersetur. Hic expresse damnatur, q. Petrus non fuit caput catholicæ ecclesiæ: catholicum enim idem est q. uniuersale. Et similiter damnat q. non oporteat esse præter Christum qui in coelis est, unum caput quod regat ecclesiam, conuersans cum ea, quod est Papa: ut latius ostendit diuus Tho. hanc necessitatem in 4. contra Gẽt. ca. 76. Hieron. quoque in li. de ortu & obitu sanctorum, in ueteri nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi, principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesię collectiue: iuxta illud Apostoli ad Rom. 12. Multi unum corpus sumus in Christo. Et 15. quæstio. 1. rogamus uos, Marcellus papa expresse dicit, q. Petrus est caput totius ecclesiæ. Et in Concilio Lug. Gregorio. ut habetur in ca. ubi periculum, de elect. li. 6. Papam uicarium Iesu Christi Petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesię, & directorem gregis dominici nocat, Ritus quoque Ro. ecclesiæ habet, ut cum papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotii bulla, dicit sic, Ego N. catholicæ ecclesiæ eps. ex quibus patet, q. cauillatio dicens, q. papa est caput membrorum ecclesiæ, & non ipsius simul ecclesiæ, erronea est. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari a Sanctis, q̃ per nomina collectiue & apposita quandoque nomina vniuersitatis expresserunt ecclesiam gregem, corpus Christi, explicando totam uniuersalem catholicam. Dicant isti quomodo debet dici, & conuincantur saltem ex uerbis ipsius Constantiensis & Basiliensis Concilii ubi eisdem uerbis significatur ecclesia collectiua: cũ millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem, seu catholicam ecclesiam repræsentans.

¶De prima ergo comparatione (scilicet inter papam, & ecclesiam vniuersalem sine capite) aperte constat quid dicẽdum sit, s. quòd papa sit super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutum quia est truncum absque principali membro: ac p hoc non est vniuersalis ecclesię, quæ perfectum significat: tum q. Dei perfecta sunt opera, Deuteronom. trigesimosecundo, ac p hoc non conuenit diuinę prouidentiæ in tam imperfecto corpore supremã authoritatem locare, sed magis ipsum a capite dependere. Et si instetur, q. apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est papa, respondetur, quod non inuenitur vniuersalis ecclesia, nisi imperfectæ ita q. imperfectæ ista est conditio diminuens ly Vniuersalis ecclesia, sicut corpus trũcum diminuit a corpore integro, vniuersale enim vniuersitatem claudit in se membrorum officialiũ, quorum præcipuum est caput. Vnde tunc ecclesia est acephala: & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huss, negantis necessitatem capitis ecclesiæ in terris (damnatum & a sancto Thoma, & a Martino quinto, cum Concilio Constant. ut dictũ est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligamus, quod habet immediatam potestatem a Christo, & quòd ipsa repræsentatur per vniuersale Concilium errare errore intollerabili: ut patet ex allatis authoritatibus, & inferius magis elucescet.

¶De secunda sit comparatione in altero extremo, s. inter papã ex vna parte, & ecclesiam totam, id est etiam cum papa ex altera parte, dr, q. papa cum residuo ecclesię non est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis, q̃ ipse solus: quia potestas sua cõtinet in se omnium reliquorum potestates, ut earum causa uniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quæ non sit in papa: ut patet inductiue. Quinetiã potestas electiua ipsius papæ, in papæ potestate est. Quod patet tũ ex facto Petri, qui elegit sibi successorem (ut 18. quęst. 1. c. si Petrus, Dicit Ioannes tertius) tum ex eo, q. papa ordinat actum electiuæ potestatis, determinando qñ & qualiter debet fieri electio: & quòd plus est, determinando subiectum illius potestatis, dum constituit q. ad duas partes Cardinaliũ ad minus spectet electio. Probatur & ex c. si papa. dist. 40. ubi dr, q. uniuersitas fidelium suã salutem post Dominum ex papæ incolumitate animaduertit propensius pendere. Et distin. 19. ca. Ita Dominus, Leo papa dicit. Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omniũ Apostolorũ officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro omnium apostolorum summo principaliter collocaret: ut ab ipso qua-

si à quodam capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, à Papa omne reliquum corpus Ecclesię velut à capite potestatem sortiri. Et sic sumendo ecclesiam uniuersalem, constat q. habet immediate authoritatem à Iesu Christo, nihil.n. mediat inter ipsam & Iesum Christum. Sed ex hoc nō habetur, q. comparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quòd habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit, q. totum habeat immediate à Iesu Christo: partes aūt inter se ordine quodam, & ita in caput primo, q. per caput in corpus reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, q. tota Ecclesia non habet potestatem supra Papam solum nec econuerso: quia Papa cum Ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶De tertia autem comparatione, quæ est media, & est inter Papam & Concilium authorizatum à Papa, ex antedictis facile sumitur quid dicendum est, s. q. non est maior authoritatis, q̃ Papæ, à quo solo authorizari potest, ut patet 17. distinctio per totum. & extra, de electio. c. significasti. ubi dicitur, quòd omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ authoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.

¶His tribus comparationibus secundum ueritatem præmissis, quarta superaddimus secundum opinionem: & est inter Ecclesiam uniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius authoritatis in ea uelis in eam cōuenire, siue non, ex una parte & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdem ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia, propriè loquendo, cum dicunt hi, q. Ecclesia uniuersalis est supra Papam, alterum duorū intendūt: aut.n. intendunt per Ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, uelut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius uelis interesse, siue non, aut intendunt ipsam fideliū congregationē authoritate capitis, s. summi Pontificis factam: Ita q. ipsum congregari, solū dependeat à Papa in Ecclesia uniuersali, in Cōcilio uero duo dependeant à Papa, s. congregari, & repræsentare uniuersalem Ecclesiam: ita q. in his intendūt, q. seclusa authoritate Papæ ea quo congregata est Ecclesia, uel Cōcilium, fit cōparatio prātus Ecclesię, uel Concilij ex una parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus sermo de Ecclesia, seu Concilio vt distinguitur cōtra Papam, erit de Ecclesia & Concilio, seclusa Papę authoritate post cōgregationē legitima factā.

¶Et contra hos dicentes Ecclesiā habere authoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruertit ordinem regiminis Ecclesiæ oportet namque secundum illos regimen Ecclesiæ esse democraticū, seu popularem in quo tota authoritas apud nullū residet, sed in tota ciuitate: sicut in capitulo accidit: ut sanctus Thomas in quatro sentent, distinctione decimanona, quæst. 1. art. 1. q. 3, ad tertium dicit. Et hoc ipsi uolunt, dum Ecclesiam uelut communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regem habere dicunt: ut Senatus populusque Romanus habebat super Imperatorem. Et q̃a hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet uocabula horrere uideantur, ideo circa rem insistendo, monstrandum est, quod non communitati Ecclesiæ, sed uni soli in illa Christus plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

Quod Papa sit super potestatem Ecclesiæ uniuersalis, & concilij generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM Huius ueritatis ex Domini nostri Iesu Christi authoritate sumitur: ubi Ioan. ult. soli Petro, ut distincto ab aliis, dicit, Pasce oues meas, ut deductum in primo capitul. fuit: in hoc instituens regimen Ecclesiæ monarchicum. Et sit ridiculosa illa responsio dicentium quòd Christus dicit Petro: pasce oues meas, non Ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium, nō ipsius Ecclesiæ, quæ significat totum consurgens ex omnibus ouibus: manifeste excludunt hoc ex eo: quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor, rector famulum tuum N. quem pastorem Ecclesiæ tuæ præesse uoluisti. Et in Concilio Lugdunen. de elec. lib. 6. vbi periculum, Papa rector vniuersalis Ecclesiæ, & gregis dominici director dicitur: vbi patet q. respectu Ecclesiæ & gregis, quæ collectiones significant: & non solum respectu particularium pastor & rector, & director est Papa. Et quia hoc est vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse Papæ.

¶Amplius, Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & subdit, Et fiet unum ouile, & vnus pastor. Certū est, quod ouile non significat oues, sed unū continens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, ubi dr̃, Qui intrat per ostiū in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicā ecclesiā, hr̃ q. per unum ouile intelligitur Ecclesia una ex Iudęis & Gentilibus. Ex hac authoritate arguitur sic. Ecclesia ut una ex Iudæis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor unius ouilis: ergo Ecclesia, ut una non est super Papam, sed sub eo, ut ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia Ecclesia, seu Concilium distinctum contra papam, aut est oues aut ouile, aut pastor, Non oues, quia ex utrisq; ouibus ouile unū constituendum dicit Dñs. Non pastor, quia cū Petrus sit unus pastor Ecclesiæ, ut monstratum est, si Ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dñm dicentem, Fiet unus pastor. Ergo ouile, & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile unum unius pastoris qui est dñici gregis rector & director, papa, s. Et confirmatur q. de papa specialiter loquatur, quia uerbo futuri tp̃is utitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum utrisque conuenientibus, & unus pastor. Et q̃a quod est, fiet, nec fit, ipse Dñs qui de seipso præmisis pluries ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor unus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, non has uel illas impletum est, Fiet unus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam Ecclesiæ.

¶Amplius, Non minus papa est Episcopus Catholicę quàm quilibet Episcopus suæ ecclesiæ: sed quilibet episcopus est episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in unam communitatem. ergo & papa est episcopus singulorum, & uniuersorum Christianorum in unam catholicam Ecclesiā collectorum. Et confirmatur hoc, Quia enim ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (ut dicitur de conseruatione distin. prima capitulo ecclesia.) & episcopus dicatur episcopus ecclesiæ talis, oportet ut primo sit episcopus ipsius ecclesiæ, & secundariò singularum personarum: ac per hoc papa qui intitulatur episcopus ecclesiæ catholicæ, & non illorum aut omnium Christianorum. primo est episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundario membrorum eius. Et uerè sic est: quia primo debet superintendere bono proprio ipsius unius ecclesiæ catholicæ, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶Et si studiosè quæratur quo pacto papa pōt dici e p̃us, & caput ecclesiæ catholicæ, cum ecclesia catholica includat ipsum papam: patet responsio dupliciter. primo, q. hæc est distributio accommoda, sicut cum dr̃, Cęlum continet omnia corpora: non quod contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri: pari formiter enim dicitur, quòd papa est caput & episcopus ecclesiæ catholicę, non quòd sit caput episcopus rector, &c. suiipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & episcopum. Secundò dicitur, q. quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermoni debet esse subiecta, ea ratione papa dicitur caput & episcopus Ecclesiæ catholicæ, quia in Ecclesia catholica ipse capitis & episcopi locum tenet.

¶Amplius, papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: ergo papa non subest ecclesię. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in Concilio Cōstantiensi, per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur: quia supra supremā authoritatē in ecclesia Dei non p̃ōt maior intelligi in eadē ecclesia Dei, ēt si fingendi desit licentia. Imò ex hoc ēt sequitur, q. tam ecclesia q̃ Concilium papæ subditur: quia non sunt duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: principatuum enim pluralitas mala cum sit (ut patet 12. Metaphy.) a Iesu Christo summe bono, qui uult ecclesiam suam optime disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc authoritate Innocentii. 3. in Concilio gñali, extra, de pœn & rem. cap. cum ex eo. ubi dr̃, q. Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo, proposuit. de concess. præben. item dicit. Nos sm̃ plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispensare. Et extra de electione, in capitulo, significasti, Paschalis dicit, Aiunt in Conciliis statutum non inueniri, quasi Romanæ Ecclesię legem Concilia ulla præfixerint: cum oia concilia per Romanæ ecclesię authoritatem, & facta sint, & robur acceperint. Quæ oia pro plenitudine potestatis papæ supra Concilia, & cōsequenter uniuersalem ecclesiam allata sunt. Et confirmanur authoritate sancti Thomę in tractatu contra impugnantes religionem: ubi dicit hęc uerba, Sancti patres in Conciliis congregati, nihil statuere possunt nisi authoritate Rom. pontificis interueniente, sine qua etiam nec Concilium congregari potest. Hęc ille.

¶Amplius, papa est proximus, & immediatus uicarius Christi, & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se. Antecedens patet in sępe dicta cōdemnatione articulorum à Martino 5. in concilio Constantiensi. ubi unus ex reprobatis

batis articulis est iste. Ecclesia Ro. est synagoga satanæ, nec Papa est primus & immediatus vicarius Chri & Apostolorum. Consequentia patet: quia primo & immediato nihil est prius & immediatius. Et ex hoc patet primo, quod erroneum est dicere, quod Ecclesia, ut distinguitur contra Papam habet immediate authoritatem a Christo supra Papam: sic enim non Papa, sed Ecclesia esset prime & immediate Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æque prima & immediata Christo, ut patet istos fingere. Et confirmatur authoritate S. Th. dicentis in trac. contra errores Græcorum. c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia uniuersalem ecclesiam tanquam fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremo videatur, quod, diffinitio facta in Concilio Flor. quod quia ex Orientali & Occidentali simul Ecclesia conflatum est, cæteris Occidentalibus tamen anfertur. Et ibi (ut in 1. c. verba adduximus) non solum dicitur, quod Papa est omnium Christianorum pater & doctor: sed quod est & uniuersalis Ecclesiæ pastor, gubernator & rector, cum plena potestate a Dño Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicant ipsi quo potuerit clarius exprimi, quod non solum omnium membrorum, sed ipsius uniuersalis Ecclesiæ pastor, rector & gubernator est, & quod non mediante Ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernandi uniuersalem Ecclesiam a Dño Iesu Christo accepit. Et uideant si tantum luminis eis concessum fuerit, quod hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, ut eorum proteruus error defendatur. forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed ueritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quæritur.

CAPVT VIII.

In quo respondetur obiectionibus sumptis ex authoritate Concilij Constantiensis & Basiliensis.

VT ordinatæ autem obiectis distincte satisfiat, inchoandum est a decreto Concilij Constantiensis, ad quæ responsiones dantur.

¶Prima, negant illa esse authentica authoritate ueri Concilij facta: quia facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in Ecclesia Dei, ab una sola obedientia, scilicet Ioann. 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quod illa promulgata sunt anno Dñi 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sess. 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 3. Octobris in sessione 22. Unde dicere, quòd illa obedientia constitueret Concilium generale, catholicam Ecclesiam repræsentans, nihil aliud est quam renouare antiquum schisma, & damnare, ut schismaticas duas obedientias, & quod semper fuit, & est dubium, facere certum.

¶Et si dicatur, quod Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione ultima, ubi legitur, quod dixit quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materiis fidei per præs Concilium, conciliariter tenere & inuiolabiliter obseruare uolebant, & nunquam contraire quoquomodo ipsaque sic conciliariter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quod Concilium esse supra Papam, uel Papam supra illud, materia fidei est: ergo decreta illa in sess. 5. facta super superioritate Concilij supra Papam, sunt approbata. Synodum uero in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff, sacro approbante Concilio, ubi in interrogatoria ponens dicit, Verum credat quod condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huss, & Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense Concilium, sint rite, & iuste factæ, & a quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cum constet, quod contra Ioannem Vuicleff in sess. 8. contra Ioannem Huss in sess. 15. & contra Hier. de Praga in sess. 21. sententia lata fuerit consequens est, quod tunc ante unionem obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla uerum dicit.

¶Respondendum est quod tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur ut credenda uel damnanda a fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non ut credenda, uel non credenda, sed quacunque alia ratione extra formale enim intinata contingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit'? ... uerba Martini V. in illa ultima sessione formaliter sunt intelligenda. In Concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter ut patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, ut etiam in sess. 19. & fuerant multa alia tractata, sed non ut materia fidei: inter quæ sunt illa sess. 4. & 5. In cuius signum nulli fuerunt deputati ibi ad uidendum de fide: 8 C quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hæc in sess. 6. ut patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo uel non credendo. Martinus autem V. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter (ut patet) quia illa uerba dixit, instante requisitione oratorum Regis Poloniæ exigentium, quod acta per Concilium contra illos prænominatos hæreticos firma essent, ut patet in sess. ult. & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam uero de approbatione synodi dicitur, quod per illud & alia interrogatoria ibidem de Concilio Constantiensi posita, totum a nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio siquidem Constantien. quæ inchoauit in sola

1 C obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obedientia sub Greg. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum authorizata, facto præsidentiæ personalis in Concilium uniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota Concilium uniuersale vocatur & nuncupatiue in quolibet statu Concilium uniuersale appellatur, nominibus utendo ut plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, quod non est tamen consentaneum, Martinum uoluisse declarare alias obedientias fuisse extra Ecclesiam: sed uerba proferre honoris: nominibus utendo ut plures utuntur, absque ueritatis tamen offensa. Unde in illa

2 O bulla bis oppositum declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput Ecclesiæ catholicæ. Et ut insinuaretur, quod Concilium ab ultima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quod Concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non sufficerit. Et quia tam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod Concilium Constantiense in primis sub Martino V. condemnat illos tres, non oportuit in ultimo interrogatorio præterito iungere præsens: iam enim præteritum supponebat pro Concilio sub

3 O Martino quia iam damnauerat. & sic etiam uerba saluantur aequaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶Secunda autem est, dato quod decreta illa ualeant, intelligenda sunt cum grano salis: quo autem dicendum est ad singula. In primis, cum dicitur quod Concilium potestatem a Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi. primo de Concilio, ut distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, ut patet per inductas authoritates, extra de elect. c. significasti. ubi dicitur quod robur habent omnia Concilia a Ro. sedis authoritate, & distin. 19. ita Dñs ubi Leo dicit, quod a Petro quasi a quodam capite in corpus omne authoritas manat. &

4 O S. Th. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quod sancti patres in Conciliis congregati nihil possunt statuere sine Ro. pontificis authoritate interueniente, sine qua nec congregari Concilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibi ipsis est lex. Secundo potest intelligi de Concilio incluso Papa. Et in hoc sensu est uerum, quod habet immediate authoritatem a Iesu Christo. Et quod sic interpretandum sit, ex duobus uerbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitime congregata constat enim quod legitima congregatio Concilij generalis ad Papam spe-

5 C ctat: ut ex nunc allatis testibus patet, & dist. 17. per totum. Secundum est. Ecclesiam catholicam repræsentans, corpus namque ecclesiasticum uniuersum (quod ecclesia catholica, id est uniuersalis significat) non est ipsum uniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite tituel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesiæ catholicæ, ac per hoc Concilij ipsam repræsentantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quòd Concilium habet, quod repræsentet uniuersalem ecclesiam a Papa qui habet plenitudinem curam uniuersalis ecclesiæ. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prælatis patres (ut communiter accidere videmus) con-

6 C tulit uota totius populi Christiani, nisi Papa, oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentiam eorum uota. Et cum ipsos non transferre uota sua in eos, experientia testetur: quin potius si requirerentur Christiani infiniti inuenirentur, qui refutarent transferre uota in alios & per seipsos interesse mallent, aut Concilium non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo, quod Papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, uota totius ecclesiæ transfert in Concilium congregando & roborando, ut ei videtur. Propter quod sine Papa Patres sancti congrega-

7 O ti nihil possunt & dissolui potest Concilium a Papa, auferendo ab eis quod amplius uniuersalem ecclesiam non repræsentent authoritatiue. Nec est uerum si dicatur, quod ecclesia ratum habet Concilium, non reclamando: id enim non reclamat, quia in uero Concilio Papa supplet: in falso autem quia contra præsumptuosos prævalere non sperant docti, ignorantes autem nescij silent. hoc autem non est approbari ab ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶Deinde cum dicitur, quod ipsi Concilio, seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio, uel certo. Si-

8 C cut enim quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur, & reconsecratur secundum sacros canones (ut patet extra de presbytero non baptizato c. ueniens. & de consecr. dist. 1. c. solemnitates.)

Sequi nesciret legitime electus papa, tanquam non papa obedire tenetur, & hoc directe pertinet ad illa decreta ratione schismatis, quando erant tres papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De papa autem certo & indubitato distinguendum est, quia uel est sermo de his quæ a Concilio & decretis eis statuuntur de iure diuino, ut ea quæ sunt fidei, vel naturalis iuris, ut ea quæ sunt uirtutum & uitiorum moralium & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa, ubi in trib. dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quòd licet princeps sit solutus legibus, nec Concilia legem ullam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamen diuino tenetur papa obedire, vt S. Th. expresse habet in prima secundæ. q. 96. art. 5. ad tertium. Et in c. confidimus 25. q. 1. Gelasius papa dicit vniuersalis Ecclesiæ constitutum nullum magis exequi sedem præ cæteris oportere, quàm primam.

¶Demum cum subdit de punitione contumaciter contemnentium, potest dupliciter intelligi. primò indifferenter, vt quilibet etiam indubitatus papa in quocunque peccato contra ius diuinum aut naturale contumax, punitioni humanæ subiiciatur. Et hic sensus est contra sacros canones: vt patet in c. si papa. dis. 40. & dis. 79. c. electionem, & in c. aliorum 9 q. 3. Nec est acceptandum quod id quod infinito temporis spacio a tot est Patribus approbatum, vnico uerbo destruere noluerunt conditores canonum. Secundo potest intelligi discrete sub proportionem materiæ & personæ, & sic etiam prælati communiter non sint puniendi (exemplo Dei, qui non puniuit publice Aaron de idolatria: vt S. Th. dicit in 4. sen. dis. 45. q. 2. art. 2. q. 2. ad quintum.) & papa non sit puniendus facto, sed uerbis reprehendendus publice (vt ex S. Thoma colligitur in 4. sent. dist. 19. q. 2. art. 2. q. 2. ad fin, & in Secunda secundæ. q. 33. art. 4. in casu quo publice in periculum Ecclesiæ peccat: ut Petrus reprehensus fuit a Paulo ad Gala. 2.) & in casu quo potest deponi, & facto depositus omnino puniri possit: consequens est quod sic discrete & proportionaliter intelligantur uerba illius decreti.

¶Ex quibus omnibus clare patet, quod nec ex illis decretis habetur superioritas Concilij, aut Ecclesiæ supra papam. Vnde non oportet aliter rhidere ad eandem ex Concilio Basilien. in sess. 2. & 18. De quo tamen sciendum est, quod licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quoad inchoationem & prosecutionem, & multa pro illo Concilio in bullis suis dixerit: nunquam tamen illud approbauit decreta: quin potius in Concilio Florentino statim diffiniuit Rom. Pont. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem uniuersalis Ecclesiæ: vt superius attulimus. Refert quoque dominus Ioan. de Turre Crem. (qui fuit præsens utrique Concilio) in l. 3. de Ecclesia, c. 100. multos defectus qui in Concilio Basil. in confiatione illorum decretorum interuenerunt, scilicet quod non fuerunt unanimiter conclusa nec cum consensu præsidentium legatorum domini Papæ, qui talibus interesse recusarunt: nec expectatis oratoribus Angliæ & Castellæ quos in uia nouerant constitutos; nec auditi sunt uiri multi sapientes, videntes hæc esse contra doctrinam Scripturæ; sed promulgata sunt ad furorem hostium apost. sedis, cum multitudine populi nullius authoritatis. Vnde ex neutro Concilio admittuntur ut ualida.

¶Nos tamen ex abundanti iustitia, illa glossauimus. Et si glossis contra intentionem authorum dixerit aliquis ex aliis actis eorum Conciliorum hoc conuincere: respondebo primo, quod ego homo sum, & video quæ foris sunt quoad ipsa decretorum uerba: Deus autem intuetur cor. Quoad alia uero acta eorundem Conciliorum attestantium aliam fuisse authorum intentionem, dicam de Constan. quod sicut errauit usurpans in una sola obedientia uniuersalem Ecclesiam, ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quia tunc illa decreta fecit. De Basilien. uero notorium est, quod errauit, cum contra unum uerum & indubitatum pontificem Eugenium 4. processit usque ad depositionem inclusiue, qui tamen cum successoribus suis uerus papa est. Dicam secundo quod si honorem ueritatis recusant, falsa, erronea, ac igni obnoxia sunt.

CAPVT IX.

In quo soluuntur reliquæ obiectiones contra idem factæ.

EXpeditis authoritatibus Conciliorum Constantiensis & Basiliensis, quæ nullius authoritatis censentur, soluendæ consequenter sunt obiectiones, quæ ex vera ac certa authoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ sunt.

¶Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, scilicet quod error est non credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias, si per Rom. Ecclesiam intelligitur Ecclesia uniuersalis uel Concilium uniuersale: aut pro quanto negat primatum summi Pontificis super particulares Ecclesias. Respondetur, quod quia comparatio est inter diuersa: & hæc tria, scilicet Ecclesia uniuersalis, Concilium uniuersale, & Ecclesia Romana, singula sunt quædam corpora mystica integra constantia ex capite & membris reliquis: & in capite non solum conueniunt, sed identificantur (papa siquidem caput proprium uniuersalis Ecclesiæ & Concilij & Rom. Ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur, vel sicut repræsentans & repræsentatum, ut membra ecclesiæ & Concilij: vel sicut pars & totum, sicut membra reliqua Ro. Ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum, Concilij & ecclesiæ vniuersalis vt patet: ideirco cum sit comparatio inter ecclesiam, seu Concilium uniuersale, & ecclesiam Romanam non fit comparatio secundum caput, sed secundum reliqua utriusque membra: secundum quæ testatur, quòd tam ecclesia, quam synodus uniuersalis est superior Ecclesiæ Ro. vt ex illo articulo deducitur. Vnde ad mentionem illius comparatiue nihil concludit contra Papæ authoritatem.

¶Posset nihilominus dici, quod quia esse supremam inter ecclesias conuenit ecclesiæ ratione capitis, & ecclesia Ro. ratione capitis est de essentia Concilij & ecclesiæ uniuersalis: & nulla comparatio et cum dictione exclusiua excludit intrinseca, ideirco non est admittenda comparatio Concilij ad ecclesiam Rom. quo ad hoc quod est esse supremam inter ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas, & negaretur illa illatio, ergo Concilium est suprema inter alias ecclesias et Rom. Et ad probationem, quia Ro. ecclesia est vna ecclesiarum, respondetur quod plus requiritur ad comparationem istam. oportet enim quod sit una, & distincta capite proprio ab ecclesia quæ est Concilium: quod hic non est. Ex calce uero illius articuli, scilicet quod primatus papæ est super ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super uniuersalem Ecclesiam nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, est expressum alibi, ut additum est.

¶Ad obiectionem sumptam ex Euangelio Matth. 18. quæcunque solueritis, &c. dicitur, quod ad literam, hæc tria tamen ad propositum habentur. Primum est, quod a Christo immediate Apostolis data est potestas ligandi & soluendi: quod superius concessimus conformiter ad cap. in nouo: distinctione 21. Secundum est quod potestas data est uniuersalis, iuxta illa uerba, Quæcunque solueritis. Sed tamen non est adeo uniuersalis ut uerba sonant: sed ly Quæcunque distribuit pro subiectis, ita quod sensus est, Quæcunque uobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oporteret dicere, quod omnino occulta potuissent soluere uel ligare: contra illud Apostoli 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec ueniat Dominus qui illuminabit abscondita, &c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed prælatus, cum factus fuit pastor ecclesiæ, ideo sub illa distributiua non concludebatur Papa, vt pote non subiectus.

¶Tertium autem est, quod ex illo contextu insinuatur, quod ecclesia quælibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, ut soluta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in cœlo: & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quod ecclesia Bononiensis habet hanc authoritatem, inferri ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quod ecclesia uniuersalis habet hanc authoritatem, non potest inferri nisi quod potest in subiecta. quamuis enim multo plura sint subiecta uniuersali ecclesiæ quam Bononiensi, nihilominus in hoc formali conueniunt, quod nulla ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quod papa est ei subiectus: nec etiam habetur, ut superius dictum est, quod habeat a Christo immediate potestatem: quia modus habendi, scilicet esse immediate a Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quod autem alicui gratiose conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: nam a Christo enim habent omnes ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediate.

¶Ad authoritates Aug. dicentis, quod Petrus in persona ecclesiæ & unitatis, &c. claues accepit. Dicendum est, quod per hæc omnia intelligendum est hoc, scilicet quod non soli personæ Petri, sed officio suo perpetuo duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, quod habet influere in corpus reliquum: ideo officio capitali data toti corpori data dicuntur & sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit: vnde & Leo Papa dist. 19. c. ita Dominus ipsi Domino attribuit, quod a Petro in corpus omne præsens deriuaretur. Quia ergo unitas officij communicatiui toti ecclesiæ claues accepit in persona Petri, ideo dicitur quòd Petrus personam ecclesiæ gerebat, & quod unitas non unus claues accepit, & quod ad omnes dicitur, Amas me, pasce oues meas, & similia: & non propterea dicitur quasi communitas popularis, aut senatoriam potestatem acceperit. Hic enim sensus contra August. & Iesum Christum est, vt ostensum est. & ipse Aug. in q. noui & ueteris Testamenti aperte dicens, Saluator cum pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse uidetur: quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterij, ita & post Saluatorem in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, ut esset pastor gregis dominici. In quibus uerbis docet, quod in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

¶Ad

¶Ad primam autem rationem dr, q licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quàm in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam ptatem iurisdictionis obtinet vt regimen monarchicum, Dñium autẽ temporalium, vt cõitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est a Iesu Christo, qui tale statuit regimẽ, Dñium autem rerum est a donatoribus hominibus transferentibus dominium, quod ipsi habebant in cõitatem ecclesiæ, & in vnum aliquem. Et hoc apparet in ecclesiis particularibus, in quibus manifestè Ecclesiæ in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, non autem Dominium rerum.

¶Ad aliam vero rationem, q ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententialiter authoritatiuè definiendo, & rursus de Ecclesia vniuersali claudendo in se Papam, & vt distinguitur contra eius authoritatẽ, & dicẽdum est, q errore personali certum est, q Papa, qui a est vna singularis persona, magis põt in fide errare, q̃ totũ cõiũ vniuersalis ecclesiæ, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuerso, quia magis põt errare cõitas Ecclesiæ sine authoritate Papæ, q̃ Papa. Et ratio est, quia error Papæ in diffinitiua sententia fidei est error totius Ecclesiæ, & veræ vniuersalis ecclesiæ capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, vt ab omnibus inconcussa fide teneatur, vt S. Th. in trac. contra errores Græcorum, cap. 67. authoritate & Cyrilli, & Maximi ostendit, & in Secunda secundæ, q. 1. art. vlt. probat rõne. Impossibile est autem vniuersalem Ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo authoritatiue errare in fide. Secus est in aliis, vt S. Th. in quolib. 8. art. vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est restrictissimus propter assistentiam Spiritussancti, in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei, sicut promisit Io. 14. Spiritussanctus docebit uos omnem ueritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam 24. q. 1. dicit Innocent. Papa cap. quoties, Quoties ratio fidei uentilatur, non nisi ad Petrum, i. sui nominis honorem, seu authoritatem habentem, recurrendum est. Et sic to, quòd cum dr de errore iudiciali, quòd sola uniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia authoritas determinandi de fide competens uniuersali ecclesiæ, principaliter residet in Romano Pontifice, ut S. Th. in Secunda secundæ, q. 11. art. 3 ad tertium dicit. Immo ipsa authoritas, quæ uniuersalis Ecclesiæ dicitur, non nisi illa Papæ est, ut ex inducta authoritate ex q. 1. Secunda secundæ, (ubi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Ecclesiæ & Papæ ut synonimis utitur, aperiens expresse quòd sententiæ Papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne uocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque sumus, quòd nec papa, nec Ecclesia, aut synodus uniuersalis integra, potest in fide errare, iudicãdo authoritatiue de fide. De Ecclesia aũt ac synodo acephala nihil inuenio: quia nihil authoritatis sine capite in ea uideo: quamuis merita multa. Et nõ aduertere ad hanc distinctionem de fide personali uel in iudicio authoritatiue, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei ecclesia, immò doctores Papæ præferantur: considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶Ad id uero quòd additur, quòd claues sunt propter Ecclesiã finaliter, concedo ingenuè. Papa ut potestate iurisdictionis habens, est propter bonum fidei & pacis Ecclesiæ, ut ex capitulo septuagesimo septimo, quarti contra Gent. Sancti Thomæ apparet: & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ exuperat omnem sensum. & hoc est, quia Papa non est princeps nisi ut minister & uicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad qđ ordinatur bonum commune totius communitatis, ut ex 12. Metaphysic. habetur.

¶Ad tertium ex principio illo: Omne totum est maius sua parte, dicitur concesso illo principio formaliter (scilicet de toto & parte ut sic) quod licet papa quo ad personã & merita, sit pars Ecclesiæ uniuersalis, secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars, ita quòd potestas Ecclesiæ uniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis Papæ & aliorum ut totum ex partibus: sed potestas Papæ est tota potestas Ecclesiæ uniuersalis, & aliæ potestates sunt participationis ipsius in partem sollicitudinis datæ: etiam cum dictum est quod non plus potest papa & Ecclesia quàm papa solus: licet plures potestates sint potestates Papæ & Ecclesiæ, quàm Papæ solius. Et si est ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare uelis, respice ad Iesum Christum, qui caput uerum totius Ecclesiæ sic est, ut non solùm quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars Ecclesiæ. Et uide quòd in his mysticis locutionibus nõ oportet ea, quę imperfectionis sunt (ut est esse partem) saluare in his quæ sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius uicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est Ecclesiæ.

¶Ad aliud vero Hieronymi, quòd orbis maior est urbe, respõdetur quòd uerum est quo ad multa puta merita, uirtutes, sciẽtiam, & in proposito secundum rigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis præualet consuetudini urbis: sed potestas urbis est supra potestatem orbis. Et quòd hęc sit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de consuetudine Ecclesiarum, quia diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic ecclesiæ quia aduersarij sanctas glossas relegiunt ut pro Ecclesia prælatis ut sic intelligatur cum sacris doctoribus eandem sentẽtia) aliter dicitur, quòd Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinate mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum, & Dic Ecclesiæ. Inter hos autem actus hæc est differentia, quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnẽ fratrem, ut patet: actus uero iudiciales nõ extendunt se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd nõ ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidissimè patet, quòd sunt quædam peccata contra nos quibus conuincendis non possunt adhiberi testes, ut patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatiuum, Adhibeti tecum duos, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum. nec illud, Dic ecclesię: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quòd etiam nõ ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum Adhibe tecum; nec, Dic Ecclesiæ uanum enim hoc esset.

¶ Et quia papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam Dico autem simpliciter, ut præseruem me à casu in quo potest deponi.

Et quòd hæc sit uera expositio ad literam probatur ratione & authoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc pręcepto duo exprimit uniformiter, scilicet personam peccantem, Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (utrunque enim absque exceptione aliqua indefinite ponit) & sic oportet quo ad peccatum limitatio ad peccatum capax adhibitionis testium: ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo uerbo, Frater tuus, id est, purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, ut non sit plus quàm frater: cęteri nanque prælati tui non sunt simpliciter plus quàm frater, sed quo ad aliquid: papa uerò simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Authoritas est Sancti Thomæ in quarto sententiarum distinctio. decimanona, quæstio. ij. artic. secundo quæstionis tertiæ ad secundum, dicentis, quòd si prælatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, uel de medio subtrahat. hoc enim propter solum papam oportet dici: quia cæteri prælati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed innumeræ infinitæ ferè authoritates, afferẽtur, ostendentes PapS omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis, quo ad actus iudiciales.

¶Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quòd super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladii spiritualis, & executio eius in Ecclesia collegiata, ac per hoc in Concilio uniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur: & quòd super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, excercendi, constituendi leges, etiam supra personam papæ, & usum potestatis eius.

¶Hæc enim ex dictis & dicendis patet esse erronea. & dicẽtes hæc, nesciunt discernere, quòd præcepta quæ dantur de actibus iustitiæ iudicialis, intelliguntur tam in factis, quàm in personis subiectis & non aliis: & quòd ista præcepta non probant subiectionem talis facti, uel talis personæ ad Ecclesiam: sed de subiectis illis quæcunque & quæcunque sint disponit. Ignorantię ergo est ex hoc tex. subiectionem papę arguere. Et ut conuincantur illi, prædicetur tex. iste sic. Et nõ tex. non magis loquitur de ecclesia uniuersali, quàm particulari,

puta Mediolanensi. Et hoc & conuincitur ex hoc quòd peccante in me fratre meo Mediolan. sufficit dicere ecclesiæ illi, & si illã non audierit, erit sicut ethnicus, & cætera. indistincte ergo de ecclesia loquitur Tunc vltra cum dicit, Dic ecclesiæ, aut sumitur ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia si non audires totam collectionem Mediolanensium absque prælatis, non esses sicut ethnicus & publicanus, ut patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cum prælato, & si sic sumitur, ergo & ecclesia vniuersalis, cum sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hoc ipso ergo præcepto Dñi intellecto proportionaliter de ecclesia vniuersali, papa comprehendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesiæ iudicantis, qa ecclesiæ cum capite, & non acephalæ dicẽdum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus papa non est deterioris conditionis respectu ecclesiæ suæ, quàm quilibet Episcopus respectu ecclesiæ suæ, sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denunciatur ecclesiæ suæ acephalæ, sed ecclesiæ, id est prælato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini, ergo papa non denunciatur ecclesię Catholicæ, cuius est episcopus, acephalæ, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus cito facere vindictam, clamantium ad se, multo magis quàm iudex terrestris, ut ipse testatur Lucæ decimooctauo.

¶Negandum est igitur, quòd ecclesia vniuersalis sit iudex ordinarius papæ in puniendo, & consequenter quòd sit simpliciter & absolute illius iudex, & consequenter, quòd quemcunque legis actum possit super eum. An autem in aliquo euentu uel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶Repugnare quoque Sacris Canonibus, quòd ecclesia Vniuersalis sit iudex papæ in puniendo absolutè, manifeste patet, qa sic de quolibet peccato papæ in proximum posset denũtiari papa, iudicari & puniri si fraternam admonitionem nõ audiret, contra capitulum, si papa, distinctione quadragesima, & capita multa, nona quõne tertia scilicet patet, nemo, aliorum, facta, cũcta, & contra omnes canones Pontificum, s. Bonifacii, Nicolai, Innocentii, Symmachi, Anterii & Gelasii. Et licet aliquod horum patiatur forte glossam quòd loquitur de particulari iudice, & non de Vniuersali ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinũ excludunt, ut capitulum patet, ubi sunt de sede apostolica hæc uerba, Cuius authoritatæ maius nõ est iudicium. Similiter capitulum aliorũ, ubi sunt hæc uerba. Aliorũ cãs hominum Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio, ubi etiã papa excluditur, prosequendo obiectiones in contrarium. Est & contra extrauagantem Bonifacii octaui unam sanctam, ubi diffiniẽs, inquit, Si deuiat terrena potestas iudicatur a spirituali; si deuiat spiritualis, iudicatur minor a superiori, si vero suprema, a solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hęc ille. Et est cõtra multos Doctores in Theologia quidem (ut refert dñs Ioãnes de Turre Cremata in libro secundo. de ecclesia, c. nonagesimoquarto, Hugonem de Sancto Victore, Albertũ Magnũ, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturã. Petrum de Tarantasio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude Herueum, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hostiensem, Ioannem Andreã. Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroim.)

¶Ad vltimo allata ex sacris Canonibus, ex eo quòd papa non põt contra statuta Patrum responsionem habet diui Thomæ I tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ sunt iuris diuini uel naturæ. Et hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

¶Ad capitulum, prima salus eodem modo dicẽdum est aduertendum quòd Patrum appellatione uenit principaliter papa, qui est pater Patrum.

¶Quòd & Ioannes Gerson affert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituuntur cũ promulgantur, firmantur cum moribus vtentium comprobantur, quasi examen supremũ legũ sit, unde firmantur, tisu magis quàm confessione dignũ est. Relinquitur igitur certum & indubitè tenendũ, quòd papa est supra Vniuersalem ecclesiam, non solum secundũ singulas personas & ecclesias, sed secundum ipsam ecclesiæ communitatem, solum Deum superiorem habens.

CAP. X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.

HACTENVS simpliciter est disputatum & conclusum, quòd papa habet potestatem super Vniuersali ecclesia & cõcilio, ut caput, pastor, rector & directior illius. Deinceps noua quædam imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de Potestate ecclesiastica, & in tractatu, de Auferibilitate sponsi seu papæ, tractanda confutandaque est, quoniam periculosa est valde, & sanctæ Matri ecclesiæ plurimum nociua. Et ut melius obseruare se ab his omnes possint, recitanda est sua imaginatio.

¶Ponit in primis Potestatem Ecclesiasticam velut quoddã totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatũ, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotiumque, Ecclesiamque integrari ex his ita vult, ut sublato non papa, sed papatu, non sit ecclesia Vniuersalis. Vultque proinde in ecclesia & Concilio Vniuersali siue papa sit, siue non clardi authoritatẽ papalem, quam supremam Potestatem ecclesiasticam & plenitudinem potestatis ecclesiasticæ, formaliter potestatem & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiue est fatetur, a Iesu Christo Petro datam Fatetur quoque ecclesiæ regimen a Iesu Christo institutũ Monarchicum, ita quòd hoc non nisi a solo Deo mutabile est, & Monarcham esse Papam.

¶Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem ecclesiasticam tripliciter accipi, Primo, secundum ipsum, ut papatum, secundum se. Secundo, secundum applicationem ad hanc vel illam personam, ut quòd Papatus sit in Ioann. uel Marc. Tertio, secundum exequutionem, ut quòd papa faciat uel non faciat hoc uel illud. Et apposita, altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quòd licet quælibet ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiue tantum in suppositis formaliter denominatis ab illa puta papalis in papa, Cardinalitia in Cardinali, Episcopalis in Episcopo) nihilominus quælibet ecclesiastica potestas est in ecclesia Vniuersali, seu Concilio Vniuersali illam repræsentante tripliciter. Primo, sicut in fine, qa data est in ędificationem corporis Christi. Secundo, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio, sicut in regulante vsum seu exequutionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur quòd potestas papalis data est in ędificationem ecclesiæ. Et probat sic, papa est peccabilis, & potest hac potestate in destructionem ecclesię abuti, similiter Sacrum Collegium Cardinalium non est in gratia uel fide confirmatum, ergo oportet ut aliqua sit reliqua inobliquabilis & indeuiabilis regula a b optimo legislatore Christo, secũdum quam possit abusus huiusmodi Potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem est ecclesia seu Vniuersale Concilium, ergo in ecclesia Vniuersali est papatus, ut in regulatiue exequutiua ipsius.

¶Et confirmatur, quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & papa habeat Potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicii fiet ad ecclesiam seu Concilium, ubi est sapientia indeuiabilis. Et hic inquit, fundantur multa, ut quòd papa iudicari potest & deponi Conciliũ, quòd cõcilio subiicitur quo ad vsum suę potestatis, & sibi potest dici, Cur ita facis? & quod in concilio est etiam Potestas papalis quarto modo, scilicet suppletiue, quòd scilicet supplendo facere potest quicquid potest papa, ut Decreta & acta Concilii Constantiensis testantur.

¶Distinguit præterea potestatem papæ in eam, quæ sibi a Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo Vicario & Monarchę, tam ordinis, quàm iurisdictionis in foro voluntario & interno (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quę conuenit papæ ex iure naturæ & positiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, ut superior in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus super alios. Positiuo uero multiplici, & in proposito ipsius ecclesiæ seu generalem Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hãc vult esse authoritatem interpretandi, dispensandique in statutis Concilii generalis, prout occurrens necessitas uel euidens vtilitas postulat, ubi pro tunc recursus ad generale Cõcilium nõ patet. propter cuius distinctionis ignorantiam multam oritam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex authoritate sibi a Christo tradita.

¶Concilium igitur esse supra papam, habereque vim coactiuã super illum, posseque illi leges imponere circa usum pñtis, suspendere ab exequutione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, ecclesiam papæ, nihil aliud est quàm comparare totum parti integrali, & quærere quid sit maius: constat enim, quòd ecclesiæ seu Concilii Vniuersalis authoritas maior est authoritate papæ in sex. Primo, in amplitudine uel extensione: secũdo, in infalibili directione: tertio, in motiuã reformatione in capite, & in membris: quarto, in coactiua pñtẽ: quinto, in causarũ fidei difficilium vltimata decisione: sexto, quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, Papale, Imperiale, Regale, Aristocraticum, & Timocraticum.

¶Cõfirmat dicta sua ex Apostolorum Actibus pluribus: quia. &

Iacobus, nō Petrus diffiniuit in Concilio, Act. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, sed cōmunicatis scribunt ad Antiochiā, Apostoli, & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos Ecclesiæ, Act. 8. & Petrus cōpulsus est rōnem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. 11. Fundat aūt super allatis prius ex Matthæi 18. authoritatibus, Dic Ecclesiæ, & Quæcunque ligaueritis super terram: & Concilio Constantien. Et concludit q̃ luce clarius ex principijs Theologiæ conclusa est subiectio Papæ ad Concilium. Et usque adeò progreditur, ut pestiferam perniciosissimaque doctrinam appellet, ponentem Papam supra Concilium, aut saltem non in parem illi.

CAPVT XI.

Quod secluso Papa, in Ecclesia non est papatus suppletiuè, & sicut in regulante usum ipsius.

PRINCIPIVM ueritatis uidendæ circa recitata à radice sumendo declarabimus. Primò, id super quod tota hæc cōsurgit fabrica, falsum esse, s. q. secluso Papa, quomodolibet in Ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiuo ipsius quantum ad usum & suppletiuè. Deinde ostendetur falsum esse quòd Papa habeat aliquam potestatem ab Ecclesia: sed omnia potest ex papatus authoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinādo determinabuntur manifestata prius ueritate, circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in Ecclesia secluso Papa. Sic enim modo de Ecclesia ut distinguitur contra Papam, loquimur: & sic uolumus intelligendum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in Ecclesia cum Ecclesia nō habeat ipsum ex se ipsa (ut aduersarius fatetur) oportet quòd donatus sit ei à Deo. Et cum huiusmodi donata Deo nesciamus nisi per reuelationē in sacra Scriptura, uel traditione Apostolorū, uel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rōnem ex principijs theologicis efficaciter probātem: sit in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositū, & theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ad hoc sentiendum est oppositum. Et quidem quod in sacra Scriptura donatio ista nō reperiatur, ex antedictis patet: authoritates .n. sumptæ ex Matthæi decimooctauo, nihil dant nisi suprà subiecto Ecclesiæ indefinitè, ut prædeclaratum est. Vnde ex eis non potest huius uel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat.

¶ Ex gestis uerò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octauo, licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen ut subiecti: Spiritus. n. sanctus missus est à Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam uobis: & tamen non est subiectus. Male theologus est, q ex missum esse, infert subditum esse. Act. uerò 11. disceptatio eorum qui erant ex circuncisione aduersus Petrum, nullā superioritatē, sed ambiguā æmulationē legis Moysi præ se fert. Et quod illa disceptatio non ab Apostolis, sed cōuersis Iudæis, & præcipuè Pharisæis fuerit: textus ille iunctus cū c. 15. (ubi illi de hæresi Pharisæorum, dicebant legalia imponenda & gentilibus) insinuat. Et rursus reprehensio non factis, sed uerbis subditis quandoque licita est aduersus prælatos, ut de Petro & Paulo apparet ad Gal. 2. & superius ex S. Thoma ostendimus. Et idem Gregorius (ut habetur secunda quæstione 7. cap. Petrus) hoc soluit, q. Petrus noluit uti authoritate sua. Act. uerò 15. non fuit Concilium uniuersale, nec Iacobus dedit sententiam: & ideo nihil facit ad propositum. Quòd nō fuerit Conciliū uniuersale, patet ex hoc, quòd non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, ut ad Ga. 2. habetur, s. Petrus, Iacobus & Ioannes. Quòd .n. narratur Act. 15. tunc fuit, quando Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolymam, ad Gal. 2. refert, ut glossa ordinaria dicit Act. 15. Quòd Iacobus sententiam non dederit, sed iudicium suum dixerit post Petrū loquēs, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis, & Senioribus cū omni Ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorū. Conclusio ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiua, in cōi facta est, non à Petro nec Iacobo. Et scito quòd quia solutio quæstionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris præsentibus (Hierosolymis) ut patet in eodem decimoquinto ca. ideò Petrus simplici apostolatu non papali authoritate usus, exhibuit se sicut unum ex alijs in tali cōuentu, & cōi noīe Apostolorū appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: nec dum aūt erat tempus utendi plenitudine potestatis suæ: in statuto præcipuè transitorio, quale fuit propositum à Iacobo, cū dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meū, &c. Aduenit postmodum tempus, quo papa manifestauit suæ plenitudinem potestatis, ut patet legenti gesta Pauli & Ecclesiæ. Quāuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthiæ, & in condēnatione Ananiæ & Saphiræ & Simonis & ex traditione successiua Apostolorum, Papam potius quàm Concilium primatum, obtinere animis, uocibusq. Christianorum inhibitum est usque ad Concilium Cōstantiense: ad quod usque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec Concilium Constantiense, aut Basiliense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius authoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Concilio (ut patet 36. q. 2. c. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium innixa sacræ Scripturæ apertæ, ut monstratum est, & monstrabitur, præualet congregationi Constantiensi, ante Martinum, & Basiliensi Concilio? Omnia enim Concilia per

1 C Romanæ sedis authoritatem robur acceperūt, & facta fuerunt, ut c. significasti. de electione allatum est. Quòd autem nec ratione ex theologicis principijs hoc habeatur, sed potius in hoc, quòd summus prouisor & legislator Dominus Iesus Christus non reliquit Ecclesiā dilectissimā sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum. sed papa est peccabilis, Ecclesia uerò errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solùm nō procedit ex principijs theologiæ, sed in hæresim adducit damnatam, pro fundamento enim sumitur, quòd Ecclesia potest non errare, & papa potest er-

2 C rare: aut loquuntur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacunque re Ecclesiæ, uel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in hæresim inciditur damnatam: quòd potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet, quòd intendat iste homo, quia expressè affert pro ratione, quia papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assistens non est confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipsum Ecclesia est firmata in fide & gratia, & propterea inobliquabilis oportet dicere quòd à Deo habeat regulatiuam potestatem usus

3 C omnis ecclesiasticæ potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quàm sequi hæresim illorum, qui, quoniam ubi sunt duo uel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est Dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius, Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in Concilio generali, secluso papa, sit confirmata magis in fide, & gratia personali, quàm collegium Cardinalium? quare nō possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Præterea, Quāuis Ecclesiæ sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. ult. Ecce, ego uobiscum sum omni-

4 C bus diebus usque ad consummationem sæculi) quis hoc promisit prælatis istis sic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum papa? Quæcunque enim autoritas afferatur de cōgregatis, scilicet, Vbi duo uel tres, & cætera: &, Si duo ex nobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quàm in ista non acephala, quæ uerè est in nomine Domini, saltem quo ad authoritatem. Nec potest dici, quòd hoc conueniat Concilio dicto ex repræsentata Ecclesia uniuersali, quia gratiæ personales repræsentati non transeunt in repræsentantem, ut patet inductiue.

5 C ¶ Si uerò loquuntur de errore iudicialiter diffiniēdo: de re qualibet, constat & quòd papa, & quòd Concilium simul cum papa errare potest, malè iudicando de uno regno, quòd iste habet ius eius, & non alter, aut quòd ille Episcopus sit simoniacus, ut patet in c. à nobis de sententia excomm. & in quol. Sancti Thomæ, ubi supra. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur papa & concilium secundum proprias naturas & uires: & sic tam Papa, quàm Concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuinæ prouidentiæ: & sic falsum & erroneum est dicere quòd papa possit erra-

6 C re: quia hoc esset dicere, quod Ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, ut habetur de baptismo & eius effectu, capit. maiores & 24. quæst. 1. c. à recta. memor sum. &, quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide, omnes Christi fideles sequi oportet, ut patet ex hoc, q. hæreticus censetur, qui damnatæ ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet & sentit de fide, & sacramentu Ecclesiæ, quàm Rom. Ecclesia hæreticus est, ut patet ex S. Thoma, in secunda secundæ, quæstio. prima, art. ult. docente quod ad summi Pontificis au-

7 C thoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. & in quæstione 21. articulo 2. ad tertium, q. cōtra papæ authoritatem in materia fidei, nec Hieron. nec Augustinus, nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit, & ex c, si papa, distin. 40. ubi dicitur quòd ex ipso post Dominum uniuersorum salus dependet: &

8 C per hoc ineffabile papæ iudicium, impletur illud. Ioan. 14. quod Spiritus sancti s doceat uiuus est nos omnia. Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur q. semper altera pars missarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate a gratia, illa uniuersalis est erronea, s. q. ob iquū oportet regulari in terra a recto, & est expressè dānata cū a Concilio Constantiensi sub Martino. Si aūt est sermo de obliquitate a iudicio fidei, illa præpositio

est erronea, scilicet quod Papa pôt errare, & reliquû Ecclesię non. Confirmantur hæc authoritatib. supra allatis. Et hæc ratio est nô sumpta ex parte causæ materialis, ex hac.n. fit quod non magis côitas, quàm una persona in officio uicariatus Christi posita, quantum ad ea quæ sunt fidei, habet quod sit subiectum, seu materia assistentiæ diuinæ, cùm non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, uno uel pluribus saluare, imò ex quo monarchicum institutum est regimen, in uno solo constituta est ptâs. ut S. Thomas in 4. sent. dist. 19. q. 1. dicit. Ex quo patet, quod uoluntariè dicitur quod papa habet potestatem in ædificationem: prout sapiens, i. Concilium determinabit. In his.n. quæ sunt fidei secundum diuinâ sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem motuum secundum prudentiam monasticâ & politicam, quæ in principe est, ædificare Ecclesiâ debet. Et ad hæc multû adiuuatur ex Concilio sanctorum Patrum. & propterea cum ueneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt siquidê statuta uere Papæ, quæ sequi secundum Deum debet, quâuis cogere ipsum nequeant, ut ex prima secundæ S. Thomæ allatum est. Rationes autê quæ concernunt depositionem Papæ, inferius soluentur.

¶Ex parte uero causæ formalis, quia Papatus est ex formali sua rône suprema in Ecclesia Dei potestas, ut ex antedictis fit, & aduersarius fatetur, suprema autem potestate in Ecclesia repugnât dari in Ecclesia superiorem, quia iam non esset suprema in Ecclesia, sed potestas in ecclesia, regulatiua Papatus quo ad usum est superior Papatus, ergo in Ecclesia Dei non est talis potestas, & consequenter non est in illa Papatus, sicut in regulatiuo usus illius. Prima propositio assumpta (ut dictum est) patet ex determinatione etiam Concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda autê est nota terminis; tertia autê, & probatur, & est ab eo confessa. Probat quidem, quia cum par in parem non hêat imperium, & propterea unus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si Ecclesia potest ligare manus papæ constituendo leges coactiuas circa usum papatus & suspendendo ab executione: quod potestas Ecclesiæ non sit par papatui, sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc uiro quum loquens de dispensatione facta à Papa, dicit, Tenet, &c. Hæc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quòd dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis usum potestatis per generale Concilium. Hæc il.e.

¶Et ut magis pateat horum fictio aduertendum est quod quemadmodum in adunatione oîum sensuum exteriorum in unum subiectum, non inuenitetur aliquis unus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis oibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum côem, ut patet in secundo de Anima, unicum & communem, oium sensibilium iudicem altiorem oibus, quo uno unum subiectum habês plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concesso quod in Ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, s. papatus, cardinalatus, & cætera. si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur una alia potestas, nihil posset nisi quod secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera posset. Perinde enim est (ut dr in 2. de Anima) duabus potentijs iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in Ecclesia uniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota ecclesia cum Papa, quàm possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ nec tota Ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua Ecclesię communitas utens iudicet de singularum potestatû actibus, & is hoc fingitur, contradicitur ueritati & sibi ipsi, qui Ecclesiâ ex papatu, cardinalatu, & cætera, compositam uult.

¶Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primo quia incidit in Scyllam, cupiens uitare Charibdim. Si.n. propter hunc finem, ut quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in Ecclesia supra papam potestatem ponere, quis corriget Concilium ipsum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis Constantiêsi, & Basiliensi, & in multis alijs errare potest propter quòd à Concilio ad Papam conceditur appellatio, ut S. Tho. in quæst. de potentia Dei, q. 10. artic. 4. ad decimumtertium dicit. Et de Concilio Basiliensi, quòd quamuis legitimè congregatum, errauerit notoriè, cômincitur ex ipsius uerbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basiliensis, decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresium extirpatione, ac morum generali reformatione Ecclesiæ in capite, & in membris, nec non pace inter Christianos procuranda, in Spiritu sancto legitimè congregata per nullum quauis authoritate etiam si Papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad aliud locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Ubi manifestissimè apparet, quòd cû in his quæ sunt iuris positiui (qualia sunt tempus & locus Concilij) determinauerunt non habere potestatem summum pôtificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneû est, ut argumentatione non egeat. Et hoc unum ideo attuli, ut ostendatur & quod Concilium ritè esset congregatum authoritate Romani Pontificis, ipso absente aut non consciente decretis, errare potest, & errauit: & ut ex hoc uno manifeste falso in principio Concilij illius decreto omnium decretorû illius authoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus, quod si uel minimum mendacium in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶Secundò, quia uerus finis potestatis ecclesiasticæ, scilicet, unitas fidei, charitatis, & pacis, qua una est Ecclesia, & peruenire ad patriam cęlestem, melius causatur per unum, quam per plures conuenientes in unum.

¶Tertiò, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominê liberum & reliquit eum in manu consilij sui, (quo fit ut côitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis, uel expressis) sic disposuerit Christus in supernaturali regimine Ecclesię, dando communitati potestatem supra principem. Lôgè quippe aliter est, nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano consilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatem communitatis.

¶Quartò, quia cû gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat oîa suauiter, oportet ut Iesus Christus disponat regimen ecclesiæ suæ, ut uiuus non ut defunctus. pp quod non ante mortê, sed post resurrectionem in æternû non moriturus. Petrum instituit nô successorem, sed uicariû suum. Côe est autê oibus principibus uiuentibus uicarios instituentibus, ut ptâtem Reipub. super uicarium non dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati Ecclesiæ non dedit ptâtem sup suo uicario: sed illi suâ assistentiam non defuturâ aperiens Lucæ 22. Ego rogaui pro te, ut nô deficiat fides tua, ipsi côfirmationê aliorû cômisit inquiês Côfirma fratres tuos. Et hæc rô licet magis ex modo, quâ fine regiminis sumatur, ôndit tñ quod ad consequendû ecclesiæ finem ex eo modu regiminis non conuenit in ecclesia talem ponere ptâtem. Quia ergo posita potestas ista in ecclesia supra papâ regimini ecclesiæ per uicarium sub Iesu Christo uiuente non côsonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat, & ad uerum ecclesiæ finem inepta est, & intentum finem correctionis oium errare potentium non assequitur, rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad papæ iudiciû in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla authoritate authentica, aut ratione efficaci asseritur, totque sanctorum testimonijs aduersatur: concludendum est quòd frustra, ignoranter, temere atque impiè prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

Quod secluso Papa, non sit in Ecclesia potestas legislatiua.

QVONIAM autem præter dictam potestatê duas alias in Concilio locat secluso papa (scilicet potestatê applicandi ptâtes ecclesiasticas ad personas, & potestatê condendi, interpretandique authoritatiuè leges) de his aliquantisper dicendum est. Authoritas Ecclesiæ in condendis legibus conuenit ecclesiæ secundum istum ex hoc, quod est communitas perfecta. Unde si qualibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solius authoritate possunt mutari conditæ ab ea leges: sic in ecclesia etiam oportet.

¶Sed ut breuiter error istius pateat, omisso quod ecclesia absque papa non est côitas perfecta (quia sine capite) dicimus, quòd quia Ecclesia uniuersa distincta contra papam est communitas subiectum à Iesu Christo Papæ (ut patet ex authoritatibus inductis testantib. ipsum esse pastorem, rectorem, epm, directorem que oîum Christianorum, & uniuersalis, seu catholicę ecclesię) consequens est quod ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis ciuilis, nô tñ potest aliquid statuere, habens uim coactiuam, non solum circa actus papæ, sed nec circa quemcunque Christianum, nisi ratione authoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, nô ualet, nisi authoritate Romani pôtificis implicitè uel explicitè roboretur. Unde S. Tho. (ut superius adductû est) inquit, Sancti patres concilijs congregati nihil ptñt statuere, nisi interueniente authoritate Rom. Pôtificis. ut supradictû est,) rectè dixit, Sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate ptñt statuere, etiâ ligando manus, Pontifici summo. Et côfirmat hoc ex diffinitione legis posita à sancto

Tho.

Thoma in prima secundæ q. 90. ubi in ult. ex prædeterminatis concluditur, q lex est rõis ordinatio ad bonum cõe ab eo qui curam habet cõitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, q lex ecclesiæ nihil aliud est, q rõis ordinatio ad ecclesiæ cõe bonum à papa (qui curam habet cõitatis ecclesiasticæ) promulgata: ac per hoc communitas ecclesiæ, cui suipsius cura non est relicta a Iesu Christo, sed commissa papæ non potest lege authoritatiue facere. Et hoc cognoscentes, sancti patres a papa robur decretorum suorum recognouerunt, ut et ex orto hoc errore post electum Martinum papam quintum: ipsa requisitio oratorum regis Poloniæ, q approbarentur decisa in materia fidei a Martino testatur, ut patet in sessione ultima. Et Basilienses multum institerunt apud Eugenium quartum, ut decreta Basiliensis Cõcilii approbaret, & nunquam obtinuerunt: ut dominus Iuannes de Turrecremata refert: & in gestis Basiliensis Cõcilii apparet.

¶ Amplius Authoritas ecclesiæ determinatiua de his, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice & nõ solũ principaliter sed finaliter, ita q ad ipsũ spectat finalis de fide determinatio: nec spectat ad Conciliũ, sed Concilii sola a papa confirmat: & a Cõcilio, ad papã appellat sanctus Thomas in allatis locis, & Secunda secundæ, & q6. de potentia Dei, & contra errores Græcorũ docet. ergo a fortiori ad papã principaliter & finaliter spectat cætera statuere, & frustra a Concilio ad eum appellatur, nisi iustitiam posset supra Concilium ministrare.

¶ Amplius Consuetudo Ecclesiæ hẽt & habuit, ut papa in oĩbus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solũ dispẽsare, sed mutare iura: non ergo ipse a Concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ea hoc patet q capitulum frequens in Concilio Constantiensi decretum: n. si apostolica authoritate firmatum sit non habet certam uim obligatiuã: quoniam in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

CAP. XIII.

Quod, potestas applicatiua ecclesiastica potestatũ ad personam, non est in Ecclesia secluso Papa nisi in casu

De authoritate ãt applicatiua papatus & aliarum ecclesiasticarum prãtum ad hanc personam uel illam, sciendum est, quòd potestas ista regulariter & principaliter est in papa, & nõ nisi in casu in Concilio seu ecclesia. Et in papa quidem esse potestatem hanc quo ad applicationem potestatum inferiorũ papatu, patet tum ex gestis Apostolorum, dum singulos Episcopos per loca instituebant: tum ecclesiæ cõsuetudine, quæ quotidie hæc a papa faciente suscipit absque conscientiæ scrupulo, tum ex rõe officii sui, ad eundem namque spectat plena ptãs supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem solicitudinis, ut patet Exodi decimooctauo, ubi Moyses dux populi ex consilio Iethro elegit & constituit principes populi, & millenos, & centuriones & decanos. Quo ad applicationem uero papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cum instituit Clementem papã (ut habetur octaua quæst. 1. si Petrus ex authoritate Ioannis tertii, q sedit anno Domini 600. tpe Iustini Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. Papa nãque instituit ad quos spectet electio, & mutat & limitat sic actum electionis ut oppositũ mõ fit irritus. In ecclesia ãt seu Cõcilio nõ esse hanc authoritatẽ secluso papa, ex hoc patet, q tota Ecclesia non potest authoritatiue mutare legem factam a papa: puta quod electio non spectet ad Cardinales ueros, & indubitatos, q electus a minus q̃ duab. partibus Cardinalium sit papa, sed bene econuerso papa posset statuere, q electus a minus, q̃ duabus partibus Cardinalium, sit papa: & q electio spectaret ad tales & tot prælatos, & nõ ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdem est destituere, cuius authoritatiue est constituere in his quæ sunt iuris positiui: quale est, q electio spectet magis ad presbyteros & diaconos taliũ ecclesiarum Romæ, qui vocantur Cardinales, q̃ ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri. magis ad Episcopos Hostiensẽ, Sabinensem, Prænestinum, Tusculanensem, Albanensem & Portuensem q̃ ad alios episcopos. Hoc enim nec a diuino nec a naturali iure esse constat. Si. n. potestas ipsa applicatiua esset in ecclesia, secluso papa, posset ecclesia mutare statuta papæ, circa applicationem hmõ. Vnde sm veritatem. Concilium, secluso papa, quia nihil potest nisi quod p singulas potestates in eo contentas potest: nec unum quidem, & illum minimum potest cõstituere Episcopum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere defuerint. Papa autem potest & eligere, & cõstituere episcopos: ubique terrarum sua sola authoritate: quę non sua sed illius est qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

¶ In casu ãt permissionis: puta quia papa nihil statuit in opposito) & ambiguitatis (quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis) & similiũ euentuũ mortuo, uel incerto papa (ut tpe magni schismatis inchoati sub Vrbano sexto cõtigisse vr) in Ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam ser-

uatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, asserendum est. Et tunc per uiam deuolutionis ad vniuersalem Ecclesiam potestas hæc descendere vr, tamquam non existentibus electoribus determinatis à Papa ad repræsentandum illam in hoc actu pro bono ipsius Ecclesiæ. Iam. n. ostensum est, q Ecclesiæ cura non sibi ipsi, sed Petro a Christo commissa est, & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Ecclesiæ præualet tam determinationi quàm actui ipsius Ecclesiæ, cuius nomine, sed non authoritate fiat.

¶ Quid aũt de potestate depositiua sentiendum sit, inferius tractabitur, Dño concedente. Hæc aũt dicta sunt, vt pateat, Concilium secluso Papa, nec regulatiuam vsus papalis, potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem authoritatiue habere, sed omnia à papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hæc ẽt satis clarum restat, q Concilium non habet papalem potestatem suppletiuè. Et si contra hæc afferantur gesta in Concilio Constantiensi, iam dictum est q pp incertitudinẽ Papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest congregatio illa post unionem trium obedientiarum. Verumsi perfectum ac indubitatum Concilium absq; uero, & indubitato Papa, & uno eorum contradicente, esse non potuit, propter quod illius acta oõ nisi sub Martino quinto authentica sunt, sub quo nihil gestum est à Concilio sicut prius.

CAPVT. XIIII.

In quo soluuntur rationes contra Papam, quod Ecclesia sit totum & authoritas eius maior in sex.

QVOD uero Dr, q comparare Ecclesiam Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimũ est soluere: imò sophisticum monstrare, nam sophisma est. Nã sicut unitas est pars numeri, & senarius numerus est maior tam unitate, q̃ dualitate: ita papatus, qui est unica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc mõ potestas ecclesiæ est maior potestate papæ: sicut totũ parte, & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quã potestas Papæ, quod gratis conceditur. Sed ex hoc non sequitur q potestas ecclesiæ sit maior, id est plus possit quã papa: in quo sensu disputatur. Vñ puerile est, quod ea distinctione potestatis ecclesiasticę in papatum, cardinalatum, episcopatum, &c. inferatur, q quærere ao ecclesia sit maior papa est quærere an totum sit maius parte integrali.

¶ Quod ẽt dr q ecclesiæ authoritas est maior authoritate papæ in sex, falsum & erroneum est: quia si summatur ecclesia ut distincta contra papam, nullo modo est maior papa, nisi amplitudine seu extẽsione numeri, q papa est una potestas, illa multę. Ea quo enim ostensum est, q papatus, secluso papa, non est in ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua (quia. s. põt sede uacante papã eligere per Cardinales, uel per seipsam in casu) & papatus est potestas suprema, ad quam spectant causas fidei determinare, & qui certus est, non eget amplius certificari: erroneum est dicere, q ultima decisio fidei non ad papam, sed ad Concilium spectat: & tanto magis erroneum, quanto de Concilio dicitur distincto contra papam.

¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilitatis directionis & iudicii in ecclesia, & hæc adest papę, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, constitutam nữa habens & omnem potestatem uirtualiter continens, consequens est quòd authoritatiue ecclesia non sit maior papa: sed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et sic patet quanta cæcitate percussus fuerit iste Gerson, dicens q luce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat conclusio ista, quam monstrauimus erroneam. Et rursus quàm præsumptuosus fuerit, appellando doctrinam Sanctorum, anno 1440. approbatam, pestiferam & perniciosissimam. Nec excusatur nisi affecti forte ignorantia ex declaratione Concilii Constantiensis in una tantum obedientia sub Ioanne 23 papa dubio, profugo etiam & reclamante, ut dicitur.

CAPVT XV.

Opinio aliorum, quod in Ecclesia secluso Papa est authoritas congregandi generale Concilium.

ET quia inter singulares authoritates Romani Pontificis potestas congregandi gñale Concilium computatur, & hanc aliqui putant aliis conuenire posse, idcirco in hac quoque Concilium papæ comparandum specialiter est.

¶ Est igitur nonnullorum opinio q quamuis regulariter cõgregatio Cõcilii spectet ad papã (vt in capit. significasti. de elect & dist. 17. per totum in decretis patet) in casu tñ aliquo congregari generale Concilium potest, papa non consentiente: ac ẽt inuito. Fundant hoc super illo principio scilicet, Regulæ generales patiunt exceptiones præsertim vbi casus particulares incidũt

varias

variabiles modis infinitis: quod probat ex ἐπιείκεια in 5. Eth. & gnome in 6. Eth. virtutibus positis ab Arist. ad has exceptiones. Ex his namq; oportet dicere, quod quæcumq; obseruatio legis dissiparet vnitatē quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si papa requisitus nollet necessariū congregare Concilium, non est seruanda pro tunc lex, quòd ad ipsum spectat cōgregare, sed ipso inuito congregari pōt. Explanat aūt dictus Ioannes Gerson in specie casus, in quibus congregatio gñalis Concilii fit legitime sine papa. Primus est dum desiit esse: quod tripliciter accidere pōt, s. vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt si cadat in perpetuā *pariam* aut si ad eum captiuatum nō pateat accessus: uel per mortem canonicam, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus papa de conuocando Concilium, tenuit contumaciter in perniciem Ecclesiæ, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si Concilium postquā à papa est legitime congregatum, statuat certum tpš & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquennium, uel de decennio in decennium, et ubi papa renueret. De authoritate aūt Cōcilii sine papa, dicit quòd fulcitur & innititur authoritate primo Iesu Christi indefectibilis capitis Ecclesiæ. Secundo legum suarum tam diuinæ, quàm naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitatē uel manifestæ charitatis, vel religiosæ pietat: concedunt. pro quo facit authoritas Domini Marci 2. excusantis discipulos a uiolatione Sabbati, exēplo Dauid, propter necessitatem.

¶Sunt & alii duo casus positi à Felino in c. super literis, colūna decima, in titulo de rescript. & ab Alexand. in 17. dis. cap. synodum. Primus est in casu, quo papa pōt legitime deponi: quia ex quo Concilio cōtra papā distinctio, inest potestas deponendi papam, oportet quòd possit seipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cum papa deponendus nollet congregare Concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de papa: alioquin perplexa esset Ecclesia, dum nesciret se habere papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio Concilii Constantiensis, Benedicto 13. nolente Concilium autenticare, quantum sua intererat.

CAP. XVI.

Quomodo uerificetur, quod Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

AD EVIDENTIAM propositæ ambiguitatis scire oportet, quòd aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione Concilii. Primum enim significat solummodo cōgregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad authoritatiue disponendum de uniuersali Ecclesia.

¶Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quòd regulariter spectat ad papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipse inicio huiusmodi conuocatio fit: sufficit congregatam conuiuat eius. Hoc tamen non sic spectat ad papam quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quòd Concilium pōt congregari sine papa, & quòd Papæ potestas congregandi Concilium introducta est de iure positiuo, vt in cap. vlt. distinctionis decimæseptimæ, Alexander dicit, pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: & uana est quæstio de potestate sic congregādi, quando sunt vndecumque congregati patres.

¶Sed si de secundo mō congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quòd duplex est Concilium authoritatiuum: quoddā perfectum simpliciter: quoddam perfectum sm̄ præsentem statū Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris, quod pōt simpliciter statuere & ordinare uniuersalem statum Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectum sm̄ præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inuentis, Ecclesia in tali statu existente: & pōt quo ad aliquid sm̄ de uniuersali Ecclesia se impedire. Et utrumq; horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum simpliciter fit capite præsente personaliter & hoc est perfectum in summo modo quo non est dubium quòd errare in his quæ sunt fidei, nō potest. Qn̄ aūt fit per legatos, cum adhuc superfit papa, ad quē finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & a quo sententia Concilii confirmatur, (ut patet ex dictis,) si erraret in aliquo, (ut de Concilio Basiliensi patet,) habet correctorem papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoq; perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ pluribus modis contingit: quia & existēte vno papa hæretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus summis dubiis: quale fuit concilium Constantiense. Licet inæquā latitudo sit in utroq;, quoad congregationem: tñ sic se habent, quòd concilium perfectum simpliciter solus papa pōt congregare. Ita quòd nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente papa, pōt Concilium perfectum simpliciter absq; papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius authoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia s. cōitas Ecclesiæ sine Papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, ut ostensum est. Concilium aūt perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo Concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, Quia si cōitas Ecclesiæ absque papa constitueret Concilium perfectum simplr, cum ad tale Cōcilium spectet ordinare simplr uniuersalem Ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (ut patet) sequitur quòd cōitas Ecclesiæ esset uicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos uicarios suos: & papa non esset uicarius Iesu Christi immediate, sed esset uicarius uicarii, puta Concilii acephali in terris. quod non solum est erroneum, sed fatuum.

¶Tertiò quia cum Papa ex cura vniuersalis Ecclesiæ habeat potestatē determinandi de fide, ordinandi symbolum. & congregandi Concilium (ut in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura uniuersalis Ecclesię ex iure diuino conuenit soli Papæ, ita hæc spectantia immediate ad ipsam curam uniuersalis Ecclesiæ. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ quæst. 100. art. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælatis Ecclesiæ, sed à solo Deo. V. g. quia a Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi non suæ, non potest fieri ab Ecclesia, quòd coniunctio cum hac non sua fit quāque licita, sed solus Deus hoc pōt. sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam uniuersalis Ecclesiæ: & non reliquit ipsi Ecclesiæ curam sumpsius: & ad curam vniuersalis Ecclesiæ spectat Concilii congregatio & celebratio, ut patet ex eius officio principali, ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locū in hoc ἐπιείκεια, aut gnome: quā expresse in 5. Eth. di quòd est directio iustitiæ legalis, quam nos ius positiuum vocamus: quod quia ab homine est non potente prę uidere & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & ideo gnome in intellectu practico, & ἐπιείκεια in uolūtate supplent: non interpretando ambigua, sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Thomas in secunda secundæ, quæst. 120. artic. primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, ut morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à qua excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quę dicuntur in distinctione decimaseptima, & propterea dixit S. Thomas quòd sancti Patres nihil possunt in Conciliis congregati statuere, nisi authoritate Romani pontificis interueniente.

¶Concilium perfectum sm̄ pręsentem Ecclesiæ statum potest congregari sine papa, & eo inuito si requisitus non uult ipse illud congregare, sed non habet potestatē ad ordinandā uniuersalem Ecclesiā, sed ad prouidendū illi casui tunc concurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si cōtingeret mori oēs electores Papæ, si contingeret tale quid (quòd electores non possent eligere sine conuocatione Concilii ad reprimendū, discernendū, uel pacificandū, &c.) omissis his & similibus duos, tñ certos casus, & qui fuerunt quāq; & possunt esse, affero, in quibus Concilium tale congregandum est. Primus est, si Papa propter hæresim est deponendus, tunc. n. ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, pōt Impeator, possunt Prælati congregationem uniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura Ecclesiæ, sed tñ depositiua potestas papę: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) peruenibit. Probabit hoc, cum de depositione Papę inferius agetur. Secundus est qn̄ papa vnus uel plures incerta electione laborant, ut contigisset dū in magno schismate Vrbani sexti, & aliorum. Tunc. n. ne perplexa sit ecclesia, illa membra ecclesiæ quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri. & si sciri nequit, prouidendi, quòd electores in unum eorum uel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cum electio ad ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu Concilium sic imperfectum eliget, vt in Concilio Constanciensi factum ut in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis Concilii, nam si non sanę est mentis perpetuò, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus pōt: qm̄ mortuus est papa uita rationali nō solū in actu (ut dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat aūt quòd Papa eligitur in pastorē ecclesię sm̄ uitam rationalem: & propterea non est trepidandū timore, ubi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda expectādum est sicut in diuturnis ęgritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Iuris ficis obuiari huic casui si statueretur, quòd Papa insanus

factus

factus, tanto tpe expectetur: & si post, nullum vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & a collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ea quia nanque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret. & eam non renouaret, tacito consensu renunciare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, Papatũ repetere non posset, a quo semel iure cecidisset. Ex eo adẽ q; Papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, alter non esset creandus. Petrus namq; seruabatur in carcere nullo patente accessu (ut patet ex Act. Apost.) & tñ non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab Ecclesia ad Deũ pro eo, ipsum liberauit. Nunquid abbreuiata est manus Dñi, aut statuendus est terminus Dño, intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cũ illis de Bethulia: & reprehensi a Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tempus miserationis Dñi, & in arbitrium vrm diem cõstituistis ei: vt patet Iudith 7. & 8. Posset tñ in hoc, & in præcedenti statu, pontificio statuto prouideri, q; a Cardinalib. eligeretur vnus, qui vices pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroq; foro: sicut modo potest summus pœnitentiarius in foro conscientiæ absoluere authoritate iuris, mortuo Pontifice, vel fatuo, vel detento.

¶ In casu autem, quo papa non hæreticus certus, & indubitatus, renuit requisitus congregare Concilium, & statutum esset concilij generalis cum omnib. clausulis derogatoriis (ut Constantienses cœperunt, & Basilienses apposuerunt) nescio ad quid congregatio ista fieret: cum nihil posset facere, q; renitens papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens Concilium perfectum, i. habens authoritatem disponendi, & statuendi simpliciter de uniuersali Ecclesia, posset absque Rom. pont. authoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis: concesso sibi a Christo immediate, ut patet ex dictis.

¶ Dicentib. autem, q; quia Conc. Constant. in sess. 39. & post Basilien. in ses. 12. constituit cap. frequens. ideo etiam inuito pontifice de decennio in decennium potest celebrari Concilium, etiam perfectum, pp authoritatem statuti: rñdendum est, q; sunt in magno errore, & q; in veritate schismati operam dant tales: & tanquã schismatici puniri pñt, si sic exequerentur: ut rebelles sunt Rom. pont. qui est supra totum ius positiuum, & constat q; determinatio rpis, & loci Concilij de iure est positiuo. Et si doctores aliqui inueniuntur sentientes, q; quia tempus interpellat, & authoritas deuoluitur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, q; Concilium est supra papã: aut loquuntur stante statuto in robore, ita q; papa non tollat, aut interpretetur, aut dispenset, aut prohibeat.

¶ Quo ad negationem uero cõsensus requisiti papæ ad congregandum Concilium, quia tñ ponderatur, sciendum est quòd oportet hic discretione vti: nam si requiritur a uiris pbis, quos præterita & perseuerans vitæ, ac morum integritas cõmendat, & subest causa Concilij (puta hæresis, uel schisma) debet papa annuere, & nunquam credo q; fuerit papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus. Si sic requiritur a uiris, qui volunt alligare onera aliis, & digito suo nolunt mouere ea, qui Priscorũ Conciliorum statuta non seruant ambitiosis insatiabilib. suarum passionũ sectatoribus. & hmõi pro reformatione Ecclesię: nonne cũsilio Christi conuenit? Hipocrita, eijce primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo frĩs tui præsertim q; melius põt Papa solus reformare Ecclesiã inchoando sponte a seipso & suis, q̃ per Concilium: oportet. n. primo seruare q̃ scripta sunt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoque est cã negandi consensum Concilio probabilis timor vsurpandæ authoritatis a Concilio supra papam, ut Basilienses mox ostẽderunt bis, s. cum primum inchoatum est Concilium, sess. 11. & cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio sess. 18. Finis. n. Concilij est pax, quæ per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum magistra testatur.

¶ Ex his igitur patet, q; inter extraneas opiniones de congregatione, & celebratione Concilij absque papa cõsensu, media via sola vera est, quam declarauimus, s. q; Concilium perfectum simpliciter, nunquam, perfectum vero Concilium sm præsentem Ecclesiæ statum quandoq; sine papa, & contra ipsum congregari & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potes diuersa sinis, dicta doctorum saluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiat comparatio potestatis Ecclesiæ, & Papæ in casu hæresis. Et primo de modo quo Papa propter crimen hæresis subijcitur Concilio, secundum vnam opinionem.

POST collatam potestatem papæ cum authoritate Ecclesiæ, & Concilij generalis simpliciter & absoluta, & manifestationem superioritatis papæ supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilium uniuersale consequenter comparanda est authoritas Concilij ad papam in casibus. Et primo in casu hæresis: deinde in casu incorrigibilitatis, & aliis casibus, & denique in euentibus.

¶ Et quoniam innata est nobis via, vt ex certioribus nobis in minus certa progrediamur supponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex c. si papa. dist. 40. q; papa propter crimen hæresis potest deponi a Concilio generali: & inuestigemus modum depositionis & potestatem depositiuam, vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus Concilio, seu Ecclesiæ uniuersali.

¶ DE modo quo papa propter crimen hæresim deponitur, varia est opinio. Quidam dicunt quòd hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum namque papatus dicunt esse hominem fidelem: & per hoc sicut deficiente uita corporali per mortem, desinit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine q; est papa per hæresim desinit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, quòd fides constituit viatorem in hoc, quod est esse membrum Ecclesię Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, s. quòd negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet inductiue: si enim non est animal, non est homo, & si nõ est color, non est albedo, & sic de aliis) subiungunt, sed esse membrum & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata, q; esse membrum est prius quàm esse caput, ut patet, quia caput oportet esse membrum: sed non econuerso: quod igitur non est membrum, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus) non est membrum Ecclesiæ, igitur nõ est caput eiusdem, ac per hoc cum Papa nihil aliud sit, quàm caput Ecclesiæ, eo ipso quo fit sine fide, fit non papa. Et hoc est, quod sub aliis uerbis ab aliis dicitur, quòd cum papa fit hæreticus, ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quando per Ecclesiam propterea deponitur, non iudicatur neque deponitur papa, sed qui iam iudicatus est (qa non credit secundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dum propria uoluntate translatus est extra corpus Ecclesiæ factus infidelis, declaratur iudicatus, & depositus. Primam autem propositionem radicẽ huius propositionis (quæ sola negari in hac ratione potest) fundant super authoritatibus plurimis: quibusdam directẽ ex ratione fidei, & Ecclesiæ quibusdam ex consequentibus ad esse extra fidem, & Ecclesiã id testantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur authoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam: siue. n. per petram intelligatur Chrs, siue Petrus, siue confessio fidei in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa. n. semper inuenitur fundare Ecclesiam. Secunda est Abac. 2. & Apost. ad Rom. 1. Heb. 10. Iustus ex fide uiuit. Sicut autem uiuere uiuentibus est esse in naturalibus, ita in Ecclesia uiuere est esse in ea: bene uiuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarum substantia rerum. Substantia. n. primum locum tenet. Quarta ita est S. Th. in 3. sent. dist. 13. q. 2. art. 2. expresse dicentis, q; homines infideles non pertinent ad unionem corporis ecclesiæ, secundum quod est unum simpliciter, & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum q; sunt uisibiles corpori.

¶ Ex ratione ecclesiæ affertur diffinitio Ecclesiæ, s. q; est collectio fidelium. de cons. dist. 1. cap. Ecclesia. Ex consequentibus uerò ad esse extra fidem, & ecclesiam multæ afferri possunt authoritates, dicentes, ad statum extra fidem & ecclesiam consequi extra cõionem fidelium, sine clauibus, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi oues fieri & esse procul a cõione fidelium hæreticos faciunt: in primis Dñs Num. 16. Recedite, inquit, a tabernaculis Impiorum Dathan. s. & Abiron, schismaticorum. Constat. n. omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus Aposto. ad Gal. 1. Si Angelus de cælo euangelizaret uobis præter id quod euangelizauimus, vobis anathema sit. Et 2. ad Thess. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Cor. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Demum Ioannes Euangelista 2. Ioan. 1. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis. Amissionem clauium Ambrosius in Pasto. (& habetur de pœn. distin. 1. c. uerbum) explicat. Dominus par ius, q; soluendi esse uoluit & ligandi, & subdit. Certum est quòd Ecclesiæ utrunque licet, hæresis utrunque non habet. Honoris uero & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: ut habetur 7. quæst. 1. cap. Nouatianus. Qui nec unitatem Spiritus, nec communionem pacis obseruat, & se ab Ecclesia

clesiæ vinculo atq; sacerdotum collegio separat, nec Episcopi potestatem pôt habere nec honorem. Et 24. q. 1. c. didicimus dicit omnes omnino hæreticos & scismaticos nihil habere potestatis & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in c. Agathus. Ad idem est expresse S. Tho. in Secunda secundæ. q. 39. art. 3. volēs q́ potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis necquo ad vsum, nec quo ad substātia omnia q́ si quid fecerint, nihil est actum. Offm pascendi oues adimit Augustinus in sermone de past. tractans illud Cant. c. 1. Pasce hædos tuos, & dicēs. Manenti Petro dē, Pasce oues meas: exeunti hæretico, Pasce hædos tuos. Et hanc sniam reperit in epistola ad Vincentium.

¶Ex his oībus clare patet radicalis illa propositio, q́ fides facit membrum Ecclesiæ. Si. n. seclusa iure positiuo (vt loquuntur) cū perditione fidei remanerent membra in locis suis, nō esset eis subtracta cōto, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet. imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, qa Papa sola ptāte iurisdictionis constituitur. Confirmaturq; hæc positio, ex eo q́ papa hæreticus est excōicatus, vt patet ex glossa in ca. Agathus. 24. quæstione, dicente, Hic est casus, in quo papa papam ligare potest: in quo papa in canonem latæ sniæ incidit. Nec huic obuias illa regula, q́ par parem soluere vel ligare non potest: quia si papa est hæreticus, est minor quolibet catholico, vt hr̄ duodecima q. 1. cano. audiuimus. Hoc idē Hugo dicit in c. inferior. dist. 21. Est ēt accusandus, adeo (vt gl. in ca. si papa distinctione quadragesima, dicit) q́ Papa non potest statuere, q́ non possit accusari de hæresi. Est ēt iudicandus, vt in dicto cap. si Papa. hr̄. Quæ oīa arguunt hæreticum non esse Papā, sed minorem. Et ad hoc est S. Tho. in quarto, distinctione decimanona. q. 2. ar. 2. q. 3. ad primum: tractans illud ad Galat. 2. qūn Paulus restitit in faciem Petro dicit, q́ non debent prælati a subditis corā multitudine corrigi, nisi immineret periculū fidei: tunc. n. prælatus minor fieret, si in infidelitatē laberetur, & subditus fidelis maior. Constat. n. q́ non de maioritate & minoritate charitatis loquitur (qa hoc est cōe omni peccato mortali) sed potestatis: quia prælatus præest subdito. ergo vt prius.

¶Ex his aūt infertur, q́ in vtroq; modo quo certus papa viuens desinit esse papa, eadem est cā desitionis. s. propria voluntas illius qui est papa: nam renunciando propria voluntate, abdicat a se esse caput Ecclesiæ: hæresim autem amplectendo propria voluntate aufert a se esse membrum Ecclesiæ, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desitionis Papæ viuentis habetur q́ papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicuōt inconcussum, quòd papa manens papa non habet superiorem in terris potestatem.

CAP. XVIII.

De modo quo Papa hæreticus subijcitur Concilio secundum aliam opinionem.

QVAMVIS autem dicta positio illustrium sit virorum, & communis videatur esse: non placet tamen omnibus. contradicunt namque duobus ponētes duas propositiones. Prima est, q́ papa hæreticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, quòd papa hæreticus manens papa, habet superiorem iudicem in terris, Concilium vniuersale. Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solum afferuntur, quia in his consistit vis. Primo ex facto Marcellini, & glo. d stinct. 21. cap. nunc autem. qui idololatra non fuit depositus, & fuit sanctus. Et gloss. affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt in 24. q. 3. dicit Apostolus. Secundò ex capitu. audiuimus. 24. q. 1. vbi dicitur de Episcopo hæretico. Si autem in corde suo nouam hæresim confinxit, ex quo talia prædicare cœpit neminem damnare potuit. Antequam igitur prædicaret hæresim, damnare voluit: & sic non erat depositus ipso facto. Tertio, quia alij prælati non sunt ipso facto priuati, sed perseuerant in prælationibus suis redeuntes ad pœnitentiam. ergo nec papa, cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet 1. quæst. 7. maximum. Quarto, quia (vt patet extra de hæretic. cum ex iniuncto) ad eundē pertinet institutio & destitutio: sed institutio Papæ pertinet ad electores: ergo & destitutio, absque ergo iudicio electorum non destituitur papa.

¶Secundam autem propositionem, q́ papa hæreticus, manens papa, habet iudicem in terris vniuersalem Ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, papa hæreticus est accusandus & iudicandus secundum omnes, vt habetur dist. 40 si papa. & nō est ipso facto depositus, vt probatum est. ergo habet iudicem tunc a quo accusetur, & a quo iudicetur. Quo ad secundam ex eo q́ Ecclesia vniuersalis, seu vniuersale Concilium est sup. papam in hoc casu, vt communiter tenetur.

CAP. XIX.

Examen illius propositionis, Papa hæreticus est ipso facto priuatus papatu.

PRÆMISSIS duobus modis dicendi contrarijs, qūn papa hæreticus desinit esse papa: examinanda primo occurrit illa propositio, quę est fundm̄ primi modi An sit uera. Et breuiter facile ostenditur, q́ est falsa simpliciter, quãuis forte tracta ad aliquē sensum, sit uera. Mōstratur igitur q́ nec iure diuino, nec humano papa hæreticus, ē ipso facto priuatus: tali ratione. Alij Ep̄i si sint hæretici, non sunt ipso facto priuati iure diuino aut humano. ergo nec Papa. Sequela patet, quia papa nō est deterioris conditionis quam alij Ep̄i. Assumptum probat sic, Ep̄s discredens cōtra fidē solo actu interiori est vere, proprie & perfecte hæreticus, & non est priuatus ptāte iurisdictionis ipso facto. ergo perfecte hæreticus Episco. non est priuatus ipso facto.

¶In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima est, q́ solo actu interiori cōstituitur perfecte hæreticus. Et hæc est manifesta pōt, eiqa hæresis est peccatū mortale oppositū fidei, quæ pfecte cōsistit in solo actu interiori cuius effectus est cōfessio exterior, iuxta illud ad Ro. 10. Corde creditur ad iustitiā, ore aūt cōfessio fit ad salutem. Scd̄a aūt probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est Ep̄s ex simplici commissione hominis, vt S. Th. expresse dicit in Scd̄a secundæ. q. 39. ar. 3. Ex hoc. n. deducitur intentum sic, Ep̄s hæreticus solo actu interiori nullo hominis iudicio subditur, ex hoc est, quia solus Dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud 1. Reg. 16. Homo videt quę foris sunt, Deus aūt intuetur cor. Et 1. ad Cor. 4. Apost. dic t, Nolite ante tp̄s iudicare, donec veniat Dn̄s, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Propter qd̄ talis hæreticus non est excōicatus: non. n. pōt Ecclesia excōicare quod non potest iudicare. Ergo multo minus est priuatus iurisdictionis potestate, q̄ est ab hominis cōmissione: vtrūq;. n. est humani iudicij, cōmittere. s. & auferre illam, & dixi multo minus, quia plus exigitur ad incurrendā priuationem ipso facto, q̄ ad incurrendā excōicationem: q̄m incursus censurarum nō requit declarationē, sicut incursus priuationis apud Iuristas.

¶Ad hanc rationem non uideo responsionem, nisi dicatur q́ potestas iurisdōnis non est ab homine, qd̄ est primo contra S. Tho. Est scd̄o contra solam omnium doctorum catholicorum sententium, q́ a Petro omnis iurisdictio in totum residuū Ecclesiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis papæ. c. ita Dn̄s. dis. 19. Ita Dn̄s huius muneris sacrm ad omnium Apostolorum offm̄ pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum oīum summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi à quodā capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idē sunt tot authoritates & rationes, quot sunt ad ostendēdū vnitatē capitis & principis in Ecclesia militante: propterea nullo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, q́ nō est par ratio de papa & alijs Episcopis in hoc casu: quia ptās iurisdictionis in alijs Ep̄is est ab homine: in papa uero est a Deo immediate: & propterea merito accidit, vt Ep̄i, quorum ptās est ab homine, non sint ipso facto priuati (quia homo videt q̄ foris sunt) & papa, cuius potestas est a solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hęc obiectio facile excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quod. n. in papa tu sit potestas iurisdictionis est a Deo immediate: iuxta illud Matth. 16. Quodcunque ligaueris super terram, &c. Quòd aūt papatus ipse habens hanc potestatem, sit in hoc hoīe, ab homine est (sola Petri persona excepta, quē Deus ipse papam fecit, Io. vlt. Pasce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo sit papatus. Et qm̄ cum deponitur papa, non aufertur potestas iurisdictionis a papatu, quod esset auferre opus Dei (qm̄, vt dicitur ad Rom. 11. sine pœnitentia sunt dona Dei) sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo non fuit posita a Deo immediate, sed mediante iudicio humano: ideo eadē ratio est de Papa & alijs Episcopis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis a Deo, seu iure diuino. In vtrisque. n. a Deo cum sit mediante iudicio humano, consequens est quod nō auferatur a Deo immediate, sed mediante humano iudicio: ac per hoc non aufertur per id, q́ humano iudicio secundum se non subiacet. s. occultans in solo corde hæresim.

¶SI QVIS Aūt hæsitaret de illa altera propositione. s. q́ de hęresi interiori Ecclesia non se potest impedire: propterea quia Doct. dicunt q́ hęretici etiam occulti, sunt excommunicati: & quia in clem. de hęret. capit. multorum, excommunicantur inquisitores qui odio vel amore omiserint procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Ecclesia iudicat. Facillime certior fieri potest q́ hęretici ut sic foro ecclesiastico subditi, quantūcūque occulti, sint excommunicati & nō hęretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in hęresim interius, & solus secum loquen-

loquendo verbo exteriori profert submississime illã hæresim, est excõicatus, quãuis sit oĩno occultus: quia actus exterioris locutionis subiacet humano iudicio sm se quãuis careat testibus. In clemen. aũt illa & similibus non iudicantur actus interiores sm se in sua puritate manentes. sed vt sunt cãa exteriorum cõmissionum aut omissionum: ad idem nanq; genus pertinet cõmissio & omissio, sicut affirmatio & negatio: sermo autẽ noster est de hæretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius distinctionis. s. de occulto per se, & occulto per accidẽs multi in hac re errauerunt. Nec mirum: quia contingit in his quę sunt per accidens et sapientes falli: vt Arist. dicit. Actus. n. interiores puri sunt in gñe occultorum per se, quia ex propria natura habent q sint iudicio humano ignoti. Actus aũt exteriores sunt de gñe occultorum per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanæ: possunt nãq; sensibus percipi: sed ex hoc, q sunt sine teste occulti sunt, propter quod nunquam (vt dictum est,) ab Ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus dicatur. Vñ, quia præsens ratio conuincit intellectum meũ: sic concludo q illa propositio, papa cum sit hæreticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

¶Confirmatur aũt sic esse vt dicimus, et ex ipsis cõtrarium sentientibus: qm dicunt, q papa quamuis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur: vt gl. in dist. 21. ca. nunc autem adducit Hug. Si. n. hæreticus est ipso facto depositus iure diuino a papatu, quomodo iterum fit papa? imo quomodo ex sola non depositione perseuerat papa? imo quomodo nõ deponitur? Hæc. n. contradicunt positioni anteriori. s. q sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficienter di q nondum Ecclesia deponit, reeligit: tum quia falsum est q non depositio sit reelectio vt patet: tum quia electores ad quos spectat, si peteretur, an velint ipsum reeligere, dicerent q non, aut q vellent meditari super hoc: sed non deponunt quia ius vt habere. q si est paratus corrigi non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, sed sustinent quod habet: & si nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinent decepti. Et si quis eorum dictum suscipiat vt verum, q papa factus hæreticus, paratus postmodũ corrigi non deponitur, sequitur manifeste, q papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur q non erat prius depositus.

CAPVT XX.

Rationabilis sententia, quod Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali Ecclesiæ, & non authoritatiuæ super Papam.

PRÆMISSA certitudine trium (scilicet q Papa ex hoc q factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus. & q papa manens papa, non habet superiorem in terris. & q papa, si a fide deuiat, deponendus est: vt in c. si papa 40. dist.) Magna restat ambiguitas, quo & a quo iudicabitur papa deponendus, q sit depositus: cum iudex inquantum iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vñ Apostolus ad Romanos decimoquarto. Tu inquit quis es, qui iudicas alienũ seruum? dño suo stat aut cadit, & S. Tho. in secunda secundæ. q. 67. determinat q iudex non potest nisi subditum iudicare, & in decret. dist. 21. c. inferior. idem dicitur. Si nanq; a Concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur q papa manens papa habet Concilium vniuersale supra se, saltem in casu hæresis. Si autem nec Concilium nec Ecclesia est sup. ipsum, statim sequitur q papa deuius a fide sit iudicandus & deponendus: & tamen a nullo est iudicandus & deponẽdus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrumq; extremum? non est quo diuertendum sit, nisi ad medium, quod difficile attingitur: in cuius inuentione consistit virtus, quod multas consueuit soluere quæstiones.

¶Dicamus igitur: quod hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ: altera est, q papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absque humano iudice depositus: altera est, q papa manens papa habet supra se in terris superiorem potestatem, a qua põt deponi. Media aũt uia est adhuc duplex: altera dicens, q papa licet absolute non habeat superiorem in terris Ecclesiam, ipse tñ in casu hæresis habet superiorem in terris Ecclesiam vniuersalem. Altera dicẽs q papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis Ecclesiæ quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua & iudicatiua Ecclesiæ super Petrum Papam in casu hæresis: oportet. n. subditum esse, qui iudicatur, & cogi posse. & hæc est via cõis quantum vidi hactenus. Contra tñ hanc viam est: quia cum papa diuino iure sit supra Concilium, & Ecclesiam, (vt ostensum est,) oportet sim aliquo casu est illi subdi-tum, q ex diuino iure sit facta exceptio ista: nullum. n. aliud inferius ius põt exceptionem hanc facere, ut patet. In diuino aũt iure nõ exprimitur subiectio, sed separatio, cum casus hæresis excipitur, ut patet in singulis textibus sacræ scripturæ inductis. Num. n. 16. dr. Recedite. Ad Galat. primo, Anathema. i. separatum, &c. Secundæ ad Thessal. tertio. Subtrahatis uos. Scdæ ad Corin. 6. Nolite iugum ducere. Secundæ Io. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. 3 Deuita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem. constat aũt q separare se põt Ecclesia a papa sola ministeriali pñte qua potest ipsum eligere. Nõ igitur ex hoc, q diuino iure sancitum est. ut habeatur hæreticus, uitetur, & procul sit ab Ecclesia, maiori potestate opus est quã ministeriali ex quo ipsa sufficit, & eam cõstat esse in Ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, qđ nec expressum est in eo, nec ex expressis necessario sequitur. Potestas autem sup. Papã in casu hæresis proprie loquendo, nõ hr̃ in diuino iure, nec ex ipso necessario sequitur: ergo probatur minor: q. n. non hab atur puto patere legenti. Dico autẽ, puto: quoniam imminens schisma opusculum hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod uero non sequatur, patet ex eo, q quia non oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est unum principium, quàm plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

¶ERIT ergo media & uera uia. q papa factus hæreticus, & perseuerans, habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

¶Ad cuius euidẽtiam altius ordiendo, tria pmittenda sunt.

¶Primo q in papa inueniuntur tria. s. papatus, persona, quę est papa, puta Petrus, & coniunctio vtriusque. s. papatus in Petro, ex qua coniunctione resultat Petrus papa. Secundo, q discernendo & applicando proprias causas suis proprijs effectib. inuenimus, q papatus est a Deo immediate, Petrus est a Patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro post Petrum primũ a Christo immediate institutum, non est a Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex cõsensus humanus ad causandum hunc effectum: s. eligentium & electi oportet. n electores, uoluntarie eligere & personam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediate sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum. q̃ ex parte electi: nec se habet huiõi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum passiuo, (ut applicant ignem stipulæ) uel applicans uirtutem passionis Christi subiecto ut facit baptizans, & sacramenta ministrans, qm nullum est hic applicatum actiuum, sed sola uoluntas humana electorum, & electi: nõ facile. n. esset fingere aliqđ aliud actiuum Ex hoc aũt, q coniunctio papatus cũ Petro est effectus uoluntatis humanæ: cũ ipsa constituat Petrum papam, sequitur q licet papa a solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tñ papa dependet etiam ab hoie in fieri, fit. n. Petrus papa ab homine, dum ab hominibus electus ipse homo acceptat, & sic iungitur Petro papatus. Tertio. qđ quia iam nihil tam naturale est, ut unaquæque res per quascunque cãs fit, per easdem contrario modo dissoluatur (ut di l capitulo omnis, de regulis iuris,) idcirco Petrus papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensibus eiusdem. s. suo & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in 6. de renunc. c. 1.

¶EX HIS tribus præmissis hr̃ primo absque omni hæsitatione certum. q Petrus papa, & in fieri & in corrumpi dependet a potestate humana, non superiori nec æquali ptãti papæ, sed minore, quia nec ad faciendũ de Petro non papa Petrum papam, nec ad faciendum de Petro papa Petrũ non papã, exigitur alia facultas, q̃ uoluntatis humanæ s. elect. & elect. iuũ. Nec sit curæ in proposito, utrum bona, uel mala consciẽtia ex bona, uel mala intentione, uel cũ mouea itur: sic est in proposito q facta tenent, ita, q in ueritate Petrus sit, aut non sit papa. Quod etiam ista potestas sit minor potestate papæ, absque alia probatione ex eo liquet, q mortuo papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positiui, ista potestas est in Ecclesia: & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pontificis autoritas: alioquin essent duæ supremæ potestates in Ecclesia, & Christus non instituisset ecclesiasticum regimen monarchicũ. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modũ imponere, per quos, quot. & quo debeat electio celebrari cũ irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, non minorem, nec parem, sed inferiorem potestatem papæ: superioris nãq; uirtutis est disponere de actu inferioris authoritatiue, ita qđ si secus fiat nihil ualeat, ut in proposito inuenitur.

Habetur

Habetur secundo certo certius, quod aliud est posse supra coniunctionem Petri & papatus constituendam seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nanque quod potestas minor papatu, scilicet simplex uoluntas electi & electorum potest construere & destruere huiusmodi coniunctionem & huiusmodi potestas, cum sit minor papatu, non potest supra Papam, manifeste conuincitur quod aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Dño Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediate est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quòd inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ nõ est super formam, quæ coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplatus fueris, quod coniunctio formæ & materiæ utrinque attingi potest, scilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & quòd potens super coniunctionem formæ & materiæ ex parte utriusque seu ex parte formæ, potens est etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ non oportet quod possit super formam, ut patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animæ intellectiuæ, quæ resultat ex illa coniunctione: & constat Solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ uenit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent ut materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctionem eorum ex parte papatus & consequenter utriusque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solum: & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papæ siue per renunciationem, siue per depositionem, siue per electionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissime & cautissime oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior Papæ, sed super coniunctione inter Petrum, & papatum.

¶ Quod ut clarius pateat, scito, quòd certum est quòd tribus modis potest Petrus Papa uiuens amoueri a papatu, primo per electionem a Domino Iesu Christo, secundo per renunciationem spontaneam a se ipso, tertio per depositionem uiolentam propter incorrigibilem hæresim ab ecclesia. In omnibus autẽ his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio utriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per electionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur a potestate superiori non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim authoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (ut dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, ut nulla alia potestas possit amouere Papam, ut potestas superior Papæ: sed hoc proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti Papæ distinctionis septuagesimænonæ. can. electionem, dicentis, electionem summorum Pontificũ sibi Dominus reseruauit, Differentia nanque inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, quod alii Pontifices possunt eligi tanquam a potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum Papa autem non: quia in Ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem Papæ: Ex hoc enim habemus quod illorum electionem Dominus concessit Papæ concedendo potestatem super omnes: Papæ uero electionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatui. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eiiceret, eiectus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est a Domino, quæ possit hæc facere in Petrum Papam. In secundo autem modo (scilicet per renunciationem, & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non a potestate supra papatum, sed a potestate supra coniunctionem solam: quia non uoluntas Petri, nec uoluntas ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa, & corruptio illa, & corrumpitur, ut patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab ecclesia, & ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatũ ut potest opus suum: oportet dicere, quod cũ Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab ecclesia, iudicatur & deponitur a potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ Papæ hæretici.

QVAMVIS autem ex certificatis habeantur in Ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum, & papatum duo posse, (scilicet posse coniunctionem talem construere & destruere per consensũ & posse coniunctionem eandẽ ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tñ liquet quod hæc duo posse sint unius & eiusdem potentiæ. Quod tñ conclusum est in præcedenti capite, per oĩa diuisionis, propter identitatẽ obiecti: quia utrunque est circa ipsã coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solum obscurum & falsum multipliciter apparet. Primo ex ipsius potentiæ natura: nam, cũ una causa totalis ex duabus partialibus constãs exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talẽ effectum, ut patet in uinculo matrimonii. Quia enim ad uinculum matrimonii cõcurrunt duo, consensus, (scilicet uiri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex utroque consensu neuter sine altero sufficit ad causandum uinculum matrimonii in altero. In proposito autẽ ad coniunctionẽ Petri & papatus constituendam uel destruendã concurrunt duo, consensus, scilicet electorum ex una, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales & uterque simul tanquam causa totalis. ergo consensus alter tantum non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam uel dissoluendam. Et quia potestas dispositiua Papæ inuiti propter hæresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tantũ, sequitur quod & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & quod si est pars eius non potest deponere, quod repugnat potẽtiæ depositiuæ. Male ergo dictum est, quod potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in Ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis uidetur inesse & non inest, ergo nec de quo minus: magis autẽ uidetur quod solus consensus Petri papæ possit se facere non Papam, quam solus consensus aliorum, quia potest renunciare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renunciet semper est Papa donec renunciatio sua acceptetur: sicut e contrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquã est Papa quousque electioni de se consentiet. Hæc enim ostendunt, quod causa totalis tam constructiua quàm destructiua coniunctionis Petri & papatus, quæ est in ecclesia minor papatu, non est Ecclesiæ solius aut Petri solius, sed utriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus Papa deponi quacunque ex causa, quia implicat contradictionem.

¶ Secundo apparet falsum ex modo eundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hæreticus, iudicandus est: iuxta cap. si Papa distinctione quadragesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu non potest citare, compellere, & breuiter nõ habet uim coactiuam supra Petrum Papam: repugnat ergo quod sit potestas minor & quod sit iudex eo ipso modo. quia scilicet ui coactiua procedere posse debet.

¶ Tertio apparet falsum ex obiecto & istius partialis cõsensus quia cùm consensus iste partialis ex parte Ecclesiæ sit in electoribus papæ, qui modo sunt soli Cardinales: ad quos spectat eligere & renunciationẽ acceptare, ut patet in facto Celestini: sequeretur, quod apud eosdẽ solos resideret potestas depositiua Petri papæ facti hæretici: cuius oppositum communiter tenetur.

¶ SED HORVM Solutio magis propositum confirmabit. Si nanque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, ut consensus uiri & mulieris ad causandũ uinculum matrimonii, ratio procederet: quia uterque consensus habet se ut partialis causa quasi efficiens uinculum matrimonii. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet ut causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet ut reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus uoluntarius. Sicut enim esse fidelẽ non est causa illius coniunctionis factiua: ita nec esse uoluntarium ad illã. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionũ: cùm enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum est quod quousque ipsa illam acceptet, non est prælatus: acceptatio tamen sua non facit in se prælationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem, quod propter dispositionem subiecti non poterat inferre in eo. Actus enim actiuorum sunt in patiente disposito ut dicitur in secundo de Anima. Consensus igitur electi, recipiente reddente se huiusmodi capax coniunctionis cũ papatu, restat ut consensus electorum sit ut faciens coniunctionẽ illam. Ostensum est enim, quod non est à Deo immediate, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquitur, quod potestas faciens uel quasi faciens hanc coniunctionem est in electoribus, & nõ in electo ut

sic

fic nemo enim fibi affumit honorem, fed qui vocatur a Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dr. q̧ fi Papa fola fua renunciatione abfque acceptatione Ecclefiæ non poteft a fe abdicare papatū: hoc magis confirmat propofitum, quod eius confenfus non fuit inter caufas facientes. Rō autem quare acceptatio requiratur eft quia nemo poteft renunciare iuri alterius, quod habet in fe, nullus.n. qui ex pacto tenetur alicui foluere centum, pt renunciare huic vinculo abfque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntarie fe obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat fe Ecclefiæ ad regimē ipfius. vnde iuri Ecclefiæ, q̧ habet in Petrum papam, non poteft ipfe renunciare inuita Ecclefia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non committitur fibi ratione fui, fed ratione Ecclefiæ dicente Dño in creatione Petri primi papæ, non aliud, quàm pafce oues meas. Vnde non eft verum, q̧ magis videatur de confenfu folo electi, q̧ poffit diffoluere, quoniam ipfe non eft caufa efficiens etiā partialis illius coniunctionis, fed difpofitio tantum fubiecti.

¶ Ad fecundum in quo pendet tota vis huius rei, dr q̧ poteftas ifta minor papatu habet uim coactiuam, non fuper Petrum papam, fed fuper coniunctionem papatus & Petri, non fimpliciter, fed in cafu hærefis, ita q̧ poteftas ifta relata ad Papam, eft minifterialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri uel diffolui (fubiecto exiftente difpofito) eft authoritatiua; ita q̧ fententia diffinitiua ex hac authoritate procedens fuper cōiunctione talis materiæ Petri hæretici cū papatu, diffoluit authoritatiue coniunctionem illam. Sicut.n. electio Ecclefiæ authoritatiue fuper coniunctionem, non fuper Papam coniūgit Petrum difpofitum, i. fidelem, & uoluntarium cum papatu: ita talis fententia diffoluit: agit.n. in materiam difpofitam per hærefim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente fuper animā hominis, fed fuper coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et fi quæratur quomodo præcedentia per fententiam depofitiuam fiant, cum ufque ad illam Petrus duret fuperior: poffet dici q̧ quia nec Deus, nec natura deficit in neceffariis, q̧ eadem authoritas extendit ad fe omnia præambula. Quoniam nullum uideo oportere effe coactiuum Petri Papæ, fed fufficit, q̧ fint intimatiua, reprehēfiua, & huiufmodi, iudicium.n. hoc non ex confeffione fua extorta præceptis, cenfuris, aut tormento, fed ex euidenti facto uel uerbo hærefis incorrigibiliter expectatur, q̧ fine eius coactione fit. Si quis autem diceret, q̧ nō eft inconueniens hanc minorem poteftatem indirecte poffe cogere Petrum ad præambula neceffaria ad fententiam non uideo quare erraret, cum Petrus papa hæreticus incorrigibilis, iam fit in corruptionis uia: & Deus (cuius perfecta funt opera) poteftatem depofitiuam in cafu hærefis abfque neceffariis præambulis non dederit Ecclefiæ, quæ nunquam deficit in neceffariis. Et hoc dico, fi aliqua præambula coactiua ex neceffitate indicij effent neceffaria: q̧ mihi difcutiendum relinquo. Bene tñ aduertant, q̧ non loquor nifi de neceffariis ex neceffitate huius iudicij, & non loquor de neceffariis ex occafionibus euentuum, & aliorum extraneorum a ratione iudicij.

¶ Ad tertium dr, q̧ poteftas ifta depofitiua non eft in Cardinalibus: quia in eis non eft poteftas fuper coniunctione Petri, & papatus nifi limitate, f. tempore quo papatus uacat. In ecclefia autem uniuerfali eft poteftas fuper coniunctione ifta abfque limitatione, fi feclufo iure pofitiuo loquimur. & ideo Cardinales non poffunt deponere papam hæreticum, fed hoc fpectat ad uniuerfalem Ecclefiam. Poffet tñ hæc poteftas committi Dominis Cardinalibus a iure ftatuto pontificis: ficut commiffa eft eis poteftas eligendi, f. per uiam determinationis, q̧ ipfi repræfentarent uniuerfalem Ecclefiam, ficut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus eft. Manifeftum autem exēplo fieri poteft q̧ dictum eft, fi quis namque Epifcopus iturus in regionem longinquam inftituat fuum generalem uicarium cum pleniffima authoritate, ordinans, q̧ fi inftitutus uicarius moriatur aut publicus blafphemus fiat, Canonici poffint illū amouere & aliū nominare in uicarium abfq; alia confirmatione, &c. conftat, q̧ canonici nullā authoritatem fuper uicarium haberent, neq; fimpliciter, neq; in hoc cafu: fed fuper amotione eius in illo cafu, quod eft habere poteftatē fuper coniunctione uicariatus cum perfona in cafu, &c. Eodē.n. mō eft in propofito. nam paftor, & Epifcopus animarum noftrarum Dominus Iefus Chriftus abiit in regionem longinquam accipere fibi regnum & reuerti. & inftituit Petrum Apoftolum in fuum generalem uicarium cum pleniffima authoritate, ante afcenfionem dicens ei: Pafce oues meas: & cum effectu exhibens promiffam fibi prius poteftatem ampliffimam, Tibi dabo claues: & quodcumq; ligaueris, &c. Et ordinauit ut fi unquam aliquis Petri fucceffor hæreticus fiat, Ecclefia eum poffit amouere, & loco eius alium nominare 40. diftinct. cap. fi Papa.

¶ Ex hac igitur conceffa poteftate patet, q̧ Ecclefia nihil poteft fuper papā abfolute, nec in cafu hærefis proprie loquendo, pōt fup. papā, fed fuper coniunctionem papatus cum Petro, quam diffoluit amotio. Et fic clare liquet, q̧ poteftas Ecclefiæ eft fup coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, fubiecto exiftente difpofito ad fieri, per fidem & voluntatem, ad corrūpi vero per hærefim vel voluntatem: & cum hoc poteftas ifta eft minor papatu: & ideo non poteft limitare eius poteftatem. Et fic patet, q̧ papa nullam etiam in cafu hærefis habet fupra fe poteftatem, quod erat intentum.

CAP. XXII.

In quo refpondetur rationibus & authoritatibus allatis in ca. 17. ad probandum, quod Papa hæreticus, fit ipfo facto depofitus iure diuino.

QVAMVIS autem ex determinatis manifefta fit rationabilis fententia, quòd fcilicet certus & indubitatus papa nec fimpliciter nec in cafu hærefis eft fubditus, proprie loquendo Concilio, aut Ecclefiæ vniuerfali, quia eft adhuc papa, fed in cafu hærefis connexio papatus cum perfona ipfa, fubdita eft determinationi Ecclefiæ & Concilij vniuerfalis, ita q̧ poteft deponi: oportet tamē fatisfacere rationibus & authoritatibus tot illuftrium virorum tenentium, Papam ipfo facto depofitū, & propterea fubditum Concilio.

¶ Et quoniam vis principalis confiftit in hoc, quòd fides, faltem informis, exigitur ad membrum Iefu Chrifti: ideo fciendum eft, quòd baptifmus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Iefu Chrifti corpus myfticum, quod eft Ecclefia, tres quantum ad propofitum fpectat, facit in anima noftra effectus. primo imprimit characterem indelebilem: fecundo fidem: tertio charitatem. Et de tertio quidem effectu, fcilicet charitate, manifeftum eft, quod licet conftituat membrum verum Chrifti, non tamē exigitur ad habendam iurifdictionis, uel ordinis poteftatem. oppofitum enim fpectat ad hærefim pauperum de Lugduno.

¶ De fecundo autem, (de quo tota eft quæftio) q̧ non exigatur ad poteftatem ordinis, etiam clarum eft: quoniam hæretici cōfecrant verū corpus Chrifti: & faciunt veros facerdotes, fi feruata forma & intentione Ecclefiæ hoc faciāt. & ex hoc ipfo inchoat fplendor veritatis: q̧. f. licet fides informis cōftituat mēbrum Chrifti fm quid, vt dixit in tertia parte S. Tho. quæftione 8. art. 3. ad 2m: quia tñ laudabiliter datur in membris Chrifti fecundum quid, etiam fine fide informi, ex folo charactere facramenti fidei cōftituitur membrum Chrifti fecundum quid, remotius a Chrifto: hæreticus enim nifi membrum fecundum quid Chrifti effet, nec corpus Chrifti, nec miniftros confecraret, nec facramentum cōfirmationis daret. Hæc.n. a folis Chrifti membris non quibufcunq;, fed in magno facerdotij. f. vel epifcopatus gradu conftitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & q̧ tanta eft vis characteris baptifmalis, vt etiā fides formata eius vices non fuppleat, vt patet ex hoc q̧ presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbyterum non baptizatum. c. fi quis presbyter. Et q̧ ipfe character conftituit membrum Chrifti dicente Inn. e. dem tit. in canone In uenientes. Non folum per facramentum fidei, fed per fidem facramenti efficitur quis procul dubio membrum Chrifti. Conftat enim, q̧ proprius & infeparabilis effectus facramēti fidei, (quod conftat effe baptifma) eft folus character, ut patet. cum aliquis hæreticus baptizatur fecundum formam & intentionē Ecclefiæ; nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶ Et fi altius adhuc mentis oculos eleuauerimus, uidebimus, q̧ habens folum fidei characterem, eft fimul & fidelis, & infidelis membrum Chrifti & Ecclefiæ, & extra membra Chrifti & Ecclefiæ, diuerfis refpectibus, & ppterea a doctoribus diuerfa & contraria de eo dñr. Habens nanq; folum characterem fidei, quātum eft ex parte fua infidelis eft & extra membra Chrifti & Ecclefiæ, qm voluntate difcreditit ex parte aut Iefu Chrifti, qui characterem fidei femel datum indelebilem conferuat, eft fidelis inuitus, & eft membrū Chrifti & Eclefiæ velit nolit ipfe, utpote non ualens abdicare, aut abijcere a fe fufceptū femel fidei characterem. Propter qđ a diuo Thoma, in fcda fcdæ, quæftione decima, art. 3. ad tertium, cōputatur talis inter fideles, cum dr, q̧ pro adulterio grauius puniuntur fideles, quā infideles propter facramenta fidei, quibus eft imbutus, quibus peccando contumeliā facit, & in eufdem quæftionis art. 5. numeratur inter infideles, dum ponit hærefim fpeciem infidelitatis. Differt autem habens folum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Chrifti, quia habens characterem & fidē, fufcipit influxum interiorem a Iefu Chrifto, capite quo ad hunc actū uitalē, qui eft credere: ut Sanctus Thomas dicit in tertia parte, quæftione octaua, art. tertio,

ad fe-

ad sim. Habens aût characterem solum, non suscipit influxum alicuius actus vitalis interius, sed tñ quo ad exteriorē operationem, sicut brachio arido pôt uti ad alios percutiendos uel mouendo aliquod extra. Quia ergo character fidei est primum in cōpositione membri Christi: quod patet ex hoc, q. ipse à solo baptismo cû sit solus, est inseparabilis ab eo: ac p hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primo membrum Christi & Ecclesiæ: oportet q. sit ultimum .n. resolutione membri Christi & Ecclesiæ. & consequenter quâdiu character manet, non desinit esse totaliter membrum Christi. Et qa nunquâ desinet character, iô sp erit intra latitudinem membrorum Chri, ēt cum ab scissum totaliter est p dânationem in inferno. & p hoc differt à pure infidelibus dânatis: & magis cruciabit, iuxta sniam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc iô ultra tot allata testimonia ex propria efficacia sufficit: quia sm veram theologiâ diuinam & humanâ, attributum alicui causæ ut proprius effectus, intelligitur attribui ei sm id quod illi causæ proprium est: ut patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis inductiue, periret.n. aliter ois certitudo moralis. Ea quo ergo attribuitur baptismo ut proprius effectus, quod faciat membrum Christi. oportet qđ intelligatur attributum ei sm id quod huic sacrali causæ, quæ est baptismus, est proprium, quod differt à cæteris. hoc aût est pro quanto est causatiuus characteris fidei, hoc.n. solus habet hoc solum primo & infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacrm concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem ēt informem: quia tñ retinet sacrm fidei ēt inuitus, quo constituitur primo quis in hoc quod est esse membrum Christi: Deo rôes & authoritates quæ fundantur super hoc, q. fides saltem informis requiritur ad esse membrum Christi, nô sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi. ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quânis ex defectu fidei informis optime inferatur, q. ipse quantum est ex se, est extra latitudinem membrorum Christi: ac per hoc a membris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab Ecclesia puniendus, & demum curiæ sęculari tradendus.

¶SIGILLATIM ergo rñdēdo, authoritas in primis Domini Ioan. 3. non est ad propositum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei, quia nouit Dñs qui sunt eius, ut glossa ex Aug. sumpta exponit. & hoc ex parte meritorum: quia habet in se causam æternæ damnationis, vt Chrys. dicit. & ex parte claræ condemnationis in ultimo iudicio absq; examine, ut Greg. explicat.

¶Ad illud uerò, super hanc Petram. id est fidem, dr q. sacrm fidei, quod remanet in hæretico. non est extra fidem, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in uia ad ruinam, quo ad illud suppositum.

Ad id âr: q. iustus ex fide uiuit, si de fide informi admittatur, dr q. sumitur uiuere pro operatione uitali, & non pro esse: sicut sumitur cum dicitur uiuere uiuentibus est esse.

¶Ad diffinitionem fidei. Fides est substâtia: ac p hoc primum dr, q. fides habet rationem primi sustentantis inter uirtutes pertinentes ad fideles: & iô dē substantia. Cum quo stat, q. ipsum fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶Ad authoritatem allatam ex tertio sent. S. Thomæ dr, q. doctrina S. Thom. ibidem est male intellecta, & est contra istos in proposito: nam ibidem appellatione infidelium non ueniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de ecclesia, ut patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia: sm s. q. sunt unibiles corpori. Constat namq; q. respectu baptizatorum hæreticorum Christus est caput aliter, q̃ in potentia: quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei: non ergo appellatione infidelium ibi ueniunt hæretici.

¶Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi ueniunt hæretici, qui per fidei sacramentum in uno numero obiecto, fidei unionem illam (quam unionem simpliciter author nominat) retinent utcunque uelint nolint. Et hoc innuitur ex hoc qđ dicit; quod uelut membra arida possunt non in se sed aliis sacramenta ministrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non inquantum tales, sed inquantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶Ad diffinitionem Ecclesiæ dr, quod quia hæreticus ex ipso est infidelis: iô simpliciter est infidelis & extra Ecclesiam. Cum hoc tamen stat, quod secundum quid sit in ecclesia ad tempus ut abiiciendus. sic enim manet Papa hæreticus.

¶Authoritates omnes testi noui & ueteris phibentes cōionem cum hæreticis, non probant quod sit depositus ipso facto, sed deponendus, ut non cōmunicemus cum eo. sic enim sufficienter satisfit præcepto huiôi, Si enim ipso facto uitandus præciperetur à Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Titum 3. ca. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. Amissio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum usum.

¶Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in Ecclesiæ foro hæretici. sic.n. interpretanda sunt Sanct. Thomæ, & aliorum in cōi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & cōsequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis, si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione: & his ppriç exactione, est priuandus humano iudicio, à quo conuictus est papatus huic personæ, ut dictum est. Officium quoque pastorale ab hęreticis, inquantum hæretici sunt, Aug. adimit ipso facto: quia impossibile est, ut hęreticus, inquantum hæretici officium exercet, pascat oues Christi. Possibile tñ est, ut ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat: officiû Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est ualde, ideo abiiciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶Illud demum, quod ex glossa decreti affertur, q. Papa cadens in hæresim damnatâ, incidit in excōmunicationē falsum est. nam, cum omnis excōmunicatio, quæ est ecclesiastica cēsura (de hac.n. loquimur) sit à iure positiuo & ius positiuum nô habeat uim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excommunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, q. Papa in nullâ incidere cēsuram pôt. Et usqueadeo docent hoc doctores, ut dicit San. Thomas, in 4. senten. distin. 19. q. 2. art. 3. ad tertium, quod Papa non potest committere alicui, q. excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. ut dominus Ioan. de Tur. Cre. de ostis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hereticorû iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa.n. est, soli depositioni subiicitur: depositus autem subiicitur iuri sicut alii.

¶Ad probationē autem (.s. q. si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex c. audiuimus 24. q. 1. & S. Tho.) dicendum est, quòd cum hoc non possit intelligi de maioritate & minoritate meritorum seu charitatis (quia extra propositum esset, & pręlatus non solum per infidelitatem, sed quodcunque mortale crimen fit minor, sic omne existente in charitate) nec de minore & maiore secundum iurisdictionem de facto perditam (quia secundum illud prælatus cadens in hæresim fit minor: secundum qđ quilibet catholicus est maior,) cû ista sint correlatiua, sed quilibet catholicus non est maior secundû iurisdictionem: non enim ex hoc q. papa, uel prælatus meus sit hęreticus, ergo unus catholicus cui nihil habeam iurisdictionis iurisdictionem acquiro super eum, aut alios, oportet sane uerba hęc intelligere & exponere tantò diligentius, quanto super his uerbis sancti Thomę magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa est depositus ipso facto: dicendum est igitur aliter.

¶Ad cuius euidentiam scito primo, quòd cùm maior & minor sint correlatiua, consequens est, q. oportet proportionaliter minorem maiori referre, ut & in quo prælatus fit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶Scito secundo, q. cum sermo sit intelligendus secûdum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorû à subditis, manifeste fit comparatio inter prælatum & subditû, nô quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc uerificari, primò ut intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, q. prælatus si labitur in infidelitatem fit minor simpliciter & absolute. & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolute. Et hoc est uerum: quia quilibet catholicus, absolute, & sine limitatione aliqua loquendo, est in Ecclesia Dei maior infideli, cû quo tamen stat, q. prælatus donec deponatur aut declaretur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secûdo (& sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi, quod etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior quâtum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis, ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spôtanea fide dispositus, est habilis ad ptãtē spûalis iurisdictionis in Ecclesia Christi. Et sic pręlatus ob infidelitatem fit minor sm potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertio, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidē, ex eo namque qđ prælatus à fide deuiat, & subditus pmanet in fide minor fit ille in officio executiue defendendi fidē, & subditus fidelis econtra maior fit in officio fidei defendendę. Et hoc totû simul iunctû satisfacit literæ decreti & intentioni S. Th. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandû denique esse & iudicandû Petrum Papam hęreticum, nihil aliud concludit, nisi quòd iudicem habet super eo, ut, non Papa (vt isti putant) sed

conuin-

coniunctione papatus & Petri in casu hæresis: & conceditur Cõcilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶Verum tantum superest declarandum, an scilicet solo hæresis sufficiat, an exigatur & incorrigibilitas, seu perseuerantia obstinata in hæresi ad hoc ut deponatur papa, quòd sequẽs capit. declarabit.

CAP. XXIII.

Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi, agendum sit.

AD Absoluendum demum totam hanc difficultatem de potestate concilii ad depositionem papæ in casu hæresis, scire conuenit quòd duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera q; papa pp crimen hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundaĩ hæc opinio primo super facto Marcellini, & responsione Episcoporum, ut patet in vigesimasecunda distinctione, canone antem, & sunt verba Nicolai papæ. Cum enim idola tetræ crimen incurrisset papa, congregatum Concilium uidens eum compũctum corde, dixit, Tu teipsum iudica, prima sedes non iudicabitur a quoque, & sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundo super glossa in dicto ca. & in ca. si papa dist. 40. & multis doctoribus. Tertio super ratione: quia cum hæreticus nomen sit vitii, & papa hæreticus sit deponendus, tã diu deponendus uenit quandiu hæreticus seu a fide deuius est: ac per hoc si pœnitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut a fide deuius, & consequenter non subiacet amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesimasexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, ut patet ibi in ca. nullus. Quarto, super authoritate Apostoli ad Titum tertio, hæreticum hominẽ post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, a fortiori nec depositio.

¶Altera opinio est, q; papa propter crimen hæresis põt deponi. Et hęc fundatur super hoc, quòd reus est & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseueret in illo: ut patet inductiue. Qui enim semel homicidiũ commisit, reus est pœnæ homicidii: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de aliis, sed papa pp heresis crimen pœnæ depositionis reus est, ut communiter doctores ex ca. si papa 40. dist. moti dicunt. Non ergo exigitur perseuerantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterium commisisse: ita quia pro deuiatione, a fide deponendus dr, sufficit q; hæresim incurrerit. Et confirmatur, quia alii prælati puta Episcop. ex hoc solo, q; dãnatam incurrunt hęresim, in foro ecclesię sunt ipso facto excõmunicati, & possunt declarari priuati, constito de crimine. Et confirmatur iterum, quia si papa paratus corrigi non põt deponi, cum centies in ueritate possit relabi & resurgere: sequeretur q; centies relapsus, paratus tamen corrigi non possit deponi: quod est fatuum.

¶LICET Autem hæ duæ opiniones contrarię uideanĩ, ad medium tñ expositę discordes non inueniuntur. Vnde media rõnabilisque sententia est, q; papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticũ hoĩem post vnam & secundam correctionẽ deuita. Et rõem quare non amplius sustinendus est assignãs subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi gl. interlinearis in uerbo, Subuersus, exponit, Perditus, & in uerbo, eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literę, q; quia iudicium humanum dat sibi id, quod ut in pluribus inuenitur & sin communem cursum, qui ab ea, quam ueram sponte professus est, fide declinat primo, & post vnam correctionem secundo, & post secundam correctionem, tertio, abiiciendus tanq̃ incorrigibilis censetur, idcirco papa hereticus post primã & secũdam monitionem delinquens in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt fideles euitare papam manentẽ, cum ex eo post Dñm Iesum omnium salus dependeat, ut di. 40. di. si papa. Quia ergo Apostolus hæreticũ hoĩem post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitãdũ pręcepit: consequens est primo, q; quantumcunque papa hereticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, nõ tolerari põt, sed dẽt deponi. Et merito, ne in infinitũ protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rõnabilis autem terminus est statutus: tertius error cum trina monitione prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiũcta, ita, q; tertius error monitiones cõtempsit. Sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & abiurationem, non amplius admittunĩ ab ecclesia. Consequens secundo est, q; ante correctiones non est deponendus Papa hæreticus, q pp hæresim non est excõicatus, sed excõicandus depositione. Et pp ea in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publica correctione: q; in aliis inferioribus pp adiunctam excõicationem latæ sniæ quam tulit Ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alii .n. quia excõicati sunt post, ab Ecclesia statim euitantur. Papa autẽ quia excõicatus non est, sicut nec excõicati erant hoĩes hæretici tpe Pauli Apostoli, sed excõicandi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio a Paulo concessa non abstulit potestatẽ ab humano iure, rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium etiam in sorore consobrina, non ademit potestatem Ecclesiæ inhibendi tale coniugiũ, sed ostendit quid secluso humano iure seruãdũ est. Propter quod, quia papa ut patebit, solo diuino iure iudicandus, deponendusque uenit, quia illi soli subiectus est, idẽo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris pp hæresim ab ecclesia excõicatis. Nec obstat dictis, si dicatur q; hæretici ẽt tpe Pauli erant excõicati ab ipso, ad Gal. 1. Cum enim snĩa illa se extendat ad superiores, s. Angelos de cęlo, & constet q; nullus superiorem, sub quacumque conditione excõicare potest: consequens est, q; non fuit excõicatio, sed denunciãtio, q; a Deo anathema fieret quicumque ẽt Angelus de cœlo, si contra Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separatũ esse a Deo, & dignũ excõicatione Ecclesiæ quo ad hoĩes. Et confirmatur ex S. Tho. ibidem dicente, q; sententia illa ab Apostolo data est authoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat namque q; excommunicandos ab ecclesia non excommunicatos ab eadem constitu e sermo diuinus contradicens sibi.

¶AD RATIONES igitur primæ opinionis unico uerbo dicitur, quòd papa post secundam correctionem deuius a fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tanquam incorrigibilis hæreticus censetur. Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & forte in ueritate sit correctus.

¶Ad rõnes autẽ alterius opinionis dr, q; ubi est speciale ius, non oportet ex cõi procedere iure. In hac autẽ causa est speciale ius apostoli, & satis rationi consonum, & stylo Ecclesiæ in cõicandis personis, præsertim in persona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia, s. non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem Ecclesiæ excommunicationem, qua hæretici sunt statim vitandi, & propterea possunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam unica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit Diuus Thomas in Secunda secundæ, quæst. 11. art. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab Ecclesia.

CAP. XXIIII.

Opinio, quod Papa propter incorrigibilitatem in quocumque notorio crimine scandalizante Ecclesiam, subiiciatur Concilii potestati: ita quod possit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione Papæ in casu hæresis ad Concilium, oportet in aliis extra hæresim casibus decernere, si papa subest potestati depositiuæ Concilii in alio casu, quàm in casu hæresis. Et nunc quidem uere casus, qui peccata sunt, tractandi sunt: postmodum de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quòd papa extra casum hæresis deponi à generali Concilio potest. Probaturque hoc ex septem capitibus. Primò, ex ratione criminis papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo. Probatur sequela, tum primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione grauitatis & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hæresi, ut patet in Secunda secundæ S. Tho. quæst. 3. articulo secundo. Aut ratione damni Ecclesiæ: & hoc non, quia plus nocet Ecclesiæ papa omnia beneficia uendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, uitiorum dux, blasphemiæ, auaritiæ, &c. notorie plenus, quam si pertinaciter sentiens, q; Spiritus sanctus nõ procedat a filio, recte alias uiuat, & hanc hæresim solus teneat. Tum secundò, quia in sacra Scriptura non inuenitur specifice expressum, q; papa possit deponi magis pro hæresi, q̃ alio crimine: relictum est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius papa & martyr expressit casum hæresis, distinctione 40. si papa: ita potest casus incorrigibilis notorii & scandalizantis ecclesiam criminis, excipi: ut glos. ibidem sentit. Tum tertio, quia qui potest in maius, potest in minus: ut dicitur in ca. ex parte, extra de decimis. Sed Concilium potest iudicare papam de maiori crimine, puta hæresi: ergo de minore, scilicet simonia notoria, &c.

¶Secundò, ex parte abusus potestatis. Constat namque, q; gladius de manu furiosi potest, & debet a tertio inuasor, & oc-

cisor corporum detineri, & pertinax in proposito in custodiam poni, quanto magis sæuiens in perditionem animarũ papa gladio papalis potestatis abutens, illo priuandus est tanq̃ phreneticus & ebrius, suarum passionũ commotione actus. Cogit enim alios malefacere suo exemplo, & Apostolus testatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuersationis exemplo. Et confirmatur, quia si papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, posset & repelli & percuti & occidi, cũ moderamine inculpatæ tutelæ: a fortiori si opprimit ecclesiã, si occidit aias, resistendum primo: & si opus est, occidendus depositione est. Et confirmatur hoc ex rõe finis potestatis acceptæ: quia scilicet ad ædificationem est, & non in destructionem.

¶Tertio ex parte obligationis ipsius papæ. tenetur. n. papa ad purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, ut patet de Damaso accusata de adulterio teste Hier. de vir. illu. & de Xysto, Leone & Symmacho 2. q. 7. Et probatur rõe, qa tenetur pascere oues suas: & constat q̃ scandalum depascit oues. Purgationi si subiectus si deficit, iudicandus est, igitur papa potest ab ecclesia de alio crimine, q̃ de hæresi iudicari. Et confirmat authoritate Greg. in capit. si quis secunda q̃one septima, dicentis, Si quis super hoc nos redarguere voluerit, uel extra authoritatem facere nos contenderit, veniat ad sedem apostolicam, ut ibi ante confessionem beati Petri mecum iuste disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec hoc inquit Gerson, ex humilitate, sed ex debito Greg. fecit.

¶Quarto, ex parte ecclesiæ: quia sicut papa sponsus pt dare libellum repudii ecclesię suæ sponsæ, renuntiando papatui: ita econuerso cũ nõ debeat quo ad hoc impari iure censeri: & potior adducitur rõ pro ipsa contra sponsum: uel quia prostituere eam q̃rit quantum in se est, uel tyrannide sæua lædẽdo eã, uel placitando, bona sua dissipando, uel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totam spectãt principis correctio, uel destitutio, apud Aristotelem in 5. Politic. si inemendabilis perseueret. Et hæc potestas inauferibilis uel inabdicabilis est a communitate libera: quanto magis hoc habebit ecclesia?

¶Quinto, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cum enim Dei perfecta sint opera, & ecclesia opus ipsius immediate sit (multo magis q̃ in synagoga, cui tamen dicit, Quid ultra tibi debui facere, & non feci? Esa. 5.) oportet ecclesiæ regimini, & corpori perfecte prouisum esse. Constat autem, q̃ perfectum nõ ẽ corpus, quod non potest putrida a se membra abiicere, uel sanare, sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfecte dispositum regimen, quod non põt commune bonum & necessarium conseruare, abiiciẽdo manifeste & notorie commune bonum vsurpantes, dissipientes &c. Hæc enim omnia papa notorie scandalizans, simonia, luxuria, blasphemiis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeste facit contra bonum charitatis commune ecclesiæ militantis, & triumphantis bonum.

¶Sexto, ex parte decretorum & gestorum Concilii Constantien. & Basilien. In Concilio nanque Cõstantien. depositus fuit Ioã. 23. quem ipsi tenebant ut uerum papam, & Benedictus 13. de consensu suæ obedientię. In concilio quoque Basilien. depositus fuit Eugenius 4. creatus Fęlix, Stephanus, Christophorus, Benedictus: Greg. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus iste authoritate multorum doctorum sentientium idem quod Cõcilia ista: ut patet de glo. in cap. si papa distin. 40. & sequacibus.

¶Septimo, ex parte naturæ iudicii humani, f. secundum allegata & probata, uel præsumpta iudicantis. Quo sit rõne præsumptæ hęresis papa non hæreticus pp contumaciam: iuxta c. cum contumacia, de hære. li. 6. Vel per mansionẽ in excõicatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excommunicamus extra de hęre. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantum fecit: ut de Marcellino dr uel simili timore verba hęreticalia absque intentione protulit. uel si per falsos testes conuincitur hæreticus relapsus: uel dum suam excusationem in causa fidei probare non potuit. Ex his & similibus creditur, papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio Concilii generalis, sic ut possit ab ipso deponi.

CAP. XXV.

Discussio & determinatio, ad quam legem spectet determinare casus, in quibus iudicio Concilii subest Papa.

DICTAE autem opinioni communis sententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat, tenens, quòd si sit catholicus papa non iudicatur a quocunque iudice in terris, iuxta capitulũ si papa, quadragesima distinct. & cap. nemo. secunda quæstione septima.

¶Et quoniam hinciude multum disputatur, oportet primo videre in quo consistit hæc difficultas, unde scilicet quęstionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, & quo cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur, continget quidem aliquem verum assequi, sed nescire se uerum assecutum.

¶Sciendum est igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc, An iure diuino uel humano papa in casu criminis. quodcunque sit illud, deponendus sit potestate ecclesiæ, seu Concilii. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, f. q̃ in casu criminis hæresis possit ab ecclesia deponi, lex quoque diuina exigitur, statuens q̃ propter tale crimen, puta notorium scandalizans & pertinax deponi possit. Et si solum ius humanum sufficit ad statuendum, quod papa in casu hæresis est deponendus, solum quoque ius humanum sat est ad statuendũ, quòd papa propter notorium crimen deponatur.

¶Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundant se supra hoc, quòd licet Petrus potestate ministeriali ecclesiæ sit iunctus papatui, factus iam papa diuina lege est supra ecclesiam & Concilium: ac per hoc nulla inferiori lege potest subiici, (nec simpliciter in casu) Concilio, aut ecclesiæ, sed sola diuina lege. Et qa lex diuina in solo casu hęresis subdidit illum potestati ecclesię ministeriali, uel ut aliis placet authoritatiuæ: ideo in solo hoc casu iudicari deponique potest. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textib. sacrę scripturæ, expresse separationem ab hæretico quocunque iudicentibus. Quod autem solus sit exceptus, patet ex sententia Saluatoris, Mat. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi omnia ergo quæcunque dixerint facite, secundum autem opera eorum nolite facere. ubi Dominus aperte statuit subditos debere audire Prælatos malæ uitæ, & bonæ doctrinæ. Constat autem quod doctrina ad fidem spectat: uita autem & opera ad malos mores aliorum criminum. secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sententia a Petro Apostolo in prima Epistola 2. c. Obedite præpositis vestris, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.

¶Dicentes autem q̃ ius diuinũ non exigitur, sed Deus relinquit hoc in manu consilii humani, sicut & multa alia, fundãt se super hoc, q̃ opus pure humanum, secundum se nec bonum nec malum moraliter, subiacet plenarie legi humanę: coniunctio sit inter Petrum & papatum est opus pure humanum quandoque bonum, quãque malum, ergo subiacet plenarie legi humanæ: ac per hoc lex humana disponere pt de illa coniunctione. q̃ qñ est bona, perseueret, quãdo mala, dissoluatur. Dixi, Opus pure humanum, ad differentiam operationum sacramentaliũ quę non sunt pure humanæ. In coniunctione autem Petri cũ papatu sola humana actio interuenit, coniungens electionis actu utrunque, supponendo materiam formæ. ut patet ex hoc, quòd si cessat a papatu, (vt Celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Episcopo renuntiante, & in sacerdote degradato pptr ordinis a Deo data, sine pœnitentia nanq; sunt dona Dei: ut dr ad Rom. 11. D. 21, Secũdum se nec bonum nec malum moraliter, ad differentiam actuum secundum se bonorum, (ut credere, amareque Deum &c.) & secũdũ se malorum: ut, blasphemia Dei, mendacium, & similia: hęc enim naturali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu quandoque bona est ut patet in tot sanctis Romanis põtificibus: & qñque mala, ut patet in multis eisdem sceleratis quos utinam nescire licuisset. Et confirmatur: quia ptãs ministerialis existens in ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, ut patet de actu electionis papæ, q̃ irritus & nullus ab humana lege si non seruatur, redditur. Vnde sicut Bonifacius papa & martyr promulgauit quod in casu hæresis põt papa iudicari & deponi põt alia lege humana promulgari, q̃ pro simonia in beneficio possit deponi, & sic de aliis maximis excessibus, obseruata consonantia legis humanę ad nãle & diuinam. Et ẽt sine noua lege: (quia in defectu manifesto humanę legis, locũ habent gnome & ἐπιείκεια,) posset papa ex notorio excessu scãdaloso & incorrigibili deponi, sicut pro hæresi.

¶SI QVIS autem diligentius perspiciat, uidebit, q̃ diuina lege opus est statuente casus depositionis papæ, nec ulla lege humana potest, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuissime & clarissime sic. Omnis lex ecclesiastica potest tolli & mutari a papa: ergo nulla lege humana potest contra papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo q̃ est Dominus iuris positiui. Consequentia est euidens: quia ex quo potest tollere legem & non vult subire ipsam, tollet eam & sic nihil contra eum fiet.

¶Et licet hæc ratio sufficiat: quia papa diuina authoritate hoc potest, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, suspensione, aut quouis alio termino potestas sua minuitur, aut impeditur in his quæ sunt positiui iuris, attamen

& proprijs rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad propositum, idem ostenditur. Quadruplex namque potestas hic notatur, Primò potestas Papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet solicitari. Secundò, potestas ecclesiæ seu Concilii vniuersalis, supra Papam simpliciter & absolutè. Et hęc nihil est, sed chimera, quæ nullum effectum in mille quingentis annis in Ecclesia Dei habuit: omnia n. iura positiua subiecta sunt, & fuerunt semper Papæ, velit nolit Concilium testante hoc vniuersalis Ecclesiæ per orbem diffusæ obseruantia. Tertiò, potestas authoritatiua Concilii supra Papam in casu criminis, puta hæresis. Et hæc potestas licet minus rationabiliter poni videatur, veruntamen attestatur proposito: quia ponentes eam in solo casu, à diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actum. Quartò, est potestas ministerialis Ecclesiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu. Et hæc etiam attestatur proposito: quia cum ipsa non se directè extendat supra coniunctioné Petri & papatus in facto esse sed in fieri (quia nihil potest supra coniunctum, s. Petrum papam, vtpote superiorem iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutum:) consequens est, quod ad ipsam non spectat determinare dispositiones coniunctionis, s. Petri papæ disponentes ad dissolutionem coniunctionis: nam dispositiones tales adueniunt coniunctio iam facto, ad quod non se extendit potestas ista. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri papæ ad dissolutionem determinata sit, potestas ista non potest exire in actum dissoluendi, vtpote non habens patiens dispositum, nec potens per seipsam, illud disponere determinando, quæ est dispositio subiiciens subiectum, s. Petrum papam tali potestati. Et ex hac conclusione, s. quod lex diuina exigitur statuens casum depositionis papæ, patet quàm ignoranter procedant quicunque ex iure canonici iuris procedunt ad ostendendum, quod papa ex crimine notorio scandaloso, & incorrigibili deponi potest, ut glossa super canone, si papa, distinctione quadragesima & super canone Agathius & vigesima quarta q. prima, nesciens quid dicat, errauit cum tota multitudine sequacium. Oportet namque ex iure diuino casum inuenire subiectionis Papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipse absolutè est suprà Concilium, & vniuersam Ecclesię communitatem. Et hic iacet Lepus: non est hac illaeque amplius nagandum. Vnde ipsamet glossa veritate inducta, dicit quod Papa non potest statuere, quòd non possit iudicari de hæresi: hoc. n. ideo uerum est, quia diuino non humano iure iudicium hoc in casu hæresis, statutum est: nam iuris humani Papa est Dominus.

¶ RATIO Autem in oppositum allata non concludit oppositum: quia opus humanum indifferens subiicitur humanæ legi, potest intelligi dupliciter. primò quo ad modum fiendi: & sic est uerum. Secundò, quo ad ipsum fieri secundum suam substantiam. Et sic est falsa, vt patet de abscisione ligni uel ferri, præcidi siquidem potest bene & male moraliter, & lege humana determinare potest, quando bene, & quando male: sed non spectat ad humanam legem, si potest vel non potest præcidi, sed ad naturalem potentiam præcisoris & dispositioné subiecti cædendi. Vnde in proposito humanæ legi subiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi uacante sede: & tunc in subiectum dispositum, s. Christianum voluntarium. Depositionis uerò, nisi disposito subiecto, aut per recessum à Christianitate, aut per recessum à voluntario, vt patet de Papa hæretico uel renunciante. Propter quod non potest lex humana statuere, quod coniunctio papatus, & Petri, quando est mala propter alia crimina ab hęresi, dissoluatur: nō potest, dico efficaciter statuere coactiuè: quia Papa criminosus posset illā legē tollere: cum par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit Concilium Papam deponere.

QVIA igitur ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis Papæ, in ipsa, & ex ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis papæ. Et ut probabitur, solus casus hæresis est à lege diuina, in quo papa potest deponi ab Ecclesia, siue authoritatiua, siue ministeriali potestate non curando in proposito.

¶ Probatur hoc tripliciter, s. ratione ex principijs theologicis certis & authoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scripturæ. Ratio est ista, Constat, quod secluso Papa, in Ecclesia est potestas electiua papæ, seu applicatiua papatus ad Petrum, quocunque vocetur, habet pro obiecto coniunctioné personæ, & papatus in fieri & in dissolui, vt patet de actu electionis, quo Petrus fit papa, & de actu depositionis, quo Petrus papa hæreticus incorrigibilis deponitur. Constat etiam, quod ad hoc quod Petrus fiat papa efficaciter, ita quòd sit papa, & consequenter ad hoc quod potestas illa Ecclesiæ exerceat actum constructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisitæ de necessitate simpliciter sunt duæ, simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum. nunquam enim aliquis quantumcunque electus, est papa, nisi consentiat: & similiter non est papa, nisi sit membrum Christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratię præsupponit ordinem naturę, prima dispositio exigitur de iure naturæ. Requisitę autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi, sine his enim Petrus si est electus, & acceptat, est papa: quamuis ineptus & malus, Constat etiam, quod quia facilius est destruere quàm construere duabus simul requisitis necessariò conditionibus ad constructionem, quæcunque earum deficiat, solui potest coniunctio ista. Namque si Petrus nō vult amplius esse papa, potest renunciatione dissolui coniunctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renunciatio, vt patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desiit quantum est ex se esse membrum Christi: sicut in primo casu desiit esse uoluntarius. Hæc omnia certa sunt, ex quibus necessario sequitur, vt deficientibus his in Petro conditionibus, quę nō sunt necessariæ simpliciter, sed ad bene esse, non propterea sit dispositus, vt possit dissolui coniunctio ista, vt possit attingi Petrus à potestate depositiua. Nā dispositiones illæ, quæ non requirunt in subiecto ac hoc quod uniatur efficaciter formæ, sed tamen cum eis, quàm cum suis contrarijs uniri potest formæ, & constituere compositum, non sunt tales vt earum contrariæ perueniant ad dissolutionem compositi. Quod est dicere, quod si Petrus sceleratissimus & criminosissimus, scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamen & consentiens, sit & est Papa, si eligatur oportet, quod huiusmodi crimina superuenientia Petro iam papæ aut perseuerantia, etsi reddant ipsum malum papam, & non solum malum hominem, ut prius, non tamen reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse papæ requiritur bonitas, & non ad esse papam, consequens est, quod malitia ad malè esse papæ, & non ad non esse papæ spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effectus electionis, ita malitia non spectat ad non esse, quod est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & potest formari breuiter sic, Sola contraria conditionibus necessariò requisitis ad esse papæ reddunt papam deponibilem: sed inter crimina infidelitas contrariatur conditionibus necessariò requisitis ad esse papæ: ergo sola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. prima propositio patet ex hoc, quod depositio est non esse Papæ, & unumquodque in suo esse perseuerat, si contrarium non superueniat. Nunquam. n. homo desineret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: & simile est in alijs. Secunda autem propositio probata est: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse papæ. Hanc rationem vellem instare potius & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

¶ AVTHORITATES Sanctorum sunt in primis Anacleti papę & martyris: (& habetur septuagesimanona distinctio. can. electionē.) Si namque papa posset propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra dixisset, quòd electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Deinde Bonifacij papæ, & martyris (& habetur quadragesima distinctio. c. si papa.) Nisi, inquit, à fide deuiauerit papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præsumit. Vbi solùm infidelitatis crimen subiicit iudicio, à quo papa potest iudicari: quem constat esse uniuersalem ecclesiam, seu Concilium generale: ab eodem enim excepit, à quo negat redarguendū id fore. Sanctus quoque Eusebius papa, (& habetur secunda quæst. septima, in c. oues) dicit, Oues quæ suo Pastori commissæ sunt, eum nec reprehendere nisi à fide exorbitauerit, nec ullatenus accusare possunt. Sanctus Anterius papa & martyr, (& habetur nona quæstione tertia, in c. facta) inquit, Facta subditorum iudicantur à nobis: nostra uerò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod subdit, Deteriores sunt (qui vitam, moresque bonorum corrumpunt) his qui substantiam aliorum prędiaque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quæstione tertia, canon. Episcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Ecclesia sua authoritate valet iudicare de omnibus, de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocētio secundo scribens, inquit. Quis faciet mihi iustitiam de uobis: si habem iudicem, ad quem uos trahere possem, iam nūc ostenderem uobis, ut parturiens loquor quid uobis imminet. extat quidē tribunal Christi, sed absit ut ad illud appellem vos. Sanctus Thomas in 4. sent. distinctio, decimanona quæstio. secunda, articulo 2. quæst. 3. ad secundum, dicit. Quamuis Pręlati sint corripiendi à subditis, nō tamen est pœna iudigēda, sed recurrendū

est ad superiorem denunciando, vel si non habet superiorē ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimē infidelitatis, cùm dicit, Prælatus minor fieret si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶Et licet hæ authoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorū sunt, & Spiritusancto inspirati locuti sunt sancti Dei hoies, ut dr, 2. Petri 1. c.) ad maiorem tñ firmitatem debilium adsunt. Symmachus papa in c. aliorum 9. q. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per hoies terminare: sed sedis istius præsulē suo sine qōne reseruauit arbitrio. Et q loquatur de causis peccatorum, patet ex eo qđ subdit, dicens, Voluit beati Petri Apostoli successores cęlo tñ dēe innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatā hic conscientiam. Et excludens obiectionem subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis non habere formidinē, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, &c. Innocen. 3. in sermone consecrationis papæ dicit, In tñ mihi fides est necessaria: vt cū de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, pp solum peccatū qđ in fide committit, possem ab ecclesia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauaganti, vnam sanctam, dicit, Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur: vt superius allegatum est. Albertus Mag. Petrus de Pal. Herueus Vlricus Aug. de Anch. & alij quos refert dom. Ioan. de Tur. Cremat. in lib. de Ecclesia, hāc viam secuti sunt quibus magis credendū est, q̄ canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundariò de iuris diuini reb. tractare, sicut de usura, sacramentis Ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

¶DIVINA scriptura solū m casum hæresis apertè excipit, dum, (ut supra allatū est,) hæreticos separandos ab ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum aūt morum tolerādos constituit. Hoc. n. nihil aliud est, q̄ dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum instituimus, quātum est ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quoad subditos iuri humano, de non subditis. n. nullus statuit. Et de hæretici quidem separatione extant textus Pauli Apost. & Ioan. Euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prelatorum fideliū, extat snia Dñi, Matt. 23. Super cathedram Moysi, &c. & Petri Apost. Obedite Præpositis discolis, qui iam inducti sunt. Et nūc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudiciū Papæ mali in seipsum & in proximum, agendū per ipsum Dñum dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator, & prudens: quem constituit Dominus super familiam suā, &c. Et subdit de eodem, Quod si dixerit seruus ille in corde suo. Moram facit Dominus meus venire, & ceperit percutere seruos, & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primò, q ad literam loquitur de seruo cōstituto super familiam, id est Ecclesiam: vt glo. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, s. vt det illi in tempore tritici mensuram: & ex præmio, Beatus ille seruus, qui super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet dña (vt glo. dicit) inter subditum & prælatū bene facientem: quia subdito promittitur q præcinget se Dñs & trāsiens ministrabit illi, prælato verò q super oīa bona sua est constituendus. Notandum est secundò, q distinguitur manifestè crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulā & ebrietatem scriptum est. n. Propter crapulam multi obierunt: qui aūt abstinēs est, adiiciet uitam Ecclesiastici 37. In proximum, per percussionem suæ curæ commissorum vtriusque sexus. In Deum per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminosū m in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum, & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cū m infidelibus. Hæc manifesta sunt in lra, & clarè ostenditur quod diximus, s. q quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autem Ecclesiæ iudicio dimissi intelligunt, ac per hoc si alii prælati non subessent iuri humano q sup appositis suis subditis alias causas criminum iudicandas, ab Ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest in casibus à diuino iure tolleratis nulli subiicitur. Quia. n. sola negatio statuti casus à iure diuino quoad papam soli diuino iuri subiectum: sufficit ad constituendam legem, q non potest iudicari aut deponi, multo magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum: alios autem tolerabiles: si à superueniente iure positiuo cui subiecti ex diuina lege sunt permittatur. Vnde inter Papam & alios, quoad casum criminis iudicandi, & puniendi ab ecclesia, tantū interest, q in papa locus ab autoritate diuini iuris negatiuè efficacissimus est: qa soli illi iuri subiectus est. in aliis aūt nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius pōt & statuere, & punire: ut manifestè patet in contrahēdis matrimoniis, & administratione sacramētorum, in quib. multa permissa ex diuino iure phibita sunt ab ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, snia Dñi pspiciatur, apparebit, q pp Prælatum, qui nullū habet supra se nisi Dominum (utpote constitutum super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hæc snia, Quod et ex eo hr, q constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum: in cuius mora confisus tanq̄ neminem habens supra se peccare cępit. De prælatis namque hñtibus superiorem pstem in hac vita, non consonat, q in sola mora Domini confidant: quia habent statum superiorē iudicem, quem timeant vltorem. Nōn. hilquoque ad hoc confert, quòd Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶Ex his authoritatibus perspicaciter intellectis hr, q pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dñs sūt opera malorum Prælatorum nolite facere, procul dubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne aūt propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matth. 18. qđ pes, manus vel oculus non tñ caput scandalizans amputare eum instruens ad literam, q si aliquod nobis opportunum (vt manus, pes uel oculus) scandalizant occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nūquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud, & proiice abs te. Hanc authoritatē qui credit, Iesum Christū Dei virtutem & sapientiam oīa prouidentem, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculū membra summe necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatam præcisionem capitis scandalizantis, qa nec propter scandalū caput simpliciter præcidendum est. Dico aūt simpliciter, ad differentiā capitis in hac vel illa Ecclesia, quia quantumcunque caput huius vel illius Ecclesiæ præcidatur, semper restat caput Ecclesiæ in terris, Papa. s. Patet igitur, q nullum extra infidelitatem etiamen notorium, ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo respondetur rationibus factis in cap. 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quàm hæresi potest deponi ab Ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, q scilicet, si papa est fidelis nec Iudicatus, nec deponi potest ab ecclesia pro quacunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶Ad primum ergo motiuum ex parte criminis neganda est sequela. quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malè esse papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quod diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quòd est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, q̄ infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, q hæreticus restat Christianus inuitus ex charactere, quia quod non voluntarie habeat, non est ab homine inquantum homo: ut in principio primæ secundæ S. Tho. dicitur. Propter quod fides informis saltem, & character non sunt duo constituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed unum & eundem statū Christianitatis constituunt complerè, concurrente utroque altero, vt humano: s. fide, quæ non est si non est voluntaria: & altero, ut hominis, s. charactere, qui & sine uoluntate acquiritur, (ut patet in pueris,) & inuitè conseruatur, ut patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, inquantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo p hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extra Christianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimen hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendum constituit papam, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrū de nocumento: sciendū tñ est q, aliud est loq de nocumento per se annexo peccato & aliud de nocumento annexo per accidens: qa. s. est in isto homine sic disposito. Si. n. loquimur de nocumento per se, maius nocumentum est annexum heresi ꝑsius papæ, q̄ cuicunque alteri crimini: quia hæresi quātū est ex se, dixit ei doctrina hæretica, quę in capite quantum ex se est,

indu-

induceret hæresim in ecclesiam uniuersalem, quo maius nocumentũ inferri nequit. Si uero loquimur in isto, qui non docet hæresim, & bene gubernat & dispensat, hoc est per accidens: & ideo dispiciendũ. Ad aliam probationem, s. q. non inuenit in Scriptura sacra expressum, q. magis sit pro hæresi papa deponẽdus quàm pro alio crimine: iam patet responsio, quòd non inuenit q. magis pro hoc quàm pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, q. pro sola hæresi est deuitandus & declinandus, ut patet ex textibus inductis. Vnde non est uerum quòd sic hoc relictum interpretationi doctorũ, & canonũ, nisi sicut explanantibus, quo & articuli fidei sunt relicti doctoribus & canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non mutare possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam probationem dicitur, q. illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophice discutienda est, inuenitur falsa, tam de actu, quàm de obiecto, quàm de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiorem, s. intelligere, non potest in actum minorem, puta adorare. Similiter uisus qui potest in obiectum maius, puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem, s. hominem (homo enim generat hominem) & tamen non potest in effectum minorẽ, puta Leonem. Si autem politice discutienda est, (ut Innoce. §. in dicto cap. ex parte inducit sub aliis uerbis s. cui concessum est maius, minus quoq; concessum esse uidetur) dicitur q. intelligenda est cæteris paribus: modo autem cætera non sunt paria, quia in crimine hęresis (quòd est maius crimen) subiectum mutauit Christianitatis statum: in aliis uero criminibus minoribus subiectũ permanet in eodem Christianitatis statu. Et hæc est uera responsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris uel minoris effectus iudicii, negatur minor: quia maius est iudicare papam in statu Christianitatis de adulterio, quàm iudicare ipsum a Christianitate recentem de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quàm in secundo, ut patet.

¶ Ad secundã idem (ex parte actus, s. actus) dicitur, quod fallacia consistit in hoc, quod aliud est auferre gladium, resistere, impedire, & huiusmodi: & aliud est facere ipsamet authoritatiue. Auferre nanque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuilibet licet & debitum est ut actus uirtutis, sed facere ista authoritatiue, soli superiori licitum est. Vnde licet cuilibet liceat uim in se & in proximum ui repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: nõ tamen cuilibet licet punire eum qui uim infert. Et similiter quãuis quilibet licite possit papam inuasorem: se defendendo, occidere: nulli tamen licet papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt authoritatem iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debitum ad resistendum, impediendum, defendendũque: nisi quis adeo desipiat, ut dicat quemlibet esse iudicẽ cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem papæ publice dilanianti ecclesiam: uerbi gratia, quia non uult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut commutatione officii: & cum omni reuerentia & obedientia negando est possessio talium beneficiorum his, qui emerunt, & allegando est cũ symonia et cum papa commissæ: & sine dubio principes seculi & clarius gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerent. Multæ quoque sunt uiæ, quibus absque rebellione principes mũdi & prælati ecclesiæ, si uellent uti, resistentiam, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant nisi quasi sumniando, cur conqueruntur q. non potest deponi? cur opponunt, quòd potestas data est in ædificationem, & non in destructionem? Abusui nanque potestatis, qui destruit obuiam eant congruis remediis, non obediendo, in malis non adulando, non tacẽdo, arguendo, aduocandis illustres ad increpandum exemplo Pauli, & præcepto eiusdem, (Dicite Archippo Vide ministeriũ quod accepisti in domino: ut illud impleas ad Col. ult. &c.) & parum aut nihil abuterentur præte.

¶ In responsione tamen ad quintum habebis ultimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiam idem ex parte ipsius papæ, dicitur, q. et est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, & aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur papa de iure diuino, ad iin non: unde Damasus non corã generali Concilio, sed corã quadraginta Episcopis se purgauit, ut patet secũda q̃one septima: nos si competentes. Et Gregorius ipse testatur, q. ex humilitate exhibuit se ad iudicium: ut patet secunda q̃one septima. capitulo Petrus. ubi ipse Gregorius dicit. Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum a fidelibus factæ, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officii (qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent nec reprehendant) sed ex authoritate diuinæ uirtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, respondit. ubi apparet, quòd ipse imitatus est Petrum Apostolũ, non utendo potestate sua, & quòd potuisset illa uti.

¶ Ad quartam ex parte Ecclesiæ ut sponsæ, breuiter dicitur: primo, q. papa non potest inuitam ecclesiã deserere: quia non potest iuri Ecclesiæ renunciare: Prælatus enim est propter ecclesiam, & non econuerso: ut super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

¶ Secundò, q. non est par ratio ex utraque parte: quia ecclesia est subdita papæ & non econuerso. Nec etiam in lege Moysi uxor poterat dare libellũ repudii uiro. Nec est periculũ de ipsius dilaniatione: quia scriptum est. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ex parte uero ecclesiæ ut communitatis liberæ, breuiter dicitur, q. licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem papæ, Vnde ipsa ecclesia non abdicauit a se potestatẽ supra Principem: sed Iesus Christus Dominus ecclesiæ non subiecit eam ipsi communitati ecclesiæ, sed suo uicario: & propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de aliis communitatibus, de quibus loquitur Arist.

¶ Ad quintũ, (ex parte diuinæ prudentiæ, & operibus immediate, & perfecti operis,) dicitur, q. Deus perfecte ecclesiæ corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita ut ordinatissimum optime existat & nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, ergo est relictum Ecclesiæ remedium contra papam fidelem criminosum, &c. concedendum est. Sed cum infertur, Ergo ecclesia potest illum incorrigibilem deponere, membrum illud abscindere & huiusmodi, respondetur, q. est sophisma consequentis a superiori ad suum inferius affirmatiue: a prouisione & remedio cõi ad hanc prouisionem, seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium, Dictum est enim, quòd Iesus Christus altioris ordinis remedium reliquit in ecclesia ad repellendum sui proprii uicarii incorrigibile scandalosumque regimen. Ad cuius euidentiã sciendum est, q. sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat, ita in supernaturalibus, (inter quæ est ordo gratiæ fidei & ecclesiæ super illã fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cum causæ effectib. proportionatæ sint, ut superiorib. effectibus superiores causæ respõdeant, & inter causas secundas prouidentia humana ecclesia authoritate fulsa, inferioris ordinis cũ sit, quàm oratio quæ in supremo ordine secundarum causarum locata est a Deo, (q. ex eo patet, q. tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi) & prouisio supra papam fidelem sit inter supremos effectus in ecclesia: consequens est, q. sapientissime Deus disposuit remedium in ecclesia supra fidelem papam, non prouidentiam humanã, cui subiecit reliquum ecclesiæ, sed orationem. Nec est minus efficax cũ secunda oratio ecclesię pro se petens necessaria ad salutem perseueranter, quàm prouidentia humana: cum constet q. cuiuslibet particularis personæ oratio pia perseuerans, petens necessaria ad salutem pro se est causa efficacissima, & infallibilis: ut diffuse habes in tertio contra Gent. a beato Thoma c. 95. & 96. Vnde si necessarium est ad salutem ecclesiæ, q. papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata, auferret illum de medio. Et si non est necessarium, q. auferatur, quid causamur bonum Dñm, qui negat quod uolumus, & tribuit quòd nollemus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promisit, q. nihil deesset timẽtibus eũ. Si nõ est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano utilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo uolens illum deponere? Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Dño suo stat, aut cadit Iesu Christi uicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Lucæ decimooctauo docet, q. Deus multo magis quàm homo faciet cito uindictam electorum suorum clamãtium ad se. Cõstat enim ecclesiam electos claudere, & uindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præ cæteris faciendam. Non dormitat neque dormit, custodiens Israel, qui nauiculæ fluctuanti quarta uigilia noctis ex oratione surgens subuenit: qui & à Sennacherib exercitu Ezechiã liberauit. Assueri cor mutauit Nabuchodonosor prædicatorem suum fecit: Anastasium secundo, oratione ecclesiæ percussit. Leonem etiam papam (seu Liberiũ apud alios) Hilarii orationi subiecit: qui etiam omnia temporalia bona superaducienda promisit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi est illud, Putasne Filius hominis ueniens inueniet fidem in terra? nã promissio altitis tam excelsæ, & tam efficacis causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri papam, non diuinæ prouidentiæ soli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam præferunt orationum efficaciæ? quare hoc dicunt, nisi quia animalis homo nõ percipit quæ Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & ponere carnem brachium suum? Quo fit, ut si incorrigibilis existimetur quandoque Papa in propriis uitiis, manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine: nullum orationis remedium

adhiberi procurantes, nisi forte, ut somniantes absque fide, & facto suo adimpleat Scripturas (q. s. pp peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & det ac conseruet Rea in furore Domini Iram. n. & clementiam Dei in manibus orationum nostrarum esse Spiritus sanctus in Psalmo testatur Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam a me. glo. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verum ita stolidi sum^s, ut nolimus orare ut debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus seminare, & uelimus metere. Aut Christiani nō nominētur, aut Christi prouisionem amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorē, corruptoremque Ecclesiæ (cum contingeret talem præesse, superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orōnib. (quia eas non ut decet agimus) quomodo conqueri possumus, quod aliorum malorum vitam non superamus orōnibus, q non solū rectum non transeunt, sed nec orāntium capita propria penetrant? Et q. petus est olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor āt eorum longe est a me. Tempore reuelatæ grā, nec labiis honoratur: qm nihil dr minus intelligibiliter q̄ diuinum officium, nihil tam celeriter persoluit, q̄ Missa. Tempus diuini officii & Missæ, onerosum est ualde: loci autem & negotia accommoda secularia distincte dicuntur & reperiuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde concluditur, quod aut abscissio papæ fidelis, & incorrigibilis post humana remedia est in ueritate necessaria ad salutem ecclesię: & oīo fit sine intermissione ab ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quam si authoritas deponendi humanæ esset prouidentiæ delegata. Aut non est necessaria, uel non fit oratio ut debet, & tunc nullus est querelæ locus, si in nō necessariis abest prouisio exterminatiua: qm nec humana prouidentia extra ueram necessitatem deberet illa vti authoritate si eam haberet, uel si nosipsi concesso remedio efficaci nolum^s vti. Quāmuis ēt non sit abbreuiata manus Domini, ut non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatę sint aures eius, ut non exaudiat citra necessitatem, sed iniquitates nrę sunt, quæ diuidunt inter nos & Deum nrm, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: ut Hier. in ca. audacter. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. ex merito. dicunt. Et si contra hæc instetur. Quia oratio cōe est remedium oīb. occurrentib. malis: & hac āt re proprium quęrimit remedium, sicut in cæteris rebus, vltra cōem causam propria assignanda est: vt, q. supremæ causæ quamuis sint causæ communes respectu inferiorum, sunt tamen propriæ respectu superiorum effectuum. & propterea oratio qa est inter supremas causas secundas supernaturales respectu inferiorum est causa communis respectu autem sūmorum effectuum (qualis est exterminatio papę fidelis, utpote effectus reseruatus Deo) est causa propria & remedium proprium, vltra quod sunt multa alia humana adminicula q̄ scripsit Dñs Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de ecclesia. ca. 106. Cum his tñ oībus memento, q. pessimus papa fidel a toleratus a Deo, non pōt totum corpus ecclesiæ inficere, aut in perniciem ducere & hmōi et argumenta autumāt in similitudinibus corporum & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare: de quo scriptum est, Fidelis Deus, qui non permittit nos tentari supra id quod potestis, sed etiam cum tentationem prouentum.

¶ Ad sextam, quantum ad gesta Concilii Constanc. iam dictum est, q. Concilium perfectum sm præsentem statum ecclesiæ pc deponere incertum pāpā: nullus. n. fuit illo tempore certus papa. Quantum ad gesta Concilii Basilien. respondet uniuersalis Ecclesia, quæ Eugenium a Concilio depositum adorauit, & adorat ut papam. olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat Cardinalem, & sic deinceps. Et hæc responsio facti testatur quantum delirent, q papam Concilio submittunt. Ad priscorum tpum gesta dr, q. licet nulli leganiur depositi Pontifices summi, aut non erāt indubitati Pontifices summi, aut de facto non legitime depositi sunt, ut in cap. 103. secundi libri de ecclesia, Iom. Ioā. de Tur. Cre. manifestat diffuse. Ad authoritatem glossæ, & plurimū Canonistarū sequentiū: dr, q. glossa est contra textum, qa textus accipit solam hæresim, & ipsa leui rōe mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia. s. contumacia est hæresis. Constat. n. q. lato vocabulo contumacia hæresis dr, sicut & symonia: nec æquiparanda est uere hæresi, quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa quia sobrie loquitur dicens, Credo, &c. meretur ueniam, assertores tñ illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinā tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum āt authoritas in hac, (quia pricipaliter est theologica) parua est, nec maior ratione super qua se fundant: nō sic est de authoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorum, q̄ modernorum authoritati, licet in his quæ iuris sunt quanto iuniores, tanto pspicaciores. Cū igitur hæc sit materia fidei (qa immediatū opus Dei non, rōe naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in qōne est) consequens est, ut sanctorum authoritas sacræ Scripturæ innixa omnibus Conciliis & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imo quasi modernis ponenda sit.

¶ Ad septimam ex parte iudicii humani dr, q. conditiones iudicii humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ. quædam a iure positiuo. Inter quas hæc ē differentia: qa illæ q̄ sunt ex iure positiuo non psit in inuitū papam exercere, quia non subest positiuo iuri, illæ vero, quæ sunt a naturali uel diuino iure, habent ēt locum in papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicii humani circa hęreticū, vt post primā & secundā monitionem euitetur: ac per hoc (ut dictū est) pt contingere ut papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturæ est, ut hō uideat quæ foris sunt: ac per hoc pp actus manifeste hæreticales & uerba manifeste certo hęretica cognita, &c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicet quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, ut in ore duorū uel triū stet oē uerbum, ut patet Matt. 18. Et ex iure naturæ vnicuiq; contra se credimū est sanę capitis, &c. Vnde ea non suspectis, &c. testibus conuictus quis de dānata & nota hæresi hęreticus iudicabitur. & similiter si sua sponte se confiteť hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure āt positiuo contumax & perseuerans per annum, signis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subiicitur: sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita, similiter sismore n: ortu certo uel probabili sm humanum iudicium absque interiori consensu gesta uel uerba hæreticalia habuit, non deponiť papa, unde Petrus Apostolus, qui solo uerbo negauit Christū, qa fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua) conuersus a peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, cōfirmatus instituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati patres. Marcellinum (qui etiā solo exteriori actu peccasse uidet) deponendū non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ea casib. autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino uel naturali determinatas Papa in corde fidelis, corā Ecclesia uelō infidelis deponitur, nō cōstituitur alius casus quām casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter q. ita sit secundum humanum iudicium coram Ecclesia, q nō uidet nisi quæ foris sunt: nec ulterius iudicium ab Ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iusq; diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papæ ad Conciliū habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis ppriè sumptæ. Et sic, Si est catholicus, Papam non iudicat ullus.

CAPVT XXVIII.

Sex casuum solutio quod in nullo euentu Papa absque sua culpa, subest Ecclesia, ita quod deponi possit.

VT promissa perficiantur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subsit Papa ecclesiæ, seu Concilio uniuerso, ita quod possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus ecclesia sine culpa quidem papæ, sed non sine causa deponere potest papam.

¶ Primus est cùm coram uniuersali ecclesia testibus comprobaretur, quòd papa, qui diu detētus erat à Saracenis, iam obijt, & Concilium determinat noui papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono ecclesiæ etiam si uiueret, iste nouus sit papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere.

¶ Secundus est, cùm propter indispositionem corporalē, (puta dementiam,) esset inutilis, & Concilium per eum congregatū, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum papam creandum.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in papam morerentur: ita quòd non possent publicare electionem, tunc ecclesia cum non teneatur istum acceptare, alium eliget: & sic istum deponet: quia duo simul esse non possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiā uiuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in unum: ut uidet accidisse in schismate magno ab Vrbano 6. usq; ad Marti. 5. nāo ecclesia deponit nolētes renūciare: ut in Cōcilio Cōstan. factum est.

¶ Quintus est, qñ propter communem errorem, aut æstimationem subditorum aut ipsorum malitiam generalem: psumi tur q. nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit rite electus papā, alteri tñ noniter eligendo parati sunt obedire: ut si forse ...xci uellent ad unitatē ecclesiæ redire, dummodo tollere-

ur.

tur Papa iã existẽs, & nouus ritè canonicè crearetur. Et confert hoc ex authoritate lur. stará dicẽtiũ religiosum ꝓfessũ posse vxoré ducere ꝓ salute magnæ gentis, ad eius cõuersione ad fidem. ¶Sextus est, qñ Papa vel iure iurã, vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret adimplere ꝑ scandalum populorũ putantium ex tali facto papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis proprijs obligantur: vt Ioan. 23. contigisse uidetur in principio Concilij Constantiensis.

¶SED EX NVLLO euentu Conciliũ posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: s. q. euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est authoritas immediatè à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quòd nulla existente spe reditus, & nullo parente accessu, pōt ꝑ Concilium deponi. Quod primitiuæ Ecclesiæ gestis non consonat: q. a Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites uinctus catenis, post tot custodias erat) nõ depositio tractabat, sed oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deũ pro eo: & sic ꝑ ecclesiæ orationem liberatus est. Sc̃dm, q. constito ꝑ testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verũ est, q̃ q. constito per testes, q. maritus Marthæ mortuus est, licitè ipsa Martha nubit alteri, filiosq; gñat, & tñ adueniente primo marito, q reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verè maritus) redire eã oportet, alioqn adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderetur quippe papæ uiuo sponsa sua, etiam nõ uenienti (quia ubique præsens est) & ex humano errore electus papa cessaret.

¶In secundo euentu de dementia perpetua, dr̃ q. papa non pōt deponi: sed si constat de dementia perpetua, cum sit mortuus vita rationali, sñ quam homo est subiectum papatus sine Concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vtpote sede vacante in veritate non minus quàm cùm sedes uacat per renunciationem.

¶In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dr̃, q. cũ ecclesia uideat solum quæ foris sunt, si electio papæ non constat ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est papa certus ecclesiæ, & ppterea Ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat papã in foro conscientiæ. Hoc autem non solùm posse sed debere ecclesiam facere, ex eo patet, q. ille possit eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi q. papa incertus ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quæstio de hoc, sed de papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt non esse & non apparere.

¶In quinto euentu rebellionis cõis, dr̃ q. quia non sunt facienda mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subueniendum est usurpatione diuinæ authoritatis, nec dñe mali ex iniquitate reportare commodũ cũ iniuria innocentis, nõ pōt papa deponi. Si.n. boni faciant quod in se est: & orationi uacent sine intermissione, omnem solicitudinem suam in eũ proijciẽtes, cui est cura de ecclesia, impossibile est ut desit diuinum adiutoriũ: scriptum est.n. Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

¶In sexto euentu dilatæ cessionis post uotum & iurm̃ hr̃ dr̃, q. licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: ecclesia tñ nõ potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem papam non habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentum papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per ecclesiam cogi: patet namque q. tenetur ad solicitè uigilandum, ad non fornicandum & infinita alia, & tamen non pōt cogi ab ecclesia: ut in canone, si papa, distin. 40. patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo periurio & uoto facto, & alijs huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi: quæ dicunt facite, secundùm verò opera eorum nolite facere.

¶Et sic patet q. Papa ordinaria potestate à Iesu Christo tanta donatus est cum ipsius est institutus uicarius, ut e. Apostolus Ecclesiæ singula mẽbra & cõitas subiecta sint: ipse uerò soli ipsi Iesu Christo subiectus uiuat, sic ut in nullo euentu nulloque casu nisi hæresis proprie sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso Dño Iesu Christo. Pro cuius fide, ecclesia & apostolica sede, hæc ipso donante, scripsi Ro. die 12, Octob. anno salutis millesimo quingentesimo undecimo, ætatis verò meæ quadragesimo tertio. Rogoque lectores omnes, ut soli ueritati intenti, passiones, sectas, paternasque traditiones, casus, uoluntarias glossas oẽniq; nebulam à mentis acie abijciant: & tie censores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ uirginis Mariæ, & Apostolorũ Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

TRACTATVS SECVNDVS THOMÆ de Vio, Caietani Cardinalis S. Xysti, de Comparata authoritate Papæ & Concilij. Apologiæ, Pars Prima, Ad eundem in Sex Capita diuisa.

SVMMARIA.

1 *Examen fundamẽti iuris naturæ, quo cõmunitas Ecclesiæ supra Papam in potestate exponitur.*
2 *Examen fundamẽti iuris diuini, quo ĩ cõitas ecclesiæ papæ in potestate pfertur, et ꝑ quo ecclesia sumatur, cũ dicitur, Dic ecclesiæ.*
3 *Discussio quid significet ecclesia, cum dicitur, Dic ecclesiæ.*
4 *An Dominus immediate dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiæ, & quantam authoritatem eidem dederit.*
5 *Quomodo Ecclesia habeat ptãtem iurisdictionis, q̃ in verbis Domini continetur: an s. ratione suæ totalitatis, an ratione partis.*
6 *Quomodo intelligi possit, quod Ecclesia ratione sua totalitatis pōt habere & hẽt quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.*

IN SEX CAPITA APOLOGIÆ primæ de comparata auctoritate Papæ, & Concilij.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis est.

CHARITAS IESV CHRISTI, sanctæque eius Ecclesiæ, reuerendissime in Christo pater, protector & domine cogit me uirũ periculosum eneruatorem ecclesiasticæ potestatis, falsariũ, adulatorẽ atque blasphemum, ad hæc quidẽ exemplũ illius sequi, qui cum malediceretur non maledicebat, ad obiecta aũt contra doctrinam in opusculo de comparatione authoritatis papæ & Concilij per me edito, atque reuerendissimæ dominationi dicato contentam pro ueritate respondere.

¶Et licet plura obiecta sint, quæ a uiris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus,) facile soluerent. quia tñ sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus oĩ poscenti nos rõnem reddere de ea, quæ in nobis est fide: iõ rñsiones iuxta obiectorum amplitudine n extendendæ sunt. Visus est aũt conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinẽ capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis oẽs, ut meminerint sermonis formalis, & subiectæ materiæ, mediteorumq; diutius, anteq̃ sniam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticã, aut ẽt sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: iõ & latius sñ oĩes repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, q. cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem vertatur ipsius authoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali uel diuino, aut utroque veritas pendet ut ex causa, à positiuo autẽ iure vt à teste. Et sm̃ luminis mihi concessi facultatem duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus uniuersa moles doctrinæ extollentis cõitatẽ Ecclesiæ supra Papam in potestate, sic q. Papa sit illi subditus, sustinetur, quasi euulsa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hæc tractãda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositũ ordinem respondendum.

CAP. I.

In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igit iure stabilitur authoritas cõitatis ecclesiæ supra papã in hoc, q. de iure naturæ est, q. cõitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe & tueri se contra eum qui in destructionẽ vtit potestate, & cogere, punire, ac amouere illũ qñ demeret. Huic.n. principio si adiungatur, q. ecclesia uniuersalis est cõitas perfecta & libera, & q. ordo gratiæ institutus a Iesu Christo non tollit, sed perficit naturã: manifeste concluditur, q. ad ecclesiam uniuersalem spectat prouidere sibi de papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiã deponere illum, & uniuersaliter esse supra illum.

¶HÆC RATIO quãuis in c. 27. soluta sit, ex eo q. Dñs ecclesiam non reliquit in hoc liberam: altius tñ eadem tractando dicimus, q. natura regiminis cum sit multiplex ex ipso naturæ fonte (nam quoddam naturaliter in uno: qui est naturale caput cõicationis illius, residet: ut patet in regimine domus: cuius authoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam vero

naturaliter in ipsa cōitate multitudinis manet, ut patet in regimine ciuitatis, secluso os superaddito dño) ecclesiasticum regimen cū domesticum & ciuile cōplectatur (iuxta illud Apost. ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorū & domestici Dei) ac ꝑ hoc altius quid sit, non ex diuinæ potentiæ immensitate, nec ex diuinæ sapientię, iustitiæ aut bonitatis decentia (qm̃ non est impossibile apud Deum oē verbum, nec dedecere Deum pōt quicquid vult) qualis naturæ sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut.n. domesticum regimen & politicum ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturā ex seipso speculari. Et qm̃ naturalis propagatio regiminis sicut & aliarū rerum, oriæ rei naturam ostendit, libet intueri quòd ecclesia nō a singularibus aut a cōitate, sed a capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & ptātis, pp quod ecclesiæ suæ dixit Io. 15. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est non ut in cōitate sit, nec ut à cōitate ad unum, uel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano,) sed ut in uno certo principe suapte natura sit. Et cum princeps iste vnus atq; idē dñs Iesus heri, hodie, & in secula uiuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, ut ad ipsum principem non ad cōitatem ecclesiæ spectet in sua absentia ordinare de uicario, non cōitatis Ecclesiæ (quæ utpote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Dñi cōitatis ecclesiæ. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solū instituit suum vicarium post resurrectionem, anteq̄ cęlos ascenderet: ut patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur q̀ sicut princeps Ecclesiæ non a communitate ecclesię naturaliter authoritatem habet, ita illius uicarius non ab ecclesiæ communitate: sed à Iesu Christo authoritatem naturaliter habet.

¶Patet ergo primò, q̀ ecclesiæ cōitas sm̃ propriam naturam cōsiderata, non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura puniri, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (ut dictum est) nata est.

¶Patet secundò, q̀ Ecclesiæ cōitas sm̃ propriam naturam sumpta non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet instituere, aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur papa. Et si ecclesiæ cōmunitas potestatem aliquam habet in disponendo de uicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

¶EX HIS autem facilè patet euulsum esse fundm̄ iuris naturalis pro ptāte ecclesiæ supra papam, qm̃ falsum assumit dicendo ecclesiam esse cōitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summè libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso naturæ iure supposita ecclesiæ natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est: Vnde ordo gratię non tollit in ecclesia naturæ ordinem, qui ibi natus est esse. Non.n. in ecclesia natus est esse ordo talis, ut eius sit ius principatus, & à gratiæ ordine tollatur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis ut ius principatus sit non in se, sed in dño suo naturali. Et hūc naturæ ordinē in ecclesia, consequens est q̀ gratia non tollat, sed perficiat, & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶Facilè quoque patet ex hac radice prouenire, q̀ oīa, quæ induntur, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad cōitatem Ecclesiæ ex sua natura. Dico aūt ad ius principatus spectantia, propterea quæ ad priuatas personas spectant: ut uim ui repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & auferre gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est, hæc siquidem discernendo non fallemur. Signum aūt infallibile seruitutis ecclesiæ cōitatis, quo ad ius principatus est, q̀ non pōt sibiipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus cōmittere, hæc.n. posse cōitatem liberam, manifestum est. Potest.n. & per seipsam regere, potest & trium uirorum instituere, & alia hmōi, et supra Regem quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifestè liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare ptātem iurisdictionis papæ, aut officium aliquod supra papam, quo ad iurisdictionem & regimen Ecclesiæ instituere in uno, uel pluribus suppositis, & sic à talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis Ecclesiæ ecclesiam & papam regeret. Quia igitur naturale ius fundamm supra ipsam ecclesiæ naturam, nō instituit ecclesiam supra Iesu Christi uicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure. s. diuino ecclesię communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamentum iuris diuini examinatur, & pro quo Ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic Ecclesiæ.

ET LICET hoc à multis assumetur, & in Constantiensi atque Basiliensi Concilijs diffinitum sit, quod ab ipso principe Iesu Christo ecclesiæ cōitas habet immediatè potestatem supra papam ipsius principis uicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matth. 18. ubi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico uobis, quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo: & quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cęlo. In his enim uerbis patet, q̀ ecclesiæ non alicui eius membro (ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est ut audiat, ut commoneat, liget, soluat omnem fratrem, & quæcunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis, ad ostendendam ecclesię authoritatem.

¶Ex hoc textu apparet primò, q̀ ecclesia habet immediatè authoritatē à dño Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit ecclesiæ, non minus quàm Petro cūm dicit, Pasce oues meas: &, Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundo, q̀ quum uicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matth. 23. Omnes uos fratres estis) q̀ si peccauerit in me, potest denuntiari ecclesiæ, & procedi secundum subsequentia. Apparet tertio, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem uicarij principis, & aliorum singulorum membrorum in ecclesia, & ordinare de illis, q̀ ex hoc eodem textu Ecclesiæ communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & alijs ecclesiæ membris.

¶HÆC RATIO quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, altius tamen & latius (si fieri a me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniā principia cognoscimus ex terminis: examinemus primo quomodo oporteat hic sumi ecclesiam, quum dicitur, Dic ecclesiæ: & si Ecclesiam non audieris, &c. Oportet nanque sermonem hunc uerificari de ecclesia, aut uniuersaliter, id est de omni ecclesia: aut singulariter de Ecclesia uniuersali, seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistinctè non determinando hanc uel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi & iudicandi, alius modus esse non potest, quo de ecclesia hoc uerificetur. Oportet etiam aut omnib. aut alicui ecclesię, aut toti uniuersali ecclesię cōpetere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quòd non singulariter de sola uniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur quòd præceptum hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersale ecclesiam. Non enim oportet ut peccante in me fratre meo, & post admonitos testes incorrigibiliter pernitioso, dicam Concilio uniuersalis ecclesię, ut patet. Et tamen si sermo iste esset de sola uniuersali ecclesia, pręceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesię uniuersali iuxta hunc sensum. Esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesię uniuersali.

¶Amplius, Si in hoc tex. data est potestas ecclesię uniuersali, cūm non sit ei data maior intensiuè potestas quàm Petro, utrique enim eadem potestas data est, dum utrique dicitur, Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo ecclesię communitas maiorem sibi quam Petro potestatem iurisdictionis usurpat? Quomodo rursus Christus ęterna sapiētia duas æquales intensiuè potestates in ecclesia absque tertia supra ambas instituit? mutuò enim se impedirent: cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas relinqueret oues, uel liberas, ut aut obediant cui uoluerint, aut neutri, aut utrique præcipienti contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola ecclesia uniuersali.

¶Et per idem patet, quòd non est sermo de ecclesia simpliciter ut distinguitur contra ecclesiam talem (vt puta Mediolanensē, Bononiensem, &c.) hoc.n. nihil aliud est dicere, quàm q̀ est sermo de ecclesia uniuersali, quod exclusum est. Et quia non est maior ratio de una ecclesia quàm de alia, ideo patet q̀ non est sermo de aliqua ecclesia determinatè, nec de omni collectiuè, aut distributiue propter prędictam rationem: quia non teneor denuntiare omnibus ecclesijs, peccantem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistinctè, seu indefinitè. Ita quod ecclesię datum est iudiciū fratris peccantis, non determinando hanc uel illam. Et quoniam actiones sunt singularium, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia a fratre peccante, ad ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quòd sensus literalis illius textus est, Si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesiæ illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat pręceptum absque ullo inconuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine ecclesiæ roboratur: disponit namque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris male intelligendo ecclesiam peccantis fratris: quoniam ecclesia illius est non sola sua propria, sed quęcunque alia iurisdictionem habens super illum, ut patet.

Cap.

CAP. III.

Quid significat Ecclesia cum dicitur, Dic Ecclesiæ.

DE HOC rursus vocabulo ecclesiæ videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, Dic ecclesiæ. Et ne in multitudine expositionum nagi æstimemur, admittatne ecclesiam proprie sumi pro conuocatione, seu collectione fidelium. Aiunt aūt isti q̃ ecclesia hoc in loco significat cõitatem fidelium non in seipsis, sed in prælatis eorum, siue papa intersit, siue non.

¶Sed q̃ hic non sit sensus literalis, ex eo patet, q̃ in una & eadē significatione oportet intelligere in hoc textu ecclesiæ nomen respectu cuiuscumq; peccantis ecclesia sit. Quum.n. vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, Dic ecclesiæ peccatis fratris (quam ille tenetur audire) & non magis de uniuersali quàm particulari, aut econtra oportet uniuoce significare ecclesiam quum applicatur ad uniuersalem, & quum applicatur ad particularem, ut patet, Constat aūt q̃ non denunciandus est frater ecclesiæ illius, idest cõmunitati, siue Episcopus intersit, siue non. Ergo eū præcipitur dicendum ecclesiæ indistincte, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

¶Vñ sciendū est, q̃ licet ex ui uocabuli, Dic ecclesiæ significet, Dic cõuocationi, procul dubio fideliū, ex contextu tñ literæ (quia subditur Amen dico vobis, quæcumq; solueritis super terram, &c.) sumitur quod non de quacumq; conuocatione fidelium, sed de authoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fideliū Mediolan. sine eius prælato haberet à Dño potestatem iudicandi &c. Perinde ergo est, Dic ecclesiæ. & Dic authoritatiuæ conuocationi. Constat aūt inductiue in singulis ecclesijs q̃ authoritatiua conuocatio non est, ubi Prælatus illius conuocationis deest: igitur nec authoritatiua cõuocatio omnium fideliū est, ubi omnium fideliū pastor & rector, qui est papa, deest omnino, s. tam per se quàm per alium. Et est sermo de authoritatiua conuocatione, seu ecclesia simpliciter & absolute & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, uel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolute.

¶Explanatur aūt amplius quod dicimus, s. q̃ in nomine ecclesiæ in hoc textu clauditur illius ecclesiæ prælatus, Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut q̃ cõitas fidelium in ecclesia aliqua particulari habeat ēt inuito episcopo a Dño iurisdictionis potestatem excõicandi, &c. aut q̃ non de cõitate sit dictum. Dic ecclesiæ, & similiter q̃ nō est ei dictum, Quæcumque solueritis super terram &c. Sequela patet: quia ecclesię data est authoritas, & si nomine ecclesiæ intelligitur cõitas, ipsa cõitas uelit nolit, Episcopi authoritatem habet: & si non habet, relinquitur q̃ ipsa non significatur ecclesiæ nomine, hoc in loco. Primum autem horum affirmari non potest: secundum igitur est uerum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glossa, Dic ecclesiæ, id est Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim sensum etiam ipse, qui est papa, dicere potest crimen alterius ecclesiæ, id est authoritatiuæ conuocationi: vt Nicolaus papa 11. quæst. 3. c. præcipue, Lothario regi commendando scribit. Nec obstat, q̃ ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, s. q̃ denuncians & prælatus conuocationis coincidant in unam & eādem personam. Et si bene contextus Euangelii notetur, ubi uult Dñs authoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilij vigor, ex authoritate aūt Prælati authoritas iudicii inueniretur. Propter quod ēt conuertit sermonem ab ecclesia ad Prælatos: cum enim prius de ecclesia dixisset, Dic ecclesiæ: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amē dico vobis, quicquid soluerit ecclesia sup terrā: sed subdidit, Amē dico uobis, quęcūq; solueritis, insinuans per hoc cõi quidē conuocationis Cõcilio correctionem tractandam: Prælatorum autem authoritate soluendum ligandumque (iuxta conclusa) per ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, uel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & cõcludendum, uel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesijs, de quibus indistincte dixerat, Dic ecclesiæ.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18 dederit immediate potestatem Ecclesiæ, & quantum ei dederit,

QVAMVIS autē ex ecclesiæ in hoc textu suppositione, & significatione manifestum sit, q̃ ad ecclesiam vniuersalem non restringitur præsens litera, sed q̃ indistincte de ecclesia est sermo, adhuc tñ obscurum remanet: & ppterea declarandum, an Dñs immediate dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ indistincte, & quantam authoritatem eidem dederit. Est aūt rō obscuritatis in primo: quia si dñs dedit immediate potestatem iurisdictionis ecclesiæ fratris peccantis in me: quū quęlibet ecclesia sit talis, sequitur q̃ quęlibet ecclesia habeat immediate potestatem iurisdictionis a Dño, quod non bene sonat: si autem non dedit omni ecclesiæ fratris peccantis in me, quum non sit maior ratio de una quàm de reliquis: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obscuritatis in secundo est: quia ęqualem potestatem continent uerba dicta in hoc textu ecclesię: & uerba dicta Petro, scilicet, Quęcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Non consonat autem

1 ęquales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatuum enim pluralitas mala est.

¶PRINCIPIVM aūt huius claritatis sumendum puto a destructione sensus opinati, ut uel sic veritas elucescat. Dicendum est ergo primo, q̃ ipsum dñm dare immediate potestatem illam, Quęcumq; solueritis, cõitati vniuersalis ecclesię, repugnat ordini inter papam & ecclesiam: quia (ut dictū est,) ponit duas ęquales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadem ecclesia, a Dño immediate ordinatas: s. cõitatis ecclesiæ uniuersalis, & Papę. Patet sequela

2 ex textu Matt. 16. & Matt. 18. ubi (vt dictum est) eadem uerba vtriq; dicta leguntur. Et licet hoc sit sẽ se inconueniens: magis ut ostenditur, si attendamus quō Christus ęterna sapientia, principatuum pluralitatem in ecclesia instituit, quū mutuo sese impedirent duę potestates, quō perplexę essent oues Christi, vel liberę contraria pręcipientibus, ut aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut utrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si nęc ēt poneretur data immediata potestas uniuersali ecclesię unde sibi potestatem supra papam

3 habentem æqualem cõitas ecclesię uendicaret: cum par in parē non habeat imperium. Quum enim potestas intensiue ęqua sit qua ratione Ecclesia supra papam, quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccauerit, &c. Dic ecclesiæ: eadem ratione quia ecclesia est ouile papę, quia dictum est: Fiet unum ouile, & unus pastor, papa supra ecclesię communitatem iurisdictionem haberet, aut neuter super alterum.

¶Dicēdum est secundo, q̃ ipsum dare immediate potestatem illā, Quęcumq; solueritis &c. cõitati cuiuscumq; Ecclesię, repugnat consuetudini ecclesię, & est semper sermo de cõitate ecclesię, ut

4 uniuersali intelligunt: s. siue pręlatus adsit, siue nō omnino. Patet hoc ex communi ecclesię consuetudine, quia talis communitas inuito suo episcopo, & papa non potest absoluere & ligare: quę tamen posset si a Domino immediate haberet potestatem communitas cuiusque ecclesię.

¶Dicendum est tertio, q̃ ipsum dare immediate potestatem, Quęcumq; solueritis super terrā, erunt, &c. in sua amplitudine, vt sonat cuicūq; ecclesię authorizatę proprio capite, nisi cuius propriū caput est papa, repugnat ecclesiarum ordini essentiali, & earū professioni. Ordini quidem: quia si ea hoc loco summa

5 authoritas cuicūque ecclesię authorizatę proprio capite (ut Dñs loquitur) indistincte data asseritur a Dño immediate oportet dicere duo. Primo, q̃ quęlibet ecclesia immediate habet authoritatem a Domino. Secundo, q̃ quęlibet ecclesia habet ęqualē intensiue a Domino potestatem iurisdictionis: quamuis extensiue una excedat alteram, & uniuersalis ecclesia omnes, Et conuincitur sequela utriusque: quia ecclesię indistincte, immediate & inęqualiter datum est, (ut patet in litera & ex dictis) & non magis uni quàm alteri: ut patet ibidem. Et ex hoc sequitur ulterius vtraque pars contradictionis: scilicet, quòd una

6 ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quòd quęlibet ecclesia habet a Domino in suos potestatem, sequitur q̃ ecclesia una, puta uniuersalis, est superior simpliciter qualibet ecclesia particulari utpote eius membro, ac per hoc potest disponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritādo si secus factum fuerit. Ex eo uero quòd quęlibet ecclesia habet a Domino immediate potestatem ęqualem intensiue, sequitur quòd ecclesia uniuersalis

7 non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis Ecclesię particularis: potestas enim data alicui a principe, non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur q̃ ecclesia uniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesię particularis: superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua inconuenientia quę sequuntur ex ęqualitate intensiua potestatis iurisdictionis in qualibet ecclesia, (ut puta

8 q̃ subditus non teneatur magis uniuersali quàm particulari obedire, q̃ par in parem habet imperium, quòd quicquid ab una fit, a reliqua potest impediri, & reliqua) ut its mediocriter docti, reliquo deducenda. Professioni autem ecclesiarum hoc repugnat: quia Papa reseruante, uel prohibente, &c. Ecclesiæ reliquę potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis &c. se non habere confitentur: quod non uere dicerent si illā pote-

potestatem à Domino immediate accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinaria iure potestatem.

¶EX QVIBVS Omnibus collige, quòd hæc potestas tam ampla soli Petri Ecclesiæ conueniat, & hęc verba non soli Petri Ecclesiæ dicta sint, q per hæc uerba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut non tā ampla ut est illa data Petro. Et uere sic est uerba siquidē Dñi manifeste continent potestatem iurisdictionis in Ecclesia (nec hoc uertendū est in dubiū) sed non continent q per ipsa data sit à Dño talis potestas, vt discurrendo per singula, & sibe manifestatur. Discurrendo quidē per singula: nā per illud verbū, Dic Ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denunciatio. perinde.n.est, Dic Ecclesiæ, ac Dic iudici: vbi patet non dari iurisdictionē, sed præcipi denunciationem. Per illud verò, Si ecclesiam nō audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifeste patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ euitationem illius a Dño iudici. Per illud deinū, Amen dico uobis, quæcumq; solueritis, &c. nullā ēt dari tunc potestatem ex eo patet, q nec Petro ex eisdem uerbis s. Quicquid solueris, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Dñi, quū dictum ei est Pasce oues meas. Ratione aūt. Nam potestas iurisdictionis contenta in his Dñi uerbis, aut est data tunc Ecclesiæ, cui Dñs loquitur, aut non est data tunc: inter hęc.n. cum contradictoriè opponantur, non datur medium. Si non, hī intentum. Si est data tunc ecclesiæ, ergo cuilibet collationi seu conuocationi fidelium cui ecclesiç nomen uere conuenit, data est a dño immediate potestas illa iurisdictionis: hoc aūt spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium q vbi sunt fideles congregati in nomine Dñi, ibi est potestas, eo q potestas sequitur sanctitatem personæ: solam enim differt ab ea sōi unum & multa. Sequela aūt patet: quia Dñs indistinctè de ecclesia loquens ad quamcunq; Ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiamq; extendit. Constat aūt collectionem, seu conuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos Ecclesiæ nomen vere habere. Et confirmas, q de talium collectione oporteat istos concedere Ecclesiam ibi dici: quia quod est, non fit, & habenti non datur quod habet si ergo Ecclesia per hæc fit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est quę non habet authoritatem, sed hinc accipit. Et cum non sit maior ratio de vna q̃ de alia: sequit idem quod prius, s. q quælibet fidelium collectio à Dño hinc habuerit authoritatem iurisdictionis. Si dicas, q Ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, cūe currit ratio prius dicta de ordine essentiali Ecclesiarum. Et obstat ipsam dari: quia habenti non datur: & quod est potestatem habens, non fit potestatem habens.

¶QVIA Igit ex prædictis patet, q authoritas iurisdictionis in verbis Dñi continetur: & non est per hæc uerba data, dicendū est, q per hæc verba. Dñs ultra præceptū de correctione fraterna, denunciatione illiusq; ordine, efficaciā ecclesiasticæ potestatis iurisdictionis ad literā expressit per illa uerba, Si Ecclesiā non audierit, &c. &, Quæcumq; solueritis super terram, &c. ostendit.n. tantæ efficaciæ Ecclesiæ esse sniam, ut indubitanter seruanda, & in cęlo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dñs fecit: potestatem.n. ecclesiæ aliàs supponebat. Et pōt admitti, q promisit illam per illa uerba, Quæcumq; solueritis, sed ad utrūque horum. s. & potestas supposita est & promissa sat est, si q̄q; data est: & similiter quo ad modum, s. mediate, uel immediate data est. petro siquidem, ac per hoc eius ecclesiæ immediate potestatem dedit post resurrectionem dicens, Pasce oues meas, reliquis uero Ecclesijs mediante Petro secundum cursum ordinarium: quamuis dispensatiue mediantibus aliis Apostolis, quibus potest concedi hoc esse permissum. Est ergo sensus literalis uerborum Dñi, q tanta esset futura ecclesiæ cuiusque authoritatæ potestas in subsidiis ut sic, ut sententia eius & coram hominibus in cęlo esset valida. Et hic sensus est amplectendus: vtpore cui omnia consonant, & series textus, & sensus uerborum: vt authoritates Sanctorum, & consuetudo ecclesiæ, & euitatio omnium inconuenientium: quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo prosequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & q promissioni Domini sufficiat exhibitio quā mediante Petro ordinarie, & mediantibus aliis Apostolis per uiam legationis omnibus Ecclesijs fecit.

CAP. V.

Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ uerbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis an ratione partis.

QVIA Autem constat Ecclesiam, de qua Dñs loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantumcumque per illa uerba non sit ei data & variis modis intelligi hoc potest, opportunum uidetur discutere modum, quo potestas iurisdictionis est in Ecclesia.

¶Sciendum igitur est, q dupliciter pōt intelligi Ecclesiam ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mādat Dñs habere potestatē iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo. iuxta duos modos, quibus de ecclesia, quæ quoddam totū significat, aliquid uerificatur. Primo, rōe partis: secundo rōne ipsius totalitatis seu totius. Sicut de hōīe, qui ēt quoddam totum est, dicimus q uidet, q audit, &c. & uerificatur ratione partis: quia uidet per oculum, audit per aurem, &c. & rursus dicimus de eodem, q perfectissimum est aīalium, quod est animal politicum, & hmōi: & uerificatur ratione ipsius totius, ut patet. Et quidem q de ecclesia ratione partis, (puta capitis, uerificat q habet potestatem iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium nō est: & sic solum, (ut probabitur amplius,) ad literam uerificari pōt sermo Euangelii, q Ecclesia habeat potestatem. Quod aūt de ecclesia ratione ipsius totius hoc uerificetur, multipliciter imaginari pōt. Primo accipiendo ecclesiā quasi totum homogeneum, id est similis naturæ per totū prout ecclesia est collectio fidelium: oēs.n. fideles inquantum fideles, unius sunt naturæ. Et sic esset sensus, q Ecclesia, idest collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Dic ecclesiæ, sequitur, q cum in fide non sit differentia sexus & status, q ecclesia laicorum & fœminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia oēs fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si contingat in aliqua ecclesia mori clericos omnes remanet ibi uere ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter sm istam phantasiam illa haberet potestatem excōicandi. Imo si bene cōsideretur sumendo ecclesiam ut totum homogeneum: q sm fides sola est eius natura, accidit illi toti, q aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo toto ut sic potestas ponitur. Secundò ergo potest intelligi, sumendo ecclesiam ut totum heterogeneum, id est dissimilis naturæ, prout ecclesia cōstat ex oībus mēbris officialibus (puta episcopo, Sacerdote, Diacono, uel aliis quōlibet assignandis membris) hoc.n. totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic ecclesiæ, id est conuocationi integræ membrorum ecclesię. Et si in hoc sensu intelligatur, q ipsum totum ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria. primo q æqualis potestas intensiue poneretur in qualibet ecclesia: qm una tm̄ potestas Dño nominata est, & non magis de una q̃ de alia ecclesia, ut patet in litera, & ex antedictis. Secundo, q esset maior intensiue potestas in ecclesia, q̃ illa, Quodcumq; ligaueris, &c. Et tenet sequela, q potestas totius ecclesiæ ratione suæ totalitatis ponitur superior, ēt respectu papatus. Falsitatis aūt consequentis patet etiam ex uerbis Dñi eadem uerba replicantis, quæ Petro dixerat, s. Quæcumque solueritis, &c. Tertio, q non esset data a Christo immediate, Matt. 18. quod tū est omnium fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc non erat institutum sacrum ordinis, quod constat esse institutum simul cum Eucharistiæ sacro, Pridie q̃ Dñs pateretur, Non igitur dedit Dñs tūc ecclesiæ, id est cōtati Sacerdotum, Diaconorum & episcoporum (qui integrant generale Concilium) potestatem iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec epi, nec Clerici: non enti aūt nil datur. Et si dicatur, q Dñs tunc non dedit, sed promisit se daturum in illis uerbis, Quæcumque ligaueritis, &c, habeo intentum, q nullibi in sacra Scriptura habetur, q Dñs per semetipsum immediate ecclesiæ communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si instetur: quia quod promisit seruauit: patet responsio, q non promisit per semetipsum immediate se daturum (ut patet in litera & ideo non oportet, q hoc obseruauerit: satis namque fecisset promissioni suæ sicut in ueritate de facto uerificauit illa uerba sua mediante Petro in uniuersis ecclesijs. Quia igitur de ecclesiæ communitate quomodolibet sumatur, non uerificantur ratione suæ totalitatis uerba Domini Matt. 18. in quibus totum sit fundamentum ex authoritate Scripturæ, tota aduersariorum opinio stat in hoc, q communitas ecclesiæ ratione suę totalitatis habet potestatē immediate a domino, consequens est ut uerba Dñi uerificentur de ecclesia ratione partis (puta capitis) ut prædictum est. Et propterea communis animi conceptio fidelium est, Dic ecclesię, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo potest (condescendendo multorum sensui) intelligi quod Ecclesia ratione suæ totalitatis habere potest & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBSERVANDVM Quoq; est, ne fallamur, uidentes eisq; authoritatē iurisdictionis ecclesiasticę in ecclesia ratione suę totalitatis: & pp ea falsa iudicemus prædicta. Non.n. docuimus aut docemus non conuenire ecclesiæ potestatē eisque ratione suę totalitatis, sed sic non esse datam ei à Domino

Iesu

Iesu Christo immediatè per illa uerba Matt. 18. Nõ nego. n. q᷑ Episcopi orientales conuenientes, possint simul quasi unũ corpus & unam authoritatem ex suis conficere, sed etiã singulos subiiciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore tũnc suæ totalitatis existens, statuet supra illas Ecclesias, actusque iurisdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi q᷑ ex potestatibus singulis, & illarum subiectis cõsurgere põt. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

¶ Et similiter omnes uniuersi orbis Prælati mortuo summo Põtifice, uel sine illo si cõuenirent communicando in unum corpus, & unanimes in constituendo, constituerent in tota synodo illa potestatem unã super omnes Ecclesias, his tamen exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Similiter quoq; modo, quum papa, cũ reliquis p̃latis orbis Cõcilium celebrãdo simul cum eis constituit, absoluit, damnat, &c. communicando cum aliis, quasi unus ex eis fac ere ut. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediatè data à domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed uelut potestas totalis consurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: s. ut una forma separata ab alia, ut forma Solis à forma mixtorum, & ut forma totius a forma partis, ut humanitas ab anima hominis: ita potestas papæ differt ab aliis primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secundo modo. Et ista ptãs in tota synodo per uiam communionis seu accumulationis in communi à singulis partibus liberalius, uel minus liberaliter, prout partibus & præcipue principi ut, qui nunquam tantam suam authoritatem accumulare in communi, intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signum non intelligitur, se subiicere synodi potestati coactiue, quantumcunque statutis synodi consentiat, communibus Ecclesiæ personis. Et ex hoc patet, q; si tota Ecclesia, secluso papa, aliquem præficeret curæ Ecclesiæ: ille esset subditus papæ, nec posset à casu papali absoluere: quod nõ esset, si Ecclesia haberet uniuersalem, & plenum potestatem immediatè à Christo ratione suæ totalitatis, secluso Papa. Et similiter papa potest quantum est ex potestatis authoritate, tollere statuta Concilii generalis, etiam de cõsensu, & authoritate sua facta: quod nõ esset si Ecclesia integra rõne suę totalitatis haberet potestatem uniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis euulsam iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis Ecclesiæ supra papam, liquido apparet.

TRACTATVS SECVNDVS

Apologiæ secunda pars in nouem & uiginti capita diuisa.

SVMMARIA.

1 *Responsio ad obiectionem contra illud, quod Dominus Ecclesiæ regimen sic ordinauit, ut summum Pontificem instituerit a quo mediante ordinaria in reliquum Ecclesiæ potẽs deriuaret: & quod Apostolis aliis uia præuentionis gratuitæ potestatem dedit.*

2 *Responsio ad obiectiones contra illud: quod Papa est caput uniuersalis Ecclesiæ & non solum singulorum membrorum.*

3 *Responsio ad obiectiones contra illud: q᷑ Concilium authorizatũ à Papa non est maioris authoritatis, quàm ipse Papa.*

4 *Responsio ad obiectiones contra illud. Si cõtas Ecclesiæ secluso papa haberet potestatẽ supra Papam, Ecclesiæ regimẽ esset populare.*

5 *Responsio ad obiectiones contra illud, q᷑ Papa est supra cõtatem totius Ecclesiæ ex illa authoritate, Pasce oues meas, & q᷑ Papa est pastor uniuersalis Ecclesiæ, & non solum singularum ouium.*

6 *Responsio ad obiectiones cõtra illud ex illa authoritate, fiet unũ ouile & unus pastor, q᷑ Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.*

7 *Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor Ecclesiæ catholicæ, quam quilibet Episcopus Ecclesiæ suæ inferẽdo ex hoc superioritatem Papæ ad Ecclesiam.*

8 *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa habet supremã potestatem in Ecclesia, ergo est super uniuersalem Ecclesiam.*

9 *Responsio ad obiectiones cont a illud, Papa est proximus, & immediatus uicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se &c.*

10 *Responsio ad obiectiones septẽ cõtra illud, Papa ptãs ẽ supra Ecclesiam uniuersalẽ, & Conciliũ generale, distinguitur cõtra Papam.*

11 *Responsio ad obiectiones contra illud, q᷑ Constan. Cõciliũ pro tpe, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat uerũ conciliũ, uniuersalis Ecclesiæ, & q᷑ Basil. Concilium errauit illud sequendo.*

12 *Responsio ad obiectiones cõtra glosã dictã ad illa uerba Augustini, Quando Petrus claues accepit, Ecclesiam significauit: q᷑ per hoc intelligitur claues officii capitis: Petro & successorib. datas esse.*

13 *Responsio ad nouẽ obiectiones contra illud q᷑ papa nõ põt errare errore iudiciali in fide quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide*

14 *Responsio ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non potest errare in fide, quia si esset error uniuersalis Ecclesia quia tenetur sequi diffinitionem Papæ in fide.*

15 *Responsio ad obiectiones contra expositionem illius uerbi Hier. Si authoritas quæritur, orbis est maior urbe.*

16 *Responsio ad obiectionem contra multas authoritates ex libro Decretorũ, quibus probatur Papam non habere superiorẽ in terris.*

17 *Responsio ad septem obiectiones contra illud quod Ecclesiæ Dei secluso Papa non est data ptãs papalis, aut superior papali in Euãgelio Matt. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis ptãs.*

18 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Ex missum esse, non sequitur esse subditum.*

19 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex 36. q. 2. c. placuit. ĩuẽtio. contrahitur, quod Hier. authoritas innixa sacra scriptura prævaluit Concilio.*

20 *Responsio ad obiectionem contra hoc, q᷑ ex authoritate decr. de electi. in c. significasti. dicitur, q᷑ cõcilia à Papa habent authoritatẽ.*

21 *Responsio ad obiectiões multas cõtra illud q᷑ Cõciliũ generale legitime congregatũ põt errare diffiniẽdo, Papa absente nõ consentiente.*

22 *Responsio ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua Papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in casu in concilio.*

23 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod in Ecclesia est potestas authoritatiua super cõiunctionẽ Petri, & papatus, ut ẽt sup papa.*

24 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod papa posset committere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.*

25 *Responsio ad obiectiones contra rationem datam quare pro infidelitate sola potest Papa deponi: quia. s. sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.*

26 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex Sacra scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.*

27 *Responsio ad obiectiones contra hoc, quod in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita quod possit deponi.*

28 *Responsio ad obiectiones contra illud quod propter scandalum nõ est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Matth. 18.*

29 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Deus optime prouidit Ecclesiæ, disponens quod orationis remedio contra malum papam uteretur, non autem dispositionis potestate.*

IN NOVEM ET VIGINTI capita Apologiæ secundæ de comparata authoritate Papæ & Concilij.

ET sic cum utriusque iuris naturalis. s. & diuini fundamentũ ademptum sit ad singula obiecta descendendum est.

CAP. I.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic Ecclesiæ regimen, ut Petrum summum Pontificem institueret, à quo uia ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret: & quòd ipse Dominus uia præuentionis gratuitæ Apostolis aliis potestatem dedit.

¶ OBIICITVR cõtra, 1 Ecclesia fuit potestas electiua papæ antequam Petrus fuerit papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cum fecit Petrum summum Pont. præuenisse Ecclesiam: & id ex gratia Petro contulisse quod Ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quàm q; præuenerit Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedens probat: q; potestas electiua est in Ecclesia a Christo, Matt. 18. &c.

¶ RESPONDEO, Quod assumptum est falsum: nam, cũ electio Papæ sit uicarii pricipis electio, & ordinariè electio uicarii uniuscuiusq; principis uiui & præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est, ut cum Dominus usque in diem ascensionis, ut princeps præsens fuerit in ecclesia, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui uicarii. Nequaquam inuenitur q; in Matt. 18. c. nec alibi Dominus dederit ecclesiæ ius eligendi suum uicarium ipso præsente, Vnde Dominus non præueniẽdo, sed instituendo & exequendo quod promiserat Mat. 16. Tibi dabo claues regni cœlorũ, &c. & Ioan. 10. Fiet unum ouile, & unus pastor, Petrum papam, & papatum simul instituit, Rursus, (ut per antedictã patet,) Mat. 18. (potestas electiua papæ nõ est data ecclesiæ. Quomodo autem & unde potestas electiua papæ sit in Ecclesia, inferius in c. 22. dicetur.

¶ Et aduerte, hic, q; præuentio, quam ego dixi super ipsius ecclesiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quod. n. à Petro ordinarie potestas in reliquũ ecclesiæ corpus deriuãda sit, Leo in c. ita Dominus, dist. 19. Manifestat. Quod ẽt Dominus ipsum ordinaria uia instituerit, ex hoc q; non ipsum solũ, sed in ipso oẽs successores suos instituit habetur: hoc. n. statuendi, nõ præueniendi est: sicut per oppositum, quia reliquos Apostolos

hus in proprijs tantū personis, & non in successoribus suis legatos uniuersale afecit, ad præuentionem gratuitā spectat. Hęc.n. ecclesia fatetur Petri solius successorem uniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in ecclesia ante institutū Petrum papam, potestatem electiuā papæ. Nam tantam potestatem habet nunc quantam tunc: cum papa non possit illam auferre, & Dñs qui instituendo dederat, eam statim non diminuerit præueniendo secundū illos in institutione Petri. Quę admodum igitur poterat tunc quemlibet alium epum in papā eligere, ita mortuo Petro q̄ ex gratia factus fuerat à principe, potest alium episcopum, q̄ Romanum papam instituere. Et sic Rom. pontifex recognoscere debet se prælatum cæteris ab ecclesia, hoc illi concedente, non auferendo, saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in cap. quamuis. distinct. 21. Sancta Rom. ecclesia catholica & apostolica, nullius synodicis constitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc potestatem electiuam papæ uniuersali ecclesiæ, qua præsumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vsurpauerunt sibi hanc potestatē electiuam papæ tanto tempore antequam institutum aut approbatū fuerit per generale Conciliū de electoribus, qua cōsciētia tot sancti uiri electionem toti ecclesiæ à Christo commissam irrequisitis alijs à paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exercuerunt? Sed de his latior erit sermo: hæc antē dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hàc obiectione.

CAP. II.

Dixi in capit. 4. eiusdem, quòd præualuisset sententia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis propriè in capitu. 13. tractabitur.

Dixi in cap. 6. eiusdem, papam esse caput ecclesiæ vniuersalis non solum singulorum membrorum ut inimici ueritatis glossant.

¶OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primò, Quia falsum est papam esse caput ecclesiæ uniuersalis collectiuè sumptæ, Tum quoniam ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 16. super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non tuam. Tum quia papa est minister ecclesiæ, non Dominus: ecclesia autem est cui ministratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit, quàm qui ministrat. Tum quia omnes authoritates dicentes papam esse caput ecclesiæ, intelliguntur de ecclesia pro singulis ecclesijs particularibus, respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota ecclesia collectiuè.

¶Secundo, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius ecclesiæ uniuersalis: nō tamen oportet oēm proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatē in autoritate respectu totius residui. Et hoc pcipue, quia tota ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Ro. 12. Et confirmatur hoc, quia rex dicitur caput regni, non tñ propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

¶RESPONDEO. Et ad primi quidem probationem primam, quòd ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum nō esse caput illius ea se, sed loco Christi: ut patet. Ad secundam verò probationem, q̄ Petrum esse ministrum ecclesiæ, ut cui ministrat, non est esse inferiorem potestate, sed exercitio: unde ipse Dominus de seipso dicit, quòd venit ministrare, & papa uocat se seruum seruorum Dei: & sic est in ueritate. Ecclesiam autem esse maiorem papa, ut finis est maior eo quod est ad finem, uerificatur quòd est esse melius: in his enim, quę non mole magna sunt idem est maius quod melius secundū August. papatus siquidem est propter ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quòd Papa non est Dominus, sed minister, & ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quem tenditur. Ad glossam demum communem, dicitur quòd licet multæ authoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces. ut in libro ostensum est.

¶Ad secundum autem dicitur, quod ecclesiā nō esse corpus Petri, sed Christi, verū est: quia Christus non solū caput mysticum eius, sed mysticum suppositum ipsius est: vt patet ad Eph. 1. Vbi de Christo duo dicūtur q̄ est caput ecclesiæ, & quod ecclesia est corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expressè dicitur. Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cū sint multa, vnum tamen corpus sunt: Ita & Christus. Ex hoc autem, quòd ecclesia est corpus Christi & nō Petri, non sequitur q̄ Petrus nō sit caput loco Christi, sed q̄ Petrus non ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrū & cæteros operatur. Et similiter non sequitur, quod illud caput loco Christi non sit superius autoritate residuo corporis Christi, vt manifestè liquet. Ad confirmationē dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit, quòd ex esse quali tercunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis sup illa multitudine, cum multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè: Papa autem est sic caput, q̄ est Pastor Episcopus, & rector totius Ecclesiæ, & non solum singularum: ut authoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundo, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo, & ppea rea qui depēdet à regno collectiuè, non est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autem qui etiam à regno collectiue non dependet (ut est Rex regum) est caput & totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in papa, non est rectū: eo q̄ papa dependet à regno Ecclesiæ, nec uices Ecclesiæ gerit sicut Rex talis uices regni: sed solius Iesu Christi uicarius est.

CAP. III.

Dixi in eodem capitulo sexto quod potestas electiva ipsius papæ, in papę potestate est. Sed quia in capitulo uigesimo secundo, latius tractatur, ibidem obiecta soluentur.

Dixi in eodem c. 6. quod non est maioris authoritatis Cōcilium authorizatum à papa, quàm ipse papa.

¶OBIICITVR Cōtra. Primò est glossa in c. legimus. 93. distin. Statuta Concilii generalis præiudicāt statutis papæ, si contradicant.

¶Secundò, quia constitutio Calcedonensis Concilii præualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: ut patet in c. antiqua. de priuilegijs. & 22. dist. renouantes.

¶Tertiò, quia consuetudo generalis Ecclesiæ pòntificale statutum abrogat.

¶RESPONDEO. Et de glossa primò dico, q̄ ipsemet nō assertiuè dicit illam sententiam, sed argumentum ad illā dicit, ut patet etiam ex seipsa in c. nemo. q. 9. ad quam se remmittit.

¶Secundò dr̄, q̄ uerificatur de statuto Concilii superuenientis statuto Papæ: quoniam quemadmodum ipsemet papa uel condendo priori contrarium, illud tollit (ut patet in capitu. licet, in sexto) ita etiam Concilii authorizati à papa constitutio, Papæ constitutionem priorem contrariam tollit.

¶De uigore aūt Concilii circa sedem Constantinopolitanam, dr̄ q̄ non concludit superioritatem Concilii supra papam se tolerantiam papæ. Videmos enim continue prælatos credere multitudini magnatū: quamuis si potestate uti uellēt, cōpescere possent. Quāuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeat, imò sibi humilis est loquutio dicentiū, Petimus, &c.

¶De ui autem consuetudinis uniuersalis dr̄, quod si hoc cōcluderet ecclesiam supra Papam: concluderet etiam ecclesiam supra seipsam ecclesiam: quoniam etiam statutum uniuersalis ecclesiæ, generalis consuetudo abrogat: unde abrogatio istiusmodi non fit potestatiuè, sed executiuè ex parte ecclesiæ, & negatiuè ex parte principis: quia scilicet non cogit.

CAP. IIII.

Dixi in eodem tract. c. q̄ si ecclesia, hoc est communitas ecclesiæ, secluso Papa, haberet potestatem supra papam, q̄ ecclesiæ regimen esset democraticum, seu populare: in quo tota authoritas apud nullum residet, sed in tota cōmunitate.

¶OBIICITVR Contra sequelam: quia non dicitur regimē regale, in quo sit unicus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale: sed quia est unicus, qui totius populi uices gerit quolibet particulari superior.

¶RESPONDEO. Quod sequela est optima formaliter intellectis terminis: quia, si in tota communitate sola est authoritas: ergo ut sic constituit regimen populare: et quamuis in quātum aliquem unum præficit, constituat aliam speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesiæ de quo est quæstio: quoniam, si in tota communitate & sola est uniuersalis ecclesiæ potestas, summum regimen, summumq; tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt, esset populare (ut patet) quicquid esset de regimine medio per unū. Vñ, si in regno aliquo populus est supra regem, manifestè sequitur, & quod communitas populi ut sic regimen est populare, & q̄ summum tribunal est populare: quamuis exerceat per aliā regiminis speciem, puta per regalē supra alios iurisdictionē suā communiter. Nihil igitur obstant obiecta dictis: quoniam cū regimine regali medio, stat supremum, populare, de quo est quæstio, & formalis sermo.

CAP. V.

Dixi in c. septimo, probando q̄ papa esset supra communitatem totius reliquæ ecclesię, ex illa authoritate, Pasce oues meas, &c. q̄ papa est pastor uniuersalis ecclesiæ, & non solum singularum ouium.

¶OBIICITVR Respondendo dupliciter. Primò per interemptionem negando scilicet hoc. Secundo per limitationē, quòd Papa est pastor totius ecclesię quantum ad administrationem pabuli spiritualis uerbi Dei & sacramentorum. Hæc.n. non exercentur per communitatem, sicut actus iudicii.

¶RES

¶RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo c. ratione monstrabitur: nunc authoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oues meas, illimitate admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & nō omnes, ut negatio ista limitat: nam singulæ, & omnes suæ oues sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi concessum: quòd Papa est pastor totius Ecclesiæ quantum administrandum uerbum Dei & sacramenta, primò authoritatiue, secūdo ministerialiter, respectu totius Ecclesiæ. Si authoritatiue, ergo ipse uere superior tota Ecclesiæ communitate est: nam authoritatiue pascere uerbo Dei & sacramentis, est actus superioris absolute respectu illius, qui sic pascitur, ut patet inductiue: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pascendo plus quàm in actibus iuridicis: potest siquidē, & actus iuridicos omnes ut minister Ecclesiæ cōmunitatis apud istos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo papa uerè pastor authoritatiue uniuersalis Ecclesię, & singularum personarum eius in iudicio, & iustitia & uerbo Dei, &c. uice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAPVT VI.

DIXI in eodem septimo c. ex illa authoritate, Fiet unum ouile & unus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.

¶OBIICITVR, Quòd Christus dixit Petro pasce oues meas, non tuas: & quod Christus dedit potestatē ouili supra pastorē.

¶RESPONDEO. Quod Petrum esse pastorem ouium non suarum, sed Christi concludit ipsum esse pastorem non ex se, neque loco Ecclesię communitatis: ut obiicientes dicunt: quia oues, nec sunt Petri, nec sunt communitatis Ecclesiæ, sed loco Iesu Christi, cuius solius sunt oues propriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur nisi q̀ Petrus præest ouili non suo, sed Christi non ex se, sed loco Christi. Quod autem additur, Christum dedisse authoritatem ouili supra pastorem, uoluntarie dicitur, & ipsis uocibus Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris Ecclesiam constituit. regulare autem ut pastor præsit ouili, & non econtra. Repugnat autem, ut ibidē deductum est: quia non fieret unus pastor iuxta uerbum Domini sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et quia de Petro uoce Domini constat dicentis, pasce oues meas, & q̀ unus tantum sit eiusdem authoritate Domini patet: consequens est ut alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAP. VII.

DIXI in eodem septimo c. quod non minus papa est Episcopus Ecclesiæ Catholicæ, q̀ quilibet Episcopus suæ ecclesiæ: ex hac propositione inferendo superioritatē eius super ecclesiam catholicam, & non solum super singula membra, sicut est in aliis episcopis respectu suarum.

¶OBIICITVR contra similitudinem. Tum quia episcopus particularis gerit uices uniuersalis ecclesiæ, quæ est supra suam ciuitatem. Tum quia ecclesia particularis, cui præficitur episcopus, habet superiorem in terris, qui præficiatur illum episcopū.

¶RESPONDEO, Et primo, q̀ ratio non fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ. papa est episcopus ecclesiæ catholicæ: quàuis declaretur ex simili, imò eadem ratione in aliis episcopis, Amb. est episcopus ecclesię Mediolanen. &c. Vnde, cum ex ista propositione formaliter intellecta, papa est episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum esse episcopum communitatis ecclesię satis habetur intentum.

¶Obiecta aūt afferunt dissimilitudinem, ut nō causa ut causa. nam in eo q̀d est esse episcopum catholicæ, uel talis ecclesiæ potest considerari quid importet esse episcopum, & potest considerari à quo fit episcopus. Et obiecta quidem procedunt considerando, à quo fiat uel fieri debeat episcopus: ratio aūt procedit considerando quid est esse episcopum. Constat autem, q̀ ad iudicandum de natura rerū, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter undecunque fiant effectiue: siue .n. homo fiat à Deo, ut Adam, siue ab alio homine, ut nos: unius naturæ sumus. Et similiter siue episcopus fit à papa, siue ab uniuersali ecclesia, siue habeat superiorem, siue non: unius naturæ est, inquantum episcopus: quamuis alterius naturæ, sit inquantum subditus. Vnde ut unico uerbo dicamus, ratio de episcopo, ut sic loquitur: obiectiones autem de episcopo inquantum subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cum papa sit uere episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur, ut ibidem dixi: q̀ est primo episcopus ipsius ecclesiæ catholicę, & secundario singularū. Tū quia non minus est ipse catholicæ ecclesiæ episcopus, quā Amb. episcopus ecclesiæ Medio. esset .n. longe minus, si nō esset episcopus totius, sed singulorum membrorum tñ. Tū. quia actus proprius episcopi, qui est superintendere, primo fertur super bono ipsius catholicæ, & secundario super bono singulorum: ut patet ex hoc, q̀ papa ad hoc tenetur sub peccato mortali, ex hoc q̀ est papa: constat autem potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc uideo responsionem: nisi diceretur, q̀ papa habet hunc actum, inquantum gerit uices uniuersalis ecclesiæ, cui primo conuenit iste actus, & ex eius commissione conuenit papę. Sed hæc responsio pōt dupliciter intelligi. Primò, quòd papa habeat hunc actum dependenter ab ecclesia, sicut Rex creatus à regno, & in hoc sēsu falsa est: quia sic papa esset uicarius ecclesię, & non immediate ipsius Iesu Christi: q̀d demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secundo pōt intelligi q̀ papa habet hunc actum ex suo officio: supplendo id, quod ecclesiæ cōueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est uera rñsio: sed nihil obstat rationi, ut patet.

CAP. VIII.

DIXI in eodem septimo c. q̀ papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei, & ex hoc deduxi ipsam esse supra uniuersalem ecclesiam.

¶OBIICITVR glossando primo, q̀ potestas papę dicitur suprema respectu potestatum particularium, non autem respectu potestatis cōitatis totius ecclesiæ.

¶Dicitur secundo, quòd ex hoc, quòd ponit suprema potestas in papa, & suprema potestas in ecclesia, nō sequitur, quòd sint duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: quia potestas papæ est propter ecclesiam: iuxta illud, Posuit nos Deus regere ecclesiā, ubi aūt unum pp alterum, ibi unum tñ: ut patet in Topicis.

¶RESPONDEO. Et glossa quidem allata repellitur ex magna differentia inter sm̄ quid & simpliciter, De papa asseritur simpliciter, quòd habet supremam potestatē in ecclesia Dei, ut patet in sex. allegato ibi, glossa autem ponit papam habere potestatem supremam secundū quid, quia in respectu aliquas, & non ad omnes potestates in ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremum: pōt enim ex poni negatiue & positiue, id est non habens superiorem, & omni alia superior, & utroque modo repugnat glossę illi.

¶Quod autem obiicitur sequelæ, nihil est: quoniam si communitas ecclesiæ est tantæ potestatis, quòd papa subest ei, oportet q̀ obiectum proprium potestatis ecclesię, & obiectum propriū potestatis papæ se habeant secundum supra & sub proportionaliter, sicut ipsæ potestates. Et hoc etiam est manifestum ex eo, q̀ commune bonum ecclesię totius est proprium obiectum potestatis communitatis ecclesiæ: bonum autem singulorū est proprium obiectum potestatis papæ consequenter loquendo, quia potestas sua propria secundum illos est primo respectu singulorum: & respectu boni communis totius, papa non intromittit se, nisi ut utens potestate ecclesiæ, ut instrumentum illius essent ergo uerissimæ duæ potestates supremę, & subordinatæ simul: quod est ridiculum.

¶Ad id uero quod dicitur. Potestas papæ est propter ecclesiam, dicitur q̀ sm̄ ueritatem est uerum: & nihil iuuat: sed secundū hypothesim eorum non esset pp ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa ecclesiæ: quia ista propter ecclesiam collectiuè, illa uero propter ecclesiam distributiuè. Vnde cùm regula ex unitate obiecti non obstet, & potestas non sit propter potestatem, sed sub potestate non uideo quomodo obstet regula Topica.

CAP. IX.

DIXI in eodem septimo c. q̀ papa est proximus & immediatus uicarius Christi: ergo nullā habet in terris potestatem priorem se: & inde intuli, ecclesiam non habere immediate ordinariam authoritatem à Christo, & papam non mediante ecclesia habere authoritatem, &c.

¶OBIICITVR Glossando, quòd papa dicitur immediatus uicarius Christi: quia potestas uicariatus sui est immediate instituta à Christo & ecclesiæ collata: & non propterea quod habeat à Christo non mediante ecclesia, ita quod papa est immediatus uicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in uindictā malefactorū: q̀ tñ mediāte populo fiūt.

¶RESPONDEO, Et glossa quidē repellit̄ ex differentia inter medium in instituendo principatum: & medium in principando differunt .n. hæc sicut cęlum & terra. Et esse immediatū uel mediatum uicarium non attenditur sm̄ institutionem solam, sed sm̄ ipsum principaliter. Declaro singula breuitatis cā in exemplis, Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante ecclesia potestatem ordinū minorū, & subdiaconatus sm̄ aliquos, in istis est medium in instituendo, in illis non. papa instituit legatū, qui cōmittit uices suas alteri: legatus principatur sub papa absque medio: uicarius aūt legati cum medio in principando dependet .n. principari huius à principari legati, & non sola electione ipsius. Ex his aūt liquet quale mediū negat, quum absolute dicitur aliquis immediatus uicarius alicuius principis. q̀, scilicet negatur medium in principando, ut patet inductiue. Vnde cum papa absolute, & absq; limitatione aliqua asseratur proximus.

&c. nar-

& immediatus Christi vicarius, negamus medius principatus inter Christum & papã inferior Christo & superior papa, cuius vices gerit papa. Si.n. medius principatus talis est, vt isti concedunt ponentes Ecclesiæ totius cõitatem esse talem principatum, licet Papa possit dici uicarius Christi: non tñ põt vere dici simpliciter & absolutè immediatus uicarius Christi: sed immediate uicarius ecclesiæ, & mediate ipsius Christi. Immediatio aũt institutionis potestatis papæ a Christo, nõ facit ipsum Papam Christi vicarium immediatum, nisi sm̃ quid, s. sm̃ potestatis institutionem: sic.n. quilibet Eps potest dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potestas immediate est instituta a Christo. Constat autem q; aliud intendit determinatio ecclesiæ & Sancti patres, cum asseritur papam immediatum esse uicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶ Ad id uerò quod additur de simili in Regibus, dr̃, quod non dicuntur proximi & immediate ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri proculdubio sunt. Longe aũt aliter est de papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Chri. Et scito, quod inter Regẽ creatũ a populo, vt Saul (ut stãdo in iure naturali inte sit) & Regem datum à Deo, ut Dauid: & papã factum à Chro, ut Petrus: & papã electum ab ecclesia, ut reliqui tanta est in præsentando populum drã, q; Rex tam creatus a populo, q̃ datus a Deo, populum & eius potestatem repræsentat: licet namq; in fieri differant inter se, quia alter a populo, alter a Deo præficitur: in natura tñ officij & potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organũ naturale (puta manus) sit a Deo miraculosè, perinde est ac si esset a natura: ita organum politicũ, puta Rex, cum est a Deo perinde est ac si esset a populo, ppea eius potestatẽ unoq; mõ factus repræsentat & exercet: illiusque uices gerere dr̃, & non Dei immediate. Papa autem siue a Christo immediate, siue ministerio ecclesiæ mediante factus, eiusdem ẽt est naturæ & potestatis: & non repræsentat potestatem popul. ecclesiastici, nec ipsum: sed Dñm Iesum Christum immediate, & illius solius uices gerit immediate. Et ratio diuersitatis in Rege & papa est, quia potestas regia naturali iure est in populo primo, & ex populo deriuat ad Regem: potestas aũt papalis supra naturam est, & diuino iure in psona unica, non in cõitate primo est: statuente Chro, Ioan. 10. formã supremi ecclesiastici Regis in unica persona, cũ dixit, Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnum ouile, & unus pastor: & determinãte eodẽ talẽ formã ad psonã Petri in sua ppetua successione, Ioannis ultimo, cũ dixit illi, Pasce oues meas. Võ papa solus Chri vicarius est, & nõ ecclesię & ppea diffinitũ est per ecclesiã, q; papa in Beato Petro officium iuuit uniuersale suscepit, ut patet ex allatis in libello, &c.

CAP. X.

DIXI in eodem septimo capitulo, conclusionem hanc, papæ potestas est supra ecclesiam vniuersalem & Concilium generale, vt distinguitur contra papam.

OBIICITVR Primo authoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleusium, Felicem, Grammaticum, &c. quæ inter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Cæciliani Carthaginen. Epi, dicit, Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicarunt, non bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ uniuersalis Concilium, vbi ẽt cum ipsis iudicibus causa posset agitari: ut si male iudicasse conuicti essent, eorum sententiæ soluerentur, &c. & inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiadem papam, ut patet ex epistola illa. Ex quibus uerbis manifeste sequitur, q; a papa & Concilio simul particulari, potest appellari ad Concilium uniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶ Secundo, authoritate octauæ synodi, can. vigesimoprimo, cuius ponitur uigesima secunda distinctione, in capitulo diffinimus. vbi dr̃, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæstionem de Rom. sede exortam audire, teneẽ, & in ea proficere: non tñ audacter sñiam in Romanum Pontificem dicere. Ex quo patet q; licet omnem quæstionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶ Tertio, authoritate Damasci papæ, quæ ponit inter epistolas Ambrosij, epistola septuagesimasecũda, ubi Damasus dicit rñdendo, Cum huiõi fuerit Concilij Capuensis iudiciũ, ut finitimi Bonoso atq; eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus q; nobis iudicãdi forma cõpetere nõ posset. nã si integra esset hodie synodus, recte de his quæ vestrorũ scriptorum, cõprehendit series, decerneremus. Vestrũ est igitur, qui hoc recepistis iudiciũ, sñiam ferre: uicem.n. synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infra, Vos enim, ut scripsimus, totius synodi uice Dei decernitis: nos quasi ex synodi authoritate iudicare nõ cõuenit. Ex qbus manifeste patet primò q; papa dicit se non posse de illa cã cognoscere: de qua posset synodus adhuc esset integra, id est, nihil cõmisisset. Scdõ, q; papa cõsteẽ nõ solũ Conciliũ esse in eo in iudicãdo superiore, sed ẽt deputatos per Concilium, in ea cã in qua deputati sunt.

¶ Quarto, authoritate canonis in capit. si duo, dist. 79. vbi dr̃, q; si duo contendunt de papatu, Concilium est iudex: ergo habet superioritatẽ in utrunique nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictione superior.

¶ Quinto, ratione, papa & reliqui prælati quidquid iudicãt, &c. faciunt ut ministri Ecclesiæ, non solũ finaliter (id est, pp ecclesiã) sed effectiue authoritate ecclesiæ: ergo in ecclesia est prima authoritas. Añs probatur: quia agere dicuntur sm̃ intentionem ecclesiæ. Sequela aũt est manifesta: & confirmatur, quia suffragia, quibus priuatur excõicatus, & indulgentiæ non sunt prælatorum, sed ecclesiæ. Et confirmatur iterum: quia sicut Deus condens humanum genus, dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non uni, sed cõitati, &c. ita regenerans idem ad finem supernaturalem, dedit potestatem spiritualis regiminis ad illum finem cõitati ecclesiæ, &c. Et sicut qñq; prouidit populo, dando principem, ut Moysem: ita prouidit ecclesiæ, dando Petrum. Et confirmatur tertio: quia aliter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilis: nã illa põt prouidere sibi, principe potestate abutente in destructionem: ecclesia aũt non posset si nõ esset superior papa. Et confirmaẽ quarto: quia ipse papa esset miserabilior cæteris, si a malo cõpesci non posset. Et confirmatur quinto: quia papa est ecclesiæ filius, ac per hoc subditus. Añs patet ex Ambrosio in libro de Symbolo, Nõ habebit ibi Deum patrem, q nolunt habere Ecclesiam matrem. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrem suã.

¶ Sextò etiã rõe, Si papa habet potestatem super totum residuũ ecclesiæ collectiuè, ergo põt aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitũ exercere: sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excõicare aut interdicere: nec ad aliquid ipso renitente obligare, ut patet per illud Aug. Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur cum moribus utentium comprobantur. dist. 4. c. in istis.

¶ Septimò: quia potestas ecclesiastica prius ẽpe est in ecclesia, quã in aliquo summo Pontifice: qa illa fuit instituta & Ecclesię collata Matt. 18. ista aũt Ioan. ulti. Petro data est. Et ideo si Christus Petrũ papã non instituisset, potuisset hoc ecclesia facere. cõmittendo ei suã potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationali, sicut populus potest respectu Regis.

¶ RESPONDEO, Ex authoritate illa Augustini nõ sequitur Cõcilium esse supra papã, sed dupliciter argũ ex illa deficit. Primò: quia æquiuocat de cõcilio. nam qõ nostra est de Cõcilio distincto cõtra papã, seu sechiso papa, quod est Concilium acephalũ. Augustinus aũt loquitur de uniuersali concilio cum papa, ut patet ex hoc, q; ponit præsentiã iudicũ, id est Eporũ, qui iudicauerant. Constat aũt q; non licet arguere a concilio, ad conciliũ acephalum. Secundo deficit: quia ex hoc, q; restabat refugium concilij uniuersalis, infert superioritas: est.n. hic sophisma consequentis. Põt.n. recursus iste haberi pp multas causas, s. exclusionem suspitionis, pleniorẽ discussionem, maiorem sapientiã, psonalem tractatũ, & quicquid eiusmodi est: ut patet ex continua consuetudine appellandi ad eundem iudicem (puta papã) pleniùs informandum & causam per alios tractaturum iudices &c. Et hoc consonat literali sensui Augustini: ubi pp præsentiã oĩm prælatorum potuisset causa ita discuti, ut etiã iudices q primo in partibus, & qui secundo Romæ iudicarunt, psonaliter præsentes rões iudicij afferre potuissent, & uniuersali oĩm iudicio decerni, & etiã dissolui prius male iudicatum. Ad nihil.n. horum exigitur maior authoritas intensiue, q̃ papæ: sed sua sufficit cum maiori discussione sapientia, &c. ut quotidie uidemus. Est & cõ hic aihus in concilio vniuersali maior authoritas extensiue, & maior solennitas uidetur: q̃ oĩa solam eius omni exceptione maiorem reddere uidentur.

¶ Ad secundã ex authoritate octauæ synodi, dr̃ q; male exponũtur uerba synodi, dicendo q; synodus negat modum iudicãdi papam (s. audacter) & non iudicium ipsum. Et q; hæc expositio sit mala, probatur: quia ly audacter, aut importat uitiũ audaciæ, aut importat authoritatẽ. Si primum, cum illud sit uitandum respectu cuiuscumq;, & nõ solum respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, q; ipsa nõ debet uitiose, uel ex passione iudicare papã, &c. si sm̃ haberet contrarium expositionis allatæ. Vñ literalis sensus est, q; dicere sñiam in Romanum pontificem est audaciæ uitium: illa siquidem negatio præsupposita nõ modũ solum, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tñ audacter dicere sñiam in Romanum Pontificem, significat q; non nisi audacter dicere põt sñiam in Romanum Pontificem, Sicut cum dicimus, q; de manifestis licet nobis iudicare, de cordis aũt occultis non licet nobis temere diffinire: nõ intendimus negare modum diffiniendi tm̃ puta temere) sed intendimus determinare, q; ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria: Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papam: sicut ly Temere

mere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac authoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audientiam & progressum in quæstione de papa cum reuerentia, & de sententia subdidit illam negatiuam, quam non subiunxisset, si etiam sententia cum reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectum ostendit. Cum autem legeris hæc, memento quod sermones morales de his sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in papa, synodi iudicium depositiuum papæ absque audacia esset.

¶ Ad tertiam ex authoritate Damasi, dicitur, quod neutrum deductorum ex illa authoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem suam, sed indecentiam: vt patet in illis uerbis. hoc autem familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, verum dixisset, & a consuetudine principum non recessisset: quia ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Constat autem, quod indecens est determinationes Concilij etiam prouincialis soluere. quanto magis Concilij generalis, quorum decreta etiam papam in foro conscientiæ ligant, non minus quam propria? vnde, & secundum sacros canones ad Romanum Pontificem præcipue spectat seruare statuta Patrum. Et si notauerit eandem authoritatem, contra arguentes facit: pro quanto insinuat excellentiam suam tantam, quod eum quasi ex synodi authoritate iudicare non conuenit.

¶ Ad quartum ex authoritate Canonis, dicitur quod gratis concessum est, quod papa incertus subditur Concilio. Duobus enim contendentibus incertis, iudicat Ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, Ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum obediendo, condemnando antipapam, &c.

¶ Ad quintum ex ratione, quia prælati sunt ministri Ecclesiæ: dicitur quod prælati dicuntur ministri Christi & Ecclesiæ. Christi quidem & effectiue (quia ab illo habent suam potestatem effectiue) & suppositaliter, mystice tamen: quia omnes prælati sunt velut membra Christi, iuxta illud Aug. super Io. Si præpositi Ecclesiæ pastores sunt, quomodo unus pastor est, nisi quia sunt illi omnes unius membra pastoris? Ecclesiæ autem integræ (id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiam dupliciter dici possunt. s. effectiue ratione partis. s. capitis, a quo habent prælati authoritatem & integraliter: quia sunt membra Ecclesiæ reliquæ a capite, non vt suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælatis Ecclesiæ absolute, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic enim esset quæstio de illo alio, & sic de aliis. Ex quibus patet, quod prælati Ecclesiæ proprie loquendo, non sunt ministri Ecclesiæ effectiue, nisi ratione capitis. s. Christi: & consequenter non sunt ministri Ecclesiæ vt dominæ, nisi ratione capitis: propter quod paulus dicit, Si quid ego donaui, in persona Christi. & rursus, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi. Ex hoc autem quod ministri Ecclesiæ dicuntur agere sub intentionem Ecclesiæ, non plus habetur quam dictum est: quia. s. agunt sub intentionem Ecclesiæ in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quamuis hoc possit etiam intelligi, sub intentionem Ecclesiæ. i. secundum intentionem Ecclesiastico officio debitam: hac enim intentione conficit, & confert idem sacramenta, &c.

¶ Ad primam confirmationem, quia suffragia sunt non prælatorum, sed Ecclesiæ, dicitur, quod falsum est suffragia non esse prælatorum, vt dispensatorum, quamuis sint Ecclesiæ integræ vt proprietariæ. sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Vnde omnia deficiunt ob æquiuocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam, vt distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quod apertissime constat falsum assumi, & dissimiliter Deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalem potestatem communitati indidit, & non vni, in ordine autem ad finem supernaturalem potestatem dedit vni, & non communitati, præfecit enim Iesum Christum, secundum quod homo est, in principem & caput omnis Ecclesiæ, vt patet, & hoc non præueniendo sicut in ciuilibus, sed instituendo, vt patet. Et scito, quod argumentum deficit ex eo, quod non attendit ordinem primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primarium ordinem conditionis humanæ: sed declinat ad ordinem secundarium ecclesiæ, qui est in tempore absentiæ principis, qui abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti. Quæ declinatio manifeste defectiua est: quia primarium in uno, primarium in altero reddendum proportionaliter est. Hic autem secundarius ordo in Ecclesia naturam sequitur principalis, absque omni contradictione optimus est. Sic autem potestas in uno principe vicario non in communitate locanda est, & locata ab ipso principe in Petro. Vnde patet, quod non præuenit princeps Ecclesiam, sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis prosecutus in Petro & eius successoribus uicariatum suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quod optime prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest, in ordinatione autem vicarij illius optime quoque prouisum est, dum suauis dispositio seruata est. Supernaturale namque regimen (quale est papatus) suapte natura supernaturalem defensionem & remedium sibi vendicat: quale Dominus Iesus Christus sibi autoritatiue reseruando electionem, & Ecclesiæ reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc enim suaue, & efficax est remedium, ut in loco suo inferius amplius monstrabitur. Vnde falsum est Dominum Iesum Christum minus bene ordinasse politiam Ecclesiæ, etiam sub suo vicario, quam Politiam ciuilem in humanis, quum utrobique non idem, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita quod Ecclesia potest se & contra illum tueri, & deponere uocis & opibus Ecclesiæ proportionatis. s. orationibus, ieiunijs, eleemosynis, hæc enim efficaciora sunt cæteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & propriæ uniuersali saluti Ecclesiæ, sed non omnes capiunt uerbum illud.

Ad quartam confirmationem, dicitur quod immediate susceptus sub cura Christi viuentis, & specialiter de ipso curam habentis, non est miserabilior cunctis, nisi ratione seruitutis uniuersalis & periculi maximi, & huiusmodi talis autem est papa, qui non potest coactiua pœna puniri, sed tenetur ex amore libere operari. Fœlicitatis enim quædam inchoatio est non miseriæ, esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus: ut in Papatu contingit. Ad quintum dicitur, quod papa inquantum singularis persona est filius Ecclesiæ, quia regeneratus, nutritus & instructus ab Ecclesia sicut cæteri, inquantum autem papa, est filius ecclesiæ integræ. hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ Ecclesiæ. sed in his & similibus caueto tu, cui hæc & similia obijciuntur, ne æquiuocatio de Ecclesiæ uocabulo te fallat, ut ea, quæ dicuntur de Ecclesia integra (sine cum capite siue cum uicem capitis habente) ad ecclesiæ communitatem secluso capite applicata suscipias: hæc enim te deciperent.

¶ Ad sextum argumentum principale dicitur cum Apostolo. Quod omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: & rursus: Omnia possum, sed non omnia ædificant. Conceditur igitur, quod papa potest quantum ex potestatis suæ authoritate est, actum iurisdictionis et aliis in inuitam ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si non ædificaret. Nec ualet argumentum. Non potest illam excommunicare, ergo non potest aliquem actum iurisdictionis in inuitam exercere: ut patet. Ad probationem autem ex autoritate Augustini dicitur, quod potius probat oppositum. Si enim leges instituuntur cum promulgantur, papa promulgando legem in totam ecclesiam instituit absque ecclesiæ consensu: potest igitur ipse solus instituere legem in illam. Firmitas autem ex consensu utentium, non ex parte authoritatis, sed executionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, quod statutum vniuersalis Concilij integri etiam consensu utentium firmatur, ita quod non ligat quod est a dissensu utentium infirmatum: & tamen nullus dubitat uniuersale Concilium integrum firmitatem autoritatis legibus suis dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex dissensu utentium & ab ipsis legislatoribus negatiue, pro quanto tolerando dissimulant, & implicite reuocant quod fecerunt. Et merito: quia lex (ut dicitur dist. 4. c. erit) debet esse patriæ, loco, temporique conueniens.

¶ Ad septimum dicitur, quod falsum assumitur: nam potestas ecclesiastica primo fuit in primo summo Pontifice domino Iesu Christo, qui Pontifex assistens futurorum bonorum, æternam redemptionem inuenit. Falsum quoque monstratum est esse quod Dominus per illa uerba quæ habentur Matt. 18. potestatem ecclesiasticam dederit Ecclesiæ, quamuis promiserit ei super suos subditos: & superius diffuse discussum est. Aequiuocatio demum incidit iam dicta ab ecclesia, ad ecclesiam secluso capite declinando. Reliqua autem quæ arguendo affirmantur (s. quod ecclesia potuisset instituere Petrum papam) quam falsa sint, ex supradictis patet. quia si potuit ecclesia unquam instituere Papam in uno & eius successore, ut Christus fecit, posset quoque illum instituere in triumuiratu, uel aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere, & instituta mutare pro loco & tempore.

CAP. XI.

DIXI in 8. ca. quod Concilium Constantiense pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat nerum Concilium uniuersalis ecclesiæ. Et quod Basilienses errauit illud sequendo.

¶ OBIICITVR dupliciter. Primo quod blasphemaui secundo, quia Concilium Constantiense sub obedientia Ioannis 23. erat uerum Concilium uniuersale quia succedebat Concilio Pisano, in quo fuerat unio Ecclesiæ, deposito utroque papa (s. Greg. 12. & Benedict. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Ioan. 23 qui congregauit illud Constantiense Concilium.

¶ RESP. Et primo quoad Constantiense Concilium.

¶ Si ego blasphemo, quare Grego. 12. qui expresse recusauit in actu unionis Ecclesiæ recognoscere Concilium illud pro tunc, ut Concilium illud, non blasphemus, sed uir pacis, & ecclesiæ amator habi-

habitus est, vt patet in gestis eiusdē Concilij, sessione. 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera vnionis, & i actu vnionis Ecclesiæ recusationē talis pro tunc Cōcilij volens & faciēs, non blasphemia, sed catholicæ veritatis studiosa est habita: vt patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus imperator, qui præsedit illi Concilio, vt satisfaceret recusationi illius Cōcilij, nō blasphemus, sed defensor Ecclesiæ fuit. Quare demū ipsummet tunc Constantien. Conciliū, cū negauit facto seipsū esse Concilium non semel, sed bis (primo in acceptando præsidentiam Imperatoris, & authorizari se in Conciliū a Greg. 12. secundo in acceptando se cōuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illā) non blasphemauit? Et si potius scandalum g[...] mini dēt a qualibet singulari persona, quā veritas deseratur, quō Concilium vniuersale a spiritusancto rectū potius veritatē deseruit seipsum facto negans, q̄ scandalum permittere voluit tam naturi? Ex his aūt recte consideratis patet, q. Cōciliū illud non reputauit seipsum certum & indubitatum Conciliū illo tpe: & propterea hinō. negationes admittebat dans operā vt vnum certum & indubitatum Concilium fieret cum indubitato capite. vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubijs incertisque habui? nihil. n. dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera authoritate refutari constat, veritatisque authoritatem eis tribuere nephas est.

¶Ad secundam obiectionē de successione ad Conciliū Pisanū, dr q. nec illud Concilium constat fuisse certum & indubitatū: vt cæteris omissis patet ex duobus. Primo: quia assertio ista renocaret antiquum schisma: quid. n. aliud est dicere, Cōcilium illud Pisanum cū Alexandro 5. certum & indubitatum, q̄ certe & indubie damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obedientijs? Hoc aūt est redire ad illud schisma. Scdo: qa ipsum Constan. Conciliū sub obedientia Io. 23. licet crediderit se esse vniuersale Conciliū succedēs. Pisano, non tū hoc p certo & idubitato tenere se cōtestatū ē facto suo: vt patet ex dictis.

¶Accedit ad hæc, q. sine papa diffiniuit: & propterea si fuisset & tota reliqua Ecclesia repræsentatiue potuisset errare, nec fuisset Concilium gñale perfectum simpliciter: ut patet in libello

¶Q[...]n ad Conciliū vero Basilien. vniuersalis Ecclesiæ rñsionē reptico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentiæ vniuersale ex Orientali etiam Ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blasphemaui, quis excusat Ecclesiam a blasphemia?

C A P. XII.

DIXI in ca. 9. glossando uerba Aug. Petrus quando claues accepit, Ecclesiam significauit, & similia quæ in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona Ecclesiæ dicitur Petrus suscepisse hæc.

¶OBIICITVR, Quòd non sit iste sensus intentus ab Augu. quia sequeretur, claues datas esse Ecclesiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

¶RESP. Quòd sequela non tenet: imo sequitur ex illo sensu claues esse datas Ecclesiæ formaliter: tū quia quod datur capiti formaliter, vere & datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter, quāuis corpori mediante capite. constat datum esse toti formaliter: sic aūt est in proposito, ut patet. Sed argūm præter hoc fallitur in æquiuoco de Ecclesia: ab integra Ecclesia in terris, capite. s. & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Ecclesiam pro corpore eius, ut quoddam unum integrum, cuius papa sit uicarius: qd est fictitium. Firmatur aūt sensus a me assignatus, ex eo q. exposui Aug. ex ipsomet Aug. inquit. n. in lib. de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, Ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus: huic. n. Ecclesiæ claues datæ sunt cum Petro datę sunt, & cum ei dr, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Hæc ille. Cōstat. n. q. Petro ut distincto ab alijs, & pro se & successoribus datus est papatus, p illa uerba, Pasce oues meas, Io. ult. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officii capitalis & perpetui in Ecclesia diffusi Aug. dicebat q. personam Ecclesiæ gerebat.

C A P. XIII.

DIXI in eodem capit. 9. q. Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: ut decret. primo & S. Thom. post dicit: & probat ratione & authoritate Cyrilli & Maximi.

¶OBIICITVR, Primo, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assum. ptum patet de Io. 22. & Nicolao 3. quorum unus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum. ut est uidere in eorū extrauagātibus.

¶Secundo. Quia Innocentius tertius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno cōiugū ad hæresim transeunte alter qui remanet in fide, potest ad secunda uota transire: ut patet in c. quanto, de diuortijs, & glossa ibidem.

¶Tertio, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium: ut Pelagius, qui constituit ut subdiaconi Siciliæ a suis uxoribus abstinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quām constitutionem quia erat impia & contra Euangelium, retractauit beatus Gregorius primus eius successor: ut patet in dist. 31. c. ante triennium. in textu & gl. sicut. n. potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶Quartò, Quia sequeretur q. summus Pontifex non posset fieri hæreticus circa propositiones nōdum determinatas, ut erat articulus de processione Spiritusancti a Filio. Et tenet consequentia: quia non posset esse pertinax contra suspitius determinationem. Sequeretur ēt q. determinatio ēt solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiā, q. papa uere hæreticus male iudicari posset: quia diceret obiecta cōtra eū esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni cōsono.

¶Quinto, arguitur ad hominem. Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum est, quod sola Ioannis Euangelistæ præualuisset finis Clementis papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, q. papa nō potest errare in iudicio fidei, hæc. n. contradicunt, quia non præualuisset sententia Ioannis, sed tantum fuisset standum sententiæ Clementis papæ quantum sententiæ Ioānis, imo & plus: quia apud Clementem fuisset ultima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum si adhuc superuixisset.

¶Sexto, Quia frustra fuissent congregata quatuor Concilia generalia principalia cōtra quatuor hæresiarchas, puta Nicænū, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. Et tenet consequentia: quia suffecisset solius papæ decisio: imo apud aduersarium tantæ est potestatis solus papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso residuo.

¶Septimo ex Occham, Quia Innocentius tertius (ut habetur extra qui filii sint legitimi in ca. per uenerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex ui uocabuli cōprobatur, ut quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ uerba si uniuersaliter secundum literalem sensū intelligantur, hæresim sapiunt quia cæremonialia ibidem in c. 13. & 14. non sunt seruanda. Si uero intelligat, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mystice seruanda sunt: ut legitur distin. 6. c. his itaque.

¶Octauo ex eodem, Quia nonnulli summi Pontifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatem, cæteri uerò oppositum.

Nonò, Quia non est uerisimile, q. homini potenti in iis quæ sunt fidei errare, commiserit Deus ultimam fidei decisionem.

¶RESPONDEO, Et ad primum quidem dr q. falsum assumitur, scilicet q. unus papa scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse i cōmuni. Nam manifeste Nicolaus (ut patet in 6. de uerborum significatione exiit qui seminat) dicit, Egit nanque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma sicut interdum in fuga patet & loculis, sed utrunque perfecte perfectus, existens, ut perfectio, & imperfectus se uiā salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifeste patet, q. Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: ualet. n. sequela Nicolaus asserit. Christum habuisse aliquid, ut imperfectus se uiam salutis ostenderet: ergo asserit Christū habuisse aliquid. Ioannes ergo. 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere q. Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, qa contradicit sacræ Scripturæ ueritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

¶Ad secundum dicitur, q. neuter illorum Pontificum diffiniti ue determinauit. Nam de Celestino in c. quanto. de diuortiis, Innocentius dicit, Licet quidem prædecessor noster sensisse aliter uideatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositū, Nō credimus q. in hoc casu is q relinquit, uiuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi uerba ipsa (uidelicet uidetur aliter sensisse. & Non credimus) ostendunt q. non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶Ad tertium dicitur q. Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Qd manifeste patet ex hoc, q. statutum illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent: aut in nullo malo, si non continentes se suspendebant ab officio: ut quidam subdiaconus fecit.

¶Est aūt hic aduertendum, quantū crescat infamia per diuersa ora paulatim: nam sanctus Greg. de hoc statuto loquens dicit, & q. diaconus authoritate tamen papæ hanc prohibitionem fecit (ut patet 27. q. 1. c. multorum) & quòd sibi durum ac incompetens uidetur, ut patet in c. ante triennium. dist. 31. Glossa uero ibidem auget, dicens, q. pelagius hoc fecit, & q. illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius, auget, dicens, quòd Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶Ad

¶Ad quartum dr, Negando primam sequelam, s. q. papa non possit esse in non decisis hæreticus. Nam si ille, qui est papa, tenuisset pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere a Filio, & si ab Ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidens autem est, q. ab ipso vel alio determinatio Ecclesiæ fieret, standum est enim in formalibus & per se, & non declinandum ad ea, quæ sunt per accidens in quacunque scientia. Ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vni⁹ papæ in materia fidei ligat per se oẽs personas Ecclesiæ. quarũ sunt actus credendi. & sic persona propria & successoris ligatur ad tenendam determinationem semel factam de fide. Ad tertiam aũt sequelam dicitur, q. cum id quod imputaretur papæ pro hæresi, non esset decisum adhuc per Ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter: sed defenderet esse consonum sacræ Scripturæ & fidei Ecclesiæ, nõ eẽt hæreticus formaliter, et si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur, quòd papa malè posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, s. de hæresi formaliter: in his enim nõ habet locum interpretatio ad istum uel illum sensum.

¶Ad quintum dicitur, q. nulla est contradictio in dictis meis alias. Nã bene simul stat tam Ioannem q̃ Clementem non posse errare, & tñ alterum esse supra alterum: possunt eñ esse duo oĩno recta subordinata: vt patet apud omnes de Ecclesia uniuersali præsenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, q. sententia Ioannis præualuisset sententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dico, niſi q. Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioannis. Ad id uero, q. adiungitur, q. sequeretur oppositũ huius, negatur sequela. Nam cum dicitur, q. ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo s. sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritus sanctus. Et, quia Ioannes Euangelista in doctrina fidei locum sacræ Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur q. magis Clementis q̃ Ioannis esset standum sententiæ, sed econtrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum argumẽ do dẽ Clemente & Petro, q. s. non est eadem de vtroque ratio: quia Petrus non tõ papatus, sed apostolatus, locum etiã sacræ Scripturæ tenebat, sicut nunc tenent Epistolæ eius, & hunc sensum expressè aperui in libelli illius loco allegato dicens, Præualuisset sententia Ioannis sententiæ Clemẽtis Papæ in doctrina fidei, sicut modo præualet Euangeliũ Ioannis sententiæ cuiuscunque papæ & totius ecclesiæ.

¶Ad sextum negatur sequela: q. s. frustra fuissent Concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia. n. non ppter potestatem intensiuam, sed extensiuam & pp discussionem & collationem cum multitudine uniuersali sapientum in fide, & pp indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autẽ sequelæ procedit, acsi propter habendam solam authoritatem intensiuam Concilium congregandum esset: quod falsum est. Nam licet papa solus tantæ intensiuæ sit authoritatis, quãtæ ipsæ cum residuo: non tamen tantæ extensiuæ, non tñ tantæ sapientiæ, non tñ tantæ acceptationis indubitatæ ab omnib. (ut patet de ipsis oppositum sentientibus) non tamen tantæ solennitatis (quæ animos humanos cõiter multum afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum q. a Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oportet enim ea quæ totam Ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, ut acceptabilia facillimè omnibus sint: & ad hoc multum ualent uniuersalia Concilia à probis præcipuè præclaris celebrata.

¶Ad septimum dicitur, q. quia duæ sunt leges diuinæ. s. (uetus & noua) noua est secunda ordine generationis, iõ uocabulũ illud, s. secunda lex, nouæ legi conuenire ex vi uocabuli dr: & argũ ex conuenientia uocabuli sumpsit Innocentius. Et hoc expressit, ne intelligeretur q. absolute concluderet, sed quantũ est ex vi uocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget, ut patet. cũ in uoce una latent multa. Vnde ex hac conuenientia quãdam persuasionem intendebat, quia mãdata in Deuteronomio, non ad literam, sed proportionabiliter secundum conuenientiam ad tempus gratiæ seruanda erant, qñ, ubi, &c. expediret. Vnde ipse mandatum unum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractãs, nõ ad literã, sed iuxta conuenientiã ad sacerdotiũ Petri exposuit. Nec obstat q. oĩa ueteris testi hoc modo seruari possunt, conceditur enim q. nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nois.

¶Ad octauum dicitur, q. quia ptãs Papæ directè est respũ spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: iõ suæ ptãti duo conueniunt, primò. q. non est directè respũ temporalium: secundò, q. est respectu tpalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finem oĩa ordinari debent, ẽt temporalia, ab eo procul dubio, cuius interest ad unum finem omnes dirigere: vt est Christi uicarius. primũ autem ex natura suæ ptãtis consequitur. Ex his autem sequitur, q. utrunque uerè potest determinari de papa, & quòd habet supremam potestatem in temporalibus: & quod non habet supremam potestatem in tpalibus: qm utrunque uerum est ad sanũ intellectum. Affirmatio namque est uera in ordine ad spũalia: negatio uerò est uera directè, seu sibi ipsis temporalia. Vnde nihil ex utraque decisione erroris accidit. Aduerte tamen, q. quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter: nam primum importat determinare quid credendum uel non credendum est: sñ autem determinare de qõnibus, quæ in rebus creditis accidunt, & constat, q. cum determinatur qõ aliqua secundo modo non determinari dicitur de fide, sed de tali uel tali materia ideo, cum dr, q. Papa non potest errare in iudicio fidei, non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei formaliter, quando, scilicet determinatur quid credendum uel non credendum. Contra quod nulla harũ obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: nec tamen fingere uideas, sigillatim salutæ sunt omnes.

¶Ad nonum dicitur, q. non uerisimile, sed uerum & humanæ diuinæque rõni & authoritati consentaneum est, ut homini potenti errare sm seipsum, nõ aũt ut directo à Spiritu sancto, Deus ultimam fidei decisionẽ sacra scriptura commiserit. Cũ enim non sit diffa apud Deum in uno & in multis saluare, & oẽs in Concilio præsentes sm se & proprias uires consideratiꝰ, possint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiã uel aliquẽ alium defectum, ac p hoc ad assistentiam Spũssancti recurrat, magis attestat assistentiæ Spiritussancti. & eius uirtuti, salus fidei per unum quam per totum Cõcilium: hoc. n huma næ sapientiæ opus esse ut (pp omnium Patrum concursum) illud autem solius Dei opus est & appareat. Vnitat quoque fidei unitatem quoque iudicis eius præcipui toti Ecclesiæ expostit: ut in Secunda secundæ, q. 1. art. ult. diuus Th. asserit.

CAPVT XIIII.

DIXI in eod. 9. c. rationem, quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error uniuersalis Ecclesiæ: quia tenetur sequi diffinitionẽ papæ in fide, afferens ad hoc authoritatem sancti Thomæ, & post Decretalis in c. maiores. & Iesu Christi, Ego rogaui pro te, petre.

¶OBIICITVR Negando, q. ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ diffinitiuæ papæ in materia fidei: & dicendo quòd sicut papæ præcipiendi contra euangelium, non est obediendum, ita nec sententiæ erroneæ in fide. De authoritate S. Thomæ, non est cura.

¶Ad capitulum maiores. dicitur dupliciter, primo, quòd non pro ultima & necessario credenda determinatione habenda sed regulariter ad papã est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundo (& in eodem redit) q. referendæ sunt summo pontifici causæ fidei, ut conuocet Concilium, & quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶Ad Verbum Domini, Ego rogaui pro te, petre, dicitur q. non pro sola persona petri, aut successoribus orauit Chrs ne deficeret fides eius, sed pro uniuersali ecclesia p petrũ repræsentata.

¶RESPONDEO, Negationem illam cõsuetudo ecclesiæ authoritatesque sanctorum confutant, & ignis experientia comprobaret, si quis non teneret, quod sola Rom. ecclesia determinaret tur, hæreticum esse, ut patet, extrà, de hæreticis, ad abolendam in textu & glossa. Et hæc responsio manifestat, ad quid fateantur ipsimet se inclinare oportere, defendendo subiectionem papæ reliquo corpori ecclesiæ, uel Concilii.

¶Quod autem additur, q. sententiæ erroneæ, sicut nec præcepto diabolico adhærendum esset uerissimum est, sed nihil obstat quoniam ex his nihil aliud q̃ conditionalis ueritas habetur, s. si determinaret erroneè, si præciperet contra euangelium, nõ audiretur. Hoc. n non solum de papa, sed de angelis sanctis uerissimum est iuxta illud, si angelus de cœlo euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quòd antecedens, aut consequens possit esse uerum, ut patet.

¶Quòd authoritas sancti Thomæ paruifiat, nonnihil est: qm ecclesia non paruifacit. Sed esto, quòd sanctus thomas paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati ẽt paruifient. Hier. n. quoque dicens ad Damasum (ut habetur 24. quæstione. 1. canone, hoc est fides) si hæc nostra confessio apostulatus tui iudicio comprobatur, quicũque me culpare uoluerit, se imperitũ, uel maleuolum, uel ẽt non catholicũ, non me hæreticum comprobabit. manifesteque in his uerbis contestant, q. ex approbata fidei cõfessione à papa aliqs obstãs nõ catholicus sit, paruipẽdẽdꝰ erit.

¶Ad expositionem uero dictam de. c. maiores. dicitur, q. literæ contradicit. Nam textus causam quare ad petri sedem sit recurrendũ, assignat ueritatem petri in confitendo fidem & indefectibilitatẽ eius in eadem pp orõnem Christi. Ex hac enim causa manifeste sequitur q. ideo ad papã referẽdas esse maiores causas dr, quia ipse cõstitutus est indefectibilis iudex fidei

Et quia eum, qui certus, est, amplius certificari non oportet, sequitur quod sententia papæ in fide est finalis determinatio & necessario credenda, siue illa Decretalem. & sic vtraque expositio fuit. Quòd autem de oratione Christi pro Petro dicitur, pôt bene & malè intelligi. Malè quidem si intelligatur quòd Christus pro ecclesia, siue cū papa siue sine papa orasse se dixerit, quoniā expresse Christus dixit hęc uerba Petro, vt distinctio ab aliis, vt patet ex contextu, inquit enim Lucæ 22. Simon ecce Satan expetiuit uos, ut cribaret sicut triticum: ego aūt rogaui pro te, vt nō deficiat fides tua: & tu aliq. ādo conuersus cōfirma fratres tuos. Vel manifestè patet, quòd distinguit tentationis aūt ab oratione quo ad hoc, quod communiter expetiti erant, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit uos, ego aūt pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quod Petro commisit vt confirmaret alios. tāquā diceret, Ego tui, tu autem aliorū curam habeas. Bene aūt si intelligatur Dominū orasse pro Petro & aliis, diuersimode tamē. Pro Petro quidem immediatè, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro aliis autem in Petro ipsorū capite. Et in hoc sensu magis cōfirmat intentum nostrum ut patet. Et ut unico verbo dicam, si hæc autoritas de Petro & successoribus uerificatur (ut dictū. c. maiores affert) satis habetur intentū quod Petri sedes non pôt errare in fide propter Christi orationem. Et cūm hoc non sit uerum de errore personali, sequitur quod verificatur de errore iudiciali.

CAP. XV.

DIXI in eodem 9. ca. exponendo illud Hiero. Si authoritas quæritur, orbis maior est urbe. quod uerum est quo ad multas puta merita, uirtutem, scientiam. & in proposito uigorem consuetudinis, &c.

¶ OBIICITVR, tu glossas de maioritate meritorum, & Hierony. non dicit, si merita quęrātur, sed si authoritas quæritur & sic de maioritate potestatis, non meritorū loquitur.

¶ RESPONDEO, satis diminutè glossa mea adducitur. nam (ut patet in libello) ego dixi quod dictum Hiero. uerum erat quo ad multa: puta, meritum, scientiam, &c. & quod in proposito & ad literam Hiero. loquitur de uigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad auctoritatem consuetudinis plurimum ualent: quia consuetudo non uirorum malorum, sed uirorum sanctorum, maximæ est in Ecclesia Dei authoritatis, & proponit imitāda. Et propterea stando ēt in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: ut quia orbis maior est urbe in authoritate cōsuetudinis propter maiora merita orbis quā urbis, ideo consuetudo orbis, qua diacони subesse, non pręesse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicēdo, si authoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat sermo. s. de loco diaconorum. maioritatem meritorū nō potestatis in causam authoritatis afferebat Facilè tamē cōcedentibus in uerbis dici potest, quòd orbis authoritas maior est extensiuè, non intēsiuè authoritate urbis. & similiter potestas.

CAPVT XVI.

DIXI in eodem c. 9. multas authoritates ex li. decretorum quòd Papa non habet superiorem in terris.

¶ OBIICITVR duabus glossis. Prima est, quod intelligitur hoc in criminibus non scandalosis ecclesię. Secunda est, quod intelligitur hoc regulariter; quia regulariter ad superiorem summi Pontificis Concilium, scilicet recursus haberi non potest.

¶ RESPONDEO, quod prima glossa est uoluntaria & falsa. uoluntaria quidem, quia ecclesiæ Canonum, aut Sanctorum authoritate non roboratur: falsa autē, quia fit exceptio de solo crimine fidei. Constat enim quod ab uniuersali cum una exceptione facta non nisi falsu alia exceptio fit. Cum ergo solū infidelitatis crimen exceptum ab uniuersali sit, restat ut alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem glos. manifestè falsa conuincitur ex eo, quòd etiam de crimine hæresis papa diceretur nō habere superiorem: quoniam regulariter Concilium non est cōgregatum. Tertia autem glossa quòd authoritates istę sunt summorum Pont. qui ut in pluribus fimbrias suas nimis extendentes, sinibus tribuerunt quòd ecclesiæ est proprium: quia nō procedit de Theologiæ aut sacrorum Canonum, &c. autoritate, quā bene sonet, aduertat qui notat in quanta ueneratione Decretales summorum Pontifi. in ecclesia sunt. & tantò plus quantò multorum sanctorum Pontific. in authoritates refutādæ sic essent: ut patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quòd ecclesiæ Dei, secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in euangelio Math. 18. & quod in ecclesia, huiusmodi non est talis potestas.

¶ OBIICITVR, quòd Dominus ibidem dixit, Si ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim ecclesię iurisdictionem ostendit in effectu, scilicet in pœna excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quæcunque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quòd pluribus in ecclesia nomine contentis, dabat illam potestatem.

¶ Affertur ēt ad hoc usus primitiuæ ecclesiæ, quando act. 15. diffinitum est ab ecclesia, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris uobis imponere, &c.

¶ Affertur tertiò autoritas Gregorij. quæ ponitur in c. sicut sancti ubi Gregorius fatetur se quatuor Concilia illa. scilicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. uenerare sicut euangelium; & subdit causam, quia dum uniuersali sunt constituta consensu, & non illa destruit quisquis præsumit absoluere quos ligant, aut ligare quos absoluunt. ecce, quod non dicit, quod summus Pont. sed uniuersali consensu: nec quos Pontifex ligat, sed quos illa ligant.

¶ Quarto, ad hoc est canō, decreuit 80. dist. ubi dicitur, Decreuit sancta synodus & non dicit, decreuit summus Pontifex.

¶ Quinto, capitulum nimis. de iureiurando. ubi authoritate sāctis Conciliis, non propria summus Pontifex præcipit.

¶ Sexto: ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de thesauro ecclesię & non Papæ: ergo à fortiori ecclesia potest dispensare.

¶ Septimo, ecclesia potest condere canones latæ sententię, depositionis, excommunicationis: ergo Antecedens patet de Cōcilio Carthaginen. in c. placuit. 8. quæst. 1. & habetur extrà de clericis non residentibus. in ea. ea gesta.

¶ RESPONDEO, Et ut his & similibus respondendi uia detur, quatuor puncta prę oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi authoritatibus assigno. Primum est, aliud est ecclesiā seu synodū habere potestatē plenariam ratione partis (puta capitis, sicut homo uidet, audit, &c.) & aliud est ecclesiam, seu synodum habere eandem ratione suæ totalitatis. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediatè à Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiā, seu synodum habere potestatem & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet uicarii principis sui: potentia enim actiua, cūm dicatur non absolutè, sed respectu passiuæ, (ut patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissimè est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne à primo in secundum oratio declinet. Quartum est. Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam, seu synodum acephalam seu truncam habere eandem Et propterea cauendum est ne à primo in secundum oratio declinet.

¶ Ex his siquidē quatuor sapienter dispensatis, uniuersa quæstionis istius argumenta facilè elucescunt: sic, ut nullū forte obscurum relinquatur. Ad singula tamen descendendo respōdet. Et ad uerba Dni, Ma. 18. dr (vt iam probatum est) quod Dominus non dat ibi ecclesiæ authoritatem, sed significat eam habitura potestatē: non explicando ibi quomodo habitura sit. & an sit ratione totā primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali nō cogunt ad auctoritatē ecclesiæ rōne suę totalitatis: imo absque determinatione ad hunc uel illum modū potestatis ecclesiæ. s. ratione totius uel partis oportere intelligi: ex hoc conuincit, quod utroque mō uerificari possunt: ut patet ex dictis. constat enim euidenter nō cōe duobus abstrahit ab utroque. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarū futurā, & ad pluralitatē conuenientium in ecclesia, ad cōferendū discutiēdū, probādum, &c. & ad pluralitatē accumulātiū suas auctoritates in cōi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstāt dictis.

¶ Ad sm ex primitiua ecclesia, dicitur, quod gratis concedit ecclesiam statuisse, sed an potestate partium (puta reum Apostolorum) an communitatis per accumulationē in cōmuni, an aliquo alio modo (puta a Christo immediate, ut illi falso putāt) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista auctoritate, & ceteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua. s. ecclesia, seu synodus habet immediatè à Christo potestatē, nec hī ista negatiua, Synodus non habet potestatem à Dño mediante papa. Et de affirmatiua quidē ex eo constat: quia, cum multipliciter possit uerificari synodum habere potestatem, ut patet ex dictis, & ex his nihil aliud habeatur. nisi quod synodus habet potestatē, oportet hoc sic communiter intelligi, ut à singulis huiusmodi sensibus determinate abstrahat. De negatiua aūt ex eadē r. dice constat: quia scilicet synodū habere potestatem, non oportet quod intelligatur determinatè ad illū modū, quo excludatur habere potestatem à Domino mediante papa, ut cōtingit quando per accumulationem ecclesia habet potestatem, quia omnes partiales potestates sunt à Petro, & communicatio pote

statis

statis suæ cum aliis ab eodem est, qui solus à Domino, utpote eius uicarius immediate potestatem habet: & ratione eius solius synodus integra potest verè dici, quòd habet immediate potestatem à Christo domino.

¶ Ad authoritatem Gregorii dr, q. causa reddita à Gregorio manifestè fauet intento nostro: quia non reddit pro causa authoritatem immediatè datam à Christo, sed uniuersalem consensum: ac per hoc & ipsius summi Pontificis, qui caput est & propterea seipsum negaret Papa, illa negans ut ibi dr. Ex hac quoque Gregorii ratione habetur quod diximus, q. authoritas synodi includit caput: alioquin non faceret uniuersali consensu quæ facit. Et innititur q. ptãtem habet à suis partibus, ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac authoritate nihil aliud habet, nisi q. synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

¶ Ad quintum verò dicitur: q. cũ synodus integra hẽat ptãtem vniuersalem, quocunque eã modo contingat, & authoritas, quę est ipsius papę absolute, & vt propria sit ipsius synodi pro tunc, & vt communicata, quemadmodum quilibet alius posset uerè dicere authoritate sacri Concilii, statuo, &c. ita ipse papa, cum nõ sit deterioris conditionis aliis. Neque. n. per hoc, q. affirmat se synodi authoritate facere, negat sua se authoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia authoritas synodi de necessitate claudit in se authoritatem capitis. Neque rursus per hoc, quod affirmat synodi authoritate se facere, affirmat se aliena authoritate facere: licet. n. synodus sit aliud a papa, sicut ecclesia alicuius episcopi differt ab episcopo: non tamen oportet, q. ptãs ecclesiæ sit aliud a ptãte episcopi, sed una & eadem potest esse utriusque diuersimodè: episcopi vt propria, ecclesiæ ut cõicata. Et per hoc etiam patet, q. per hoc, q. affirmat se sacri Concilii authoritate facere, non propterea affirmat se minorem in authoritate. Et quamuis hæc satisfaciant, uerũtamen condescendendo multorum sensui, scito q. dupliciter papa potest dici minor synodo secundum potestatem, s. extensiue, & quasi intensiue secundum quid: extensiue quidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tantæ multitudinis, intensiuè uero secundũ quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quia communicat papa concilio, quasi proportione sua. Papa. n. præsens synodo non intelligitur, ut prędictum est, totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suæ potestatis quãtum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis papæ, & reliquis potestatum aliorum fit una potestas, quasi intensiuè maior q̃ id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autem quasi intensiue: quia potestas illa papalis, eo q. cõicatur ut limitata sic, ut cum aliis potestatibus possit uelut quædam singularis potestas accumulari: intelligitur & superari a tota, pro quanto tota potest uniuersale statutũ condere, diffinire, &c. q. illa ut sic non potest per seipsam solam. Sed qm̃ tota potestas synodalis non plus potest q̃ ex singulis hmõi potestatibus habeat: ideo non simpliciter, sed quasi intensiuè maiorem appellaui. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplare ptãtem legatorum papæ in synodo, quando per legatum papa synodum celebrat, & uidebis clarè, q. quia papa tunc non erigit legatum illum in papam: sed potestatem committit quantam oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia papæ in synodo non hr q. plus suæ ptãtis synodo impertiatur quam oportet, q̃ eius maior dignitas, & infallibilis assistentia Spiritussancti in synodo quoad ea quæ sunt fidei, præsentiam papæ per seipsum consequantur. Vnde quamuis non cogamur, possumus tamẽ dicere q. papa tanquam minor extensiue & secundum quid intensiue synodo, authoritate sacri Concilii dicitur facere, quod tñ de plenitudine suæ potestatis posset & facere & tollere. &, qm̃ uerba prædicta (s. facere authoritate synodi uel Concilii) in papa hñt speciem minorationis, ideo à sacris Canonibus non sũt extensa: sed more similium locutionum sunt piæ interpretationi relicta, & quasi correcta, dum papa in Concilio dicit, Statuimus sacro approbante Concilio: approbare. n. commune est potestatis, sapientiæ, consensus, nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit, ut patet.

¶ Ad sextũ dr, q. licet ecclesia integra possit dare indulgẽtias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, unde fiunt indulgentiæ: ut pp cuius utilitatem est, non tñ eius sunt ut domini, sed qm̃ ipsa est serua Dñi Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quæcunque mandaui uobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad uicarium Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶ Ad ultimum iam patet, q. gratis concedimus, synodum quæ uerè synodus est, s. integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quæstio, sed de modo habendi, ut patet ex dictis. Et hæc sufficiant ad similia.

CAP. XVIII.

DIXI in eodem 12. cap. q. ex hoc, q. Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, Subditum esse, ut patet de Spiritusancto.

¶ OBIICITVR, ista consequentia est optima, Spiritussãctus mittitur à Filio, ergo est ab eo, uel eo inferior: & sic oportet fateri, q. Petrus est ab ecclesia, ex quo non est inferior.

¶ RESPONDEO, Quod consequentia illa, quæ uocatur optima, non est uerè optima, cum non sit bona gratia materię, qm̃ Spiritussanctus mittitur à seipso, (ut patet in primo sen. di. 16.) & tamen nõ est à seipso nec inferior seipso. Et similiter. Filius mittitur à seipso, imò etiam filius mittitur à Spiritusancto, q. est a Filio: ut patet in eodem libro distin. 15. Et quia consequentia non est bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, uel est ab ecclesia.

CAP. XIX.

DIXI in eodem cap. 11, q. ex 36. q. 2. c. placuit. iuncto can. tria. habetur q. Hieronymi authoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Concilio.

¶ OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum Concilii intelliguntur pro diuersis temporibus: & q. uerba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

¶ RESPONDEO, Quòd licet certum sit, q. Hierony. absolute & non secundum hoc uel illud Concilium futurum loquatur, & q. Concilium generale posset prohibere quod non est absolutè prohibitum, uerba tamen Concilii non tanquam constituentia, sed declarantia ius, sumpta Hieronymi authoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non q. non posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur siue authoritate Gratiani, siue quacunque alia, q. Hieronymi authoritas præualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta Concilii authoritatem seruat ecclesia.

¶ Quòd autẽ computentur uerba Gratiani inter paleas ab arguẽtibus nihil obstat, quia oportet q. ab aliis, & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAP. XX.

DIXI in eodem ca. 12. ex authoritate Decretalis de electione in c. significasti, q. Concilia a papa authoritatem habent.

¶ OBIICITVR, Dicendo, q. illud est intelligendum de concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter authoritate Romani Pontificis congregatur, sed ex quo congregatum est, siue authoritate Romani pontificis, siue alias habet immediatè authoritatem a Christo.

¶ RESPONDEO, Quòd expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia à Rom. ecclesiæ authoritate, q. facta sunt, & q. robur acceperunt. & primum, ut patet, refertur ad ipsum Congregari: secundum autem nisi superfluat, ad authoritatem congregati. Et conuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius, quia reddit rationẽ, quare conciliorum legibus Apostolica sedes non subest: si. n. dependerent concilia tantum in congregari à papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil ualeret ratio assignata ad intentum inferendũ. Patet itaque manifestè q. ex hoc, q. Concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur, Ergo non præfigunt legem papę: quia stat, q. congregata præfigant legem, si congregata non pendent ab ipso.

CAP. XXI.

DIXI in eodem 12. c. q. concilium uniuersale legitimè congregatum errare potest diffiniendo papa ab eo, aut non consentiente, & quasi dixi q. põt errare eodem modo in his, quę sunt fidei.

¶ OBIICITVR, Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum, quæ sunt fidei, & ipsi promittitur, Quod docebit vos Spiritussanctus omnem ueritatem.

¶ In cuius signum act. 15. ponitur Spiritussanctus præsidens concilio Apostolorum, cum dicitur, visum est Spiritusancto & nobis, & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

¶ Hoc satis innuere uidetur August. euangelio non crederem nisi me authoritas ecclesię admoneret.

¶ Et in sexta synodo (ut patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo, ut ammodo confirmata & rata fiant canonum Apost. 85. capitula. Hoc quoque deduci potest ex illo, Ecce, ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur. Concilium enim generale repræsentat Concilium Apostolorum & seniorum.

¶ Hoc idem patet ex eo: q. quilibet fatetur se credere in unam sanctã ecclesiam catholicam: ex hoc. n. sequitur q. ad eã ultima decisio eorũ quæ sunt fidei, spectat. Cum. n. papa fatetur se credere in unã sanctã ecclesiã, non dicit se credere in semetipsum.

¶Præterea, Ecclesia uniuersalis non potest errare in fide: & Concilium gaudet eodē priuilegio, quo ecclesia repræsentata ficut eadem potestate. Imo cum ecclesia vt dispersa nullū actū iurisdictionis exercere possit, nec aliqd sententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniēdo ei cōpetere dēt, vt cōgregatę in Cōcilio.

¶Et si dicatur, ꝙ papa repræsentat ecclesiam sicut Concilium, diceretur ꝙ papa repræsentat Ecclesiam remotè, Conciliū autē propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet ecclesia saltē sufficienter vocatus: & priuilegium ecclesiæ transit in concilium immediatè, eam repræsentans, non autem in summum Pontificem.

¶RESPONDEO, hæc obiecta dupliciter deficiunt. & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionibus cōis. Defectus omnium obiectionū est, quia a cōcilio declinant ad concilium, secluso Papa. Ex cuius proprio priuilegio (Concilium quippe gnāle sine papæ consensu nō diffinit) constat ꝙ non uniuersali cōsensu diffinitio illa facta est, cum papa supremū in ecclesia Dei teneat locum, officiū, & regimen et uniuersale. Quod autē uniuersali consensu diffinitū non est, proculdubio à Concilio ut ecclesiam uniuersalē repræsentante, diffinitū nō est. Dico igitur, ꝙ propositio dicens, ꝙ cōcilium generale non potest errare, in iudicio fidei, est uera simpliciter & absolutè de concilio iudicante in fide cum papa, & non est vera de concilio Acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionē: sed quātū ad vim ipsarū obiectionū, in spāli dē. Et ad primam qdem, ꝙ ad concilium gnāle spectat vltima decisio fidei dē quod hoc uerificatur de concilio ratione capitis, sicut de homine ꝙ videt rōne oculi. Et ꝙ hoc sit verum, patet de Concilio Arimineñ, & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Ario, secundum autem etiam errauit in fide cum Eutychete.

¶Et quod amplius est notandum, illud secundum fuit etiā authoritate apostolica congregatum: & in neutro consensit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Ephesino quidē secūdo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedon. synodi. De Arimin. verò patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 5. c. 39. Ex effectu igit̄ manifestū est, ꝙ verbū Domini, Spiritussanctus docebit uos oēm ueritatē, non dictū est Concilio dissentienti a papa, quamuis legitimè congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decertāt, ut caueant, & à sensatis non recedat iudicium.

Alias decernent.

¶Ad sm̄ dē, ꝙ et si Concilium illud Apostolorū, &c. fuisset Concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi quod concilio integro cum Petro præsente & primo Spiritus sanctus præsideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitū sit, & quod non fuerit generale Concilium illud, in libello illo diximus.

¶Ad tertium patet etiam, ꝙ Aug. dixit. Nisi authoritas me admoneret Ecclesiæ: & non dixit ecclesiæ acephalæ.

¶Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi cōtra asserentes, quia canones Apostolorū quiuis a synodo confirmati eua onerūt: hoc. n. non facit ad celsitudinem potestatis synodi quam illi intendunt.

¶Ad quintū dē, ꝙ ad literam loquitur de ecclesia uniuersali, quæ nunquam deficiet: hæc. n. est, q̄ succedit Apostolis, & aliis quibus Dominus loquebat̄. Ab ecclesia autē uel etiam concilio eam repræsentante, ad Concilium acephalum, non ualet argumentum.

¶Ad sextū dē, ꝙ antecedens assumptū ex articulo fidei de una sancta Ecclesia pōt dupliciter legi, s. cum præpositione: In (dicēdo, Credo in vnam sanctam ecclesiam catholicā) & sine illa præpositione, ꝙ melius indicat diuus Thomas, dicendo, Credo unam sanctam ecclesiam catholicam. Et siquidē dicatur, Credo in unam &c. sumitur Ecclesia pro ecclesia integra, corpore, s. & capite, quod est Christus dñs: ratione cuius in ecclesiam dicimus credere. Et tunc optimè ualet consequentia: ergo ad huiusmodi ecclesiā pertinet ultima decisio fidei, & ꝙ papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro ecclesia in terris, ut iungitur Spirituisancto, ratione cuius dicimus credere in ecclesiam, ut D. Thomæ placet. Et sic etiam patet, ꝙ optimè ualet consequentia, ꝙ ad ecclesiam catholicam iunctā Spirituisancto, ut sic spectat ultima decisio fidei, & quòd papa non dicitur propterea credere in seipsum, sed in Spiritumsanctum, ut est ecclesiæ rector, sed non ualet ulterior cōsequentia, ergo ecclesiæ acephalæ. Si autem legatur sine præpositione, ut dicitur vt suprà, ꝙ creditur una sancta catholica ecclesia: sed non ualet, ergo ecclesia acephala. Et conceditur, quod ad unā sanctam ecclesiam catholicam spectat ultima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec Papa credendo ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum: in cuius signum ān de deuiaret, si non crederet officium suum.

¶Ad septimum dicitur primò, ꝙ Concilium etiā integrum nō admitto gaudere de necessitate priuilegio personali ecclesiæ, quale est esse semper in ecclesia fidem formatam. qm̄ de ecclesia hoc constat, de Concilio autē nullibi inuenisse me fateor authentica authoritate firmatum, quamuis rationabile sit de facto ita esse, ꝙ s. in aliqua persona concilij sit fides formata. Dē secundò, ꝙ non posse errare in fide, iudicialiter est priuilegiū ecclesiæ ratione capitis, ad quod spectat iudicium. Et ideo non est priuilegium ecclesiæ acephalæ, nec ecclesiæ, idest collectionis fidelium, ad quā non spectat potestas iurisdictionis, quam tamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium tm̄, concilium repræsentat, & cui promisit Dñs ꝙ secum esset. & ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac si ecclesiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constet ꝙ sicut iurisdictio conuenit ecclesię ratione capitum, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, s. iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem ecclesiam, ideo conuenit ecclesiæ ratione capitis, cui commissa est cura uniuersalis ecclesiæ: sicut alii actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dē ergo tertio formaliter, quod Cōcilium integrum gaudet eodem priuilegio officii non personę, quo gaudet ecclesia, & eodem modo, s. ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo, sed ex hoc magis habetur intentum. & concedo gratis, ꝙ infallibitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed a Domino Iesu, cuius caput uices gerit.

¶Quod autē dē de repræsentatione immediata & remota duo importat, s. repræsentationem ecclesiæ per Papam & Conciliū, & modum repræsentādi. & quo ad repræsentationem dicitur, ꝙ inter Papam & Concilium tanta est in hoc differentia, quòd Concilium repræsentat uniuersalem ecclesiam integrā, hoc est corpus cum capite, proportionaliter, sic ꝙ caput Concilii repræsentat Christū caput ecclesiæ, & corpus Concilii corpus ecclesiæ. & hic est uetus & indubitatus sensus, quo Concilium uniuersalem ecclesiam repræsentare dicitur, & à Domino immediate potestatem habere. eccl siam autem in tertio positam Concilium integrum quo ad potestatem repræsentare dicitur, pro quanto omnis ecclesiæ potestas in eo inuenitur per seipsam, uel in sua uicaria. quo ad uota uerò, quia intelligitur in ipsum consentire omnium personarum ecclesiæ uota, ut patet ex author. Gregorii supra inducta. papa autem uniuersalē ecclesiam integrā, & in tertio ecclesiæ potestatem & vota difformiter repræsentare inuenitur, nam caput Dñm, s. Iesum Christum participatiuè, papatum in seipso formaliter, reliquæ ecclesiæ potestatem & uota eminenter repræsentat. De dña autem obiiciendo tacta, totum oppositum est: quia dum ratione prælaturæ Concilium ecclesiam repræsentare dicitur, & solus papam immediatè a Christo prælatus est, reliquum autem ecclesiæ corpus a Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere ꝙ papa immediatius repræsentat ecclesiā, quàm Concilium: quia papa, mediante solo Christo, Concilium autē mediante Christo & Papa.

CAP. XXII.

DIXI in cap. 13. ꝙ potestas applicatiua papatus ad personā regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio, seu ecclesia, & in cap. 6. idem sub aliis uerbis, s. ꝙ potestas electiua Papæ in papæ potestate est. & articuli ad hoc utrobique, duo argumenta. Primum ex facto Petri 8 quæst. 1. capit. si Petrus. Secundum ex eo quòd papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus sit irritus.

¶OBIICITVR Contra quatuor, s. contra hoc, ꝙ talis potestas est in papa, & contra hoc, in casu tantum est in ecclesia, seu concilio, & contra utrunque argumentum.

¶Primo ergo arguitur contra primum ex Ocham. Si potestas electiua papæ esset in potestate papæ, sequeretur, ꝙ papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quod est impossibile. ergo. & tenet sequela, ponendo ꝙ mortuis, uel priuatis electoribus papa non ordinare electores. & si dicatur, ꝙ in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contra, quia tunc sequeretur qđ ecclesia esset superior papa, qđ tu negas. & tenet sequela, quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluit̄ ad alterum, nisi sit simpliciter & absolute superior. potestas. n. papalis non deuoluitur ad episcopum ex negligentia papæ nō prouidentis alicui beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, quæritur a quo hēt immediate: cum a seipso non habeat. Si dicatur a Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri quod in illo casu habeat, & non regulariter.

¶Scdō principaliter arguitur ex Armachano. Nō est uerisimile, ꝙ Dominus uoluntati unius hominis commisisset præter electi-

electiuam summi Pontificis: quia posset euenire, q̃ una progenies diceret, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine uitæ suum consanguineum subrogaret.

¶Tertiò, quia sequeretur q̃ etiam potestas destitutiua Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parē haberet imperium. Et rursus quòd Papa posset constituere q̃ Papa hæreticus a duobus uel tribus deponi posset. Et tenet sequela. quia per easdem causas habent generali & destrui potestates illæ.

¶Quartò, si in Papa esset potestas electiua Papæ, uel ergo est in eo potestas illa sic, q̃ per semetipsum potest successorem eligere uel solum, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc tamen nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, q̃ esset in potestate duorum facere quòd alternatiuis uicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia unus Papa pro sua uoluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter religet eundem, & sic deinceps.

¶Quintò, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem per nicciolam Ecclesiæ: sed (vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciosum, quòd aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶Contra rationem ex facto Petri allatam, dr̃ primò, q̃ Petrus non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dr̃ secundo, q̃ hoc fecit instinctu Spiritussancti: quo et præuidit mortem. Dr̃ tertio, q̃ Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus est pastore, potest Papa moriens instituere successorem.

¶Contra rationem adductam ex hoc q̃ Papa statuit circa actum electionis et electores determinando, &c. dr̃ q̃ Papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed Ecclesia uniuersalis in sacra synodo in ca. in nomine Domini, vbi Nicolaus Papa non propria authoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea ubi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifeste, uniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & aliis eam committere.

¶RESPONDEO, Et primò declaro sensum uerborū meorum in libello illo: secundo quin in hac materia mihi uidetur uerius: tertio satisfacere curabo obiectis.

¶Quo ad primum nunquam dixi, q̃ Papa pōt sibi eligere successorem, nec q̃ ptās electiua Papæ sit in Papa formaliter, nec q̃ potestas applicatiua papatus ad personam sit in Papa formaliter: sed dixi q̃ huiusmōi potestas est in Papa regulariter: & principaliter. Constat namque apud uiros doctos q̃ multa sunt in potestate superioris quæ non sunt in illo & eius potestate formaliter: & quæ tñ non pōt per seipsum immediate facere. Sunt .n. in intelligentiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorū & earum potestates, non tñ formaliter, nec sic q̃ possint earū actus per seipsas exercere, sunt in corporum cœlestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tñ formaliter nec sic q̃ eorum opera possint per seipsa exercere. Stat igitur, q̃ huiusmōi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & non sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo uerba mea in hoc sensu, q̃ potestas electiua est in potestate Papæ uirtualiter, ita eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & q̃ est in potestate papæ regulariter, id est ordinario iure, ad dr̃iam ecclesiæ uiduæ: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiam eiusdem Ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solum eligere, sed facere electores & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum quia eius est potentia, cuius est actus, ut dr̃ in De Somno & uigilia, & electionis Papæ, actus simpliciter & absolute non est papæ, ideo potestas electiua papæ non cōuenit formaliter Papæ. Probatur minor, Electio Papæ est actus factiuus quantum ex se est tunc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc Papā. Et tenet consequentia: quia quod fit, nō est si in esset, iā non fieret. Tunc ultra, Ergo elector papæ non est papa, & tenet sequela: quia elector præsupponitur tñ nām electionis, & est simul tpe cum electione. Tunc ultra, Ergo actus electionis papæ, non est papæ & tenet sequela: quia electio papę est actus electoris papæ. Ex hoc igit̃ patet, q̃ potestas electiua papę, cuius actus simpliciter & absolute est electio factiua ex natura sua, tūc papa, nō est in potestate papæ formaliter. Et confirmatur authoritate cōsuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, ut electiones Pastorū non fiant nisi uacationis tpe, nec non diuinæ sapientiæ suauiter oīa disponentis: quæ dicit, Sufficit diei malitia sua: ... dies solicitus erit sibiipsi. In subiecto igitur oportuno, tpis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & non in Papa: qui solum præueniendo solicitudinē crastini diei eligere potest: ut patet. Subiectum huiusmōi electiuæ potestatis formaliter, iuxta Peripateticam & Apostolicam simul authoritatē, quia inuisibilia ex inuisibilibus cognoscenda a nobis sunt, ex ipsi⁹ electionis act⁹ exercitatione inuestigandū est. Apparet ad eā absque ulla ambiguitate, q̃ electio papæ ad Romanā Ecclesiam spectat cōputando in ea Romanā ecclesiā, b pos & Cardinales, qui uelut suffraganei Romani Archiepiscopi introducti sūt. Et ppea cessante omni humano statuto certisque existentibus Ecclesiæ Romanæ membris, in eadem regulariter est potestas electiua papæ, non minus q̄ in cæteris Ecclesiis potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo .n. q̃ Christus Dñs Romanam ecclesiam elegit in Petri ecclesiam propriam, dum tpis ne ex Roma, sicut ex Antiochia papatum transferret, inhibuit, dicens, Venio Romam iterū crucifigi, Ecclesiæ Romanæ potestatem electiuam papæ non positiue, sed negatiuè, hoc est oppositum non ordinando concessisse dr̃. In casu aūt incertorum electorum, Ecclesiæ uniuersali eandem potestatem eadē ratione, quia s. est Episcopus uniuersalis ecclesiæ, & eodem modo, s. negatiue dedisse intelligitur. Ex statuto aūt humano, apostolica authoritate contractum per uiam determinationis positiue est subiectum potestatis electiuæ ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. Papa enim ex eminentia potestatis, curæ ac regiminis uniuersalis, potest de electiua potestate decernere: ipsamque sic dirigere & ordinare, ut contrario modo faciendo, irrita sit in suo opere & subiecto: ut patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertium, ad ideo obiecta pro quanto militant aduersus hæc, dr̃ ad primum, q̃ impossibile est ecclesiam relinquī absque papa & potestate electiua papæ: qm̄ decedente papa absque ullo decreto, de hoc negatiuè relinquit potestatē electiuā ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus, electus creditur. Rñsio quoque data, q̃ per uiā deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personā esset in ecclesia uniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione pp negligentiam, contra quam obiicitur, sed cōiter, & ppea nō sic arctatur Deuolutionis uocabulum, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis siue cuiuscumque alterius modi in hac sententia uiam includat. Vñ nō super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorum electorum fundaui: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existentibus siquidē certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesia uniuersalis: defuncti aūt nibus Cardinalibus Romana ecclesia, a qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tñ pars clauditur in toto, & in ecclesia uniuersali clauditur ecclesia Romana, si Conciliū gñale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu papā, uerus papa esset ille qui electus sic esset. A quo aūt ecclesia Romana, aut ecclesia uniuersalis haberet in casu ptātē electiuā papæ, & non regulariter, facile patet. Nā cōstat quod haberet a Christo, & eius uicario negatiue: quia, s. neuter ordinauit oppositū, & Christus Dñs statuit Petrum in successoribus ppetuū. Stante siquidem hoc secundo, cū successio carnalis in nouo testō concilio castitatis, maxime cōueniēti pfectissimo statui, qualis papæ est, dissonet, uoluntaria quoq; quasi adoptio uel institutio successoris suam ecclesiæ dispositioni adoeseretur, uia electionis perpetuandus relinquitur successor Petri, proculdubio ab ecclesia sua, quę quia est Romanę & uniuersalis, nisi ipse papa determinet, qui Romanā & uniuersalē ecclesiā repręsentent in eligendo, determinationi ipsius Petri & Dñi, qua facto, morte, s. petri in Episcopatu Romano determinatū est, q̃ Ecclesia Romana repręsentet Ecclesiā uniuersalē in electiua potestate, ut patet si secludamus oē ius positiuū per intellectum, & aspiciamus ad Ecclesię antiquę consuetudinem, standum est. Vnde non oportet solicitari de authore potestatis electiuę in casu, & non regulariter in Ecclesia.

¶Ad sc̄m dr̃, q̃ non est contra sensum declaratum. Argūm tñ nō est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura, potestatis sed ex abusu: ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas uniuersalis rectè commissa posset uni homini.

¶Ad tertiū dr̃, q̃ quia quęlibet potestas Ecclesię est inferior potestate papę cui rel. quę subiacent potestates, nullum inconueniens uideo concedere, q̃ in papę potestate eminenter contineatur potestas et depositiua papę hęretici, & q̃ posset constituere & q̃ a collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur q̃ par in parem habeat imperium: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶Ad quartum dr̃, q̃ proprie loquendo, neutro mō est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores, & modem eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductum respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶Ad quintum dicitur, q̃ non potestas, sed abusus potestatis,

si data esset à Christo: esset perniciosus. Ad obiecta uero cōtra rationem ea facto Petri dicitur, quòd prima glossa uidet contra textum dicente tradente sibi Petro, & non dicit ordinate, q sibi traderetur. Secunda vero glossa acceptari potest quatenus non sit autentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritussancti, sed Domini uoce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentiæ potestatis Papæ fauet, ne patet: sed quomodo tunc fuerit talis necessitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quod vel uiata secundam gl instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, in Ide eminentia potestatis (propter quod dissolutum à Spiritusancto dicitur factum Petri, nō semper erunt Petrus & Clemens) uel potius quàm tanquam incertum factum, authoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis quibus quilibet eorum rexit ecclesiam Romanam ante Clementem, testari uidetur, quod uerba illa Ioannis Papæ tertij tāquam narratiua crediti facti accipienda sint, & non ut authorizantia factum quod narratur propter quod authoritate illa vtimur, Vt ualeat quantum ualere potest. Accedit ad hoc uersus in glossa ibidem de Clemente dicens.

Dissipat hoc mundus quartus fuerit ne secundus

¶ Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quod Papa statuit de electoribus Papæ, dicitur q mani feste constat ex illo can. in nomine Domini, quod propria authoritate papa illud statuit in synodo: ut patet ex illis uerbis, Venerabilis Pōtifex decernens authoritate apostolica, inquit. Mirū est aūt, q arguēres non aduerterint grāmaticā constructionem in sequentibus (ubi dicitur, Quapropter instructi prædecessorū nostrorū, aliorūque sanctorum Patrum authoritate, decernimus, & obedite, &c.) & dixerint propter uerba, q papa nō propria, sed sanctorum patrū authoritate statuit: cum ly Authoritate, determinet ly instructi, & non ly Decernimus, unde solidum stat, q Papa authoritate propria statuit illud fecit Quāuis ēto la statuta de electione papæ, q summus Pontifex etiam in synodo fecit, propria authoritate fecerit: & sancti Patres in synodo congregati nihil possint sine authoritate Rom. Pontificis statuere. Hæc quoque ea authoritate papæ fieri cōprobant, dum statutū Gregorij decimi cum Concilio Lugdunē. qd' ht in sexto de elec. ubi periculum: disponens de electione Papæ reuocatū p Adrianū & Ioan. 22. ac deinde reassumptum Celestinum quintum & Bonifacium octauum, robur authoritatis habetur glo. in eodē. dicit Clementinam quoque ne Romani, de electione Papæ, à Papa nō à Cōcilio generali factum esse patet, in clementinis da electione Multa quoq; circa electionē Papę statu in di 79. patet è Gratiano referri. Et nouissime Iulius 2 qui nunc & regnat, ita totum nouum edidit de electione Papæ absque Concilio pene tali. Vñ negare huiusmodi potestatē in Papa, est negare sensū.

CAPVT XXIII.

DIXI in c. 20 & 21. quod in ecclesia Dei est potestas authoritatiua super coniunctionem Petri & Papatus, non autem super Papam.

¶ OBIICITVR cōtra tripliciter Primò, quia contrariantur dicta in libello. illa Secundo, quia contrariantur hæc duo inter se Tertio, quia falsum est, quòd potestas depositiua Papæ, quæ in Ecclesia, non sit authoritatiua supra Papam.

¶ Primum ostenditur sic, in c. 6. & 7. dictum est, q potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc vel illam personam est in [illegible] P. [illegible] nunc dicitur, q potestas authoritatiua super coniunctionem est in Ecclesia. ergo contradictio.

¶ Secundum autem ostenditur exēplo, quo utor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominē, nō est habere potestatē super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ à corpore, cū nihil aliud faciat occidens hominē. Quid ergo aliud est habere potestatem authoritatiuam sup Papatum [illegible] am posse papatum ab ipso authoritatiue separare.

¶ Tertiū aūt (q. s. Ecclesia authoritatiua super papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia aliter Papa hæreticus citatus non teneretur comparere, nec esset contumax nō cōparens, iudicabunt ergo mandatum, aut non obligatum respōdere. Secundò, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprij peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem, meipsum. Ecclesia potest excōmunicare Papam hæreticum antequam deponat ergo habet authoritatem iurisdictionis super Papam patet sequela, & antecedens ex te est: quia quod tu dicas hanc consequentiā esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo nō est depositus. & ista est bona, Non potest excommunicare: ergonō pōt deponere. & ista, potest deponere. ergo pōt excommunicare.

¶ RESPONDEO, & ad primum dī, q nulla est in dictis meis cōtrarietas: quia superius de authoritate eminentiæ erat sermo, ubi Ecclesiæ potestas Papæ potestati cōparabatur. Vnde dictum est ibi, q Papa est moderator & director potestatis Ecclesię, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de authoritate efficaciæ, dum dicimus, quòd potestas Ecclesiæ authoritatiuę potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quòd talis potestas tanquam superior coniunctioni sit la potest efficere illam: agēt enim ut sic, præstat eo q sit et sic. Cum hoc namque patet bene stare, q potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo Papa.

¶ Ad sm vero dr, q hæc duo. s. potestas est super coniunctionē & non super Papam, in illo repugnant inter se, quia diuersa, sunt. Ex Papa significat aliquid maius coniunctione. qm signū est formam Papatus, sicut dominus formam dominij. Propter quod retortio exempli de homine nihil ualet. nā nō cōuenit papæ significatū æquiparare significatio hominis & similē de utroque ferre iudicium: quia homo significat formaliter compositum ex anima & corpore, Papa uero significat formaliter purum Papatum, quamuis in cōcreto, ut patet. Sed hoc totum Petrus Papa se habet ut ly homo, & conceditur, q potestas illa potest super Petrum Papam ratione subiecti, ut in libello dicitur, non autem super Papam: quia non potest ea parte formæ. Vnde patet nullā esse repugnantiam, & q aliud est posse super Papam & aliud super Petrum Papam, sicut aliud est posse super compositum, & aliud super formam.

¶ Ad primū aūt cōtra tertium hoc. s. q potestas Ecclesiæ nō est supra Papa, respondetur. q Petrus Papa hæreticus tenetur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudicium despositionis ipsius: ut in libello ca. 21. expresse dictum est, unde mirandū id de obiectionibus. Dico igitur, q Petrus Papa hæreticus ratione subiectionis sic dispositi, subditur potestati depositiuę ecclesiæ, & in omnibus necessario præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, q potestas ecclesiæ sit supra Papam, sed supra Petrum Papam, ut depositum in hoc tantum Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium uero dicitur, quod, ut patet in c. 19. libelli, unde impositū est mihi, q dicam illam consequentiam bonam, nunquam ego dixi hoc, nunquam somniaui connexionē inter excommunicationem & depositionem: imo oppositum expresse sensi, Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur à iudicio humano, nō incurritur ipso facto ex solo peccato interiori puro intuli duo, scilicet negationē excōmunicationis, & negationem priuationis, & dixi, q si ex hac radice sequitur nō esse excommunicatum, multo magis sequitur nō esse priuatū: quia ibi non requiritur declaratio apud Iustitiam, sicut hic. Argumentum aūt procedit contra ducentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAP. XXIIII.

DIXI in c. 21. q Papa posset committere potestatem depositiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.

¶ OBIICITVR quod non possum sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

¶ RESPONDEO, q facillimè patet ex hoc non sequi parem in parē habere imperium: quia potestas depositiua nō est supra papam, sed supra coniunctionem petri cum papatu: quę in coniunctio non est per papę. Quare autem huiusmodi potestas depositiua papę, quamquam in nō papam, nō sit auferibilis ab ecclesia à papa, in promptu est siquia diuino iure illi conuenit cōtra papam hæreticum, ut patet ex dictis in libello.

CAP. XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter cum ina contrariatur ad esse papæ.

¶ OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

¶ Primo, quia falsum est, q fides requiratur ad esse papæ, cum papa si fiat hæreticus, adhuc sit papa apud me: sufficit tñ. characteres baptismalis.

¶ Secundo, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, q pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse papæ.

¶ RESPONDEO, q ratio mea non est intellecta ut est, fundatur nāque nō posui inter cōditiones requisitas ad esse papæ fidē, sed Christianitatē, ut excluderē hanc obiectionē Nec assumpsi, q infidelitas sola inter uitia cōtrariat fidei, sed Christianitati, ita conditioni requisitæ ad esse papæ, ut patet in libello. Cōstat. n. Christianitatis statum (qui mēbrū Chri constituit) solā infidelitatē inter uitia opponi, & q Christianitas requiritur necessario ad esse papæ & in libello eodem, ca. 27. clare mani festaui differentiam inter Christianitatem & fidē: & quod Christianitas est status quā Ecclesiasticus ex charactere & fide constitutus. Sed ut melius uis rationis perspiciatur ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quod non est intricata, aut deducta conclusio

ex illa ratione, quod Papa habet non esse propter infidelitatem, sed quod est dispositus propinquissime ad non esse: quod significat conclusio dicens, quod est deponendus. Et propterea non oportet, quod infidelitas sic opponatur Christianitati, quod auferat totaliter esse Christianum, si enim hoc tolleret, non deponendum, sed depositum Papam inferret, sed sat est, quod opponatur Christianitati sic, quod constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, constituitur Petrus Papa in esse deponibili: quia per tale non esse est dispositus sic ut deponi possit, ut patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papae: cum enim Papae officium sit pascere doctrina & opere, cum habet fidem formatam uelut sanus uiuit in papatu: cum autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantum: ac per hoc uelut aeger in papatu est. Si demum et fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis est constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, ut morte depositionis auferatur a uita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat ratio, quod infidelitas stat cum esse Papae: ut patet ex dictis. Et potes eandem sententiam unico uerbo dicere, quod fides est necessaria ad esse Papae simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papae sic, scilicet quasi mortui: immo ex hoc quod constituit Papam in esse Papae simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papae quasi mortui: manifeste sequitur, quod constituit Papam in esse deponibili.

¶Et per hoc patet solutio secundi: haeresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter utrumque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum est ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad non esse Papae, quia esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papae sic, quod esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis ibi stateram posita, ut desiderare me dixi.

CAP. XXVI.

DIXI in eodem 29. c. iuncto 25. quod ex sacra Scriptura solus casus haeresis excipitur ab impunibilitate Papae respectu Ecclesiae.

¶OBIICITVR, quia in sacra Scriptura inuenitur etiam alias criminosum esse separandum, ut patet primae ad Corinthios septimo. Si is qui frater nominatur inter uos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matt. 18 innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in textu, similiter glossabuntur textus allegati per te de haeretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, quod quamdiu bene docent & remanent Praelati sunt audiendi.

¶RESPONDEO, quod quum sacra Scriptura tota sit ab uno auctore, qui est, Spiritus sanctus, & uelut una integra doctrina legis diuinae, non est glossa, sed textus attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturae, sensus unus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter haeresim maxime & propter alia etiam crimina sint diuino iure uitiosi multi separandi ab Ecclesia, & exceptio fiat de solis praelatis ab ipsis de uno iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifeste colligitur absque nostris glossis, quod reliqui pro multis criminibus: praelatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de haeretico, communis est praelatis & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de praelato, loquens autem de aliis criminibus, praelatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶ Ad responsionem uero datam exceptioni Domini & Petri (quando exceptus est praelatus Matth. 23. Super cathedram Moysi. & 1. Pet. 2. Obedite praepositis dyscolis) dicimus quod responsio illa, scilicet quamdiu bene docent & sunt praelati, potest bene & male intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quod quamdiu per se bene docent & sunt praelati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua fit doctrina, & quae sustinet praelatum in esse simpliciter, ac per hoc quamdiu habent fidem, habent unde per se recte doceant, & sunt praelati, quantum est ex iure diuino: ut patet in libello. Male autem si sit sensus, quod non dicitur praelatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus. quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malos praelatos audire cum effectu, & obedire eisdem quam tollerare (ut patet) consequens est, quod mandatum Domini & Petri de obedientia praelati malae uitae & bonae doctrinae, claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic auctoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat, supra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. cap. conclusione, quod in solo casu haeresis Papa subiicitur Ecclesiae, ita quod possit deponi.

¶OBIICITVR, primo, quia in epistola Clementis ad Iacobum coram Petri Apostoli ordinarum, quod Clemens Papa deponatur propter negligentiam: Ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quod sufficit.

¶Secundo, quia cum Ecclesia in casu haeresis sit iudex Papae, & talem potestatem non habeat nisi Matt. 18. & ibi non commemoratur magis peccatum haeresis, quam quodcunque aliud cum contumacia, sequitur quod non solum in casu haeresis Ecclesia sit iudex Papae.

¶Tertio, quia si uicarius regis absentis tyrannice regeret, communitas posset illum deponere: ergo Ecclesia potest deponere uicarium Christi Domini, si tyrannice regat.

¶RESPONDEO, quod epistola illa eadem facilitate reiicitur, qua recipitur: immo maiori reiicitur, ut patet ex opposito decreto 40. dist. Si Papa, ubi manifeste propter negligentiam Papa non iudicandus dicitur, quamuis perniciosam: unde non sufficit illius auctoritas.

¶Auctoritas autem Domini secundo loco allata, potestatem Ecclesiae supra subditos sibi ut sic manifestat: et propterea cum Papa ex aliis locis sacrae Scripturae non sit subiectus Ecclesiae, nisi in casu haeresis, consequens est, ut ex illa iura Domini non habeat Ecclesia potestatem super eum, qui est Papa, nisi in casu haeresis: quod omnino ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

¶Ad tertium dicitur, quod similitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem suum tyrannice regentem: & ideo non est mirum, si potest deponere etiam Vicarium illius. Ecclesia autem serua est principis sui Iesu Christi. Secundo, quia Rex potius hic absens supponitur, & solum per uicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, ut per scriptum audiat querelas contra Vicarium suum ab ecclesia & membris singulis: & propterea non est ab ecclesia eius uicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem, & optimum ut deponat.

CAP. XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. quod propter scandalum non est praescindendum caput iuxta Domini sententiam Matt. 18.

¶OBIICITVR, Quod licet non sit auferendum caput totaliter sic, quod nunquam sit futurum aliquod caput: tamen auferendum est illud caput: sine quo in corpore remanet uita, immo quod corpus inficit inquantum est ex se.

¶RESPONDEO, Quod ex uerbis Domini, negatiue sumptis, ut in libello dictum est, sumitur quod nec totaliter, nec hoc caput praescindendum est: quum expresse dixerit si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomina siquidem adiunctiuo ostendunt, quod de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatiue accipimus quod praecindatur. Falsum quoque est, quod sine illo capite sit uita, quum ipsum loco Domini saluificet Ecclesiam, ut in c. Si Papa d. 40. dist. Nec inficit hoc caput, sed recte docet: quamuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, Ecclesiam: non hoc caput: sed abusus illius in culpa est: & non est praescindendum caput, sed illius abusui congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in c. 27. Quod Deus optime prouidit Ecclesiae, disponens, quod orationis remedio contra Papam malum uteremur, non autem depositionis potestate.

¶OBIICITVR, tripliciter. Primo, quia minus bene instituta esset politia ecclesiastica, quam ciuilis. Et tenet sequela, quia ciuilis potest principem tyrannice regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

¶ Secundo, quia Deus ademisset communitati Ecclesiae potestatem sibi naturaliter conuenientem, & necessariam ad pacificam conuersationem, qualis est potestas deponendi principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectae & liberae.

¶Tertio, quia quum Deus opportuniorem remedium, quam orationem ecclesiae potuerit instituere, scilicet potestatem depositiuam, dicere non aliud remedium quam orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non bene institutam, & esse etiam sub amplissima seruitute.

¶RESPONDEO, Quod Deus longe melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, quam ciuilem: quia illam instituit cum proximo & homogeneo capite uiuo in perpetuum sine potentia errandi, praesente spiritualiter uniuersis, & singulorum ubique. haec enim est institutio reipublicae Christianae simpliciter. De institutione autem ad ipsum, scilicet corporalis absentiae principis nostri, dicitur quod optima est, quo conscenditur prima eius institutioni. Et quum Respub. Christiana sit suam primariam institutionem serua est nata: & tota potestas est in suo principe naturali: ideo optime conueniens institutio ad ipsum est, ut non communitati, sed uicario principis potestas plena committatur, ut praedictum est, & quod

respublica quandiu Vicarius principat sub principe est simpliciter quod fit per esse Christianum) simpliciter recognoscat principē unū & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito q̄ contingit hniet in hac re falli quasi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papā contingat multis modis. s. per prouidentiam humanam, & per orationem Ecclesiæ perseuerantem, & neutro modo opus sit nisi i casu ueræ necessitatis, ex hoc q̄ Ecclesiæ non est concessum q̄ possit deponere per uiam prouidentiæ humanæ: non sequitur ecclesiæ non esse concessum, q̄ possit deponere Papam: quoniam alia uia. s. orationis perseuerantis, infallibiliter pōt quæ enim per amicos possumus, per nos aliqualiter posse testatur Philosophus, quanto magis quæ per patrem possumus.

¶ AD PRIMVM ergo negatur sequela: & ad probationem dr, q̄ utraque politia, scilicet tam ciuilis q̄ ecclesiastica, potest deponere tyrannice regentem ipsam, sed diuersimode: quia ciuilis perfecta & libera potestatiuè & per prouidentiā humanam ecclesiastica aūt per potestatem sui patris per orationis perseuerentiam, quando uerè oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus, & melior, & propterea nō minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticæ resp. de modo abiiciendi à se malum ministrum quàm ciuili.

¶ Ad sm̄ negatur etiam sequela: quia communitas Christiana nata est serua, ac per hoc naturali iure sibi non competit potestas sup principē suū: & consequenter nec super principis uicarium, nisi è principe sibi concedatur. Vnde licet uerū sit, q̄ ecclesiasticas cōitas distincta contra principem non habeat sup principem & eius vicariū tyrannizantem authoritatiuā potestatē, non tñ adempta est sibi à Christo, aut quocūq; alio mō, sed ex natura sua quia serua nata est, cōtraxit hāc negationē. Ad tertium aūt dr, q̄ non fuisset opportunius remediū prouidentia humana, q̄ oratio ecclesiæ perseuerans. Tū quia prouidētia humana falli potest (cogitationes siquidem mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ) oratio autem Ecclesiæ perseuerans falli non potest. Deponeremus fortè, quando non oportet, non præuidentes futura, nec occulta scrutātes. Oratio autem Ecclesiæ perseuerans non deponet quando non oportet: q̄a bonus dominus negat quod uolumus, ut tribuat q̄ mallemus. Tum quia facilius, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio Ecclesiæ perseuerans pro se in necessariis ad salutē Ecclesiæ, q̄ tota omnium hominum prouidētia. hæc. n. difficile consonat, potentia impediri potest, & omnia subiecta nō habet: decrepita aūt oratio facilè consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirū est aūt de subinnectis. s. q̄ dicere Deum solum orationis remedium reliquisse, &c. solum. n. hoc remediū tanq̄ supremum & efficax simpliciter relictū dicimus, existētibus multis aliis remediis per uiam admonitionis, &c. Mirum aūt dico, quia quum naturaliter ex eisdē tueamur, ex quibus fuimus & conseruamur & Christiana respub. ex oratione sit adaucta, & in vno ouili constituta, dicente Patre ad Christum, Postula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuā, & ex oratione cōseruet, dicente Christo ad Petrū, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, naturali quoque ordine orōne defendenda est, cōtra tyrannice regentem. Mirū dico, nisi quis putet oratione Ecclesiæ perseuerantē pro se in uera sui necessitate posse deficere, q̄ proprie infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo in eo iudicio uí, diuinæ siquidem prouidentiæ, quam in specie de Ecclesia sua habet, derogare vr. Si. n. natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semetipsum Ecclesiæ, deficiet illi in necessariis, seruatis ex parte Ecclesiæ seruādis, ut patet ex descriptis cōditionibus orationis: Mirū demū dico, qm̄ si efficax hoc orationis Ecclesiæ, &c. remediū indubiè credit, cur insufficienter prouisum ecclesiæ dr de remedio opportuno & per hūc modū excludendi Papā tyrānū ab ecclesia satisfit oībus quæ obiiciuntur de corpore respectu mēbri cōtagiosi, & similibus ad omnia liquidē satis est oratio perseuerans ecclesiæ. Pro cuius zelo hanc respōdendi curam suscepi: arbitratus quibusdā licet non oībus friuolis obiectis respondisse, uituperandū non esse hac uice. Rogo igit̄ lectores, ut æquos se præbeant interpretes aut censores: nihil. n. hic aut alibi mihi, sed cōmuni, uel authoritati aliæ tribui uolo: hoc ēt ubiq; & semper sub sacrosanctę Romanæ ecclesiæ correctione. Romæ die 26 Nouembr. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONTIF. MAXIMVM

DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI,

libellus Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti.

ILLVSTREM sapiētibus sniam in uulgarē quoq; lucē pferri exigūt, Pater beatissime, q̄ ea, q̄ a seipsis manifesta sunt, ab his q̄ p alia nota fiūt, nō discernētes, nodū (ut aiūt) i scirpo q̄runt: & meridiana in luce cæcutiētes, offendūt. Obnubilādi siq̄dē euāgelicā claritate tāta est licētia his, q̄ sua nō sūt sorte cōtēti, ut Ecclesiæ uultus, licet serenissimus, nouitatū inuolucris perturbet, qppe quorū studiū est certa & lucida in q̄stionē uertere ac obscura aliis reddere. Ea pp Petri, successorūq; eius Romanorū Pōtificū principatus (tot ætates, tēpora, atq; æuitates trāqlla possessione obtēti) ius euāgelico Sole fulgēs, impetitū argumētationib' inuolūtibus exercitatos parū i sacris literis tueri, tenebris exuere atq; i mediū pferre sic intendimus, ut ueritas hæc omnibus luceat. & propriis splendoribus uniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi crēdita, Pater benignissime, lucubratiunculam hāc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis instit. & authoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est.*
2 *Petri persona & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt claues.*
3 *Persona petri in se, & nō solū i psona Ecclesiæ, promissas esse claues.*
4 *Verba Christi Petro, Tibi dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.*
5 *Apostolis alius non esse aliud collatum quod Petro.*
6 *Solum Petrum accepisse claues, consonat ei quod est, Ecclesiam accepisse claues.*
7 *Promissum esse Petro totius Ecclesiæ pontificatum in antedictis promissionibus.*
8 *Persona Petri quamuis charitate qualificata dictum esse, Pasce oues meas.*
9 *Soli Petro ita quod non alijs Apostolis dictū est, Pasce oues meas.*
10 *Petro soli uniuersam commissā Ecclesiā per hæc uerba Christi, Pasce oues meas.*
11 *Petro per hæc uerba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius Ecclesiæ.*
12 *Petrū habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu Ecclesiæ catholicæ.*
13 *Romanū Pontificē succedere Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.*
14 *Authoritates sanctorum antiquorum & Conciliorum affirmantes Romani Pontificis successoris Petri pontificatum super totam Ecclesiam à Christo institutum à Petro.*

TRACTATVS TERTIVS THOMÆ de vio Caietani Cardinalis S. Xysti, de Romani Pontificis institutione, & authoritate in quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pōtificis sup uniuersas Chēi Ecclesias, quāuis q̄stionibus multis pulsatus fuerit, nostro tñ pposito unica sufficit: ratione absoluēdus occurrit. Nō. n. uertit̄ hic i dubiū an Ro. Pōt. sit de facto caput Ecclesiæ. nec an idem potestatem habeat a Deo, eo modo quo iuxta Apostolum Ro. 13. Non est potestas nisi à Deo, & quæ a Deo sunt ordinata sunt

sunt: & sicut potestas regia in ueteri testõ erat à Deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi uocẽ eorũ, & cõstitue super eos regem. eiusmodi. n. omnia aduersarijs nulli affirmãt, sed uenit tur in quęstionem, an à Christo institutus fuerit Rom. põtifex a sup omnes Ecclesias principatus in beato Petro: ita q̃ constituerit Christus Petrum eum eis successoribus suũ uicarium ad gubernandum oẽs Christi Ecclesias. Quo fiunt loca rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanum Pontificẽ fuisse, seu esse caput omniũ Ecclesiarũ, à præsenti secreta sint intentione: & ea duntaxat afferenda sunt e quibus Christũ Dominum cõtulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

¶QVIA uerò ex sacris literis pendet oĩs quæstionis huius ueritas, & duo sunt præcipui textus, s. Matth. 16. & Ioan. ult. expressè de hoc mysterio loquentes: ideo primò iuxta utrunque textum inuestigandũ est an soli Petro uerba Christi dicta sint. Secũdò, an p̃ hæc soli Petro Põtificatus totius Ecclesię à Christo commissus sit. Tertiò, an hic totius Ecclesiæ Põtificatus Petro à Deo cõmissus, sit ab eodem Dño datus successori Petri. Quarto an sit à Christo hic Pontificatus datus Rom. Pontifici, ut Petri successori. ut autẽ primi clara sit solutio, Matthæi textus prius discutiendus sic est: ut in primis tractetur opinio dicẽtium uerba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentiũ non Petro, sed Ecclesiæ: postea dicentiũ Petro & Apostolis aliis, demũ negantium soli petro, quia Ecclesiæ, dicta esse. Multifariã siquidem obnubilare conati sunt dñicam promissionem Matth. 16. relatam, Tibi dabo claues, &c. Quidã nãque adeò restringunt uerba hæc, ut personã etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinũ donũ in Petro directa intelligerent. Alii etiam restringentes & terminantes Petri personã, ad solam hęc etiam in Petro significatã Christi uerba dirigũt. Multi autẽ extenderunt Domini promissionẽ ad Alios Apostolos: ita quod Petro in persona omniũ Apostolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli sunt admittentes soli Petro hæc dicta: principatus tamen singularitatem collatam Petro negant: eò quod similis potestas aliis Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quæcunque alligaueritis super terrã: & alibi. Hæsitant denique aliqui, quo pacto soli Petro claues datas esse uerificatur, & tamen datas quoque Ecclesiæ esse claues omnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata sunt quinque hæc, sigillatim tractanda sunt. Præponẽdo ubique rationes elabitandi, ut opposita iuxta se posita magis elucescant.

C A P. II.

Petri personæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues. &c.

NON desunt dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediatè collatam, sed dono uirtutis mediãte: ita quod perditio uirtutis dono perire simul pontificiam potestatem necesse sit, tanquam uirtus glutinum quoddam sit iungens homini pontificatum. Quo fit, ut horum iudicio claues non Petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocunque.

ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶Primo quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es: procul dubio in spe ueræ fidei, non inchoasset enim à Simonis beatitudine nisi ad subsequentem pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixisse Christum decet.

¶ Secundò, ex eo quod Dñs adiungit, Simon Bariona, hoc est filius columbæ ut Hiero. exponit. Quorsum enim Petrus accepturus pontificatum, filius colũbæ prænominatur, nisi uel eius simplicitas columba significata iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: uel Spiritussanctus, qui columba designatur, eo quod in specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatum pertineret.

¶Tertio ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Monstrat enim bene non à carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruendum esse qui aliis præficitur in Christiana fide erudiendus.

¶ Quartò, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dicit, Tu uocaris Petrus, ut glossa ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confessionis constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad uirtutum munera spectant, quæ ut dictum est aut impertinenter præposita sunt, aut ad principatum tunc subsequentes promissum opportuna media sunt.

¶ Vnde & quinto arguunt ex subiũcta prima promissione, Super hanc Petrã ædificabo Ecclesiã meam. Quum. n. ista sit prima promissio Petro facta, quũ ut Cypria. Hiero. & Aug. exponunt per hanc petram demonstratur ipse petrus: inquit enim Hier. super Matth. ædificabo Ecclesiam meam super te: & Augustin. lib. retra. 21. refert scriptum dixisse, quod in Apostolo petro tanquam in petra ædificata est Ecclesia: nec retractat hanc sententiam. Cypr. quoque ubi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam: super unum ædificat Ecclesiam, &c. Quum inquam hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio non immediatè, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personam, etsi pertineat ut ipsa Domini uerba testantur, dum non dicit, Super te, sed super hanc petrã, hoc est, super te petram ędificabo Ecclesiam meam: consequens est, ut subsequentes quoque promissiones intelligantur factæ personæ Simonis, quatenus erat petrus & filius colũbę, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solum est prima, sed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum est esse fundamentum Ecclesiæ. Ex hoc autem quod hæc promissio est prima, & principalis: consequens est, ut aliæ promissiones consequenter sequantur naturam principalis: at per hoc nulla promissio est facta personæ humanæ, nisi mediante dono uirtutis: quod erat intentum manifestandum.

¶NON est difficilè catholico doctori mõstrare falsam esse relatam sententiã, deducendo ad damnata inconueniẽtia. Nihil. n. aliud est huiusmodi dogma, q̃ hæresis quorumcunque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticã potestatem clauesque Ecclesiæ in solis, & omnibus iustis haberi, ecclesiamq; ex solis iustis constare: quę omnia reprobata, & dãnata esse constat. Uerum, ne hæretici causentur se opprimi authoritate prælatorũ, & non euangelii, ex ipso Euãgelii textu catholicę doctrinæ reddenda est ratio. Ad cuius euidentiã aduerte duas esse in hoc Dñi sermone ad petrum partes: quarum prima iuxta planum Euangelii contextum, ac sensum ad confessionem, quam petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatę confessionis actorẽ fructum seu præmium: & personã, seu personę conditionẽ, cui reuelatio facta est. Dicendo Beatus es, fructũ, seu præmium pronunciat: dicẽdo, Simõ Bariona, personã ad literam, seu conditionem personæ mysticæ, puta simplicitatẽ, seu spiritualitatẽ aperit. & dicendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatã confessionẽ spectat, & non ad futurum principatũ. Quod ut plenius intelligas, uide singula. Meritò ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur, si secundum philosophiã beatus in hac uita est, qui ad cognitionem supernarum substantiarũ peruenit & in Euangelicam ueritatem beatitudo uiatorum in spe ueræ fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non uiderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit, quũ ad cognoscendum Trinitatis mysterium peruenit, non mediante reuelatione aliis facta (ut nobis contingit) sed reuelatione sibi ipsi interius factę. hãc enim cognitionẽ petrum peruenisse testãtur uerba Petri testatus est Dñs: confessus est enim Petrus, Tu es Christus filius Dei uiui. confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confessi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matthæi 14. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis 6. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat q̃ esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiũgendo illud adiectiuum, Viui, hoc enim dupliciter potest intelligi: primò, ut sit adiectiuum determinans suũ substantiuum absolutè: ut ita dictum sit Dei uiui, tanquam dictũ fuisset, Dei ueri, aut Dei omnipotentis: & sic per accidens adiungeretur Petri confessioni ad maiorem expressionem, Veri Dei, ac differẽtiam deorum lapideorum, seu mortuorũ: ut Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, ut determinet suum substantiuum, s. Dei in ordine ad filium, cuius enunciatur Pater, dum dicit, Filius Dei uiui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni petri, & constituit petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter, ueram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc planissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quod est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differentia filiationis nostra & Christi: cõmune namque est Christo & nobis, quod sumus filii Dei, (secundum quod de nobis scriptum est Ioannis primo, Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filii Dei, quia uult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos uerbo ueritatis: Christus autem est filius Dei, nõ quia uult, sed quia est. Ratio siquidem quare Deus nos genuit filios, est sua uoluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Christum, est sua essentia, qua genuit unigenitum Deũ, qui & ipse Deus est. ¶Hoc autem uocando ancillas ad theologicam artem (quia uiuere uiuentibus est esse: ut dicunt secundo de Anima) significatum est per Deum uiuũ: ex eo namque, quod uiuere uiuentibus est esse, idem est, Filius Dei uiui inquantum uiuus, & Filius Dei inquantum est. Meminit tamen petrus nõ Dei esse, neque De

Profundissima fidei petri expositio, quã Christus expressit dicens: Beatus es. & ex his uerbis Tu es Christus, tu es filius Dei uiui, idest, filius Dei naturalis & coessentialis patri & Spiritui sãcto q̃ Christus confessus est.

natura,

naturæ, sed Dei viui: quoniā cuicunque est Filius, cōuenit generare filiū non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuit. Quod si altius percipere cupis, iunge hæc simul, scilicet Filius Dei viui: quū enim constat ex vna parte filium sonare genitum talē qualis eius parens est, & ex altera parte patenter significari Deum viuum: si connectēta fuerit philosophica traditio, s. naturalissimū operum esse omnibus viuentibus facere tale quale ipsum est (ut habetur secundo de Anima) manifestè uidebis q dicendo Filius Dei uiui, significatur naturalis Filius Dei: ex eo enim q filius Dei ponitur genitus à Deo dicitur, ex eo autem q Filius Dei, inquantū est uiuus, ponitur quia naturalissimum opus uiuenti quatenus uiuens est, genitus significatur. Acutissimè ergo & formalissimè, Petri confessio Christū non adoptiuū Dei filium, sed naturalē Dei filium manifestat, dicendo Christū Filiū Dei uiui. Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudi non solum duas Trinitatis personas Filium. s. & Patrem, & rationem ac modum generationis, s. q ille naturalis Pater & ille naturalis Filius (ut declaratum est) sed substātialitatem, coæternitatem ac coæqualitatē utriusq; nā ex eo quod naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dr Filius Dei uiui, significatur quoque q ipse est Deus uiuus: & quum non sint multi dii, consignificatur q est unus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coæqualis. Nec Spiritussancti persona omissa est, Christus.n. sonat unctum Spiritusancto, ut ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit ut hac cōfessione Petrus non minus diuinæ Trinitatis ac generationis mysteriū docuerit, q̄ Ioannes dicendo, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes spiritualius, dū ad immaterialem, intelligibilemq; gradū penetrauit, Petrus tamē personas nominibus propriis Filii ac per hoc Patris & generationem naturalem cū ratione generādi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei uiui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tā altum huius confessionis sensum intendisse iuniores Origenem, Chrysost. atq; Hilar. hunc tā altum istius confessionis sensum testatur Ecclesia quotidiana ueneratione repetēs in tertia hora Christe fili Dei uiui, &c. Meritò quoq; ad eundem reuelationem spectat Bariona. dupliciter siquidē ut Hieronymus dicit, pōt intelligi: uel legendo, Bariona id est, filius Ionæ (Bar.n. idem sonat quod filius) uel quod uitio scriptorum detracta sit media syllaba: quum deberet legi Bar Ioanna: id est filius Ioannis. Simon siquidem creditur à multis filius Ioannis: secundum tā ueritatem filius fuit Ionæ: ut patet Ioan. primo. Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas: licet uitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tā, Tu es filius Iona, id est columbæ, secundus autē literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositū fouet: nā si filius exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatē personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat: ad reuelationem nanque diuinā suscipiendā simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus.n. sanctus disciplinæ effugiet fictum (ut dr Sapientiæ primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Iona uel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ ueritatis ualde spectat: qm pertinet ad hæc, quod ideo Dñs naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: ut subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quod patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquā diceret, Beatus es Simon filius Ionæ seu Ioannis: quia non pr tuus sm carnem, & sanguinem reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisq; intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meū, sicut Ionas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysost. dicens, Vanū est dicere, Tu es filius Ionæ uel Ioanna, nisi ut ostendat, q sic ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ: eiusdem substantiæ cū eo qui genuit. Oportuit aūt Saluatorem nostrū cōmendare Petri confessionem manifestando illius autorem & præmiū, &c. ut Petri cōfessio uera habeatur: & sic ipse uerus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, nō à carne & sanguine, sed à cælesti patre deriuata, nisi.n. hoc manifestasset, confessionem Petri ut humanū uerbū acciperem, nunc aūt ut à Deo prolatā sententiā habemus. Ex quibus omnibus clarè patere pōt, quod hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictū est. Tota igitur prima pars dñici ad Petrum sermonis, circa illius confessionem uersatur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei uiui pertinet: secunda aūt ad Petro promittendū conuertitur, unde & inchoat à reddendo uices ipsi Simoni Petro. Et ego dico tibi: tanq̄ diceret (ut Hierony notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei uiui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super &c. Vbi aduerte non solum diuersas, uerum non unius, sed diuersorū generū promissiones Petro factas esse. nā prima promissio constructionē respicit Ecclesiæ, Aedificabo Ecclesiā in eam: secunda aūt autoritatem, Dabo claues regni cælorū. & quodcunque solueris &c. illa ad Ecclesiæ substantiā, ista ad officium respicit: tantumq; inter se differunt, quantū est inter substantiā & officiū distantiæ. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petrā uel Christum uel Petrum, uel confessionem Petri, ut Chrysost. exponit: si tā subtilius perspexerimus, unicus est sensus literalis: hoc est, quod per hanc petrā demonstratur Petrus. Aug. n. in lib. primo Retractationū cap. 21. lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarū sit probabilior. Petrus ne, an Christus demonstretur p hanc petrā. Vnde ac liberatae fieri, ex ipso Euangelii textu dicimus, per hanc petrā Petrum demonstrari: ut patet ex eo q Dñs dixit, super hanc petrā ædificabo. Si.n. seipsum demonstrasset, non dixisset. Aedificabo, sed ædifico: qm tunc uerè super seipsum ædificabat faciendo de Simone Petrum: super Petrum aūt nō tunc sed post resurrectionem ædificare cœpit. & propterea dixit in futuro, ædificabo: ac si apertè diceret, Te quem nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum Ecclesiæ meæ. Confirmatur q; hic sensus, quia aliter impertinenter præmisisset, Tu es Petrus, quum tā pro maxima re hoc Petro dictum Euāgelium insinuet: quum Dñs quasi reddens uices Petro, ut prædictum est, dixerit, Tu es Petrus: quid.n. tā magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur, Et sup hanc petrā ædificabo Ecclesiā meā: Vnde Hieron. exponens hunc locū ait, Secundum autem metaphoram petræ, rectè dr ei, ædificabo Ecclesiā meam super te. Expositio autem Chrysost. de confessione Petri, in idem redit: qm confessio fidei in idem redit cum soliditate seu firmitate fidei, quam denotat Petrus: non.n. differt ab ea nisi tanq̄ actus ab habitu, & rursus constat q Ecclesia magis habet pro fundamento fidem, q̄ fidei confessionem. Vnde reliquitur q ad literā per hanc petram, demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id est, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christum creditum, in te Christū confessum: ut cōplectaris omnes sctōrum expositiones. nā singulæ ueræ quidem sunt, sed partem tñ ueritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, uel Christum exponētes. Quum autem utrunque simul iungit, ita q & Petri personā & Christi seu fidem simul significari exponit, integra ueritas, integer sensus habetur literæ dicentis non super petrā, sed super hanc petrā. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia est in hoc demōstrato supposito: sicut q licet aliud sit Petro existens indiuiduatur: & fit hoc quia est in ipsa Petri psona. ¶ Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo, scito ex Euāgelio oēs promissiones Petro factas cōuenire in hoc q omnes sunt factæ uni personæ ipsius Simonis, qui dr Petrus: cui dictū est, Tu es petrus. Manifestaturque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. Primò, Tu, secūdo, es petrus, tertiò, super hanc petrā. Ex pronomine, Tu, demōstratur persona illa cui Christus loquebatur: psona, dico, nō qualitas aliqua: nā constat pronomen, Tu, demonstrare substantiā sine qualitate etiā apud grammaticos. Rursus ex pronomine, Tu, mōstratur unica persona, ut patet. Ex cōiunctione ppterea huius quod est esse petrū ad ly, tu cùm dicit, Tu es petrus, significatur apertè affirmari à Domino illā unicam personā esse petrum: & quia per hanc petram demonstrat illā eandē petram quā tunc pronomine demonstratiuo mōstrabat, Tu es petrus. Significantissimè siquidē ille articulus hāc exprimit eādē mōstrati petrā, de qua tunc erat sermo, quę & p pronomē, Tu es petrus, monstrabatur: & hoc tanto clarius, quāto nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurū Christi Ecclesię fundamētū, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur personę mōstratæ pronomine, Tu oportet intelligere, q esse Christi Ecclesiæ fundamentū promittitur vnicæ personæ demōstratę p, Tu: cui tunc datum est q esset petrus. Et ut hoc magis ac magis notares, inchoauit Dñs. Et ego dico tibi, nō beatitudini tuæ, non filio columbæ, nō filio reuelationis: sed tibi. De secunda aūt promissione clarius n. è patet q ibi exprimitur pronomen demonstratiuū substantię, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet nanque hæc ualdè notare: qm hoc commenta hęreticorū schismaticorū specie tenus atanēta, sed re uenenosa confutantur: aiunt.n. Super petram, id est, fidei firmitatē Ecclesiam fundatam. Verum dicitur sed diminutū: qm Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solū dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petrā, quā procul dubio tunc monstrabat, dicēs, Tu es petrus, si enim sup fidei solidū absolutè ædificaturus esset, nō particularisset soliditatē ad psonā illā, Sed schismatici psonalis fundamēti

Fuit petrus Ionæ non Ioannis filius.

fides magis quā illius confessio Ecclesię fundamentū es.

promisit Christus petro illū esse futurum Eccl. fundamē[tum] non absolute, sed ut petram.

vni-

rtutem à Chri Ecclesia tollere, per hæc commenta nituntur. Dñs autem hos oēs præueniens, sermonem ad Simonem Petrū sub pronomine direxit, inchoans, Et ego tibi dico. & subdēs, Tu es Petrus. tu, non beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: tu, non nos, ut unitas fundamenti Ecclesiæ, unitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur. dū dr̄, Tu es petrus, tu unus est Petrus futurus postea fundamentum: qm̄ super hanc petrā, id est te Petrum ædificabo Ecclesiā meam. Duplex āt aduertenda est inter has promissiones differentia: prima est, q̄ esse fundamentum Ecclesiæ non promittitur personæ Petri absolutè, sed quatenus est Petrus seu petra: claues aūt regni cælorū promittuntur personæ Petri absolutè. Et habetur hanc differentiā ex Euangelio: dum de primo dr̄, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; non dixit, Super te ædificabo Ecclesiā meā: per hanc. n. petrā demonstrauit totum qd̄ dixerat, Tu es Petrus: nam petrā reddidit ad ly Petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomen, tu, tanquā si diceret. Tu es Petrus, & super te Petrū ædificabo Ecclesiam meam. De clauibus autem regni cælorum nō dr̄, Et tibi Petro, neque huic petræ, sed simpliciter & absolutè, Tibi dabo claues, monstrans per hoc, quod dixit, tibi, qd̄ personæ non qualitati per petrā significatæ, puta fidei promittebat claues: personæ ergo qualificatæ promissum est forte Chri Ecclesiæ fundamentum: personæ uero nudæ ꝓmissæ sunt claues regni cælorum. Altera differentia est, q̄ in prima promissione Petro promittitur Ecclesiam sustinendi officium, non se Petro, sed Chro actore: nā non dixit, Et sup hāc petram ædificabis Ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meam: tanquàm si diceret, Tu sustinebis tanq̄ petra me ædificante Ecclesiam meā sup te petra. In ꝓmissione uerò clauium aperiendi officium, & claudendi nō sibi reseruauit Dñs, sed se dantum claues promisit: ut ille cui dantur agat aperiendo, uel claudendo regnum cælorum. Hæ ex Euangelii pleno sensu differentiæ constant, Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quoad prātē utēdi clauibus, & soluendi, atque ligandi, & officium eiusdem ad sustinendam Ecclesiam in fide: dum officium clauium homini committitur: officium uerò sustinendi Ecclesiam in fide ad Christum ut actorem, ad petram ut rōnem sustinendi, ad hominem uerò Petrum, ut fundamentum suppositumque spectare dr̄: Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, ut sciamus hanc rōnem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex hic enim facilè est ꝓspicere, q̄ claues regni cælorum non sunt datæ sanctitati seu iustitiæ hois, sed promissæ sūt hoi futuro pastori ouium Chri. Si quis aūt contra hanc exactā expositionem uerborum Euangelii obiiciat, eo qd̄ Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniam nō perseuerauit solidus, ac firmus in fide ter si quidem postea dominū negauit: & ut per hoc uerba Dñi sonantia in præsenti, Tu es Petrus, non sunt sic exactè intelligenda: aduertat sic obiiciens se falli confundendo firmitatē fidei & firmitatē charitatis: Petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide, dicente Chro, Tu es Petrus: ut Hier. testatur exponens, Et ego tibi dico, non sermone casso, & nullum opus habente, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est, quia tu es Petrus. Nec defecit negando Dominū in fide, quæ in corde est quamuis defecerit in confessione fidei: horū. n. distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Testatur siquidē Dñs Petrū non defecisse in fide, Luc. 22. dicens. Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, constat. n. Christum in omnibus exauditū fuisse ꝓ sua reuerentia, ut de Heb. ca. 5. Defecisse āt ipsū in charitate, & ꝓ uerū manifestat, & Dñs testat subiungens, Et tu aliqñ conuersus cōfirma fratres tuos, auersus. n. fuit à charitate Christi nō à fide, perseuerauit ergo semper Petrus.

Ad tres primas obiectiones. ¶HIS PRÆMISSIS Ad obiectiones in oppositum dicendū est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, q̄ impertinentes sunt, nam ad confessionem Petri spectant omnia, q̄ in eis afferuntur. Ad alias. Ad alias verò obiectiones, ex illis uerbis, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, dr̄ qd̄ hæc quidē spectant ad pontificalem gradum, non sm̄ officium clauium, sed sm̄ officium fundamenti. Et ex proposito Dñs dixit, Nō tu uocaberis Petrus, sed tu es Petrus, ut affirmaret: tu es Petrus re & nomine, hoc est solidus, firmus, constans, &c. in fide tanquam petra, ut Leo, Greg. Bedaq; exponunt, Nec ex his aliud pōt inferri, nisi q̄ soli habenti fidē conuenit esse fundamentum sustinendi Ecclesiā in fide, q̄ grate concedimus, nam ex hoc non habet, q̄ esse fundamentum mediante charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, q̄ esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolutè, ac per hoc promissum sit cuicunque in quo inuenitur fides, qm̄ Chrs non dixit, Et super petram, sed de articulauit eam ad ꝑsonam adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram procul dubio. n. petra illic demonstrata per præmissa uerba, Tu es Petrus, repetitur, ut q̄ modo est Petrus futurum sit fundamentum. Quocirca clarè patet, q̄ sicut solus Simon demonstratus est dicēdo, Tu es Petrus, solus quoq; repetitus est Dño, Et super hāc petrā ædificabo Ecclesiā meā. Nulla ergo promissio facta est dono uirtutis absolutè, sed sola prima inter eas, s. ædificatio Ecclesiæ facta est dono fidei, nō in quocunq;, sed in persona futuri pastoris ouiū Chri.

Ad confirmationem. ¶Ad confirmationem autem inferentem simile esse iudiciū de officio clauium & officio fundamenti, respondetur, q̄ ex differentibus uerbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de utroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturam principalis cæteris paribus: ubi tamen, ut in proposito, maxima est in cæteris disparitas, non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quod in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego ædificabo super te Petro, in officio āt clauium non dixi, Ego aperiam, aut claudam, sed absolutè, Tibi dabo claues regni cælorū. Nō est ꝓpterea mirū si aliter promissum est fundamēti officiū & aliter officiū clauiū, illud mediante firmitate fidei, illud homini absolutè. Consentanea est autē huiusmodi differentia à Christo instituta humanæ etiam rationi, nam usus clauium siue rectus, siue abusus fuerit, non in uniuersalem redundat Ecclesiam, officium autem sustinendi fidem si aberraret, Ecclesia uniuersalis rueret, de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduersus eā. Promissæ sunt ergo claues regni cælorum non dono uirtutis (ut hæretici fingunt) sed personæ Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

CAPVT III.

Persona Petri in se, & non solum in persona Ecclesiæ promissas esse claues.

NON lōgè a prioribus recedūt affirmātes claues regni cælorum non Petro, sed Ecclesiæ à Christo promissas, dicentes, Tibi dabo claues regni cælorum, tanquàm dixerit, tibi, hoc est Ecclesiæ significatæ per te, non tibi dabo claues regni cælorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrū ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse claues, solū in hoc differunt, q̄ priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in Ecclesia inuento claues datas asseuerant, eo q̄ petro non ut uni homini, sed ut personam gerebat Ecclesiæ Christum dixisse contendunt, Tibi dabo claues regni cælorum, nituntur qoe hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguunt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cælis. Vbi apertè petrus in hac persona non est petrus, non est caro, neque sanguis, non Simon Bariona, omnino petrus extra hominem ponitur: & iam non est ulla persona per se, sed reuelātis patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues, sed soli Ecclesiæ, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat necne reuelationem patris, Ecclesia autem ipsa est de qua dubitare nō licet, ipsa est ergo illa petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

¶Secūdò, ex cohærentibus, Christus enim post gloriosam istam petri commendationem quum ei petrus prohiberet ne moreretur reprehendit petrum, Vade post me Satana, non enim sapis ea q̄ Dei sunt. Vt ea subsequuta post commēdationem uituperatione clarū fiat illū superiorem petrum qui claues accepit non fuisse petrum filiū Bariona, sed Ecclesiam filiam Dei: quæ verbo Dei genita, uerbum Dei audit & confitetur perseueranter in finem: non aliquando non sapiens quæ Dei sunt, nec unquam retro abire iussa sicut petrus.

¶Tertiò, ex eo q̄ Christus dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meā, hoc est, super fidem à petro totius Ecclesiæ persona confessam, ac per hoc in qualibet Ecclesia, vbi est fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipse petrus petra fuit in eadem perseuerans confessione, quoniam mox post acceptas claues errauit, & tamen non sunt ei claues rursum ablatæ, quare non in sua, sed Ecclesiæ persona eas accepit.

¶Quartò, Quādo papa eligitur, an secum affert claues uel nō? si affert, ergo erat papa antequam eligeretur, si non affert, a quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab Ecclesia? Item, quando papa moritur cui relinquit claues, nisi Ecclesiæ a qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimā experientiam optimam Euangelii interpretem claues, nec petro nec successori, sed soli Ecclesiæ datas? à qua tanquam minister accepit ac sumit eas sacerdos in qualibet Ecclesia.

¶Quintò, formatur argumentū similis formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. utitur dicens, q̄ sicut Abrahæ ex fide reputata est iustitia, ita & omnibus, qui credūt reputabit ad iustitiā. Quare & hic similiter, si petro habenti reuelationē patris & Chri.

& Christo confitenti claues dantur: ita necesse est hominis similitas confitenti & reuelationem habenti, claues donatas esse, quod nulli nisi Ecclesiæ conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constantiat, certo, ac perseueranter habere possit hanc confessionem: ut etiam de ipso Petro patet.

¶Sextò, quia non solū (ut Aug. primo li. de doct. Christia. ca. 17. testatur) has claues Christus dedit Ecclesiæ suę ut quæcunque solueret in terra soluta essent & in cœlis: sed & ut ipse testatur super Io. Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatū Ecclesiæ gerebat figuram generalitate personā, in persona ergo nō sua, sed Ecclesiæ claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod.n. ad ipsum Petrum propriè pertinet, (nam unus hō erat gratia unus Christianus) abundātiore gratia unus, idemque primus Apostolus: sed quā ei dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum, uniuersam significabat Ecclesiam. Cōfirmetur que eadem sententia ex uerbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut quædam dicuntur quę ad Apostolum Petrum pertinere vident: neque tamen habent illustram intellectum, nisi quum referuntur ad Ecclesiam: cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam propter primatū, quē in discipulis habuit, sicut est, Tibi dabo claues regni cælorum, ita Iudas personā sustinet inimicorū Christi. Ex his enim uerbis apparet Petrū non in sua, sed Ecclesiæ figurata persona claues suscepisse, dum hic dr nō habere illustrē intellectū, nisi ad Ecclesiam referatur: & ibi contra personales conditiones Petri aduersatiue coniunctione subditur: sed quā ei dictū est, Tibi dabo, Ecclesiam significauit. Et confirmatur rursus authoritate Euangelistæ describentis interrogantem Christo, Quē dicūt homines esse filium hominis? nullū certū discipulū respondisse opiniones, quę de eo erant, interrogātem uerò de se Apostolos, unū certum Petrum respondere, & constanter absoluere, ac pronūciare fidei confessionem, ut ueram Christi cognitionem in unitate & firmitate consistere: non multorum opinionibus uelut arundinē agitari doceret. Tenet ergo Petrus Ecclesiæ unitatis figuram. Accedit ad hæc Cypriani authoritas habita. 24. q. 1. loquitur Dñs: dicentes, Quamuis apostolis omnibus post resurrectionē suā parē tribuat potestatem: tñ ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem authoritate sua disposuit: hoc utique erāt cæteri Apostoli qđ Petrus fuit, pari cōsortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi una monstraretur. Vnde non unus, sed unitas claues accepit, ut attestantur & capitula, omnibus, & quodcunque. 24. q. 1. ex Hieronymo & Augustino.

¶AD EVIDENTIAM horū considerandū est, unum dici a sanctis: s. Petrum significasse Ecclesiam, quum claues accepit. Duo autē ex pon. sequi uidentur: primum est, Ecclesia accepit claues, quum Petrus claues accepit: secundum est, quod persona Petri nō accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, uel negādo primum, uel affirmando fm̄. Et negare quidē Petrum Ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare autē Ecclesiam sic accepisse claues, quod persona petri nō acceperit, error est plusquam hęreticus, quia Euangelica per hoc negatur historia, & historia in parabolā uertitur. Parum dixi, quia omnis & ueteris testamēti historia in parabolam uertatur. Declaro singula: si.n. Petro non in persona propria, sed solummō in persona significatæ per eum ecclesię promissæ fuere claues, quū dictū est ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolicus Petrus inducitur, & non narratur historia, sed parabola, quum dr, Venit Iesus in partes Cesareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos, cū reliquis quæ sequuntur. Et eadem licentia qua hęc historia uertitur in parabolam, omnis alia historia non solum noui, sed & ueteris testamenti in parabolam uerti pōt: scriptum est enim Omnia in figurā contingebant illis. Si.n. quia Petrus figuram gerebat ecclesiæ parabolice ponitur, & non in propria persona circa claues, parabolam quoque necesse est fateri de Martha & Maria, quæ figurā gerebant uitę actiuę & contemplatiuæ, parabolæ quoque erūt resuscitationes trium mortuorum a Christo quia figuram gerebant trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium, quinimo & mors Christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato, ista nos in nouitate uitæ significat. & breuiter uniuersa rerum gestarū fides in sacra Scriptura ex hac licentia. Vera enī & probata sententia est, dupliciter aliquid significari, uno modo per modū parabolæ, sicut filius prodigus significet peccatorē: & operarii conducti ad uineā, significat multores Dei in Christi ecclesia, & sic de alijs, alio modo per modum rei gestæ ita quòd res uere gesta significat rem aliam: sicut transitus Hebræorū per mare rubrū significat transitū nostrum de uitiis ad uirtutē, & aduentus Magorū adorantiū Christum, significat uiatorū progressum ad cęlestem patriā. Inter hos enī significādi modos hęc est ad propositum disparitas, quod in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas: quia ad significandū tm̄ describuntur, quemadmodum apud poetas fit in comœdiis

claris intelligendi scripturas diuinas.

& tragœdiis. Quum autē res gesta significat, oportet primo omnem curā adhibere ad rem quę geritur, & ad personas sm̄ seipsas, quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo sm̄ Diony. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò uerificare in histo. iis res gestas & dictas de personis sm̄ seipsas ad ueritatē fidei, & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud, & hoc ad ædificationem Christi fidelium, non ad cōprobandū ea fidei, quæ in controuersiā ueniunt. Quocirca oportet primò ad ueritatē fidei saluādā sensum historicū tenere, & personam Petri non uertere in personam parabolicam, quū de fidei agitur historia, & sensus literalis inuestigatur Euāgelicæ historię, quā uenit Iesus in partes Cęsareæ Philippi, & interrogauit primò & secundò, audiuit responsiones primò Discipulorum, deinde Petri: respōdit Petro, dicit, promisitque claues regni cælorū. Et firmata ueritate sensus literalis, quod personæ Petri dictum promissumque est superaddere licet sensum mysticū quo Petrus figurat Ecclesiam, sicut apparet in similibus, puta in significatione uitæ actiuæ per Martham (cui dictum est, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariā de qua dictum est, Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea, & sic de aliis. Patet ergo Petro in persona Ecclesiæ promissas esse claues, uerū est sicut personę ipsius Petri primò, & ad literam promissæ sunt: quia illud uerificatur secundum sensum mysticum hoc autem secundum sensum literalem.

¶ Aliande fide agit historię.

¶AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, clarum ex antedictis esse uerba illa Dñi, Beatus es Simon Beriona, quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, non ad Petri primatū, sed ad ipsius confessionē, & confessionis fructum spectare, & propterea tanquam impertinentia longè sunt à proposito sm̄ literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere mystica interpretatione ad Ecclesiam, quamuis sustineri possit intolerabile tamen est, ut sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Iohannes uertatur in parabolicam personam.

Mysticus sensus in literali, fundamenti ut primo.

¶Ad secundum uero dr, falso interpretari fidem, cur post tantam commēdationem Petrus reprehensus fuerit, nam iuxta planum literæ sensum commendatur primò persona petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprii sensus, utrumque autem sm̄ historię fidem spectat ad aliunt quàm ad petrum, quia tā commendatio quàm reprehensio personalis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum, quilibet proprii sensus & affectus in petro reprehenditur: & quilibet diuinæ reuelationis sectator in petro commendatur.

¶Ad tertium dicitur, per hanc petram demonstrari ad literā fidem in hoc, id est petro, ut ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quod cuilibet petrali ecclesiæ, ubi est fides, æqualiter datæ sint claues, sed sufficit cuilibet fideli ecclesię detur esse in totius ecclesiæ capite, quod est hæc petra, super quā Christus ædificat ecclesiam suam. Et ad confirmationem dr, quod licet petrus errauerit, non tñ desiit esse petra, tum quia per illa uerba, quę obiiciuntur, Absit à te Dñe, non erit tibi hoc, petrus nec fidem nec charitatem perdidit Vñ & Dominus non dicit ei, Vade Satane, ut tentatori diceret, sed modificauit dicēs, Vade post me Satana, tanquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectū tuum. Tum quia, ut prędictum, est quum postea Christum negauit fidem non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Luc. 22. notauit, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit, dicens, Confirma fratres tuos.

Vade post me Sathane, conuenienter dictum est petro, nō vade Sathan

¶Ad quartum dicitur, quòd quum Papa eligitur, neque secum claues affert neque ab ecclesia illas accipit, sed à Christo, nec noua traditione, sed antiqua illa uer, qua tradidit petro. Ecclesia siquidē ministerio electionis personam deputat, quę petro succedat, Christus aūt ipse in beato petro cuilibet successori claues tradidit, & propterea uana est quæstio, a quo accipit, aut cui relinquit moriens, verbum.n. Christi semper unum dat claues cuilibet succedenti, & non unus alteri relinquit.

¶Ad quintum, dicitur argumentum, esse similis formæ, sed dissimilis materiæ, & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad utilitatem ipsius credentis & iusti, claues autē potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatā, & idē licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abrahę, non tñ cuilibet credenti & confitenti Christum, imò nec cuilibet Petro imitāti petrum in fide dari oportet claues, id est, potestatem aperiendi & claudendi aliis, sicut nec cuilibet imitanti fide Abrahæ datur, quod sit pater multarum gentium, quod in semine suo benedicantur omnes gentes, quę tñ Abrahæ credenti date sunt. Quòd aūt additur, nulli Ecclesiæ conuenire posse constanter, certò ac perseueranter habere Petri confessionem, si ad singulares personas refert paulus Apostolus ad Romanos octauo, confutat, dicens, Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus

sum-

sum.n.&c.loquens ad literam de electis. Quòd si non contra rem, sed contra notitiam nostram arguitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facilè satisfit per hoc, q̄ Deus suauiter dispo nens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea, quæ est fidei & humani moris, à fructibus, s. eorum cognoscendo homines.

¶ Ad sextũ dr̃ uerũ esse & q̄ Ecclesiæ datæ sunt claues, & q̄ Petrus personã Ecclesiæ figurare gerebat, & q̄ unitas Petri unitatem Ecclesiæ significauit. Sed in hoc falluntur argumenta q̄ ex his ueritatibus in aliam ueritatem insurgunt: hæ siquidem ueritates non contrariantur huic alii ueritati, quod Petrus in propria p̄sona accepit claues: sunt hæc enim omnia simul uera. Et primum quidẽ & ultimum, ut sexto patebit ca. ad ueritatẽ sensus literalis spectant: quia ad literam Petrus in propria persona sic accepit claues, q̄ & Ecclesia accepit easdem. Reliqua aũt ad mystici sensus ueritatem spectant: sm̃ spiritualẽ siquidem sensum, unus Petrus unitatem Ecclesiæ significat, & uniuersalem Ecclesiam repræsentat. Vnde Cypria. Hiero. & Aug. dicta, quæ obiiciendo allata sunt, uerissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersantur sensui literali: quo (ut Euangelica testatur hystoria) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, rñdit, clauiumq; promissionẽ accepit. Ad clariorem tñ notitiã habendam uerborum Aug. sciẽo duplicem Euangelij sensum: hoc est literalẽ (quo uerificatur, Tibi, id est Petro, dabo claues regni cælorum.) & mysticum quo uerificatur tibi, id est Ecclesiæ significatæ per te dabo claues regni cælorũ esse ab Aug. comparatum non penes uerũ uel falsum, sed penes clarũ uel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticum spectat, q̄ Petrus gerat in figura personã Ecclesiæ: sicut ad sensum mysticum pertinet, q̄ Iudas gerat personã inimicorum Christi: ad literam aũt ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt claues. Vñ Aug. quia sensus mysticus altior est, q̄ sensus literalis, in proposito (ut testantur tot q̃ones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus est oibus manifestus ut & uulgares sciant, claues esse Ecclesiæ, comparauit sensum literalem (iuxta quem claues promissæ sunt personæ Petri futuri pastoris totius Ecclesiæ) ad sensum mysticum iuxta quẽ claues promissæ sunt Petro in figura Ecclesiæ: & dixit, qđ mysticus sensus est clarior: hoc.n. sonant illa uerba: Nõ habent illustrẽ intellectũ, nisi ad Ecclesiam referant, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem, & non negauit uerum intellectum nisi ad Ecclesiam referantur: constat.n. illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum patet ex contextu: uolens.n. exponere Psalmum illum, Deus laudem meã, partim de Iuda, partim de populo Iudæorũ inimico Christi, præmittit, si aũt de tali genere malorũ, i. inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, oia mihi uidenť pos se clarius aperiri: & statim subdit uerba allata, ubi clare uidere quilibet põt non derogari ueritati sensus literalis (quo personæ Petri sunt claues promissæ) ex hoc quod sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neq;.n. solus est rex, iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura cõsodales: quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque uerba Aug. sup Io. nõ negant Petro sm̃ propriã personam dictum esse, Tibi dabo claues: sed affirmant, Petro in persona Ecclesiæ figuratiuè dictum esse, Tibi dabo claues. Ea hac aũt uera affirmatione non sequi negationẽ illius alterius ueritatis satis patet. Ad uim aũt, quæ fit in coniunctione aduersatiua, rñdetur q̄ coniunctio illa augmẽtatiua, est iuxta frequentatiuum loquendi usum, quo dicimus aliquem virtute bonũ uirum, sed officio bonum ciuẽ: & similia. Tanquã enumeratis Aug. quibusdam personalibus Petri conditionibus, auactis conditionẽ Petri, transeundo ad extensionẽ eius in uniuersam Ecclesiã significatiuè, cũ qua significatiua conditione stat, q̄ per proprietatem pastoralis officij idẽ Petrus ad uniuersam se extendat Ecclesiam; quamuis hoc non sit ibi ab Augustino explicatũ, qui de Petro & Ioanne mysticè tractabat, ut ille actiuæ, iste contemplatiuæ uitæ personam gerebat. Vñ quum infertur, q̄ non unus, sed unitas claues accepit, pro quanto affirmať unitatem claues accepisse, uerũ dr̃, sicut uerum est ecclesiam accepisse claues quatenus uerò negať unum Petrum accepisse claues, aut falsum dr̃, aut piè exponendum est. Nam si id negatur unus, ut negetur Petrus, falsum dr̃ contra Euangelicam historiam: si autem id negatur unus, ut negetur solitudo personalis, hoc est, ut Petrus non acceperit claues secum sepeliendas, sed ut in ipso Ecclesia usque ad finẽ seculi duraturas claues acceperit, uerum dr̃: sic.n. non unus, i. pro se tantum, sed unitas Ecclesiæ in illo uno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua ista. Non unus claues accepit. Et ex ijs quæ diximus, soluendas similes obiectiones relinquimus: ut non sit opus omnia, quæ obiici possunt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Christi Tibi dabo claues, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EXCLVSIS prioribus erroribus, tractanda est eorum opinio, qui Petro intelligunt in persona omnium Apostolorum dictum a Christo, Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum solum, sed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis?

¶ Secũdũ ex persona Petri, quia Petrus oium primus erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respondẽdo. Vnde Chry. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus respondet. Et confirmatur: quia nisi in persona omnium Petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli omissæ responsionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me esse dicitis.

¶ Tertium ex fructu: quia claues regni cælorum datæ sunt omnibus Apostolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod uni dico, omnibus dico.

¶ ANTEQVAM autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu tex. Euang. monstrandum est directa esse hæc domini uerba ad Petrum solum. Patet siquidem hoc primo ex principio sermonis Dominici ad Petrum quum dixit, Beatus es Simon Bariona. hoc enim non potest referri uere ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur cuius sit secundum carnem filius, dicendo, Bariona, id est filius Ionæ. Tum quia falsum hoc fuisset de Iuda: quoniam non credidit in Christum: ut testatur Io. 6. ca. refert Dominum dixisse. Sed sunt quidam ex uobis, qui non credunt: & statim subdit rationem dicti, Sciebat.n. ab initio Iesus qui essent credẽtes, & quis traditurus esset eum. Et rursus in calce eiusdem ca. dicente Petro pro 12. apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei: respõdit ei Iesus, Nonne ego uos 12. elegi & ex uobis unus diabolus est? non põt ergo uerificari quod ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus es: quum unus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi sed pater meus qui est in cœlis. Nam ex his Dñi uerbis constat, Petro reuelationem factam esse a cœlesti patre, ita q̄ hoc negare esset cõtrarium fidei: sed non propterea hinc constat aliis Apostolis huiusmodi reuelationem esse factam: scriptura enim hoc non tradit, & propterea eandem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Cõstat igitur hinc quod ad Petrum uerba diriguntur, & non constat, qđ ad alios extendantur. Tertiò, ex subiuncta affirmatione. Tu es Petrus monstrat enim & pronomen, tu, & nomen sibi prius impositum a Christo Io. 1. Tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, quod ad solum Petrum sermo dirigitur. nam si per pronomen demõstratiuũ ad sensum, adiunctis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo a principio discipulatus, s. Petrus & interiori dono reuelationis (quod non constat aliis fuisse concessum) non sufficienter signatũ est qđ ad ipsum solum est sermo: quibus quæso uerbis describendum fuit ab Euangelista, q̄ ad solum Petrum erat sermo? Et confirmatur: quia eodem pronomine demonstratiuo ad sensum vsus est Dñs subiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, q̄ nõ pluribus nec maioribus circunstantijs describuntur & nominantur a notarijs personæ hæredes, aut legatarię, q̃ persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est: ut patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex uerbis igitur & ex sensu uerborum clara luce patet, soli Petro dictum esse, Tibi dabo claues, &c.

¶ AD PRIMAM aũt obiectionẽ in oppositũ dr̃, ex hoc quod Dñs interrogauit oẽs, non cogi reliquum sermonem dirigi ad oẽs: frequenter.n. diuertitur sermo a pluribus ad unum, aut ecõ uerso. Mater siquidem filiorum Zebedæi petiit, ut sederent duo filii sui, unus ad dexterã, & alter ad sinistram: Dñs aũt ad filios rñdendo, sermonem dirigit, potestis bibere calicẽ, quem ego bibiturus sum. Et si diligenter perspectus fuerit euangelicus tex. ipsa conuersio sermonis attestatur, quod non omnem sermonem ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quod primò & secundò interrogauit discipulos cõiter, deinde ad Petrũ sermonẽ uertit: & rursus ad discipulos sermonẽ cõuertit nã subdiť, Tunc p̄cepit discipulis suis, ut nemini dicerẽt quia ipse esset Iesus, &c. Si.n. totus iste sermo ad oẽs fuisset directus non narrasset Euãgelista huiusmodi narrã conuersionẽ sermonis. Nec efficit, qđ cõis Petro & aliis causa effecta Domini interrogationis sit, cum hac enim cõmunitate stat, q̄ appropriate sit Petro, nam in maiori causa, cõmunis scilicet tentationis, solius Petri ratio habita est: ut ipse Dñs testatur Lucæ 22. dicens

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet oēs expetitos a Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse, Oraui, inquit, pro te, non pro vobis: imo alios Petro commendauit.

Vnum pro multis respondere tripliciter contingit.

¶Ad secundam obiectionē ex persona Petri dr, q. gerere personam oīum, seu respondere pro oībus Apostolis, pōt intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curā eorum. Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona oīm pro oībus rñderet. Vel per viam ratificationis vt quia rñsio data à petro, grata fuit cōiter Apostolis, utpote congrua ac exīmia. Et quidem q. Petrus non gereret personam oīum ex officio, ex eo patet quod nondum erat constitutus pastor eorum: neq; proprie erat caput eorum, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter q. nō ex commissione Apostolorum responderet, non solum ex eo patet q. hmōi commissio volunt ... confirmaretur, q. ex Scriptura non habetur, sed ex eo conuincitur, q. Dñs caps... testatur. Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solum oē humanum consilium, sed & disciplinam, & ea sensibili auditu doctrinæ ipsius Christi, dum interiori spirituali reuelationi Patris, qui in cœlis est, Petri notitiā, qua Christum Filium Dei viui confessus est, attribuit. Si.n.ex consultatione cum alijs Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quoniam inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad actorem diuino spiritualem & designatum tam a remotis, s. in cœlis. Hæc.n.oīa manifeste declarant Petri confessionem non ex Apostolorum commissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Dñi interrogatione prima discipulorum, quem dicunt homines esse filium hois? quia responsio fuit cōis Euangelista dicit, at illi dixerunt: in secunda uero interrogatione eorundem (Vos aūt quē me esse dicitis?) quia responsio propria fuit Petro. Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. cap. Vbi etiam aperte notare possumus inter Petrū in persona omnium loquentem vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Dño dicē ti, Nunquid & vos vultis abire? rñdit ei Simon Petrus in persona oīm, Dñe ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus, Nonne ego uos duodecim elegi, & unus ex uobis diabolus est? Vbi conferendo textū Ioānis textui Matthæi, aperte apparet, quō tunc apud Ioanē in persona oīm Petrus rndit, loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens, ad quē ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dñs rñdit non Petro: sed eis, hic uero apud Matth. oīa sunt in numero singulari cum pronominibus demonstratiuis solius petri, tā in responsione petri, quā in replicatione Dñi, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non uobis: quodcunq; ligaueris nō quodcunque ligaueritis tu es petrus, non uos estis petrus, ut patet in litera. Hmōi.n. dicta manifestat q. petrus ex proprijs intuitu e... patre habitis solus rñdet, solusq; à Christo monstratur. Nec putes propterea hanc eandem esse lectionē apud Matthæū & Ioannem: quoniam illa Matthæi fuit postea, quæ referuntur e Ioanne. Quod ex multis patet. illa.n. Ioannis fuit post miraculū de quinque panibus, & in Capernaum: ut ibidē apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non solum post miraculum de quinque panibus, sed & post aliud miraculū de septē panibus: ut patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi. Dicendum est ergo, q. responsio petri tanquā grata & rata pro oībus, dr fuisse in persona oīm, sicut frequenter contingit, quod collegijs pluribus interrogatis, primo bene rndente, ab oībus, ut rata ht responsio, & pro oībus respondisse primum frequentissimo usu dicimus. Et sic intelligenda sunt uerba Chry. & glo. interli. & quorumcunque aliorum dicentium, quod petrus respondet pro oībus: erat n. os oīm tanquā ratificatū ab oībus. Vnde Chry. Homel. 55. super Matt. subdit: Solus petrus respondet: & confestim præueniens, ait, Tu es Christus, &c. Vbi uides non consilio, aut commissione aliorum respondisse, sed præuenisse. & Aug. de uerbis Apost. serm. 31. ait, respōdit petrus unus pro oībus, quia unitas in oībus. Vbi uidere potes quare dr Petrū rñdisse pro oībus, non ex commissione omnium, non ex officio, sed ex unitate omnium: quia s. omnes erant fratres, & q. primus eorū optime respondit omnibus placere fecit. Sicut inter fratres unicos ac unanimes q. ab uno bene dr, ab omnibus ratum habetur, & ut ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctam, ex eo enim, q. Christus petri responsionem approbauit & commendauit, Petrumque beauit, ac illi ... promisit, uanum apparet expectationem tacere, ut audiantur alij: quis enim aliud dicturus esset quā quod diuinitus reuelatum, & sic remuneratum uidet. Vnde necessario manserunt non respondentes alij: quia gratam eis esse petri responsionem sufficit. Insinuatur aūt petri responsionem alijs Apostolis gratam fuisse non solum ex hoc, q. est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ uerbis, Tunc præcepit Discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos petri confessionem tenuisse: ideo enim ne aliis dicerent inhibentur.

quomodo inteligatur Petrum respondisse primo pro omnibus Apostolis, cū ipsum unum interrogauit Vos autē quem me esse dicitis?

Ad confirmationē.

Ad tertiū.

¶Ad tertiam aūt dr, quod si intendit arguēs promissas per uerba hæc omnibus Apostolis claues, petit principium: hoc.n. est quod probandum erat. Si uero intendit quod per alia uerba Dñs Apostolis aliis claues regni cœlorum tradiderit ad sequēs spectat capitulum, ubi hoc tractabitur.

Ad quartam.

¶Ad quartam obiectionē dr, q. auctoritatem illam, Quod uni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Verumtamen ubicunque inueniatur, dr quod ad literam intelligitur de dicere doctrinaliter: ut Marcus testatur in simili c. 13. Quod uobis dico omnibus dico, uigilate. Potest nihilominus ad propositum dici, q. in hac auctoritate non habetur, quod uni do omnibus do: aliud est.n. dicere, & aliud dare: præsens aūt sermo non de dicere, sed de dare est: inquit.n. Dominus, Tibi dabo claues regni cœlorū: & ppterea an... auctoritas non est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quod ex his Domini uerbis Matth. 16. solus petrus promissionem accepit clauium regni cœlorum.

CAP. V.

¶Apostolis alijs non esse aliud collatum, quod Petro.

QVAMVIS teneantur multi præmissum textum Euangelij ad solum petrum pertinere, affirmatur tamen a nonnullis totū hoc, quod petro promissum est, datum esse Christo alias reliquis Apostolis, idque uerum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primo Matth. 18. Apostolis cōiter dicitur, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cœlo. Vbi que apparet potestatem prius petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶Secundo, Ioan. 20. Apostolis cōiter exhibentur claues petro promissæ dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶Tertio, Ioan. quoque 20. Apostolis cōiter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Et similiter Mat. ult. & Mar. ult. oēs cōiter misit ad docendum, prædicandū, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nā Act. 8. petrus missus cum Ioanne legitur in Samariā ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legaliū obseruatione præsente petro Iacobus dedit sententiā, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui uidebantur columnæ esse, dextras dederūt Paulo Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas cōprobatur petri & aliorū Apostolorum.

¶Afferuntur demū mille auctoritates sanctorū sonantes æqualitatē petri & aliorum Apostolorū, ut est illa Cypria. & habet 24. q. 1. loquitur Dominus, dicens, qd parē potestatē oībus Apostolis tribuit: & hoc utique erant cæteri Aposto. quod petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Et illa Hieron. contra Iouin. li. 1. c. 14. At si tu dicis, Super petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super oēs post. fiat, & claues regni cælorū cuncti accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

¶AD EVIDENTIAM Horum, sciendum ex Euāgelico textu duo inueniri singulariter promissa petro, quibus Orig. addidit tertiū. Primū est, Super hanc petrā ædificabo Ecclesiā meā. hoc .n. soli petro promissū legimus. Secundū est, Tibi dabo claues regni cœlorū, quod nulli alij inuenitur promissum. Tertiū ab Orig. notandū est, quod petro dr, Quodcunque ligaueris super terrā, erit & in cœlis, in numero plurali: & similiter. Quodcunque solueritis super terrā, &c. Apostolis aūt cōiter dr, q. erunt ligata, aut soluta in cœlo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis, sicut petrus.

¶Inter quatuor ergo promissiones petro factas, primæ ab alijs differentia clara est: nā cōstat aliud significari p fore Ecclesię fundā quod explicat, Super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meā, & aliud per habiturū claues, & soluere & ligare. Sed differentia inter secundā, id est inter claues regni cælorum, & tertiam ad quartā, hoc est ligare & soluere, non est usquequaque nota, apparet siquidem iuxta literæ superficiem per claues potestatem, per ligare aūt & soluere explicatos esse actus potestatis, ut efficacia clauium declararetur, quo pacto s. ad cœlorum regnum pertingerent. Hanc & enim efficaciā manifestauit dicendo, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis, & quia pluraliter cœlorum regnum pmiserat, ideo pluraliter dixit in cœlis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium a promissione

solen-

soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissione actuū illius explicatiua. Sed hæc uera quidē, sed non totam continēt Euangelii sententiam. Quod ut plenius intelligas, secundo ponendum generis inuenies actus clauium, quidā enim sunt adæquati ipsis clauibus: quidam uero minores ipsis. Illi sunt uelut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autē clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Qđ aperire, & claudere sint actus adæquantes claues, & uoces sonant & officiū clauiū clarissime testatur, claues. n. solummodo ad aperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex ueteri q̃ ex nouo Testamento. Esa. 22. quū dictū esset: & dabo clauem domus Dauid, subditur, Et aperiet, & claudet: & similiter Apoc. 3. idem repetitur. Qđ uerò soluere, & ligare sint actus clauium, doctores omnes testantur. Quod autē sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quod soluere & ligare se habent ad aperire & claudere, ut partes ad totum: omnis. n. qui soluit aliquem aperit illi regnum cœlorum: sed non ōis q aperit alicui regnum cœlorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit ligat.

¶ Et oe per multa diuersa uagemur, sed solida ratio simul cum ueritate pateat, soluere, & ligare actus sunt iudiciales, siue in facto pœnitentię, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere uero actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales & actus non iudiciales: utrisque enim clauditur & aperitur regnum cœlorum. Et quidē, qđ cœlorum regnum multis claudātur absque uinculo iudiciali, testatur Dñs Lucæ 11. dicens, Væ uobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quod uero regnum cœlorum aperiant absque actu iudicii, magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prouidentia, gubernatione, doctrina, dispensatione, commutatione, &c. continue aperitur Ecclesiæ regnū cœlorum. Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo claues regni cœlorū) à subiunctis duabus reliquis, Et quodcunque ligaueris, & quodcūque solueris, sicut totum promissum, non solū sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita q̃ quum promissæ sunt claues Petro, promissa est potestas aperiendi & claudendi regnū cœlorū: quū autē promissum est eidē, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus, ut perciperemus q̃ si partialium actuum tanta est efficacia, multo magis adæquatorū actuū efficacia pertinget ad cœlos. Quocirca promittēdo claues, promittitur totū: promittendo autē actus soluendi ligandi, non promittitur totū, sed promittuntur actus partiales. Et ꝓpterea ex hoc, q̃ soli Petro promissę sunt claues regni cœlorū fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi & claudendi regnū cœlorum: non q̃ solus aperire & claudere possit cœlorū regnū: nā ut prędictū est, quicunque soluit aliquem, aperit illi regnū cœlorū, sed quia solus potest quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnū cœlorum, nō ut iste uel ille, sed Ecclesiæ ędificatę super eum à Christo. Hunc sensum, hancque differentiā ad literam uerificari ex tribus ultra prædicta declaratur: primò ex interposita semper coniunctione copulatiua in textu euangelico: dixit. n. Tu es Petrus & sup hāc petrā, & tibi dabo claues, & quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris diuersitatē. n. promissarū rerum coniunctio copulatiua insinuat. Scdo, quia Dñs nō dixit, & cuicūque aperueris, & cuicūque clauseris, sed dixit. quodcūque solueris, & quodcūque ligaueris. Si. n. claues exponere uoluisset per adæquatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponēdæ erant: sed ubi ad ligandum & soluendum descendit, manifestauit se non exponere claues, sed ad minores actus clauium transire. Tertio, ex eo qđ nunquā Apostolis promisit, aut dedit claues regni cœlorum, uel illarum adæquatos actus, s. aperire & claudere regnum cœlorum: sed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apostolis & dicendo, Quæcunque alligaueritis sup terrā, &c. dicēdo, Quorum remiseritis peccata, &c.

Instantia. Et si insistat, qđ nec ei Petro Dñs actus adæquatos clauibus dedit, aut promisit: quia claues quidem illi promisit, sed nunquā promisit, q̃ aperiret & clauderet. Absit à diuina sapientia, ut silentium tacuisse credatur actus adæquatos clauiū: quū. n. explicauit cui essent claues, ut aperiēdi, & claudēdi, explanauit proculdubio actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Constat autē ideo apposuisse, regni cœlorum, ut exponeretur, q̃ claues sunt regni cœlorum, ut aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, q̃ promisit soli petro claues regni cœlorum, promisit soli petro adæquatos actus clauium: seu, qđ idē est claues secundum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descendit ad actus iudiciarios, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris ut prædictum est. Ex Euangelico igitur textu duæ euidēter restant soli petro promissiones: hoc est fore fundamentum Ecclesiæ, (super hanc petram ędificabo ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cœlorū: Et tibi dabo claues regni cœlorum.

Oppositio contra primum promissionē.

¶ Nec carent hæ obiectionibus. Nam contra primam promissionē opponitur aut solūm Christum esse fundamentum ecclesiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo pōt ponere pręter illud qđ positum est, qđ est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus petrus est ecclesiæ fundamētum, sed & alii Apostoli: iuxta illud Ad Eph. 2. Superędificati super fundamentum Apostolorum: & Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

Prim- oppositio cōtra secundā promissionem.

¶ Contra secundum uero opponitur primò, Si promissione clauium promittitur tota potestas, cur post totum promittuntur partes, Quodcunque ligaueris, &c. Quodcunque solueris: fuisset. n. hæc promissa in toto. Secundo, si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. di. 4. sen. de clauibus tractando, diffiniunt eas p actus iudiciales, q sunt ligare & soluere: diffinitio. n. per proprios & adæquatos actus dari debet.

Secunda.

Tertia.

¶ Tertiò, Cur claues Apostolicę in ordinatione presbyterorum dari affirmant, si illis non conferuntur nisi minores actus clauiū?

Quarta.

¶ Quartò, Cur claues dicuntur claues ecclesiæ, & non dicuntur claues petri, si soli petro primò datæ sunt?

Ad obiecta contra primā promissionē.

¶ Non est autē difficile his satisfacere. Et obiecta quidē cōtra primam ꝓmissionē petro factam ut foret fundamentum Ecclesię, tollitur, q̃ esse ecclesiæ fundamentum simpliciter. id est totaliter proprium est Christi: esse autem fundamentum ecclesiæ secundum aliquod tempus, uel secundum aliquam rōnem particularem, cōicatum est. Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro ecclesia, cōtinatum est esse fundamentum sub rōnibus Apostolorum & prophetarū, petro autem ultra prędictam rōnem promissum est fore fundamentum secundum rōnem pastoris totius ecclesiæ Christi: secundum quam rationem non conuenit aliis Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimodè dicitur fundamentum de hoc triplici modo, de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Fundamentum aliud nemo pōt ponere, &c.) de Apostolis uerò & prophetis dicitur cū additione fundamenti totalis, id est Christi: dum & ad Eph. 2. adiungitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. ubi Aug. dicit, Nã Apostoli uel prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerēt in se, in Christo totum innititur primo fundamento: qđ fundamentum in summo est non imo, ut in corporali fabrica. Et Apo. 21. subiungitur. Et agni id est Christi. De petro uerò adiūgit ipse Christus, ædificabo ecclesiam meam, ostendatur ex Christo principaliter pendere ecclesiæ ædificium.

Ad primū contra secundā promissionē

¶ Ad quæsita uerò circa promissas claues rñdēdo, dicitur ideo post promissum totum p claues promissas quoque esse partes per, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, ut mōstraretur diuersitas rerum promissarum. Si. n. sub unica promissione omnia comprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis, aut solę claues promissæ fuissent, adæquatas putasses, & exhaustas claues per hæc duo, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris. Nunc autem, quia tam aperte promissarum rerū diuersitas monstrata est, exprimendo singula cum cōiunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quod promissum est petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quod promittitur aut datur, Quodcunque alligaueritis, & quodcunque solueritis, &c. sed per hoc promitti aut dari tantum qđ tertio & quarto loco promissum est & petro. Et inde uideres manere primas promissiones apud petrum solum.

Ad secundam.

¶ Ad secundum uerò quæsitum respondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicii diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant ut patet in tex. Magistri sententiarum in principio di. 18. (ubi affertur Amb. dicens, Ius. o. hoc solis permissum est sacerdotibus) & in principio dist. 19. ut dicit, Dantur claues per ministerium episcopi in promotione sacerdotii: quum enim sacerdotalem recipit ordinem simul & has claues recipit. Et per hoc soluitur tertium quęsitum.

Ad tertiū.

Ad quartū.

¶ Ad quartum, autem quod non de re, sed de nomine, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur quòd claues dicuntur & ecclesię & petri: solus. n. petrus clauiger dr̄ regni cœlorum. Et petri quidem sunt capitis. utentis, ut per quem ad ecclesiam deriuantur: ecclesiæ autem sunt & finis, quia propter ecclesiam petrus habet claues, & ut utantur in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quod secundum earum totalitatem ecclesia utitur illis in suo capite, secundum autem partiales usus utitur in episcopis & aliis ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

Ad primū principale.

¶ AD PRIMVM autē argumentorū in principio allatorū, dr̄ Dñm per illa uerba, Quæcūque alligaueritis super terram, &c. non adęquasse promissiones quatuor factas Petro, sed solas duas ultimas, ut litera ipsa testatur. Et propterea non dixit Dñs, Dabo uobis, aut ecclesię claues regni cœlorum: quum tñ dixisset Petro coram eisdē, Tibi dabo claues regni cœlorum

Vnde

Vnde ex hoc ipso, quòd aliis Apostolis Dñs dixit, Quæcunque alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifeste habetur quòd non totum quod promiserat petro repetiit in potestate aliorum tanquam petro totum, aliis uerò partes cōmissurus.

Ad secundum. ¶ Ad secundum uerò dr, q; post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. datæ sunt quidē Apostolis claues, sed in sua totalitate: qm datæ sunt tantum claues ordinis, ut communiter doct. dicunt, & bene. Vnde ad literam quum dr, Quorū remiseritis: constituitur iudex ecclesiasticus in sacramēto pœnitentiæ, quatenus est ex parte ordinis: quum uero Matt. 18. dictū fuit eisdē, Quæcūque alligaueritis super terrā, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & cōiter dr & bene, q; tunc sermo fuit de actibus clauiū iurisdictionis: postea aūt de actibus clauium ordinis. Et qm (ut declaratum est) neutrum iudicium et simul sumptum adæquat claues petro promissas, sed soluere & ligare in utroque foro partiales sunt actus clauium petro promissarū: ideo per utrāque potētem simul nō adæquatur potēs petro promissa. Vnde disputationibus nascentes, caueant à sophistis opponentibus claues ordinis & claues iurisdictionis adæquare claues Ecclesiæ. Venenū latet hic: qm, proprie & formaliter loquendo, claues petro promissæ superiores sunt clauibus ordinis, & clauibus iurisdictionis, & propterea Dñs non per actus ordinis aut iurisdictionis eas exposuit, sed per regnū cælorum proculdubio aperiēdum uel claudendum, ita qd perspicacius intuēdo (ut prędictum est) Domini uerba, Tibi dabo claues regni cęlorum: per illā periculam regni cælorum, exposuit claues per actum adæquatum. s. aperire uel claudere: regnum. n. cælorum aperiendum uel claudendum, actum aperiendi uel claudendi secum fert constat āt, qđ aperire & claudere regnū cælorum, actus sunt lōgè superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauiū iurisdictionis, q̃ clauium ordinis. Importunè denique instantibus nouas nunc inferri Ecclesiæ claues: hactenus. n. non sunt auditę nisi claues ordinis & claues iurisdictionis. Vnde nunc tertiæ claues i Chri ecclesia? Respondetur, me non inuenisse, aut fingere nouas claues re, aut nomine: sed si æqua lance librare fas est, hęc obiectio inuenient obiicientes seipsos arguere. nā neque claues ordinis, neq; claues iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed doctores explanarunt claues istas regni cęlorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni cælorum loquor non nouitates introducens: ipsi Domini uerbis iuxta sensum literalē perspicacius intellectum manifesto quę dico. Oportet et ingeniosis considerare subtiliora Doctorum sensum, & uel ex hoc ipso qd doctores distinguunt regni cælorum claues in claues ordinis & claues iurisdictionis, intelligere superiores esse claues regni cælorum utrisque, & utrasque significare partes clauium regni cęlorum, ac per hoc claues regni cęlorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter & absolutè dicitur, ut petro promissæ sunt: quū uerò ad partes applicantur significare tam claues ordinis, q̃ claues iurisdictionis utręque enim claues regni cælorum appellantur. Vnde acuti lectoris officiū erit discernere quando doctores de clauibus regni cęlorum absolutè, & quando de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinem uel iurisdictionem loquuntur.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium dr, q; ipsa Domini uerba testātur quod de apostolatus authoritate sermo est, quum dr sicut misit me Pater, & ego mitto uos: mittere enim & mitti ad apostolatum spectat iuxta illud Ioannis. 13. Non est seruus maior domino suo neque Apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus missi sunt pariter ad docendum & prædicandum &c. non habetur nisi paritas, quo ad huiusmodi commissiones petro autem supra hæc oia promissum est, & quod foret ecclesiæ fundamentum, & quod sibi darentur claues cælorum.

Ad authoritatē act. 8. ¶ His autem q̃ ex gestis Apostolorum adducitur, facillimè satisfit. Docent siquidem cōcorditer Theologi primam sententiam nō oportere missum minorem esse mittente, neque etiam esse ab illo: nam Filius missus est à spiritusancto, quo non est minor, & à quo nō est. Ad literam tamen dr, q; petrus etiam tam ex humilitate, ut inter apostolos gereret, ut unus ex illis: & nō uolebat uti potestate quam habebat: & propterea tanquam unus ex apostolis ab eisdem cum Ioanne, missus est. Patet autē manifeste huiusmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduersus illum disceptabant alii fideles ex circuncisione: qđ & Gregorius, & habetur 2. q. 7. c. Petrus notauit dicens, petrus potestatē regni acceperat & tñ idem apostolorum prim⁹ querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officii qua posset d cere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex authoritate diuinę uirtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctū respondit.

¶ Et per hæc posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium, petrum se habuisse ut unum apostolū Veruntamen si res gestę rectè notentur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostoli: sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec à Petro, nec à Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus, cum omni Ecclesia, scribentibus tamen nomine Apostolorum & seniorum. Vnde falsum est, quod Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est quam constat ab omnibus factam, sed dum Iacobus dicit, Ego iudico perinde est ac si dixisset. Hoc est iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, sed respondens: sic enim legimus, Et postquam tacuerunt respondit Iacobus &c. Petrus pastoris personam in principio gessisse uidetur, quoniā ipse primus surgens allegās diuinā gratiā reprehēdit eos, qui libertatē à legalibus uertebant in dubium. Legimus enim sic, Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dicit, &c. ubi monstratur Petri authoritas. Quòd dexteras demum societatis Petrus cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie pontifex facit, oēs Episcopos non solum, ut socios, sed ut fratres habens.

¶ Ad authoritates denique Doctorū sanctorum. sonantes æqualitatē Petri & aliorū Apostolorum, dicitur uerificari de paritate eorū tñ apostolatū: fuerunt. n. æquales omnes in authoritate apostolica. Et si insteturs, sub potestate apostolica comprehendi posse omnia, quę Petrus poterat: in promptu responsio est satisfactiua, quod dato quod uera esset huiusmodi comprehensio, ex ea tamen non sequeretur omnimoda æqualitas ad petrum: essent enim eorum potestates æquales quo ad res, quas facere possent: sed non essent æquales extensiuè, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem à Christo acceperunt, ut Apostoli, hoc est, ut Legati: Petro autem, supra apostolatum, promissa est (ut infrà manifestabitur) potestas ut ordinario pastori ecclesiæ. Et hinc patet iā superior gradus atque unitas potestatis petri q̃ maior extensio: qm extendebat se ad ipsos etiam Apostolos utpote Christi oues. Nec paruifacias differentiā penes modū habendi: magni siquidē lapius periculū est si confundantur. Aliud quippe est habere claues ut Apostolos, & aliud habere claues ut caput & pastorem & ipsorum Apostolorum: illud nō derogat petri singulari excellentię, hoc autē ipsum petrum super oēs statuit, omnibusq; præficit Apostolis ac toti Ecclesiæ. Ad horum differentiam modorū spectat, q; Dominus soli petro claues promittit, aliis autem non dat claues, sed ea quę sunt clauium, legas aut tribus istis e Matth. 18. siue Ioan. 20. siue Matth. & Mar. ultimo, siue Luc. 22. Ego dispono uobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. Et ut aliæ primū authoritates manifestentur, patet Cypria. ita pares fateri Apostolos, ut tñ super unū petrū ędificari dicat ecclesiam, ex uerbis Domini, Super hanc petram. & authoritate sua Dominum disposuisse dicat unitatem ecclesiasticam ab uno petro originem habere. Hiero. quoq; uerba Christi apud Matth. Tu es petrus, &c. soli petro relinquens ad alium se transferens locū, ubi similia Apostolis data narrantur, tria numerās, primo fundari ecclesiā sup Apostolos oēs: hoc. n. fieri promulgatū est ad Ephes. 2. Superædificati super fundamentū Apostolorū: sc̃m uero quod. s. cuncti Apostoli claues regni cęlorum acciperant, Matth. 18. Quæcunque alligaueritis & Io. 20. Quorū remiseritis habetur, tertiū autem & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur, & ex relatis textibus: scilicet Mat. & Mar. ult. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiā ex aliis similibus textibus sumptum est onde patet ex iam dictis æqualitatē Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundando Ecclesiā & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinę, miraculorū & uitæ, Ecclesiæ fortitudinem solidantiū, quā Hier. affirmat, nihil officere petri singulari authoritati, qua solus cunctæ præponitur Ecclesiæ. Vnde & Hier. ibi subiungit statim, propterea tñ unus inter eos eligitur, ut capite cōstituto scismatis tollatur occasio. Vbi manifestè uides ita ex æquo apostolatu pares dixisse Apostolos, ut tamē Petrus electus & constitutus à Christo sit caput omniū: hoc siquidē est quod intendimus. Hæc ad differentiā modi habendi spectat, qm hinc habes omnes hæc habuisse ut Apostolos, præter hunc aūt modū, Petrum singulariter, habuisse ut caput omnium. Ex duabus autem his authoritatibus declaratis facilè esse putamus reliquas rectè interpretādas iuxta sensum prędictarum, manifestatæ aūt hunc esse ortū sensū doctrinæ sanctorū tripliciter. Primò, ex eo, qđ pares dicūt Apostolos: non solū potestate, sed honores qđ nisi ad Apostolatum referatur, constat esse falsum: quū petrus prioratū honoris manifestè habuerit sm oēs. Scđo ex textibus euāgelicis, quos Sancti afferūt ad probādā huiusmodi ęqualitatē, afferunt. n. istos quos nunc discussimus ex quibus cōstat uō plus haberi, quā æqualitatē sm Apostolatum. Tertio ex ratione, qua utuntur, quia, s. Petrus in psona Ecclesiæ unus accepit claues, &c. ut unitas Ecclesię hinc probaretur. Vbi propter schismaticos siste pedem: & scito dupliciter posse intelligi unitatem Ecclesiæ per petri uocationem condemnatam, primo, ut significata sit Ecclesiæ unitas in Christo capite uno, unitateque articulorum fidei, sacramentorū

Eccle-

Ecclesiæ & spei ac charitatis. Secundò, ut significata sit Ecclesiæ unitas simpliciter & absolutè unitæ in capite uno Christi in terris uicario, Petro. s. Primum sensum eligunt schismatici ex Sanctorum uera ac sancta doctrina sæpe unitatem Ecclesiæ per ea quæ in primo unitatem sensu explicantia merè quidem, sed non totaliter, ut si sub unitate capitis scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se & in suo in terris uicario, ipse Christus ut caput: Petrus autem ut uicecaput. Quod propterea quandoque tacitum est: quia accepto capite, intelligi consuetum est accepturi ipsum in se & in suo uicario, dum absens fuerit.

¶ Secundus autem sensus, in quo clauditur primus additâ unitate capitis in terra, catholicis omnibus communis est, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad designandam unitatē Ecclesiæ in suo capite cælesti, Iesu Christo, non congruit unitas Petri, sed & sufficiebat & decentissimè congruebat unitas ipsius Christi quam Dominus hic non tacuit, sed expressit dicēs, Ego dico tibi: & rursus: Ædificabo Ecclesiam. & iterum, Dabo claues diuinam autem, sapientiam, quæ est Christus, disponentem omnia suauiter, conuenientissimè per unitatem petri unitatem Ecclesiæ in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatē. Secūdò, ex eo quòd historiæ fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, qui ē Mat. 18. aduocans ad se Dñs statuit in medio discipulorū dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum seu similitudinē humilitatis, ita petrus nominatus esset ad exemplum, seu similitudinem unitatis: ac per hoc sicut ad fidem historiæ curæ non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum Ecclesiæ esset, an fuerit Simon petrus, cui dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Ecclesiæ aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quòd secundum hystoriæ fidem res ita gesta est, quod uni Simoni petro claues sunt promissæ, ut res sē significaret, ut unus petrus primò accepturus claues unitatē significaret Ecclesiæ. Tertiò, ex eo quòd oportet saluare non solum significationem sed etiam deriuationem: hoc est non solum ut unitas Ecclesię significetur per unitatem petri, sed etiam ut unitas Ecclesiæ proficiscatur ab unitate petri: ut Cyprian. in authoritate allata dicit, Loquitur Dñs ad petrum, Ego dico tibi, quia tu es petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiā meam: super unum ædificat Ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suā parem potestatē tribuat: dicens, Sicut misit me pater & ego mitto uos, accipite Spiritum sanctum: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem authoritate sua disposuit. Vbi manifeste uides ex hoc, quòd Dñs authoritate sua disposuit originem unitatis Ecclesiæ ab uno incipientē: nō solam significationem unitatis ab uno, sed deriuationē unitatis ab uno asserā. Nā ad significandam authoritatē nō erat opus: sed ad hoc quod initiū habeat Ecclesiæ unitas ab uno petro, authoritate Chri opus fuit, poterat. n. si uoluisset instituere unitatem Ecclesiæ a multitudine Apostolorū proficisci. Quartò, quia unitas Ecclesiæ catholicæ nō solū opponitur hæresi, sed schismati. Si uerò unitas Ecclesiæ attēderetur solū penes unitatem cęlestis capitis, illiusque sacramentorum, ac rei separatæ, credituræ & amatæ, unitas Ecclesię non opponeretur schismati: nam cum huiusmodi unitate stat schismatur patet ex eo, quòd schismatici hīt quæ ab unitate Apostolicæ sedis separati sūt. Ex hoc igitur, quòd unitas ecclesię p petrū unū significatur, non excluditur, imo magis ex modo quo per petrum significatur, includitur, quòd petrus unus claues accepit, ut Ecclesiæ unitatem non solum significaret, sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si perspectū acutius fuerit hoc, quòd est Ecclesiæ unitatem compere claues, uerius perfectiusque & fit, & significatur accipiendo claues in suo uno capite petro, quàm si non in petro, sed absolute Ecclesia illas acciperet: quoniam unitas capitis claues accipiens, unitatem ecclesiæ non solum significat, sed constituit, sicut & conseruat: quibus oībus careret ecclesia, si de uno nō fuisset illi caput positum à Christo Domino. Et hinc habes unde innumeras Sāctorum authoritates recte intelligere queas.

CAP. VI.

Solum Petrum accepisse claues, consonat ei, quod est Ecclesiam accepisse claues.

OCCVRRIT Post præmissa satisfaciendū his, qui quærūt quonam pacto stant hæc duo simul, Solus petrus accepit claues, & ecclesia accepit claues. Apparet enim, quòd si solus Petrus, ergo non Ecclesia: & si ecclesia, ergo non solus petrus. At gemina quæstio ex Augustini uerbis super Ioan. tractatu 124. quæstione prima, quodcunque. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. si hoc petro tantum dictū est, nō hoc facit ecclesia: si aūt & in Ecclesia fit, Petrus, quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit. — *Oppositio uni. Confirmatio.*

HVIC ENIM Quæstioni satisfieri, facilè pōt ab cæteris in sacris literis: ac scientibus has duas ueritates sic cōnexas quòd secunda non solùm consentit primæ, sed præsupponit & dependat a prima, sūm Sanctorum doctrinam. Considerandum siquidem est ecclesiam catholicam dupliciter referri ad Petrū scilicet ut significatā & ut inchoatam. Petrus. n. & significauit Ecclesiam uniuersalem, & inchoauit eandem, quēadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. prima est, quòd significatio pertinet ad sensum mysticum, quo petrus significat Ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalē, quo institutus est petrus pastor totius Ecclesiæ. Scda est, quòd penes significationem non attenditur dependentia rei à re, sed dependentia significationis à significante: penes inchoationem aūt attēditur dependentia rei à re, hoc est corporis a capite. Vnde ecclesia dupliciter accepit claues in petro: & accepit eas ut significata in petro. & accepit eas, ut inchoata in petro: & sūm utrumque accipiendi modum oportet præsupponere hāc priorem ueritatē ad literam, solus petrus accepit claues. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista nō sit p modum parabolę, sed per modum rei gestæ, quia nō petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens claues: sed petrus secundum rem gestam significat uniuersam ecclesiā, oportet fateri unū solum petrum sūm historiam accepisse claues: ut ex re gesta significetur unam solam ecclesiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambros. Certum est quòd Ecclesiæ utrunque ius s. soluendi & ligandi licet: hæresis utrunque non habet. Si. n. solus petrus secundum historiam non accepisset claues: nequaquam per modum rei gestæ figurā gereret unius ac solius ecclesię uniuersalis. Dependet ergo catholicæ ecclesiæ significatio figurata in petro ex ueritate rei gestę, quòd solus petrus accepit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectemus: nulla est opus declaratione, quoniam manifestum ualde est corpus dependere à capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solùm petrū accepisse claues est solam ecclesiam, cuius petrus est caput, accepisse claues in suo capite. Quocirca solùm petrum accepisse claues, non excludit, sed infert uniuersalem ecclesiam illas accepisse, ut significatam & inchoatam in petro. Esse aūt hanc sanctorū doctrinam, perspicere potes ex Cypriani uerbis in præcedēti capitulo declaratis, ubi utrunque modum. s. significationis p modum rei gestæ, & originis ecclesię à petro docuit: dum dixit, Super unū ædificat ecclesiā. & subdit, Et unitatis eiusdem originē ab uno incipientē authoritate sua disposuit. & rursus exordiū ab unitate proficiscitur, ut ecclesia Christi una mōstretur, ut prędeclaratum est. Augustini autem uerba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus. primò ex eo quòd aduerbio tantùm utitur ad excludendam extensionem petri ad ecclesiā: dicit. n. Si petro tantùm, perinde ac si dixisset, si petro secundum seipsum tantum: & non secundum quòd se extendit ad ecclesiam significandam uel figuratè uel connotatiuè, ut caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non intulit Aug. ex secunda ueritate. s. ecclesia habet claues, negationem primæ. s. solus petrus accepit claues, sed expositionem ipsius. s. quòd petrus accipiens claues significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quòd non accepit secundum seipsum tantum, sed ut extendit ad ecclesiam uniuersam significando illam: hic. n. planus est sensus uerborum Augustini. Secundò, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudæ psona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet. quòd de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudā inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubium non est.

¶ Intendit ergo Augustinus petrum secundum rem gestam accipientem claues, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues. Modus autem quo ecclesia per petrum usque ad consummationem seculi accipit claues. est suauissimè dispositus a diuina sapientia: nam uniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in susceptione clauium, ut in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite nāque habet claues regni cælorum sūm actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesiis, claues habet secūdum actus ordinis, & partialis iurisdictionis. — *Modus authoritatis clauiū suscepte ab Ecclesia ex Petro in capite p successionem quam in membris p participationem.*

¶ VNDE PATET oppositum esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quū enim dicimus, Solus petrus accepit claues regni cælorū, socij cōpares excludunt. non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur. imò tam Ecclesia quā successor in solo petro includitur, quia ex hoc quòd solus petrus accepit claues regni cęlorum, infertur easdem accepisse ecclesiam inchoatā, ac significatam in suo capite: ac propter eā eandem semper claues habere in capite quidem p successio- — *Ad obiectionem.*

nem, in membris autem per participationem eius sic verè unum sit corpus tota Ecclesia sub uno capite. Nec fallaris antiquę schismaticorum inuectione in catholicos, tanquam monstra fingentes dum Ecclesiæ caput Petrũ dicimus: quãquidem Christus est caput corporis Ecclesię, ut dr ad Colos. 1. & si Petrus quoque caput Ecclesiæ ponitur, duo capita uni corpori non sine monstro imaginamur. Frigida sunt hæc: quia Petrus alia ratione caput Ecclesiæ dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput Ecclesiæ. Christus. n. est caput ratione sui ipsius, Petrus autem rõne Christi. Unde Christus est simpliciter & absolute caput: Petrus autem ideo caput, quia est uicecaput: est. n. loco Christi in cęlis residentis, caput in terris. Unde merito ecclesiastici corporis unum tñ ponitur caput simpliciter & absolutè, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed uicecaput constitutus est. Unde nulla interuenit mõstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere Ecclesiastica nomina in sensu, in quo dñr omnibus ferè manifesto. Libet enim intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse unum errandi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prime ex affirmata institutæ qualitate, negauit substantiæ personam: secunda ex affirmate Ecclesia significata, negauit personam petri significantem tertia ex affirmata petri principalitate negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato cõi pariq; Apostolatu negauit unitatem pastoralis officii in petro. quinta ex affirmatis Ecclesiæ clauibus, negauit solum petrum accepisse claues. sexta ex affirmato unico Ecclesiæ capite Christo, negauit petrum esse caput loco Christi. Et simile inueniẽs inferius, quum ex affirmata charitate petri pastoris, negabitur ex psona pastoris sine charitate & ex affirmato pascendi opere, negabitur pastoris authoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPUT VII.

Promissum esse Petro totius Ecclesiæ Pontificatum in antedictis promissionibus.

QUATUOR promissa esse petro e Domino Matthæus euangelista in supra ellatis refert uerbis: quorum duo ultima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, communicata quoq; e Domino eius Apostolis idem testatur: prima uerò duo, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum, propriè petro perseuerauerunt. In quibus promitti petro totius Ecclesiæ pontificatum declarandum est, postquã ambę pmissiones amplius dilucidatę fuerint.

Dixit Christus Petro ędificabo ecclesiam meam, nõ ecclesijs meas, non aliquã, nõ ecclesiam, non ecclesias, nõ aliquid addẽdo, sed ecclesiã meã

¶ QUOCIRCA In prima promissione notanda sunt sex significantius. n. vide primò, Ecclesiã meã, nõ, Ecclesias meas: secundò, ecclesiam meã, non aliquam Ecclesiã meam: tertiò, Ecclesiã meã, non oẽm Ecclesiã meam: quartò, Ecclesiam meã non indefinitã: quintò, Ecclesiam meã, singulariter seu unitã: sextò, Ecclesiã meã, sine additione aliqua. Attende sigillatim, non dixit Ecclesias meas, sed Ecclesiã meã, ut una ecclesia significaretur, quæ quis multas cõprehendet partiales ecclesias nõ pptereà scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed unitate numerali retenta multas habet partes, sicut unũ corpus multa habet membra: iuxta uerbũ Apostoli ad Col. ipse est caput corporis Ecclesiæ. & Cant. 6. Una est colũba mea. Dixit non aliquã Ecclesiã meã, sed Ecclesiã meã: ut non de parte Ecclesiæ, non de particulari aliqua Ecclesia, sed de integra seu tota Ecclesia intelligeres, neq;. n. decebat diuinã sapientiã aliquã Ecclesiam ædificare super unum Petrũ & aliquã non: Dei siquidẽ perfecta sunt opera. Non dixit, oẽm Ecclesiã meã: tũ quia multitudinem Ecclesiarũ supponeret distributiuũ signũ, contra Dñi sermonem Ioan. 10 Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet unũ ouile, & unus pastor. Tũ quia singulare distribui uniuersaliter, implicat contradictoria, nisi uniuersalitas referat ad partes integrãtes ipsum, quod est extra propositũ, & inferius nihilominus declarabit, quo partes Ecclesiæ ædificatæ sunt super hanc Petrã. Dixit, Ecclesiam meã: non indefinitè, uagũ relinquendo intellectũ ad quærendũ quæ esset ecclesia Christi ædificanda super hanc Petrã: sicut dubium reliquit intellectũ, quũ in cœna dixit, Unus uestrum me traditurus est: certificati. n. sumus per hęc uerba, q unica tota Christi ecclesia ędificata est super hanc petrã, & nõ sumus suspensi relicti. Dixit ergo, Ecclesiã meã: ut singularem unicã solamque suã ecclesiam integrã, de qua in symbolo dr, q est una ecclesia catholica, intelligeres. Vñ p solum pronomẽ meam, determinauit illam: ut perciperemus, q de illa una ecclesia loquitur, quę est Christi ecclesia sine additione aliqua, quęlibet namque partialis ecclesia uocatur Christi ecclesia cũ aliqua additione, puta Romana, Anthiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solum secundum modernum usum, sed sm sacras Scripturas: ut patet in principio utriusque Epistolę ad Corin. ubi dicitur ecclesię quę est Corinth. & in principio ad Gala. Ecclesiis Galatiæ: & ad Thessal. ecclesiæ Thessal. &c. Habes igit quid intelligere debeas per ecclesiã meã: id est. s. quod intelligis per unam ecclesiam catholicam. Nõ desunt tñ sophisticæ importunitates ex eo, q quælibet particularis ecclesia uerè est Christi ecclesia arguentes. De illa ecclesia Christus loquitur, de qua uerificatur quòd est ecclesię mea, id est Christi sed de qualibet particulari ecclesię uerificatur, q est ecclesię meę: ergo de qualibet particulari ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ędificabo ecclesiã meã. pòt siquidem facilè detegi fallacia argumenti ad rem spectando, & dicendo, q qlibet particularis ecclesia est quidẽ ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta mediolanen. nec ita est ecclesia quin sit pars ecclesiæ: Christus aũt loquitur de ecclesia integra, quę non est ecclesia talis, nec ecclesia aliqua sed est absolute ipsius ecclesia. Nihilominus dicẽdũ est, q eo modo quo quęlibet ecclesia est ecclesia mea. i. Christi illo eodẽ modo uerificatur de ea q est ædificata sup hãc petrã.

Obiectio

Solutio

¶ Quod ut plenius intelligas, perspice differentiã in modo, quo ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis ecclesię est Christi: cõueniunt siquidẽ omnes partiales ecclesiæ cũ ecclesia catholica in hoc, q sunt Christi, nam quælibet partialis est Christi ecclesia & ecclesia catholica est Christi ecclesia, sed differunt in modo: quia ecclesię catholica est Christi ut totũ, quælibet aũt ecclesia est Christi ut pars. & propterea ecclesia catholica est ædificata ut totũ super hanc petrã: quælibet aũt ecclesia particularis est ædificata super hanc petrã ut pars. Illo igit modo, quo uerificatur de ecclesia particulari, q est Ecclesię mea, eodemmet modo uerificatur de illa, q est ædificata super hãc petrã, & ppterea quia est ecclesia mea ut pars, est quoq; ædificata, ut pars sup hãc petrã. ecclesia uerò catholica, qa est ecclesia mea ut tota, est quoque ædificata ut tota super hanc petrã & quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet ut pfectũ ad imperfecta & unitas & integritas ecclesię pari passu currunt: ideo uerbum Christi ad literam intelligit de ecclesię una catholica rõne cuius intelligitur quælibet particularis ecclesia, ut pars unius ecclesiæ catholicæ ædificata sup Petrum, sicut ratione unius ecclesię catholicæ quælibet partialis ecclesia uocari potest à Christo ecclesia mea, tanquã pars ecclesiæ catholicæ, nec aliter uerificaretur: quoniam si ab unitate ecclesiæ diuisa esset, non esset ecclesię Christi. Nec putes aduersari hęc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ sonare uidentur ecclesiã. Rom. ædificatã esse e Christo sup hãc petrã. Appellatione siquidem Ro. ecclesię, ut multi putant, ex uerbis Concilii Constantien. in condemnatione articulorum Ioãnis Vuiclef, intelligitur qliqua ecclesia catholica: & sm hunc sensum nulla esset in proposito qstio nisi de nomine. Sed quia sensus hic non consonat intentioni scribentium de Ro. ecclesia, intelligentium ipsius nomine quandam particularem ecclesiam, distinctam cõtra alias particulares ecclesias: ideò aliter dicendum est Ro ecclesiam ædificatam esse à Christo super hanc petram uerificari, non p proprietatem, sed per appropriatione: Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Ro. & alias manifestatur: cõe siquidem est cuilibet particulari ecclesiæ esse partem. & hinc fit q nõ per proprietatem uerificatur de quacunque particulari ecclesia, sed tantũmodo de ecclesia catholica, q est ædificata sup hãc petrã: de ipsa. n. sola ad literã loquitur Christus, dicens, Super hãc petrã ædificabo ecclesiam meã: in qua tñ omnes partiales Christi ecclesiæ clauduntur, ut partes in toto. Distat autem Ro. ecclesia ab aliis partialibus ecclesiis propinquitate ad caput ecclesiæ catholicæ: unã e ecclesia Ro. in suo proprio capite non solũ pxima. sed eadem facta, est cum capite Ecclesię catholicæ: ex facto. n. petri unus atque idem factus est pontifex Ro. & pontifex Ecclesiæ catholicę: sm seipsam uerò immediatè hæret pontifici ecclesiæ catholice. Aliæ autem quęcunque partialis ecclesia nec sm seipsam immediatè iungitur pastori ecclesiæ catholicæ, nec sm suũ caput coincidit cum capite ecclesiæ catholicę. Ob hanc igit proximitatem & cõiunctionem Ecclesiæ Ro. ad pastorem ecclesiæ catholicæ, appropriantur uerba Christi ad Ro. ecclesiã potius, q̃ ad aliã: nõ q illi sint ppria, sed ecclesiæ catholicæ: ut dictum est. Promisit igitur Dominus petro prima promissione super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum ecclesiæ catholicę.

¶ PER SECUNDAM autem promissionem Tibi dabo claues regni cælorũ, plenitudinẽ potestatis ecclesiasticę eidẽ promisit: q tripliciter manifestatur. primò, ex ipsa re significata per claues regni cælorũ: potestate. s. aperiendi & claudendi cælorũ regnũ, non his uel illis, sed absolutè: ut comprehendant omnes uiatores. quibus claudi uel aperiri regnũ cælorũ potest. Huiusmodi, siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se cõprehendit: hoc est iudiciariã tã in foro pœnitencię, q̃ in foro ecclesiæ: quia ois ecclesiasticus iudex utriusque fori, soluen-

Claues regni cælorum Petro promissæ. plena fuit ecclesię potestas in quetu e genere diuisa: in ea quæ est iurisdictionis, gubernationem & eam, q ad purgatorium extenditur.

soluēdo, uel ligādo aperit, uel claudit regnū cœlorū illi, qui soluitur uel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuam Ecclesiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponēdo, &c. eiusmodi faciēdo, nihil aliud fit quàm aperit uel clauditur regnum cælorum. Potestatē etiam ad purgatorium extēsam comprehendit: ubi nota quod licet Christus non dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatoriū: dedit tamē illi claues regni cœlorū, aperiendi & uel claudendi his, q̄ sunt in purgatorio propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: s. super terram dicens, quodcūque solueris super terrā, & quodcunque ligaueris super terram: eximens per hoc eos, q̄ super terram amplius non sunt à iudiciali potestate Petri. Loquens autem de clauibus regni cælorum nullum exemit uiatorem, cui per Ecclesiā potest aperiri uel claudi regnum cælorū: sed absolutè & illimitate dixit, Tibi dabo claues regni cælorū: ut posset Petrus cuicunque uiatori regnum cælorum aperire positiuè, claudere uerò saltem negatiuè. Hæc autem dicentes nequaquam Augustinum, sacrosque canones potestatē Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tenentes oppugnamus imò hic quod dicimus, confirmamus, nam Ecclesiastica censura in defunctos quamuis soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram est, hoc est uiuos qui ligantur ne communicent, aut claudit regnum cælorum: ad defunctorum animas respicit, quibus uerè hinc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cælorum ad omnes uiatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam uniuersis ad Ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum cælorū: exigit siquidem recta rō, ut potestas, quæ supremum sortita est finem, reliquis oībus imperet in ordine ad supremū finem: ut facilè manifestatur inducendo tam in artibus q̄ in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nēpe artifex, rector, dux, Princeps, superiorē sortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum dirigunt finem, præcipit. Constat autem regnū cælorum supremum esse finem, potestatique clauium Petro promissarum respondere: reliqua uerò oīa temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus oībus in ordine ad regnum cælorum: nec enim hmōi imperium aliud est quàm aperire & claudere regnum cælorum, ut de se patet. Ex re igitur promissa per claues regni cælorum, patet primò, q̄ plenitudo potestatis Ecclesiasticæ Petro promissa est a Christo dicēte, Tibi dabo claues regni cælorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacræ Scripturæ, Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plana prātē dr, Et dabo clauem domus Dauid super humerū eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dr, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obijciatur, in textu Euangelii non haberi, q̄ si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur hæc uerba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem q̄ de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutū & in cælis: manifestè habetur, q̄ ita Petrus ligat, q̄ nemo soluit, & ita soluit, q̄ nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cælo quoque ligatum est, constat ita esse ligatū q̄ nemo soluit: & similiter quod in terra solutum: in cælis quoque solutū est, constat ita esse solutum, q̄ nemo ligat. ex hoc autē sufficienter habetur, q̄ ita Petrus aperit regnum cælorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, q̄ nemo aperit: æquum est. n. ut non minus, sed potiori modo possint claues Petri adæquatos sibi actus quàm actus minores exercere. Et aduerte q̄ uerba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in psōna Christi: ut g'n. 101 dicit, in cuius signum Ioannes Euangelista eadem repetit de Christo, tāquā monstrans illum esse in Eliachim significatum: q̄ ipsemet Isa. 10. c. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius: ut ostenderetur clauis super humerum eius principatus super humerum eius: ac per hoc undique percipiamus per claues regni cœlorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium à consuetudine: in signum enim summæ potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungēdo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum Ecclesiæ catholicæ (ubi in Petro officium sustinendi Ecclesiam catholicā in fidei soliditate statuitur, & pariter Ecclesiæ catholicæ authoritas inhærendi Petro ut fundamento imponitur: ædificationis enim rō exposcit, ut ædificiū necessitatem habeat inhęrendi petræ, super quam fundatū est) ex altera uerò Petro Ecclesiæ potestatis plenitudo pollicita sit, manifestè liquet promissum huiusmodi uerbis Petro Ecclesiæ catholicæ pōtificatū esse: hæc enim duo præcipua esse in totius Christianæ Ecclesiæ Pontifica constat. Ex Matthæi Euangelistæ igitur uerbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangeliis, ac discussis, manifestatum credimus soli Petro Pontificatū Ecclesiæ catholicæ esse promissum à Christo.

Exclusio obiectionis.

CAP. VIII.

Persona Petri, quamuis charitate qualificata, dictum esse Pasce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promissionibus soli petro factis à Domino apud Matt. tractanda occurrit commissio quā Saluator petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt, hoc est, quòd personæ Petri, q̄ soli dicta hæc intelliguntur: ita quod nusquam alias cęteris similia dicta sunt, q̄ tota Ecclesia pascenda commissa est Petro, & quòd per hęc pontificatus Ecclesiæ catholicę datus est Petro.

¶Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, quæ rē dubiam reddere possunt in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis apparet, quòd non personæ, sed qualificatę personę dictum est, Pasce oues meas. Primò ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediēs gratię: neq; enim frustra (ut Beda dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me: ubi manifeste amanti dicitur, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, q̄ non personę, sed personæ qualificatę obedientia diuinę gratię & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas.

Primò.

Secundò.

¶HOC in loco obseruandum est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via: quum enim de qualificatæ personæ officio agitur, quatuor occurrunt, s. persona, qualitas eius, usus officii, & rectitudo eius. Quæ oīa licet diuersa sunt, hęretici tamen nolentes discernere inter prātis usum & rectitudinem usus totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificati Christi charitate non sunt, tanquam potestas & rectus potestatis usus idem sint, uel saltem utrunque qualitati, hoc est charitati commissum sit, unde a laicis aberrātes, cuilibet iusto ecclesiasticam arrogant potestatem. Stulti autem, quorum infinitus est numerus, rectitudinem usus parui pendentes, si personę ecclesiasticā tribuūt potestatem quicquid sit de charitatis qualitate, fecisse putāt satis. Recta uerò ac catholica rō mediam amplectitur uiam, personæ qualificatæ datā & dari debere ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, ut personę potestas seu potestatis usus, qualitati uero rectitudo usus respondeat. Sic enim uterque uitatur error, dum sapienter qualificatę personæ committitur, ut rectè utatur ecclesiastico ministerio: & si contingit malos esse ministros, Ecclesia ambiguitati aut fallacię periculo non subsit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quęcunque qualificatę debet personę committere rectum usum officii, hoc maxime decuit Sapientiam incarnatam. & propterea tertiò à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitatis bonitatem actus respiciat & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur: ut omnes communiter Doctores sonant. Patet autem actum optimū a Saluatore petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimētum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & uiuūt. Oues dixit, non hœdos, non boues, non lupos, & id genus homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, ut proprio amore subtracto, amor Chri rō pascendi oues significata expliceret. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum fit, q̄ actum optimū cōmittebat Petro dicens, Pasce oues meas, & quia, ut dictū est, actus optimus nō pōt nisi è charitate Chri prodire, ideo personę qualificatę charitate à Dño cōmissus est. Ex hoc āt non sequitur, ut hæretici fingunt, q̄ qualitati commissum est pastorale officiū: sed charitati qdē cōmissa intelligitur bonitas, seu rectitudo usus officij pastoralis: ipse autē usus personę commissus intelligitur. Vñ & Dñs hoc in loco ter exacta charitate non Dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicēs, Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matthæū persona petri descripta est nōie proprio, & nomine proprio patris carnalis quoad corpus, & internę reuelationis gratia quoad animā, ut ex his singulariter petro conuenientibus personā eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri sm carnem describitur, Simon Ioannis seu Ionę, ut correctiores codices habent, & sm animam ex propria humiliatione, qua cor Christi scientię submittit, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria contristatione, cōtristatus est petrus, &c. ut ex his sibi propriis, petri personam apertè intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personę commissum officium pastorale perciperemus: exacta autem charitate

Sensus huius capitis hic est.

Exclusio obiectionum. intelligeremus charitati commiti rectitudinem usus officii pastoralis: nemo enim sine charitate potest officio pastorali recte uti. Et hæc secundum literalem Euangelii sensum sunt: ad mysticum uerò sensum (unde efficax non potest argumentum trahi) spectat, quod Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Unde patet, quod Christus non qualitati, sed personæ Petri qualificatæ charitate dixit, Pasce oues meas: ac proinde si decidisset Petrus a charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum usum illius: quoniam à charitate pendet non officium, sed rectitudo usus, ut planum est apud quemlibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

CAPUT IX.

Soli Petro id, quod non alys Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.

QUOD Autem soli Petro dictum sit a Christo, Pasce oues meas, textus ipse late manifestat, tum ex nomine proprio suo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione apposita ad alios, Diligis me plus his? comparatiuum enim diuersitatem monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentes, quibus comparatur, tum ex propria Petri passione, qua contristatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Christi prædictæ sibi olim ipso parato mori, ita ut locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectionem Domini, & aliis Apostolis, nec antea nec posteà inuenitur simile quid dictum, testatur ut omnino soli Petro dictum sit Pasce oues meas. Nec obstat, quod Ecclesia Apostolos omnes uocat pastores dominici gregis præfatione (quos operis tui uicarios eidem contulisti præesse pastores) quando hoc ad Apostolatum manifestè refert: & propterea eo modo dicit pastores Dominici gregis, quo ad Apostolatum spectat pastoralis cura: ut autem Apostoli nomen testatur, pastorale exercitium ad Apostolos spectat, ut ad legatos Christi: & sic hoc est, ut legati Christi dicti pastores, dominici gregis. Petrus autem ut ex supradictis & dicendis patebit, constitutus est, ut ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum: & hoc significant Christi uerba, Pasce oues meas.

CAP. X.

Petro soli uniuersam commitii Ecclesiam, per has uerba Christi, Pasce oues meas.

UNIVERSAM autem committi Ecclesiam Petro per hæc uerba, Pasce oues meas, sophistice in dubium uertitur ex sex.

¶Primò, Quia non dicitur, Pasce oues meas omnes: si enim tota Ecclesia comprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas: sicut dictum est: Docete omnes gentes, Mat. ult.

¶Secundò, Quia nihil impossibile commissum est à Christo, uniuersam autem per orbem Ecclesiam pasci ab uno est impossibile. Et si dicamus, quod unus per alios posset pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pasce, & non dicit fac pascere oues meas: hoc enim etiam ethnicus posset facere, committere. s. aliis, ut pascerent oues Christi.

¶Tertiò, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pauisset, si omnes soli commissæ sunt.

¶Quartò, Quia Petrus, nullum Apostolum misit: & quilibet Apostolus ordinauit Episcopos absque Petri authoritate.

¶Quintò, Quia conspiciemus Apostolos in diuersas mundi partes tanquam suas portiones distributos.

¶Sextò, Quia Petrus circumcisionis tantum oues sortitus, est ut patet ad Gal. 2. ubi dicit Paulus, Quum uidissent, quod creditum est mihi Euangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis: qui enim operatus est Petro in apostolatu circumcisionis, operatus est mihi inter Gentes.

¶QUOD Manifestè autem exorbitent hæc à uero Euangelii sensu, non est difficile aperire, dicendo siquidem, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, uel uagè oues committi pascendas. Et quidem quod non has uel illas determinate commiserit, uerba ipsa testantur: quod uerò nullas, ueritati aduersatur, quod autem uagè reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & ueritati pronominis adiuncti contrariatur, sapientis enim gubernatoris & potentis diffinitè prouidere, non est uagam relinquere prouisionem suam. Et constat quod ex hoc ipso, quod solo pronomine Meas demonstrat oues, non uagè, seu indefinitè loquitur, sed ex hoc ipso, quod nullas suas eximit, omnes suas comprehendit dicendo, Pasce oues meas. Et obserua peruersionem exponendi, quia apud Mat. dicitur, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, de omni Ecclesia Christi intelligendum putant, ne unam solam Ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quia uerò apud Ioannem petro dicitur, Pasce oues, meas, indefinitè exponunt, ne oues Christi sub uno pastore comprehendant. ibi rem singularem, unam. s. Ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt uniuersaliter, hic res diuersas, multas. s. oues distribuere uniuersaliter recusant, ut hinc uideas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam à seipso dissonat. Et per oppositum: quia uerò omnia consonant, Ecclesiasticus sensus sicut habet, quod ibi ita unica intelligitur Ecclesia catholica, ut comprehendant omnes Christi particulares Ecclesiæ in eaque partes in toto: ita hic oues Christi ita intelliguntur explicatæ per pronomen meas, ut nulla relinquatur, quæ sub pronomine, meas comprehenduntur.

¶ET propterea Non oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur quum dicitur, Pasce oues meas: sicut Io. 10. omnes comprehensæ sunt Christi oues, quum dixit Dominus. Animam meam pono pro ouibus meis: & rursus, Oues meæ uocem meam audiunt, &c. Unde ly meas, uniuersalis signi supplere effectum altiori ratione necessariò appositum patet: & propterea non esse simile iudicium de hoc textu & illo, Docete omnes gentes: ibi namque suas, quam non suas per electionem gentes docendas mandauit: hic uero, oues suas pascendas commisit sufficienter, per ly meas, comprehendens omnes: ut ratione & testimonio Scripturæ monstratum est clarissimè constare ex eodem Euangelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: quia quod ibi Christus hic exhibuit: & propterea quia ibi totam Ecclesiam promisit, hic omnes oues commisit. Et confirmatur rursus ex uerbis domini. Io. 10. Alias habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ouile & unus pastor: si enim ex ouibus omnibus ouile unum constare debet sub uno pastore, consequens est: ut quum unus pastor instituitur, & dicitur, Pasce oues meas: illius unius ouilis cura committatur. Dubitandum enim forte fuisset si plura haberet Christus ouilia, de quibus suis ouibus loqueretur: quum autem unum tantum ouile se habere testetur, dubitari non potest, quas suas oues committat, nisi quis adeo desipiat, ut de parte unius ouilis eum committat. Et confirmatur rursus hic sensus ex Sanctorum expositione: quorum authoritates latius inferius afferentur. Unde Theophilus hic dicit, finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendat, non alii.

Ad primū *Ad secundam.* ¶Ad secundam uero obiectionem dicitur, quod non est impossibile, sed necessarium atque utile, omnes Christi oues pasci ab uno, ut a catholicæ Ecclesiæ capite. In hoc autem pascendi modo, s. ut à capite catholicæ Ecclesiæ, clauditur quod Christi oues diuersis coadiuuantibus membris pascuntur à capite: sicut totum corpus à capite regitur coadiuuantibus aliis membris. Unde non est dicendum, quod Petrus pascit id est facit pascere: sed quod ipse ut caput per alia commembra coadiuuantia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, siue quamcunque alium, qui non est caput Ecclesiæ, fieri constat. Tantoque possibilius est à petro pasci omnes Christi oues, quanto petrus uicarius est Christi uiuentis regnantis & assistentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

Ad tertiā. ¶Unde patet solutio tertiæ obiectionis: commissum est enim petro soli, non ut solus omni modo, sed ut solus tanquam caput catholicæ Ecclesiæ pascat omnes Christi oues: & propterea non peccat si per commembra adiuuatur ad pascendum Christi oues, sed peccaret si non caput Ecclesiæ catholicæ se sollicitaret.

Ad quartā ¶ad quartam dicitur, Petrum nullum misisse Apostolum, quia præuentus est à Christo domino, qui misit Apostolos, Io. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Et propterea poterant authoritate Apostolatus Episcopos ordinare absque habita a petro facultate.

Ad quintā ¶Ad quintam dicimus, quod distributio Apostolorum ad apostolatus exequutionem spectat: & nihil penitus obstat pastorali officio petri, sicut in nullo eius authoritas imminuta est ex hoc, quod Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationem, illud uerò ad exequutionem pertinet.

Ad sextā. ¶Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nam quantum ad exequutionem apostolatus Paulus loquitur: ut ipsa uerba clarè testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cum his enim diuersis exequutionibus euidenter stat unitas pastoralis curæ apud petrum.

CAPUT XI.

Petro per has uerba, Pasce oues meas, commissum à christo pontificatum totius Ecclesia esse.

ECCLESIÆ Totius pontificatum petro per hæc uerba collatum inficiantur aliqui.

Primū. ¶Primò. Quia pascere non significat principari aut esse primum.

Replica. ¶Secundò, Quia uerbum Christi est uel exhortatorium uel præceptorium ad pascendum, non ad subiiciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi superior, quid ad me? quære loca enim ubi uerba sunt conferentia petro potestatem super Ecclesiam, hic enim solummodo pascere committitur.

¶VERUM Difficile non est pontificatum monstrare sub his uerbis datum. Pascere siquidem Christi oues, actus est authoritatis in pascente, utilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo namque ipso quod Christus suos ut oues pascendas petro commisit, meridiana luce clarius patet, quòd ipsum præfecit aliis ut pastorem ouibus.

Ad primū ¶Non oportet ergo aliud quærere locum, ubi petro potestas data est super Ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam: nisi quis usque adeo desipiat, ut petro dictum putet, Pasce oues meas non officio pastoris, sed officio mercenarii. Quæ et insipientia confu-

confutatur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui.n. amore Christi pascēdæ oues cōmittuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere nō significat principari, significat tñ actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsupponit tñ principatū, quia præsupponit prioré. Vnde & benè respondebatur. q pascere non potest nisi superior. Et quū dr. Quid ad me, respondetur multū pfectò ex ipsa rōne cōnexorū: habent.n. hoc ut altero collato reliquū tributū intelligat. Quo sicut si pascere non potest nisi superior, cui datū est pascere, datū quoq; est esse superiorē: vnde ex hoc ét capite liquet, q non est alius quæs eodus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est sup Ecclesiā; quoniam hic clarè habetur.

Ad fin. ¶ Affirmamus autem Chri uerbum pręceptorium esse: nam si Apostolo Paulo uæ est, si non euangelizauerit, multò magis Petro uæ est, si non pauerit oues Chri. Sed non præceptoriū solūmodo est Christi uerbū, sed institutorium: nā, si in conditione primæ partis uniuersi uerbū Dei instituit creaturas præcipuas, simul propriū earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternū, & in seculum seculi, pceptū posuit, & non prçteribit) par est, ut in creatione Christianæ Ecclesiæ primum eius mēbrū eodem uerbo perficerent, præcipiendo summi pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificatū. Eo uerò ipso, quo Petro, ut pascat Christi oues, committitur, Christianus populus, ut oues iubetur se habere ad Petrum. frustra enim cōmitterētur oues pascēdæ à Petro, nisi ut oues exhiberent eidē à cōmuni Domino. Vnde necessitas nō solū pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quū dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Aug. hic exponente, pascere non solū docere sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendasque cōmittit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrū curam suscipe: & glossa ex Alchuino, Pascere oues est credentes in Christo, ne à fide deficiant, confortare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla uirtutis cum uerbo prædicationis impendere, aduersariis obsistere, errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere non significat principari: significat tamen Christi oues regere, in quo clauditur principari. & si non significat principari: trahit tamen secum principari: sicut trahit secum requirere, reducere, alligare, consolidare, custodire & sanare: quorum meminit Dominus Ezech. 34. unde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur & iuxta Greg. uerba ad Mauritium, Cura totius Ecclesiæ & principatus committitur.

¶ Et si quæratur quare Dñs cōmisit pōtificatū Petro non sub uocabulo prælationis, seu authoritatis, uel dignitatis, sed actus pascendi suas oues? In promptu rñ est, & ex parte rei, quia prçlatio, seu authoritas est propter pascere oues Chri, & nō ecōtra. Et ex parte appetitus regulādi q̄ nō locus superior, nō dignitas, aut auctoritas ambienda est, sed pastus ouiū Christi appetēdus in pōtificatu, iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatū desiderat, bonū opus desiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ dixerat n. ante passionē, Lucæ uigesimosecūdo, Reges gētiū dominant eorū, & qui potestatē exercent in eos, benefici uocant. uos aūt nō sic: sed qui maior est in uobis, fiat sicut minor. Hinc. n. à ministeriali actu pascendi Chri oues significauit pōtificatū tacitū tāquā annexū qd, & nō æstimādū nisi pp utilitatē ouium Chri: cuius oppositū cōtingit in regibus & dñis gentiū: qui ad hoc ut regnēt & dñi sint, & oīa ordinant.

¶ Porrò cōmissum inter actus pōtificios opus præcipuū, Petri monstrat pontificatum: pascere siquidē electos præcipuus est Pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidentiæ partē spectat cura electorū, ad quorū fœlicitatem non solum cæli motum ordinante, testante Ioan in Apoc. c. 6. Dictum est illis, ut requiescerent adhuc modicū tēpus, donec impleatur numerus conseruorum eorum. sed etiam ipsemet descēdit de cęlis, & homo factus crucifixus, mortuus sepultus, &c. oīa sustinuit propter electos, ita ad summā ecclesiasticā curā, quā pontificatum vocamus spectare oportet, pascere electos. Cōstat aūt solos electos significari, quum dr, Pasce oues meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10 dicente, Oues meæ uocem meā audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitā æternā do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quibusdā de manu mea. Nec propterea Petri pōtificatus quasi ad solos electos se extendat restrictus est: sed subordinatus electorū pastui, hinc est omnis circa alias pontificatus actus. Sicut. n. sm uniuersi ordinē unicus cæli motus propter implendū numerū est electorū, & idē tñ ét ad propagandos non dilectos se extendit: & sm ordinē gratiæ summus bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eamors pro totius mundi uita fuit: ita i sacris mysteriis summus pontificatus propter pascendos eū electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem; iusta autem electorum finis est gubernationis aliorū, Omnia, inquit Apostolus, secundæ Timo. 2. sustineo propter electos, & ad Roma 8. Oīa electis donata testatur: & super omnia bona Domini cōstituēdi affirmatur electi Matth 24. Nec silentio inuolutos propterea dixerim prçscitos: quoniam sub agnorum nomine cōprehendi aliquos prçscitorum non inconueniens est. sunt.n. Christiani multi imperfecti semper discentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascēdos simul cum ouibus hoc est electis, cōmisit Petro. Vnde bis cōmisit agnos, & tertiò oues: non solū q imperfecti maiore agēt cura, sed ut ipso numero diuersitate insinuaret agnorū suorū, hoc est Christianorū cōmunitā ducentū, dū alij reprobi, alii electi sunt. oues aūt semel & ultimò committuntur: quia oēs Chri oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summū terminatur. Et quum omnes pastorali Petri curę committantur. soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi si quidem leones & ursi commissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminādi. Vnde omnibus à Petri pōtificatu exemptus relinquitur, etiam si solū fuisset illi cōmissum: Pasce oues meas, propter quas fiunt oīa, ut pote quibus oīa cooperātur in bonum, vt Apostolus ad Rom. 8. testatur. Fiet autē cursus huius excellentia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiaque opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos. s. requirere q perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractum fuerat, cōsolidare quod erat infirmū, sanare quod erat ægrotū, custodire quod pingue & forte ad pastum ouium ordinari, testat Dñs, arguēs de eis pastores dicens, Vę pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nonne greges à pastoribus pascunt: lac comedebatis & lanis operiebamini, &c. ubi rationem omissionis manifestè reddit ea eo & non oues, semetipsos pastores mali pascāt tāquam omnium horum operū ratio sit uacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in Ecclesia fiūt tam in foro pœnitentiæ, q̄ in foro contentioso, ad pascendas Chri oues ordinari non est dubiū. Aperire demū & claudere regnū cælorum ad pastum ouium sic spectant, q aperire regnū cęlorū est pascere oues Christi, claudere autē illud, ad pastum earū item ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonū. Constat igitur, si colligant cūcta significata per hanc promissionē, Pasce oues meas cōmissum Petro esse totius Ecclesiæ pontificatum. Nec ut noua hæc cudimus, sed a patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundē attestatione Petri pontificatum firmantes: ut in ultimo patebit ca.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ.

FIRMATO Petri pontificatu Ecclesiæ catholicæ oportet de successore eius tractare. Et ut intelligatur manifestè differētia inter catholicos & schismaticos, prænotandum est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrum Apostolorum principem, &c. fuisse Ro. Pōtificē sicut Iacobus Apostolus fuit Pontifex Hierosolymit. & propterea quemlibet Rom. Episcopum successorem esse Petri in pōtificatu Rom. Ecclesię, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesię concorditer quoque affirmamus Hierosolymitanū Episcopum non succedere Iacobo nisi in in Hierosolymitanæ ecclesiæ episcopatu: non.n. succedit Iacobo in authoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Ro. Pontificem non succedere Petro nisi in Episcopatu. Ro. ecclesię: fatētur.n. catholici Ro. pontificem succedere petro non solum in episcopatu Rom. ecclesię, sed etiam in pontificatu ecclesiæ catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, uidebimus duo superesse tractanda: an scilicet. Petrus habeat diuino iure successorē in pontificatu ecclesię catholicæ. & an huiusmodi successor sit Ro. Pontifex. Schismatici. n. negant Ro. Pontificē episcopum esse ecclesię catholicæ: & pernegant oportere institutione diuina aliquem unum succedere Petro in regimine totius ecclesiæ: & ante omnia negant petrum institutū à Chrō pontificē ecclesiæ catholicę. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi petri pontificatum, superest ut primò an habeat aliquem successorem, & demum an ille sit Ro ponti. tractemus.

¶ ET IVXTA præfixum modum afferenda censui argumēta, quibus contra unicum petri successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ insurgitur. Num. catholicę ecclesiæ sit aliqs Petri successor Primò.

¶ Arguitur ergo primò ex conditionalis. Si hęc uerba Chri ad petrū, Tibi dabo claues regni cęlorū, Matt. 16. & pasce oues meas Ioā. ult. extenduntur ad successorem, par est ut uerba antecedentia concomitantia. & subsequentia dicta petro à Chro, intelligantur quoq; dicta nō soli petro, sed successori. sed hoc cōstat esse falsū, ut patet sigillatim discurrēdo. Nam apud Matt. Dominus præmittit, Tu es petrus: & post subiungit reprehēdēdo petrū, Vade post me Satana, quia nō sapis quæ dei sunt, similiter

apud

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his; & similia concomitanter interponunt cū Petri responsionibus: & postea subiūgit Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autem horum spectat ad successorem secundum literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & Pasce oues meas, sunt ad literā dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mysticè applicantur ad successores, ita & hæc.

Secundo. ¶ Secūdò ex similibus. Verba Christi Luc. 22. Ego rogaui pro te, &c. non sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec ista, Tibi dabo claues, & Pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se & successore. Consequentia tenet à simili: pręsertim quū iste textus à sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens uerò manifestatur ex eo, q ibi dr, Et tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos, si. n. de quolibet successore hæc dicta sint, oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse uel fuisse, ut de ipso possit uerificari, & in aliqñ conuersus, sicut Petrus auersus fuit negando Chrm cum periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

Tertio. ¶ Tertio ex aliis idem Petro a Dño dictis, puta, Antequā gallus cātet, ter me negabis, Mat. 26. & Vade ad mare & mitte hamū, &c. Mat. 17. cur. n. huiusmodi soli personæ Petri ita q nō successoris dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, & Pasce, ad successorem referuntur, uoluntariè enim hoc fieri uidetur.

Quarto. ¶ Quartò ex omissis. Nullibi siquidē dixit Christus se loqui in illis uerbis Petro pro se & successore: quod tñ debuisset hoc docere, quum hoc ut unū de necessario credibilibus proponatur Ecclesiæ: & ipse Isa. 5. dixerit, Quid est qđ debui ultra facere uineæ meæ, & nō feci ei, si. n. totū quod debitū erat, fecit synagogæ Iudæorū, multò magis totum effecit Ecclesię Christianę.

Confir. ¶ Et augetur hoc argumētū ex hoc, q Dñs Matth. ult. dicit, Ecce ego uobiscū sum oībus diebus usq; ad consummationē seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum Ecclesia nos certificare uoluit, dicendo, Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. manifestauit q ad discipulos pro se & successoribus eorum loquebatur. Hinc. n. arguitur, q si Petro & successori intendisset hæc dicere: explicasset aut īsinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

Quintò ¶ Quintò ex coapostolis. Quænā ratio est, ut nullus aliorū Apostolorum habeat successorem in Apostolatu, & solus Petrus habeat. Et rursus quæ ratio est, ut Apostolorū successores sint, & dicantur Episcopi (quos cōstat esse æquales: unde & fratres uocātur.) & unus tñ Episcopus successor sit Petri super totam Ecclesiam. Et rursus ut prætactū est, quæ ratio suffert, ut Episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in Episcopatu illius Ecclesiæ, & nō in apostolatu: successor aūt Petri succedat ī apostolatu ac pontificatu totius Ecclesiæ, hoc. n. non nisi humana rōne, aut uoluntate factū uī: quum Scripturæ desit authoritas.

Primo ¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò, Si ad solum Petrum refertur Christi uerbum: ergo non ad

Secundo. successorē: & iterū, ergo cum Petro claues uenerunt & abierūt

Tertio. Et probantur sequelæ: quia non potest ad plures pertinere qđ ad unū tantum dicitur. Secundò: Quia si ad successorem extēditur, ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tunc erant præsentes, successores autem Petri nondū erāt. Tertiò. quia ridiculum esset, q olim Ecclesiarū idem Baptisma, eadē Eucharistia, eadem Confirmatio, idem uerbum Dei, idē Sacerdotium, eadem Pœnitentia, Vnctionis, Matrimonij & reliqua sacra, eadē fides, spes, charitas, gratia, mors, uita, gloria esset, vna hæc tpalis potētia uni tributa esset successori Petri p Verbū Dei quod cōe est oībus.

Quarto. Quartò: si unus Episcopus iure diui no cæteris præfertur, manifestè Hier. in epistola ad Euandrū: quę hr 93. di. c. legimus hæresim docet, nō solū ipse, sed Petrus Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles auctores. Patet. n. ibi Episcopos eosdem esse cum presbyteris, & Episcopos æquales esse.

Quinto. Quinto: quia idē Hiero. super epistolā ad Ti & hr 95. dist. c. olim dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ cōsuetudine ei, q sibi præpositus fuerit, eē subiectus: ita Epī nouerint se magis cōsuetudine, q̄ dispensationis dominicæ ueritate presbyteris esse maiores, & in cōi debere Ecclesiam regere. Nō ergo diuino iure unus Petri successor Eps maior est aliis.

Non modo Petro sed successoribus dictum est. Pasce oues meas. ¶ ADHVIVS euidentiam considerandū, est triplici uia manifestum fieri hæc Christi uerba toties repetita Petro, non solū pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima uia ex ipsis uerbis Domini. quū dixit, Pasce oues meas, procedit. Nā dicendo, Pasce oues meas, unū ouiū suarū pastorē instituit ut ipsa uerba testantur. absque ulteriori probatione, Pastor aūt significat ordinariū rectorē ouiū. tum ex ipsis nominibus Pastoris & ouium, tum ex ipsa rōne pascendi: tum quia oportet eū qui ordinariè gerit curā ouium, uel mercenarium uel pastorē esse: sed mercenarius non est. quia cū uidet lupum uenientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius est: ut dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo q is, qui ordinariè curam ouium gerit, pastor est. Cōstat autem pastorem utpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, cui pastorale officium exercebat, sed per successionē oportere durare. Et hinc fit, ut institutio pastoris sit institutio perpetui officii: ac p hoc q in prima institutione pastori tribuitur, pro quolibet successore eidē dat. Vnde ex hoc ipso, q Dñs dicēdo, Pasce oues meas, pastorem totius Ecclesiæ instituit, pastorale officiū Ecclesiæ statuit, ex tunc & in seculum seculi. & consequenter, q dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus, dicendo, Pasce oues meas, perpetuitatē pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, usque ad consummationem seculi in pręsentis miseriæ ouili uno: & propterea eo ipso quo ouibus in uno ouili duraturis usque ad consummationem seculi prouidit de pastore uno, dicēdo Petro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de uno pastore usq; ad cōsummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelii uerbis à Domino institutū esse quemlibet Petri successorem pastorem totius Ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ Secunda uia ex rationibus fundatis super sacra scriptura procedit, id quia delipiētis est putare Chrm prouidisse de pastore suarū ouiū p parte tēporis & ea minima qua s. uixit Petrus. & nō p toto & tā prolixo tpe usq; ad consummationē seculi, quod durant suæ oues. Tū quia rationabile est, ut uniuersalitas tēporis cointelligatur uniuersalitati locorū: & pinde quia dicendo, pasce oues meas, oues suas ubiq; terrarū cōprehendit, cōsequens est ut easdem q quocūq; futuro tpe cōprehēdat. Tū qa Chrs synagogæ dicens, Quid ultra debui facere uineæ meæ, & nō feci, insufficienter puidisset Chrianæ Ecclesiæ cōst. tuēs eā unū ouile sine uno pastore eiusdem ouili: cōuersante eū ouibus suauiter, hoc est sensibiliter sm modū ipsarū ouiū: utpote, q̄ uiuūt nō sola spūali, sed sensitiua natura: quo ī de ipso scriptū sit, Attingit à fine ad finē fortiter, & disponit oīa suauiter, Sap. 8.

¶ Tertia aūt & ea optima pariter & certissima uia pcedit ex expressa diuina reuelatione facta Eccl'iæ suę sāctæ. Vt. n. īseri de uerbo ad uerbū afferent auctoritates, manifestè hr, q ī hoc sensu à Sanctis innumeris. & à sacris Conciliis uniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totā ecclesiam à Chro facta. Certo autem certius est illum esse uerum Scripturę sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, uniuersalis synodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur absq; omni hæsitatione quemlibet Petri successorē institutū in beato Petro esse pastorem totius ecclesiæ.

¶ AD PRIMVM ergo argumentū in oppositum de concomitantibus. dr, pcedentia cōcomitantia & subsequentia inueniri duplicia, uel pertinentia ad pastorale officium, uel nō ptinentia ad hoc. & de non pertinentibus qdem ad pastorale officium, quale est illud, Vade post me Satana: ut patet in ipso euangelii textu, nō oportet esse solicitū an spectēt ad successorē: de ptinentibus autē dr, q eo mō, quo ptinēt ad officiū pastorale, eodē mō ptinent ad successorē. Vnde, ut ad singula descendatur, q uerba pręmissa apud Matt. Beatus es Simon Bar iona, &c. non spectant ad pontificatum, sed ad cōfessionē, quā fecerat petrus, ut declaratū est, nec ad successorē pertinēt. Qđ uerò dr, Tu es petrus, & super hanc petrā, &c. quia ad pontificatum totius ecclesiæ necessariò pertinent, ad successorē quoque pertinere oportet: necesse est. n. successorem petri esse petrū, id est in fide solidum, ut super hanc petram Chrs ædificet ecclesiam suam. Difficultates aūt, quæ circa hoc sunt, in sequēti tractabuntur c. Qđ aūt dicitur apud Ioannem, diligis me & amas me? quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officii amorē Chri exigit, ipsum autem pastorale officiū sine Christi amore pōt & haberi & exerceri. & propterea amor Christi ad successorē quoq; spectat. quātū ad rectitudinē utēdi pastorali officio: nō aūt quantū ad habēdum uel exercendū ipsum pastorale officiū & similiter quod adiungitur, Quum esses iunior, licet cum petro finitum sit, quantum ad prophetiæ consummationem quantū tñ ad insinuatā præparationem animi pastoralis ad ponendum animā pro ouibus Christi, & frequentem euentū persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

Ad secun. ¶ Ad sm dr, q uerba illa dñi iuxta regulā de ptinentibus uel impertinētibus ad officiū pastorale, quia ad pastorale spectat officiū cōfirmare fratres, petro pro se & successore dicta intelliguntur. Vñ Theo. hoc dicit, Hoc aūt petro dixit, eo q superbire poterat in his, q̄ promissa erāt a Chro. Et rursus, postquā me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros: quū te principē Apostolorū deputauerī hoc n. decet te, q̄ mecū robur es & petra ecclesię. Cyrillus quoq; hoc dicit, omissis cæteris uenit ad petri cæteris plātū. Nec ppa oportet quēlibet Petri successorē, cadere à Chri charitate: nec. n. Dñi uerba sī necessitatē

sed possibilitatem auersionis a charitate cũ indeficientia fidei significant: sic ut in auersi côiungat, côuersus côfirmet fratres suos. Indeficiẽtia itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, cõfirmatio fratrũ imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbiũ. Aliquando: ex hoc.n. q non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quod quandoque futura sit, insinuatur. Ad quod uerificandum non oportet quemlibet successorem auerti: sed sat est & nimis etiam, q quandoque successor aliquis auertatur a Christi charitate.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertiũ patere põt iã solutio: nã sola ex quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officiũ, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autẽ ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum. ¶ Ad quartũ (quod maximè urgebat) iam patet rñsio: significauit.n. Christus ipse in Petro, cuilibet eius successori se loqui, eo ipso q instituit eũ pastorẽ ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tũ ex perpetuitate ouiũ: ut prædeclaratũ est. Vñ non minus apertius hic in Petro eius successorem, q̃ aperuerit apud Matt. in discipulis suis eorum successores: ibi.n. ex uno tantum capite, scilicet diuturnitate successorem significauit, hic uerò ex duobus, s. & ex officio pastorali, & ex perpetuitate ouium suarum: ut prædeclaratum est.

Ad quintum. ¶ Ad quintũ dr, q non est eadẽ ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus.n. ut ipsum nomẽ testatur, sonat, ab alio missum, seu legatũ (iuxta illud Apostoli 2. ad Cor. 5. Legatione pro Chr̃o fungimus: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena ista) nõ est autẽ legatorũ vẽdicare sibi successores: sed finitur legatio cũ legato, nisi a dño alius mittat. Pastor autẽ ordinariũ officiũ sonat: cuius est habere successorẽ, & ppea Ecclesia non habet Apostolos, qui successerint apostolatu Christi Apostolis, sed habet Epõs succedentes Apostolis: non quo ad apostolatus authoritatem, sed quantum ad Epalem tam dignitatem, quã authoritatẽ. Vñ si formaliter & exactissimè loquendũ est, nec Petrus habet successorẽ in apostolatu, tum quia apostolatum cõem habebat cũ reliquis apostolis, paresque in apostolatu oẽs fuerunt, at per hoc par est rõ in apostolatus successione de oibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quantumcunq; sanctos inter sacras esse Scripturas: usq; adeo, ut Epistola Pauli ad Philemonẽ, quamuis commendatitia unius seruuli inter sacras computetur Scripturas. Verumtñ quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, ut diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicã Ecclesiã: hoc.n. cõiter Apostolis oibus a Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæreditat: ex hoc ipso q succedit Petro in pontificatu Ecclesiæ catholicæ. Hinc igitur sola successoris Petri sedes uocatur, & est sedes Apostolica: utpote ea, in qua sola authoritas gubernandi ecclesiã catholicã (quæ inter facultates legatas Apostolis sommũ tenet locũ) residet: hinc successor Petri Apostolicus hinc eius dignitas seu officiũ apostolatus, hinc eius authoritas apostolica uocat, utpote cõplectens supremã oibus Apostolis tributã authoritatẽ. Vñ solutio patet oĩum quæsitorũ: & cur

Solutio quæsitorum. solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica authoritate: quia s. solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Epõs oẽs succedere Apostolis in Epali dignitate & authoritate, & quatenus Epõs esse oẽs pares: hoc.n. nihil oĩno obstat ueritati declaratæ. Et quare Epũs Hierosolym nõ succedit Iacobo in authoritate Apostolica, Epõs autẽ Ro. succedit Petro apostolica authoritate: quia. s. Petrus authoritatem apostolicam habuit, etiam ut ordinarius pastor a Christo institutus super uniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum ut Apostolus. Et hoc non ratione aut uoluntate humana factum, sed Christi ueri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrum solum pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Ad primũ ultimo allatorum. ¶ AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, rñdendo ad primum dr, sequelas nihil ualere: Ad probationem autẽ (quia non põt ad plures pertinere quod ad unum tñ dr) rñdetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad unum tñ officialem instituendo dr: qm quod sibi dr, cuilibet succedenti intelligitur dictum, & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto cuilibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictum est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum. ¶ Ad sm̃ similiter dr, sequelã nihil ualere: nec esse maiorẽ aut parẽ rõnem, q extendant hæc uerba ad alios Apostolos, q etiã pastores, q̃ ad successorẽ Petri: qm quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: erat tñ in ipso Petro, sed eadem officij forma: quo constat mõ non fuisse alios Apostolos in Petro: qm nullus sub eadem officij forma fuit aut futurus fuit.

Ad tertiũ. Ad tertium dr, q non ridiculũ, sed diuinæ rõni cõsentaneũ est, ut ouiũ Ecclesiarum cõicantium in eisdem sacris. &c. sicut est unũ numero ouile institutũ a uerbo Dei cõi oibus, ita sit unus numero pastor illius unius ouilis institutus ab eodẽ uerbo Dei cõi oibus. Hoc siquidẽ diligenter perspectum, non est uni particulari Ecclesiæ aut personę consulere, sed unitati ouilis pñidere, ac per hoc sicut unitas ouilis cõis est Ecclesijs oibus particularibus, ita unitas pastoris ad oĩm est utilitatẽ Ecclesiarũ. Et sic optimè adimpletur quod Apostolus dicit 1. ad Corin. 3. Omnia uestra sunt, siue Paulus siue Apollo, siue Cephas.

Ad quartũ & quintum. ¶ Ad quartum dr simul, & ad quintũ, consequentias nihil valere, utpote ex impertinentibus ad propositum deductas. Dicta siquidem a Hiero. in utroque loco, impertinentia sunt ad propositũ: utpote quę da a Ep̃is & presbyteris quatenus Ep̃i & presbyteri sunt dñr: equalitas namque seu identitas diuino iure inter Epõs & presbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad unitatem pastoris totius Ecclesię: non.n. iõ unus est pastor totius Ecclesię: quia Ep̃us maior est presbytero: sed iõ quia unus est successor Petri, siue presbyteratus, siue Ep̃atus sit maximus in Ecclesia Dei ordo. Aequalitas autẽ diuino iure Epõrum inter se quatenus Ep̃i sunt, non eget probatione: qm illam asserimus, sed impertinens est propositio, qm non iõ unus est pastor totius Ecclesię: quia unus Ep̃s est sacratior altero (oẽs.n. Ep̃i sunt ęquales in ep̃atus ordine, & non est magis aut plus Ep̃s successor Petri quicunque alius Ep̃s: sicut non est magis presbyter, q̃ quicumque alius presbyter) sed iõ unus est pastor totius Ecclesię, & reliquis prelatus Ep̃is atque presbyteris, quia unus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, quod diuino iure a Christo instituto unus presbyter, siue episcopus Petri successor ceteris Ep̃is & presbyteris, imò toti ecclesię prefertur, nam sequi Hier. & allatos a Hier. Petrum, Paulum, Ioannẽ, Lucã, hęretica docere, ut arguentes audent inferre, sed prudens lector intelligit dicta horũ impertinenter deducta ad propositum.

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu totius Ecclesiæ.

SVPPOSITA Petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesię, habet.n. proprias difficultates, an is sit Ro. episcopus.

Primò. ¶ OBIICITVR, igitur in primis ex parte tp̃is quia Ro. Ponti. natus est per multos annos post Petri pontificatum: qm prius Petrus sederit Antiochię, & per multos annos ante, absque particulari aliqua seda fuerit.

¶ Et confirmatur hęc ratio arguendo sicut arguit apostolus ad Ro. 4. ubi probat ex circunstantia tp̃is & facti Abraham non ex circũcisione, sed ex fide iustificatum: nulla alia ratione v'sus q̃ q Abraham ante circuncisionem fuerit iustus apud Deum per fidem si hoc eius argumentum ualet necesse est ualere & hoc, scilicet Petrus quando claues accepit a Christo, nondum erat episcopus urbis Romę, sed erat unus inter Apostolos ergo claues non sunt ei datę, secundum quòd postea, uel factus uel mutatus est, uel loco, uel officio, sicut Abrahę non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit, sed prout fuit Apostolus tantum.

Secundò. ¶ Secundò, Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius ecclesię (de hac.n. successione, ne contingat idem sępius replicari, sp loquimur nisi qñque explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice uerificari uerba Christi spectantia necessariò ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano Pontifice hęc uerificari oportet: ergo Rom. pont. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis, ex eo q Romanus Pontifex potest labi in hęresim, & sic non uerificabuntur de eo uerba Christi, Tu es Petrus. id est in fide solidus: neque super hanc petram ędificabo ecclesiam meam quoniam soliditas fidei in ipso, super quam ędificanda est ecclesia, non inueniretur: nec, Ego rogaui pro te, ut nõ deficiat fides tua: quę oia ad successorem Petri dicta esse monstratũ est.

Tertiò. Tertiò, quia non ois Ro. Ponti. habet Christi charitatem, quam tñ tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactę a Christo tunc in petro charitati non succedit.

Quartò. Quartò, quia non ois Romanus Pont. pascit oues Christi, sed multi eorum pascunt oues suas dum ad propriã gloriã, aut honorem, utilitatem, & alia hmõi pontificatũ exercent, Dicente autẽ Dño, Pasce oues meas, significante Petri successores, aut pastores esse debere ouium Christi, ipsum amantes & illas pascentes, doctrina, iustitia, & alijs hmõi: ant si non amant & docent, nihil hoc uerbum ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores.

Quintò. Quintò, quia prisci Romani Ponti. recusauerunt se uniuersales appellari. Greg. n. senis epistolis hoc reprehandit. & narrat predecessores suos hoc renuisse. Si n. Greg. cum alijs noluit uocari ep̃s uniuersalis, consequens est q non erat aut non se credebat uniuersalem episcopum, idem autem sonat Pontifex uniuersalis, & Pontifex totius ecclesię. Non

succe-

succedit ergo Ro. Ponti. Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.

Sextò. Sextò concilium Nicenum (ut scribitur li. 10. c. 6. histo. ecclesiast.) statuit sic. Et apud Alexandriam vel in urbe Roma, vetusta consuetudo seruatur, ut vel ille Aegypti, vel hic suburbanarũ Ecclesiarũ solicitudinem gerat. Si n. Ro. Pont. successor esset Petri in pontificatu totius Ecclesiæ, non præsumpsisset Nicenũ conciliũ fines suæ solicitudini decernere in suburbanis Ecclesijs.

Septimò. Septimò, Si Ro. Ponti. Christi institutione præest totı Ecclesiæ, ut Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare oẽs, qui non fuerunt, & qui non sunt sub Rom. Pon. obedientia. Et hinc sequitur primò primitiuã Ecclesiã totã errasse: quũ adhuc non esset Ro. Pon. Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres usq; ad quadrigẽtos annos post Christũ, errasse: quia tunc non recognosceret Ro. Pont. ut pastor totius Ecclesiæ. Sequitur postea Asiã, Aphricã, atq; Græciã in dãnatione fuisse: utpote nõ recognoscentes Ro. Pont. ut olim caput. Sequitur deinde Christianos, q hodie sunt in Perside, India, Scithia, totoque Oriente, dãnari: eo q non subsunt Ro. Pont. Manifestatur autẽ hos non recognouisse Ro. Pon. eo q non ab ipso seu eius authoritate eorũ Epi sunt instituti, eorũ Concilia sunt celebrata.

Octauò. Octauò, Hiero. de uiris illustr. scribit, q Achatius Eps Cæsariensis discipulus Eusebij Pamphili, imperante Constantio, Liberium Papã deposuerit, & Felicẽ constituerit. Constat autem hoc repugnare primatui Rom. Pont si totius Ecclesiæ Antistes esset.

Nonò. Nonò. Si illa ecclesia est prima & mater oĩm Ecclesiarũ & a Christo Dño immediatè fundata, non est alia nisi Ecclesia Hierosolymitana, quę per multos annos fuit ante Romanã: vñ exierunt oẽs Apostoli & Epi ad uniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesijs etiam Romana collectæ soluebantur Ecclesiæ Hierosolymitanę.

Romanus pontifex non diuina institutione, sed facto petri caput est uniuersalis Ecclesię: & petri uerè successor.

¶AD HVIUS rei euidentiã consideranda sunt duo, primũ vñ est, sũi vñ sciatur Rom. Pon. succedere Petro. Circa primũ aũt distinguendũ est de ratione succedendi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est non Euangelica institutio, sed subsequutũ factum Petri, quo Ecclesia Rom. Appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, cautum reddendo lectorem in primis, q aliud est succedere Petro, & aliud est succedere Petro hunc, s. Rom. Pon. Ratio n. q Petrus habeat successorem, institutio est euangelica: quia Dña in Petro pastoralẽ totius mundi instituit officiũ, ut in præcedẽtibus manifestatũ est. Rõ uerò, q Petro succedat hic, hoc est Rom. Pon. non est institutio euangelica: tũ quia euangelica uoce nõ est Ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota Ecclesia commissa sibi, dum dr, Pasce oues meas: & pptea si Petrus perseuerasset usque ad finẽ ut incepit absq; appropriatione alicuius particularis Ecclesię nec Rom. Põt nec aliquis alius particularis Eps esset Petri successor: sed migrante ad cœlum Petro, fuisset unus electus in Epm catholicæ Ecclesiæ, qui successor fuisset Petri. Tũ quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset usque ad mortem, non Rom. Pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tũ quia si Petrus discessisset ex Roma non tm̃ loco, sed sede, ita q alibi sedẽ elegisset, non successisset Rom. Pontifex Petro, sicut nec mõ succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit, mutando non solũ locum sed sedem. Ex his n patet, non ex euangelica institutione ortũ habere, q Rom. Pontifex succedat Petro: euangelica siquidẽ institutio de his mutationibus non se impediuit: sed subsequentibus factis disponendũ hoc reliquit. Quocirca ex eo, q appropriatione firmata. Ro. Ecclesia Petri Pontificatus addicta est, inde ortum est, ut Rom. Pontifex Petro succedat. Appropriationẽ aũt firmatã dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi authoritate robur firmitatis obtinuit. Nã (ut Ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentiũ, de Basilicis tradendis, quã habes in li. 5. Epistolarũ Amb post 32 Epistolam asserit, & ante ipsum in li. 3. de excidio Hierosolymitano, c. 2. Egesippus affirmat) uolenti Petro ex urbe Roma discedere obuians Chrs iussit, ut Romæ mortẽ pateretur, eidẽ dicendo. Venio Romã iterũ crucifigi, ut nõ nuda Petri mors Romæ: sed mors iussa à Chro in urbe Roma, firmaret Romanã sedẽ in Petri successione. Si ad ortũ itaque atque initiũ successionis Ro. Pontificis Petro spectes rõnẽ succedendi inuenies fuisse Ecclesiæ Ro appropriationẽ ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Christi mandato. Q si aũt dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificẽ Ecclesię catholicę, non duos intelligas Pontificatus: non. n. sunt duo in actu, sed in potentia tm̃, hoc est, quia potuissent esse duo ut patet ex dictis. Vñ non se habent sicut duo Epatus: non erat siquidem in Rom. Ecclesia Epatus ante Petrum: sed ipse petrus Rom. Ecclesiã euexit in pontificatũ, non aliũ, q̃ suum, quem secum uehebat: ita q pontificatus petri, quem à Christo habuit relatum ad Ecclesiam catholicam, retulit ipse petrus ad ecclesiam Rom. appropriando sibi illã. Confert aũt nonnihil hæc pontificatus unitas ad hoc, ut idẽ sit Romanus pontifex & põtifex ecclesię catholicę: nõ solũ unitate psonę, sed identitate põtificatus. In cuius signũ nõ danr Romano pontifici duo pallia, sed unum tm̃: quũ in plura dari constet habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si aũt de rõne succedentis est sermo, euangelica institutio, ratio inuenitur succedẽtis. Rom. siquidem pont. petro succedens authoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi uoce, Pasce oues meas: nam cuilibet petri successori, in petro dicit Christus: pasce oues meas. Licet itaque Apostolicã sedem Rom. esse pont. initium habuerit ex appropriatione Ecclesię Rom. ad petrũ: ex quo tñ firmatum sic est eo ipso quo aliquis uerus est Rom. pont. uerus est pon. Ecclesię catholicę a Christo in beato petro institutus. Manifestũ est igr, Vñ Rom pon. est petri successor, ac totius Ecclesię pastor. Scitur aũt hoc diuina reuelatione facta, tũ uniuersali ecclesię, tũ sanctis Doc. innumeris, tũ sacris Cõcilijs. Nullus siquidẽ Christianus dubitarẽ permittitur ea diuina prodita reuelatione quicquid ad fidei Christianę rationem spectans (de quorũ numero hoc constat per Decretalem sanctam esse) contestatum inuenitur a pręfatis. Cõis Christianorum & olim & nunc & sp confessio fuit, est, & erit. Rom. pon. sedem solã esse dem Apostolicam: hoc aũt nihil aliud est q̃ fateri Rom. pont. petri successorem esse rectorem catholicę ecclesię, nam in apostolica sede (nisi quis propriã ignoret uocem) clauditur apostolica authoritas: in apostolica aũt authoritate facultatem regẽdi totã Ecclesiam includi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc usque adeò est clarũ, ut concorditer dicatur Apostolicę authoritati a Christo orbẽ cõmissum terrarũ: sic ut quilibet Apostolus ubicunque contingeret ipsum fore, instituebat ecclesias, instituebat Epos, & id genus reliqua faciebat: ut eorũ ẽt gesta testanr Vñ cũ 1. ad Cor. 12. dr, posuit Deus in ecclesia primũ Apostolos: dicit glo. inter li. oĩm ordinatores & iudices: manifestans apostolicã authoritatẽ esse oĩm ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apostolicę authoritatis sedem, confitemur uelimus nolimus sedem ordinatricem & iudicẽ oĩm. Hanc aũt esse intentionem confitentiũ ex eo ẽt comperitur, q solam successoris petri sedem Apostolicã confitemur. Extat siquidem Hierosolym. sedes, in qua Iacobus Apostolus sedit, cuius successor est epatus Hierosol. cui sedes illa, in qua Iacobus apostolus sedit (quę prius tpe fuit q̃ quæcunque alia patrial. sedes) non est ipsa quoque sedes apostolica, nisi quia in illa nõ est authoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personam Apostoli affirmaretur, à Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, q multę essent sedes apostolicę & Hieroso. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica, mõ aũt, q unicam tm̃ nouit Christianus populus sedem apostolicam, eamque Rom. ponti. sedem esse plena uoce confitentur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedẽ authoritatis apostolicę. Et confirmatur: quia sicut in epali sede clauditur pontificia authoritas, & in Archiepiscopali sede authoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali authoritas patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur authoritas apostolica, ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrens, ad dictas authoritates recurrere intendit: ita ad apostolicam sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet uenerans, authoritatem apostolicam confitetur. Potiò in professione sedis apostolicę clauditur eius diuinę institutionis confessio: nam quia sm̃ ueritatẽ, Apostolica talis sedes, q̃ authoritas a solo Christo est uel esse potest, a quo solo possunt Apostoli fieri (neque n minus est apostolicam sedem ac authoritatem, q̃ apostolum instituere: sicut non minus est episcopalem authoritatem ac sedem facere, q̃ epm) necesse est ut qui apostolicam confitentur sedem, a Iesu Christo immediate illius esse authoritatem fateantur, diuinoque proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes q Doctores confitentes Rom. Pont. sedem apostolicam aut apostolatum, aut authoritatem apostolicam, fatentur Rom. pontificem esse totius Ecclesię rectorem: quod notandum ualde est, & secundum se, & ut oporteat sępe recepti in authoritatibus sanctorum, &c.

Ad primũ. ¶ANTEQVAM aũt authoritates adferantur, ad obiecta rñdendũ est. Ad primũ ergo dr, nihil obstare successioni Ro. pon. petrum, quatenus Rom pon. fuit, natum esse post acceptas claues: sufficit n. successori natum esse ante mortem eius, cui succedit.

Ad confirmationẽ. Ad argũ autẽ formatum ad similitudinem argumẽti Pauli Apostoli de iustificatione Abrahę: rñdetr militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham reputationem iustitię a iustitia reputatas, ita proportionaliter in petro acceptationem clauium a clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiã Abrahę conuenit ex fide, & nõ ex circuncisione postea subsequuta: ita petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesię catho. tunc. n. datę sunt ei claues, quando factus est pastor Christiani ouilis, & non ex ecclesia Ro. seu pont. Rom. postea subsequuto. Et similiter quemadmodum

imputata iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statũ præputij, sed est extensa ad subsequentem statum circuncisionis (dicente Apostolo ibidem: ideo ex fide, ut secundũ gratiam firma sit promissio omni semini, non ei quod ex lege est solũ, &c.) ita acceptæ claues extensæ sunt ad subsequutũ postea Petri pontificatũ Rom. Rursus quemadmodũ Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circuncisioni, seu ipsi Abrahæ, ut postea pater factus est circuncisionis, sic ut eius semen ex circuncisione platum sit omnibus in cõsummatione iustitiæ promissionũ, & benedictionum Abrahæ (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius, qui est Christus: quem cõstat ex circuncisione natũ) ita acceptæ claues appropriatæ sunt Ecclesiæ Rom. seu Petro, ut factus postea est Pon. Rom. sic ut per ipsam aperiatur regnũ cœlorum omnibus cognationib. terræ. Vnde patet quod ex huiusmodi argumẽto etiã habetur, quòd acceptio clauium nõ pertinet ad Petrum nisi secundum quod erat tunc quũ accepit claues, (erat autem non solum Apostolus, sed pastor omniũ Christi) non tamen habetur, quod acceptæ claues restrictæ sint & conclusæ ad statũ illum præcise: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, quod claues acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad Pont. Rom. secundum mutationẽ, qua & loco & officio appropriata ẽ Petro Ecclesia Romana.

Ad secundum. ¶ Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorẽ Petri seu Rom. Pon. non posse esse infidelẽ seu hæreticum. Vel de ipsius persona in ordine ad Ecclesiam catholicam: uel de ipsius persona secundũ seipsam. Et utroque modo uerificat: & utrunque expressit Dominus in Euãgelio. Fidem .n. solidam in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, dicens, Tu es Petrus in præsenti: & dicens, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, in futuro. Fidem uero eiusdem in ordine ad ecclesiam significauit Dominus, & dicẽs, Sup hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & dicens, Confirma fratres tuos. Nec ubstat personæ Rom. Pontif. fides secundum propriã personã, quod illa persona potest esse hæretica: quoniam quam primum desinit esse fidelis, desinit etiã esse Petri successor secũdum rei ueritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui nõ credit, iã iudicatus est: ut dicitur Ioan. 3. quicquid sit secundũ forũ ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipso, quod ille homo qui uocatur Petri successor, ex casu a fide, iudicio etiã inuitus subijcitur ecclesiæ manifestatur ipsum non esse amplius Petri successorem secũdum ueritatem. nã si uerè esset Petri successor, iudex esset totius ecclesiæ, & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autẽ in fide personæ Roman. Pontif. in ordine ad ecclesiam, prouenit ut errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniã in huiusmodi diffinitione construitur fides uniuersalis ecclesiæ, & per eam ædificatur ecclesia Christi ab ipso Christo super petrã sedis apostolicæ. Impossibile autem esse constat uniuersalem ecclesiam errare in fide. Liber autem intuenti quàm mirabiliter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio uoce euangelica. fide siquidem cõstrui ecclesiam constat, quum sit (ut ad Hebræos 11 dicitur) sperãdarum substantia rerũ: & ideo ædificandi & confirmandi actui respondet. uterque enim substantiã ædificij respicit. Sed quoniã fides donum Dei est, idcirco Christus sibi ipsi attribuit ædificationem Ecclesiæ super sedẽ Apostolicã: dicens, Et super hãc petrã ædificabo Ecclesiam meã, firmare uerò fideles fluctuãtes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergũt, quia ministeriale opus est Petri & successoris, ideo dicitur Petro & successuri, Confirma fratres tuos: quicquid enim agit sedes Apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quàm declarare quæ sub fide a Christo data continentur: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, quod congregati in Constantinopolitano Concilio doctrinã de Spiritu sancto tradiderunt: non quod minus esset in præcedentib. qui apud Nicæã congregati sunt inferentes, sed intelligẽdũ aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur ut diffinitis de fide ab apostolica sede subsit & ipse Rom. Pontif. sicut subsit fidei: non enim aliquis propterea de nouo subijcitur, sed quod implicitè credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quod fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei ueritati subesse. At si cuiquã mira in hac ratione dicta apparebunt: meminerit scriptum esse, Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali certaque diuinæ gratiæ assistẽtia suo in terris Vicario: quũ Caiphæ Pont. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi affuerit ad prophetandũ ratione pontificatus: testante Ioan. Euangelista, dum dicit, A semetipso non dixit, sed quũ esset Pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus erat moriturus pro gente. Ioannis 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi ut diuinam assistentiam peculiarem Pontifici esse reuelaret?

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio a Petro ratione dignitatis respicit pastoralis officij, & propterea qui nõ succedit Petro in dilectione Christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio & nomine, mercenarius autem studio & exercitatione.

Ad quartum. ¶ Ad quartum dicitur, quod amare, & pascere oues Christi, spectat ad successores Petri sub ratione communis debiti: Christus enim cõmisit, ut pasceret oues suas. & ad hoc successor tenetur. & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vñ si nec amat nec pascit, non propterea locus iste ad ipsum non spectat: nã multũ ad eum spectat pascere Christi oues: ad quem spectat ut præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iste pascentẽ & amantem, quia exigit, ut amare & pascere debeat. Et quamuis non amans nec pascens indignus sit pastorali officio, & mereretur illo priuari: non esse tamen propterea priuatum ex utroque testamento dicimus. Ezechiel. siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem: sed semetipsos pascebant, appositus prophetiæ minis priuationis pastoralis officij per ipsum Deum exercendæ, pastores tamen relinquuntur. Matth. quoque 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moysi sedent uni Scribæ & Pharisæi, quæcunque dixerint uobis seruate & facite, secundũ uerò opera eorum nolite facere.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur. Greg. prædecessorum uestigia imitatũ refutasse se uniuersalem appellari, ea ratione, ut ipse millies dicit, quia si unus uniuersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus uidet dici: & sic cæteris Episcopatus tolleretur. Non autẽ ea ratione, quod Rom. Pont. authoritas restricta sit, & ad uniuersalem non se extendat ecclesiam: superbum enim uocabulũ, utpote reliquorum Episcoporum ministeriũ præferens, horruit Greg. & non rem Apostolicæ authoritatis extendentis se ad uniuersalem ecclesiam. Vnde post inferius ad Mauritium Imperatorem afferenda uerba de Petri authoritate super totam ecclesiã, subiungit de Petro, Cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur & tamen uniuersalis Apostolus non uocatur. Vbi pater Gregor. simul affirmare curam totius ecclesiæ, & negare uniuersalis uocabulum. Propterquod posteriores Pontifices Rom. rem tenentes, nec a Greg. humilitate discedentes, uniuersalis nomen a recto in obliquum transtulerunt: & subscribunt se in hodiernum diem, Ego enim Episcopus ecclesiæ catholicæ.

Ad sextũ. ¶ Ad sextũ dicitur, quod aliud est loqui de authoritate, & aliud de executione eiusdem authoritatis: siquidem Rom. Pon. super totam ecclesiam. mos fuit laudabilis, ut nõ exequeretur Papa ea, quæ ad particulares aliarũ ecclesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquid exigeret. Et hinc mos fuit, ut Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur, curati ab Episcopis darentur, & innumera similia habebant. Et hæc est illa uetusta consuetudo, cuius meminit Nicenum Concilium, quod annuente Rom. Pont. ibi per suos legatos præsente de obseruatione huiusmodi uetustæ consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de authoritate Rom. Põ. aut lęsam fuisse illius auctoritatem: sicut nec hodie minuitur, aut læditur Rom. Pont. auctoritas ex eo quod in multis prouincijs Ro. Pont. obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt.

Ad septimum. ¶ Ad septimum dicitur, quod Rom. Pontif. Christi institutione esse prælatum cæteris, põt dupliciter intellig: uel quo ad rõnẽ [illegible]: & sic falsum est, iuxta superius declarata. Vel præsupposita appropriatione ecclesiæ Romanæ ad Petrum, & sic uerissimum est. & propterea conceditur sequela, s. omnes peccare & peccasse, qui eũ non cognouerunt ut prælatum. **Ad primã illationẽ.** Et quum infertur primo quod primitiua ecclesia erraret, negatur sequela: quoniã tunc adhuc non fuerat appropriatio ecclesiæ Rom. ad Petrum: quæ præsupponitur Pon. Rom. præest omnibus. Sufficiebat siquidẽ tunc, quod tota ecclesia recognosceret Petrũ, ut totius ecclesiæ pastorẽ: post appropriatam autem Rom. ecclesiam, oportet recognoscere Rom. Pon. successorem Petri pastorem totius ecclesiæ, non quatenus est Rom. Pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo. **Ad secundam.** Quũ uerò infertur secundò, quod tot Martyres & Sancti ad quadringẽtos annos peccassent, quia non recognouerunt Rom. Pont. uidetur falsum esse, huiusmodi Martyres & Sanctos non recognouisse Ro. Pont. a principio .n. ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiuè Ro. Pon. eis succedentes: ut subsequentes manifestãt authoritates Sanctorũ. **Ad tertiũ.** Et similiter quũ tertio infertur, Asiam, Aphricã & Græciam errasse, quia non fuerunt subditæ Rom. ecclesiæ, manifestè erratur, & quæ falsissima cõprobantur, inducuntur: plenum siquidẽ registrũ Greg. curis, Asiæ, Aphricę, & Græcię, testatur oppositum.

Ad quartam. ¶ Quod deinde inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Ro. ecclesiæ (nisi de schismaticis sit sermo) falsum esse, ex gestis in Concilio Floren. sub Eugenio IIII. patere põt: ibi siquidẽ Iacobitæ Armeni, atque Græci Rom. Pontificem ut pastorem totius ecclesiæ recognoscere se confessi sunt. Ad probationem ex eo subiunctã: quia nec Episcopi a Papa instituuntur, nec i[n] officia eorũ Papæ fuit authoritas, iam patet quid dicendũ est, scilicet quod huiusmodi exequutionũ consuetudo in quibuscunque

prouincijs, Papæ nec tollit, nec lædit authoritatem. Veruntamẽ plurica nostra ætate uisum est, ab Orientalibus missum ad Ro. Pon. pro suetogandu Episcopo, seu confirmando electo: & tempore Alexandri VI. & Iulij II.

ad octauũ. ¶Ad octauũ dicitur, nos de iure diuino loqui: arguentes autem obiiciũt damnatum uioleoniæ factum: ut ipsamet uerba Hier. testantur: au n. Achatius in tantum clarnit, ut in locum Liberij Felicem Arrianum substitueret, Vnde Felix ille in catalogo Pōtificũ non est computandus: ut testatur Aug. in Epistola ad generosum: & est Epistola 165. Ibi siquidem Aug. a Petro, usq; ad tunc tempo: is Rom. Pon. Anastasium singulos successiuè recensens, Liberio Damasum successorem ponit, non Felicem.

ad nonũ. ¶Ad nonum dr Rom. Ecclesiæ appellatione intelligi posse, uel ipsum corpus Rom. Ecclesiæ secundum se, uel secundũ suũ caput: & q licet Rom. Ecclesia secũdũ reliqua eius mẽbra non sit prima, nec mr omnium Ecclesiarum, nec immediatè instituta a Christo: ipsa tñ eadem Ecclesia Rom. secundum suum caput Petrum ac Petri successorem prima est ac mr & magistra omniũ Ecclesiarum, & immediatè a Christo euangelica uoce authoritatẽ ac firmitatem habens: ut pdeclaratum est. Vnde iã Canonũ ac Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiam primã magistrã, matremq́ue Ecclesiarum omnium, aut a Christo Dño euangelica uoce fundatam firmatamque sonantes, ueræ sunt idõne capius, Et hoc intendunt qui hæc scripserũt: ut ex eo patet, quod eorum sententia fundatur super uerbis Dñi ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccle. Rom. Vnde nihil obstant huic primatui quæ de Hierosolymitana Ecclesia afferentur: nã illa nõ fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ aũt Ecclesiæ Hierosolymitanæ si ut plaræ, sed ut idigẽti ab alijs dabant, ut patet ad Gal. 2. vnde impertinentes sunt ad ppositũ.

CAPVT XIIII.

¶Authoritates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes, in Petro ac Rom. Pont successore Petri, totius Ecclesiæ Pontificatum institutum.

RELIQVVM EST, ut illis quoq; fiat satis qui nesciunt a priscis Ecclesiæ Patribus in Asia, aphrica, & Europa uenerandũ esse Rom. Pont. ut totius Ecclesiæ patrẽ, nõ humana, sed diuina rõne, s. quia in Petro institutus est rector Ecclesiæ uniuersalis. Afferẽdaa propterea censui Græcorum ac Latinorũ antiquorũ Ecclesię Patrũ ac Doctorum sententias non oẽs, nec omniũ, sed tot ut sufficiant ad clarã notitiam, q Rom. Pont. Petri successor est, & habitus est sp in Petro institutus Pastor & rector totius Ecclesiæ.

Græci cognouerũt Romanũ Pontificẽ Petri successorẽ, & ed uenerãter fuerũt Chrys. Et a Græcis incipiẽdo, Chrys. homil. 55. super Matt. exponens illud, Super hãc petram: dicit, Petrum Ecclesiæ futuræ pastorem constituit. Et infra, Deus concedere solus põt peccatorũ remissionẽ, & ut futura Ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irrũpentibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator hõ, atque ignobilis terrarũ orbe reluctante adamantis naturã firmitate superet. hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Et infra, Hunc, s. Petrum, uniuersi terrarũ orbi Christus præposuit. Et licet superius glossauerit, sup hãc Petram ædificabo Ecclesiam meam. i. fidem atque cõfessionẽ: infra tñ ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam. Et homil. ult. super Ioan. tractans illud, Simõ Ioannis diligis me plus his, &c. dicit. Alijs omissis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negociationis meminit, neque exprobrationẽ dicit, Si amas me fratrum curam suscipias. Et infra tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me, quibus uerbis iterum curam & familiaritatem in eum affectum ostendit: Quod si percunctaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem accepit, responderem hunc totius orbis magistrũ ppofuisse. Et infra, tractãs illud, Domine hic autem, quid dicit, Nã quũ magna Dñs Petro cõcrediderit, orbis terrarum curam demandasset, martyrium prædixisset, & maiora &c.

Theophi. ¶Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliqñ conuersus cõfirma fratres tuos, ait, Postquã me negaris plorauerit ac pœnitueris, corrobora cæteros: quũ te principẽ Apostolorũ deputauerim: hoc. n. decet te, qui mecum robur es, & petra Ecclesiæ. Et infra, Quũ esset Apostolus, denegauit ac iterum p pœnitentiã obtinuit pꝛogatiuã, ut esset Antistes mundi. Et super 10. vlt c. super illud. Quũ ergo prandissent, ait. Finito prandio cõmissionẽ ouium ouiũ Petro cõmendabat nõ alij. Et sup illud. Sequere me, ait, In hoc q dicit Dñs Petro, Sequere me, cunctorum fideliũ prælaturã ei iniunxit. Et infra, sup illud, Donec ueniã ait, Idest, dum hunc. s. Ioan. uolens dirigã ad prædicandũ: te nanque nũc dirigo ad orbis pontificatũ, & in hoc me sequere.

Cyrillus. ¶Cyrillus patriarcha Alexandrinus in lib. Thesau, Sicut Christus accepit a Patre sceptrum Ecclesiæ gentium, dux ex Israel egrediens super omnẽ principatũ & potestatem super omne quodcunque est, ut ei cuncta curuentur: sic & Petro & eius successoribus plenissimè cõmisit & nulli alij quam Petro Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Et rursus pedes Christi humanitas est. s. ipse homo cui tota Trinitas plenissimã dedit potestatem: quem unus trium assumpsit in unitatem psonæ trãsuexit ad patrẽ super omnem principatum & potestatẽ, ut adorent eũ omnes Angeli Dei, quẽ totum dimisit per sacramentũ & potestatem Petro & Ecclesiæ eius. Et iterũ, Petro omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tanquã ipsi Domino Iesu obediunt. Et iterũ, ipsius Apostolici throni Romanorũ Pontificum solius est reprehendere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit.

Maximus. Maximus in Epistola Orientalibus directa. Omnes fines orbis qui Dominum syncerè receperunt: & ubique terrarum catholici uerã fidem confitentes, in Ecclesiam Romanorum tanquã in Solẽ respiciunt, & ex ipsa lumẽ catholicæ & Apostolicæ fidei recipiũt.

Cyrillus ¶Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquens dicit Petro, Tu cum fine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfectè sacramento & authoritate ero sicut sum & tecum.

Cõcilium Chalcedonense. ¶Concilium Calcedon. (ut in eius gestis legitur) tẽpore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & uniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (ut habetur dist. 21. nunc autem) quum Marcellinus Papa, & postea Martyr timore doctus thurificasset idolis, synodus Episcoporũ collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur a quoquam. Et longe ante Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenien. ait Sacrosſ. Rom. & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Saluatore nostro primatũ obtinuit: sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hãc petram ędificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues, &c. ut habetur dist. 22. Sacrosancta. Et rursus, ut habetur di. 21. in nouo. idẽ dicit, In nouo testamento post Christum dominum a Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & sup hanc Petram, &c. Et iterum, Electionẽ summorum Pontificũ sibi Dominus reseruauit. 79. dist. electionem.

Marcell⁹. Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constantij & Galerij, qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianũ & Maximianum in can. rogamus uos. 24. q. 1. ait da Petro, Ipse est caput totius Ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.

Cyprian⁹ ¶Cyprianus quoque Martyr in tract. de simplicitate prælatorũ dicit ea quæ referuntur. 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet, ut declaratum superius est.

Ambrosius. ¶Amb. in sermone 47 de fide Petri Apostoli, & habetur dis. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuẽdũ gregẽ accepit: ut qui sibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentũ: & q ipse interrogationis tẽtatione nutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur sicut ait Dñs Tu es Petrus, & super hãc petram ædific. Eccles. meam: petra. n. dicitur, eo q primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagẽ molẽque cõtineat. Et idẽ in hymno Dominicali Petrũ petrã ecclesiæ appellat, dicẽs, Hoc ipsa petra ecclesiæ canente, culpã diluit. Testatur siquidẽ Augu. in li. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnũ Amb. esse. Et in serm. 21. de mirabilibus: Hanc igitur solã ecclesię nauẽ ascendit Dñs, in qua Petrus magister est constitutus: dicente dño, Super hanc petram ædific. ecclesiam meã. Quæ nauiam altũ seculi istruita natat, ut pereunte mũdo, oẽs quos suscipit, seruet illæsos. Cuius figuram iam in ueteri uidemus Testamento. Sicut n. Noe arca, naufragãte mũdo, cũctos quos susceperat incolumes reseruauit: ita & Petri ecclesia cõflagrante seculo, oẽs quos amplectitur repræsentabit illęsos. Et sicut tunc trãsacto diluuio ad arcã Noe colũba signũ pacis detulit: ita & trãsacto iudicio ad ecclesiam Petri Chũs gaudiũ pacis referes: quia ipse columba, uel pax est Et idẽ sup Epist. 1. ad Tim. c. 3. tractãs illud, Vt scias quẽadmodũ oporteat te in domo Dei cõuersari, quæ est ecclesia Dei uiui, &c. ait: Quũ totus mundus Dei sit ecclesia, tñ domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus. n. in præuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & ueritas, ubi secundũ uoluntatẽ suã uiuetur. Et in li. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, cõmẽdat ac tuẽ cautelã ac sapiẽtiã eiusdẽ in peregrinis partibus pcunctantis, si Epũ esset catholicus, hoc est cũ Ro. eccles. cõueniret: dicens ca. 7. Aduocauit ad se Epm nec ullam putauit uerã nisi ueræ fidei gratiã: pcunctatusq; ex eo est, utrũ nam eum Episcopis catholicis, hoc est cũ Ro. Ecc. cõueniret. Cũ hũ dixit nõ Hyerosolymitana, si Antiochena.

thena, nō Cōstātinopolitana, &c. cur hoc, nisi quia Rō cōis est oibus catholicis, proculdubio ut caput? Simile siquidem apud Hieron. refugiū inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iūgitur meus est.

Hiero. ¶ Hieronymus super Matth. ait, Simoni, qui credebat in petrā Christum, Petri largitus est nomē. ac secundum metaphorā petræ rectè dicitur ei Ædificabo Ecclesiam meam super te.

¶ Rursus ad Damasum: & hr vigesimaquarta quęstione prima, c. quoniam uetus. Ego nullum præmium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, i. cathedræ Petri communionem consocior, super illam Petram ædificatam ecclesiam scio. Et infrà. Quicunque tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodem cōputare Christum & Papam quantum ad ea quæ sunt fidei: de his. n. eum loqui clare patet uidenti Epistolam 4. Item quoq; 1. li. contra Iouinianū ca. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio, & loquit proculdubio de electione Petri nō ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutione subiunctæ mox quæstionis, sed cur nō Ioānes uirgo electus est? soluit. n. Ne magister bonus, qui discetat, Pacem meā do uobis, &c. in adolescentem, quem dilexerat causam præbere uideretur inuidiæ. Idē rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra cōfessio apostolatus tui iudicio cōprobat quicunq; me culpare voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel ēt non catholicum, non me hæreticum comprobabit, vbi quia fides, ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, uel non esse catholicū, aut hæreticū summum Christi in terris tribunal agnoscere potest: ad quod de fide iudicium spectare constat.

Aug. ¶ Aug. non solum Petrū principē Apostolorū affirmat: sed quū consultaret sedes Apostolica de fide cōtra Pelagianā hæresim à duobus Concilijs Chartagi. & Mileuitano sub scriptus inuenit, Et rūdente Innocentio Papa ad Carthaginēse quidē Conciliū. Petrum instituta sacerdotali custodientes officio non cēseris esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuere sententia, vt quidquid de disiunctis remotisq; prouincijs ageret nō prius ducerēt finiendū, nisi ad huius sedis notitiā puenisset: ubi tota huius authoritate iusta, q̄ fuerit pnunciatio firmaret, ideq; sumetēs cæteræ Ecclesiæ, velut de naturali suo fonte aquę cunctæ pcederent, & p diuersa totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarēt: quid pcipere, quos abluere, quos velut io cœno inemundabili sordidatos mūdis digna corporibus vnda vitaret? Conciliū vero Mileuitanum, Quoties fides tō ventilatur arbitror oēs fratres & coepiscopos nostros nō nisi ad Petrum. i. sui nominis & honoris authorem referre debere uelut nunc retulit vestra dilectio, q̄ per totum mundum possit oibus Ecclesijs in communi prodesse. Et idem ad Paulinum Epistola 106. inferens hæc gesta, commendat Innocentij literas responsiuas, subiungēs, Ad oīa nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atq; oportebat apostolicæ sedis Antistitem. Rursus secundo lib. de Baptismo cōtra Donatistas ca. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedrā cuilibet pfert Episcopatui, quū comparando Cyprianū Petro ait, Vereri debeo ne in Petrū cōtumeliosus existam: quis uescit. n. illum apostolatus principatū cuilibet Episcopatui præferendum? sed & si distat cathedrarum grana una tñ est Martyrum gloria. Idem in 2. li. de Doct. Christia. nō lōge uersus principiū, decretales Epistolas apostolicæ sedis inter canonicas hēdas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis Ecclesiarum catholicarum q̄ plurium diuinarū scripturarum solertissimus indagator, authoritatē sequat: inter quas sanè illæ sint, quas apostolica sedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas: Quid. n. Decretales fidei, quas apud se hñt, uel alijs misit apostolica sedes inter canonicas esse hēdas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicā sedē nō solū cunctis platā sedibus: sed diuinam utpote fidei magistrā.

Greg. ¶ Greg. in registr. libro 4. Epistola 32. ad Mauricium Augustum ait: Cunctis Euangeliū scientibus liquet, q̄ uoce Dominica sancto, & oīum Apostolorum principi Petro Apostolo totius Ecclesiæ cura cōmissa est: ipsi quippe dr, Petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicit, Ecce satanas expetijt cribrare vos sicut triticū: & ego pro te rogaui, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram ædif. Ecclesiam meā, & portæ inferi nō prævalebunt aduersus eā: & tibi dabo claues regni cęlorū: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. & quodcunq; solueris, super terram, erit solutum & in cœlis: Ecce claues regni cælestis accepit, potestas ei ligandi & soluendi tribuitur: cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur.

Leo primus ¶ Sāctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mūdo vnus Petrus eligitur q & vniuersarum gentium vocationi, & oibus Apostolis cunctisq; Ecclesię patribus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores oēs tamen regat Petrus quos principaliter regit & Christus: Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentiæ suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune cæteris uoluit esse principibus nunquam nisi per ipsum dedit quicquid alijs non negauit.

Beda. ¶ Venerabilis Beda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatē cuius merito cunctæ esset præferendus Ecclesiæ.

Bernardij. ¶ Bernardus nō solū plures Ro. Pon. Iesu Christi uicariū & totius ecclesię caput appellat: sed & Epistola prima ad Eugeniū Papam 237. in ordine Epistolarū ait Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorū, ubi steterunt pedes eius; locus illius est, quē cōstituit Dñs dñm domus suę & principē oīs possessionis suæ: merito tali pastori, tali nutritori cōmissa est ecclesia, quā adhuc tenera adhuc incunabulis esset. Et in Epist. 242. ad Ro. qñ discesserunt à Domino Papa ait, Cur regē terræ, cur dñm cœli furore tam intolerabili, q̄ irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicā sedē diuinis regalibusq; priuilegijs singulariter sublimatā ausu sacrilego incessere, suoq; minuere honore cōtenditis? Et in Epist. 131. ad Mediola. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. Ecclesia ualde clemens est sed nihilominus potēs: fidele cō silium & omni acceptione dignū, noli abuti clementia, ne potētia opprimaris. Sed dicit aliqs, Debitā ei reuerētiā exhibebo, & nihil amplius, Esto. Fac quod dicis: quasi exhibeas debitā, & omnimodam. Plenitudo siquidē ptātis sup uniuersas orbis Ecclesias singulari prærogatiua apostolicę sedi donata est: q igitur huic potestati resistit, Dei ordinatioui resistit. Potest si nolit iudicauerit nouos ordinare Episcopatus, vbi hacten ut nō fuerūt: pōt eos, qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit, ita ut de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & econuerso si necesse uisum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunq; psonas Ecclesiasticas euocare, & cogere ad suā psentiam: nō semel aut bis, sed quoties expedire uidebit. Porro in prōptu est ei oēm ulcisci inobedientiā, si qs forte reluctari conat fuerit.

¶ In gestis concilij Constan. inter dānatos articulos Io. VVicles, & Io. Hus reperiuntur hi duo, scilicet Petrus non est nec fuit caput sanctæ Ecclesiæ catholicæ, nō est de necessitate salutis credere Rom. Ecclesiam esse supremā inter alias Ecclesias. Et subditur, Error est, pro quanto negaret primatum summi Pont. super alias Ecclesias particulares.

¶ Sāctus Th. in 4. cōtra Gen. c. 76. postquā multipliciter pbauit unū Epm prælatū à Christo, toti Ecclesiæ, subdit, p hōc autem excluditur quorundā præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successore eius Romanū Pon. uniuersalis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶ In cōcilio quoq; uniuersali Florētiæ sub Eugenio 4. ubi Græcorum, Armenorū, & Iacobitarū cum Rom. Ecclesia facta legit unio, habentur hæc uerba, Diffinimus sanctā apostolicā sedem & Ro. Pon. in uniuersum orbem tenere primatū, & ipsum Ro. Pont. successorē esse beati Petri principis Apostolorū, & uerum Christi vicarium, totiusq; Ecclesiæ caput & omniū Christianorum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi & gubernādi uniuersalem Ecclesiam à Dño nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodū etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum & in sacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo munitā fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorū uniuersalium Conciliorum gestis, & propterea hoc unū Conciliū sufficit pro omnibus ad firmandā fidem huiusmodi ueritatis.

¶ Præterea turbā Canonum & doctorum (quā dinumerare nemo potest) idem sententiā. Tā euidenter siquidē ex his, quæ attulimus, clarum est Ro. Pon. Petr. successorē, à Christo in Petro substitutū esse totius Ecclesiæ pastorē, ut locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis aūt post hæc hæsitās inuenit aut rudis & ineptus, aut eū hæreticus seu schismaticus sapit, aut Christianus nō est, seruditur quippe valde & indocilis est quisq; certitudinē mathematicā in oibus quærit, ut Philosophi tradunt Hęreticorū atq; schismaticorū propriū est sacra uti scriptura, secundum sensum tñ quo ipsi faciunt illā sonare Christianorū autē, qui uere catholici sunt sapientia sacrā scripturam intelligit secundum sensum, quē sancti Doctores, quem sacra Cōcilia, apostolica authoritate roborata interpretant Hūc faciēdi Christianā ueritatē modū quisquis repellit Christianus nō est: ab hac vita qui recedit, infidelis inuenit. Nā licentia exorbitādi ab hac uia si admittit, Trinitatis unā substantiā reuocare in dubiū cum Arrio fas est Spiritum quoq; sanctū procedere à filio ambiguū adhuc cum priscis erit: panē in sacro altaris conuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc. n. oīa nulla alia uia aut authoritate sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenēda, nisi interpretatione sacræ scripturæ, iuxta Sanctorū documēta, & sacrorum Cōciliorū authoritate apostolica firmatorū diffinitionē. Quocirca quum textus euangelici ad propositū adsint, & Sa-

ctorum doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorumque Côciliorum cũ Apostolica authoritate inueniatur definitio, omnisque Christianorũ ætas à Petro hucusque in sancta Ecclesia catholicæ hoc côfessa inueniatur, reliquorumque Doctorũ testimonia innumera sint: certũ ita reddit Ro. Pon. Petri successoré in Petro à Christo institutũ totius Ecclesiæ pastorem, ut certior fides haberi nõ possit, Amen.

¶ Romæ, anno Christianæ salutis, 1521. ætatis uerò propriæ 52. die 17. Februarij.

F I N I S.

TRACTATVS QVARTVS, De Attritione & Contritione, in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num Attritio possit fieri contritio*
2 *Num contritio debeat esse singulorum peccatorum.*
3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur suorum peccatorum.*
4 *Num contritio non modo culpam, sed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INTENTIO Mea in subsequentibus, quæ ab authore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quæstiones & articulos sigillatim decidendo, quasi complere uellem tertiam partem (impatem n. me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua uelut nec nõ discussione digna tractare, & iuxta ingenij uires diuina aspirante gratia determinare seruato quoque ordine sacramentorum suprapositũ.

¶ De partibus igitur pœnitentiæ in speciali tractando, primum occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditaté eius: quæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoscetur.

QVAESTIO I.

¶ *An attritio possit fieri contritio.*

ET PROPTEREA Quæritur primò an attritio possit fieri contritio. Videtur n. quod non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quia contritio est à charitate, attritio autem est à uoluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

¶ AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primo dicetur quid nominis: secundo manifestabitur quotuplex est tam attritio, quàm contritio, tertio respondebitur quæsito.

Côtritio, & attritio displicentia, nõ dolorem significât, illa perfectam, hæc imperfectam.

¶ Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicétiã peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est de sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicétiã, & non dico dolorem seu tristitiã: quia contritio propriè significat displicentiam quæ est causa tristitiæ seu doloris, quãuis frequenti usu dicatur, quod contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiã & tristitiam, quæ est in uoluntate, manifestat status cœlestis patriæ: in qua sancti displicebunt pctã olim ab eis cõmissa, nullam tamen tristitiam de eis habebunt. Ex hoc n. quod in patria erit displicentia, & non erit tristitia, manifeste patet, quod tristitia ipsa, quæ est in uoluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiã sequitur tristitia in ijs qui sunt tristitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Authore in q. 84 ar. 4. hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositã cognoscitur: ideo inchoandum est à contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfecta displicentia: primum est ipsa displicentia peccati: secundũ est propositum de cætero nõ peccandi mortaliter: tertium est quod sit charitate informata. Et siquidé primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quia displicentia cõis est utrique. Si uero defecerit secundum quid (puta quia adest peccati displicentia modica: seu leuis) tunc attritio esse potest, uerum usque ad quem terminum quantitas displicentiæ limites habeat, ita quod ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si uero secunda defecerit conditio (s. propositum de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non hêt locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tñ: puta quia non intendit actualiter cõmittere pctũ mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in pctõ mortali, ut patet in usurarijs, côcubinarijs & alijs similibus, qui côfitentur peccata sua, displicetque eis peccasse habentque uelleitaté relinquendi peccatum, non tñ dimittunt concubinatũ, aut restituunt usuras, &c. Et hæc displicentia cum huiusmodi uelleitate attritio dici potest, uel per negationé propositi expliciti: puta quia pœnitens est sic dispositus quod displicent ei peccata præterita, & non intendit pctũ mortale aliquod cômittere, & intendit tanquam in quodam confuso cauere à peccatis, ita quod duo prima s. affirmatio displicentiæ & negatio intentionis peccandi habent explicite: tertium autem s. affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso hêt: pro quanto in uoluntate non peccandi confunditur & tempus proximè futurum & totum tempus uitæ suæ: ad quod non explicite extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est ualde cõis: & illa quæ cõiter uocatur attritio. Circa defectum uero tertiæ conditionis aduertendũ est quod in côditione illa clauduntur duo, quorũ unum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horũ primum est diligere Deum super oia: Secundum est, quod huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in cordibus filiorũ Dei. Et siquidé defecerit primum (s. dilectio Dei super oia) attritio non contritio est: si uero primum affuerit, cõtritio uocatur. Esse aũt hanc dilectionem in ptãte nostra, ex eo patet: quod sicut in potestate nostra est constituere nobis pro ultimo fine delectationé ueneream, aut lucra, aut regnum: ita in potestate nostra est habere Deum (ut beatitudo est Sanctorũ) pro ultimo fine: ita quod intendamus & deliberemus præferre ipsum in uoluntate nostra omnibus, quæ desideraret haberi ne possint. Quòd ét huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem, & distinguat ab attritione, ex eo patet, quod sine huiusmodi dilectione non pôt esse informatio charitatis: substernitur n. huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tam sapientes, quã boni fideles, tã seipsos, quã alios hñt pro contritos, quum hæc dilectio testimoniũ perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio, quã côtritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quòd multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciũt se esse in charitate. Si n. huiusmodi tam contritio, quàm dilectio non posset esse informis manifeste sequeretur, quod scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certo sumus de nobisipsis quod habemus hanc uoluntatem deliberatã præferendi oibus Deum, &c. Et hæc est dilectio similis charitati infusæ in tãtum quod propter similitudiné actuũ censet diuus Thomas non discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deũ diligimus & proximũ, sit ex infusa gratia, uel nõ? Et ab hoc amore prouenire pôt quod Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibũ pauperum, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam: charitatem aũt non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quãtitatis tã displicentiæ peccati quam propositi non peccandi: quantificatur n. utrunque horũ ex quãtitate amoris Dei, ita quod sicut amor Dei est super oia amabilia, ita propositũ uitãdi peccati dét esse super oia euitabilia, & similiter displicentia peccati super oia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum, quã aliquod aliud dãnum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis: quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quã à peccato mortali. Si postremo deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, ut dictum est uocatur, quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

Quãtam oportet esse peccatorũ displicentiã in contritione.

¶ Ex quibus oibus colligere possumus duplicé esse attritionem & duplicem contritionem. Prima attritio est, displicétia peccati cũ uelleitate, nõ peccãdi, in statutũ peccati & hæc est attritio meretricum, usurariorum, & aliorum hmõi & hæc uocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non uoluntate peccandi, & cũ uoluntate non peccãdi in confuso: & hæc est attritio pœnitentiũ, qui sic in confuso, tam totum tempus futurus, quã comparationem peccati ad alia odibilia, quam ét comparationem Dei ad alia amabilia in uoluntate sua hñt & hæc uocatur attritio imperfectorum. Prima uero contritio est acquisita displicentia peccati supra oé odibile, cum proposito uitãdi pctũ supra omne uitabile. ex amore Dei supra omne amabile: & hęc uocatur côtritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia cum dicto tã proposito, quàm amore, charitate informata: & hæc uocatur côtritio formata. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertiũ, primo notandum est, quòd aliud est quærere an de attritio fiat contritio, & an attritio fiat côtritio. Prima n. quæstio clara est: quia constat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ex imperfecta displicétia ac ex imperfecto proposito imperfectoque Dei amore ad perfectioné côtritionis deduci, ita ut uere contritionem charitate informatã assequantur. Secunda auté quæstio (de qua est sermo) non est usque quaque clara: quia permanentia actuum interiorum in idéritate numerali satis occulta uidetur. Veruntamen dicendum est, quòd attritio impœnitentiatum non pôt fieri contritio. Quod probatur

non

non solum, ex eo quod uelleitas non est idem actus cū uoluntate deliberata: & similiter displicentia proportionalis uelleitati non idē actus cum displicentia proportionali uoluntati deliberatæ, sed pręcipue ea eo quod actus unius speciei non transit in actū alterius speciei: displicentia aūt summi odibilis, q̄ est contritio & displicentia odibilis, nō summi, q̄ est attritio, differūt specie: quia summū odibile ex suo gñe specie differt ab odibili non summo: & hoc tā in gñe mali, q̄ in gñe odibilis. Et hęc intellige formaliter, id est quia attritio est displicētia peccati sub rōne non summè odibilis, contritio aūt sub rōne summè odibilis. Cui.n. offensa Dei est summè odibilis, illi Deus est summè amabilis: & à quo Deus nō summè amatur, illi offensa Dei nō est summe odibilis. Attritio quoq; imperfectorū non fi. contritio eadem rōne qua cognitio confusa nō fit cognitio distincta: sed sicut cognitio cōfusa approximat intellectū ad cognitionē distinctā: displicentia confusa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat uoluntatem ad displicentiam distinctam, quæ est contritio. De acquisita aūt contritione, quę contritio informis dicitur dicendum est, quòd potest fieri contritio formata: qm̄ pōt continuari idem numero actus acquisitæ, contritionis vsque ad charitatis infusionē inclusiue, & sic charitate informari. Et quia huiusmodi cōtritio antequam informetur charitate, uocatur etiā quandoque attritio: ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri cōtritio. Et hoc iam habere potes a diuo Thom. superius in q. 89. ubi dixit, quod contritio est ultima dispositio ad charitatem.

¶ Sed occurrit hic non dissimulandū dubiū, ꝑ quid, seu quomodo hmōi attritio seu contritio acquisita fit ultima dispositio ad gratiam. Est.n. quandoq; non vltima dispositio: vt patet ea eo quod potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum Deus tam in naturalibus q̄ in gratuitis dat semper vltimo dispositis formā, ꝑ qua sunt vltimo disposita, sequeretur q̄ homo hñs hmōi contritionem acquisitā certus esset se esse in gratia Dei. Quandoq; autem est ultima dispositio: ut diuus Th. dixit, & rō approbat: quia gratia perficit naturā, ac per hoc rōnabile est, ut à nobis acquisita displicētia peccati suprema, perficiatur qñq; gratuita charitate. Si dicatur, q̄ huiusmodi transitus fit per motum intensionis, ita quod acquisita hmōi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio, & nō hēs rōnem ultimæ dispositionis ad charitatem: si aūt intenditur & crescit, est cōtritio & ultima dispositio ad charitatem: ut sic uerificetur quasi cōe dictum, quod contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impœnitentium q̄ impefectorum. constat q̄ differt à cōtritione non penes obiectum materiale: quia utriusq; materia est pctm̄ mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatū sub rōne summe odibilis: attritio aūt tam impœnitentium, q̄ impefectorum attingit mortale peccatū non sub ratione formali summe odibilis. Et propterea neutra differt à contritione penes magis & minus tum, quia differentia secundum magis & minus, non est differentia formalis: tū quia quantumcunq; cresceret displicentia mortalis peccati extra formalē rōnē summè odibilis nunquā esset contritio. Tertio uero modo sumpta attritio nec penes materiam, nec penes rationē formalem obiecti differt à contritione acquisita: quia sunt respectu eiusdē mortalis peccati, & sub rōne summe odibilis. Et q̄ nec differt nisi penes magis & minus, ex eo patet, quod minimus gradus huiusmodi displicentiæ sufficit ad charitatē operientē multitudinē pctōrum. Quod ex Ecclesiæ testimonio cōprobatur: credimus.n. omnes tam nosmetipsos quam alios esse in charitate, quum hmōi displicentiam quantumcunque remissam peruenimus. Vnde nec est uerum contritionē & attritionem differre secundū magis & minus in eadem specie, licet sit uerū secundū magis & minus in diuersis speciebus: sicut album hēt magis dulce, quam uiride. Nec allata responsio satisfacit quæsito. Aliter ergo dicendum mihi uidetur, q̄ gratuita Dei motio est quæ hmōi acquisitam cōtritionem efficit ultimā dispositionem ad gratiā seu charitatem: ita q̄ ex hoc ipso, q̄ Deus non per aliquod superadditum donum habituale sed per gratuitam dilectionē, qua dignatur uti nostra acquisita cōtritione: ut dispositione ultima ad suum propriū opus, quod est charitas quæ infunditur, trāsfertur nostra cōtritio in fore ultimā dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hiere. Ad Deū postquam conuertisti me, pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

¶ AD ARGVMENTA in oppositum, pro quanto cōtra attritionem tertio modo dictam militat, respondendo dr̄. q̄ quidquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas th̄ principiorū in genere moris, seu meriti non infert unum eandemq; actū non posse esse sine tali principio, & cū tali principio: unus namq; & idem actus exterior qui à principio nō fuit bonus moraliter, pōt esse bonus moraliter in ꝑsequutione. Et similiter, in proposito contritio acquisita, q̄ à principio non est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet reinchoare actū, quo ad substātiā actus, sed sufficit q̄ inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum.n. dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est sermo formalis hoc est non de actu simpliciter, sed inquantū est meritorius. & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito & charitate, & eundem continuari cū merito & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, q̄ imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attēditur: imperfectio th̄ contritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo uocatur non est de ratione illius, quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur non.n. informitas hmōi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, q̄ informitas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui prosequutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superueniente charitate imperfectionem suæ informitatis deserere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶ An exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis, an exigatur ad cōtritionem, q̄ sit singulorū peccatorum mortalium. Videtur enim quòd sic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare cōfessionē confessio autem comprehendit omnia mortalia ut patet in cap. omnis utriusque sexus ergo.

¶ Tum quia hæc est differentia inter pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium: quod ad remissionem uenialiū sufficit: uirtualis displicentia: ad remissionem autem mortalium exigitur, ut homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc authoritate diui Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd displicentia uirtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

¶ AD HVIVS euidentiam sciendum est, quæstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primò an exigat. q̄ singulis secundum numerum peccatis mortalibus respondeant totidē cōtritiones. Et sic intellecta quæstio, facile soluitur negatiue: qm̄ nec quo ad actum displicentiæ, nec quo ad actum cōfessionis, nec quo ad actū satisfactionis oportet multiplicari act⁹ pœnitētiæ iuxta multitudinem actuū pctōrum: unicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus cōmissis. Et similiter unica enunciatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicendo. Percussi millies. Et similiter unica displicētia pōt rñdere mille peccatis non minus q̄ cōfessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita uelle adæquare numerum cōtritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & nō in perfectione potius actus consistat uirtus: quasi nō possit una perfecta displicentia æquiualere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in sensibilibus uideamus, quòd unum numisma aureum æquiualet mille æreis.

¶ Secundo uero modo potest quæstio intelligi, an singula pctā mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant à cōtritione ita q̄ nō sufficiat homini displicere sibi in gñali quæcunq; cōmisit contra Deum, sed exigat, ut displiceat sibi in speciali peccata à se patrata: puta decem adulteria, centū furta mille blasphemia, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio, dupliciter examināda est. Primò, de cōtritione relata ad sacrām pœnitentiæ: deinde de contritione absoluta. Multum.n. refert sic uel sic loqui, quoniam cōtritio relata ad sacrām pœnitentiæ, sub euangelica lege incæpit: contritio autem absolute, post Adæ peccatum, & ante scriptam legē, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

¶ Si igitur contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, exigat quòd terminet ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oportet q̄ hoc habeat uel ex satisfactione, uel ex confessione, uel ex seipsa, uel ex absolutione sacerdotali: plura.n. in sacro pœnitentiæ non inueniunt. Sed nō cōuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc q̄ una satisfactio uirtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec ēt ex cōfessione, ex eo patet q̄ ratio quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano iudici, q nō pōt iudicare, nisi de cognitis: incognita autem sibi ut iudici remanerent q̄cunq; non essent a pœnitente in seipsis explicata. Quæ ratio non hēt locū in contritione, q̄ Deo offertur: qui non pensat quantū aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & non dicit quoniam

niam displicuerunt ei multa. Quòd et hoc non proueniat ex absolutione, manifestat unica absolutio: quæ simul fit absque explicatione singulorum. Quòd demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, quod eius doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, unam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur quòd licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis: ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis, seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶Et si dicatur, quod contritio sequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifestè patet nihil valere illationem hanc, sed destruere cōe dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum, sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset quod contritio sequens esset una contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quod propriè loquendo, contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, non exigit quod terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si autem spectemus ad contritionem simpliciter & absolute, dicendum est, quod non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolute differt contritio remittens peccata venialia à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionem siquidem peccatorum mortalium, exigitur quod contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiue, quod formaliter, aut uirtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorum pœnitens est reus: & hoc manifestatur ex eo, quod impium est dimidiam à Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigitur hæc extensiua perfectio: potest siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio. & illa tantum veniale remittuntur, ad quæ displicentia virtualiter se extendit. Probatur ergo declarata conclusio ex eo quod contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concurrente charitate, &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & conuerti potest peccator ad Deum: scriptum est enim, In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si forte obijcias contra hoc, dicendo, quod huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus fluminis fert secum propositum baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis utpote imperfecta, concurrit ad remissionem peccati, ut tendens ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hæc obijciens, quod voluntariè opponitur iste ordo contritionis perfectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditur, cum sententiæ superius recitatæ aduersatur: nam si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, ut tendens in contritionem perfectam formaliter, sequeretur quod post omnes attritiones in speciali subsequuta una contritio generalis perfecta uirtualiter, non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur, quod post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositum perfectè formaliter, oporteret post illam hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, quod aliud est dicere contritionem generalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis: & aliud est dicere contritionem generalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel post contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam nunc, quam omnibus præteritis temporibus. primum autem sacri Doctores tradunt. Et uerum procul dubio est tempore euangelicæ legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: siue ut præcedentes contritionem generalem uirtualiter perfectam (ut contingit illis, qui suscipiendo actualiter sacrum pœnitentiæ fiunt de attritis contriti) siue ut consequentes sæpe dictam contritionem, ut contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum habentes uirtualiter saltem propositum confitendi suo tempore peccata sua. Verum autem hoc sacrorum Doctorum dictum, uerum est si fit de contritione simpliciter & absolutè ex dictis apparere potest, quod non. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacro pœnitentiæ: nam & uoluntas potest perfectè mutari & exercitari in necessarijs uirtutum actibus & pro peccatis potest perfectè satisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: ut patet ponendo peccatorem pœnitentem, qui totum se diuinæ dilectioni, eleemosynis, ieiunijsque daret: hic enim, paruo tempore perfectè satisfecisset pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam. s. an contritio exigat quod terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmatiuè. quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter uel uirtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa: siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (vt dictum) impium est à Deo dimidiam sperare veniam.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quod propriissime loquendo, contritio respondet absolutioni, & detestationes respondent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando scilicet pœnitens simul recordatur peccati confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes adæquat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶Ad secundum dicitur, quod assumptum uerum est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: & similiter intelligenda sunt uerba diui Thomæ.

¶Potest quoque aliter dici iuxta differentiam ultimo explicatam inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissionem uenialium, quod remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam uirtualiter, sic quod actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiue ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem uenialium non requirit huiusmodi extensiua perfectam displicentiam. Sed cum hoc quod aliquis in solis uenialibus constitutus non haberet generalem displicentiam de omnibus suis uenialibus, stat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contrariantia uenialia, consequatur remissionem uenialium illorum, quæ displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (ut dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam uirtualiter, ad remissionem mortalium.

QVÆSTIO III.

¶An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hanc discussimus in quolibetis nostris, ideo quæra sibi. satis sic hic scire partem negatiuam esse ueram.

QVÆSTIO IIII.

¶An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

Videtur enim quod non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam.

¶Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpæ: nec apparet unde habeat quòd pœnam sensus remittat.

¶AD HVIVS Euidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re quamuis omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debetur in contrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam in contrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni, (nunquam enim contritus perseuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici potest, quod contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter uero dicendi modus est quod, contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ temporalis. Sed uterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc uerificatur. Contritio enim ut sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo aliam alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, ut patebit, non alia pœna est quæ utrique, si qua contrito alicui debetur, & inferendo, quod dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, ut patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: non idem est quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quod Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim

sacramentalis actus significat interiorẽ Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitentiæ nõ significat cõmutationẽ, sed absolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam sensus & æternitatem pœnæ: iuxta tria, quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommutabili bono, cui respondet pœna damni, separans animam a Deo, & fit cõuersio ad commutabile bonum, cui respondet pœna sensus: & cõstituitur inimicus Dei, cui respondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ separationem a Deo ponebat, & quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non est æternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficiat contritio remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non æternaliter sustinendam, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinenda ab ipso erat. s. ad pœnam sensus.

¶Vbi uides, quòd non est alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ sibimet incontrito debebatur, sed est illamet pœna sensus relicta, & hoc contra primum modũ dicendi. Nec interuenit cõmutatio pœnæ æternæ in tẽporalem: sed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicẽdi.

¶Vt autem restans dubitatio (an. s. contritio remittat pœnam sensus) soluatur sciendum est, ꝙ hic certa sunt duo. Primũ est, ꝙ quantò contritio est maior, tantò plus tollit de pœna sensus peccato debita. Secundum est, ꝙ tanta potest esse contritio, ꝙ tolleret totam pœnam sensus. Ambiguum uerò est, an quantulacũque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus: multi enim uidentur de hoc dubitare, mihi autem apparet ꝙ pars affirmatiua est uera propter duas rationes: quarum quælibet uerificata sufficiens est. Potest enim cõtritio ex duplici capite tollere in toto, uel in parte pœnam sensus. Primò ex pœnalitate sibi annexa, displicẽtia enim commissi criminis non fert secum necessariò pœnalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est pœnalitas, sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ fert secum naturaliter displicentia pœnalitatem quandam, dolemus. n. communiter de nostris, quæ nobis displicent. Et quoniam huiusmodi pœnam parere, contritioni conueniret seclusa relatione ad sacramentum pœnitentiæ: ideo secundum hoc caput dicendum est, ꝙ contritio quælibet simpliciter, & absolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet enim satisfactoriam uim pœna uoluntariè assumpta secundũ Deũ. Secundo ex merito passionis Christi: est. n. passionis Christi meritũ remissiuũ suis mẽbris pœnæ, p peccatis debitæ, plus, & minus prout illi cõiungimur. Quod primò apparet in Baptismo: ubi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in sacramẽto pœnitẽtiæ actualiter suscepto, dũ ex ui sacramẽti cõicatur meritũ passionis Christi ad remissionẽ aliquantæ saltẽ pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni nõ simpliciter & absolutè, sed relatæ ad sacrũ pœnitentiæ: ex hoc ꝙ contritio fert secum uotum sacramenti pœnitentiæ, coniũgit merito passionis Christi per sacramenta nobis cõicato. Et secũdum hoc caput dicendum est, ꝙ quæcunque nostra contritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi, nam rõnabile est, ꝙ plus pœnæ tollat charitas extensa ad sacramẽtum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentũ (qualis erat antiquorũ pœnitentium charitas) tollebat ex ui quidẽ charitatis, & pœnã damni & æternitatẽ pœnæ. ex annexa aũt pœnalitate tollebat in toto, uel in parte pœnã sensus: ergo charitas pœnitentiũ in noua lege, quæ est charitas extensa ad sacramentũ pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rõnis propositio clara est. Maior autem facile suadetur ex eo, ꝙ pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto, uel in parte: ex hoc enim consequens est, ut idem ipsum sacramentum in uoto charitatis existens apud contritũ, aliquid hmõi pœnæ remittat. Simile. n. qd perspicimus in baptismo: ꝙ s. id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur & in uoto charitatis habitus nõ ita copiosè. Nec excluditur maioris huius ueritas: si dicatur, quòd charitas extensa ad sacramentum, habet ea extensione ad sacramentum, ꝙ tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentiũ absolutè. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus unum & idem extensè siquidem charitas ad sacramentum duplici rõne tollit pœnam damni, & æternitatem pœnæ, scilicet ex ui charitatis, & ex ui sacramenti in uoto. Sed hæc ueritas non excludit quin uerum quoque esse debeat, ꝙ huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad uim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quæsitum, ꝙ contritio ratione charitatis, qua formatur, nõ solum tollit culpam, sed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ratione uerò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus: & ratione sacramenti in uoto tollit rursus aliquid pœnæ sensus. Et tam uehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. contra Gene. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleret totam pœnam sensus.

¶AD PRIMVM ergo argumentum in oppositum, dicitur quod satisfactio distincta est a contritione secundum ea: quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter. n. contriti non tam uehementer iunguntur passioni Christi, ut non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur. n. tam doctrina, quàm lex moralis secundum ea quæ ut in pluribus contingunt.

¶Ad secundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, unde quantulacunque cõtritio tollat aliquid pœnæ sensus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Christi præcipuè perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis, annexus autem dolor quasi uicem satisfactionis tenere uidetur.

TRACTATVS QVINTVS

De Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num omnis teneatur ad confessionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occulta, vt in solo corde latentia sint necessariò confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.*
4 *Num peccata semel confessa subsecuta absolutione, & satisfactione possint iterum fructuosè confiteri.*
5 *Num informis confessio sit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶ *An omnes teneantur ad confessionem.*

DE confessione. Quæ secunda est pars pœnitẽtiæ, quæritur primo circa eius necessitatẽ, an omnes teneantur ad confessionem. Et est rõ dubitandi: quia non nulli sunt uiuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium uertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶Videtur enim quòd sic: quia extra, de pœniten. & remis. expresse dicitur, Omnis utriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, sequeretur quòd Ecclesia in hoc statuto præsupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis utriusq; sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quòd omnis vtriusq; sexus &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehẽditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis & vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad confessionem.

¶IN OPPOSITVM est, quòd nullus tenetur confiteri uenialia. Ad hanc quæstionem respondetur distinguendo & bene, de necessitate, uel sacramenti, uel præcepti ecclesiastici. Et dicitur, quòd de necessitate sacramenti, nullus tenetur cõfiteri, nisi peccatum mortale certum, uel dubium: quia post Baptismum nõ potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum pœnitentiæ in re uel in uoto. De necessitate autem præcepti Ecclesiæ duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod ueniale, ut sic impleat Ecclesiæ præceptum. Altera est, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod ueniale: quia non comprehenditur sub Ecclesiæ præcepto.

¶Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est uerior, imò sola uera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio. n. ecclesiastici præcepti non est præcipere confessionẽ, sed præceptam diuino iure confessionem determinare, quoad tempus executionis: & propterea sub Ecclesiæ præcepto nõ alia comprehenditur confessio, quàm illa, quæ à Christo est præcepta: sed à Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium: ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium, confessio præcepta

est. Secundò, & est confirmatio præcedentis, patet idē ex uerbis ipsius statuti, dū dicit, Omnia sua peccata non enim hoc potest intelligi de peccatis uenialibus: quū constet neminem quocunque præcepto teneri ad omniū uenialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et ꝓpterea ex explicata materia cōfessionis, scilicet quod sunt omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola cōfessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est. n. materia cōfessionis à Christo pręcepta omnia pęnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis uenialiū non cōprehendit omnia pęnitentis peccata. ¶Tertiò patet idē ex pęna subiuncta. s. quod uiuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Hm̄ōi enim pęnæ non sunt a pia matre Ecclesia perfectioribus mitis, quales sunt uiuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis uenialium, ad quam alii non tenentur infligendæ: quinimmo ex hoc sequeretur, quòd meliores essent deterioris conditionis. Quartò patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti. s. ne quisquam ignorantiæ cæcitate uelamen excusationis assumat. Hoc. n. in huiusmodi confessione uenialium locum habere non uidetur. Et confirmantur hæc omnia ex Clem. ne in agro dominico, de sta. mona. ubi menstrua confessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiæ. non. n. dicitur quòd confiteantur omnia sua peccata, ut ex hoc intelligatur astringi illos, etiā si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense, unde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario uiolatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligātur ad alia quæ absolutè sunt bona supererogationis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in rel. ꝑ onibus qui statutis diebus non confitentur: quantumcunque nullum habeant mortale.

¶AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis utriusque sexus, ad indigentes confessiones: ac per hoc excipit omnes carētes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis utriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam cōfirmationem dicitur quòd falsum assumit seu supponit. s. nullum excipi ab illa uniuersali, omnis utriusque sexus, &c. immo ideo Ecclesia apposuit omnia sua peccata, ut exciperet multos, quos credit sine peccato mortali uitam ducere. Ad secundā autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigāt duo subiecta, enunciatio illa, qua ois utriusque sexus cōfiteri & cōicare præcipitur, est enunciatio non una, sed plures: licet secundum uocē sit una. Vnde sensus primæ est, ois utriusq; sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus uerò secundæ est, Omnis utriusque sexus communicet in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis utriusque sexus respectu cōfessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO II.

¶An peccata mortalia totaliter occulta (ut sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.

CIRCA materiā confessionis quæritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta (ut sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitēda. Vr n ꝙ nō. Tum quia nō iuui de necessitate ecclesiastici ꝓcepti: nō pōt. n. Ecclesia de hm̄ōi occultis secundū se ꝓcipere aut iudicare. Et si dатur, ꝙ occultorū cōfessio cadit sub pcepto Ecclesiæ indirectè, s. rōne integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, ut confessio omni anno sit integra. Hæc instātia nihil ualet: quia posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, ꝙ illo anno nō teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis. ¶Tum quia hm̄ōi occultorum confessio non est de necessitate facti: quia sola illa peccata sunt de necessitate facti, quæ sub iudicio homini commisso a Christo cōprehenduntur: sed nullū iudiciū commissum homini a Christo extēdit se ad hm̄ōi occulta: ergo occulta hæc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet, quia iudicium fori pœnitentialis homini commissum est a Christo, & non Angelis, aut quibuscunq; aliis. Minor uerò ꝓbatur authoritate Apostoli, Nolite ante tps iudicare, &c. Si dicatur, ꝙ duplex iudiciū commissum est homini a Christo: alterū secundū potestatem iurisdictionis (& hoc nō se extendit ad hm̄ōi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) Alterum secundum potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali. contra duplciter. Primo, quia iudicium pęnitentiale licet exigat potestatem ordinis, exigit quoque potestatē iurisdictionis; quoniā solus sacerdos ordinariā uel delegatam iurisdictionem habēs, est minister huius sacri, ut patet in ca. omnis utriusque sexus, & alibi. Secundò, quia unumquodque recipitur in alio secūdum modum recipientis: ac per hoc iudicium secūdum potestatem ordinis a Christo commissum homini ex hoc ipso, ꝙ homini commissum est, modificari oportet, secundum conditionē ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordiū: hæc enim soli Deo sunt reseruata, non in minus iudicando, quàm in cognoscendo. Et cōfirmatur hæc rō ex hoc, quòd quū apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat utraque potestas, s. ordinis & iurisdictionis, non diminutè, sed plenissimè: & utrāque ita uenitur Ecclesiæ suæ commisisse, non imperfectè, sed latissimè (ut de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimo octauo & de potestate ordinis Ioannis uigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, ꝙ commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, ꝙ cōmissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

¶Non modo manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, ut solo corde peccata sunt.

¶AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendā, sciendum est, ꝙ licet quidam ex hm̄ōi superiè rōnibus, aut melioribus moti opinati uideantur peccata omnino occulta non esse necessario confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tñ error ex tribus patet. Primò ex formali rōne materiæ confessionis, seu (quod in idē erit) iudicij pęnitentialis, quū. n. Dñs pęnitētiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionē suam, dicens Ioannis uigesimo Apostolis iam sacerdotibus. Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retēta sunt: & materiā iudicij explicauerit quo ad substantiam tñ, dum remittendo uel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nudè, ut sonat litera (quia certum est, quod ꝑ huiusmodi commissionē non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, oblinata) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo cōi catholicæ Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad nos delata. ita ꝙ sensus est. Quorum remiseritis peccata spontanea cōfessione reorum ad uos delata remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pęnitentialis esse peccata spontanea reorum cōfessione delata: hæc est. n. formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam se extendit, & extra quā non se extendit pęnitentiale iudicium: quia hæc omnia & sola remittere uel retinere pōt. Ex hac aūt formali rōne materiæ huius iudicij, hr̄ facile quod peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehendunt sub iis, quæ sunt spontanea confessione detegēdas nullum. n. est ita latens, quod non possit eius, qui cōmisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur rō hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis uerbis Dñi. Differenter siquidē significauit Dñs materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiā iudicij secundū potestatem iurisdictionis: quia respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata dicēs: Quorū remiseritis peccata: respectu uerò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatū in aliū, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua dña docuit nos diuina sapientia a materia iudicij pœnitentialis nullū peccatū excipi: ac per hoc cōprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residēs, hoc est peccatū cordis: sub materia uerò potestatis iurisdictionis nō cōprehendi peccatum oē: sed exterius tñ, quod solum pōt aliū offendere. & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis uel omissionis.

¶Secundò, ex rōne proprij finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem cōfessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subiiciendum uoluntariè reum ministro Dei offensi: ut ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus ueritatis, fit actus pęnitentiæ: dum reus ueraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subiicit ad recompensandum, non de quibusdam sic & de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, ut de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, ꝙ non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: ut igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶Tertiò, ex usu Ecclesiæ. Nā cōmunis animi conceptio Christianorum est peccata omnia, siue occulta, siue manifesta oportere

in facra.

in sacramento pœnitentię confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Cōcilij, primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, q omnis vtriusq; sexus cōfiteatur peccata sua omnia nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. sub Eug. 4. Vbi dicitur oĩa sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dr, q Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis cōfiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solùm peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tẽpus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionẽ cuiuscunq; mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solũ in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio Ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum confessione determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundã verò dicimus, q responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, q concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, nõ tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc q potestas ordinis extẽdit se ad occulta cordium peccata, stat q cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta nõ se extẽdit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis q quo ad forum pœnitentiale potestas ordinis concurrit, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directè respiciens personã peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestatẽ ordinis, in quẽ exerceat actũ suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, q quia omne iudicium homini cōmissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modo cognoscẽdi in vtroq; iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet q iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis puré extendit se ad externa tñ: ideo non est miranda disparitas vtriusq; potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cũ cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purũ ministerium, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quòd etiã diuersus modus cognoscendi sit vtrobiq; à Christo institutus, patet: nã modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis Ecclesia testatur. Quòd demũ ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differẽtia dicta inter materiã, & materiã, ex supradictis clarè patet: qm ea hoc, q peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, consequens est sub hac materia comprehendi peccatũ cordis quantumcunq; occultissimum: & per oppositum, quia solum peccatũ testificabile est materia iudicij exterioris, ideo peccata in solo corde manẽtia exempta remanent à materia ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obijcitur, vnumquodq; recipi in alio per modum recipientis admittatur. Et quũ infertur, ergo iudiciũ secundum potestatẽ ordinis commissum homini, modificatur secundũ conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo, qm nullum actum commisit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtẽdo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: qm aliunde prouenit, q iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, s. spontanea confessione &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modũ conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem & simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) q non est similis ratio de vtriusq; potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroq; iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expressit diuersitudinem vtriusq; materiam, dum vnius materiam dixit peccata absq; limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVÆSTIO III.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rursus confessionis quæritur tertiò vtrùm oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua cōmuni authoritate Doctorum firmata uidetur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia varians speciem peccati mortalis, est necessariò confitenda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accusare se de decimo, quàm de uicesimo secundo peccato, uel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quòd aut nulla species nullaque singularia, aut quasdam species & quædam singularia, sic & quosdam ac quædam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

¶ Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, ut possit suo arbitrio adæquare pœnam culpæ: qm confitendo nihil aliud facit pœnitens quam q submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de alijs, ergo.

¶ PRO PARTE autem negatiua uidetur esse usus maioris fortè partis confessorum, ac pœnitentium non curantiũ de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atq; melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd uerò sit inutilis, ex eo patet, quod tam cũ huiusmodi discussione, quã sine ea, pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem soliciti impediuntur à multorum cōfitentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa unum: & pœnitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

¶ AD HVIVS quæstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddã est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam uerò, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustum absolutè, pertinet quoque cognoscere singula peccata, ut singula possit adæquare puniendo. Ad alterum uerò iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illũ finem. Inter præsentis autem uitæ tempus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicium, q nullum præsentis uitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed ut medicinalem, eo quòd præsentis uitæ tempus non est tempus punitionis, sed in quo pœnæ sunt medicinæ: uel ipsius qui punitur, uel aliorum. Iudicium autem futuræ uitæ est id, quod ad punitionem secũdum seipsam tendet: quoniam adæquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, sed ut reus patiatur quod meretur.

¶ Nec aliquis iudicium quod in foro pœnitẽtiali exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudiciũ hoc est magis diuinum, quàm humanũ, & confessor in tantum personã Dei in actu illo tenet, ut nesciat ipse quod scit, ut Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præsentis uitæ tempus spectat, ac per hoc non est exemptum à cōmunissima ratione iudicij præsentis uitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Io. 3. Non. n. misit Deus filiũ suum in mundũ, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Hinc. n. apparet, q Christus non uenit in primo aduentu ad iudicandum mundũ per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad pœnitentiæ sacrũ spectat, ad iudicium salutare p suos iudices exercendum: Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primũ Domini aduentum spectat procuſdubio, ad quem spectat sacramẽtum pœnitentiæ. Est igitur pœnitentiale iudicium non iudiciũ absolutè, sed iudicium salutare, sed medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc propriè est officiũ cōfessoris, ideo hinc pspicere oportet, quãta debet esse cognitio peccatorũ: oportet. n. tm manifestari peccata, quãtum exigit huiusmodi salutare iudiciũ. Si enim ad hoc salutare iudiciũ exigitur manifestatio omniũ & singularũ specierum, & certi numeri singularumq; consequẽs est, quòd oportet pœnitentem hæc explicare iuxta possibilitatem

tem

tem suam: si verò huiusmodi discussio non exigitur, consequēs est q; nō oporteat pœnitentē hæc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est vt declaretur, quæ & quāta discussio exigitur ad hoc salutare iudiciū. Dicamus igitur, q; iudiciū huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudiciū, & esse salutare: ita q; secundū est finis primi: & propterea ex secūdo manifestādo est primū: tantum enim debet concurrere de eo quod est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est hoc, vt iudicium sit salutare pœnitenti. Et quia salutare pœnitentis iudicium à iudicio absolutè differt (vt dictū est) quantum ad punitionē, in hoc q; in iudicio absolutè intēditur ad punitionē secundū se, in iudicio verò salutari intenditur punitio salutaris pœnitenti: consequens est vt differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitio secūdum se cōsistit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio absolutè cognoscere exactè culpas oēs & singulas: vt æquari illis possit pœna. Et quia punitio medicinalis consistit in cōmensuratione pœnæ ad pœnitentē & illius salutē (sicut medicina cōsistit in cōmēsuratione tā ad infirmū, quàm ad sanitatē acquirendā) & cōmensurata pœna tam pœnitenti, quàm ipsius saluti absq; exacta cognitione omnium & singulariū culparum rectè iudicatur, atq; imponitur (vt patet quātū ad peccatorū species de superstitionis seu diuinationis, & similiū speciebus) absq; discussione harū, commensurata tā pœnitenti, quàm eius saluti punitio atq; prouisio fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo q; medicinalis tam punitio, quàm prouisio idem habet iudicium, si certificatus fuerit numerus vicenarius, & si incertus relictus sit an duobus dēptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit cētenarius, an dubiū inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de alijs. Hæc enim & similia manifestant q; salutare iudicium non exigit exactam omniū, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsq; ad hoc, q; notum fiat confessori, quæ, qualis, & quāta pœna commensurati debeat huic pœnitenti rectè disposito, & illius saluti. Dico autē rectè disposito: quia licet aliqs pœnitens sit minus deuotè dispositus, ac per hoc cōmensurata sit indisposito, pœnitētia erit fortè oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet sibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi. n. indispositio pœnitentis quia est per accidens, non variat id qđ per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoq; dixi, iudicium salutare non requirit cognitionē exactam omniū & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi q; requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. sub formali nanq; ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis nouella de confessione, idcirco ad particularia descēdendo dicimus, q; species peccatorū mortalium sunt in duplici differentia. Nā quædam sunt, quarū diuersitas diuersitatē iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicādus est pro salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorū, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia detractio, &c. Quædā verò species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiā, vt sunt species diuinationis: idē est enim iudicium pœnitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de aliis, & huiusmodi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter oēs latentes: quas fortè vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorū species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccaui in necromātia: & sic de aliis.

¶ Circa numerum verò peccatorum sciendum est, q; dupliciter accusandus occurrit. primo secundū se, secundò vt circunstantia peccatoris. Et secundū q; est circunstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari: & quodammodo nō inducit: nā aliter iudicandus est & medendus qui semel tñ, aut bis offendit, & aliter qui centies offēdit. Sed qui toties quoties potuit offendere, eodē modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc eget probatione: quia experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolutè, sed vt facit differentiam in iudicio salutari: & propterea si nescitur, sufficit explicare illū crassa quadā æstimatione: nā salutaris iudicij ratio nō variatur ex hoc. Verbi gratia, Cōmisit quis furtum multoties: videtur sibi q; parum plus aut minus fuerit, quàm vigesies, non est opus solicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19 sed sat est, ita confusè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circunstantiam peccatoris, quàm secundū se, si certus non est (nam ad certum numerū occultandū nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodā verisimili numero: vel quum consuetudo peccādi præcessit, explicatio tempore, puta q; per decenniū fuit in hac mala consuetudine & frequētia delinquendi, puta q; quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifestata aperiēdus est. Nec oportet in huiusmodi aut manifestis pœnitentē aut confessorē multum solicitari: quia par est salutaris iudicij ratio. Et quāq; vtriq; nocet sollicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequētia cum promptitate, quàm indagari verisimilis certus numerus: puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad pœnitentiā conuersa, facillimè potest quo ad hæc expediri, narrando discursum vitæ suæ in annis meretriciis: nec oportet solicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discretè manifestato arbitretur & medeatur prudēs cōfessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimenda videntur in confessione. Quibus si adiunxeris, q; ex parte pœnitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt recōciliatio amicitiæ fiat dicendum est, q; pœnitens debet habere intentionē explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quocunq; modo dicēdi debet intendere cōprehēdere omnia: ita q; explicare species, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confessore ad occultādum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo euitatur error putantium, q; sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo q; pluries furatus sum. hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, q; aliter iudicandus est & medendus qui bis tantùm, & qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac solicitudo reducendi incertum, numerum ad certum: media siquidem uia incedendū est, ut salutaris iudicij ratio habeatur: quod medium est inter purum iudicium & certum iudicium. Et utraque pars quæsiti aliqualiter est uera: & autoritati Doctorum & usui confessorū ac pœnitentium simul defertur.

¶ AD OBIECTIONES Tamen primò allatas: pro quanto contra conclusa militant rñdendum est. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, q; intelligitur quū certus est numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorū, nulla apparet ratio quare non debeat numerū illum explicare, de incerto autem numero in solis forte uerbis ab aliquo Doctore discordare credimus De speciebus uerò dicitur, q; de communiter notis speciebus uerificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in Ecclesia Dei millesimus quisque confessor, non errans: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ cōfirmationis: nā nō dicimus quædā singularia esse cōfitēda, & quędā non: nec dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas, & quasdā occultandas: sed dicimus alio modo aperiēdas quasdā species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiēdas quasdā alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in una earū, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus oīa singularia confitenda: sed non eodem modo, nā certa in numero certo, incerta autē non, excessiuæ tñ multitudinis in numero uerisimili (etiā si aliqualiter crassa fuerit æstimatio) seu frequētia idē insinuante: incerta autē excessiuę multitudinis sufficit in cōfuso significare, ut prudēs cōfessor intelligat. Ergò diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudiciū: hinc enim oīa pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudētię: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquē confessorē, perpendentem inde totum quantū sufficit ad iudiciū salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoq; accidit quāq; disparitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè, & clarè omnia sua peccata, ut ipsimet sciunt proponere: quibusdā autē inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autē magis urgentem, dicitur q; ut iam dictum est, adequare pœnam culpæ cōtingit dupliciter, uel simpliciter propter se, uel quodāmodo in ordine ad aliud. Et q; primo modo exigit exactā cognitionē cuiusq; tā culpæ, quàm pœnæ: quia in æqualitate pœnæ ad culpam consistit: secundo autē modo non exigit exactā cognitione culpæ & pœnę: quia nō consistit in utriusq; æqualitate, sed exigit cognitionē cōmensurationis pœnæ ad finē. Et quia primo modo non est actus iudicij præsentis uitæ: ideo ad confessorē nō spectat actus iste: &. quum potentia sit propter actum, non est opus ut confessori sic exactè nota sint peccata, ut possit pœnā culpæ adæquare simpliciter & absolutè. Sed quia ad confessorē spectat cōmensurare pœnam pœnitentis in ordine ad suā salutē (quia hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi commēsuratio in quadā proportione media inter pœnitentē & illius salutē consistit: sicut medicinā oportet esse proportionatam & sanitati recuperādæ & infirmo (sunt enim medicinales pœnę præsentis uitæ) ideo & uera est doctorum sententia dicentiū, q; confessor debet posse

adæquatam pœnitentiam, arbitrari, saluatur enim cõmẽsurationis adæquatio: licet nõ interueniat æqualitas inter culpã & pœnam. Et verum est, ꝙ peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confessore.

QVÆSTIO IIII.

¶ An peccata semel rite confessa subsequuta absolutione & satisfactione possint iterum fructuose confiteri, &c.

QVÆRITVR Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel ritè confessa, subsecuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuose confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundo, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum namque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertiò, quia hoc sacramentum quum ministretur p modum iudicij, exigit cognitionẽ uinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuò, peccata aliàs confessa solũmodo exprimeret: lateret enim confessorẽ istum esse aliàs ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum pœnitentem hunc uinculis horũ peccatorum astringi uel non astringi: quod est inconueniens.

¶ Quartò, quia si replicatio confessionis eorundẽ esset fructuosa, sequeretur ꝙ aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpã de his, quæ aliàs dixi, &c. fructum sacramenti perciperet: & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, q̃a iudiciũ semel latum sine errore à cõfessore, Deus sic ratificat, ꝙ est irreuocabile. Ergo rõnabile est, inquit Scotus, ꝙ etiam sic ratificet quod sit irreiterabile, quoad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ uidemus in foro litigioso: nã sententia diffinitiua absolutoria accusati innocentis, non replicatur: nec si replicaretur, absolueret: quia non est amplius obligatus, ut absolui possit.

¶ IN OPPOSITVM videtur esse communis opinio. Ad euidentiã huius sciendũ est contineri hic duo quæsita, scilicet an iterare eorundẽ confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, q̃ scilicet continet quædã peccata aliàs cõfessa, & quædã nunquam confessa: sed de cõfessione continente solũmodo alias confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti, seu clauiũ, & non de fructu ex parte pœnitẽtis, scilicet erubescẽtia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescentiam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia utile per inutile adiunctum non uitiatur.

¶ De primo igitur quæsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eandem puram confessionem. Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri putè.

¶ Et quia ratio, quam in secundo quæsito adducemus hoc idẽ concludit, ideo transeo ad secundũ quæsitũ. In quo inuenio Scot. in 4. sen. di. 18. respondendo ad primum, tenere partẽ negatiuam esse probabiliorem: ita ꝙ sentit iteratam confessionẽ nõ esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpã (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autẽ ex argumento quinto loco allato cũ sua cõfirmatione. Sed reuera non solũ minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicunq; suscipit quodcũq; Ecclesiæ sacramẽtũ ritè ac dignè, cõcurrẽtibus omnibus requisitis ad sacramentũ (puta forma, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, &c.) nõ solũ licitè recipit sacramentum, sed etiã recipit fructũ sacramenti: sed in casu proposito pœnitens ritè ac dignè suscipit sacramentũ, &c. ergo est illi fructuosum sacramentũ: quod est intẽtũ. Maior est per se nota: positis enim omnibus tã ex parte agentis, quàm ipsius sacramenti, quàm suscipientis, nõ est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentũ. Et patet inductiuè in singulis sacramentis. Minor autẽ facile patet discurrẽti per singula requisita ad sacramentum pœnitentiæ, tam ex parte ministri, quàm suscipiẽtis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, ꝙ fructus iteratæ confessionis, præsupposito fructu primæ, est augmentũ gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota, prius nõ est remissa. Similẽ enim fructum habet prima confessio, ad quã hesterno contritus hodie accessit: augmẽtauit enim gratiã, & remisit aliquantã partẽ temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMA ergo argumenta, quæ contra primũ militant quæsitum, respondendo dicitur, ꝙ materia sacramẽti pœnitentiæ existẽte duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatũ: propinqua uerò est ipse actus pœnitentis, scilicet confessio) nõ inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamẽ existente materia propinqua, iterari formam sacramẽti. Et propterea quia confessio non est eadẽ: licet sit eorundẽ peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia ꝓpinqua est alia numero, & nõ est replicatio eiusdẽ: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdẽ.

¶ Ad secundum dicitur, ꝙ hoc argumentum petit difficultatẽ communẽ huic q̃sito, & alteri quæsito, quid scilicet soluit quãdo totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit prima cõfessione ad sacramentũ pœnitentiæ, eadẽ est enim utrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit utriq;, dicendo, quòd quia sacramẽtum est externum sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac p hoc, quia pœnitens proponit peccata sua, ut expiabilia, ac ut ea, quibus seipsum alligauit: ideo Ecclesiæ minister absoluit, id est sacramẽtũ absolutionis impẽdit licitè profitẽti alligationẽ. Et quia in sacramẽto efficitur intus quod significatur extra, ideo intus cõmuniter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partẽ pœnæ. Et licet hoc sufficere uideatur, quia ad id quod cõmuniter inuenitur, leges respiciunt: subiungendũ tñ est stringentibus casum ad immunes ẽt à pœna, ꝙ ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentũ pœnitẽtiæ ex propria ratione habet ꝙ sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa, & uocata pœna siue æterna, siue temporali, sed in multis alijs malis (ut clarè patet in augmẽto vulnerũ originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solũ extendit se ad culpã, & pœnam, sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita ꝙ gratia per sacramentalem absolutionẽ significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, ꝙ extenditur ad amplius sanandum à morbo peccati actualis, habet rõnem magis absolutorij à peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plene prius consequutus baptismalem gratiã ex baptismo fluminis, esset magis ablutiua à peccato, dũ à peccati reliquijs magis mundaret. Cuilibet siquidẽ Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita cõuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouã me introducere de effectu sacramẽti pœnitẽtiæ doctrinã. Vide superius diuũ Tho. in articulo 1. quæstione 65. dicentẽ, Extrema vnctio ordinatur cõtra reliquias peccatorũ, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et pcipe ex his, sacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ quia confessio fit de actibus peccatorum, & nõ de esse sub pctõ (debemus enim confiteri, ꝙ fecimus tale & tale peccatũ: an autem adhuc detineamur illius peccati uinculo, uel sub peccato nõ simus, sub cõfessione nõ cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentẽ confitẽre se perpetrasse tale peccatum, & paratũ ad pœnitentiã, &c. sufficit enim ꝙ subijciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiã egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiãtes sententiã iudicis, quas cõstat nõ esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima uel eius augmentũ: ideo frequẽtia sacramenti illis solis cõuenit, qui seipsos paratos reddũt ad gratiæ augmẽtum. Et propterea nõ sequitur, ꝙ fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequẽtãda quantumcunq; fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuũ eorum effectum: cõmuniter autem huiusmodi dispositio nõ tam frequenter inuenitur in hominibus, ut toties expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, ꝙ sequela nihil ualet: quoniam irreuocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatẽ iudicis & iudicij, infructuositas autẽ supposita iterabilitate præ se fert, aut infirmitatem, aut minorẽ largitatem iudicis uel iudicij. iudicis quidem, si non vult, aut non potest uirtutem dare similem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, ꝙ Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, ut fructuosum replicetur. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quòd sunt non iterabilia, uana sunt, si iterantur.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

¶ An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatẽ confessionis quæritur an cõfessio informis sit iteranda? vt enim q sic Primò qa instrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin instrumẽti rõ non soluatur: ergo iudicium pœnitẽtiale oportet a ministro exerceri, put mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri ut exerceatur pœnitentiale iudiciũ, ut instrumentum motum à Deo principaliter absoluente.

¶ Secundò, Confessione existente informi, deest una pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum: vt patet in alijs sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatũ aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac p hoc necesse est confessionẽ non esse integram, & cõsequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter cõfessio informis accidit propter aliquid non explicatũ in cõfessione. Tum quia peccatũ illud, quod dum absoluitur fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, nõ est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ea coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo uanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

¶ IN OPPOSITVM est authoritas diui Tho. in 4. sen. dist. 17.

¶ Circa hanc difficultatẽ (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice vr esse) sciendũ est, q uitandi sunt duo extremi errores. Alter est, q omnis confessio informis est ualida, ita ut non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiã peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, q nulla confessio informis est ualida, ita q non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cũ hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorũ, ut denuo confitendorum: quum tamẽ oporteret nos esse solicitos ad plures confitendum, ut quandoq; fieret cõfessio formata: & sic nũquã finis imponẽdus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat uniuersalis Ecclesiæ mores offendere. Ex vtroq; aũt errore pspiciẽdum est, q nõ ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatẽ uel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, q aliqua informis cõfessio est ualida, & aliqua non est ualida, nõ ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, q aliqua sit ualida, & aliqua nõ. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis cuius duo sunt actus vsq; ad absolutionem, scilicet contritio & cõfessio: ideo hinc scrutandum est quid ueri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio.

¶ Ex defectu aũt cõtritionis tota oritur difficultas, quæ, ut clarius elucescat, distinguendus est cõtritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus aũt contritionis defectus ast ipsa absentia charitatis qui enim sunt ita attriti, q doleant de præteritis omnibus, ut de summo odibili, & pponũt uitare mortale peccatũ ut summum uitabile, si confessionem subeunt informem non tenentur iterare confessionẽ, sed est eorum confessio ualida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adducta ex uniuersalis Ecclesiæ testimonio: oẽs enim sapientes & timorati uiri sic dispositis mãdãt imponendũ esse cõfessioni finẽ. In inferiori aũt gradu cõtritionis, sunt sic attriti, ut doleant quidem de omnibus pteritis non tñ ascendunt vsq; ad hoc, ut doleant de eis tanquã summo odibili: & similiter proponũt cauere de futuro, non tñ tanquã à summo uitabili. Et hoc bifariã cõtingit. Primò sine discussione talis defectus; quia scilicet non discutit pœnitens dolorẽ suum de cõmisso mortali, an sit tanquã de summo uitabili, & similiter propositũ suum uitãdi mortale, an intẽdat uitare tãquam summũ uitabile: sed occurrit tñ ei dolere de peccato & cauere de futuro (sicut si offendisset unũ hominẽ & doleret de offensa præterita & intenderet amplius illum non offendere) in eius tamen animo nõ ita dominatur affectus à uitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in pterito, ut pro summis malis hæc hẽat. De horum numero utinam non maxima pars Christianorũ pœnitentium sit, quos non sicut primos puto uirtute clauiũ da attritis regulariter fieri cõtritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, q charitas sicut positiuè præfert Deũ omni amabili, ita facit apud habẽtẽ ipsam offensam Dei odibiliorẽ omni odibili, & magis uitandã omni alio uitabili. operatur enim hæc magna amor Dei, si est: & si hæc non operatur, nõ est charitas Dei. De istorũ confessione intelligo doctrinam diui Thomæ q confessio informis per defectum contritionis est ualida, ita ut non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendet ad cor altum, ut habeant peccatum p summo odibili & summo uitabili, & confitebuntur fictionem suã hanc, qua ut contriti sacramentũ susceperunt: cum in ueritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit ualida, inferius declarabitur. Si uerò huiusmodi attriti animaduerterint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudiciũ & de confessione illorũ qui sunt in tertio gradu: de quibus modo subiungimus, q in infimo loco attritorum sunt, qui ambas cõtritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionẽ enim quum duo spectent: dolor de peccato, & propositũ cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidẽ aliqualiter dolent, & de futuro uelleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & uelleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, uel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, uel non explicantis in confessione plenè seipsum. Nam qui huiusmodi statũ suum nõ percipit, ac per hoc non explicat cõfitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui aũt percipit & confitetur, & integrè ex intentione confitetur: qui uerò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatũ confitendũ, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus aũt si nollet hoc cõfiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur cõfessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dr, q quum ex proposito tacetur pctm sacrilegij ex tali statu pœnitẽtis consurgens confessio non est ualida, sed iteranda: idest si quidem confessioni nõ sola contritio, sed integritas ex proposito. Quando uerò cõfessio ex proposito est integra, omniũ confessio uidetur ualida: ita q non est necessariò iterãda. Quamuis differentia sit inter eos, quoad uitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putantesq; non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, ut eos absoluat, excusant, si bona fide cũ sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, q ista est ignorantia iuris diuini: quoniã in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, qñ à doctoribus iudicibus sic erudiuntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierẽ à uiro suo interrogare iubet, si qd uoluerit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est pœnitẽtibus omnibus confiteri uoluntatem suam de non cauẽdo de cætero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis aũt rõ quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est ualida, ita q non est iteranda, assignatur à diuo Tho. quia sacramentum pœnitentiæ uerũ inuenitur & fructuosum nõ tunc, sed quãdo aderit contritio. Ee quidem q uerum inueniatur sacramentum, non solũ secundum illorum opinionẽ, qui negant contritionem esse partẽ sacramẽti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed & tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo q contritio nõ secundũ se, sed relata ad confessionem (hoc est ut est spontanea uoluntas recompensandi ad arbitriũ sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thoma. Hæc aũt in proposita confessione inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentũ huiusmodi, oẽs partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & minister debitus, consequens est vt sit uerũ ecclesiasticum sacramentũ. Quòd autem existente uero sacramento, informitas nõ pariat reiterationẽ, sed fructum futuro tempore, à diuo Thoma probatur: quia sic est in alijs sacramentis, & verè sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quòd hoc uerificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferre potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione. Optimè sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen

men, si incontritus suscipit quis extremã vnctionem, & post horã conteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: quia si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob suam incontritionẽ Ecclesia non negaret: quam tñ negat, dum super eodem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quod informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoq; addat nouũ peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quando erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritumq; Ecclesiæ. Augustinus nanq; primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & Ecclesiæ ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoq; extremæ vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quàm oportet.

¶ AD PRIMVM In oppositum dicitur, quod sacerdote præsumente soluere impœnitentem, sacramentale iudiciũ exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nã quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quia sacrilegè exercetur: quo quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit simpliciter & absolutè. Et quia sacramẽtum secundũ se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt faciat fructuosum fortiturum effectum, quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶ Ad secundum dicitur, quod in contritione duo sunt: scilicet velle recõpensare, & charitas informãs illud velle. Et respectu quidem sacti pœnitentiæ absolutè, sufficit cõtritio quo ad primũ, respectu autẽ eiusdem fructuosi in ipsius præsentia, rõcurrit cõtritio etiam quo ad secũdum: & hoc solum deest in proposito. Vnde nulla pars sacti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramẽti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionẽ, qui ex intentione integritatẽ violat: & propterea quũ in proposito supponatur, confessionem esse ex intentiona integram, licet materialiter nõ sit integra, non sequitur, confessionẽ esse iterandam. Aduerte tñ hic, quod sicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalẽ sui generis (vt patet in detractione, cõtumelia, & huiusmodi: contingit enim tã grauiter absq; intentiona detrahẽdi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio incursa minus æstimata, detrahendi actũ in detractionis naturã reducat) ita potest contingere quod ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discussione: aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiatio nis incursus ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui enim sola vellentate absti neodi è peccato confitentur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ noue runt, & consueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, quod licet sacrilegè, sacramentum tñ coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad pœnitentẽ exercetur: cuius fructus etsi non tunc, quia tamen erit dispositus pœnitens, perciperetur, vnde non fuit sacramentum vanum, quod Deus adeò acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quãprimum pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali, in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num sacramentalis satisfactio de alias debito fieri possit.*
2 *Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.*

QVÆSTIO I.

¶ *An satisfactio pœnitentialis possit esse de alias debito.*

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an possit esse de aliàs debito. Et videtur quod non, primò ex ipsa ratione satisfactionis. Nam satisfacere est facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, si aliàs, id quod fit esset debitum: minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex similibus reliquis satisfactionibus.

¶ Secundò, quia ritus Ecclesiæ hoc habet ut pœnitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus: quæ sunt in præcepto.

¶ Tertiò, quia secundum Ansel. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi ni peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

¶ IN OPPOSITVM est, quod in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse aliàs debitum.

¶ Ad huius euidentiam sciendũ est plus tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quia pars affirmatiua mihi videtur vera, idcirco eius veritas monstranda est, assumẽdo pro fundamento, quod vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principijs, multiplicis est efficaciæ in his, quæ sunt iustitiæ mixta, qualis est inter hominẽ & Deũ. Sub qua constat comprehendi satisfactionẽ pœnitentialem: quia nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem. probatur ergo primò intẽtum sic: eadem pœna si à minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna aliàs debita, si procedat à maiori charitate, vel à virtute clauiũ, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellẽtia satisfactionis in passione Christi propter excellẽtissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu pœnæ, quam pura iustitia consideraret.

¶ Præterea vnum & idem opus cum hoc quod est aliàs debitum Deo, est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptũ patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Cõsequentia probatur, ex eo quod ratio aliàs debiti nõ minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recõpensandi peccatum debitũ: opus siquidem aliàs debitum, si potest cũ hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi quale est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, s. charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à pœnitentia vim satisfactoriam sortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca est in satisfactione? an fortè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea, ad particularia descendendo, & discutiendo per cõsilia, quæ sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur non potest pœnitens ordinare illam pro satisfactione pœnitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, uel esurire, aut sitire, pennuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut neget solui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an fortè huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pœnitente assumi in satisfactionem pœnitentialem: sed per confessoris ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim Ecclesiæ clauibus est derogare, maioremque virtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere, ad quæ claues non se extendunt: quod à fidelium æstimatione longè sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quod aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitiæ quàm iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quod amicitiæ magis est, quàm iustitiæ.

¶ Ad

¶ Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est, (qui non tamen intuetur cor, quo latet pœnitentis charitas,) ideò prouidè ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitiæ prætereiens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, quòd fit de non alias debito, ideò confessores non imponunt ieiunia alias debita, sed opera ad quæ aliàs pœnitens non tenetur: cum quo stat, quòd si opera, ad quæ aliàs pœnitens teneatur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem virtute clauium pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dicitur, quòd authoritas non videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quòd satisfactio fit per pœnalia: hæc enim sunt quæ si homo non posset, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria, si sint alias debita, de quo nihil dicit authoritas allegata. Veruntamen scito, quòd opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, præceptum fuisset) si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus est pietatis, esset meritorium, vt est à charitate, & gratiarum actio Deo, vt est à superexcellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium, quatenus esset pœnitentia: & simile est in alijs. Vnde habes, quòd etiam per ea quæ si homo non peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVÆSTIO II.

¶ An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda.

SECVNDO circa satisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quòd non.

¶ Primò ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitiuam semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpę præcisè correspondeat secundùm legem abscissio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo à simili si quis remanet debitor præcisè temporalis pœnæ (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur nō sufficere sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quoniam pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatū mortale non prosequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum Ecclesiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, in quit Scotus, talis ratio, Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit sed non facit actum obedientiæ nisi in quantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis: ergo, &c.

¶ Præterea, Sequitur aliud inconueniens, scilicet quòd huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: at per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius sequitur, quòd ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

¶ IN OPPOSITVM est, quòd satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hęc quęstio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partē negatiuam tenet (cuius sunt argumēta inducta) non audeat eā asserere: sed dicat se absque prętradicio loqui in 4. quæstio. dist. 15. 4. sentent. & diuus Tho. varia videatur sentire: Durandus saluat ad vtranque partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinētur, & rationabilior pars eligatur, hæc mouimus. Et quoniam rectum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd secundum omnes nulla nostra pœnitētialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiēs secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæcunque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuersione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autem principio manifestè deducitur, nullā satisfactionē sufficere nisi charitas reddat eā acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantùmmodo sub sumere, sed hæc est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quęritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati pœna, & nullā habeat conditionem diminuentem rationē satisfactionis, mirum, vt non dicā voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi, aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principiū, aut illo concesso oportet vniuersaliter dicere, nulla satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundū acceptationem: quæ extra charitatē non inuenitur. Et cōfirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionē suorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tamen confessionem, relapsum & nihilominus prosequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quæratur an huiusmodi actus pœnitentiales post talapsum sint satisfactorij, an non. Si dicatur quòd sunt satisfactorij, sequitur quòd non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam claue non errāte, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues non interuenerit: & vltra hoc videtur negari communis Doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quum sola temporalis pœna pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quia secundū diuinam iustitiam vtrobique debitum solius pœnæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat pœnæ debitum: si autē charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendū igitur ex cōmuni hoc principio videtur, quòd nulla satisfactio pœnitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem, quā constat (vt sæpe dictum est) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorū. fit enim remissio mortalis peccati per modū amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit peccator ex propria demerito hostiliter puniendus, amicabiliter corripiēdus restet: hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem quòd peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur quòd nisi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam soluetur: quia quòd amicè debeo nunquam exoluo nisi amicè tribuam.

¶ Ex eodē quoque principio deducitur, exceptionem aliā de satisfactionibus relinquentibus post se effectū, nō esse vsquequaque verā: sed ex famosa apparētia humanaque compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectū, & satisfactiones non relinquentes post se effectū: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarū remanens potest viuificari per subsequentem charitatē: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidem magis quàm uera est interpretatio hæc. Nā opus satisfactorium relinquens post se effectū (puta ieiuniū, uel eleemosynā extra charitatem) si est sic per sequentē charitatem uiuificabile, uel hoc habet ex sacramentalitate sola. & hoc nō: quia sic etiā conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiā sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionē: quod omnes negamus, dicētes cū Augustin. quòd peccator non est dignus etiam pane quo uescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex utroque simul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto: & hoc nō: tum quia ad hoc, quòd opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: ut de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus nō est sacramentalis: quoniam non est effectus operis satisfactorij, ut est sacramentale, aut morale, sed secūdum naturam operis, afflictio enim carnis nō est effectus ieiunij, ut est actus moralis, aut sacramentalis, sed ut est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus eleemosynæ, nisi secūdum naturam operis: puta quia subtrahit illud à se: unde effectus iste est ualde remotus à sacramentalitate. Tum quia uacillans, aut claudicās innititur hoc uerum: nā nō esset uerum uniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret usque ad aduentū nouę charitatis: ut sic inuentus possit à charitate uiuificari. Nā si nō perduraret, nō posset per illā uiuificari plusquā trāsitoria quæ præterit oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorū iniunctam pœnitentiā peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus nō duraret, post duos menses (qui interim pœnitens bene se cōfortauit) & noua charitas non fuisset recuperata usque ad quartū mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra uia solidè fundata uidetur, occurrit media uia incedendum, dicēdo tria. Primū est, quòd omnis pœnitentialis satisfactio à confessore imposita etiā si extra charitatem fiat, sufficiens est quoad forum militantis Ecclesiæ, Probatur

hoc

hoc quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit Ecclesiae, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, ut non solum ieiunia & eleemosynas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesia iterum imponere poenitentibus, qui eas semel soluerūt, quamuis iuniores non nulli trepidantes timore ubi non est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro poenitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam poenitentiam, quae aut non est poenitentia sacramentalis, aut si est, uanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quàm usu. Secūdum est, quòd quaecunque sacramentalis satisfactio si extrà charitatem fit, nihil tunc ualet ad expiationem poenae pro peccato debitae apud Deum. Hoc ex suprà dictis satis probatum est, & à Magistro sen. multis authoritatibus in 15. dis. 4. c. firmatur. Tertium est, quòd omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatē fit, valere incipiet quando recuperata charitate poenitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramētale utpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (ut de Baptismo, confessione, & extrema unctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, utpote habet ex clauibus: ergo, si est informis, sortietur postea recedente fictione, effectum. An autem totum effectum sortiatur postea quem sortita fuisset, si in charitate peracta esset, non facilè dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quàm ex parte diuini, hoc est sacramēti. Cuius oppositum accidit in aliis: ut patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione uerò sacramentali opus est praecipuè poenitentis, & parum habet sacramenti; ut multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile uidetur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autē ex illa praecipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orta est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim poenitentem secundum meram iustitiam debere poenam solummodo temporalem, & eum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum aequiualentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum aequiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, ut praedictum est, repetitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro poena peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quae de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de uindicatiua loquuntur iustitia, in qua attenditur aequalitas rei ad rem: nos autem de satisfactione poenitentiali loquimur, in qua attenditur aequalitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶Ad secundum dicitur, quòd sententia haec non est dura, sed dulcedine amicitiae diuinae plena, nec est occasio peccandi nisi fortè accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam ualde errare, ut patet applicando eam ad peccatorem communicantem in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

¶Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundò, quòd huiusmodi rationi in quacunque materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicādo in Pascha te peccat uno peccato indignus. Dicitur tertiò quantū ad materiam quae tangitur de nouo peccato mortali omittentis poenitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus quòd nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, ut patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita: primum est, quòd est iudicata & praecepta à Christi uicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiae cuiusdam & obedientiae: & hinc satisfactionis omissio nō habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur praecepto: & abiiceret gratiam iudicii facti. Secundum est ex parte poenitentis, quod est actus poenitentiae & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste uirtutis, poenitentiae & charitatis sit necessarius ad salutē. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut suipsius, aut proximi. Quoniam uerò satisfactio est ex ea, quae sunt ad finem scilicet solutionem poenae temporalis, quam potest poenitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei. Tertium est ex parte finis, quod est expiatiua poenae pro peccato debitae: & hinc, ut nunc monstratum est, nō habet omissio, quòd sit mortale peccatum, sed quod sit reseruatio luendae poenae. Quartum est, quòd est pars sacramenti: & hinc, quòd omissio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quòd Ecclesia utitur poenitentiae sacramento quandoque absq; hac tertia parte (ut patet de poenitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quòd si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse poenitentem malè paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac uita, absolui, reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi ut descripta est, & ut sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat praeter obedientiam & alias uirtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatemve committat.

¶Ad tertium dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidēs euitat haec inconuenientia: poenam siquidem temporalem fieri per se aeternam est inconueniens: per accidens autem aeternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis poena amicè soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec aequè punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se poena aeterna: & similiter peccato non dimisso deberetur per se poena aeterna. In proposito autem aeternitas poenae inuenitur per accidens: non tamen sicut in poena uenialium: ratio enim poenalis aeternitatis poenae perseuerantium uenialium in inferno est aeternitas culpae: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare poena. Ratio autem aeternitatis poenae in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio poenae nunquā est acceptabilis, quia nunquam soluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS DE

Ministro sacramenti poenitentiae, cuius vnicum est Quaesitum.

QVAESTIO VNICA.

¶An sacramenti poenitentiae minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti poenitētiae quaeritur an possit esse sacerdos absq; iurisdictione. Et est rō dubii. Tū quia cōfessor summi pōtificis ministrat ei sacramētū poenitētiae sola potestate ordinis: quū potestatē iurisdictionis sup eū habere nequeat. Tū quia vt cōiter dici q sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis uenialibus. Tum quia uidetur etiam communiter dici, quòd potestas ordinis ex se, se extēderet ad omnes absoluendos, nisi per Ecclesiam essent limitatae iurisdictiones.

¶IN OPPOSITVM est decretum omnis utriusque sexus.

¶Ad euidentiam huius sciendum est, q licet multa Doctorum verba sonare uideantur, solā ordinis potestatem quōq; sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen ueritatem nunquā sufficit, sed semper exigitur ultra potestatem ordinis, authoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per Ecclesiā determinatum est, sed ex ipsa sacramēti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4. q minister huius sacramēti est sacerdos habens authoritatē ordinariā uel delegatam. Ex quo patet q sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti: & quum in proposito non habeat locū distinctio illa de ministro ex officio uel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, q si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister. Est quoq; sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicii, ut sic, actus autē iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiae cōstitutione, sed ex ipsius sacramēti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit habere potestatem iurisdictionis: primò ex parte principii iudicandi, ita, quòd potestas ipsa iurisdictionis, sit principium

principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principiũ calefaciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principiũ excõmunicãdi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius, q iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso q̄ illis se submittunt in illa causa. In ministro uerò sacramẽti pœnitentiæ quũ ordinaria uel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandũ tamen sacramentum pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autẽ iurisdictionis concurrit quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum: uel simpliciter uel quo ad talia peccata. Et hinc fit, ut quicunque potest se subijcere in foro pœnitentiali cui vult: non egeat aliundè iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

¶ET PER hoc patet respõsio ad primum: ex hoc enim q̄ summus Pontifex nulli in terris subditus est, põt seipsum subdere in foro pœnitentiali cuilibet sacerdoti, nec ob id sacerdos ille habet, propriè loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa pœnitente, à Christo, uel Ecclesia, uel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiuè spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propriè non sit delegata.

¶Ad secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata uenalia qlibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri uenialia) ideo satis rationabile est, q̄ quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ uenialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiuè: quæ quia non est propriè delegata, tacita uidetur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum uenialibus: quum tamen secundũ ueritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum ut dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum ueniale incursa: nam quia excommunicatio minor uinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quæ est principium actuũ iudicialium, absoluatur quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens uenialia tantum possit à quocunque sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel ut omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quod erãt sacerdotes poterant omnes absoluere: uel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solũ sacerdotes communes: sed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est uerus, supposita ueritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes utranq; potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nũquam fiũt iudices, nec communes, nec proprij: ut patet de his qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliqs se subdit eis quo ad uenialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE Indulgentiarum, Thesauro, in quatuor Quæstiones diuisus.

1 *Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*

2 *Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.*

3 *Num satisfactiones, ex quibus est thesaurus indulgentiarum, sint Christi merita, & sanctorum.*

4 *Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absque sacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias post tractatum quendã aliàs editum, & plures quæstiones in secũdo quolibet. positas, iã tertiò scribendũ occurrit tripartita cõsideratione. primò de thesauro. Secũdo de cã. Tertiò de suscipientibus.

¶Circa thesaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarũ. Secundò, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertio quorũ sint uel fuerint reposita in dicto thesauro. Quartò, an dictus Thesaurus subsit dispensationi summi Pontificis.

QVÆSTIO I.

¶An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

CIRCA Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, q̄ ex duplici capite dubitatio hæc oritur. vel ex eo quod creditur Papam posse facere effectum indulgẽtiæ ex authoritate, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic q̄ ita potest absoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere à uinculis suspẽsionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo q̄ creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quàm solutionem ecclesiastici uinculi, quo pœnitens alligatus est ad iniunctas pœnitentias. Ex utraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgẽtiarum: ut manifestè patet.

¶Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. di. 19. Et fundatur super verbũ Christi, Quodcũq; solueris sup terram, &c. Hinc enim vult Papã velut principem Christianæ Reipub. cõstitutũ: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariã potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papã posse remittere debita pœnarũ temporalium, quas pœnitẽtes tenetur in hac uita uel in purgatorio exoluere. Firmaturq; hoc, inducendo q̄ sacerdos absoluendo trãsfert pœnã æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale, &c. Sed hic dicẽdi modus tripliciter errat. Primò in hoc, q̄ non distinguit inter forũ pœnitentiale & forum exterius iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signũ est, q̄ est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus, ut princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: unde & põt solui & ligari à sacerdote in foro pœnitẽtiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fictè accedẽtibus ad sacramentum pœnitentiæ: pœna autem temporalis p peccatis actualibus post contritionem & confessionem debitã non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum pœnitentiale. Quod etiam ex eo patet, q̄ est eiusdẽ rationis cum suis alijs partibus, quæ remissæ sunt ex uirtute clauium, uel per satisfactionẽ pœnitẽtialem, unde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatẽ tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundò errat in hoc q̄ non discernit inter causas debitorum. nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitũ remittere posset. Vnde quũ Papa non possit remittere cãm debiti (quoniam cã debiti est peccatum: Papa autem nõ potest etiam ueniale remittere peccatũ) non igitur ad potestatẽ principatus eius spectat remittere pœnã ex peccato debitam. Tertiò errat nõ discernẽs modũ potentiæ: aliud est enim papam posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, q̄ Papa possit sicut et uéritas est q̄ potest ex illo Christi uerbo, Quódcumque solueritis, &c. non tamẽ sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu, stat enim q̄ potest hoc alio modo, puta per ecclesiastici thesauri dispensationẽ. Et hoc patet in simili: nã sicut Christus dixit Petro, Quodcunq; solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut nõ ualet, discipuli seu sacerdotes possunt remittere pctã, ergo possunt solo iussu seu authoritate: (sed stat, q̄ possunt alio mõ, s. ministrando sacramentum pœnitentiæ) ita non ualet, Papa potest quodcunq; soluere sup terram: ergo solo iussu seu authoritate hoc potest: stat enim q̄ hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quẽ solo iussu, quo ad intima uerò, peccata scilicet & eorũ pœnas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante uerò dispẽsatione thesauri, quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quam per sacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶Secunda autẽ opinio verborũ sonum habens pro se (pro quanto indulgentiæ, sonant pro iniunctis pœnitentijs) fundatur sup hoc, q̄ pœna debita à pœnitente apud diuinã iustitiam est reseruata superiori tribunali, scilicet ipsius diuinæ iustitiæ: ac p hoc nõ potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti: nisi Papa posset supra ius diuinũ: quod constat esse falsum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primo diminutissimè exponendo remissionẽ iniunctarũ pœnitentiarũ, dũ exponit pro remissione solius uinculi quum et ipsa uerba sonent remissionẽ ipsarum iniunctarũ pœnitentiarũ, & non solius uinculi iniunctionis: non enim dr, q̄ relaxamus iniunctionem, sed q̄ relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundò, quod impietatẽ tribuit Ecclesiæ: nam si indulgẽtia liberaret & à sola iniunctione pœnitẽtiæ, impiè ageret Ecclesia dando indulgentias: qm absoluendo a uinculo iniũctionis, trãsmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati fuissent

fuissent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiã dando indulgentiã. Tertiò errat in hoc, quòd non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere authoritatiuè. Licet enim Deo debita solus Deus authoritatiuè remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina authoritate sibi cõcessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solùm debita pœnarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi authoritate diuina.

¶ HIS IGITVR exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autẽ & effectus in huiusmodi cõcidũt (sanitas enim est finis, & effectus medicinæ) ideo stabiliendus est effectus indulgẽtiarũ ex his quæ certa sunt. Et quoniam certũ est omni hoc attestante Ecclesia, indulgẽtias succedere loco iniunctarum pœnitentiarum, consequens est, quòd idem est effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Cõstat autem quòd per iniunctam satisfactionem pœnitentialem dignè exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersaliter credit Ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentẽ, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluitur quoque tantùm de pœna tẽporali pro actuali peccato debita apud diuinã iustitiã, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquisita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id quod communis doctorum opinio sanciebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde cõsiderandum est, quòd remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quòd cuicunque remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Domini non solùm misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiã quidem in hoc, quòd misericordiam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, quòd meritũ ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitũ Deo soluat de suo, non per seipsum: sed per Christi communionem acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissimè cõmoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorũ, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendã, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentiũ in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionem peccatorũ quo ad pœnã tantùm per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & Ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidens: quoniam omnis ratio exposcit quòd diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentiis, multominus est, quàm submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quàm ad efficaciam sacramentorum.

QVÆSTIO II.

¶ Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdũ satisfactiones dicuntur esse ea, quæ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

¶ AD CVIVS euidentiam non aliunde quàm ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, scilicet quòd indulgentiæ succedunt loco pœnitẽtialium satisfactionum. Hoc enim dictũ oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officiũ. habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quòd est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo verò quòd est tale opus (puta ieiunium) medicinã præbet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quòd à charitate procedit meritorium est vitæ æternæ, & ex eo demum quòd pœnale satisfactoriũ est pro pœna temporali pro peccato debita. soluitur enim pœna absque omni contradictione per opus pœnale vt sic: indulgentia autẽ non succedit loco satisfactionis pœnitentialis, nisi quo ad vltimum officium quod est satisfacere: nã ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit pœnam quam per pœnitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritum longè melius esse prædicant quàm indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendendæ sunt indulgentiæ: quoniam salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cælestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam si indulgentiæ mixtum conintelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quàm satisfactio pœnitentialis. Nã nullũ officiorum inuentorum in satisfactione pœnitentiali sibi deficit: est enim dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatẽ pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ, seu satisfactio per indulgẽtiam. Ex hoc igitur, quòd indulgentia puta succedit satisfactioni pœnitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifestè sequitur, quòd thesaurus indulgentiarũ thesaurus est satisfactionũ, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedenti articulo mõstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionũ, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo quòd vnus pro alio & in temporalibus, & in spiritualibus satisfacere potest, non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quòd autem non quæcunque satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodẽ recondantur fine, ex eo patet, quod satisfactiones illæ, quibus satisfacientes indiguerunt pro seipsis: iam cesserunt in solutionẽ pœnarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis solui. Et simile est iudicium de satisfactionibus quæ pro quibusdam determinatè oblatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitæ suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluẽdis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quòd nec pro his qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶ OBIECTIONES autem, quæ ingerere vidẽtur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quòd non solùm sint satisfactiones superfluæ, sed etiam non plenè remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVÆSTIO III.

¶ Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiant indulgentiæ.

CIRCA tertium de thesauro quæsitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluę satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur, quòd sunt Christi & Sanctorũ: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dũ quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autem etsi in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto distinct. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus verò in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorum verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissimè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

¶ Secũdò, quia ad hoc quòd satisfactio vnius valeat pro alio exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionẽ illã ad alium. de nullo autem sanctorum autenticè constat quòd habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶ Sed horũ opinio tam in rationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoãdo, falsissimũ est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in mẽbris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad cælestem perueniunt

patrisA. ratione quoq; hoc alienum est: quia Christus est caput mystici corporis, quod est Ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meretur non solum animæ, sed etiam corpori suo: ita Christus non solùm sibi, sed alijs meruit. Imo maius quid meruit nobis, quàm sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibiipsi non meruit: sed sine merito è principio conceptionis suæ habuit. Authoritas autem Apostoli non dicit merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, s. exaltationem ipsius, & excellentiã sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: sed communicando in vocabulis cũ arguentibus: deinde propriè loquendo de remuneratione. Loquendo siquidẽ da remuneratione cõmuniter, siue sit propriè remuneratio, siue nõ, distinguendum est, quòd merita Sanctorũ quoad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quoad aliquid verò non sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: & quoad hoc superfluunt in ipsis Sãctis, & ponuntur in thesauro remanẽtia in diuina acceptatione, remuneranda in alijs. Merita siquidẽ Sanctorũ, licet secũdũ reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundũ tamen hoc officium, quod est satisfacere pro pœna tẽporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto, si non est debitor alicuius temporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, necessariò sequitur quòd non sit capax talis remunerationis, s. quòd satisfactio sua valeat sibi absolutionem pœnæ pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse quàm pro proprijs peccatis erãt debitores: oportet cõsequenter dicere, quòd satisfactiones suæ inquantũ excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactionis, abusiuè (vt dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendũ est, quòd merita Sanctorum oĩa sunt plenissimè remunerata: ita quòd etiam ipsæ eis superfluæ satisfactiones sunt plenissimè remuneratæ, vel remunerãdæ in ipsis Sanctis: quia quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro alijs: quia soluere pro se vel alio, nõ est meritũ aut merces, aut remuneratio quæcunq;: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quãto fuit meritorius remuneratus est vita æterna, &c. Et rursus pro quanto fuit talis opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudent enim de hoc, quòd plus passus est, quàm peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione. Sed propter huiusmodi & quascunq; alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: imò quum contingit superfluã satisfactionẽ Laurentij soluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddã accidentale Laurentius in cœlo habebit de hoc quòd satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorũ fundata, error in hoc, quòd satisfacere, seu soluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes, seu remunerabilia computatur: quũ longè sit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residues pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: vbi constat nõ inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiã & cõmunis doctrina, tenẽs in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tñ in huiusmodi solutione nõ mereri neq; remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantũcunq; vltra condignũ, non tollit à meritis Sanctorũ superfluens officium satisfaciendi pro pœna temporali actualiũ peccatorũ: si constat Sanctorũ merita plus esse satisfactoria, quã ipsi essent debitores, nihil obstabit tota plena remuneratione. Quod autẽ sancti plus satisfecerint, quã demeruerint, testatur Iob 6. c. dicens, Vtinã appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quã patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clare liquet Iob plus passum fuisse, quã pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia satisfactiuũ: vt patet ex antedictis. Simile autẽ esse de multis alijs iudicium, nemo dubitat. De intẽtione verò Sanctorum, quòd scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Coloss. 1. dicens, Adimpleo ea quæ desunt passionũ Christi, in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

¶ EX QVIBVS omnibus patet, argumenta supradictorũ doctorũ falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quia iam per Romanã Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro super abundantiũ meritorũ, seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiã conclusio quoad superabundantiam passionũ Christi pro nobis fundamentũ habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tñ, sed totius mundi. Ex qua authoritate patet passionẽ Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quũ executiuè pro paucis tñ satisfeciat, infinitũ thesaurũ satisfactionũ Christi superasse in sacramentis quibus eadẽ Christi passio satisfacit. De sanctorum autẽ superabundãtibus meritis quoad officiũ satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet quàm rationabiliter Ecclesia Rom. determinauerit.

¶ Et si quæratur, ad quid vtilis erit tanta superabũdantia satisfactionũ Christi & Sanctorũ, quanta secundũ prædicta supererit post vniuersale iudicium, quia nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius solui poterit pœnã pro peccato debitã: dicendum est, quòd hoc ipsum quòd est merita Christi & Sanctorum vt satisfactoria, tã excellẽtia superata oẽs quæ soluendæ fuerant, pœnas, non est vanum: sed ad gloriã Christi & Sanctorũ: & ad commendandam liberalitatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quòd non ex insufficientia satisfactionum Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa suffecissent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet.

¶ Si autẽ quæritur, ad quid superabũdans satisfactio Sanctorũ ponitur quũ Christi satisfactio sufficiẽtissima sit pro toto mundo: respondendũ est, hoc propterea esse, vt Christi membra simillima essent capiti: videmus. n. diuinam prouidentiã disposuisse, quòd Christi membra præcipuum præcipua, sibi assimilarentur quantũ fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorũ curatores, quidã aliorum doctores, quidã qui pro alijs merẽtur, de congruo tamen: quidam qui pro alijs impetrant: ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ita vt assimilẽtur Christo etiam in hoc quòd pro alijs passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quàm demeruerint, pro alijs satisfaciunt.

QVÆSTIO IIII.

¶ An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de thesauro quæsitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quia conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo: remissio autẽ pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ, quæ est satisfactio.

¶ IN HAC Quæstione sciendũ est, totam difficultatẽ consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papã, sed in hoc, an aliter quã per sacramentorũ collationẽ possit Papa thesaurũ istum cõmunicare: quia nulla authoritate Scripturæ, nulla vel ratione haberi videtur, quòd dispensatio talis sit credita Petro. Authoritas siquidẽ illa, Quodcũq; solueris super terram, & quorũ remiseritis peccata: intelliguntur proculdubio secundũ subiectã materiam, vt. s. quæ spectant ad remissionem peccatorũ cõmissorum sint soluenda & remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoq; cõmuniter allata, s. quòd communia bona Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd cõmunia Ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidẽ dispensabilia per præsidentẽ Ecclesiæ, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramẽtorum. Ratio demum ducens ad inconueniẽs, puta quòd superfluæ satisfactiones Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illę nõ cõmunicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, nec possunt dispẽsari sine sacramentis: ergo vanè sunt in thesauro Ecclesiæ. Hæc inquam ratio facilè soluitur, dicendo quòd sunt in thesauro Ecclesiæ, vt à Christo dispẽsentur mẽbris Ecclesiæ militantis, & quòd hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quòd secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum, reseruata videtur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

¶ LICET Autẽ difficilis sit notitia quęstionis huius: quia tñ vniuersalis Ecclesia facto declarauit, Ecclesiæ prælatos posse

huiusmodi

huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensate (dum Xpi etiã indulgentias dant, nõ crudeliter loco solius uinculi iniunctionis tradosmittendo ad pœnas purgatorij, sed gratiosè loco ipsarũ satisfactionũ iniunctarũ: ea hoc enim, ut in superioribus manifestatũ est, oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quũ non possint aliter fructuosæ huiusmodi indulgẽtiæ succedere pœnitẽtijs iniunctis) ideo absque hæsitatione aliqua etiam, si nulla adesset ratio fatendũ est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta, quo ad merita Xpi, sed aliter quàm per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum cõmissam esse prælatis Ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatẽdum est, quantò per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autẽ huic ueritati ratio, tantò acceptabilior, quantò magis, soluit omnes difficultates accidẽtes in hac re. Est autem ratio hæc, Cõmunia præsentis Ecclesiæ bona communicabilia aliter, quã per sacramenta, sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quã per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum, ut superabundãter satisfactoria, sunt communia bona præsentis Ecclesiæ communicabilia aliter, quã per sacramẽta: ergo sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramenta. Maior propositio nullam uidet habere instãtiam. Minor aũt ex supradictis clara est, excepta ultima particula, scilicet, quòd hæ bona sint cõmunicabilia aliter, quàm per sacramẽta. Quæ particula manifestatur ex eo quòd hæc eadem bona potuissent si uoluissent Sancti communicare, non per uiam sacramenti alijs membris Ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipsi potuissent hoc efficere aliàs, quàm per sacramenta, sequitur, quòd satisfactiones istæ suapte natura sunt communicabiles alijs aliter, quam per sacramẽta. Hinc quoq; monstratur ualidam esse ad propositum authoritatẽ illam, Quodcunq; solueris: nã uerus illius intellectus est, Quodcũq; solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad ꝓpositũ efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunq; per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum: & similiter, Quodcunque aliter, quam per sacramẽtum solubile solueris etiam aliter, quàm per sacramentum, &c. Et sic subsumendo, quòd pœna temporis, pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentũ & per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quòd huiusmodi pœna potest à Petro solui, non solum ꝑ sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatã. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate Præsidentis Ecclesiæ: quoniam uera est respectiuè intellecta, hoc est, quòd bona communicabilia per sacramenta solùm potest per sacramenta communicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quàm per sacramenta communicare. Illud uerò quod glossando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectãt ad remissionem peccatorum cõmissa esse prælatis Ecclesiæ mediantibus solummodò sacramentis. Verũ est de spectãtibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantũ, puta temporalẽ pœnã remittendũ.

¶ ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nã sine sacramento cõferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalẽ, spectat ad claues excellentiæ, conferre autem sine sacramẽto id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad claues ministerij. Sic autem est in ꝓposito: quoniã remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitę nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Pœnitẽtiæ effectus, & possit esse partialis aliorum sacramẽtorũ effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quod potest, uel per proprios actus pœnitẽtis, uel ꝑ alios eorum satisfacientium pro eo actus fieri: ut patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis uel amicus similia facit, ut pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS, DE causa indulgentiarum, in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*
2 *Nũ causa nulla indulgẽtiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.*

QVÆSTIO I.

¶ Vtrum necessario requiritur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit: primum, an necessariò requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla ex hoc ipso, quòd est expressa, sit rationabilis.

¶ CIRCA PRIMVM, uidetur pars negatiua uera quoniam indulgentiæ indiscretę, licet perperã concedantur, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretę, quæ ex causa non rationabili procedunt.

¶ Præterea dispensatio ministeriorum Dei in Ecclesia præsenti, est ualida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse ualida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promoueantur ad episcopatũ, prioratũ, Abbatiam, &c. quamuis promotus pessimè dispenset huiusmodi ministeria, facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ IN OPPOSITVM autem est, quòd indiscretæ indulgentiæ eneruant satisfactionem pœnitentialem, ut dicitur extra, de pœnit. & remis. cap. quum ex eo. non eneruarent autẽ, si essent ualidæ, sed supplerent, adimplentes in ueritate, quod ꝑ satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

¶ IN hac quæstione aliquid supponitur, & aliquid quæritur, supponitur enim cum doctrina communi, quòd unum requisitorum necessariò ad efficaciam indulgẽtię, est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanã (puta pro eundo ad theatrum) cõstat quòd indulgẽtia esset nulla. Hoc autem supposito in quęstionem uertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessariò quòd sine illa indulgentia non est ualida, ita ad efficaciã tantæ indulgẽtię (puta centũ uel mille annorũ, &c.) exigatur simili necessitate rationabilis cã tantæ quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

¶ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile cõcludere partem affirmatiuam ueram, scilicet ad efficaciam tantę indulgentię exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentię, ita quod sine illa non est ualida. Nam si ut supponi & communiter cõtinemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgẽtiam, necessariò, sequitur, quod ad tantam indulgentiã est etiã sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiuè.

Verum ad minus cõmunia descẽdẽdo cõsiderandũ est, quòd licet potestas Papæ super cõmunia Ecclesię bona tam spiritualia quàm corporalia sit dispensatiua iuxta illud Apostoli, Dispẽsatio mihi credita est res tamẽ subiectæ hmõi potestati, diuersimodè illi subduntur, & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantũ ad propositũ spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet ualidorũ ex solo imperio, uel non ualidorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei Ecclesia: quæ quãuis ad hoc quòd rectè fiat ultra Pontificis imperium ex parte rectã regulã uoluntatis imperantis, si tamẽ absq; recta regula solo Pontificis imperio fiãt, ualida sunt, de quibus iura dicũt, quòd multa fieri prohibẽtur, quæ tamẽ facta tenẽt. De quorum numero sunt distributiones beneficiorũ, dispẽsationes matrimoniorũ in casibus dispensabilibus & similia. Secundum autẽ genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguntur: nam quædã inualida ex solo imperio, attingi cũ hoc possunt à Põtifice uerbo & opere per uiã facti: quædam uerò sunt inualida ex solo imperio, quæ cũ hoc ꝑ uiã facti attingi non possunt opere, sed uerbo tantùm. In primo mẽbro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorũ ecclesiæ: si enim Pontifex ꝓ suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniã ipse nõ est dominus bonorũ ecclesiæ, & si facto & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionẽ, nõ ꝓpterea trãsferret dominiũ rerũ illarũ in illos. In secundo aũt mẽbro continetur dispẽsatio uotorum: si enim uoti castitatis solo imperio à Papa dispẽsetur: cõstat dispensationẽ esse nullam, & circa non uinculũ, propterea per uiã facti nullũ actũ Pontifex haberet nisi uerborũ: executio enim cuiuscuq; operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa non uinculũ. Tribus igitur existentibus generibus rerũ subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facilè patere potest quòd primũ genus dupliciter à potestate põtificia attingit, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione nõ regulata. Secũdum autẽ à potestate quidem põtificia, unico modo attingit, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingit, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertiũ uerò sola dispensatione id est rationabili operatione, (seclusis uerbis, sicut & in secundo) attingi potest tã à potestate põtificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horũ generum indulgentiæ contineantur, facile est discernere. Quod .n. nõ sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt ualida ex solo imperio) ex eo patet, quod Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia uult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset ualida: ut ea communi doctrina supponimus, &

aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia Ecclesiæ bona temporalia non potest Pontifex donare donatione ualida, ex hoc solo quia uult: non minus enim pretiosa ac chara Ecclesiæ sunt bona communia spiritualia quam temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horũ effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc rõ, dicẽdo, q̃ donatio temporalium est cũ damno Ecclesiæ: donatio uerò horum spiritualium est sine damno Ecclesiæ: nam habere damnum annexũ, uel carere annexo dãno, per accidens se habet ad potestatem dispensatiuam: ut patet ex hoc, quòd etiam in quibusdam habentibus annexum damnũ Ecclesiæ, donatio ex solo imperio est ualida: ut attestatur distributio prælationum. Vnde non penes dãnum, uel nõ damnum attenditur uis potestatis dispensatiuæ.

¶ Quia igitur communia Ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & a secũdo genere in hoc distant, quòd per uiam facti nullũ operis solius uerbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest trãsferre possessorium de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, ut sub tertio genere thesaurus cõtineatur indulgẽtiarum. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarum non potest ueraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu ueræ dispensationis: ergo tam indulgentia, q̃ tanta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secũdũ communem doctrinam. Cõsequentia uerò quo ad secundam partẽ probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiã & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus ueræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgẽtię, solus etiam ueræ dispensationis actus potest attingere thesaurũ tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quàm per ueram dispensationẽ, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut ille actus attingit thesaurũ uia facti, aut uia iuris: non uia facti, quia ad illum thesaurum nullus est humanus accessus per uiam facti: nec uia iuris, quia de iure sola dispẽsatio credita est Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgẽtiæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est ualida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis scilicet mille annorum.

¶ AD PRIMAM autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa, scilicet indulgẽtiæ indiscretæ sunt ualidæ uerificatur de indiscretis quo ad euentũ: non autẽ de indiscretis quo ad causã. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene cõcessæ patiuntur propter earum multitudinẽ quasi cõtemptũ, aut ipsarum, aut satisfactionũ pœnitẽtialiũ: & tales sunt ualidæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili cã, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatẽ, sunt inualidæ.

¶ Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium, & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorũ enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque uera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVÆSTIO II.

¶ An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitũ (an ex hoc ipso quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis cã tãtæ indulgentię) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primò, quia aliter prædicatio Ecclesiæ esset falsa. Secundò, quia doctrina Romanæ Ecclesiæ periclitaretur. Tertiò, quia non esset uniuersaliter uera illa communis sententia, indulgentię tantum ualent quantum sonant. Quartò, q̃ aliter deciperetur populus ab ecclesia: audiens tantam indulgẽtiam pro tali opere, & exequens illud, ut habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in ueritate.

Quãquã indulgentiarũ causa in bulla expressa, nisi manifestus sit error sit rationabilis tã, tamen indulgentiæ nõ oportet in ueritate esse rationabilem.

¶ QVÆSTIO hæc non est mota propter difficultatem, quam in se ipsa habeat, sed ad excitandos illos, qui sciunt in uniuersali, & deficiunt in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, uel uero duo dicẽda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semp rõnabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorẽ contineat manifestũ, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus p̃sumitur rationabilis, nisi ut dictum est, error sit manifestus. Secundũ est, Cãm indulgentiæ tantæ expressam in bulla, nõ oportet esse rõnabilem in ueritate. Et ratio in promptu est multiplex: tũ quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his quæ sunt fidei. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earũ susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tñ Christiana eo modo, quo est de indulgẽtijs, non est de hac uel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramẽtum est, quòd sub hostia ritè consecrata cõtinetur corpus Christi, nõ autem est, quòd ista hostia sit ritè consecrata, neque est q̃ sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quia utrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgẽtias non curãdo pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est, quòd indulgentiæ ritè datæ sunt ualidæ: & non spectat ad fidẽ, an ista indulgẽtia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit ualida. Et simile est de alijs singularibus: quoniã hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidẽ nostram, sed ad humanam opinionẽ seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquã ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentię, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut cõclusio minorẽ seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absq; Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in alijs similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas pœnitẽtes ab iniunctis pœnitentijs, & dispensatur thesaurus meritorũ Christi, & sanctorũ: sed tã in actu absolutionis, q̃ in actu dispensationis facilè cõmitti potest error, etiam ex proposito: ut patet in dispẽsatione uotorum, & in dispensatione bonorum temporalium Ecclesiæ, & ministeriorũ ecclesiasticorũ, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgẽtiã, seu exprimit, talẽ cãm p̃ tanta indulgẽtia, errare, facilè potest. Nec est recurrẽdum ad Spiritussancti assistẽtiam, & propterea piè deberet credi, q̃ non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritussanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in tã spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (ut habetur extrà, de sponsa duorũ in c. licet) Alexãder. 4. dicit, quãuis aliter à quibusdã p̃decessoribus nostris sit aliquando iudicatũ, q̃ longè plus est quàm dare indulgentiam indiscretè sine cã: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actũ est: indulgẽtiæ autem possunt dari passim sine cõsilio & sine meditatione: ac p̃ hoc sine discretione. Quãuis igit' nõ spectet ad subditos, discutere & iudicare de pontificij indulgentijs, aut causis eorũ meritis dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quoad euentum.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet: Primò narratiuè: ptãtũ scilicet narrat cõtenta in bulla: & hic nulla est falsitas qm̃ narratio est. Secundo doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiã nullũ est periculũ falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istã indulgẽtiã aut istã causam istius indulgẽtiæ, ita nec doctrina ecclesię extendit se ad hæc singularia. Vel docẽdo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa, si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præseruãdam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debẽt prædicatores, aut opinatiuè, aut recitatiuè opiniones prędicare.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de doctrina Romanæ ecclesię, seu Romani Pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt si quidem Romani Pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina cõtinetur, quòd etiã tanta indulgentia debet procedere ex causa rõnabili tantæ quantitatis, ut superius deductũ est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur non propterea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertiũ dicitur dupliciter. Primũ quod illa sententia cõmunis intelligitur negatiuè, hoc est non plus ualent quàm sonant: diuulgata enim est sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea, quæ sub earum tenore nõ continentur. Secundò dicitur quòd uera est de indulgentijs discretis: non autẽ de indiscretis quo ad causam. Potest & tertiò dici, quòd uera est in foro exteriori in quo statur præsumptionibus iuris.

¶ Ad quartum dicitur, quòd populus potest quidẽ decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab ecclesia, sicut etiam potest decipi adorãdo hostiã propositã à sacerdote in missa. Si cõtingeret autem huiusmodi populũ falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dãtis indulgentiam, uel ab omnibus simul: & non ab ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRAC

TRACTATVS DECIMVS DE Suscipientibus indulgentias, in duas quęstiones diuisus.

1 ¶ *Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.*
2 ¶ *Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

QVÆSTIO I.

¶ *An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.*

CIRCA Suscipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

¶ ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est autoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgentiam sufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad plenariam remissionem pœnæ per viam sacramenti pœnitentiæ, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viã indulgentiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem pœnæ. Consequentia verò probatur: tum quia sacramentum est potius, quàm indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quàm quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

¶ IN HAC Quæstione, quia difficile admittitur oppositũ eorum, quæ consueuimus, censorem desidero, intellectũ mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici ꝙ nõ sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter obsequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidã soliciti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas pœnitentias vel petunt à confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel sponte illas assumunt, dum continuè student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi verò paruissimam pœnitentiam aut rogant, aut læti suscipiunt: & quũ illam impleuerint (quàm sciunt esse minimam) nõ curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, ꝙ non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentiæ nõ prosunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, consequitur veraciter fructũ indulgentiæ: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœna proprij peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propositio intelligentibus terminos est euidẽs: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri pœnarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

¶ Ad euidentiam autem minoris prælibanda sunt duo: primũ est, ꝙ satisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, ꝙ licet tam contritio quam confessio sit ita personalis, ꝙ non possit per amicum suppleri, satisfactio tñ quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, ꝙ capax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor, primò sic: Indignus amicabili adiutorio, est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicabili adiutorio: quia amicitiæ ratio poscit, ꝙ amicorum sit idem velle & idem nolle: & propterea si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoq; hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentq; rectè huiusmodi negligentes, quærentesq; per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, id est amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat ꝙ Sancti iam passi sunt: quia similis est ratio de passionibus præteritis & futuris, quia illis solæ prosunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendũ, nec postea ꝙ passi sunt illis amicorum prosunt passiones. Secundo probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communẽ Ecclesiæ thesaurũ: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcunq; rationabilis adesset quęque causa dispensandi communem thesaurũ in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo. n. ꝙ possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et si tales pro indignis haberentur, fouerent negligentiam: quia alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit à Deo ordinata, æquum non est, vt spiritualis dispẽsatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset eneruare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentiæ constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsos: quoniam indigni sunt indulgentia, sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionibus: fiunt autem digni per hoc, ꝙ sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendũ per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciẽdum parata, ꝙ nõ retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur, Verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium pœnitentię: & hoc modo quilibet existens in gratia, est pœnitens, etiã si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitentiæ: quia scilicet vis affectus pœnitentialis in eo secundũ veritatem viget: & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè pœnitentibus, nisi superfluè, sed ad maiorem expressionem appositum sit ly Verè, denotat indulgentias non consequi pęnitentes negligentes, sed pœnitentes solicitos, qui soli sunt verè pœnitentes, significante Participio actũ pœnitendi: qui nõ inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. Manifestius quoq; suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentijs: constat enim communiter, quemlibet pœnitentẽ paratum esse ad iniunctã pœnitentiam peragendam, alioqui non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum est, ꝙ indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit, nisi à pœnitentijs iniunctis. Alterum est, ꝙ indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere, primum enim horũ explicitè, secundum autem implicitè (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem uerbo habetur.

¶ Et hinc sequitur primò, ꝙ si astù faceret quis sibi iniũgi magnas pœnitẽtias à confessore, nõ ut ipsas adimpleret, sed ut per indulgentias ipsas exolueret: quia hoc non est esse paratũ ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secũdò, ꝙ si forma indulgentiæ mutaretur, & ad nõ iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tñ suscipientis non propterea mutaretur, quia ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundũ uires per seipsum: ut declaratum est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendũ ita strictè, quin per aliquid æquiualẽs, aut maius suppleri possit, ut patet ex hoc ꝙ contingit quęque causam pro qua datur indulgentia tale, ac tñ exigere opus ut excedat præparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locũ causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam Ecclesiam: nam dato ꝙ causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet uicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶ AD OBIECTIONEM Autem in oppositum dicitur, quantũ ad diuum Tho. spectat, ꝙ aliorum opiniones sequutus est, ut ipsemet tria illa colligẽdo explicat in 4. sent. dist. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quantũ uerò ad cõmunẽ doctrinã, quia nõ nisi opinatiua est (cũ bona reuerẽtia dictũ sit) nõ inconuenit ad inuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgẽtiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Æscito, ꝙ iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tã de nimis largo Dei foro, quàm de omittẽdis suffragijs pro plenariè absolutis in morte, quã de admiratione sapientũ, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad pœnitẽtiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarũ: sicut nihil adimitur efficaciæ sacramentorum ex hoc, ꝙ oportet accedentes ad illa

esse ad g. ne dispositos, si fructuosa sibi esse volunt, et soli si quidem indulgen. indulgentia, ab illius fructu iusta hunc dicendi modum excluduntur.

QVÆSTIO II.

¶ An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

CIRCA secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quod dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quod tempus indulgentiæ & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitantibus ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in percipiente illum. Vel ita quod aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucē & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur etiam pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur authoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam soluta in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quàm pro alio, sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, quod possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

¶ IN HAC quæstione videtur mihi non solùm tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, scilicet quod exigitur gratia etiam tempore operis. Probaturque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quod primo loco exprimitur gratia, & secundo exprimitur opus, non qualitercunque, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui visitauerint talē ecclesiā, seu qui manus porrexerint adiutrices, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesiæ consueta haberi pœnitentiam seu gratiam coexig. ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione, Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur, sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vtpote ex passionibus viuis Christi & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur, sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarū non communicatur.

¶ Et confirmatur ex hoc, quod reliqua requisita ad dispensationē thesauri indulgentiarum sunt viua: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuæ sunt & passiones eorum, viuit, & summus Sacerdos qui est principalis dispēsator indulgentiæ, viuit particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶ Nec obstat quod Pontifex dans indulgentiā, possit esse mortuus secundum uitam gratiæ: quia ipse minister tantùm est, & uelut instrumentum Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est, ut patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem eleemosynas distribuit: est enim opus illud uiuum, non obstante spirituali morte ministri. Oportet ergo uiuum esse opus pro quo datur indulgentia.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quod sine uiuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluarentur: nam pietas in causa claudit in se uitam operis. Ex hoc enim quod exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est quod exigatur etiam uita: nam pietas ipsa nisi sit uiua pietas, non est quum nulla sit Christiana uirtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur: quod opus mortuum sicut nō sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiā pro alio existēte in gratia. Et si inferetur, quod eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, ualet pro illo, ergo multò magis ualet mediante indulgentia: respondetur quod eleemosyna talis nō ualet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptū ait enim: Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & ipse orabit pro te. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri August. testatur reprehendens uerbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quod ualet per modum supplicationis mortuæ, non sequitur quod ualet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet uim satisfactionis uiuæ, supplicatio autem mortua, soli misericordiæ innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS
De modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶ Quomodo tradantur, vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ unctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendum occurrit, nisi circa sacramentū ordinis cautos reddere ne pertinax quisquā, aut lenis sit circa modum tradendi, aut recipiendi eum. Nā, si collecta fuerint quæ pontificales codices, quæue ratio autoritasque doctrinæ tradidit, incerta ualde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinct. 4 sentent. dicit institutos esse ab ecclesia. De diaconatu uerò ambiguum magis est: quia non constat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarum & uiduarū institutos esse ab Apostolis Actuū sexto, quin potius oppositū ibi dicitur quū Diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur (ut in pontificalibus patet) ibi uerò dicunt Apostoli nos uerò orationi & ministerio uerbi instātes erimus. Quocirca licet tunc nō fuerint Diaconi altaris instituti, uidentur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciamus quando, & ubi. Iungit siquidē Diaconos Episcopis Paulus ad Philippenses secūdo, dicēs: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cū Episcopis & Diaconibus: & primæ ad Timotheū tertio, describens Episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambæ Ecclesiæ scilicet Philippēsis & Ephesina (cuius erat Timotheus Episcopus) erant Ecclesiæ Gentium, in quibus nō legimus uixisse in communi Christianos, ut Hierosolymis, ac per hoc nō egebant Diaconis mensarū & uiduarū: ideo Diaconi altaris uidētur esse isti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Ecclesia: unde diaconatū ab Apostolis credimus cœpisse. Et quod magis urget, nulla uidetur certa forma in diaconatu: nā secundū antiqua pōtificalia impositio manuū super Diaconum non habet certam uerborū formam, nisi orationem illā. Emitte, quæsumus, in eos Sanctum spiritum, &c quæ secundū noua pōtificalia post impositionem manuum dicenda est. Traditio autem libri Euangeliorum certam habet formā uerborum sed tunc non imprimi caracterem ex eo uidetur, quod antequam Euangelium aliquod esset scriptū, Diaconi ab Apostolis uidentur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed ut creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullū pōtificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis uacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus uarietas multiplex inuenitur inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quod huiusmodi ordines sacramentalia quædam uidentur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: ut patet discurrendo per singulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus uidetur ordo: quia aliquem actum potest Episcopus, qui a non Episcopo factus nullus est: ut confirmare, præsupposita ueritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

¶ HÆC Autē sint collecta non ea ratione, ut nouā uelim ingerere doctrinā de sacramento ordinis: sed ut doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ, de qua est sermo: & nō uelit plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē: bonum est, ut sis contentus consueto pōtificali Ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarum cum illis uerbis, Accipe librum, &c.) nō propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obijciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate cōtractus in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam nō nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶ Tutius tñ esse constat sequi antiqua pōntificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernū, in quo ostensio materiæ prima mandatur cū uerbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quōd corrector ille mutauerit ministrum materiæ in acolytu, scilicet Archidiaconū in Episcopum, ut tutiorē uiam eligeret quam præcedentibus ordinibus labori Episcopi tñ pepercit ut nimia tutam uiam eligeret. In antiquis siquidem pōtificalibus diuersimode de minoribus ordinibus habetur: nā alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi claues uel librū Episcopus, dicēs, de exorcista uerò habetur: Accipiat librum de manu Episcopi

dicens

dicentis sibi: de acolyto autem accipias candelabrũ, &c. de manu archidiaconi dicẽte sibi Episcopo. Vbi apparet semp simultas formæ & materiæ: & q materia non est monstrao, sed traditio & acceptio. Alicubi uerò habetur, ut in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impresso legis.

TRACTATVS DVODECImus de Contractu matrimonij in tres diuisus quæstiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.*
2 *Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter uitandam fornicationem sit licitus.*

De sacramento matrimonij Triplex quæsitum.

CIRCA sacramentũ matrimonij paucula tractanda occurrũt. Et primò circa ipsum matrimonij contractum tria occurrũt dubia. Primum est, an matrimoniũ contractum per procuratorem sit sacramentũ. Secundum', an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus nõ propter prolem, nec propter uitandam fornicationem, sit licitus.

QVÆSTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

CIRCA primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles uerũ & ratũ est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium uerum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum, ut dicitur extra de diuortijs cap. gaudemus: ergo à fortiori coniugium huiusmodi quod est uerum & ratum est sacramentum.

IN OPPOSITVM est, q nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directè respondendo quæsito, q matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum Ecclesiæ. Quod manifestatur dupliciter. Primò, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia receptio sacramenti est passio psonalis, quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramẽtalis, foris uerò exigat aliquã in sua persona sensibilem actionẽ uel passionem, ut patet ex cõmuni ratione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc, q sacramentum pœnitentiæ nõ potest suscipi per procuratorem: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum pœnitentiæ cõsistit in actibus iudicialibus: tã autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorẽ, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest qs contractũ facere de propria persona per procuratorẽ, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus: quia si per procuratorẽ posset suscipi sacramentum, sequeretur, q dormiẽtibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentũ susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret: quod nõ solũ est absurdũ, sed non intelligibile, stante constantia sacramẽti ex materia & forma, &c. & ultra hoc sequeretur, q dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentũ in peccato mortali, si contingeret eos fuisse tunc dormiẽtes in peccato mortali: non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentũ, donec coniuges ipsi corã ratificent contractum: quòd tunc fit, quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere ut coniuges.

Secundum est, quòd licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum: est tamen uerum coniugium, dirimens quodcunque aliud posteà contractũ consummatum, multo magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum: ut dicitur extra de diuor. c. gaudemus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica authoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum, dicitur q coniugium dicitur ratum dupliciter, uel radicaliter, uel formaliter. Et q coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice Baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

Ad secundam dicitur quòd uel est loquutio intransitiua, ut dicatur sacramentum coniugij pro coniugio: uel largo uocabulo sumitur sacramentum: & non propriè, ut restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVÆSTIO II.

An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CIRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumẽtis dicendum est, quòd quum contractus clãdestinus non sit secundum se malus mortaliter, sed ratione accidẽtium ex illo consequentiũ: ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset cõtrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autẽ de facto pluries casus iste quando matrimonium contractũ est in facie Ecclesiæ & consummatum, & tamen fuit in ueritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineam uxoris. Tunc enim habita dispẽsatione per secretas uias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogare ut pro consolatione sua uelit se iterum acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur. & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

AN VERO ante contractum in facie Ecclesiæ matrimoniũ accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quòd sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oporteret contrahere: ut si in bello seu direptione ciuitatis salui fierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & consummare: ut uel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonium. Absque mortali uerò, ut si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur uiro imprudenti cum damno debitæ sibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non ualens habere testes præsentes, contraheret cum uiro grato, prudente, &c. sciens quòd post factum publicabunt ipsa & uir contractum: & sic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem a mortali.

QVÆSTIO III.

An matrimonij contractus non propter prolem, aut uitandam fornicationem, sit licitus.

CIRCA tertium uerò an matrimonij contractus nõ propter prolem, aut uitandam fornicationem sit licitus: ratio dubij est, quia uidetur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

In oppositum est coniugium inter beatam Virginẽ & Ioseph quod neutrum finem habuit ex parte uirginis.

AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimoniũ, multiplex finis potest inueniri: & quantum ad propositũ spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles, uel remedium concupiscentiæ: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: ut patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hic est mutua potestas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, ut uterque coniugũ habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, ut unusquisque possit uas suum possidere in sanctificatione. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficiũ. Quintus esset finis nõ cõtractus, sed contrahẽtis tantummodo: hoc est q esset motiuum ut finis ad hoc, ut homo q alias nollet contrahere matrimonium applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium ut per mulierem calefieret, quum non esset alias dispositus ad cõtrahendum matrimonium.

Quibus præmissis dicẽda sunt, ad quæstionem motam, duo.

Primum directè respondendo quæsito, quod contractus est licitus: quoniam sufficit coniugio habere vtrumque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se, est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, est sanctificatio, & propterea, etsi non intendant prolem, neque remedium concupiscentiæ, sed solummodò esse coniuges, secundum Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶Secundum est, quod communes et extranei, seu accidentes fines alterò duorum modorum contingunt: vel ut ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel ut ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens socero, Seruiã tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sæpe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, ut illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita siquis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, ut sibimet utile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ET PER hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos aliàs non celebraturus hodie, ut morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia aliàs non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso namque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis fortè ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis fortè non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVS TERtius de Vsu Matrimonij, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.*
2 *Num vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

QVÆSTIO I.

¶An vsus matrimonij sit illicitus ante benedictionem.

CIRCA Vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶Videtur enim quòd non. Tum quia sit contra statutum ac consuetudinem Ecclesiæ: ut patet 30. q. 5. in pluribus cap.

¶Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

¶AD HOC dicitur, quod licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco ubi est uel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, uel non. Mihi tamen videtur, simpliciter & absolutè dicendum, quod huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expressè in fine c. nostrates. enumeratis concurrentibus ad nuptias, subdit, quod omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm statutum, & tantò minus hæc consuetudo obligat, quantò alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi verò (ut in Italia) pœna apposita ab Ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, ut censeretur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quod canones præsupponunt virginitatem in benedicendis saltem in sponsa: ut patet ibidem, ex p. sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: ut patet ex hoc quod puella corrupta ante coniugium secretè ab alio nihilominus licitè nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quia ad duo ordinatur, scilicet ad solemnem traductionem uxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem debitam, non plus habet illiciti, quàm ex iniusta uel legis seu consuetudinis inhibitis, uel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, ut declaratum est, ergo non est peccatum mortale. A veniali autem peccato non excusari matrimonij consummationem ea parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quod ordo ipse statutus lege uel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

¶AD PRIMVM autem in oppositum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil ualet, Statutum seu consuetudo Ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm uiolare statutum, seu consuetudinem Ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo Ecclesiæ obligat ad mortale.

¶Ad secundum dicitur, falsum esse, quod ubi deest rationabilis causa uiolandi seu non seruandi statutum & consuetudinem Ecclesiæ ibi est contemptus: stat enim quod ex infirmitate seu concupiscentia uenali fiat transgressio. & sic communiter uidetur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVÆSTIO II.

¶An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quæritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur: aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis Ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si usus est occultus, inhibitio autem Ecclesiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti art. conclusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem Ecclesiæ.

¶IN OPPOSITVM Est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium quamuis sit uerum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

¶AD HVIVS Euidentiam recolendum est, in coniugijs duppliciter inueniri illicitum & mortale, uel quia malum, ut coniugium cum parente: uel quia prohibitum, ut coniugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vsus autem coniugij clandestini utroque modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciendum est, quod licet clandestinum coniugium cum suo usu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quod neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpido in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quod homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipsius actus debeant sic fieri ut sint sine offensa, & periculo offendendi societatem politicam: usus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vitæ socialis dum scitur commisceri personas quæ nesciuntur coniuges: nec est sine scandalo apparere mulier granida, & proles fieret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi uitam socialem: quia posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quam ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum: quod quando actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo totum peccatum mortalis consurgit ex annexa turpitudine extante, illa sit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam usus: quoniam frequens actus, qui usum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quod careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarum, quæ possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste uidemus scandala

maxima

maxima ex huiusmodi usu prouenire. Ex parte autē inhibitionis Ecclesiasticę mortale peccatum uidetur: quia Euaristus Papa (vt habetur 30. quæstione 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod nō coniugia, sed adulteria, uel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia uerum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinū matrimonium nō est matrimonium ex authoritate Papæ promulgatam, dānabilem constituit clandestini usum matrimonij. Simpliciter igitur & absolutè loquendo, vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est utpote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrunque coniugē infamē, & à iure dānatus vt adulterinū, seu fornicatio. Quocirca caueant confessores uiduarum nobiliū, ne consulant fornicariè, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfacturæ uoluptati suæ cū clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt ueniant bona, & multo minus ut euitentur priora: tū quia per hoc non euadit peccatum mortale in usu dicti coniugij: tum quia adiū gitur periculum homicidij utriusque, aut alterius coniugis: vt pluries uidimus nostra ętate: consanguinei. n. multo magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

¶ AD OBIECTA Ergo in oppositum dicitur, quòd licet actus unus seu aliquis possit esse ita occultus, quod careat secundū se omni turpitudine scandalosa: frequens tamē actus, ut dictū est esse non potest: & ille uarius actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset tendę coniux concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem Ecclesiæ non similiter se habet ad usum coniugij ante benedictionē, & ad usum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundū autem non solum inhibet, sed damnat ut stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actus cōiugalis debetus torus publicus. hoc est, publicè præparabilis seu præparatus: vnde & coniuges conthorales dicuntur: clandestini autem coniugij actus non potest plublice torus præparari, quum coniugium ipsum publice habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem uero plublicis coniugibus potest publice torus præparari, imò & de facto millies præparatus & propterea actus cōiugij clandestini merito reprobatur ac damnatur. actus uero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniæ defectu accusatur: est enim præceptum ceremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo vero clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quod non solum usus sed etiam actus unus coniugij, per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quę non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem Ecclesię dānatis omnem contractum & concubitum clandestinū in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractū clandestinū: & cōsequenter nisi rōnabilis cā subsit contrahendi clandestinè, ut clādestine consummādi, dānationē tuæ īpū incurrit.

TRACTATVS DECIMVS
quartus de Delectatione morosa, in tria quæsita diuisus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*

2 *Num vidua, qua voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*

3 *Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

CIRCA Actum coniugij, quia multa scripsimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quolibetis, ideo ne eadē repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM. I.

¶ An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an uoluntaria delectatio de cogitato actu licito condinonaliter, sit mortale peccatū. Verbi gratia cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & uoluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniā pro parte negatiua est quòd delectatio est de actu licito, intantum quòd consensus in huiusmodi actum non est peccatum si. n. consensus in actum nō est peccatū, à fortiori nec cogitatio de illo erit pctm̄. Pro parte uero affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem: ut peccatum mortale.

¶ AD HOC dicitur, quod sine dubio huiusmodi delectatio uoluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de cōcubitu peccati mortalis. Ad cuius euidētiam discernendū est inter consensum & delectationem: quoniā tam consensus, quàm desiderium ferri potest in obiectum uel absolutè uel conditionaliter, pōt enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod diximus de actu, idem intellige de delectatione cōsequente actum exterius exercitum: nō pōt quis desiderare delectationem cibi & absolutè & sub conditione, puta uelle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autē uolūtaria consequens obiectum interius apprehensum & concubitū siue absolute, siue conditionaliter, nō potest distingui in delectationem conditionalem, uel absolutam: sed ex hoc ipso quod inest huiusmodi delectatio uoluntarie, est simpliciter & absolute delectatio. Vñ cū aliquis desiderat actum coniugij cū aliqua conditionaliter, .s. si esset sua, non peccat, quoniam desideratum obiectum habet rectæ rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam cōditionalis nihil ponit in affectu huiusmodi: sed delectatio ponitur in esse uolūtariè. Et ppea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est cōditionale: ac per hoc redditur ad naturam sui generis: scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc namque quòd actus ut conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quòd relinquat eam in gñe delectationis uoluntarię de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitū. Et hoc est nihil aliud dicere, quàm relinquere illam in specie delectationis uoluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timoratæ conscientiæ utriusque sexus testantur.

¶ ET PER HOC patet solutio ad obiectum: quia non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiusque delectationē sub conditione, & de præsenti delectatione uolūtaria de eodem actu eademque delectione cogitata. Nec est uerum, quod præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

¶ An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito peccet mortaliter.

SECVNDVM Dubium est, an uidua quæ uoluntariè delectatur de actu coniugali p̄terito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

¶ AD HOC Dicitur, quod formaliter loquēdo, uoluntaria delectatio de p̄terito actu coniugij non est pctm̄ mortale. Et rō est, quia eiusdē moris est delectari de p̄senti, p̄terito, uel futuro: h̄mōi. n. diffæ non uariant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolutè, uiduæ cōsensu approbatiuo potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex similitudine. n. functus officio, pōt uoluntaria delectari de uindicta. quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec solum enim potest delectabiliter memorari, narrā potest etiam delectabiliter hæc enarrata: ut patet. Idem autē est iudicium de uolūtaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto uindictæ, & cuiuscunque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis: eodē more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendū tamē est hic, quod aliud est loqui de uoluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nam stat quòd ipsa delectatio de actu præterito uoluntaria immunis sit secundū se ipsam à peccato mortali: & tamen ipsa met, ut annexum hēt malum aliquod (puta pollutionem, uel delectationem interiorem, consequentem uelleitatē actus similis præterito, aut consequentem insurgentē concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia uenerea quantulacunque licita, quum cogitantur, annexam hēt concupiscentiā carnis, motusque qui etiā non præcipiente intellectu insurgunt (ut experientia testatur) ideo si uiduæ delectatio periculum hēt annexum pollutionis aut ruinæ aīæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (ut communiter vł accidere uoluntarie immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare hmōi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine hīs tamen huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata uenialia: quia carent pia necessitate & utilitate.

DVBIVM III.

¶ An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

TER-

TERTIVM est, an uolūtaria delectatio de visa pulchra muliere, sit cōputanda inter peccata mortalia delectationis morosę. Et est nō dubij, quia simile vī iudicium de delectatione ōis sensus: sed uolūtaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationē morosam, ergo & de visa.

¶ AD HOC dicitur, q̄ quum nulla sensatio naturalis sit secūdum se peccatum (q̄m est a natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris uisus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio uoluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc q̄ uisus mulieris pulchrę secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte uidentis ad malū ordinetur: tactus autem per oscula & amplexus, ut est secundū tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet oculorum, amplexuū & huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad uenerea: delectatio autem uisus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, ut illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa: uisus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secūdum se mortalis (ut in commentariis praecedentis libri diffusè declaratum est) ita uoluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosæ, Et per oppositum, quia uidere mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad uenerea, ideo delectabiliter uidere mulierem pulchram, ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de uisa muliere pulchra nisi otiosè uel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum aonera pericula iudicandū est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierū corruerunt, ut patet de Dauid, &c.

¶ ET HAEC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdē: ad gloriā in primis omnipotēns Dei, deinde ipsius diui Tho. utilitatē aūt Ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nūc sedet Leo decimus Pōtifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa sp esse uolo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianę salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimosecundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECC. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLarium, *Tractatus de Indulgentijs, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti.*

PROLOGVS.

SATIS constat, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per Ecclesiam diffundūtur, nequaquā in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologiæ professorum opiniones esse animaduerterē, libuit mihi pro mea consuetudine qui omnes meas lucubrationes ad Ecclesiæ utilitatem semper contuli, pro uirili mea: id quoque in summam compendiumque redigere: quid illud denique sit quod tan quam ratum certumque de huiusmodi remissionib. habeamus. Nostrū uerò de hac re opusculum tibi inter optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum morem qui principib. uiris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualē te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: ut sub illorum auspicus honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis x. benignitate, in sacrum Rom. Ecclesiæ Senatum ascitus, inclytæ familiæ uestræ in uniuersum, ac seorsum & singulis uestrum, tibique præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumque elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos esse cognosco. Addo etiam q̄ quum tu Rom. Ecclesiæ uicecācellarius diuo sis fectus sis Laurentio, cuius est officium sedis Apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare; iure quodam suo nostrū hunc libellum, in quo agitur de spiritualib. Ecclesiæ thesautis, ut patronus ac pręses tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, ut ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSQVINTVS De Indulgentiis in Decem capita diuisus.

CAP. I.

¶ *Quæ a priscis constant de indulgentijs.*

DE ORTV Indulgētiarū, si certitudo haberi posset, ueritati indagandæ opē ferret: uerū quia nulla sacræ Scripturæ, nulla priscorū doctorū Græcorū, aut Latinorū authoritas scripta hūc ad ueram deduxit notitiā: sed hoc solū a trecētis annis Scripturæ cōmendatum est de uetustis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias stationum instituit, ut in 4. sen. diui Tho. hr̄. Longè siquidē post Greg. Legimus q̄ quidā indiscretas & superfluas indulgentias dabātur Innoc. 3. in c. quū ex eo. extra de pę. & re. dicit, Et per 40. fortè annos aū ab Alex. 3. propositā de indulgētiis datis ab Epis qōnē solutā inuenimus ibidem in c. quod aūt. Ex uerbis quoq; Inn. 3 in c. excōicamus. extra de hære. §. catholici. apparet cōcessam fuisse indulgentiā euntibus in subsidium terræ sanctæ. Et quāuis non inueniatur in lore, indubie tū tenent crucıatæ expeditionē fultā fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum extra de Iudæis.

¶ Ex his aūt textibus non solum hr̄, q̄ indulgentiarū gratia antiqua est in Christi Ecclesia, & nō noua adinuentio, sed hūr clarè quatuor. Primò, q̄ dare indulgentiā alicui est illum absoluere. Secūdò, q̄ ista absolutio spectat ad forū pœnitentiale. Tertiò, q̄ ista absolutio est a pęnitētiis iniūctis. Quartò, q̄ qñq; sunt indiscretæ. Et primū quidē eorum hr̄ expressè in d. cap. quod autē, ab Alex. 3. rīdere Archiepiscopo Cantuarien. q̄ quia nullus pōt ligari, aut solui a nō suo iudice, ō indulgentiæ concessæ ab aliquo epo, non se extendunt ad non subditos sibi, nisi de cōsensu propriorum iudicum. Hæc n. rō clare docet q̄ quia indulgētia est absolutio, nō a proprio iudice uel de consensu proprij iudicis ab alieno pōt fieri tantum. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generali sub Inn. 3. in cap. quum ex eo. extra de pœ. & re. Quòd n. spectet ad forum pœnitentiale inde habetur: quia ibi dicitur, q̄ eneruant, pœnitentialem satisfactionem indiscreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentiis, clarè ibi habetur: & similiter, quòd superfluè & indiscretè quandoq; fiant.

CAP. II.

¶ Quid est indulgentia.

PRINCIPIVM igitur inuestigandæ quidditatis indulgentiæ ex his 4 cõstat sumendo, ab illius stabilito ghe ex sacris canonibus ordiamur. Et dicamus, q indulgentia est quædam absolutio.nisi.n. per se & propriè indulgentia absolutio esset non redderdiffet per se rationem ius, quare indulgentia nõ prodest non subditis, tunc ligari absolui ve non nisi subditum pôt. Si.n. ratio est per se, oportet indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando: constat autem q indulgentia non est ligare: igitur est absoluere. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se: quia ea quæ sunt accidens, repelluntur à qualibet scientia. Est igitur Ecclesiastica indulgentia (colligendo oia ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quamuis prima facie uideatur hęc nõ sufficere ad indulgentiæ diffinitionem: ferutando tñ singula sub tibus aj patebit sufficiens. Differt siquidem imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio: est.n. absoluere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatae (puta quum unus orat, aut facit pœnitentiam pro alio aut se ipso) q ab actionibus cõmunibus personis publicis & priuatis puta compensatione vnius ad alterum, aut subuentione dãdo alicui pretium, vnde soluat creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absq; quacunq; iurisdictione pôt huiusmodi actus exercere, nec solum in profanis, sed & in proposita materia: ut.n.in 4. sent. Theolog: dicũt: Vnius homo existens in charitate, pôt facere pœnitentiã & satisfacere pro altero in charitate existente. Quod Ecclesiæ cõsuetudine approbatur ieiunia aliaq; opera satisfactoria esse p pœnis debitis animabus in purgatorio existentibus assumente, si pro illis à psonis in charitate existentibus fiat: ubi pater opera satisfactoria priuatarũ psonarũ absq; vlla iurisdictione Ecclesiastica cõpensari prò pœnis aliarum & purgari, & pro pœnitentijs illis iniunctis satisfacere: & est quasi pretiũ q priuatæ psonę alijs donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgentia ex hoc, quod non est quicũq; iurisdict onis actus sed talis, s. absolutio, ab actu distributionis, quo curam bis bonis cõis distribuit illud partibus eiusdem communitatis: ut quũ distribuit princeps, aut cõitat honores Reip inter ciues. Absolutio.n. est actus iudicij ad vnum subditum nulla habita rõne æqualitatis ad alterum. ut patet & in hac materia. qũ.n. datur indulgentia alicui vnicuiq; quodque dicitur per cõfessionale aut inductũ tit. Distributio aũt ut patet 5 Ethic. fit secũdũ æqualitatẽ proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest uni quum hoc intelligi non possit: unde quum unus tñ quandoq; honoratur in Rep. & iusta distributione honor talis illi defertur, rõnem illius hêre ad alios est ue cessarium: & quanto alij præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, iste nunc honoratur. Monstratur quoq; ex hoc, q indulgentia est absolutio, & effectiua illius causa. s. iudex, actus enim iurisdictionis operatio est iudicis & per hoc monstratur requiri tã authoritate in dante indulgentia (non.n. est iudex sine authoritate) q rationem: non enim phibito, sed rõne suadente absoluit, aut ligat iudex, nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis. s. subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: vt Alex. 3. ad hoc ppositum in allato canone dixit. Sed materia circa quã exercetur per subiectã particulã monstratur quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctã sibi pœnitentiã nõ in foro contentioso, sed pœnitentiali, ita q ly, in foro pœnitentiali determinat duo s. absolutionẽ & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus q indulgentia est absolutio in foro pęnitentiali a pęnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgentia, qa actus est iudicis, ad aliquẽ forma spectat, liquet autem q nõ cõtentiosi est fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis formalis. pœnitentialis. s. indulgentiam siquidem spectat & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicẽ, qui indulgentiã concedit. Verum quũ pęnitentialis absolutio fieret in eam, quæ est ordinis, q sacramentalis est (vt pote sacramentali pœnitentiæ per sicientis sacerdotis ministerio) & cã q est iurisdictionis tñ, quæ allegatæ & electis tantum pontificibus exercetur illa directè per se primo culpam respiciat (est.n. absolutio ab ipso peccato) illa aũt culpa remissionem præsupponat, & pœnam peccato debitã respiciat, non quamcunq;, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro cõmisso peccato est: ideo ad dicam sacramentalis absolutionis remittentis culpam & æternitatem pœnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitẽtia: iniuncta siquidem in foro pœnitentiali, pœn tentia non nisi tpalis esse pôt, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi, cui confertur indulgentia: q. scilicet sit uere pœnitens & confessus. Nam quia in sacramento pœnitentiæ nõ ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiã. nisi absoluẽdo à culpa: & prius natura absoluit, quàm ligat (quod obligat ad pœnam temporalem supponit remissionem culpæ, absolui aũt à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi uere pœnitens & confessus) idem ex hoc ipso, indulgentia est absolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, mõstratur quod recipiens indulgentiam debet esse uerè pœnitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarũ: in qua dicitur uerè pœnitentibus & confessis. Differt demum indulgẽtia à remissione pœnarum iudicialem ad forum contentiosum spectantium p eandem particulam iniuncta in foro pœnitentiali indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioso, & usq; adeo illis elongatur, ut diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentijs sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, tota complectitur quæ ad rationẽ indulgentiæ concurrunt. Est igitur Ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAP. III.

¶ Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, tãct a tria in illa cõtenta. ¶Contra illud in primis dictum. s. dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durãdo in quarto sent dist. 20. Tum quia iurisdictio exerceri potest inuitum: indulgentiam aũt nullus consequi potest inuitus. Tũ quia nullus pôt uti actu iurisdictionis, in seipsum: indulgentia aũt alijs data pôt cõcedens un sicut alij Ab alijs uero: tum quia Archiepiscopus pôt in tota sua prouincia indulgentias dare ut patet, in cap. nostra. extra de pœn. & re. & tñ constat Archiepiscopum nõ hêre nisi i articulis quibusdam ptãtem in subditos suffraganeorum: extra de offi. or ca. pastoralis. Tũ quia indulgentiæ dãtur & defunctis existentibus in Purgatorio: quia iurisdictiona Ecclesiæ sunt exẽpti, utpote extra hanc uitã: & quos ecclesia nõ pôt ligare, cui data est ptãs ligandi atq; soluendi sup terrã tñ.

QVAESTIO.

¶ Num absolutio pot us quam distributio, vel compensatio sit indulgentia.

¶CONTRA aliud deinde dictum, scilicet q indulgentia est absolutio, nõ cõpẽsatio, aut distributio, opponitur cõis tã theologorum, q̃ àm canonistarum doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti, vnigenitus. de pœn. & re. decernentis indulgentias fieri per modum distributionis, & compensationis, seu solutionis. Dicunt.n. quòd thesaurus Ecclesiæ, in quo sunt recõdita merita Cristi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quòd pęnitentiæ nostræ compensantur p pœnas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretium pęnale. vñ soluat Deo debitam, pro suis peccatis pęnitentiam. Hæc autem patet contrauenire sententiæ, qua dicitur, quod indulgentia est absolutio: quæ longe differt actus absolutionis iudicialis ab actibus his: qm isti actus omnes sunt actus non iudicij proprij, sed commouet tam publicis q̃ priuatis personis, excepto distributionis actu cuius tamen differentia ab absolutionis actu clara liquet. Opponitur quoq;, quòd ex illo canone Alexandri 3. non habetur nisi quòd dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: q quidem potest uerificari ponendo, q est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurũ dispensandũ & super eum, cui cõicatur: quia commune bonum non nisi in partes communitatis distribuendum est: & si cuit tota diffinitio non assignata. Potest quoq; & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutionem, quia causat absolutionem, dispensatio nanq; thesauri dicti causat in illo, cui communicatur absolutionem à pęna peccatis debita, & à sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

¶ Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia

¶CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniũcta pœnitentia) obijcitur. Tum quia diuus Thomas cũ multis theologis & canonistis dicit indulgẽtiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis pęnitentijs.

¶Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum sonãt cõmuniter tenetur: constat aũt, quòd in plenarijs indulgentijs non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, q dantur

pro

pro defunctis, non dantur pro indictis: nã non præsupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfecisse, eos qui sunt in purgatorio. Tum quia quũ pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitẽtiam plenariam indulgentiarum consequuntur, accepit mandatum à Papa, ut non iniungeret pœnitentiam: ut refert Petrus de Pal. in 4. sent. dist. 20. quæst. 4. in calce. Tũ quia in forma plenariæ absolutionis, quæ conceditur in morte, continetur restitutio ad innocentiam baptismalem, quæ nõ esset uerè efficax, si ab iniuncta tantum pœnitentia absolueret.

CAP. IIII.

¶ Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num quæuis causa indulgentiæ sit etiam causa quantæcunque.

SVNT Præterea circa dicta in supraposita diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficillima est circa causam effectiuam indulgentiæ. Dictum est enim, q oportet dantem indulgentiam fultum esse authoritate & ratione. In dubium autem non paruum uertitur, an quælibet rationabilis causa dandi indulgentiam, sit etiam rationabilis causa quantæcunq; indulgentiæ: an potius quædã sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ (puta unius anni) quæ non esset rationabilis causa multò maioris indulgentiæ, puta uiginti millium annorum. Est autem ratio ambiguitatis qa p prima Parte, hoc est q cã legitima indulgentiæ est etiam sufficiens cã quantæcunq; indulgẽtiæ, extat authoritas diui Th. in 4. sent. di. 20. expresse dicentis, q indulgẽtiæ ratio seu causa nõ exigitur ad mensurandã indulgentiam. Et probat hoc quia eadem stante rõne Ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiã. Et tandem dicit, q licet dans indiscretè indulgentias, ita ut homines p nihilo ab operibus pœnitẽtiæ retrahuntur, peccet, nihilominus cõsequuntur homines plenã indulgentiã datã. extat (& quã continua experientia Romæ docet) authoritas Ecclesiæ dantis indulgentiã plenariam pro sola uisitatione alicuius Eccles. sine manib. adiutricibus: & i die sancto Paschę data benedictione à Papa sup plateas S. Petri, pronunciant duo Cardinales indulgẽtiã plenariã omnibus præsentibus. Si enim hæ cãæ sunt legitimæ causæ indulgentiæ plenariæ, nulla restat cã pia tã parua, quæ nõ sit legitima causa quantæcunq; indulgentiæ. Extat & authoritas ueritatis ecclesiasticæ: secundũ quã oportet indulgẽtias tantũ ualere quantum sonant: cõstat autẽ, q sonant ex quacunque causa etiam plenariam indulgẽtiam.

¶ IN OPPOSITVM Autem est: quia à ratione dissonat indulgentiam exigere vltra authoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatẽ in causa, ita quòd sine legitima causa indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentię nõ exigere aliquid ex parte legitimæ causæ.

¶ Contra quoq; rationem est, q potestas Ecclesiæ quæ non nisi ministri & dispẽsatoris est, nulla ratione dispensandi utatur in quãtitate tã pretiosi thesauri. Et cõfirmatur: qa si in prophanis possunt Ecclesię ministri ita dispẽsare, ut dispẽsatio sit nulla (ut si Papa donaret totũ statũ tẽporalẽ Ecclesiæ filio suo, quamuis esset rationabilis cã donandi sibi aliquid) multò magis uidetur q errare possit in dispensando thesaurũ spiritualium bonorũ, ita ut dispẽsatio sit nulla. utriusq; enim est dispẽsator nõ dominus, in ædificationẽ corporis Christi mystici, nõ illius dissipationẽ. Accedit ad hoc authoritas apostolica Clemẽtis 6. in dicta extrauagãte, unigenitus: de authoritate data à Christo dispensandi hũc thesaurũ, dicẽtis, Quem quidem thesaurũ p beatum Petrũ cęli claui gerum, eiusq; successores suos in terris uicarios cõmisit fidelibus salubriter dispẽsandũ. & proprijs & rationabilibus causis, nũc p totali, nũc pro partiali remissione pœnæ tẽporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quàm specialiter prout cũ Deo expedire cognoscerent. uerè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandũ. Vbi patet q non solum rõnabiles, sed pprias oportet esse causas quãtitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

¶ Num & quomodo, & quando pœnitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

¶ SECVNDA Quæstio est, an uera pœnitentia exigatur tempore, quo indulgẽtia cõceditur, aut opus exercetur, an extẽdatur ad tẽpus aliud, quo qs uult illa indulgẽtia uti. Verbi gratia quo ad cõcessionẽ, dat Papa quinq; annos de indulgẽtia omnibus psentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduẽtus & quadragesimæ absolutio ut facit, si tenetur tũc esse uerè pœnitens, an sufficiat q intendit uerè pœnitere: & tunc, ut ista indulgentia quinq; annorum: Et similiter quo ad exercitiũ operis, dat Papa q dicens septem Psalmos, uel dans tãtam eleemosynam, habeat plenariam remissionem semel in uita & semel in mortis articulo, an teneatur esse uerè pœnitens tẽpore quo dicit septem Psalmos, aut dat eleemosynam.

¶ TERTIA Quæstio est, an oporteat esse confessum, ita q nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum non cõfessum tẽpore, quo acquirit quis, & utitur indulgẽtia, an sufficiat esse confessum secundum pceptũ Ecclesiæ: hoc est semel in anno. Et est ratio dubij: quia hinc apparet q uerba iudicũ sunt secundum rõea interpretanda, ac per hoc quòd sunt illo anno confessi. Inde uerò apparet, q si non requireretur confessione alia sufficeret dicere pœnitentibus: quoniã in uera pœnitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & Ecclesiæ.

CAP. V.

¶ Soluuntur obiectiones in 3. cap. positæ, contra hoc, quod dare indulgentiam, est actus iurisdictionis.

NON EST Autẽ difficile ad obiecta, primò cõtra assignatã diffinitionẽ obijcere. Falsum nanq; est qđ Durandus dicit, oẽm iurisdictionis actũ posse in inuitũ exerceri, quũ absolutio sacramẽtalis sit actus non solũ ordinis, sed iurisdictionis (utpote à non pprio iudice ordinario, uel delegato facta nulla existẽs) & tñ nõ põt exerceri in inuitu. Sed q nullus possit exercere actũ iurisdictionis in seipsum absoluẽdo & ligãdo se, uerũ est: & ppterea licet alij aliter sentiãt, cõcedo ego, q dãs indulgẽtiã alijs, nõ acquirit illã: qa absoluẽs alios, nõ absoluit se. Nec tñ est deterioris cõditionis, q alij, quia & si nõ p istã uiã: p aliam uiam põt eandem indulgentiã cõsequi, s. cõmittẽdo cõfessori suo: ut se absoluat ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc enim mõ Papa subijcit se absolutioni sacramẽtali, & similiter indulgentiæ eadẽ rõne Archiepiscopi quoq; potestas sup totã prouinciã ex hoc ipso, q in quibusdã articulis affirmatur, manifestatur extẽdi ad dãdas indulgentias in tota sua puincia: quinquidẽ ille est unus illorũ articulorũ, qui in iure numerant: ut Panor. ibidẽ scripsit. Defunctos autẽ in purgatorio existentes, extra iurisdictionẽ Ecclesiæ quidã negant: eo q sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos uiatores sumus quo ad meritũ, uel demeritũ, & quo ad pœnã & pmiũ, & beati extra uiã totaliter sunt: q purgãtur autẽ quo ad meritũ, uel demeritũ extra uiã, sed quo ad pœnã, uel pmiũ in uia adhuc sunt) ita sunt quodammodo subditi uicario Christi uiatoribus dimisso: ut sicut quo ad punitionẽ adhuc sunt in uia ita quo ad releuationẽ à pœna adhuc subsunt iudici uiatorũ. Sed hęc opinio multa uera dicẽs nõ infert efficaciter in ufu: plus enim requirit ad subditũ iudici viatorũ, quã adhuc participare aliqd de uia. Exigitur enim q possit cã sua quãeũ ad illud qđ sapit uiæ, cognosci à iudice uiatorũ: nullus. n. põt esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: cõstat autẽ à Papæ cognitione omnino esse alienas cãs existẽtiũ in purgatorio: & ió patet Papã nõ posse absoluere, aut ligare existẽtes in purgatorio. Manifestat quoq; hoc idẽ ea uerbis Domini limitãtis Petri potestatẽ sup terrã: ita q licet effectus potestatis Petri penetret cęlos, dicẽte Domino, Erit ligatum aut solutũ in cęlis: iurisdictionis tñ actus terminatur ad hoc, ut sit sup terram dicente Domino, Quodcũq; solueris, aut ligaueris sup terrã. Scriptura autem sacra mortuos non esse super terrã uocat: ut patet Gen. 42. ubi de Ioseph tanquã de mortuo loquẽtes fratres & pater, introducuntur dicẽtes, q non est super. Purgatoriũ rursum nõ sup, sed sub terra esse ex eo patet q Christus descendit ad inferos. ubi erat limbus Patrũ: neq; . n. fas est credere q purgatorio existẽtes aĩæ ante Christi mortem & ad limbũ Patrum euntes, ad inferos à superis descenderint sed econtra ex inferno inferiori ad infernũ superius ascẽderẽt: quũ & secundum Philosophos loca quantò superiora, tanto nobiliora sunt. Quocirca nõ dat Papa defunctis indulgentiã authoritatiuè absoluendo, sed p modũ suffragij. quod etiã ipsę Apostolicæ literæ attestantur, clarè apponentes istã clausulã, p modum suffragij, quum pro defunctis dantur indulgentię. Et potest uidere q ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiam uiuis & defunctis, insinuatur intentum. nã ex eo q non audens Ecclesia defunctis authoritatiuè remittere pęnas sicut uiuis, suffragantis personam induit, concedendo defunctis indulgentiam, mõstratur q indulgentia simpliciter & absolutè remissio est authoritatiue ab Ecclesia facta. Nisi enim esset authoritatiua remissio, ex applicatione ecclesiastici thesauri non oporteret ad suffragij modum descendere, quum ad defunctos extenditur: quibus Ecclesia non nisi suffragari potest.

CAPVT VI.

¶ Solutio obiectionum in tertio cap. contra hoc quod indulgentia est absolutio.

AD EVIDENTIAM autẽ specificæ naturæ ipsius indulgentiæ oportet nosse duo occurrere ad indulgentiã, absolutionẽ à pœnitentia iniunctã & dispensationẽ spiritualis thesauri, applicando pœnã Christi & sanctorũ ad hunc, cui datur indulgẽtia. Et primũ quidẽ probatũ est ex canone Alex. 3. secundũ autẽ non solũ ex cõi Sanctorum doctrina, sed ex allata extrauagante Clementis sexti patet. Verũ multũ interest ad naturam indulgentiæ cognoscendã, an primũ indulgẽtia sit absolutio, an dispẽsatio. Nã si indulgẽtia primò cõsistat in absolutione, dispensatio thesauri

accesso

accessoriè cōcurrit ad indulgentiam: ut quia Ecclesia non pōt liberè relaxare debitā Deo pœnā pro pctō in illum cōmisso, ad hoc, ut remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem pœnarū solutarū à Christo & Sanctis, applicando aliquid earū huic, & aliquid illi: vt sic & remissio fiat efficax ex adiuncta satisfactione Christi & Sanctorū pro istis qbus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si aūt primū indulgentia sit dispensatio pdicti thesauri, absolutio ab iniuncta pœnitētia accessoriè cōcurrit ad indulgētiā: ex eo nanque q applicatur mihi per indulgentiā tantum de pœna recondita in thesauro, sequit q sum absolutus ab æquiualēti pœna, quam habebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid aūt horum uerius sit, non ex rōne, sed ex facto pendet: nam rōni consentaneum est, q Ecclesia utroq; modo pōt indulgentias facere, sed an faciat indulgentias altero tm̄, & quo aut utroq; modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscēda est. Apparet aūt prima facie inspicientibus doctores & dictā extrauagantem Clementis primū in indulgentia locū tenere, dispensationem Ecclesiastici thesauri, & absolutionē accessoriè comitari. conferentiu uero posteriores indulgētias priscis, apparet Ecclesiā olim fecisse uiā indulgētijs principaliter p modū absolutionis, quā necessario comitatur dispensatio thesauri: à tempore autē Bonifacij 8. primi authoris perennis iubilæi vsum fuisse, principaliter indulgētijs, distributione thesauri: & comitāter absolutione à pœnitētia: qm̄ tanta abundātia indulgētiarū plenariarū quanta uix credi pōt passim data: sup hoc fundari vr̄. Et secundū hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quā assignauimus, nō est diffinitio indulgentiæ q modo fit ab Ecclesia Ro. sed illius q olim fiebat: qm̄ sacri can. loquunt de indulgentia quæ erat consueta in Ecclesia, & nō de illa, q poterat inueniri de nouo. Sunt.n. diuersarum rōnum istæ & illæ quo ad naturam: quāuis sint vnius & eiusdē rōnis quo ad vltimū effectū qui est remissio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et sic dicēdo concordia fieret inter noua & uetera. Sed hæc opinio ponēs de facto indulgētias diuersarū rōnū in Ecclesia, dissonat ab vsu Ecclesiæ & Doctorū. nā Bonifacius ipse 8. indulgētiā iubilæi inchoat ab indulgētijs magnis concessis à prioribus, manifestās p hoc se sectari uestigia prædecessorū. Ro. quoq; Pont. in hodiernum vsq; diē indulgētias tot annorū, adiūctis tot quadragenis dando coram se in capella pōtificia, testantur apertè se mō priscorū dare indulgentias: & apponendo semp explicitè clausulā illā. s. In forma Ecclesiæ cōsueta, nulli dubitationi relinquūt locū q antiquā intendunt sequi indulgentiæ formā, & nō inducere indulgentiā alterius rōnis. Doctores quoq; oēs siue Theologi, siue Canonistæ quātū hactenus memini me uidisse, de indulgētia, vt de una quadā ecclesiastica actione, & nō ut de actionibus diuersarū rōnū tractant. Vñ vnius rōnis de facto esse indulgentiā nunc & olim colligimus: & ipsam primò esse absolutionē comitatā applicatione thesauri ad hūc, cui dat indulgentia, & nō ecōtra: hoc est ipsam esse applicationē thesauri ad hūc comitatā absolutione ipsius canō sæpe dictus Alexādri 3. mōstrat & cōuincit. Nā si principaliter natura indulgētiæ cōsisteret in dispēsatione & applicatione thesauri ecclasiastici ad hunc posset Eps Bono. indulgentiā concedere alieno: qm̄ ad communicandū alicui thesaurum non exigitur aliquis actus iurisdictionis sup illū, sed sufficit authoritas sup thesauri dispensatione: vt patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio aūt à pœna p uiā sequelæ comitaret absq; aliquo alio actu iurisdictionis: quia cū exoluisset pœnam debitam, ex pœna Christi & sanctorū sibi cōicata, ac per hoc alienus, qui solum ad 40. dies pœnitentiæ teneretur, ab Episcopo Bonō. per indulgentiā 40. dierum sic absolueretur, q taliter coram Deo ad nullam pro peccato pœnam teneretur, cuius oppositum in canone hr̄, dum dicitur, q alieno nō prodest indulgentia nisi de consensu proprij iudicis. At si quis dixerit, q quia indulgentia liberat eum cui datur pœna & corā Deo & coram proprio iudice, quia liberat ab iniuncta pœnitentia: & alienus Episcopus licet cōicando pœnam thesauri non subdito pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo non tñ corā proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiā iniunctam obligatus corā proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua p alia opera satisfactoria totam pœnam exoluisset peccatis suis debitā, pœnitentiā iniunctam à sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro Ecclesiæ ad pœnitentiam iniunctā peragendam) ideo Alexander 3. dicit q indulgentia non subdito nō pdest. s. in foro Ecclesiastico, in quo iura fiunt. Aduertat sic dicens q si indulgentiæ natura principaliter consistit in communicatione thesauri exoluentis pœnā corā Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, non debat consultus Alexander tūdere negatiuam simpliciter & absolute, dicendo q non prodest nisi de licentia proprij iudicis. ex quo oppositū uerum est simpliciter & absolute: quia vnaquæq; res simpliciter & absolute iudicatur secundum suam naturā, & nō secundum concomitantiā. Imo hæc ipsa rñsio monstrat intentū: quia duobus concorrentibus ad indulgentiam, altero pertinente ad Ecclesiam & Deum, scilicet dispensatione & communicatione thesauri pœnam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad Ecclesiam tantum. s. iniunctæ pœnitentiæ solutio in foro Ecclesiæ) si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri communicatio, debebat affirmari q prodest non subditis, ex quo illā quo ad principale & essentiale consequunt. Et quia negatum est illis prodesse, dicimus inde q indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio. quā quia nō subditus cōsequi nequit, iō indulgentia ab alieno nō sibi prodest tā quo ad Deum, q quo ad ecclesiā. Et hic est planus sensus illius decretalis absque extorsione aliqua ut patet intuēti. Est igitur indulgentia q da facto olim usa est, & nunc utitur ecclesia unius rationis, & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro pœnitentiali, annexā habens cōionem thesauri passionum Christi & Sanctorum. Et confirmamus hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, qū per uiam commissionis fit. Cōceditur siquidem q possit plenariè absolui in uita & in morte: cōstat enim quòd non est sermo de absolutione sacramentali, sed spectante ad indulgentias. & constat quòd per modum et uerbum absolutionis confertur. Et constat q eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministeri medio absoluente, cū Papa dat indulgētiam præsentibus, aut uisitantibus &c. & quum per ministrū mediū concedit q semel in uita, & semel in morte plenariè absoluat. Tenet igitur absolutio primum in indulgentiæ ratione locū.

¶AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta authoritate multorum Rom. Pontificum, dicitur, q nō contrariatur doctrina hæc assignatæ diffinitioni: qm̄ non docet principaliter indulgētiā esse applicationē thesauri: sed docet unde est ualor, & efficacia indulgentiæ ad remissionē pœnæ Deo debitæ p peccato, uidelicet ex thesauri spūalis dispensatione. Et ad hanc efficaciā spectat modus solutionis, cōpēsationis, distributionis, communionis, dispēsationis & similiū, quum di quòd indulgētiæ ualent, aut dantur per modū dispensationis, & huiusmodi, & non spectāt hæc ad principalē actū indulgentiæ, q est iudicialis in foro pœnitentiali absolutio: pp quem exigitur quòd indulgentia fiat à proprio iudice: & si est non à proprio iudice facta, nulla sit: ut ex sæpe dicti Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon illa obiectam prius expositionem. s. q indulgētia est distributio inter subditos: qm̄ distributio arctata ad subditos ut partes cōitatis, est actus iustitiæ distributiuæ, exigēs æqualitatē proportionalē in sua forma: ut patet in 5. Eth. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso ecclesiæ usu tā moderno, q antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectā expositionem, s. quòd sat est illi, quòd indulgentia est absolutio causaliter: hoc est, quòd est dispensatio thesauri causans absolutionem: qm̄ si sic esset, nō esset opus proprio iudice ad consequendā remissionē pœnæ, peccato debitæ ab alieno Epō indulgentiam concedente, qñquidē absolutio per uiā sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta à potenti dispensare thesaurum. Dispensatio siquidē thesauri nō exigit iurisdōnē super personis, quibus donatur. sed sup thesaurorū: sat enim est personis illis, ut sint capaces cōionis illius, quæ quidē capacitas in proposito consistit in hoc, q homo sit uarè pœnitens & confessus. Vrgetq; tanto magis canon iste, quantū creditur indulgentiā ualere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: constat.n. q respectu non iniunctarum pœnitentiarū nullus requireretur proprij iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter cōicatio thesauri. Cōicato siquidem mihi ab alieno Episcopo thesauro, corā Deo soluissem & coram proprio iudice non remanerē ligatus, quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam pœnitentiā. Quia igitur hoc est falsum, restat ut indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectitur dispensatio Ecclesiastici thesauri ad hoc, ut absolutio à pœna, sit efficax nō solū, quo ad Ecclesiā, sed ēt corā Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinē manifestatū usus thesauri ad usū indulgentiæ, uidebimus ex eo intentum. s. q indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum uiderent Doctores Ecclesiam absq; sacramētali medio remittere pœnas peccant confessis debitas, nec ab ecclesia instructi essēnt quō huiusmodi remissiones valerent, supponentes Ecclesiam absoluere à uinculo pœnitentiarum, in uarias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdā negātibus hunc Ecclesiæ militātis thesaurū: opinātibus absolutiones has in foro tm̄ militantis Ecclesiæ liberare à pœnitentijs, alijs non curantibus de hoc thesauro, putantibus ex ptāte data Petro posse Papā remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita q nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, alijs dicētibus, q absolutio seu (quod idem est) remissio efficaciā hēt ēt coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorū: quorū dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Hæc si quidem manifestans, q

pro

pro certo supponebatur ab omnibus essentia indulgentiæ, quod esset remissio, & ad inuestigandū ipsius efficaciam, tot cōcurrerunt opiniones multiplicatę ualde: quas nunc omitto, quia sat est proposito omnes conuenire in præsupposito genere indulgentiæ, scilicet quòd est absolutio seu remissio.

CAPVT VII.

¶ Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quod indulgentia respicit pœnitentiam iniunctam.

NON Parua præterea intelligentia opus est ad euidentiam habendam de pœnitentia, à qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentionem faciunt: Doctores autem ad iniunctas & nō iniunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam etiam sequutum se dicit diuus Tho. magnifacienda sit: quia tamen huiusmodi rei ueritas ex facto pendet, & in facto consistit, & sacri canones solum de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quod est absolutio à pœnitentia iniuncta. In Concilio siquidem Lateran. sub Innoc. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiam, & expresse post tempora indulgentiæ decreta, subiungitur, De iniunctis pœnitētijs indulta remissio nō excedat, in ca. quum ex eo. de pœn. & re. Vbi secundum textum & oēs Doctores episcopalis potestas dādi indulgentias, limitatur: quod non esset uerum, si indulgentia absolueret à non iniunctis. Nā si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentijs, & Episcopalis potestas est restricta solum quo ad iniunctas pœnitentias consequens est, quod respectu pœnitentiarū non iniunctarū non sit limitata episcopalis potestas: quod contra textū esse constat, obuiantē expresse indiscretis indulgentijs simpliciter & absolutè: & contra Doctores ex illo textu affirmātes limitatam esse Episcoporum potestatem circa indulgentias absolute. Quòd ēt patet in cap. nostro. eo ti. Vbi Archiepm dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec pōt responderi, quod restricta potestas e quo ad pœnitentias iniunctas intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniā restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdē quo ad minora, quāuis econtrario restrictio, quo ad minora, à fortiori refrænet à maiori. Sed plus est remittere iniunctas, q̃ non iniunctas: tum pp uinculum duplex ibi, & simplum hic: tū propter forum ecclesiasticum ibi, qui nō interuenit hic: igitur ex hoc, quod limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad non iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & nō iniunctas. Nec potest rursum dici, quod quia pœnitentia iniuncta est principalis materia indulgētiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniūctis infert prohibitionem ēt de non iniunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgentiæ principalis quidem, sed nō sola est pœnitentia iniuncta. Nam hæc ratio nullum infert intentum: & quòd rectè diffinita est indulgentia per iniunctam pœnitentiā, (utpote principalem materiā) & quod iniuncta pœnitentia sic est principalis materia indulgentiæ, ut ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoria: ac p hoc si indulgētiæ nō substernitur iniuncta pœnitentia, intelligitur nō substerni eidē pœnitentiā nō iniunctam, quod esset uoluntariū: quum nullo canone, nulla rōne fultum inueniatur, si indulgentia liberat ab utraque pœnitentia, quod non liberet ab una siue altera. Est ergo iniuncta pœnitentia & principalis & sola materia indulgentiæ secundū sacros canones intellectæ. Seruauit quoque Ecclesia multo tpe hunc stylū, ut exprimeret in literis relaxationē ab iniunctis pœnitentijs: tantū ut Durandus cū dixisset 4. senten. quod indulgētiæ tm̄ ualent, quantum sonant, subiunxit, Sonāt autem quod ab iniunctis pœnitentijs liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniūcta uel non iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia uerba iudicis sunt intelligenda secundū formam iuris: in iure autē solum fit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tm̄ pœnitentijs intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolutè. Expositio uero dicens, quod ly ab iniunctis pœnitentijs intelligitur subintellecta cōiunctione ēt (ac si diceretur ēt ab iniunctis pœnitentijs) nō est expositio, sed diuinatio: nam si liceret in textibus apponere ly, etiam, in suo text. subiectis essent diuinationi quandoque etiam cōtra textum: ut facilè patet discurrenti. Attestatur aūt sic esse intelligendum tōoe Ecclesiæ consuetudo in uicisti obseruantia consistens: dum Ro. Pon. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus pñsentibus quinque uel septē annos & totidē quadragenas de uera indulgentia. Exprimēdo siquidem tot annos, & totidē quadragenas, manifestat se loqui ut canones pœnitentiales loquuntur, taxantes pœnitētias p annos & quadragenas. Cumque de illis taxatis p sacros canones annis & quadragenis liberat illos procul dubio qd ad illos & illas sint obligati mōstrat ab iniūctis pœnitentijs tm̄ modo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, quod cōis forma indulgentiarum fit per tempora: puta dies, quadragenas, annū uel annos: quia sic taxatæ sunt pœnitentiæ i sacris canonibus. Nec obstat quod si plenaria īdulgētia: quia plenitudo etiam plenissima non mutat substantiā, sed auget quātitatē ipsius substantiæ, ut patet. Et propterea si pœnitentia, à qua liberat indulgentia, est substantialiter pœnitētia iniuncta, quātumcunque indulgentia sit plenissima, non liberat nisi ab iniuncta. Et aliæ quidē liberant ab iniuncta unius anni, uel tot annorum, aut dierū: plenissima aūt liberat à tota iniuncta, sicut per quam tā data indulgentia est (puta remissionē tertiæ partis) liberat à tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et si quæratur an intelligatur hic de pœnitentia iniuncta tā à iudice, q̃ à iure, an de iniuncta tantū à iudice: rñdetur quòd quum à iure nulli sit pœnitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicendo quòd liberat solum ab iniuncta, soluta est quæstio. Et probatur quod dicitur, quia ad pœnitentiā iniunctā ille, cui iniuncta est, tenetur: nullus autem tenetur ad pœnitentias taxatas in canonibus pœnitentialibus, nisi sibi specialiter imponātur. igitur pœnitētiæ illę nō sunt iniunctæ. Sed ecclesia sicut præsupponit hoīes egere remissione pœnarū debitarum pro suis peccatis, ita psupponit uerè pœnitentibus & cōfessis iniunctas esse pœnitētias secundū sacros canones, pēsata tñ qualitate personarū & alijs merito pensandis, & supponens illos esse obnoxios iniunctis pœnitentijs: dat illis indulgentiā seu remissionē iuxta formā canonū pœnitētialiū. Quocirca multum ueri simile ac rōni cōsentaneū est, ut ortum habuerit indulgentia à pœnitentiū uinculis quibus, olim alligabantur a cōfessoribus iuxta canones pœnitentiales: hinc. n. processit usque hodie, ut dictum est, indulgētia tot annorū & tot quadragenarū: hinc indulgētia absolutio est, quā à pprio iudice fieri iura testantur: hinc emanauit opinio illa, quāuis falsa, quod indulgentiæ solū ualent quo ad forum Ecclesiæ militantis: hinc solum est consonantia canonū. Cum his tñ scio, quod licet indulgentiæ tam pro uiuis q̃ defunctis sic sint secundū iura interpretandæ quum non sint melioris cōditionis defuncti, q̃ uiui, quo ad cōsequendas indulgentias (imo sint deterioris, quia ad eos nō perueniunt nisi p suffragia) si tñ Papa daret alio modo indulgentiā. s. non solū ab iniunctis, sed ēt à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis. dicendū secus esset: pōt. n. absoluere à pœna debita licet non iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Verum aūt hactenus Pontifices sic dederint indulgentiā, nescio. Si. n. uerum est, quod Petrus de Pal. refert (quod ēt Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubilæi expositione refert) non ex litera, sed ex intentione Papæ illius. s. Bonifacij 8. habetur, quòd non solum ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare p illam indulgentiam plenissimā. Sed uereor, ne Bonifacius nō ut Pontifex, sed ut doctor & illius opinionis sectator, illa dixerit uerba. Nec inconueniens ipsum ut doctorem minus bñ dixisse: quum ēt dixisse referatur ab eodem ibidē, quòd indulgentia illa liberabat ēt à notis. quod constat nō nisi ex toto ē posse bene intelligi, perspecta illa Iubilæi extrauagante. Quo circa propter huiusmodi, quæ ex literis non constant apostolicis, nō est recedendum à iuris tramite recto, quo cōfessor iniungere debet pœnitentiam, etiam si ipsemet ut minister indulgentiarum absoluturus sit eundem pœnitentem plenariè à pœna.

¶ Ad id uero quod ex forma plenariæ absolutionis obijcitur, dicitur quod ex anthoritate talis formæ quicquid sit, pōt dupliciter exponi. Primò, ut intelligatur edita secundū opinionē illā ualde, ut uidetur, communem. s. quod indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirū alicui uideatur si Ecclesiæ ministri informis hmōi utantur opinatis: quum in præfatione cōi utatur ecclesia opinione dicentium cœlos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cœlos inseruit dicens, Maiestatē tuā laudant Angeli, adorantque dominationes, tremunt potestates, cęli cęlorumque uirtutes, ac beata Seraphim. Et quod cū formitudine aliqua utantur Ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuatur ex eo, quod ibi opponitur, quantū se extendunt claues Ecclesiæ: titubantis. n. sunt uerba hæc. Secūdo, quod intelligatur ex meritis indulgentiæ: ita quod restitutio ad puritatem baptismalē non intelligitur fieri simpliciter, & absolute, sed quantum est ex parte indulgentiæ. Præsumit enim Ecclesia arbitratas ac iniunctas esse uere pœnitentibus & confessis condignas pœnitentias: ac p hoc absoluendo ab iniunctis, præsupponit se absoluere ab oībus pœnis illi debitis, & consequenter restituere innocentiæ baptismali. Et hoc sic esse intelligendū attestatur: quia proculdubio præsupponit in hac forma Ecclesia pœnitentē esse cōtritū de oībus uenialibus: alioquin restitutio ad puritatē baptismalē locū non haberet. Et quia utraque pñsumptio est facti, & tenet se ex parte pœnitētis: tñ forma illa efficax quātū ex parte est indulgētiæ, si fiat in pœnitēte bñ disposito p iniūctas pœnitētias, etsi ea simpliciter & absolutè inueniatur. Et ab effectu suo deficere potest, si de facto pœnitēs non requisita oīa ad hoc, ut absolutio ab oībus iniūctis, sit absolutio ab oībus simpliciter debitis pro peccatis pœnis hēat: quod tūc accidit, quia non est p susceptas cōdignas

gnas pœnitentias dispositus. Quæ indispositio pœnitentib. merito imputatur, nisi ob communem pœnitentiũ imperfectionẽ, condignæ non danẽ secundum sacros canones pœnitẽtiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione sua reportare cõmodum indulgentiarũ: ut s. ualeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas pœnitentias: non enim debẽt æquiparari illis: qui condignas acceptarunt secundũ sacros canones pœnitẽtias: quorũ miserta mater Ecclesia indulgentiæ leuamẽ illis cõtulit. Et meritò, qa iam sponte susceperãt peragendas hic condignas pœnitentias: quod constat nõ amplecti a modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitẽtia sufficit. Consonat aũt hæc doctrina Eccle Rom. consuetudini: quum in illa uiua voce, indulgentiæ concedantur apposita semp clausula ista, uidelicet in forma Ecclesiæ consueta: cõstat enim quòd forma ecclesiæ non potest melius interpretari quàm forma ecclesiastici iuris secundum quam clausula hæc nõ solũ denotat ly, verè pœnitentibus & confessis, sed & ly, ab iniunctis pœnitẽtijs. Et confirmatur: quia consentaneũ rõni est, ut iudex ecclesiasticus iudicet nõ nisi de delatis ad suũ iudicium, & nõ de reiectis ab eodẽ se impediat, illa.n. quæ ad ecclesiasticum forũ nõ sunt delata (qualia sunt peccata non cõfessa) rõnabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: ut sicut non ligat nisi pro cognitis in foro ecclesiæ: ita non absoluit nisi à cognitis in eodẽ. Oblata præterea ad forũ ecclesiasticũ per confessionem, & a iudice minori pœnitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partẽ pœnitentiæ in foro ecclesiastico uidentur, præsumit.n. ecclesia confessores ritè arbitratos iudicasse pœnitentes esse sibiipsis relinquẽdos, quo ad reliquũ satisfactionis, ac p hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fori nõ se amplius impedit de illis. Quo fit, ut sicut ad ecclesiasticũ iudicium non reddit reliqua satisfactio quo ad uinculũ, ita non redeat quo ad absolutionẽ: ut pariligandi soluendiq; ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantummõ pœnitentia ecclesiastica indulgentia de iure cõi liberat tam uiuos, q̃ defunctos: idem est.n. q per indulgentiã uiuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, ut patet ex dictis. Et sic ualet quantum sonat sanè intellecta secundum formam iuris: unde nulla fraus ab ecclesiæ ministris in his committitur, si aliter quàm secundum iura intelligant multi indulgentias, & sic illis utantur, & conseq se illas credãt: nullã siquidem noxiam opinionẽ permittere quid nocet? At si dixerit quispiam, cum hodie non iniungantur frequenter pœnitentiæ indigentes tanto tpe, uanus erit accessus ad indulgentias: respondetur q propterea non est uanus: quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ: quæ sunt factę in peccato mortali: quæ etsi in foro ecclesiæ exolutæ erant; non tñ in foro Dei: & propterea per indulgentias remittuntur, utpote iniunctæ, & nõ adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicẽtiũ indulgentiã ad iniunctas & nõ iniunctas pœnitẽtias se extẽdere, vera est quãtũ est ex efficacia populi cõuenire indulgẽtiæ: nos aũt dicẽtes indulgentiã remittere pœnitẽtias iniunctas tñ, uerum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

Ab iniunctis tantũ pœnitẽtiis liberat indulgẽtia tã defunctos, quã viuos.

CAP. VIII.

¶ Responsio ad quæstionem de indulgentia causa, primo propositam in capite quarto.

AD difficillimam autem quæst. de cã indulgentiæ propositam, etsi rñdere quamuis temerarium forsan censebitur, dicendum tñ est rõne duce quid sentiendum est de illa: oportet.n. & ecclesiæ prædicatorẽ saluare, ut uera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendũ est igitur ad qõnẽ, q non quęcunque cã sufficit ad indulgentiã dandam, sufficit ẽt ad quãtãcunq; indulgentiã dandã: ac p hoc indulgẽtia data sine legitima cã ad dandã tantã indulgentiã non ualet quo ad quantitatẽ, in qua excedunt limites legitimę causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò authoritate Concilij Latera. sub Inn. 3. ut h̃r extra, de pœ. & re. c. cũ ex eo. p indiscretas & superfluas indulgentias eneruat pœnitẽtialis satisfactio. Ex hoc.n. habeo, q indulgẽtiæ indiscretæ & superfluæ nõ adimplẽt satisfactionẽ pœnitentialẽ, sed eneruãt: nisi qs adeò desipiat, ut idem putet adimplere & eneruare, q cõstat esse cõtraria. Et quũ cõstet, q proprius fructus indulgẽtiæ est adimpletio satisfactionis pœnitentialis: cõsequẽs necessariò est, ut p indiscretas superfluasq; indulgẽtias (q procul dubio sunt illæ q ex quacũq; pia cã fiũt magnæ ualde) nõ cõsequar pœnitentialẽ satisfactionẽ a nobis debitam, adimpletã esse pro nobis a Chro & Sanctis: nam si p indiscretas hmõi indulgẽtias hoc cõsequeremur, nõ eneruaret, sed adimpleret pœnitẽtialis satisfactio. Sed dũ indiscretè hmõi indulgentiæ infructuosæ sunt secundũ ueritatẽ ad satisfactionẽ pœnitentialẽ adimplẽdã, & pœnitentes putãto sibi eas pdesse, omittunt satisfactionẽ pœnitentialẽ, eneruatur in ueritate pœnitentialis satisfactio: ut sacer canõ dicit. Probatur idẽ secũdo authoritate Clemẽ. 6. in dicta extrauagãte, unigenitus qñ dicit, Et proprijs & rõnabilibus causis nunc p totali, nũc p partiali remissione pœnæ tpalis, &c. ut allegatũ est in c. 4. Si.n. nõ solũ rõnabiles, sed ppriæ sunt causæ nũc totalis nũc partialis remissionis, sequitur manifestè q non sunt cões oẽs causæ indulgentiæ ad totalẽ & partialẽ remissionẽ, sed aliqua pia cã est propria & rõnabilis cã partialis remissionis, quę non est totalis: alioquin non esset cã propria remissionis partialis, sed cõis partiali & totali: cuius oppositum literæ Apostolicæ sonant. Probatur tertiò rõne idem. Legitima cã in indulgentijs requiritur secundum oẽs ad saluandam intentionẽ Christi & Sanctorum: ut s. applicentur consequentib. indulgentiã passiones Christi ac Sanctorũ: ac si pro istis ex intẽtione specialiter illas sustinuissent: sed intentio Chri & Sanctorũ non saluatur ex quacunque pia cã quo ad quantamcunque quantitatẽ: ergo non quæcunq; pia cã sufficit ad quantamcunque indulgentiã. Probatur minor: quia intentio Chri fuit pati p ecclesia in communi: est enim passio Christi cã uniuersalis: intẽtio quoq; Sanctorum fuit pati ultra propriam expiationem p ecclesia. Est.n. eiusdem rõnis quo ad hoc, q est esse communẽ, passio Sanctorum cum passione Christi: quia passio Sanctorum est consummatio passionũ Christi, testante hoc Apost. ad Col. 1. dicente. Adimpleo ea q desunt passioni Christi in carne mea, p corpore eius quod est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesiæ quo ad passiones Christi & Sanctorũ ab Augu. super Psal. 61 dicẽte ex hoc loco: Tñ ergo patens, quantũ ex passionibus eius inferendũ erat uniuersæ passioni Christi: ad cõem hãc quasi remp. quisq; pro modulo nõ exoluimus quod debemus, & pro posse uiriũ nostrarum, quasi canonem passionũ inferimus: passionum plena passionũ non erit, nisi quũ seculũ finitum fuerit. Quãuis quo ad passionẽ Chri ex infinitate psonæ patientis sumi probetur, & ex authoritate Ioã. in 2. c. primæ suæ can. dicẽtis: Ipse est propitiatio p peccatis nris, non aũt pro nostris tñ, sed & pro totius mundi: constat.n. q propitiatio pro peccatis totius mundi excedit oẽs pœnas debitas a consequentibus indulgentias. Ex quibus haberi facile potest, intentionem Christi & sanctorũ quo ad pœnas in thesauros reconditas esse, sicut bonum cõe ecclesiæ: ac per q currãt cursu boni cõis, cõstat aũt q bonum cõe dispensandum suaptè natura est: dispensatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitum, ita contiatiatur in commensuratæ distributioni: dispensationis siquidem rõnem absque mensura intelligere nequeo. Est igitur intentio Christi & Sanctorũ, ut passiones suæ nõ pro libito applicentur huic, uel illi, sed iuxta mẽsurã opportunã ad finẽ ecclesiæ dispẽsentur huic, uel illi: sicut in reliqs cõitatibus cõium bonorum dispẽtatio ex mensura opportunorũ ad bonũ, quod est finis illius cõitatis, sumitur. Constat aũt manifestè, q nec omne opportunum ad bonũ ecclesiæ est æquale, nec ecclesiæ finis exigit æqualiter quodcunq; opportunum ẽt unum & idem diuersis temporib. ut patet, nisi igitur iuxta mensurã opportunitatis, seu opportunorũ ad ecclesiæ bonũ applicentur passiones in thesauro ecclesiæ reconditæ, non saluatur intentio Christi, & Sanctorũ. Et si adiũxeris, q natiæ mensuræ opportunorũ ad ecclesiæ bonum, non nisi pia cã respondet, per speciẽ sq. non qualibet pia cã sufficit ad quantamcunq; indulgentiam. Et confirmatur: quia dispensatio credita est Petro, & successoribus tñ ita debet dispensationem factã ab ipso Christo: omnis.n. Christi actio, nostra est instructio, immo sic agendo formã instituit nostrarum actionũ. Constat aũt, q Christus eundem thesaurum dispensat cõmensuratè iuxta concurrentes cõditiones cãrum mediarũ: ut patet ex differenti dispẽsatione eiusdẽ p sacrm Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & p sacrm pœnitentiæ, quo nõ tota pœna soluitur: ergo ipsius uicarium cõmensuratã quoq; applicationẽ dicti thesauri credita esse, rõnabile est. Et est ratio probabilior hæc id, quãto actio sacralis eminẽtior, & efficacior cã media est, q̃ actio iurisdictionalis, qua detur indulgentia. Et confirmatur tertio: quia constat prælatos oẽs ecclesiæ nõ nisi ministros & dispensatores esse: tota igitur eorũ potestas supra thesaurũ ecclesiæ intra limites dispensatiuæ potẽtię clauditur. Ex quibus habemus, q non saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispensando applicentur passiones in illo reconditæ huic uel illi.

¶ AD OBIECTA Autem in oppositum, dicimus, quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ extremi sunt, cõtra quos diuus Thomas processit quia causa indulgentiæ nõ est propria cã remissionis pœnæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis pœnæ est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes aũt omnem legitimam causam indulgentiæ, esse legitimã cãm quãtæcunque indulgentiæ, extremi quoq; sunt, contra quos pcedimus. Media aũt uia est opinari, q causam indulgentiæ oportet esse legitimam cãm tamen dispensatiuam: ita quod cã indulgentiæ,

quia

bilitet & cōsequenter loqui dēt, ideò enim bona tantorum Doctorum venia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgentiæ uerbis, & antiqore, ut apparet mihi doctrina, q tempus nere pœnitentiæ, & tps confessionis est unum, & idem ad capescendam indulgentiam, quamuis diuersa rōne necessariū, qa uera pœnitentia exigitur ex diuino & humano simul iure, cōfessio aūt exigitur ex humana tm authoritate: qa. f. statota est sic indulgentiæ forma ab Ecclesia, vñ Papa dare posset indulgētiam absq; actuali confessione. Dicete aūt q forma indulgentiæ intelligitur de confessir non secundum formam iuris, aut præceptum Ecclesiæ simpliciter & absolute, sed anno illo volūtarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ea rōne hoc emanat. Nec sueda peterāleundi sunt aute detrahentes huic, quamois ergua vigiliæ, uanitatis eam accusantes, eo q cras existimantes, quæstum pietatem, apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi pœnitentias, confessisq; anno illo modo verè pœnitentes sint conferti obunebunt. Audiant hi primum, non stulta fuisse tantillum laborem, si occasionem tam fructus Christiano populo cōtulerit: neq; n. ea scripsimus rōne, ut alios dirigeremus, sed inter certa ambiguaq; discernere fas fuerit. Percipiant deinde, pias deuotasq, fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas cōdignas secundum sactos canones confessoribus pœnitentias, vt nel indulgentiæ grata ex passione Christi: & Sanctorum soluāt Deo pœnitentias, quas prompto animo à scipsis peragēdas postulauerūt, atq; susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto autea pœnitentium Patrum secula.

¶ Et hæc de indulgentijs dicta secundū proprij ingenioli vires, saluo aliorum melius sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S. D. N. Leonis X. quinto: ætatis uero mex 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti, viginti septem Quæstionum Opusculum.

TRACTATVS DECIMVS SEXTVS, De indulgentijs, in sex Quæstiones diuisus.

QVAESTIO. I.

¶ *De thesauro indulgentiarum.*

VTRVM Indulgentiæ Ecclesiæ fiāt de thesauro meritorū Christi, & sanctorum. Et videtur, quòd nō. Primo, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio usq; ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

¶ Et sequitur vlterius, quod omnes negant, scilicet quod concedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

Secundo, quia sic uirtute clauiū nō fieret absolutio, sed trāslatio operum contra uerbum Christi, Quodcunq; solueris. Et vlterius idem per claues ageretur, quod de facto fit: quia si sunt opera Sanctorum in thesauro Ecclesię non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertio, Nulla Sāctorū opera sunt relicta irremunerata: ergo Antecedens probatur, tum quia non sunt cōdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc super erogationis non remunerarentur in Sāctis sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora nō. Et si dicas, quod eadem opera sunt etiam in ipsis Sanctis remunerata: ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quarto, Nullus sanctorum sufficienter impleuit in hac uita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundās, ergo nihil reliquerunt pro indulgentijs. Antecedens probatur primo p illud Christi, Quū feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite, Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis nō ultra, sed citra fecisse intelligitur. Secundo, p illud Matth. 25. quod sapientes virgines noluerunt cōicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertio, omnis Sanctus debitor est Dei diligendi quantum pōt, imo vl tra quam potest. sed nullus id fecit aut potuit ergo. Quarto, Sācti per Martyrium (quod est opus perfectissimum) nō faciunt vltra quàm debent, imo uix faciunt quod debent, ergo multo minus in alijs operibus plus fecerunt quàm debuerunt.

¶ Quinto, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

¶ PROBATVR quoq; idē authoritate Sāctorum. Primo Augus. omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui confitentur debita, non superabundant ergo.

¶ Secundò, authoritates Hieron. tractantis contra Pelag. illud, Beatus uir cui nō imputauit Dñs pctm̄ infra, pro hac orabit oīs Sanctus in tpe opportuno. Quo est Sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non sanctus. Itaq; sancti p orationem & confessionem suæ impietatis merentur sibi nō imputari pctm̄.

¶ Tertiò, Aug. li. 1. retra. c. 19. Oīa mandata implentur, qñ quicquid non implentur, ignoscitur. Negat enim sanctos implesse pfectè mādata Dei, dicens magis ignoscente Deo quā implēte.

¶ Quartò, August. confes. lib. 9. Væ hominum uitæ quantumcunq; laudabili, si remota misericordia iudicetur: iuxta illud Iob: si etiam iustum quippiam habuero, iudicē meum deprecabor.

¶ Quintò, secundum Aug. nullus sanctus in hac uita sine peccato fuit iuxta illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶ Et si dicatur q sanctis bñsibus aliquod ueniale potuerunt plura facere, q̄ debuerunt: contra, Opus bonum optimè factū est veniale pctm̄: ergo sp minus q̄ debuerunt fecerunt, & peccauerunt. Antecedēs est ea Aug. ubi supra, Oīa mādata implent, &c.

¶ DEINDE arguitur, q dato q sint superflua sanctorum merita, nō prodessent: quia unusquisque propriā mercedē accipiet secundū propriū laborē, nō secūdū aliena, ut ad Rom. 3. dī. Nec digne ab ecclesia expenderentur: quia solutio pœnæ est vilissimū ecclesiæ donū. Nec piè ecclesia ageret relaxādo pœnas: castigare enim alios potius est pietatis, quam remittere pœnas.

¶ DENIQVE probatur, quòd merita Christi non sint thesaurus indulgentiarum. Primò, quia assertio illa est sine authoritate Scripturæ. Et si afferatur authoritas Ro. ecclesiæ remaneret periculū exponendi ecclesiā hæreticorū irrisioni: dum nō possemus reddere rōnem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundò, quia locum habent primò inductæ rōnes et hic, scilicet quod indulgentiæ non essent indulgētiæ, sed satisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales satisfactio eneruatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter claues non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere claues non soluere: si soluunt totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertio, quia insignis fieret irreuerētia meritis Christi, si solū p pœnæ relaxatione expenderētur, cū ipse per ea fuerit exemplū omnium martyrum, uilissimum quippe est remissio pœnæ.

¶ Quarto, S. Tho. & Bonauen. dicunt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multo meliora bona, quàm opera nostra bona, constat: ergo quod meliores sunt indulgentiæ quam nostra opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omissis omnibus indulgentiæ sectandæ sunt, s. Christi merita.

¶ Quinto, Consulitur cōiter a doctorib. quod post indulgentias nihilominus sit ieiunandū: quia nemo scit utrū odio, uel amore dignus sit. Tunc sic, aut ista suia est impia in Deū & ecclesiā: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarū. Primò, qa sic claues ecclesiæ nihil facerent certi: quod est blasphemia: & indulgētia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgētiā ex meritis Chri & sctōrū deberet quiescere ab operibus suis. Secūdò, qa si p indulgētias impēduntur merita Chri & adhuc incertus sum de remissione peccatorū, aut credo opera Chri applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionē, aut dubito. Si credo, iā nō est amplius ieiunādū: quia non debeo mea opera meliora putare, q̄ Chri opera. Si dubito, qd hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa nō sunt thesaurus indulgentiarū, aut indulgentiæ pferendæ sunt oībus operibus diuinorū pceptorū, ut iniuria fiat meritis Christi. Sextò, quia ipsa appositio meritorū & sanctorū minus cōsonat, quasi merita Christi nō sufficiant.

¶ Septimò, Nulli dat gratia contritionis, qn simul ei dētur merita Christi, ergo sine indulgētiis hēt quis thesaurum meritorū.

¶ Octauò, Si meritū Christi est thesaurus indulgētiarum: ergo remitteret mortē eiusq; pœnas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmius: tū quia potens est remittere pœnā æternā.

¶ DEMVM arguitur, Si absoluere in indulgentiis est dispensare thesaurum Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipuè ab excommunicatione, quando quis particeps fit meritorum Christi & ecclesiæ.

¶Præterea, Si absoluere in indulgentijs est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

¶ Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.

¶IN OPPOSITVM Est sententia sacrorum doctorum. ¶Ad euidentiam huius quæstionis monstrãdũ est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum: & qua rõne hoc notum sit, & quid sit, & pp quid sit. Et quidẽ merita Christi & Sanctorũ esse thesaurũ & indulgentiarũ, authoritate apostolica tenemus, in extrauagãti siquidẽ. Clemẽtis sexti de pœn. & re. unigenitus dr de thesauro meritorũ Christi. Quẽ quidem thesaurum p beatum Petrum cœli clauigerum, eiusq; successores suos in terris uicarios cõmisit fidelibus dispensandũ: & proprijs rõnabilibusq; causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam gñliter q̃ specialiter prout cũ Deo expedire cognoscerent: uerè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidẽ thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorum merita adminiculũ pstare noscuntur. Hæc ibi: post multa de superabundantia meritorum dicta. Est aũt ex duobus huius decretalis authoritas pensanda. Primò, ex decretis dist. 19 in canonicis: ubi epistolis decretalibus Romanorũ põtificũ primus authoritatis locus post sacram scripturã decernit: & ibidem ca. t. ubi extrauagãtes apostolicæ defendunt. Secundò. ex eo, q̃ de vna parte sacri pœnitentiæ. s. satisfactione docet: constat nãq; extra de hæreticis, ad abolendam nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Ro. Ecclesia facit & prædicat credendum est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum sic esse. Nec somniauit ut finxit sibi Ro. Ecclesia thesaurũ illũ indulgentiarũ, sed ex scripturę sacrę authoritate, certaque inde rõne sacrorum doctorum sententia pbata id habet.

Meritũ a satisfactione diuersũ est.

¶Ad cuius clariorem notitiam dña inter meritum & satisfactionem præhibẽda est. Meritum cõdigni (de hoc enim sermo est appellatur opus. ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita q̃ debet sibi illa iuxta illud Apostoli, Bonũ certamen certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi Dñs in illa die iustus iudex. Satisfactio aũt appellatur uoluntaria solutio pœnæ: tunc. n. debitor pœnæ facit satis iustitiæ, quando debitam pœnã exoluit: adæquando. n. solutionem debito, satis proculdubio facit. Nec meritum & satisfactio adeo a se inuicẽ elongantur, vt non coeant sępè in vnũ idemq; opus: nã de operibus ex charitate pcedentibus loquendo, quãtum hẽt opus bonitatis, tñ hẽt meriti: & quantum hẽt mali pœnæ, tñ habet satisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonum est meritorium: idemq; ut est pœnale est satisfactorium. Hæc est formalis dña inter meritum & satisfactionẽ. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum. nõ excedit personam quæ meretur solo Christo excepto, nullus. n. põt mereri fęlicitatẽ æternã alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et rõ assignatur, quia gratia Christo data, est gratia capitalis seu uniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritum. n. Christi, & non aliorum per sacramenta cõicantur nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunquid Paulus crucifixus est p uobis aut in nomine Pauli baptizati estis? Satisfacere autem potest unus pro altero, ut patet quum unus implet sacialem pœnitentiam pro altero. Et ex hac dña prouenit, q̃ sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercem suam in ipsis sanctis: qm ipsis solis profuerunt: quatenus uero satisfactoria fuerunt, primũ quidem soluerunt debitã pro illorũ peccatis pœnã: deinde si plus pœnalitatis habuerunt, q̃ pœna ipsorũ peccatis debita exigeret, remansit illud plus tãquã ipsis sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod à quibusdam uocatur irremuneratum in ipsis Sãctis, non pp defectum diuinæ largitatis, aut operis, aut ipsius Sancti, sed propter excellentiã ipsius personæ, quæ superabundanter passa est uoluntariè. Ex eo nanq;, persona patiens non hẽt propria pœnarum debita pro peccatis, prouenit q̃ satisfactiones superfluæ non sunt in ipsis remunerati. seu rectius loquendo nõ possunt in ipsis habere effectum solutiuum. Et qm cõstat Sãctos multos multo plus passos, quã ex peccatis suis debuerint par, cõsequens est, ut multa satisfactoria remãserint superflua ipsis Sanctis. Patet aũt Sãctos satisfactorię plus exoluisse quã debuerãt p peccatis suis. Tũ quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (qa nullũ pctm cõmisit) & tamen satisfactoria multa subijt: eius. n. uita cunctas illustrauit Ecclesias: & de ipsius dolore scriptũ est: Et tuã ipsius aĩam pertransibit gladius Iob, quoq; testat c. 7. Vtinã appenderẽtur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Et quis est tã mentis inops, ut dicat Laurentiũ, Vincẽtiũ, reliquosq; tãta passos martyres, oĩbus illis pœnis indiguisse. ut satisfacerent p pœna peccatis suis debita? Si pfluunt ipis multa satisfactoria Sãctis vltra ingens pelagus supfluẽtis satisfactionis Christi, qui pro totius mundi peccatis, ut Ioannes Euangelista testatur, satisfecit: vt ęc ex hoc patet, q̃ si totus mundus post oĩum peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactione Christi euolaret ad cœlum, & si contra, q̃ tãta hoĩum multitudo dãmnata indignam se reddens Christi satisfactione, supfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorũ quatenus satisfactorię superfluis, thesaurum indulgẽtiarum constitui intelligito, si non uis errare. Et quidem q̃ huiusmodi opera Christi & Sãctorũ satisfactoria remanserint, declaratum est: q̃ uero remanserint pro nobis, & quod remanserint dispensanda p militantẽ Ecclesiam, manifestari oportet.

multa merita Christi, & sanctorũ supfluerũt q̃ nobis cõmunicata pro nobis satisfacere possũt.

¶Et primum, scilicet q̃ ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, ut nobis cõicãtur, pro nobis satisfacerent tãq̃ si ipsi Sancti uiuentes ea intentione fecissent, ut pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tũ ex eo q̃ nõ inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debẽt: essent aũt vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (q est satisfacere) essent priuata, non per accidens, puta qa desunt hi, in quibus fructificet p se: quia scilicet suapte natura oĩa satisfactoria supererogationis esse infructuosa: quia nec in ipsis operãtibus, nec in alijs effectũ habere possent, eo ipso q̃ satisfactoria superogationis sunt. Tum quia unitas Ecclesiæ exigit, ut q̃libet suorum ciuiũ, q̃ possunt esse utilia reipublicæ Christianæ, ordinata à Spiritusancto Ecclesiã regente, sint ad utilitatẽ ipsius Ecclesiæ. Cõstat aũt satisfactoria superogationis posse ad utilitatẽ Ecclesiæ cedere: ut patet ex eo, q̃ per propriã intentionẽ ipsorũ Sãctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciẽdũ p isto uel illo Ecclesiæ mẽbro debẽte satisfacere pro suis peccatis. Consentaneũ igitur rõni est, q̃ hæc satisfactoria supererogatiuẽ facta à Sanctis, ad utilitatẽ aliorũ membrorũ Ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas aũt propria eorũ est satisfacere p alijs, ex quo pro his, qui fecerunt, satisfacere non pñt, dixi aũt utilitas propria: quia non ex communibus, sed proprijs iudicandũ est de rebus. Tũ maxime, qa Paulus Apostolus, ad Col. 1. hoc de suis satisfactorijs testatur dicens: Gaudeo in passionibus pro uobis, & impleo ea, q̃ desunt passionũ Christi in carne mea pro corpore eius, qd est Ecclesia. Vbi clare uidere potes, intensionẽ adimpleotis in ppria carne passiones deficiẽtes passionis Christi ad cõficiẽdã mẽsurã à Deo definitã p Ecclesia. Idẽ aũt est iudiciũ de Paulo & alijs Sãctis. ut ex Aug. sup Psal. 68 exterẽte dictã Apostoli sententiam, patet. ¶Secundũ aũt. s. quod thesaurus iste meritorum, ut satisfactoria sunt dispẽsandus sit per summum Pontificem, facile manifestatur: qm cõe omni Reip. est, ut illius princeps dispensatur sua communium bonorũ illius Reip. nam sine omni contradictione, cui cura credita est ipsius Reip eidẽ quoq; credita intelligitur dispensatio eorũ, quæ ad cõe bonum illius spectant. Huiusmodi aũt satisfactoria constat esse velut bona quędam communia ipsius Ecclesię ius pote pro ipsa facta & relicta, ut patet ex dictis. Consequens igitur est, ut ad eum qui totius ecclesiæ curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti ecclesiæ, ideo ad solum Rom. Põtificem spectat dispensare, non pro libito donare thesaurum illum. Et qm per indulgẽtias remittitur pœna temporalis debita pro satisfactione peccatorum (ut dicta extrauagans dicit) nec Papa potest illã remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorũ ad istũ, cui remittit, iõ apostolica sedes in dicta extrauagãte, & sacri doctores theologi Spiritusſancti lumine illustrante concludunt, & rõnabiliter, dictum thesaurum dispẽsari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatẽ Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, q̃ indulgentia absoluendo hunc à tanta pęna pro suo peccato debita, applicat illi tñ ex dicto thesauro, de satisfactorijs quantum æquiualet tãtæ pęnæ, quæ relaxatur, & simul fit opus misericordiæ, remittẽdo huic pęnam: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionẽ aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de cęlo per imitationem: quoniam uniuersæ uiæ Domini misericordia & ueritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

¶AD PRIMAM obiectionem in oppositum dicitur, quòd indulgẽtia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nã secundũ q̃ est absolutio & remissio pęnæ, sic iudicis actus est, & dr. secundum uero q̃ est applicatio satisfactionis ad hũc, sic dispensatio est & dicitur: & secundũ q̃ efficit exolutionẽ pęnæ apud diuinã iustitiã per applicatam satisfactionẽ, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respondetur: q̃ indulgentia, ut respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis ut respicit diuinã iustitiã, fit solutio usque ad minimũ quadrantem. Est enim solutio, sed nõ ad hoc, & istud est maximæ gratiæ, quòd soluatur debitũ meũ non a me. Nec

hoc

hoc est mirum, aut nouum in mysterijs ecclesiæ: quum etiã in Baptismo omnia donari gratiosè concedamus, eodẽ modo, scilicet ut omnia soluantur, non per Baptismũ, sed per Christi meritum, quod illis per Baptismũ communicatur. Celerius dicam. Tanto uinculo iunxit Deus insluuium misericordiæ, ut peccatis nostris parcere sic uoluerit, ut eū per unigenitũ suũ Filiũ suæ iustitiæ satisfieret pro nobis. & hoc abũdantioris gratiæ fuit, ut non solùm debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secũdum diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum, gratiæ, ac misericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiam solutio per Christi & sanctorũ merita satisfactoria. Argumentum uerò procedit, ac si hæc duo essent incompossibilia: quę, ut dictũ est, se consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ: ut ex dictis clarè patet. Ad ulteriorẽ uerò sequelam (scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicimus quòd nec apparentiam habet. Et quũ probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur quòd ad bonũ sensum admittẽdo, quòd Papa dando indulgentias satisfacit p alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionem: hinc etiã nulla ratione apparẽti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est.n. applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo; sicut aliud est uolare, & aliud sedere.

Bona sanctorũ opera tãtum ut satisfactoria sanctis supererogauerunt.

¶Ad secundam negatur, quòd sic uirtute clauium nihil fiat: fit nanque non solum applicatio operum sanctorum ad istũ, sed & absolutio istius a pœna pro peccatis suis debita: sicque & uerbũ Christi, quodcunque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, q sic uirtute clauium nihil fieret: nisi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorũ, si sunt, nõ relinquuntur a Spiritusancto otiosa, respondetur, quòd huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro ecclesia, & nõ determinate pro hoc uel illo: & iõ non operantur in hunc uel illũ particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo uel eius uicario ad hunc uel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt communia, nec sunt otiosa: quia ad hoc suapte natura sunt ordinata, & applicata, ut non aliter operentur.

¶Ad tertiam de operibus sanctorũ irremuneratis, dicitur q cõmunicando in abusu uocabulorũ, hoc est, accipiendo irremuneratũ, prout sumitur a sic dicentibus, hoc est nõ sortita suum fructũ in ipsis sanctis. Sic inquã loquendo respondendum est, q opera bona sanctorũ dupliciter sumi possunt. s. ut meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, uel ut satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerũt, nõ sunt remunerata in ipsis sanctis: sed relicta sunt remunerãda in nobis. Et contra hoc probationes non militant, Non prima. s. non sunt condignæ passiones huius temporis: qa de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, ut sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem respicit opera & passiones ut sunt ex charitate, seu gratia Dei: Non secunda, s. Deus præmiat ultra condignum, tũ quia de præmio operũ ut sunt meritoria, intelligitur snĩa illa: tũ quia non ex defectu largitatis pmiãtis, sed ex excellentia sancti operantis prouenit, q opus suũ ut satisfactoriũ non remuneratur in ipso sancto, hoc est non satisfacit pro ipso: qa ipse non est debitor pœnæ pro qua satisfactio fit. Non tertia. s. quòd opera supererogationis nõ remunerantur in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. quia opera supererogationis ut sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: iuxta uerbũ Samaritani, Quodcũque supererogaueris, ego cũ rediero, reddam tibi. Sed inquantum supererogant pœnalitates, sic propter ipsorum sanctorũ excellentiã non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens sequi, sed oĩa consonare. habet.n. rectæ rationis ordo, ut quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluendo quod nõ dẽt, non pro se sed pro alio soluat. Nec ex hoc, q diximus eadẽ opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorũ opera irremunerata in ipsis. Nã quũ dr quædam esse sanctorum merita relicta irremunerata, nõ fit distinctio operũ, quasi quædã fuerint eorũ opera remunerata, & quædã alia relicta irremunerata: ut argũ interpretatur & malè. sed fit distinctio conditionum etiam unius & eiusdẽ operis. Et est sensus, q opera sanctorum inquantũ sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: inquantum uerò sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata, quantũ ad illud pœnalitatis quod supererogauerũt. Vbi patet absque cõtrouersia omnia cõsonare.

¶Ad quartã dr, quòd uir sanctus potest iudicari dupliciter: primò inquantum operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorũ impleuit sufficienter in hac uita mandata Dei. Alio mõ inquantum operatur ex gratia diuina, & inexistente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficiẽter impleuit mãdata Dei in his q obseruasse eos laudamus. Et si cõtra hoc probationes assistẽtia afferantur, rñdetur & ad primam dicitur, quòd si uerba Domini integrè afferantur, monstrant oppositum. uã Dominus dicit, Quũ feceritis omnia quæcunque præcepero uobis, dicite: Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi, uides, q dicendo: Quod debuimus fecimus, mõstrat eos implesse: nã lata sufficienter, alioqn nõ fecerũt quod debuerũt: nã debuerunt sufficienter implere. Non est autem uerum, seruum qui fecit quod debuit inutilem extra fecisse: qũ si extra fecisset, iã non fecisset, quod debuisset: Sed uerũ est, q ut sic nõ supererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui.n. non facit nisi quod debet, inutilis dicit. Vnde ex ista authoritate nihil aliud habetur nisi q sancti ex hoc, q impleuerunt præcepta Christi, non supererogauerũt: cũ quã stat, & q sufficienter mandata Christi implere potuerunt & supererogare, ut sic non solum fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Dñi. Ad secundam dicitur q oleũ, quod sapientes uirgines timuerunt sibi non sufficere, ad meriti consequentiã spectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quod falsum esse constat præceptum de Deo diligẽdo obligare hominem plus q̃ possit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deũ, præcepisse aliquod impossibile. Falsum quoque est sub præcepto de Deo diligendo, cadere q homo diligat quantum potest: intelligendo sic, quòd si dilectionis aliquem actum possibilem sibi omittat quis, peccet: ut patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis: ut benè uelle, & bene facere inimicis in particulari extra necessitatis casum, perfectionis siquidem est hoc, non præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deũ ex toto corde, & ex omnibus uiribus, &c. ad hũc sensum, q nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in mẽte sua, in uiribus suis, &c. admittat. Intellectũ aũt præceptum illud de actuali dilectione, ut sonat nõ quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus, monstrat secundũ Augu. unde patet quòd sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerũt. Ad quartam dicitur, q sancti per martyrium extra necessitatis articulum faciunt plus quàm debent: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitatis ad martyrium pro confessione fidei, supererogant sæpe quo ad satisfactionem: dum plus patiuntur uoluntariè q̃ pro peccatis suis debeant. Ad quintam dicimus, q doctrina hæc, super scripturas & canones & authoritates Ro. ecclesiæ sanctorumq; doctorum fundatur. Et non solum temerariæ præsumptionis est contrarium dicere, uerum indisciplinatæ mẽtis est non acqescere tot allatis, ultra authoritatem sãctorũ Tho. & Bonauenturæ, & infinitorũ doctorũ sequacium: oportet.n. uitam docilẽ in morali tã theologia, q̃ philosophia non quærere certitudinem mathematicam: sed nisi idonei cõsentaneæ, simulque a communi doctorum sententia probata in moralibus, ut certa habeamus, confundere necesse est omnia.

¶AD PROBATIONES Deinde ex authoritatibus sanctorum respondendo dicitur, q cum hoc, q omnes sancti aliquod peccati debitum habuerunt pro quo quandiu uiuunt orare possunt, non quòd oporteat eos semper peccatũ habuisse coxuum, quãdoque enim sine omni peccato fuerũt, sed quia quãque peccauerunt, stat q multa supererogationis & meritoria, & satisfactoria fecerunt: qui.n. dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorẽ. Et hoc in tota uita uerificatur, quantũ est ex parte nostra; quãuis secus sit si secundum adiunctam Dei gratiam sancti iudicentur. Et ne sæpius idem repeteam, distinguito, quòd sancti, & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primò secundum se, & secundum proprias uires: & sic sunt semper debitores, & damnabiles, non implentes mãdata Dei: iuxta illud Isaiæ. Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Alio mõ secundũ gratiã Spiritussancti in ipsis & operibus suis, tam informantem, quàm assistentẽ: & sic implent mandata, & nõ sunt debitores, sed creditores, digni uita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil dãnationis habentes, &c. iuxta illud, 1. Ioan. 5. Oĩs qui natus est ex Deo, non facit peccatum, quia semen ipsius in eo manet: & non põt peccare, quoniã ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Ro. 8. Nihil dãnationis ex his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdẽ ad Tim. Bonũ certamẽ certaui, cursum cõsummaui, fidẽ seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vñ prudẽtis lectoris erit discernere, quando scriptura, uel sanctorũ doctrina loquitur de nobis aut operibus nostris, secundũ q sunt nostra, & secũdũ q sunt diuinæ gratiæ: omnia.n. mala uerificantur de nobis, & nostra secundum q sumus nostri, uel sunt nostra: & rursus simul infinita bona uerificantur de eisdẽ, ut sunt diuinæ misericordiæ, ac gratiæ: ut patet ex his scripturæ locis & multis alijs, q̃ afferri possunt. Et hinc habes solutionẽ huius & sequẽtiũ & similium obiectionum: nã cum hoc, q omnes sancti sunt ex se debitores, stat q ex diuina gratia operãdo, supererogant Et similiter, quòd sunt impij ex se: & orando ex diuina gratia merentur non imputari sibi impietatẽ. Et similiter Deo agnoscente, hoc est gratiam dãte impleuerunt mandata: non homine ex se ipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid nõ ex nobis impletur per gratiã impletur. Et similiter ex [illegible] hominũ laudabili, si sine gratia (diuinæ misericordiæ effectu) iudicetur. Et similiter si quis iustitiam habuero secundũ humanã iustitiam iudicium

Ad rationes sanctorum.

meum deprecabor. Et similiter omne opus bonū optime factū, inquantum est ex nobis factū peccatum est, sicut pannus menstruatæ: sed quatenus ex Dei gratia est, nullū peccatū, sed meritorium & supererogatiuum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quòd simpliciter & absolutè & nō secundum q ex nobis est, omne opus bonum optimè ex charitate factū est peccatum ueniale, nō responsiona, sed sensu aut igne opus est: nam secundū hoc beata uirgo in omni opera suo peccauit uenialiter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam esse ad peccatū ex omni parte uincendum. Ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiā diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, q. Et natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex authoritate Sanctorum.

¶Ad obiecta autem contra naturalem utilitatem ac superfluitatem Sanctorum meritis, rūdetur. Et ad primum, unusquisque propriā mercedem, & secundū proprium laborem, dicitur, q ut patet, de mercede loquitur: merces aūt merito rñdet: & nos idē dicimus q quilibet sibi soli meretur, Nos autem de pœnarū remissione loquimur, dicētes q unus potest satisfacere per alium.

¶Ad secundum (q non digne expenderet illa ecclesia) dicitur q dignissimè expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt dignius expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritualis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & commensuratum donum meritis Sanctorum, inquantum sunt satisfactoria: quoniā ut sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶Ad tertium (quòd non piè ageret ecclesia) dicitur, quòd piissimè mater ecclesia filiis suis remittit, quos Deus ex rationabili cā in adoptionis filios computauit: nō enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

Ad eos, q obiiciunt cōtra merita Christi.

¶AD OBIECTA Denique contra thesaurū indulgentiarū ex meritis Christi respondetur. Et ad primū iā patet ex dictis, q cū authoritate non solum Ro. ecclesiæ, sed sacræ scripturæ, Sanctorum & doctorum hoc dicitur. Et si solius Rom. ecclesiæ authoritate diffinitiua diceretur, sufficeret ad rōnem reddendam, de eo q in nobis est, fide nō minus, quā si authoritate gnalis concilij diffinitū esset. Hæretici aūt sicut refutare possunt Ro. ecclesiam, ita & Conciliū. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum Papā dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatū, hæreticū sa experietur qui cōtradixerit. Et in Concilio Flor. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorū dicētiū: approbamus quod approbat Ro. ecclesia, & reprobamus quicquid reprobat Ro. ecclesia.

¶Ad secundū iā dictū est nisi ad subiectā ex canone authoritatē malè allatam: quia tractatur non de indulgentiis, sed de indulgentiis indiscretis dicit, q sunt eneruationes ratione īdiscretionis.

¶Ad tertiū similiter dictū est & probatū, q nulla sit irreuerētia.

¶Ad quartum dicitur, q opera bona dicuntur esse meliora indulgentiis, hoc est, effectibus indulgentiarum: & non meritis Christi & Sanctorū quæ non sunt indulgentiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde procedit illius argumentū assumit tot falsas propositiones, uel ueras càliter & nō formaliter, ut nō sit mirū si seipsum interimit.

¶Ad quintum dr, q Concilium illud pium est, quòd claues ecclesiæ, sicut & alia sacramenta, facere aliquid certi uel nihil certi, pōt intelligi dupliciter. Primò, quātū ex seipsis: & sic dicit q faciūt certū quid, & oppositū est impium. Alio mō p accidēs, puta propter indispositionē materiæ, uel subiecti, & sic contingit non solū claues ecclesiæ, sed & baptismū non habere certū effectū: puta, si adultus suscipiat ablutionē occulto animo nō suscipiendi Baptismum: sic. n. nec characterē recipit. Et si cū animo solū peccandi mortaliter accedat, licet characterē suscipiat, gratiam tñ non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatem de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauiū in istis: & cum hoc sumus certi q claues habēt certissimum effectū in subiecto disposito ad eatū effectū: & similiter indulgētia est certa donatio disposito ad illā. Vnde nulla est illusio, si applicauerè pœnitentibus, nec insufficiētia meritorū Chri & Sctorū: sed ex dubio de dispositione subiecti, q consistit in facto nō hominis solius, sed Dei miserētis, donādo uerā contritionē prouta ut q nō quærimus a nostris pœnitentiis post indulgētias. Et quū secundò adiungitur, Aut credis mihi merita Christi applicata p indulgentiā esse sufficientia, aut dubito, rñdetur q plus oportet addere s. suscepta in me, seu participata a me, Credo n. indubiè merita Christi applicata per indulgentiā mihi, & participata a me, seu suscepta in me, esse sufficienter exoluētia debitas a me pœnas tēporales pro meis peccatis: sed dubito an sint a me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum, hoc autem dubium est sanctum. Et rursus si credo me participasse, uolo etiam addere meas satisfactiones non tanquam meliores satisfactione Christi: sed quia melius est dupliciter satisfacere, quàm una tantū; & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, quàm satisfactio Christi tantum. Ad confirmationem dicitur, quod merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciæ: indulgentiæ enim, quas consequunt Christi fideles, nihil aliud sunt quàm remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut ecclesiæ, ita nec indulgentiæ: & tamen cum hoc stare liquet, quod remissiones fiant per merita Christi.

¶Ad sextum dicitur, q appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, non quòd insufficiens sit Christi satisfactio, sed ut plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ desunt passioni Christi in carne mea p corpore eius, quòd est ecclesia.

¶Ad septimū dr. q non est hæc ecclesiæ doctrina, ut thesaurus meritorū Christi & Sanctorum ita cōmissus sit ecclesiæ dispensationi p indulgentias, q sine ipsius nō dispēsetur a Chro summo Sacerdote. Sed ista consequētia nō ualet, Thesaurus ille pōt haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quod multis modis participari possit a Christi membris.

¶Ad octauum dr negando sequelam, non ex insufficientia meritorum Christi: sed pp diuinæ sapientiæ dispositionem ex parte Dei, q non ordinauit thesaurū ecclesiæ ad remittendum pœnā mortis: & propter disparitatē pœnarū ex parte nostri. Pœnarum siquidē nostrarū quædā sunt pœnæ naturales, & quędā personales: hoc est, quædā consequūtur nos pp peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædam sunt nobis debitæ propter actualia peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reseruantur usque ad renouationē naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito eius passionis Christi: quoniam ipse mortem nostram utranque, scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur p indulgentias: quoniam spectant ad tempus naturę infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus in hac uita remittuntur per indulgentias: præsens. n. uita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia: unde etiam in Baptismo psona, non natura sanatur. Et quia mors cum suis pœnalitatib. est pœna naturæ, ideo merita Christi per indulgētias applicata ad pœnam mortis non se extendunt. Vnde patet, quòd nō ex infirmitate meritorū Christi, sed ex natura pœnæ & status præsentis prouenit, q pœna mortis non remittitur per illam in hac uita. Nec ex hoc quod remittitur pœnam æternæ mortis sequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna sensus pęna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoriis absolutè, & aliud de eisdem, ut superfluunt sacramentis, ut per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa. n. absolutè in sacramentis tollunt pœnam damni & sensus æternā, potius p uiam concomitantiæ, q̄ per satisfactionis. Reconciliando q̄ppe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quòd non hostili pœna puniendus est, quòd est tollere pœnam æternam. Soli. n. hostes exterminatrice pœna digni sunt. Filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi merita, ut satisfactoria exhibet.

¶Ad demum obiecta contra hoc q absolutioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorū Christi & Sanctorū, rñdetur: Et ad primum dr, quòd non est par ratio de actu absolutionis in indulgentiis, & de aliis absolutionibus, siue censuris, siue alijs, siue sacramenti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit tertiam sacramenti pœnitentiæ partem. s. pœnitentialē satisfactionem (supplet. n. eam) Christi autem merita directè ad sacramenta respiciunt: reliquæ autem absolutiones non respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est a pœna debita apud diuinam iustitiam in hac uita uel alia: aliæ uerò absolutiones sunt a pœnis in hac tantum uita debitis. Hinc. n. fit, quòd ad illas remittēndas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas uerò ultra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per ueram pœnitentiam, & meritorum Christi dispensatio, nō ad arbitrium applicatoris: quia ministri non est remittere pœnas principali debitas, nisi dispensando Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) ut ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei.

¶Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramento pœnitētiæ claues respectu peccatorū actum quidem soluendi exercent positiuè, ligandi aūt negatiuè quoad clauem potentiæ, quātum positiuè ad utrunque se habeat clauis sciētiæ, ita in indulgētiis inueniunt, quòd clauis scientiæ positiuè decernit solutionē & ligationem: clauis uerò potestatis positiuè quidē absoluit, negatiuè aūt ligat, quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quàm nō absoluere ex iudicio & authoritate clauis scientię. Vñ nō soluere absolutè non est actus clauis, q est ligare: sed ex iudicio clauis nō soluere est ligare, qui actus est clauiū. Et per hoc patet, q licet effectus solutionis & ligationis sit sine clauibus: ipsum

tamen

tamen soluere, uel ligare non est in militanti Ecclesia sine clauium exercitio, Augustæ die, 7. Octob. 1518.

QVAESTIO II.

¶ Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

QVAERITVR utrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Et uř q̃ sic. Primò, quia actus non meritorius est imperfectionis: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶ Secundò, quia indulgentiæ sunt relaxationes pœnarũ debitarum: perfectorũ aũt est pœnas amplecti, nõ fugere: quõ sinunt crucẽ Christi ut da sanctis Andrea, Laurẽtio, & Vincentio legiẽ.

¶ Tertiò, quia secundum doctores sacros hâs indulgentias melius facit si p seipsum adimplet iniunctã pœnitentiam, q̃ si propter indulgentias omittat illã: pfecti aũt æmulantur charisma meliora: imperfectorum igitur est indulgentijs incumbere.

¶ Quartò, quia indulgentiæ non prosunt, nisi ad relaxationẽ pœnarũ canonicarũ; sed nõ nisi criminosis publicè imponunt canonũ pœnæ, q̃ sunt publicæ pniæ partes: ergo nõ est nisi imperfectorũ idulgẽtijs egere, ac p hoc dare operã ad eas acqrẽdas.

¶ Ad huius euidentiam sciendum, q̃ indulgentiarum fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad pœnam temporalem proprijs peccatis debitã ex pœnis Christi & sanctorum, secundum traditionem Ecclesiæ Rom. ut patet in extrauaganti Clem. 6 & multorum Romanorũ pon. apostolicis literis. Hac autem suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis probanda, q̃ in tractatu de indulgentijs firmauerimus) cõsequenter dicendum est, q̃ quum actus iste, qui est satisfacere p aliũ, non sit ex suo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionẽ mortalẽ annexam, quõ cũ feruenti charitate & promptissima uoluntate per seipsum satisfaciendi, stat q̃ tali modo, scilicet per sanctorum pœnas uelit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tanto magis intendere, quanto liberior à debita pœna, & gratior esse dẽt pp hoc cumulatum beneficij. Sed est actus de genere bonorũ moralium: est. n. appetitus recto appetibilis, utpote ablatiuus impedimentorum ad cœlestem patriam. Pœnæ peccatis. n. debitę impediunt ingressum ad æternam beatitudinem unde tãtum oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis oĩbus debitis pro suis peccatis liberæ ab omni malo pœnæ, omnium bonorum aggregatione perfectum statum assequantur. Nec solum est moraliter bonus, sed etiam meritorius, si fructuosus est: quoniam non nisi existentibus in charitate indulgentiæ prosunt, ut ipsa concessionis forma monstrat (dicendo verè pœnitentibus) oẽs aũt actus humanos ex charitate procedentes meritorios esse constat. Nec solum est meritorius æternæ uitæ, sed conconus ẽt perfectis uiris: quõ continuè suspirantibus ad cœlestem patriam, & cupientibus dissolui, & esse cum Christo consonant oĩa recta acceleratiua cœlestis ingressus: cõstat aũt exolutionem pœnarum debitarum pro peccatis acceleratiuam esse cœlestis itineris: quõ impedimenta ingressus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, q̃ dare operã indulgentijs, est actus cõis perfectis & imperfectis in charitate constitutis; si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et cõfirmatur, quia oĩbus quantumcunq̃ pfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorũ numero cõstet esse debitũ pœnæ pro peccatis; quod aũt consonat petere, cõsonat & quærere. Consonat igiř ẽt pfectis quærere debitum pœnæ pro peccatis suis debitæ exolui p satisfactoria opera Chri & Sctorũ.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, quòd sermo doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & uerus formaliter intellectus: hoc est, q̃ indulgentia, ut satisfactoria, non est meritoria. Cõe est. n. satisfactorijs omnibus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per alium uiatorẽ, uel sanctum) q̃ meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est ut satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, nõ est aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, quod aliquis à debito liberatur non meretur: uñ & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cum hoc aũt, q̃ indulgẽtia, quo ad fructum, satisfactionem p alium, hoc est, Christũ, & sanctos sonat, non est meritoria, stat q̃ aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solum ex gñe operis (puta subuenire Ecclesiæ, aut orare) sed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, ut impedimenta sui ingressus ad æternam uitã tollantur. Et hoc consonare perfectis manifestũ est.

¶ Ad secundum dř q̃ perfectorum est pœnas promotiuas sui, uel aliorum ad æternam uitã amplecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas æternæ uitæ, non est perfectorũ iterare, sed quam citius fieri potest, liberare se ab illis ut expeditius semper intendant pro cœlestis patriæ ingressu. Constat aũt pœnas pro peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus cœlestis: & ideo pfectis per se, uel per alium citius sunt exoluendæ.

¶ Ad tertiam dř q̃ nihil obstat dictis consilium de meliori bono: q̃. s. melius facit consequutus indulgentiam, si per seipsum satisfacit. Nam proculdubio melius est duobus modis satisfacere, q̃ uno, s. per alium, & per se, q̃ per alium tñ. Et rursus, per alium satisfit solum, sed per seipsum, & satisfit & medela adhibetur: pœnitentia. n. per seipsum impleta est, nõ solũ satisfactio, sed medicina. Cũ his. n. stat, q̃ pfecti emulãdo charismata, meliora, sectẽtur ẽt indulgentias, ut expediti sint ad uitã æternam.

¶ Ad quartam dicitur, quod multa falsa continet. Primum est, quod indulgentiæ nõ prosint nisi ad relaxationem pœnarũ, q̃ per canones pœnitentiales impositæ sunt: patet. n. hoc esse falsum ex ipsa forma concessionis, sonantis remissionem pœnarum iniunctarum: iunctæ aũt sunt siue secundum canones, siue secundum arbitrium confessoris. Aliud falsum est q̃ pœnæ canonum pro solis criminibus publicis imponi: pãtq̃ cum cõstet in foro pœnitentiali posse imponi: ut pro secretis secretè pœnitentiam agant. Aliud falsum subintelligitur, reprobatum in alia quæstione, s. q̃ sub pœna canonica non includatur etiã pœna simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet ẽt esse falsum: q̃ nõ indueat Deus bis in id ipsum iudicaret aũt bis, si semel per seipsum, & semel per suum uicarium temporalem pœnam satisfactoriam pro peccato exigeret, quod contingeret, si pœnitentia à sacerdote secundum canones imposita, non euacuaret pro sua portione pœnam satisfactoriam apud Deum. Et hinc est quartum falsum, scilicet, q̃ remissio pœnitentiæ iniunctæ adepta per indulgentias, non sit remissio pœnæ debitæ p satisfactione peccati apud Deum: ut in alia quæstione manifestauimus. Quocirca cuicunq̃ obnoxio pœnæ temporali p satisfactione cuiusq̃ actualis peccati prosunt indulgentiæ, siue sint iniunctæ secundum canones, siue cõfessores arbitrio. Et ẽt si non sunt actu iniunctæ dummodo Ecclesia seruatis seruãdis in forma indulgentiæ ẽt ad non iniunctas pœnitentias extendat illam: ut alias hoc. s. de non iniunctis, manifestabitur. Et q̃ tam perfecti q̃ imperfecti, tam sani, q̃ infirmi, tam morituri, q̃ diu uicturi, tam impediti, quàm non impediti in charitate cõstituti, rei possunt esse alicuius pœnæ temporalis pro satisfactione suorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum qui uoluerit earum particeps fieri: rarique uidentur esse adeo satisfacientes per seipsos, q̃ non egeãt indulgentijs: qui tamen tarius agunt, si per indulgentias etiam à debitis se absolui curent. Augustæ die 2. Octobris, 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

QVAERITVR Vtrum occurrẽti pauperi negans eleemosynam, quã tamen dat pro indulgentia consequẽda, peccet. Et uidetur quod sic.

¶ Primò, quia agit cõtra ordinẽ diuini præcepti: quo q̃s primò seruare tenetř pcepta, seu mandata Christi, quàm acquirendis uacare indulgentijs: utpote quia hoc non est mandatum, sed uoluntarium.

¶ Secundò, q̃a talis agit contra illud Ioã. Si quis uiderit fratrem suũ necesse habere, & clauserit uiscera sua ab eo, quõ charitas Dei manet in illo? primæ Ioã. 3. Et si dicatur q̃ sola extrema necessitas obligat ad mortale: contra, tũ q̃a secundũ hoc charitas nunquam uel rarissimè locũ haberet operãdi, tum q̃a quilibet in necessitate cõstitutus, uellet nõ sibi expectari necessitatẽ extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandũ est in alijs.

¶ Ad euidentiã huius considerandũ est, q̃ ad hoc, q̃ aliquis actus humanus sit pctm̃, non sufficit negatio bonitatis maioris, alioqn non darent̃ gradus in actibus bonis, sed soli summè boni actus effugerẽt rõnẽ peccati: sed exigit̃ q̃ sit inordinatus: nisi. n. a diuino ordine declinaret, peccatũ non esset. Deordinatio aũt actus effusiuæ pecuniæ sicut & cæterarum moralium actionũ, tunc tñ est, quum uel nõ sua, uel ad id qđ non dẽt, uel quũ non dẽt, &c. impẽdit̃ pecunia: oñi. n. aliqd, quod debuerat adesse desit, aut qđ debuerat abesse, adsit, peccati rõ nõ saluat̃. quocirca ad debitã rõnẽ oportet spectare peccati iudicium. Et hinc fit, ut licet melius faceret q̃ pecunias suas in eleemosynas daret, q̃ si expẽderet eas in humanis officijs defunctorũ, quæ sunt cõsolationes uiuorũ non tñ peccaret expendens has p̃ honorabilibus exequijs, q̃a non tenet̃ illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarũ humanus iuxta statũ psonæ & patriæ morẽ non est deordinatus. Vnde in proposito, quũ dare eleemosynã sit pręceptũ affirmatiuum, obligans tantum p loco & tẽpore: si in casu loquimur, quo præceptũ de eleemosyna obli-

pat. non est dubium, quod negans illam, ut det pro indulgentia peccet, non n. sunt facienda mala, ut veniant bona. Si autem sumus extra casum, in quo præceptum de eleemosyna obligat: quamuis pauper occurrat petens eleemosynam, licite potest quis omittere eleemosynam & dare pro indulgentia non minus, quam posset illam simpliciter omittere, & quam posset pecuniam illam in vsus suos conuertere. Vnde Dominus Mariam a discipulis defendit, obijcientibus quod pretiosum unguentum quo mulier potuisset subueniri pauperibus in unum humanum opus perderet: affirmans quod bonum opus operata est. Vbi ea subiuncta ratione, pauperes enim semper habebitis, & docuit, quod concurrentibus duobus bonis, altero continuo, altero pro instante commoditate, licitum est omisso pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quod pauperes semper adsunt, ipse autem non semper.

¶AD PRIMAM Autem obiectionem dicitur quod ordo præceptorum ad consimilia est in præcepto tunc tantum, pro quanto præceptum affirmatiuum obligat extra tempus siquidem pro quo obligat, liberum est cuique consilia sequi. Si autem esse in proposito supponitur.

¶Ad secundam negatur, quod talis agat contra doctrinam Ioan. Euang. quia Ioannes loquitur pro quanto præceptum affirmatiuum obligat: certo autem certius constat, quod non quaelibet necessitas fratris uisa constituit tempus, pro quo præceptum eleemosynæ obligat. Vnde glossa ibidem dicit in uerbo necessitatem victus uel uestitus. Nulli autem sunt pauperes habentes uictum & uestitum, ut patet de Gabelo apud Thobiam. Et rursus glossa ibidem de substantia superflua exponit, dicens: Si superflua non potes dare fratri, animam tuam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiam huius mundi: sed de superfluam substantiam habente iuxta verbum Domini: Quod superest, eleemosynam date, Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quamuis tenear dare eleemosynam: si recta ratio moralium actuum regula est. Vtrum autem sola extrema necessitas, tempus, pro quo præceptum obligat determinet, alia quæstio est: & alibi memini me scripsisse post S. Thomam, quod quantum ex parte necessitatis pauperis sola extrema necessitas determinat tempus, pro quo præceptum de eleemosyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema necessitas non intelligitur, quando prope mortem homo est, tunc n. non potest sibi subueniri, sed quando est adhuc tempus utiliter subueniendi, nec apparet alia uia, qua illi subueniatur, si a me non sibi succurritur: tunc enim necessitas est extrema, licet longe sit a morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem eleemosynam, magna tamen necessitas uisa a potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, ut obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundum Philosophos in actibus bonis, quod est prope medium, ad virtutis actum spectat, ita in oppositis non solum qui totaliter declinat peccat, sed etiam qui prope ad uitium appropinquat, & secundum Theologos non solum qui contra præceptum: sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinem, qua necessitas proximi uisa quandoque ad mortale, quandoque ad ueniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifeste asseruit charitatem Dei non manere in illo. Quamuis assertiue intellecta uerba illa, seclusa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipienda sint, quoniam tunc tantum debita negatur subuentio in notabile damnum proximi uergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autem necessitatem, aut subuentio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo: & sic non fit contra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter, nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur primo, quia secundum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locum operandi, negatur sequela, quoniam charitas etiam sine præcepto operari potest & frequentissime eleemosynæ opus operatur. Et quum dicitur secundo, quia quilibet uellet sibi extra necessitatem extremam subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omne quod uolumus, nobis fieri, cadit sub præcepto, ut alij nobis faciant: quilibet enim uellet nunquam sibi mendacium dici, non tamen propterea sequitur, ergo quilibet mentiens facit contra præceptum, & sic de alijs. August. die 7. Octobris. 1518.

QVAESTIO IIII.

¶ Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat a pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.

QVAERITVR Vtrum indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat a pœna debita peccato apud diuinam iustitiam. Et uidetur quod non.

¶Primo, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, sicut non obligant nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶Secundo, quia pœnitentia uoluntaria, de qua Christus dicit, Pœnitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia pœnitentiæ spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est n. mortificatio passionum & crux portanda post Christum.

¶Tertio, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo non potest absoluere nisi a pœna canonica.

¶Quarto, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundum statuta ecclesiæ: ergo absolutio ab illa non est absolutio a satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfit per pœnam non mortificationis proprie, & huiusmodi.

¶IN OPPOSITVM Autem est communis ecclesiæ sensus.

¶AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quod pœna canonica (hoc est iniuncta a sacerdote in confessione sacramentali) & pœna satisfactoria pro culpa secundum diuinam iustitiam, non se habent sicut duæ pœnæ, sed se habent sicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut et præceptum de confessione facienda editum a Deo & ab ecclesia, non præcipit duplicem confessionem, sed se habet ecclesiæ præceptorum ad diuinum ut determinatum ad indeterminatum. Illud n. idem quod præcipit Deus, præcipit ecclesia: sed Deus præcipit, quod confiteamur non determinando tempus, ecclesia idem præcipiendo determinat tempus, s. in singulis annis: unde una & eadem est confessio præcepta a Deo & ecclesia, Et procul dubio unica confessione implet, qui licet præceptum Dei & ecclesiæ: ridiculum quippe esset semel confiteri, ut obediatur Deo, & iterum ut obediatur ecclesiæ. Simile quid est uidere in proposito: nam pro peccato commisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed non determinate per istam uel illam pœnam: nam potest satisfacere per eleemosynam, uel per ieiunium, uel orationem. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponentis satisfacere per determinatam pœnam, puta ieiunium septem annorum. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alteram satisfactoriam apud Deum, & alteram satisfactoriam Ecclesiæ: sed implendo iniunctam ab Ecclesia, satisfecit Deo & Ecclesiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita a sacerdote adæquat debitam secundum diuinam iustitiam) uel pro parte illa quæ correspondet impositæ, si pœna imposita minor est illa quæ secundum diuinam iustitiam determinanda erat. Nec hæc uoluntarie dicimus: sed euidenter monstramus discurrendo per omnes actus præcepto ab utroque, scilicet Deo & Ecclesia, ut patet in præcepto de obseruatione festorum & præcepto de obseruatione ieiuniorum. Vnum n. atque idem est quod a Deo Ecclesiaque præcipitur ab illo indeterminate, & ab ista determinate: & dum Ecclesiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implendum circa illud. Et simile est in alijs. Quocirca Deo Ecclesiaque idem præcipientibus, vnus atque idem actus sit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & Ecclesiæ. Et propterea putari potest, quod quum iniuncta pœnitentiæ relaxatur per indulgentiam, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter & absolute, sed solum ut est debita ex uinculo Ecclesiæ, & propterea remanet, ut est debita ex uinculo diuinæ iustitiæ. Sicut quum Papa relaxat ieiunium alicui personæ, non concedit illi, quod non impleat Dei, seu naturæ præceptum de ieiunio, sed quod non arctetur ex uinculo ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc uiam sicut ligat sacerdos ad pœnam nouum adijciendo uinculum determinandoque per qualem quantamque pœnam satisfacere debet pœnitens: ita absoluere per indulgentiam tollendo uinculum Ecclesiæ, & determinationem ad talem pœnam. Fallitur autem opinio hæc in hoc quod non discernit inter absolutionem per uiam indulgentiæ & absolutionem per uiam licentiæ. Absolutio n. per uiam licentiæ communis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus: dum quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiam præbendo, vt non teneatur iussa a se implere: & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiuniorum & similium. Sed quod non sit talis absolutio per indulgentias: patet ex eo, quod innititur illi priuilegio Christi, Quodcunque solueris super terram: certum est n. absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ communis omnibus principibus est: ad quam non est opus priuilegio, sed statim ut quis est princeps habet illam. Amplius absolutio per modum licentiæ, extendit se indifferenter ad singula posituum imperiorum. n. ita relaxare obseruationem vnius præcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni cœlorum sunt dicente Christo, Tibi dabo claues regni cœlorum) & specialiter culpæ (vt patet ex uerbo Christi: quorum remiseritis peccata remittuntur eis) & pœnas pro culpa, ut patet ex uerbo Christi Matth. 18. Vbi quum dixisset, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi uelut ethnicus, subdit, Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiæ non essent nisi relaxationes uinculi a sacerdote vel canone impositi, decepta esse uniuersitas fidelium credentium non solum uinculum, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo

absolut

absolutionem p indulgentiā fieri, ex eo cōuincit, q indulgentia verè acquisita, tenet cōis Ecclesiæ & doctorum sensus satisfecisse hominem illum, ac si pœnitentiam correspōdentem illi indulgentiæ perfecisset. Ex hoc enim manifestè sequitur, q indulgentiæ absoluēdo ab iniūctis pœnitentijs absoluunt non solū à uinculo per sacerdotem, aut canonē apposito: sed etiam a pœna tēporali debita secundū diuinā iustitiā peccato, quanta correspondet illi acquisitæ indulgentiæ. Nec est parui momēti ratio sumpta à cōmuni sensu Ecclesiæ & doctorum sacrorum: sed est tātæ authoritatis, ut nō nisi temerè liceat sentire oppositum. Et cōfirmatur snīa hæc: qm̄ sic verè relucet operatio priuilegij Petro concessi. Quodcunque solueris super terram: absoluere. n. a pœnis peccato debitis in foro diuinæ iustitiæ, nō principis, non iuris humani, sed diuinæ est potestatis petro cōcessæ a Christo. Amplius, Clem. 6 tradidit expressè, q indulgentia remittit pœnā tēporalē pro peccato debitā: ut patet in extrauagāte ab orbe acceptata de Iubilæo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium cōium titulo, de pœ. & re. cap. unigenitus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dr̄, q pœna iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædā simpliciter apposita ab homine, uel canone, ut excōicatio, carcer, & huiusmodi, & hæ nō ligant nisi in foro Ecclesiastico. Quædā uerò sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solùm quo ad quantitatem & qualitatē, ut suppositas pœnas euacuent. Et istæ obligāt partim in solo foro Ecclesiæ, pro quanto nō tenent nisi in hac uita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deū pro quāto si non secundū iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinā iustitiā in alia uita de tota illa pœna, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut pœnitētia sacramētalis obligat i foro Dei, ita absoluit in foro Dei.

¶Ad secundā dr̄, q ecclesia potest absoluere per indulgentias a pœnis debitis ex præcepto & uinculo diuino. Nec hoc facit Ecclesia humana sed diuina authoritate sibi cōcessa ex priuilegio Quodcunq; solueris: Petrus. n. ut uicarius, & minister Chr̄i agit authoritate Christi. Nec mirum si potest absoluere a pœna debita ex præcepto Christi, & ad quā obligat interior pœnitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluere à culpa: quę tñ excedit pœnam ut Iudæi dicebant, Quis pōt peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos. n. ministerialiter absoluit a culpa, & remittit peccata confitentium sibi: dicēte Christo: Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multò magis pōt Christi minister absoluere a pœnis: quoniā. n. culpa & pœna impedimēta sunt regni cęlorū (quia & nihil coinquinatū intrabit illud, & abstergēt Deus oēm lachrymā, nec dolor erit ultra, &c.) Ad claues regni cœlorū spectare necesse est utrunque impedimētum tollere: alioquin aperiri regnum cœlorū fidelibus non sufficeret. Constat aūt sufficere in patiente disposito, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca pœna ad quā peccator ex Dei pcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatur erat pro peccatis, & quæ de necessitate salutis æternæ habendæ implēda erat per indulgentiæ absolutionem uerè acquisitam sublata, & desinit talis homo ad illā obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iā satisfecit per aliam uiam. s. per absolutionem indulgentiæ, & hoc Christi authoritate per suum ministrum rītè exequuta. Quod aūt dr̄, q pœnitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Chri & mortificatio passionum iam à priscis solitum doctoribus dicentib. quòd pœnæ inquantum sunt medicinæ passionum, non supplētur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgētiis acquisitis pœnitentiam agere, ut medicinam passionum nostrarum: inquantum uerò sunt satisfactiuæ pro peccatis commissis, sic suppleo me per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶Ad tertiam dicitur, q propositio assumpta (.s. potestas ligandi atq; soluendi par est) est cum grano salis intelligēda: quia etsi est par quantū ad materiā (quia utrobiq; Dn̄s dixit, Quodcunque, sicut. n. dixit, Quodcunque solueris, ita dixit, Quodcunq; ligaueris) non tñ est par quo ad modū. Nā & peccata sacerdos ministerio authoritatiuo tollit, ita q absoluendo facit de peccatore iustum: non pōt tñ ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc. n. patet, q alio mō soluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, ut alio mō Pōtifex liget, quā soluat pœnas. Absoluit. n. ministerialiter & per sacramentalem absolutionē, & per indulgentias a pœnis secundū diuinā iustitiā debitis: ligat aūt ad pœnam sicut ad culpā. Nā sicut ad culpā ligat, uel nō remittendo, uel præcipiendo aliqd, cuius transgressio cōstituit peccatum: ita ligat ad pœnā, uel nō remittēdo, uel agendo, unde p seipsum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iustitiam. Sub hac autē distinctione dicitur ad minorē, q si sermo sit de posse quibusuis modis Papa potest ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc est absolute apud Deum, (ut patet ex dictis) & similiter absoluere. Si uerò sermo sit de posse tali modo, s. directè imponēndo, uel tollēdo, sic minor est falsa: quia non æqualiter se habent quo ad modum claues in ligando & soluendo. Potest enim directè absoluere quod non potest directè imponere: ut in culpa.

¶Potest & nihilominus ad minorem aliter rñderi dicēdo, q in canonica pœna quæ in foro pœnitentiæ iniungitur in satisfactionem, clauditur pœna debita peccato coram diuina iustitia: qm̄ eadem est pœna supposita, & qualificata ab homine uel canone: ut patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligādo ad pœnā canonicā, ligat ad pœnam simpliciter uestitam qualitatib. appositis ab hoīe uel canone: ita absoluendo ab huiusmōi pœna canonica, absoluit & à pœna simpliciter. Nam absoluendo a pœna qualificata per hominē uel canonē, absoluit & a pœna, & a qualitate, qui. n. absoluit a toto, absoluit a qualibet illius parte, quia toto includitur pars. Et sic dato q non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi a canonica, adhuc hr̄ intentum, q ligat & absoluit in pœnam simpliciter debitam in satisfactione pro pctō. Pōt & tertiò dici ad eandem, q quia actus & potentia diuidūt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem pprīū genus spectat hō in potentia & hō in actu & albū in potentia & album in actu: & sic de alijs: idō ēt pœna canonica diuiditur in canonicā in actu, uel in potentia, & utraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et q Ecclesia non solum pōt super pœnas canonicas in actu sed ēt super pęnas canonicas in potentia. Imò de facto Ecclesia per canones pœnitentiales, & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit q q pœnas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu adhibēdo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc Ecclesia ex hoc ipso, q pōt super pęnas canonicas tam actu q̄ potētia, potest super omnem temporalem debitam pro satisfactione peccatorum: quoniam oēs tales pœnæ sunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut pōt iniūgi. Et propterea licet ecclesia in indulgentijs non consueuerit, nisi iniunctas pęnas remittere, quia ita sonant, posset tamen & non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur authoritate diui Thom. aliorumque doctorum.

¶Ad quartam dicitur, q ly simpliciter, in duobus sensibus sumi consueuit. Primò, ut æquiualeat ad ly totaliter, secundò, ut excludat aditionem, ut Aethiops nō dicitur albus simpliciter, sed cum additione dr̄ albus dentes, non aūt quia dicimus albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si simpliciter sumitur, pro Totaliter, sic satisfactio sacramentalis quandoque satisfacit simpliciter, & quandoq; non simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro sine additione, si satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè dispositus: quia non solum satisfacit Ecclesiæ, sed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta sibi respondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc uoluntariè dicimus, sed probata efficaciter sunt ex sup. adictis. Aug ultæ die 29. Septembris 1518.

QVAESTIO V.

¶Num indulgentijs liberentur defuncti a pœnis purgatorij.

QVAERITVR utrum ob plenariā indulgentiā concessam pro defunctis & acceptatā a uiuis procerīs defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter a pęnis purgatorij. Vt. n. q sic: quia indulgentiæ tantum donāt quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionē omniū pœnarum: ergo &c.

¶Præterea, Indulgentia ualet (ut dicunt doctores) per modū solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria ualet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab uniuerso quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima a pęnis purgatorij.

¶Præterea, Doctorum sententia est, quòd cōcurrentibus tribus, scilicet authoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiēte, indulgentia ualet: sed hic concurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex authoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

¶IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quòd per indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

¶Ad euidentiam huius difficultatis supposito (prout rei ueritas est) indulgentias non nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & post modū respondendū quęsito. Primū præmittendum est de ista indulgentia in se, qd sit plenaria indulgentia per modū suffragij. Secundum est de modo seu uia, quo modo perducat indulgentia ad animas in Purga-

torio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶Quo ad primum, a quid nominis inchoando, quia suffragium auxilium significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo modus suffragij modũ ecclesiastici auxilij denotat: ita q indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modũ ecclesiastici auxilij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamus, seu auxiliamur defunctis. Neq; autẽ intelligi modus iste suffragij nisi ecclesiæ suffragia pspecta fuerint: quoniã ad horũ similitudinem indulgentia suffragij modũ induit. Et quũ trifariam nostris operibus suffragemur defunctis (uel merẽdo bonis operibus, de congruo tñ, defuncti alicuius liberationem à Purgatorio, uel impetrando nostris orationibus illã, uel satisfaciẽdo nostris passionibus, seu pœnalibus operibus pro illis: & indulgẽtiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesia passionum, seu pœnalium operũ, consequens est, si singula singulis reddenda sunt, ut indulgentia quæ pœnarum solutionem ecclesiastica authoritate collatã sonat, quũ ad modũ ecclesiastici suffragij determinatur, nõ cuiuscũq; ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modum induat. Nã quũ indulgẽtia, inquãtũ indulgentia, nõ sit nisi meritoria, neq; impetratoria, sed satisfactoria: consentaneũ rationi est, ut nõ induat modũ suffragij meritorij, neq; modũ suffragij impetratorij, sed modũ suffragij satisfactorij: ita q indulgẽtia p modũ suffragij, est cõcessa ex thesauro ecclesiæ, opus satisfactoriũ per modũ ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est p modũ quo nostra satisfactoria suffragia opẽ ferũt. Hæc de primo.

Indulgentiæ p modũ suffragij psunt defunctis ex diuina misericordia, & gratia.

¶Quo ad secundum, qua s. uia indulgentia per modũ suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu est, vnde manifestum fiat. Ex hoc. n. ipso, q indulgentia modum Ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, una eadẽ est uia, per quã ecclesiæ suffragia satisfactoria p defunctis facta (ut ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorũ animas pducuntur, & p quam indulgentia per modum suffragij ad illas peruenit. Et uia hæc nõ est uia iustitiæ, sed uia gratiæ seu misericordiæ: quia uniuersa ecclesiæ suffragia diuinã efflagitant gratiam: qua hęc accepta sunt pro animabus illis purgãdis, quibus suffragari intẽdimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. Primò ex hoc, q pœnæ nostræ (ut diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis rõnis à pęnis animarum separatarum: sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficientis rationis a pęna seruitutis. Hinc enim fit, ut sicut seruitus pecunia nõ redimitur secundũ iustitiæ rigorem, sed secũdũ Domini acceptationem: ita pęnæ animę separatæ pęnis nostris non redimuntur secũdũ iustitiæ rõnem, sed secundũ diuinæ misericordiæ dispensationẽ. Secũdò ex hoc, q alter est forus noster, in quo nos punimur, & alter ac altior, in quo animæ separatæ puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus uel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si qs hic ob debitã pecuniam in seruitutẽ redactus esset (ut olim fiebat) aut clericus in forum sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendũ illũ, nec pęnæ canonicæ sufficerent ad redimendam clerici uitã: ita non sufficiunt passiones nostræ ad satisfaciẽdũ pro pęnis animarum in Purgatorio, quæ tamen nostræ passiones sufficeissent ad satisfaciendũ pro eorundẽ delictorum pęnis in hac uita soluendis, antea. s. quam in pęnas alterius rationis essent translatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ: qualis est forus, in quo puniunt animæ separatæ: spectant. n. illæ pęnæ ad statum pęnarum inferni. Nec putes propterea ecclesię suffragia satisfactoria p defunctis esse uana, aut incerta, sed scito esse utilia & certa: sicut & utilia sunt & certa suffragia orationũ p illis: q constat diuinæ misericordiæ inniti. Sic siqu dẽ nobiscũ, & cũ illis agitur, si diuina gra acceptatæ, ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamẽ animarũ, quæ in alia uita puniunt, deducũtur. Nõ est nobis uia iuris aliqua adeũdi forũ illum ad alienos redemptionẽ, sed gratia opus est. Manifestum quoque fit quod dicimus, locũ habere in indulgentijs pro defunctis, ex differentia inter modũ, quo cõceditur defunctis, & quo conceditur uiuis: nã defunctis conceditur per modum suffragij: uiuis autem per modũ absolutionis: ut patet extra de pę. & re. cap. quod autem. Vbi uidere potes, q ecclesiasticus princeps utrobiq; authoritatiuè hẽt actũ dispẽsandi thesaurũ Ecclesiæ, sed respũ uiuorũ superaddit actum absolutionis, respectu uerò defunctorum nullum addit proprie loquẽdo actũ: latius tñ loquendo, addit actũ modificatiuũ ad suffragia ecclesiastica. Et merito fit hic: quoniã nos, q uiuimus, sumus subditi Põtifici, & pęnæ nostræ ad forũ psentis uitæ spectant: & propterea seruatis seruãdis: Indulgẽtia ad viuos defert uanti iustitiæ per iudiciũ actũ, i. absolutionem. Existentes autem in Purgatorio (utpotè extra ecclesię præsentis forũ) Papa absolui non pñt, sicut nec ligari. & ideò indulgentia, quàm authoritatiuè ex thesauro ecclesiæ confert illis per modum auxilij, ad eorum subleuationem mittit confidens in diuina misericordia q acceptabitur ad subleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Dñi puniuntur purgandi. Et est simile ac si sit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberatur oẽs ciues ære alieno grauatos, quorum aliquis sub suo dñio, alij in alieno iã propterea seruituti addicti essent. In hoc. n. casu princeps ex publico ærario authoritatiuè nũmos dispẽsaret p illis & illis, sed degẽtes sub sua iurisdictione & iudicialiter absolueret à debito: ad degentes autẽ alibi seruos nõ posset nisi per modum auxilij subuenire cũ pecunia illa, & alterius grãm ac absolutionẽ expectare. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro ecclesiæ uiuorũ ac defunctorũ pęnas pro peccatis debitas soluturus utrisq; thesauri opes dispẽsat sed uiuis applicat absoluẽdo illos, defunctis autẽ applicat auxiliãdo, hoc est ut ecclesiæ satisfactiua suffragia ad defunctorũ liberationẽ dirigẽdo. Notãter autẽ dixi, Ecclesiæ: quoniam satisfactiones ex thesauro ecclesiæ dispẽsati intelligũtur, si propriè loquẽdum est, nõ ita ut sint istorũ, quibus conceduntur tanq ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerũt fecissent specialiter pro istis: sed tanquam ecclesię cõia suffragia appropriantẽ singularibus personis. Est siquidẽ inter sacramentorũ & indulgentiarũ efficaciã dña ad propositũ: in hoc q remissio pęnæ per sacramentũ fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacri operatio: ita q iste suscipiens sacramentũ releuatur a tanta pęna, ac si ipse passus fuerit patiente Christo: ut sacramentũ Baptismi testatur: docẽte hoc Apostolo ad Ro. 6 & diuo Tho. in 3. par. q. 69. Per indulgentiã autẽ, remissionẽ pœnæ consequimur, tãquã ecclesia pro nobis illa passa fuerit, quoniã abundantia passionũ Christi & Sanctorũ ecclesiæ dispensationi credita, intelligitur dona ecclesię, ut cõe ipsius ecclesiæ bonũ: ac per hoc per ecclesiæ rectores, ut ipsius ecclesiæ sunt, ex intẽtione ecclesiæ applicanda his uel illis. Deuenerunt siquidem passiones istæ ad thesaurũ ecclesiæ ex intẽtione Christi & Sanctorum ad cõe ecclesiæ bonum in gñali, & commissa sunt, ut ex intentione ecclesiæ ad hos uel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quũ p modũ suffragij proculdubio ecclesiæ concedũt. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos nõ iustitia, sed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de scdo.

¶Quo ad tertiũ prima fronte apparet q indulgẽtiæ sicut & alia cõia ecclesiæ suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus fiunt, prosint, quia oẽs tales inter ualde malos, & ualde bonos medij sunt: quibus secundum Aug. doctrinam ecclesię prosunt suffragia. Si tñ diligentius perspexerimus, oppositum apparebit, sectando Augustini doctrinam in Enchiridio, & in lib. de Cura pro mor. agen. recitatã a Gratiano 13. q. 2. Videtur. n. q ecclesiæ suffragia saltẽ specialia, & similiter indulgentiæ, quæ ut specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis prosint qui in hac uita meruerunt, ut in Purgatorio hæc illis prodessent. Et quia fructus, quẽ ex suffragijs animæ quæ purgantur pcipiunt, ad præmiũ accidentale spectat, quũ sit pęnæ tẽporalis remissio: cõsequens est q non ad essentiale, sed accidentale meritum pertineat mereri in hac uita, ut suffragia prosint in alia uita. Et si his adiunxeris, q hmõi accidentalia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatoriũ ducendis: perspicuũ erit, q non omnib. in Purgatorio indulgentiæ & alia specialia suffragia prosunt: quia non oẽs hic meruerunt, ut hæc illis possint prodesse: quamuis omnes hic meruerint, ut hæc illis possint prodesse: quia hoc spectat ad meritũ essentiale. Eodem. n. merito, quo meruerunt uitam æternã tandem eis exhibendã, meruerunt, ut Sanctorum cõione iuuari interim, & tandem frui possint. Videntur autẽ ad accidentalia hæc merita spectare, deuotio magna ad claues Ecclesiæ indulgẽtiæ dona suas, misericordia, solicitudo ad satisfaciẽdũ pro peccatis, studiũ ad suffragandũ defunctis, & similia. Et cõfirmatur quod diximus authoritate diui Tho. dicẽtis in 3. par. q. 52. ar. 8. ad primũ, q in descensu Christi ad inferos non solũ liberati sunt illi, quorum tẽps purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialẽ in hac uita deuotionẽ ad Christi aduentũ, meruerunt, ut Christo uisitante liberarentur. Vbi uidere potes accidentali merito in hac uita tributum, ut pęnæ remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo uidetur, q omnes, qui in purgatorio sunt, possunt ecclesiæ suffragijs & indulgentijs iuuari: sed de facto specialibus suffragijs & indulgentijs non oẽs iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, ut illis iuuarentur. Communibus autem suffragijs piè puto oẽs iuuari: plus tñ & minus secundum diuinæ dispositionis gratiã. Nam qui in hac uita defunctos obliuioni dant, satisfacereque propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, ut uia cum gratia discedant, alienos a fructu omnium suffragantium ibi credidetim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina ulciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶Ex omnibus autẽ præmissis facilè patet responsio ad quæsitum. Liquet namque nõ oẽs animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tũ quia multæ catũ sunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, ut huiusmo-

huiusmodi indulgentiæ illis prodessent: tamen quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragii coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

¶AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, quod indulgentiæ tantùm donant, quantum sonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad nõ iniunctã, semper sub intelligeretur modus suffragii: qui non minuit rationem plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria sit auxiliaris tantum.

¶Ad secundum dicitur, quod indulgentia plenaria in præsenti foro est absolutè indulgentia: & ideo ualet per modũ solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius uitæ, quia ut sic induit modum suffragii, ualet per modũ solutionis planariæ suffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationẽ. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tñ fieret nisi absolutum acceptet à principe, cuius interest.

¶Quamuis possit etiã dici ultra plenariã absolutionem requiri, quòd ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quod debitor nõ meruit in sua uita quòd hæc plenaria solutio ei prosit, ut declaratum est.

¶Ad tertium dicitur, quod cõcursus illorũ trium proposito nihil officit: quia nõ est hic sermo de indulgentia simpliciter, sed de ipsa per modũ suffragii, qui modus licet nõ mutet indulgentiã, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tñ modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi per uiã gratiæ. Hoc enim, ut declaratum est, importat modus suffragii.

¶Ad confirmationem autem de prædicatoribus di, quod prædicatores Ecclesiæ personam agunt dum prædicant Christi & Ecclesiæ doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt ecclesiæ personam: & ideo nõ est mirũ si in huiusmodi uerbis errãt. Romæ 20. Nouẽbris 1519.

QVÆSTIO VI.

¶Num Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTRVM Papa authoritatẽ clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio, & uidetur quòd non. Primò, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcunque solueris uel ligaueris super terram.

¶Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentię pro defunctis expressè habet, quòd per modum suffragii indulgentia animalibus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatẽ clauium, sed ad suffragantium auxilium.

¶Tertiò, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

¶IN OPPOSITVM uidetur authoritas literarum apostolicarum.

¶Ad euidentiam huius sciẽdum est, quòd quum actus clauium sit aperire, consequens est, ut actus clauium regni cęlorũ Petro cõcessarum sit aperire regnum cęlorum, proculdubiò ingressuris in illud, quos constat oportere esse membra Christi. Aperiri siquidem regnum, quum nihil aliud sit quam tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenis regnũ cœlorũ: sunt enim quædã impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædã impedimẽta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnũ cęlorum per passionem mortemq; suam (in qua etiam portas abstulit, utpotè nunquam claudendas) & per Baptismum, in quo cęli aperti sunt. Quo ad impedimenta uerò personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: ut culpa & pęna pro actualibus debita) per Petrũ aperire regnum cœlorũ statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personalẽ culpam per sacramentum pœnitentiæ: dicẽte Domino, Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pęnam, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraque enim impedit ingressum hominis ad regnũ cœlorum: alioquin claues non sufficienter aperirent: dum non sufficerent ad tollendum utrumq; genus personalis impedimẽti ad regni cœlorũ ingressum. Et periclitaretur illa uniuersalis a Domino data authoritas, Quodcũq; solueris super terrã: nam si pęna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcũque soluendum extẽderetur clauium subiectus actus per dicta uerba. Clauium igitur Petri actus, cum sit aperire regnum cœlorum Christi membris, tollendo personalia culpę & pœnæ impedimẽta, consequens est, ut quia indulgẽtiæ authoritate Ecclesiastica, data seruatis seruandis tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatẽ clauium pertineant. Et sicut iustum fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiusdẽ rationis sunt quo ad causã & effectum (quia omnes sunt ab Ecclesiastica potestate dispensante thesaurũ meritorum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt: & oẽs tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiam debitam) consequens erit, quòd indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgentiã pro uiuis. Et confirmatur hoc ex ipso Romanæ Ecclesiæ stylo in literis indulgentiarũ pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quod apostolica authoritate indulgẽtia pro animabus in purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipsa per modũ suffragii opituletur animabus in remissionem suarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. Ecclesia, quòd apostolica sedes thesaurum meritorum Christi, & Sanctorum pro animabus in purgatorio dispẽsat authoritate clauium: sola enim clauiũ potestas est apostolica authoritate sup aperiẽdo cœlorũ regno ex meritis Christi & sanctorum animabus Purgatorii, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingressu regni cęlorum: ut patet. Et quòd ad animarum in purgatorio pęnas relaxandas indulgentiã concessam transfert per modum suffragii, & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiã impedit uiuis: ut patet extra de pę. & re cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia concessa uiuis & defunctis, hoc habet commune, quod utraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorũ pœnalium Christi & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad utrosque diuersus est: quia ad uiuos, qui illam consequuntur ueraciter, per modum absolutionis peruenit, ad defunctos autẽ, qui etiam illã ueraciter consequuntur, per modum suffragii liberat.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem concedimus, quod Papa non potest authoritatiuè absoluere animas existẽtes in purgatorio: sed aliud est absoluere authoritatiuè illas, & aliud est dispensare authoritatiuè thesaurũ Christi & sanctorũ pro illis, ut per modũ suffragii absoluantur illæ. hoc enim Papa faciẽs, nõ excedit fines iurisdictionis suæ: quia nõ soluit autoritatiuè per hoc sub terra.

¶Ad secundam dicitur, quòd stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragii, sed non tantum: quin continet cum hoc authoritatiuam cõcessionẽ indulgẽtiæ. Et per ambo monstrat & autoritatem dispẽsandi, & modum suffragii in perueniendo ad animas in purgatorio.

¶Ad tertiam dicitur, quòd hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex rẽditrice canonũ Romana Ecclesia explicatum est, quod modis diuersis claues aperiũt regnum cœlorum Christi membris uiuis & defunctis: ut patet ex dictis Augustę die 25. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTImus de Contritione, unica quęstione contentus.

QVÆSTIO I.

¶Num quando quis sui peccatum mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVÆRITVR utrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere cõtritionem. Et est ratio dubitationis quia partem affirmatiuam uidentur tenere uidentur ex uerbis S. Tho. in 4. sen. di. 17 q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo qñ peccata memoriæ occurrũt, quum præcipuè in periculo mortis existit, aut in aliquo artic. 4. c.

¶Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale, ut à secõmittendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties ut à se commissum tenetur illud detestari.

¶Tum quia nec per momentũ licitum est stare in peccato mortali: ac per hac statim ut occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 21. Quasi à facie colubri fuge peccata.

¶IN oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quòd quotiescunque aliquis de commisso peccato occurrente sibi aliter cogitaret, peccaret mortaliter: quia non haberet cõtritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad cõtritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

¶AD euidentiam huius dubitationis præmittẽdum est, quod nõ est hic quæstio de peccato mortali semel contrito, quia hoc iam deletũ prima cõtritione est, & sicut peccatum semel ritè confessum nõ tenetur homo iterũ cõfiteri, eadẽ ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterũ conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (ut dr Naum primò) tam quo ad uindictã exteriorẽ, quã per confessorem exercet, quàm quo ad uindictã interiorẽ, quam per actũ ipsius pœnitentis conterendo pœnitẽs exercet: sufficit enim semel cõtritio, quod nõ placeat sibi cõmissa à se peccata. Et hoc siue cõtritio fuerit de aliquo mortali, siue in generali

tali. dũmodo fuerit cõtritio illa sufficiẽs ad salutem usq; ad tps confessionis, qđ singula detestãdo in cõfessione contereť in speciali. Est aũt cõtritio generalis sufficiens ad salutẽ ad cõfessionẽ illa, qua homo dolẽs de oĩbus offensis Dei mutat liberaliter cor ad præponendũ Deũ omnibus, etiam propriæ uitæ intendens congruo tẽpore cõfiteri. Et est sermo de cõtritione ipsius peccati secundũ se, non secundũ suum effectum, qui est retardatio à fœlicitate, rõne cuius totum tps præsentis uitæ est tempus contritionis: quia tẽpus peccato occupatũ irreparabile effectum est pro fœlicitate. Nec est hic quæstio de cõtritione in ueritate, hoc est dolore charitate informato: quia, quũ nemo sciat utrum amore, uel odio dignus sit, si exigeretur certitudo ueræ cõtritionis semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quæstio de contritione quantũ est ex parte pœnitentis, hoc ẽ quantũ est ex parte conditionũ requisitarũ ad contritionẽ ex parte pœnitentis est uera contritio, quãuis nesciat, an sit charitate informata: quia nescitur pñsentia charitatis. Et similiter est quæstio de peccato mortali à se commisso nũquã cõtrito, siue secũdũ ueritatẽ, siue secũdũ æstimationẽ.

¶ Quibus præmissis sciendũ est, præceptum habendæ contritionis, & esse p se primò affirmatiuũ, & claudere in se præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habendum, & per hoc est affirmatiuũ: & præcipit non esse retinendũ odiũ Dei, in quod ex peccato mortali incurritur. & per hoc est præceptũ negatiuũ. Et propterea primò tractãdum est de uinculo eius, quatenus est affirmatiuũ, & deinde quatenus est negatiuũ, & demũ quatenus est ex utroq; mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorũ natura quum sit obligare quidẽ semp, sed non ad semper, sed ad determinatum tẽpus, hoc est tẽpus necessitatis (ut diuus Thom. in 4. sen. dist. 17. q. 3. ar. 1. q. 2. dicit) consequens est ut præceptũ de cõtritione habenda nõ obliget nisi ad tps urgẽs ad cõtritionem, quod constat esse tempus iam mortis (quia summa est tunc necessitas cõtritionis: quoniam nõ remanet amplius tẽpus pœnitendi) q̃ tempus ante sacramenti cuiusq; susceptionẽ aut administrationem: qđ nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autẽ occursus, qa scilicet memoriæ occurrit cõmissum pctm̃ ẽe practicè (puta ut detestãdum, seu conterendũ) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis: qđ cũ tali occursu stat hominem se habere circa cõmissum peccatũ neutraliter, ac si nõ meminisset, ac si dormiret: Nã occurrẽte peccato cõmisso, ut materia detestationis habẽdæ à me, possum tripliciter me habere, uel consentiendo in detestatione, uel aspernando detestationẽ, uel nec amplectẽdo nec contẽnẽdo, sed uel nullũ actu uoluntatis circa illã exercẽdo. & tũc essem neuter: uel habẽdo actu uelleitatis circa illã, puta qa uellẽ hẽre cõtritionẽ, quãuis in ueritatẽ nõ uelim: qa nõ intẽdo abstinere, &c. Si occurrẽs ergo memoriæ nõ necessitat holem ad articulũ aliquẽ quo oporteat ipm actũ aliquẽ exercere (quo pacto tẽpus necessitatis cõstituit) & si rõnem præceptorũ affirmatiuorũ perspexerimus, apparebit occursum nõ cõstituere tps necessitatis: nã in præcepto baptismi quãtũcunq; memoriæ occurrat baptismus, ut suscipiẽdus cũ cõmoditate oblata, nõ propterea obligatio fit pro tũc ad baptismũ. Et similiter in pcepto cõfessionis, & in præcepto eleemosynæ de superfluo, nõ tenet quis tũc confiteri, aut eleemosyne dare, qđ memoriæ occurrit cũ commoditate parata: ut patet ibidẽ ex diuo Tho. Si ergo in alijs affirmatiuis præceptis occursus exercendi actus cõmodè, nõ cõstituit necessitatis tẽpus, rõi cõsequẽs est, ut nec in præcepto cõtritionis habẽdæ occursus peccati, ut cõterẽdi cõstituat tẽpus necessitatis: Oportet enim oppositum dicẽtẽ rõnem reddere, quare à communi regula occurrẽtis actus & materiæ cũ reliquis præceptis præceptis affirmatiuis excipiatur occurrẽs rõe memoriæ cũ sua materia actus, i. & ipse solus habeat uim cõstitutiuam temporis urgẽtis ad tempus exercendũ reliquis hanc uim nõ habẽtibus. Et quia nulla apparet exceptionis rõ, sequamur generalẽ regulã, tanquã cõmunẽ huic & alijs pceptis affirmatiuis. Negatiua uero præcepta obligãt semp & ad semp: prohibẽt enim mala, quæ nullatenus cõmittẽda aut incurrẽda sunt. Et licet oĩa negatiua præcepta cõueniãt in obligatione ad semp, quo ad esse illicitũ, distat tñ quædã inter ipsa pcepta ex ĩpso pcepti nomina est in obligatione ad semp quo ad actũ peccati. Nõ negatiua præcepta de actibus peccatorũ obligãt ad semp nõ solũ quo ad esse illicitũ, sed ẽt quo ad actũ peccati: quia prohibẽt actu peccati puta mẽdaciũ, adulteriũ, blasphemiã & similia: quæ non solũ sunt illicita, sed quando adsunt peccati actus cõmittitur. Nullus enim trãsgredit pcepta hæc, Nõ mentieris, Nõ adulterabis, Nõ blasphemabis, nisi qui mẽtitur, adulterantur enim blasphemat actu exteriori, uel saltẽ interiori. Negatiua autẽ præcepta de habituali statu peccati obligãt secũdũ se ad semper solũ quo ad esse illicitũ, & non quo ad actu peccati: quia nõ prohibẽt actũ peccati, sed pseuerãtiã i statu peccati tali s uel simpliciter. Præceptũ ãt, uerbi gratia, ne quo retinendo alienũ inuito Dño, dupliciter intelligi põt: primò, de detentione habituali, qui nõ est actus, sed effectus peccati. & sic nõ est pceptũ prohibẽs actũ aliquẽ. Quod patet ex eo, q̃ q abstulit ẽt si dormiat, retinet alienũ inuito Dño: sed prohibet pseuerãtiã in statu peccati talis. Similiter & pceptũ nõ de retinẽdo habitualiter odiũ erga deũ, nõ phibet aliquẽ actũ, puta actũ odij diuini, sed supposito, q̃ hõ peccãdo mortaliter odio habuerit Deũ, ac p hoc pseueret usque ad cõtritionẽ in statu diuini odij, nõ solũ passiuẽ, quo alnsuminus odio hẽt peccatores, sed q̃ pec^s ẽ actiuè, qa pseuerat in statu peccati mortalis includẽtis in se diuinũ odiũ pp cõtrarietatẽ ad dilectionẽ charitatis, prohibet perseuerantiã in statu peccati mortalis simpliciter; quo sit ut qa statibus, sicut habitibus, nõ meremur, nec demeremur, sed actibus: nullũ nouũ pctm̃ cõtra hoc negatiuũ præceptũ incurritur, nisi status talis de nouo acceptetur: puta si de nouo consentiatur in perseuerãtiã talis status. Scdò, de detẽtiõe actuali, q̃ nihil aliud est, quã cõsensus efficax in detẽtionẽ habitualẽ, seu quæ, est effect^s peccati, & sic præceptũ est prohibẽs actũ peccati & cõstat q̃ obligat semper, & ad semp, sicut reliqua negatiua, & sic pprie hẽt uim & nomen præcepti: quia præcepta propriè de actibus sunt. Discutiendo uerò pceptũ contritionis, ut mixtũ ex affirmatiuo & negatiuo, sicut præceptũ de restitutiõe, inuenim^s, q̃ obligat ad statim habẽdã cõtritionẽ, sicut præceptũ de restitutiõe obligat ad statim restituendũ. Et ratio est: quia tps hmõi actuũ dilatũ annexã habet cõtrarietatẽ ad uirtutẽ. Restitutio enim dilata annexã habet retẽtionẽ alieni inuito Dño, quæ contrariatur iustitiæ: & similiter contritio dilata annexã habet retẽtionẽ diuini odij, quæ cõtrariatur charitati: Nec propterea hmõi mixta præcepta exorbitant a cõmuni regula præceptorũ affirmatiuorũ, sed sequũtur eã obligãdo tñ ad tẽpus necessitatis: nã implicatio inhibitæ cõtrarietatis ad uirtutẽ, determinat tẽpus necessitatis ad statim: tps quippẽ necessitatis exercendæ affirmationis est tẽpus ad actionẽ illã urgẽs sic q̃ nisi fiat, incurritur pctm̃. Sicut igitur præceptũ de restitutione pp implicitã detentionẽ alieni obligat ad statim restituẽdũ: ita præceptũ de cõtritione pp implicitã detentionẽ odij contra Deũ obligat ad statim cõterendũ. Et hæc procul dubio, est ueritas.

¶ SED exurgit difficultas. Quando peccatur cõtra hoc præceptũ? Dicere enim, ut prima facie apparet, q̃ cõtra præcepta affirmatiua obligantia ad statim peccetur statim (puta cõsummato furto, si nõ statim fiat restitutio, peccatur cõtra præceptũ restitutionis, omittẽdo statim restituere: & similiter cõsummato peccato mortali, agitur contra præceptũ cõtritionis, si nõ statim cõtritio habetur) irrationabile uĩ: quia hmõi præcepta obligãt ad singula statim, & non ad Primum statim tñ, ut patet ex eo, q̃ trãsacto primo, Statim, non absoluitur à uinculo præcepti, sed remanet semper obligatus ad statim, donec adimpleat præceptum. Si sic obligãt ad singula, statim, sequitur quòd infinities peccat mortaliter, non restituẽdo qui furatus est, & nõ restituit statim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & restitutionem, si tandem fit. Magis autem rationi consentaneũ est, ut contra hmõi præcepta tunc solũ n peccetur ex prætermissione temporis, quando non solum omittitur, sed committitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuũ ad statum.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertẽdũ est, quòd tripliciter inuenitur concurrere tps urgens ad exercitiũ præcepti affirmatiui. Primò ut actus illius mensura simpliciter & absolutè: sicut tẽpus diei festi determinat præceptum de audiendo Missã, & Quadragesima ieiunij præceptũ. Secundò, ut actus illius mensura ex parte unione ad aliũ: sicut tempus præcedens susceptionẽ uel administrationẽ sacramenti determinat præceptum contritionis: nõ enim tempus illud urget absolutè ad cõterendũ, sed si suscipiẽdum, aut administrandũ est sacramentum. Tertiò ut actus illius mẽsura ex cõnexione alterius actus: sicut tẽpus significatum p ly statim, determinat præceptũ restitutionis, quia actus differẽdi restitutionẽ hẽt annexum actum uoluntariæ detẽtionis alieni inuito. Inter hæc aũt tempora dña uoa ad ppositum inuenitur: quod si tempus urget ad actum, ut illius mensura absolutè, adueniẽte illo tẽpore, si omittitur actus, ita q̃ omissio, sit uoluntaria priuatiè (quia scilicet potuit, & sciuit exercere actum illum, puta audire Missam, & nõ audiuit) incurritur pctm̃ omissionis contra præceptum illud. Si uerò tempus urget ad actũ, ut mensura illius ex ordine ad alterum actũ, adueniente quocunque tempore, nisi ille alter actus, propter quẽ tempus urget exerceatur, non fit contra præceptum: quandocunq; enim aliquis sit administraturus sacramentum, nisi administret illud, aut pponat administrare illud in contritione, nũquam agit ppterea contra præceptũ cõtritionis, ut patet. Et similiter eadem ratione quantũcunq; aliquis nõ conteratur statim nisi ad hoc deueniat q̃ cõmissionis peccato incurrat detentionẽ diuini odij, nõ peccat mortaliter quãuis pseueret ĩ statu peccati mortalis: sicut qui nõ statim restituit, nisi ad hoc deueniat, q̃ cõmissionis pctõ incurrat detẽtionẽ alieni, nõ peccat de nouo mortaliter. Contra

præce-

præcepta nenq; hæc da non detinendo odium Dei, vel alienũ, quum sint negatiua, commissionis peccato oportet q agatur, ac per hoc si propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de restituendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua egitur, non est omissio affirmatiui, nisi adsit commissio contra negatiuum. Et hæc absq; omni scrupulo veritas amplectenda est.

¶ Ex his autem patet quid dicendum sit ad motam quæstionẽ principalẽ: patet nanq; q præceptũ contritionis non determinatur secũdũ se ad tẽpus memoriæ, sed ad statim. Et propterea nisi memoria efferat vrgentẽ causam ad actũ actualis detentionis odij Dei, nõ occurrit noua omissio cõtritionis, sed antiqua perseuerat. Nulla adẽ apparet ratio, quare memoria, aut occursus cõmissi peccati vt detestãdi, cõstituat tunc tẽpus necessariæ cõmissionis ad dimittendũ odiũ Dei magis quàm si nõ occurreret, nisi fortè aos ad diuinæ inspirationis sequelã dicatur occursũ obligare (sed aliud est præceptũ de sequela inspirationis diuinæ, aliud de restitutionis aut cõtritionis tẽpore) aut occursum, seu memoriã tanquam appropriãt materiã constituere dicatur tẽpus agendi: quia tẽpus agendi est, qñ materia est præsens: sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de cõmoditate, seu cõgruitate agendi. Approximatio.n. ad agens liberũ non constituit tẽpus necessitatis, sed cõmoditatis ad agendũ, nos autẽ, vt patet ex dictis, tẽpus necessitatis agendi, ita q nisi agatur, nouum peccatum incurritur, quęrimus. Vnde restat, vt recordatio peccati cõmissi quantũcunq; practica non obliget ad contritionem, sicut nec in præceptis alijs contactus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria secundũ se: nã si sit sermo de memoria secundũ suum effectum, quẽ vt in pluribus habet (quia scilicet pariant detestationẽ: aut approbationem peccati commissi occurrentis) sic obligat ad detestationẽ: quæ tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationem lapsus fiat.

AD PRIMAM autem obiectionẽ in oppositum dicitur q vox dicentium, q homo tenetur cõteri, qñ recordatur, verificatur secundũ id qd vt in pluribus videtur accidere: quia.s. cõmuniter practica memoria in nõ dolẽte parere approbationem vr. Dñi autẽ Tho. verba si exactè librentur, nõ dicunt hominẽ teneri ad contritionẽ, qñ recordatur: sed vnũ qñ determinãt per alterum qñ. Nam dicunt, qñ peccata memoriæ occurrunt quod in periculo mortis existit, aut aliquo articulo, vbi apparet q tẽpus memoriæ determinatur per tẽpus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli; &c. Nec obstat q apponitur ly præcipuè: quia ly præcipuè, principalitatẽ denotat periculi mortis respectu alterius partis disiunctiuæ.s. aut alicuius articuli, &c. periculosius enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non restat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita q tempus memoriæ est quædam ratio conterendi: sed quia non est sufficiẽs ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipuè periculum, aut articulus, &c. & redit eadem conclusio. Approbat autẽ hanc doctrinã cõmunis peccatorum cultio, quæ fatentur sibi displicere commissa peccata, & dicunt, suam culpam & confitentur q hiq; circa absolutionem, & velleitatem habent status sine peccato. Hi enim actus sunt boni & dispositiui ad pœnitentiam, adeò vt Ecclesia tales confessiones suscipiendas dicat extra de pœ. & re. quod quidem & tñ semper peccarẽt mortaliter, omittẽdo contritionem, si tẽpus memoriæ esset tẽpus contritionis: quum isti actus nõ fiant sine memoria peccatorũ. Nec obstat, q isti contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes se esse impœnitentes: quia narrare se habituali voluntate esse perseuerantem in statu peccati, non est peccatum: quoniam non approbatur: sed narratur in pœnitentia, nec proponit tunc mereri in peccare, sed narrat tunc miseriã status sui cum voluntate illius. Nolle autẽ absolui, actus bonus est in disposita tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, q etiam quando peccatum occurrit vt cõmittendum, sufficit non sentire, nec tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur, q licet nunquam sit licitum stare in statu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseuerans in statu peccati: vt patet ex dictis. Romæ. 4. Martij. 1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAuus de Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.*
2 *Num præsumptuosum sit confiteri omnia venialia & mortalia.*
3 *Num circunstantia diei festi sit necessario confitenda.*
4 *Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.*
5 *Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ.*

QVÆSTIO I.

¶ *Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confiteri an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.*

VTRVM cõfessurus peccata sua, id potissimũ debeat cogitare, quid faceret si nõ esset præceptũ cõfitẽdi: an etiã vellet cõfiteri, & exinde iudicare cor suũ. Et vt q fiet quia nisi paratus sit confiteri secluso præcepto, iam non ex amore nouæ vitæ, sed ex timore præcepti confiteretur.

¶ AD EVIDENTIAM huius considerendũ est, q actuũ humanorũ eligibilium duplex est differentia. Quidã.n. secundum se boni sunt: & ideo eligibiles, & diligere Deũ, benefacere proximo, & alia huiusmodi. Quidam verò sunt propter aliud boni, & similiter pp aliud eligibiles: vt ieiunare, peregrinari, & huiusmodi, hæc enim nullus sanæ mentis eligeret, nisi propter aliud puta mentis eleuationem, carnis domationem, diuinũ cultum & huiusmodi. Actus autẽ iste de quo est quæstio (scilicet proponere sibiipsi quid faceret si nõ esset præceptũ de confessione) constat q non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonũ est secundũ se: est.n. via ad bonũ, si ad voluntatẽ bonã terminatur: & est via ad malum, si ad voluntatem malã terminatur. Tum quia actus iste non propter se, sed propter discussionem præparationis personæ exercetur ad inueniendũ, an sit impræparatus homo ad confitendũ etiam secluso præcepto. Restat ergo, vt si est eligibilis: sit propter aliud eligibilis. In his autẽ, quę propter aliud eligenda rectè sunt, oportet duo cõsiderare, alterũ est, vt consona sint fini bono: alterum est, vt cõsonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia nõ consonent morbo pellendo, vel quia proportionatæ non sunt complexionibus infirmorũ, secundum rectã rõnem repelli. &c. Et quidem q actus iste.s. proponere sibiipsi quid faceret si, &c. dissonet à dispositione infirmorũ (quales credimus communiter esse confessuros peccata sua) ex eo patere potest, q actus iste nihil aliud est, quàm tẽtatio periculosa. Multi.n. sunt casti, qui si tentarentur, virginitatẽ perderent: & multi abstinent, qui si tentarentur, non abstinerent, & sic de alijs. Non cõuenit autem infirmis periculũ: ergo actus iste non consonat dispositioni cõfitentiũ. Quòd dissonet etiã à fine.s. bono conscientiæ ex eo patet: q licet tentari vtile sit ad bonum virtutis, tñ tentari à seipso dissonantiã importat secundum rectã rationẽ: quia est seipsum exponere absq; necessitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deũ: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in cæteris vitiosum esse cõstat tentare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia malè faceret, quis si proponeret sibi quid faceret, si mulierẽ in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi vno mendacio posset cõparare, & alijs similibus conditionalibus seipsum tentaret. Tũ quia officiũ Diaboli est tentare: & huiusmodi cõditionalibus deijcere mentẽ humanã. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluũ: ergo peccatũ. Antecedens probatur: quia perfecti nõ egent hac se tentatione dicutere: qm ipsorum charitas est adeò radicata, vt dicere cũ Paulo possint, Quis nos separabit a charitate Christi? certus sum.n. q neq; mors neq; vita &c. Insirmis adẽ sufficit si testimoniũ habet conscientiæ suæ q Deum super omnia amare nuper & diligere: hæc.n. notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramenta Ecclesiæ, quãuis non in hoc iustificẽtur. Et hęc in cõi dicta sint de huiusmodi tẽtationibus cõditionalibus: quas opera Diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorũ, quę fierent, si huiusmodi cõditionales sibi hoĩes pponerẽt in variis & diuersis materijs: incideret.n. in necessitates innumeras, quæ proculdubio essent peccata mortalia, vt de se patet. Vñ laudabiliter refertur prudens cuiusdã responsio ad cõditionales huiusmodi propositas. Scio qd facere deberẽ, sed nescio qd facerem. Optimè dixit, quia nescimus, si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad ppositã autẽ cõditionalẽ specialiter descendendo, apparet q multò vanior est. Tũ quia præceptũ de cõfessione facienda, est de secũdo ordine diuinorũ pręceptorũ.s. de bono, quia pręceptũ: nec p hoc sublato pcepto, nõ teneretur qs cõfiteri. Sũt.n. diuina præcepta duplicis ordinis. Quędã de phibitis, quia mala, & pręcepta, quia bona: vt sunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc.n. sunt præcepta, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio: sunt enim hæc de prohibitis, quia mala sunt. Alia verò sunt de bonis, quia præcepta: vt præceptũ de Baptismo, Baptismus.n. nisi institutus esset, nõ esset de genere bonorum: & potuit institui à Deo, ita quod cunq; aliud sicut Baptismus: sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt præcepta de malis, quia prohibita: vt sunt contraria sacramentis.

mentis, non baptizari enim, & non cōmunicare, & huiusmodi, nō sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot tēporum curricula, s. adueniēte Christo: vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secundi ordinis non essent, sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret, si quis ad baptismū propter æternam salutē iret: ita si quis cōfiteretur, & alia quæ nūc sunt sacramēta ageret. Et si conditionalē restringat, q. sacramēta cōfessionis præsupposito, nullus esset obligatus sub præcepto ad illud, tunc dicitur q. insanus quoq; est ista tentatio, qd tunc faceret: nā consentiēs in hoc q. nō confiteretur: in nullo peccaret: quia non confiteri nō est prohibitum, quia malū, sed malum, quia prohibitū: & ideo sublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non solū ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentandū se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptum confessionis: sed debet alienus esse ab hac tētatione, & si fuerit sibi ab alio illata, prudenter sperare illam: vt prædictum est.

¶ AD obiectionē aūt in oppositū negatur sequela: cū hoc. n. q. secluso præcepto, non cōfiterer, stat, q. ex quo video Deū hoc præcipere, amo & præceptorē, & præceptū, & finē præcepti, & autore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: qa ex se clarè patet, & experiētia testat multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, nō faceremus, vtpotè vel nescientes Patris voluntatē, quæ per præceptū innotuit, vel scientes paternā amicitiā, nō offendi si illud omitteremus, vt esset in proposito si cōfessio esset nō sub præcepto sed sub cōsilio. Falsum ergo signū ad discussionē amoris assumeret ex hoc in similibus, nō operaretur qs sine præcepto: sed & in his quæ sunt secundū se bona vel mala, & ideo pcepta vel prohibita, nō est tali discussione ideo examinandū: qm sufficit homini habere cor paratū ad implendū diuina pcepta ex amore Dei: nō curādo si Deus nō præcepisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malū. plena est enim sacra Scriptura, q. est amandus, q. præcepta sunt seruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augustæ die 8. Octobris, Anno Domini, 1580.

QVÆSTIO II.

¶ Num præsumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia.

QVÆRITVR Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur q. sic. Primo, qa impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundo: quia in primitiua Ecclesia solūm manifesta mortalia confitebantur, vt patet primæ ad Cor. 5. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Galat. 5. manifesta sunt opera carnis, &c.

¶ Tertiò, quia nulla sunt opera nr̃a etiā bona, quin sint peccata dānabilia, si Deus iu iudiciū intret nobiscū: iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Dñe: quia non iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuens. Itē, Omnis homo mēdax: ergo, &c.

¶ Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiæ Dei relinquere volumus ignoscendum: quia non confidere in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus nec eius timere iudicium.

¶ AD EVIDENTIAM horum, scito duo hic verti in dubiū: & an oīa mortalia, & an oīa venialia confiteri, sit præsumptionis. Et de primo quidē clarè patere potest, q. non præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nā ex sexdecim conditionibus ad confessionē requisitis secundū cōmunem doctorum sententiam, vna conditio necessaria est, q. sit integra quo ad peccata mortalia: nō esset autē integra, si quædā mortalia essent confessa, & quædā non, est autē huius ratio: quia peccata mortalia quæcunq; simul in vno homine sunt, sic se habent, q. sunt cōnexa ex parte auersionis à Deo, ita q. vnū non potest remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud August. Impiū est à Deo, dimidiam sperare veniam. Et propterea sicut in prima pœnitentiæ parte, quę est contritio, necessarium est, vt omnia mortalia cōcludantur (oportet enim hominē cōteri de omnibus mortalibus, & nō de aliquo tantū) ita in secunda, quæ est confessio, oportet oīa connumeri mortalia: sic e. n. integrè homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submisit se integre Deo per contritionē. Et ne alicui liceat sentire contrarium, affero textū rotundum de pœ. re. oīs vtriusq; sexus. Vbi expressè præcipitur q. quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et qnū ly oīa non distribuat pro venialibus (vt tota Ecclesia attestat) restat vt distribuat p mortalibus. quæ sunt materia necessaria cōfessionis, vt etiā ibi glossa dicit. Restringere aūt ly omnia, ad manifesta tm̄, temeritatis est, tāq; nīa sine ratione & sine authoritate, & contra communem sententiam doctorum, rationiq; consentanea sit restrictio ista. imò in Concilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶ De secundo aūt, s. confessione venialium, cogitari vix potest q. sit actus præsumptionis: quū clare liqueat, q. accusare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, & iustitiæ vindicatiuæ in seipsum seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus, est tñ consultus: consilium autem non datur de actibus præsumptuosis, sed de actibus uirtutum, s. de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorū consuetudo: nam communiter de uenialibus confitentur, & crebrò. magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hic ultra uim satisfactiuam, acquisitiuam gratiæ ex uirtute sacramenti, habet uim conseruatiuam hominis gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

¶ AD PRIMAM autem obiectionē dr̃ primò q. Ecclesia non præcipit, q. quilibet cognoscat, sed q. cōfiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriā habet: hoc enim constat non esse impossibile. Dr̃ secundò negando, q. sit impossibile hominem oīa mortalia cognoscere: peccatū quippe mortale, quū sit uoluntarium, nō secundū primos motus, sed secundū rationē deliberatam, nullā habet in se causam quare sit impossibile, ut cognoscatur ab eo, qui cōmisit illud. Si enim impossibile est, ut oīa cognoscātur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (ut de gratia & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia sunt adeò minimæ entitatis, ut cognosci nō possint, & hoc nōtū quia aliqua nos cognoscere cōceditur: tū qa non est questio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: nā sufficit pœnitentē cognoscere, q. ipse cōmisit talē actum, puta rapinā, licet nesciat diffinitiuè quid sit rapina, tū quia actus humani deliberati cōtra Dei legē non sunt tam minimæ entitatis. Aut hoc est, qa sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo q. à primo die, quo qs habuit usum liberali arbitrij, usq; ad quēcunq; diē suæ cōfessionis, nō fuerunt exercitati à quocunq; infiniti actus deliberati: ut patet. Aut hoc est, qa sunt infinita nō simpliciter, sed illi qui cōmisit: & hoc etiā non esse necessariū ex eo patet, q. multi sunt, qui diariū operū suorum scribūt: ac per hoc finita sunt eis oīa deliberata opera sua contra legē Dei. Non est ergo impossibile hominē cognoscere omnia sua peccata mortalia: uel sic q. sciat hæc esse mortalia, uel in ambiguis, q. sciat sa cōmisisse tale, de quo dubiū est, an sit mortale. Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorū memoriā habet: & cōmunis est omnibus pœnitētialibus bene instructis. Obligat enim Ecclesia ad cōfitendū omnia peccata mortalia, quorum memoriā qs habet, facta secundū humanas uires collectione omniū suorū mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sint ambiguè mortalia: tenetur enim oīa confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic. n. absq; nostra uoluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis utriusq; sexus. sic testatur communis mos pœnitentiū atq; confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se consentisse in sacrilegium, licet non sit certus si non confitetur de illo consensu ut opinato.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, q. ex neutro illorum textuum habetur, q. in primitiua Ecclesia, sola manifestè mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confessione: ut clarè patet.

¶ Ad tertiam dicimus, q. opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primò, ut ex nobis sunt: & sic licet dicantur dānabilia, pro quanto indigna sunt Deo & felicitate æterna: nō tñ sunt dāmnabilia ut peccata mortalia: qm in ueritate etiā, ut ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, nō intres in iudicium cum seruo tuo Dñe: qa nō iustificabitur in cōspectu tuo oīs uiuēs, quantū est ex se. Et ad hūc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo considerantur opera nostra ut sunt ex Deo in nobis, operāte per suā gratiā, & destināte in uitam æternā: & sic sunt merita ex cōdigno æternæ felicitatis. Nec sunt dānabilia, sed sunt remunerabilia etiā secundū diuinā iustitiam, ut patet ex uerbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitiæ quā reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: nō solū autē mihi, sed & his, qui diligunt aduentū eius, ubi uides secundū iustitiā à Deo iusto in die reddendā coronā diligentibus ipsum Deū. Nō sunt igitur ignota nobis oīa nostra mortalia: quia opera nostra sunt dānabilia quantū est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nr̃a bona simpliciter, ut sunt in ueritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. nō secundū qd (puta ut sunt ex nobis) qn iudicari debēt, si sunt peccata, uel nō: quāuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudesq; diuinas exercendas considerata, omnia nostra ut sunt

ex nobis multum prosint:& nō solū in nobis sed etiam in beatis cōsideratio hæc creaturæ nullitatem, seu nullitatem efficeret. Propterea enim de spiritibus beatis canit Ecclesia, Tremunt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 29 Septembris 1518.

QVÆSTIO III.

¶ Num circunstantia diei festi sit necessariò confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunstantia diei festi sit necessario confitenda. Et uidetur quòd sic. Quia circūstātia repugnās speciali præcepto, est specialiter explicanda secundum oēs; sed tempus festiuum repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tū autoritate Ambr. sup illud Lucæ. 13. Archisynagogus indignās, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato nō hominem curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tū authoritate S. Tho. in Secunda secundæ. q. 122. art. 4. ad tertiū. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: afferuque ad huc autoritatem Augustini in lib. de Decem Chordis.

¶ IN OPPOSITVM Est multorū modernorum opinio, tenens circunstantiam temporis festiui non esse necessario confitendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

¶ RESPONDEO. In hac quæstione duæ sunt opiniones. Vna est tenentium partem affirmatiuam, & hi mouētur ex ratione, quam tangit. S. Th. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruile, & peccatū mortale sit magis opus seruile, quā opus corporale (puta arrare) magisque quam contrarietur pctm mortale sanctificationi ad quam ordinatur festū, quàm opus corporale: ut pote per se & directè excludens illam: consequens est, q. utriusq; prohibitio sub præcepto cōprehendatur. Aliorū uerò opinio oppositū sentit: & hi mouent ex eo, q. ex solo sensu literali scdm Dionys. & Aug. pōt trahi efficax argumentum. Opera autem seruilia prohibita in festo ad literā sunt opera corporalia, qui serui distinguūtur à liberis: & nō peccata nisi mysticè: ut S. Thom. expressè dicit in 3. senten distinct. 37. art. 4. quæst. 2. ad. 2.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidentiam sciēdum est, quod quum obseruatio festi ad literā partim sit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico præcepto innasci quicquid obligationis in ea est. Ex morali quidem præcepto q. obligatio talis non proueniat: patet propterea quia nulla certa temporis pars est, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandam censeat: quāuis enim morale sit in hoc pcepto, q. aliquod tps Dei cultui exteriori deputetur, non tamen q. hoc uel illud tempus. Vnde quum singulæ partes temporis possint ab hac dedicatione absolui, quandocunque peccatum committatur, nunquam tēpus aliquod diuino dicatum cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultu: pōt siquidem alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio est de opere corporali: solum enim peccatum omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autem mandato non prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, quòd ecclesia non plus prohibet, quam id quod ea literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imò minus, ut S. Tho. placet. Ex præcepto autem hoc ad literam ceremoniale triplex erat, scilicet certū tps puta dies septem, & certus cultus, scilicet memoria creationis &c. unde in ipsa quiete (quasi quies ipsa esset professio quædam diuinæ quietis à creando) & determinatio operum, à quibus cessandum esset, scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo autem horū pctm specialiter prohiberi conuincitur: sed oppositum potius ratione suaderi potest. Tum quia, ut allegatum fuit ad literam opera seruilia tantum sunt opera, ad quæ seruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc, q. aliquod certum tps dedicat cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod repugnat tali cultui illo tempore exhibendo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione tēporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die festo: non ergo cadit sub hoc spāli præcepto. Quòd enim macula, ei non contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali existens, transgrederetur præceptū hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinuētione non est inducendum, cum his qui credunt contritionem esse in præcepto in die festo. Tum quia finis præcepti nō cadit sub præcepto. Tum quia præceptum dat exteriori cultu Dei (quo fide spe & charitate colitur) sub hoc præcepto non cadit, sub quo cultus exterior includit & determinat: sed Ecclesia uidetur interioris cultus tps determinasse, qñ tempus sacramenti pœnitentiæ & Eucharistiæ decreuit. Tū quia nec Doctorū sanctorū nec Ecclesiastica doctrina aut cōsuetudo hoc habet: q. tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: ut ex dictis patet.

¶ Quòd uerò actus moralis etiam non repugnet tali cultui: pbatur ex eo, quòd si cultui Dei exteriori certo tēpore statuto repugnaret, peccatum mortale illo tēpore commissum, hoc non esset quandoq; sic, & quandoque non, sed uniuersaliter, sed apte uidemus, quod sub præcepto, quo Deus quotidie colendus à clericis horis canonicis statuitur, non comprehenditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocunque tempore, ergo nec in proposito. Vterque siquidem cultus exterior est, & eundem habet finem. Et habens aliquid morale & aliquid ceremoniale, scilicet certum tempus & certum cultus modum: nec minus sacer est secundus primo, aut minus sub præcepto cadens. Nec obstat si dicatur non esse aliquam certam horam diei sub præcepto taxata ad horas canonicas, sicut totus dies festus deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficaciæ processui facto: cuius uis non consistit in determinatione temporis actu iam pcepta, sed possibili, uel supposita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluendis, non pp ea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto comprehenderetur, sed satisfieret tēporis debitis horas exoluēdo: sicut modo satisfit intra diem deputatum dicendo, quantumcunq; alias peccetur. Vnde quum ecclesia ceremoniala legis pceptum mutando impleuerit, pro die septimo Dominicum diem, & p cultu Missam, & quietem in memoria resurrectionis Dominicæ determinando, & ab operibus seruilibus non sic arctè consueuerit abstinere, consequens est, quòd non iudicat speciali præcepto quietē à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et confirmatur, quia quū ecclesia nō iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerunq; committitur peccatum mortale) sat est sub eius prohibitione comprehendi illorum impedimentorū amotionē, quę Ecclesiastici fori sunt: quia uoinet saliter nō sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quàuis magis repugnet satisfactioni, quæ est finis huius pręcepti peccatū mortale quā opus corporale licitum secundum se: quia tamen sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc non cadit, cōsequēs ē, q. nec exclusio ipsius, q. p pctm mortale fit, sub hoc præcepto cōprehēdatur: si enim affirmatio nō præcipitur, ex ipsa non conuincitur, q. eius opposita negatio phibeat, quamuis prohiberi possit.

¶ AD EA uerò quæ in oppositum obijciuntur, respondetur. Et ad autoritatem Amb dicitur cum San. Thoma quod sensum mysticum, & non literalem tangit.

¶ Ad autoritatē ipsius S. Tho. dicitur dupliciter. Primò, q. loquit de præcepto quoad suū finē, qui sub præcepto nō cadit, & non d ipso pcepto absolutè: io tū enim dicit repugnare huic pcepto pctm mortale, inquātū excludit sanctitatē & applicationē ad diuina, quæ est finis præcepti. Secūdo, q. loquit de præcepto hoc indistinctè, s. & literaliter, & spūaliter intellecto, vñ eodē cōtextu de operibus seruilibus corporaliter & spūaliter, doctrina tradit. Et tñ cōstat ibidē in responsione ad primū cessationē à peccato sub sensu spūali huius præcepti claudi: & sic non numerari inter præcepta decalogi, sed nisi secūdū sensum literalē, quantum ad id qđ cōtinet de iure naturæ. Ex hoc aūt q. aliquid repugnat præcepto huic mysticè, nō pōt trahi efficax argumētū, sed rōnabilis exhortatio, ut & à peccando in festis abstineatur (ne de nobis dicat, Populus hic labijs me honorat cor aūt eorū lōgè est à me) & cōmissa cōfiteat in fine cōfessionis perpetrata p magna uel tanta parte in diebus festis quatenus reprehensi tempora sacra reuereantur. Mediolani, die uigesimaquarta Aprilis M. D.

QVÆSTIO IIII.

¶ Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalē necessaria sit.

QVAERITVR utrū ad fructuosam absolutionem in sacramento pœnitentia exigatur fides, qua pœnitens credat certissime se esse absolutum à Deo. Videtur q. sic. Primò, quia oportet fidem habere in uerbū Christi, Quodcunque solueris super terram.

¶ Secundò, quia si per impossibile cōfessus nō sit contritus, aut sacerdos nō serio, sed ioco absoluat, si tñ credat se esse absolutū uerissimè est absolutus: tanta res est fides in uerbū Xpi. Probat, assumptū ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludēs cū pueris, baptizauit eos, sicut uiderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Itē quidam mimus, ut placeret Imperatori, ludicro Baptismo est baptizatus.

¶ Tertiò, quia nō sacramētū, sed fides sacramenti iustificat: secūdum illud Aug. Sacramētū abluit, nō quia fit, sed quia creditur.

¶ Quartò, quia plus est à cōfitēte requirēdū an credat sese absolui, q̃ an sit uerè contritus: quia contritio nunquā est uera satis: quod si esset uera, nō sibi certa, & si certa, non in satis: fides autē & uerbum Christi sunt certissima uerissima, & sufficientissima.

¶ Quintò, quia nō solum attritus absq; obice actualis peccati uel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentū, à gratia consequentia est alienus, nisi crediderit in absolutionē: quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

¶ Sextò, quia ad sacramentum pœnitentiæ accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum: scriptum est autem, Quicquid orātes petitis, credite quia accipietis: & fiet uobis. Et Iacobus dicit Postulet autem in fide, nihil hæsitans: ergo.

¶ IN oppositum est communis Ecclesiæ sensus.

¶AD EVIDENTIAM horum sciendũ est nouitatẽ supereroganti esse, quòd hmõi fides adeò exigatur, ut plus quam contritio requirenda sit, & dãnandi sint oẽs, qui nolunt confidere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista, primò super cõmunissimis Scripturæ autoritatibus de fide ac spe: ut illo Dei: puta, Memor esto uerbi tui, in quo spẽ dedisti, & similia infinita. Secundò sup cõmunibus de efficacia sacramentorum, scilicet quòd fides est, quæ in sacris operatur. Tertiò super specialis Christi uerbi ad propositũ pœnitẽtis efficacia certissima, Quodcunq; solueris super terrã, &c. Ex hmõi siquidẽ efficaciæ certificatione deducitur oportere confitentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue nõ erret, sicut ẽt certus est se esse baptizatum, ẽt si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiũgunt, quòd dicendo, Quodcunque solueris, dedit potestatem: dicẽdo, Erit solutũ, excitauit fidem de effectu.

¶Nouam autem hanc inuentionem alienã esse ab ecclesiastica doctrina, facilè patet distinguendo de duplici fide, quã hic possumus: scilicet uel acquisitã, uel infusam. Nã si sermo est de fide infusa (q̃ est una de theologalibus uirtutibus) cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & p quã Sãcti uicerũt regna, operati sũt iustitiã, cõstat, quòd illa est necessaria ad sacramentum pœnitentiæ: qm ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed hmõi fides, licet ad sacramenta se extẽdat, ut patet in Symbolo: non tñ extendit se ad hæc singularia: puta utrũ hoc sit sacramẽtum, & quòd in hoc sit effectus sacramenti. uerbi gratia, tenemur credere unum baptisma in remissionem peccatorum: sed nõ tenemur credere, quòd dum iste sacerdos abluit Ioseph adultũ Iudæũ, dicens, Ego baptizo te in nomine Patris & filij & Spiritus sancti, sit Ioseph uerè consecutus gratiã Dei & characterem, quia ea intentione baptizantis uel baptizati potest occultè fuisse simulatio talis, quòd nõ intenderit ille facere, quod facit Ecclesia, aut Ioseph nõ intenderit suscipere Baptisma, ut tẽporibus nostris de facto cõtigisse sibi quidam Iudæus coram me cõfessus est, & hæc quo ad characterẽ. Quo ad gratiã uerò, quia potest esse, quòd Ioseph cum proposito deliberato fornicationẽ cõmittendi Baptisma susceperit, ac per hoc gratiæ Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exemplum de Eucharistia: quãuis enim teneamur ex fide credere in hostia, ritè cõsecrata, esse uerum corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an illa Hostia sit ritè cõsecrata: tũ pp intentionem ministri, tum etiam pp incertitudinem materiæ, & similes particulares defectus humanos. Ratio autem uniuersalis, quare sub fide infusa nõ cadunt huiusmodi particularia, est quia fidei infusæ (utpote diuinæ ueritati innixæ) nõ põt subesse falsũ. est enim non minus circa uerum, quàm quæcũq; sciẽtia acquisita, quæ non nisi uerorum est. Esset aũt õnino circa falsum, si extenderet se ad hæc particularia, ut patet ex infinitis similibus, quæ possunt afferri in medium. Non spectat igitur ad fidẽ infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari, puta in meipso, sed ad fidẽ ipsam infusam pertinet credere absolutionem ab ecclesiastico ministro ritè factã, efficacẽ esse, & in suscipiẽte dignè gratiam operari. Hac siquidem fide nullus potest errare, sed credẽdo effectum in me, uel in illo determinatè, possum errare: quia põt ad esse impedimentũ aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in alijs sacramentis credimus & uerbo Dei & sacramẽtis: & specialiter efficaciam certissimam illius uerbi, Quodcunque solueris super terram in subiecto disposito: sed non habemus infusã fidem, quòd in me effectum sortiatur, quòd ego sim subiectũ dispositũ: quia põt in me inueniri impedimentũ ignotum. Ea quo aũt non debet subesse falsum fidei (quæ non nisi uerorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fides infusa per illud uerbum. Erit solutũ in cælis, de effectu absolutionis in subiecto disposito, & non in me, qui fortè non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta: quia sequitur, quòd infusæ fidei posset subesse falsum.

¶Si autẽ dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur: nã licet acquisita fides circa huiusmodi particularia uersetur (tali nanq; fide credimus hanc Hostiã ritè consecratã esse, & hunc ritè baptizatũ & similia) sed hæc fides nõ est illa qua in uerbo Christi confidimus, q̃ in sacramentis operatur, qua credimus efficax esse Christi uerbum, Quodcunq; solueris sup terrã: & reliqua, quę fidei sunt Christianę. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infusa loquuntur, nõ pt acquisita fides cõcludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutũ ẽt p absolutionẽ in effectu coram Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac uita secundum cõmunem legẽ nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficienter dispositũ p gratiã Dei, quæ p absolutionẽ conceditur: iuxta illud Iob. 10. Et si impius fuero, hoc ipsum ignorat anima mea. Amplius, fides ista põt esse in schismatico uel heretico alias bene confitente: esset igitur ille uerè absolutus, si ei iste sacerdos ipsum absolueret, & cõsequẽter ille simul esset in gratia Dei (quia uerè absoluitur corã Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus, uel schismaticus: quod est impossibile. Amplius, fides ista est, qua quantum credis, tantũ habes, cum fides ista sit opus humanũ (quia ista est acquisita) consequẽs est, ut in opere suæ fidei cõfidẽtia suę pœnitentię cõsistat: qd est alienum à Christiana ueritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, ecclesiæ traditione, sacrisq; doctoribus, dispositionis illius necessitas in sacramento pœnitentiæ habeatur, & rationi aduersetur, non uidetur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

¶AD OBIECTIONES infinitas de fide, ut respondeas, habeto præ oculis hãc distinctionẽ, scilicet uel ex parte sacramentorũ, uel ex parte suscipiẽtis. Et dicito, quòd fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quantum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipiẽtis licitũ est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod Ecclesia docet dũ in orationibus post cõmunionẽ petit sacerdos, quòd susceptũ sacramentũ nõ sit ad reatus pœnã, nõ ad iudicium, &c. Consequẽter etiam docet omnẽ quantumcunque credentẽ post confessionẽ & absolutionem dicere, Domine non sum dignus, &c. & nõ aduertere ad distinctionẽ hãc quæ est, ut puto, cã dictę nouitatis.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd in uerbo Dei & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei: nec fides infusa, qua credimus in Deum. &c. est de effectu horum uerborum in me: ut dictum est.

¶Ad secundã dicitur, quòd peccat argumentum secundũ nõ causam, ut causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nã non ideò illi fuerũt uerè baptizati, quia credebãt se baptizatos, imò credebãt fortè nihil recipere de gratia: sed ideo Baptismus iocose factus est uerè Baptismus, quia intẽtio iocula nõ ad Baptismũ, sed ad exercitiũ Baptismi refert. Simile est .n. delectãdi cã Baptizare & Baptizari, sicut si auaritię cã quis baptizaret, aut baptizaretur: utrobiq; enim est uerũ Baptisma: quia delectatio & auaritia nõ Baptismi: sed quòd ille exerceat, uel suscipiat Baptismũ, cã est. Secus aũt esset, si intentio iocandi ad Baptismũ referretur, sic quòd nõ Baptizare, sed similitudinẽ Baptismi exercere, aut suscipere, intenderet ioco, aut ap̃arẽtię gratia: tũc enim nullũ esset Baptisma. Qđ aũt assumit, quòd nõ cõtritus si absoluitur credẽs se absolui, est uerè absolutus, nisi sit ita attritus, quòd saltẽ uirtute clauiũ de attrito secundũ quosdã fiat cõtritus: impossibile est. Nã ex eo quòd ponit incõtritus, & uirtute clauiũ non factus de attrito cõtritus, oportet quòd aut sua fide acquisita sit iustificatus, quod est erroneũ: aut quòd simul sit incõtritus & absolutus apud Deum, qd est impossibile.

¶Ad tertiã dr, quòd sacramentũ abluit, nõ quia fit, hoc est non secũdum substantiam facti: sed quia creditur, hoc est secundum uirtutẽ creditã in eo, & nõ quia creditur à suscipiente, effectus suus i eo certissimè ab hoc. Et nota quòd nõ dixi, quia credit minister aut suscipiẽs, sed impersonaliter quia creditur, hoc est pp rẽ creditã: nã nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, nõ baptizaret. In hoc ãt qđ ẽ imitari in illo actu ecclesiã, includitur res credita: quã uis nec a suscipiẽte, nec à baptizãte: ut patet, si infidelis baptizaret infantẽ aut adultum, dicentem, Valeat quantũ ualere potest.

¶Ad quartã dr, quòd assumptũ non solùm falsum, sed & præsumptuosum est ualde, cõtra uniuersalis ecclesiæ ritũ: cõtritio .n. est summã necessaria. Ista aũt fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis: qa semp est, & debet esse ambigua, nec est requirẽda à cõtritẽte: qui nisi crederet se absolutũ, absolutioni, se nõ submitteret. Nec obstat, quòd cõtritio sit incerta: iussit .n. Deus ipse, utcũ nostra hac incertitudine accedam° ad sacra. Qđ aũt dicit, quòd nũ quã est uera, satis falsum est: ut patet in multis cũ uera & sufficiẽti cõtritione cõfitentibus, quãuis incerta eis. Et quũ subdit, quòd fides Christi est uerissima & certissima & sufficiẽtissima, respondet, quòd talis est de reb° subiectis fidei infusæ, sed nõ de ipertinentibus ad ipsam, ut sunt ex parte nostri singulares singulorũ effectus sacrorum. De his enim nec certa, nec incerta est fides infusa: quia nõ est eorũ: est enim fides infusa de gratia per sacramenta certissimè conferenda suscipiẽtibus dignè illa: ut in Concilio Florẽt. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptũ est, dicẽte, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi mãducat, & bibit. Vbi ẽt Apostolus, secũdum quod reputare se homo debeat dignũ uel indignũ, promittit dicens, probet ãt seipsum homo; & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, quòd si nosmetipsos iudicaremus, non utiq; à Domino iudicaremur, patet quod probare seipsum est, seipsum iudicare cõtra se uindictã exercere: quod uocatur contritio communi usu Ecclesiæ & doctorũ: & ppea falsum ac temerarium esse constat, quòd plus est à pœnitente requirendũ si habeat credulitatẽ de effectu in se futuro sacramẽti: q̃ de illius cõtritione: pbare enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet ecclesia, exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se pœnitentem omnino effectum habiturum nouatorum est dogma.

¶Ad quintam dicitur, quòd duo sunt, quæ ibi tangunt. primũ, quòd attritus non ponẽs obicem, non consequitur gratiã absolutionis,

aut

nisi credat (vt iam patet ex dictis) volũtariè dr, apponendo nouellũ, & impertinẽs accidẽs pro dispositione necessaria ad gratiã Dei per absolutionem sacramentalẽ. Secundũ aũt, ꝙ contritos in damnationẽ sunt sacramẽta, nisi credat se absolui, nõ est risione, sed correctione dignũ: qm̃ sacrũ pœnitentiæ ab Ecclesia sufficienter traditum per confessionẽ, contritionẽ & satisfactionẽ, damnabile cõstituit sine quarto, scilicet certa fide effectus in suscipiente: Hoc enim est nouam Ecclesiam construere.

¶ Ad sextã de oratione dr primò, ꝙ nõ digreditur ad accidẽtia, quæ sunt extra essentiã sacri: oratio. n. cõstat ꝙ à sacramentis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ. Veruntamen de orõne ipsa etiã dicendũ est, ꝙ fides de effectu orationis dupliciter haberi potest. primò ex parte ipsius diuinæ misericordiæ, gratiæ, & potentiæ, prouidẽtiæ, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absq; hæsitatione aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo oratur: & sic nisi piè quisq; dubitaret de effectu petito, plerunq; fides inueniretur falsa, vt patet in Paulo orãte, qui absq; hæsitatione credẽdo, ꝙ acciperet id qđ peteret, iuxta Dñi doctrinã, Rogauit ter, vt stimulus carnis à se discederet, & nõ est consecutus effectum petitũ: vt patet 2. ad Cor. 12. Hic. n. patet qđ fides, ꝙ accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendã simpliciter & absolutè, sed quãtũ est ex parte diuinæ misericordiæ, &c. alioquin esset quisq; falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliunde ex aliqua ex parte nostra ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docẽs præmittit, habẽte fidẽ Dei, & subdit, Amẽ dico vobis, &c. ostendens per hoc, ꝙ firmitas nostræ fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & non ex parte nostra. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris. 1518.

QVÆSTIO V.

¶ *Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.*

QVÆRITVR Vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et videtur ꝙ non. Primò, quia solius Dei est remittere culpam: vt omnis Scriptura & Ecclesia fatetur.

¶ Secũdò, quia culpa est remissa à Deo proponẽti cõfiteri antequã pœnitẽs à sacerdote absoluatur: iuxta illud, Dixi, Cõfitebor aduersum me iniustitiã meã, & tu remisisti impietatem peccati mei.

¶ IN OPPOSITVM Est, ꝙ sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, secundum communem Ecclesiæ doctrinam.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis, sciẽdũ antiquã esse hanc quæstionẽ: & in 18. distin. 4. senten. tractari. Vbi quia obscuræ satis sũt authoritates antiquorũ doctorũ applicatæ ad hoc, Magister sent. cõcludit sacerdotẽ euãgelicũ absoluere, hoc est declarare absolutũ à Deo, & ad Ecclesiæ cõmunionẽ admittere. Nouitia aũt quædã opinio addit super hoc effectum pacem animi: qm̃ ante absolutionẽ inquieta est anima de remissione suorum peccatorũ, accepta autem absolutione cum fide, ꝙ verè absoluatur, fit secura anima de remissione peccatorum percepta, & in pace quiescit, tantũ, sit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis, ꝙ peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

¶ Verùm si Dñi uerba diligẽtius perspecta fuerint quum potestatẽ sacramentalẽ dedit, aliter sentiendũ est, nõ. n. dixit Quorũ declaraueritis remissa peccata, sed dixit, Quorũ remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcunq; solueritis. neq; dixit, Remittuntur eis, aut solutũ erit, quo ad Ecclesiã: sed solutũ erit, in cœlis, & remittũtur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si uerba Dñi sana uera in sensu proprio, conuincuntur Ecclesiæ ministros habere potestatẽ remittendi peccata authoritate Christi: par. n. rõ est, ꝙ uerba hæc Dñi ad sacrũ pœnitentiæ spectãtia in proprio sensu uerificẽtur, & ꝙ uerba eiusdem ad sacrũ Eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu uerificentur. Nulla. n. est ratio qua istæ in proprio sensu uera esse fateamur, & illa à proprio sensu aliena faciamus: præsertim quum maius miraculũ sit, ꝙ de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si uerba Eucharistiæ à sacerdote prolata, ut uera sint cõpellerunt ut fateamur hoc, id est cõtentũ sub hac specie, est corpus meum, s. Christi: non minus cõpellimur ad uerificandum hæc Dñi uerba, (Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & Quodcunq; solueritis super terram, erit solutũ & in cælis) in sensu proprio, credere ꝙ sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluuntur peccatores à culpis suis. Nec. n. minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis, dicentis, Absoluo te à peccatis, quàm eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum, uterq; igitur operatorius est eius, ꝙ significat seruatis seruandis, s. cõcurrente ex parte ministri authoritate (nõ. n. quilibet hõ, sed sacerdos ordinariã uel delegatã authoritatẽ habẽs est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitentis debita dispositione, ut. s. sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hieronymo dãnatus: ut pro nostro arbitrio damnare innoxios & absoluere noxios possemus, sicut etiã in sacramento altaris non quãcunque materiã: sed panis triticei tñ, consecrari per illa uerba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata cõcessum credimus. In cuius signum Dñs quũ daret potestatẽ remittendi, retinendiq; peccata, præmisit, Accipite Spiritũ sanctum, subiungendo, Quorum remiseritis peccata, &c. tanquã diceret, Spiritu sancto dirigente, Quorũ remiseritis peccata, remittũtur eis, & nõ spiritu uestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus sanctus ad absoluendum uel ligandũ, quum seruatis undiq; seruãdis minister Christi absoluit, uel ligat. Credendũ est igitur & confitendũ, ꝙ effectus sacramentalis absolutionis ritè factæ (scilicet à debito ministro, debita forma, supra dispositã materiam, scilicet peccatorẽ confitentẽ dignũ absolutione) est peccatorũ remissio, quã authoritatiuè quidẽ solus Deus facit: ministerialiter autem minister ipse Christi sacramento mediãte efficit. Sic enim ad literã impletur illud, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: non ꝙ prius Ecclesia remittat, quàm Deus, tanquã Deus Ecclesiæ iudicium sequatur. Nõ. n. dicit, Quorũ remiseritis peccata, remittentur eis, in futuro: sed remittuntur in præsenti: ad denotandum, ꝙ ipsa per ministrum remissio est una atq; eadem cum remissione, quã facit Deus. Illam quippe unã & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & efficit Deus authoritatiuè: sicut eandem conuersionem panis in corpus Christi, quã sermo Christi per os sacerdotis operatur, efficit Deus authoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc quæstio, hodie tñ determinata est in Concilio Florent. sub Eugenio 4. Vbi dr, Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis. Absolutio, inquit, nõ declaratio, non pax. Et rursus, effectus sacramenti huius, dicit, non effectus solius Dei. Et hinc patet, ꝙ sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in ueritate absoluit à peccatis, & per uiã sequelæ declarat pœnitentem absolutum, & certificat (humana in coniectura) peccatorem de peccatorũ remissione. Remanet. n. semper secundum cõmunem legẽ peccator ambiguus de consecuta ad Deũ remissione: quia semper restat ambiguum nobis, an ex uel cum infusa charitate sacramentum susceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, sed error est: pro quanto efficaciã adimit sacramento pœnitentiæ sine credulitate effectus in seipso, & nulli cõferri ueniam remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & qđ intolerabilius est, nec intelligibile, manere, s. peccatum etiã remissione facta, & gratia donata, nisi credat pœnitens peccatum remissum. Indigna nempe sunt hæc non solùm eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribus. Et quo ad illorũ impugnationem seruandum est illud Philosophi, Quolibet proferente contraria, solicitum esse, stultum est. Constat. n. Baptismum remittere peccata absq; tali suscipientis credulitate: ut patet in infantibus. Constat omnes fere timore Domini refertos semper dubios de diuina in se gratia, & pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta suscipere, & sic ambiguos perseuerare. Imò & hoc sacri doctores laudant: & eius oppositum præsumptuosæ communiter adscribitur, aut ignorantiæ.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, ꝙ diuersus remittendi modus omnes huiusmodi authoritates manifestat. Solus enim Deus peccata remittit authoritatiuè: cum quo stat, ꝙ minister euangelicus authoritate à Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

¶ Ad secundã dicitur, ꝙ sacramentalis absolutio dicitur operari remissionẽ peccatorum dupliciter, uel in uoto, uel in executione. Nã qui ante confessionẽ remissionẽ consequitur, ex sacramentali absolutione in uoto consequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediãte cõfessione, ad quã tendens, Dixi, Confitebor: alioquin nõ oportuisset dicere, Dixi, confitebor: sed satis fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiam meam Dño. Et si quidem ante absolutionem consequitur pœnitentes remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiua peccatorum: si uerò nõ prius consequutus est ueniam, consequitur per absolutionem, si tñ (vt dictum est) dignus absolutione tũc est. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersa Ecclesia accipimus, cõfitente vnũ Baptisma in remissionem peccatorũ: per omnia similiter intelligendo, ut dicimus, s. ꝙ baptisma in executione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remissa ex Baptismo in uoto, & dignè ad Baptismum accedit: in quo autem remissa ex ipso in uoto inuenit, gratiam auget. Hæc enim uarietas nõ ex defectu sacramentorum, sed ex uaria dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustæ, die primo Octobris, 1518.

T. ARG.

TRACTATVS DECIMVSNONVS, de excommunicatione, cuius est vnica.

QVÆSTIO I.

¶ Vtrum excõmunicatio priuet a participatione interiori fidelium.

VTRVM excõicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur q; non. Primo quia excommunicatio non tollit plus quàm Ecclesiastica authoritas iurisdictionis potest cõferre: est enim excõmunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis: quã non dedit Christus maiorem in auferendo, quàm in concedendo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona quàm mala. Sed Ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

¶ Secundò, quia excõmunicatio cõiter se habet ad iustam & iniustam: est.n. vtraq; efficax ad ligandum: quia, vt Grego. dicit, & habetur 11.q.3. sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, est timenda. sed excommunicatio iniusta non priuat excõicatũ cõmunicatione interiori, sed solum exteriori: ergo excommunicatio simpliciter non priuat nisi externã cõione fidelium. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquam inuenitur excõmunicatio, nisi pro priuatione ab externis actibus, seu cũ sola extrinseca pœna, vt patet discurrẽti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca communio: nam quum tradebantur Satanæ, solùm extrinsecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat, primæ ad Corinth. 5. Non nisi voluntariè ergo dicitur, q; excommunicatio priuet spiritualibus suffragijs Ecclesiæ.

¶ IN OPPOSITVM est Magister sent. in 8. distin. 4 quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

¶ Ad euidentiã quæst. huius sciendum est, q; oportet extremum vtrunq; vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidẽ inueniũtur in cõione fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est cõmunio extrinseca in simul orãdo, vt fit cõueniendo in ecclesia ad Missarum, aliorumq; diuinorũ officiorum solennia: & hoc est vnũ extremũ. Aliud est Sanctorũ communio, quæ fit per charitatem vniẽtẽ Christi membra secundum fidem formatam capiti Christo, & reliquis Christi mẽbris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est cõmunio fidelium secundũ cõmunia suffragia, quę in Ecclesia ex institutione Ecclesiæ fiunt, vt patet in orationibus & Missis: & hoc est medium. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicẽdo q; excõicatio aufert solam intrinsecam cõionem, vel dicendo q; excõicatio tollit directè oẽm cõionem, vtrunq; n. est falsum: vt patet. Veritas autẽ est, q; excommunicatio tollit extrinsecam & intrinsecam quo ad cõmunia suffragia cõmunionem fidelium, & supponit ablatam communionẽ Sanctorum per charitatẽ. Pro quorum intellectu (quia de extrema cõmunione non est dubium) videnda est primò differentia inter dictas duas cõines internas: & monstrandum est deinde, q; altera earum per excõicationem auferatur. Cõmunio fidelium quum consistat in conferendo & recipiendo, oportet q; interna etiam cõmunio consistat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidẽ fit meritis, orationibus, atq; suffragijs apud Deũ adiuuantibus & intercedentibus pro alijs. Receptio autẽ fit suscipiendo ex aliorũ ope, vel gratia, vel gratiæ augmentũ, vel protectionẽ diuinæ assistentię a malis pręseruantis, vel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verùm collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa, nam qñq; oriuntur ex charitate immediatè: vt quũ in charitate cõstitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligitq; se pro alio, & impetrat illi vel gratiã, vel gratiæ augmentum, vel adiutoriũ contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione ecclesię, vt quũ ex Missis diuinisq; officijs aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malũ vitandũ: hæc enim ex charitate, sancta matre Ecclesia instituta sunt, & pro cõmuni ecclesiæ bono ordinata: & pro singulis eius mẽbris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemq; offerentiũ. Et ad hoc collationũ genus, spectat sacramẽtorũ collatio, quæ Christi fidelibus dispẽsantur: quæ actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter cõionem internam secundum charitatem immediatè & cõmunionem internã mediante ecclesiæ institutione, seu actione, ea parte receptionum non est differentia secundũ substantiam: sed secundũ magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quia oĩa illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cõmunione, possum recipere ex alia, & econtra: excepta (vt dictũ est) sacramentali gratia, vt puta charactere in sacramento confirmationis, & similiter in sacramẽto ordinis: hæc.n. nõ põt quis accipere ex cõione solius charitatis: sed oportet interuenire cõionem secundũ Ecclesiasticã sacramenti actualem susceptionẽ. Communio siquidem in sacramentis in voto tñ, stat infra limites cõionis charitatis: sed communio in sacramentis secundũ rem, ad cõionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, q; recepta differunt secundũ magis & minus: quia constat, q; maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, quàm cum in voto tñ. Ex parte autẽ collationis inuenitur magna differentia secundum substantiam, quia interna cõmunio charitatis immediate, in meritis, orationibus, suffragijsq; priuatis cõsistit. Cõmunio autem charitatis ad intima penetrans mediãte ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragijsq; cõibus (hoc est in ipsius Ecclesię & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat. n. ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate procul dubio: & his efficit apud Deũ, vt non solùm ecclesia, sed singuli fideles bonũ gratiæ, aut augumentum protectionem & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam cõionem spectat illud, Particeps ego sum omniũ timentium te, ad vtranq; simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum cõionem, quia ad illum spectat cõmunio in sacramentis. Prima cõmunio non est propriè nisi existentis in charitate. secunda aũt ad Christianos etiã in peccato mortali existentes se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc q; missas celebramus pro conuersione peccatorum. Hæc autem dicta sunt adeò nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu Ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶ His autem præmissis manifestũ est, q; excõicatio: quia extra ecclesiæ communionẽ ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis cõmunio consistit vt actionibus, separat: & consequẽter à receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniũt, segregat. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona aliæ: cõsequẽs est, ut excõicatio à cõione multorum interiorũ bonorũ separet excõicatum. Quod autem excõicatio extra Ecclesiæ cõionem ponat, quo ad actionem ecclesiæ (ex qua cætera pẽdent) manifestatur ex eo, q; Ecclesia non orat pro excõicatis. Constat.n.q; nõ licet celebrare pro excõmunicatis: imò, ut Bernardus dicit, usqu quàm mala sit excõmunicatio, q; in Parasceue Ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed nõ pro excõmunicatis. Probaturq; hoc radicaliter ex euangelica doctrina: constat enim q; ecclesia nõ orat secundum communem legem nisi pro fratribus nostris: sed excõmunicati non sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, q; Saluator noster Mat. 18. (ubi excommunicandi authoritatem ecclesiæ dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus.i. Gentilis. Vbi manifestè apparet, q; excõicatio ex fratre facit nobis sicut Gentilem: unde Aug. dicit: Noli illum iam reputare in numero fratrum tuorum: ergo. Amplius, Si excommunicatus extra ecclesiã ponitur quo ad externa tñ, sequitur q; excõmunicatio nõ egeret authoritate Christi: quia quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cõmunitas potest extra suã cõionem ponere. Constat aũt Christi authoritate excommunicationẽ fieri, Mat. 18. ubi subiungit, Amẽ dico uobis, quæcunq; alligaueritis super terrã (glos. uinculo anathematis) ubi Chrysostomus dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna, hic est, scilicet proiectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: supplicio futuro, q; est esse ligatũ i cęlo. Amplius, ecclesia extra seipsã excõicatũ ejiciẽdo, ab oĩbus his separat, q; suis mẽbris cõfert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actione cõfert mẽbris suis cõmunes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excõicando, & ad hæc admittit reconciliando. Maior patet ex eo, q; excõicatio est suprema pœna Ecclesiæ: nõ esset aũt suprema, si nõ tolleret totum qđ ecclesia dedit, quia adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separandus excõicatus ab his, quæ dedit & dat cõmuniter ipsa, suis mẽbris. Minor probatur, quia Ecclesia instituit Missas nõ solũ pro ecclesia in cõmuni, sed pro singulis: ut patet in canone Missæ. ubi dicitur, pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primum: & oĩbus orthodoxis, atq; catholicæ fidei cultoribus, quo ad secundum. Instituit etiam in Memento pro aliquibus singularibus orari, Instituit horas canonicas & orationes pro fidelibus: ut patet. Hæc oĩa esse suffragia & ab ecclesia & in persona ecclesiæ qui dubitat, non eget ratione, sed sensu. Et sic patet excõicatum esse alienum ab actionibus cõibus, quibus ecclesia communicat suis fidelibus. Et patet cõsequenter alienum quoq; esse à fructu illarũ actionũ: hoc.n. manifestè sequitur. Et quia fructus actionum illarũ sunt adiuuari ad gratiã, uel gratiæ augmentũ, ad bene operandũ, ad declinandũ a malo, ad resistẽdũ diabolo, &c. ideo patet q; à multis internis bonis excõicatio separet. Et confirmatur authoritate Aug. de uerbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excõicatur, Satanæ traditur. Quo? quia scilicet extra ecclesiã diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica cõmunione remouetur. Vbi

habes

habes q̃ño extra Ecclesiam intelligit Aug. non Ecclesiam materialem, non extrinsecam cõmunionem, sed extra Christum. Replicando autem dicit, quasi Diabolo traditur: quia nõ traditur Diabolo possidendus, sed corripiendus. Ad idem est authoritas Hiero. Quorum dimiseritis peccata, &c. id est, quibus Ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cælestis clausa erit. Et habentur 11. q. 3. ambæ authoritates. Ex quibus patet q; excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cælestis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum à communibus Ecclesiæ suffragijs: per quæ interna bona à diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

¶ AD OBIECTIONEM ergo primam in oppositũ dr, q; licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tñ omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatè per solas priuatas mẽtiones seu actiones fidelũ: & horum cõmunio spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directè per excõicationem, sed præsuppositiuè tolluntur per eam, quia excõicatio non incurritur absq; mortali peccato tollente charitatem & consequenter cõmunionem istam. Quædam autem suffragia procedũt ex charitate per Ecclesiæ actionem, vt sunt cõmunia suffragia, quæ in persona Ecclesiæ fiunt: & horum communio spectat ad fides omnes ab Ecclesia non præcisos: sunt enim hæc communia fidelibus omnibus etiã existentibus in peccato mortali, vt probatum est. Et hæc est differentia inter hominem fidelem existentem in mortali peccato absq; excõmunicatione, vel cũ excommunicatione q; non excommunicatus adiuuatur à pia matre cõmunibus Ecclesiæ suffragijs: excommunicatus autem non adiuuatur per illa, sed sibi ipsi relinquitur vt gentilis, iuxta dñi præceptum: non tñ omnino deserit illos mater Ecclesia: qa requirit illos, vt resipiscant: nec salutem eorũ sicut nec Paganorum negligit, vt Aug. vbi supra subiungit. Et ad hanc solicitudinem vltra personale onus spectat, q; Ecclesia obligat clericum excõmunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excommunicatos ad ieiunium ab Ecclesia institutum. Conceditur igitur q; excommunicatio nõ nisi præsuppositiuè tollit communionem charitatis: sed cum hoc stat, q; directè tollit communionem suffragiorum communiũ Ecclesiæ. ac per hoc internorum bonorum, quæ sunt illorũ suffragiorum fructus: quia ista non spectant ad communionem charitatis immediatè: de qua sola dictum est, Particeps ego sum omnium timentium te: quamuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri membri Ecclesiæ non præcisi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego sum, &c. quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundam dicitur, q; propriè loquendo excommunicatio iniusta quoad ipsam, (puta pro crimine,) non est excommunicatio simpliciter & absolutè, sed secũdum quid tñ, hoc est in foro iudiciali. Et q; non sit simpliciter excommunicatio, patet ex illa vniuersali, Iniustum iudicium non est iudicium: excommunicatio enim quoddam iudicium est. Et manifestatur facilè: quia excommunicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autem, q; dicere iniustum nõ est dicere ius. Et similiter excommunicare est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere: non igitur est excommunicatio, si iniusta est, secundum substantiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui, puta, quia ille potest excommunicari ex suo crimine, sed tñ ego non moueor nisi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio est iniusta secũdum se quamuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est verè excommunicatio, & omnes excõmunicationis effectus secum fert. Sed excommunicatio secundum se iniusta, non fert secum excõmunicationis effectus, nisi in foro exteriori: non est enim sic excommunicatus priuatus suffragijs Ecclesiæ secundum veritatẽ: quia non est verè excommunicatus in cęlo: quia nõ est Ecclesiæ non auditor, ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Dñi Matth. 18. cœpisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iustè alliges, vide: nam iniusta vincula disrumpit iustitia. Parere tñ excommunicationi debet, ab extrinseca communione se abstinendo: quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est qd Gregorius docet, dicens q; sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene,) esset, si sententia esset nulla, hoc est inualida etiam in foro exteriori: ita q; inter excommunicationem iniustam, & nullam nõ est differentia, quia illa excommunicatio sit, & ista nõ, (neutra enim est excommunicatio absolutè) sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est qñ continet errorem intolerabilem vel in facto, puta si excommunicatur quis quia non tenet cõcubinam, vel in iure, vt si excõmunicetur post legitimam appellationem ab eodẽ, & huiusmodi: vt habes in glossa dicti c. Non ergo communiter se habet excõmunicatio ad excommunicationem iustam & iniustã: sed ly iniusta est cõditio diminuens rationem excommunicationis: sicut homo non se habet cõiter ad hominem uerum & pictum. Et propterea nõ est de natura excõicationis iudicandum, secundũ q; saluatur iniusta: sed simpliciter & absolutè, prout est in sua integra rõne & efficacia quam solũ significat excõicatio, propriè & formaliter loquendo, qñ actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dicitur, q; ex sacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno cęlorum, Matth. 18. Ex eo enim, q; Ecclesiæ fit ut Gentilis, priuatur Ecclesiæ suffragijs: sicut Gentilis expers eorum est. ex eo autem q; ligatus est in cęlo, priuatur bonis soluentibus uincula cęlestia. Habetur quoq; idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea, quæ extrà fiunt ab Ecclesia sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, q; Ecclesia ab ecclesiastica cõmunione exterius separat hominem excommunicando, significat illum ab interna communione Ecclesiæ separari. In cuius signum in primitiua Ecclesia etiam sensibiliter potestati dæmonum excommunicati tradebantur, quasi à Christo excisi. Nec est uerum q; in primitiua Ecclesia sola externa pœna excommunicati mulctabantur: sed ultra internas addebantur externæ pœnæ à Diabolo: sicut ultra interna bona in primitiua Ecclesia boni uisibiliter uisitabãtur à Spiritusancto, Loquẽtes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat: qñ hoc spectat ad finem. constat autem q; excommunicatio priuat etiam suffragijs Ecclesiæ, & relinquit hominẽ sibiipsi, ut resipiscat, ut spiritus saluus fiat: est enim uelut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de excom. lib. 6. Augustæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS DE Iniunctis pœnitentijs, vnica quæstione contentus.

QVÆSTIO

¶ Num pœnitentia iniuncta a confessore si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

QVÆRITVR Vtrum pœnitentia secundum canones imposita à cõfessore, si non impleatur in hac uita, exoluenda sit in alia uita. Et uidetur q; non: quia nec canones pœnitentiales, nec sententiæ hominis intelliguntur imponi, nisi in hac uita, ut patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: constat autẽ impunè posse non parere extra territoriũ ius dicenti.

¶ In oppositum enim est communis Ecclesiæ sensus.

¶ AD EVIDENTIAM Huius sciendũ est, q; pœna ritè imposita, quæ in hac quæstione nuncupatur pœna canonica duo in se continet. Alterũ est id qđ pro culpæ satisfactione debetur: qñ nisi pœnitens remaneret debitor ad satisfaciẽdum diuinæ iustitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim Ecclesiæ sicut non soluunt in ueritate nisi dignos absolutione, ita non ligant secundũ rei ueritatem nisi alligatione dignos: si. n. & non aliter confessor exhibet se Christi ministrũ, utendo claue potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis, data est ei altera clauis, s. authoritas discretiuæ. Alterũ est id qđ cõfessor apponit, q; se habet ad primum sicut determinatũ ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiã, seu accidẽtale ad substantiale. Nam ad satisfactionẽ pro peccato, substantialiter exigitur, q; pœna sufficiẽter exoluatur: an autẽ tali, uel tali pœna satisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo uel homine determinetur: puta q; ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi. Et qñ possunt etiã hæ determinationes mutari (vt patet quum imposita pœnitẽtia commutatur, & substantiale debitũ satisfactionis, quod erat quasi uestitũ priori qualitate pœnitentiæ induit ex cõmutatione nouã qualitatem: puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in formã eleemosynæ) ideo ut accidentale ad substantiale, & ut determinatio ad determinabile se habet qđ apponitur à confessore ad id, qđ pro peccati satisfactione exoluendũ restat. Importat ergo canonica pœna, non solas qualitates appositas ab homine secundũ canones, nec solam suppositam pœnam peccato debitam: sed utrunq;. Ita q; inter pœnam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolutè & pœnam canonicam, hæc est differentia, q; illa primo modo significatur nuda: secundo autem, hoc est per pœnam canonicam, significatur uestita per determinationes à confessore canonicè appositas. *(Pœna canonica pœnitentibus iniungenda.)*

¶ Quocirca ad oppositã quæstionem respõdendũ cũ distinctione est, ut uterq; extremus error uitetur. Nã si dicatur, q; pœnitens nõ remanet post hanc uitã obligatus, errabunt multi infirmẽtes ex hoc q; mors absoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis, dũmodo hic fuerint impositæ a confessoribus & acceptatæ, quãuis non exoluerint omnes: hoc. n. clarè cõstat esse erroneũ. Et rursus si dicatur, q; pœnitens remanet obligatus post hanc

vitam errabunt fortè aliqui, sumentes ex hoc alterum extremū, scilicet, quòd mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundū distinctionem iam dictam & probatā, ꝙ pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, ꝙ non teneātur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnā: & ideo sequitur, ꝙ post mortem tenentur exoluere qđ hic non soluerunt. Ratio autē quare remanet quo ad substantiale: est quia satisfactio substātialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis: & nunquā est soluta in hac vita. Ex hoc. n. conuincitur primo, qđ aut nunquā exolueretur: & sic peccatū remanebit absq; satisfactione (qđ est impossibile in his q saluantur) aut ꝙ exolueretur post hanc vitā: qđ est verissimum, & à catholica Ecclesia confessum. Conuincitur secundò, ꝙ non est eadem ratio de remansione post hanc vitam pœnitentiæ sacramentalis quo ad substātiale, & de alijs pœnis, vel operationibus impositis à iure humano, vel ab homine: puta ꝙ dicamus horas canonicas, ꝙ ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidem est diuersitatis ratio, ex hoc ꝙ pœnitentia sacramentalis claudit in se pœnam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet: quia pœna simpliciter debita peccato, nō hic tantùm, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriā cęlestem ingressus patebit. pœnæ autem & opera alia solummodo præsentis vitæ exercitationes debitas conuenent: & id eo cum vita præsenti totaliter expirant.

¶ ET PER hoc patet responsio tā ad primam obiectionem, quàm ad secundam: vtraq; enim loquitur de vinculo canonū, quo ad id, quod ex solo humano vinculo pendet. Pœnitentiā autem sacramentalem remanere constat non ex canonis vinculo, sed ex eo ꝙ ipsa clauditur pœna simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quàm canonis arbitrio seclusa. Augustæ, die 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESMVSPRIMVS de Sigillo Confessionis, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

QVÆRITVR Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurū Regem, aut Pontificem summum.

¶ Videtur enim ꝙ non. Tū quia confitens non habet contritionem, aut attritionē de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda à sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo cōfessionis est commissum, non cōmittendum: cū confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare, vt caueat.

¶ IN OPPOSITVM Autem est authoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenēt, ꝙ in nullo casu etiam infectionis hæresis licet reuelare peccatum in confessione detectum: vt patet in S. Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶ HÆC Quæstio mota est occasionaliter quidē propter quēdam reuerendissimum dñm Cardinalem, qui hoc percontatus iussit, vt scriberem, complectiuè autem propter opinionem Panormit. in c. omnis vtriusq; sexus. de pœn. & remis. Vnde duo facienda sunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundò confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

¶ QVO AD Primū, Panormit. ex quibusdā Innocētij verbis in eodē c. motus, dixit, qđ confessor pōt reuelare ne eueniat tm̄ malum: dixitq; hoc sentire Innocentiū: fundatq; se super rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta verba Innocentij. Illa tm̄ cadūt sub sigillo cōfessionis, quæ à pœnitente, in quantū pœnitēs est, dicūtur. Sed obstinatio sua ad occidendū, non dicitur ab eo in quantum est pœnitens: quia implicat esse obstinatū & pœnitentē respectu eiusdem: ergo. Præterea, ex parte peccati, & idē redit, illa tm̄ cadūt sub sigillo cōfessionis: quæ reuelantur, vt occultabilia sacramento cōfessionis. Sed obstinatio ad futurū homicidium non reuelatur, vt occultabilis per sacrum: quia implicat proponere, vt absolubile, & perennia: ergo. Et similiter pōt fundari ex parte confessionis. Quia. s. ad illa tm̄ se extēdit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessionis actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundū. Ista opinio tripliciter errat, primò à veritate: ex triplici enim cap. te ostenditur, talē obstinationem sub sigillo cadere cōfessionis. Primò, quia eiusdē rationis est cōfiteri peccatū vt absoluēdum, & confiteri impedimentum prohibens absolutionē, vt patet ex eo, ꝙ ad eundē iudicē & in eodē foro spectat nosse vtrunq;, quid absoluendū sit, & an adsit impedimentū aliquod, alioquin nō posset nisi casualiter rectè absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimētū prohibēs absolutionē: ergo eiusdē rōnis fori & iudicis sunt: sed cōstat peccatū reuelari à pœnitēte ministro Dei: ergo & obstinationē. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersæ, qm̄ pœnitens inquantū pœnitens nō solùm dicit ea, quorū pœnitentiā, sed impedimenta veræ pœnitentiæ, & sic dicit se obstinatū. Et similiter nō solū qđ ꝓponitur vt occultabile per absolutionē, sed qđ apponitur vt impedimentū absolutionis, infra ordinē occultabiliū clauditur. Et similiter ad ministeriū confessarij pertinet nō solū absoluere, sed impedimēta absolutionis cognoscere. Secundò, quia sermones, circūstantia, & vniuersaliter quicquid dictū pandit hoc peccatū cōmissum & cōfessum huius personæ, cadit sub sigillo cōfessionis. Sed manifestare homicidiū ab hoc cōmittendū, pandit peccatū iā cōmissum. s. voluntatē, qua deliberauit se homicidiū cōmissurū: ergo cadit sub sigillo cōfessionis. Et ex hoc ruit secunda rō in principio adducta ex Panor. Nō. n. vidit, ꝙ in confessione illius obstinationis reuelātur duo cōnexa, s. cōmissum, propositū, & committendum factum: & ꝙ similiter in reuelatione qua faceret confessor, nō solū reuelaret cōmittendū factū, sed cōmissum propositū. Tertiò, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantū est ex natura facti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis: & tunc ergo non esset reus violati sigilli cōfessionis, quicūq; reuelaret aliquē obstinatū in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifestè cōtra cōmunē Ecclesiæ doctrinam: ergo. Et propterea S. Tho. vbi supra hanc opinionē erroneā reputauit in responsione ad primum.

¶ Errat secundò à cōi Theologorū doctrina in quarto vbi supra, vbi ēt si aliquis obstinatus in hæresi cū periculo infectionis aliorū cōfiteretur, occultādus de necessitate sacri dr. Et ratio est: quia cōfessio immūda nihilominus cōfessio est sacralis, sicut & Baptismus immundus verū sacrm̄ est. Et tantò detestabilior est error iste, quātò materia hæc theologalis nō canonica est, nisi per accidēs quia canoni interest sicut etiā materia de Trinitate. Errat tertiò ab ipso Innocentio, cui hanc imponit opinionē: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet duæ ibi distinctiones ponuntur: altera de cōfessione, altera de fine confitentis. De confessione quidē: quia primò ponitur confessio sacramētalis: secūdò cōfessio per modū secreti, s. Dico tibi hoc in pœnitētia seu in cōfessione. De fine autē, quia aut propter partē pœnitentiæ suscipiendā, & orationum suffragia & consiliū animæ suæ: aut propter auxiliū, vel consiliū nō animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spiritualem, ꝙ confessor tenetur occultare, & ꝙ non placet sibi responsio dicentium, quòd non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: & dicit ꝙ tenetur manifestare nō obstante confessione. Ex quibus apparet, ꝙ oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & sufficit ꝙ manifestetur vt impedimentum contritionis, & confessio immunda verè sacramentalis confessio est, &c. Vnde tu simplex confessor caue à summa Angelica in hoc passu: quæ nesciens quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romæ die 13. Septembris 1504.

TRACTATVS VIGESIMVS SECVNDVS de Pollutione ex auditione Confessionis proueniente, vnica Quæstione contentus.

QVÆSTIO.

¶ Num confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones.

QVÆRITVR Vtrum confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionē seminis sibi displicentē, peccet mortaliter audiēdo, vel prosequēdo tales confessiones. Et videtur ꝙ sic. Primò, quia omnis voluntaria seminatio extra matrimonium est peccatū mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probatur minor, quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis voluntaria enim est auditio talium, vt patet.

¶ Secūdò, Quia sicut tentatio carnis ex his proueniens, nō excusatur à peccato veniali (dicente Aug. ꝙ unnullum peccatū est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem proueniens non excusatur à mortali: est enim huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tentatio venialis.

¶ PRÆTEREA, Si excusatur à peccato mortali, hoc esset

quia.

quia sic esset uoluntaria causa, ꝙ nõ esset uoluntarius affectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicunq; enim uult antecedens, uult consequens necessariũ naturali necessitate & cognitũ: quãuis diuersimode, quia antecedens directè consequens uerò indirectè.

¶IN OPPOSITVM uidetur & est multorũ opinio, quia ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequerentur scandalum cum pluribus incõuenientibus: puta quòd bonus confessor nõ posset uacare saluti animarum: imò quòd curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam ouium: & quandoque (puta in Pascha) esset perplexus audiendo, uel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

¶AD EVIDENTIAM huius dubitationis, primò manuducendus est intellectus ad conclusionem. Deinde inuẽta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

¶QVOAD Primum scito, ꝙ aliquid est dupliciter uoluntarium. Primò in seipso: cum scilicet aliquis uult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta cum aliquis uult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis nõ hoc uelit ut dormiat. Voluntarium autem istum in causa, nõ refert quo ad bonitatem uel malitiã moralem, an in somno, an in uigilia fiat: ex quo enim secundum causam tantum hẽt rationem uoluntarij, in ea quoq; tm̃ oportet habere rationẽ boni uel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cætera erunt per accidens & consequẽter per accidens erit utrum in somno, uel in uigilia effectus expleatur. Ex hoc autẽ sequitur ꝙ qñ pollutio est uoluntaria in sua causa tantum, non refert utrũ pollutio sequatur in uigilia, uel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset pctm̃ mortale, nec auferret uirginitatem: si & eueniat in uigilia non auferret uirginitatem, nec erit mortale peccatum. Cum autem in quæstione proposita seminatio nõ sit uoluntaria secundum se ipsam, sed in sua tantum causa, idẽ est iudiciũ de tali pollutione, si cognoscitur quòd sequitur statim & uigilando, & si cognoscatur, quòd sequeretur nocte sequenti dormiendo. Ad hoc ergo quæstio omnis uenit, quòd si talis pollutio in somno nõ esset peccatum mortale, nec in uigilia, & si in uigilia, quòd & in somno. Nec obstat hic si dicatur ꝙ hoc non sequitur, quia in somno homo nõ potest peccare, quia hoc non est uerum nisi de peccato uoluntario secundũ seipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare uel eligere. Peccatum autem uolũtariũ in cã & in seipso, potest homo committere in somno ut caequens. Mulier enim quæ ideo obdormit, ut à cõsanguineo quasi nescia opprimatur, incestus rea est & uirginitatẽ utrãq; perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tùc somnus, ut medium cõueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est utens seipso dormiente ad peccandum, quàm utens ministri alienius opera ad explendum homicidium, quod contingit cõpleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem existente rõne boni, uel mali in somno uel uigilia in proposito cùm constet ex S. Tho. in 4. sent. di. 9. ꝙ pollutio in somnis accidens, cum secundum se non est uoluntaria, secundum causam cõsiderãda iudicandaq; est, & quòd pollutio prouenĩẽs in somno ex cogitatione disputatoris, uel prædicantis de materia uenerea nõ est peccatũ. prouenĩẽs uero ex cogitatione tali, & delectatione absq; consensu est peccatum ueniale: sequitur quòd si pollutio secundum se non uoluntaria in uigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoq; modo, aut non sit peccatum, aut sit ueniale. Nec obstat, si dicatur, quòd sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quæ nunc est, in uigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est, ut in plurimũ, multiplicata enim imaginatio uenereorum, naturalis est causa seminationis, ut experientia testatur: tũ propriè naturę cognitione, tũ quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis cõsiderare hoc actualiter: & si consideraret, nõ propterea peccaret. Nõ enim cã quare talis prædicator, aut disputator nõ peccat aut nõ nisi uenialiter peccat, assignat: quia nescit talem sequelã, aut q̃a non aduertit, sed quia cogitatio talis nullũ pctm̃ est, delectatio uerò sine consensu ueniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de disputatore & prędicatore absolutè: sed tali scilicet ignorante aut inaduertente: cùm tamen de eis absolute sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratũ esse, ꝙ hmõi pollutiones, quæ secundũ se nõ sunt uolitæ, sed displicent, siue in somno, siue in uigilia, tm̃ habẽt boni uel mali, quantũ in sua cã formantur. Si ergo auditio taliũ in confessione uel extrà sine peccato est, ipsa quoq; sequẽs pollutio sine peccato est: & similiter si cũ pctõ ueniali ipsa quoq; uenialis est: & si cũ merito, ipsa quoq; cũ merito est. Cum igit̃ cõfessor non solùm qui tenetur, (ut curatus,) sed quilibet uacans animarũ saluti, sine peccato quandoque, & quandoque cum ueniali tantum, & quandoque cum merito audiat falsa interroget respondeatq;: consequens est, ut patiendo tamen pollutionem quandoque non solum nõ peccet, sed mereatur, ac per hoc nõ uirginitatem perdit, si uirgo est, nec Ecclesiam polluit, si in Ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶QVOAD Secundum: iam habetur ex dictis una ex communibus ratio, scilicet ꝙ uoluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia moral. secundum bonitatem, uel malitiam causæ tantum: sed hæc pollutio, (de qua est quæstio) est uoluntaria in cã tm̃, ergo, &c. Cum igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit moraliter, restat ut pollutio ipsa mala moraliter non sit ex proprijs autem probatur dicta conclusio, &c. uoluntarium indirectè, id est quia est in potestate uoluntatis, non imputatur uoluntati ex eo quia potest facere & nõ facit, sed ex eo, ꝙ potest & debet facere, & non facit: ut patet in Prima secundæ Sancti Thomæ quæstione sexta articulo tertio in cor. art. ubi sic dicitur in forma uoluntarium dicitur quod est à uoluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter, uno modo directè, quod scilicet procedit ab aliquo inquantum est agens, sicut calefactio à calore alio modo indirectè, ex hoc ipso quòd non agit, sicut submersio nauis dicit esse à gubernatore, inquantum desistit a gubernando. Sed sciendum, ꝙ non semper id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agent ex eo, ꝙ non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, uel non esset ei commissa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectũ, id est quia est ei potestate uoluntatis, non imputatur uoluntati ex eo quia potest facere & nõ facit, sed ex eo ꝙ põt & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub uoluntario nisi indirectè (quia scilicet uoluntas non diuertit ab auditione, quæ est eius causa) & uoluntas quamuis possit, nõ tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & similium: ergo hoc non imputatur uoluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionẽ operis propter defectus consequentes ex necessitate materiæ: stultè enim aliquis omitteret constructionem ferræ aut gladij ex eo ꝙ rubiginem contrahent: propterea quia ex ferro fiunt: & sic de alijs. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materiæ: ex eo enim, quòd res uenerea est materia purganda, lauanda, disputanda, prędicanda, cogitanda exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testat̃ autem hoc non solum experientia, sed doctrina tertij de anima ubi in cap. de motiuo principio uult Arist. quòd quandoq; intellectu nõ præcipiente, ex imaginatione mouetur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingẽtes ex necessitate materiæ uenereæ, omittere non solum necessaria, sed utiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut Angelos, aut uiros ualde priuilegiatos tantũ, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶Animaduerte tamẽ in re hac quatuor, primum in mente, secũdum in imaginatione, tertiũ in ore, & quartum in corpore. In mẽte quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tentatio in mẽte, aliud est enim tẽtare in mẽte, & aliud in carne tantum, hæc enim (ut dictum est) ex necessitate prouenit materię, & cõtra uolũtatem sustineri præsupponitur: illa autem ad uolũtatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo cõsensus proximus sit omittere debet tam inchoationem, q̃ prosecutionem: quoniam ad mortale peccatũ nulla rõne properãdũ est. In imaginatione uerò, ne timeat cõmotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi cõmotionum, quæ magna est in timẽtibus causat illas, eueniatq; actualiter timẽtibus: ut unde credũt obuiare cõmotionibus, inde cadũt. Et hoc dico de timore habẽte pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autẽ habens pro obiecto Dei offensam cum eleuatione ab imaginatione talium, uel iuuat cõtra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores saluti animarũ uacare sic debent, ut de hmõi cõmotionibus quas patiuntur quãtum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in cã. In ore aũt, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt celeriter hæc pertranseant agentia nãque naturalia magis uidentur agere ex mora, quàm ex magnitudine uirtutis. In corpore demum ne putẽt omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter urinam & semen tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellione carnis ueniret non magis curandũ est quàm de sudore uidetur. Nunc autem nõ tanquã ? sed tentationes cauenda est non tñ tanquã

pollutio: vnde nõ excedit limites peccati uenialis. Hæc de scdo.

¶QVO AD Ternum. Pro solutione obiectorũ memor esto duarũ distinctionũ iam positarũ, altera est de voluntario in se ipso, & voluntario in sua causa tãtum. Altera est de volũtario in sua causa tantũ, aut quo ad conditioné electam in causa, aut ex necessitate materiæ eiusdé. Seminatio enim uolũtaria in seipsa extra matrimoniũ est peccatũ mortale: uoluntaria autem secũdum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materiæ, non est peccatum, imò meritoria quandoque.

¶Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem enim est iudicium de causa, & effectu, & antecedente, & cõsequente. Quamuis etiã possit ad utrunque argumẽtum aliter distingui de voluntario in causa, seu indirectè: quia quoddã est, qđ uolũtas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & ꝙ primum est peccatum, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est uoluntaria in causa tantùm secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo uolũtaria, non tamen est uoluntaria imputabilis.

¶Ad secundũ verò dr̃, ꝙ licet omnis cõcupiscentia carnis aduersus spiritũ sit cum peccato: nõ tamé hẽt rationé peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione utili, & quandoq; meritoria: vnde hæc causa excusat quãtũ est ex parte sui, & à mortali pollutione, & à ueniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde nõ habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali, concupiscentia aũt carnis abunda potest habere rationé uenialis: & ideo non cõcluditur, quòd concupiscentia carnis interueniens simpliciter nõ sit ueniale peccatũ. Et hæc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in S. Marco, die 13. Octob. 1519.

TRACTATVS VIGESIMVSTERTIVS de Purgatorio in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in purgatorio possit esse meritum.*
2 *Num omnes animæ in purgatorio existẽtes sint certæ de sua salute.*

QVÆSTIO I.

An in purgatorio possit esse meritum, &c.

VTRVM in purgatorio possit esse meritũ, aut charitatis augmentum. Et uidetur ꝙ sic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest nisi charitate pfecta, q̃ forat mittit timoré, 1. Io. 4. Probatur assumptum: quia horror mortis, q imperfectè annexus est charitati, peccatũ est: qa q volũtariè nõ morit, nõ obedit Deo uocãti nisi inuitus: huiusmodi aũt horror aiam seqt̃ in Purgatorio ꝓportionaliter.

¶Secundò, quia animę in Purgatorio sunt in uia: impossibile lic est esse statũ in uia in qua nõ progredi reuerti est: vt Hier. dicit.

¶Tertiò, quia virtus in Infirmitate perficitur, prımæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶Quintò, quia impossibile est ulla viatoris pseuerantia, nisi accipiat magis atque magis: igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis, ac magis acciperent.

¶AD EVIDENTIAM huius sciẽdum est, quòd quia status Purgatorij est à nobis remotus, & parum de eo in scriptura sacra habetur, oportet non ex opinatis, sed ex certis inuestigare quod quærimus. Certũ autem est in primis, quòd status ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dũ nos omnino in uia, beati omnino in termino fœlici, illi uerò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in uia aut extra uiam, & similiter non totaliter in termino, aut extra terminum sunt. Et quidem ꝙ non totaliter in uia sint, ex eo patet, quòd extra uiam cõmunem ad inferos, & superos non possunt inerrere amplius supplicium æternum. Et similiter quòd nõ totaliter sint extra uiam, ex eo patet, ꝙ adhuc non peruenerunt ad patriã cælestem, pro qua assequẽda purgantur. Et hinc patet quoque, ꝙ non sunt totaliter in termino ad quem continua purgatione appropinquant, nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina cõfirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeãt. Hæc de Purgatorij statu, ut certa communique Ecclesiæ sensu cõfessa habemus: ex quibus clare patet an Purgatorium sit ut uia, uel ut terminus quo ad meritũ. Sed qm̃ status Purgatorij nõ est per se, sed per accidens medius inter nostrũ & patriæ statum (ut patet ex hoc ꝙ mediũ p se est in quod oportet ex altero procedente extremo,) primò peruenire quam in extremũ: ut patet. 5. Phy. & 10. Meta. cõstat aũt, ꝙ ex hac peregrinatione multi in cęlestẽ patriã peruenerũt absque transitu per Purgatorium (non igitur est purgatorij status p se medius inter nostrũ & beatorum) & ꝓpterea ex ratione medij si processerimus, faciliè fallemur: contingit enim in his q̃ sunt p accidens etiã sapiẽtes falli. Quocirca oportet uidere penes quid est medium Purgatorium, ut sic ueritatem quæsiti sciamus: inuenimus autẽ ab Ecclesia diffinitum Purgatorium esse mediũ quo ad satisfactionem pro actualibus peccatis, tunc tñ qñ homo in charitate decedẽs non plenè satisfecit pro illis in hac uita, ita ꝙ si homo in charitate decedens satisfecit hic, non trãsit per Purgatorium, & si non satisfecit hic transit p Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, sed Posteriorũ Analyticorum: nisi affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & cõtra in causis proprijs habemus ꝙ Purgatorium p se & propriè nõ est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendã. Nã affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, est causa affirmati transitus p Purgatoriũ: & negatio debitæ satisfactionis in decedẽte in charitate est cã negati transitus in purgatoriũ. Ht̃ autẽ hæc determinatio in Concilio. Flo. sub Eugenio. 4. inter definita pro cõcordia Grecæ & Latinæ Ecclesiæ, ubi sic legitur. Si uerò pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequã dignis pœnitẽtiæ fructibus de cõmissis satisfecerint & omissis: eorum animas pœnis purgatorij a post mortẽ purgari. Vbi apparet affirmationẽ debitę pro actualibus peccatis satisfactionis esse causam purgatoriæ pœnæ: & subditur. Illorumq; animas, qui post Baptismũ susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ post contracti peccati maculam, uel in suis corporibus, uel eisdé exutæ corporibus prout superius dictũ est, sunt purgatæ, in cælũ mox recipi & intueri clarè ipsum Deũ trinũ & unũ sicuti est. Vbi patet negatione debitæ satisfactionis poni causam negationis purgatoriæ pœnę: dũ & baptizatos sina adiũcta decedẽtes culpa: & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt mox in cęlũ recipi & intueri clarè Deũ sicuti est diffinitur. Ex his siquidẽ patet, ꝙ nec ꝓ fomite purgando: (qui etiam in baptizatis remanet) nec pro reliquis quibuscunq;, nisi satisfactiona debita pro commissis uel omissis: pœnæ sunt purgatoriæ. Et similiter nec ꝓ merito augendo: quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritũ, nec cũ nouo merito oportet esse qa nihil aliud est q̃ exoluere pęnas debitas. Credendum est igitur & pro determinato habendum, ꝙ animę in Purgatorio non sunt in uia quo ad meritum. Et confirmatur authoritate Aug. in Enchi. c. 110. de purgatorio loquendo dicentis, quòd illis prosunt Ecclesiæ suffragia, qui hic meruerũt, ut eis prodessent. Et rursus: hic omne meritum cõparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cum obierit à Domino se promereri, quo possit post hanc uitam releuari quippiam. Ex quibus absque alia probatione patet: ꝙ ponere meritũ post hãc uitam, contradicit sententiæ beati Aug. apertissime. Et in literis apostolicis: ubi datur indulgentia pro defunctis, dicit de illis, Q. ò magis aliorum egent suffragijs, & quò minus sibi ipsis proficere ualent. Consonat autem hoc etiam rationi rectæ: quia ex eo quòd constat illos, qui in Purgatorio sunt, nõ posse demereri (alioquin possent damnari) consequens est, ut non possint mereri.

¶Quocirca consequenter ad determinationem Ecclesiæ loquendo, dicendum est ex similitudine in naturalibus, ꝙ quemadmodum naturalia corpora extra propria loca genita (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habent determinationẽ sui ad ꝓprium locum, à quo impediuntur propter aliquod ꝓhibẽs motum: ita decedentes in charitate habent determinationẽ sui ad cęlestem patriam, ad quam statim irent, nisi prohibẽs pœna debita temporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata pœna, uel per propriã exolutionẽ, uel p aliorũ suffragia, statim cælum adit: sicut graue remoto prohibenti, tendit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed uisita pristinã grauitatẽ tendit ad propriam locum) ita aĩa ex remotione ꝓhibentis, iuxta sortitã prius charitatẽ, in cælestis patriæ mansionẽ sibi paratã intrat. Et hæc exemplariter sint exposita: & ut nouitij intelligere possint, qualiter aĩa in morte sortit̃ diffinitionẽ sui statu quo ad meritũ & demeritũ: & cũ hoc stat ꝙ impeditur à cõsequutione regni cælestis pp debitã pęnã: quæ absque merito exoluitur, & aufertur à suffragãtibus, uelut à remouente prohibens. Cõsonare siquidẽ discursum hũc determinationi Ecclesiæ de purgatorio pro sola satisfactione necessariò, cuilibet exercitato facilè patere potest. Quod tantò magis approbãdũ est, quantò illi nõ consonare uidẽtur, quæ de purgatorio habemus: legitur enim. 2. Mach. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio ꝓ defunctis exorare, ut à peccatis soluãtur. Solui enĩ uinculi absolutionẽ importat: detinẽtur enim pœnalibus uinculis suorũ peccatorũ. Nec obstat si in textu hoc non inuenitur: quia maior est Ecclesię authoritas, ex Hiero. hoc docemus. Purgatorij quoq; nomẽ inde accidit, ꝙ à peccatorũ pœnalibus immũditijs aĩam purget: ut idonea sit ciuis cęlestis patrię. Et quia status augmẽti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmẽtũ charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoque augmenti excluditur.

AD PRIMVM In oppositũ dr̃, ꝙ concesso in purgatorio timore nõ dãnationis, sed durauit magnæ futuræ pęnæ (ut pote, qa incerti sunt de affuturis suffragijs diminutiuis pęnarũ) nõ propterea sequitur ꝙ oporteat charitatẽ augeri ad excludendũ

timor

timorem: quia potest aliunde timor auferri, scilicet ex certificatione temporis & quantitatis pœnæ. Sed argumentum falsum assumit, scilicet quod timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest enim cum perfectissima charitate stare timor: vt patet de timore Christi. Nec obstat, quod perfecta charitas foras mittit timorem: quia non vniuersaliter, sed particulariter intelligitur secundum glos. de timore, scilicet seruili, vel initiali inquantum initialis. Falsum quoque est, quod horror mortis sit peccatum: quia naturalis est: & si cum imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licitum est innolútatiè voluntate naturali mori. Et similiter voluntariè voluntate rationali mori dicendo cum Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mortem, & submittere tamen sua volutati Dei: talis autem est dispositionis quicunque in charitate decedit. Huiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit & facit animam tristari de pœnis: quia tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: secundum Aug. Nec vnquam separatur ab anima, nisi ipsa posset separari à seipsa: sed actus eius (puta tristari, timere) cessat, cessantibus eorum materijs seu causis, scilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed desinere obiecta tristitiæ & timoris, quæ stante æquali charitate, tolli posse constat. Quinimo etiam si anima secum aliquod timoris, vel alterius passionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatum, vt patet Matth. 12. in glossa super illo verbo, Neque in futuro, dicente, Quædam culpæ paruæ, scilicet in futuro laxantur, quæ quidem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in vita, vt sibi dimittantur promeruit. Hæc ille.

¶ Ad secundum dicitur, quod animæ in Purgatorio eo modo quo sunt in via, progrediuntur: sunt enim in via quo ad satisfaciendum, & continuè progrediuntur exoluendo per se uel per aliud.

¶ Ad tertium dicitur, quod ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directè (infirmitas enim non est virtus perfectiua) sed occasionaliter. Non est autem in purgatorio huiusmodi occasiona opus, vbi non est status perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum cœlestis beatudinis: & sic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cœlestis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintum dicitur, quod ly Magis ac magis potest referri, vel ad rem acceptam, vt sit sensus, Nisi maiorem rem accipiat: & sic falsum assumitur: conseruatur enim res sine augmento sui. Vel ad acceptionem, vt sit sensus, Nisi maior extensiuè sit acceptio: & sic est verum: nam nisi conseruatio continuè extendatur, desineret res esse, omnia enim in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, sed conseruatio eius. Augustæ die 17. Octobris, 1518.

QVÆSTIO II.

¶ Num omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua salute.

QVÆRITVR Verùm animæ omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna. Et uidetur quod non. Primò, quia pœnæ inferni, & Purgatorij sunt eædem, ac per hoc tantus est pauor, & horror aliquarum animarum, ut impediat eas, ut nesciant in quo statu sint.

¶ Præterea, Quia multæ defunctorum animæ apparuerunt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit, suspendarit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶ Tertiò, Quia nulla ratione, aut authoritate Scripturæ, aut Ecclesiæ inuenitur, quod omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶ In oppositum est communis Ecclesiæ doctrina.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quod quum quælibet anima à corpore separata uideat seipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes (quia directè intuitus eius fertur in seipsam non impeditam à corpore, ut in hac uita contingit) consequens est, ut anima existens in Purgatorio uideat charitatem, seu gratiæ habitum in seipsa existentem, ac per hoc sciat, quod est in statu gratiæ, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur, quia in omni anima separata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, quod omnes in Purgatorio sunt de numero electorum: & scit se esse in Purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur quod sciat se esse in purgatorio: quia retinet certam fidem, quam hic habuit, secundum quod non datur quartus gradus animarum separatarum baptizatarum, sed aut beatæ, aut damnatæ, aut purgandæ sunt statim post mortem: & scit se esse baptizatam, & extra hanc uitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus Purgatorij uirtus non solùm charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosæ, sed tunc maximè accensæ ad suum obiectum, quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, quam in damnatis impossibile est esse, sequitur idem quod prius.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur primò quod licet aliquæ pœnæ sint communes inferno & Purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientium: quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatoriè, ut patet. Quia qui purgantur habent uoluntatem rectam & conformem Dei uoluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salutem: damnati uero opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodem modo suscipitur à damnandis & purgandis, & ad modorum diuersitatem spectat horror: in inferno enim horror est & diuinæ iustitiæ & pœnarum propter peruersam uoluntatem eorum, in Purgatorio uerò dolor quidem pœnarum, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent pœnas propter diuinam iustitiam. Dicitur secundò, quod sicut horror maximè in damnatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impediret purgandos à perceptione sui status: non enim horror maior in Purgatorio quàm in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum, quod doctrina Ecclesiæ non inhæret certis uisionibus, quales sunt istæ, quas Ecclesia non approbauit & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, quod certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas esse de sua æterna salute. Augustæ, 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVARTVS, De pœnarum timore, in duas quæstiones diuisus.

1 *¶ Num imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem timorem pœnalem.*

2 *¶ Num iustus timendo pœnam peccet.*

QVÆSTIO I.

¶ An imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem.

VTRVM imperfecta charitas necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem. Et uidetur quod sic: quia imperfecta charitas, quandiu homo est in hac uita, habet secum timorem, quia de sola perfecta charitate scriptum est primæ Ioan. 4 Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor pœnam habet, ut ibidem dicitur: ergo.

¶ IN OPPOSITVM est: quia si sic esset, oporteret ut quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cœlum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quod quia de statibus uitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacræ, aut Ecclesiæ authoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere Ecclesiæ diffinitionem. scilicet quod si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & unum, sicuti est: ut sub Eugenio 4. in Concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quod charitas imperfecta non necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem. quia constat baptizatum hodie Ioannem adultum, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportet habuisse charitatem perfectam. Imò communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectam, quia incipiunt, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum Aug. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre secum necessariò post mortem timorem pœnalem: à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria connectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florentini Concilij, animas non retardari à uisione Dei & beatitudine, ex hoc quod quandiu uixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerunt: nam si retardarentur, non statim baptizati, qui post non peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, à quacunque minima charitate excludatur (quia per charitatem filij sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore, sed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater secundum Apostolum) timor quicunque alius compossibilis charitati non necessariò ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliam positiuam causam apponere: puta aliquod malum imminens. Sed stat quod homini imperfectæ charitatis nihil imminentis mali occurrat post mortem: puta quia est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum pœnalem secum ducit timo-

rem: sed statim perficitur perfectione patriæ cœlestis. Et sic licet in toto tempore præcedente charitas compassa fuerit aliquem timorem: ratione tamen illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusque pœnæ malo pro peccato subiacens tunc inuenitur) in primo instanti quo non viuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est, & non nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

¶ AD OBIECTIONEM dicitur, quod glos. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum perfecta, nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit vtrunque, & quod timor non est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primum de timore seruili, & secundum de timore filiali. Aliter & alius posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter: vt sit sensus, Timor non est in charitate: quia scilicet non necessario comitatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorem: quia timor pœnam habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ea charitate Dei perfectionem charitatis in nobis inuitamodum proponente & docente. Sed ad propositum sufficit expositio duplex inducta ex glos.

¶ Ad id verò quod dicitur, quod per solam mortem charitas non perficitur, dicitur quod sola mors non perficit charitatem: sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum à culpa, & pœna peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemque suæ maiestatis illum admittendo. Augustæ die 14 Octobris. 1518.

QVÆSTIO II.

¶ An iustus timendo pœnam, peccet.

VTRVM Iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quod sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secundò, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim non quærit quæ sua sunt: primæ ad Corint. 13 & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3 Homines seipsos amantes: & infinitæ ad hoc sunt authoritates. Tum tertiò, quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quàm Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem est: ergo, &c.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quod timor & dolor conueniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ, vt patet. & vtrunque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt (vt Aug. dicit) quamuis differenter: quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vnde sicut contingit rectè & non rectè dolere de præsenti malo pœnæ, ita contingit rectè & non rectè timere futurum malum pœnæ: nam si dolor, quantuncunque magnus sit, voluntatem hominis à diuinis præceptis non auertit, rectè tristamur & dolemus de malo, quod patimur. Et vtrunque clarè videmus in Dño Iesu, qui ait, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et rursus, O vos omnes qui transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quantuscunque sit si non auertit hominem à diuinis præceptis, rectus est: & hoc etiam est videre in Dño Iesu qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autem tam dolor, quàm timor malus est, quando hominem abducit à Dei mandatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidem negant, vel quicquam aliud mandatorum omittunt. Ex quibus clarè patet, quod nec dolor de præsenti malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundum se malus: alioquin nunquam esset rectus. Nec dissoluatur ab homine mortali quantumcunque perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quod timor pœnæ quandoque vituperatur, & quandoque non, sed naturæ rectus est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam intra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

¶ AD OBIECTIONEM primam in oppositum dicitur, quod naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, non est timor, alterius quàm Dei ut infligentis pœnam: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, ut punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, ut patet.

Amor sui absque peccato nonnunquam est.

¶ Ad secundum dicitur, quod amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundum id quod est ex naturalibus, siue gratuitis Dei Donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationem præcepit Deus, Diliges proximum tuum sicut teipsum: & secundum hoc Apostolus dicit, Nemo unquam carnem suam odio habuit: & Dñs, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: puta pronitatem ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, inquantum est malum: amor enim non nisi boni est.

¶ Quocirca si timor ex amore sui secundum Dei in se dona naturalia uel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites sistit, nullum peccatum est: sed rectus est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorum effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere quando Scriptura catholica uel doctorum loquitur de amore uel odio sui primo modo, & quando secundo modo, & sic non falletur. Quod enim dicitur, Erunt homines seipsos amantes, de amore sui, quantum ad id quod peccati est refertur, & sic de alijs uituperantibus amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas non quærit quæ sua sunt, multipliciter à glos. exponitur. Primò referendo rectè ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponitur apponendo ly tantum: hoc est, charitas non tantum quærit quæ pro ipsa ut habente ipsam sunt: sed etiam, quæ pro alijs sunt: secundò exponendo de temporalibus bonis, & sic uel non repetit ablata, uel non est amatrix pecuniarum. Augu. autem in regula exponit de eisdem temporalibus: quia communia propriis, non propria communibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc authoritas dicta.

¶ Ad tertium dicitur, quod maior est uniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnam, & se tamen plus uelle Dei uoluntatem quàm suam, quum dixit, Veruntamen non sicut ego uolo, quo ad primum: sed sicut tu uis, quo ad secundum. Et similiter accidit, in omnibus rectè tristibus & timentibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc August. dixit, quod sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & uelle respectu diuinæ uoluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quod odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut uoluntatem.

¶ Ad quartum dicitur falsum esse, quod omnis timor sit ex diffidentia: quamuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non semper tamen ex diffidentia oritur: ut patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia, Et de timore Hiero. ad Eustochium dicentis, Ego illa qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maximè confidebat de diuina gratia. Vnde autem oriatur uniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est quod non est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 12. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVINTVS de Obligatione, & obseruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*
2 *Num religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVÆSTIO I.

¶ Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVÆRITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et uidetur quod sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantum, quòd percunctantis de aliquo actu an cadat sub præcepto, ubi responsum est affirmatiuè, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶ IN OPPOSITVM Autem est: quia sequeretur omnem actum cuiuscunque uirtutis esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque uitij cadit sub præcepto.

¶ AD Euidentiam huius dubij sciendum est, quod præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, quod consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala: datur enim consilium de Virginitate, quam si quis noluerit seruare, nec peccat: ut patet primæ ad Corint. 7. & simile est de alijs. Præceptum autem de his bonis, quorum omissio mala est mortaliter: soli enim illi uirtutum actus sub præcepto cadunt, quorum omissio peccatum est: ut patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, & subdit, quod si nupserit uirgo, non peccat. Habes er-

go præceptum ꝑ materia actum bonum, cuius propositum est peccatum: & econtrario omne peccatum opponitur alicui commissioni uel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, quia cum circa diuisis actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut differentes sunt) neque contra indifferentia, neque contra consulta agendo uel omittēdo peccatum incurritur: restat igitur, ut quod peccatum fit, opponatur cōmissioni uel præcepto. Quo fit, ut euidēter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, uinculum hēa mortale: nisi quis putet omne peccatū esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatū est mortale, clare sequitur, quod aliquod peccatum est contra præceptum quod non est mortale. Sed quomodo hoc fit, declarandum restat: Scito ergo quod præceptorum moralium (de quibus solis est sermo) quædā habēt pro materia bonos actus quorum cōtrarij contrariantur charitati: ut patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo unicuiq; quod suū est. quorum cōtraria (ut infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt, illa contra dilectionem Dei, ista contra dilectionem proximi. Quædam uerò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati: ut patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, urbanitatis, & similiū. Sūt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando: quorum contraria (ut species gulæ & rusticitatis) nō sunt contra charitatem Dei & proximi, quāuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatē, quū discernendum est præcepti uinculum ad mortale peccatum: quia solùm per mortale peccatū charitas tollitur, quod omne pctm̄ mortale charitatē tollit. Si enim præcepti uiolatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: si autem non tollit charitatem, quamuis tollat quācunq; aliam uirtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est anima uirtutum: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solùmodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut ꝓximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædā habentium uinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, quæ præcipiunt aliquā cōmissionē, uel omissionē necessariā ad dilectionē Dei uel proximi. Necessariam autē dico uel simpliciter: ut in quibusdam præceptis naturalis iuris: ut Deū esse colēdum, nō esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: ut in quibusdā ꝑceptis diuini, uel humani iuris: ut, suscipiēdū eē Baptismū, obseruandos esse tales dies festiuos, & hmōi. sunt enim hæc necessaria ad salutē, quia sic instituit Deus uel Ecclesia. Quædam habentium uinculū peccati uenialis tantum: & hæc sunt, quorum uiolatio stat cum charitate Dei & proximi. Siue sint de iure naturæ: ut, non esse mentiendum, esse affabilem & hmōi: siue sint de iure positiuo: ut, benedicēdam esse mensam à clericis, & huiusmodi. Peccant enim uiolantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Vnde patet, quod nō omne præceptum habet uinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, nō conclusissent aliquid esse de consilio, ex eo quod non est in præcepto habente uinculū peccati mortalis. Credimus etiam quoq; ego multa nos habere hodie secundum animi cōmunem conceptionem pro præceptis habentibus uinculum peccati mortalis, quæ si à patribus cum hac distinctione fuisset interpretata, non haberemus hodie sub præcepto uinculi mortalis: ut est præceptum de ieiunio, & multa enim sunt opinione mea, & infinita positiui iuris præcepta moralia absq; uinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali nō mortali præcepto cadit tota regula beati August. ex eo quod in principio dicitur: Hæc sunt quæ ut obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quòd monachi carnes non comedant. de conse. dist. 5. carnem. &c.

¶ AD obiectionem ergo in oppositum dicitur, quod quia nominibus utendum est, ut plures utuntur: præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primò secundum proprietatē significationis suæ: & sic præceptū in Politicis seu moralibus distinctum contra cōsilium in duo secatur genera: ut declaratum est. Alio modo per antonomasiā: & sic præceptum antonomasticè dicitur solùm illud quod habet uinculum peccati mortalis. Et hinc orta uidet̃ ista communis uox. Romæ, die 14. Februarij, 1518.

QVÆSTIO II.

¶ Nam religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulas ex debito legali teneatur.

QVÆRITVR an religiosus factus Episcopus teneatur ex debito legali ad obseruātias regulares. Et uidetur quòd non: quia in Decretis, 18. q. 1. c. unico, dicitur, quod monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulæ professionis monasticæ: constat enim absolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, quod non teneatur ad ieiunia: similis enim ratio est de alijs.

¶ IN Oppositum autem est autoritas & ratio S. Th. in Secunda secundæ. q. 185. art. 8. dicentis, quod tenetur ad omnia non repugnantia episcopo: quia dispositio non tollitur adueniente perfectione, sed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter sequeretur, quod monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiu. ubi conceditur in die natalis Domini esus carnium, etiam feria 6. eis, qui nec uoto, nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiam à carnibus. Consequens autem uidetur falsum: quia constat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhibet, absque tamen peccati mortalis nota.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis sciēdū est, quod dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandum, uel ex debito legali, uel ex debito morali tantum. Dico autē tantum: quia debitū legale claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatē. Appellatur autē, & est debitum morale uinculum ex recta ratione, debitum uerò legale est uinculū ex lege. Ita quod ut obligati sunt in debito morali, ex sola recta ratione, ut à coactiua uirtute ꝑficiscitur, siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenet enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum: quia naturalis ratio sic dictat ueritatē sectandā, ut contrariū secundū se prauū dirimat: & simile est de uinculo ad uitāda quęlibet uitia. Tenet quoq; princeps ad obseruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem quam ipse tuleris: extra de constit. c. cum omnes: & Dominicā reprehensionē, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quāuis non teneatur ad legis obseruationē ex debito legali: quia lex non habet uim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, ut à uirtute coactiua uim habēs, occasionaliter ortum hēt à lege extrinsece: nam nisi lex maneret in suo robore, iō naturalis non obligaret principem ad illius obseruationē, sicut nec subditos, quos lex primò, & recta ratio secūdò obligat, ut uis coactiua ad legis eiusdē obseruationē. Debitū autē legale est, quod à lege, ut à coactiua uirtute est: lex enim nisi habeat coactiuam uirtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet uirtutem coactiuam, lex nō est simpliciter & absolutè, sed secundū quid, scilicet ut directiua. Et propterea dicitur, & benè, quod princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter & absolutè non est supra eum: quia nō ligatur coactiua uirtute legis, & quia uis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, ut proprium actum: quia pœna est proprium legis mediū: ꝑ quod ad sui obedientiā inducit: ut San. Tho. docuit in Prima secundæ. quæst. 92. art. 2. ideo illi soli subsunt uirtuti coactiuæ legis, qui legis pœnas incurrunt cōtrafaciendo. Qui autem suapte natura non ex priuilegio legū pœnā non incurrunt, quantumcunque cōtra præcepta legum agāt uirtuti coactiuæ legis nō subijciuntur. Quocirca quia religiosus factus episcopus nō subiacet pœnis regulæ, aut statutorum regularium (quod ex eo patet, quod si puniendus est, non punitur secūdum regularia instituta, sed secūdū sacros canones, sicut reliqui episcopi) cōsequens est, ut religiosus factus episcopus nō tenetur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurarū & peccati mortalis pœna ad uim coactiuā legis spectant, ideo non incurrit cēsuras, aut mortale peccatū, si huiusmodi ex regula, aut constitutionibus tantum prohibeatur, oppositum faciēdo, quāuis peccet mortaliter aliquod trium essentialiū uotorum transgrediendo: quia ad illorū obseruationē ex uoti uinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad suę religionis regulares obseruantias nō cōtrarias, aut dissonas episcopo: quia ex ascensu ad perfectionis statū non dēt deficere à fructu prioris uitæ: ut ratio sancti Tho. monstrat. Perderet autē, si ea, quæ ēt nō conferūt ad perfectionē episcopalem, per quæ ad illā peruenit, desereret: simile siquidē accidit illis regularibus bonis in episcopo quod accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus eīn ad generationē ignis peruenire per calorem disponentem ad ignem: & ꝓpterea igne genito calor non minor, manet aliter tamen: quia prius inerat per uirtutem quasi coactiuam agentis: postea inest ut consequens naturā genitā. Et similiter frequens meditatio in studio ad doctoratū ducit: & propterea doctor nisi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi pædagogo cogente, postmodū tanquā actū cōnaturalē exercēs. Ita & religiosus proficiendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionē deducitur: qua adueniente, regulares obseruātiæ episcopū decentes magis adsunt: aliter tamē: quia prius tenebatur ad illas ex uirtute coactiua legis: modò uerò ex recta ratione dictante laborem uitę non debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio conseruari dēt, per quæ acquisita est.

¶ Ex quibus patet, utranque opinionem uerum diuersimodè dicere, & quòd tenetur ad regulares obseruantias, & quod non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quòd monachus factus episcopus, licitè potest carnibus uesci in sexta feria, quando natiuitas Domini in illa euenit: quoniam à debito legali, quo sub iugo prohiben-

Pōt monachus factus episcopus carnibus uesci feria sexta Natiuitate Dñi in ea adueniente.

habentis regulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non hēt locum. Quia conuenientissimum est, inquit diuus Tho. in 3. parte q. 40. art. 3. ut qui cum aliquibus conuersatur, se eis in conuersatione conformet: ita quòd in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopum ad conuersandum cum ecclesia sua, & specialiter clericis translatum. Et hoc præcipuè locum habet in tāta solennitate: in qua & sancti ubi abstinentiæ detrahunt: decet enim tantam internæ lætitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicitur, quòd monachus factus episcopus absoluitur à regulari iugo, quod coactionē importat, sed nō absoluitur à morali debito operis regularis. Et similiter glo. uerificāda est, quòd absoluitur à iugo ieiunij, & nō à ieiunij debito morali. Ad obiectionē primam pro parte affirmatiua ex autoritate S. Thom. dicitur, quòd intelligēdus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tū ex rōne ibi reddita, quæ non nisi debitū morale cōcludit: tū ex eo, quòd iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus & Romanus, tenetur ad regulares obseruantias dedecentes ipsum: & tñ cōstat ipsum non teneri debito legali, sed morali tantū ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius non magis militat pro alijs episcopis, quā pro Romano: quū iste teneatur esse perfectior cæteris.

¶Ad secundā obiectionem dicitur, quòd canon ille Honorij 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, qui nec uoto nec regulari obseruātiæ sunt astricti, intelligit de astrictis ex debito legali ad regularem obseruātiā: & nō de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruantiæ: Et ratio est; quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda secūdum usum illius scientiæ: constat autem solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamen secundum morale debitū subest legibus. Et quod magis urget ad propositum monachus episcopus à iugo regulæ monasticæ professionis absolutos dicitur, ca. statutum 18 q. 1. non cōprehēditur igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantiæ, sed inter absolutos à iugo regulari obseruantiæ, si iuris textum unum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quæstionis materia in commentarijs, super Secunda secundæ, ad hæc referre subtilius discussa. Romæ 23. Februarij 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS sextus de Sacri ordinis Collatione, unica quæstione contentus.

QVÆSTIO.

¶Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem uerborum, in quibus consistit forma.

QVAERITVR, an in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post complectam prolationem uerborum, in quibus consistit forma. Et uidetur quòd sic. Primò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absq; reprehensione, ut à fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicente semel tantum formæ uerba in numero plurali, Accipite potestatem, &c. calix præparatus. & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes: sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo non repetente, neque continuante uerba, sed deinceps silente: absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶Secundò, quia ubi est diuersitas opinionū, non est diffinitiuè asserendum, nisi liquidè manifestata sit ueritas, ergo multò magis, ubi nō inuenitur etiam opinatum, non est dānanda altera pars, sed quilibet sensus suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nō apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones: ut S. Tho. in 4. sent. di. 24. dicit. Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione uerborum.

¶Tertiò, quia si contactus & uerborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset quia uerba formæ aliter non uerificarentur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in uerbis imperatiui modi satis fit, si inconuenienti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incūbenter secundum eius intentionē: quoniam episcopus etiam explicitè dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiuè uenientibus: ergo, &c.

¶RESPONDEO, In hac difficultate: primo declarabitur ueritas de necessitate contactus: secundò, de simultate cōtactus & uerborum, tertio satisfiet oppositis.

¶QVO AD Primum fateor, quòd nō opinatiuè, sed assertiuè dicendum est, quòd contactus corporalis necessarius est in sacramēto ordinis, nō solū quia simile in cæteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia, & Baptismus enim sine cōtactu aquæ, cōfirmatio sine contactu manuū, uel chrismatis, & extrema unctio sine contactu olei nō fit, &c.) sed quia ppria ratio formæ sacramēti ordinis hoc exigit, ut diuus Tho. in prælegato loco docuit. Oportet siquidem uerba, in quibus consistit forma ordinis uerificari sic, quòd actus significati impleantur: alioquin inefficacia uanaq; sunt: sed in uerbis formæ pcipit actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium p corporalē acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis Ecclesia non se impedit, ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cum sacramenta consistant in rebus & uerbis sensibilibus (ut patet in principio 4 Sentent.) demonstrationes iussionesq; sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cum in forma Eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demonstrationem nō ad intellectum tantū, sed ad sensum: ita cū in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iussionem ad sensum. Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilē, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio non solū infert quòd oportet corporalem susceptione interuenire in his traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis (puta cum dicitur, Accipe librū uel claues, &c.) sed etiam cum dicitur, Accipe potestatem, uel accipe Spiritum sanctū: idē enim est utrobique iudicium, quia idē est in utrisq; imperatū. Meminisse enim, oportet, quod sicut in cōsecratione sanguinis Iesu Christi, non demonstratur ex ui uerborū id quod continetur sub specie uini, quod tamen deberet demōstrari, sicut in cōsecratione corporis, sed demonstratur calix continens illas spēs dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad insinuandum, quòd cōuersio fit in sanguinem, ut potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex ui uerborum quoq; acceptio spiritualis rei (quia potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundem tropum ponitur quod dicitur pro eo quòd fit, id est acceptio potestatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei ueritate imperatur. Oportet enim (ut dictum est) iussionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

¶Amplius non minus oportet impleri, quòd fit in sacramento, quam quod dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, constat quòd nō impletur quod fit, nulla enim actio impletur sine passione, unde episcopus & uerbo (ut dictum est) iuxta tropum prædictum, & facto, ipsa scilicet porrectione calicis, uel actiua manuū impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut non sufficit episcopum manus imponere actiuè tantum: sed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, contactum corporalem sustinendo: quamuis ex ui uerborum Spiritus sanctus accipiēdus iubeatur in illa impositione: ita non sufficit calicem cum uerbis porrigere: sed oportet ordinandum obedirē ad corporalē tactū accedendo, quamuis ex ui uerborū potestas accipienda dicatur imperari, &c. confirmatur quoq; hoc autoritate decretalis de sacr. non ite cap. presbyter. Vbi expressè apostolica traditione tactū corporalem debere interuenire Greg. 9. dicit, &c. Non deest quoque autoritas S. Thomæ, & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

¶QVO AD Secundum fateor, quòd oportet corporalem cōtactum fieri cum prolatione uerborum, in quibus consistit forma simul tempore in toto, uel in parte, &c. quia nulla oratio uerificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tēpore consignificato. Tempus autem consignificatum per orationē, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis uerborum oportet acceptionē significatā impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: unum est, quòd ipsi consignificatum sit præsens: alterum uerò quòd tale tempus præsens nō extendatur extra tempus prolationis uerborū: his enim duobus euidentes habitis, tota rō clara erit, ac efficaciter inferens intētū. Primū autē horum euidens hisx conditionibus uerbi imperatiui: nam inter præsens indicatiui, & præsens imperatiui, & futurū eiusdē (uerbi gratia, accipis, accipe, & accipito) cōuenientia est in significatione singula enim acceptionem significant. In modo sit significatio diuersa est, quoniam ly, accipis, significat acceptionē indicatiuè, ly uerò, accipe, & accipite, significant acceptionē imperatiuè. in tēpore uerò differentia est, sed aliter, quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, significant acceptionem in præsenti, ly uerò accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neq; in significatio, neque in tempore est differētia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentē in te indico: dicendo uerò, accipe, acceptionē

præsen-

præsentem tibi impero,&c. Et ex hoc sequitur,quod si ent uerũ non est dicere, accipis, te io præsenti nõ accipiente(indicat siquidem esse in præsenti quod non est)ita efficax nõ est dicere accipe, te nõ io præsenti accipiente, imperatur siquidẽ esse in præseno quod non est. Ex proprietate igitur consignificati tẽporis i forma sacramẽto ordinis consistente io uerbo imperatiuo præsentis temporis,apparet q oportet impleri quod iubet in præsenti tempore. Quòd autem tale præsens non extendat ultra tempus prolationis verborum probatur Primò ex ipsa ratione temporis consignificati.

¶Ad cuius euidentiã aduerte tria. Primum est q d'ria temporis verborum nõ tenet se ex parte prolationis, neq; ex parte proferentis, sed ex parte significao,nam si ad tempus prolationis inspiciat ita mensuratur tpe præsenti accipiam,& accepi,sicut accipio,&c. similiter si ad intentionem huius, uel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere præsens tpr vnius anni, mẽsis,uel diei,&c.sicut huius,nunc,&c.sed si significationẽ verbi pspexerit, & mensurã durationis eius consignificatam cõsideraueris, inuenies, q tempus consignificatũ ut mensura ipsius actus significati ex ui talis uerbi intelligitur. Secundũ est,q consignificatum tps est,& dicitur præsens præteritum,uel futurum in respectu ad tempus, quo uerbum ipsum significãt profertur quilibet.n. fatetur se falsum dicere si dicendo,credo,nõ habeat in se credulitatem qñ hoc dicit. Et similiter si dicendo credidi,scit se nunquam orsi tunc, qñ dicit habuisse credulitatem.falsum dicit, &c. Et uerba igitur præsentis temporis significant actum coexistentem ipsis uerbis qñ dicuntur, & præterita præteritum,& futura futurum. Tertium est,quòd licet secundum ueritatem nihil de tempore sit vnquã præsens nisi io stans, apud Grammaticos th tempus præsens dicitur & consignificatur,quod cuicunq; parti orationis coexistit,pp quod in sacrorum actionibus apud Theologos effectus quidem,quia in instanti fit,in fine prolationis verborum fit. Actus aũt sacramẽtalis tam actiuè, q̃ passiuè in quacunq; parte mensurante prolationem uerborũ coexistat,sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis euidenter patet, q tempus præsens consignificatum in forma sacrorum non extenditur ultra mensurã prolationis eorũ. Et cõfirmatur,quia sicut in Eucharistiæ consecratione cum dicitur, Hoc est corpus meũ, ly est non consignificat tempus extra prolationẽ uerborũ,ita in sacramento ordinis, cum dr,accipe nõ consignificatur tẽpus extra mensurã prolationis verborum, utrobiq;.n.est uerbum præsentis temporis,& non differũt nisi in modo indicatiuo,scilicet, & imperatiuo. Mensura aũt non ex parte modi sed tẽporis se tenet, & propterea eadem est utrobiq; rõ. Et ex hoc habes non solum,q ex proprietate uerbi se tenet,sed q talis,rigorosa proprietas in sacramentis Ecclesiasticis seruatur,intenditur & exigitur,idem enim esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur,qa nisi tpr præsens consignificatum intelligatur precisè terminari cũ prolatione verborum, nulla esset certitudo quãtum hoc pñsens duraret,& sic posset aliqs semel dicendo decẽ millibus hominum, Ego uos baptizo, &c & per totum diem effundere aquã sup singulos,& essent baptizati,qd cõstat esse falsum. Hæc de scdo.

¶QVO AD Tertium, ad primum io oppositum dicendũ est, q non est mirum, si Spiritussanctus permittit aliquos Episcopos errare io istis, qñ manifesta apparet in eis demeritoria causa,quia scilicet non sumunt actus suos rubricis pontificalibus,sed sensum proprium sectantes,euanescunt in cogitationibus suis:& dicentes se esse sapientes,stulti facti sunt. Episcopi tamen mutantes numerum singularem in pluralẽ,& dicentes, pluribus simul tãgentibus,accipite in nullo errant:sicut nec baptizans plures sicut aspergẽdo & dicẽdo, Ego uos baptizo, &c. illi quoq; q inter dicendũ semel uerba formę pluribus successiuè tãgentibus porrigunt, dicendo,accipite, satisfaciunt sacrosquia & si vni tm tradant dicendo accipe:non exigitur q è principio formæ usq; ad finem semper adsit contactus:sicut et-ã io Baptismo,non oportet ablutionẽ vnius durare,quandiu durãt uerba formæ:sed sat est si in aliqua parte uerborũ durante fiat hic ablutio,fiat ibi contactus,&c. Illi autem qui ante uel post prolationem uerborum tangunt,nihil suscipiunt: sicut nec essent baptizati, qui ante uel post prolationem uerborum abluerent.

¶Ad secundum uerò dicitur, quod authoritas rubricarũ pontificalium, expressè statuentium contactum & eius simultatẽ cum prolatione & rationes authoritatesque supradictæ,excludunt huiusmodi opiniones,& determinant.

¶Ad tertium aũt iã patet,q nõ saluatur ueritas seu efficacia orationis imperatiui pñtis tpr,nisi illo tpe pñto fiat quod imperatur:& q sacramentorũ efficacia certa exigit tps pñs,nõ ad libitũ ministri,sed secundũ naturã ipsius sacramẽti intelligi. Vñ intentio Epi errãs in his, quæ iurisdictiones sunt,posit pusam. pl arte in his in.quæ ordinis sunt nõ põt, sed oportet ipsum in captiuitatẽ reducere intẽtionẽ suam in obsequiũ Christi,& ecclesiæ,&c. Nec obstant his dicta doctorum sentiẽdum, quòd sacerdotes noui in sua ordinatione formã consecrationis Eucharistiæ proferũt,& oẽs referũt intentionẽ suã ad instans quo terminatur prolatio formæ consecrationis Eucharistiæ ab Episcopo. Hoc n. non est intelligendum,q fiat ex ui intentionis nouorũ sacerdotũ,quasi ipsi possunt suspendere effectum nerborum in aliud tempus.hoc.n.non minus possent perfecti sacerdotes. Sed qa sic sit in ecclesia a spiritu sancto gubernata,ut omnium consecratio efficax inueniri possit, humana rõ tentauit suadere,adhuc th nõ persuasit,sed in captiuitatẽ ducto intellectu actus fit. Et hæc sufficiant. Pisis, Die 20. Nouembris.1519.

TRACTATVS VIGESIMVS SEPTIMVS De dispensatione matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione vnica contentus.

QVAESTIO.

¶ Vtrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, ut accipiat uxorem.

QVAERITVR Vtrũ summus Pont. possit dispẽsare cũ sacerdote Occidẽtalis ecclesiæ, ut accipiat uxorem.

¶Videtur.n.q nõ. Primò, qa traditũ alteri non põt absque iniuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidentalis traditum est diuinis obsequiis in castitate:ergo &c.

¶Præterea, Secundum S.Th. in secunda secundæ.q.83. art.2. dicitur,quòd summus Pontif.nõ potest dispensare religiosum ad contractum matrimonij:ergo nec sacerdotem.

¶IN OPPOSITVM est,quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ,ergo per eam potest tolli.

¶IN HAC quæstione iuxta tria,quæ apparent in sacerdote Occidentali,discutienda sunt tria, ut plenius satisfiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis uotis, & Parisiis ouper exorta quæstio clarius appareat.

¶Videndum est igitur primò de sacerdotio absolutè, quomodo se habeat ad matrimonium:secundò de annexo uoto continentiæ:tertiò de statuto ecclesiæ. Ex his enim,& non aliunde impediri contingit sacerdotem a matrimonio.

¶QVO AD primũ ergo duo dñr. Alterum affirmatiuum.s. q sacerdotium impedit matrimoniũ contrahendũ: alterũ negatiuũ.s.q non dirimit contractũ. Et primũ quidẽ intelligẽdũ est de cõgruo:qm nec rõne,nec authoritate probatur,q absolutè loquẽdo,sacerdos peccet contrahendo matrimoniũ, qu potius & rõ ad oppositũ ducit:qm,ut patet in 37.di.4 sen. nec ordo inquantũ ordo, nec ordo sacer inquantum sacer est impeditiuus matrimonii: & in ecclesia occidẽtali olim diaconi poterãt cõtrahere matrimonia,ut dr cap diaconi.dist.28. Manifestè quoque in 31.di.in canone,alter.dr,q Orientales in sacramentis constituti copulantur matrimonio. Nec admittẽda est glossa exponens,copulantur.i.copulato uiuunt: qm manifestè fertur textus de contractu matrimonij loquitur,ut confirmet &c aduersatiua subiuncta, scilicet quòd Occidentales nõ sortiunt coniugia,& cætera. Secundum uero dictũ intelligendũ est, q non dirimit mrimonium contractũ siue ante,siue post. Et hoc (ut dixit) seclusis oĩbus legibus Ecclesiasticis, stando tm io his quæ a Christo & Apostolis habemus. Et cõfirmat ulo mu utrunque horum rõne. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret mrimonium contrahendum (ita q contrahere esset pctm)aut dirimeret contractũ, sequeretur q io nullo casu quãtacunq; necessitatis, aut utilitatis p Ecclesiã militantẽ posset dispensari cũ aliquo sacerdote,q contraheret mrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos,& cõtra Canonistas & contra authoritatẽ,qua de facto utitur Ro.Ecclesia. Cõsequẽtia aũt manifestè patet ex exercitatis in Philosophia saltẽ rõnal: qm quod est secũdum se prauum,nulla rõne põt fieri licitum. Hęc dè primo.

¶QVO AD secundum,duo discutienda occurrunt. Alterũ est,an secundũ ueritatẽ sacerdos uoueat castitatẽ:alterũ est de efficacia illius uoti. Quidã putant sacerdotes Occidentales in hoc differre à religiosis,quo ad debitũ seruãdi continentiã: q religiosi astringuntur uoto solẽn.:sacerdotes aũt nõ uoto, sed statuto ecclesiæ. Verum hi manifestè errant,qm expresse mandatur epis,q neminẽ ordinent,nisi uoueat castitatem,ut patet di.28.io c.nullũ.ex quo formatur talis rõ. Aut omnes episcopi occidentales sunt transgressores pcepti Apostolici,aut non. Non est dicẽdũ primũ:cũ cõstet multos esse uiros timoratos & sctõs. nec reprehendi se a continentiis propr ps,q io actu ordinandi sint transgressores huius pcepti,ergo obseruant hoc pceptum.n. ergo suscipientes ordines sacros intelligunt uouere castitatem, ipso facto,non uerbo, sed facto suscipientes ordinẽ sacrũ Occidentals

cidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum da Pal. his aduersari, eo quòd dicunt, quod non potest quacunque ecclesiastica authoritate auuelli votū ex facto extrinseco, quia votū est actus uoluntatis intrinsecus & liber. Stant. n. hæc simul cū prædictis, quoniam ex antedictis hī, quòd suscipientes ordines sacros absq; peccato fictionis uouent castitatē. Ex hoc autem hī: quod absolutè loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absq; uoto castitatis, quia uoluntas non compellitur, sed tñ (ut dictum est) cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes se uouere, & interiori actu oppositū intendentes.

¶De efficacia aūt solēnis uoti diuersa est Theologorū opinio. Scot. nanq; & Pet. de Pal. in 4. dist. q. 38. putant eandē uim habere simplex & solēne uotum quoad Deum, ac per hoc nullū, ex natura sua dirimit matrimoniū contractū. Potestq; eorū positio fundari sup hoc quod si solēne uotū ex natura sua dirimeret mrimonium post contractū, nullo casu posset dispēsari. S. Tho. aūt & Ricar. ubi supra tenent uotū solēne dirimerē ex propria natura matrimoniū ea rōne, quia ponit ipsum Deū seu Ecclesiam in possessionem proprij corporis. Addit tñ in secunda secundæ. S. Tho. 88. aliā rōnem ex parte consecrationis, quia. s. quod semel sanctificatū est Deo non pōt in alios usus conuerti. Nec ualet responsio Scoti ad primam rōnem, soluentis eam per interemptionē, dicendo quod non plus ponit in possessionem uotū solēne quā simplex, eo quod nihil intrinsecum uoto hēt solēne quo careat simplex ut patet in actu interiori uoluntatis, cuius est uouere. Hæc inquam derisio derisibilis est quū manifestè patet, quod uouēs votū solēne non solū promittit, sed mutat de facto statū, ac per hoc vouens solemniter ut sic acceptat interiori actu mutationē status, promittens uinata de cætero in illo, &c.

¶Videtur aūt mihi rōnabilior uia. S. Tho. si tñ recte intelligitur. Puto enim quòd ad mentem eius, & secundum ueritatem distinguendum sit cū ipso in Secunda secundæ ubi supra quod solēne votum est duplex: Quoddam per se solemne, ut professio religiosorum, & quoddā per accidens solemne, ut uotū castitatis annexum ordini sacro. Est aūt rō huius drīæ, quia solemnitas siue cōsistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens coniungitur uoto suscipientis ordinē sacrū. Quoniā talis exhibet seipsum, & cōsecratur nō ad castitatē sed ad actus ordinis. Religiosus uero bñdicitur, & exhibet se ad religionis statū, qui importat p se negationē propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hac uero distinctione stante duas dico, ppositiones. Altera est, quod uotū annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimoniū contractū, & rō est, quia est solēne per accidens. Nec ēt per accidēs fit ibi exhibitio corporis proprij ad aliqd repugnās matrimonio, sed promissio tantum, ut patet in c. nullū dist. 28. Altera est, quod uotum religionis per se dirimit matrimoniū contractū, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnātem matrimonio, tum quia tāta uis est, ut soluat mrimonium prius legitimè contractū & non cōsummatū, nō ex statuto Ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hāc rōnem hñ notabis contra Doct. discrepantes a S. Tho. ipsi nāq; n. uolunt uoto professionis quia morte ciuili, cū ad mrimonium prius contractum dispositio trahi, & cum uero ad sequens mrimonium dirimendū sermo conuertitur, dicunt professionē non plus efficaciæ hēre, q̄ uotum simplex, manifestè insinuantes ueri doctrinæ suæ ruinosum fundamētum. Eadem siquidē rōne & efficacia, qua professionis votum dirimit prius contractū, eadē dirimit post contractum, imo minor uis requiritur ad dirimēdū cōsequens matrimoniū, q̄ antecedens, ut patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, & non antecedens. Non. n. post contractū matrimoniū p uerba de præsenti, si quis inuita uel consentiente spōsa Sacerdos fiat, ppterea solutū est matrimonium, sed illa non pōt alteri nubere cum tñ constet, quod si religiosus fuisset factus, soluta esset à uinculo coniugali. Nec obstat, quod in libro 6. de uoto & uoti redempt. dr̄, quod solemnitas uoti per solam Ecclesiæ constitutionem est adinuenta. Hoc. n. uerum est. quemadmodum ēt consecratio calicis per solam Ecclesiæ constitutionē adinuenta est. Cum hoc nanq; stat quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statuto, consistit, sed in diuina benedictione, ita solēnitas quoq; uoti in diuina bñdictione cōsistit, ut in secunda secūdæ. q̄ō. 88. dr iuxta illud Nume. 6. Inuocabit nomē meū sup filios Israel, & ego benedicā eis. Et rursus, sicut calix iā consecratus ex propria natura repugnat profanis usibus, sic professus solēniter, ex propria natura repugnat proprietati rerū, & actibus uenereis, & cæteris. Cum his tamen teneo quod apud S. Tho. potest ecclesia dispensare in utroq; uoto, s. religionis & ordinis pro aliqua maxima necessitate. Et quod ecclesia quidem possit, nolo aliter pbare, q̄ ex facto, quia s. summus Pont. Regē Aragonū (ut Pet. de Palu. refert) dispensauit, imò cōpulit, ut religione dimissa uxorē duceret, &c. pp regni illius dispositionē. Quòd aūt hoc sit de mēte S. Th. manifestè cōcipi pōt ex initio & fundamēto positionis suæ in contrariū in secunda secūdæ, loco allegato. Ibi siqdē uolēs concludere, quod Papa nō possit dispēsare cū religioso, pro radice positionis assumit authoritatē Decretalis, dicēs, Sed qa Decretalis, cū ad monasteriū manifestè dicit, &c. & deinde ut conformaret se decretali adinuenit illā adaptationē de cōsecratione, ut ibi patet. Ex qbus omni passione semota, qlibet pspicacis ingenij elicere pōt, quod si tpe suo summus Pont. dixisset oppositū uerbo uel facto (ut postmodū fecit) quod ipsa quoq; accommodasset rōnē inobedientiæ sedis apostolicæ. Et ppterea illa opinio nō est sua, nisi pro quāto sustētabitur ab illa Decretali.

¶POTEST igitur ad rationes supra tactas, quæ uidentur concludere indispensabilitatē uoti solēnis religionis rñderi. Et ad illā quidem de consecratione, potest cum alijs dici, quod semel sanctificatum Deo, non potest in alios usus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Licet et siquidem bibere in calice consecrato, ubi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶Ad aliā uerò de exhibitione, eodē modo dici potest, quod quāuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, pōt in casu necessitatis, quo ablatio esset magis utilis, quam possessio propter cōe bonum, quod præminet bono particulari.

¶Ad aliā uerò, q̄ adducta est pro fundamento positionis aliorū doctorum, dici pōt, quod magna drīa est inter aliqd esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod. n. est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione pōt nō esse tale, sed quod pōt per se in aliquid, contingit impediri, ut effectū intentū nō producat, ut patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in pposito, quod uotū religionis est potēs per se in hunc effectū. s. dirimere matrimoniū sequens, contingit tñ (& hoc rarissimè) ut intentum esse, ctū non habeat propter concursum alterius causæ, s. ecclesiæ authoritatis, & publicæ utilitatis non paruæ. Hæc de secundo.

¶QVOAD Tertium (. s. de ecclesiæ statuto) cōstat iam, quod hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, q̄ uotum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendū, atque dirimit contractū. Et quia ordo Sacer non dirimit post contractū ex natura sua, nec ex natura uoti impliciti (quia non est solēne nisi per accidēs, ut patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, ideirco cū summus Pont. possit ad libitū relaxare statuti uinculū, sequitur necessariò, quod si Sacerdos Occidentalis cōtrahat matrimoniū da licentia summi Ponti. absq; ulla rōnabili cā, quod matrimoniū ipsum est uerè matrimoniū, & contrahentes sunt uerè coniuges, & proles est uerè legitima. Quāuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter uterque cōtrahens, cōtra uotū castitatis agens absque rōnabili, aut dubia saltem cā licentiatus, & consequēter nec ipse Pont a mortali excusaretur, sed si cā rōnabilis dispensandi in uoto castitatis adsit, contrahens dispensatus tutè contrahit, ac contracto utitur. Et hinc patet, quod cum rōnabilis cā dispensandi in uoto castitatis possit esse non sola utilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonū nunc & hic, & ab hoc, & cætere, quā seruata castitas, consequens est quod summus Pont. nō solum pōt, sed & salue conscientiæ pōt dispensare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahit etiā cessante cā publicæ utilitatis. Et propterea præsumptuosa fuit quorundam determinatio dicens absolutè, quod absq; tali causa Papa nō pōt. Cum tñ, ut ostendimus, Papa absq; causa ulla possit, peccando tamē, & cum causa rationabili quecunque absq; peccato, & utrobique matrimonium est ualidum Romæ die 12. Aprilis. 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS-octauus de Matrimonio, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶ Num matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papæ absque religionis ingressu.

QVAERITVR utrum matrimonium legitimè contractum inter Christianos per uerba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi authoritate papę absque religionis ingressu. Et arguitur quòd non. Primò, ex ipsius natura, quandocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionem pro se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitans, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessariò & inseparabiliter. Sed facto matrimonij coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ fiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione mrimonij. Ergo si matrimonium positū est actu, & transit, impossibile est quin restet inseparabilitas, sed nulla dispēsatio potest super impossibile, ergo.

¶ Secundo ex parte institutionis, Matrimoniū est datum diuino, utpote institutū à Deo in paradiso (dicēte, Crescite, & multiplicamini) secundū quod est officium naturæ, & à Christo,

secundum

secundum quod est sacramentum ecclesiæ sicut cætera sacramenta, unde Mat. 20. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non separet, & ad Ephe. 5. Sacramentum magnum in Christo & ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶ Tertiò ex parte ipsius sacramenti. Nō minoris efficaciæ est sanctificatio ueri sacri sanctificationa consecrationis ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non pōt dispensatione Papæ desinere esse consecratus, quādiu est calix, ergo nec & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, non possunt quandiu uiuūt desinere esse coniuges. Et confirmatur quia sicut Papa non pōt facere, q; hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non pōt facere, q; uinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

¶ Quartò ex parte talis sacramenti, Matrimoniū inquantū sacramentum significat coniunctionē spirituale Christi, & ecclesiæ, ut patet per magistrū sent. in 4. di. 26. Sed cōiunctio spūalis inter Christum & ecclesiam est inseparabilis, quia scriptum est Mat. vlt. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus vsque ad cōsummationē sæculi. Ergo matrimonium inquantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio authoritate Sā. Tho. in 4. di. 33. q. 2. ar. 1. ad tertium, dicentis, q; matrimonium ex quo institutum est ut sit sacramentū est indispensabile, nisi forte à Deo. Et cōfirmatur, quia tria sunt bona matrimonij fides, proles & sacramentum, idest indiuisibilitas.

¶ Quintò ex authoritate. Quia ista uidetur communis sententia Theologorum.

¶ IN OPPOSITVM est authoritas Canonistarum ut patet in cap. ex publico de conuersione coniugatorum.

¶ IN HAC dubitatione intendo Theologaliter ueritatem inquirere & concludere præcipuè secundum doctrinam S. Tho. unde tria agenda sunt. Primò ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertiò satisfiet oppositis.

¶ QVOD AD primū, sciendū est, q; cū matrimoniū dupliciter consideretur, (s. ut est officium naturæ, & ut est sacramentū ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas hēt, secundum q; est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimoniū esse dissolubile et post consummationē, ut patet de coniugio infidelium. Vnde a præsenti disputatione resecanda sunt quæcunque spectant ad matrimonium, inquātum est naturæ officium. Et propterea rōnes sūt ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuæ potestatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & ex inseparabilitate bis annexa, non conuincunt intellectum ad confitendum indispensabilitatem. hæc n. omnia ad matrimonium, secundum q; est naturæ officium, spectant, & de naturæ iure sunt, recipere tñ dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cor. 7. & a S. Thom. in 3. di. 33. q. 2. ar. 1. & 2. Si uerò considerēmus matrimoniū, secundum q; est ecclesiæ sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius conditiones. Sunt aūt hæ quatuor. s. sacramentum tñ, res & sacramentum, res tñ significata & contenta, & res significata & non contenta: ut patet ex 4. sent. Sacramentum tñ, vocantur actus sensibiles quibus contrahitur matrimoniū, nō absolutè (sic n. spectant ad naturæ officium) sed ut ex diuina institutione signum & cā sunt inuisibilis gratiæ. Res & sacramentū uocatur ipsum uinculum coniugij, nō absolutè, (quoniā sic spectat ad naturæ officium) sed ut ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionē spiritualē inter Deum & animā) & disponit ad gratiā. Res tñ significata q; contenta, est gratia gratum faciens, quæ in hoc sacramento cōfertur ad sanctè possendum coniugio. Res aūt significata & non contenta triplex assignatur. s. cōiunctio spūalis per charitatē inter Deum & animā, & coniunctio et per charitatem inter Christum & ecclesiam, & coniunctio per unionē personalē inter uerbū & humanā naturā, quæ uocatur conformitas in natura Christi ad ecclesiam. Si igitur ex nullo horum hī indispensabilitas, dissolubile erit: si autē ex his hī inseparabilitas, dispensari non pōt. Si diligenter aūt inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, q̄ ad naturæ officium spectāt, nisi signū & signatū, & cā & causatū: hæc enim tñ addit sacramento rō supra naturæ officium. Et ex parte quidem causæ & causati, manifestè patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quia nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cum non imprimat characterē, sed sit iterabile & uiuentibus coniugibus: ut patet si alter religionē profiteatur: gratia quoque hic causata amitti pōt, imò quandoque sit sacramentū hoc sine gratia, cum. s. celebratur in peccato mortali in contritio. Ea rōne igitur signi & signati oportet inseparabilitatē hanc esse, si ex sacramento ea sit. Et siquidē sacramentum hoc, primò significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatē sequi: si autem primarium eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari pōt. Notanter aūt dixi primò seu primarium eius significatum: quoniam didici a S. Tho. ubi supra, q; contra prima præcepta sacramenti, non admittitur dispēsatio, nisi fortè a Deo. Prima aūt præcepta signi circa primarium significatum constat attendi: sicut uniuersaliter prima præcepta cuiuscunque gradus, uel officij circa principalem illius finē. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, an sacramētū matrimonij significat primò aliquid indissolubile. Et hæc de primo.

¶ QVO AD SECVNDVM, Duos ergo in hāc rem inuenio dicendi modos, Magister siquidem senten. in 4. distin. 20. expressè tenet: q; matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, & eius sequaces, q; matrimonium ratum et non cōsummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionem uidentur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuā quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramentum dicitur) indissolubilitatem coniugij, non absolutè, sed inquātum signum indissolubilitatis inter Christum & ecclesiam ponit.

¶ Sed hæc opinio salua tantorum uirorum reuerentia, falsa vr: q; dupliciter ostenditur. Primò, Si matrimonium contractū ac ratum, sacramentum esset coniunctionis inter Christum & ecclesiam, sequeretur q; maritus relictæ ante consummationē matrimonij esset uerè bigamus, hoc est falsum: ergo. probat sequela: quia rō bigamiæ est defectus sacramenti: quia s. non est unicus unius: sicut Christus unus uni tantum unitus est ecclesiæ. Hic aūt defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacramentū est coniunctionis Christi, & ecclesiæ. Falsitas consequētis patet ex determinatione ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitū. Et scito, quòd sumpta est hæc rō ex illa decretali, & conuincit me, quia a destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse Magister sent. quoniam sicut tenet antecedens, ita et affirmauit consequens in 27. di. 4. Vnde a nobis sicut non sustinet in consequēte, ita nec in antecedente tenendus est, quia potius ecclesia determinando oppositū consequentis, determinauit oppositū antecedentis: connexa quippe sunt hæc: Vnde inaduertenter loqui uidentur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiā non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonium non consummatum sacramentum esse cōiunctionis Christi & ecclesiæ: hæc n. (ut supra ostensum est) habent cōtradictionem implicitam. Secundò, si matrimonium solo contractu significat coniunctionē inseparabilē inter Christū & ecclesiam, sequeretur quòd nec et per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur, quia non sunt facienda mala, ut ueniant bona. Violatio aūt sacramenti coniunctionis inter Christum & ecclesiā malum non est paruum, cum sacrilegium sit. Et fieret per huiusmodi ingressum: quia solueretur matrimonium, & consequenter sacrum signū, & consequenter daretur intelligi, quòd significatum esset solubile. Falsitas aūt consequentis ex eo patet, q; non dispensatiuè, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimoniū ire ad religionē: immo secundū san. Thom. dantur coniugibus duos menses ante consummationem ad hoc: & (ut in c. ex publico de conuer. coniug. patet) Papa nō dispensando, sed sequēdo ecclesiæ morē determinat matrimoniū solui per religionis ingressum. Sunt et contra hoc authoritates, quæ infra afferentur.

¶ Alij igitur sequētes determinationē in præallegato c. de bigamis factam, dicunt, q; matrimonij sacramētū, quo ad significationē, non est completum vsque ad carnalē copulā inclusiuè: ita q; matrimoniū contractū significet coniunctionē Dei ad animam per charitatē, consummatū uerò coniunctionē Christi ad ecclesiā. Et inquātū prima cōiunctio est solubilis, secunda nō: ideo matrimoniū contractū tñ solui pōt, cōsummatū aūt minime: vñ Dñs Mat. 19. nō dixit, Quos Deus cōiunxit hō non separet, nisi post illa uerba, & erūt duo in carne una. Et Apostolus ad Eph. 5. non dixit, Hoc sacramentū magnū in Christo & ecclesia, nisi post illa uerba. Et erunt duo in carne una. Et iō Leo Papa (ut referunt Magister. in 2. di. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est a principio instituta, ut præter cōmixtionē non habeat Christi, & ecclesiæ sacramentū. Hæc ille. Vbi clare uideas afferti a tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Th. quoque in 4. di. 27. q. 1. ar. 3. q. 2. expressè dicit duo notanda ad propositū. Primum est in rñsione ad primum, q; quia matrimoniū contractū significat coniunctionē spiritualē inter Christum & animam, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertiū, q; quia matrimoniū contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indiuisibilitatē. Ex his enim confirmantur oia dicta. Et colligere potes hanc rationē sic, Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile authoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. Probat falsitas consequentis, quia aut est de ratione eius, inquantū est officiū naturæ, aut inquantum

est

est sacramentum, sed neutrum est, ut probauimus, ergo. Pōt quoq; idem probari sic, De sacramētis ecclesiæ illud tenendum est, qd Rom. ecclesia tenet, sed Rom. ecclesia dispensat de facto Apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus Florentinus se uidisse, & nostris tēporib. pluries hoc factum uidetur. Non deest etiam naturalis ratio, q sit dispensabile. Videmus. n. in uniuerso tria genera rerum, quędam. n. sunt necessariæ simpliciter, quas. s. impossibile est aliter se habere, ut sunt motus cœlestes: & quędam sunt contingenter simpliciter, ut res uoluntariæ, & quædam necessariæ non simpliciter, sed ut in pluribus, ut naturalia istorū inferiorū. Et inter hæc manifesta est hæc differentia, q necessaria non pōt impediri, contingentia pōt fieri, ut libet: necessaria uerò ut in pluribus possunt quidē impediri, sed rarò. Cum aūt indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentiū (ut patet, quia non pōt ad libitū dissolui) nec sit de gñe necessariorum simpliciter (quia potest quandoque impediri, ut patet si alter coniugum ingrediatur religionem) restat ut sit de gñe necessariorū ut in pluribus. Et uerè sic est, essentia nãq; matrimonij annexam habet indiuisibilitatē possibilē impediri ex côcursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, uel causæ quasi eiusdē ordinis & hæc est ꝓfessio regularis, uel superioris ordinis, & hæc est authoritas apostolica cum cā aliqua rationabili. Verum autem discordia orta inter côiuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis cā dispensandi, crediderim q sic, consensu côiugum accedente. Tum in fauorē animarū, ne. s. in adulteria adolescētes ruant, aut permanere quasi cogantur, dum separati ꝑpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia, quæ a desperatis coniugibus facilè procurari possunt, præsertim, cum hac de causa Moyses libellum repudij permiserit. Tum ad bonum pacis restituēdum inter eos, sublato hoc uinculo, quod causa discordiæ est præsertim quia coniugij finis unitas est. Et hæc de secundo.

¶QVO AD TERTIVM Respondetur ad primam obiectionē, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonij non ponitur indiuisibilitas simpliciter, idest omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indiuisibilitas personarum sic non omnino, indiuisibilitati autem sic non repugnat impediri.

¶Ad secundum uerò iam patet ex dictis, quòd institutio refert ad sacramentum perfectum in significando, & nō inchoatum tantum. Quamuis posse etiam dici & bene, quòd Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quãtum est ex se, ut dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinā, sed utitur potestate sua, qua potest impedire aliā causam impedibilem institutam etiam a Deo.

¶Ad tertium dī, q coniuges non aliter sanctificantur hoc sacro q̃ per gratiam gratū facientē, & repræsentationē Christi & animæ per charitatē unitorū. Vnde cū utrunq; sit separabile, nulla est hic sanctificatio hñs effectū perpetuū. Vnde quãuis nō possit fieri q coniuges nō fuerint sanctificati, pōt tñ auferri utraq; sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice cōsecrato, a quo non pōt cōsecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciæ sacramentū q̃ sacramentale, qm̄ longe maius est facere sanctū formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, q̃ facere sanctū ministerialiter, & secundum quascunq; alias hmōi denominationes. Vnde sacramenta oīa, quia gratiã conferūt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet nō ita diuturnos habeant effectus ꝑp uariam dispositionē subiecti, effectus. n. cōsecrationum & benedictionū non exigunt nisi constantiā subiecti, gratia aūt & significatio ultra substantialem côstantiam subiecti, exigunt immutationē uoluntatis & status, & ꝑpterea mutatis his deficiunt. Ad confirmationem aūt dī, q peccat supponēdo id quod probare debet, & quòd in dubium uertitur, hic. n. nihil aliud dubitatur, nisi an uinculum ex sacramento matrimonij contractum semel sit inseparabile a psonis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, qa supponit, q se habeat ad personas sicut corpus Christi ad spēs panis semel consecratum quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda est similitudo, quia uinculum matrimonij non habet necessariam cônexionem cum personis, sicut corpus Christi ad Hostiā, necessaria namque connexio est, quę impedit dispensationem.

¶Ad quartū patet responsio ex dictis, negamus. s. significari côiunctionem Christi ad ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoque dici, q coniunctio spiritualis Christi ad ecclesiã potest considerari dupliciter. Primò secundum suam rônem, & sic est solubilis: quia est coniunctio per charitatem uię. Secūdo, secundum extrema, inter quæ est, s. Christum & ecclesiam & sic est insolubilis. Et quia primo mō unio spiritualis consideratur ꝑ se, secundo per accidēs, ideò pōt dici, q unio illa est solubilis, unio aūt in côformitate naturæ est omnino insolubilis, qm̄ est secundum esse diuinum hypostaticum. Hæc ratio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconueniētia de unitate, & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem uerò ex authoritate S. Th. dī, q loquit de matrimonio consummato, ut manifestè patet & ex articulo præcedente in rñsione ad secundum conuincitur. Ad alteram aūt cōfirmationem de bono sacramenti dicitur, q propriè & formaliter loquendo, sacramentum quod est terti ū bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia non nisi causaliter, inchoatiuè & impedibiliter, ut patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenit̃ formaliter, completè, & ut necessarium simpliciter. & propterea consummato repugnat dispensatio, ut San. Tho. docuit.

¶Ad authoritates tenentium oppositū nescio quid dicam, nisi quòd si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiā mutassent. Romæ, die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVSNONVS de reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero, unica quæstione contentus.

QVÆSTIO.

¶Num uxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali commercio uiri publici concubinarij.

QVAERITVR An uxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali commercio uiri publici concubinarij. Et uidetur q sic. Vir tenetur ad abstinendū se ab uxore publicè adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat uxoris, ut in c. quemadmodum de iureiurando dicitur, & in sacris canonibus extra de adulte. c. si uir. & 32. q. 1. c. 1. & c. si quis uxorem & sacris doctoribus in 35. di. quarti sent. Consequentia autem probatur, quia uir & uxor ad paria iudicãtur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

¶IN OPPOSITVM Autem est, quia uxor non tenetur ad correctionem uiri, sicut ecôtrario. quia uir est caput mulieris, ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

¶AD EVIDENTIAM huius sciendum est, q actus coniugij, quum secundum se licitus sit, ad hoc q reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet uinculū aliquod nouū in innocentē deriuari ad hoc: ut teneatur abstinere. Crimē aūt mariti publici adulteri, quadrupliciter pōt côsiderari. primò inquantū offensiuū uxoris, secundò inquantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertiò inquantū punibile pro bono côi, quartò inquãtū quandã mali spēm in coniugē ducit. Si primo mō sumatur crimen propositum, ipsum quidē uitiū in lege côiugij errantē fidē uiolando priuat iure exigendi, non petendi actū côiugij. Iustū quippe est, ut iniuriā faciens matrimonio, & a fide recedēs, ius cogendi alterū ad seruandū sibi promissum ꝑdat, simplici tamen petitione actū coniugij postulare non prohibetur a volente sibi consentire, sicut in aliis debitis, quãuis extinctis iure potest creditor petere a uoluntario debitore, q non uult iuris rigore uti. Sed ex hac rône uxorem offensam in nullo ligat, non est enim addenda afflictio afflictio, sat est q quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo mō, uxor innocēs non tenetur ad abstinentiā actus coniugij, nisi ut habet rationem remedij curatiui criminis uiri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi rône ꝑcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatū Domini Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio uerbi facta per se, uel alios non sufficit, (quū ipsa non possit uerbere uirum adducere ad pœnitentiam, sicut ecôtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinã, abstinēdo ab eo, & denūciare ecclesiæ, si hoc nō sufficit. Sed, qm̄ præceptum de correctione fraterna non habet locū, ubi non est spes pœnitentiæ, (qm̄ finis eius est boni ipsius peccatoris,) idō, si uxor non sperat pœnitentiam per hoc remediū, nō tenetur ad illud faciendū, & tanto minus si credit q peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per uiam accusationis, nō tenetur uxor ex solo crimine adulterij uiri, quum hoc non sit in corruptionem spūalē uel corporalem boni communis, nisi annexam haberet corruptelam fidei Christianæ, uel proditionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto mō, tunc pro tanto habet speciē mali, (ut communiter affirmatur,) quod innocens misceatur adultero publico, ꝑ quanto uidetur illius peccato consentire, correctionē debitam non apponendo. Constat autem, q si non est spes pœnitentiæ ꝑ huiusmodi abstinentiam, correctio hęc non est debita secundū ueritatē, & quòd si notum est, quod uxori hoc ualde displicet, & propterea ducit in amaritudine animam suam, (ut communiter

nitet

niges accidere videtur, stessa ratio apparentis mali & scandali actiui in vxore. Ex his igitur consideratiouibus opportunis concluditur, q̃ vxor innocens, & in amaritudine animæ posita da uiri adulterio publico, non sperans per abstinentiam actua coniugij emendationem uiri, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licitè pôt matrimonio uti tam petendo, q̃ reddendo.

¶ET AD Obiectiones in oppositũ di, q̃ nec uir tenetur ad abstinendũ, nisi subsit spes correctionis futuræ & rõne scãdali. Sed quia ad uirũ spectat corrigere uxorẽ etiã facto, iõ tenetur ad utendũ omnibus remedijs utilibus, sibi tñ conuenientibus, puta ad uerberandũ eam, segregandũq; a pratica, & hmôi, inter quæ remedia computatur abstinentia a thoro illius, qñ creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandũ a se scandalũ actiuum, quia non facile credit uxorẽ publicè adulterari sine tacito cõsensu uiri. Propter hæc namque ad uos oẽs authoritates allatæ dãnans uirũ nõ separantẽ se ab adultera, ut patronũ eius pudicitiæ. Nec sacri canones itelligẽdi sunt cõdidisse nouũ ius, sed applicasse doctrinã diuini iuris ad materiã matrimonij vũ & procinnũ pcti & patrocinat' turpitudinis, & hmôi q̃ dimus uerio sunt, afferũ. Et hæc da qõne hac sufficiãt. Romæ die 14. Maij, 1515.

TRACTATVS TRIGESIMVS

De vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia, vnica quæstione contentus.

QVÆSTIO VNICA.

¶An apostol. sedes in sacris canonib. abutatur uerbis sacræ scripturæ.

CHARITATE Iesu Christi cogẽte, quæritur an Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur uerbis sacræ Scripturæ. Et vĩ q̃ sic. Primò, qa Clemens sextus in extrauagãti, unigenitus, de pœ & re. abutit' authoritate, Prouer. c. 7. dũ ad thesaurũ, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam dicens, q̃ est thesaurus, quo q̃ usi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Cõstat n. q̃ p indulgentiarũ gratiam non fit hõ particeps amicitiæ Dei, sed solummõ satisfacit pro pœna debita.

¶Secundò qa Pelagius Papa in Decre. di. 21. c. quãuis, probat sedẽ Apostolicã esse prælatam cunctis ecclesijs Euangelica uoce, Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcunq; solueris, &c. Et tñ constat p illam Domini sententiam non esse Petrum prælatum cæteris. ¶Tum quia uerba illa dicta sunt Petro in persona omniũ, sicut ipse Petrus respondit pro omnib. Vnde & sacri doctores intelligũt ibi non uni, sed unitati æqualitatis omnium dictũ. Quodcũque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiam. Quæcunque alligaueritis. Matth. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod uni dico omnibus dico, Mar. 13.

¶Tertiò, qa extra de consti. c. translato. affertur authoritas Apostoli, Trãslato sacerdotio, necesse est ut trãslatio legis fiat. Et decretalis sonat, sacerdotiũ est translatũ a Moyse in Christum, & a Christo in Petrũ, sic interpretantur iuristæ: & Ponti. permittit seu approbat. Constat aũt impium esse dicere sacerdotium translatum a Christo in Petrũ: abusiuè ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, ut inquit illi infero.

¶IN Oppositum est ipsius Apostolicæ authoritatis dignitas.

¶QVÆSTIO Hæc mota est charitate urgẽte, ne hi, q̃ minus eruditi sunt legẽtes vulgatas [illegible] Apostolicæ sedi illatas, putẽt ueras esse. Et si fortè hi, q̃ [illegible] istis studẽt, discãt sapere ad sobrietatẽ, aut saltẽ cohibeãt linguas suas. Dedecet siquidẽ pastori & doctori oĩum Christianorũ Ro. Pontifici iã si qñq; transumptiuè utere' aliqua authoritate Scripturæ, ut crebro doctores sacri faciũt, detrahere & nõ cõtumeliã irrogare publicè scribẽdo, q̃ abutit' sacra Scriptura, qd uim infert sacro eloquio. Nũ quã hoc ab Aug. Hier. Ambr. alijsque sanctissimis doctorib. didicimus, Si qs, inqt Iacobus Apostolus, putat se religiosum esse nõ refrænãs linguã suã, &c. huius uana ẽ religio. Reducẽs qppe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatẽ i obsequiũ Christi in suo uicario, qñ uidẽt nobis minus cõsona eius uerba, ut & fides salua sit: nec ponamus os i cœlũ, pṡertim q̃ humanũ sæpe fallit' iudiciũ, & q̃ unus puta abusiuè dictũ, alter intelligit pprie dictũ. Et q̃ sic accidit in pposito, nulla siquidẽ inductarũ authoritatũ abutunt' sacri canones, sed in pprio sensu illarũ qualibet vtunt', vt sigillatim manifestabit', iõ paruulũ hũc laborẽ nõ subterfugi. Clementis in primis. V I. nõ abusiuè, sed pprià utit' authoritate Scripturæ: qm thesaurus, de quo loquit' Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ: est n. thesaurus meritorũ Christi, q̃ est ipsa diuina sapiẽtia, & fons sapientiæ. Et quicunq; thesauro hoc uere vsi sunt, efficaciter cõsequendo indulgentias, cũ pseuerantia sine qua quocũq; thesauro uanè utimur, uerè participes fiũt amicitiæ Dei cõsummatæ, Cuius nullus pôt esse particeps, quandiu obnoxius est pœnæ alicui p quocũq; pctõ: qm Dei amicitia cõsummata nõ nisi in cœlesti patria hr, in quã nihil pœnæ subiectũ ingredi pôt. Quia igit' indulgentiæ tollunt ab hoĩe impedimẽta diuinæ amicitiæ cõsummatæ, uerè & pprià dr thesaurum indulgentiarum esse, quo qui utunt' participes fiũt amicitiæ Dei. Nec ualeat argũ, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit ante indulgentias, & illo quis pôt uti sine indulgentijs: ergo indulgentiæ non spectant ad illũ: qm thesaurus diuersæ sapientiæ cõtinet multa in se diuinæ sapientiæ opera: ut sunt actus sapiẽdi scdm Deũ, & merita Christi ut meritoria, & eadem ut satisfactoria, & multa alia. Et ut thesaurus ipse prior indulgentijs, nõ dependet ab indulgentijs: sed econtra indulgentiæ dependent ab illo. Et pôt aliquis uti thesauro illo diuersimodè, ppea pôt qs illo sine indulgẽtijs, & p indulgẽtias. Et si similiter pôt aliqs fieri particeps diuinæ amicitiæ cõsummatæ, & sine indulgẽtijs & p indulgẽtias. Nõ docet siqdẽ Romana ecclesia indulgẽtias esse mediũ, sine quo nõ possit diuina amicitia cõsũmata hri: sed esse mediũ, p qd pôt haberi tanquã remouens prohibens: ut declaratum est.

¶Quod aũt scdo obijcit' de authoritate euangelica, pspicaciter intuentĩ Pelagio Põtifici absq; abusu suffragat': nã q̃ illa Dñs uerba ad solũ Petrũ dirigant', ex multis hr. Primò ex hoc, q̃ eidem facta est promissio, cui exhibita est promissa res: sed solũ Petrũ à Dño constitutũ caput Ecclesiæ, ut patet Ioan. ult. ubi Dñs post resurrectionem Petro, ut distincto ab alijs Apostolis, dixit, Pasce oues meas, fecit. n. comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & statim ipsius, non ipsius & aliorum martyrum, pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior, & cætera. Et hoc ibidẽ confirmat Chrysostom. Prætereiens, inquit, Dñs alios Apostolos, ad Petrũ dixit, Si amas me, &c. Scdo ex eo, q̃ Dñs dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis, &c. certum est n. q̃ ex hoc Dñs non beatos dixit oẽs Apostolos, nec q̃ singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum est. Et cõfirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui nõ erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur: ut Ioan. Euangelista testatur. Tertio patet ex hoc, q̃ Dñs inchoauit sentẽtiam à Petro, ut ab alijs distincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc, &c. constat autem quod nec de Andræa, nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. uerificatur, Tu es Petrus. Verba igit' textus Euangelij manifestant, Petro singulariter dictũ est, Tibi dabo claues regni cœlorũ: ac p hoc Pelagius Papa nõ abusiuè sed pprie usus est authoritate illa ad probãdũ Petri sedẽ à Dño uoce & sensu cæteris esse p̃latã. Nec fuit Pelagius primus, q̃ hac eadẽ authoritate usus est ad idẽ pbãdũ, qm Anaclet' martyr sub Traiano hoc idẽ dixerat, ut hẽt in decreta. dist. cap. sacrosanct.

Ad primã obiectionẽ i'dicitur, q̃ Petrus dr rñdisse pro oĩbus, qa Dñs cõiter interrogauit, Vos aũt quem me esse dicitis? sed sicut reuelatio, teste Dño, soli Petro dr facta: ita rñsio non ex consilio aliorũ, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed qa oĩbus placuit rñsio p eo oĩbus rñdisse di: frequentissime siquidẽ accidit q̃ multis collegis præsentibus quod unus optime dixit, tanquã ab oĩbus fuerit dictum, licet laus tñ solius est illius qui sapiẽter rñdit. Sacri aũt doctores accipiẽtes hæc uerba nõ p uno, sed p unitate nõ obstãt: qa uera sunt. Nec aduersant' dictis, qa de unitate ecclesiastica loquunt', q̃ est unitas ordinis, caput unũ hñs. Imò interpretatio hæc, Pelagij sensum cõfirmat, qm uerba illa dũ unitatẽ Ecclesiæ respiciũt, caput unũ designãt: p qd unitas Ecclesiæ claues hẽat regni cœlorũ, & ordine quodã à Petro ad alios in partẽ solicitudinis assumẽdos ptãs absoluẽdi atq; ligãdi deriuet'. Et ppea nõ unus Petrus in psona, sed in oĩbus successoribus suis, nec unus Petrus cũ successoribus solus suscepit claues, ut solus retineat, sed unitas Ecclesiæ p unũ suscepit, dũ Petrus suscepit cõcandas in unitate Ecclesiæ. Quod aũt affert' in argumẽto de unitate æqualitatis, falsum est, nec est Sctõrum sententia de unitate æqualitatis sed Ecclesiæ, quã constat esse unitatẽ ordinis. Et aduerte, q̃ non solum glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli scds in libro Thesau. de Petro & successoribus in Rom. Eccl. hoc intelligit, ut in cath. au. Mat. 16. hẽt. Ad secundam uero obiectionem dr, q̃ Dñs non replicauit de clauibus regni cœlorum, quum oĩbus cõiter dixit, Quæcunq; alligaueritis, in hoc discernendã relinquens excellentiã Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde cõiter alijs loquitur, insinuat quod prius Petro, deinde alijs Episcopis authoritas conuenire debebat absoluendi atq; ligandi. Ad tertiam aũt, Quod uni dico, oĩbus dico, uidetur, q̃ Dñs non dixit, Quod uni do, oĩbus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec eiũ omnibus dedit dignitatem Septuaginta duorum) in proposito autem non est quæstio de Dicere, sed de Data, Tibi inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propositum esse, quod uni dico, omnibus dico, q̃ de doctrinali dicere ad literã uoluit cœlestis Magister intelligi, ut instructio quam uni impendebat omnibus impensa nuncupetur.

¶Ad tertium argumentũ principale de authoritate Pauli Apostoli dicitur, q̃ decretalis illa nec somniauit unquã quod sacerdotium sit translatum à Christo in Petrum, quũ Petrus nõ nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi uicariũ esse decretalis clamens. Vñ nulla culpa est Pontificis si iuristæ malè eã intellexerunt.

tũt, nisi qs adeo desipiat, ut Põtifici iputet oẽs errores doctorũ, qs nõ reprobat eos. Admiratione pfecto dignũ esset, q in Papã, in decretalẽ, sensum alienũ retorquẽt arguẽtes istι, nisi manifestior lapsus, testimoniũ eorũ studio phiberet, subdũt n. plusquã octingẽtorũ annorũ, Chrianos totius Oriẽtis, & Africæ nunquã sub Romano Pont. fuisse. Nã si Chalcedonẽsem synodũ (unã ex quatuor quas sicut sctm Euãgeliũ Greg. excipit) plegissent, Patrũq; decreta ac gesta librasset, uidissent cõtigua oĩum ætatũ testimonia, primatũ Ro. ecclesiæ pfetẽ ita fatẽtiũ, ũq; eẽ Africæ Oriẽtisq; Chrianos Ro. eccl. subditos ñ fuisse. Ad qd̃ p nũc sufficiat duos testes añ annos mille ferẽ. Alter ẽ ex Græcis Cyrill⁹. i. libro Thesau. ut hẽs in cathena au. Mat. 16. dicẽs, Secundũ hãc Dñi pmissionẽ ecclesia apostolica Petri, ab oĩ seductione hæreticaq; cĩrcũuẽtione manet immaculata, sup pposito Epos, & sup oẽs primates ecclesiatũ & populorũ in suis põtificib in fide plenissima & authoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius. i. ad Ioãnẽ Epm Syracusanũ scribẽs, Constantinopolitanã ecclesiã, quis eã dubitet sedi apostolicæ esse subiectã, ut habes in Decr. distin. 22. ca. de Constantinopolitana Maguntiæ die 22. Martij. 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVSPRIMVS

Ad Leonem decimum Pontificem maximum, de septemdecim Responsionibus ad diuersa præcipua obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere uidebantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTATVS trigesimiprimi, Summaria.

De expositione quinque articulorũ Lutheri reprobatorũ. Primus articulus est, Verũ est prouerbiũ & oĩum hominũ doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa pænitentia est nõ amplius peccare, & qd̃ optima pœnitẽtia est noua uita. Secũdus Nemini remittũtur peccata, nisi credat sibi remissa esse, qñ presbyter remittit, &c. Tertius Error illorũ magnus est q uadũt ad cõionis sacramẽtũ sub hac cõfidẽtia quod sunt cõfessi, & quod cognoscũt esse se sine pc̃tõ mortali pp pces & ppparatoria pmissa, &c. Quartus, Thesaurus Ecclesiæ unde Papa dat indulgentias, nõ sunt merita Christi & Sctõrum. Quintus, Si Papa cũ magna parte Ecclesiæ haberet hanc vel illã opinionẽ & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil ptinente ad animæ salutẽ) donec alterũ p gñale Conciliũ reprobetur uel approbetur.

2 Qd̃ sentiẽdũ de sex propositionib. in laudẽ beati Ioseph a quodã Theologo pdicatis. Prima, qd̃ Ioseph fuit magni meriti, & pr̃ putatiuus Chri, qui Chrm ipsum palpauit, & eo familiariter usus est. Secũda, qd̃ Ioseph sanctus fuit uerus uir uirginis Mariæ, iuxta illud, Iacob aũt genuit Ioseph uirũ Mariæ. Tertia, qd̃ fuit uerũ mrĩmoniũ inter Virginẽ gloriosam, & sanctũ Ioseph, qd̃ nõ potuit esse nisi p mutuã corporis donationem, q̃ fuit inter Ioseph & Virginẽ. Quarta, qd̃ istud mrĩmonium fuit priuilegiatũ, qñ in isto mrĩmonio Virgo dedit usum corporis, licet p mrĩmoniũ dederit corpus, edocta a Spũ sctõ, ubi regulariter p cõtractũ mrĩmonij datur corpus et usus copulæ carnalis. Quinta, qd̃ Virgo Maria dãdo corpus suũ Ioseph dedit et sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit cõpletum corpus Christi. Sexta quod hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, idest ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ a Ioseph sancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

3 An matrimonium cõtractum a iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem uitam & habitum sit ualidum.

4 An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.

5 Ad quatuor dubia primum, an iuridice inquisitus de aliquo crimine, teneatur, & debeat noĩare cõplices, si nõ sunt infamati, & ante correptionẽ fraternã. Secũdũ, an si ipse tales non nominauerit, possit iudex cõtra tales procedere ad inqsitionẽ. Tertium. An iudex sciens defectum aliorum a tribus, vel quatuor non p modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicẽdum ueritatẽ. Quartum, an infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri.

6 An ij, q ex Iudæis originẽ ducunt, si in nullo culpabiles inueniũtur, nec aliter suspecti, nisi rõne originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerunt nouitij, negari possit professio absque peccato mortali: an sit hoc contra præceptum charitatis.

7 An N. ingressus religionem quandã mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato pseuerandi usq; ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium Beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est, postquã multos menses ibidẽ degit, possit ob scelera ibidẽ impunita ad seculum ĩtra pbationis annũ redire.

8 An is q in choro sic diuinum officium psoluit, qd̃ sui chori uersus submisse sibijpsi soli dicit alterius uero chori uersus audit tũmõ satisfaciat pcepto ecclesiæ d̃ psoluẽdis canonicis horis.

9 Ad tres q̃stiunculas primum, an usura soluta ab accipiẽte sine necessitate pecunia mutuo, sit reddenda illi, q soluit. Secundum, an pertinaci ẽt usque ad mortem in aliquo ueniali, nõ ex contemptu, sed quia est ueniale, sit denegãda absolutio de cæteris peccatis. Tertium, Quomodo intelligatur delictum publicum, ut sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an qa fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouis alio modo.

10 An possit annua pẽsio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecuniæ semel persoluenda, vendi.

11 An Petrus consignans cẽtum florenos apud Paulum mercatorem, ut eis pro parte lucri capitali saluo, assignet v. flo. residuo lucri sibi reseruato, licite contrahat, & restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

12 Ad v. dubia primũ, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, qñ põt ea sigillatim ad memoriã reducere. Secundũ Qũ circunstantia loci sacri sit necessario confitenda. Tertium, an si tam venditor, q̃ emptor sciat naturã rei & ualorem nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. Quintum, an dicti principes possint ita districte phibere dictarum ferarum captionẽ, ut nullus subditus possit eas capere, qn grauissime puniatũ, etiã si capiat eas, ut se a dãno pseruet, qd̃ inferunt in bladis, vel huiõi.

13 Ad viij. dubia, prim. ũ, Qũ stent hæc simul, licet uendere Iudæis res qb. ipsi utuntur in suis sacrificijs, & nõ licet cooperari ad reædificatio ẽ synagogæ Iudæorũ. Scdm Qũ stent hæc simul, occultissima per actũs subiacent ecclesiæ censuris, et author homicidij occultus nõ est sub iudicio humano, q a psona est occultissima. Tert. ũ, an hæc sibi inuicẽ repugnẽt nullo mõ licet inducere ad minus ma. ũ ẽ. paratos, & licet inducere, ut peccẽt minus. Quar. ũ, Qũ hæc se cõpatiantũ, Excusant qui oĩno cœnaturis tpe ieiunij exhibent cœnã, & nõ licet exhibere vinũ uolẽti oĩno se inebriare. Quin. ũ, Qũ hæc, Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & nõ oportet petere ueniã, ita nec ĩ cõtumelia, & qñ trãslatio ñ est oĩno uoluntaria, oportet ĩ ipso ũ reddere pretiũ agri, sed aliqd correspõdẽs illi cõditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sex. ũ, Cur neq; in textu, neq; in commento totius Secunda secundæ, tractatur de famoso murmurationis uitio. Sptim. ũ, Quid importet scrupulus conscientiæ, quo stante licite opratur opposi. ũ.

14 Ad quinq; dubia. Primũ, Cur pmittũ simul stare bonitaté subaẽ & ueniale pc̃tm. Scdm. Quo uerificẽt, qd̃ nõ oportet restituere ĩ dãno in re superioris ordinis, quum ex hoc uidetur seq mulierem, q̃ ex adulterio suscepit plem, non teneri ad se pdendum, quãtumcunq; uero hæredes inde dãnificentur. Tertium, an hoc sit solidum fundamentum utentem malitia alterius sp petere dñe aliqd absque pc̃tõ præstabile. Quartum, an sicut uotum abstinentiæ uxoris, sic & uo. ũ cõtinentiæ uiro irritari possit, sic ut uxor secura sit atque tuta. Quintum, an sit

men

mens diui Thomæ in 4. sen. distin. 18 quæst. 2. artic 1. quæs. 4. quod excommunicatio iniusta priuat suffragijs Ecclesiæ.

15 Ad duo dubia. *Primum quomodo sustinetur, quod uotum est de meliori bono, idest bono supererogationis, & quod religiosæ personæ uenereis uacãtes agant cõtra uotum. Secundum, an qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione intereundum renouat uoluntatem peccandi, toties nouum peccatum cõmittat, an totum sit unum numero pctm̃, &c.*

16 *Ad duo primum, Quomodo sit unus conceptus mentalis entis. Secundum. Quomodo hæc stent simul, analogum non absoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum unum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendentia addunt in quẽ resoluuntur, qui est primo notus.*

17 *Ad quinq; articulos circa emptionẽ rerũ raptarũ ĩ bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta ẽt difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus est, An capta à priuatis, possint licite emi post diẽ seu certum tempus, ut nonnullæ leges admittunt.

Tertius est, An hmõi casibus, in ementibus sciemer tota resolutio sumẽda sit ex intẽtione utilitatis ppriæ vel Dñi, &c.

Quartus est, An dictũ cuiusdã doctoris dicentis sic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere vero Dño si cõparuerit, credens tñ quod non cõparebit, & cõsequenter sperans pro se habiturũ, nõ peccat, quia uerisimiliter põt de ueri Dñi uoluntate præsumere, sit in conscientia tutũ & alijs diuulgandum. Quintus est, an emat recte quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra dedignatus, quod manens apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti Ecclesiæ habito pretio & an Dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis, puta Hungariæ.

PETRI Apostoli vestigijs inhærentes, parati sumus rõnem reddere omni poscẽti nos de ea, q̃ in nobis est fide. Quibusdã proinde Christi fidelibus uiris probis, piè trepidantibus circa quinq; articulos in apostolicis litis cõtra Martinũ Lutherũ inter reprobatos contentos, opem luminis ferre uolentes, aperire intendimus, quare reprobati merito fuerint, subnectendo singulatim dictos articulos cũ dubitantiũ obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiuscunque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

¶ Super quinque Martini Lutheri articulos. Primus Lutheri articulus, Vera pœnitentia est non amplius peccare, & nouam prorsus ducere uitam.

PRIMVS igitur articulus est. Verum est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, q summa pœnitentia est, non amplius peccare, & q optima pœnitentia est noua uita.

¶ Obijcitur, in hoc articulo, oẽs sancti Patres uidentur consentire cum Luthero, & ideo nec error potest esse hic, nec hæresis

¶ RESPONDEMVS Hunc articulũ merito reprobatũ tam secundum illius articuli sensum, q̃ secundum quòd à Luthero prolatus est. Et quidem si ad proprium sensum verborũ spectetur, falsus comprobatur, qñ nec summa, nec optima pœnitentia est, qua non fit remissio peccatorum, promulgauit. n. Saluator pœnitentiã Christianam esse remissionem peccatorũ, Luc. vlti. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiam in remissionem peccatorum. Hæc autẽ duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua uita) constat nõ sufficere ad pœnitentiam in remissionem peccatorum, qñquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato (Petrus. n. post pctm̃ cõmissum fleuit amare) & recursus ad diuinam miam cum publicano, Deus propitius esto mihi peccatori. Vñ Ecc. 21. dr̃, Fili peccasti, ne adijcias iterum, sed pro pristinis deprecare ut dimittantur tibi. Vbi & ut August. notauit, non sufficit dicere, Ne adijcias iterum, sed adiuncta est deprecatio p pristinis remittendis. Non est igitur summa pœnitentiæ, non amplius peccare, nec est optima pœnitentia, noua uita, quæ dolorem pro peccatis & deprecationem pro pristinis in se non claudit. Et ut q præcipuum dicat pœnitentem hic articulus, nã secundum. Eo dem summẽ & optimẽ pœniteret auarũ, si ab auaritiæ actibus cessaret, & liberalem deinceps uitã ageret. Et similiter accideret intemperato, si à passionibus intemperatis cessaret & deinceps continenter uiueret, & sic de alijs, hoc. n. significat non amplius peccare, & noua uita. Et si hæc summã, optimamq; pœnitentiam constituunt, inanis fides nostra tam de necessario fletu pctõrum, q̃ de recursu ad Deum pro remissione eorũdẽ inuenit. Merito igit̃ secdm ipsius sensum articuli reprobatus est.

¶ Si autẽ idẽ spectetur articulus ut à Luthero manauit, reprobatus quoq; rõnabiliter inuenitur, nam hmõi prouerbium allatum comprobatur à uiro negante duas partes pœnitentiæ, cõtritionem & satisfactionem, & ad hoc per hmõi prouerbium tendit ut tam necessitatẽ contritionis, quæ præcipuè consistit in dolore p peccatis, quã satisfactionis tollat ut patet in libris suis & alijs eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundum seipsum, q̃ ut è Martino manauit, quãuis si in sanctis Patribus hmõi sententia inueniretur, piè esset interpretanda, & ad bonũ sensum reducenda.

ARTICVLVS II.

¶ His proculdubio remitti peccata certum est qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus est nemini, remittunt̃ peccata, nisi credat sibi remitti esse, quando presbyter remittit.

¶ Obijcitur, Hic articulus syncerem uidetur cõtinere ueritatem, utpote quæ stabilimento fidei innititur.

¶ RESPONDEMVS Credere sibi esse remissa pctã absoluente sacerdote, contingit dupliciter, uel quãtum est ex parte sacri, uel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo necessarium est ad remissionem peccatorũ, nam hoc credere est actus fidei infusæ, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autẽ secundo mõ, non est necessariũ ad remissionem pctõrum, qm̃ põt pœnitens, qui absoluitur, piè dubitare de propria dispositione, an. s. digna suscipiat illud sacrm. Verebar, inquit Iob, oĩa opera mea, & Isaiæ 64 dr̃ uniuersæ iustitiæ nostræ quasi pãnus menstruatæ. Et enim hac pia dubitatione, stat quod dignè suscipiat sacrm absolutionis, & consequatur remissionem peccatorum, qm̃ hmõi pia dubitatio nõ contrariatur stabilimento fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ, ad quã cõstat q spectat credere de seipso an sit, uel nõ sit sufficienter dispositus. Sequ. igit̃ articulũ cõprobari falsum ex hoc, q alicui remittunt̃ peccata, q non credit, sed piè dubitat ex parte ppriæ dispositionis remissa sibi esse peccata absq; præiudicio stabilimẽti fidei Christianæ, quæ nõ est de hoc obiecto. s. mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa ẽ peccata mihi dignè suscipienti sacrm pœnitentiæ. Sicut nõ est fides Christiana, quod sub hac Hostia est corpus Christi, sed q sub hac Hostia concurrentibus undiq; oĩbus requisitis necessario ad sacrm Eucharistiæ, est corpus Christi. Non continet igitur hic articulus syncerem ueritatem, sed merito reprobandus fuit, utpote fallus

ARTICVLVS III.

¶ Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt, putantes se sine peccato mortali accedere cum sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

TERTIVS est Error illorum magnus est, qui uadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, q sunt confessi, & quòd agnoscunt esse se sine peccato mortali ppter preces & præparatoria præmissa, &c.

Obijcitur, Et hic articulus nititur firma fide. & ob id non uidetur erroneus, nedum hæreticus.

¶ RESPONDEMVS. Et si ad sacrm cõionis accedere cum dicta fiducia tanquã iustificatrice magnus error est, cõtra apostolicam doctrinam dicẽtem. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tñ cum eadem confidentia tanquã præseruatrice a peccato indigne accessus ad sacrm Eucharistiæ nullus est error, sed consilium apostolicũ. Docens siquidẽ idem Apostolus, quo pacto quis ad dictũ sacrm nõ indigne accedat, nec ad iudiciũ sibi manducet & bibat, inquit Probet autẽ seipsũ hõ, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eũ qui pbabit seipsum, accure ad sacrm accedare, ita q nõ est reus & corporis & sanguinis Dñi, nec ad iudiciũ sibi manducat & bibit. Et qm̃ populus Christianus frequenter utiq; Apostoli doctrinã audit, & ut unusquisq; põt dat seipso uti stari, qlibet aũ cõionis sacrm probans seipsum cõtritione, cõfessione, oratione, & utitur hac fiducia tanquã præseruatrice à pctõ indigni accessus, & non tanquã iustificatrice, idõ articulus iste Lutheranus tanquã periculosus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scandalosus, & inimic⁹ apostolicæ doctrinæ reprobat⁹ est.

ARTICVLVS IIII.

¶ Indulgentiarum Thesaurus, non sunt merita Christi.

QVARTVS Articulus est, Thesaurus Ecclesiæ unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

¶ Obijc. Qm̃ in hoc articulo nulla authoritate Luther⁹ pstringitur, hoc tñ tacere decreuit est, & bullã cõfirmare.

¶ RESPONDEMVS Primomodo nõ uno atq; eodem modo, nec æqualiter conuinci authoritate posse Christianum hoĩem de ecclesiasticis misterijs, sed licet q̃dã plus, q̃dã minus

explicata

explicata inueniant in sacra Scriptura, conuinci tñ oĩa authoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacrm Baptismi authoritate conuincitur, quia tam materia, q̃ forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacrm uero confirmationis, quãuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra expliceť Scriptura, conuincetur tñ ex authoritate, qua Apostoli imponebãt manus, & Ecclesia utiť, & simile est in multis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarũ, Lutherũ non posse cõuinci authoritate dr̃, quia non ita explicite sicut Baptismus in sacra hr̃ Scriptura, uerũ dr̃, sed delitamr, q̃ cẽdo æqualẽ certitudinẽ in omnib. ecclesiæ mysterijs. Si aũt piè q̃ritur authoritas, qua Lutherus pñt de thesauro indulgentiarũ conuinci, nõ est difficile rñdere, dicendo conuinci posse Lutherum authoritate sacræ q̃dẽ Scripturæ radicaliter, uniuersalis uerò ecclesiæ implicitẽ, Romanæ aũt ecclesiæ, & multorũ sanctorũ Doctorum explicitẽ. Ex sacra quidẽ Scriptura hr̃ thesaurus super effluentium passionũ Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoriæ sunt. Et q̃ Christus quidem plus patiendo satisfecerit, q̃ exigat satisfactio omnium illorũ, quibus q̃que applicatur passio Christi, & secundũ se liquidum est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ hr̃, Ipse est, inquit, propitiatio ꝓ peccatis nostris, & nõ pro nostris tñ, sed pro peccatis totius mundi. Constat n. ex eo, q̃ passio Christi quo ad effectũ non satisfacit pro peccatis totius mũdi, q̃ tota illa satisfactionũ multitudo, quæ posset satisfacere pro his, q̃ pereũt superabundat. De passionibus uero Sanctorum q̃. s. plus passi sunt multi eorum, q̃ satisfacere pro proprijs debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Vtinã appenderent peccata mea, qbus irã merui, & calamitas, quã patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est aũt iudicium de Iob & multis alijs Sanctis, pcipuè martyrib. qui tot superauerunt tormẽta, & Beatissima Virgine, q̃ quũ pro nullo proprio satisfactura eẽt peccato, sustinuit tñ, iuxta Simeonis uerbũ, ut suam Christi gladius pertransiret animã, vñ plusquã martyr iure dr̃. Nec inueniri tñ thesaurũ istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadẽ quoq; hẽmus thesaurũ illũ ea intentione a Chřo & Sanctis conditũ, ut ecclesiæ utilitati prodesset, testante hoc Apostolo ad Coloss. quũ ait, Adimpleo ea, q̃ desunt passionũ Christi in carne mea ꝓ corpore eius, qd̃ est ecclesia. Simile est aũt iudiciũ de Paulo & alijs sctĩs plus patiẽtib. quã satisfacere dẽant ꝓ proprijs peccatis. Nec huic tñ sanctæ suæ obuiat alia eiusdem Apostoli sñia, qua ait, Nõ sunt cõdignæ passiones huius tpis ad superuẽturã gloriã. Nã passiones Sctõrũ, quatenus meritoriæ sunt, & ad pmium respiciũt, sunt procul dubio nõ cõdignæ, & remunerantur a Deo supra cõdignũ, & hoc explicatur quũ dr̃, q̃ non sunt cõdignæ ad gloriã superuenturã. Ex dẽ tñ passiones Sctõrũ quatenus satisfactoriæ sunt, sæpè supabundãt, quotiescunq; s. plus patiũtur pro Chřo sancti, q̃ sit pœna debita ꝓ proprijs peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, q̃ ipsimet incapaces sunt huiõi superabundantiũ satisfactionum, ut satisfacturæ sunt (quia carent peccato, ꝓ quo satisfaciant) relinquuntur supabundantes, ac per hoc, ut Apostolus promulgauit, ꝓ corpore Chřo qd̃ est ecclesia, relinquunť.

¶Conuinci igitur põt Lutherus ex authoritate sacræ Scripturæ, & q̃ in ecclesia Dei est thesaurus meritorũ Christi & sanctorũ, quatenus supabũdãter satisfactoria fuerũt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est ecclesia. Etsi his adiũxeris, q̃ uniuersalis ecclesia probat indulgẽtias, ut pia matris ecclesiæ dona succedẽtia loco satisfactionis pœnalitatis, q̃ est tertia pars sacramẽti pœnitẽtiæ, pspicuũ fiet, q̃ indulgentiæ inueniuntur apud diuinã iustitiã satisfactiuæ pro pœna actualibus peccatis debita, quã exoluisset apud eandem diuinã iustitiã pœnitentialis satisfactio. Ex hac aũt uniuersalis ecclesiæ approbatione oportet alterũ horũ fateri, aut q̃ indulgentiæ ex sola authoritate huiusmodi uim satisfactiuã habent, aut q̃ ex dicto thesauro hãt. Et primũ quidẽ horũ, qm̃ tanquã absurdũ non admittiť, restat ut ex dicto thesauro indulgẽtiæ uim satisfactiuam hẽant, q̃ authoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ, oĩum ecclesiarũ magistræ, expssum est pluries. Nec desunt authoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauẽturæ, &c. Intelligat ergo eruditus q̃sq;, falsum eẽ q̃ nulla pt Lutherus authoritate cõuinci de thesauro ĩdulgẽtiarũ.

ARTICVLVS V.

¶Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo, vel ipsum vel cum maiori parte Ecclesiæ, non est hæresis.

QVINTVS Articulus est, Si Papa cũ magna parte ecclesiæ haberet hanc, uel illam opinionẽ, & erraret, tamẽ nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur uel approbetur.

¶Obijcitur, Qui hunc damnarũt articulũ, sentiunt Papam esse super concilium generale, q̃ nunquã ulla bona authoritate Scripturæ probari põt, ut aperte declarat Patriarcha Antiochenus in libello de cõparatione Pont. maximi ad sacrosanctũ Cõciliũ.

¶RESPONDEMVS, Falsò creditũ ab obijcientibus est dãnationẽ huius articuli procedere ex opinione superioritatis Papæ ad Conciliũ, nulla siquidẽ cura huius q̃onis habita, dãnatio huius articuli procedit aliunde ex hoc. s. q̃ summus Pontifex hẽt authoritatẽ determinãdi q̃ones fidei. Quam authoritatem in summo residere Põtifice sacri canones clamãt, Hiero. ad Damasum testatur dicens, Quòd si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio cõprobatur, quicunq; me culpare uoluerit, se imperitũ uel maleuolũ, uel etiã nõ catholicũ, nõ me hæreticũ cõprobabit. Et Dñs aperuit dicẽs Petro. Ego rogaui ꝓ te ut non deficiat fides tua, & tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidẽ iste pp latens uenenũ in ly, donec alterũ per gñale Conciliũ, &c. reprobatus fuit. nã põit dogmatizãs, summi Pontificis diffinitiuã in q̃õnibus fidei sñiam nõ ligare sed contra sentire nec peccatũ, nec hæresim esse. hoc n. refert ly, donec approbeť, uel reprobeť ꝑ Conciliũ gñale. Et qm̃ magistra rerũ experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica siue generali Concilio, iccirco articulus iste meritò reprobatus est.

¶Hæc sunt pr̃ beatissime, quæ inter tot aduersas corporis ualetudines obediẽtiæ tuæ gratia ex prõpto aĩo sub apostolatus tui cẽsura promptè Tacitũ obijcientib. ut nemine accusato, cuiusq; inspectus liberũ habeat ueritas aditũ. Romæ die 6. Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

SVPER QVAEDAM DICTA IN LAVDEM S. Ioseph, ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Flisco S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem.

¶Quidam Magister in Theologia in commendationem sanctissimi Ioseph & in laudem, dixit dum sermonem haberet ad populum Latino sermone, quæ sequuntur.

¶Primo, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter usus est.

¶Secundo, quod Ioseph sanctus fuit uerus uir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph uirum Mariæ.

¶Tertiò, quod fuit uerum matrimonium inter uirginem gloriosam & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

¶Quarto, quod istud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniam in iste matrimonio Virgo non dedit usum corporis, licet per contractũ matrimonij dederit corpus, edocta a Spiritusancto, ubi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & usus copulæ carnalis.

¶Quintò, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

¶Sextò dixit, quod hæc propositio est uera. Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi: quam propositionem ita exposuit. Ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ, Ioseph sancto datis per cõtractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

REVERENDISSIME Dñe pceptor, uidi schedulã à dominatione uestra reuerẽdissima mihi trãsmissam, sex dictorũ a quodã magistro in theologia in cõmẽdationẽ sancti Ioseph. Et rñdeo, q̃ in tertio, quarto, quinto, & sexto unum est nõ pspicacissimè dictũ, qa nõ plene discussa est drĩa inter copulã cõiugalẽ & copulã carnalẽ. Si. n. hæc nota fuisset, nõ dictũ esset hic, q̃ uerũ mrĩmoniũ esse nõ potuit sine mutua donatione corporis, nã p copulã cõiugalẽ nõ donať corpus cõiugi, sed potestas utẽdi corpore cõiugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Cor. 7. Vir non hẽt potestatẽ sui corporis, &c. Vbi nota, q̃ dr̃ corporis sui nõ alterius, dr̃ & ptãs in alio. Nõ datur ergo corpus quo ad usum p cõiugalẽ copulã, sed ptãs utendi eo, sed p copulã carnalẽ datur corpus quo ad usum. Et ex hoc fundamẽto patet, q̃ minus pspicaciter in quarto dr̃, q̃ regulariter per cõtractũ mrĩmonij datur cõiugi corpus, & usus, & cætera. Constat. n. falsum esse, qa nõ p contractũ absolutè, sed adiũcta consummatione datur corpus, & usus, imò si puella contrahat uerũ mrĩmonium aĩo ingrediẽdi religionẽ, si Deus dederit sibi Spũm bonũ, uerũ cõtrahit mrĩmoniũ nec pdit ex hoc uirginitatẽ mẽtalẽ: qa cõsentire in copulã cõiugalẽ, nõ est cõsentire in copulã carnalẽ, nisi in potẽtia, q̃ est conditio diminuẽs, ut patet. Et propterea Beata Virgo nõ pdidit uirginitatẽ mentalẽ ex consensu in copulã coniugalẽ, nec exposuit se periculo perdẽdi pp priuilegiũ diuinæ reuelationis, sicut mõ pp statutũ ecclesiæ cõcedẽtis duos menses sponsis ad consummandum mrĩmoniũ: uel ingrediẽdũ religionẽ, contrahentes mrĩmonium nisi intẽdãt consummare, nec se exponũt piculo pdendi uirginitatẽ, nec pdunt uirginitatẽ mentalẽ. Ex eodẽ fundamẽto patet minus pspicaciter in quinto dictum esse, q̃ sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & ab eodẽ dictũ in sexto, q̃ corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, qm̃ sanguinis Beatæ Virginis nõ fuit datur Ioseph, ac per hoc non fuit Ioseph ẽt ut datus, ut patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam dissonantiam ex hoc, quòd sanguinis nõ dicitur alicuius simpliciter, nisi sit ipsius, ut pars, q̃ s. est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis,) & non ex eo quod est alicuius possessiuè, ut ager, aut seruus,

aut

aut quia potest uti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod ultimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua uero quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter quòd sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum a iuuene post religionis ingressum & egressum.

MAGNIFICE Domine salutem, & commendationem. Ad casum mihi propositũ, An scilicet matrimonium contractum à iuuene, postquàm religionẽ post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem uitam & habitum, sit ualidum. Breuiter respondeo, quòd absque dubio matrimonium illud est ualidum, quia ut expresè dicitur in 6. de uoto, cap. 1. solum uotum, uel sacri ordinis, uel professionis tacitæ uel expressæ, dirimit post contractum matrimonium. Constat autem ex capitulo non solùm. de regularibus, libro sexto, quòd iste casus distinguitur cõtra casum professionis tacitæ, uel expressæ per notam disiūctionis. Vel, ergo iste casus non habet uim professionis tacitæ uel expressæ, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppositum soluuntur facile ad literam, quia capitulum non solum, & in fauorem animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere a fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculum: eùm etiam si uotum simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio contra ipsum agere posset. Capitulum uerò beneficium ibidem (quod tantum ponderatis) non obstat: quia renunciatio beneficij, quam iste nouitius ex facto suo præsumitur facere dum manifestat omnino uitam uelle mutare, tunc sufficit ad hoc ut beneficium possit alteri conferri: quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, uel expressam. ista ergo duo non parificantur, nec æquiparantur in textu. Sed nec quo ad uacationem beneficij hi casus æquiparantur: quia in professione tacita, uel expressa, est uera renunciatio: hic autem est præsumpta, quare, &c. Bene uale Caietanæ, die 22. Octob. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero. Ad R. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini verbi concionatorem.

QVÆSTIO Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.

Et est tõ dubij diuersa, ut uidetur, sententia doctorũ.

IN Hac dubitatione præaduertenda sunt tria. Primũ est, ꝙ non est ambiguitas aliqua nisi in foro consciẽtiæ: nam in foro judiciali constat non statim esse priuatum adulterantem coniugem. Secundum est, ꝙ ẽt in foro conscientiæ tam quando adulterium unius publicum est, quàm quando occultũ est, notum tñ est certitudinaliter innocenti, absolutus est, si uult innocens, a uinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter nõ potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illũ. Exigere siquidem importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij ut debitum, petere autem nudam petitionem actus significat: petimus enim etiam quæ gratiosè concedẽda putamus. Tertium est, quòd tota hæc difficultas cõsistit, quã adulterium commissum latet innocentem coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim quòd alter coniugum in adulterium declinat, reliquus innocens secundum rem est absolutus a debito reddendo, & solum deficit sibi notitia facti perpetrati. s. adulterij. Si namque sciret factum, constat quòd esset absolutus: notitia enim non absoluit, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali & diuino. Naturali quidẽ propter uiolatam fidem: diuino autem propter authoritatem Domini, Matth. 5. ubi excipitur fornicationis cã in præcepto de non dimittendo uxorem. Pro parte uerò negatiua est communis (ut uidetur) animi conceptio. s. quòd adulter occultus post pœnitentiam potest exigere debitum ab innocente, ex hoc namque arguitur, quòd non statim innocens coniux fuerat absolutus a debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Post pœnitentiã occulti adulterij, innocens in eodem statu est, in quo erat ante pœnitentiam adulterij: quoniam pœnitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post pœnitentiam alterius tenetur secundũ rẽ reddere debitum, etiam ante tenebatur secundum rem: & sic ante pœnitentiam non tenebatur secundum rem, sequitur ꝙ etiam post pœnitentiam illius, non tenetur secundum rem.

HIS Præmissis narrandum est primò, quid appareat ueritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quũ coniugiũ ergo societas q̃dã sit, ex alijs natura vel voluntate cõtractis fœderibus, sumere possumus negatiuam partem esse. s. ꝙ non sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter patrẽ siquidem, & filiũ naturale ius est, sic ut si filius patrem ẽt occultè offendat, non teneatur pater hæredẽ illum habere: similiter inter patrem & filium adoptiuũ simile ius est: inter socios quoq; negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenet. In his tñ omnibus, & similibus apparet, ꝙ licet cuilibet, qui fidem violauit, uti iuribus societatis illius: filius siquidem tam naturali, q̃ adoptiuo iure post crimẽ in patrem grauissimum latens, Patris põt ẽt in foro conscientiæ hæreditatem adire, & similiter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionem. Quo fit ut adulter occultus, quamuis uiolati fœderis reus sit, non ꝓhibeatũ mr̃imonij iure: sed ꝓhibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est uiolator fidei iure illo.

¶ Et qm̃ hæc ita esse mihi uidentur, rõ reddenda est. Occurrit autem mihi vna cõis horum ratio, & est quòd pœnæ illæ, quæ in potestate patris, uel iudicis sunt ita constitutæ, ꝙ iudice uel parte sciente & eodem modo se habente, ut prius aliquis nõ punitur, non incurruntur ipso facto: constat aũt tales esse pœnae priuationum iurium, de quibus est sermo: ergo. Maiorem ꝓpositionem dña pœnarum clarificat: pœnæ nanq; ecclesiasticarum censurarum non sunt ita in ptãte iudicis, aut patris, ut iudicis, vel partis, ut prior perseuerantia excuset cõtra facientem ab incursu censuræ, pœnæ aũt aliæ, siue conuentionales, siue à iure: nisi parte, aut iudex sciens uelit non ligant. Minor aũt clara est. quia si innocens coniux sciat adulterium alterius, & pater offensam filij, &c. eodem modo se habeat cum eis, ut prius non sunt priuati. Consonat autem hæc ratio specialitati pœnæ consequentis incestum cum consanguineis coniugis: ad hmõi. n. incestum comitatur ipso facto priuatio iuris exigendi: nec est in ptãte patris non imputare crimen hoc ad hanc pœnam, nec etiam in ptãte iudicis, quamuis possit dispensare. Ad adulteriũ autem simplex priuatio consequens est in potestate patris. s. offensi coniugis, ut patet. Dña igitur inter utrunq; adulterũ est: quod ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est non priuatus, sed priuandus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hæc positio non dissonat forte ab aliquo doctorum: nam illi qui uidentur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, ut. s. adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientiæ, quum dicunt dignus est ut non seruetur fides ei, uel aliquid hmõi, alij autem pro parte negatiua uolunt, ꝙ nõ ipso facto sit priuatus & utrunq; est uerum.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur ꝙ secundum rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum posset absoluere in foro conscientiæ, si sibi constaret de facto Romæ, die. 20. Decembris, 1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De Nominandis Complicibus a Reo in aliquo iudicio & de eorum sententia.

LITERIS Tuis frater charissime perlectis, in quibus quædam dubia soluenda mihi proposuisti, respõdere distuli aliquos diebus, occupatus in alijs: uerũ ne omnino charitati tuæ deessem, in hodiernum diem censui eximendum ab alijs.

AD Primum itaq; dubium, an iuridicè inquisitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare complices, si nõ sunt infamati, & ante correctionem fraternam: & similiter ad secũdum, an si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem: & eorum rõnem (quia consuetudo secularium iudicium habet, quod tormentis complices requirunt, & quòd contra nominatos procedunt: in oppositum tamẽ est ordo fraternæ correctionis) & occultum complicis peccatum. Respondeo uno uerbo põt, quod hæ quæstiones decisæ uidentur extra de confessis. cap. cum monasterium. Vbi dicitur, ꝙ secundum utriusq; iuris statuta de se confessi, super aliorũ conscientijs interrogari non debent, crimine læsæ maiestatis excepto: & ꝙ si contingat aliquot nominari, tales nominati nulli sunt pœnæ subdend. si tñ infamia huiusmodi nominati laborant, inducenda est purgatio tribus sui ordinis adiunctis socijs. Quia tñ multæ fiunt exceptiones ab ista regula, & multi multa dicunt, ut diffusè hẽs à Panor. sup dictũ capitulo, vr̃ mihi in primo dubio, quòd triplici distinctione utendum sit in proposito, prima est, si nomen complicis est, uel non est circunstantia actus

proprij illius, qui inquiritur. Secunda, si crimen de quo inquisitus, pendet in perniciem publici boni, seu aliorum. Tertia est, si iudex ex solius illius causæ ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprij officij. Nam si nomen complicis esset circunstantia proprij actus, quam quilibet iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ etiam iudicare de illius circunstantiis, tunc iudex potest inquirere, & tenetur inquisitus confiteri complicem, sicut quando in foro pœnitentiali pœnitens non potest aliter exprimere peccatum suum nisi nominando complicem, debet reuelare complicem, puta cum quis cognouit propriam matrem. Constat autem inter circunstantias annumerari, quibus auxiliis aliquis fecit. Difficile tamen apparet accidere casum, in quo nomen complicis sit circũstantia proprij actus in foro iudiciali, nisi per accidens: puta quia probabiliter aliunde iudex dubitet, quòd reus fateatur id quòd non commisit, ut euadat fortè tormenta, quoniam tunc ex nominatis complicibus cognoscere potest, an uerum dicat: sicut ex aliis circunstantiis, puta loci, uel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum uidetur: sed ex parte rei, qui scit se uerum dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpam suam, ex quo cõplicis nomen non est actus sui circunstantia, quãtum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter si crimen pẽdet adhuc in perniciem Reipub. Ecclesiæ, aut aliorum priuatorum: puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores, aut latrones, aut subuersores aliorum, debet iudex ex officio inquirere, & reus huiusmodi perseuerantes in malo perniciosso omnino occultos (debit ferme est) debet reuelare, nisi fortè probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, quòd non facilè credendum est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandum potius uidetur, quòd fingunt se emẽdare. Et propterea tutius in huiusmodi casibus prælato potenti per se uel alium, & uolenti saluare, non perdere oues suas, & curam famæ proximorum solito habere, ut pastoré decet, complices siue non complices tales reo notos reuelare. Si autem crimen in detrimentum aliorum non pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præ oculis est semper habẽdum, quòd quemadmodum in communi præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine: ita cum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura reuelandis, quia non potest plus prælatus, seu iudex præcipere. Et propterea non peccant prælati, seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsionum uerba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet, quod sit infra iuris limites.

IN Secundo autem dubio, si aliunde omnino occulti sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos: quoniam talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denunciandũ, nec ad infamandum, seu clamorosè insimulandum: propterea omnis uia procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

¶ Ad id uerò, quod de consuetudine opponis seruari: quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi uiderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hue propter sequaces Bartoli: & quòd nihilominus aliqua interueniant iudicia contra sic nominatos.

AD Tertium autem dubium utrum iudex sciens defectum alicuius à tribus uel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum ueritatem, respondeo quòd quæstio hæc decisa est extra de accus. cap. inquisitionis. Vbi expressè dicitur, quòd si non extat infamia, uel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si uel duo uel tres iurati dicant se uidisse delinquentem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quod non potest prælatus cogere talem ad dicendum ueritatem.

AD quartum dubium, utrum infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri: ut tenet Petrus de Palud. in quarto senten. respondeo quòd non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictam decretalem dicentem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Palud. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum ualet, quantum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter, occulta in tali iudicio, seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

¶ Hæc sunt pater uenerande, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia: non plus authoritatis habitura sunt nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene uale, & Deum pro me ora. Romæ, die 5. Nouembris. 1518.

RESPONSIO XI.

De Negando religionis ingressu, & professione Iudæis alias idoneis ad hæc. Ad R. Patrem F. Matthæum de pace sacræ Theologiæ Salmaticensem Regentem.

REVERENDE Pater salue: Humillimis paternitatis uestræ literis perlectis, quibus petit an illis, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis: & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, ut par est, uolens paucis me absoluam: ob hoc cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, ut à prælatis ipsarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminatæ, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter præsentes, sed etiam futuros) ut tamen terminatur ad hanc uel illam conditionem personarum, uel hanc aut illam personam: caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem indicat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas nõ arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non aliàs coniuncto, nisi in articulo necessitatis, ut testantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemosyna, quàm in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Thom. in quolibetis, dicit, quòd habens de superfluo, non tenetur obuianti pauperi, ac petenti eleemosynam dare: & quia licet tenetur superfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quòd cadit sub præcepto, secundũ quòd est necessaria ad fratris emendationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communiter inuenire alibi gratiam, si ab una religione refutatur. De conditione uerò personarũ patet ex hoc, quòd religionis prælati statuto possunt cauere, ut genus aliquod hominum sine eorũ culpa ad religionem non admittantur: ut testatur statutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reijcere ante professioné, quoniam non minus libera est religio intra annum probationis: quàm nouitius: quum annus probationis in fauoré utriusque datus sit, nec ulla pollicitatio implicite fiat magis hinc quã inde. Cõstat autem ex sacris canonibus, ut patet extra de regul. cap. statuimus nouitium posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perlectis nouiter censuris in iura latis contra religiosos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamé in seculo præteriré potuisset, relicta religione potest ad priorem statutum redire: ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illũ refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudæorum gẽte sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratẽ propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius prælati statuto, uel opere eos recusent recipere ad habitũ, uel ignorantes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶ Et quamuis ita esse mihi uideatur: irrationabile tamen mihi uidetur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorũ, quia nulla alia susceptionis nota sunt affecti, nisi quod originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudæis est, ex quibus natus est Christus secundum carné, & Apostoli & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui gẽtis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudæis, ut ad fidem non conuertantur, dũ intelligunt conuersorum filios in generatione & generationum repulsos à religione. Tum quia religionis status est talis, ubi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quàm alios inficere possunt. Hæc sunt Pater reuerende, quæ mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthæi Apostoli, Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

De Vinculo perseuerandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

CHARISSIME Fili, quæstionis tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatem interpositus aliis respondendum duxi. In casu ergo proposito, cum scilicet N. ingressus est religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis uitæ, cum animo deliberato perseuerandi usque ad mortem in illa particulari religione, & illo particulari conuentu in seruitium beatæ Virginis, cui Ecclesia illa dicata est: & postquàm multos menses ibidem egit, ob quorundã scelera ibidem impunita, ad seculum intra annũ probationis

probationes rediit. Scito ex duobus capitibus procedi posse: primo, ex assumpto habitu cum deliberatione perseuerandi usque ad mortem: secundò, ex intentione particulari ad hunc conuentum, frustrata ob inopinatum successum malæ uitæ inuentæ in conuentu illo. Et ut a primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. ut patet extra de regul. & transi. ad relig. in c. consuli. & ab ipso distincta, & postmodum a Greg. 9. in c. statuimus, magis explicata.

Est autem eorum sententia, quòd suscipiens religionis habitum volens absolutè uitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest benè & malè intelligi. Si enim per uoluntatem absolutè mutandi uitam intelligatur deliberatum propositum perseuerandi usque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: si autem per uoluntatem absolutè mutandi uitam, intelligatur deliberatum propositum perseuerandi usque ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseuerantiæ benè intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eo, quòd uotum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quòd absque promissione nullum est uotum. Secundò ex eo, quòd ratio quare talis uolens absolutè mutare uitam, tenetur etiam ad religionem, expressè assignatur in dicto capitulo: quia ipse renunciat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quòd uoluntas illa est uoluntas renunciantis probationi, & facientis hodie quod post probationem erat acturus, quod nihil aliud est quam promittere perseuerantiam usque ad mortem, quod est uouere religionem. Et si hanc distinctionē uis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter & notoriè omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cū anno probationis, & alterum sine ulla probatione: & finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseuerādi usque ad mortem, ingredi religionem illam. sed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquū modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes uoluntatem unius e uoluntate alterius in hoc, quòd iste secundus cum deliberatione promissionem immò exhibitionem sui habuit, ille non: & uidebis, quòd de primo non uerificatur, quòd uult absolutè mutare uitam, sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cum deliberato proposito perseuerandi usque ad mortem, ita etiam quod uellet hodie esse finem anni, ut posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, ut redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum propter suscipientem uoluntariè habitum professorum, sciēdo quid hoc importat: talis enim facto exhibet seipsum religiosum professum: & quia uoluntas conformis est facto suo uoluntario, in uoluntate non solum est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renunciatione probationis. Nihil tamen scrupuli in hoc accidit, si nouitius continuè gestet habitum ueterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa (quia benedictus creditur) gestetur: quoniam habitus professorū ubi sola benedictio distinguit, penes benedictionem quæ fit propriè professionis tempore, attenditur: ut eo dicto ca. statuimus, sumitur.

ET Licet hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: ut tamen desiderio tuo, an etiam si intercessisset promissio, teneretur: respondebo iuxta secundum caput. Scito quod si simpliciter non promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primò ex parte intentionis, distinguendum est inter intētum & attractiuū: quia stat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionē & ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, cōuersatio cum quibusdam religiosis, grata amœnitas loci & huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum scilicet intēdit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitriū prælati secundum regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hūc conuentum solum. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad unum solum conuentum, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorū, an cū spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si enim impunè scelera communiter licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur iste ad obseruandam non sui legem, quam constat in tali euentu non esse inuētam. Votum enim religionis quasi ad tutum portum tendens nō debet esse uinculum detinens hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

¶ Hæc sunt fili charissime, quæ mihi uidentur ad q̄stiones tuæ solutionē dicenda: tuum erit applicare ad particulare factū, & melioris, ubi opus est, iudicio utendo, de N. casu iudicare. Bene uale, & Deum pro me ora, Romæ die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exsoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVÆSTIONI Tuæ frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officium persoluit, q̄ sui chori uersus submissè sibi ipsi soli dicit, alterius uerò chori uersus audit tantummodo, satisfaciat præcepto ecclesiæ de persoluendis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, ut quia diuersi diuersa dicere uidentur, utriusque partis rationes pensentur, & sic ueritas elucescat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in casu proposito satisfit ecclesiæ, fundatur super hoc, quod nullus in choro, uel communiter soluens diuinum officium tenetur dicere totū: sed sufficit mediaetatem dicere: & medietatem audire, secundum alternationem uersuum hinc, & inde: ut cōsuetudo ecclesiæ testatur: sic aūt fit in proposito, quia iste unius partis uersus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed contra istam rationem militat: quia utitur eo, quòd est per accidens loco eius, quod est per se.

AD CVIVS Euidentiam claram scito, q̄ præceptum ecclesiæ est, ut quilibet dicat totū officium, ut patet extra de celebratione missarum, ca. presbyter. Sed q̄ḿ aliquem dicere totum officium contingit dupliciter. s. communicando cum alio in officio, & sine cōione cum altero: ideo duob. modis satisfit diuino officio. s. persoluendo sine alterius cōione, & tunc, quia cum alio non cōicat, totum solus dicit, & cōicando cum altero & uicissim alternando, totum quilibet cōicans dicere censetur, dum qlibet cōicans in persona cōicantis secum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, s. alternatim, aliquid concurrit per se, s. communio dicentium, quo fit, ut quodlibet ab altero dictum sit cōc alteri: & aliquid per accidens, i. quod iste partem dicat, & partem audiat. Constat autem, q̄ quum aliquis sic partem suam dicit, non ut communem, sed ut propriam, non cōmunicat in ea cum altero: talis autem est dicēs partem sui chori sic submissè, quòd tibi soli dicit. Nō communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc nō satisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suā non qualitercunque, sed ut communem, est pars chori. Dato ergo, q̄ ecclesia nō præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quòd iste non satisfacit in proposito: quia non dicit id officij, quod dicit, ut partē ex quo, id quod dicit ut partem communis officij sibi & alij, sed ut propriam sibi: quia non communicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia si sufficeret medium dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi uī absque ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari uersu deficere, non est contra præceptum, Romæ die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De usura, & in ueniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis uestris reuerēde pater, inueni tria in illis dubia a me requisita. Primū est, an usura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, qui soluit. Et est rō dubij, quia uidetur hic iniustitia esse ēt ex parte dantis. Secundum est, an pertinaci ēt usque ad mortem in aliquo ueniali, non ex contemptu, sed quia est ueniale, sit deneg̃āda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictum publicum, ut sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

AD Quæ prout paternitas uestra exposcit, breuiter rn̄dēdo, dī, q̄ usura sic soluta proculdubio restituēda est ei, q̄ iustum q̄m ex parte dantis non est iniustitia secundū ipsam dationē, sed secundum cām tm̄, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub usuris, datio. n. ipsa secundum se non habet unde sit illicita. Liquidum quoque est q̄ pertinaci proposito, cū uenialium ordinē non transcendat, nec uenialia remissionem mortaliū impediant, nec unum ueniale connexionē cū aliis uenialibus habeat, impendenda est absolutio cæterorum peccatorū. ¶ Ad id uerò, q̄ tertiò quæritur, dī q̄ per se publicum (quod per accidens uerò infinitis modis inueniri pōt) est, quod ex se hēt, unde in communem notitiam perueniat. Vnde non censendū est publicum aliquid ex hoc, q̄ probari potest, cum hoc nō adhuc habeat, unde ex se in communem notitiā ueniat, quāuis hoc habere possit: sed bene constituit̄ in esse publico ex hoc, q̄ confessus est iudicialiter, nisi per accidens a iudice inhibeatur

executio publicationis. Contingit enim nō solum prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem, ut puta si delinquatur in communi hominum præsentia, loco, scriptura, & aliis huiusmodi: quibus contingentib. sine detractionis uitio possunt delicta hęc tanquam publica dici.

¶ Hæc sunt doctissimè pater, quæ pro responsione occurrunt: quæ tu ipse optimè inuenire potuisses, si uoluisses. Bene uale, & ora Deum pro me. Florentiæ in S. Marco, 16. Octob. 1509.

RESPONSIO X.

De annua pensionis venditione ex beneficio ecclesiastico debita.

AMANTISSIME Frater, quæstioni tuæ an possis annuā pensionem tibi ex quodam beneficio ecclesiastico debitam absque Symoniæ uitio pro certa summa pecuniæ semel persoluenda uendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Symoniæ labem: quia annuæ pensionis ius purè temporale est, nihil spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo quod solos fructus beneficij ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, propriè loquendo: sed beneficium ex quo tibi annua debetur pensio, illius est qui tibi dēt annuam pensionem de fructibus: propter quod solus ipse beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officiū horarum canonicarum: tu enim ex pēsione hac non teneris ad diuinum officium, utpotè non propterea habēs aliquod ecclesiasticum beneficium. Ex eo quod pōt et laicis concedi: sicut & conceduntur eis decimæ ecclesiis debitæ. Vt enim D. Tho. in Secunda secundæ. q. 100. ar. 4. ad tertium dicit, cum concedit Papa decimas ecclesiarum laicis, non intelligitur concedere ius spūale decimarum, sed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, quod concessio annuę pensionis non est nisi purè temporalis rei donatio, ac per hoc potest licitè pro certa summa pecuniæ beneficium ab onere pēsionis liberari. Nec obstat, quod in bullis pensionis appositum est, quod si non annuam soluerit pensionem beneficium sit uacuum ipso facto: quoniam hæc & similia non ad ipsius pensionis naturam, sed ad pœnam non soluentis spectant: iudicium autē de contractib. nō secundū adiunctas accidentes pœnas, sed secundum eorū naturas attēditur. Et hæc accipe cessante fraude, quā scio in te non habere locū. Nā si quis in fraudē Symoniæ, unico contextu renunciat bñficio, reseruat sibi pensionem & extinguit pensionē pro tanta summa, non solùm apud Deum (qui uenditionē beneficij palliatam inspicit in corde) sed et in foro humani iuria ab æquo iudice damnaretur sicut in similibus dānātur contractus in fraudē usurarū. Bñ uale, Romæ die 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatis pecunijs quinque pro centū saluo capitali ad magistrum Conradum Koelim.

SOLICITVDINI Tuæ pater reuerende deesse nequaquam possum, cū ex fonte pietatis illam procedere uideo. Quæstionis igitur in qua meū poscis iudicium, propterea quod nuper in partibus Germaniæ est exorta ea, de uerbo ad uerbū est ille: Vtrū Petrus consignans centū florenor. apud Paulū mercatorem, ut ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum quinque florenos, residuo lucri sibi reseruato, licito contrahat, & ad restitutionē illorum in foro animæ non teneatur.

¶ Et est rō dubij: quia iste contractus, ut proponitur: est manifestè illicitus, sed ut exponitur, dicitur licitus. Exponitur autē, quod contractus iste includit uirtualiter tres cōtractus: primò contractū societatis negociatiuæ inter Petrū ponentē centū florenos, & Paulū ponentē industriā: secundo contractum assecurationis capitalis inter eūdē Paulo assecurāte Petrū de suo capitali: nō enim licet minus Paulo, quā cuicunque alteri assecurare Petrum: & propterea ponitur hic capitale saluū, tertiò contractum uenditionis & emptionis lucri sperati inter eosdē, Petro uendente lucrū speratū Paulo pro certo pretio. s. quinque pro centum. Et iste similiter contractus non est minus licitus Petro cum Paulo, quam inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum.

¶ Hic est casus ut proponitur & exponitur. In quo tria dicēda occurrūt: primò quod cōtractus iste falsò exponit: ita quod nō est capax istius expositionis: secūdo qualiter deberēt adiūgi alij duo contractus primo: tertiò quid absolutè respondendum est quōni.

QVO Ad primū declaratur, quod contractus iste falsò exponitur: quia iste contractus secundum suam formam manifestè est cōtractus societatis: & si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex conditionibus appositis. Non ex natura sua: quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis aliis: sunt namque omnes isti cōtractus uelut singulares quædam species nō ordinatæ sicut numeri aut figuræ, nec sicut causa & effectus uirtualiter inclusi in eā, ut patet ex hoc quod singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste societatis cōtractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis, quia ista conditio, Saluo capitali non infert contractum assecurationis. Probatur, quia contractus assecurationis capitalis est cōtractus commutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione: alioquin commutatio non est: in proposito autem casu nihil omnino datur, aut promittitur a Petro pro assecuratione: non igitur ex illa conditione apposita, s. saluo capitali, habetur, contractus assecurationis capitalis, ut exponitur singit. Similiter altera conditio. s. assignet quinque florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, non infert cōtractum uenditionis & emptionis lucri, sperati incerti: quoniā contractus uenditionis & emptionis lucri sperati incerti est et contractus commutationis, & deberet fieri cū Paulo sicut fieret cum tertia persona. Constat autē, quod tertia persona non emeret a Petro lucrum speratum ex centum hoc modo, s. ut ipsa tertia persona nihil in præsenti acciperet. sed solam spem habendi lucrum ultra quinque pro centum: & ex ista sola spe obligaret se ad dandum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre: quoniā mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quòd quilibet initurus hunc contractum, pretium aliquod ultra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet quod nō interuenit hic contractus emptionis & uenditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus, falso ergo exponitur contractus iste. hæc de primo.

¶ Quo ad secundū, licet dicti tres contractus in ueritate in casu posito nec formaliter, nec uirtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretiis dicendum occurrit quomodo licitè, uel illicitè fieri possunt.

¶ Dupliciter autem contractui societatis possunt dicti duo contractus coniungi, s. ex pacto, & sine pacto. Et siquidem cōtractus societatis habeat hæc pacta annexa. s. ut Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum sine aliquo pretio manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quod esset societas hæc leonina. Si uerò contractus societatis habeat ex pacto annexa. s. ut Paolus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniustè aliquantulū grauaretur, quantum est ex ratione iustitiæ: quoniam cōtractu societate habente suam æqualitatem non debet secundum iustitiæ rationem superadiungi Paulo hoc grauamen. s. quod teneatur assecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quòd ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiosè posset hoc facere, sicut non est licitū ex pacto obligare accipientem mutuo, ut teneatur remutuare: quamuis hoc gratiosè possit & debeat facere. Dixi autem secundum iustitiæ rationem: quia si ex quasi condicto communi pacto hæc in consuetudinem deducta, ut licita essent (sicut pactū de retrouendendo introductum communiter est in detestationem fraudis usurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis usurarum. Aperitur enim per hæc pacta uia palliandi usuras cum damno uirorum industriorum, quia hæc pacta subeunt, quia egent pecuniis, ut possint de suis industriis uiuere: & minus malum est eis hæc pacta subire, quā cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

¶ Sine pacto autem si dicti contractus superueniant contractui societatis, ita ut contractus societatis fiat libere ex omni parte cū debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac disparate superaddantur isti contractus, ut Petrus a cura solicitudineque se exoneret, & a timore fraudis se liberet, dicēdum occurrit, quod contractus assecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri ita possunt licitè fieri inter Petrum & Paulū socios sicut inter Petrum & tertiam personam possent licitè fieri: adhibito s. honestatis pretiis secundum iudicium sapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis indiuidualibus conditionibus, quæ scientificæ determinationi non subsunt. Constat namque quòd tali tempore, uel propter talem personam, uel propter talem artem in tali loco uix inueniretur assecurator, aut certificator lucri non solū quinque pro centum, sed nec in minimo. Et propterea non uidetur absque usurarum fraude fieri, si promiscue præsupponatur cum qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex uitio personæ, multos ex tempore euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

QVO

QVO Ad tertium, satis patet ex dictis, quod absolutè loquendo in quæstione casus propositi, tam ut proponitur quàm ut exponitur, iniustum est societatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad restitutionem, si huiusmodi societatem cum Paulo de facto contraxit: quoniam eum iniquè grauauit, de facto conditiones usurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: ut manifestum esse puto ex dictis.

¶ Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo ut oretis Deum pro me. Romæ, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributa, ad eundem.

ACCEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorum: nescio cuius viri notabilis scrupulosæ conscientiæ petentis a me satisfieri: quam tamen P. V. doctissima optimè illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati uestræ & illius conscientiæ non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetente conuersuro latore, responsionem breuem.

EST igitur primum dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Et est ratio dubij: quia hoc uidentur communiter doctores in 4. senten. sentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quòd licet quidam uideantur hoc sentire quantum ad integritatem satisfactionis (ita quòd sicut sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit uoluntatem suam contra Deum, ita si integrè satisfacere debet oportet quòd sigillatim eorum detestetur crimina sua) si quis tamen diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad confessionem, nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorum. Et de contritione quidem patet ex ueteri testamento (quia in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo: quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impossibile siquidem est, in quacunque hora ingemiscimus, relinquendo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorum non detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et utriusque ratio est: quia momentanea contritio uirtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutem, & tanta posset esse quòd sufficeret ad omnimodam satisfactionem: ut de Latrone creditur. Non minus quidem satisfacit debitor centum quadrantum, si dat unum aureum ualentem centum quadrantes, quàm si daret centum quadrantes numeraliter. De confessione uerò clarum est, quod vnico uerbo potest confiteri centum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autem eadem est ratio, quæ de contritione dicta est: unum siquidem opus pœnale magnum multis paruis æquiualet, & tanto melius est, quanto maioris est uirtutis unum magnum opus quàm multa parua facere: ut patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto uerificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut uirtualiter, conteri.

Secundum dubium, quando circunstantia loci sacri est necessariò confitenda secundum doctrinam S. Tho. & secundum ueritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quòd tunc tantum quàdo actus peccati commissus directè contrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, uerbi gratia: Locus consecratus est ad sepulturam, uel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugientium, & depositarum rerum, & huiusmodi: quando fit ergo contra ista, tunc & non aliter uenit confitenda circunstantia loci sacri necessariò.

Tertium dubium est, si tam uenditor, quam emptor sciat naturam rei & ualorem, an nullum subeat peccatum si res uendatur pro maiori uel minori pretio. Et est ratio dubij, quia scienti & uolenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd si res uenditur pretio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (ut præsupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quàm inæqualitatem rei ad rem, scilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita commutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccandi, cum possunt esse diuersæ & sint per accidens, extra artem relinquantur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri uidetur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quod pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit uiro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cætera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu positiuo scienti, & uolenti uoluntario mixto.

Quartum dubium est, an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Et est ratio dubij: quia authoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: ut patet instit. de re. diui. §. feræ. Et consuetudo contra naturæ ius uidetur irrationabilis: & similiter præscriptio ab huiusmodi introducta, non uidetur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quum proprietas rerum ex iure sit positiuo, & consuetudo ad ea se extendat, quæ iuri subsunt positiuo, & consequens est, quòd sicut lege positiua appropriari possunt alicui feræ, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum vendunt iura piscandi. Et constat quod populus habens dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quod solus rector possit ibidem uenari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ non sunt feræ cões, nisi negatiuè: hoc est quia nullus eas appropriauit. Cum quo clarè stat, quòd à superueniente iure legis, uel consuetudinis potest appropriatio fieri sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quę loquitur de feris, quę in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, ut nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiam si capiat eas, ut se à damno præseruet, quòd inferunt ibi bladis uel huiusmodi. Et huic annectitur aliud an confessores principum possint eos absoluere si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet principes possint huiusmodi uenationes prohibere, non tamen possunt prohibere in damnum aliorum: imo tenentur ad restitutionem principes de damnis illatis à suis feris ex hoc, quòd non permittunt alios uenari: sicut habens bouem cornupetam sibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis subsequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principum: cum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluere, nisi desistant à peccato. Bene ualete, & pro me orate. Romæ, die 2. Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super commentarium Secunda Secundæ explanationes distributa. Ad eundem.

LITERIS tuis, pater uenerande, petentibus quædam in commentarijs nostris super Secunda Secundæ tanquam dubia, seu obscura declarari distuli hucusque responsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationem aliarum. Nactus uero nunc aliquid otij satisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitijs quibus hæc obscura uidentur, magis elucescant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

Primum igitur dubium propositum est: quia in quæstione 10. articul. 4. dictum est, quòd licet vendere Iudæis res, quibus ipsi utuntur in suis sacrificijs: in quæstione autem 169 articul. 2. ad quartum dictum est non licere cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum.

¶ Facile respondetur, in primo loco sermonem fuisse de his rebus, quæ non per se ordinantur ad superstitionem Iudaicam: sed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipsi Iudæi abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem utrobique seruata est sententia, vt patet legenti utrunque.

Secundum est, In quæstione undecima, articulo quarto, dicitur quòd occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris: in quæstione uero sexagesimanona, articulo primo, dicitur, quod author homicidij occultus, non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

¶ Soluitur & hoc facillime, remittendo ad locum secundo allegatum, ubi expressè dicitur, quod occultissimus author notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, ut teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari humano iudicio.

Tertium est: In quæstione septuagesimaoctaua articulo 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam pa-

tatur in quæstione centem 81. articu. 8. in 5. causa duelli, uidetur dici, quod licet inducere, ut peccent minus.

¶ Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc s. minus peccandum: & aliud est inducere solummodo ad ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum est nō solum licitum, sed sanctum, imo Angelorum officium, & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit ut adulterum cum aliter non ualemus retrahere, ad simplicem fornicationem licitè prouocemus, non hortendo, ut fornicetur, sed si suæ uult satisfacere uoluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere, pro loco & tempore ut sapiens iudicabit: hoc enim nō est inducere ad malum maius, uel minus, sed est secundum rem retrahere a malo maiori. Et q; frequentissima exercitatione hoc a redimentibus uexationem suam fit, ut fecerunt illi decem uiri apud Hieremiā.

Quartum est: In q. 147. dicitur, Excusatur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibet cœnā: & doctor sanctus dicit non licere exhibere uinum uolenti omnino se inebriare.

¶ Soluitur hoc, dicendo, quòd exhibens cœnam, ministrat homini, non uitio: exhibens autem uinum, manifestè ministrat uitio. Quod patet ex differentia inter uacantem cœnæ & uacantem ebrietati: nam uacans cœnæ, uacat actui humano: & deformatis uitij, solummodo se tenet ex parte circunstantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat: Vacans autem ebrietati, uacat actui per se deformi: ebrietas enim præsupponitur per se praua.

Quintum est: In q. 72. ar. 3. dicitur, Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere ueniam, ita nec in contumelia. In q. l. autem. q. illa, an in usuræ transferatur dominiū, cōtrarium uidetur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino uoluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd petere ueniam dupliciter concurrere potest: uno modo, ut pars restitutionis. Et sic si cōtingat ad restitutionē honoris oportere ueniam petere, ita necessaria est ueniæ petitio, sicut necessarium est quodlibet aliquid requisitū ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quæ procul dubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatē: ac per hoc cum petitione ueniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio ueniæ concurrit, ut res contra restitutionem distincta. Et sic dictum est, quod non est necessaria: quoniam sicut in cæteris iniurijs sufficit integram exhibere satisfactionem, & non oportet petere ueniam, ita & in cōtumelia: quia enim petitio ueniæ ultra restitutionē honoris annexā habet submissionem petentis ueniam, ad quam submissionem non facile quilibet flecti potest, id. o prudentis uiri consilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigat petitionem ueniæ.

Sextum dubium est: cur neque in textu, neque in commento totius Secunda Secundæ Tractatur de famoso murmurationis uitio.

¶ Ad quod dicitur, quòd murmuratio non est genus aut species alicuius uitij, sed circuit multa uitia, ut imperfectum quid in multis speciebus uitiorum: & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus, cum de generibus & specieb. uitiorum tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio ut imperfectum quid sonat in uitijs uerborum (puta contumelia detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurrationes, & detractiones. & similiter quatenus sonat imperfectum quid in uitijs actionum uel passionum, intus uel extra (ut inobedientiæ, impatientiæ uel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus conscientiæ, quo stante licitè operamur oppositum.

¶ Ad hoc quæsitum dupliciter uidetur ab alijs responderi. Quidam. n. distinguendum putant quantitatem ambiguitatis: ita quòd quum quis scrupulū habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, q; plus aut æquè credit esse illicitum) scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo: si uerò plus credit licitum esse, cum hæsitatione tñ leui, scrupulus (inquiunt) est quo stante licitū est illi pulsare in die festo. Quinusdem autem uidetur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hæsitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiā exponere se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet egere, non est hæsitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quòd sine scrupulus occurrat ex parte appetitus (ut contingit timentib. peccare in aliquo actu, & nesciunt quare) sine ex parte rationis, ut contingit ijs, qui ex aliqua ratione magna mediocri uel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hæsitatio seu uacillatio sit modo speculatiuo, uel modo practico: hoc est, an dubitet de licito, uel illicito secundum se, uel ut est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum uel illicitum, & tamen non dubitaret sibi nunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quantumcunque magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se, an sit licitus uel illicitus, & similiter quantumcunque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quòd est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc à pulsatione, ita quòd ratio applicandi se ad pulsandum cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulsaret: intellectus siquidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur non solum rudes, qui sola certitudine adhæsionis alienæ doctrinæ sunt contenti, sed doctores aliorum passim periculo se exponerent: eo quòd innumera sunt dubia, quorum alteram partem sic amplectuntur, ut absque scrupulo operentur, & tamen an ueritatem speculatiuæ euidenter habeant, non pertinaciter asserunt. Difficile enim, inquit Aristotel. est nosse se scire: quia difficile est discernere ex scire an ex proprijs, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod unum nata est reddere intellectū speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quæsito spectandum ad hæsitationem magnam uel paruam, ad fidem certam uel incertam, de licito uel illicito absolutè, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licitè oppositum operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum uel obliquum moris, scrupulus est conscientiæ, contra quem illicitè agitur, & obliquitas moralis incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercēdum: & propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, conscientiæ non opponitur. Hinc enim fit, ut uacillatio conscientiæ in applicatione consistens deformē reddat actionem, quoniam fit applicatio modo, quo nō debet, debet enim potentia rationalis determinari ad unum, si rectè exire debet in actum, alioquin discrimini exponitur utriusq; oppositi, si fluctuante illa quis utitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opiniones forte intendebant. Prima enim ad hæsitationem intellectus in se uidetur respexisse: secunda autem de fidei certitudine, ut est ratio operis, intelligenda est. Bene uale, & ora pro me. Romæ, die 9. Februarij, anno salutis 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Commento, Secunda Secundæ, sibi inuicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

PVLSAS, uenerande Pater, frequenter me pijs dubitationibus, non ut discas qui alios gloriosè doces & uerbo & scripto, sed ut explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuæ satisfacere cupiens, propositis quæstionibus breuiter respondere curaui.

QVAERIS Ergo primo, cur in commētarijs nostris super Secunda Secundæ, quæstione trigesimatertia, articulo secundo, responsione ad tertium, & quæstione octuagesimatertia, articulo quinto, in finem permittitur simul stare bonitatem substantialem atque ueniale peccatum. Inde namq; consurgere uidetur, ut iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem simul mereatur, & peccet uenialiter: ut Lutterani noniter dogmatizant.

¶ Huic quæsito respondetur primū, non esse in cōmentarijs nostris scriptum unum eūq; eūdem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malū uenialiter, ut patet intuenti. Nā in primo loco allegatum pctm ueniale dicitur omissio: bonitas aūt essentialis saluatur in animo seu in uirtutis habitu. In secdo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum aūt ueniale in omissione. Deinde dicitur, ad rem potius spectādo quā ad uerba, q magna est dñia inter has duas cōbinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato ueniali, & meritum cum peccato ueniali. Nā prima combinatio frequēter simul cōcurrit.

sit in eodem numero actu, dum saepe facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cum aliqua circunstantia moraliter mala: ut cum quis reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de aliis. Secunda autem combinatio nunquam simul inuenitur in eodem actu: quoniam nullus peccando meretur uitam aeternam. Est enim tantae uis peccatum ueniale, ut tollat ab actu quem afficit meritum aeternae uitae: quamuis non tollat aeternae uitae meritum a persona: multi enim sancti uiri absque hoc quod perdunt aeternae uitae meritum, peccant uenialiter: uerum per illos actus quibus peccata sunt uenialia, non merentur uitam aeternam. Hinc clare patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quod iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

SECVNDO Quaeris ex eisdem commentariis quaestione 62. articulo sexto, circa responsionem ad tertium, ubi dicitur, Non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, &c. quod uidetur ex hoc sequi mulierem, quae ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum quantumcunque ueri haeredes inde damnificentur: quod tamen sententiae notabilium uirorum refragatur.

¶Huic obiectioni respondetur, mulierem quae ex adulterio genuit, & propterea ueri haeredes damnificantur, non teneri ad diffamandum seipsam in fama, ut quantum in se est, ueros haeredes a damno haereditatis praeseruet. Quoniam quemadmodum cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere uitam aut libertatem, ut satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam, aut uitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (ut dicis) uiris notabilibus graue uidetur, mirandum potius mihi uidetur de ipsis: cum decretalis de poeniten. & remiss. cap. officii sui expresse dicat, mulieri, quae timet uiro suo hoc indicare, non esse denegandam poenitentiam. Constat enim quod certitudo de perdenda fama pensanda est, sicut timor, &c. cum non solum melius sit nomen bonum, quam diuitiae multae: sed tolerabilior sit multis seruitus aut mors, quam eius infamia, si communi consanguineorum uoto creditur.

TERTIO quaeris ex eisdem comm. quaest. 78. circa artic. 4. & nescio quo opusculo nostro: ubi dicitur, uidentem malitiam alterius semper petere debere aliquid absque peccato praestabile, si solidum est hoc fundamentum. Nam uidetur quibusdam hoc non oportere, ob id quod apud Augu. licite petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iuraturus, quod, si per uerum Deum iurare uellet, non admitteretur iuramentum: ut proinde petitur in quantum per falsos Deos iurat: ergo petitur, quod sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licite peti, dummodo nullum agatur praeiudicium salutis.

¶Ad huiusmodi obiecta respondetur, solidissimum esse iactum fundamentum. scilicet nunquam licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in praeiudicium salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, quod quicquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus sit appetitu rationali, qui uoluntas est, procedens. Sed constat quod non licet appetere peccatum alterius quantumcunque parui: scriptum est enim de charitate, quod non gaudet super iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parui. August. autem, ut patet in epist. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, si uellet iurare per unum Deum, non esse admittendum: sed utentem fide Barbari firmata iuramento per falsos Deos non communicare peccato illius, quo per falsos Deos iurat, sed fidei, idest fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idolatra, petit opus sanctum quod ille potest si uult, absque peccato praestare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille praestare potest, si uult credendo in unum solum uerum Deum & iurando per illum, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicendo quod si uellet iurare per uerum Deum, iuramentum non admitteretur, nisi forte obiicientes referant hoc ad irrisoriam iurationem. quasi idololatra non ut iuramento, sed ut uana & superstitiosa iurandi adinuentione, illo uteretur iuramento per Iesum Christum. Iuxta hunc enim sensum, fateor quod non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non ut iuramentum. Sed ex ista refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, ut iurarent per falsos Deos, sed ergo petendum esset, ut iurarent, & non irriderent ueram fidem. Et tunc, ut prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur, quod iurans iniquitatem apponet iurando per falsos Deos.

QVARTO quaeris ex eisdem commen. q. 88. circa articul. 8. An sicut uotum abstinentiae uxoris, sic & uotum continentiae uiri irritare possit, sic ut uxor secura eisque tuta.

¶Huic quaestioni respondetur, non esse eandem rationem de uxoris uoto circa abstinentiam: & circa continentiam quo ad irritationem a uiro: quoniam potestas irritandi uota uxoris, spectat ad uirum, quatenus gubernator est, & uxor est illi subdita. Circa actus autem continentiae, uir & uxor ad paria consentiunt: & praeterea non spectat ad potestatem uiri irritare uotum continentiae uxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec uiro subditur.

QVINTO quaeris, an sit mens S. Tho. in 4 sent. dist. 18. q. 2. artic. 1 q. 4. prout quidam sibi imponunt, quod excommunicatio iniusta priuet suffragiis Ecclesiae. cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

¶Ad hanc ambiguitatem respondetur, duos esse modos, quibus communia ecclesiae suffragia participantur a Christi fidelib. Primus est per communem ecclesiae intentionem qua communia suffragia pro ecclesiae membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis, & praecipue ministri ecclesiastici intentionem, qua communia suffragia diriguntur pro isto particulari, ut cum aliquis dicit, uel facit dici Missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autem iniusta habet suum effectum in priuando suffragiis ecclesiae, hoc secundo modo: quia uitanda est, non solum ab excommunicato, sed ab aliis. ac per hoc alii prohibentur celebrare speciali intentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragiis ecclesiae, quia rationabiliter interpretamur communem ecclesiae intentionem in suffragiis communibus esse conformem diuinae dispensationi secundum ueritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit enim unitate militans ecclesia a coelo) constat autem quod excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intentione ecclesiae, qua excommunicati priuantur communibus suffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuste: non enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare uno modo, non propterea intendit priuare utroque modo. Et sic intelligenda sunt quae alibi scripsimus, quod excommunicatio iniusta non priuat communibus ecclesiae suffragiis.

¶Haec mihi occurrerunt amantissime pater, ad quaesita tua scribenda: quae si sensefecerint, gratiae referantur Deo: sin aliter, suppleat perspicacia tua. Bene uale, & ora pro me. Romae die 2. Iunii, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura uoti, & unitate numerali peccati, actus exterioris. Ad priorem Sancti Miniati.

CHARISSIME frater, acceptis literis tuis consulentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curaui.

Primum igitur dubium natum ex ratione uoti est: Quomodo sustinetur, quod uotum est de meliori bono, idest bono supererogationis, & quod religiosae personae uenereis uacantes agant contra uotum: quandoquidem cognoscere non suam, seu alienam secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonum est non supererogationis, sed necessitatis.

¶Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat uoluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum sit unum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat haec peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur uoluntatis actus.

AD primam dubitationem facile dici posset, quod propria quidem uoti materia est bonum supererogationis: communis tamen uoti materia est etiam bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus uoluntarium est, unde & Iacob Gene. 28. legitur uouisse habiturum se dominum in Deum. Et multi uouerunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidem: ut Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis uoueret se non commissurum adulterium, si contrafeceret, non solum adulterii, sed fracti uoti reus esset. Vnde religiosae personae non solum abstinentiam a coniugio, sed ab actu uenereo uouisse dici possunt: testante hoc animi sermonisque conceptu ac usu: credimus namque, & fatemur omnis castitatis uotum in omni esse religione. Constat autem quod castitas continentiam non solum a coniugio, sed a caeteris uenereis significat: & sic uotum castitatis non solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶Perspicacius autem dici pōt, q quia per uotum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, s. specialiter quoad abdicationem etiā licitorum venereorū a se, ut cogitet quæ domini sunt. ideo non solum si coniugē de facto accipiat, sed etsi ad alterius uxorē accedat, uel quomodolibet aliter venereis operam det, sacrilegium committit: dum persona diuina uiolatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij. Cognosci.n. a quocunque non suo, omnino ei illicitum erat: nupta tñ non solum alterum de facto coniugiū contrahit, sed si cuicunque alteri consenserit, adulterij rea est, ꝑp dictam rōnem, quia.s. persona sua iam est alterius. Sicut igit̃ stat, q fides coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri.n. personæ coniugi omnino illicitum ex se est) & tñ cum quacunque psona alter coniunx coeat, adulterium committit: ita stat q uotū religiosi, ut propriam materiam respiciat, abstinentiam a cōiugio, & tñ quomodolibet religiosi coeat, sacrilegium cōmittit. Et utrobique (ut dictum est) eadem est ratio: quia utrobiq; persona fit alterius quoad partem generatiuam, ac iniuria semper fit illi alteri.s. Deo, uel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium: sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

AD SECVNDAM verò dubitationem dicitur, quòd ibi est unum tantum numero peccatum, tantò grauius, quanto pluries firmatum.

¶Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid uoluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatū sit unum uel plura. Multi.n. actus uoluntatis sunt unū numero peccatū: ut patet, cū quis actū intentionis, fruitionis, electionis &c & ad delectabile unū hēt. Peccatū aūt formaliter, cū deordinationē actus uoluntarij importet, ubi est una numero deordinatio, ibi est unū numero peccatum. Cum aūt aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat q in eo est actualiter uoluntariū deordinatum in spē homicidij, ita q & uerum est, quod hic actualiter peccat in specie homicidij, & q uoluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non uoluntariè iret ad occidendum. Interim dependo aūt interiores actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicantur actus uoluntarij: ita quòd prius erat voluntarium imperatum, mō est imperatum & elicitum: sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationē uoluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed cedit in identitatem cū eo quod inuenit, quamuis secundū se constitueret lumē nouū: ita quilibet actus elicitus circa homicidiū in pergente ad illud, cedit in identitatē actualiter inuenti voluntarij homicidij, quāuis secundum se constitueret nouum peccati homicidij: regulare quippe est, q accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuento.

¶Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa uestra dubia occurrunt. Superest, ut una cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene ualeas. Florentiæ, die 27. Augusti. 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

AMANTISSIME Pater ex acceptis uestræ sollicitudinis literis percepi libellum nostrū de analogia nominū uos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentē uestram tenere, solui que a me familiariter flagitatis. Ego autem quum primum compleui expositionē librorū de Anima (cuius finis incumbebat, cum uestras recepi) respōdere curaui: ne pclaro ingenio tuo deessem. Primū igit dubium fuit ad hominē, meipsum.s. quia in commentariis de ente & essentia, sustineo unū conceptum mentalē repræsentatiuū entis: & in trac de Analogia nominū uideor hoc negare. Secūdum aūt est ad diuum Thomam: quia ego in præfato libello sustineo Analogum non absolui ab his de quibus Analogum dr, & diuus Thom. in q. de veri. q. 1. ar. 1. docet ens habere conceptum unum simplicem, ad quē omnia prædicamenta & trāscendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari uidentur: quandoquidē si ens absolui non pōt a naturis rerū, non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quē ultimò resolutio fiat, & ad quē oēs addunt.

Ad Euidentiam horum, & specialiter primi, scito, q quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis cōceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cū unum proportionabiliter ut sic, habeat singula membra similia pportionabiliter, oportet quòd habeat etiam unum conceptū mentalem repræsentatiuum illius unius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in trac. de Analogia nominum, sed conceptus iste unus numero in mente secundum esse subiectiuum, est unus Analogia secundum esse repræsentatiuum: nec repræsentat unam solam naturam, sed ultra unam, quam determinatè repræsentant (a qua est impressus) repræsentant implicitè cæteras similes illi primo repræsentatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se & cōceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, ut sustinens carnes, est similis ossi & spinæ: sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo Analogum habet unum conceptum mentalem: ac per hoc ens, cum Analogum sit, unum hoc pacto habet conceptum in mente a rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis unus numero in mente repræsentans Analogum quidē determinatè, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quē paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogia indeterminatè, uerbi gratia: si conceptus ossis, est os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quòd sustinet carnes: tunc enim manifeste repræsentatur Analogum explicitè, implicitè autem tantum natura fundantes Analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia, sed etiam q primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad nominis. neuter tamen perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfecto, seu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandum est, cum a me uel ab alio scriptum inuenitur, quòd nō potest Analogum, unum numero mentalem conceptum habere, sed unum Analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerū repræsentatarū (nisi sint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi nō est unus, sed exigit repræsentationem omnium fundantiū Analogiam: ita significatū Analogi adæquatū & perfectum nō potest sic abstrahi, ut obiiciatur, repræsentetur aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obiici dupliciter, imperfectè.s. uel in uno explicitè, in quo cæteræ obiiciuntur indeterminatè: uel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectū: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptū simplicissimum, consonat dictis, quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & unum Analogia nō sit unum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd Analogum, compositionē admixtam. Et ut exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens uis resoluere, si in conceptū distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimū, cui, & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptū confusum, quod est, resolues: quòd etiam est simplicissimum, cui et prædicta addunt. Sed occasio errādi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in unū Analogia, sicut consueuit resolui in unum uniuocatione. Ita q quærunt in Analogia, quasi unum numero terminum, sicut in uniuocis: cum tamen terminus in Analogia sit unus proportionabiliter tantū. Ita quòd q singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptū obiectiuum & mentalem, simplicem, & unum proportionabiliter. Ita quòd (ut unico uerbo rem absoluam) ens esse primò notū, in quod fit omnis resolutio, in quod oīa addunt, per modum Analogi interpretandū est: cū quo stare potest, q ens secūdum perfectum adæquatumque cōceptum non abstrahit a naturis prædicamentalibus: sicut nec aliquod Analogum a fundantibus Analogiā. In hoc pēdes tota uis claritatis, rei huiusce semper animaduertatur secundū Analogorū morem hic dici.

¶Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior sum acutissimo ingenio tuo: quo ex unico uerbo concepisses cuncta. Bene uale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECTE

DILECTE Fili pijs precibus satisfacere volens, consideraui in literis tuis quęstioné distinctã in quinq; articulos circa emptioné rapinarũ rerũ in bello iniusto. Primus est an huiusmodi rapinæ etiã difficillimè separabiles, sint iudicandæ tãquã habitæ ꝓ derelicto. Ad quẽ respondetur negatiuè: quia nec ueri domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerũt à se dñium illarũ: nec ex cõditione rei, loci aut tẽporis derelictio huiusmodi cõsurgit, ut in thesauris, & similibus. Distinguendũ tñ esse inter rem & rẽ, uidemus Romæ: quia feræ, uestes, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inuenientia dominũ, quia nullus scit discernere feras suas ab alienis (quum & uendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publicè. Dixi per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè ac promiscuè quilibet emit, quamuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictiones sũt.

¶ Secundus est, an rapta à prælatis, possint licitè emi post diẽ seu certum tempus: ut nonnullæ leges admittunt. Ad quẽ respondetur negatiuè in foro conscientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatẽ concedant ad euitandas lites. Et ratio libertæ emptionis in utroque articulo est, quia emitur res aliena sine consensu ueri dñi.

¶ Tertius est, an in huiusmodi casibus in ementibus scienter tota resolutio sumẽda sit ex intentione utilitatis ꝓpriæ, uel dñi: ita ꝙ ementes pro sua totaliter uel principaliter utilitate, sint malæ fidei possessores: ementes aũt pro domini principaliter emolumẽto rectè faciãt pretiũq; repetere possint. Ad quẽ respondetur, ꝙ per se loquendo nulli licet emere rem alienã sine consensu ueri domini: & si quis emit, etiã bona fide, tenetur ad restituendum rẽ emptã, quã hẽt, uerò domino: nec potest pretium solutũ petere à uero domino: quia tenetur ad restitutionem nõ rõne iniustæ adeptionis, sed ratione rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est uertendũ in dubiũ loquendo per se, & propriè. Dico aũt propriè: quia magni refert emere uel redimere: nã emere huiusmodi aliena nõ licet: redimere autẽ licet: sed redimit is solus, qui uice ueri domini redimit occupatã ab alijs rẽ illius: unde nõ redimit, nisi qui personam ueri domini induẽs, significatus est uero domino, ut rem suam recuperet redẽptionis pretio soluto. Nec solum licet, sed piũ est redimere uiliori pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se quia per se accidẽs potest esse licitum: ut si cognoscam res raptas fuisse cõsanguinei mei, impotẽtis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratũ esse consanguineo meo, ꝙ ego fruar rebus sic irreparabilibus, etiam, illas. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶ Quartus est, an dictũ cuiusdã doctoris dicentis sic probabiliter credo, ꝙ totaliter emens paratus reddere uero domino, si cõparuerit, credẽs tamẽ ꝙ nõ cõparebit: & cõsequenter sperans pro se rem habiturũ, nõ peccat: quia uerisimiliter potest de ueri domini uoluntate præsumere, sit in conscientia tutũ, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quòd nec per se explicitum (quoniã ratione rei alienæ tenetur ad restituendũ uero domino sine pretio quamdiu res est apud eũ: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum emẽti est, quòd res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniam communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus est an emat rectè quis ea pietate calices & huiusmodi sacra, dedignatus, quòd maneant apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti Ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dñs talium sit censendus omnino ignotus, stãte notitia regionis puta Vngariæ. Ad quam respõdetur, quòd hoc est unum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, ut licitè quis hæc redimat de manibus infidelium redituris, etsi nõ illi ecclesiæ calicis dominæ: quæ nescitur, attamen Ecclesiæ Christi significãdo Ecclesiæ cui datur, ut quantum in se est, & publicet & teneat pro ecclesia cuius erat, & est restituto pretio redẽptionis. Et quãuis non censenda sit Ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa uni Ecclesiæ de alia quam mihi de consanguineo meo: quoniã unica domus est uniuersa per orbem sparsa Christi Ecclesia. Hæc sunt fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene uale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomę de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti finis.

TOMVS SECVNDVS

OPVSCVLORVM THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI SIXTI,

cuius sunt tredecim utilissimi Tractatus.

TRACTATVS PRIMVS DE conceptione beatæ Mariæ uirginis, ad Leonem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuisus.

CAPVT I.

De duplici uia discernendi ea quæ fidei sunt, uel ei aduersantur.

FAVSTVM felixq; sit, Leo. 10. Pont. Maximeq; de supremo piãt tuæ opere prima offerendæ tuę beatitudini lucubratiunculę cũ sese obtulit: Definitio secretorũ Xpianę fidei, ꝙ nosse soli Deo natura cõuenit in mediũ uenit, ꝓpositũ est, ut decernas in Lateranẽsi synodo, utrũ Deus beatissimã uirginẽ Mariã à pctõ originali pseruauerit, an mũdauerit. Quocirca duo occurrũt scribẽda. Primò, uię decernendi ea quæ sunt fidei, modiq; quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabũtur, deinde iuxta singulos modos per uias ipsas sermonis egressus dirigentur.

¶ Duę sunt uię, quibus decerni potest religioni Christianæ quid credendũ sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria
B est diuina reuelatio facta in primis autorib⁹ sacræ Scripturę cõtẽta in canonicis libris Biblię, traditionibusq; Apostolorũ in symbolo & alijs, ꝙ cõstat ecclesiã p Apostolos suscepisse ut sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolicę sedi, siue cũ synodo, siue sine synodo. Hęc enim dñs ad solẽnitatẽ & congruitatem spectat iudicij apostolici dũ his quę sunt fidei, & nõ ad necessitatẽ: ut uniuersa testa ut Ecclesia, Hęreticos i dubitãtes, qui ab apostolica sedẽ damnatã hæresim sectantur. Reuelatio demũ facta sacris doctoribus, his ꝓcipuè, quorũ, & uita & doctrina approbata est ab Ecclesia. Sed est inter hæc distãtia multa: quoniam reuelationi contentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhęremus tãquã necessarijs, ita quòd se hęreticum cõprobat quicũque pertinaciter alicui horũ aduersatur: Reuelationi autẽ factę sanctis quorum doctrinam Ecclesia suscipit, tanquam probabilibus inhæremus: ut dum August. Thomasque scripserunt, & magist.

magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & alijs, an aliquid sit reuelatum explicite (ut creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicitè, ut sunt omnia illa quorum opposita non possunt sustineri cum ueritate sacræ Scripturæ & aliorum quæ certa fide sunt: cum nonnunquam ingenio, labore, ratione, & intellectu opus est, ut manifestetur hæc quæ implicitè dicuntur contineri esse necessario connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quo fit, ut in istiusmodi rebus antequam constet quod necessario connexa sit certis & indubitatis fidei traditionibus, unicuique liceat quod rationabilius sibi uidetur amplecti sine pertinacia. Et hinc rationibus locus datur ad ea, quæ sunt fidei: ut scilicet afferantur rationes ostendentes consona, aut dissona esse fidei, quæ in dubium uertuntur. Propter quod oportet omnes rationes ad ea, quæ sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prædictis contentam resoluere. Et ideo non ratio, sed diuina reuelatio, non cuicunque, sed prædictis facta est, fides nostra innititur: & & secundum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria uerò uia, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod uerè miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectans. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operum mirorum: quia Angelus Satanæ transfert se in Angelum lucis: & signa & prodigia facere multa potest, quæ nò nere miracula à solo Deo facta, talia putaremus: ut opera sanitatis, & elementorum, & similium. Vnde & Antichristus facturus dicitur miracula in oculis hominum, ut si fieri posset, etiam electi fallerentur. Tum ex parte illusionum, ut contingit in præstigijs, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corin. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, nò fidelibus. Ecclesiæ uerò tanquam fideli, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica: Vnde nisi signorum etsi est à Domino data Marci ult. propter infideles & ab Ecclesia approbata quo ad fidem personalem, scilicet dicentis se missum à Deo: ut in cap. ex iniuncto. extra de hære. tamen nisi coram Rom. Ecclesia euidentissimè fieret, uerum & indubitatum non mirum, sed miraculum, expressè ad testificandum hoc esse uerum, non deberet Romanus Pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac uia. Et ratio est, quia habemus à Deo ordinariam uiam decretorum fidei: in tantum, ut si Angelus de cælo oppositum huius ordinariæ uiæ diceret non esset ei credendum: ut Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, quod miracula quæ ab Ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quæ tamen maximè authentica sunt, quum humano testimonio innitantur (eorum scilicet qui testantur) non omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autem Christianæ certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile omnino debet habere testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus præstare potest. Vnde & Petrus Apostolus cælestis uocis in transfiguratione Domini à se auditæ proprio testimonio tanquam humano utens, subiungit: Et habemus firmiorem propheticum sermonem. subiungendo, quod non uoluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter rei fidei.

¶ Ex dictis autem patet, nò solum decernendi uia duplex: sed & modus duplex, quo credendum esse decerni potest. Nam quædam decernuntur credenda tanquam necessario credenda, ita quod contrarium sentiens est hæreticus, quædam uerò tanquam probabiliter & piè credenda, ita quod contrarium sentiens nò est hæreticus: ut de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in utero matris, & alijs huiusmodi communis Ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem quare omnis uia tam ordinaria, quàm extraordinaria decernendi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in promptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei lumen humanæ mentis excedunt, & ex solo diuinæ uoluntatis beneplacito dependent eiusmodi singularia. scriptum est autem, quod quæ sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui uoluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessario credenda.

Beatam uirginem à peccato originali fuisse mundatam, uel ab eo præseruatam opinari, non sunt de necessario credendis.

DICTIS autem ijs, incedendo, ut propositum deinde fuit manifestatur primò, quod neutra pars quæstionis, ut in dubium uertitur, est necessario credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessarijs explicitè habetur, & utraque pars sustineri potest cum ueritate sacræ scripturæ reliquisque necessario creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ senet beatam Virginem à peccato originali mundatam, certum est quod fidei consonat, tum quoniam uniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purè hominibus, in sacra Scriptura habentur ut patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam uniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ consonat, tum quoniam innumera sacrorum doctorum & sanctorum multitudo hanc partem explicitè tenuit, ut infra patebit. De parte autem altera credente scilicet beatam Virginem præseruatam à peccato originali, licet quidam scripserint, quod contrariatur sacræ scripturæ & determinationi Ecclesiæ, quidam autem quod non: mihi tamen theologorum minimo distinguendum uidetur circa sensum huius opinionis: Nam potest dupliciter intelligi. Primò, ut beata Virgo sit præseruata totaliter à peccato originali, ita quod fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatum spectantibus. Secundò, ut beata Virgo sit præseruata à omni macula peccati originalis per infusionem gratiæ personalis. Est autem inter istos duos sensus maior distantia, quam sit inter cœlum & terram. Nam cum anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primo instanti, in quo anima rationalis creando infunditur, & infundendo creatur, prius secundum naturæ ordinem caro seu materia, cui anima infunditur est infecta, utpote genita ex commixtione utriusque parentis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni contrahit maculam in seipso originalis peccati quia infunditur carni infectæ: neque solam maculam ex carnis infectione contrahit persona in utero genita, sed multa alia scilicet, reatum clausæ cœli ianuæ, fomitem peccati, & pœnam mortis temporalis: ita quod infecta caro cui infunditur anima est, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale peccatum, sed ratio contracti in propria persona debiti, quod contrahatur in anima rationali sua peccatum originale, & secundum maculam, & secundum reatum pœnarum spiritualis & temporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis mixtura inexistens in persona, quæ tunc simul concipitur, & concepta est. Quocirca positio dicens beatam Virginem præseruatam totaliter à peccato originali dicit ipsam nò contraxisse carnem suam infectam; ac per hoc nò solum sine macula peccati conceptam & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio uerò dicens beatam Virginem præseruatam solum à macula peccati originalis, & ijs quæ à macula sunt inseparabilia (ut est reatus æternæ pœnæ damni) non negat beatam uirginem carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculam, & quo ad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia, nò redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes ligatus tamen per gratiam & reatus clausæ ianuæ uitæ æternæ & mortis temporalis: quia hæc pœna s. mortis, erat naturæ ex parte carnis: illa s. clausæ ianuæ erat natura ex parte temporis: quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quænam de conceptione sententia fidei aduersetur.

Opinio asserens Beatam uirginem ab originali peccato fuisse præseruatam ita ut nihil illi leuiter sit, hæretica est, & ab ecclesia damnata, fuisse eam tamen à peccato se liberatam ut maculâ in caene, & pœnæ reatu incurrerit, nò aduersat fidei catholicæ.

INTER has igitur opiniones hæc mihi uidetur quo ad fidem differentia, quod positio dicens beatam Virginem esse præseruatam a peccato originali & reatibus &c. est contraria fidei catholicæ: quoniam repugnat his, quæ in sacra scriptura & alijs documentis fidei certis & necessarijs continentur. Oportet namque de beata Virgine firmiter credere, quod Christus est mortuus pro ipsa, & quod ipsa est mortua morte peccati: quoniam in sacra Scriptura habetur illa conditionalis. Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt, ut patet secundæ ad Cor. 5. constat enim quod omnis conditionalis uera est necessaria: & quod à destructione consequentis ad destructionem antecedentis ualet argumentum. Formata ergo ratione clarè apparebit, Scripturam esse falsam, & fidem nostram procedendo sic: Si Christus mortuus est pro omnibus, omnes mortui sunt, sed per istam positionem, Non omnes mortui sunt, quia beata Virgo nò est mortua morte peccati: ergo Christus nò est mortuus pro omnibus: quod est manifesta hæresis. Non potest hic locus glossari, quod omnes distribuat generaliter, & quod patitur exceptionem, & similia: quoniam constat quod in hanc propositione illud signum, Omnes distribuit pro omnibus sine ulla exceptione: quoniam hæreticum constat esse, dicentem Christum non esse mortuum pro omnibus sine ulla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in consequenti ut de Aug. in 6. contra Iulianum, tractans hæc uerba Apostoli, concludendo dicit hæc uerba. Consequens ergo esse uoluit, ut omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non corpore, restat ut in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianum. Hæc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa sustineri iudicio meo nò potest. Et ne longius protrahatur hoc, oportet summariè ante oculos habere, quod istæ quinque propositiones sunt in animo consendæ, scilicet, Christus mortuus est primo beatæ Virgini: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est reconciliata Deo per Christum: beata uirgo est redempta per mortem Christi, beata uirgo esset post sanctificationem suam nò nisi per Christi mortem aditum habuit paradisi apertum. Quibus adduntur aliæ aut

per

per se notæ (scilicet q omnis reconciliatus fuit inimicus, & q beata Virgo mortua est morte temporali) aut determinatæ per Ecclesiam, s. omnis homo redemptus à Christo fuit verè captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primam .n. harum refert Aug. ad optatum de origine animæ à Papa Zozimo decretam, dicens, In epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur, nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatum fuit antè captiuus, sicut scriptum est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et subdit, in his verbis Apostolicæ sedis tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano hæc ille. Secundam verò, s. q mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse à Concilio Milentano: vt patet de consec. dist. 4. c. placuit. Vnde patet q distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quæ ad homines reprobata est, per Rom. Ecclesiæ determinationem: quamuis sanctus Bern. super cantica sermone 22. illam vsurpauerit quo ad Angelos. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, s. per vnum hominem peccatum transiit in omnes, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & omnes in Adam peccauerunt, ad Ro. 5. Et quisquis hominem aliquem esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius est sacræ Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinem carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamen opinio nominanda est, quæ videatur manifestus error in fide. vnde Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis. de hac positione non se impedit, sed solum de præseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expressè patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ asserit beatam Virginem totaliter præseruatam à peccato originali, vt scilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶ In secundo autem sensu intellecta opinio de præseruatione beatæ Virginis, s. q præseruata est à macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, non est contraria sacræ Scripturæ, nec determinationi Ecclesiæ, nec aliquibus necessario creditis, cum beata Virgo præseruata ex speciali præuentione gratiæ à macula originalis peccati. & habens cætera quæ diximus, non est extra latitudinem mortuorum inimicorum, indigentium remissione peccatorum, captiuorum, habentium carnem peccati, obnoxiorum morti & clausuræ cœli. Et consequenter non est extra latitudinem eorum pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, introductorum denique pro Christi morte in vitam æternam animæ & corporis. Et ratio propter rationem est: quia ex eo q habuit carnem infectam cum fomite ligato & reatibus, agebat futuro remedio per incarnationem & mortem Iesu Christi exhibendo. Et ex eo q in propria persona habuit debitum contrahendi maculam originalis peccati imo initium, vnde redundare in animam suam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ præueniendo sanctificauit eam, ligando etiam fomitem habuit rationem gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redemptiuæ, &c. Liberans namque animam à macula non actualiter habita, sed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, non extra latitudinem liberatiuum à peccato, mundatiuum à sorde, redimentium à captiuitate. Neq. n. vno modo tantum quodlibet horum dicitur: sed latitudinem habet. Dicitur namque captiuus non solum qui totaliter in captiuitatem est redactus, sed qui cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatem & obnoxius est captiuitati. Et similiter de mora peccati, non solum ipsa actualis mors, sed debitum & initium in propria persona habendi illam. Et similiter dicitur à peccato originali mundatus, non solum qui à contracta actuali macula mundatus est: sed qui à macula quidem in debito & initio in propria persona fundato, & reliquiis eius quasi partibus peccati originalis actualiter contractis mundatus est. & sic de aliis. Nec putet quisquam de mea hanc phantasia me proferre: sed videatur diuum Tho. in Prima secundæ, quæst. 81. art. 3. ubi inter alia tractat eum illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum transiit in omnes, & per peccatum mors) sustinentem q per mortem sufficit intelligere debitum, seu reatum in propria persona mortis, quamuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, q cum Apostolus duo simul dicat, s. q in omnes peruenit peccatum & mors, sicut secundum. s. mors sufficienter saluatur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu, vel in debito in propria persona. Dixit autem toties in propria persona: quia si debitum aut initium peccati originalis non ponitur proprium illius, qui concipitur, sed commune, iam non saluaretur q illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec esset formalis differentia inter errorem Iuliani contra quem scribit August. ponentis per gratiam redemptionis Christi filios Christianorum præseruatos à peccato originali, quod habebant in debito communi, sed esset materialis differentia, quia ille gratiam præseruationis communem Christi nostrorum filiorum proposuerit, hi eam ponerent propria vni. Saluatur quoque, maiestatem in hac positione singularis prærogatiua Iesu Christi, q solus conceptus est sanctus, & non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: non solum ea ratione, quia ipse ex vi, seu natura suæ conceptionis, quæ natiuitas in vtero vocatur, sanctus nascebatur (iuxta verbum Gabrielis ad beatam Virginem, Quod ex te nascetur, sanctum) sed etiam quia beata Virgo concepta est cum carne infecta, sed cum anima sancta ex gratia impediente redundantiam infectæ carnis in maculam animæ. Saluantur & omnes vniuersales propositiones in Scriptura & Ecclesiæ determinationibus vt facile puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obiiciatur q reatus & fomes dicti consequuntur infectam carnem mediante macula in anima: ac per hoc si macula non est subsecuta, nec ista sunt secuta, imo videtur q sine maculæ incursu, iniustè anima rea remaneat, quum pœnæ iustè propter culpæ originalis tamen sint pœnæ. Hoc inquam non obstat, quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, vt impedita macula oporteat impeditam esse consecutionem aliorum sufficit .n. q omnium horum communis radix, s. infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum q habeant culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incursu impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalem omnino non est qui in proprio debito & initio illam habet.

¶ Et quia in hoc sensu prædicatur hodie beata Virgo præseruata à peccato originali ab his q dicunt ipsam sine originali peccato conceptam (ita q per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: ut patet ex prædicta bulla, seu extrauaganti Xysti quarti edita in fauorem huius opinionis de præseruatione à macula originalis peccati: & ex studio Scoti in 3. sen. di. 3. q. 1. ad hoc tendentis, ut à culpa, offensa inimicinaque animam beatæ Virginis in conceptione præseruaret: à qua pueri nunc per Baptismum, & olim per circuncisionem liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Fráncisci de Maironis in 3. sen. dist. 3. q. 2. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatæ Virginis conceptione præoccupantem peccatum originale) idcirco, quum de duabus opinionibus de conceptione beatæ Virginis est reliquus sermo, an mundata, an præseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligendus est. Quocirca coercendæ sunt prædicatorum linguæ, scriptorumque manus in hac quæstione: & neutram debent damnare partem vt erroneam, vt fidei, vt sacræ scripturæ, aut Ecclesiæ determinationi contrariam sed sobriè scribere & loqui debent, & non plus sapere, quam oportet, iuxta apostolicæ sedis præceptum à Xysto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam, quam probabilis existat.

QVVM igitur neutra pars sit necessariò concedenda oportet videre, an altera an vtraque sit probabilis. Quod .n. pars illa, quæ tenet beatam Virginem esse à peccato originali mundatam, probabilis sit, ex eo patet q tot sancti Doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, q scripserunt, hanc partem non in communi, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquentes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis afferre censui, ita vt eorum non solum nomina & loca, in quibus hæc scripserunt, sed verba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus August. super Psal. 34. dicit, Adam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literam dicit, Corpus Christi quamuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia non sic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati. dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnuxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrysost. super Matthæum dicit, Quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emissenus Eps in secundo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Nobis charissimi, ait: A peccati originalis nexu nullus immunis exurit, nec etiam ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psal. Deus Deus meus respice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione B. Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per

Spiri-

Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia super Missus est, (& hr in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superueniens in Virginem mentem eius ab omni vitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit atq; mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16 dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamē ipsa vnde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernar. in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post cōceptū in vtero iam existens sanctificationē accepisse creditur, quæ excluso peccato sanctā fecerit natiuitatē, nō conceptionē.

Sanctus Erardus Episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O fœlix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquinno in 3 parte. q. 27. artic. 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorū in 3. sent. dist. 3. q. 1. arg. 2. dicit, Dicendū est q; beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est cōmunior, & rationabilior & securior. Cōmunior, quia ferè omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorū authoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorū in sermonū suorū opere terno incipiēte, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone 4. incipiente, Sicut sol oriens mūdo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandū tam mortaliter, quam venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de cōceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed, eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginē conceptam in peccato originali quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde sumpta sumpta sunt inuenire quilibet potest.

¶ Hi sancti atq; doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia authoritates istæ, nō de humano genere, aut Christianis in cōi. sed de beata Virgine in indiuiduo expressè loquūtur, ideo glossa illa, qua Sanctorū authoritates intelligendæ, dicuntur de lege cōmuni, & non de priuilegio singulari, locū hic nullū habere, tū quia glossa huiusmodi de lege cōmuni, aut priuilegio locum habere potest, qn̄ est sermo in cōmuni, seu vniuersali (propter qd̄ non attulit vniuersales propositiones Sanctorū solū Christum à peccato originali excipientiū) sed qn̄ est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, q; intelligatur de lege cōmuni: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege cōmuni) specificetur, vel ex ignorantia, aut maleuolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quæ omnia longe à Sanctis, & eorū authoritatibus allatis esse cōstat. Tum quia ex eo q; sancti doctores beatā Virginem in particulari explicant, subiacere legi cōmuni in conceptione cū peccato originali, & excipiūt ipsam beatā Virginē à communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ea priuilegio sanctificatam in vtero) constat q; sancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia seruātes nullum de præseruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiserunt.

¶ Excludunt quoq; dictæ authoritates glossam aliā, s. de facto, vel ex debito, vel (& in idē redit) quantū est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint q; beata Virgo incurrerit peccatū originale nō de facto, sed de debito: hoc est quia debuit cōtrahere originalē maculam, sed non contraxit de facto, similiter q; quantū est ex se, beata Virgo contraxisset peccatū originale: sed de facto nō contraxit ex causa extrinseca, Deo, s. prętereūte per suā gratiā. Hanc, inquam, glossam excludunt, tū quia ly de debito, & ly quantū est ex se, est conditio secundū qd̄ aut diminuens: qm̄ habens aliquid quantū est ex se, vel de debito non habet illud simpliciter & absolutè, sed si solū ex debito habet, secundū quid habet: & si solū quantū est ex se habet, nō habet illud, sed oppositum illius. Sancti autē & doctores dicunt q; beata Virgo habuit peccatū originale sine vlla cōditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolutè. Tum quia non deerant vocabula sanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab ijs, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, nō explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis uti debeant sancti & doctores ad hoc explicandum. In his nanq; explicatur persona beatæ Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid vltra debuit apponi? Et si ista hic non significant, consequens est, vt dicentes oppositū, s. beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atq; temerariæ sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones authoritatum, locutionumque Latinarum.

¶ Repellunt etiā dictæ authoritates glossam de cōceptione ante infusionē animę, vel in ipso instanti infusionis animę, quasi Sancti & doctores intendāt, q; beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionē ante infusionē aīæ, & nō quo ad conceptionē in infusione animę. Tum qm̄ sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de cōceptione aliorū hominū per cōmixtionē seminum genitorū: constat autē q; sermo semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum qm̄ ante infusionē animę non habet locum peccatū originale: qm̄ sine anima rationali nō inuenitur copula originalis. Tum qm̄ loquuntur de beata Virgine, constat autem q; ante infusionem animæ non erat beata Virgo. Restat ergo, vt sola illa sententia pro glossa Sāctorum & antiquorū doctorū admissione digna sit, s. si Sancti & prisci doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodum verū puto, q; si Christus nūc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret se populis, &c. Stant igitur solitæ allatæ Sanctorum & doctorum authoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilemque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam Virginem ab originali peccato fuisse præseruatam.

ALTERIVS autē partis (scilicet q; beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem: ex authoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia cōcessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes beatā Virginem esse præseruatam sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus. Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

Primū argumentū à Sanctorū, & doctorū dictis.

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos, & nullus est inter istos Sanctus. Sanctę autem Brigidę è regione ponitur sancta Catherina Senis, quæ dixit sibi reuelatū esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suę titulo 7. c. 2. circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catherina: quia canonizata est sicut cæteri sancti: sancta vero Brigida canonizata est tēpore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tū quia in ijs, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quàm cū modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introducit hanc opinionem timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. dist. 3. q. 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato aut sine peccato originali opiniones dicit, Quod autē horum factorum sit, Deus nouit: si authoritati Ecclesiæ, vel authoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere Mariæ.

¶ Quod autē noui sint oēs doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, q; Magister senten. de Sāctorū testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanè dici pōt, & credi oportet iuxta Sanctorum attestationū cōuenientiam, ipsam (scilicet carnē Christi) prius peccato fuisse obnoxiā sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundatā, vt ab omni peccati cōtagione immunis vniretur verbo, Hęc ille. Et S. Bonauentura in 3. sent. dist. 3. q. 1. loquēs de authoritate sanctorū dicit, Nullus autē inuenitur dixisse de ijs, quos vidimus & audiuimus auribus nostris beatā Virginē fuisse ab originali peccato immunē in sui conceptione. Et Adā angelicus in 3. sent. d. 3. dicit, Si credendum est dictis Sanctorū, tenendū est beatam Virginē fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorū inuenitur dixisse contra-

tium

tum. Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis, in 3. di. 3. q. 2. ar. 4. dicit, quod non obstante quod B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tamen Sanctorum possumus dicere quod aliquomodo peccatum originale contraxit. In quibus uerbis ipsemet ostendit, quod dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine. ipse enim labor istorum ad glossandum dicta Sanctorum testatur, quod sancti contraria suæ opinionis sonant. Quamuis uanus sit eorum labor, nisi ad authoritates Sanctorum, quæ in communi de humani generis originali peccato loquuntur, referantur. Illæ namque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur, glossari nequeunt: ut patet ex dictis. Propterea non est mirum, si nullus Sanctus, nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur nisi fortè à falsarijs. Vnde authoritates quorundam Sanctorum (s. Aug. quum de peccatis agitur de Maria propter honorem domini, nolo habere quæstionem. Et Anselmi, decuit, ut mater Domini ea puritate niteret &c. Et S. Thom. in primo sent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferunt (licet scholastica disputatione non sint indignæ) a iudicio tamen ueritatis procul esse debent: quoniam non dictis facilè ueras glossas & expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis ueritas: sed debent afferri authoritates Sanctorum & antiquorum non in genere, sed in specie peccati originalis maculam negantes à beata Virgine. non tempore conceptionis Iesu Christi, sed tempore conceptionis propriæ: ut nos fecimus pro opposita opinione, prætermittendo communia. Constat nihilominus allatos tres Sanctos expressè docuisse beatam Virginem cum peccato originali conceptam: ut patet ex allegatis.

Arg. ab authoritate Basilien. synodi.

DETERMINASSE quoque dicitur Basyliensis synodus in sessione 36. pro hac opinione in hæc uerba, Nos diligenter inspectis authoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam asserentem gloriosam Virginem præueniente & operante diuini numinis gratia, singulari nunquam actualiter subiacuisse originali peccato tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulli que de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Hæc ibi. Anno Domini. 1439. 15 Cal. Octobris.

¶ Sed isthæc determinatio multominus prodest quam prima: quoniam congregatio illa Basil. tunc temporis non erat synodus, nec Concilium, sed erat schismatica. utpote scissa à capite Ecclesiæ Eugenio quarto: ut patet ex ordine sessionum: nam in 34 sessione, 7. Cal. Iulij deposuerunt de facto Eugenium, Et post in sessione 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinauerunt de conceptione. Vnde hinc non nisi synagogæ Satanæ authoritas affertur: postquam liceret etiam ipsa uerba allata contraria dictis Sanctorum, ut in suprà allegatis patet manifestent uniuersalis tamen Ecclesiæ adorans tunc & post continuè usque hodie dictum Eugenium: & Nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. conciliabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basiliensem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanum nuperrimè contra Iulium secundum celebratum conciliabulum: quod uidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniam dicto conciliabulo è regione opponitur uerum ac uenerandum Concilium ex Ferraria in Florentiam translatum Græcorum & Latinorum sub prædicto Eugenio quarto: ubi inter dogmata fidei traduntur hæc uerba firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia, neminem unquam ex uiro fœminaque, conceptum à Diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominum Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato conceptus, natus, & mortuus humani generis peccata delendo, solus sua morte prostrauit, & regni cœlestis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat, reserauit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta sunt, ut appareat, quòd illo tempore, quo res in quæstione erat: uniuersalis Ecclesia solum Christum excepit ab originali peccato: quod non erat dicendum, si beata quoque Virgo excipienda esset.

Arg. ab ecclesiastico cultu

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, quod iam per omnes ferè Ecclesias Latinas festum conceptionis non sanctificationis celebratur: insinuando per hoc, quòd non sanctificata est à peccato originali: sed concepta est sine illo beatissima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multæ Ecclesiæ sunt per orbem diffusæ celebrantes in illo die sanctificationem non conceptionem. Et in hoc Ecclesia unumquemque in suo sensu abundare permittit. Secundò, quia constat quod quibuscunque catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in utero matris: siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualem incursum ut opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, ut altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beatæ Virginis: & quòd fuit in utero & quòd est ratio celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariam sanctificas. Licet differant in effectu sanctificationis an scilicet præseruauerit, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis, ut nomen consonaret rei.

Arg. ab indulgentiis.

INDVLGENTIA uerò concessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorem beatæ Virginis ob gratiam propriæ sanctificationis in utero fertur, relinquendo ambiguum an præseruans à macula, an mundans fuerit gratia illa ut dictum est.

Arg. à sequentibus.

¶ Quod autem iam communius facta sit hodie ista opinio (ita ut omnes ferè catholici Latinæ Ecclesiæ arbitrentur obsequium se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionem probabilem, quia probabile est quod multis uidetur. Sed probabilitas hæc uulgarem authoritatem non excedit: & eisdem contraponitur, quòd probabile in ueritate est, quod uidetur sapientibus: qui ut patet ex supradictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in ueritate constituit.

Arg. à scand. lo.

¶ Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarum aurium offensiua à multis etiam uniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniam uniuersitates contra tot Sanctorum & communem priscorum doctrinam in his, quæ sunt fidei, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc non actiuum, sed passiuum insipientium est potius quam piarum aurium, imò Pharisæorum conuinceretur esse, declarata eis ueritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

Arg. ab aurium pietate.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pium ualde est credere quod beatæ Virgini quicquid gratiæ conferri potuit sub Christo tamen, totum collatum est: quoniam illi dixit Angelus, quod erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quidem innititur, sed non secundum scientiam: propter quod à fide ad deuia multa abduceret iuxta hanc siquidem uocatam pietatis regulam liceret etiam credere, quod beata Virgo fuit concepta de spiritu sancto, & tamen sub Christo: quia propterea non esset Deus & homo. Possemus quoque dicere, quòd beata Virgo erat in hac uita simul uiatrix & comprehendens: & tamen sub Christo, quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus et adhuc dicere, quòd ipsa fuit Deus & homo: & tamen sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus uniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo namque unigenito Dei credimus, quòd non ad mensuram datus est spiritus: beatæ autem Virgini, & reliquis sanctis secundum mensuram donationis Christi plus & minus, prout uoluit, datum credimus. Si tamen restringatur ad actualem munditiam à peccati macula dicta propositio, & dicatur quod pium est credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatum est, fateor, quòd pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum authoritates obstarent. Quod Scotus innuit: sed minus docti non timent: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes, de facili enunciant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, uel etiam figmenta sapientibus ingerere uidentur. Hæ siquidem cum uocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro muliereulis non pro sacra sunt synodo: unde nec censeo dignæ de quibus uerba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facilè est colligere quod neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo uertitur in dubium, est necessario credenda. & quòd altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera uerò (scilicet dicens, beatam uirginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos uel assuetos, aut uere Theologiæ sanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

¶ Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quam scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars eradens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatam in sinu Sanctorum & sacrorum doctorum priscorum quiescens, nihilque sibi timens à sacrosancta synodo (quandoque quidem à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines contrariè in fide sententiæ prodire nequeunt) quia potius spectat, si decernendum aliquid est, (ipsam tanquam probabiliorem, & sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam: exemplo Viennen. synodi sub Clemente quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorum & doctorum consonam. Pars uerò reliqua credens, beatam Virginem à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fautoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur. P. S. ut inter quindecim sanctos (Augustinum Ambrosium aliosque quorum expressa sunt nomina), nec non innumeros Doctores antiquos ex una, & paucissimos in causa hac Scotum, Franciscum ex Maironis, Petrum Aureoli (cuius tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscuum uulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Lateranensi synodo religionis Christianæ uel ueritatem firmiter amplectandi

tradito.

vitam æternā, Tum super distinctionem carnis cōtra spiritū à Dño inductā. Firmatur quoq; hæc glossa quia applicata ad propositū conuenire quadrare. Tum quia de carne Christi, quæ descripta est dans vitā æternā manducata, modo aperitur, q sine spiritu nihil prodest ad vitā æternā. Et certè sic est, q caro Christi quantumcunq; crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorū Dei. Tū quia Iudæis quærentibus, Quō potest hic nobis dare carnē suam ad manducandū, directè respondetur, q nō de sola carne fuit sermo, quum dictū est, caro mea verè est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filii hominis, &c. quia caro sola nō prodest quicquam ad vitam æternam: sed dà carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui viuificat: vt sic intelligere possent, q eius caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ eris quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus est, q caro non est nomen substātiale, sed carnalis officii hoc in loco, & significat cibū carnalē. Ita q sensus est, Cibus carnalis nō prodest quicquā. Et sic sensus ex eodem procedit fonte: qa. s. de carne absolutè, nō de carne sua specialiter dicit, Caro nō prodest quicquā, & caro distinguitur cōtra spiritū: & vbi de mādūcatione est sermo, & dicitur, spiritus est q viuificat, caro non prodest quicquā: sensus est, qd carnalis cibus non prodest quicquā, spiritualis autē cibus est qui viuificat. Et hoc directè respōdet quæstioni Iudæorū, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quō potest hic nobis dare carnem suam ad manducandū? Præsupponebant carnem, & quærebant modum. respondet Dñs q modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, nō prodest quicquam ad vitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶ Quòd enim in scriptura sacra caro sumatur qnq; nō pro substantia carnis, sed pro officiis carnalibus, patet in Apostolo primæ ad Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere nō possunt. Cōstat. n. q nō excluditur à regno Dei substātia carnis & sanguinis (Quia resurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habentes) sed carnalia officia. Quòd autē in hoc loco caro non sumatur pro substantia carnis, ex ipsomet euāgelico cōtextu patet. Nam ibidem Dñs dixit de substantia carnis suæ, Qui manducat meā carnē, & bibit meū sanguinē, habet vitā æternā. Hinc enim clare patet, q substātia carnis eius spiritualiter manducata prodest multū, & viuificat: vt pote dans vitam æternā. Non ergo de ipsa substantia carnis dictū est, Caro non prodest quicquā. Quòd autē de carnali officio ad literā sit intelligendū, patet tū ex eo, q Iudæis carnaliter quærentibus, quō potest hic nobis dare carnē suā ad manducandū, directè respondetur, q caro, id est carnalibus nō prodest quicquā, sed spiritualis cibus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere non possent q quum dictū est, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & Caro mea verè est cibus, &c. nō de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemū alloquens Dñs de generatione spirituali, postquā dixerat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendā generationē carnalē. Quod natum est ex carne caro est: & q natum est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus, Quō potest hic nobis dare carnē suā ad manducandum? dixit, spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquā: significans q cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si vnico verbo vtrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, q licet verū sit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamē est, quòd loquatur de carne comesta: sed loquit de carne ut cibo carnali. Falsum quoque est, q hæc uerba excludantur ab eucharistia uera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis verbis uis conuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, prosit ad vitam æternam. si prodest, ergo uera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, q Dominus dicit, Caro non prosit quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata prosit. si non prodest, quia caro nō prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam. Hæc de secundo.

CAPVT III.

Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

TERTIVM caput est, q Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarij, de consecratione, distinct. 2. cap. Ego Berengarius.

CIRCA hoc caput constat falsissimum esse, q Theologi dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter & non percipiendo (siue sensu, siue intellectu) sed credendo dicunt corpus Christi sumi in Eucharistia: sacramentales autē species corporaliter & perceptibiliter sumunt.

Verba autem confessionis Berengarij ex ratione dictā sunt interpretanda sunt. Quia. n. Berengarius errorem, quem isti suscitare conantur, secutus est (s. q in sacro Caro Christi erat sicut in signo tm, & Ecclesia catholica fatetur carnem Christi nō solum significari, sed contineri in hoc sacro) ideo Patres in cōcilio decreuerunt in detestationem talis erroris, q confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotum, tractari, & dentibus conteri: ut intelligerent Christiani per hæc uerba, q fideles sumendo Eucharistiam, sumunt non solum sacramentū (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumūt ēt speciem continentē carnem Christi, quod hæretici isti negāt, & impugnant. Et non intelligebāt Patres, nec uolebant intelligi, q caro Christi in seipsa sentitur, tangitur, cōteritur dentibus, hoc. n. nec somniant Christi fideles. Tota itaq; differentia in hoc cōsistit, q qui prius cōfitebatur Christū māducari in signo tm, coactus est à fide catholica cōfiteri carnem Christi māducari nō solū in signo, sed in continente sacro Eucharistiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum, sed vere existimant Theologi Fidem venire ex hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

QVARTVM caput est, quasi Theologi errēt in duobus. Primo q putant fidem ex hominis uenire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut [illegible].

CIRCA hoc caput scis erudite lector, falsum esse, q Theologi dicant primum. quia cum Paulo Apostolo ad Ephe. 2. fatentur fidem donum Dei esse, q quia non confertur inuito: sed nolenti, sed disposito ad illud uoluntaria electione Christianitatis, ideo dispositiuè uerificat fidem pendere ex hominis electione.

¶ Secundum autē dictū nosti posse benè & malè intelligi. Nam si intelligeretur fidē extendi ad res sensatas tanquā ad res creditas, falsum esset: constat. n. q quæ creduntur, non sentiunt. Sed in hoc sensu nō dicūt Theologi fidē extēdi ad sensibilia, nā fatentur cū Paulo ad Heb. c. 11. q fides est corū quę nō apparēt. Si autē intelligitur, q fides extēditur ad res sensibiles tanquā ad extrema rerū creditarū, optime dr, & pessimè reprehēditur, nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerū sensibilium cū rebus insensibilibus: unde per hoc quū oporteat credere coniunctionē rei sensibilis cū re insensibili, necesse est tunc fidē extendi ad sensibilē tanquā ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis: Fide credimus, q Verbū caro factū est, & consistit mysterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnē. Itaq; si uideremus Christum hic præsentē, non crederemus carnē, quam uideremus, sed crederemus coniunctionē diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnē uisam, non quatenus uidetur, sed quatenus est extremū inuisibilis coniunctionis cū Deitate. Vnde habes clarè, q qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autē est in proposito: q species non credimus, sed uidemus species sacri Eucharistiæ, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita q coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & uidetur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc, in Eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

QVINTVM Caput est, q simul stare nō possunt hæc duo, in sacramēto Eucharistię esse uerū Christi corpus, & spiritualiter māducari, quia spiritus & corpus adeò à se distant, ut neutrum possit alterum esse: & dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritum esse corpus, & econuerso.

CIRCA Hoc caput, quā ridiculū est argumentū, manifestè uidere potes, prudēs lector, q digredimur à re ad modū rei. Nullus ita insanit, ut dicat spiritū esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modū essendi spiritualē in hoc sacramēto: quia est quidem in sacramēto uerū corpus, sed nō per modū corporis in sacramento existit, per modū, quidē corporis existit in cœlo, in sacramēto autē non existit per modū corporis: nō enim existit occupando locum: spirituali modo incōprehensibili ab intellectu humano: sicut etiam incomprehensus est modus unius uerbi Dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incomprehensus est modus, quo unus Deus est trinus in personis. Credimus enim hæc omnia, quamuis nō cognoscamus illa. Et similiter manducatur uerū Christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictū, q manducatio corporalis non

masticat Christi corpus, quamuis conterat sacramentales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SEXTVM caput est, quod Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistiæ, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tam ea quæ sunt Trinitatis, quàm ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistiæ. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo Catholicè sint exponenda verba in ipsa forma Eucharistiæ.

SEPTIMVM caput est, quod in verbis consecrationis, Hoc est corpus meū: verbū, est, nō est intelligendum secundū propriā significationē: sed vsurpatur extra propriā significationē, ita vt sumatur Est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meū, Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum quod in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matth. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis consecrationis Est, pro, Significat, quia oporteret alterū duorū dicere: aut quod Christus falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquam, quod est impium: aut quod est, sumitur pro Significat. Et patet sequela: quia si Est sumitur propriè, esset in hoc sacramento vera Christi caro vtilis ad vitam æternam, & sic falsum dixisset Christus, caro non prodest quicquā. Tertiò assignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidē pertinet. Quartò assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat, quadrat enim quod Dominus dixit Hoc facite in mei commemorationem. Quadrat quod Paulus dixit, Quotiescunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, Quadrat & quod in primitiua Ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notāda sūt. Quod igitur imprimis dr, in Scriptura sacra vsurpari quādoq; est, pro, significat, verū dicitur: sed in hoc erratur, quod non discernitur diuersus loquēdi modus Scripturæ: siquidē quādoq; loquitur metaphoricè, & quādoq; propriè. Et quum sermones sunt metaphorici, tunc Est æquiualet ad significat: puta: Petra autem erat Christus, Ego sum vitis vera, Ego sum ostium, & similia. In his enim sermonibus similitudinarijs cogit ad intelligendū esse, Est, erat, sum, fui, non secundum proprietatem, sed secundum similitudinē. Et in hoc genere cōstat contineri oēs textus scripturæ, quos iste allegatur patet intuenti. Quū autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatem Scriptura loquitur nunquam Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriā significationē, sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autē constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinarie, sed de verò & proprio corpore suo, dicēdo, Hoc est corpus meum: ut etiam ipsi aduersarii cōfitentur. Erratur ergo usurpando hic est, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolis Est usurpatur, pro significat.

¶ Quū autē secundū offertur rō, quia caro nō prodest quicquā, ampliore instructione nō eget. Monstratū siquidē est in secundo cap. quod per illa uerba. Caro non prodest quicquā. Dñs nihil aliud significat, nisi quod caro sola, seu carnalis cibus, non prodest quicquam ad uitam æternam. Cum qua ueritate optimè quadrat hæc etiā ueritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶ Quum uero tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, quod quicquid est corpus, nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatē ingeri. Plenum est symbolum fidei, quod credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, quod ascendit in cœlum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corporea sunt, Quomodo ergo dicitur, quod ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶ Quum dein ū quarto afferitur, quod omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte uenenū. Verū siquidē est, quod sacrū hoc est memoria recordanceque mortis Chr. Itamò quod plus est, quod est signū corporis Christi Scis enim plenas huceis Theologos in quatuor lent. sonare, quod species sacramentalis est signū geminæ rei. s. corporis Christi naturalis, ut rei contentæ & significatæ, & corporis Christi mystici, ut rei non contentæ, sed significatæ. Hæc n. omnia uera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memoriæ & huiusmodi, infert negationē carnis Christi contentæ. Quasi non stent simul, quod in sacramento hoc sint ambò, signū. s. & signatū: quæ tñ constat uerissimè stare simul: sed iste homo ex ueritate non integra excludit aliam ueritatē. Et per hoc patet, quod conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annūtiatio mortis Christi, & id genus reliqua, uera sunt, affirmat quod uerum est: sed non negant alteram ueritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶ Vbi etiam libet intueri, quod conuentus Corinthiorū ad cœnam Dñi, ab Apostolo Paulo mōstratus, quod non erat cōuentus ad gratiarum actionē tm̄, ad panē significatiuū tm̄, sed ad uerū corpus Christi sacramentaliter sumendum: alioquin non dixisset, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Nō diiudicās corpus dñi, si ad signum tm̄ corporis Dñi conueniret sumendum, non esset reus corporis & sanguinis Dñi indignè sumens: quia constat non est reum corporis & sanguinis Dñi qui indignè panem in Ecclesia sumit, qui panē benedictū (ut in multis Ecclesiis fit) comedit, qui diuinis interest officiis, ut Christianus. Et tñ ad hæc oīa conuenientes in Ecclesia, profitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticū: utpote Christianos: sicut apud illos hæreticos cōuenientes ad cœnā Dñi, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illū conuentum, docemur conuentū ad cœnā Dñi plus importare, quā ad panē significatiuū: dum instruimur, quod reus erit corporis & sanguinis Dñi, qui indignè sumit. Quæratur ab istis, quibus uerbis debuisset uti Apostolus ad significandū uerū Christi corpus, si hæc nō sufficiūt: quibus uerbis Christus uti debuit, si illa nō sufficiunt, Hoc est corpus meū? Cōfundedemū istos quærēdo ab eis, Si hæc Christi & Pauli uerba non sat sunt ad docendū uerū Christi corpus esse in sacro Eucharistiæ, dicite, quæso uos, quibus uerbis utendū erat, ut exprimeretur uerū Christi corpus esse in hoc sacro? Si hæc Christi uerba (Hoc est corpus meum) propriè, imò propriissimè significantia substantia demonstrata sub accidētibus panis esse corpus Christi, nō sufficiūt, si locutio secundum proprietatem sermonis nō sufficit, nullus sermo sufficiet. Si metaphoricus fuisset sermo, uarius esset sensus: si circūlocutiōe usus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur ueritatis explicatio: oīs enim sermo alius à pprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus uerbis Paulus manducationē sacramentalem ueri Christi corporis debebat explicare sic dicendo, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Dñi, explicando, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clarè significant, ut clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis Erubescant ergo.

Aptissimum fuit hoc exemplum.

CIRCA clarā intelligentiā uerborū consecrationis, Hoc est corpus meū, recolito primò, quod uerba hæc sortiūtur ueritatē suā in fine plationis, & non ante. Et hoc nō est pprium huic locutioni, sed est cōmune ei & oībus locutionibus enūtiatiuis. Et ratio est, quia ueritas locutionis enūciatiuæ comitatur significationē eius: cōstat. n. quod non prius locutio enūtiatiua est uera, quā significet: ac per hoc antequā habeat cōpletā significationē, nec est uera, nec falsa. Constat quoq;, quod usq; ad finē prolationis nō cōpletur significatio orōnis: & consequenter nō est uera nec falsa ante finē prolationis. Et hinc est, quod si sacerdos nō finiret uerba hæc non conficeretur sacramentū. Recolito secundo quod uerba hæc non solū significāt uerū, sed etiā efficiunt ueritatē, quā significant. Significant. n. hoc esse corpus Christi (quod est uerissimū prolatis his uerbis in persona Christi: in cuius persona constat sacerdotē affirmare, hoc est corpus meum) efficiuntq; hoc esse corpus Christi. Et significatione quidem uerba ipsa sonant; efficientiā autē exercere fides Christiana confitetur: credimus enim uerba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequenter uerificari in fine prolationis horum uerborum duo simul. s. esse & fieri, id est hoc fieri & esse corpus Christi: Nam significationi uere respondet esse, id est hoc esse corpus Christi, uel autē efficaciæ respondet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita quod simul & semel in eodem instanti uerificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodē instanti fieri, & esse, habes in propriis canonē philosophicū de efficientiis instantaneis quibus idem simul in eodem instanti fit & est tale: ut patet de aere, qui instantanea illuminatione simul in uno instanti & fit, & est diaphanus actu.

HIS pmissis patet primò, quod in istis uerbis, Hoc est corpus meū, pronomē Hoc, neq; demōstrat panem, neq; demōstrat corpus Christi: quia demōstrationi panis repugnat ueritas essendi: nam sensus esse, hoc, id est, iste panis, est corpus meum: quod cōstat esse

falsi

falsissimum: nam nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quia nunquam panis est corpus Christi. Quamuis enim sacramento confecto, & ipso durante, uerũ sit quod id quod fuit panis est corpus Christi, nunquã tñ uerum est quod panis est corpus Christi. Demõstrationi aũt corporis Christi repugnat uerũ fieri, seu ueritas efficiẽtia: quia corpus Christi non fit corpus Christi. Si enim pronomen hoc demonstraret corpus Christi esset sensus, Hoc, id est corpus meũ est corpus meũ: quod cõstat non fieri per hæc uerba, sed esse uerissimè ante ista uerba prolata. Veritati ergo significationi uerborũ repugnat, quod pronomẽ, Hoc demõstret panem: quia panis nunquam est corpus Christi. Et uere efficientię eorũdẽ uerborũ repugnat, quod pronomen, hoc demonstret corpus Christi: quia corpus Christi nõ fit corpus Christi, nõ cõuertitur in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc demonstrari id quod congruit utrique, scilicet & esse & fieri: ut illud demõstratũ simul & semel fiat & sit corpus Christi. Quod (ut prisci Patres docuerunt) est indiuiduum substãtiæ absque determinatione naturæ tã panis quã corporis Christi. Nec hoc uolũtariè asserunt: sed quia pronomen, hoc, est demõstratiuum subæ, proculdubio singularis, iõ affirmãt demõstrari substãtiã indiuiduã. Et quia nõ plus exigit uis pronominis (quã ẽt apud grãmaticos significet subam sine qualitate: id est, sine determinatione naturæ) & huiusmodi demõstratio quadrat tã respectu fieri, quam respectu esse: ideo concludũt quod pronomẽ, hoc, in his uerbis demõstrat subam, quæ sub illis est accidentibus, non explicando naturã panis aut corporis Christi, Quadrare ãt hanc demonstrationem tam ad fieri quã ad esse clarissime patet. nã per hæc uerba in fine prolationis substantia cõtenta sub his accidẽtibus fit corpus Christi: & rursus uerissimũ est in fine prolationis, quod substãtia cõtenta sub his accidẽtib⁹ est corpus Christi. Vbi manifestè uidere potes iuxta hunc sensũ uerificari & uerã significationẽ uerborũ, & eorundem uerã efficientiam: quia per hæc uerba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

¶ Ampliatio & magnificatio hæc, eo quod nulla in hoc sensu interuenit extorsio, nulla improprietas, nulla mẽdicitas, sed sistitur intra ꝓprietatẽ uerborũ & fidei Xp̃ianæ cõfessionẽ. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed uerum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistia.

OCTAVVM caput est quod falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorem facilè deprehendes si uim rationis inspicias. Ex hoc enim, quod sola mors Christi nostra deleret peccata, non sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delet pctã. Sicut nãque ex hoc, quod solus artifex facit sphæram, non excluduntur instrumenta artificis, quibus sphæra operatur: ita ex hoc quod sola mors Christi delet nostra peccata nõ excluduntur sacramenta Ecclesiæ, quæ sunt instrumenta, quibus mors Christi Applicatur ad nos, alioquin delere oporteret ex symbolo, Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Si enim ex hoc, quod sola mors Christi delet nostra pctã excluderentur sacramenta, Baptismus quoque excluditur à deletione peccatorum. Et sicut secundum ueritatem nõ excluditur Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur à deletione peccatorum. Nihil ergo ualet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum a Christo, uel ab Apostolis.

NONVM caput est, Falsa est fides tenẽs, quod Eucharistia sit sacrificium. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in eternũ: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebr. 10. Vna enim sanctificatione consumauit in æternum sanctificatos. Et cap. 6. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta æterna redemptione inuẽta. Tum quia falsum est Christum offerri in Eucharistia, nam Christus nõ offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Heb. 9. dicentis, neque ut sępè offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autẽ Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tũ quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA hoc caput, aduerte errari in hoc, quod existimatur sacrificium altaris esse diuersum sacrificium a sacrificio quod obtulit Christus in cruce: quum tamẽ in ueritate sit illudmet: sicut est illudmet corpus Christi, & illemet sanguis Xp̃i, in altari, & in cruce, & in cælo modo. Differentia autem est in modo offerẽdi: quia tunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nũc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc, Quod dico: quia si ad species sacramentales referatur, oblatio corporalis & sensibilis manifesta est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit, quod insufficiẽs fuerit sacrificiũ Christi, sed ut in sacris mysteriis Christus eiusque sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatũ. Hoc facite in meã commemoratiõẽ. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocum afferri, quoniã Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quã fatemur esse unam & sufficientissimã in æternum, quum antẽ de Eucharistiæ sacrificio est sermo ad spiritualem oblationem Christi transitur. Et tu bene nota, quod non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶ Ex hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentã in hoc sacrificio, corpus, s. & sanguinẽ Christi: nã si ad mortẽ Christi sacrificiũ altaris referatur, signũ tantũ, & non res inuenitur: nam neque mors Christi, neque status mortis Christi est secundum se: sed Christus uiuit, & regnat in cœlo, & consequenter in sacrificio hoc non cõtinetur, sed significatur mors Christi. Intellige sanè iterũ duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & cõtinetur: mors uerò eius significatur quidem, sed nõ continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificiũ offertur, verificare, quod Christus moritur, sicut oportet uerificare, quod Christus in eo cõtinetur, in eo offertur, in eo tanquã res existens contenta, & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio nõ solũ quia verba consecrationis illã explicant, (dicendo, Qui pro uobis, & pro multis effundetur,) sed etiã quia sanguis seorsum à corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

¶ Quum autem obijcitur, sacrificiũ altaris nõ esse institutum à Christo neque ab Apostolis, aduerte, quod ex verbis Pauli Apostoli in epist. ad Corinth. 1. colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in usu nõ solum, vt sacramentum, sed ut sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego. n. accepi à Domino, quod & tradidi uobis, quoniã dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primam Epistolã, quod accepit à Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterum est, quod multa Apostoli tradiderunt Ecclesiis seruãda, quæ tradita fuisse ab Apostolis nõ est scriptũ in sacræ Scripturæ libris. Ecce uides hic quod nisi subsecuta fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, quod accepit à Domino de Eucharistia, & tamẽ in rei ueritate ipse tradiderat Corinthiis, ante Epistolam doctrinam Eucharistiæ, quam acceperat à Domino: ut ipse testatur. Alterũ est, quod id quod acceperat à Domino, tradideras Corinthiis, de Eucharistia, est illud cuius in ꝓcedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in Ecclesia Corinthiorum usitati dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? & panis, quẽ frangimus, nõne participatio corporis Domini est? quia unus panis, & unũ corpus multi sumus: omnes qui de uno pane & uno calice participamus. uidete Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo, dico quòd idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid: sed quod quæ immolant Gẽtes demoniis immolãt, & nõ Deo nolo autem uos socios fieri dęmoniorum, nõ potestis calicem Domini bibere, & calicẽ dæmoniorũ, non potestis mensę Domini participes esse, & mensę dæmoniorũ. In quibus uerbis, in quo textu & cõtextu clarissimè patet, quòd Apostolus supponit ritũ Ecclesiæ, qui tunc & non seruatur: scilicet quod sumentes Eucharistiam, sumũt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quòd sumunt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios ut fugiant culturam idolorum, afferens ex ueteris ritu legis, quòd edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentiles dęmoniis immolantes, mensæ dæmoniorum sunt participes, &c. habes ergo ex hoc singulari textu, quod calix, & panis Dñi tempore Apostolorũ in sacrificij usu erant: nisi quis adeò desipiat, ut impertinenter hæc omnia ab Apostolo tam accuratè allata putet. Et hic textus iunctus ei, quod dixit Apostolus, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi uobis, sufficit ad testimonium prohibẽdũ quod Christus instituit non solùm hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & quod Apostoli docti à Christo tradiderunt Ecclesię hoc sacrificium.

¶ Si extra sacram scripturam aliis scriptoribus credendum est, inuenimus Iac. fratrem Dñi Missæ celebrationem addidisse, ut sexta synodus refert de consec. d. 1. c. Iacobus. Iouem tpe Telesphori Papæ (qui VIII. computatur Papa à B. Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini: ut patet de consec. d. 1. c. nocte. Nota hic non institutionem, sed testimonium sextæ synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Missam: erga non Romanus Pontif. non Latina Ecclesia, seu Græca, sed Orientalis tempore Agathonis Papæ, & constantini Iunioris Imp. Constantinopoli congregata cẽtum quinquaginta Patrum, testatur Missam à Iacobo Apost. ordinatam: si unius historici scriptoris

testimonio credimus, certè indubia debetur fides centũ quinquaginta Patrum testimonio. Taceo ꝙ etiam ut dictum est tẽpore Telesphori Papę qui octauus à B. Petro Papa recensetur (quando Ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrum) inuenitur sacrificium missę in nocte natalis Dñi offerendum: ut patet de consec. d. 1. c. nocte. Et si gestis martyrum authenticis apud Ecclesiam fides ab illis datur, habes ante Constantini tempora (quum Ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificium Eucharistiæ uiguisse: ut patet ex uerbis Laurẽtij ad Xystum. Quo sacerdos sancte sine diacono properas? tu nunquam sine ministro sacrificiũ offerre consueueras. Ecce quod Xystus sacrificium offerre consueuerat, proculdubio Eucharistię, Vnde de se diacono subdit: Experire utrũ idoneum ministrum elegeris: cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.

¶Aduerte hic demum quòd etiã si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio non unius partis mundi, sed uniuersalis Ecclesię toto orbe diffusæ sufficiens testimoniũ præberet, sacrificium hoc institutum esse à Christo, & traditum ab Apostolis, ut patet ex eo, quòd authoritas Ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex authoritate siquidem Ecclesiæ habemus omnes libros sacræ Scripturæ: nã Euangelium Ioannis nescirem magis, quã Bartholomei nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret: & sic de alijs. Si sacrificium hoc Latina tantum Ecclesia haberet, aut de nouo in Ecclesia Dei esset introductum, esset fortè locus suspitioni, quòd adinuentio fuit Romana: sed ubi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerunt sine initio alicuius medij temporis: etiam si Scripturæ testimonium deesset, sufficere deberet: quantò ergo magis, cum tot scriptis testimonijs. Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idolatria, adorare sanctum Eucharistia sacramentũ.

DEcimum caput est, ꝙ idolatria est adorare Eucharistię sacramentum, Tum quia pura Christi humanitas nõ est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo uidit unquam, adorandus est, adorantes autem Eucharistiam, adorant quod uident. Tum quia non legitur Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facilè patet error primæ rationis: quia in sacramento hoc non adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus uerus Deus, & uerã habens carnem assumptã. Et per hoc idem patet error secundę rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & uini, quæ uidemus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id uerò quod tertio affertur: quia non legit᷑ Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna, duo dicito. Primũ ꝙ nõ legitur eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirum si non legitur, adorasse sacramentum ipsius Christi? Si propterea ꝙ nõ legitur, Apostolos Christum adorasse in cœna argumentum ualet, ergo nec à nobis Christus est adorandus. Deinde dicito, non ualere argumentũ uniuersaliter: nõ legit᷑ hoc factũ ab Apostolis, ergo non est faciẽdũ. Nusquam enim in sacra Scriptura legim᷒, eos condidisse symbolum fidei, & tamen fecerunt illud: nusquã enim legitur in sacra scriptura approbasse eos Euãgelium Lucę & Marci, & tamen ab illis credimus approbatũ. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus unquam Doctorum ac sanctorum uerbis suis fouet Christi corpus esse in Eucharistia sacramento ut in signo.

VNdecimum caput est, quòd Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariusq; fouent, quòd in Eucharistia corpus Christi est, ut in signo, &c.

CIRCA hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoque ex supradictis comprobãtur inutilia ad errorem istius) aduerte, quòd autores isti ubi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, uera dicunt: non tamen propterea negant eum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratam, & contentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentalium appellauerunt, & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua: non tamẽ propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quòd sapienter sacri doctores frequenter sacramentorum postponunt uirtutibus: quia uirtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta uerò communia sunt bonis, & malis. Hæc de undecimo.

CAPVT XII.

Quòd non dua, sed una tantum sit salutis uia his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.

DVodecimum caput est, quòd si fides esset de Eucharistia, essent duæ uiæ salutis: una fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, ridiculum esse. Non enim duæ sunt artes in aurifice, altera operãdi aurea, altera utendi instrumentis ad faciendum aurea opera. Nõ sunt duę fides: altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suam uirtutem saluiferam applicat. Sacramenta siquidem Ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta. Et qui fidem sacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non põt introire in regnũ Dei. Hęc de XII. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS DE MISSÆ celebratione, in duas quæstiones diuisus.

QVÆSTIO I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ in calice vel extra remanentes.

QVÆRITVR utrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistię, in calice, uel extra remanẽtes. Et uidetur quod non. Primò, quia uerè non est ieiunus ieiunio naturę: quoniam sumpta ablutio uinum uel aqua est, quorum utrũque soluit ieiunium naturæ.

¶Secũdò, quia si hoc liceret, cum ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relictæ, sicut in tota hostia, pari ratione posset unã aliã hostiã cõsecratã sumere: quod cõstat esse illicitũ. Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare ꝙ non esse licitum, patet ex ritu Ecclesiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertiò. Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias Eucharistie, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, ut patet: ergo. &c.

IN Hac dubitatione scito primò diuersas eẽ opiniones. Quidam enim (de quorum numero est Scotus, in 4. sent. d. 8.) putãt non licere post sumptã ablutionem reliquias Eucharistiæ sumere propter primam rationem: quidam autem sentiũt oppositũ. ¶Et quĩ hęc opinio rationabilior atq; Ecclesiæ ritui conformior est, ideo declarãda firmãdaq; est. Scito ergo, ꝙ unũ (ut patet 5. Met.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propositũ spectat dicitur dupliciter. s. simplicitate & perfectione. Quod nõ solũ est uerũ in rebus, sed in actibus: uñ non solũ aliqua res est una simplicitate (ut albedo) & al qua perfectione (ut calceus constans ex omnibus ad ipsum requisitis) sed aliqua operatio est una simplicitate, ut uisio: & aliqua perfectione, ut prãdere cõstãs ex multis operationibus requisitis ad prãdiũ: ut sumere panẽ, carnẽ uinũ, &c. Qui igit᷑ examinãt actus sacerdotis sacrificiũ offerẽtis & sumẽtis, secundũ naturã actuũ simpliciũ, coguntur cõsequẽter dicere ꝙ sũpta ablutione nõ pñt sacerdotes sumere reliquias. Qui autẽ actus sacerdotis secundũ naturã actuũ perfectorũ cõstantium ex pluribus ad sui pfectionẽ discutiũt, dicunt ꝙ sicut oblatio corporis & sanguinis est unũ perfectũ sacrificiũ, & sumptio eorundem sub speciebus panis & uini est una perfecta refectio constãs ex cibo & potu ita tota sumptio Eucharistiæ, reliquiarum, & ablutionis est unus cõsũmatus actus: ac per hoc reliquię tunc sumptæ ad eundem numero actum perfectum spectant, non ut necessariò requisitę ad integritatem illius, sed ut partes materiæ.

¶Quòd autẽ actus sumptionis Eucharistiæ, & actus ablutionis, cõputari debeãt, nõ tãquã diuersi simplices actus, sed pro unico actu ritus Ecclesiæ cogit omnes confiteri, ex hoc, ꝙ non saluari rectè aliter possunt difficultates accidentes in hmõi sumptionibus, & sic optimè saluãtur. In primis nõ potest aliter saluari, quomodo reliquię Eucharistiæ adhærẽtes palato, uel dẽtibus possint licitè post ablutionẽ deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi uel potus, quo ad ieiuniũ naturæ, & quo ad ueram comestionẽ & potationẽ, nõ est absq; deglutione. Cũ igitur in casu hoc non sit ieiunus, quõ hoc saluabit, nisi dicẽdo ꝙ totũ pro unico actu computatur? Nec officit intẽto, si quis dicat, ꝙ non est simile de reliquijs in calice, patena, & in ore: quia istæ sunt semel sumptę, illæ nõ. Nã satis est in proposito, ꝙ oportet acceptari ab omnibus hoc, ꝙ actus isti non iudicentur ut diuersi secũdũ, sed cõputant᷑ pro unico, adhuc enim Eucharistiã etiã totã remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licitè sumitur absq; dispẽsatione ieiunij non alia ratione, nisi quia totum pro unico actu cõputatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur nõ posset ille ieiun᷒ Eucharistiam uerè sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore solũ, non est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est cõmestio, neq; potatio. Nõ potest quoque deinde aliter saluari quõ in parasceue, quãdo hostiæ pars in uino posita remaneret in calice, sumpto uino, sumi à ieiuno rectè potest, nisi totũ pro unico actu cõputãdo: secundũ enim simplices actus iã nõ ieiunus sumeret. Non põt quoq; saluari, quõ distinctis haustibus sumpta etiã prima ablutione, licitè sumitur à non ieiuno (quod tñ oportet) nisi totũ pro unico actu cõputãdo. Quod aũt oporteat primam ablutionẽ, si statim sumit᷑, sumi à non ieiuno, ex eo patet, quòd statim adhuc est ibi uerus sanguis Christi. Cũ enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptũ sanguinẽ: & illud

non

non sint sine subiecto si vinū fuisset, proculdubio retinet adhuc vini speciem:& cùm nō tā cito corrumpatur, restat vt in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui nō nisi à ieiuno sumēdus est, sicut nec pars hostiæ mixta vino,&c. Non potest quoque aliter reddi ratio, quare liceat ablutionem sanguini mixtā statim duobus haustibus sumere,& particulam hostiæ post primū haustū in calice remanentem oporteat relinquere: quare.n. magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, q̃ hostiæ post primū ablutionis haustū sumere? Non potest aliter saluari differentia in præfatis casibus inter hominē sumpta ablutione,& hominē, qui prius tantundē bibisset. Et tñ qui bibisset, ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumendas etiā reliquias: hic autem, qui ablutionē sumpsit, in omnibus prædictis casibus absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, quàm ex hoc, ꝙ ablutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd verò reliquiæ Eucharistiæ vt partes materiæ se habeāt, ex ritu Ecclesiç,& ratione apparet. Ex ritu quidē: quia non dicitur bis cōicare, qui post sumptā hostiā sacrā particulas reliquas sumit, etiā si credens se nihil amplius accepturum, adorasset antē ablutionem: vt in religione fit. Et tñ si aliam hostiā sumeret, quantumcunq; ieiunus, iterū cōmunicaret, nisi fortè vt reliquias cōmunionis susciperet: quod confirmaret intentū: quia scilicet ratio reliquiarū haberetur. Ex ratione autem: quia sicut in alijs rebus duplices assignantur partes, scilicet speciei & materiæ, ita in Eucharistia vt partes speciei sunt species sacramentales panis & vini: hæc enim in diffinitione cadunt: vt partes verò materiæ sunt particulæ specierū panis & vini, quç etsi in diffinitione non ponerentur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tñ materiæ spectant. Vnde quāuis Eucharistiæ sacrificium sumpta hostia & sanguine, perfectū sit essentialiter, adhuc tñ perficiendum restat quo ad partes materiæ: quæ reliquiæ sunt. Et quoniam ablutio necessariò immiscetur his partibus, ideo sumptio ablutionis & partium huiusmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu studiosè collige quid est in hac difficultate, super qđ rōnes fundari & difficultates solui possint: & est ꝙ sumptio reliquiarū Eucharistiæ & ablutionis earū pro vnico actu cōputatur. Oportet.n. hęc duo simul cōcurrere.s. rationem reliquiarū, & rationē ablutionis earū ad hoc, vt ad vnum spectent actū: propter qđ non est idē iudicium de alia hostia,& de reliquiis, nec de potatione præcedente & de ablutione: nec de ablutione quā pro reuerentia sumunt cōicantes sub specie panis,& ablutione sacerdotali: quia ista est ablutio reliquiarū extra manentium, illa non, sed aut pro intus tñ manētibus, aut pro reuerentia. Et quia ablutio sacerdotalis non est ablutio specierū sanguinis tñ, sed corporis: idcirco reliquiæ corporis & sanguinis post sumi possunt. Et quia particulæ hostiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt, quamuis non ablutæ, sumi sicut ablutæ possunt: alioquin particula hostiæ ex rigore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhærens nō abluta sumi nō posset cum ablutis: quod est ridiculum. Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes sint actu ablutæ, omnium sumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX His patet responsio ad obiecta. Nā ad primum dicitur, ꝙ ieiunium naturæ debet præcedere totum actum sumptionis sacramenti,& non singulas eius partes,&c. reputatur enim ieiunus totum sumere, qui ieiunus cœpit: vt dictum est.

¶ Ad secundū patet responsio: quia licet quo ad rem sacramenti, s. corpus & sanguinē Christi, idē sit de toto & partibus iudicium: non tamen quo ad species ipsas: quæ sunt sacramentum tantum, vt ritus Ecclesiæ conuincit.

¶ Ad tertiū autem dr, ꝙ cōmunicans statim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectionē suam compleuit. Nec est amplius de numero discumbentiū: unde est mirum, si non potest sumere reliquias. Sacerdos autē qui ablutioni reliquiarum sumendis uacat, adhuc est in actu refectionis: propter quod nō est mirū si licet sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium de sumentibus particulas hostiarum sacrarū in uino calicis: potest enim post primū haustum remanentes reliquias secundo & tertio haustu assumere,& hærentem sacerdotis digitis particulam sugere: quandiu sumendis uacat reliquiis & ablutioni earum. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20. Nouembris, 1509.

CAPVT II.

Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis.

QVERITVR, Vtrū sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens eleemosynam ab altero ut celebret pro eo, satisfaciat dicendo unam tantum Missam pro utroque.

¶ Et uidetur ꝙ non. Primò quia effectus Missæ, pro quo habendo Missa petitur & promittitur, est finis. Finitum autē diuisum, minus habetur à singulis, quia si totū haberetur ab uno. Quicquid igitur datur secundo, adimitur à primo,& sic neutri satisfit. Assumptum: scilicet ꝙ effectus Missæ sit finitus. Probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures Missæ.

¶ Præterea, cùm idē sit iudicium de duobus & de ualde multis, imò de omnibus, si potest Missa promissa uni satisfacere pro altero, satisfactiua ergo est pro omnibus:& sic Ecclesia non bene instituisset Missas pro aliquibus determinatè, sed debuit omnes pro omnibus offerre: ut bonum commune sine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, Si satisfacit hic sacerdos unica Missa pro pluribus, pari rōne satisfacit etiā unica missa pro quatuor missis promissis eidē, accepta ab illo eleemosyna pro quatuor missis. Hæc autē cōstat esse falsa: dānaretur.n. ab Ecclesia, q unica missa dixisset se satisfecisse pro missis B. Gregorij, quæ sunt triginta: ergo, &c.

IN Oppositū est: quia uirtus missæ est infinita: qa est uirtus Iesu Christi in seipso. Infinitū aūt pōt quibuscūq; applicari, & ab eis participari absq; ullo singulorum damno: ergo,&c.

IN Hac quęstione, quia missa cōtinet duo. s. orationem & sacrificiū Eucharistię, primò de sacrificio (quod est præcipuū in missa) deinde de oratione dicendum est. Rursus, quia effectus utriusque est multiplex: scilicet meritum, impetratio & satisfactio sigillatim desiniendum est. Rursus, quia effectus dupliciter oritur, s. ex opere operato, & ex opere operante: ut perfecta habeatur de quæsito notitia, singulatis examinatis decernetur quid simpliciter respondendum sit quæsito.

¶ Sacrificiū igitur missæ dicit duo. Est namq; sacrm̄ & sacrificium: & inquantum sacrm̄, non est ad propositum quia effectus eius est respectu sumentis tñ. Inquantum uerò sacrificiū est ad propositum, & distinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et sumptum hoc sacrificium secūdum opus operatum consideratur dupliciter, s. secundū seipsum absolutè:& secundū seipsum applicatum huic: si enim consideratur hoc sacrificium secundū opus operatum absolutè, sic est immolatio Iesu Christi, ita ꝙ res oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrificii est infinita, ita ꝙ est impetratiuum, meritorium, & satisfactiuum infinitè: unde effectus eius infinitus est sicut & passionis Christi: est enim Deo acceptum, quā sint extinctiōēs peccatorum, &c. Veruntamen sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, & non secundū efficientiam,& secundū naturā causæ uniuersalis, indeterminatæ, s. & non determinatæ ad hunc aut illum: ita hoc sacrificium est ex suipsius natura infinitæ sufficientiæ,& indeterminatæ efficaciæ. Et sicut efficacia passionis Christi determinatur ad hunc per hoc uel illud sacramentū: ita efficacia huius sacrificii per hanc uel illam deuotionem. Et quia deuotio pertinet ad applicationē sacrificij, ideo loquendo de effectu huius sacrificii ex solo opere operato secundū se patet nullum habere particularem effectum in quocunq; homine, sed tñ in ordine ad Deum habet acceptibilitatem, gratiarum actiones, commemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc uidetur communis multorum error, ꝙ putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, uel certam satisfactionem, quæ applicatur huic uel illi: hoc enim non esse uerum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato sit infinitę uirtutis, etiam in satisfaciendo non esset maior ratio ex se, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

¶ Si autē sumatur hoc sacrificiū ut applicatū isti uel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quantitatē deuotionis offerentiū, uel eorū, pro quibus offertur: ita ꝙ quia in applicatione huius sacrificii duo sunt. s. applicatio ipsa ad hunc uel illum,& effectus particularis in hoc uel in illo, duo quoq; actus concurrunt ad hanc determinationē: intentio, s. & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificiū huic uel illi, deuotioni autem effectus respondet: unde intentio propria est sacerdotis, deuotio autē cōis est ei & aliis. Vnde & in canone Missę sacerdos actū intentionis applicatiuē huius sacrificii exercens, dicit, Tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Papa nostro,&c. &, Memento Dñe famulorū famularumq;,&c. & omnium circunstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est,& nota deuotio. Hoc.n. non solum ad circunstantes, sed alios refertur: ex his insinuans applicationē huius sacrificii non solum intentione, sed deuotione adiuncta perfici: ita ꝙ quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate satisfactio.

¶ Et ratio est: quia in sacrificiis & oblationibus quātitas deuotionis magis pensatur, quā quātitas rei oblatæ. Vt patet de uetulç oblatione Luc. 21.& ex authoritate Greg. 10 hom. Ambulās Iesus iuxta mare Galilęę dicētis, Non perpendit Deus quantū in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et quia ex parte rei oblatę, est infinitas in hoc sacrificio, & per unirā deuotionē nō exhauritur, nec minuitur, cōsequens est ut non solū pluribus, sed infinitis deuotionibus unicū sacrificiū sufficiēter respōdeat, cuilibet certam pariendo satisfactionē. Nihil igitur adimitur alicui

facienti se offerri hoc sacrificiũ, ex quãtitate effectus huius sacrificij secundũ se & applicati ad ipsum, ex hoc, q aliter procurat eandem pro se dici, nec econuerso: sed vnicuiq; respondet tandem, quantum si pro se solo diceretur: quia vnicuiq; sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suæ.

¶ Et cõfirmatur hoc ex ipso canone Missæ, in quo nõ solũ generaliter pro Ecclesia, pro principibus & oĩbus Christianis: sed specialiter pro his qui in Mem̃eto cogitatur, & oĩbus circunstantibus offerri dr̃ hoc sacrificiũ. Cõstat nanq;, q nõ est determinatus numerus cogitandorũ in Memento: & multò minus determinatus est numerus circunstantiũ: & q nullus ex alterius consortio minus habet de effectu missæ: & q hæc nõ referuntur ad orationẽ, sed sacrificiũ: qm̃ ibi expressè dr̃, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificiũ laudis. Et q nõ solum pro impetratione, sed pro satisfactione offertur, qm̃ expressè dicitur, pro redẽptione aĩarum suarũ: redẽptio.n. à malis est, & vt ipsum nomen testatur, satisfactio per modũ soluendi est: sicut Christus redemit nos soluendo pretiũ Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tñ hic ne fallaris: putãs ex hoc sequi, q vna Missa tm̃ satisfacit si dicatur pro vno quantũ pro pluribus. Hoc.n. nõ sequitur ex dictis: qm̃ nõ diximus, q effectus huius sacri respõdeat intẽtioni, sed deuotioni. Nõ.n. quantũ intẽdo ex hoc sacrificio satisfacere tm̃ satisfacio, sed quãtã deuotionẽ habeo, tm̃, ex illo haurio. Vnde si ego offerẽs hoc sacrificiũ, habeo deuotionẽ tantã, q ei respõdet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni & intẽdo celebrare pro satisfactione vnius, ille releuabitur satisfactione vnius anni. Si autẽ intẽdo satisfacere pro duobus æqualiter quilibet releuabitur pro medio anno tm̃, si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et similiter ẽt dico de satisfactione respondente deuotioni Martini, qui facit celebrari eãdẽ Missam, q si pro vno fit, totã sortitur ille: si pro pluribus, diuidit̃ inter eos. Et similiter dico de quotcũq; aliis facientibus eandẽ Missam celebrari. Sẽper.n. satisfactio cuilibet deuotioni respõdẽs est finita, & si ad plures per intẽtionẽ applicetur, diuiditur, & minus à singulis participatur. Et sic verificat̃ Theologorũ sententia, dicentiũ effectũ huius sacrificii finitũ & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) nõ in ordine ad pluriũ deuotiones: sed vt participatũ ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, q Missa rogata à pluribus, plus satisfacit, cæteris paribus, quã rogata à paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus offertur: & similiter Missa rogata, ꝓ aliquibus, plus valet illis, quã si ex sola deuotione sacerdotis ꝓ illis diceret: quia ibi effectus est iuxta deuotionẽ etiã rogantiũ, hic nõ. Et ex hac doctrina (quã accepi ex tertia parte diui Th. q. 79. ar. 5.) soluuntur oẽs difficultates accidentes in hac materia, quo ad valorẽ sacrificii. Hoc saluatur infinitas sacrificii secundũ se, & finitas effectus in vnoquoq;, & authoritas doctorũ & ritus Ecclesiæ in celebrãdo ꝓ particulari, & maior fructus in vno, quã in pluribus & cõsuetudo tñ offerentiũ pro vna Missa (vt in parochiis accidit) quã celebrantiũ pro pluribus petẽtibus eandẽ sine fraude, vt in solẽnitatibus accidit. Si autẽ cõsideratur hoc sacrificiũ ex parte operis operantis, sic etiã quãtitas effectus eius attenditur secundũ quantitatẽ deuotionis offerentiũ. Sed qm̃ ex hac parte non est quæstio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur. Missa (sola enim intẽtio sacerdotis applicatiua sacrificii ad hũc petitur & promittitur communiter) ideò pertranseo.

ET Ad secundam partẽ Missæ, quæ est oratio, descendẽdo, dicendũ occurrit, q oro cũ sit actus religionis, cuius est cultum Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ, q. 83. patet: per orationẽ enim mens ipsa Deo offertur: vt Diony. Greg. & S. Th. dicũt) ex proprio genere infrà latitudinẽ sacrificii cõtinetur: iuxta illud Oseæ vlt. Reddemus vitulos labiorũ nostrorũ. & ad Heb. vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiã laudis semper Deo, id est fructum labiorũ confitentium nomini eius. Addit tñ aliquid speciale ex propria ratione, inquãtum est petitio: ꝓꝑ quod distinguitur de eõne, inquantũ est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de cõdigno nisi sibi, & similiter, quia cõsolatio spiritualis est effectus in ipso orãte, ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantũ meritoria & cõsolatoria, vbi de oratione secundũ eius cõmunicabilem effectum est quæstio. Impetratoria aũt vis, fidei principaliter innititur ex parte nostri: iuxta illud Marc. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis, ex parte verò Dei innititur suæ misericordiæ. Et qm̃ nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnũ minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantũ impetratoria, non minus, si pro pluribus, q̃ pro vno fiat, valet: sed magis pro quãto ex maiori fiducia diuinæ largitatis & ampliori charitate procedit. Inquantũ autẽ satisfactoria, vim habet ex duobus, s. ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orantis sicut cætera opera pœnalia. Et qm̃ de omni sacrificio uerũ est, q satisfacit iuxta quantitatẽ deuotionis offerentiũ (ut patet ex authoritatibus adductis) uel eorũ, pro quibus offertur (ut patet ex rñsione ad secundũ, in q. supradicta tertiæ par.) ideo idẽ est proportionaliter iudiciũ de satisfactione orationis & sacrificii Eucharistiæ, nõ quo ad quantitatẽ oblati, sed quo ad quantitatẽ deuotionis & satisfactionis illi rñdentis, & propterea sicut dictũ est, istud posse pro pluribus offerri, ita & orationẽ. Quo ad pœnalitatẽ autẽ resultantem in orãte, cũ sit personalis, & oratio de genere suo nõ sit opus pœnale, nulla etiã apparet difficultas in proposito: quia nõ petitur propriè à sacerdote afflictio (ut in ieiunio) sed intẽtio applicãdi orões ad impetrãdũ pro se primò, & ad satisfaciendũ: qm̃ dũ petitur oro, tale sacrificiũ, s. petitoriũ postulatur. Ex his aũt patet qd dicendũ sit etiã de ipso sacrificio Missæ, inquantũ impetratoriũ uel meritoriũ. Nec restet dubiũ ꝓpter meritũ cõgrui, qm̃ cũ consistat in quadã condecentia (ut. s. nobis facientibus q in nobis est, Deus faciat q ipsum decet) uis meritoria de congruo in sacrificiis & postulationibus attenditur secundũ deuotionẽ & fidẽ offerentium, uel eorũ, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictũ est. Et per hæc patet q affirmatiuè respondendum est quæsito.

Vnũ tñ dubiũ restat in prædictis, an appellatione deuotionis eorũ, pro q̃bus offertur, ueniãt defuncti & remoti, nihil scientes de hac Missa, quæ offertur pro oĩbus secundũ eorum deuotionẽ: qm̃ si oẽs intelliguntur, par erit conditio procurantis, & nõ procurantis Missam: omnino.n. secundũ suam deuotionẽ erit eius particeps. Si uerò non oẽs intelliguntur, non erit uniuersaliter uerum, q hoc sacrificium ualeat secundum deuotionem eorum pro quibus offertur: pro oĩbus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nanq; deuotio, ut causa quædam determinatiua sacrificii ad hunc effectũ: unde Greg. in authoritate allegata, affectus deuotionem ponit in causam, dicens q perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectũ sacrificii non se tenet ex parte accipientiũ effectum, quamuis indispositio talium ad impediẽdam receptionẽ talis effectus sufficiat: sacrificium.n. non operatur per modũ agentis ut sacramenta, sed per modũ oblationis. sed tenet se ex parte cõcurrentium ad tale sacrificiũ causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, puta petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauẽdo, &c. Quo fit, ut defunctis secundũ præcedentẽ eorum deuotionẽ in communibus uel in specialibus, & secundũ deuotionem uiuentium pro eis offerentium, uiuentibus uerò circunstantibus tanquam seruitoribus ad minus: uniuersis autẽ tanquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorũ deuotionem prosit. Quum.n. sacerdos oret, & offerat in persona Ecclesiæ, & quilibet fidelis sit membrum Ecclesiæ, consequens est, ut quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificiũ: ac per hoc quælibet Missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactoriè iuxta eorũ deuotionem, quam habent in communibus Ecclesiæ orationibus & sacrificiis: sicut habentes deuotionem in orationibus & Missis alicuius personæ participes fiunt illarũ iuxta suam deuotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti æqua conditio: sicut non est æqua non tantum & uno & altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemosynam pro hoc tribuere, corporaliter uenerari, & huiusmodi, &c. maioris sunt deuotionis, & faciunt ut non ex communione sanctorum tantum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD Primũ argumentum oppositum iam patet responsio ex dictis, q effectus, s. Missæ est finitus cuilibet secundum suam fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactionem propterea utrunque dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respõdere, singulis suas satisfactiones finitas, & impetrationes partiendo.

¶ Ad secundũ dicitur, q canon Missæ testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas pro particularibus, ut tñ semper pro omnibus uiuis & defunctis explicitè celebrentur: vt patet intuenti. Vnde prouida simul & pia Mater uoluit, ut ex deuotione sua oĩbus sacrificium prodesset, & specialiter capitibus: & ex deuotionibus priuatis his uel illis prodesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscunque dãno excitat priuatas deuotiones pro se uel aliis, ut iuxta eorũ deuotiones fructus referant speciales. Est etiã alius fructus ex specialibus Missis, quoniam enim naturaliter unicuiq; amabile est proprium bonum, & q commune est negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoq; non parũpendendus effectus in sacerdote: qui & de propria deuotione offert pro particularibus à quibus suscepit eleemosynas, uel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur, q si offerentes & pro quibus offerunt ha-

berent

berent tantam deuotionem in vna Missa quantā habent in triginta, vna Missa satisfaceret pro triginta, Sed quia non est sic (manifestè.n. patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & meritò, quia maior honos exhibetur Deo in pluribus quàm in vna cæteris paribus) ideò qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hęc de hac quęstione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS DE VALORE orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, vnica quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Missam exoluens ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVÆRITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earum aliquā infrà Missam ad quam in die festo obligatus, satisfaciat vtriq;. Videtur nanq; quod non. Primò ex numero cultus: quia cultus Missæ distinguitur cōtra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad Missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse Missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, q̄ si quis ex proposito per notabilem partem Missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de Missa: quia non diceretur interesse Missæ plusquàm dormiens.

¶ Secundò ex tempore, quia sicut Ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus, ita partem temporis, s. qua Missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei potiorem, ac per hoc non licet occupare hoc Missę tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN Oppositum autem est, quia obligationes istæ sunt de compossibilibus simul, quia Missa exigit solam præsentiam, & hora exigit q̄ attentè dicatur: constat autem q̄ vtrunq; potest simul fieri. Quod autem ad Missam sufficiat præsentia, patet ex eo q̄ aliter tam surdus & cæcus, quàm multitudo maxima vni præsens Missæ, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens Missæ: quod falsum reputatur.

¶ Præterea in huiusmodi Missa, præsentibus licitū est orationes vocales priuatas dicere, saltem quū sacerdos nō auditur, iniuncta pœnitentia est, quā quis non possit dicere, vt priuatam orationē: ergo pari ratione vtrunq; licet. Et cōfirmatur, quia duobus dicentibus in Missam Tertiā, aut Psalmos pœnitentiales, altero pro debito horę, seu pœnitentiæ, altero ex sua deuotione, & vtroq; pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Missæ, & habetur intentum, aut vterq; violauit debitum Missę, quod oēs negant: aut alter tm̄, qui debitor erat horę, aut pœnitentiæ: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quū conueniat ambo in oratione dicta, & in quantitate, & in attentione: Si dicatur, q̄ quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non ideo ille non satisfacit, & iste sic: hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum, vel non impediendum cultum Missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum Missæ, ita impendit, si sponte, quàm si ex debito dicatur: & si non impedit ista, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illicita si est, pendet ex hoc, q̄ vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶ Præterea, Quum de hoc sint contrariæ opiniones, & contingit aliquem de facto exoluisse infra Missam in festo horam, aut pœnitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut Missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durum. Et propterea quę est maior ratio, q̄ sit reus omissionis horarum, quàm Missarum aut econuerso, quum alterum impedierit.

AD Euidentiam huius quæstionis primo præmittendū est, quid sub præcepto cultus Missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundò declarandum est in quo stat difficultas. Tertiò respondendum quæsito.

¶ Quo ad primū, quia Missa principaliter importat sacrificiū & secūdariò doctrinā (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechumenorū, puta ad eruditionē ordinatur: sacrificiū vero vocatur missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris præcipitur vt sacrificiū offerant: ita populo præcipitur, vt intersit corpore & mente. Si.n. sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentem sacrificio facere & volūtariè dormire: & rursus posset mentem ad quæcunq; volūtariè diuertere: quorum vtrunq; est absurdū. Præceptum.n. Ecclesiæ hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligendū est more humano, vt. s. intersint ut rationales. Ita q̄ sicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat ut dicant ore & mente. hoc est proposito, seu animo uacandi Deo, quia præcipitur cultus diuinus homini, ut homo, hoc est ut rationalis: non colit autē ratione utēs, qui animum ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dictat oppositum: ita populus ex hoc, q̄ obligatur ad Missæ cultui interessendum tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi Deo: quantum Deus dederit.

¶ Est autē in Missæ cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt siquidē in duobus, s. in attentione & materia, s. Missa: nam vterq; tenetur attendere Missæ, & de sacerdote quidem clarum est. De populo autē ultra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, q̄ ipsi dicitur, Orate fratres, &c. ubi mandatur petitio: vt pateat, s. sacrificii acceptationem. Secundò ex eo q̄ eidem dicitur, Sursum corda: ubi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificium. Tertiò, ex eo q̄ idem dicitur, Gratias agamus, &c. ubi inuitatur ad gratiarum actionem. Quartò, ex eo q̄ institutio Missæ habet, ut populus & audiat quæ doctrinæ sunt, & dicat quæ laudis sunt: ad populum enim (iuxta Patrum instituta) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Cōmunis est igitur utriq; attentio ad Missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa Missam tam dicendo quam faciendo: populus autem secluso auditu eorum, quę altè dicuntur, cum intelliguntur, ab exteriori occupatione uacat, & in sola attētione ad Missam relinquitur. Et qm̄ imperfectorum, (qui sola mente circa Missam occupari non sufficiunt,) magna est multitudo, inde fit ut licitè populus aliquam uocalem orationē, dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dū altè dicit, si nō intelligūtur quæ dicūtur, assumat ad excitandā, aut conseruandā mentē attentā seu uacantē Deo durāte sacrificii tēpore. Hæc enim in adminiculū humanæ imperfectionis ad uacandū mēte tanto sacrificio, fieri piè intelligūtur: melius.n. imò recta uia esset ut sola mente aut quasi sola mente circa tm̄ sacrificiū occuparentur præsentes, petendo ut sacrificium gratū sit pro Ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo De tanto beneficio passionis Christi & pręsentię ibi, &c. Nec propterea laqueū iniicimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebrans, si præter intentionem euagatur, excusatur ab intentione: ita & populus: satisfit enim huic præcepto ex proposito, quo quilibet uadit ad Missam, ut faciat q̄ Ecclesia ordinauit, dummodo uoluntariè postea non ponat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO Ad secundum difficultas consurgit ex eo, q̄ hinc licitum est populo assumere quamcunq; orationē ad habendā mētem Deo uacantē tempore sacrificii: ac per hoc nō prohibetur ad hoc assumere orationē uotiuā, aut pœnitentialē, aut etiam horam canonicā: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finē, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium Missæ optimè ordinatur. Inde autem obstat, qm̄ si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur nisi unus tam quo ad attentionem, quàm quo ad tempus: nam, quum in Missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur Missa & dicantur Psalmi: unica tamen attentio est, qua quis attendit Missæ & Psalmis: & similiter unicum tempus est, quo persoluitur utrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiæ exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus cōmitti uidetur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluendo unam, & ex duobus temporibus soluendo unum. Hæc de secundo.

QVO Ad tertiū duo occurrunt pro responsione ad quæsitū dicenda. Primū est. Non licet in missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatur, tū qa disparata cultus debita sunt in sua disparatione exoluēda, alioquin nō suauiter exoluūtur. Tum quia oppositū faciēdo interuenit cōfusio attentionum & tēporum dū duæ attentiones cōfunduntur in unā, & duo tempora in unū. Tū quia minus soluitur, qm̄ pro duabus attentionibus soluitur una, & pro duabus tēporibus dicatur Deo unū. Tū quo ad horas, quia priuata authoritate nō licet unū publicum cultū subordinare alteri publico cultui disparato, q̄ tn̄ fieret, si una hora canonica diceretur infrà Missam: quia assumeretur ad habendā mentē uacantem Deo tēpore sacrificii. Et sic uerificatur opinio tenens, quòd non possunt hęc infra Missam præceptam dici. Non tn̄ per hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniam tunc non tam Missa quàm Missæ solēnitas agi-

tur: & ipse nihil omittit Missæ, sed est tempus, & per accidens vacans, & idem est iudicium de ministris & alijs in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam.

¶ Secundũ est. Si infrà præceptũ Missam aliqua oro aliàs præcepta dr, vtriq; sadsfit quãuis minus bene, vt dictũ est. Et loquor qñ secreta dñr, vel qñ sacerdos non auditur, aut nõ intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantũ ad vitandũ peccatum mortale omissionis vtriusq; nõ autẽ quantũ ad meritũ, qa nullus peccãdo venialiter, meretur vitã æternã. Et propterea si peccatũ est dicere hæc infra præceptũ Missam, tollitur meritũ, qđ haberetur per talẽ actũ, si rectè fieret. Hãc itaq; cõclusionẽ non pono, eo q̃ illius rõnem affirmatiuã videã, sed qa nõ video vnde sit falsa: & patet discurrẽdo per singula. Rõnes. n. quę inferũt præcedentẽ conclusionẽ, quãuis sufficere videãtur ad cõcludendũ esse illicitũ exoluere vtrũq; debitũ simul, nõ tñ sufficiunt ad cõcludendũ, nõ valere solutionẽ vtriusq; si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis pceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, nõ est dubiũ: nã si qs voluisses exponere se martyrio, & anteqnã implendi votũ tẽpus trãseat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto cõfitendæ fidei tenetur exponere se martyrio, nõ est dubiũ, q̃ exponẽs se satisfacit & præcepto voti reddẽdi, & pręcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis cõmissis. Posssima igitur rõ in oppositũ est, quia disparati debiti cultus nõ exoluuntur vt sunt (vt. s. diuersi & dispari sunt) si simul exoluũtur. Sed hæc recipit distinctionẽ: qm disparati cultus sunt duplices. Quidã, quorum materiæ sunt simul incõpossibiles, vt duæ horæ canonicæ, & similes, quorũ. s. vterq; exigit occupationẽ exteriorem, & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidã verò quorũ materiæ sunt simul cõpossibiles: qa alter requirit occupationẽ exteriorẽ: & possũt vtroq; modo exolui: & disparatẽ, & simul subordinãdo vnũ alteri. Et tunc licet nõ exoluantur, vt sunt totaliter disparati, exoluitur tñ disparata materia: quia vtraq; materia, Missa. s. & pœnitentialis oro, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptũ inuenitur vt non valeant, nisi exoluantur, vt totaliter disparati. Et sic qñ populus nõ occupatur exterius circa Missam, & potest orõnẽ pœnitentialẽ vel vocalẽ assumere ad mentẽ Deo vacantẽ habendã tẽpore sacrificij: sicut põt quãcunq; aliã assumere: & sic cultui vtriq; faciet satis. Quòd verò de duabus attentionibus & tẽporibus obstare apparat, euaditur ex eo q̃ licet præceptũ sit, q̃ quilibet cultus exoluatur attentẽ: nõ tñ inuenitur præceptũ, q̃ oẽs duo cultus duabus atentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla cõuincitur præcepti trãsgressio, sat. n. est, q̃ quilibet exoluatur attẽtẽ. Et idẽ dicitur de duobus tẽporibus, nullum. n. inuenitur præceptũ de duobus tẽporibus: propterea si simul possunt sub eodẽ exolui tẽpore nullũ præceptum uiolatur. Et similiter dicitur, q̃ licet minus quantũ ad numerũ attentionum & temporum exoluatus, non tñ huiusmodi minoratio destruit ualorẽ cultuum debitorum. Et similiter licet male faciat aliquis subordinando priuata authoritate horam canonicam Missæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et sic rectificatur altera opinio.

Vnde patet responsio ad primum argumentum. Conceditur enim, q̃ peccatum est simul hæc exoluere: si tamen fiat, ualet.

¶ Et idẽ dr ad secundũ, addendo q̃ nõ est simile præceptũ de festo præcepto de Missa: qa illud datur directè de tẽpore: & ideo tẽpus oportet in illo præcipuè considerare: in quo tñ licet dicere uocuas & pœnitentiales orationes: quia tẽpus festiuũ habet indeterminatã materiã positiuã, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue aliàs debito, siue non, quis se in festo occupet. Illud uero datur directè de cultu Missæ, & tempus Missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tẽpus Missæ per se præciperetur, quum habeat materiam determinatam, scilicet Missam, non satisfieret utrique cultui: quia nõ satisfieret utrique tempori, ut patet.

¶ Rationes autem ad alteram partẽ allatæ non concludunt, q̃ liceat utrunq; simul exoluere. Prima enim soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam præsentiam, sed non solius corporis, sed etiam mentis: ut declaratum est.

¶ Ad secũdã dr, q̃ nõ est par ratio: quia hic sunt duo cultus dispari debiti, ut sunt: non sic aũt est in spõtaneis orõnibus. Et per hoc respõdatur ad cõfirmationẽ. Et quũ instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendũ, respõdetur, q̃ nõ ideo illicitũ interuenit in hoc casu, quia unus impedit alium, sed quia unus occupat attentionẽ & tẽpus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, q̃ uterque est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad ultimam dicitur, q̃ non interuenit mortale peccatum: & si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: qa principale quod est Missa, intelligeretur non uiolari per adiunctam orationem aliàs debitam: quia ad uacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS DE PRAEcepto eleemosynæ ad mentem S. Thomæ, in sex capita diuisus.

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atq; falsa quorundam opinionis super mentem D. Thom. circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

CHARITAS Christi urget me, ut ppter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est, ordinem & tranquillitatem in eleemosynarũ largitione necessariò seruandam: territus si quidem sum ob quorundam scripta minus bene doctrinam S. Tho. intelligentium, multos facilè periclitari. Et quamuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat à uero deuiationem, & ea maximè timenda ac cauenda sit à ueritate declinatio, qua latiori quis secreditur: tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quę libenter sequuntur: tum quia facile est uiã latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers uix esse potest: in hac specialiter quæstione tantò maius imminet periculum, quãtò ultra prædictas causas uiri celebres, quorum consilio confessores reguntur, S. Thom. docuisse id quod in re hac falsum esse ostenderent, asserunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iureiurando cap. si uerò. & frater Antoninus Archiepiscopus Florentinus ueteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ summæ titulo primo, cap. 24. de inhumanitate, scilicet: & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Rosellam nomine, in de eleemosyna & mortuo: non malitia sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex Secunda Secundæ. quæst. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod secundum S. Tho. ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi cõcurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet q̃ dans habeat aliquid superfluum, nedum naturæ, id est uitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tam sibi, quàm suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam necessitatem, aliàs licet bene faciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

Cõcipere autẽ potuerunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primò ex eo, q̃ art. 5. 32. q. ubi disputat, an dare eleemosynã sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc uerba. Quia præcepta dantur de actibus uirtutum, necesse est, q̃ hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum q̃ actus est de necessitate uirtutis. s. secundum q̃ recta ratio requirit: secũdum quam est aliquid considerãdum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista consideranda: & dicit, quòd sunt superfluitas, non solùm naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis, & subdit deinde: alias autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim uidetur haberi, quòd ad hoc quòd eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundò, ex eo q̃ in sequẽti articulo determinando dicit, q̃ qñ occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, uel etiã aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prętermitteret id, qđ ad decentiã sui status pertinere uidetur, ut maiori necessitati subueniat. In his enim uerbis expresse dicit, q̃ concurrente altero prædictorum tñ, scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo personæ, id est decentiæ status, sed laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de cõsilio est eleemosynam dare: nisi utraque supradicta conditio concurrat. Confirmatur hoc.

quia

quia ante hæc uerba loquens de necessario personæ præmittis hæc uerba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quam falsa fuerit eorum affirmatio, qui imponunt D. Tho. quod negauerit largitionem eleemosynarum necessitatem.

QVOD autem prædicta expositio non sit secundũ mẽtẽ & doctrinã S. Th. liquet primò ex eo, q̧ S. Th. in 4. sent. d. 15. q. 2. ar. 1. q. 4. expressè determinat oppositũ. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenet de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, et si non patiatur extremam necessitatem. Secunda est. Patienti extremam necessitatem tenetur de præcepto habens superfluũ naturæ, licet non psonæ subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, q̧ secundum statum præsentem non est necessarium sibi, uel his quorũ sibi cura incũbit crassa pensatione attẽtis tñ futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur & non oĩbus, qui possunt contingere: hoc enim ad consilium nõ ptinet, ut dicitur 3. Ethic. Extrema autẽ necessitas uocatur, non quando aliquis iam spiritum efflare cõnitur, & subsidiũ recipere non potest: sed cum apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet, nec in promptu est, qui ei subueniat. Determinat aũt has conclusiones adeò clarè, ut inficiari impossibile sit. Sunt siquidẽ verba eius ibidẽ ista, Quum eleemosyna sit actus uirtutis, oportet, quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad uirtutẽ inducere intẽdũt: ut dicitur 2. Ethi. reducitur autem ad hoc præceptum, Honora parentes, Honor autem ille secundum Aug. ad reuerentiam, & subuentionẽ in necessariis pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua nõ obligãs ad semp quauis semper obligent, sed obligant pro loco, & tẽpore, & secũdum aliàs determinatas cõditiones. Quũ autem usus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendũ necessitatibus præsentis uitæ & quidem subuẽtio debet esse ordinata, patet q̧ qui diuitijs non utitur ad subueniẽdum necessitatibus præsentis uitæ, uel inordinatè utitur, à uirtute recedit. Ordo autẽ subuentionis talis debet attendi, quãtum ad duo. Primò ex parte eorũ, quibus subuenit, ut primò sibi postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secũdò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: ut prius absolutis necessitatibus subueniatur, q̃ alicui necessitati conditionatæ, quæ est quum qs indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo præceptũ legis ad hoc obligat, ut illud quod superest alicui post subuentionẽ perfectã sibi & sibi cõiunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, respectu utriusq; necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendum alijs respectu utriusq; istarum necessitatum: sicut etiã natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur necessitas absoluta, & actu augmẽtatiuæ in quo attenditur quasi necessitas cõditionata parat ad conseruationem speciei, generatiuæ uirtuti subministrãs. Et similiter præceptũ legis obligat, q̧ et necessitati extraneorum absolutæ, primò subueniatur, quã propriæ uel propinquorum cõditionatæ: & ideo dicitur cõiter, q̧ dare eleemosynã de superfluo cadit in pcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo q̧ est necessarium necessitate secunda, non autem de eo, q̧ est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, q̃ apertè supradictas conclusiones asseras atque confirmet: & consequentes manifestè cuique liquere potest, q̧ doctrinæ suæ cõsona nõ est opinio illa sibi imposita ex Secũda Secũdæ. Quod si aliquis dixerit hoc, q̧ dixi in 4. sent. retractata ab ipso S. Thom. in Secunda Secũdæ, aduertas se in errorem lapsum ꝓpter septem. Primò, quia non est consuetudinis suæ, ut opinionẽ quam alibi non solùm sequutus est, sed probauit retractet absq; memoria, uel suæ olim opinionis, uel illorum, q sequuntur eã, uel ipsius opinionis. Secũdò, ex eo, q̧ ista sententia nõ solũ sua, sed cõis antiquorũ fuit: ut ipsa refert in supradictis uerbis. Quis aũt unquã inuenit S. doc. reprobare suã olim, & cõem aliorum opinionẽ, si nõ illius opinionis meminerit, ac aliqua ea ratione refellerit. In hac siquidem Secũda Secũdæ, q. 88. ar. 2. opinionẽ, quam in 4. sen. d. 38. q. 1. ar. 4. secutus fuerat circa dispensationẽ uoti per professionẽ solẽnizati reprehendens, expressè eius meminit. In tertia quoque parte, q. 9. ar. 4 opinionem, quam tenuit, in 4. sen. di. 14. ar. 3. circa scientiam animæ Christi retractãs explicitè seipsum reprehendit. In tertia similiter parte. q. 70. ar. 4. opinionem, quam in 4. sen. d. 1. q. 2 ar. 4. circa gratiam circuncisionis secutus est, reprehendens, expressè etiã seipsum mutasse opinionem affert. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, ut ostendatur mos eius. Si ergo hęc est eius cõsuetudo, quomodo hoc in loco suam & cõem ipso teste sententiam reuocat nullam penitus innuens illius memoriam. Tertiò, patet hoc idem ex eo, q̧ non sine suę gloriæ macula potuit intendere retractationem suæ olim & cõis opinionis uerbis adeò obscuris & extortè exponendis, absque, ut dictum est, suę intentionis populatione. Hoc siquidem & est contra promissionẽ à se factam in proemio totius Sũmæ: ubi dilucida secũdum q̧ materia patiet. se prosequi cuncta uelle spondet. Et est cõtra tanti doctoris prouidentiam: quis enim (nisi desipeses) in re tam ardua uerbis oppositum pręseferentibus uteretur, potens claris uti: Nũquid timebas hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimiter fact' est? An forte diuites odio habebat, ut ueritatẽ concelare uellet? Quartò: ostenditur hoc idẽ ex uerbis S. Th. in Secunda Secundę ibidẽ concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei q̧ est in extrema necessitate, aliàs autem eleemosynas dare est in consilio. Quum enim S. Th. Latina scripserit lingua, & dilucidè, is sensus ex istis est sumendus uerbis, quem uerba ipsa significant. Accersito aũt quemcũq; optimum grãmaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex istis uerbis. Pręceptum est, ut fiat hoc, & fiat illud, respondebit certè, q̧ duo precipiuntur: & q̧ scilicet hoc fiat, & q̧ illud fiat. Quum autem uerba S. Th. talia sint, quare non talis sumendus est sensus. Dixit enim, In præcepto est dare eleemosynã de superfluo, & dare eleemosynã ei q̧ est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cũ dicit, & q̧ detur eleemosyna de superfluo, & quod detur eleemosyna patiẽti extremã necessitatẽ. Quintò, cõfirmat hoc idẽ ex uerbis S. Th. in eadem Secunda Secundę, q. 66. art. 7. in cor. ubi ait, Res, quas aliqui superabundantes habent, ex naturali iure debẽtur pauperum sustẽtationi: unde dicit Amb. & habetur in Decretis d. 47 Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentũ est, q̧ tu recludis: miserorum redẽptio & absolutio, est pecunia, quã tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatẽ patiẽtes, & non potest ex eadẽ re omnibus subueniri, cõmittitur arbitrio uniuscuiusq; dispẽsatio propriarum rerum, ut ex eis subueniat necessitatem patiẽtibus. Hęc ille. Vbi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his quę addit ibi in corpore, & in responsione argumẽtorum, elici potest. Sextò cõfirmat hoc idẽ ex uerbis S. Th. in eadem Secũda Secundę, q. 87. art. 1. ad quartũ ubi ait, Tertię uerò decimę, quas cũ pauperibus comedare debebant, s. in ueteri testamento, in noua lege augentur, per hoc, q̧ Dominus non solum decimã partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secũdũ illud Luc. 2. Quod superest date eleemosynam. Hęc ille. Vbi apertè cernis iussisse, nõ consuluisse Dominũ Iesum superflua erogari pauperibus secũdũ doctrinã S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex uerbis S. Th. in eadem Secunda Secundę, q. 118. ar. 4. ad secundum: inquirens enim ibi an auaritia semp sit pctm mortale, arguit secundo loco ad partẽ affirmatiuam sic, Minimum in auaritia est, q̧ aliquis retineat sua inordinatè: sed hoc uidetur esse peccatum mortale, dicit. n. Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quo circa tot iniuriaris, q̧ not exhibere ualeres: sed iniuriari alteri est peccatũ mortale, quia cõtrariatur dilectioni proximi: ergo multo magis omnis alia auaritia est pctm mortale. Deinde respõdendo huic argumẽto ait. Ad secũdũ dicendũ, q̧ Basilius loquit in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, uel propter periculũ necessitatis, uel propter superfluitatẽ habitorũ. Hęc ille. In quibus uerbis clarissimè utrãq; cõclusionẽ posuit, quo ergo in Secunda Secundę retractauit qđ dixit, in 4. sen. si in tot locis in Secũda Secũdę expressè cõfirmat qđ determinauit in 4. Caue ergo ne de cætero talia S. doctori imponas.

CAPVT III.

Verborũ D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non sat est fallam expositionẽ destruere, nisi uera apponatur, ideo declarãda sunt uerba eius, quę illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (scilicet in Secunda Secũdę, q. 32. ar. 5. ubi inquirit, an dare eleemosynam sit in pręcepto) sunt ista: Quũ dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub pręcepto, sine quibus dilectio proximi non cõseruatur. Ad dilectionẽ autem proximi pertinet ut proximum non solum uelimus bonũ, sed et operemur: secũdũ illud, 1. Ioan. 3. nõ diligamus uerbo neq; lingua, sed opere & ueritate. Ad hoc autem ut uelimus & operemur bonũ alicuius, requiritur q̧ eius necessitati subueniamus: q̧ fit p largitionem eleemosynarũ: & ideo eleemosynarũ largitio est in pręcepto. Sed quia pręcepta dantur de actibus uirtusum: necesse est q̧ modo donũ eleemosynę cadat sub pcepto, secũdũ q̧ actus est de necessitate uirtutis, s. q̧ recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidẽ dantis considerandum est, ut id quod in eleemosynas est erogandum, sit superfluum: secũdum illud Luc. 11. Quod superest, eleemosynam date. Et dico superfluum non solũ respectu sui ipsius (quod est supra id, quod est necessarium indiuiduo) sed etiam

respectu aliorum, quorũ cura sibi incumbit, quia prius oportet q unusquisq; sibi prouideat, & his quorum cura sibi incumbit, & postea de residuo aliorũ necessitatibus subueniatur: respectu quorum dicitur necessarium personæ, secũdũ q persona dignitaté importat, sicut & natura primò accipit sibi, q est necessariũ ministerio nutritiuæ: superfluum autẽ erogat ad generationẽ alterius per uirtutem generatiuam. Ex parte autem recipientis requiritur, q necessitatem habeat: alioquin non esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed cum non possit ab aliquo uno oibus necessitatem habentibus subueniri, non ois necessitas obligat ad præceptũ, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatem patitur, sustentari non potest in illo enim casu locũ hẽt q Amb. dicit: pasce fame morientẽ si non paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynã ei, quia est in extrema necessitate: aliàs autem eleemosynas dare in consilio est sicut & de quolibet meliori bono dãtur cõsilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sententia. Eleemosynarũ largitio est in præcepto quia dilectio proximi non solũ secundum affectum: sed effectum, est in præcepto. Tunc autẽ est in præcepto, quando est necessaria uirtute charitatis, ita q sine tali eleemosynæ donatione charitas manere non potest: quia est actus eius. Tunc aũt de necessitata charitatis, qñ recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autem secundũ rectam rationem ad eleemosynæ actum sunt duo: aliquid, s. ex parte dantis & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. Ex parte quidem dãtis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorum nõ solum naturæ, sed personæ, iuxta Christi præceptum, & naturæ ꝓcessum. Ex parte autem eius: cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actũ est necessitas, seu indigentia, non quæcunq; (quia ab uno ẽt habente superflua non põt oibus necessitatibus apparẽtibus subueniri) sed extrema, iuxta uerba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynã de superfluo est in præcepto rõne superfluitatis: & dare eleemosynã ei, q est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extremæ: aliàs autẽ est in consilio. Quod autem iste sit uerus sensus, patet ex eo, q secũdũ istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur inconueniens, nulla discordia inter principia & conclusiones, nulla cõtradictio inter dicta eius hic & in alijs locis suprà allegatis: sed oĩa inueniuntur cõsona, non solùm supradictis, sed ẽt alijs dictis S. Th. in quæstionibus siquidẽ de malo, q. 13. ar. 2. ad quartũ exponẽs supradictã authoritatẽ Basilij ait, Basilius loquitur in casu illo, qñ aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluum secundum illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam. In quolibetis quoq; quolibeto. 7. uel 8. apud aliquos codices, q. 6. ar. 2. ubi quærit utrũ ille, qui nõ dat pauperi petẽti, si habeat de superfluo, peccet ponit eãdem primã cõclusionẽ in hæc uerba: Circa hoc distinguendũ est supposito enim, q aliquis habeat de superfluo & respectu indiuidui, & respectu ꝑsonæ, q tenetur pauperibus erogare, aut uidet in paupere petẽte euidentia signa extremę necessitatis, aut nõ: si uidet, certũ est, q tenetur dare, & peccat non dãdo: in hoc enim casu loquitur Amb. Pasce fame morientem: si non paueris, occidisti. Si uerò nõ apparẽt, tũc non tenetur dare pauperi petẽti: quia quãuis teneat dare superfluũ pauperibus, nõ tamẽ tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secũdum quòd sibi uisum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex quibus prima cõclusio euidẽter apparet. Fundãtur aũt hæ conclusiones super rationes multas. Quum enim bonum cõsurgat ex causa integra, malum aũt ex particularibus defectibus (ut Dion. dicit 4. c. de Diui. nomi.) charitas ipsa erga proximũ indigentẽ cõseruari non potest, nisi ex parte utriusque omne corruptiuum tollatur: cõtrariatur aũt dilectioni proximi (ut ex dictis, & dicendis patet) ex parte dantis superfluum personæ indigentibus negare, ex parte uerò pauperis extrema necessitas non adiuta: & ideò quodcunq; illorum inueniatur, charitas non saluatur, & cõsequẽter malũ culpæ mortalis cõsurgit: & hæc est ratio quã tangit S. Th. in q. 32. loco prallegato: cũ dicit, q actus eleemosynæ est de necessitate uirtutis, secundũ q recta ratio requirit, secundum quã aliquid est cõsiderandum ex parte dãtis, & aliquid ex parte eius, cui dãda est eleemosyna. Amplius: Quũ ordo charitatis sit in ꝓcepto (ut testatur S. Th. in Secunda Secundæ, q. 44. ar. vlt.) & ex charitate diligenda sit uita corporalis proximi: secundum omnes plus tenemur diligere uitã proximi, quã bona nostra exteriora, sicut plus animã proximi, quã corpus nostrũ: Sed decentia status est quoddã bonum exterius: igitur tenemur de necessarijs ad decẽtiã status nostri subuenire uitæ corporali illius, q est in extrema necessitate. Et similiter cum charitatis ordo exigat, ut decentiam status proximi superfluitatibus nostris ꝑponamus (quoniã tale bonũ charitas proximo uult) hoc autẽ malum abijcit, tenemur ex superfluo naturæ & ꝑsonæ aliorũ necessitatibus subuenire. Et hęc est ratio, quã adducit S. Th. in 4. sen. ubi supra. Amplius: Cũ uirtutis duo sint extrema cõtraria, s. superabundãtia, & defectus, (ut dicitur 2. Ethic.) charitas aũt licet secundũ se extremo superabũdãtiæ careat (quia, ut inquit Bern. Charitatis modus est absque modo esse: ex eo, q obiectum non potest tantũ amari, quantum est amabile) utrumque tamẽ extremum habet secundum exteriores operationes: ut ex Secunda Secundæ, q. 26. art. 7. habetur: unde ex superabundantia, & defectu exteriorũ operum corrumpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, quã oporteat attribuere, uel sibi, quã alijs: quia amicabilia quæ sunt ad alios, sunt ex amicabilibus, quæ sunt ad se, ut dicitur 8. Ethic. Defectus uerò est minus corporalibus bonis uti, q oporteat, & ad sui, & aliorum sustentationem. Quum autem superflua naturæ, & personę hñs, ut ex indigentibus dispensans, plus sibi, quàm oporteat hmõi bonorum applicet (aliter superflua nõ sunt) manifestũ est, q in charitatis extremum cõtrariũ secundũ superabundãtiam incidit: sicut & ille, q in superfluis, & uoluptuosis conuiuijs plus alijs, q̃ deceat, tribuit, & consequẽter uterque peccat mortaliter. Similiter quum negans necessarium personæ patienti extremam necessitatem, minus alijs, quã oporteat, rõ͂cet hmõi bona (q̃a debẽt exteriora bona ordine naturali sustentationi uitæ humanę primò, deinde cæteris cõmoditatibus) patet q in extremum secundum defectum declinat, sicut & ille, q sui ipsius ob suã miseriã corporali saluti subuenire negligit: uterq; à charitate recedit: & consequenter mortaliter peccat. Et hęc est ratio, q̃ tangit S. Th. in quolibeto 6. q. 7. Amplius: Quum de iure naturali omnia sint cõia, & ius gentium res appropriauerit quo ad usum, procurationem & dispẽsationem (ut dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 66. ar. 2.) constet quoq; q à iure gentiũ nihil inordinatum uim sumit (quoniam à natura ut rationalis est, orit) impossibile est ea, quæ huic superfluunt, quo ad naturam & personam, eius esse quo ad usũ (usus enim superfluorum inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet istius sint quo ad procurationẽ, & dispositionẽ. Si aũt ea iure gentium eius non sunt, quo ad usum, indigẽtibus ex iure naturali debentur: dispensanda th secundum arbitrium possidentis, cui (ut dictum est) dispensationẽ iusgentiũ appropriat. Contra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessarium ꝑsonę sit habẽtis, ẽt quo ad usum, simpliciter loquendo: in casu tñ, quo extrema necessitas alterius appropriat, ut superfluum censetur eius usus respectu istius patientis extremã necessitatem, & iuris naturalis uis exigitur, ut tanquam superfluũ pauperi debeatur. Non enim ratio, à qua iusgẽtium deriuatur, ita necessariũ ꝑsonæ appropriat huic quo ad usum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis uim cuius signũ est: quia si ab isto possidente necessarium personæ in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatem, laudabiliter ab eo auferri potest, ut extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & cõtra ius naturale, non subuenire extremæ necessitati de necessario personæ. Et hęc est ratio, quã tangit S. Th. in Secũda Secundæ, q. 32. in hoc ar. in responsione ad secundum. & est sumpta ex uerbis Basilij, & Ambr. Ille enim exponens uerba Diuitis, Luc. 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi q̃ tua, unde ea sumens in uitã tulisti? sicut qui ꝑueniẽs spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriando, q ad cõem usum ordinatur, similes sunt diuites q cõia, quæ præoccupauerũt, æstimãt sua esse. Si enim quilibet suę necessitatis sufficientiã recipiens, relinqueret superfluum indigenti, nõ esset diues, nec pauper. Cęterum si fateris ea tibi diuinitus prouenire, an iniustus est Deus, inæqualiter res nobis distribuens? cur tu abundas, ille uerò mendicat, nisi ut tu bonę dispẽsationis merita cõsequaris, ille uerò patientię brauijs decoretur? Nõne spoliator es, qui dispensanda suscepisti, ꝓpria reputando? Est panis famelici, quẽ tu tenes, nudi tunica, quam in cõclaui cõseruas: discalceati calceus, qui penes te marcescit: indigentis argentum, q tu possides inhumatum: quo circa tot iniurias, quot dare ualeres. Amb. autem eandem parabolam tractans: ut in Decretis habetur d. 47. sicut Hi. ait, Proprium nemo dicat quòd est commune: q plus q sufficeret sumptui, etiam uiolenter obtentum est, & subdit, Quis enim tam iniustus, quàm qui tam multorum alimenta non suum usum, sed abundantiam & delitias facit? neque. n. minus est criminis habenti tollere, q̃ quum possis & abundas indigentibus denegare. Cõcludendo igitur secundũ ueritatem & S. Th. doctrinã, duas diximus radices necessitantes ad eleemosynę opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturę & ꝑsonę ex parte dantis, & extremam necessitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsum D. Thomæ impositam sententiam confirmare uidebantur.

ANTEQVAM Autem sauibus motiuis unde orta creditur illa falsa expositio, alias quasdam obiectiones contra determinatam ueritatem ad illius falsæ expositionis robur afferenda censui.

Quadru-

¶Quadrupliciter igitur instat, primò sic: Quū eleemosyna sit ad alterū oportet communctim utriusq; conditiones cōsiderare, & non diuisim: sicut & de iustitia dicitur 5. Ethi. unde & S. Tho. in hoc ar. ait, q nulla est rō, quare eleemosyna alicui detur, quātūcunque alias habeat superflua nisi iste egeat: ergo copulatim oportet intelligere, q duo sunt consideranda ad pceptū eleemosynæ. s. supfluitas: & extrema necessitas. Secundo, quia si non cōiunctim intelligat, sequitur deficiens dōctrina, & quodammodo impossibilis adimpleri. Deficiēs quidē: quia dicit, quod hñs superflua, tenetur largiri eleemosynaliter, & nō dicit cui, & similiter q patienti extremā necessitatē sub pcepto subueniendum est, & non dicit a quo, impossibilis uerò qūq;, quia in aliqua patria nullus est pauper, & tñ aliquis habebit da supfluo. Tertio, quia post art. istum quærit S. Tho. utrum corporalis eleemosyna sit danda de necessario: ex hoc enim arguitur sic: Si præcedēti art. iam determinatum est, quòd patienti extremā necessitatē tenemur dare de necessario: personæ, quid opus erat dubitare utrum sit danda eleemosyna de necessario? Quarto, quia S. Th. in quolib, 6. q. 7. seu ar. 12. in responsione ad primum, dicit hęc uerba, Non semper peccat mortaliter quoniescūque nō dat pauperi qui superfluū habet, sed quando necessitas imminet. Quādo uut sit talis necessitas, quòd obliget ad mortale, nō potest ratione determinari sed cōmittitur prudentiæ. Et in rñsione ad secundum dicit, Dare oīa sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem: ut s. homo sit paratus hoc facere, si necessitas immineat. Minor tñ necessitas requiritur ad superflua eroganda, quàm ad omnia exhibenda tñ, hoc totū rōne uniuersali determinari non potest, sed committitur prudentię ut dictum est. Ex his. n. uerbis vī q superflua erogare secūdum S. Thom. non sit in præcepto nisi tempore necessitatis.

AD HÆC Respondetur. Et ad primum dicitur, q aliud est loqui de exequutione præcepti eleemosynæ, & aliud da obligatione eius. Licet. n. ad exequendum eleemosynæ præceptū exigantur duo, s. superfluitas naturæ & personæ ex parte dantis, & indigentia naturæ uel personæ ex parte eius cui est eleemosyna danda: sed superfluitas naturæ ex parte dantis, & indigētiæ naturæ. i. extrema necessitas ex parte patientis (qa aliter non est ratio, quare danda sit eleemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo q superfluum naturæ & personæ habet illud distribuere. Solo aūt dico, excludendo non oēm sed extremam alterius necessitatē, quam hic S. Th. superfluitati cōbinat, oportet. n. q si uni superest, alteri deficiat ut Basilius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quantū est ex se, obligatiua est ad hoc ut sibi subueniatur. Per accidens autē est, q hic, uel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inuestigabat, & non exequutionem, iō diuiūctim intelligendus est (ut probatum fuit) aliter in maximos incideretur errores. Et subtiliter aspiciat qs, uidebit quod & ad ipsam obligationem præcepto duo concurrunt. s. superfluitas naturæ, uel personæ ex parte dantis, & necessitas naturæ uel personæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ ut plurimum eueniunt: ut pluries Arist. in Eth. dicit, Communiter autem immo potius semper, superfluitas unius, est indigentia alterius: sed quia nō ex parte indigētiæ est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neq; ex parte supfluitatis est præceptum, nisi sit ultra personæ dignitatem iō summariè loquens S. Th. ea quæ complent rationes præceptorum assumens, ad alia que loca tanquā ad commentaria, quæ se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & conclusit dicens duo præcipi, & data de superfluo, & dare extremam necessitatē patienti.

¶Ad secundum dicitur, q doctrina sufficiēs est, & quia summariè tradita, & quia alibi explicata est, & quia facilè subintelligi pōt, cui danda sunt superflua (indigenti. s. & patienti extremā necessitatem) & a quo subueniendum est, ab eo, s. q nouit & potest. Post caūs quemlibet superfluum naturę habentem, clarum est. Nec est uerum, q quandoque impossibile sit hoc obseruare, qm secundum Euangelicam doctrinam pauperes sp hēbimus nobiscum, & dato quod non appareret aliquis indigens obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundò q quia (ut dictum est) sermones morales sunt secūdū subiectam materiam, quæ ut in pluribus hoc habet, iō si in aliquo particulari casu aliquid occurrat quod impedire uidetur obseruationem præcepti, nihil uigoris ipsi præcepto adimitur.

¶Ad tertium sufficienter rñdetur quantū ad propositum spectat. q̄rendo ab obiicientibus ad quid sanctus doctor in 4. sent. dist. 15. post articulum adductū, in quo expressè has cōclusiōes determinauit, mouit iliam met dubitationem (an s. eleemosyna danda sit de necessario) in eadē q. art. 4. Causa. n. quā reddituri sunt, quare hoc fecit in 4. est illa quare hoc fecit in secunda secundæ, & quā in 4. uideant, q talis articuli qō non repugnet ueritati huius prioris determinationis, nec superfluè addita sit, fateant̄ fallax assumpsisse signū in secunda secundæ ad suā expositionem probandā. Est aūt in promptu cā, quare utrobique talē articulum adiecerit, quia specialem. s. præfefert difficultatem necessariorum distributio, quam enim audis necessarium, distribuendum non uidetur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilē deduci potuisset conclusio ista, q necessarium personæ erogandum est patienti extremam necessitatem, tamen tota qstio, an scilicet liceat necessarium arogare, noua non erat, quare, &c.

¶Ad quartum dicitur, q oportet intelligere responsionū terminos secundum q in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis aūt argumentis non est sermo nisi de necessario naturæ & superfluo naturæ, ut patet in primo ex pcepto Ioānis Baptistæ Luc. 3. quod inducitur. s. Qui habet duas tunicas, det unam non habenti, duæ. n. tunicæ sunt superfluum naturæ, non personæ: ut glossa ibid. dicit, & Petrus de Palude in 4. di. 15. & ratio conuincit, tum propter temporū uariationem naturalē secundum calidum & frigidum, serenitatem & intemperiē, tum propter cōmunem humani generis morem. Vnde uerba illa, quæ in solutione primi dicit, confirmant secundā conclusionē supra determinatam, quia necessarium psonę quod est naturę supfluū, in articulo necessitatis extremæ erogandū dicit sub pctō mortali.

¶Secundū aūt argūm replica est contra hanc rñsionem hoc modo. Dare oīa etiā necessaria naturæ, est in præcepto in articulo necessitatis, quod tñ simpliciter est in consilio, ergo dare superflua naturæ quod est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequentia, quia præceptum obligat plus quā consilium, ergo male responsum est, q præceptum illud de duabus tunicis similia intelligunt in articulo necessitatis. Et ad hoc respondet, quod utrunque est in præcepto secundum præparationem animi pro articulo necessitatis: sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitatis enim obligatus ad necessaria naturæ communicanda, est non quęcunque extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis etiam uitam propria tenetur discrimini exponere propter illum. si n. pro fratribus mori aliqñ est in pręcepto consequens est q priuare se necessariis uitæ adminiculis, committendo se diuinæ prouidentiæ in aliquo casu pceptum sit. Necessitas aūt ad superflua obligans naturæ communicanda, est minor: sufficit. n. ad hoc, q pauper non habeat vñ sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum confirmatur, sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT. V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap. adductarum.

AD ea uero, q in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt rñdetur. Et ad primū quidē responsio ex dicta aperta est. Iam. n. declarauimus & probauimus, qūo duo consideranda sunt secundū rectam rationem ad necessitatem uirtutis eleemosynatię.

¶Ad scdm uerò dr. q ly laudabiliter, pōt dupliciter sumi. Vno mō ut distinguit contra Necessariò, & sic idē sonat laudabiliter qd bñ, sed nō de pcepto, sed de concilio. Alio mō ut distinguit cōtra uituperabiliter: & sic idē sonat quod uirtuosè. in proposito S. Tho accepit laudabiliter scdo modo, & non primo. Et nihil aliud uoluit dicere, nisi q in illis casibus tribus quo enumerat nō inordinatè, sed uirtuosè qs necessaria psonæ largiret. Ex hoc aūt q uirtuosè hoc fieri dr non sequitur, ergo non de pcepto: quoniā actus uirtutis communis est præceptis & cōsiliis. Et quia hoc uerbū arbitror fuisse occasionē errādi aliis & falsā fouisse expositionē, ppea q eradiuū est q S. Tho. utetur ly Laudabiliter, primo mō: iō ondo q secūdo mō accepit Laudabiliter ex quatuor. Primo ex artic. ac S. Th. more. Quū n cōsueuerit diuinū eius ingeniū qstionibus rñdere sermone formali: pp qd uniuersaliter pfundæ sunt eius sententiæ, & occultæ minus pspicacibus: & tit. art. nō sit, an da necessario fieri eleemosyna dēat sub pcepto uel consilio, sed an de necessario dare liceat eleemosynā, sua nō intererat rñdendo differere, q hoc sit in cōsilio uel pcepto. sed q hoc sit cōtra uirtutē uel scdm uirtutē, licet ad pfectiorē doctrinā potuisset post subiungere: & hoc nō solū est scdm uirtutē, sed ēt in præcepto. Quod diat. Ergo laudabiliter uirtuose exponendū est, si difficultati motæ formaliter rñsum esse fateri uolumus. Scdo, ex prima parte corporis illius articuli, ait. n. ibi, q non liceat dare de necessario naturæ, nisi ad sustētationē reipublicæ, uel Ecclesiæ in aliquo casu necessitatis. Tūc enim laudabiliter, taqnit, seipsum, & suos mortis exponeret periculo: quia bonū cōe pponendū est pprio. Ex hoc arguit sic. Certū est, q in aliquo casu tenetqs de pcepto, non solū mortis periculo se exponere, sed ēt mori pro fratribus: ergo quum S. Tho dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu, nō accepit, Laudabiliter, ut distinguit contra necessario, seu de pcepto, quia falsum dixisset, quū i pcepto hoc esset, nō sit dubiū i aliquo casu accepit ergo, Laudabiliter. i. uirtuosè. Quod si hic hanc acceptam glossam quare non infra in proposito nostro? nulla siquidē est qstionis aut styli disparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua

excipiena

excipiens profert hęc uerba, Quũ.n. distinxisset necessarium in necessariũ naturæ & personæ, & de necessario naturæ regulam tradidisset, q̃ nõ licet dare ex eo eleemosynã, & exceptionẽ fecisset ad necessariũ personæ trãsiens, ipsum absolutè cõsiderãs (ut quæst. exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, q̃ dare de necessario psonæ, simpliciter, s. & absolutè considerãdo ipsum, est bonũ sub consilio tñ, non p̃cepto. Secunda aũt quasi aduersatiuè addita est, q̃ inordinatũ est dare tñ de necessario personæ, q̃ de residuo nõ possit conuenienter uita peragi. Et ab hac secũda regula excepit tres casus, ingressum religionis, facilẽ reparationẽ, & extremã necessitatẽ priuatæ personæ, uel magnam reip. quia in his laudabiliter necessaria personæ erogantur. Ex his uerbis uidere quispiã potest clara luce, q̃ laudabiliter posuit contra inordinatũ. Regula.n. erat, q̃ necessariũ psonæ nimis a seipso subtrahere est inordinatũ. Exceptio aũt est, q̃ in trib. casibus hoc fit laudabiliter, id aũt est dictum laudabiliter, ut distinguitur contra inordinatè & contra uituperabiliter. Quartò patet hoc idẽ ex 4. sen. di. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. ibi.n. tractãs hũc articulũ, eandẽ regulã tradit, & eosdẽ tres casus excepit ab illicitis. Constat aũt q̃ ibi iã determinauerat, quod nõ solũ licitũ, sed præceptũ erat dare de necessario psonæ ultimã necessitatẽ patiẽti, nihil ergo obstat p̃determinatæ sniæ, q̃ id quod præceptum dixerat post laudabile aut licitũ dicat, exigẽte hoc noua difficultate, quia formaliter sibi nõ rñdert. Laudabiliter igitur idest uirtuose dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

¶ Et per hæc patet, qualiter intelligẽda sint uerba illa, q̃ ad cõfirmationẽ dicebantur, s. dare eleemosynã de necessario psonæ, est bonũ, & nõ cadit sub præcepto, sed consilio, Quũ.n. hæc uerba in eodẽ sint articulo, accipienda sunt, ut quæsitũ formaliter determinat. Quæritur aũt ibi, an non liceat de necessario dare eleemosynam in tali uel tali casu, sed ut dictum est, quia ipsum Necessarij nomẽ erogatiõnẽ excludere uf. quæritur an cõsiderãdo id quod necessariũ est alicui absolutè & simpliciter, liceat eleemosynã de eo dare. Ad hoc aũt quæsitũ facta distinctione de necessario naturę & personæ, subtiliter & optimè quo ad necessariũ personæ dictũ est, q̃ licet seu bonum est de consilio, tñ nõ de præcepto. Ex hac tñ rñsione non sequitur, ergo in nullo casu uel in casu extremæ necessitatis hoc non cadit sub præcepto, quæsita.n. aliter a sapientibus determinãtur solitariè sumpta, & aliter coniuncta alicui casui, siue fini. Si.n. quæras, an occidere hominẽ sit bonũ, optimè respondebitur q̃ non, si addas in casu, quo iustitia exigit, respondebitur quod hoc est in p̃cepto. Similiter si quæras an exponere se mortis periculo, sit bonũ, optimè respondebitur q̃ non, q̃ si addas propter actum uirtutis, dicetur quòd hoc quandoque cadit sub præcepto, & similiter de aliis euidenter apparet, q̃ aliam responsionem sibi uendicant solitariè quæsita, & alia coniuncta cum aliquo alio. Vñ ad insinuandum S. Tho. quòd dare de necessario personæ solitariè sumptum bonæ affectionis est dixit, q̃ sub consilio nõ p̃cepto cadit. Ad insinuandum aũt, quod hoc in al quo casu sub præcepto cadit supra dixerat, & infra dicit, & alibi, ut est allegatũ, q̃ de necessario personæ extremæ necessitatis sub p̃cepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, q̃ S. Tho. sententia est, q̃ duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam. s. dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus quibusuis, & dare de necessario personę patiente extremam necessitatem.

C A P. VI.

Exposita opiniones S. Thomæ ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

ET Quia hoc uf multis forte nimis graue, & S. Tho. quẽ prius imitabantur sequendum, non putabunt, & coaceruabunt sibi magistros prurientes aurib. ut oĩno inexcusabiles reddantur, apponendos censui multos illustres doctores eandẽ tenẽtes snlam, licet nõ parui pẽdendũ sit uerbũ illud S. Tho. in 4. qñ ait esse hanc communem sententiã.

¶ Primam ergo conclusionem. s. q̃ habens superfluũ naturæ & personæ, tenetur alijs subuenire tẽpore superfluitatis, licet paup nõ appareat in extrema necessitate, tenẽt in primis Ba. & Ambr. in uerbis supra adductis. August. quoq; ad Macedonium ut hẽ 14. q. 4. c. quid dicam, idem tenet in his uerbis, Nonne oẽs qui sibi uidentur gaudere conquisitis, eisq; uti nesciunt alienum possidere conuincimus? hoc.n. certe alienum non est, q̃ iure possidetur, hoc autem iure quod iustè, & hoc iuste, q̃ bene, omne igitur quod male possidetur, alienum est, male autẽ possidet, qui male utitur. Hæc ille. Vbi apparet superfluum naturæ & p sonę alienum esse quo ad usum, & consequenter dispensandũ, aliter iniustè possidetur, quia hñs non rectè utitur illo. Eandem confirmat sententiam Hier. dist. 42. c. hosp talitatẽ, dicens Aliena rapere conuincitur, qui sibi ultra necessaria retinere probatur. Hæc ille Theophilus quoq; sup illa uerba Luc. 18. Facilius est camelũ, tractans eo hæc dñi sententia impossibilitatẽ ostẽdat circa diuitũ salutẽ affirmansq; impossibilitatẽ, ait, Reuera ita est, aliud.n. est diues, & aliud œconomus, nã diues est, q̃ sibi reseruat diuitias, œconomus uero siue dispensator, q̃ ad opus aliorũ has tenet. Porrò attendas, q̃ diuitẽ quidẽ impossibile dicit saluari, possidentẽ uerò diuitias difficile, quasi dicat. Diues, q̃ captus est à diuitijs, & famulatur eis, nõ saluabit, hñs uerò illas qui. s. eis dominatur, uix saluabit, cũ humanę fragilitatis. Hęc ille. Vbi manifestè dãnantur oẽs reseruantes sibi diuitias, i. superflua, & qui eis famulantur. Quod aũt talis famulatus excludens uita æterna, sit ipsa custodia superfluorũ, apparet ex uerbis Chry. ibidẽ dicendis. Non prohibet ditari, sed opibus famulari, uult ut in necessarijs, utamur eis, non ut custodiamus, nã famuli est custodire, sed dñi dispensari. Si conseruari eas uellet nõ tradidisset eas hoibus, sed sineret eas in terra iacere. Apparet ẽt ex uerbis Dñi, Matt. 6. Non potestis Deo seruire & Mãmonæ, ubi Hieron. exponẽs quid sit seruitus diuitiarũ, ait, Audiat hic auarus, audiat q̃ censetur uocabulo Christianus, non posse simul diuitijs, Christoq; seruiri, & tñ nõ dicit, Qui habet diuitias, sed qui seruus diuitijs. q.n. diuitiarũ seruus est diuitias custodit, ut seruus, q̃ autẽ seruitutis excussit iugum, distribuit eas ut dñs. Hęc ille. Vbi expressè apparet, q̃ est impossibile superflua custodire, non dispensando, & Christum amare, diuitijs.n. amatis, se odio haberi necessarium esse ibidem dicit Dñs. Beda quoque super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam, ait, Neq;.n. ita facienda iubetur eleemosyna, ut teipsum consumas inopia, sed ut cui cura corporis expleta, inopem quãtum uales, sustentes. Hæc ille. Vbi iubet exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis.

¶ Inter posteriores uero doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. q̃. 3. expresse ponit hoc cadere sub præcepto. Richardus quoq; in 4. dist. 15. quæst. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶ Secundam aut conclusionẽ (q̃. s. dare eleemosynam existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit in præcepto) Ambr. dist. 86. cap. pasce. confirmat dicens, Pasce fame morientẽ, si nõ pauisti, occidisti. Greg. quoq; in homilijs suis ait, Quia enim in lege scriptũ est, Diliges proximum tuũ sicut teipsum, minus proximũ amare conuincitur, qui non eo in necessitate illius ẽt ea quæ sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidẽdis cũ proximo duabus tunicis datur præceptũ. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, q̃ necessaria, non cõicata necessitatibus absque dubio extremis minorem debito dilectionẽ Christi cõuincũt, & consequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionẽ nõ patitur. Basilius ẽt sup illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic aũt docemur, q̃ ex omni eo quod affluit supra proprij uictus necessitatem, tenemur erogare illi, qui non hẽt, pp̃ Deum qui quæcunq; possidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clare sonat intẽta sententia. Iuniores quoq;. s. Petrus de Palude, Ricardus, Duran. & Romanus in 4. sen. dist. 15. intrepide asserunt teneri quẽlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Nõ absq; temeritate ergo à tot doctoribus ac rõnibus subtrahet se quispiam, uolens magis hominibus placere, q̃ ueritatẽ sequi. Quòd si mihi illud Rosellæ obieceris, q̃. s. diuitum confessiones audiri non possent, & confessores damnationem incurrerent, audi Dominum Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentem, Facilius est camelum trãsire per foramen acus, q̃ diuitem intrare in regnum cœlorum. Confessoribus autem, Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam caduot.

¶ Et sic patet regula gñalis, circa eleemosynarũ necessariã largitionem, applicatio aũt eius ad particularia scientificæ determinationi non subest, prudentiæ cõmittitur, q̃ circa particularia uersanẽ. Et est magna opus circũspectione, oscõcludat hũc hẽre superflua, oportet siquidẽ cõsiderare statũ, filios, filias seruos, alũnos, hospites, cõuiuas, diuisionẽ, munificẽtiã, magnificentiã, & si qua sunt hmõi, & hẽre semp præ oculis, q̃ necessariũ psonæ nõ consistit in indiuisibili, multis.n. adiunctis, nõ apparebit superfluũ, & multis subtractis, non censebit quis indigens. Et hęc de eleemosynæ p̃cepto dicta sufficiant Anno Dñi, 1496. Finis.

TRACTATVS SEXTVS.

De monte pietatis in quindecim capita diuisus.

7 *Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in praecedenti capitulo.*

8 *Solutio rationum arguentium, quod contractus praedicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.*

9 *Determinatio, quod in praedictis contractibus committitur usura.*

10 *Opinio dicentium iusta esse capitula montis pietatis secundum formam iustitiae distributiuae.*

11 *Examen praedictae opinionis determinans, quòd hoc sit distributio.*

12 *Determinatio quod secundum iustitiae distributiuae formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.*

13 *Opinio dicens in Monte hoc nullum esse proprie mutuum, sed societatem potius quandam pessimis capitulis ad commune bonum initam.*

14 *Examen praedictae opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc uiam, quam secundum alias supradictas.*

15 *Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens ultimo in tantam sententiam.*

CAPVT PRIMVM.

Quid sit Mons pietatis, quae eius Capitula, & quid discutiendum.

qd mons pietatis.

MONS Pietatis I multis iã Italiae populis erect⁹, & núc discutiédus, uocat summa qdã pecuniç ad ppetuũ usum pauperũ deputata, hoc mõ. Cõpanétes diuini verbi pdicatores aliq inopiae multorũ pauperũ quotidiana uileates (quia non sp in prõptu habere cõungit, unde suis pnideant necessitatib.) ab Hebraeorũ usuris uocant, induxerũt populũ, ut pietatis intuitu oblationa uoluntaria q̃ſquis qd sibi placeret, offerre quatenus ex multis oblatis una qdã fieret núniorũ summa cõseruanda integrè ad hoc, vt pauperi cuiqua mutuari possit, vñ sibi prouideat. Et qm̃ charitata plena res est haec, fructuosa fuit pdicatio, adunataq; est pecunia multa sub cõibus custodibus deposita, q̃ Mõs pietatis dr. Quũqua modum cõuenieñté & perpetuũ humanu morte rectores ciuitatis statua re uellent, quo pauperib. praedicta pecunia distributione perpetua & equali mutuari possit, statuerunt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶ Primò, q custodiãt dictã pecuniã, & sint parati ad mutuãdum egentib. tot aureos (puta tres ad summum) & intra tñ nõ plus tpis (puta annũ) restituẽdos, & hoc ut bonum possit esse cõius.

¶ Secundò, q pignora ab accipientibus mutuũ sumant, & suo periculo custodiãt in domo ad hoc cõducta, & restituẽtibus intra annum reddant, non restituentiũ uerò publicè uendãt, & ex vẽditione pecuniã exigerent reddendam dño uenditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti dẽt, & horũ oĩum & totalis suae administrationis rationes scriberent, & redderent. Et hoc totũ fit, ut perpetuari possit Mons, & futuris pauperibus prodesse.

¶ Tertiò, q ultra pecuniã mutuatã exigãt secũdũ numerũ librarũ singulis mẽsib. tot denarios a pdictis debitorib ita quotquot libras aliqs mutuo susceperit a Mõte, tot denarios singulis mẽsibus, qbus illas retinet, dare teneat. Et hoc nõ ut aliqd ultra sortẽ mõti accedat, sed p recõpẽsatione operarũ custodũ & ministrorũ, q publico pauperũ bono in supradictis cũ suo periculo & labore deseruiũt, & expẽsarũ q̃ p pẽsione domus, & emptione librorũ, & caeteris ab eisdẽ fiũt. Haec sunt capitula Mõtis pietatis. Quũ ũ dun prima qm̃ p se notũ est esse sctã tertiũ, examinãdũ restat, an sit licitũ aut illicitũ: & sic illatũ, an usurã sapiat.

CAPVT. II.

Ex quibus & quomodo procedendum est ad huius ueritatis inuestigationem.

Nõ ex sacris literis uel sũmi Pontificis authoritate mare ria haec ẽ uenulanda, sed ex principiis moralis philosophiae, naturali lumine notis.

OPORTET Aũt huius dubitationis, sicut & cuiusq; alterius uerã solutionẽ ex eius ppriis principiis indagare. Quũ aũt qõ haec moralis sit, & ab hoĩe naturaliter scibilis, nõ est ex authoritate diuina aut humana, sed moralis philosophiae principiis tñ procedẽdũ. Ex authoritate siqdẽ diuina in canonicis sacrae Scripturae libris contenta qdã p se ponũtur credẽda: & haec sunt q̃ humani excedũt uires ingenij (qm̃ fides est atgm̃ rerũ nõ apparẽtiũ) vt puta q Deus sit trinus, & alia hmõi. Quaedã quasi p accidẽs: & haec sunt multa rõne naturali cognoscibilia tã credẽda, quã operãda, ut citius, cõis, & tutius ueritas humano generi innotescat, ut puta quòd Deus sit & q sit unus, q adulteriũ est malũ, &c. In neutro ãt horũ gñe phs cõnectit qõ scibilis siqdẽ naturaliter est, & nullibi i sacra Scriptura decisa inuenit. Ex traditis aũt in ea ti solui dẽt, oportet ad mortales uenire ppositiones: nisi inquantũ creditas sed lumine naturali notas. Hoc aũt est ex principiis moralibus nõ ex diuina pcedere authoritate. Authoritas uerò humana tã canonica, quã ciuilis duo similiter tradit operũ gña. Quaedã õ bona, qa mãdata: uel mala, qa phibita, & qdã iõ pcepta, q̃ bona, uel phibita, qa mala. In horũ primo ordine cõstat hos, de q̃bus agimus, actus nõ contineri: in secũdo aũt clauditur, nullibi explicitè hr: implicitè aũt probari non potest ex iuris principiis, inquantum humana sunt authoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiã moralem, ut ex eius rõnibus naturali lumine fultis ostẽdatur, an hoc sit secundũ se malũ, aut bonum.

¶ Ex hoc aũt, q nulla authoritas qõnẽ hãc pprriã sibi vẽdicat, audẽter quatuor patere pñt. Primò, q pñti qõnis decisio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purũ Theologũ secundũ q Theologia ultra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralẽ philosophũ. Secundò, q sapientes in hac parte nec hñdi nec uocãdi sunt doctores pdicti: sed praesumentes potius falcẽ in messem alienã. Grae tñ sunt eis habẽdae, q secũdũ iura, quantũ licuit, qõnẽ hãc uentilaũt. Tertiò, q non est mirũ, si tot hmõi hoĩes in re hac minus, bene dixerint: qm̃ tractant fabrilia fabri. Quartò, q ex eo qd tot & tales dixerint uel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones nemo haec intelligens dẽt, aut põt conscientiã suã eis credere: sicut nec corporeae infirmitatis periculũ aromatariis, nisi stulte cõmitteret.

¶ Nec obstat q agere de contractibus & usura, ad iura spectet, & ad Papã & principẽ decernere: hoc. n. uerũ est quo ad cõtẽtiosa fori exercitia & humana iudicia. Inter hoĩes siqdẽ summi Põtificis est uniuersum ambiguitates determinare, & nõ simpliciter. Dupliciter. n. aliqd ad ecclesiasticũ iudiciũ spectat. s. p se, & simpliciter. Et sic summi Põtificis iudicio subsunt ea tñ, q̃ sunt fidei: eo q ipse est cõstitutus a Christo doctor & rector fideliũ, in quantũ fideles sunt, & nõ hominũ, inquãtum hoĩes sunt, & sibi pmissa est oĩs ueritas de necessariis ad salutẽ fideliũ: & nõ oĩs ueritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliqd uerò subditur ecclesiae iudicio p accidẽs, & secundũ quid: si. i. illud necessarium certa rõne nescit, aut si tñ uerè scita ab aliqbus, non capitur ab aliis, &c. & de horũ numero cõstat ex dictis qõnem hanc esse. Et propterea sicut in his, q̃ sunt fidei summi Pontificis authoritas oĩbus praeest rõnibus: ita in his scibilibus supra iã ipsum, quam quẽcunque alium iudicem, rõ naturali lumine roborata locũ obtinet: contra quam sola authoris naturae authoritas statuere, aut decidere aliqd põt. Et qm̃ solius ueritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis, est ut oĩbus amabilibus ueritas reddat, nemo opinãs nominabitur, aut mordebitur quouis mõ: sed opiniones discutiemus, bñ dicta suscipiẽtes, minus aũt bene, ordinãtes, & secundũ uires fraternitate & charitate amendantes.

CAPVT III.

In quo genere, & in qua specie uirtutis, aut uitij operationes istae locentur.

HVMANA Opera uirtutis, aut uitij susceptiua, in duo secantur gña. Quaedã. n. sunt, quorũ bonitas uel malitia in ordine ad operãtẽ cõsistit. ut concupiscere, irasci, timere, audere & uniuersaliter humanae passiones. Taliũ siqdẽ rectitudo sufficiẽter hr, si ipse operãs in se ipso aliqualiter se hẽt, puta si passio secundũ rõnẽ refrenet, &c. Alia aũt sunt, quorũ propria & p se prima bonitas aut malitia consistit in ordine ad alterũ, licet ad cõpletã uirtutis bonitatẽ etiã in ordine ad operãtẽ bona esse oporteat: ut reddere depositũ, restituere accõmodatũ, & uniuersaliter operationes, q̃ iustitiae subiacent. Ad horũ siqdẽ rectitudinẽ propriã. i. ad hoc ut iusta opera sint, sufficit, q alteri aequaliter cõmensurata sint, puta q restitutio acceptioni aequetur. Nõ. n. refert qua q intentione depositũ reddat, aut debitũ persoluat, si opeis iustitiam inspicimus: licet plurimũ intersit, si iustitiae uirtutẽ operãti attribuere uolumus. Propter qd hoc est singulare iniustitiae operib. q iusta operari pñt carentes iustitiae uirtute, caeterarũ aũt uirtutũ opera nemo absq; uirtute illa explere sufficit. Quod iõ (ut ex dictis patet) accidit, qa caeterae uirtutes pficiunt hoĩem in his, q̃ sunt ad se, iustitia uero in his, q̃ sunt ad alterum, ut in quinto dr Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera haec, de quibus praesens agitur quaestio, in numero eorũ, quae ad alterũ sunt eum aequalitatis ciuili debito contineri, eorũ bonitatem, uel malitiam ex ipsa ratione iusti, quo ad alterũ est, secundum aequalitatem ciuiliter debitã, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationesq; in re hac adducũtur, ex rectitudine utilitatis & pietatis intẽtionis communitatis & ministrorum defectiuae sunt, non. n. attingunt ad opus secundũ se, an iustũ uel iniustũ sit. Et qm̃ iustum non humana lege positum (qm̃ illud non est ad propositum, eo q non habet locum nisi in differentibus) sed naturale. i. ex ipsa rei natura aequalitate aliqua alteri commensuratum in duas secatur species. s. secundũ iustitiam commutatiuam & secũdũ iustitiam distributiuam, oportet non latere, secundum quã iustã

speciem

speciem opera hæc examinare oportet. nõ. n. eodẽ mõ iusti rõ in vtraque inuenitur. Quãuis aũt primo aspectu ad cõmutatiuam iustitiã oia hmõi opera spectare uideãtur (quia uel restõnis, vel recõpensationis, uel locationis actus sunt) qa tñ secundũ multos distributiua admiscetur iustitia, ideirco primo secundũ formam iustitiæ cõmutatiuæ. deinde secundũ admixtã distributiuã, & demũ quãdã singularẽ opinionẽ examinãdo pcedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutatiui & distributiui.

QVIA Verò ignorantis rõnibus terminorũ, impossibile est intelligere cætera, prælibãdũ est quid rõ iusti in cõmutationib. exigat, & similiter qd rõ iusti in distributionibus requirat, ad hæc. n. aspiciẽtes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quũ totũ quoddã sit triplex debiti rõ, sine qua iustũ non inuenitur cõsiderari põt. s. partis ad partẽ, totius ad partes & partiũ ad totũ. Primus ordo dirigitur a iustitia cõmutatiua, secundus a distributiua, tertius a gñali, quæ legalis alio nomine dr, de qua in quinto Ethicorum dr, q neque Hesperus neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidẽ ciuitatis sunt singulares personæ, quarum & res & opera & personas commutare adinuicem oportet, ut quod uni deest, absque dantis dãno ab altera habeatur. Bonum similiter uel malũ commune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorũque bona ad cõe bonum ordinanda esse nemo dubitat.

Commutatiua iustitia exigit ut aliquid det, & accipiatur inter singulares psonas secundum æqualitatẽ arithmeticã: distributiua uero exigit distributionẽ a principibus uel ciuitate factã singulis personis secundũ æqualitatẽ geometricã.

¶ Sed omissa pro nũc tertia hac iustitia (qm ut post patebit, non est ad propositũ) sciendũ est, q iustũ secundũ iustitiã commutatiuã requirit tres condõnes. Prima est, q ibi sit datio & acceptio ex parte utriusq; extremi, aliter cõmutatio nõ esset, & cõmutatiuæ iustitiæ (q directiua cõmutationũ est) propria deesset materia. Secunda est, q sit inter partẽ, & partẽ. i. singulares psonas, aliter a distributiua, aut gñali iustitia nõ distingueretur, vñ seruitiũ cõitati exhibitum, recõpensat ab ea, ut singularẽ personã induens, sicut & uendit & emit, ut persona singularis. Tertia est, q seruetur æqualitas arithmetica. i. quantitatiua, ut s. quantum fuit seruitium, tanta sit merces, q quãta læsio, tãta uindicta, &c. aliter commutationes iustæ non essent. Mutuãti enim quatuor nisi quatuor restitueretur, iniustitia esset, & simile est in aliis.

¶ Iustum aũt secundũ iustitiã distributiuã, tria similiter exigit, Primò, q ibi sit distributio, q propria iustitiæ distributiuæ materia, ut ex eius nomine patet. Secundò, q sit inter totũ & partes, ita q a toto ad partes terminet, aliter debiti rõ & distributio in unũ non coirent. Distributio nãque petitionẽ sonat alicuius, q nisi totius esset, partib. debitũ, ut distribueretur, nõ esset. Vocamus aũt totum cõitatem uel principẽ ut sic, partes aũt ipsos ciues. Tertio, q seruetur æqualitas geometrica. i. proportionalis, ut s. talis sit proportio eius quod datur de cõibus bonis uni personæ ad id quod datur alteri, qualis est inter personas ipsas. i. ut quantum una persona præcedit alteram in illa repub. tantum quod uni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia boni totius partibus debiti, tantò plus alicui parti debetur, quanto pars illa principalior est in illo toto, q principalitas in diuersis politiis secundum diuersa attenditur, scilicet secundum uirtutem aut diuitias, aut aliquid hmõi.

CAPVT V.

Prima opinio dicentium nihil usura aut iniustitia inueniri in cõtractib. Montis pietatis, stando infra limites iustitia commutatiua.

Mutuantes in Mõte pietatis quò nullã usurã, uel iniustitiæ maculam incurrant.

HIS Igitur præmissis illorũ occurrit opinio, qui terminos commutatiuæ iustitiæ non egrediendo, contractus oẽs huius Montis, nec usuræ nec iniustitiæ aliquid sapere credunt, Et qm bi duabus incedũt uiis, illa primò adducẽda est, q hos cõtractus adeo nõ secundũ se iniustos dicit, ut si de cuiusq; priuatæ psonæ intẽtione recta constaret, sicut de pia cõitatis & Mõtis intẽtione mõ cõstat, cuilibet liceret pecunias suas cũ supradictis cõtractib. pauperib. mutuare.

¶ Vt autẽ huius ambiguitatis ueritas clarius elucescat, ex quo non refert secundum hanc uiã, quis mutuet, publica scilicet an priuata persona, nec refert cuius sit quod mutuo dat, an s. mutuantis sit an alicuius. ponamus in terminis casum discutiẽdũ, præsupposita recta intentione mutuantis, quam tñ præsupponere non est opus, quia contractus secundum se iustificatur quærimus, quæ in æqualitate commutationis consistit, quacunque id intentione fiat. Si ergo Petrus mutuãs indigentiũ exponens 10000 ducatos, conducatq; ministros scriptores, & custodes pignorũ, sine quib. mutuum nulli dare vult, exigatq; unũ denariũ pro qualibet libra singulis mẽsibus, a singulis accipientib. & retinentibus mutuum, supposito q tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddẽdam debitã ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque his stãtibus hæc prima opinio tria. Primò, quod hic sunt tres contractus, secundò quod in his nulla interuenit usura, tertiò quod in his nulla inuenitur iniustitia.

¶ Primum horũ declarant distinguendo contractus. Est siquidẽ hic primò contractus mutui inter Petrum mutuantẽ & Ioãnẽ pauperẽ. Est deinde contractus pignoris inter Ioannẽ pauperẽ & ipsum Petrum, seu ministros eius quod idem est, quia in mutuantis persona pignus suscipiunt. Est & tertio cõtractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendum, custodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, unum denarium pro libra soluendo.

¶ Secundum uerò. s. q hic nulla sit usura, probant ex ipsius usuræ rõne dupliciter. Primò quia usura est qñ aliquid ultra sortẽ ex mutuo quærit, ita quod mutuum sit non occasio aut cã sine qua nõ, sed rõ & cã pp quam aliquid pecunia æstimabile ultra sortẽ percipitur. Constat aũt ex distinctione contractuũ. qd hic nihil pp mutuũ ultra sortẽ quæritur, sed tñ pp locatas operas ministrorum, cuius euidens signum est, quòd si ministri gratis hæc facere uolunt donantes singulis istos denarios, nemo turbabitur. Secundo, Quia si ista ministrorũ merces esset usuraria, a quocunq; redderetur, esset usuraria, non. n. refert, an fœneratori usuræ dentur ab accipiente mutuũ uel a principe uel a quocunq; alio, Sed cõstat quòd pdictis ministris absq; ullo scrupulo põt tanta merces pro iis laboribus a cõitate uel principe reddi, & Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit, ergo non est usura.

¶ Tertium aũt, s. qd hic nulla sit iniustitia, declaratur sic, Si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministrorum, ut rõ iniusta sit exactio ista, q a ipsius gratis teneãt operas suas impẽdere, & hoc non, quia nõ sumus in casu extremæ necessitatis, aut superfluitatis rñ cx q teneãtur ad hoc. Aut ex parte modi accipiẽdi, ut rõ iniusta sit acceptio, quia taxat unus denarius pro libra singulo mẽse, & hoc nõ, tum quia multorũ sapientiũ & bonorũ uirorũ sula considerans particularibus circunstantiis ista hæc æquissima iudicata est; particulariũ aũt iudicium prudentibus uiris cõmittendũ est secundũ moralẽ philosophiã. Tũ qa huic mõ rõ suffragat, cõmẽsurat. n. hoc mõ soluto periculo & labori ministrorum. Quanto maioris pretij pignus, aut maiore tpe retinetur, tantò plus periculi custodes subeunt & curæ & labori, si excutiẽda (ut sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperũ, ut iniusta sit hæc exactio quia a non debẽte soluere exigitur, & hoc non, pp duo. Primò, quia si pauper non tenetur ad hoc cũ aliquis ad hoc teneatur, dẽt assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuãs non tenetur, qm dãnũ incurrere non tenetur ex hoc, q bñficiũ mutui impẽdit, quinimo si aliquod danũ ex hoc incurreret, posset a paupere accipiente mutuũ illius recõpensationẽ exigere, ut ab oĩbus doctorib. concorditer dr. Princeps quoq; aut cõitas ad hoc nõ tenetur, tum quia sumus extra casus extremæ necessitatis & superfluitatis, extra quos eleemosyna nõ est in pceptis: tum quia principes, etsi teneãtur pauperũ curã habere, & eis subuenire, non tñ tenentur hoc mõ subuenire, ut de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat q pauper ipse teneatur. Secũdò quia morale principiũ est q ille dẽt onera rei sustinere, in cuius fauorẽ res agitur, cum aũt cõstet quòd ministrorũ opera pp pauperes fiãt, ut hẽant unde suis prouideãt necessitatib. consequens est, quod ipsi pauperes hẽant ministrorum operas recompensare.

CAP. VI.

Examinatio prapofita opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iniustitia.

Non nisi iniustè exigit a pauperib. pro sibi mutuata pecunia aliquid pro mercede illorũ qui in monte pietatis laborãt, præterquã ad soluẽdam cõtinuã, & obligatã mutui præparationem.

QVOD aũt prædicta opinio in multis a ueritate deficiat, non ex opinabilibus, sed ex p se notis principiis moralibus deducẽdum est. Assumamus itaq; duo principia in cõmutationis contractib. per se euidentia. Alterũ affirmatiuũ, s. ille tenetur mercedẽ reddere, in cuius fauorẽ opus agitur. Alterum negatiuum. s. nullus tenetur mercedẽ reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia stãda infra limites iustitiæ cõmutatiuæ per se nota sunt, qm in seipsis æqualitatẽ iustitiæ clarẽ continet, & rõ indisciplinati esset quærere eorũ probationem. Sub his aũt principiis oportet subsumere ppositiones minores, quas difficilẽ esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distinguerentur, & sigillatim discuterentur quæ in cuius fauorem fiat, hac. n. decisione habita, statim tota ratio integrẽ patebit. Sed ad hanc decisionem absque errore habendam, oportet ex his, quæ per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidẽs insunt, & ex propriis & immediatis coniunctisque conditionibus, & non ex communibus & remotis sententiam proferre. Propter quod non est, in hac consideratione immiscen-

miscendum, q hoc, uel illud opus in fauoré boni cõis aut aliud huiusmodi, finis siquidem cõis & remotus est uniuersitatis bonum in particularibus commutationibus. Iam enim stabilitũ superius est, q iustum secũdum iustitiæ cõmutatiuæ formam attendis secundũ æqualitaté cõmutationis huius personę ad illam personam, & nõ secundum ordinem ad communitatem.

¶ Ee per se ergo & proximis consideraturi, distinguamus in primis operas has ministrorũ, dicẽtes q harũ operarũ qdam sunt quasi per se cõmuniter intentæ: & hæ sunt illæ, q usq; ad venditionẽ pignorũ interueniunt. Quædã uero sunt specialiter, & pro accidẽs incitæ: & hę sunt subhastatio & uẽditio pignorũ, & his annexa, q ex mora quorundã debitorũ accidunt. Distinguẽdo aũt sigillatim prima opera, dicimus ea esse hæc. s. custodiam pecuniæ, præparationẽ ad mutuandum actum mutuandi, sumere pignus scribere hæc, cui annectunt expensæ pro libris, &c. custodiã pignorũ: cui cõiungis cõductio domus pro eorũ cõseruatione, & tandẽ restituere pignora. Horũ aũt pars maior & periculosior in fauoré fit Petri mutuãtis, aut uniuersitatis pauperũ: custodia. n. pecuniæ, acceptio pignorũ, eorũ custodia, scribere hæc expensa pro libris conductioq; domus (in quibus totũ periculũ est) ad alterius uel utriusq, ordinant securitaté. Reliqua aũt paucula, s. pparatio ad mutuandum, & ipse actus mutuãdi & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinant se utilitatem.

ET Vt clarius elucescant hæc, uideamus singula. Custodia in primis pecuniæ, in illius fauorem proximè fit, cui custodienda reponitur: pecunia aũt hæc custodit duobus. s. Petro mutuãti, cuius est directum dominiũ huius pecuniæ: & uniuersitati pauperum, cuius est quasi dominium vtile eiusdem. Nulla. n. alia ratione hanc pecuniam oportet conseruari, nisi vt Petrus sit securus, si quando uellet rehabere pecuniam suam, & uniuersitas pauperum sit certa, q cõis sit etiam futuris pauperibus utilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quum ad conseruationẽ & securitaté capitalis proximè ordinetur, constat q in fauorem ipsius Petri & uniuersitatis pauperum fit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Hæc enim oia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritaté & securitatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quòd hæc rescribantur aut quòd pignus ab eo exigatur: sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ consulens fieri vult.

¶ In custodia aũt pignorum cõsiderandũ est, q sicut pignus habet in se duo s. q sit pignus, & q sit talis res, (puta uestis) ita in ipsa pignorum custodia distinguendũ est, q ipsa est custodia pignoris, & q est cura talis rei. Si consideretur formaliter pignorũ custodia, manifestè patet q in fauorem Petri mutuantis, & uniuersitatis pauperum fit, quia proximè ordinat in securitaté pecuniæ rehabendæ. Vñ quia cõtractus pignoris scdm ueritatem est in fauorem accipientis, iõ accipiens ipsum tenetur ad restitutionem eius, si ẽt perdidit illud, ut conuincitur ex illo morali principio restitutionũ posito à S. Thoma in Secunda Secundę q. 62. q aliquis tenetur ad restitutionẽ non solum rõne rei acceptæ, sed etiam ratione acceptionis tenetur restituere, etiam pdita re. Et in hoc differt accipiẽs depositum ab accipiente pignus, q ille deposito perdito, non tenetur ad restitutionem, quia obligatur ad reddendũ depositũ rõne rei acceptæ, & non rõne acceptionis, quia depositum datur in fauorem deponentis: iste aũt scilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & rõne acceptionis (quia pignus datur in securitaté petentis ipsum) obligatur ad restitutionẽ non solum quãdiu pignus habet, sed ẽt si non habet, suo. n. periculo tenetur naturali rõe illud custodire, sicut qui accommodatum accipit eadẽ rõne, &c. Si autem consideretur cura talis rei quæ est pignus (puta excussio uestium & huiusmodi solicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui rõne non exigitur, q sit in tali materia, sed sufficit sibi q sit tanti pretij, ut secura sit pecunia rehabẽda, ideo nõ est eadem ratio de solicitudine exercenda, & de ipsa custodia. Hæc namq; cura quamuis in fauorem utriusq;, dantis scilicet & accipientis cedat (dum pignoris dño res sua illæsa seruatur, & huic creditori pignoris pretium conseruatur, vñ possit mutuatam se habere pecuniã (simpliciter tñ & per se fit in fauorem domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tñ exigit qualitatem pignoris, imo hanc onerosam conditionẽ refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cum dño pignoris talis, q ipse nõ vult solicitudinem hanc, sed q Dñs ipse mittat tempore curæ rehabendæ ad excutiendas uestes suas, & alias hmõi. Nec obstant, q si nullo interueniẽte pacto uestes in pignus acceptas cõtingit lædi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendum domino pignoris. Hoc. n. non prouenit ex eo q retinens tale pignus teneatur p se ad curam eius, sed ex eo q pacendens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet nõ fuit protestatus, manifestando domino pignoris, q talis pignoris curam refutaret. Implicite. n. obligatur quilibet sumens pignus qualecunq; ad eius curã, (expensis tamen dñi) nisi aliud protestetur. Domus autem cõductio inquantum deseruit custodiæ pecuniæ & pignorum, & in fauorem est Petri mutuantis, uniuersitatis pauperum. Inquantum aũt pignorũ expensioni & curæ utilis est, in horum pauperum fauoré fit. Reliqua aũt tria opera, s. actus mutuandi, & pignora restituendi, & paratum esse ad mutuandum: in fauoré manifestè fiunt Ioãnis pauperis. Sed prima horum. s. actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede non cadunt, qm actui mutuandi rñdet actus restituendi acceptum mutuum, & actus restituẽdi pignus rñdet actui dandi ipsum pignus sicque par pari refertur. Tertiũ autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidem æstimabilis est obligatio ad paratum esse mutuandum. Opera uerò in altero diuisionis membro posita. s. quæ specialiter respectu quorundam accidunt, (ut uenditio pignoris, & cætera annexa, nõ opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniã propter moram debitoris ab ipso soluenda sicut & expensæ, quæ post eius moram fierent incitatione coram iudice & litibus, &c.

EX OMNIBVS igitur his colligendo, cum pateat unum tñ actum mercenarium propriè, & per se ordinari uniuersaliter in fauorem cuiusq; singularis pauperis. s. obligatam præparationem ad mutuandum, ex supradictis principiis facile ueritas intenta deduci potest consistens in quinq; conclusionibus. Prima est negatiua, scilicet, Nullus pauper tenetur ad reddẽdã mercedem debitã ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ uel pignoris, pro opere scribendi libros tẽcinij, aut pro domo ad hæc cõducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dr, q nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis. n. iam constat ista opera nõ esse facta in fauoré Ioannis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuantis uel uniuersitatis pauperum, uel utriusq;. Secũda est etiam negatiua. s. Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedẽ ministris pro cura pignorum, aut domo ad hæc utili. Patet ista ex eodẽ principio: quia non omnis pauper offert pignus tale. i. onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium, ac per hoc nec à quolibet reddẽdam esse mercedem iustitia exigit cõmutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic: nõ det mihi pignus excutiendum: ego tñ qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iã conduxi excussorem in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia siquidem hæc non suffragatur, qm probabilem cognitionem (quæ in huiusmodi certitudini par est) Mons habet, quod pauperum indigentiũ mutuo alij afferẽt pignora excutienda, & alij non: ut quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est sibi excussor pro quibusdam, ab illis mercedẽ recepturus, si iustitiæ commutatiuæ æqualitas seruari dẽt. Tertia est affirmatiua, s. Petrus mutuans, siue uniuersitas pauperũ tenetur ad satisfaciendum ministris pro operibus in prima cõclusione positis. s. custodia pecuniæ & pignoris &c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dr, quòd ille tenetur mercedẽ reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, q opera ista in utriusq; uel alterius horum fauorem per se fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, s. Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendum pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodem principia: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse, & excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta, (quæ ex pdictis aperte sequitur) est ista: Iniustè exigitur à quolibet paupere unus denarius pro libra singulis mensibus, pro merceda reddenda supradictis ministeria, & cætera. Clarissima est ista: qa cũ iniustè exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constet, quod pauper quilibet non tenetur ad oia soluenda (sed ad unum, scilicet obligatam præparationem ad mutuandum) consequens est, quòd iniustè exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT. VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in praecedenti capite.

ANTEQVAM Soluantur obiectiones ad oppositum factæ & examinetur, an usura hic inueniat, duo circa supra dicta relicta soluẽda sunt: inferẽdaq; horũ solutioni est secũda opinio: qa eius decisio simul apparet. Restat igitur dubium primò, an Petrus mutuans an uniuersitas pauperũ, an uterq; simul teneatur ad satisfaciendum ministris pro illis operibus pro qbus Ioannes pauper non obligatur. Sed si pdicta diligenter inspiciant, patere, põt q non Petrus mutuans, sed uniuersitas pauperũ tenet ad hoc Adductũ. n. iã est principiũ, dicẽs q ille, in cuius fauoré res agit tenet ad mercedẽ reddẽdã: cõstat aũt, q custodia seu cõseruatio pecuniæ integræ (ad quã cætera hæc opera ordinant) nõ i Petri fauoré, sed

Pauperũ uniuersitas ad cętera soluẽda tenet, quæ pauper iniustè solueret.

pauper

pauperum uniuersitatis sit, qa Petrus non pp se custodiendam pecuniam deponit, ipse.n. per seipsum custodiret pecuniã propriã nisi pauperũ uniuersitas exponendã pecuniã suam custodibus exposceret. Patet ẽt hoc idẽ ex eo, q̃ pecunia hæc nõ custoditur periculo Petri offerentis, qm̃ restituenda est sibi non solùm ratione rei acceptæ, sed ratione acceptionis, & iam dictum est, q̃ quando aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerẽs pecuniam mutuis, licet nõ donet, non tenetur, sed pauperum uniuersitas.

ET Tunc surgit secundum dubium, cur iniustè dicaẽ exigi à Ioanne paupere particula quædã eius, ad quod uniuersitas pauperũ tenetur, cũ Ioannes sit pars totius pauperũ uniuersitatis: sicut aũt uniuersitas tenetur ad integrã satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimmo impossibile est, quòd aliter uniuersitas pauperum satisfaciat, qm̃ præter pauperum res nihil habet. ¶Sed ad hoc quoq; dubiũ ex dictis rñsio facile haberi potest. iniustam siquidem esse hmõi exactionem rõ indicat cõmutatiuæ iustitiæ, infra cuius latitudinem stando a parte exigi nõ potest id, ad quod totũ tenetur, eo q̃ totũ ut extremũ est cõmutatiui iusti partis rõnem habet, idemque est a parte exigere secũdum iustitiã cõmutatiuã id, ad quod totũ secũdum eam tenetur, ac si exigeretur ab una parte id, ad quod pars alia tenetur, quod iniustissimũ esse constat. Ea prædictis aũt sufficienter hr̃, q̃ omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ commutatiuæ formã modo examinantur. Quid aũt dicendum si secundum iustitiã distributiuã, si locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat sit nunc scire, q̃ iniustè exiguntur hæc a Ioanne paupere, si infra iustitiæ cõmutatiuæ limites res agaẽ, ut opinio prima dixit.

EX Præmissis aũt patere põt defectus alterius opinionis defendentis contractus secundũ iustitiã cõmutatiuã, licet nõ ita amplè sicut prior. Propius siquidẽ accedẽs secunda hæc opinio ad casum Montis pietatis, & nõ curãs an singulari personæ liceret pecuniã propriã tali mutuo exponere, casum i terminis ponens, licèt in cæteris cõcordet cũ præcedenti, in hoc tamen differt, q̃ Petrum ponit abdicantem a se proprietatem & dñiũ pecuniæ mutuandæ, sicut & illi qui Mõti pietatis pecunias offerunt, donant. Et sic casus omnino idẽ cũ Monte pietatis est iste. Petrus uocato populo cum eius rectorib. offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc ut inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodũ a populo & rectoribus ministri, &c. ut supra in isto dicit casu, cũ dñium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signum est, q̃ absolutè loquendo, quicunque eã distraheret, iniustè hoc faceret, utpotè contra expressam intentionem piã donãtis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est, q̃ obligatio ad mercedẽ reddendã ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Cõitas enim ad hoc nõ tenetur, cum extra casum necessitatis extremæ & superfluitatis res hæc agatur, & ut dictum est, non tenetur ad habendũ determinatũ modũ subueniendi. Patet siquidẽ huius opinionis defectus ex cõsideratione principiorũ supradictorũ, nihil.n. minus iustitiæ in hoc accidit casu, q̃ in præcedẽti. Tum quia Ioannes pauper ẽt hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an cõitatis, an uniuersitatis pauperum, an ẽt ipsius Dei. Sufficit namque Ioanni pauperi ad hoc, q̃ ipse non teneatur, ista negatio.s. quòd opus hoc non fiat in suum fauorem, quia in hoc casu inueni probatum fuit, Principium enim negatiuum adductum est, quòd nullus secundũ iustitiam commutatiuã tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum aũt esse ẽt ipsum pauperũ collegium a singulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iustitiam commutatiuam stando, probatum est prius. ¶Tum qm̃ uniuersitas, siue collegiũ pauperũ ad hoc tenetur ẽt in isto casu, & cõsequẽter iniustè a singulis pauperib. mutuũ accipientibus hoc exigitur. Eadẽ siquidẽ rõ, qua uniuersitatẽ pauperũ ad hoc teneri prius dicebatur, hic locũ hẽt, qm̃ non rõne dominij ipsius pecuniæ ad hoc tenebatur, sed rõne quasi utilis dominij.s. quia pecuniæ securitas, & integritas in suũ per se & proximè fiebat fauorẽ q̃ in hoc casu manifestius fieri apparet. Et idẽ uniuersitas ipsa pauperũ ad satisfaciendũ ministris pro operibus illis, q̃ non sunt in fauorẽ Ioãnis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundũ istam uiã in contractibus his iniustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum argumentum quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

OBIECTIONVM aũt in oppositũ adductarũ prius conuenit illas soluere, q̃ iniustitiã ab his cõtractib. auferre conabãtur, & postmodũ illos examinare, q̃ de ui sua eorũ agebãt. Dupliciter ig. hic iniustitiã ex dictis patere põt.s. ex parte modi exigẽdi, & ex parte pauperũ a quib. exigitur. Ea parte siquidem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendũ ministris, nisi quoad aliquid tm̃. Nec est inter modica deputandum id, in quo aggrauãtur, qm̃ ut ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiã partẽ soluendam eorum, quæ ab ipso modo exiguntur, uniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandum, quod cũ omnib. suis appendiciis si mercedis nunc exactè tertiam partem sibi uendicat, sufficientẽ recompensationem habet, unde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partib. non in modico grauatur. Immo si immediatè, uel tertia, uel quarta, uel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitate, qm̃ secundum Montis diuinas plus & minus poterit mutuari, &c. tũ quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurritur: in proposito autem ex intentione committitur, unde iniustitiæ mortale peccatũ nõ euitatur.

AD id aũt q̃ obiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc si Ioãnes pauper non tenetur, dico duo. Primò q̃ de iuris rigore tenetur uniuersitas pauperũ, cui pecunia cõseruatur p pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutuans si non in fauorẽ uniuersitatis pauperũ pecuniã custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur, s. quòd nullus mutuãs tenetur aliquod damnũ incurrere ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quinimmò põt si quod dãnũ ex hoc incurrit, secũdũ oẽs doctores exigere, dico q̃ hoc cõe dictum est summè uerum, sed male applicatur ad propositum, qm̃ expensæ istæ non causantur ex beneficio mutui, licet occasionẽtur & remotè ex mutuo proueniant, sed causantur ex contractu pignorũ, quod formaliter est in fauorẽ mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occasionantur, & remotè proueniunt expensæ istæ ex cõtractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui causantur, qa mutuũ nõ est cã, sed occasio harũ expensarũ, non proximè, sed remotè, nec hẽt rõnem occasionis hmõi, inquantũ est in fauorẽ accipiẽtis mutuum. Propter quod rõ ista concludit oppositũ sui intenti, eo q̃ sicut iniquum est mutuantẽ ex hoc, q̃ mutuat damnificari, ita iniquum est dantẽ pignus ex hoc lædi, æqua.n. est utriusq; conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quod opinionem hanc plurimũ fouisse vr̃, ad propositum non est. Dicunt.n. Si Petrus Mediolani existens Ioanni petenti ibidẽ pecuniã mutuo, frater dicat, Pecuniã quam petis Genuæ hẽo, mittamus tuis expensis pro illa, & sic mutuũ gratis accipito, cõstat q̃ Petrus nõ exigit iniusta a petente mutuũ expensas illas, qa non tenetur incurrere damnum hoc ex hoc quod mutuat: ergo a simili, neque in his contractibus iniustum est expensas exigere. Ad propositũ, inquã, non est exẽplum hoc, qa clarè patet quòd expẽsæ istæ fiunt ad hoc ut pecunia ad mutuũ petentem perueniat, & cõsequẽter in eius fauorẽ per se & proximè ordinantur, in proposito aũt nr̃o expensas istas non ordinari p se in fauorẽ Ioannis pauperis mutuũ accipientis, ex dictis clarissimè cõstat. ¶Propter quod aduertant cuiusq; ordinis uiri, ut exemplis nõ fallantur, qm̃ multa in eis dissimilia inueniuntur, quorũ quodlibet, qa non facile est cuilibet discernere, duo subiungenda duximus ex quib. cætera faciliùs diiudicari possint. Creditur.n. primo, quòd sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias a fœnatore, & expensas fecit, ut pignora per famulos tutè deuehantur, licitè potest a Bernardo paupere exigere nomine interesse hmõi expensas, & usuram, quam soluit, sic in proposito fieri possit a Petro, seu cõitate qui ad has expensas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis.s. mutuo. Creditur quoque secundò, quòd sicut a petente mutuum licitè potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuũ, chirographum eum facere tutum eligat, notarioque mercedem reddat, non iniustè grauatur, & tamẽ chirographum fit in fauorẽ mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniustè grauat Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi utilitatis accrescit, sed sola indemnitas Montis seruatur.

¶Sed in his & hmõi plurima est dissimilitudo. Et primũ quidẽ exemplũ a Mõtis natura differt, quòd expẽsas illas Martinus facit, & Bernardi psonã induit indigẽtis subsidio tali, quasi sibi pignora accõmodãs, ut mutuũ inueniat, & idẽ nõ est mirũ, si expẽsas tales Bern. tenear subire: nihil.n. minus teneretur q̃ si ipse per seipsum a fœneratore mutuũ sumẽs, expensas illas fecisset, ppter hæc accidentia. In casu uerò Montis, nec Petrus, nec cõitas in psona Ioan. pauperis expẽsas has fecit, sed collegij pauperum, ut ex dictis patet, & ideo Io. pauper. iniustè grauatur in hmõi expẽsis. Circa secũdũ uerò exẽplũ sciẽdum est, q̃ ut dr̃, in 4. Met. nisi cuiq; quæsito uideatur formaliter omnis certitudo destruetur eo, q̃ extra rõnẽ formalẽ uagãtib. infinita occurrũt circa quodlibet. Vnde in proposito solicitè ip attendendũ est q̃ formaliter q̃ratur, aut rõcinãdo adducaẽ. Aliud enim est petere securitatẽ

rehaben-

re habendæ pecuniæ, & aliud est petere talem securitatem, s. habentem expensas annexas, puta Chirographum: quemadmodũ & superius distinctũ est, q aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens aũt securitatẽ nihil petit in sui fauorẽ, habens annexum damnũ eius, à quo petit illã: sicut nec petens pignus. Vnde si accidat, q petitam securitatẽ aut pignus ego dare non possim, nisi cum aliqua expensa, quã qualitas securitatis, aut pignoris à me electa petit, ergo ipse damnũ mihi hoc infero: sicut in exemplo adducto cõtingit. Non. n. ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis à me oblata expensę istæ p se proueniunt. Et iõ teneor ego notario mercedẽ reddere: sicut & expensas illas subire, q̃ ex pignoris emanãt accidentibus. Petens verò securitatẽ talẽ (puta chirographũ) eã in fauorem sui petat tẽ hñtem expensas annexas, & iniquũ fit ex eo, q in fauorẽ sui agit, alterũ dãnificari iniustè grauat eũ à quo illã petit, ad reddẽdã mercedẽ notario debitã. Vñ euidẽter patet, q Mõtis natura ab hoc exẽplo distat in hoc, q hic petẽs securitatẽ, nihil petit, ex quo ipse oriat expensa aliqua: in Mõte aũt uolẽs pignus vult sibi à Ioann. paupere solui pro custodia alijs, ad q̃ ipse tenet naturali iure, aut q̃ ipse fieri vult nõ in Ioannis pauperis fauorẽ, ut ex dictis patet. Oẽs ergo iterum atq; iterũ monitos esse rogo, quatenus caueant ne exemplis inhęreant: qm̃ multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶ Secundò dico, q non sufficienter arguendo probatur. cõitatẽ aut principẽ non teneri ad soluendã ministris mercedem. Licet enim rectè concludatur, q nõ teneantur simpliciter: nõ tamen ex hoc cõcluditur, quin teneant ea suppositione. s. supposito q hunc modũ mutuãdi statuant. Et licet, ut dictum est, vniuersitas pauperũ de iuris rigore, nõ cõitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc oĩa ad commutatiuã iustitiã spectãt, & absq; publica authoritate facta iniusta non essent: æquitas tñ à iustitia nõ multum remota exigit, quòd princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo subueniat.

¶ Modus aũt accipiendi, q etiã iniustitiam contineat, manifestat. Cum duo gña operum sint, pro quibus hæc à paupere exiguntur (scilicet illa, pro quibus nõ tenetur) uel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorum) uel quia hic non tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas uirgas in pignus dedit,) de modo exigendi mercedẽ, pro istis nõ oportet pbare, q sit iniustus: quia si exactio est iniusta. modus eius iustus esse nõ põt. Sed & modus exigendi pro his, ad quę Ioan. pauper tenetur. s. pro obligata pparatione ad mutuandũ, iniustus ostẽditur: ex eo q obligare præparationi ministri ad mutuandum, nec rõne periculi, nec rõne laboris, aut cuiusuis occupationis aut damni commensuratur diuturnitas tp̃is, quo mutuum acceptũ tenetur, aut quãtitas acceptæ mutuo ipsius pecuniæ. Nisi quis diceret dãnum incerti ex eo, q nõ põt tam frequenter mutuum iterat: ac pro hoc cessat ministri merces à pluribus suscipienda, Sed subtiliter consideranti apparebit, q ex hoc non hẽ q oportet mercedem istam quantitati mutui & tempori quo tenetur cõmensurare: sed quod oportet consideratis oĩbus, certum salariũ sibi statuere, & aliud summariè ac uerisimiliter, calculatis prudentiũ arbitrio pauperibus uenturis ad suscipiẽdum mutuũ, soluendũ æqualiter taxare, eo q æqualiter ad oẽs hmõi se obligat: sic enim merces ministris debita redderetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperẽ pluries indigẽtem plus soluere minus paupere, qm̃ merces hæc redditur non mutuo, aut quãtitati pecunię mutuatæ sed obligatæ præparationi ad mutuandum, quæ æqualiter oẽs respicit, & pauper pluries sumens, duorum rationẽ hẽt. Nec est opus prudentiũ uirorũ iudicio ista tñ submittere, quia scientiæ subiacent. sed eorũ arbitrio, ut dictũ est relinquitur quantitatis stipendij ministris debiti, & taxatio quantitatis pecunię à singulis soluendę æqualitate supposita, & alia hmõi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vsura.

RELIQVVM quo ad hanc partem est, vt videatur, an iniustitia, quæ in his inuenitur contractibus, usuræ rationem habeat, quod ex duobus considerandũ est.

¶ Primo ex eo, q usura duobus modis committit. s. augendo ex mutuo capitale, & exigendo recompensationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neq; enim minus usuram sapit uelle ab accipiente mutuum recompẽsationem damni quod ab hostibus uel latronibus passus est, quam uelle ad augendas opes aliquid ultra sortem. In proposito aũt, cum iam pateat. Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentẽ sibi pecuniam Montis integrè & secure saluari quicunq; sit ille, exigere à Ioanne paupere mutuũ petente expensas q̃ non in illius fauorem fiunt consequens est q exigit recompensationem damni, quod nõ ex mutui bñficio incurritur, sed pp pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliqualiter, quod damnum ex hoc mutuo emergit, saltem occasionaliter, nihil siquidem refert, vñ damnum hoc proueniat, aut à quo inferat, dũmodo ex eo, q fit in fauorẽ Ioann. pauperis ut sic, nõ causet, ista. n. negatio sufficit ad q iniustè exigat ab eo, & cõsequẽter q vsurariè. ex quo ut dictũ est, ñ refert ad vsurã, dãnũ indebitũ à quo pẽdẽte mutuũ exigere aut lucrũ q̃rere.

¶ Secundò ex eo, q non minus usurariũ est, mercedẽ alteri debitam non ex seruitio impenso ad mutui bñficium ut sic, ab accipiente mutuũ exigere, q̃ quodcunq; aliud lucrũ ultra sortẽ petere, neq;. n. ab usura remotius est grauare iniustè accipiẽtẽ mutuum ad soluendũ aliquid ultra sortẽ alteri, quacunq; ex causa quã sibiipsi mutuãti. Constat aũt, q hic grauat iniustè Ioannes pauper dum accipit mutuũ ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus nõ tenet quanquã nihil ad Montis mutuantis augmentũ exigat. Non igitur subterfugi põt quin usuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ cõmutatiuæ formam loquẽdo.

AD Euidentiam verò solutionis obiectionũ in oppositũ diligentes attendendũ est, q hic sunt duo, s. reddere mercedẽ ministris, seu (quod idem est) ipsos ministros accipere mercedẽ p locatis operibus, & hoc est iustissimũ & omni æquitate plenũ. quia eius cã est locatio operũ solũ. Alterum est exigere hmõi mercedẽ à Ioanne paupere, & hoc iniustum & usurariũ est, qa eius nulla cã alia est, nisi mutuum, qm̃ operæ illæ collatæ non sunt Ioanni pauperi, ut propter illas ab eo exigi merces possit.

¶ Vnde prima ratio peccat, assumendo q hic nihil vltra sortẽ quæritur pp mutuum, sed tantum pp locatas operas, qm̃ secũdum ueritatem ex mutuo, exactio ista causatur, ut ex dictis patet. Vel (& in idem redit) uerbaliter respondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter. Vno modo pp locatas operas in fauorẽ accipientis mutuum: & tunc qm̃ sequitur, ergo non pp mutuum: quia locatio operarũ in huius accipientis mutuum fauorẽ facta, cã proxima est, q ab eo iustè merces hæc exigat. Alio modo pp locatas operas nõ in fauore huius accipiẽtis mutuũ, sed alterius cuicunq; sit ille, & tunc male infertur: ergo non pp mutuũ. qm̃ cã proxima huius exactionis est uel mutuum, uel locatio operarũ: sed locatio operarum cã scd̃m iustitiam esse non põt, eo q operæ nõ sint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuũ huius exactionis cã proxima est, ac p hoc usura cõmittitur. Nec obstat id quod confirmando subdebatur, s. q si ministri donare hoc uolunt. Mons non turbabitur. Ex hoc, n. nihil aliud haberi põt, nisi q Mons lucrum ex hoc non q̃rit. sed non hẽ quin Ioannes pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quã nõ tenetur, sicut si pauper ab aliquo mutuũ sumat, tum onere, q rustico cultori uineæ mutuantis mercedẽ reddat, usura non deficit ex eo quòd rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda aũt rõ concludit, mercedem ministrorum non esse usurariam, & hoc procul dubio uerum est: qm̃ iusta & sancta est, sed non probat quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui non tenetur, sit usuraria: dẽt. n. merces illa exigi ab eo, qui tenetur, dare illã & non ab hoc paupere. Et iõ si reddatur merces talis ab eo q tenet iustitia est uel charitas si pietatis intuitu ab aliquo, qui nõ tenetur. Si aũt exigatur ab eo, qui nõ tenet clare cõstat, q quãuis merces sibi debeatur, iniusta tñ exactio est, quia hic tenetur. Et si adiunxeris, quod exactio nõ nisi pp mutuum mandatur, usuraria manifeste apparebit: quod in casu isto contingere tam patet. Est igitur infra iustitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniustitia & usura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.

SVNT Igitur alij subtilius naturã Montis huius speculãtes, q infra iustitiæ cõmutatiuæ limites illũ nõ credũt, sed iustitiam distributiuã inferiã dicentes scd̃m eius formã iustitiã in his capitulis saluari defendunt. Hi casum Mõtis pietatis illũ esse approbãtes, q in c. 7. positus est: in quo. s. Petrus uocato populo donat 1000. ducatos nõ cõmunicandos, sed mutuãdos, pperuo tpe pauperibus, &c. ut supra nõ inferũt iustitiã distributiuã ipsis cõtractibus mutui, uel, pignoris, uel locationis operarũ, sed inuẽtioni mercedis reddẽdę operarijs. Si nãq; superius dictæ adiuncẽ, ad hoc deueniũ est q pauperũ uniuersitas tenet reddere mercedẽ ministris Mõtis: & iõ ipsa uniuersitas pauperũ ex quo in cõi nihil possidet, inuenire uolẽs, vñ soluere possit mercedẽ hãc ministris sibi deseruiẽtibus, onus hoc distribuendũ esse in suas partes pauperes. s. statuit. Vñ ipsa mercedis redditio in iustitiæ commutatiuæ terminis relinquitur: sed in tẽ-

mo

tio mercedis reddendæ secundum iustitiæ distributiuæ formã fieri secundũ hãc opinionẽ põt, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio. Primò, quòd secundum distributiuam iustitiæ formam in uniuersitate pauperum, inuenienda est merces reddenda ministris: Secundò, quòd inuentio ista iuste secundum iustitiæ distributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniustè grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primò, quia cũ uniuersitas pauperũ teneatur de suo satisfacere his ministris, suũ aũt nõ fit nisi altero mõ, uel quia in cõi aliquid hẽ, vel quia suarũ est partiũ, & in proposito uniuersitas nõ possideat aliqđ in cõi, restat ut de his, q̃ partiũ sunt, satisfacere dẽat, partes aũt pauperũ esse patet inter eos igr̃ oportet pecuniã hanc inueniri. Et cum constet, q cõia onera iustè distribuenda sunt, consequẽs est q secundũ iustitiã distributiuã inuentio hæc fieri dẽt. Secundò, quia sicut bonũ totius par ub. est debitũ, & iõ proportionaliter eis distribuendum, ita & malũ totius partes quoq; proportionaliter sustinere tenentur, onera aũt oĩa inter mala computantur, onus igr̃ huius mercedis soluẽdæ partes uniuersitatis pauperũ proportionaliter sufferre tenentur. Hoc aũt est inueniri pecuniã istam in uniuersitate pauperũ secundũ iustitiæ distributiuæ formã, qđ erat probandum. Secundum aũt. s. q de facto nulla iustitia in mõ distribuendi hæc onera inueniatur, probatur ẽt dupliciter. Primò, quia in hac uniuersitate bonũ est ipsa subuẽtio & releuatio pauperũ, malũ uerò est onus soluendi mercedẽ, æquũ aũt est, ut qui plus boni percipit, plus ẽt mali sentiat: cui igr̃ maior fit subuentio, is magis onus solutionis subire dẽt. Et sic statutũ est in hoc Monte, ut s. cui plus & maiori tpe mutuat, plus unus soluendi ministris sentiat. Secundo, quia æquum est, ut cõium onerum illis plus imponatur, qui maiorẽ occasionẽ subeũdi talia onera uniuersitati præbent. Illi aũt quorũ pignora maiori tpe & periculo custodiuntur, sunt hmõi, qm maiorem mercedẽ tenetur reddere uniuersitas ministris p custodia illorũ, quã aliorũ, ergo illi, q diutius pignora ibi tenent, & similiter illi, qui preciosiora offerunt pignora, ex hoc quod maius mutuũ sumũt, debẽt amplius grauari, q in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiæ distributiuæ uiolatio in capitulis illis.

CAP. XI.

Examen prædictæ opinionis determinans quomodo hic fiat distributio.

Constitit hęc distributio in inuentione mercedis reddẽdæ operariis, a quocũq; hæc distributio mandetur.

VT Eodem aũt ordine ostendatur opinionẽ hanc deficere, Primũ dictũ examinando oportet ex cõibus animi conceptionib. incipere, & ostendere quõ rõ distributionis hic saluatur. Quia ergo ut dr̃ in 5 Eth. iustũ in distributionibus cõsistentur oẽs secundũ dignitatẽ quãdã oportere esse, ita q sicut iustitia cõmutatiua dignitatẽ personæ non considerat nisi inquantum in quantitatẽ rei redundat, ut puta cũ considerat dignitatẽ principis percussi, qa percussio ex hoc criminosior est, ita iustitia distributiua quantitatem rei nõ ponderat, nisi inquantum redundat in dignitatem personæ, ut puta cum magnifacit uirtutis egregium actũ, ex hoc q dignior psona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquã consequens est q distributionis ratio absque dignitate non inuenitatur. Dignitatem autem dicimus non quodcunque bonum hominis, sed illud, ex quo homines sortiuntur, quòd partes sint totius uniuersitatis, siue illud, sit virtus, vt politia, aristocratia, siue rerum abundantia, aut nobilitas, ut in oligarchia, siue libertas, ut in democratia, siue quodcunque aliud. Et cũ talis partiũ dignitas ad cõe aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperũ uniuersitatẽ in cõitatem quandam erigere uelimus, inuenire & quid sit totius opus, & secundum quid partiũ dignitas attendatur: est aũt hic opus totius perpetua cõmoditas mutui inueniendi, pp hoc. n. omnia fiunt, & hoc sequitur mediatẽ pecuniæ mutuandæ (quæ Mons dr̃) integra conseruatione. Dignitas uerò indigentia est: id. n. in qualibet cõicatione dignitas dr̃ pp quod aliquis debet admitti, & iniustè repelli putatur, ut discurrendo per oẽs supradictas politias apparet. Sola aũt indigentia existente, meretur quis de hoc esse collegio, & iniustè expelleretur, suppositis sp his quæ secundum legẽ ordinata essent, puta q nõ pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigẽtia pro dignitate in hac uniuersitate hr̃. Indigentiam aũt dicimus non quãcunq;, sed talẽ quæst. s. de pignorib. possit securẽ facere Montem. Hic est modus, quo uniuersitas pauperũ uelut cõitas quædam distributionis est auctrix & capax. Qui licet sit sustentabilis, clarius tñ & uerius distributionis forma in ea saluatur, dicendo q sicut si militib. ultra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuenda statuatur quædã pecuniæ summa, distributionis iustus modus erit, ut quãto melius hic illo egit, tãto maius sit quod huic, eo quod illi dat, & sic modus & forma distributiuæ iustitiæ seruatur absq; tot difficultatibus. Ita si pauperibus multis onera distribuenda sunt, ut hic accidit, sufficit q distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit æqualitatẽ proportionis, ut dictũ est, q̃ tunc tñ seruatur cũ æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Alias, oligocratia, seu oligarchia.

¶ Et quoniam siue hoc, siue primo modo ponatur distributio in pauperũ uniuersitate, nõ refert quo ad põtem quęst idcirco cõcedatur distributionẽ inueniri in inuentione mercedis reddendæ operariis Montis, a quocunq; distributio ista mandetur, siue a principe, siue a cõmunitate, siue ab ipsa pauperũ uniuersitate.

CAPVT XII.

Determinatio, quod secundum iustitia distributiua formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

RESTAT ergo considerandum secundũ. s. an distributio isto mõ facta iusta sit. Vbi præmittendũ est, quòd licet in distributionib. cõiter minus seruetur iustum ẽt absq; conscientiæ periculo, quã in cõmutationib. eo quod cõparationes personarũ sunt odiosæ, & pacis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præstat, statuta tamẽ distributionum dispositiua tanto iustiora esse oportet, quãto facilius ab eis declinare quodãmodo cogimur. Si. n. ipsa statuta a iusto declinare inciperent nimia postmodum in distribuendo elongatio a medio fieret, sicque iustitia corromperetur. Et ideo diligenter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sui obseruatores ad iniustitiam deducat.

Secundũ distributiuę iustitię rigorẽ sicut maius bonũ melioribus & dignioribus distribuẽdum est, ita eisdem minus malũ inferẽdũ est.

¶ Sciendũ est igitur, q aliter bonũ, aliter malũ distribuendũ est inæqualib. partibus alicuius totius. Bonũ siquidẽ distribuendũ est sic, ut digniori maius bonũ dẽt. Et rõ est, quia bonum totius quod est debitum alicui parti, tãto maius est, quãm pars illa maiorẽ principalitatẽ habet in toto, & tanto minus quãto pars minorẽ hẽt dignitatẽ in toto. Malũ aũt econuerso distribuendum est ut s. digniori parti minus malũ, & minus dignè maius malũ imponatur. Et huius rõ est, qa ex quo minus malũ hẽt rõnẽ boni, ut dr̃ in 5. Ethic. quia eligibilius est, q̃ malus malum, eiusdẽ rõ est, q alicui debeatur plus boni, & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur ẽt minus malum & proportionaliter parti uiliori, cui minus bonum debetur, plus malorum imponendum est. Et loquimur sp de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

¶ Suadet quoq; hanc distributionis esse æqualitatẽ naturæ operatio, q̃ alimentũ distributura mẽbris ad principalia mẽbra digniores partes, & ad uiliora viliores trãsmittit: infirmitatẽ aũt si põt a principalib. mẽbris ad uiliora propelli, experientia continuè docet. Vñ si in pauperũ uniuersitate, q̃ super indigẽtia fundat, bona distribuẽda essent, quãto aliquis esset magis indigẽs, tãto maius bonũ sibi deberetur, eo q maiorẽ principalitatẽ hẽt in tali toto, sicut magis diues maiorẽ principalitatem hẽt in politia, q̃ fundat super diuitias, q̃ oligarchia uocatur. Et consequenter quãto aliquis est magis indigens tanto minus mali cõis sustinere dẽt. Et quia onus hoc mercedis soluendæ inter mala cõnumeratur, oportet q secundũ iustitiæ distributiuæ formã magis indigens minus soluat. Magis aũt indigentẽ inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus cito põt soluere. Non ergo iustè statutum est, q plus mutui sumentes & maiori tpe retinentes, plus teneãtur soluere. Nec impedit conclusio huius processus, si qs cauillationib. fortè adinuentis non suscipiat, id quod tñ probatum est. s. uniuersitatem hanc super indigentia fundari, aut q ista non sit uere cõitas quædam. Stat. n. uis rationis in hoc q distributio onerosa non dẽt commensurari indigentiæ, ita q quanto quis plus eget, tanto plus cõis oneris sustineat, hoc. n. probatione non eget. Sub hoc aũt principio, siue uera distributio siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur q ista distributio est onerosa, q manifestè patet, ergo nõ dẽt quanto quis magis eget, tantò plus grauari. Sed secundũ capitula huius Montis quanto pauper magis eget magis grauat, q manifestè patet, quia magis grauatur diutius plus mutui retinens, hic aũt est magis egens. ergo. Committitur ẽt ultra hæc iniustitia bis dupliciter & ea. s. ad quæ aliqui tñ secundum iustitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo. s. mercedem pro excussione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur. s. mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in unum adunando, ad formam seu modũ distributionis, & q̃ commutatiuę iustitiæ sunt confunduntur, & quæ distributiuæ sunt tolluntur.

EX his aũt facile est soluere rõnes in oppositum. Prima siquidem peccat, primo in medio termino, in quo tota uis rationis consistit. Assumit. n. æquum esse, ut qui plus boni totius percipit, plus ẽt eius mali sentiat: hoc aũt falsum esse monstratũ est. Iniquũ quippe secundum iustitiæ distributiuæ formam est, ut is plus cõmunis mali sustineat, q plus boni suscipere debet, qa

vt dictum

vt dictum est minus malũ quoddã bonum est. Sed aduerte diligenter, q̃ dicentes plus, aut minus boni, uel mali, de quantitate absoluta ipsius boni, uel mali loquũtur, & nõ de quantitate proportionali. De hac.n. loquendo æquale malũ, & æquale bonum omnibus partibus de cõibus dandum est: quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali cõsistit, ut superius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruũ malũ magis lædit nobilem partẽ, quã magnum uilem, ut patet in membris corporis: & in proposito plus pauperculus læditur ex solutione duorũ solidorũ, quam artifex minus egens ex solutione quatuor: ideo non usquequaq; falsum est illud assumptũ, s. æquũ est, ut qui plus percipit boni, plus sentiat mali: sed ut iam patet, ẽt sic non est pro opinione illa. Secundò peccat in eo quod subsumit, s. subuentio mutui est bonum commune huius uniuersitatis pauperum. Releuatio nãque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio cãtur. Mutuum aũt ad iustitiam commutatiuã adeo spectat, ut id iustitiæ distributiuæ attribuere ridiculum sit, nisi fortè distributio mutui statueretur: qđ hic non fit. Iniusta deinde lex esset, si qua statueret, q̃ ex subuentione, quam ex mutui beneficio qs percipit, aliquid pecuniæ æstimabile mutuandi daret, & similiter cuicunque alteri, cui ex ulla rõ non tenetur. Ex hac siquidẽ cã nulli ciuiliter obligatur, quamuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoq; argumentũ, & esset sermo nõ de subuentione p mutuũ, sed de commoditate ppetua mutui inueniendi, quam totius cõe bonũ esse dictum est, non potest adhuc concludi iustitiã seruari: quĩa si penes cõmoditatẽ illam, distributio oneris agenda est, cũ cõmoditas illa omnibus mutuũ sumentib. æqualiter respõdeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquam deberet: licet, ut ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum. ¶ Secunda uero rõ, quæ metitur onus soluendi iuxta datam soluendi occasionem, facilè soluitur, dicendo, q̃ aut occasionis uocabulo propriè utitur, aut cõiter, ut ẽt cãm occasionem uulgariter dicimus. Si propriè loquat, falsum est, q̃ hmõi occasionibus commensurandæ sint distributiones boni uel mali cõis, quod debetur partibus ut patet in omni politia: secus autem de gratuitis dicendum esset remunerationib. Si aũt occasionẽ pro cã ponit, tunc falsum subsumitur: cã.n. harũ expensarũ est uniuersitas ipsa, q̃ pignoribus tutè uult pecuniæ Mõtẽ saluari. Et ex hoc clarius patet ueritas primi mẽbri: quia pauper ipse occasio ualde remota est, & non nisi ipsa mediante, & causante uniuersitate q̃ soluere tenetur, utpote nõ concurrens ad hoc nisi pp mutui petitionẽ, ex qua occasionẽ sumit mutuãs, q̃ pignus vult, ex quo deinde prouenit, q̃ uniuersitas tenetur soluere. Patet igitur q̃ occasionibus hmõi nulla iustitia distributiones æquari debent. Ex his aũt formari alia põt rõ ad principale intentum talis. In hac pauperum uniuersitate quatuor sunt, commoditas perpetua mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio nõ data, sed sumpta, alicuius expensæ & indigentia: nulli horũ distributio oneris huius iustè cõmensurat in hoc Mõte: ut patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iustitia distributiua non saluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum esse proprie mutuum, sed societatem potius quandam, pp̃ simis capitulis ad commune bonum vnitam.

SVrrexit pp has fortè rõnum angustias opinio alia uedum hæc capitula, sed alia quæ ab oibus repulsa videntur cõitatibus pietate plena defendere volẽs. Hæc quantũ ad ppositũ spectat, tria dicit. Primò, q̃ hic est cõtractus societatis positiuæ & ppetuo conseruatiuæ. Scdò, q̃ non est hic cõtractus mutui propriẽ, sed tpalis vsus cõis depositi. Tertiò, q̃ hic est contractus locationis operarũ ad custodiã pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddenda iustè exigit, &c. Primũ declaratur explanando naturã huius Montis sic: Pauperes ciues cõuenientes media intercessione pdicatorum, &c. à diuitibus & à seipsis quãdam pecuniæ summã dono obtinẽt, nõ distribuendã, sed ppetuo vsui eorũ p modũ mutui conseruandã, eiusq; custodiæ ac pdicti vsus dispensationi, & pignorũ custodiæ curæ & c. cæteris, vt suprà, pro securitate cõis pecuniæ ministris quidã à pauperũ partibus pponuntur, reddẽdaq; statuitur eorũ operibus merces à singulis pauperibus, vt suprà. s. vnus denarius p libra singulis mẽsibus, &c. Hæc est pauperũ ciuiũ societas deponens summã illã sub cõibus custodibus p modũ mutui eius pauperibus dispensandã, & reddens mercedẽ custodibus debitã & c. Et quia in societate ista non qui intenditur diuisio capitalis cõis. s. depositi, nec secundũ totũ, nec scdm partẽ, sed potius procurare augmentũ, & pro conseruatione illius tuta quilibet aliqđ soluit: puta duos denarios pro libra, &c. iõ hic est cõtractus societatis non diuisiuẽ, sed positiuẽ, ppetuo conseruatiuẽ. Secundum uero. s. q̃ nõ sit hic contractus mutui: probatur ex parte rei: quæ mutuari dĩ & ex parte extremorũ, inter quæ mutuum dĩ. Vbicunq; nãq; est propria mutuũ, ibi & res mutuata aliena est à iure petentis mutuũ: & mutuans omnino à petente mutuũ distinguitur. Sed hic neutrũ istorũ inuenitur: quia pecunia q̃ mutuatur cõis est eis quibus mutuatur, & mutuans est ipsum cõe depositũ, seu ipsa societas, q̃ à pauperibus societatis mẽbris non omnino distinguitur: ergo nõ est hic propriè mutuũ. Maior proposita, quo ad vtranq; suã partẽ ex rõne iustitiæ cõmutatiuæ in mutuis patet: quia iustitia cõmutatiua nõ est inter totũ, & partes: & mutuũ nõ est, nisi de eo q̃ alterius partis. i. singularis psonæ est, & consequenter omnino alienũ ab hoc petente mutuũ: vñ qñ pauper à Monte mutuum pp penuriã vocabulorum petit, tpalem vsum cõis depositi secundum ueritatẽ petit nõ mutuũ. Et ex hoc ulterius manifestè sequitur, vsura, hic non est, quæ mutuum explicitè uel implicitè comitatur. Tertium autem, q̃, scilicet hic sit, contractus mercenarius inter ministros, & pauperes, & consequenter, q̃ pauperes iustè teneãtur reddere eis mercedem, &c. vt per se notum relinquitur.

CAP. XIIII.

Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quam secundum alias supradictas.

QVoniam aũt opinio hæc tanquã singularis cõiter derelicta vr, duo in eius examine facienda occurrunt, vt. s. primo ostendamus male formatũ esse ab ea casum Mõtis pietatis: & propterea cõiter minus eius dicta recipi. Deinde admisso casu, q̃ iniustitiã non euitet, manifestandũ est. q̃ contractus iste non sit socialis: vt ex Pauli secundi Põtificis Maximi literis ad Perusinum legatũ hr̃: vbi monet ne vltra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur, ne forte vsuræ labes aliqua incurratur. In contractu.n. sociali ter hoc, q̃ socij ad cõis boni augmentum tendunt, ridiculum est, in dubium apud sedẽ maximè apostolicã uerti, an sit vsura. Quòd ẽt sit cõtractus mutui, ex literis pluribus plurimorum Romanorum Pontificũ patet. Semper.n. mutuari dicunt pecuniam pauperibus à ministris Montis: & distributionẽ mutuo sic annectunt, vt uere mutuum restet: qm mutuari scdm quandam distributionem dicunt, vt. s. plus egentibus, si constat, plus mutuetur, infra tñ statuti latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere, q̃ penuria uocabulorũ huiusmodi cã est. Tum quia in promptu vocabulorum tẽporalis vsus, cõis depositi vel boni erat. Tũ quia expressè in literis hmõi pecuniã collectam, Montem pietatis uocari dĩ: & deposita pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus sunt, appellarunt. Si.n. mutuum uere non interueniret, mutui nomen quandoq; mutatum quoque esset, & saltem circumlocutione aliqua non esse mutuũ insinuatum esset: præsertim quia omnes forte huiusmodi literæ emanauerunt ad instantiam eorum, qui usuram in hoc Monte non esse contendunt. Quã.n. faciliore & magis apparente via excludi vsura potuisset, quam mutuum non interuenire declarando? Sed quid in probabilibus moror? probatur rõne, non esse huiusmodi cõtractum facilem absq; mutuo, vt dr̃: Vbicunq; iustũ est scdm æqualitatem simpliciter rei acceptæ ad datam, ibi uere est iustitia cõmutatiua: sed cõtractus ille, qui mutui uocatur, inter Montem & Ioannẽ pauperẽ est iustus secundum æqualitatẽ simpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo est contractus iustitiæ commutatiuæ. Sed iustitia commutatiua nõ uertitur inter totum, seu totius bonũ ut sic, & partẽ, sed inter partẽ & partem, ita q̃ ẽt totum, ut extremum commutatiuæ iustitiæ partis rõnem hẽt: ut ex dictis patet, quæ ex S. Th. expressè habentur: ergo contractus iste non est inter Montem inquantum est totũ, siue cõe bonum, & Ioannem pauperem inquantum totius partẽ: sed est inter totũ inquantum partis rõnem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & consequenter est uere contractus mutui. Admisso aũt talis societatis contractu, quæ si nõ est posset tñ fieri: iniustitiam omnino ibi committi sic declaratur. In contractibus istis, de quibus est sermo, aut standum est infra limites cõmutatiuæ iustitiæ, aut infra limites iustitiæ distributiuæ, aut vtriusq;, aut neutrius. Si secũdum iustitiæ commutatiuæ formam agimus, cum constet, q̃ totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, à parte exigi non põt: & cõsequenter quãuis societas pauperum teneatur soluere mercedem ministris, iniustè tñ ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorẽ fit. Et breuiter eodẽ modo hic cõuincitur iniustitia usura, & quo superius infra iustitiæ cõmutatiuæ terminos probanimus inueniri. Si secundum iustitiã distributiuã putã pcedendũ esse creditur: quĩa contractus locationis operarum nõ est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societatẽ pauperũ, vt superius dicebat: manifestus error statim patet: qm locatio operarum & eius merces, & similiter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius restitutio, fingi nõ põt, quin æqualitatem commutatiuæ iustitiæ requirant. Si autem vtriusq;

iustitiæ forma miscetur, secundum veritatem idem est casus iste cum eo, quem superius secundum distributiuæ iustitiæ modum disputauimus & conclusimus iniustum esse. In hac siquidem societate distributio non aliter, quam ibi miscetur: nisi quod ista opinio ponit ipsam pecuniam per modum mutui et distribui in usum, &c. Sed hoc nihil penitus uariat casum quo ad rationem iusti uel iniusti, quia in societate ista aut omnes habentur æquales: aut non: si omnes æquales, ergo iniuste vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quam societas tenetur: quia secundum dignitatem iustum in distributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cum non nisi ratione indigentiæ ponitur, quia plus egenti plus mutuandum statuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta 10 ducatorum: tunc manifeste redit iniquitas illa in distributionibus, quia plus accipiens communis boni, plus cogitur sentire communis mali: & distributio communis oneris commensuratur singulorum indigentiæ. Et manifestius accidit hic iniustitia, quam in gabellis pro rebus quæ deferuntur ad usum, inuenitur. Vtrobique enim iniustum ex natura rei inuenitur eadem est ratio quia scilicet supportatio communis oneris commensuratur necessario usui, usus autem necessarius commensuratur indigentiæ, & sic de primo ad ultimum æqualitate seruata oneris communis distributio indigentiæ ciuium, & pauperum commensuratur quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, quod tanto quisque communibus grauetur, quanto magis proprijs indiget. In hac enim societate quanto quis magis eget, vt proprijs possit prouidere necessitatibus, tanto maius mutuum sumit, & diutius retinere cogitur, & tanto plus exigitur ab eo pecuniæ debitæ à societate pro seruitijs sibi impensis: vt patet. Et ne iterum dicta repetantur, eadem est modo hic iniustitia distributiua, sicut superius eisdem rationibus. Si autem neutrius iustitiæ formam introducere oportere quis putet, sed iustitiam legalem tantum, quæ commune bonum per se respicit, & ad illud omnia dirigit, cum fraterna quadam societate erat in primis, ad fraternam societatem confugiens: quia operationes hic interuenientes secundum genus suum ad iustitiam non ad amicitiam, spectant, quoniam sunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia condonans, hic apparet, nisi apud mentes propriæ parum compotes: qui omne voluntarium iudicant simpliciter voluntarium. Errat deinde, quia sub iustitia legali seu generali non cadunt nisi indifferentia, & quæ aliarum sunt uirtutum & uitiorum. Expresse nanque in 5. Eth. habetur, quod omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadens, sua aliqua alia uirtute aut uitio necesse est contineatur cum ergo constet, quod actus hi indifferentes non sint, & non sint omne bonum aut omne malum oportet quod sub alia virtute aut uitio comprehendantur. Et si huic iunxerimus supradicta, quod scilicet spectant ad iustitiam, oportet ad commutatiuam vel distributiuam descendere, ut fecimus: secundum quas tamen pariter, iniustitiam euitare in capitulis huius Montis non posse.

AD Rationes ergo, quibus probamus quod hic non interuenit mutuum, dicendum est, quod inter assumpta & casum est implicatio contradictionis. repugnat enim quod sit contractus rei inter totum ut sic, & eius partem: & quod sit secundum æqualitatem rei ad rem. Si nanque est secundum æqualitatem rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua ergo inter partem & partem: ergo non inter totum ut sic, & partem Et similiter si est inter totum ut sic, & partem. ergo est secundum dignitatem partium in toto: ergo non secundum æqualitatem rei acceptæ aut datæ, constat autem, quod hic seruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuum restituitur, & tamen secundum illam opinionem inter totum vt sic, & partem contractus est implicatio igitur accidit. Est autem causa defectus in huiusmodi ratione, quia non discernitur inter per se & per accidens. Accidit enim Monti, inquantum pecuniam reddendam tribuit pauperi, ut suis prouideat necessitatibus, quod totum sit hoc. enim sub partis ratione faciat Ideo mutuans hic est omnino alius à mutuum sumente, si formaliter considerentur rationes singularium personarum quo ad hoc locum tenent. Et similiter accidit pecuniæ inquantum sic Ioanni pauperi mutuantur, quod communitatis, aut communis societatis, aut cuiusque alterius aut nullius sit. sufficit enim quod Ioannis pauperis sic non sit, quod ad eius restitutionem integre teneatur. Accidit quoque defectus: quia in totum & partes necessaria differentia omittitur: huiusmodi enim totum specie à parte differt: & quod toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est quoniam pro seruitijs societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum ut sic: sed totius perpetuæ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (ut supra patuit) & restitui sic ac conseruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertio defectus in hac uia: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperi mutuum sumenti proxime & remote. Quod enim in fauorem communis perpetuæque societatis fit, non nisi remote fit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

CAPVT XV.

Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens vltime intentam sententiam.

PEragratis omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propositum ex moralibus rationibus adduxerunt, restat primo nominanda una opinio dicens. Montem hunc pietatis cum suis capitulis non mutuum facere, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus ineffabilem. & propterea rationibus huiusmodi, quæ humanos scrutantur actus, non omnino committendum esse iudicium huius Montis, &c. Nos enim cum sua diuinitate velut loquentes, in aera relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt rationes propter hoc rationes sophisticas putant, et si soluere nesciant. Sciant igitur hi Montem quidem pietatis ab apostolica sede approbatum, sed non illius capitula vt exemplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur autem Mons pietatis (ut in eisdem dicitur) summa illa pecuniæ pie collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuam releuationem pauperum mutuo mediante. Vbi nota quod Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius uero capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiuncto, scilicet sacris canonibus non contraria: unde si qua capitula sunt sacris canonibus contraria, approbata non sunt. Hæc autem esse ea, quæ iniustitiam continent, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa, quæ iniusta esse superius monstratum est propter quod sicut est, e6 paruum. petitum fuit, facere imprimi summi Pontificis, bullas truncatas absque illa particula. scilicet sacris canonibus non contraria. Laqueus siquidem est alarum in quem ego incidissem, uel saltem absque suspensione non fuissem, nisi uiua uoce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bullæ Mantuanæ copia uidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex priuilegijs & indulgentijs concessis à Romano Pontifice illis, qui ad Montis conseruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices arguunt. Iam enim patet quod Mons ipse sanctus est, in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur: sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos usurarios res pauperum uorantur.

EX Rationibus ergo ex parte iustitiæ commutatiuæ, & iustitiæ distributiuæ, clarum iam est, cuilibet patet, non solum quod nullo prædictorum modorum iniustitiæ macula abest à capitulis Montis huius, sed etiam quod quocunque illo modo casus formetur, iustitiæ æqualitas non seruat. Nec oportet uetem singularium obiectionem excludere: etiam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctrina S. Tho. adeo sumpta sunt, ut si singillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitatio facile est omnibus satisfacere, ut omnes veritatem agnoscant, quæ à prima est ueritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo. Papiæ in sancto Apollinare completo hodie, i. die 13. Iulij 1498. per infinita secula seculorum, Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xysti de Monte Pietatis finis.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Cambijs in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

CONCESSVM Mihi his diebus otium, venerande amantissimeque pater, ad edendum promissum paternitati tuæ tractatum de cambijs, mutans post auditos campsores, plerasque † diuersorum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, ut hinc consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen sistentibus (antiquis siquidem proposita dissensitas hæc non fuit) tacendum videretur. Verum ubi plures dies lectioni meditationique iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina fretus ope tractandum de cambijs tractandum censui Discernenda sunt primo dubia à certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubijs. Firmandum est demum quid mihi videtur de his sentiendum.

Mons pietatis quia uere & proprie appellatur.

† Alias perlectas que

CAPVT I.

De tribus generibus Cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi sint, quo ad diliũ certi uel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt quorũ iustitia clara est. Quædam verò, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam: quæ an sint iusta, uel iniusta in dubium uertunt doctores uerũ. ¶ Iustificata siquidé sunt, quæ fiũt his tribus modis. Primò, quãdo in cambio minuto cãpsor moderatè lucratur secundum patriæ consuetudinem. Vocatur aũt cambiũ minutum, cum campsor pro aureo ducato monetã dat consuetam in patria illa expédi, uel econuerso, aliquid minus dando, quam recipiat. Hoc.n.conuenit naturalem æquitaté, ex eo q. industriæ & operæ campsoris rõ habenda est. Quum.n.cæterarum artium ministros licet in commutationib. proprij laboris industriæque mercedem componere, campsoribus qui commutationibus numismatũ deseruiunt, id quoque licere non est dubium. Propter quod nõ irrationabiliter id dicunt opinantes, tale lucrum campsoribus tñ licitũ: ita q. priuatus homo si cambire debet ducatũ aureum, nihil debet lucrari. Commutatio namque numismatum patriæ non uagatur quo ad ualoré (quemadmodũ cætera cõmutationes) sed determinata est: puta q. ducatus aureus ualet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris cõmutationib. æqualitaté uiolare iniustũ est, ita in cõmutatione numismatũ. Vnde nisi vel pp mercedé seruitij, non in numerando pecuniã, ut quidã putant (qm contingit sæpe minus numerare cãpsorem, q. accipiét, & actus numerandi non est propriè mercenarius, sed solitus gratis concedi, ut usus libri, & numerationi campsoris respondet numeratio dãtis alia moneta) sed in arte cãpsoria Reipublicè ministrando, uel pp incommodũ, quod quis incurreret ex ablatione talis gñis pecuniæ a se, vel qualitaté numismatũ (ut infra declarabitur) non licet plus in cãbio minuto accipere, quã detur. Quorũ nullum locũ hẽt uniuersaliter in singularib. hominib non campsoribus. Secundò quum campsor moderatè lucratur, ex eo q. Petrus hñs certã summã pecuniæ Mediolani, dat eã cãpsori, q. faciat æqualé summã Romæ dari sibi uel alteri, Si.n.ex hoc campsor mercedé exigit, iusta est exactio: cãpsor enim translatoris in hac parte locũ tenet, nec est æquũ, ut merces suo seruitio subtrahatur. Tertiò, quando campsor lucratur, ex eo q. monetam alicui minus ualentem congregatã trãsfert in locũ, ubi plus ualet. Hæc.n.est negatio numismatum: ea quã primo ortũ habuisse vr ars cãpsoria, ut vr in primo Politicorũ. Et est licita, sicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licét.

Cambia iniusta.

¶ Iniusta uerò absque dubio cãbia illa sunt, q̃ his duob. modis fiunt. Primò, cum campsor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo q. Petro egéti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno uel Londri: & tñ secundum ueritaté ibidem restitutio facienda uisinque scitur, siue fiant literæ cambij, & non præsententur, siue non fiant literæ. Interuenit siquidé hic manifestè solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundũ quod diuersimodè fit. ¶ Secundò (& in idé redit) cum campsor, ut lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidem hinc ad mensem tñ, quantum ualebunt, tunc Venetiis secundum cursum cambiorũ decé libræ grossorũ, quæ æquiualent centũ ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetiis quãque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic.n.secundũ ueritatem est cõtractus mutui, Cambij nomine palliatus: & fit cum spe lucri cõtra illud Luc. 6. Mutuum dare nihil inde sperãtes, Et celebrantur communiter cum probabili coniectura, q. erit ibi lucrum: qui communiter solét tunc ualere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed raro minus ualeãt: & propterea est hic usura. Nec põt excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campsor haberet in proprio uerum cambiũ agendum cum illis centum pro Venetijs illo modo, & ad instantiam Petri illos, sibi eo pacto dat.i. Et hoc si contractus talis ueri cãbij est licitus, de quo infra erit sermo.

Dubia aũt cambia, quædam sunt ex parte campsorum, quædam ex parte accipiẽtium cambia. Ex parte quidé campsorum sunt, quæ dupliciter fiunt, aut s. appreciando numisma extraneum, de quo restitutio fienda est, minus q̃ ualeat communiter in loco ubi debet fieri restitutio. aut appreciando numisma propriũ quod datur magis, q̃ ualeat communiter in loco, ubi restitutio dẽt fieri: ad hos.n.duos modos, qui valde propinq sunt & in idem redeunt: omnia cambia sicca reducuntur pro q̃buscunque locis fiant. Ad primum.n.modum spectat cambiũ Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ communiter ualet ibi 64. scutos, campsor Mediolani dat 60. scutos, non secũdũ ualorem suum Lugduni, sed ibi cõiter ualeat scutus 30. grossos, appretiatur hic 28 & sic dat sibi tãtam summam pecuniæ, quæ ascendat ad 60. scutos ad rationem 28 grossorum pro scuto. ¶ Ad secundũ uero modũ spectat cãbium tam Londinense, q̃ Bugense, in quo Petro egenti Ianuæ dat campsor Ianuæ 1000 ducatos, non secundum ualorem ducati currenté Brugis aut Londres, sed cũ ibi ualeat ducatos 50 grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita q. pro quolibet ducato tenetur accipiens cambiũ restituero Brugis, uel Londres 52. grossos. Cæteraaũt cambia ex parte cãpsorũ similia sunt. Nec fiat uis si in istis exéplis uera quantitas monetarũ non teneatur: quoniam exempla ponimus, ut addiscentes intelligant. Auget aũt cambiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio: fatentur.n.campsores, q. quãto tempus restitutionis est distantius, tanto minus appretiatur moneta in primo modo, & tanto magis in secundo modo.

¶ Ex parte aũt accipientiũ cãbia, sex modis variant cãbia secũdũ diuersitatem eiusdé, uel diuersæ monetæ, & distantiam certi uel dubij, aut accidentis lucri: hæc.n.vñr aliquam p se dictam in cãbiis facere. Contingit primo mõ, q. Petrus dat Mediolani cãpsori centũ ducatos Florẽtinos aureos, & vult eosdé Florẽtinos Florétiæ. Contingit secũdò, q. Petrus p dictis ducatis uult Florétiæ monetam argenteã: puta grossos Florẽtinos, sed tot q̃d æquiualeãt Florentiæ ducatis 100. florẽtinis aureis. Cõtingit tertiò, q. Petrus p dictis ducatis uult bonã monetã aurea, uel argenteã Florentiæ, secundũ q. tpe solutionis (puta in nundinis) cãbia ualebunt Florétiæ. Et quolibet horũ contingit dupliciter fieri. s. simpliciter, ut propositum est: & cũ adiuncto aliquo certo lucro, ita, s. quòd Petrus uult non solũ prædictos 100. ducatos Florentiæ mõ dicto, sed ultra hoc uult sibi dari quatuor alios ducatos. Et qm de his non principalis est qõ, sed de illis quæ se tenét ex parte campsoris communiter: iõ de illis erit sermo diffusus, de istis autem in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, uocentur in sequentib. cambia nũc discutienda, cambia realia: quãuis a multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum.

QVONIAM Aũt secundũ diuersa p̃supposita diuersimodè inuenimus doctores locuti de hmõi cãbiis, & ex aliis principijs procedunt supponentes hmõi cãbia mutui cõtractũ, sapere, & ex aliis procedunt negãtes hic mutuũ interuenire: iõ sigillatim discutiendæ sunt singulorum rõnes. ¶ Vnde eorũ occurrũt primò opiniones, q asserũt aut suscipiũt contractus cambiorũ realiũ secundum ueritaté esse contractus mutui, licet cãbia uocent. Sunt aũt cõtrariæ horum opiniones dũ quidã asserũt talia cãbia esse iniusta & usuraria, quidã uerò q. sunt licita. Et illi quidé, q asserunt usuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tñ habent pro fundamento: quia usurarium est mutuare sub spe & pacto uerisimilis lucri, ut patet: cõstat aũt omnes campsores spe lucrandi hæc cambia exercere: & iõ pacta supradicta aducere, ut uerisimiliter lucrũ euenire possit, quamuis non semper eueniat, ut ipsimet fatentur. Vsurariũ est igitur hæc cambia facere. Quòd aũt uerè supponatur hic esse mutuũ, probant ex eo, q. contractus iste dat pecuniã, quæ est inuendibilis cum translatione Dominij, & recipit pecuniam: has aũt esse constat conditiones ad mutui contractum sufficiétes: iniciturque opinio hæc authoritate Gof. & Hos. in summa de usuris: & Archiepiscopi Floré. in 2. & 3. parte Summæ, ubi et dicit multos uiros doctos & timoratos fuisse huius opinionis. ¶ Acceptantes aũt mutuũ hic esse, & tñ absque usura cãbia fieri, fundant sup rõne interesse, & operarũ locatarum. Et quo ad interesse quidé: qa etsi in contractu mutui licet seruare se indénem: constat aũt, q. mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos damnũ incurreret si Brugis restituerent sibi eosdé aureos, uel eis æquales ibi pcisè. Tũ qa plus daret, quã reciperet: ex eo q. ducatus aureus plus ualet Ianuæ, q̃ Brugis. Tũ qa oportet ipsum subire expensas delationis pecuniæ, ut Ianuæ rehabeat, ubi contractus mutui celebratus est. ergo licitũ est æstimare ducatũ aliqd plus, ut mutuãs nullũ dãnũ incurrat: & hoc, in istis cãbiis accidit. Quoad locatas uerò operas. qa quũ nullus dẽat pprius stipẽdiis militare, & cãpsor & ministri publ. ex utilitat deseruiãt in opere licito, s. mutuis faciédis p̃dictis, cõsequés est q. propriã mercedem reportare debent: quéadmodũ ministri Montis pietatis. Et quia industriæ accedentis operi licito, rõ est hñda, aliqd et mercedis et dari dẽt: quo fit, ut oĩbus pensatis talis exercitentia sit licita.

SED neutra harum opinionum ueritaté assequit. Prima.n.fundamentum ruit: quoniam (ut infra patebit) hic nõ est contractus mutui. Secunda autem & falsum assumit, & consequenter non loquitur. Falsum quidé assumit, dum dicit in his cambiis illud plus sumi, ut uitet interesse: hoc.n.campsores testantur esse falsum, & dicunt q. non ut damnum euitét, sed ut lucrẽtur huiusmodi cãbiis insistũt: & quòd si accipientes cam-

bia obligarent se ad restituendū pcisè quantū accipiunt in loco ubi acceperūt, ipsi nō mutuarēt, qa lucri cā artē hanc exercēt. Et ea hoc patet, q nec p sterelle stipendii ministrorū plus sumūt. Si.n.cāpsores ex cābiis nihil aliud qrerent, q̄ se seruare indēnes, cābia non aggrederent, sed pecunias suas secū tenerēt, aut aliter eas ponerēt, ut ipsimet testātur. Cōsequenter aūt nō loquitur qm nō est licitū artē mutuatiuā in ciuitatibus exigere & ministros statuere, & laborū industriæq; rōne habita, inde ēt sustētatoriū lucrum qrere: qm hoc esset usurariā artē facere moderatā, ut patet. Ministriu aūt Montis pietatis quō & qualiter liceat mercedē reddi & a quibus oportet reddi in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic aūt satis sit nosse, q non est simile: qa in cābiis iotenditur lucrū, & q experiētia teste non licet artem facere mutuatiuā, ut operatū periculorū, & industriæ rōnē habendo, plus sorte recipiatur, unde ipse cū familia sustentetur: sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur usura in his cābiis, si contractum mutui implicāt. Propter q Gof. & Hos. sub mutui nōie casum tractantes (cum.s. mutuatur, ut restituatur alterius generis moneta cum spe lucri) usuram esse dixerunt.

CAP. III.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractum permutationis.

EMERSIT ergo pp prædicta fortè aliorū opinio, dicētiū in his cābiis nō esse contractū mutui, sed innominatū, s. do ut des: uel si nominari dēt esse cōtractū pmutationis. Et horū cōtrariæ quoq; sunt opiniones, aliis asserentibus hæc cābia licita, & aliis illicita. Et illi quidē, q dicūt esse licita, studiū suum adhibent, nō tam ad probandā eorū iustificationē, quā eorū naturā extra mutui rōnē esse. Et quamuis multiplicent rōnes, ex tribus tñ conditionibus separant cābia hæc a mutuis. Primò ex periculo. Mutui.n. natura periculū mutuatæ sortis in accipientē mutuū trāsfert: cambiū uerò reale, dāni periculū cāpsori relinquit, si minus forte contingat accipere: ut qñque (licet rarò) cōtingit. Secūdo, ex diuersitate rei restituēdæ & loci: nā mutui rō exigit, ut eiusdē gñis & bonitatis res restituatur, & ibidē. Nec sufficit reddere æquiualēs: aurū.n. pro auro & triticū pro tritico restituēdū est, & adducūt ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de sol. l. Paulus. In cābiis aūt realibus fit pmutatio monetarū diuersarū generum & in diuersis locis. Tertiò ex mō contractus: qa in cābiis realibus est uenditio uel contractus similis uenditioni, dū ducatus uendit 52. grossis Flandrensibus: & æstimatur una moneta cū alia q licere patet extra de cēsi. cap. olim cām. & c. cū canonicis, in mutuo aūt nihil horū fit. Qnū igitur contractus mutui nō sit, sed pmutationis & negotiationis, p licito relinquitur, spes.n. lucri in his nō dānat, & industriæ laborū, & periculorū, expēsarūq; ratio habenda est. ¶ Dicentes uerò cābia hæc nullo mō licere, & tñ mutuū oē implicare, quāuis nō inuenerim: ex dictis tñ ab his, q absolutè cābia hæc dānant: aut dubitant illicita esse, triplex rō colligitur. Prima ca eo, q cābia hæc in fraudē usurarū introducta uidentur, cū pmutationē monetarū cāpsor nō intendat, sed necessitatib. indigentis nolens gratias mutuare, nomine permutationis monetæ mutuū palliat, ut lucretur: præsertim cū plerūq; contingat in eadē fieri moneta restitutiones, & hoc in cābiis infra Italiam: & periculū, quod rarò accidit, ponderandū non sit in cōmutationibus, quæ regulādæ sunt secundum cōiter eueniētia. Secundò, ex eo, q rō tpis in contractu emptionis & uēditionis haberi non pōt, in huiusmodi aūt cambiis, ut patet in casu posito, quāto distantius est solutionis tpi, tanto plus sibi solui paciscitur cāpsor. Tertiò, quia ēt in contractu uenditionis, uendere plus q̄ nunc aut hic ualet, non est licitum, nisi uendens intendebat usque ad tps illud seruare, ut in c. nauiganti. extra de usuris. aut intendebat ad illum locum deferre: ut dicit Ray. Inno. & Ioan. And. & Ioan. Cald. campsores aūt non intendūt seruare, aut transferre pecuniā: sed paratam ad huiusmodi cābia tenent. Quid aūt de his sentiendum sit, in decisione manifestū erit. Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

CAPVT. IIII.

De opinione singulari circa cambia.

POST prædictas opiniones egregij cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, & tria singulariter dicens.

Primum est, q contractus iste, quē innominatum uocant, nomē habet: qm ut S. Th. dicit in secunda secundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut cōmutando res pro reb. ut uinū p tritico, aut res p pecunia, aut pecunia p pecunia. Et quum primus cōtractus nocetur vulgo baratto, secūdus uocet vendō, &c. & tertius cābiū, ita q cābiū est pmutatio pecuniæ pro pecunia. ¶ Secundū est, q in cābiis nō considetatur pecunia, ut pecunia, seu ut mensura est, sed ut res qdā est. Constat.n. secundum oēs utroq; mō posse accipi pecuniā, ut patet de locantibus pecuniā ad ostentationē. Et q cāpsores pecuniā ut rē considerēt, ex S. Th. authoritate probat in secūdo de regi prin. dicētis, q numisma pōt accipi, & ut mensura, & ut quædā res est: & hoc mō utūtur eo cāpsores. Fabricatq; sup hoc fundamēto doctor ille vēdibilē esse pecuniā a cāpsoribus, ut pote rē quādā, & eius ptia uariari sicut aliarū rerū, iuxta temporum locorumque diuersitates, &c. ¶ Tertiū est singularissimū, q licitū est cāpsoribus plus accipere, qñ tps solutionis distantius est. Distinguit siquidē accipere plus rōne tpis dilati dupliciter uno mō, q sola tpis dilatio excessum ptij operetur, & hoc dicit esse usurariū. Alio mō, q res in dilato tpe considerata pretiū augeat in cōmutationibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exēplum in emptionibus rerū in futuro assignandarū. Si qs n. hyeme emit lanas assignādas sibi in uere, minus quā ualeant in hyeme, eo q lanæ tpe ueris credūtur minus ualituræ, iuste emit, eo q res in tpe illo sumpta pretiū minuit. Si aūt minus emeret, quia nunc anticipat solutionē, usurā committeret: quia pp solam tpis morā pretiū uariatur. Subditque, cāpsores nō plus accipere rōne dilati tpis, sed rōne rei in dilato tpe cōsideratæ. Qm uerbi gratia, marcha auri soluēda in nūdinis Ianuarij, non ideo minus emitur a cāpsoribus Mediolani mense Octobri, quā Nouēbri, quia longius distat secundū tps: sed quia marcha illa considerata in tali tpe, minus æstimatur cōiter a negotiatoribus & magis in tpe proximiori. Et meritò, ut dicit: quia cum negotiatoris finis sit cōmutando lucrari, nec iō emat, ut empta habeat, sed ut iterū cōmutet cū lucro: licitū est sibi considerare quanto tpe pecuniā occupatā in re empta tenere oportet, carius n. emitur quod cito distrahitur, q̄ qd lōgo oportet tpe retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signū autē, q campsores non rōnem temporis dilati, sed rei in tempore habeant, est q non semper secundum temporis approximationē pretium crescit: sed quandoq; instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo ut minus uendatur tunc marcha auri in proximo assignanda q̄ fuerit uendita tribus mensibus ante.

Sed hæc opinio (cū bona uenia) multipliciter a ueritate deficit, quāuis bono zelo ad ueritatē accedere conetur. Primum in primis dictū secūdo nō consonat: qm noīa formaliter sumpta intelligi oportet, ut 4. Met. tradit Arist. alioqu periret certitudo a locutione: qm extra formale significatū infinita sunt, ut ibidē dr. Vn si in cābiis pecunia cōsideratur ut res, nō ut pecunia, ut dicit cōtractus iste, non dēt pmutatiuus pecuniarū uocari: nec dēt in tertio loco cōtractuū a S. Th. dictorum re oni, sed primo ¶ Secundū deinde dictū uerū nō sonat, & S. Th. uerba malè interpretari vr. Verba siqdē eius in secūdo de Reg. prin. c. 14. sunt ista: Numisma quāuis sit mēsura & instrm in permutationibus, tñ per se aliquid esse pōt: puta si consletur, erit aliquid. uidelicet aurū uel argentū: ergo sp nō ordinatur ad pmutationes. Et hoc ēt habet ueritatē in aliis speciebus pecuniarū: imò amplius, ut in cāpsoria, quæ non pprie ordinatur, ut sit mensura rerum uenalium: sed magis ad pmutationē numismatos. Ex quib. uerbis non hr, quod pecunia consideretur a cāpsoribus, nō ut mensura, sed ut res: sed hr, q pecunia non utuntur campsores usu primario pp quem est inuenta. s. ut mensura seu pretium sit rerum uenalium: sed usu secundario, ad quem est translata, inquantum tamen pecunia. s. ut permutetur cum alia pecunia: uterque siquidem usus conuenit pecuniæ per se: & secundus campsoribus conuenit: ut infra patebit ex primo Politicorum. ¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit, in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hactenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campsoria.

VT Autem natura cambiorum uniuersaliter & facilitet percipi possit, tali ordine procedendū credimus, ut s. primò de ipsa arte campsoria dicatur, & quid sit, & quàm licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demum ad cambia prædicta descendendo uideatur, an artis sint cāpsoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitum est, obiectiones factas soluendo. Sic enim de huiusmodi cambiis sermone completo, ad alia proposita pcedi libere poterit. Principiū aūt ad declarandā campsoriā, oportet sumere ex primo politicorū, eius uestigia sequēdo. ¶ Sciendum igitur inde est, q rei usus per se est duplex s. pprius & communis. seu primarius & secūdarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis siue artificialis rei ususlle, ad quem ex ipsa rei natura primò ordinatur, ut vestis ad uestitum, panis ad esum,

usum, uini ad potum, &c. Cōis autē finis secundarius est, quo res inquantum talis alteri, ut a primo fine applicatur, ut commutatio respū calcei aut tritici, & aliorū hmōi. Calceus.n. cum uenditur, inquantum calceus consideratur: non.n. pro simplici pelle uenditur: non tñ pp venditionem est calceus, sed pp calceationem: & sic de aliis. Quemadmodum ergo cæterorum, sic & numismatis duplex est usus: vt ibidem dr. Primus est commutatio pro rebus uenalibus necessariis .s. ad uitam humanam .s. tritico, panno, aromatibus: &c. pp hmōi.n. commutationes numisma inuentum esse constat, dum ea quæ uni patriæ deerant, aliūde haberi non possent, nisi datis pro eis æquiualentibus: & multū incommodi esset, res sp transferre æquales) ob hoc.n. aurū, argentum, æs, & quicquid hmōi est facile portatile & utile statuerunt cōmutandis rebus adæquatum iri) & propterea numisma dr mensura rerum uenalium. Refertur.n. ad naturalia, ad usum necessaria, ut mensura ad mensurata: pp quod charactere insignitum est, in testimoniū qualitatis & pōderis: sicut & cæteris mensuris publicis consueuit signum imprimi, testans earū iustificationem. Secundus autē numismatis usus est commutatio pro alio numismate, ut ducati aurei pro catlinis. Non.n. pp hoc factum est: & tñ hanc commutationem subit, non inquantum aurū aut æs absolutè, sed inquantū numisma, ut continua experientia docet. Orta autē vr̄ hæc cōmutatio ex inæqualitate numismatū, dum uel ad supplendam rei naturalis æqualitatem, ad numisma maius paruula numismata addebantur, uel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerso. Lucrum autē ex numismatum commutatione primo quidē, ut Philosophus quidē dicit: casu euenisse vr̄, dum accidit aliqd puta aureū numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura ærea dari ibi, q̃ detur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiosè circa hmōi numismatū commutationes lucri artes cōposuit: sicq; ars cāpsoria contexta est. Vñ nihil cāpsoria est, q̃ negotiatio in cōmutatione numismatum: materia siquidē & actus & finis eius sufficiēter in hoc explicantur, ut patet.

¶ Quamuis autē a Philosopho cāpsoria uituperetur, & rōne materiæ: quia tñ numismata tractat, a proprio numismatis usu diuertens, & rōne finis: qa lucri gratia, quod fine caret, & utrinsque simul: quia pecuniæ, ut instrumenta œconomicæ & politicæ, habendæ quærendæque sunt non pp se, sicut nec quodcunque aliud organū per se appetitur. Si tñ ex hominis campsoris fine honestetur (utpote ad familiæ, & status sui decentē sustentationē ordinata) licita est, quēadmodū & aliæ negotiationes. Potest.n. id quod solitariè consideratū, consonum non videtur ex adiuncto fine honestū reddi: ut patet de hominis occisione, quæ absolutè repellenda est, si tñ addatur pp iustitiam, &c. præcipienda est: sicut econuerso ars ex se honestissimū finē habēs, ut medicina sanitatē uituperabilis ex fine medicantium reddi pōt, dum lucri cā medentur. Quū ergo experiētia teste pateat, q̄ multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent: & ipsi non cōmode possint absq; cābio negotia sua exercere, necessariū & honestū est cāpsoriā in ciuitatib. esse: nō quatenus purè campsoria est, sed quatenus œconomicæ politicæque ministra est, ut ex dictis patet. Et sic cāpsores nedum pñt seruare se indemnes, sed ēt lucrari, & industriæ rationem habere, quum negotiationi licitæ & utili Reipublicæ illā apponant.

CAP. VI.

Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON solū autē oportet declarare quid rectitudo cābiorū in cōi exigit, sed in spāli quō in hoc, uel illo mō rectitudo seruāda sit, dicēdū est: omissis tñ singularib. q̄ scientificæ determinationi nō subsunt. Quū ergo cāpsoria circa cōmutationē numismatū uersetur, necesse ē iustitiæ cōmutatiuæ canones in ea seruari, sicut & in cæteris cōmutationib.

¶ Ex quinto uerò Ethi. patet q̄ uniuersalis regula cōmutationū est, ut seruetur æqualitas rei ad rem: ut s. æquale sit datū acceptō & ecōuerso: vñ si cōmutatio numismatum iusta esse debet, æqualis ualoris oportet esse cōmutanda numismata. Et quoniā hoc pluribus modis contingit seruari, secūdū diuersitatem numismatū, & locorū & tēporū, in q̄bus pōt æqualitate salua lucrū prouenire cāpsoribus. Quod quō contingat, uideri pōt, si prædictas diuersitates scrutati fuerimus. Numisma igitur cū ibiq; duplex esse consueuit. s. expendibile ibidē, & non expendibile ibidē, cōtingit dupliciter cābiū fieri. Aut dādo numisma expēdibile, p̄ non expendibili, aut pro expendibili. Et utrunq; horū cōtingit dupliciter, aut dando numisma melius cōmodius, & magis amatū cōmuniter, p̄ minus bono, cōmodo & amato, ut aureū pro argenteo uili, uel æreo, &c. aut econuerso. Et quodlibet rursus horū pōt fieri pro eodē uel alio loco, & similiter pro eodem uel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora, & certiora cōpositis sunt, a primis inchoandū est, nulla locorum aut temporū diuersitate admixta: sed in sola talium numismatū commutatione sistendo. Si igit̄ commutandum est unum numisma expendibile cū alio expēdibili, quantū est ex parte cōmutationis oportet numismata cōmutanda æqualis ualoris esse: qm̄ utrunq; lege aut consuetudine certū habet pretium. Nec saluaretur in cōmutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Cōtingit tñ ex parte æqualitatis numismatum in se uel in ordine ad campsorē, q̄ sit hæc commutatio iusta, numisma minoris pretij absolutè dādo. Ex hoc est qm̄ campsor dat bonā monetam pro mala non falsa, aut defectiua: ut ducatos aureos pro argenteis, q̄ utæ argenti nominentur. Tunc.n. licet campsor det minus in aurea pecunia q̄ accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen seruatur ex eo, q̄ centum ducati in moneta sic bona & portatili, æquiualent centū & duobus. Verbi gratia, in moneta tā uili, ut patet, si constanda essent numismata, & ex nobilitate, quæ pōt ex illis percipi in faciendo ex eis uasa, & ex utilitate expensionis secundū locū & tēpus: bona.n. numismata quāuis antiqua aut extranea, libēter acceptantur: & ex periculo qm̄ malæ monetæ, utpote exiles facilè possunt a principibus inexpendibiles reddi, & de facto in p̄uinciis bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obstat determinatio ualoris monetarum p̄ legem: qm̄ illa respicit numisma, quoad p̄ se primū usum eius, qui est commutatio pro uenalibus. Lege siquidē uel consuetudine statuitur, q̄ aureus ducatus & nonaginta solidi in cōmutationibus œconomicis & politicis æquiualeant: in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Commutatio autē numismatum, arbitrio sapientum iuxta eorū qualitatē, aut abundantiā, &c. dimittitur: ut experiētia testatur. Similiter quoq; seruatur æqualitas, si qs cōmutans numismata minus dat pro eo q̄ danda a se numismata commodiora sibi erant: sicut ēt licet uendere rem carius, q̃ absolutè ualeat, ex eo q̄ uendenti cōmodior est. Vnde hñs ducatū aureū, si a uolente cōmutare paruam monetam pro illo, solidum unū exigat, quia ille sibi cōmodior, non peccat. Qui tñ non uult absque lucro cōmutare ducatos ianuenses pro aliis ducatis æquè preciosis, & sibi cōmodis, quia petenti cōmutationē cōmodiores sunt ianuenses ad deaurāda sua uasa, peccare vr̄, eo q̄ uendit alterius commodum. Et quia in istis non ex campsorum expensis aliqd plus accipitur, sed aliunde (ut patet) ideo cuilibet ex istis causis licet in huiusmodi cambiis minus pecuniæ dare, q̃ accipere. Campsori autem ultra hæc, licitum est in cambio minuto (etiam si meliorem & commodiorem, quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas, &c. ut superius dictum est.

¶ Si autē fiat cōmutatio numismatis expēdibilis pro non expendibili, notabile pōt inde lucrū p̄uenire ex eo quod non solum haberi pōt rō materiæ & commodi, sed ēt extraneitatis: qua fit, ut tales pecuniæ in tali cōmutatione multū a numismatis rōne declinātes quasi ut res q̄dā cōmutentur. Duplici.n. existēte pretio numismatis (s. inquantū est talis res, puta aurū, & inquātū numisma) & secundo excedente primū, ex hoc q̄ aliqua pecunia alicubi inexpēdibilis est numismatis p̄tiū ibi p̄dit, manetq; ut res quædā cōmutanda uenit: quā tñ campsor in locis, vbi numismatis p̄tiū obtinet, procurans habere ipsam cōmutādo, multū lucrari pōt. Et qm̄ p̄tia rerum prudentis arbitrio relinquūtur, erit in hac cōmutatione æqualitas seruanda, pensata quātitate extraneitatis, & aliis cōditionib. ut sapiens determinabit.

Loci autē differentia tripliciter pōt omnibus prædictis cōmutationibus admisceri. Campsore n. existente & dante suas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano aut pro alio loco, ubi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro utroque simul.

¶ Si cōtractus fit primo modo. s. Mediolani & pro Mediolano, tunc cū accipiēs cābium ex ui talis contractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cōmutat, nulla diuersitatis locorū rō hñda est, sed tāquā cābiū manuale agendū est, eorū, q̄ supra dicta sunt, rōnem habendo. Ex eo tñ q̄ accipiens cambiū uult se liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehēdæ pecuniæ ex loco ubi habet, Mediolanū, & cāpsor vult hæc subire, licitū est mercedem exigere. Sed hoc potius ad cōtractus locationis, & conductionis spectat, quā cābij, & rō iuxta eorū canones reguletur, si accidat. Quod tñ raro credo euenire. Si uerò cōtractus fit secundo mō, s. Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani rō habenda est: sicut nec in contractu emptionis, quo absentes merces p̄ loco, in quo sunt emūtur. Oportet.n. loci sicut & tpis pro quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, a pro alio loco aut tpe tantum contractus fit, ut nunc p̄ponitur. Et hoc siue certificetur Mediolani commutatio cōmunicando uerisimile pretium loci, pro quo fit. Et quāuis talis modus cābij nūquā forte fiat: fieri tñ posset hoc modo, q̄ Petro habenti Venetiis Venetā monetā, & egenti Mediolani centū ducatis, campsor Mediol. det 100. ducatos aureos recepturus de illa

moneta Venetiis tantum, quantum Venetiis pro illis cōmutat in cambio manuali, & non in cursu cambiorum quæ fiunt pro locis distantibus: Sicut etiam triticum existens in uilla emitur ab his qui sunt in ciuitate tanti quanti uenditur in uilla, ubi assignatur, & non quanti uenditur assignandum Mediolani.

¶Si aūt contractus fiat tertio mō (ut cōiter accidit, s. Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul) tunc utriusq; loci simul, ac per hoc distantiæ eorū periculorum expensarumq; intercedētiū adhibenda est rō: sicut & in contractu emptionis. Constat. n. q aromata Alexandriæ, assignanda Ianuæ empta atq; soluta ue Ianuā deuehātur, lōgè minus ualēt, q̄ si manualiter Ianuæ assignarētur, qa res conducēda a tāta distātia, cū tot periculis & expensis, &c. lōge minor est Ianuæ ēsib. seipsa cōducta, & tot periculis expēsisq; libera. Ei hoc mō in cōtractu cōmutationis numismatū p locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expendit & uportet adequare: ut loci condōnes in ordine ad aliū locum ex una parte cōpotētur. Sicq; fiet, ut si cētū ducati aurei Mediolani, trecēti argētei Lugdunēses adæquarētur, Lugduni assignati decēn & nonaginta fortè adæquant, cōcurrētib. et aliis supra dictis cōnibus: & fortè pauciores. Viliora siquidē sunt cōducenda cū periculis & expēsis, q̄ manualiter habita. Nec obstat q campsor Mediolanēsis hēt fratrē, aut factorē Lugduni, aut omnino erat Lugduni tātā summā pecuniæ expēsurus p aliis suis negotiis, hæc. n. oīa p accidēs se hāt ad cōtractus naturā, i cuius æqualitate iustitia cōsistit. Quid. n. ad contractus cōmutatiuos in quibus æqualitatē rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo in diuersis locis, aut ministros ferè gratis inuenio, & exinde mīnū mīnisterioruq; expēsas lucrās diuersio, dummodo rerū conditionib. pensatis æqua fiat commutatio?

DE Temporis aūt differētia, bimembris iā distinctio consideranda est, si pñtis tm̄, aut futuri tm̄, utriusque. n. simul rō habita nullam iustam diuersitatem pretij in commutationibus facit, ut infra patebit. Pōt ergo in commutatione numismatum iuxta ipē contractus æqualitas sumi. Et hoc, siue fiat manuale cambium, siue non, & siue in eodē loco sit æquiualens reddēdū: siue alibi, locorū tm̄ rōne habita. Vñ pōt campsor dās aureos & receptus aliā monetā uel econuerso, certificare quantitatē reddendæ pecuniæ, ac si tunc manualis cōmutatio fieret. Pōt & futuri tpis. quo s. assignatio reddendæ pecuniæ erit, rōnem habere. Et hoc dupliciter: aut incertē commutationem relinquendo: ut s. p centum aureis nunc datis teneatur accipiens post duos menses dare tot argenteos, quot post illos duos mēses æquiualebūt centū aureis, aut certificando cōmutationem, ut i habito respū ad futuras commutationes post duos mēses stabiliatur nūc cōmutatio cōmensurata illis, ita q parū plus aut parū minus uerisimiliter credātur commutanda esse talia numismata. Vt si credic q hinc ad duos mēses, cū assignanda erit pecunia ab accipiēte cābiū, 100. aurei æquiualebūt 1000. argentei uel 1000. & 20. pōt ex nunc certificari commutatio q p cētū aureis datis teneat accipiens assignare uel 1000. & 10. argenteos, siue plus siue minus, tunc cōtingat cōiter assignari. Patet aūt hæc ex aliis commutationib. ut in contractu emptionis rei assignandæ futuro tpe manifestum est: & hē expressè extra de usuris. ca. nauigand. In secundo casu. in ista. n. commutatione omnismatum tēpus assignandi numism. aut attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quōd prius campsor sua numismata dat.

¶Vtriusq; aūt tpis simul dīta nullam diuersitatem vī in quibuscūq; commutationibus facere, sicut utriusq; loci, qm̄ res in tpe futuro danda non est deterioris conditionis ex hoc, q absens à pñti, & reducenda ad præsens, sicut res in loco distās ex hoc q reducenda ad locū præsentē. Nec subiacet periculis, q expensis, industriæ aut ministris, ut ad pñs secundum tps fiat, sicut secundū locum. Nisi quis dicat, q subiacet periculo perditionis, quia pōt mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula p nihilo in cōmutabilib. reputari patet tū ex eo q aut tātā rata sunt, q consilio nō subsunt (ut de statu defectione dī intra tā breue tps) aut talia sunt q et si accideret adhuc tuti essent creditores: ut de morte, & hmōi patet. Tum quia ex mutuis & aliis cōmutationib. experientia teste patet, hmōi pericula non consideranda asserō. n. qui mutuat, aut uendit licitè aliqd, plus exigit pp hmōi pericula quæ in tpis dilatione possunt accidere uendendo ad tps, aut mutuando. Et quia breuitas & prolixitas tpis differentiæ sunt temporalis distantiæ, cōsequēs est q nec in cābiis nec in aliis cōmutationib. ex quantitate tpis aliqua cōditio rei commutandæ accedat per se ex qua possit uilior aut ptiosior iustè æstimari. Notāter aūt dico per se qm̄ p accidēs contingit res æqualis bonitatis eodem tpe assignanda diuersa ex tabeliter habere ptia & iustè, ut si triticū assignandū fuit mense Iunij, Ianuario pcedēte emā sicut ata æstimationē cōem ptij assignationis tpis futuri, & deinde mēse Martij subitis exortus bellis credat multò plus vēdendū, fiet aliud ptiū p eodē tpe ab aliis emētibus & si i mēse Maij cōtingat bella augeri, aut spicas grādini- bus perire &c. augebitur pretiū p illo met tpe. Sed hoc non operatur tpis prolixitas, aut breuitas: sed euētus incidentes, ex quibus res æstimatur uilior aut ptiosior, ut de se patet. Vñ singularis illa opinio, dicēs in cōmutationibus pluralitatis tpis rōnē haberi posse non rōna tpis: sed quia res in tpe prolixiora considerata minus ualet, &c. a ueritate deuiat i hoc qm̄ res nec ex eo q in tpe nec ex eo q in tanto tpe sumpta cōmutatur, æstimatur uilior aut ptiosior, sed ex tali euētu in tpe, puta bello, penuria aut abundantia, &c. Ex hoc uerò q pecuniæ diutius occupatæ sunt tenendæ in hac cōmutatione, res cōmutāda nec ptiosior, nec uilior cō ptio reddēda est: ut S. Tho. expressè dicit in secunda secundæ. q. 78. ar. 2. ad primū, asserens q mercator uendens rē aliquam ad tps, non pōt uendere plus rōi pretio ex hoc, q pecunias suas mutuat tāto tpe tenebit. Et si hoc licitū diceretur: iā usura nō esset dānata in vēditiōe ad tps, &c. Quod aūt merces carius emātur quā cinus cōmutādæ sunt, pposito nō obstat: qm̄ celerior uenalitas æstimata, à maiori usu aut necessitate sei pcedit. Res aūt quāto magis necessaria aut usitata alicubi, tāto ibi est ptiosior, & iō merito ibi carius a primo vēditor, & a mercatur emitur. Attēdēda in rē igitur cōmutādā redōdātē conditionē aliquā sub tpe, ex qua res cōiter ptiosior aut uilior æstimetur, & nō quanto tpe pecunia occuperetur, cōmutationū natura pēsata: q æqualitatē rei ad rē exigit sic lōgissimo adiuncto tpe, ac si manualiter cōmutatio pficeretur. Propter q tāpsorib. non licet mēsurare tps medium inter dationē & acceptionē, aut rē seu pecuniā prolixiori ipedantiā uilius æstimare, quāuis liceat in dādū æqualitatē cōmutationi statuere, iuxta pñtē æstimationē de futuri tpis cōmutationib. quæ secundum diuersos euentus tpibus diuersis uaria est sicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint verè cambia & iustificata.

FAcile aūt est ex pdictis uidere, an pdicti cōtractus a campsoribus nuper inuenti, de quibus hō pñs est, sint uerè cābia, & iustè fiāt. Qm̄ n cābij contractus consistat in cōmutatione numismatū, & in ppositis casibus nulla alia cōmutatio nisi numismatū fiat, cōsequēs est q pdicti contractus ex sua forma uerè cābia sint, diuersorū tm̄ graduū. Quadrifariā namq; numismatū cōmutatio in hmōi cābiis fit. Aut totaliter, ut fit in cābio Brugensi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipiēda. Aut partialiter, ut fieri cōtingit, quāuis non sp in cābio Lugdunensi, in quo materia auri accipitur in tribus monetis. s. scutis, aureis & argenteis, &c. & contingit q dans dat et scuta. Aut quasi nihil: ut fieri contingit in cābiis infra Italiam, in quibus numisma datum ab accipiendo parum, aut nihil qñq; differt pp proximitatem locorum & cōmunicationem in omnibus. Aut omnino nihil: ut fieri contingit & in Italia, & forte extra, qñ nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco pēsata cābiū dr̄ fieri, ut cū petro habenti Romæ pecunias suas, & egenti Mediolani 1000. ducatis, campsor dat Mediol. mille ducat. p 1000 & 10. uerbi grā, assignandis sibi Romæ.

¶Et in primis quidē trib. modis, cū cōmutatio numismatū sp interueniat, licet plus & minus cōtractus cābij saluatur. In quarto aūt mō cambij nomen nō nisi æquiuoce saluari vr̄: nulla siquidē ibi numismatū cōmutatio in pactum ducitur, & manifestè patet, q contractus cōmutationis numismatū non est, qui si manualiter fieret, nullā numismatū cōmutationē requireret, sicut nec cōtractus uenditionis est rerū distantiū, ille qui si manualis cōmutatio fieret, uenditio non esset: ut patet. Cōstat aūt q si campsori Mediolani pro datis 1000. ducatis darētur 1000. & 10. ducat. nulla esset cōmutatio numismatū, nisi quia alij numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositū. Propter quod vr̄ q contractus iste mutui sit, sed cābij nomine palliatus, at p hoc nō licet lucrari cāpsori ex eo: sed se tm̄ seruare indemnē, ut superius de mutuantibus pro locis remotis declaratū est.

¶Si quis tm̄ diligenter contractum cōsideret, uidebit nec mutui, nec cābij propriè cōtractū esse: sed cōtractū quasi emptionis & vēditionis p quādā analogiā ad cābia pertinentē. Quāuis. n. in contractu hoc numisma pro numismate non commutetur: commutatur tm̄ numisma præsens cum numismate distante localiter. Et numisma in hac cōmutatione materialiter, & ut res quædā accipitur: commutatur. n. ut res tanti pretij pñs cum re æquali distante, habita utriusq; rōne loci. Constat aūt quōd res distans a Mediolano uilior est Mediolanēsibus seipsa Mediolani sita, pp expensas & pericula, & cætera ad uendendū ipsam requisita. Vñ quēadmodum emitur pecunia in naui fluctuāte cōstituta minus, q̄ absoluiè ualeat, qa non emitur inquantū pecunia, sed inquantū res tanti ptij sub tali periculo constituta: & sicut pecunia debita Iohāni a malo debitore, emitur a Petro minus quā ua-

leat, q̃a est res sub tali labore possidendi constituta: sic pecunia absens inquantū res subiacens periculo, & expensis declarationis emi minus, q̃ absolutè in se ualet. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iste est propriè: sed ad cambiū quodammodo reducitur, pro quanto res præsens, & res absens quæ cōmutantur, numismata sunt. Et quia contractus per modū conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in cæteris.

¶ Iustitia uerò in his cābijs tunc erit qñ nec excessus fiet in æstimando, sed pensatis conditionibus numismatū ex qualitate & distātia & alijs ad rē facientibus & industriæ rōne habita, æqua fiet cōmutatio. Seruabitur aūt hoc, qñ secundum cōem æstimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium imitatū fuerit: nec tpis prolixitas aut breuitas pēsabitur sed semper in ueri æstimatione pretij stabitur, siue cito siue tardè pecunia assignanda sit. Si.n. hoc defuerit. usura est rōne temporis mutui: sicut in uēditione plus iusto precio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit, usura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium: sicut qñ res plus iusto pretio uenditur. Vnde proposita cambia si seruatis his duabus conditionibus necessarijs ad iustificationem etiam cæterarum commutationum celebrantur, iustè fieri possunt.

¶ Ex his autem patet nō licere campsoribus, aduenientibus nūdinis Brugensibus, uel Londrensibus, debitori tunc ex accepto prius cābio dilationem solutionis concedere usq; ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, q̃ prius deberet, aut pacisci sibi deberi fieri si sequentibus nundinis cābia current: hic.n. est contractus mutui cum spe lucri solo cābij nōie fultus: & prolixitatis temporis ratio manifestè habetur. Campsoribus quoq; pro Lugduno, uel alio loco iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem & acceptionem marcham auri, ad reddendam quamcunq; monetam plus & minus æstimantibus, æternas ex hoc parat damnatio: utpote vsurarijs.

¶ Nota tñ diligenter hoc in loco, q̃ sufficiens signum iniusti cōtractus, nō est minus dare pro cābio multo interiacente tēpore vsq; ad nundinas, & plus dare qñ proximæ sunt nundinæ, qñ consuetudo hæc quāuis prima facie introducta uideat pro hūda ratione temporis medij, quo accipiēs pecunias Mediolani reddituri in nundinis Lugduni utif illis pecunijs acceptis i pspicacius tñ scrutantibus occurrit, & cōsuetudo hæc introduci potuit pp inuentionē, aut nō inuentionem cāpsorum tenentiū loca quasi venditorum: uel pp multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod sciendum est, q̃ in huiusmodi cambijs accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni in undinis, quin sunt quasi venditores marchę auri absentis, loco & tpe cōiter cum suo damno cambium hoc faciūt: scientes semper quantū dāni ex tali uenditione incurrent. Ex hoc aūt prouenit consequenter, q̃ nullus, simpliciter loquendo, inuenitur quasi uenditor in hmōi cābijs: sicut nec in quacunq; alia cōmutatione, in qua certū est & uenditorē dānificari. Nec propterea censenda est illicita cōmutatio: q̃a, s. vēditor nocumētū incurrit: quia dūmodo res absens, uel præsens uendatur iusto pretio, cōtractus est licitus, quicunq; pars inde nocumentū incurrat. Ex hac quoq; eadē radice prouenit, q̃ tunc tñ inueniunt quasi vēditores in istis cābijs, qñ mercatores egēt pecunijs, & uolunt potius tales inire venditionis contractus cū aliquali dāno, quā à maiori lucro uel cōmodo abstinere, q̃ ex accepta pecunia paratum, uel acquirēdū sperant. Vñ nisi esset hmōi indigentia pecuniarum cū intermedio tpe quo, negotiationibus suis prouidere ex acceptis pecunijs possent illi qui sunt quasi uenditores, nullus unquā inueniretur quasi vēditor in istis cābijs. Quēadmodū ergo tps intermediū est occasio, & q̃ inueniant quasi vēditores, ita multū tps intermediū est occasio multorū venditorum cōiter, & paucū tps multorū emptorum. Ac p hoc multo interiacente tpe, pp abūdantiā uenditorum rōnabiliter minus datur a soluentibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes. & modo interiacente tpe, pp abundantiā emptorū plus ab eisdem quasi ementibus soluit. Adeoq; dicuntur abundare q̃nq; emptores pp nundinas, ut nihil lucrentur, imò cū dāno suo cābium faciant, quia nō inueniuntur venditores: & hoc cōtingit qñ friget negotiatoria ars. Vñ cum contractus cābiorum hmōi abstracta ipsa temporū distā licitī sint (ut ex dictis & dicendis patere pōt) & hæc tpis distā dānari nō possit: q̃a p̄dicto modo saluari pt, restat q̃ sit pēsata loci absentia, &c. alias iustè fiat talis numismatū cōmutatio iniusti iudicari nō debēt contractus tales. Quod si plenius vis conspicere, finge lanas vel quālibet aliā rē absentē loco vendi, & emi in hmōi contractibus. uidebis.n. clarius veritatē: qñ cum numismatū cōmutatio tractatur inter nummos hinc & inde mens posita, semp ad mutui contractus declinare consueuit. Verū aūt de facto moderatum sit lucrum, q̃ ex hmōi cābijs reportat, scientifice non subest decisioni, quæ ad singularia non descendit. Illud tñ rōni consentaneum vr, q̃ moderatum censendū sit lucrum, q̃ cōis consuetudo approbat: vt s. cambia fiant, secundum quia tunc currunt pro locis illis communiter. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambijs Fruges, & Loadres, &c.

Nec obstant p̄dictis rōnes ad propositum in tertio cap. adductæ Falsum siquidē supponit prima, q̃ cābia hæc fiāt in fraudē vsurarū: imò p cōi bono mercatorū sunt introducta. Nec ex eo q̃ Petrus nō mutuaret pecuniā q cōmutare pp spē lucri est paratus, peccat: q̃m nec opus, nec intentio deformitatem cōtinet: quia non tenetur ad mutuū, & iustis commutabilibus vacat.

¶ Scda uerò nō cōcludit nisi illicitos cōtractus, sed illā tpis cōditionē nō posse apponi sine vsuræ vitio, sicut ēt I vēditione ad tps.

¶ Tertia aūt cābia hæc nō subtiliter scrutat: q̃a cāpsor emēs rē in futuro assignandā magis, q̃ vendēs rē cōseruandā, aut trāsferēdā locū tenet in utroq; mō cābij: qñ. etiā in scdo mō videat vēdere ducatū ex hoc, q̃ æstimat ipsū 54 grossis, scdm tñ veritatē emit tot grossos Flādrenses Brugis assignādos uno ducato. Illa siquidē æstimatio ducati cōcurrit ibi, ut modus cōputandi facilius quātitatē ducatorū, & grossorū cōmutando, & nō ut ducati venalis pretiū. Est aūt interpretatio hæc merito admittenda, ex eo q̃ ipsi cōtractū realis, seu ueri cābij dicunt se facere, q̃ tali modo interpretandus est, ut iustitiā cōtineat: cābij siquidē nomen sensum hunc admittit. Quid ergo de cābijs his & de recitatis opinionibus sentiendū sit, ex dictis manifestū est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientiū proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA Igitur in fine primi capituli proposita cābia examinanda, distinguendum vr: & dicendū quid de facto fit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hęc cābia fieri ex eorū uerbis percipitur, aliter fieri posse.

¶ Cōsiderando ergo q̃ fit, oīa illa cābia ex parte nō cāpsorū, sed Petri dātis pecuniā cāpsori alibi sibi assignandam, iniusta esse uidentur p se loquendo: cum.n. campsor non accipiat pecuniā à Petro in fauorē sui, sed Petri cui assignāda est alibi, nulla æquitas censet campsorem ex hoc damnum aliquod pati. Patetetur aūt in his cābijs damnum ad minus duplex. Primum est q̃ seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ, periculo de acturo delatas assignat, irremuneratum remanet, & tñ seruitium mercenarium. Secūdum est, q̃ plus dat aut dabit cāpsor, vt sperat Petrus, q̃ acceperit qñ ducati Florenoni minus valēt Mediolani, ubi dantur cāpsori, q̃ Florentię, ubi assignantur. Vñ cāpsor, si se indēnem quoad hoc seruare debet, deberet mittere eos Florentiā, & sic expensarū dānū maius incurrere: alioquin expendendo eos extra Florentiā, cōstat q̃ plus dat q̃ acceperit. hæc duo in tribus primis modis locū hñt: in alijs aūt tribus, in quibus vltra p̄dicta Petrus vult quatuor ducatos ultra illos centum. Tertiū damnum campsori adiungitur. Dixi aūt hæc esse illicita secūdum q̃ fiunt quia hmōi hoīes exigunt hæc à cāpsoribus, ut dr propter usum pecuniæ, cum dant, in tempore medio à datione usq; ad assignationem. Dicunt.n. campsori, Tu lucraberis cum his pecunijs interim, & negotijs tuis eas accommodabis, & propterea uolo, & ego aliquid commodi. Sicq; lucrum ex industria campsoris non ex pecunijs prouenient iniustè pēsando lucrari volūt nō absq; usura. Dixi aūt, per se loquendo: qñ per accidens contingit, absq; culpa hæc fieri ut in tertio casu quibusdam vr, si Petrus ex abusione mercatorum & campsorum nesciret pōt quantū ducati sui Florentiæ ualent, & sic egēs pecunijs suis ibi, coniectat iustum prout cambia ualebunt tūc, non ex spe lucri: & sic cōsueuerint ad primā petentium uocem campsores seruitium suū gratis impendere, ne forte volentes tres trāsferre pecunias cābij cōtractū secū uelle inire deposcāt, & sic æqualem promittunt Florentiæ summā pecuniæ vt posse transire. Quamuis.n. hoc faciant campsores propter vsum pecuniæ: quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino mittunt pro alijs negotijs, & cambijs, & ministris soluunt. paruum & consuetum pro nihil haberi uidetur, sicut de usu libri in pignus dati, sanctus Thomas dicit.

SI Autem de cambijs his loquamur, ut fieri possunt, quia. s. Petrus posset emere Mediolani à cāpsore 100. ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, uel cōmutare numismata, attenta qualitate numismatum, & distātia locorum (vt de cōtractibus campsorum dicimus) tunc oīa cambia prædicta iustificari possent: qñ contingit interdum 100. & duos emi alibi 100 vt ex dictis patet. Nec obstat, q̃ Petrus non intendat pecuniam absentem præsentem facere: sed potius præsentem absentare. quoniam ex industria Petri hoc prouenit, q̃ absentatur us pecuniā suam, exponit eam tali cōmutationi numismatū, aut cōtractus emptionis rei assignādæ in illo loco, ut sic ubi cū dāno suo transtulisset eā simpliciter, p talem negotiationem transferendum

lucro Nec est hæc industria dãnabilis tanquã in fraudẽ inuẽta sed laudabilis, tanquã adinuẽtiua viarũ iustarũ & utiliũ simul, vnde Prouer. c. 11. dr. Simulator decipit amicũ suũ, iusti aũt liberabunt scĩetia. Et qm multos cõtingit esse uolẽtes trãsferre pecunias suas de loco ad locũ, & audiẽtes alios ex hmõi translatione lucrari saltem pp varietatẽ monetarũ, & nescientes distinguere contractum simplicis translatoonis ab hmõi cõtractibus cõmutationũ: & cõfusè intendentes licitè lucrari nõ ex usu pecuniæ quã dant cãpsori, sed ex cãbio, ex quo cr edũt alios lucrari, non vr, q isti sint dãnandi, sed in meliorem partẽ eorũ potius contractus sunt interpretandi. Ex hoc n. q ex cãbio dicunt velle lucrũ, iã contractũ, quẽ nesciunt se velle inire, insinuare uidentur: pẽrtim si arguant, ideo se hoc lucrũ uelle: quia si ipsi cãpsores econuerso contractũ talem cum eis facerent, maius lucrum exigerent. Ex hoc. n. iã manifestè patet, q cõtractus cãpsorios supradictos inire intendunt: & tanto iustius, quãtò minus q cãpsores. Accidit ad hæc, q non vr verum, q de facto cõiter uolentes suas pecunias transferre cum lucro, dicant se hoc pro vsu pecuniæ uelle: sed fortè aliqui mali sunt hoc dicentes uel (q uerius puto) verba illa ignoranter à quibusdam dicunt, credentibus se rõnabilẽ cãm assignare. Et siquidẽ ignorãter assignãtes hmõi rõnem, intendant contractũ cãbij inire & pp hoc lucrũ referre, quãuis in rõne assignanda errent, iniustũ tñ nõ faciũt. Sicut si quis credat se in contractu uenditionis & emptionis licitè lucrari pp tps, quo pecunias suas occupatas tenet: & tñ non uendit, aut emit, n. si iusto pretio. Signum aũt ad cognoscendũ, qui sunt qui hoc intendant põt accipi duplex. Primum est, si in alio hñt, nullo pacto usurarijs contractibus se immiscere: scdm uero est si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta q ita eis licere credunt sicut campsoribus. Et hæc de cambijs dicta sint. Mediolani in cõuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶Hæc sunt pr uenerande q mihi de cãbijs sentienda uidentr, saluo sp oĩum melius sentiẽtiũ iudicio; Tu ergo pspicaci ingenio, quo polles, dicta seruando p lege, & si noui iẽ parẽ feci, oĩpotẽti Deo, diuoq; Thomæ gratiæ inferant: Sin autẽ, da ueniã: ego. n. scdm ingenioli mihi pstiti uires, qd potui, feci, Bñ uale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS DE De Vsura, in sex quæstiones diuisus.

1 *Num in vsura transferatur dominium.*

2 *Num mutuans sub spe aliquid vltra fortem habendi, nõ aliter mutuaturus, absq; omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.*

3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*

4 *Nũ oĩa bona vsurarij sint obligata eis a qbus vsura extorta sũt.*

5 *Num altero harede vsurarij non petente restituere, alter teneatur insolidum.*

6 *Num quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totũ lucrum cessans.*

QVAESTIO I.

Vtrum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrum in vsura transferatur dñium. Et vr q sic. Primo, quia eo hõ sit dñs rerũ exteriorũ p uoluntatẽ: ex uoluntaria trãslatione rei suæ in alterũ trãsfert dñium, sed accipiens mutuũ sub usuris, uoluntariè transfert plus sorte in alterũ, ergo. Si dicatur q usuræ solutio nõ est simpliciter uoluntaria, & iõ nõ trãsfert dñium. Cõtra uoluntariũ mixtũ: quale est in usura, est uoluntariũ simpliciter, quãuis nõ sit oĩno uolũtariũ: qa hẽt aliquid inuoluntarij admixtũ: ut patet ex tertio Ethi. & ex eo q si qs totaliter uolũtariè cõsentiret pctõ (puta stupro) nõ excusaret à pctõ mortali quod non põt nisi uoluntariè cõmitti: quamuis enim mæ libenter, omnibus tamen cõsideratis uolũtariè hoc eligit. ¶Præterea, In his quæ tradũtur metu mortis, transfert dñium. ergo & in usura. Cõsequẽtia pbat: qa ibi tantò minus est de uoluntario, quãto metus mortis maior omissione, uel defectu rerum exteriorũ inducente ad accipiẽdũ mutuũ sub usuris. Titulus quoq; hñdi & possidendi iniustior est in extorquente aliqd metu mortis, quam in extorquente per usurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dñium, necesse est hic quoq; transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in secunda secundæ q. 77.

RESPONDEO; In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentiũ in usura transferri dñium: & hi mouentr rõnibus adductis. Hẽtq; opinio hæc antiquos sectatores: ut S. Th. in 4. dist. 15. dicit. Sequitq; eã uidentr Sco. in 4. dist. 15. q. 2. ar. 3. & Pet. de Palu. ibidẽ & glo. 14. q. 4. si quis usurã. Scda est tenẽtium in usura transferri dñium aliquorũ, s. eorũ quorũ usus nõ est eorũ cõsumptio. Sed quia hæc distinctio nulla rõne fulcit, iõ dimittẽda est nouitas hæc. Nõ. n. ex qualitate rei p usurã extortæ, oriri põt rõ transferendi uel non transferendi dñium cũ res data, materialiter concurrat in hmõi cõtractibus, & translatio dominij ex uolũtate & iustitia depẽdeat. Tertia aũt opinio est dicentiũ in usura non transferri dñium: & hæc hẽt oĩs generis sectatores. Tenent aũt eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4 dist. 15. ille uerò in Secunda secundæ, q. 77. ar. 3. ubi in calce corporis articuli dicit hæc uerba. Si quis domum uel agrum alterius per usuram extorsisset, nõ solum tenetur restituere domum uel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET Quia hæc opinio iudicio meo rõnabilior est iõ intendo probare eius ueritatem tripliciter. Prænotando. Primò q traditio rei & trãslatio dñij illius rei nõ sunt inseparabiliter connexæ: Contingit. n. rem puta uestem alteri tradere absq; trãslatione dñij: quia põt multis rõnibus tradi in depositum. s. uel in pignus, &c. Cõtingit & dñium rei, puta uestis alteri tradere absq; ipsius uestis traditione: ut patet cũ donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac aũt separabilitate manifestè hr, q ad uolũtariã traditionẽ rei non sequit necessariò uoluntaria translatio dñij illius rei. Ad q. n. non sequitur translatio dñij, fieri non potest, ut sequatur translatio dominij uoluntaria. Constat aũt q uoluntariã traditionẽ rei, dñij translatio non sequitur: ut patet cũ traditur in depositũ. Non comitatur igitur necessario uoluntaria trãslatio dominij uoluntariã traditionẽ rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In usura aut transfertur dñium ex ipsa uoluntaria usuræ exhibitione, aut ex adiuncta uoluntaria translatione dñij, aut ex utroq; simul: sed nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, qm hõ est dñs rerũ exteriorum p uoluntatẽ: & in proposito necesse est si dñium transfert, uoluntate soluẽtis usuras hoc fieri. qm constat lege, aut quacunq; aliena uolũtate hoc nõ causari. Volũtate aũt soluentis hoc fieri, duplici tñ uia põt: aut per exhibitionẽ rei, aut per ipsam translationẽ dñij. Aut enim transfert dñium eo q soluens usuras uoluntariè dat usurario plus sorte, aut quia intendit transferre dñium illius excrescentiæ à se in usurariũ, uel propter utrunq;. Sed q dominiũ nõ transferitur ex ui uoluntariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere põt: iam. n. patet, q ad hoc non sequitur necessario translatio dominij. Ex hoc enim q usurario do unum ducatum pro usura, nihil aliud necessario conuinci põt, nisi q uoluntariè illum ei assigno: nec põt ex hoc conuinci, q trado illum ad hoc, ut sit suus. Et si dicatus. Ad quid ergo das ducatũ illũ? tũ ppria responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non uult Et confirmatur: quia sicut soluens usuras, consentit in solutionẽ ducati: & tñ nõ consentit in eadem, inquãtum iniusta est, qa nullus patitur iniustum uolẽs: (ut dr in 5. Ethi.) ita cõsentit in nudã traditionẽ ducati absq; hoc q consentiat in trãslationẽ dominij illius. Quòd uerò in soluente usuras nõ sit intentio transferendi dominium, patet ex eo, q in hmõi partim inuoluntarijs traditionibus quãtò minor abdicatio iuris proprij saluari põt, tanta censenda est & nõ maior: ut patet de projiciente merces proprias in mare, orta tempestate. Quãuis enim projectio talis sit uoluntaria, nõ tñ habentur res projectæ pro derelictis: sed intendit projiciẽs si res casu saluãtur, ut suas hẽre. Vñ & delatas à maris impetu in terrã si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostẽdenti suas esse, liberè tradere. Cõstat autẽ q minus abdicat à se ius quod hẽt in re: dans eam retinendo sibi dominium, q transferendo dominium, & reseruando sibi tñ ius repetendi: qm primum claudit secundum, & non econuerso Constat quoq; ex dictis, q usuræ solutio uoluntaria saluari põt absq; intenta abdicatione dominij: quia aliud est uoluntariẽ dare, & aliud est uoluntariè dare ad hoc, ut sit suum. Nõ igitur est intentio, aut uoluntas trãsferẽdi dominiũ in soluẽte usurã. Et cõfirmatur: quia enim contra usurarios oĩa iura clament, interpretanda sunt oĩa, quantum ueritas pmittit in odium eorũ: & si res hæc pẽderet sub dubio, cõtra usurarios declinandum esset: Liquet autẽ q translatio dominij multum fauet usurarijs: ergo non est censenda, nisi rõ ad hoc cogat, ex supradictis autẽ apparet rõnem ad oppositum esse ergo. Et per hæc sufficienter patet tertium membrum, q. s. in usura non transfertur dominium propter utrunq; simul scilicet uoluntariã assignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶Secundo principaliter probatur idẽ sic: Si in usura transferret dñium extorquẽs agrũ usurariè nõ teneretur ad restitutionem oĩum fructuũ, sed satisfaceret restituẽdo agrum, uel eius pretiũ, sed hoc est falsum, & cõtra oẽs: ergo in usura nõ transfertur dominiũ. Cõsequentia (in qua sola cõsistit tota difficultas) declaratur ex dña, q est inter æqualitatẽ seruandã in recõpensatione rei fructificantis, quando translatum est dominium, & æqualitatem seruandum in recõpensatione eiusdem, quando non est translatum dominium, Cum. n. ager trãsit de domino in domi-

num

num, quocunq; titulo fiat, sufficienter satisfit primo domino, si datur sibi tantum, quantum ualet substantia agri, pensata uirtute fructificatiua, & alijs conditionibus quæ in contractu uenditionis eius pensandæ fuissent: nec plus exigit iustitia commutatiua, quum seruata æqualitate rei ad rem completa est eo iustitiæ. Quando uerò ager mutat quidem possessorem, sed non dominium secundum ueritatem, non sufficienter satisfit domino eius, dando pretium agri, sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent a diligenti cultore percipi, restituere, quia sunt fructus agri cuius alter est dominus. Si ergo in usura translatum est dominium agri per usuram extorti sufficienter fieret restitutio dando agrum tantum, uel pretium æquale, pensata substantia agri & eius uirtute fructificatiua, non autem fructibus perceptis, quia usurarius percepit fructus de re sua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua constat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia usuraria non tenetur quis restituere, quia sunt fructus agri sui. Hæc enim eadem ratio cum efficax sit, in ui illius uniuersalis tenet, nullus tenetur restituere alteri fructus agri sui proprij, nisi enim uel is hæc uerificaretur, tò ex particularibus conficeretur, & consequenter rueret. Si ergo agri per usuram extorti transfertur dominium in usurarium, sequitur quod non tenebitur ad restitutionem fructuum, quos per uiginti forte annos percepit, quod erat deducendum. Si dicatur quod in translatione dominij omnino uoluntaria (qualis est uenditio, &c.) uerum est, quod sufficit reddere equiualens agro: sed in translatione inuoluntaria aliqualiter (qualis est usuræ solutio) non sufficit reddere pretium agri, sed oportet fructus quoq; perceptos restituere. Hoc non euadit: quoniam tota differentia ex hac ratione assignatur propter omnino uoluntarium, & uoluntarium mixtum. Ex hac autem differentia nihil aliud oritur nisi quod ubi translatio non fuit omnino uoluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est. Nec habetur ex ea, quod teneatur restituere fructus: qua enim ratione potest unquam conuinci, quod teneatur aliquis restituere alteri fructus agri proprij? Si dicatur, quod restitutio fructuum facienda est non ratione dominij, sed ratione damni, quod patitur ille, à quo ager extortus est per usuram, damnificatus siquidem est non solum in agro, sed in fructibus percipiendis, & ideò quamuis utrorumq; translatum sit dominium à se, competit tamen repetitio. Hæc responsio falso innititur fundamento. s. quod damnificatus in agro sit damnificatus in omnibus fructibus percipiendis: sic quod restitutio debet adæquare, & agrum, & fructus. Tum quia hoc non habet locum, quando transfertur rei fructificantis dominium: quia statim translato dominio rei, omne damnum, aut emolumentum futurum dominio rei cedit. Tum quia etiam quando non transfertur dominium uniuersaliter uerum non est.

¶Ad cuius euidentiam, subtiliter & breuiter, tangendum est, quare, & quando aliquis teneatur ad restitutionem fructuum, & quando & quare non. Hoc autem ex duobus principijs regularibus restitutiones habentur. Primum est, quod sufficit restituere simpliciter: secundum est, quod aliter restituendum est damnificato in his quæ erant eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, quod si ponatur quod Petrus rapuerit agrum Martini, quem subitò combusserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem, & æqualem agrum Ioannis, quem conseruauerit fertilem: & elapsis 10. annis Petrus utriq; satisfacere uelit, non tenetur tantum dare Martino, quantum Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantum quantum ualebat ager tempore rapinæ, & combustionis (subintellecta semper satisfactione iniuriæ, & interesse) Ioanni uerò oportet reddere, & agrum, & fructus per decennium perceptos. Quia quum sufficiat reddere simplum, quod simplum ablatum est, & à Martino sit ablatus tantum ager cum fructibus in potentia, qui in potentia fructificatiua agri pensatur, quando uenderetur ager, fas est reddere tantum ualebat ager fructificatiuus. Quia uerò à Ioanne non tantum ablatus est ager, sed fructus actu producti per decennium occupati sunt, quoniam fructus agri nascuntur domino agri, non satisfieret Ioanni, si æquale agro & potentiæ fructificatiuæ restitueretur: sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim, ut producuntur fructus, sunt actualiter sub dominio eius, qui est agri dominus, quamuis non possideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

¶Ex his autem omnibus id quod intendimus euidenter habetur, quod s. fructus restitutioni obnoxij non sunt, nisi quia sunt fructus rerum quarum alius est dominus quod dominium fructuum non quodcunq;, sed actuale exigitur ad hoc, quod fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in usura transfertur dominium, nec actuale nec potentiale proximum dominium fructuum remanet apud eum, à quo extortus est ager: quia non remanet actu dominus agri, qui est dominus in potentia proxima fructuum producendorum. Nulla igitur ratione usurarius tenebitur de omnibus fructibus perceptis: sed sat erit, si uel pretium agri tantum reddet, uel secundum hæc ultimo tractata satisfaciet quo ad tractatus perceptos ad arbitrium boni uiri: sicut damnificanti aliquem in his quæ habet in potentia. Vnde quia autem horum est contra omnes doctores & ueritatem. Fatendum est ergo absolutè, quòd in usura non transfertur dominium.

ET PER hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima ratione patet solutio utriusq;: primi quidem, quia plus requiritur ad translationem dominij, quam uoluntaria traditio illius rei: exigitur enim, quod uoluntariè tradat eam alteri ad hoc ut fit sua: quod soluens usuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundi: meticulosus enim quamuis uoluntariè det pecuniam propriam inuasori, non tamen ad hoc, ut sit sua, sed ipse uiderit. Et ideo non transfert dominium illius à se. Mediolani, die 2. Aprilis. 1500.

QVÆSTIO II.

Vtrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

QVÆRITVR utrum mutuans, sub spe aliquid ultra sortem habendi non mutuaturus absq; omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

¶Et uidetur quod sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habendi, ex mutuo usuram parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. & communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

¶Præterea, Taliter mutuans, malè agit: ut patet extra de usuris, c. consuluit: ubi dicitur, tenetur ad restitutionem. Constat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid ultra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad usurariam prauitatem: ergo talis mutuans est usurarius mentalis.

IN OPPOSITVM est commune hominum iudicium, causans eum, qui non uult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed uult mutuare alteri amico, à quo sperat, quod accidente casu remutuabit sibi. Talis enim manifeste sperat obsequium à manu mutuando: & nisi crederet illud futurum non mutuaret, ut patet ex eo quod non uult priori amico amplius mutuare, quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo usurarium mutuare sub spe aliquid ultra sortem consequendi.

RESPONDEO, Ista quæstio mota fuit coram Vrbano 3. (ut in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa: sed gl. ibidem distinguit de duplici spe (principali scilicet, & secundaria) & dicit, quod spes principalis constituit usuram, non autem secundaria.

¶Subtilius autem dicendo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo, q. 13. ar. 4. ad decimumtertium, notandum quod dupliciter aliquid potest à mutuante sperari. Vno modo quasi debitum ex aliqua obligatione tacita uel expressa, & sic quodcunq; munus speretur illicitè speratur. Alio modo, ut gratuitum & absq; aliqua obligatione præstandum: & sic quodcunq; munus speretur, licitè speratur. Licite autem sperari a mutuante dico, quodlibet munus gratuitè & amicabiliter retribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiam si alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione, s. & authoritate. Ratio siquidem huius est: quia licitum est ex mutuo affectu beneuolentiæ spe etiam principaliter intendere. Ex uero autem amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompensatio: & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitè sperat, consequens est, quod mutuans spe gratuitæ remunerationis nihil illicite speret. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sic mutuanti debita secundum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est, quod nihil ultra sortem, & debitum speretur: & quod sicut rationabiliter à mutuando desistit desperans de restitutione mutuandæ sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabili affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum.

Authoritas autem ad hoc habetur, differentia assignata ibidem à S. Th. inter spem in usura & symonia, s. quòd quia in symonia ad quod datur est Christi non dantis: ideo nullum munus debet sperari. In usura uero mutuans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidem differentia patet, quod de se principali loquitur, sine qua, scilicet res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam constat quod etiam in traditione spiritualium, oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi cum ea aliquam remunerationem temporalem.

¶Quum ergo quæritur an mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi aliter non mutuaturus, omni tamen conuentione & petitione cessante sit coram Deo usurarius. Absolute quidem respondere possum quod usurarius est: quia quæstio talis sic præsupposita, sonat spem mutuantis inesse, ut ex mutuo aliquid habeat ultra sortem quod est illicitum. Sed si addatur in quæstione ly amicabiliter, aut gratuitè (ut s. quæratur, an mutuans sub spe alicuius muneris amicabiliter consequendi, alias non mutuaturus, &c. sit usurarius) dicendum est quod non, quia nihil speratur ex mutuo ultra sortem, sed ex affectu amicabili. Vnde breuiter potest cum distinctione ad quamlibet motam dici, quod, aut talis mutuans sperat

aliquid

aliquid ultra ſortem ex mutuo:& ſic uſuram committit,aut ex affectu amicabili eius cui mutuat:& ſic non peccat.

ET PER HÆC patet reſponſio ad obiecta:quoniam mutuū dantes iubentur nihil inde,id eſt ex mutuo ſperare. Et in decretali illa dicunt malè agere:quia niſi ex mutuo aliquid ſperaſent emolumenti,non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc eſſe uerū,nec obſtare determinationi,qua dictū eſt licitū eſſe ſperare aliquid gratuitè cōſequēdū. Mediolani,die 6. Aprilis. 1500.

CAPVT III.

Vtrum uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

QVÆRITVR utrum uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

¶ Et uidetur quod ſic. Omne alienum reſtitutioni eſt obnoxium,ſed omne lucrum uſurarium eſt alienū, uel quia non eſt tranſlatum dominium,uel ſaltem quia competit repetitio:ergo.

¶ Præterea,Extra,de uſuris cap. conſuluit dicitur ꝙ uſurarij mētales ad ea,quæ taliter ſont accepta reſtituendum in animarum iudicio efficaciter ſunt inducendi:ergo ad reſtitutionē tenētur.

IN OPPOSITVM autem eſt,quia nullus tenetur ad reſtitutionem eius,quod nullo modo occultè aut manifeſtè extorſit per ſe uel alium,quamuis intendat extorquere: ſed uſurarius purè mentalis nihil directè,uel indirectè extorquet,quamuis hoc intendat:ergo non tenetur ad reſtitutionem eius,quod ſibi ultra ſortem datum eſt ſecundum ſpem ſuam.

RESPONDEO, in hac dubitatione præmittendum eſt,quis & quotuplex ſit uſurarius mentalis:deinde reſpondendū eſt quæſtio. Ad uſurarium mentalem tria requiruntur. primò ꝙ intendat præter mutuatam ſortem aliquid lucri: aliter uſuræ ratio non ſaluaretur. Secundò,ꝙ talis intentio ſit talis quod ſine ipſa non mutuaret:ſpes enim ſecundaria uſurarium non facit.

Tertiò,ꝙ illud lucrum non intendat ut quaſi gratuitè & amicabiliter habendum,ſed ut ex obligatione propter mutuo præſtitum dandum:ut enim in alia queſt. ex doctrina S. Tho. diffinitum eſt,ſpes habendi aliquid ultra ſortem gratuitè & amicabiliter uſuram non facit,ſed licita eſt. Et ſic uſurarius mentalis eſt qui intendit ex mutuo aliquid ultra ſortem non gratuitè dandum aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem propriè loquendo duplex tantū ſit uſurarius mentalis(de quo eſt quæſtio) extenſo tñ uocabulo triplex inuenitur. Primus eſt,cui lucrum ſperatum ſuccedit modo ſperato: id eſt nō gratuitè,ſicut & ipſe ſperabat non gratuitè ſibi dādū. Secundus eſt cui lucrū ſperatū ſuccedit nō modo ſperato,ſed meliori:quia. ſ. lucrū quod ſperabat ex obligatione dādū,ī gratuitè ſibi datum eſt. Tertius eſt cui lucrum ſperatū datur propter aliquā tacitā eius petitionē. Et quia uſurarius tertio modo, eſt nō purè mentalis ꝑꝑ exteriora ſigna,quibus tacitè petit aliquid ultra ſortem ex mutuo,& hoc parum differt à perfecta uſuræ rōne quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non eſt præſens queſtio,cōſtat enim talem teneri ad reſtitutionē. Quia & uſurario mentali primo modo lucrū, ꝙ datur,non datur omnino uoluntariè,& praua intentione ab eo ſperatur,cōiter & bene dicitur etiam talē teneri ad reſtitutionem. Sed de uſurario ſecundo modo (cui.ſ. gratuitè donatur quod praua intentione ſperatur) diuerſa doctorum uidetur eſſe opinio Io. An. in Mercurialibus, regula,pactū,Inn. Hoſt. & Panor. in c. cōſuluit de uſuris. & gl. in c. mandato. de ſymonia. dicētibus talem obnoxium reſtitutioni. Richardo uerò & Scoto in 4. d. 15. cū ſequacibus hoc negantibus. Et illorū quidem ratio duplex eſt. Prima, quia omne lucrū uſurarium eſt lege utriuſq; teſtamenti prohibitū, & reſtituēdū indicectè à Theologis dicitur. Conſtat autem tale lucrum, quāuis dono datum, eſſe uſurarium ex eo quod mutuum fuit uſurariū ex prauitate intentionis. Secunda:quia cōtractus ī principio uitioſus effectū ſortitur uitioſū,cōtractus aūt talis mutui eſt uitio uſuræ deprauatus,ex intentione lucri cōſequēdi:ergo effectum inde ſecutū,ſcilicet lucrū dono datū, uitioſum neceſſe eſt eſſe,& conſequenter reſtitutioni obnoxium. Iſtorum autem iō ſuper donatione libera illius lucri fundatur,adſtruūtq; hoc exēplo furti mentalis,dicentes,Si alicui intendēti furari aliquid,illud à dño donetur,licitè accipitur abſq; obligatione ad reſtituēdum. Simile enim qd patet accidere in uſurario mētali: intēdit nanq; iniuſte habere lucrum, melius tñ ſibi ſuccedit:quia donatur. Dicendum quoq; uſurarium mentalem teneri ad reſtitutionē,alij aſſerunt reſtituendū eſſe ei, qui donauit: quia regula re eſt,ꝙ lucrū uſurariū reddendū eſt ei à quo habitū eſt. Alij aūt affirmant dandum eſſe tale lucrum pauperibus,non illi qui dedit:quoniam ex quo ſponte dedit, repetitionis ius à ſe abdicauit:ex quo uerò uſurarius iniuſtè accepit retinere illud non poteſt,ac per hoc pauperes Chriſti ſuccedunt.

¶ Et quia (ut ex inferius dicendis patet) opinio dicēs talem uſurarium non teneri ad reſtitutionem,ueritatē aſſequitur:ideo declarāda ſunt tria. Primò quod nō tenetur reſtituere illi,ꝙ dedit: ſecundò,quod tenetur reſtituere pauperibus:tertiò qd abſolutè non tenetur reſtituere. Primū declarat̃ ſic: Reſtitutio ſecundum cōem Theologorum doctrinam,non ideo eſt neceſſaria:ut ab illo qui lucratus eſt,lucrum auferatur: ſed in cōmutationibus inuoluntarijs,ut damnum paſſo ſatisfiat, & in commutationib⁹ uolūtarijs,ut illi qui minus hēt. quam debet habere, reddatur quod eſt ſibi debitum. Sed in caſu propoſito ille ꝗ dedit nec eſt dānum paſſus,quia nullus patitur iniuſtū uolēs, nec minus habet quam ſibi debeatur,quia libere donauit:donum autem,eſt datio irredibilis:ergo ſibi nō eſt reſtitutio facienda. Secūdū declarat̃ dupliciter Primò,quia(ut patet ex Theologis in 4. ſen. d. 15.)duo ſunt genera lucri illiciti,pauperibus erogādi,Alterū ꝓhibitū ſcđm ſē ut ſymoniacū,&c. Alterū ꝓhibitū ſecundū ſuam cauſam tñ,ut meretriciū. Conſtat aūt lucrum propoſitum nec eſſe prohibitum ſecundum ſe(quia datio non eſt iniuſta quum ſit libera donatio) nec ſecundum ſuam cauſam: quia ſupponit̃ liberè & ſpōte hoc donari & nō ex obligatione mutui accepti,ergo nulla ratione pauperibus eſt erogandum. Secūdo ſi pauperibus erogandum eſſet,hoc nō eſſet ob aliud,niſi propter iniuſtā accipiētis intentionem:ſed ex hoc non ſequitur obligatio ad reſtituendum:ergo,declaratur minor:quia ſuſcipiēdo illud lucrū ſecundum ueritatem dono datū,aut credit illud donari, & tūc patet etiam receptionem eſſe iuſtā,quāuis prima mutuātis intentio fuerit praua,& adhuc perſeueret,licet quod & ſi non donaretur,uellet aliquid lucri. Aut credit illud nō donari, ſed malè libenter ſibi dari:& tunc enim ſecundū ueritatem illud donet, & donū licitè accipi poſſit,iſte iniuſte accipit nō ideo, quia agat contra aliquod ius,ſed quia agit contra conſcientiam dictātem ſibi quod receptio hæc ſit iniuſta: quum(ut dictū eſt) ſecundum ueritatem ſit iuſta ſecūdum ſe,& in promptu ſit,unde poſſit diſcerni, quod iuſta ſit ex eo nāq; quod nec directè,nec indirectè ipſe aliquid petit,& ille ſponte offert,conijcere poterat,quod libera donatio erat: Ex hoc autē ſolo,quod acceptio eſt contra cōſcientiam,nulla ratio ſuadet naſci obligationē ad non retinendū illud acceptū,niſi durante tali cōſcientia: poteſt nāq; poſtmodū cōſcientia erronea deponi & incipere iuſte poſſideri, qđ cū peccato retinebatur. Si autem talis cōſcientia deponi nō poſſet ab aliquo reddēdum eſſet nō pauperibus,ſed illi qui dedit: quia non eſt acceptata donatio,quā non credit eſſe. Aut neutrū credit,uel quia nō cogitat,uel dubius eſt:& tūc quicquid ſit de peccato,eiſdē rationibus habetur,quod ad reſtitutionē nō tenetur quum nō ſit deterioris cōditionis in hoc tertio caſu,quam in ſecūdo. Tertiò autem declaratur ſoluendo ſimul, rationes alteri⁹ opinionis. Vbi ſcito,quod aliquod eſſe lucrum uſurarium dupliciter cōtingit,ſcilicet ꝑ ſe,& ꝑ accidens. Vſurariū ꝑ ſe integratur ex duobus: quorum ſecundum ſequitur ex primo,ſcilicet ex eo ꝙ eſt pretiū rei tam ſolutæ,uel nō extantis,& quod eſt aliquo modo inuoluntariū,hæc enim eſt natura uſuræ,ut patet exercitatis. Vſurariū aūt per accidens eſt,quod ſecundū ſe has nō habet cōditiones,ſed ſecundū quod ſtat ſub intētione, uel opinione alicuius,& propterea contingit eſſe uoluntarium ac per hoc non eſſet uſurarium,ſecundum quod uſurariū lucrum ſpecies eſt lucri inuoluntarij. Quū āt reſtitutio ex natura lucri naſcatur, qđ ſecundum ſe alteri debitū eſt,ut reddatur(quia eſt actus iuſtitiæ cōmutatiuæ,cuius terminus & obiectum eſt, id quod ſecūdum ſe eſt iuſtum, quod opponitur iniuſto ſecundum ſe, non ſecundum accidens) conſequens eſt,quod lucrum uſurarium per accidens non eſt reſtitutioni obnoxium,ſed tantum lucrum ſecundū ſe uſurariū. Et quia in caſu propoſito lucrū ꝑceptū non eſt uſurarium per ſe(quia nec datur pro mutuo nec inuoluntario,ſed ex affectu gratuito ſponte donatur) ſed eſt uſurarium ꝑ accidēs ꝑꝑ intētionē ſcilicet corruptam ſuſcipientis: conſequēs eſt quod tale lucrum non ſit reſtitutioni obnoxium. Et quoniā ſcientia eſt de his,quę ſunt per ſe: ideo ſermo Theologorum dicens indiſtinctè uſuram eſſe reſtituendam intelligitur de uſura per ſe,non per accidens,qualis eſt in propoſito. Lucrum ſiquidē uſurarium per ſe eſt effectus ipſius prauę intentionis adiunctæ mutuo,& datur non omnino uoluntariè. Quod autē ſponte dono datur,quamuis ex praua intentione ſuſcipientis uſurarium ꝑ accidēs ſit,nō illius prauę intentionis effectus eſt,ſed ex gratuito affectu donantis procedit,& ideo reſtitui non oportet.

lucrū ſymeretriciū ac ſymoniacū pauperibus distribuēda ſunt.

ET per hoc idem fundamentum patet reſponſio ad obiecta in principio,quia licet uſurarium per ſe ſit alienum,non tamen uſurarium per accidens,quale eſt illud. Decretalis quoq; illa de lucro uſurario per ſe intelligenda eſt,non de eo quod eſt per accidens. Mediolani,die 8. Aprilis,1500.

QVÆSTIO IIII.

Vtrū omnia bona uſurarij ſint obligata eis a quibus uſura extorta ſūt.

QVÆRITVR utrum omnia bona uſurarij ſint obligata eis à quibus uſurę extortæ ſunt.

¶ Et uidetur qđ nō. Quia obligatio realis tranſit cum re:ſed multę res uſurarioꝝ ꝑ̄t alienari abſq; aliqua obligatione

gatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vsurarii sunt obnoxia vsuris reddendis.

¶ Præterea, Si omnia vsurarii bona essent obligata, nec gener vsurarii posset accipere dotem ab eo qui habet alias, vnde possit restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter: & creditoribus competeret actio super illis rebus: & sic multi illaquearentur etiam bona fide inducentes. Hæc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

IN OPPOSITVM Est glossa, extra de vsuris in c. tua nos. & in 6. in c. quanquam.

RESPONDEO In hac quæstione sunt duæ opiniones: vt refert Panor. extra de vsuris in c. quum in. & in c. tua nos. Communis siquidem antiquorum canonistarum opinio fuit, quod omnia bona vsurarii sunt tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Panor. & moderni tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed si diligenter considerauerimus inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarium, s. extorta per vsurã, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnia munda sunt ab vsuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quæ habetur super re illa particulari. Obligatio verò personalis in proposito est quæ conuenit rei, non ratione sui, sed ratione personæ cuius est. Differunt autẽ hæ obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, s. realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est, vt patet de re furto ablata. Personalis verò redundat in rem ea persona domini obligata ad satisfaciendũ, puta ad reddendum creditoribus 1000 ducatos, quos accepit. Secũdò: quia realis semper comitatur rem ad quemcunque, & quodcunque res transeat: vt patet de re rapta: personalis verò nõ semper comes est rei, sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domo eius. Quum. n. domus, verbi gratia, non est obligata creditori, inquantum hæc res, sed inquãtum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris, desinet esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertiò, quia res obligationem realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest, obligata autem ratione personæ, alienari liberè potest, quandiu apud personam illam remanet vnde creditori satisfacerẽ possit. Patet hæc in bonis furtis, non tamen furto ablatis, & in cęteris debitis.

¶ His igitur stantibus deduco duo Primò, quòd bona per vsurã extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatione reali. Secũdò, quòd bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue nõ, sunt obligata vsuraria obligatione personali, nõ reali. Primum patet ex eo, quòd vnaquæque res occupata ab altero habet realẽ obligationem ad dñm suum: sed res per vsuram extortæ occupantur ab vsurario absque translatione dominii: vt alias diffinitum est: ergo sunt reali obligatione obnoxiæ eis, à quibus extortæ sunt. Confirmatur quoque hoc ex iure fructuum. Res. n. sui natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura fructificaret illi: sed res per vsuram extortę si fructificant non vsurario, sed illis, à quibus extortæ sunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerum: vt patet: ergo. Secundum verò quo ad oẽs partes à S. Tho. quoque in Secunda secundæ, quæstio. 97. art. 3 ad secundum, habetur, & ratio probatur. Quod enim non sint eis obligatio realis patet ex eisdem mediis negatiuè sumptis: quia. s. talium bonorum usurarius sunt uerè dñi, & eis fructificant. Quòd uerò personalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo quòd passi usuram habent actionem super omnibus bonis usurarii si usurarius soluere renuit, sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est conditionis, cui usura restituenda est aliis creditoribus. Et ex eo quod secundum Theologorum sententiam, filius illius, cuius bona nõ excedunt usuras reddendas, nullus potest tuta cõscientia uxorẽ accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur oĩa bona illius obligata esse eis à quibus usuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum: quam modernorum opinio saluari potest, ut illorum sermo de personali, horum uerò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA verò, quamuis ex dictis possit patere responsio: quidã tñ unicam distinctionem addendam censentur, scilicet de titulo lucratiuo & oneroso, dicentes quòd si bona usurarii transeunt ad alterum titulo oneroso (puta emptione uel dote, &c.) quòd transeunt absque obligatione aliqua: si uerò transeunt titulo lucratiuo quòd remanent obligata. Alii uerò huic distinctioni aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia usuraria, & bonis aliter habitis: & credunt distinctionẽ illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia usuraria: & hoc ex officio Iudicis, & non in aliis bonis.

¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare uidentur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de usura determinare) quod loquendo de bonis non per usurã extortis, sola temporis distinctio consideranda est. s. quod aut tempore, quo res usurarii ad me deuenit, quocunque titulo, usurarius remanebat potens, ad restituendum aut non. Si remanebat potens, res transit absque aliqua obligatione: si remanebat impotens, trãsit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocunque titulo ad me res deuenerit: & mihi imputandum est, si ab illo emi, uel dotem accepi, cuius erant tot debita, quæ æquabãt uel excedebant bona propria. Nec distinguo inter empta ex pecunia usuraria & alia bona, quia idem esse iudicium de eis & de aliis ratio suadet, ex quo uere habet eorum dominiũ & fructus: & S. Tho. ubi supra dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decre. cum tu, extra de usuris. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed uendi ut pretium habeatur, ex quo possint usuræ reddi. Mediolani die 4 Aprilis, 1500.

QVÆSTIO V.

Vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur insolidum.

QVÆRITVR utrum altero hærede usurarii non potente restituere, alter teneatur insolidum.

¶ Et uidetur quod sic. Primò quia hoc sentit gloss. in cap. tua nos. de usu. & eam communiter sequuntur doctores: Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò, quia filii tenentur ad restitutionẽ sicut parentes sui si uiuerent: ut in prædicta decre. dicitur: sed parentes tenentur secundum totam facultatem suam: ergo filii tenentur secundũ totam hæreditatem: sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest: ut patet in magna hæreditate, & paucis paruisque usuris, ergo altero hærede non soluendo alter tenetur insolidum.

IN oppositũ est generalis regula soluẽdorũ debitorum. s. quòd hæredes tenentur secundum hæreditarias portiones tantum.

RESPONDEO quod canonistæ (ut allegatum est) tenent partem affirmatiuã: aut quia credunt oĩa bona usurarii esse tacitè obligata eis, à quibus usuræ extortæ sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut quia putãt hoc esse practicandũ in fauorem defuncti, ut eius anima citius liberetur, quãuis non credant de iuris rigore esse necessarium. Mihi autem secundũ Theologalia principia uidetur oppositũ: & ratio est, quia sufficit restituere simplum, quod simplũ ablatum est. Cõstat autem, quod in diuisione hæreditatis admixtæ usuris diuiditur simul & æs alienum: ac per hoc secundũ portiones hæreditarias suas, & usurarũ, ut. s. succedens in duabus partibus hæreditatis, suscipiat esse duas partes lucri usurarii. &c. Si igitur unus restituere uult, sat est quod tñ reddat quantum hæreditauit: uel ut melius loquar quantũ hæreditasset secundum propriã portionẽ hæreditatis. Dico autem huc, quia etiã si nihil usurarum ad hæredem peruenit, nihilominus tenetur secundum portionem hæreditariam, quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationem participat. Et confirmatur quia nullus tenetur ad restituendum plusquam obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, sicut hæreditas quemadmodũ & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterum transit hæredem, & consequenter non tenetur insolidum.

Nec obstat si dicatur quòd regulariter hæredes usurarii tenẽtur secũdũ hæreditarias portiones: sed in casu, quod alter efficitur impotens ad soluendũ, & uires hæreditariæ in altero sufficiũt, alter tenetur insolidũ. Hoc. n. esse uoluntariũ ex eo patet, quod quum ex iure successionis, & hæreditatis perceptæ manifestum sit, non teneri nisi secundum portionem hæreditariam, ex hoc quod alter in mora restituẽdi fuit, non debet alter grauari: alioquin sequeretur, quòd si alter hęres in principio successionis, secundũ portionẽ suam restituisset, altero nolẽte satisfacere, & postmodũ impotente reddito, quòd ille innocens tũc teneratur satisfacere etiã pro portione cohæredis: quod est manifestè absurdum & contra rationẽ: quia quum hęreditas secundũ iustitiã adeunda sit, deducto à re alieno, cõsequens est quòd ille, qui portionẽ hęreditatis sibi debitę percipit, proportionaliter satisfacturus quo ad æs alienũ, etiam secundũ iuris rigorem nullo textu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter insolidũ cohærede impotente effecto: & hoc per se loquendo: posset enim per accidens contingere, quod teneretur insolidũ, si in diuisione, aut successione hæreditatis induxisset cohæredem ad retentionem usurarum.

¶ Rationes autẽ alterius opinionis facilè soluuntur: quũ enim obligatio unitiua bonorum usurarii, ad usuras restituendas nõ

sit ita-

v

fit realis, sed rône personæ (vt superius dictum est) consequens est quod diuisa persona vsurarii in hæredes, diuisa quoq; proportionaliter transeat ad hæredes obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, nisi secundũ suã portionem. Et nota q obligatio illa bonorũ quodammodo augetur, & quodãmodo minuitur in diuisione hæreditatis. Minuitur quidẽ pro quanto diuiditur sicut hæreditas. Augetur verò pro quanto singulæ partes illius obligationis singulos hæredes sic afficiunt, vt transeant in omnia eorum bona etiã aliunde habita: ita qđ omnia bona cuiusq; hæredis vndecunq; illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illã obligationem in se semel hic hæres suscepit, hæreditatem adeundo. Hæc.n. est natura tacitæ obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius inquantum illius sunt, non absolutè afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiæ habet: sed eleemosynariæ largitatis tantum: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horũ, quæ in principio obiecta sunt, dr̃ quod quãuis glo. fundetur super obligatione totius hæreditatis ad restitutionẽ vsurarum, & ex hoc non sequatur conclusio sua, s. quod alter teneatur insolidũ, admittẽda nõ est glossæ authoritas, nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum: quia volũtariè sequuntur glossam, negando eius fundamentũ (vt moderni) vel errãt in fundamẽto, vt antiquiores: quemadmodũ in præcedenti quæst. dictũ est.

¶ Ad secundũ verò dr̃, q filii tenentur, sicut & pater, obligatione. s. personali omniũ bonorũ suorũ. Sed in hoc est differẽtia, q pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationẽ: quilibet autem hæres est pars illius personæ & consequẽter partem tantum obligationis subit: & ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacitè obnoxia ratione personæ eis à quibus extortæ sunt vsuræ, quoad omnes vsuras extortas: sic diuisa hæreditate cuiusque hæredis bona omnia sunt tacitè obligata ratione personæ eisdem quoad partem vsurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die 18. Aprilis. 1500.

DE PETITIONE LVCRI cessantis.

QVÆSTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

QVÆRITVR vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

¶ Et videtur quod sic. Primo, quia hoc videtur decisum in ca. nauiganti, de vsuris in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tanti, quanti uendenda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quàm totum lucrum speratum in futurum ex nunc percipere.

¶ Præterea, Secundũ doct. creditor pp morã debitoris potest petere interesse lucri cessantis: sic quod potest petere tñ quantũ verisimiliter ille lucratus fuisset cũ illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

IN OPPOSITVM est differentia inter interesse damni emergentis, & lucri cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

RESPONDEO, Quòd quia cõtingit scire in uniuersali, & ignorare in particulari. i. posse ideò quãuis communis animi conceptio & Theologorũ & Canonistarum sit, q inter habere aliquid in actu & habere illud in potẽtia multũ refert, sic magna debet esse differẽtia inter recõpensationem eius, qđ hr̃ in actu, & illius quod possidetur in potentia. Cõtingit tñ, quosdã nõ aduertentes, quod lucrũ cessans sit de numero eorũ, quæ habentur in potẽtia, & ueritati, & sibiipsis cõtradicere, dũ asserũt posse peti totum lucrũ cessans, qñ damnũ lucri cessantis recompensandum uenit. Manifestè siquidem patet lucrum cessans nondum actu haberi, sed in potentia tñ esse, uel fuisse, ac per hoc multipliciter possibile impediri, unde absque dubio quamuis licitum sit qñque petere damnum lucri cessantis, non tamen est licitũ petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elongationem potentiæ ab actu & alias particulares circunstantias ad arbitrium boni uiri recompensatio facienda est.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicendũ, q decretalis illa non habet ratonẽ lucri cessantis, sed temporis, pro quo res uenditur. Quũ.n. regulare sit, quod pretiũ rei uenalis statuitur secundũ tẽpus, pro quo fit uenditio, nõ in quo ille, qui erat seruaturus suas merces: & tñ nunc uendit, supponitur quod uendat pro tempore, pro quo intendebat uendere tunc: nunc uerò contractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo potest uendere quanti creditur tunc uendenda. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat, sed solum q potest uendere amplius quàm tempore contractus ualeat.

¶ Ad secundũ dicitur, q doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibiipsis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, q licet plus sorte accipere ratione interesse, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset, non intelligas, quod liceat petere tantùm, sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die 24. Aprilis. 1500.

TRACTATVS NONVS DE SIMONIA in tres quæstiones diuisus.

1 *Num emptio ecclesiasticorũ beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino aut positiuo.*

2 *Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.*

3 *Num vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas ambitionem & auaritiam, & Ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis propter hũc finem vt in sede positus Ecclesiæ prosit, & illã reformet.*

QVÆSTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

QVÆRITVR vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: uel prohibita, quia simoniaca: hoc est, utrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

¶ Videtur enim q sit iuris positiui. Primo: quia titulus præbendæ annexus est ecclesiasticis ordinibus à iure positiuo, ut patet ex eo quod in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absque præbendis: imo usque ad Vrbanum primum Ecclesia Romana dicitur absque redditibus uixisse.

¶ Secundò: quia qñcunque sunt duo coniuncta alterum spirituale & alterũ temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secundũ se, ut patet de uasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficiis est unum spirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, s. præbenda: ergo licet hęc emere ratione præbendæ: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione præbendæ emunt: ergo nullus committit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum sententia.

IN HAC QVÆSTIONE tria agenda sunt. Primò ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertiò, respondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM tres sunt hic opiniones, duæ extremæ, & una media. Prima extrema est, qđ simonia in beneficiis uniuersis est tñ prohibita iure positiuo. Et consequẽter quũ Papa sit supra ius positiuũ, ipse non solũ cẽsuras, sed peccatũ euadit simoniæ uendendo ecclesiastica beneficia: quãuis non euitet peccatũ scandali & acceptionis personarũ in huiusmodi. Et hanc opinionẽ sequuntur gloss. in c. ex parte de officio deleg. & ibidem Anto. de But. Imo & Cardinalis in c. 1. de simonia. Secunda opinio extrema est, quod simonia in omnibus beneficiis ecclesiasticis est prohibita iure diuino, ac per hoc quũ Papa diuino subdatur iuri, peccatum simoniæ incurrit hæc uendendo quãuis iuris positiui pœnas euadat. Et hanc uidentur communiter Theol. sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Tho. in secunda secundæ. q. 100. art. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc.n. sequitur, quod uenditis præbendis etiam spiritualia uenditioni subiiciuntur. Tertia autẽ opinio media est, quod simonia in beneficiis quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis, uel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure: in nõ habentibus autẽ horum (ut sunt administrationes hospitalium, &c.) simonia iure tñ humano committitur. Et consequenter in illis Papa inuoluitur uitio simoniæ si uẽdit, & in illis non. Et hæc est opinio Panor. in c. 1. de simonia. & in repetitione: quia uero in cap. extirpandæ de præben. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est quod ordo est de iure diuino: quod probat, qui erat in ueteri testamento. Alterum est, quod in connexis uendito uno, uenditur reliquum

siquum. quorū probatur infra, q. 5. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horū venditione uenditur executio ordinis: ac per hoc quodāmodo ordo ipse, quod est in se symoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantùm uendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & ex connexione eorum: ideo tria sunt perscrutāda. Primò, quid in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino, & quid ex iure positiuo. Secundò, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit uenale. Tertio, an connexio ta lis efficiat, ut uno uēdito, utrunque necessariò uendatur. his. n. elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & ueri tas simul totius quæstionis apparebit.

In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus & præbendæ titulus. Clericatū esse ex iure diuino cōstat, tū ex eo q̄ clericatus nihil aliud est, quā additio ad ministrandum sacrificijs diuinis: unde & à sacerdote nomē accepit quia in sortem Dñi, q̄ clerici sunt, electi sunt. Fuerūt omni tpe clerici. Ante legem quidē primogeniti clerici erant: unde & primogenituræ ius sacrū erat. Sub lege autem tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tum ex eo q̄ spirituale quoddam est omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus cōsistit, ut patet discurrenti. Vnde in prima tōsura ex utraq; parte præcisio corporalis in capite fit, s. secundum partem superiorē, in qua fit tonsura: & secūdum partē inferiorē, per quatuor angulos, in qua inciduntur capilli, ad significādū, quod à tēporalibus undiq; præcisi ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum authoritate S. Th. in secunda secundæ: ar. 4. qui officium clericale non spirituali annexum, sed spirituale esse à Deo dicit, ut ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexum, censeatur, quia clericali officio cōiunctū est. Spiritualiū aūt autor Deus est quāuis ex institutione ecclesiæ sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet q̄ opinio Panormitani diminuta est, eam mei sdn executionē ordinis clauiū, & prætermittēdo officiū clericale. Quāuis enim in spiritualib. sint grad⁹, & ordo sit spūalior clericatu: & claues sint magis spūales multis ordinibus, oīa tñ in spiritualiū genere sūt & omnia inuendibilia sunt: quia totū genus spiritualiū est materia repugnans uenalitati. ut pulchre in eadē quæst. ar. 4. ostendit S. Th. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs unū spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

Alterum uerò, scilicet pbendæ titulus multa in se cōtinet. Præbenda enim duo dicit. s. stipēdiū clericale, & certā determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1000. ducatorum) secundū tps (puta annum) secundū locū: puta ex fructibus talis territorij, &c. Et cōsequenter in præbendæ titulo possunt cōsiderari quatuor: primò ius stipendij: secūdò stipendiū. tertiò ius talis, & tanti stipendij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tñ stipendiū ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendū. Ius stipendij pculdubio ex diuino est iure, & spirituale, qa eo ipso est, quo officiū clericale. Ex hoc. n. q̄ aliquis diuinis est addictus ministerijs, ius hēt, ut sustenietur à populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Ægypti ex publico prouideatur, vt dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & ut dicitur. 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt de altari participant: & rursus, Quis militat suis stipēdijs unquā? Stipendiū uero ipsum tēporalis res est, sed diuino iure debitū, ut probatū est: iniquū quippe esset, vt assistentibus Deo p nobis, & oportuna nō daremus. Ius aūt talis, aut tāti stipēdij, ex iure prouenit positiuo, si tale ius à primo iure aliud est: si. n. idē est cū primo, quum primum sit ex diuino iure, & spirituale, hoc quoq; erit ex diuino iure, & spirituale. Quod autem nō sint duo iura (unū scilicet respectu stipendij, & alterū respectu quātitatis, & qualitatis stipendij) sed unū tantum, probatur dupliciter: ratione scilicet, & authoritate. Ratio est: quia ita se habet Ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodū ius sacerdotis ad curā habendā animarum: imò magis & arctius coniūgitur ius clericale cū prabēda, quā ius sacerdotis, cū animarū cura: quia ibi est ratio debiti: hic non. clerico enim debetur stipendiū, sacerdoti autē nō debetur cura animarum. Sed sic est, quòd per hoc, quod sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis Ecclesiæ, aut authoritas audiendi cōfessiones, nō cōfertur ei nouum ius, sed iuri, q̄ habet à Deo, determinatur ab Ecclesia materia, circa quā operatur. Nō enim sacerdos parochialis hēt duas authoritates (alterā à Christo, & alterā ab Ecclesia) sed unā tñ à Christo, qua sacerdos pōt absoluere, & ligare indeterminatè. Et quā ab Ecclesia determinatur, q̄ personæ talis loci, aut uolūtariè subijciantur ei, potestas illa determinata iā habens materiā potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo a fortiori p hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri, q̄ à Deo habet certa possessio. Ita q̄ ius clerici à Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quā illud stipendium: sed Ecclesia dando certos reditus, determinat illud assignando illi propriam materiā. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed unū tantū, & à Deo indeterminatè datū quo ad materiā, & ab Ecclesia postmodū determinatū. Et cōfirmatur hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorum & de concessione faciēda, & decimis soluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminatè, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem tēporis, quātitatis, modi, &c. Et tamen nō sunt duo præcepta de custodiendis festis (unū ex iure diuino & alterum ex iure positiuo) sed unum tñ de iure diuino indeterminatè, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de alijs. Quēadmodum ergo in præceptis indeterminatè datis à Deo & determinatis ab Ecclesia, non multiplicamus præcepta: ita in iure indeterminatè à Deo, & determinato ab Ecclesia, nō multiplicatur ius, sed unū restat in seipso. Authoritas est S. Tho. in q. præfata ad tertiū: ubi dicit, quod ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idē esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum & præbendarum: quia utrobiq; est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet quod illud aliquid sit decima pars aut quod sit tale uel tñ, hic uel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (ut patet, & S. Tho. expresse dicit in secunda secundę, quæstio. 87. articul. 1.) consequens est, quod ius prębendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem tēporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positiuo à prælatis Ecclesiæ actum est, ut annua stipendia, et tantæ quantitatis, &c. in illa aut sint Ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

Secundum autem (quid, s. sit hic uenale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quū enim spirituale uenditionis materia esse non possit, & ius omne clericale, tā respectu stipendij indeterminatè, quam respectu talis & tanti stipendij spirituale sit, sequitur necessariò quod ius præbendæ uenale non sit: & si uenditur, symoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est symoniacum: Ipsum autem stipendium, seu ipsa præbenda, quum sit purè tēporalis res uendi pt. Vnde sanctus Thomas in pręfata quæst. 100. dicit, quòd quum Papa concedit decimas militibus, nō cōcedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tātum modo res temporales, quę decimę appellantur.

Ex his autem patet tertiū propositorū, an, scilicet cōnexio ista excludat uenalitatem. Est enim hic duplex connexio, s. iuris pręhendæ ad clericatū: & ipsius præbēdæ ad hunc clericū. Et prima quidem connexio uenalitatem omnino excludit: tamē ex natura cōnexorū, quia utrunq; est spirituale, ut patet ex dictis: tū ex natura connexionis: iam enim patet, quòd ius pręhendę nō est cōnexū, quasi aliena res cōiuncta, sed est connexum p idētitatem aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniā forte ius pręhēdæ se habet ad clericatum, ut passio ad subiectum, & nō ut omnino idē. Vnde S. Th. in quęst. pręfata beneficium ecclesiasticum annexū clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est obiectū & passionem uendere, ut lapidem & proprietatem eius. Secunda autem est connexio uenalitatem & compatitur, & excludit diuersimode. Cōpatitur quidē respectu ipsius clerici actiue, quia potest ipse uendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autē respectu eiusdē passiuè: qa scilicet non potest sibi uendi propter duo. Primò quia uēdi non potest res à non domino: nullus aūt prælatus, nec summus Pōtifex est dñs fructuum percipiendorum: reditus enim omnium ecclesiarū quāuis sint Papæ, ut principalis dispensatoris: non tñ sunt eius, ut domini & possessoris: inquit S. Tho. ubi supra art. 1. ad septimum. Secundò, quia conferendo alicui clerico beneficium & uendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quā uendere illi executionem proprij, & spiritualis iuris parta autē sunt uendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia uenditur clerico quod est suū: pri⁹ enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari, & deinde executionem, quę habēti iam titulum ipso iure est. Et symonię, quia uendi conuincitur executio temporalis iuris.

Ex prædictis autē patet solutio quęstionis. Liquet siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorū beneficiorum quę clericatui sunt annexa, & non solum illorum, quæ habēt ad ministrationem clauiū, aut executionem ordinis, est prohibita, qe symoniaca, & non symoniaca: qa prohibita: quia emptionis materia est res spiritualis, quę uenalitati omnino repugnat. qd quia non aduerterunt alij domini Canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc conclusio, qa emens beneficium proculdubio intēdit emere ius talis pręhendę. Vnde, si Papa nellet sibi

uendere

vendere fructus absque iure præbendæ, e ut non emeret multò minus solueret. Sed ius talis præbendæ est spirituale, sicut & ius decimarum ergo uelint nolint res spiritualis est, quę uenditur & emitur. Et consequenter symonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

QVO AD tertium satisfaciendum est obiectis. Et ad primam (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primò, quod peccat secundum non causam ut causam. Dependentia namque ex iure positiuo non est causa uenalitatis, sed negatio spiritualitatis, unde spiritualia, quæ ex iure positiuo pendent, uenalia non sunt, ut patet de consecratione sacrorum uasorum & uestiũ, & de benedictione nuptiarũ, &c. oportet ergo pro fundamento assumere, quod titulus præbendæ est res temporalis, & nõ quia est de iure positiuo ut possit secundum se materia uenditionis esse. Secundò dico, quod aliquid esse de iure positiuo contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: ut sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima quia sunt totaliter ab homine, uenalia sunt: alia uerò, quia secundum spirituale eorũ subiam sunt, & ab Ecclesia tñ modificationẽ & determinationẽ recipiunt, uenalitati repugnãt. Rursus, prima Ecclesia potest annullare, utpote totaliter sua opera: secunda uerò potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate Ecclesiæ sit separare à iure clericali determinationem præbendæ, quã acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, uendi non potest. Quemadmodum in potestate Ecclesiæ est, subtrahere consecrationem uirginum quam determinauit si tamen sustinet, uendi non potest nisi symoniacè.

¶ Ad secundum et dico duo. Primò, quod loquendo de iure præbendæ, falsum supponitur, quod sit rei temporalis. Secundũ, quod loquendo de ipsa præbenda temporali, distinguendũ de connexione, quia cõnexio rei temporalis cũ spũali (ut sanctus Tho. ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod temporale se habeat ad spirituale ut ad consequens, ita quod temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexum põt uendi ratione temporalis: ut patet de calice. Alio modo ut temporale se habeat ad spirituale ut ad præcedens, ita quod temporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his connexum non potest uendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticũ: quia ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministerijs diuinis, ius innascitur præbendæ: & stante illo, præbendæ stipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter hæc duo cõnexorum genera assignatur ibidem: quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur uendi spirituale, in illis non. Et ratio est: quia paria sunt uendere effectum, & uendere causam eius in fieri & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par uendere rem & ordinem ad usum illius, modo præbenda (ut dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem & similia non pendent ex spirituali usu ad quem sunt sacrata. Romæ die 28. Decembris 1504. inchoante.

QVÆSTIO II.

¶ Vtrum emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam sit symoniacus.

QVÆRITVR Vtrum emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit symoniacus.

¶ Et uidetur quòd non. Tum quia peccatum principaliter consistit in uoluntate: uoluntas autem istius non fertur ad symoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPPOSITVM autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex pactione procedens, & consequenter symonia: ut patet ex diffinitione symoniæ assignata per Hos. in titulo de symonia.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis duo sunt uidenda. Primò, an secundũ rem sit hic symonia. Secundò, an secundum Ecclesiæ iudicium sit hic symonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris nõ nisi propter actum interiorem spectet, quum symonia uitium mortale sit, oportet primò ipsam intus inuenire. Et quum non circa passiones, sed actiones liberas uersetur, in uoluntate oportet eã primò quærere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd est emptoria uoluntas, &c. ubi igitur deest omnino emendi uolũtas, ibi emptio secũdũ ueritatem non est. Sed in proposito est sic, hic non intendit emere: nulla ergo est secundũ rem emptio, sed emptionis tantummodo simulatio. Et quia emptio & uenditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequens est quòd nulla sit hic uenditio secundum rei ueritatem, quamuis sit uenditionis affectus, cum opere subsequuto, quantum est ex parte uẽdẽtis. Neque enim intelligi põt, ut uendat quis nulli ementi quãuis fieri possit, ut uelit & credat quis se uendere ementi simulanti. Vbi autem nec emptio nec uenditio secundum ueritatem est, & secundum apparentiam, ibi nec symonia secũdum ueritatem est, sed secundum apparentiam tantum, si de spiritualibus agitur, ut in proposito. Et quoniam pœnæ iuris institutæ sunt contra ipsa uitia secundum ueritatem, non secundum apparentiam tantum (non enim apparẽtes symoniaci, sed symoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est cõditio diminuens, sicut pictura: non autem homo pictus est homo, & ita nec apparẽs symoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat propter affectum intentionis cum opere subsequuto, uenditorem tanquam simoniacũ puniri censuris iuris: iuxta dicta extra de hæret. nuper, &c. à nobis. Sed illud uidetur singulare ius: non enim qui facit alicui quod credit prohibitum censuris excommunicationis & irregularitatis, &c. continens illas, incurrit easdem: & tamẽ in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamuis aũt simulator hic à propria simonia & pœnis illius excusetur: non excusatur tamẽ à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum symonia mentali uendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò infamię propriè: sufficienter siquidem mentitur symoniacum: quòd si contra proximum ageret detractionis uitio non careret: quãto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò scandali manifestè siquidem dat occasionẽ scandali alijs: ut patet. Quartò mendacij, dum fingit, quod non habet in corde: quod secundum se prauum (ut dicitur Eth.) nec ulla potest intẽtione rectè fieri. Quod quemuis ueritati perniciosè opponatur, ac per hoc officiosum uideatur: secundum tamen ueritatem propter prædicta perniciosum est. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendum est, quod nõ uertitur hic in dubium, an in iudicio Ecclesiæ staretur testibus, & nõ excusationi illius simulatoris, qua diceret se finxisse, quoniã liquidum est quod secundũ ea quæ exterius acta sunt, Ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationẽ, est quia non est cõsummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic ultra pactionẽ datio, & acceptio spiritualis, sed deficit datio, & acceptio temporalis. s. pecuniæ præmissæ pro spirituali. Videntur enim Canonistæ omnes dicere quod ad hoc ut incurratur symonia punita ab Ecclesia, requiritur actus exterior, nõ tantũ interior, aut pactio, sed cũ intentione, & pactione executio: an autem completa vel incompleta: non dicunt quantũ uidisse me memini. Sciendũ est igitur, quod tria numerata (s. intẽtio, pactio, & executio) ita se habent ad symoniã punitam ab Ecclesia, quod quodcunque horũ defecerit, non incurritur ueré symonia punita. Si enim intẽtio deficit, uera symonia non est. Et si intentio est absque alijs, mẽtalis tantum est. Et si intentio cũ pactione absque executione est secundum Tancre. (ut refert gl. in c. tua nos. de symonia) uidetur ista symonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit symoniã. Et satis rationabiliter uidetur hoc dic. quia ubi est intẽtio cum pactione, ibi est uera uẽditio & uera emptio spiritualis, &c. & cõsequenter uera symonia: & est exterius subiacens iudicio Ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris statim pactione facta symoniaci incurrere nõ debeãt. Et cõfirmatur, quia symonia in cõtractu emptionis, & uẽditionis cõsistit in rei ueritate: executio n. nihil aliud est, quã ponere in possessionẽ rei iam emptę & promissi pretij. Vnde nulla ratione cogẽte: sed sola authoritate uerẽtũ, credidi requiri tertium, s. executionẽ. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quod symonia est acceptio uel datio spiritualis ex pacto tẽporalis, &c. proueniens. Vbi manifestè patet, quòd in symonia punita ab Ecclesia pactum locatur, ut cã: ipsa uero executio locatur ut substantia simonię. Fatendo ergo quod hæc tria requirantur, restat uidere, an executio incõpleta & claudicãs ex altera parte. s. temporalium sufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quod sic. Primo ex prædicta diffinitione Host. quę communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei temporalis. est symonia punita ab Ecclesia: ergo. Secundò ex cõi dictorum, scilicet quod quando cõcurrit ex pacto, collatio spiritualis, est symonia punita: nec ullus unquam addit, quod requiretur acceptio etiam temporalis. Tertiò ex c. si quis. de symonia, ubi expressè indicatur symoniacus consciens ordinem ex pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc insurgit dubitatio, an sit symonia punita, si claudicat executio ex parte spiritualis: puta ille dedit ex pacto temporale (puta pecuniam) & hic accepit: sed non dedit adhuc spirituale, puta episcopatũ. In hoc siquidem casu nulla interuenit datio aut acceptio spũalis: sed intẽtio & pactio utriusq;, executio autẽ solius tẽporalis. Audirem libenter decisionẽ. Crediderim tñ ego, quod nõ incurrãtur cẽsuræ ex defectu executionis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spũale tenet principalem locum, & est ratio & radix totius repugnantiæ ad uenalitatem: & ideo penes illius executionem uidẽtur attendi executio simoniaca. Quia te ergo in casu nostro Ecclesia præsupponit simoniacam intentionem, & cõstat de pactione & de acquisitione spiri-

spiritualis & deficit tñ executio temporalis pro spirituali iudicabit Ecclesia symoniam esse sacris canonibus vetitam & punitam: & vtranq; partem excommunicatam. Hæc de secundo.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis Romæ die 4. Ianuarij. 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac Ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones & exhibendo temporalia & beneficia, & cætera pro suffragijs propter hunc finem, vt in sede positus Ecclesiæ prosit & illam reformet.

QVÆRITVR Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas, & nefas propter ambitionem & auaritiam, ac Ecclesiæ ruinam: liceat viro probo, & digno quærere pontificatum, adhibēdo promissiones, & exhibendo temporalia, & beneficia, &c pro suffragijs, propter hunc finem, vt in sede positus Ecclesiæ prosit, & illam reformet. Est autē ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt.

¶ Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primò: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum: constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

¶ Secundò: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones, & emptiones, quàm votum & iuramētum: sed constat quod quando votum & iuramentum seruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, seruanda non sunt quamuis iusta, & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ reip. ruina imminet manifestè.

¶ Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod peccatū hoc nō esset nisi symonia: atqui symonia hic non est, probatur quia in beneficijs ecclesiasticis symonia est de iure positiuo: vt multi canonistæ asserunt. Constat autem quòd nullum ius positiuum contra communem Ecclesiæ vtilitatem ad eiusque ruinam seruandum est: quoniam omnia (ut Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu cōtra charitatē non militant: ergo, &c.

¶ Quartò. Quia vnicuiq; licet redimere vexationem suā, & proximi, & præcipuè publicā: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi q̀ redimitur vexatio propria, & publica totius ecclesiæ: ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis quatuor agam. Primo ostendam distinctè in quo stat difficultas. Secundò, quia difficultas stat in duobus, respondebitur quo ad vnū illorū. Tertiò, quò ad alterū. Et quartò satisfiet rationibus in contrarium.

QVO AD PRIMVM, Sciendum est, quod operationum humanarum quinque sunt genera. Nā prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differētes. Et rursus bonæ distinguūtur in omninò bonas, & in bonas non omnino: & malæ quoq; distinguuntur in secundum se prauas, & in solitariè malas. Vnde sunt quinq; genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnū indifferentium. Omnino bona opera sunt, quæ non solū bona sunt, sed non possunt malè fieri, ut interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ea charitate, & tamē malè: vt patet. Bona autem nō totaliter sunt, quę licet in seipsis bona sint, possunt tamē mala intentione fieri: vt dare eleemosynam, colere Deum exterioribus sacrificijs, &c. possunt enim hęc propter vanam gloriam fieri. Mala verò secundum se praua sunt, q̀ nulla possunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari & alia huiusmodi. Mala aūt solitariè vocantur illa opera, q̀ si sola nudaq; considerantur, nocumentum aliquod important, quæ tamen possunt tot circunstantijs vestiri, vt bona & sancta sint: vt occidere mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hęc enim si sola considerantur, cum vnde bona sint non habeant, mali rationē prętendunt, pro quāto mala proximorum afferūt: & tamen si hæc fiant propter bonum publicū ab habēte authoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. Indifferentia demum opera sunt, quę secundum suā speciem, nec boni, nec mali rationē habent: vt leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputauimus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habēda, secundum se non est in genere bonorum, nec indifferentium: quū sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malorū, quæ sunt secundum se praua, an inter ea, q̀ sunt mala solitariè. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaq; circunstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nudè sumptus, speciē habet mali honestabilem per adiunctas circunstantias, poterit aliqua intentione, & ratione rectus reddi: quamuis sit prohibitus, quia vt plurimū malè fit. Vt autē manifestetur, in quo genere cōtineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidē reponi in specie duplici, scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, inquantū datur vel promittitur pecunia pro suffragijs habendis. In specie verò redemptionis, inquātū promittitur, vel datur pecunia pro redimenda vexatione Ecclesiæ, aut ꝓpria. Vnde ad hæc duo vniuersa quæstio ducitur: scilicet an emptio talium suffragiorū aliquo casu sit licita, vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istū, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modū quo quis fingeret actum istum bonificari posse. Hæc de primo.

QVO AD secundum dico, quòd actus iste est symoniacus. Quod probatur sic: In episcopatu sunt multa appetibilia: vt habes à S. Thoma in secunda secundæ. quæst. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quantū ad propositum spectat, ad duo reducuntur, s. ad titulum pastoralem, & titulum præbendæ computando cum præbenda oīa temporalia, honorem, gloriā, &c. Aut iste vir probus, & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitionē authoritatis pastoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendit directè emere suffragia pro titulo ꝑbendæ, tunc insurgunt diuersæ Canonistarum opiniones: dicentibus quibusdā hoc esse symoniacū, quia prohibitum: alijs verò prohibitum, quia symoniacū. De qua difficultate erit q̄stio specialis post: quia in ꝓposito constat, quod non refert, quæ harum opinionū sit vera. Ex casu namque proposito patet, q̀ iste non directè intendit ad acquisitionem tēporalium: sed directa, & principalis intentio eius est acquirere episcopalē potestatem, quæ possit reformare Ecclesiam. Si ergo intēdit directè ad pastoralem authoritatē, manifestè & statim liquet, q̀ intendit directè emere suffragia pro spirituali authoritate habēda: & consequenter secundum oēs committit symoniam, non iuris positiui, sed diuini. Authoritas namq; quæ circa hi animarum, qua præsul populo prodest, quave cōseruari, ac reformari ecclesiasticum corpus potest, est spiritualis, & à Christo data Petro: quum dixit, Pasce oues meas. Et cōfirmatur, quia ista duo obiecta. s. pastorale officium, & titulus ꝑbendæ opposito modo se habent respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu namq; intentionis vituperatur titulus præbendę quia auaritiæ, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus ꝓpter annexa temporalia. Commendatur aūt pastorale officiū: quia charitatis est velle aliorū incūbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quam præbenda: quoniam illud est materia nullo modo vēdibilis, hęc aūt aut est aliquo modo vēdibilis, aut magis appropinquat ad naturā rerū venaliū. Vnde emptio in casu proposito, quāuis videatur habere in se quandā pietatis speciē ex intentione bene utendi pastorali authoritate, est tamen secundum genus suum grauius symoniæ peccatum, quam intēdētis emere suffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante, est secundum se prauus, consequens est, vt actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo

QVO ad tertiū, an scilicet redēptio vexationis hic habeat locū, distinguo: quia aut est sermo de redēptione vexationis ꝓpriæ. Et de hac dico, quòd non habet locū: quoniam secundū S. Tho. & communiter doctores, in consequutione beneficiorū redemptio vexationis propriè non habet locū, ante ius acquisitū: constat autē q̀ hic non est acquisitum pontificatus ius. Aut est sermo de redēptione vexationis Ecclesiæ. Et de hac dico, q̀ posset habere locum in proposito, si vna circunstātia amoueretur: quia Ecclesiæ debetur bonus, & dignus pastor: nec est dubiū, q̀ sit illi ius quæsitum de hoc, & q̀ electores tenentur sibi prouidere de tali capite, & excellentis esset charitatis: si volentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniā quis eis daret, ne tā immane sacrilegium committerent, sicut volentibus oratorialè tēplū spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidētes in latrones: licitè offerunt pro vita, aut libertate redimēda pecunias, & si iuramēto se obligēt ad aliquid eis dandū, tenētur seruare promissum. Tantò aūt magis in casu nostro licitū, & laudabile est pecuniā dare & promittere, quanto vita ouiū Christi oībus rebus tēporalibus præponenda est: quū pro his dominus animā posuerit, cæterisq; ponēdā mihi aueris nō solū exteriorē substātiā, sed vitā quum opus fuerit. Circunstantia autem auferenda est velle sedē episcopalem pro seipso, siue pro quocunq; alio in particulari, cui ius q̄situm non est. Hæc nanq; circunstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redēptio vexationis (vt eius nomē sonat) nō importat acquisitionē boni, nisi iure debiti, & exclusionem mali iniustè illati, aut inferēdi. Ecclesiæ autē vexatio satis redimitur, si malū nō eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca quamuis liceat, & sanctum sit, auaris electoribus aliquid dare, & bonum, & dignum:

in com-

in commune eligant (quia eiusdē rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea q minus bonū quā opus sit, mali rationē habet) non tamen dare licet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quū in casu proposito quæratur pontificatus à viro digno pro seipso, consequens est q hic non quærit redimere vexationem Ecclesiæ, sed suam: & quia hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶ Sed insurgit nunc dubium: quia dicere quispiam potest, q in tali casu sunt duo actus disparati: scilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se: & q pecunia datur pro redimenda vexatione Ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem Ecclesiæ & pastum ouium Christi. Fateor ingenuè, q si sic fieret, q liceret, & excellentissima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tñ sunt hic tria. Primò q in casu proposito non est sic: quia acquisitio pontificatus pro se pponitur cadere sub conuentione pecuniæ datæ aut dandæ, qñ autem actus isti sunt diuisi, oportet q seorsum fiat redemptio vexationis Ecclesiæ & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absq; omni conuentione. Vinculum tñ iuramenti addere liceret, si tñ in æquè bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem Spiritui sancto & Ecclesiæ libertati ad æque bonum, aut saltē ad meliorem. Secundò, q quia sæpe mens sibiipsi mentitur (vt Greg. dicit in pastorali) & fingit sibiipsi de bono opere amare q non amat, solertissime, solicitissimè & cautissimè scrutandū est, quo quis animo moueatur. & vt idē Greg. (in hom. Pentecostes dicit) de dilectione Conditoris & proximorum propter eū non mens tñ, sed manus requiratur. Si n. quis in minoribus cōstitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quō nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro sola Ecclesiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autē infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda Ecclesiæ vexatione, etiā si alius fieret Pontifex æquè bonus aut melior. Nam si non daret, conuincitur q pro seipso aut illo sublimando soluit, & non tñ pro Ecclesiæ redemptione. Tertiò q in casu proposito fit mentio non solùm de pecunia, sed de beneficiis ecclesiasticis. Non. n. etiam pro sola redemptione vexationis Ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponuntur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus secundum se prauus: & nulla potest excusatione, aut intentione rectè fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacium pro saluanda Ecclesia, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam nō ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

QVO AD quartū rñdendū est obiectis. Et ad primū dr, q illa maxima tenet in nō malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoq; bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat propter eleemosynam largiendā: quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito quia talis emptio est secundū se praua: vt patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, q ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentū autem & votum tunc non sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim prætermittere minus bonū, & aliud est committere se malum. Sed quia symonia ista (vt patet ex dictis) est directè respectu spiritualium ac per hoc totaliter sub iure diuino tantùm. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quàm voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, q hic non est sermo de symonia respectu tituli præbendæ, de qua est dubiū inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat Ecclesiæ vexationem redimere: quomodo possit hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS DE VSV spiritualium, cuius est vnica quæstio.

QVÆSTIO.

¶ Nū quilibet vtens spirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVÆRITVR Vtrum quilibet vtens spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur quod sic. Primò, quia indignè exequens officium prælationis peccat, ergo par est de aliis spiritualibus officiis ratio.

¶ Secūdò, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt, ergo, &c.

¶ Tertiò, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue prædicando, siue legendo, siue corrigendo, siue, &c. peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur q qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solùm durum, sed dissonum satis est.

IN HAC QVÆSTIONE quæ propter verba diui Thomę mota est, primo rem tractabo: Secundo ad verba sancti Thomæ descendam.

QVO AD primū sciendum est, q ex duplici capite pendere pōt, quod peccator exercens spiritualē actum secundū se licitum, propter finē debitū, &c. peccet. Primò ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundo ex parte sanctitatis officii, seu potestatis qua vtitur. Et siquidē actus sanctitatem attendamus, cū constet quod non quilibet sanctus actus male agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iure, eleemosyna, &c.) distinguere oportet. Similiter cū constat, q non quodlibet sacrū officium malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiādo ecclesiam, & in exactione decimarū ius decimarum spirituale esse constat à S. Tho. in secunda secundæ. q. 87. ar. 3.) distinguere quoq; hic oportet. Etenim qñ potentia est propter actum distinguatur cū S. Tho. ex 3. parte q. 64. ar. 3. actus sanctus in duo genera. Quidam. n. sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificati: & hi propriè sunt actus sacramentorum. Quidam vero sunt sancti: quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati: & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia, seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione consistunt, vt patet de potestate ordinis: & quædam non, vt patet de potestate iurisdictionis Ecclesiæ.

¶ His præmissis pono duas conclusiones. Prima est. Quilibet existens in peccato mortali vtens sacro officio secundū actum sanctum id est consecratione aliqua sanctificatū, peccat mortaliter peccato sacrilegii. Et ratio est: qa quantū est in se, polluit sancta, quāuis incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hæc conclusio cōmuniter conceditur, habeturque in 4. sen. dist. 3. & in tertia parte. q. 64. art. 6. Secunda est. Exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos, quoscunq;, non cōsecratos tñ, nō peccat mortaliter, per se loquendo. Et probatur hęc conclusio: primò, quia si hoc esset peccatum esset sacrilegium: sed hic sacrilegium esse non potest, cū sacrum propriè nullum sit. Et si dicatur quod licet non sit sacrū aliquod ex parte actus, est tñ hic sacrum aliquod ex parte officii: puta prælationis, vel ministerii Christi & Ecclesiæ. Nihil obstat: quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, vt sacra, vtitur: qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum committitur, qñ contra sacrum, vt sacrum est, agitur. Secundò, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam non: sed aliquod vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligēter attendamus distinctionibus factis, ad hęc oportet venire: oportet namq; aut ex sanctitate actus tñ (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officii tñ (vt exigere suas decimas) aut ex sanctitate vtriusq; peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tñ hoc non est etiam si consistat in sanctitate consecrata quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de luto & baptizare in casu necessitatis sine solemnitate. Nec ex sanctitate officii tantum quia oportet actum ipsum esse sanctum alioquin Episcopus aut Curatus exigendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officii sui actum exequitur: hoc autē est ridiculum. Ergo est ex sanctitate vtriusq;. Et cum non ex sanctitate large sumpta (quoniā sic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officii sancti opus est sanctum) relinquitur, q ex sanctitate strictè in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixi autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens vt patet in celebrando Missam in peccato mortali. Hæc de primo.

QVO AD secundū verba diui Tho. in 4. di. 5. & di. 19. art. 1. q. 2. & in secunda secundæ. q. 33. art. 5. & q. 60. art. 2. ad tertiū & in tertia parte. q. 64. ar. 6. & specialiter ad primum consona non videntur. Nam in sententiis dui è nimis loqui uidetur, & prælatū expressè dicit peccare corripiendo, & omne aliud pro pter officii exequendo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absq; nouo peccato, si humiliter hoc facit: & similiter iudicem nō peccare arguendo & iudicando: & vtrunq; super eadem Aug. authoritate fundat. Si n. peccatum è prælatū ista facere esse secundū se peccatū mortale nulla humilitas stās cū peccato mortali, faceret, vt esset licitum

ut

vt hic docemur. Et in tertia parte, vbi suprà docuit nos illã distinctionẽ de duplici sanctitate, scilicet actus, quã ministri. Et post illã ostendit, quòd peccatores ministrãtes Deo in operibus charitatis nõ peccãt: & tamen eã facit, vt vtatur ipsa iuxta illã regulã: Si affirmatio est cã affirmationis, negatio est cã negationis, & ecõuerso: dũ ex negatione sanctitatis cõsecrãtę, infert negationẽ pctĩ in ministro pctõre: & ex affirmatione cõsecratæ sanctitatis, infert affirmationẽ peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima cẽsenda est: procedit.n. ex per se causa.

¶ Ex quibus credo ego quòd dicta in sententiis ad doctrinã in summa traditã tanquã resolutionẽ sint reducenda, & non econuerso. Vnde cum oẽs actus in arguendo allati sint sancti: quia sunt actus virtutũ, & non consecratio (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens: per se loquendo, nõ mortaliter peccat, nisi prædicatio excipiatur: quia est actus Sacerdotis, aut Diaconi: quãuis hæc exceptio nõ necessaria videatur: quia prædicatio nõ est actus ordinis, per se loquendo: & consequenter cũ non sit nisi secũdo modo actus sanctus: idẽ vt de ipso & aliis iudiciũ: non tñ ex æquo: quia præcipuus est pastoris actus: dicente Christo in institutione pontificatus Petro: Pasce oues meas. Et cõfirmatur hoc de prædicationis ministero, quia in synagogis Iudęorũ & tẽplo etiã non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: alioquin non fuisset Christo permissum prædicare: & Act. 13. nõ fuisset à principibus Synagogæ requisitũ, & concessum, quòd Paulus prædicasset in synagoga. Cúm hoc tñ stat quòd forte prædicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solennitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, vt S. Tho. dixit.

¶ Ad rationẽ ergo primã (quæ in 4. sen. mouit authorẽ) dr quòd indignè pro nunc sumitur dupliciter. s. priuatiuè, & contrariè & quòd indignè priuatiuè exequẽs nõ semper peccat: sed nõ meretur id quòd priuata dignitas adimit. Indignè autẽ cõtrariè faciens aliquid peccat: sed tunc hoc restat probandũ, quòd prælatus exequẽs officiũ suum quo ad actus charitatis & iustitiæ, s. corrigere, docere, &c. indignè agat contrariè. Quid.n. contra sanctitatem horum actuũ facit personæ macula non dico manifesta aut scandalosa, sed absoluiè ipsa macula peccati? Certè nihil video, nisi quòd priuat illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatũ mortale, sed peccatum tñ, vt patet intuenti. Hanc autẽ rationem ipse modificauit, in tertia parte quasi addens quòd tunc est indignus contrariè, qñ est respectu actus sancti: id est consecratione mystica sanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propositum idem, s. de correctione fraterna, explanauit quòd reddit ipsum correctore indignum, sic quòd quoddam impedimentum correctioni proximi confert, non tñ tale, quòd per humilitatẽ peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorumcunq; prælatorum & superiorum, & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitati non pariunt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum, & eorum susceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verùm scito quòd nec verè contritus nec credens se contritum, quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existere: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponere se periculo peccandi mortaliter, cũ ad ministrandum, aut ad suscipiendum sacramenta accedit: cum nemo sciat, vtrum odio vel amore dignus sit: & hoc expresse sentit S. Thomas, in 4. distinctione 9. &c.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta. Ro. die 24. Aug. 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS DE voto non nubendi, & de nouitiis, in tres quæstiones diuisus.

1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.*
2 *Nũ emissurus pfessionis votũ possit absolute renũtiare propinquis hæreditatĩ, quam probabiliter dubitat male adeptã are infectã.*
3 *Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.*

QVÆSTIO I.

Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

QVÆRITVR vtrum votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

¶ Et videtur quòd non. Primò, Quia minus non æquiualet maiori. Sed votum castitatis maius est, quàm nõ nubendi: sicut seruare castitatẽ plus est quã non nubere, ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicunque destruit unũ, destruit & reliquum: sed committens fornicationem, agit contra uotum castitatis, & non contra uotum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæstio duplicem sensum habere potest. Primò, utrum hæc duo uota simpliciter æquiualeant. Secundò utrum æquiualeant quo ad dispensabilitatem aut incommutabilitatem: ita quòd nulla authoritas possit in alterum, quę non potest in reliquum.

¶ Et in primo quidẽ sensu licet prima fronte propter argumenta adducta uideatur quòd non æquiualeant: attentius tñ considerantibus apparet, quòd distinguendum est de uoto. Potest enim dupliciter sumi: ut placet Theologis, in 38. dist. 4. Vno modo propriè: alio modo communiter. Voti siquidẽ propriè sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis, eoq; de ratione uoti est, quòd sit de meliori bono. Voti uerò communiter materia: est enim bonum, ad quod quis aliàs tenetur, non inquantum huiusmodi, sed inquantum uoluntarium ut patet de uoto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de uoto castitatis propriè, cum sub tali uoto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialẽ (quia ad seruandam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur) consequens est tale uotum & uotum non nubendi æquiualent. Si uerò loquamur de uoto castitatis communiter, cùm sub tali uoto claudatur omnis castitas, consequens est quòd tale uotum, & uotum non nubendi non æquiualent: sed longè maius est uotum castitatis.

¶ In secundo uerò sensu quid tenẽdum sit, ex modò dictis concludendum est. Quidam enim, quia sedi apostolicæ ultra illa tria uota peregrinationis, duo tantùm inueniuntur reseruata, scilicet religionis & castitatis, & reseruationes nõ sunt amplianda, sed potius restringendæ (quasi odiosa prælatis, quorum authoritas restringitur) & uotum castitatis omnem coitum secundum communem loquentium usum excludere intelligitur, credunt hæc uota non esse æquè incommutabilia: sed in in uoto non nubendi Episcopum, in uoto uerò castitatis, solùm Papam dispensare posse.

¶ Sed opinio hæc à ueritate longè est: quòd tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo uota æquiualent quo ad id quòd per se & simpliciter in uoto castitatis, absoluiè loquendo, inuenitur. Sub uoto enim castitatis, absoluiè loquendo, cadit castitas supererogationis per se & simpliciter: utpote tanquàm ad quod institutũ est: castitas autem ad quàm oẽs necessariò tenetur, non cadit, nisi fortè secundum quid: constat autem quòd in uoto non nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, quòd eiusdem rationis est dispensare utrunq;. Secundò: quia uotum castitatis intantum est reseruatum Papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatẽ supererogationis: in qua eiusdem rationis est cũ uoto non nubendi. Ergo hęc duo uota inquantum dispensabilia non solùm æquiualent, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in uoto castitatis concedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo uult se adiri sedes apostolica ab habentibus uotum castitatis nisi pro coniugio. Vnde dicere, uotum non nubendi non esse reseruatum, ut uotum castitatis, est propriam ignorare uocem. Tertio, quia nisi aliunde ad oppositum quandoq; cogamur, uerba iuris ppriè interpretãda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi: sed omnia ambigua essent, dum propriè uel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autẽ nomen (ut ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quẽ inuentum est, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, propriè importat: nulla enim est necessitas uotiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam uenereã, dicendo uotũ castitatis, obligationem ad abstinendũ à ueneriis, quæ licita sicut, propria significatione insinuat. Quũ ergo reseruatũ apostolicæ sedi dicitur, propriè sumitur. Sic autem ęquiualere, imò idem esse quòd uotum non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo quod utrumq; apostolicæ sedi eadem ratione & reseruatione reseruatum est. Nec fit hic aliqua reseruationis ampliatio: nec uocabula extra communem usum doctorum trahuntur, quamuis uulgares largius loquantur.

AD Vtranq; autem rationem in oppositum simul dicitur, quòd nihil aliud cõcludunt, nisi quod uotum castitatis large sumptum, & uotum non nubendi, non æquiualent simpliciter: quod (ut ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostræ: qua diximus, quòd uotum castitatis propriæ, & uotum non nubendi, simpliciter æquiualent: & quod uotum castitatis, absolute loquendo, & uotum non nubendi, quo ad dispensabilitatem uel indispensabilitatem æquiualent. Mediolani, die 18. Decemb. 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVÆSTIO II.

Num emissurus professionis uotũ possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatẽ, quam probabiliter dubitat male adeptã ære infectam.

QVÆRITVR vtrum emissurus professionis votū, possit absolutè renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adeptio ære infectam.

¶ ... tur q̄ sic. Primò, quia vnusquisq; potest liberè vti iure suo, etiam si inde alterius damnum sequatur. Ius autem renunciandi competere constat tali nouitio, qui nondum adiit hæreditatem: potest igitur iure huiusmodi vti.

¶ Præterea, nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autē quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modū, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hæreditatem infectam, constitueret se debitorem his, à quibus res iniustè extortæ sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditatem grauatæ debitis nouitius indubie posset renunciare, & non se constituere debitorem: ergo hæreditate noxia, multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò secundum quosdam solutio debitorum mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionem malè ablatorum.

¶ Præterea in professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicari omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitatem se vitæ transferre. Constat autem q̄ restituendi in se onus suscipit, contingeret multa opus esse solicitudine, rebus præsertim dubiis extantibus: rerum videndo, & examinando rationes multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & aliis quamplurimis, quæ cum religiosi animi quiete non stant.

¶ Oportet ergo, si renunciare non potest aut professum solicitari circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternā obligationem vbicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrunq; videtur inconueniens: quum beatus Matthæus qui capere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Luc. 5. ita q̄ vt glos. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM est, q̄ ius naturæ expressum à Domino, Matt. 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem, quòd ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniustè extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere aliis.

RESPONDEO Cum distinctione: & dico quatuor. Primò, q̄ si propinqui, ad quos post renunciationem perueniret hæreditas, sunt tales q̄ indubiè credantur restituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolutè renunciare, insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundò, quòd si propinqui prædicti sunt tales, quòd indubiè credantur, nunquam, aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolutè renunciare. Tertiò, quòd si propinqui medio modo se habent, scilicet quòd dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolutè renunciare. Quartò, quòd in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic prouidere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, q̄ renunciare hæreditati duo importat: vnū explicite, s. nolitionem hæreditatis: & alterum implicite, scilicet diuersionem hæreditatis ad aliū, vel alios. Renunciante enim aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitātur: sic q̄ renuncians, directè hæreditatem nolle se fatetur: & ex hoc naturali necessitate sequitur, q̄ ad alterū hæreditas declinet. Et si in renunciationis quidem actu sola nolitio consideretur hæreditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium à libera & absoluta renunciatione: quia nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsam adhuc se non extēdant: quia nō comprehenditur sub aliquo nouem generum personarum ad restitutionem obligatarum secundū doctores in illis verbibus. Iussio, consilium, &c. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, q̄ nolendo hæreditatem, fieret non obstans detentioni rei alienæ, quum possit non renunciando obstare: ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessarium: quia vt S. Tho. in Secunda Secūdæ q. 62. art. 7. ad tertium dicit, non solum non obstare obligat aliquem ad restitutionem, quū præsupponit obligationem ad obstandum in eo, qui non obstat: in hoc autem nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed quæritur an in eo sit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans. sed (vt obiiciendo tactum est) apparet oppositum ex eo, q̄ cuilibet licitum est vti iure suo: & nolle esse expers tam facti, quàm rei tanquam se inuoluere nouis quæstionibus & obligationibus, vt alteri satisfiat. Si verò in renunciationis actu consideretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios, quāuis prima facie videtur, q̄ quicquid hinc sequatur, ponderandum non sit: eo q̄ renuncians non est author talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinario concomitatur intentum à renunciante, s. nolitionem hæreditatis: diligēter tū considerantibus videri facilè potest, declinationem istam etiā, etsi non principaliter: secundario tū intentam à renunciante: quū sciat principalis suum intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & potest impedire connexionem talis declinationis, renunciando aliis, vel modificando, &c. Attenta ergo in renunciationis actu diuersione hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor supradictas conclusiones. Quum enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renunciantis procedat, non vt casualis, sed vt per se secundò intentus effectus (vt patet ex supra & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut restitutio alieni æris hæreditati immixti (quū ex ista declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominiū facti respectu æris alieni: si ad auaros diuersio sit, perseuerabit detentio alieni: si verò ad bonos viros, fiet restitutio) consequens est, q̄ talis diuersio debeat sic à renuncianta eius anthore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipse reatum iniustitiæ euadere non potest. Et confirmatur: quia renuncians, inquantum est author talis deuolutionis, quamuis implicite, dispositiue tū disponit de hæreditate infecta. Constat autem, q̄ ordinans & disponens de hæreditate infecta, immunē ab iniustitia non se seruat nisi prudēter & fideliter disponat de ære alieno restituēdo: nec professione aut renunciatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidendum, ut restitutio fiat: alioquin ut mutus sabetractione præcept, ad qd̄ tenetur in dispositione hæreditatis infectæ, ad restituendū ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum aut dubiū uerisimile sit de infectione hæreditatis: quia quemadmodum disponens de hæreditate tenetur, quæ constat aliena esse ordinare, ut omnino restituantur: ita tenetur de dubiis bonis ordinare, ut certitudo habeatur, etsi aliena cōperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipse si hæreditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberæ renunciationi nihil obstat, nisi restitutio alicui quā ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricationē: consequens est q̄ renunciatio licita sit, si annexam habet debitā prouisionē restitutionis agendæ: siue hoc sit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum succedentium post liberam renunciationem, ut prima cōclusio dixit: siue hoc sit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiusmodi circunstantias in modificata renūciatione, ut quarta conclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, ex eisdem principiis patet illicitum esse absolute renunciare, quando ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, quibus exosa est restitutio: ut in secunda & tertia conclusione dictum est. Nec est in dubium uertendum, an fideliter restituent cohæredes, qui propositione sua infecta non curant satisfacere: uoce etenim Domini dicitur Matth. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

AD Argumenta ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt licitum esse absq; distinctione aliqua absolute renunciare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, q̄ nouitio non competit ius absolute & libere renunciandi hæreditati infectæ in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renunciatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: ut ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ quum in renunciatione interueniat dispositio quædam rei alienæ hæreditati immixtæ, nisi talis dispositio debitis circunstantiis fulta sit, dānificarentur ex hoc illi, quibus res debet restitui: ac per hoc acceptio quædam alienæ rei suboriretur in ipso renunciante, obligans ipsum ad restitutionem acceptionis, siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorē se constituere, sed sic ordinare ut satisfiat: non propter aliquam præcedentē acceptionem, sed ne in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem uerò dicitur, q̄ ideo grauamen debitorū paruipenditur, quia creditoribus consueuit etiam à detentoribus alieni satisfieri, & propter cōtractuum cautiones, & propter suorum quantitatorum fidē seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renunciatione ad tales hæredes deuoluendam esse hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, uel aliquid aliud non posse cogi (ut plurimis contingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quæ circa restitutionem male ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ nouitius perplexus non remanet in

hoc

hoc casu: sed absoluere se absq; multa difficultate potest ab huiusmodi sollicitudinibus, & quando habet propinquos auaros adhibendo necessarias cautelas in renunciatione. quod potest multipliciter fieri uel renunciando alijs quos nouit non detenturos alienum, uel renunciando quidam auaris propinquis, sed substituendo alios hæredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit, quid restituendum sit, & restitutum: uel renunciando quidem auaris propinquis, sed ordinando, quòd hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus possit, quousq; tales electi ab ipso iudices, cum inquisierint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendū est. Et quoniam nemo militat proprijs stipendijs, legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, ut accendantur ad fideliter cuncta peragēda. Et sic horum aliquo, uel quouis alio modo rectè disposita renunciatione, Christū nudum nudus sequi profitendo poterit. Matthæus enim non ante restitutionem pauperem Christum pauper sequutus est quàm Zachæus Luc. 19 legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de usu rerū simpliciter, sed de affectu quidē simpliciter de uso uerò pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: quā postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus proprijs: glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die 29. Septemb. 1500.

QVÆSTIO III.

Vtrum per uotum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

QVÆRITVR utrum per uotum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

¶ Et uidetur quòd sic. Primo, quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio. unde potest agere cōtra eū, qui promisit, si non seruauit promissum, sed in talibus uotis fit promissio non soli Deo, sed etiam tali Ecclesiæ implicitè, uel explicitè, ergo per tale uotum acquiritur ius illi Ecclesiæ. Minor patet ex eo, quòd sic uouens intendit se obligare nō solùm ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali Ecclesiæ uel imagini. Si dicatur, quòd illa promissio nō est acceptata à prælatis illius Ecclesiæ, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc est: Tū quia est acceptata implicitè: quoniam quemadmodum constat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita Ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquiratur ius in huiusmodi, ut patet in legatis factis Ecclesijs. Præterea, si per tale uotum nō esset acquisitum ius Ecclesiæ, non posset Ecclesia ipsa agere contra uouentem: sed Ecclesia agit contra non seruantes talia uota: ut patet extra de censibus, cap. ex parte. & ab Inno. & ab abba. ibi, & ex glos. 12. q. 1. c. scimus. & Archiep. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Est Gulielmi, & Summæ Pisanæ sequacium que opinio.

RESPONDEO, quidam tenent uel absque ratione aliqua, uel propter rationes adductas, quòd tali uoto acquiritur ius illi Ecclesiæ, cui res offerenda uouendo decreta est: & propterea talia uota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare cōmutantes huiusmodi uota. Alij uero oppositum sentiunt, dicentes hæc uota esse commutabilia, sicut cætera: quando scilicet necessitas uel utilitas id exposcit.

¶ Et horum, iudicio meo, opinio uera est, & conformis Theologorum antiquorum sententiæ. Vera quidem: quia cum ex uoto nulli ius aliquod acquiratur, nisi ex obligatione uouentis: obligatio autem uouentis ex sola eius promissione, oriatur, secundū quòd in uoto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio & iuris acquisitio. Cum autem in uoto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & contingat quandoque rem promissam uoti alteram promissionem esse (ut patet in uoto professionis) necesse est duo esse genera uotorum: quædam una promissione contenta, quædam duplici promissione munita. Et uota quidem illa quæ unicam tantum continent promissionem soli Deo, cui promissio illa necessariò fit, ius acquirunt: talia autem sunt omnia uota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicant promissionem (altera ut materiam uoti, altera ut essentiam uoti) duobus ius acquirūt, & creaturis illis quibus aliqua bona promissio fit, & creatori cui uouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia autem sunt uota, quibus sanctis aut prælatis aliquid pollicemur, ut S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 78. ar. 5. docuit. In eiusmodi siquidem uotis, promissio obedientiæ prælato tanquam quoddam supererogationis bonū est res promissa Deo, & materia uoti, promissio autem, qua Deo, ad id nos seruādum obligamur, essentia uoti est, & actus latriæ. & quoniam promissio rationis actus est, expectat ionem patiens in eo, cui fit promissio, non potest fieri nisi rationem habentibus: & consequenter nulla promissio sub uoto cadere potest, nisi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat, Ac per hoc ex uoto nulli potest ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ rationali: sola enim promissio in uoto ius parit. Cum ergo in huiusmodi uotis quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut B. Virginis, &c. nulli fiat promissio nisi Deo, & Sancto alicui, nulli consequenter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdem autem authoritatis est dispēsare, uel commutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti: cum non sit minor authoritas Ecclesiæ in cōcernentibus cælestem curiā, quam in spectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: unde omnia huiusmodi uota cōmutabilia sunt habita ratione gloriæ illorū Sanctorum, quibus promissum aliquid erat, Nec contendat aliquis implicare in his uotis promissionem prælatis illius Ecclesiæ, ex eo quòd res, quam uouens promittit offerre illi Ecclesiæ, intelligitur prælatis Ecclesiæ promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quod in huiusmodi uotis locus in quo implendum est uotum non cadit sub uoto, ut persona, cui fit promissio, sed ut circunstantia rei promissæ sicut tempus & quantitas & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi uotis agitur, nisi quòd promittitur Deo talis res tali tempore, & in tali loco offerenda. ubi patet nullam promissionem prælatis Ecclesiæ esse materiā uoti, sed tantummodo rem talibus circunstantijs uestitā. Nec refert an tales circunstantiæ sint locus, tempus, quantitas, &c. an sint personæ humanæ. Si quis enim uouerit nutriturum se tales pauperes Christi uno die, quāuis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationem procurare & obtinere, sicut, & aliorū supradictorum: quia personæ illæ non concurrunt in illo uoto, ut quibus fit promissio aliqua, sed ut circūstātia eleemosynæ offerendæ Deo, ut dicit. S. Th. in 4. d. 38. q. 1. ar. 1. q. 1. ad quartum.

¶ Nec oportet in huiusmodi uotis obliquos omniū casus ponderare: an scilicet uouens dixerit secum, Promitto Deo & B. Mariæ offerre cereum in tali Ecclesia, an dixerit, Promitto Deo & tibi B. Mariæ talis Ecclesiæ offerre cereum, ut credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi Ecclesiæ, quia imago illius Ecclesiæ significatur ibi cōcurrere, ut persona, cui sit promissio. Hoc enim friuolū esse ex duobus patet. Primò quia imaginem uouens nō alloquitur, nisi secundū id quòd repræsentat scilicet B. Virginem in cælo regnantem, & cum non promittat, nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & sic cætera concurrunt, ut circunstantiæ rei promissæ. Secundò, quia omnia, quæ implicitè, in uoto inueniūtur infrà uoti limites, secundum uoti rationem interpretanda sunt, nisi ex intentione uouentium aliud habeatur, uoti autem ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliā autem promissionem ut materiam habere tunc tantū promittitur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda, uoto uel promissioni adiungitur, ut ex dictis patet. Constat autem ex intentione uouentium, qui non nisi uouere intendunt (quòd promissionē superiorē cuiq; credimus imponere) quòd talis promissio non adiungitur uoto. Relinquitur quòd omnia ut circunstantiæ rei promissæ, intelligantur. & solæ supernæ curiæ concurrit ut persona cui fit promissio.

¶ Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè communiter Theologi scripserunt, omne uotum esse cōmutabile in uotum religionis. Cōstat autem id de quo est ius acquisitum alicui Ecclesiæ, non posse commutari in uotum religionis. Non enim satisfit pensioni debitæ Ecclesiæ cathedrali, si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptanda est cuiusdam glossa, dicentis hoc intelligi de uotis personalibus, non autem de uotis realibus: uoluntaria enim est. Admirandum quippe est ualde, si restringendum dictum commune foret, cur eorū aliquis explicitè uel implicitè non restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia uota extendit, unicum tantum excipiens: scilicet de notabili subsidio Terræ sanctæ: in quo Papam consulendum dicit. S. Thomas quoque in Secunda Secundæ, quæ. ult. expressè sentit quòd obligatus uoto simplici religioni imperfectiori, reus fracti uoti non est, si perfectiorem religionem ingreditur, quia in maiori clauditur minus. Ex hoc apertè insinuans, per uotum nō esse acquisitū ius religioni illi imperfectiori: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absq; uiolatione uoti proprio motu aliam religionē perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicens, quòd in maiori clauditur minus. Non enim qui debet centum alicui Ecclesiæ, si soluat centum quinquaginta alteri Ecclesiæ, ubi sanctius uiuitur, & absolutus est à debito. Si igitur ex uoto simplici non acquiritur religioni ius personæ uoto promissæ, consequens est, quòd nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod Ecclesiæ ex eo, quòd aliquid ibi ad offerendum uouetur (siue ad ornatū, siue ad subsidiū, siue ad quodcūq; aliud cōmodū Ecclesiæ spectet) tenetur tñ uouens implere quod uouit, & ibi offerre, ubi se oblaturū uouit: alioquin si absq; dispensatione uel commutatione uotū integrè nō seruaret, mortaliter peccaret.

ET per hæc patet responsio ad primum. Falsum est enim, quòd in his uotis fiat aliqua promissio prælatis Ecclesiæ: ut enim patet,

QVO Ad secundũ, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo propriè, vt sumitur à Physicis. Alio modo vulgariter, vt cõiter idiotæ cõsueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Primum ergo de spasmo propriè dicto videamus, si in beata Virgine fuit. Videtur. n. q; in ea fuit vel esse potuit: quia posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor q̃sque est causa spasmi secundum Auic. in tract. de Spasmo: igitur cum dolor Christi beatæ Virginis fuerit maximus: vt patet per Damascenũ in libro tertio, dicente: q; dolores, quos mater Dñi euitauit in partu, passa est in passione filij: tunc enim impletum est illud Simeonis, Lucæ 2. Et tuam ipsius animã pertransibit gladius: ergo potuit causare spasmum propriè dictum. Sed si diligentius consideretur, neq; literæ, neq; rationi hoc consonat. Dissonat quidem rationi beatam Virginem ægritudinem aliquã passam fuisse. Tum quia similis debeat credi filio per omnia quantum fas est: de filio autem testatur Chrysostomus, q; non fuit cõueniens ipsum aliquo morbo languescere. Tum quia hoc præstitum videtur Ioanni Euangelistæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, q; potius est ad patres nostros tam extraneus à dolore mortis, quam à corruptione carnis inuenitur alienus: spasmum autem propriè constat esse morbum contrahentem neruos: nõ igitur conuenit ipsum asserere in beata Virgine. Dissonat quoque à litera Euangelij: nam Ioan. 19. dicitur, q; beata Virgo stabat iuxta crucem: & si spasmum (id est neruorum tam diram contractionem) in itinere passa est, quomodo tam citò liberata ad crucem venit, nec sedet, sed stat, præsertim non subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmatis. Nec currendũ est ad miracula, sed q; verisimile ac rationi consonum dicendum. Nec largè putes Euangelistam dicere stantem, quasi dixisset manentem. Tum quia Euangelista replicat, subdens: cum vidisset Iesus matrem & discipulum stantem. Tum quia consuetudo literæ euangelicæ est quũ rem gestam narrat, proprietatem situs designare: vt patet Ioannis primo de Ioanne Baptista, Stabat Ioannes, &c. & Ioan. 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. hora autem erat quasi sexta, &c. & Luc. 18. Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, vnus Pharisæus & alter Publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat. &c. & infrà. Et publicanus à longe stans: & infrà. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et n. si nomina propriè interpretemur, omnia confusa erunt: vt Philosophus docet in 4. Met. Tenendũ igitur indubiè mihi videtur, q; nec neruorum cõtractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens spasmum causare possit, non tamen necessariò causat. potest. n. & non causare spasmum: vt patet in Saluatore nostro: cuius dolor fuit maximus absque spasmo. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium: quia nominibus est vtendum, vt plures vtuntur secundum Philosophum, 2. Topi. non inconueniẽt etiã de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dr̃ igitur vulgo spasmatus aliquis cecidisse cum præ doloris magnitudine syncopem seu ecstasim patiens cadit: occurritur. n. tunc ad sustinendũ. & aqua in vultũ aspergitur. Et iuxta hũc sensum, crediderim ego dici B. Mariæ spasmum. Huiusmodi autem doloris modum in beata Virgine fuisse ex magnitudine suæ tristitiæ credi potest. Sed tamen neq; isto modo spasmus in beata Virgine fuit: cum enim fuerit gratia plena, Lucæ 1. oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemq; gratiæ impedissẽt. Constat autem q; dolor extra se personam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maximè actualiter secundum rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor, gratiæ perfectionem secũdum actualem considerationem rationis turbasset, quod est ualde inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, q; beata Virgo compateretur ei secundum rationem, quàm secũdum partem sensitiuam: quia illa pars est nobilior, & proprie meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, vt dolor beatæ Virginis ita esset summus, quod tamẽ tota pars sensitiua regularetur, & subderetur rationi eius vigilanti: stante autem rationis exercitio, ac dominio actuali super partem inferiorem non accidit dolor extra se faciens personã & casum. Quare spasmus uulgariter dictus longe à beata Virgine uidetur fuisse. Hæc de tertio.

QVO Ad quartũ ex supradictis motus, dico ad quæsitũ id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicum dupliciter. Tum quo ad radicem: quia non est autentica. Tum quo ad ueritatẽ significatam per nomen: quia Spasmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, neq; uulgariter sumptum propter dignitatẽ animæ uerificatur. Tum quo ad tempus: quia uestigiis sanctorũ Patrum inhærendo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarum etiam si festum Annunciationis B. Virginis euenit, non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiatæ Dominicæ illę. Et tñ isti non quandoq;, sed perpetuò, prę fatis diebus uolunt noua festa celebrare, & consequenter antiqua delere. Octauæ quoq; si iuges illo tempore permittentur, Missæ Quadragesimales aliaq. uetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, q; cum in cœna Domini sacramenta corporis & sanguinis Christi instituta nascantur, Ecclesia tñ transtulit festum corporis Christi in aliud tempus: quoniam circa corporis Christi uenerationem illo tempore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde si festum doloris beatæ Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hęc sunt reuerendissime domine, quæ mihi uisa sunt in re hac dicenda. Apostolicæ tamen sedis censuræ omnia submitto. Romæ, die 17. Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, Finis.

TOMVS TERTIVS OPVSCVLORVM D. THOMAE DE VIO CAIETANI, S. R. E. CARDINALIS DIGNISS.

tituli Sancti Xisti, cuius sunt quindecim vtilissimi Tractatus.

TRACTATVS PRIMVS, IN sex orationes diuisus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, corã Alexandro sexto Pont. Max. Dominica prima Aduentus, Anno salutis, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita uestra. Luc. 21. cap. Ingenij mei uires mensus. S. ac B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicẽdum coram maiestate tua, pollicitus non sum. Non. n. siquidem quanta mẽtis acie, quãta orandi arte & consuetudine, quanta disciplinarum omniũ ubertate opus sit, ut in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, ut mea hunc spõte conscenderẽ, sed malo parẽdo tanto me discrimini credere, quàm minus auscultãdo in tuto silentij portu me cõmorari: præsertim q; non aduentitium, sed propriũ annexũ officio munus explendũ est. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugij, ut oculos nostros ad patrem luminum dirigamus, eius opem quo uberius impetremus, reginam cęli una precor adeamus. Aue Maria, &c.

EXCITATVRVS Torpẽtiũ corda fidelitũ Dominus ac Redẽptor noster prodigia illa tremenda commemorauit, quibus uniuersus conquassetur orbis: & ubi cunctorũ animos ingenti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, ostendit prouida patefecit auxiliũ. Respicite, inquit, mentis procul dubio lumine, ad quã maxime spectat oratio, & leuate capita uestra, intellectum & affectũ ad superiora erigite: his nãq; partibus suis, duabus ueluti librata alis, tribunal Altissimi mens petit humana: cuius nimirũ ascensum proprie orationem appellamus. Ea de re à Dominicæ exhortationis instituto nequaquam diuertens, de ui orationis aliquid in medium afferendum censui quod & tanto consensu indignũ non sit: & mentis utramque partem uel mediocriter oblectet.

§ Apud maiores nostros, eosdẽ studiosissimos uiros, non negli-

genda illa ambiguitas excitata iāpridē fuit: quis votorū mortaliū precumue ad Deū proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, ceremoniæ, sacrificia, omniaq; Dei optimi maximi cultus, Epicurei si quidē, Stoici: Peripateticorūq; nōnulli (diuerso quāuis calle) cōtra Deū hominumq; cōmercia progressi sunt: ut eā in sententiā cōtenere, vt eorū, qui diuinis rebus operā dant, spē omnē deludant. frustrari nāq; expectationē lacrymarū, oblationū, veneratiōnū, & id genus humanorū officiorū omnium asseuerant. Ægyptii verò, supplicationibus, processionibus, reliquoue diuinarū rerum cultui eā tribuere potestatē, quo ipsum mundi rectorē mouere, atq; in alteriusuā partem flectere posse crediderint. Christiana autē religione Spiritussancti virtute fundata, & splendore paciet illustrata, orationū effectus iam pulchrè moderata est, vt neq; diuinæ prouidentiæ quippiam ademptum antumet, neque nobilem eam quouis pacto fateatur. Quocirca pro huius tantę difficultatis veritate disputanda, prouinciam suscipiens, primū, quotatio in numero causarum, deinde quòd in effectuarum ordine, demum quòd in suprema earum sede locanda sit, differere constitui.

¶ Omnipotēs Deus etsi solus quæcunq; facta infectave simul nō implicent, efficere pōtquēadmodum tā diffundendę bonitatis suæ gratia, res oēs, quæcunq; sint, existentia donauit: ita res ferè cūctas omni relegata inuidia ad supremā deitatis participationē asciuit, dū agēdi eis virtutes liberali largitione concessit: & tāto fœdere secundas sibi causas deuinxit, vt nec illius immēsitas quātulācunq; efficaciā absorbēdo cōsumeret, aut prueniendo impediret, nec harū interuentus, illius ad vltima quæq; aditum obstrueret. Illapsus.n. quidā diuini numinis adeò intimè fit, vt cęlū ac terras camposq; liquētes Lucētemq; globū Lunæ, Titaniaq; astra, Spiritus intus alat: totāq; infusa per artus, Mēs agitet molē, & magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege totā agentiū seriē in tres ordines (corruptibiliū, cęlestiū & immaterialiū,) vt & inferior superiori obtēperet, atq; eatiā, quia potius supra oēs, Ipse totius orbis princeps moderator pſideat: neq; enim fas est aliis primā cōnumerare causam, quasi partis cuiusdā naturā locū teneat: quū totius bonitatis fons, origo custodiā, cōsummatioq; sola ipsa existit. Quāobrē præclarè Aristoteles gloriosum Deū summū bonū vniuersi, nō in ipso clausū, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscūq; naturalis ordinis legibus est absoluta: verū diuinas etiā quasdā participationes fatemur exceptas. Credimus modū quendā rerū esse, quas etsi impartiri plerisq; intellectu præditis nō ambigimus, cōnaturales tñ alicui nulla authoritate fieri posse prædicamus, docemus, demōstramus: sunt aūt gratia, charitas, lumē gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco super omnē eleuant naturā & creaturā, quæ creari posset: qa diuinū assequūtur ordinē, velut deitatis (si fas est dicere) pprietates. Eodē quippe naturæ vinculo, quo vltimæ præparationes cōsequētesq; vires ppriis cōnexę sunt formis, & parē esse oportet naturę cuiusq; & cōmitū communicationē, eodē inquā vinculo, quę memorauimus, excellentissimæ illi naturę cōiunguntur diuinæ: nec minus vis oīs seipsā excedēs, illius fieri cōsors pōt essentiæ, quā rerū harū fiat participatio insignis, nec deitatis capax esse quisquā magis pōt, quā eaundē perfusione reddat. Has itaq; creaturarū eminentissimas qualitates naturaliū causarū ordines trāscēdere ea fatēdū est rōne, ut inter causas secūdas annumeraię, primatū obtineāt. Vniuerso itaq; agentiū principiorū ambitu, quo differuimus mō dispositio, quā pmisimus oīum causandiuum, diuersos causarū gradus inuestigādo pſeruiemur. Familiaribus qdē nobis rerū principiis pducēdū si qd est: calore resolui, frigore cōprimi, humido fluere, ariditate sisti, raritate extēdi, dēsitate cōstringi, affectionibus reliquis subiici, fluxa atq; oppressa pugnātiū inter se virtus exigit. Mēs aūt, cuius orare ppriū est, quānī hęc aspernetur, his ptes, horūū ſra se subiecerit potestatē, nec illos quidē latet, quibus Philosophia, sensuū, quoq; opera ab his libera esse mōstrauit, sed quibus in semetipsis uel hoc aduertere datū est, q̄ immutata cōtēplemur. Paulò superiī nat. ūgenus, organorū series secreto nenit nexu: hisq; adēptis onosi reddūtur opifices. At qui optimā elegerint Mariæ partē, exterioribus sese negātes, publicas priuatasq; actiones solicitudinesq; recusant. Bonorū deinde officiorū uirtutis, morū, totiusue animi ornatus, quę in id ita à natura semina sūt intra singulos quosq; cōnnērur: neq; fieri pōt, ut altero uoluptates à se abdicāte, parsimoniā sectāte, ira moderāte, timorē depellēte, ius unicuiq; reddēte, disciplinæ cuiusuis operā dātemq; quolibet excolēte, cōtinens, tēperatus, māsuetus, fortis, iustus doctusue efficiatur alius. Diuinarū verò obsecrationū nrā, in angusto orbis angulo nō arctatur, sed ad extrema quæq; diffunditur, oīa perlustrat, cunctorū fines attingit, penetrat, pertransit. Syderea quoq; potestas quintæ integrante essentiæ à terminis astrorū, cursu, luce, occultoua influxu persentitur. Supplicationes verò sacras cœlestis naturæ, motus, luminis influxusq; expertes utroq; patet esse modo: agere.n. nostra isthæc cœlestiū more nemo (nisi desipiat) credit. Agi autē superiorū corporū afflatu opinātes intellectiuā animæ portionē (ut princeps Physicorū sit) à sensitiua separare nesciērunt. intelligentiæ denīq; (quas Angelos appellamus) aut ab iis orbis motū efficere possunt nihil, aut certè solis localibus (ut Theologis placuit) præsunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanantibus horum subdi oīs obsequi, subter fugereq; nihil earū imperiū, veritas testatur: Quæquid orātes petitis, credite inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter si naturales, factitiua, actiuæq;, cœlestes spiritualesq; causæ nostrarū intra se nō claudunt orationū potentiā, soliūq; supernaturaliū diuinarūq; ordo superfit, in hoc rerū fastigio humanarū precū si causę sunt, reponendā esse dignitatē mentēq; quis nō uidet? Verū cū altissima sit illa hæc rerū series, Creatoriq; soli cognata, fieri quo pacto pōt, ut obseruantiæ huiusmodi (humana quidē facta) nostro subditæ arbitrio, in tā excelso rerū cacumine locandæ credātur? Incredibile autē dissonumq; necuipiā hoc esse uideat, humana uota bifariā perspicienda sunt: ut hominis nuda opera, atq; iterū ut cęlestis gratiæ afflatu decorata. Nostra si cōspecta fuerint, congenitam boni cupiditatē ad bene beateq; uiuendi facultatē præseferūt, & uelut semina terræ cōmendata, Sole, imbre, rore, cultuq; reliquo pullulant, crescunt, florescūt atque fructificant: non secus latens in homine spiritus, frequenti officio, disciplina, studio, diligentiaq; excultus quicquid uirtutis excalpi potest, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

¶ Et q̄a natura superuacanea abhorret, nec ratio suadet alterius opē quærere ubi possis ipse perficere, nulla, adhuc supplicādi necessitas, nulla tot precū utilitas apparet. Quo fit, ut post habēdi penitus nō sint magno excellētiq; ingenio prædito Philosophi, si ad uulgares cōpescendas insolentias, ad effrænē moderandā audaciā, ad bonos inferendos mores, cultū isthunc adhibendū tradiderūt. Insitas scrutari oportet, singularem de hominis salute clementissimi Dei solicitudinē, ex qua nascitur petitionū oritur efficacia, pmissamq; æternæ uitæ beatitudinē, quæ eisdē fructū præbet, ignorantiæ abscōdit.n. hęc Deus pater arcana à sapientibus & prudētibus huius sæculi, quæ suis erat paruulis q̄q; reuelaturus: Ornata aūt humana mens gratia, fide, spe, charitate, cęterisq; perfusa cęlestibus habitibus, primæ summæq; bonitatis amore rapta, illius intuitū cōcupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus nō uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nō ascendit, q̄ pparauit Deus diligētibus se: & nō mō debilis, infirmus, deficiens oīum hoiūm & Angelorū conatus, ut tū etiā nullus fore cōprobatur: hinc potētissimi Dei inuocanda est manus, hinc implorandū auxiliū, hinc expetēdus ducatus, hinc miris quidē uerū tñ modis, & immoto cōsilio diuina exoratur clemētia & orationū nostrarū nō perit efficacia. Quēadmodū.n. generi animāliū inanimarūq; rerū oīum est a natura tributus appetitus quidā inquirēdi boni: id tñ assequi nequaquā pōt, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur oīa in oībus, eiusq; ducatur: ita sanè concitata in nobis per Spiritū sanctum summi boni desideria, expletū iri humili intercedēte postulatione congruit. Expościt nāq; diuinitatis perfecta lex ab optimo omnia nedū pina ad bonū fieri, sed opē ferri, qua sese ad id diuerso ferant gradu: si enim effusa diuinę bonitatis quæ suis quæcunq; similitudo res oēs constituens, atq; decorans secundā affert, nisi cōtingent quippiā præpedias innata cuiusq; appetitus finē uoluptatēq; naturæ, quāto magis impressa sanctissimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ splēdorē coruscans cōtereret, ut quē à facia Dni cōcepimus, & parturiumus Spiritū salutis, ppriis nexibus q̄q; pariamus. Cōmonentis præterea officiū est, si quos ad opiādū, aggrediēdū, agendūq; impleuit eorundē electione, aggressu, actione uti, cœptaq;, quoad eius fieri potest, pficere: propterea quidē qua rōne mouētur singula, eadē & quiescūt. Natura etenim lata, natura assequūtur, natura manēt, ui aūt expulsa ni trahuntur uiq; cōsistūt. Fecit aūt sapientissimus Deus nos ad se, & inquietū est cor nostrū, donec requiescat in se. Scimus nāque, q̄ oīs creatura ingemiscit, & parturit, & intra nosmet ipsos gemimus adoptionē filiorū Dei, expectantes redemptionē corporis nri. Sui igitur erit pios, quos inseruit affectus, quibus ad eū suspiramus, quos petēdo accēdimus, nō excludere, sed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturæ sublimitas scribitur, prædicat, extollitur, ut diuinæ naturæ consortes, ut filii Dei nominemur & simus, si Dei cooperatores nō sumus? Si ad capessendū paratū nobis ab origine mūdi æternitatis regnū opa nra efficiūt nihil, miserabiliores pfecto nō mō nationibus, sed uilissimis etiā quibusq; rebus filii Dei sunt, si reliquorū formę, actiones & fines pietate cōgaudēt, eis verò accep. ę naturæ ad quiē obtinēdū hoīs actio subtracta sit. Quorsū diuinę amicitię munus humano collatū est generi, si amicorū iura seruare nō possūt, si cuiusq; hoīs apud Deū nulla est authoritas, si q̄ optat qui optimū, potētissimi Dei amicos efficere neq; si ęqua est petētis atq; nō petētis cōditio, & par utriusq; facultas? Pietatē nēpe obsecrātiū

non

nõ id infert, ut aliquid uelit aut nolit immutabilis Deus: sed ut opera nsa fiat, q alias factum nõ fuisset, sed ut accõmodè causæ efficiendi adhibeantur rebus. Secundarũ quippe causarum leges non norunt: nõ ideo negant uanas esse, q summi opificis potentiã augeãt aut uoluntatem mutent: sed quia status ordo seruatur quia effectus cognatas ẽt habent causas, quæ à summo bono descendunt cõsono gradu rerũ perfectiones. Ita namque sapientia attingit à fine usque ad finẽ fortiter, & disponit oĩa suauiter. Proinde quæ seruorum Dei paupertatem, cœlibatum, seruitutẽ, ieiunia, uigilias, solicitudinẽ, orationes, cæterosq; supernæ uitæ gratia susceptos labores despiciunt, & causare nihil contendunt, defendant uana esse singula hominũ studia accusent and dos agricolas, arguãt solicitos negociatores milites, omniũ artiũ opifices, & uarijs literarum disciplinis operã dãtes, dẽt ipsum denique naturã quæ sicut ad uitæ status gloriæq; cõmoda possidenda, laborandum esse suggerit, si ad fęlicitatem, habendam orandum esse docuit fidelissimo naturæ testimonio, oĩum nationũ oĩum prorsus seculorũ ritu cõprobãte, neq; enim uel noua uel singularis obsecrationũ est religio: sed ætates, tẽpora, ænitatesq; si recenseas, uetustissimam hanc obseruationem totoq; orbe terrarũ diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod enim tẽ indeficiens apud oẽs perseuarat, à natura inditum, aut immobiliori aliqua cã institutũ esse, omnium philosophantiũ schola confirmat. Non uana itaq; nec parua potestate donati sumus, qñ interpellendæ nobis diuinæ maiestatis facultas concessa est, qñ nostræ orationes, nostri exẽpli efficiunt causæ desiderij: hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

In ordine hoquarũ causarũ locãda est orõ, & in ordina supra prima causa

Deinceps ut erat ppositum, ad quod genus causarum referenda sit oratio, paucioribus absoluam. Quamuis P. B. arguta dicta, quæ disseruimus, scioli plerique putent retundere tã quàm assentire malunt. Causarum inquiunt, genus quadrifariam diuisum cũ sit, uestra ista hæc religio, si earũ continetur ambitu, quã denique subdit causandi rõnẽ, finis, forma & materia eorum, q̃ in sacrificijs obtenta credunt, ab humana lõgè sunt operat: efficiẽs uerò cũ oporteat rem aliquẽ dare factis, & hominum uota nil oratione tribuãt impetratis, procul esse ab agẽtium finibus fatẽdum est. Deficiunt præterea nunquã aut certè rarò, rerum p se actiua rotatur adit plerunque expectatione uana: fortuita igitur, aut nulla huiusmodi cultus uis est. Animaduertissent profectò hi argumentationũ suarũ, q̃ friuola sit ratio, si mẽtis oculos ad geminam cõiecissent sectionẽ. Alteram agentis in disponẽs adiuuans, consulens, & perficiẽs: alteram modi agendi in imperiũ, suffragiũ, atq; ministeriũ. Relucet in his agentis nomine etiam suffragãtem admitti, nec enim dũtaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, ut detur. Nec ab re: ut enim pcipiens effectiuum esse constat (quia obtemperantem executorẽ ad agendum promouet) sic & petens qui actorẽ ad faciendũ flectit: quia & apud grammaticos idẽ imperatiuus, & deprecatiuus est modus. Nec indignũ rõnali censeas creatura, q reliquis quietum esse ex proprijs uiribus sit à natura collatũ, ipsi autem cũ humili actione alienã opẽ implorare necesse sit. Meminisse enim oportet, quam in ardua difficultate de cœlestibus motibus differẽs auctor Peripateticorum protulit sentẽtiã: Meliorẽ inquit fore ęgrotantis fortunam cõpluribus auxilijs perfectã assequi sperãtis ualetudinẽ, quã paucioribus exiguã. Librandas rerum naturas ex hoc uoluit, nõ quia potiundi boni potentia est maior, sed quia, boni potiundũ est maius. Non minor itaq; rõnalis est creatura q externo destituta auxilio optimũ in tota natura consequi nõ ualet: sed eo altiorẽ cõscendit gradũ, quo excellẽtior & omni cogitatu superior illi fœlicitas pposita atq; parata est. Non officit et q nostris optatis plerunq; oratio nõ respõdet causarũ. n. nõ quouis modo: sed ritè dispositarũ lex est nunq, aut rarò deficere. Vegetabilium quippe semina nõ aliter, quam udis mandata sulcis suo tẽpore opportunaq; diligentia exculta obtinent: ut sæpe fructus afferãt. Sol cum homine hoĩem, cum Leone Leonẽ cũ singulis animãtibus singulorũ genera semp ferè generat, modo qdã nõ desint præparationes. Quocirca si Dñm precantes, nulla affectio causarũ more, efficaces tales frequentes redderat, meritò causalis eos ordo à se abdicaret: sed cum eorũ tãtus sit uigor, ut totus assit orationis effectus, non sine quo incassum ligat, sed cũ quo fructũ referãt expectatum: iure inter effectiuas causas locũ sibi uendicant. Accepimus uero petẽtes prẽ pseueranter, p se necessaria ad salutẽ obtinere: nõ sæpe, sed semper afficere, quod cupiũt. Piè quidẽ petẽdum est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & nõ accipimus. eo q male petamus: qui. n. declinat aurẽ suã, ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis: & cum is qui displicet ad impetrandũ mittitur. irati animus ad deteriora puocat. Dedit equidẽ postulãtibus regẽ in furore suo: & respexit in orationem humiliũ, qui uoluntatẽ timẽtiũ se facit, & deprecationẽ eorũ exaudit. Perseueratẽr ẽn qm pater misericordiarum & Deus totius cõsolationis rogari instãtissimè uult, ne oblata aut illico spectata uilescãt & nosipsos ad pcipiẽda promissa deuotionis igne accẽsos præparemus. Clausis ostijs intẽpesta nocte se pueris q; suis somnũ capiẽtib⁹ euãgelicus amic⁹ post negatũ mutuum, post increpatã molestiã improbitate pulsantis uictus quotquot opportune fuerat panes elargit⁹ ẽ. Pro se uerò qñquidem obstare etiã, cui petimus aut oramus scelera, ne ẽt Sanctorũ preces admittãtur, Hieremię cõtestatus est Dñs: Tu, inqt, noli orare p populo hoc nec assumas pro eis laudem, & orõnẽ, & nõ obsistas mihi quia nõ exaudiã te. Et rursus: Si steterint Moyses, Iob & Samuel corã me, nõ est aĩa mea ad populum istũ. Necessaria demũ ad salutẽ æternam petenda sunt, quid enim reliquorum oremus, sicut oportet nescimus, nouit autẽ cęlestis Medicus, quid ęgris salubre sit: & idcirco sępe nõ tribuit q uolumus, ut tribuat, q mallemus. Si enim nos cum simus mali, nouimus bona data dare filiis nostris, nec credentibus se petere panem, ouum, aut piscẽ, lapidẽ, scorpionẽ, aut serpẽtẽ porrigimus, quãtò magis pater noster cœlestis quæ insutura uidat, clemẽtius negat, quã indulgeat: Iacobus & Ioannes indiuidui Christi comites, dextrã læuamq; regni sedẽ petentẽ matrẽ mittunt, & audiũt, Nescitis quid petatis. Paulus uas electionis stimulũ carnis suæ angelũ Sathanæ ęgrè ferẽs, ter Dñm rogato, p illius ablatione exauditus nõ est: quia si illo caruisset saluus esse nõ potuisset. Efficit ergo semper optatum, modò suis partibus cõstet oratio: reliquũ est, ut in suprema sicut præmisimus, reponatur. Tanti nos fecit munificẽtissimus Deus, ut ex infimo genere uota hoĩs in altissimũ post se causarũ solio, omni ei creatura subiecta statueret, declararat, factisq; cõprobaret. Oratione nãq; terra aperta est & deglutiuit Dathã, & operta cõgregatione Abirõ rursus clausa de. Iordanis unda pprẽem suũ meatũ retorsit: per mensibus sex & annis trib⁹ serenitatem seruauit ignis à castrorũ cõbustione cessauit. Oratione grãdo, tonitrua, pluuia, muscę, ranę, locustę fugatę sunt, Rebecca à sterilitate soluta, Maria à lepra mũdata, cæcati & rursus illuminati Syri, Ezechię ter qui adiuncti sunt anni, uita functi pueri reuixerunt oratione Moyses Amalecitarum pfligatoonẽ, Sanson extremum robur, Salomõ sapiẽtiã, Daniel uisorum reuelationẽ, Hester Assueri gratiã, Mardochæus populi liberationem, Susanna intẽtatæ mortis ultorẽ obtinuit. Oratione sol cõmoratus in cęlo longiorem triomphãti populo diẽ pstitit, solis recessus in decimũ peransitæ uię gradũ, Esaię uaticinio testis assuit. Orõna immanissim⁹ draco, cui pmissum est aĩas seducere in angustum deserti carcere detẽtus est, dæmonum genus apostolicę authoritati resistẽs eijcit. Angelus Dñi centũ octaginta quinq; uirorum millia interemit, Michael Iudęis præsidium tulit, Gabriel Danielem solatur, Raphael Tobiæ lacrymis affuit: sed quid p creaturas uagor? Creator nẽpe ipse humillimi famuli sui orõne detẽtũ se fatetur. Dimitte, inquit, me, ut irascatur furor meus. O humilis lacryma, quãta est potẽtia tua, uincis inuincibilẽ & superas Oĩpotẽtẽ. Tua sunt hęc Deus opoma opa. qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cum eorũ interpellationib⁹ desiderijsq; uniuersã subiecersi creaturã, tu amicos tuos tã admirabili gloria decorasti, ut quicquid à natura uirtute, fortuna, spiritu, atq; à temetipso expectãdum est, hoc totum illorũ notis cõmiseris. Verè misereris omnium Dñe, & nihil odisti eorum, q̃ fecisti: qñ quidẽ cęci illius in Christum tuum adhuc caligãtis sentẽtiã (qua dixit, Nos scimus q peccatores De⁹ nõ exaudis) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petriq; preces admittis, cõfutasti & ad flagitiosos quousq; exorãdi manus ostendisti. Hẽt itaq; Ecclesia tua B. P. sacrũ cultũ nõ uanum, aut fortuitum, sed inter cãt effectiuas supremi ordinis oĩa sua dictione cõcludẽtẽ. Nec in uacuum obsecro tãtã Dei gratiã, largitatemque recipiamus, regnum tuum Dñi Iesu est oratione comparatum, dicente ad illum Pater, Postula à me, & dabo tibi Gẽtes hæreditatẽ tuã, & possessionẽ tuã terminos terræ. idẽ est eiusdẽ orõna confirmatum, dicẽte ipso ad Petrũ. Ego rogaui p te, ut non deficiat fides tua: pp q Romana Ecclesia immaculata fide pseuerat. Collapsum ei quidem pręceps ad prope ruinam eam uideamus, expectamus, tentamusq;, sursum respiciam⁹, & leuem⁹ capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne nos illa repetatur, populus hic labijs me honorat cor aũt eorum longe est à me: cui debetur omnis honor & in secula seculorum, Amen.

ORATIO II.

De unione uerbi cum natura humana coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus, anno Salutis 1501. habita.

VIDEBVNT filium hominis cũ potestate magna & maiestate. Lucæ 21. cap. Admirabile sacramentũ, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Dionysius Areopagita B. P. profundius sensit, quàm à nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, sed mysterij altitudinem commẽdauit. Quamobrem studiosas mentes, quæ ad difficillima quęque perscrutanda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarem, quàm difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa unione uerbi cum natura hominis aliquid tam subuli-

cer, tamq; modestè differere, ut tanto loco dignum quippiã afferrem, & professioni meæ uideretur aptissimum. Attamen primũ Mariæ nomen, ut præsens nobis adsit, humiliter imploremus, dicentes, Aue Maria, &c.

CVM Ad ædificationem perpetui templi solius atq; omnipotentis Dei, in quo uos B. P. & reuerendissimi Domini tanquam columnæ positi statis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbum quod in principio erat Deus, caro factũ est, admiratione pariter & stupore commoti sunt plurimi, subtiliusque inuestigare molientes, quo unus atq; idem uerus Deus & uerus homo esse possit ad philosophiam sese cõtulere. Cumq; in illa prospexissent, q; omnis unio aut secundum substantiã, aut secundũ accidens sit, utranq; perscrutari, diuersa, utrinq; obstacula offenderunt. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominisq; cõiunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & periode, ut Apollinaris somniauit, tertia quædã natura ex utriusq; commixtione cõflata est. Si uero accidẽtalis affirmatur siue diuinum dicamus, Verbũ habitare in illo homine uelut in tẽplo, siue ut indumẽto connexum (quemadmodum duas hypostases in eandẽ personã componentes) concedere oportet Nestorianam impietatem à finibus Ecclesiæ iampridem à Patribus explosam ultro reuocaremus. Quo fit, ut nodosa nimis q̃stio Christianæ religionis professoribus obiecta uideatur. An fortè satis erit nobis pertransire crassã (ut aiunt) Minerua: & rudites arbitrari talem fuisse illam unionem, qualẽ Deus uoluit aut qualem Ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, uana est admonitio principis Apostolorũ, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide, omni poscẽti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbũ caro factũ sit quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est q omnẽ hominem ad se humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequendum restat. Et cũ omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, ut intelligatur quid sit id de quo disputatur, In primis prælibandũ reor, quid sit uniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicuntur, quæcunq; è diuersò uenientia ad unius naturæ integritatem perficiendã concurrunt, siue informatione quadam, ut anima & corpus hominẽ integrant: siue cõtinuatione qualibet à natura instituta, qualem animalis mẽbra præseferunt, siue quauis alia enascentiũ conuersatione rerũ id euenire contingat. Cùm aũt ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & seipsa omnis cõpositionis expertem: & in cuiusuis alterius concretionem uenire nõ posse (utpote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnãte) assumptio hominis à Dei uerbo unionem in natura repellit. Vniri uerò in persona illa dicuntur, quorum una eademque existit à Græcis hypostasis, appellata, à nobis autẽ substãtia indiuidua. Addidi autem indiuidua: qñ cõsuetudo Latinorum, & quæ communis est substantiã usurpat. At unio secundum personã non uno tãtummodo intelligi potest: nã quodlibet accidens ab eo, in quo est, cõstat secundum personam indistinctum esse partes uel integritatis uel essentiæ cuiuscunque hominis quãtum ad personã attinet, eædẽ sunt cũ eo, cuius partes esse dicũtur. Verũ cum diuino uerbo fas non sit quippiã accidere, & ordo rerum nequaquã patiatur humanitatem, quæ ad substantiã spectat accidentis essentiã subire, intelligi nullo modo potest, ut humana natura deuincta Deo personaliter sit: quẽadmodũ accidens subiecto suo inhæreſcit. Quod si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personæ copulãtur, incidis in Scyllã cupiens uitare Charybdin. Deum enim aut hominem partis definitionem subiturũ fatendũ erit: quorũ utrunq; rideret philosophi, alterũ orthodoxa detestaret Ecclesia. Quid ergo? succumbendũmne nobis erit? minimè gentium. Perspicatius quidem intuentibus uideri potest quòd membra cuiusq; hominis & partes sunt & organa: partes quidẽ, quoniã totum integrat: organa uerò quia ad cõfecta muneraque propria accõmodantur. Organa autẽ dicerim non quæcunque, sed connexa. Habent siquidẽ artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tãtum distant, ut nequaq̃ ualeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodũ ensem aut calamũ cõmodare, propterea q; nostra isthæc mẽbra nobiscum subsistunt, illa uerò remota à nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, iam mutuo inter se connectunt uinculo, ut neutra possit ab altero iis separari: siquidem & si nullũ intelligatur genus partium: possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nã & sensoriæ quæq; partes non eo quod partes compares habent organa sunt, sed quoniam ad suas aptæ sunt functiones: unde si senex oculũ solũ iuuenis assumeret, uideret utique sicut iuuenis, & si quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur, quo personalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se uel partiũ, uel accidentium natura commiscente, qñ organum implicitum asseuerauimus cuipiam tributum esse personæ, atq; hoc nimirum pacto nostram naturã Dei uerbo unitam citra omnem dubitationẽ cõfitemur. Et qm in tota earum, quæ apud nos sunt uniuersitate rerũ, nihil tã simile Seruo Dei, Quam intellectiua anima reperis, ab ipsa exẽplo qualicunq; sumpto, ea quæ diximus, fortasse subobscura pendantur. Cernere libet nostrã aĩam, præterq; q; corporis est forma, utroque potiri instrumenti genere: dum & suo corporis eiusq; partiũ proinde ac cõgenitorũ organorũ uti ministerio, & externa adminicula pficiẽdis adhibet operibus: hominis enim corpus cõiunctũ intellectiuæ animæ organũ putandum est non ob id aũe, quia ipsa illud informat, & pficit sed ob eã potius causam, quod idẽ cũ ipsa sortitũ est subsistere. Enim uerò si sola ui intelligẽtiæ adimeretur animæ, hoc ipsum, q; corporis pfectio est, retineret nihilominus secũ illud idẽ corpus, quatenus instrumentũ coniunctũ: ut Platonici omnes. Peripateticorũ uerò illi, q̃ unũ hoibus dedere intellectũ, affirmant. At si incredibile, aut ambiguũ adhuc cuiquã uidetur, ut spiritualis aliqua substãtia corporeũ habeat quippiã eiusdẽ secum etiã participãs, cum proprias absoluat actiones, & tñ eius forma non sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nõne intellectus hominis ad explicandos eorũ q̃ intelligit, conceptus lingua utitur, quæ corporalis est, & eadẽ omnino persona cũ illo cõstãs, & tñ intellectus nullius corporis est actus? Quemadmodũ itaq; intellectiua anima miris quidem, ueris tamen, modis geminũ habet instrumentũ iunctũ & abiunctũ: nõ secus profectò gloriosus Deus uniuerso creaturarũ genere ueluti organo utitur separato, dum per secretũ, intimumq; illapsum se rebus immiscẽs ad suæ uolũtatis arbitriũ deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illã aũt humanitatẽ, quæ in Christo permanet, tanquã organũ coniunctum assumpsit: atque ad illa magnifica & excellẽtissima solius Dei opera, redẽptionem generis humani, sanctificationẽ peccatorũ, cœlorum regni aditũ, & id genus multa accõmodat, agit, exercet. Quare pclarè Athana. unionem animæ ad corpus, nõ ut materiã, sed ut instrumentũ pprium intuitus dixit, sicut aĩa rõnalis, & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus. Cũ igitur unio omnis, ut primo loco cũ dicebamus, vel secundũ psonã sit, uel scdm essentiã, & essentialẽ pcul à pposito repulerim⁹, superest ut psonalẽ unionẽ hãc asseramus. Rursus cũ personalis unio interdũ penes substãtiã constare possit, interdum ãt penes accidens, & quę accidentis est similiter præmissa sit, utiq; substãtialis remanebit. Postremò, quia & hæc in eam, quæ ascitur partes: & in eã quæ organi contenta est distincta reperitur, cõstet uerò partium pprietatem utrique repugnare naturæ: consentaneum est, ne diuinitas atque humanitas Christi in unã coeãt non naturã, sed personã: non accidentaliter (si ita loqui liceat) sed substantialiter: non ut partes, sed ut altera humanitas, q; ueluti instrumentum quoddã (ut sæpe dictum est) adiunctũ diuinę personæ sit atq; ita sanè adiunctũ, ut corpus illud uerũ Dei corpus, & aĩa illa uera Dei aĩa uerè atque constãter possit appellari. Nec officit quicquã uobis, q; cõiuncta organa ad integritatem naturæ eius, cuius sunt, spectare uideãtur, nõ enim oportet id continuè uerum esse, ut sexti digiti quacunque ex cã cõgeniti exemplo pbari põt: is enim de speciei humanæ integritate nõ est, & tñ organũ cõnexum est hominis habentis illum. Cęterum quo nullus hęsitandi locus excellenti cuiquã ingenio relinquatur, nihil obesse sentio, q; ipsum Dei uerbũ sola ui intelligẽtię ad assumptã naturã referatur: hoc enim minoris refert quam curãdum sit. Relatio nãq; sola non tãtum habet momenti, ut hominẽ Deũ faciat: uerum suũ inspiciẽdũ est, ex quo oriũ fundamentũ. Qđ hoc in loco si attẽderis, in eo cõsistit, q; filı⁹ Dei ad idẽ omnino esse personæ subęque suę naturã hominis cõplet⁹ est: hæc enim eiusdẽ indiuidui est, qua Deus homo est. Quę & itã tanquã singularis habetur, ut in tã innumerosa rerum cõditarũ multitudine nullã diuus Bernardus reperit, quã nõ fateretur ab ea excedi: cũ docẽte Au. didicerimus potiorẽ unionẽ obtinuisse hominẽ in filio Dei, quã (mirabile dictu) ipsemet fili⁹ in Patre, cũ quo tñ singulariter unus Deus. Hęc est q̃ pdigiis oĩbus adeò pstat, ut oẽ dicam cętera mirabilia Dei opera (quę uel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miraculo uniuersa q̃ hesi posse credimus lõgo supereminenti interuallo: qñquidẽ homo, qui natus est in ciuitate castris nostrę idem ipse est Altissimus, qui fundauit eam. Hoc est magnũ illud, atque apostolicũ sacramentum: quo secundus Adam tãquã sponsus pcedens patrẽ reliquit & matrem, qñ forma suscepta serui splẽdorẽ maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouæ sponsæ inhęsit factique sunt duo De⁹ inquam & homo in carne una. Hęc est ardens simulq; incombustibilis flagrantia qua Deus noster (qui ignis cõsumens appellari noluit) quã asciuit humanitatẽ, absq; cõsumptione cõtinet atq; illustrat. Nec secus quã ros in uellere abditur, & tanquã lapis sine manibus humani operis da mõte uirginę altitudinis abscissus creuit in montẽ maximum, omnia implentẽ quę uniuersa & quę in terris: & quę in cœlis sunt instaurat: magnificat, beat. Hęc demum est quę mortalitatem nostram obiectam atque prostratam supra ne dicam sydera: sed Angelorum quoque altitudinem efferens

ferens diuinitatis consortium adeo nobis impartiuit, vt nūc quidem essemus & appellaremur genus electū, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumē suū vocauit, & demum qñ apparuit, similes ei simus immortales, impassibiles, nullius egētes, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis cēseris, dignitatem tuam & diuinæ iā cōsors factus naturæ noli in veterē vilitatem degeneri conseruatione redire. Memēto cuius capitis, corporisq; membrum sis. Etenim si præ oculis nostrā hanc tantā præstātiam in promptu haberemus, & ad illam mores nostros meteremur & cogitatus, quam parata & expedita esse nobis via ad bene beateq; viuendum. Quicunq; nēpe salutis suæ curam nō negligit, in vnionis gratia, qua Christo insitus est, stādū, aut ad eā redeūdem sibi fore faciles prospicit. Nā quia nos infanis per inspectatum nostratū iniquitates ab vno verò summoq; bono resilientes euanueramus, in multa discissi, p multa inhærentes multis, nutu denique Dei nostræ pditionis miserentis, venit Emanuel vnus & se nobiscū effecit vnū à multis exonerati, applicaremur, ad vnū, amaremus vnū, fueremur vno, pūsteremus in vno, q cū Patre & sancto spiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala innaserint magis quam cætera animalia coram Alex. 6. Dominica I. xl. anno salutis 1502 habita.

DVCTVS Est Iesus in desertū à spiritu vt tentaretur à Diabolo. Propositū hodie singulare duellū, S. ac B. P. admirādū vniuersæ creaturæ spectaculū exhibet. Vnigenitus nanq; omnipotētis Dei idēq; Deus omnipotēs trabea nostræ mortalitatis indutus, nō in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati pgrediens, alter pugilū mediā veluti in arenam, & totius orbis theatrū psilijt, cōtra principē tenebrarū pugnaturus. Quis nō miretur, quis nō stupeat? qs nō oībus ppe sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturientiū multitudo mysteriorū rōnis vires vndiq; circūfundit. Cū aūt cuncta mens non valeat humana cōprehendere, & q pcipere datū est enumerare singula orationis modus non libenter sinat, ad vnū illud oculos intēdi meos nō aliorū potissimū, sed q exilibus ingenijs (quale meū fateor) & tractatu facilius, ad nostrā maxime respiciat naturā. Cum. n. intueor Saluatori nostro, eidemq; Deo optimo, creaturā suā, quā bonā sanctamq; condiderat, obuiā fieri, culpam suadere, & nequitiæ venenum ad fontē usq; bonitatis extendere tentare, id modo versaui in animo Deus oīpotens maximus author oīum eorundemq; & singula bona, & cuncta valde sunt bona, vñ igitur malū rebus adiunctū est? quis malū mūdo inseruit? Operæ pretiū itaq; esse arbitror, quā breuissimè discutere prius vñ malū in vniuerso sit deinde q ob causam hominū genus p cæteris plus mali occupauit. Verum ut nostro us aspice et instituto, Mar. à summi boni parētē ademus. Aue Maria.

MALI Originem inuestigare tentantibus ille q primū occurrit qōnis nodus. Malū ab alio productū, an vero ex seipso suborrtū sit. Si ab alio, à bono igit, aliud nēpe à malo, nō nisi bonū est. Quo āt pacto à bono malū manare pōt cū pugnent inter se, nec solū cōtraria, sed cōtrariorū quoq; causæ. Siuerò ex semetipso malū est, Manichæi redit error, nec vnus vniuersi est princeps (ut Stoici & Peripatetici rōnibus affirmarūt) sed duo rerū principia, alterū quidē bonorū, alterū verò malorū (vt Pythagorici sinxisse uisi sunt) cōsteri necessariū esset. Implicitè aūt huius difficultatis nexū, q sibi absolui applicarīq; desiderat, eorū q sunt geminā aduertat esse naturā. Altera quidē ad propriū boni ita disponit, vt nō ab eius cōsecutione deficere possit: qualia sunt ea oīa, q in hoc ultimo orbe frequenti & alterna gñatione atq; corruptione uariātur. Altera verò (ad quorū numerū cœlestia ptinent corpora) infallibili rōne propriū bonū consequunt. Nascit aūt hæc rerū dispa ritas ex ea, q pcedit diuersitate mutabilitatis atq; cōstātiæ. Illud quippe rerū genus, cui opportuna queq; principia ad vltimū suæ naturæ adipiscēdū mutabilia sunt fraudari pfecto suo bono pōt. Cui autē uel obtentu uel obtinēdi necessaria oīa pfecto certoq; assunt, hoc à suo desiderio decidere (etsi fingere liceat) impossibile esse vr. Plantæ etenim & semina ideirco ab initio germine inueniunt qdē defecisse, q p impedimēta obuiantia naturalis eorū pfectus interceptus est, Sol verò ab instituto nunquā diuertit ob eā cām, q inuariabili ordine natus est moueri. Nimirū hæc diuersitas ex priore dīta scdm potētiā, & eā quā Græci endelechiā, nos verò actū atq; pfectionē appellamus: uariabilitas quippe connexionis cuiusq; ex potētia surgit, inflexibilitas verò ex illa rei cōsummatione firmat: q potentiā nēm ad quodvis repugnans procul abegit. Nunquā. n. obiicens alalia: si tanta esset pfectio uita: q oēm moriendi potentiā excludere, Sunt iā nō pari rōne tantæ inæqualitatis prima principia actu & potentia. Ille. n. primā sedē tanta sibi authoritate uendicat, vt antecedens oē scdm quodcunq; genus abijciat. Hæc aūt & prius se fundamentum consequi nō recusat: possibilitatis nanq; cuiusq; radix cēset ex nihilo esse (ut nostri) uel nō ex se esse (ut Philosophi tradunt) cum potentia mater est defectus. Quem non ex suo esse pullulare ab aere proferamus exemplum, quēadmodum. n. aer, quia non ex se lucet, quidquid luminis hēt, alio utiq; illustrante hēt, quotiescunq; uero fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, q nullum ex se ipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia nō ex se existit quidquid pfectionis possidet, alio largiente quocunq; sortitur. defectus autē oīs, qui affuerit, ppea aduenit, q nihil ea se est. Quāuis autē cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit, non oīa tamen, quæ in nihilum reuertentur, nisi illa manus omnipotentis tueretur, huiusmodi hāt potentias: sed sua cuiq; pro naturæ atq; proprij finis rōne accommodata est. Quocirca licet ea, quæ suapte natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint (dum alia id boni tāto sibi fœdere copulatunt, ne nullus sit relictus contrario aditus) alia uerò ab illo nihilo, vñ ueniunt, tā paruum discesserunt, q nō modo ad destinatū finē tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quæcunq; tñ ad vniuersale bonum capessendum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu pdita) vno eodemq; interuallo ex nihilo proficiscuntur: qñquidē eorum nullum ad finē proprium necessariò pertingit, sed oīa ingenito pnt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam partē tenio, pergere, peruenire. Diuinitatis nanq; cum proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsamq; uemet sibi legē existere, & habere denīq; rōnem eandem, quā & uolūtatē, reliqua natura q intellectus rōnis est particeps, libertate donari haud alia ualuit quā q ex nihilo potuit exire: hæc autē cum particulare quoddā bonum assequit, & alterius legi, cui uniuersum bonum est naturale subijcit, & uoluntatē ex se defectricē efficit. Eiusdē. n. rōnis est, esse creaturā liberā absq; potentia diuertēdi ab eo, ad q destinata est, vniuersum bonum, & creaturā uniuersum bonum esse: quod profecto non solum non fieri, sed ne cogitari pōt. Quid. n. tanta quidem viget libertate, ut à bono discedere nequeat: (cum bonum omne uoluntas possit appetere) totā bonitatis naturā, eandemq; immobilē in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decedere. Quamobrē Areopagita Dionysius, malum particulari bono comitē alligauit indiuiduum. Quum igitur malū ea naturali, boni defectu, ex mutabilitate, mutabilitas, ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demū suboriatur ex nihilo: cōsequens est, ut quæcūq; mala

origo mali.

sunt, idcirco sint, qm illa, quæ malis subijciunt, ex nihilo uenerūt. Et cū potestati non subiaceat diuinæ, ut creaturæ sint, & nō ex nihilo: ineuitabile est quin malum sit: si tamen subsistere mundus dēt. Verū inter malū naturæ atque moris tīn interest, ut illud quidē & posse & esse necessarium sit: hoc aūt posse similiter necessarium, facere aūt libertatis fuerit. Percunctantibus itaq; unde malum, ex se, an ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malum tendit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agēte authoreq; aliquo, siue uolēte, siue nolēte, aut p se, aut p accidens prouenire. Quemadmodū nō frigescere, ignē inseparabiliter comitatur: nulla tñ cā petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum uerò ipsum a bono nascitur, sed per accidens: dum quædam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum. Nullus. n. operatur aspiciens ad malum, sed ad bonum ipsum, aut falsē apparēs bonū agentis oīs studiū contendit. Nemo profecto lacessitus tanto unquā furore ultionem expeteret ut alterius malū primaria optione eligeret, sed dū bonis quibusq; nostris (utilia, delectabilia, honestave sunt) acquirendis tuendisque operā damus, aduersa quæque declinanda, refellenda, destruendaque occurrunt, Hæc est origo atque uia, qua malum mūdo obrepere cœpit, extremasque eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Deinceps ut pmisimus, quare tāta mali inūdatio hoīes præ cæteris inuaserit paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atq; calamitas S. P. flēda potius q disputāda esset. Cælū. n. & terras & mixta quæque cōspiciēs, intueor rerum oīum spēs ad proprios certatim fine cōtendere, in suis bonis potiri, uel in nullis, aut certè in paucis singularib. desiderium falli, & impedimentū perpeti. Humanū aūt genus oē, tetra uorago uitiorū (q uerè mala sunt) sic cōpiosa est atque absorbuit, ut Rara auis in terris, & nigro simillima cygno uit bonus & sapiēs, qualem uix reperit ullū Multib. è cūctis hoīum cōsulens Apollo. Cur solū humanū genus Deus optimè tot ac tātis malis respersisti, aut certè inuolui passus es? Nūqd oīa certo fine gubernas hominūq; solos despicis actus? nūqd totius operis abiectissima pars homines sumus? Hæccine est imago tua Domine? Vbinam illud propheticæ tuæ erga nos misericordiæ admirantes: & tanti hominem

Cur hominē magis quàm opera, mala plura innaxerunt.

facere

feceris, q eorum pedibus cũcta subieceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora cãpi. Si cęteris animantibus præstamus, quanta obsecro, & qualis excellentiæ hæc sit, cũ & nobis, & illis optimi appentionem congenerasti, & illa ferè omnia finem assequuntur, nostrum autem paucissimi noti compotes euadunt.

¶ Bifariã aliqd accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accommodum quippiã sit ad bonũ aliquid rursus ex materiæ necessitate, q constat veluti ex purpura, cinea, & ex ferramẽtis quibusq; cottidiẽ emergit rubigo. Qua pp sicut faber serram facturus durã ferri eligit materiã & ad secandum idoneam, q aũt rubiginem cõtrahat, tñ abest, vt optet ut quo ad possit, studeas propulsare, haud aliter plasmaturus Deus hoĩem, qm aliæ actiones instiñ indigebant ptm tangendi sensu nobilissimo (obidq; moles carnes bñ aptos mente docilesq; videmus) oportuit tale affigere corpus quod earũ qualitatum, quæ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Compositum proinde oportuit fieri hoĩem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rõnali appetitu atq; sensibili. Electa nimirum sunt ambo, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam rõna frueremur. Nunc aũt eum simulatq; editi in lucem & suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, cũ vtilibus, tũ delectabilibus, atq; itaq; hæc sensuum blandimenta naturali nobis necessitudinẽ iuncta frequenti vsu adeo familiaria fiunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & insignem mẽtis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primò constare, consectamur propterea blandientem libidinẽ, nullum hñtem modũ nullumq; finẽ, & toto impetu paulatim ferimur. imò rapimur in istas sensuũ oblectationes. Delecta hæc non sunt, ut in hoĩe essent, sed ex connexione partium, pullularũt; hinc siquidẽ caro concupiscit aduersus spiritum, & spũs aduersus carnes, hinc Apostolus queritur, Video ẽs legẽ in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantem me in lega peccati. & rursus, Nõ quod volo bonũ, sed quod nolo malũ hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, ueneficia, inimicitiæ, æmulationes contentiones, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & id genus multa, qbus nõ sat est animũ inficere, nisi ẽt corporis mala tot tantaq; secũ ferãt, ut in nobisipsis experiamur nullã fere hoĩbus ægritudinẽ accidere, q animi hmõi perturbationibus originẽ nõ traxerit ob eamq; cũm cæteris aĩalibus, crebrioribus & grauioribus molestijs infirmitatibus, morbis & ærũnis infestatur, & quatiũ genus hoium. In sola igiẽ nostra natura. mirũ nõ est si tanta vtriusq; mali rubigo residet, qm sola ex sensu & intellectu constat, & eo vinculo, vt sensus, & q illius sunt manifesta, facilia domesticaq; nobiscum coalescãt, intellectus aũt & eius bona obscura, ardua, alienaq; appareant. Accedit ad hæc, q sicuti a sanctis Patribus accipimus, aduersarius noster Diabolus circuit quæritans quem deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spũaliũ bonorum desideria vel extinguere, vel inficere non desistit. An nobis fortasse longius aut ignota exempla petẽda? audacissimã enim bestiã & illã & infensam, Dñm Iesum paulo ante audiuimus, quã importunissimè aggressam. Et primò quidẽ esurientẽ ad ea q carnis erant sola, tñ externa suasione inuitauit, non. n. decebat immaculatũ agnũ, qui uenerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Aug.) nonnullũ pctm sit cũ caro concupiscit aduersus spiritũ. Deinde religionis sanctimonia ad egregiã populatis famæ extẽsionem prouocans, si illæsus p aera descenderet quæ mundi sunt subministrauit. Demum ratus, q si peccare licet, repugnandi grauia maxime licet, oĩa regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes (intimos scilicet & externos) habere nos admonet, causam simul affert quare republicam humanam malis crebrescẽtibus labefactam singulariter videmus.

¶ Nec ppea virtutis nomẽ tãquã impossibile pauendũ nobis est, & uia disparanda salutis, bonorũ. n. officiorum omniũ semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæq; ualemus pro nostro integro arbitrio superare, Adijce q insus & extra ad utriusque generis inimicos supplantandos, magna & munitissima pſidia posuit. Conditor omnipotens & gloriosus uictor noster. Exteriora quidẽ arma illa met, quibus ipsa usus est, ad utendũ contulit, sacrorũ nẽpe librorũ doctrinã, nulla siquidẽ rõne alia quã sola scripturæ authoritate certamen eorum ad uictoriã usq; perduxit, cõpertum suo experimento id esse monent, ut quicquid credendũ, agendũ, omittendumq; occurrit, hoc sacri eloquij lãce librandũ esse censeamus. Interius uerò auxilium tribuit, qñ quidẽ antequã duceretur à Spiritu sancto, ut tentaretur à Diabolo, aquarũ fluẽta benedictione, proprij Baptismatus cõsecrauit, & deinceps cum primũ in nouã creaturã sacro fonte regeneramur, suæ gratiæ & charitatis aliarumq; oĩum uirtutum muneribus sic protegit, ut oĩa nequissimi tela igneo ueneno armata, facile possimus abrumpere, retorquere, & extinguere. Minimam namq; charitatẽ diuus Tho. edocet ad omnium generũ exquisita tẽtata sufficere. Quis nos inqt Apostolus, separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia, an gladius, an fames? certus sũ, q neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate, q est in Christo Iesu, q cum Patre & spiritusancto uiuit & regnat in secula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo Dominica prima Aduentus anno Salut. 1503 habita.

PROPE EST Regnũ Dei, Lucę 21. Postquã rerum humanarũ atq; earũ, q intra nos sunt, diuinarũ, culmine, posita est beatitudo tua, sanctissima Pater, agnosco hoc orandi munus eadẽ spectãte felicitate mihi sorte obtigisse. Ea pp nẽ sati expectata catalogũ quendã laudũ tuarum à me recensitũ iri, aut inuidere arbitror mihi fortunã meã. Magnorum. n. oratorũ animi ex celsa uirtutũ tuarũ fastigia cõmendare gestiẽtes optassent uehementius hunc sibi locũ dari, quò tã in larũ cã pnm riuos todos effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tñ abest ut reprehendã, ut ingẽtes quoq; gratias pijs eorũ affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attñ ab ista procul ualde sñia meũ consiliũ distraxit, spectans, n. ad magnanimitatem, tuã, quam pclara facinora luculentius ostendunt q̃ve mortales oẽs pleno ore congratulantes pdicant, auram illam popularẽ ventosamq; orationem quam animi magnitudo vti cætera quæq, caduca atq; fluxa spernit, omittendam censui. Verũm maximã da immortalitate animorum difficultatem, & eã penitus explicatam (si tamen ita dici sina arrogãtia licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad primum siquidem mortalium principẽ, pastoremq; animarũ. prima oratio à prima religione, prima de hominum re iure ht. Verum quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ nomen imploremus, Aue Maria, &c.

PRINCIPIO velut basim quãdã atq; totius orõnis fundamentũ id firmiter ab oĩbus teneri velim, ad cognitionẽ latentiũ substantiarũ, occultarũq; rerum, proprijs earũ effectibus deducentibus, nos rite saneq; puenire. Effecta nãq; si tollas, nullus notitiæ de arcanis delinquitur locus, vtũ (ut insensibilia mittamus) de corporibus cęlestibus, de Sole, de Luna, deq; reliquis astris, sublatis officiorũ suorum actionibus qs uel tenuẽ cõiecturã caperet? Quis ignẽ leuẽ, terrã grauẽ, illũ calidũ, hanc frigidã dignosceret si ascensus atq; descensus, si calefactio frigefactione nunquã fuissent sensibus explorata? Hinc igiẽ maximus ille philosophiæ parens Arist. exorsus, Si aĩa inquit, aliquã hẽt operationẽ propriã, fieri poterit eundẽ à corpora quoq; separatã nihilominus manere atq; uiuere, si nullã sibi uendicat, sed omnem (vt ita dixerim) supplectilẽ hẽt cum corpore cõem cum ipso quoq; corpore intereat opus est. Hoc itaq; iacto fundamento, subsilius ad inquirendum, an aĩa per se solum agat quicquã. Et qm si quippiam solus perficis, id præcipuè est contemplationis opus, ad hoc uniuersa deducit quæstio, nunquid intelligere solius animi sit, an uero animi simul atq; corporis? Vtaũt quod quærimus, clarius, facilius, tutiusq; inuestigemus, rebus, oĩbus distributa pariter & accommodata officia legere atq; accuratius distinguere operæ pretium duxi. Quatuor esse actionũ gña philosophi tradidere, quarum duæ extremæ sunt, reliquæ aũt mediæ. Et illarum quidẽ unũ genus est, quod in solo corpore materiaq; versatur, quales sunt affectiones, q à calido frigidoq;, humido, sicco duro, leni, atq; his similibus pficiscunt. Alterũ uero est, q à rerum sensibiliũ mole eleuatum, ad spiritualium naturã solummodo infertur. Nostrã autẽ intellectionẽ ad neutrum horum generum pertinere facile constat, nec. n. eum intelligimus affectus (quos modo dicebã) patimur corporales, quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, quanquã extrinsecus illa nobis admoueantur non sentimus. Neq; rursus tã alte petimus, ut corporeis imaginibus nõ immisceamur: nõ potest. n. intelligentẽ phãtasmata speculari. Inter mediorum uero generum alterum, qd mali est propinquius (in quo & actiones sensuum connumerantur) ab eiusmodi actionibus liberum est, sed corporeo organo explentur, audientes nẽpe uel uidentes, & si nõ frigemus aut æstuamus, quibusdã tñ corporeis intercedentibus portionibus sonos, colores, odores, cæteraq; sensata pcipimus. Reliquum aũt spũalibus actionibus affine, qd solum ab elementaribus qualitatibus sed à corporeo quoq; initio sese eleuat, obiectis tñ nõ corporibus, sed corporum imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellãt) naturali quadam necessitudine deuinctum est. In hoc profecto actionum gña nostram intellectionem locari quisquis ueri iudicis naturam nouit, nequaquã ambigit. experimur namq; nosmetipsos intelligere discernereq; non genus hoc aut illud, sed uniuersam corporum naturam. Decernere autem recte non contingit aliter, quam si is qui arbitratur, omni uacet affectu.

Probans

Probant hoc quotidianæ controuersiæ: quib. sedādis iudicem ad neutrā partē propensum exquirimus atque laudamus. Probant interni mores, affectus passionesq; quibus manifestū fit nemini cē omni bono sapere, sed qualis unusquisq; inuenitur, talis & finis ui. Probant naturæ experimenta: ut.n. uere discernamus quid amarū, quidue dulce, sit nullo affectū sapore gustū seruare oportet: ęgro namq; ideo cuncta uidentur amariora, quia cholerica amaritudo sensoriū inficit. Nec dissimile reliqs sensib. accidit una siquidē omnis iudicij cōis est rō, ut sit qui iudicat, a rebus iudicandis alienus: nā si illarum aliquā inhæserit, aut totū sibi iudiciū inflectit, aut falsum facit alterū afferre cēsurā. Quo circa qm̄ uniuersa ac singula q̄ materiæ cōiecta sunt intellectu nos discernere, atque hæc ipsa speciebus distinguere experimēto comprobauimus, necesse est ut noster hic animus uniuersæ naturæ corporeæ non misceatur, ab oīsq corpore alienus. Vñ p̄clare Anaxagoras. Atque Arist. intellectū oportere esse immixtum dixere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille enim ut libero expeditoque imperio cūcta disponat: hic aūt ut recto sanoq; iudicio oīa decernat. Nec audiēdi sunt nobis qui acriori se ingenio p̄ditos existimātes, organum quoddā (hoc est quādā corporis portionē) menti nō assignāt ab uniuerso tñ bois corpore eadem adiungi rōne, quam attulimus, aiunt nō satis probatū iri. Tā irrationabilis est istorū cauillatio, ut nisi uelim eos nosse eā me scire, atque ea sint in dimotam, referendā putassem minimè. Dicāt obsecro isti, si intellectum ab oī parte corporis oportet esse liberum, ut oē possit corpus diiudicare, quo pacto uni toti corpori mersus, uniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: siue.n. pars siue totū, mō corpus aut corporeū aliquid sit, cui intellectus uim qsp̄iā affixerit ad certā trahit, flectit definitq; cognoscēdorum corporum spēm: q̄ non solum amplissimā illā duo oē mole corporea cognitione p̄hibet, impedit, atq; obstruit, uerum intellectū quoq; ipsum cum sensu miscet, suisq; uocabulis d̄fta alterum se cernit ab altero. Quod si absonum ualde est (quandoquidē nihil distaremus ab animātib.) oportet, ut intellectus exercitium solius animi eē fateamur, & nō animi corporisq; cōe cōmodū sentire. Quæcunque etiā spēs operationum quippiā, sola efficit, retinetque sufferri sustinētis aliue alicuius adminiculo non eget. Alter: nāq; si inniteretur, eoq; sub moto labasceret, nequaquā sola eā actionem contineret: sed cōem magis reciperet cum eo, sine quo subsistere non posset. Quòd si alieno fulcimento diuinæ huic formæ opus non sit, sua tñ uirtute subsistere q̄s dubitabit? Alterum.n. e duobus facere oportet aut illā per seipsum stare, aut hærere, & siquidē per se constat, in portu (ut aiunt) nauigamus. Si autem subuenitur, q̃do contemplationem suā in suo tñ sinu complecti, fouere, gerereque ualet? Si species itaq; omnis, quæ propriam sibi uel unam uendicat operationem, communi Philosophorum sententia constans atque perennis est, infitiari profectò, nemo poterit, quin nostra mens (quam dū contemplamur, per se solam agere comprobauimus) per seque solam esse manereque possit ac uiuere. Immortalem ergo animum esse hactenus e propria actione probauimus.

Argumētū à naturali desiderio.

DEINCEPS Eiusdē sempiternitatē e naturali eius desiderio monstrendā curabo. Si cuiquā P. B. a natura inditum est, ut sp̄ esse desideret, rem hanc Philosophi pariter & Theologi ppetuā fore, ea potissimum rōne sunt arbitrati, q̄ naturę appetitus inanis esse non potest, quare si noster animus suapte natura sempiternam cupit uitam, eum immortalitate uigere nemo dubitabit. Quod aūt ita sit a natura institutus ut optet se sp̄ fore, manifestum sic fiet. Appetitionum duo sunt genera, alterū reb. omnibus cōe, quo unumquodque ad accommodum iuuans prosatenumque fertur. Alterum eorum quæ cognitione pollent proprium quo metuunt, cupiuntque, dolent gaudentque & mille aliis uariantur effectibus. Vtrunq; tñ pro tuendo esse conitēdit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet.

¶ Quemadmodum aūt cōis ille appetitus, non uno tñ inuenitur mō in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquā desinunt (quandoquidem quæ senescunt, effundere desideriū in omne tp̄s non audent, quorum aut uigor tp̄is diuturnitate non lentescit, perseuerare sp̄ eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quem cognoscentium diximus esse proprium, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouentur, atq; his, quæ intellectu præstant. Illa.n. qm̄ solū quod adest, atq; imminet, apprehendunt, in longum appetitiones nō suspendunt, quia uniuersa uarietatis; mutationum, temporūq; uelut una contemplatione pariter & prouidentia excellant, reliquum est, ut parem eam appetendi fortuna non hoc tñ eo illo tp̄e, sed in æuum deducere uitā cupiant. At si ambiguum subobscurum, aut leue testimonium hoc h̄r, & obiicitur, nosmetipsos intellectu quidē præditos non dubitamus, sp̄ tñ uiuere, aut naturę appetitus minimè, aut morientes fallimur. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas uniuersalis naturæ leges intuēdite, sanctiones spectare duas. Alterā qua æqualia pariter congenerantur omnibus, durandi desideriū & permanendi robur, ita quandiu quodq; durat aptum est, tādiu esse desideret, & quantum tp̄e expetit existere, tantisper permansurum sit. Altera, qua appetitur oīs quo unumquodque esse perseuerat atque subinde concupiscit, aut ad quandam tp̄is mensurā claudi tur, aut ultra qualcunq; tp̄is longitudinem se extēdit, cōparata sunt hæc in his, q̄ de cœlo naturæ scripsit interpres. His aūt iunctum fuerit, q̄ intellectualis sp̄us desiderium tendat ad esse nō hac aut illa ætate conclusum, sed ab oī tp̄e eleuatum (qm̄ intellectu apprehensum solummō cupit bonum, q̄ ab omnium temporum differentiis, quia uniuersale est, constat esse absolutum) consequens est ut is, quo intelligimus & sapimus, animū in uniuersum tp̄s effusum habeat, uiuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quia nō potest, quin aut certo tempore, aut sp̄ esse desideret, cum definito non subsit tempori, reliquū est, ut ad sempiternum se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus propria appetitione (quę praua falsaque esse nequit) testatur, clamat, demonstrat, ipsius quippe animi propria est cupido hęc, uelut ipsius cupidinis parens intellectiua cognitio, nos autem sp̄ uiuere nequaquā optamus, nisi quemadmodum uolare interdū cupimus. Sed qd diu nus quæ domi sunt uersamus in rōne, & quæ extra a nobis sunt, cœlestem hunc amorem, & diuinum nostrum profitentur animum? Ex illo quippe naturæ uultu, quē dixere chaos, rudē, indigestamq; molem, res oēs eo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque connexas esse perspicimus, ut ab imis ad superiora conscendentibus perfectionum incrementa sensim appareant succrescere, & quæ coniuncta sunt, alterum alteri paulū admodū p̄stare. Cōsurgunt siquidē uelut depressi quidā gradus aut numeri rerū spēs, & ab his, q̄ singulis proximè sunt nullo distāt interuallo: atque ideirco adeo similes cognatasque habent habitudines, naturas, actiones atque figuras, quæ sibi mutuo contiguæ sunt, ut non facilè plerunq; sit illas distinguere. Peragrantibus uniuersis corporū, plantarum, animarumq; naturis, ad hoīem cum uenitur idē grauis ascensus, qui sensim pedetētim que procedebat, nequaquā seruat: sed statim repētè natura tra hitur, & ad alterā, eāq; remotissimā contiguationē eleuat. Maiori namque interuallo hō a suprema animantium specie quam summū animal ab infimo non mō uiuētium, sed abiectissimorum quoque corporum gñe distat. Ne autem hoc absque rōne dicere uideamur, attentur nostra, alienaq; genera conditiones actionesque. Genera in primis, quandoquidem cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur, nostra autem mens deforis uenit. Conditiones deinde: illa.n. tenui supellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulatq; edūtur in lucē, accipiunt indumentorum uice cortices, testas coria, spinas, uillos, setas, pilos, plumam pennas, squamas, uellera: pro armis eāt cornua, ungues, dētes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces uenena. Homo aūt pro uniuersis his, & aliis quàm plurimis & uariis & magnificis studiosas faciesque solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis speciebus alia, definitus est agēdi modus: homo aūt tot tamque dissimilibus utitur uiis, ut hic solus sit hominibus operandi modus, sine ullo certo agere mō. Alia, sola salus iuuat: hominē uerò tam sensu quam rōne apprehensa, etiam si nil aliud utilitatis accessurum sit, delectāt. Alia, de prole ciboque solicita pugnant: homo aūt famam extendere factus auidus nomē & gloriam soboli, saluti, cæterisq; anteponit. Alia postremo a consono illis bono raro deficiunt: homo autē (proh dolor) suū uerē bonum sæpissimè amittit. Vnde igitur tāta distantia inter hominē cæteraque naturas? unde solitæ pedetentim scandere, tantus repētè naturæ saltus? unde quæ consueuerat per similiora in similia duci, in tam disparia statim eleuata conspicitur? Nullam profecto cām aliā reddidisse iacere, nisi animū è summo rerū fastigio uenisse dixerimus: qui in alterū rerum ordinem naturā trāsfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta æternitatis & temporis constituit. sic nēpe oīs admiratio disparitatis cedit, si ex duab. naturis spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortali & corruptibili hominem constare nō dubitamus. Quare ob rem si animi nostri (de quo egimus.) facultas certi aliquid cōperire pōt, & ueritatis quippiā de seipso perspicere, si fortissimis argumentis fides ulla adhibenda est, si rōne inuestigata & ad sensuū usq; explorationē deducta humanę sententiæ quietē tribuunt, ineruditi, indociles, tardi, hebetes, stupidiq; est immortalitatē animorū in problema reuocare uertereque. O quā sibi melius consulerent isti qui sacrorū occultarum scrutatores profitētes, quæ natura in sole exposuit, offendunt atque obtegunt, si sub cæcitatem silentio opprimeret, meliores namque haberentur Philosophi, dum taceret nunquam imperitiores, dum tam inepiè garriunt.

¶ Sed quid nobiscum re temeraria, auditores P. B. fortiò summum mundum, pretiosum, splendidū, diuinū thesaurū profecto pretiosissimū in uasis illis fictilibus reconditum? Mundum in quaem

accepi-

accepimus, quandoquidem non ob merita (ut Origenes fabulatur) corporeis uinculis est addictus, neque ut luteũ uiuificando corpus eiusdẽ sordes contrahat, sed ut naturæ fœdere uitam influat, cupiditates, libidines, reliquosq; aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantũ par est, disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & se totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & splendidum, ut quia illustriũ spirituũ ultimus, fulgoreĩ micantissimæ lucis cũ aliis non sufferet, obumbratum materiæ tenebris lumẽ uel oculo noctuæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atque uniuersa natura a sciẽtia seipsum oĩa faceret. Accepimus deniq; diuinũ, ut summũ bonũ intelligeret, intelligẽdo amaret, amãdo possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositũ quale accepimus, caueamus ne tẽporaliũ contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cũ in honore esset, nõ intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus uirtutum semina nobis indita, tenebrarum quæ operibus procul reiectis, induamus Dominum Iesum Christum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo animæ patiuntur ob igne corporeo & de corporum cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorũ, q̃ superuenient uniuerso orbi. Lucæ 21. Si humanæ mẽtis imbecillitatẽ & abyssum caliginis, quas ĩ se rerũ uarietas recõdit, alto reuolueriṁus, B.P. nihil ferè est, cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari ualeamus. Nõ n. ea solũ, q̃ procul a nobis natura reposuit, sed illa quoque q̃ in prõptu hemus, quæ ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, si e difficillima q̃que cũctabũdo ingenio stiloq; attingit, ut p̃claré secũ actũ putet, ubi de occultis reb. probabile potuit quippiã attulisse. De subterraneis igitur pœnis reproborũ, dęmonum, hominumque siue animas, siue corpora postremò cruciaturis, dicturum hodie me eo animo q̃so, audite, ut cum rationi maximè consentanea patefecero, malitię utrũq; cõcipere, quã uelle sensu uel certa demonstratione callere. Quod si uires siue corporis siue animæ huic p̃nũciationi succũbẽt, aut ĩpares erũt data tẽpore uentũ ualetudinario, Diuæ itaq; Mariæ tribunal solita p̃ce ueneremur. Aue Maria

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu uigent, an pœnas aliquas sobire dignum sit, quoque pœnarum genere affligi possit, diuersos autores uarias legimus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & a fide aut ueritate discrepãtes sine interuallo refellere ea rõne constitui, ut purgatis erroribus credibilis magis ueritas fiat appareatque. Plurimi Philosophorum intellectualis naturæ præstantiã metuentes, ab uniuerso pœnarum genere tã humanas animas, quam angelicas oẽs substãtias liberarunt, ea potissimũ ratione persuasi, q̃ malum omne citra orbẽ Lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intẽtionem obuiare) conclusum est, nanq̃; proinde illarũ naturarũ potest inuoluere, quæ a corporib. uniuersis sunt segregatæ. Horũ error facilè deprehenditur, si recti aperitiõ, si creatæ uoluntatis natura in mediũ deducta fuerit. Rectũ quippe opus, & opus est & rectũ, quare a duobus necesse est proficiscatur principijs, quorũ altero opus, altero rectum sit, illud uoluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem uoluntas, quæ simul uoluntas & lex est, errare põt minimè, quæ uerò uoluntas tñ est, non lex, nec legi immobiliter hærens, a rectitudine declinare suaptè natura ualet. Cùm autem liberi arbitrij uniuersa lex, perfectam omnis boni rõnem in se claudat (quandoquidem ad oĩa liberi arbitrij appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari ualeat, ut creata uoluntas oẽ bonum sit, aut congenita natura possideat, cõsequens est, ut ipso summo bono excepto, reliqua libertatẽ sint flexibilẽ ad bonũ & malum sortita. Potest igitur in separatis ab uniuersa corporea mole spiritibus malũ culpa inesse, & quoniã iussisti Dñe, & sic est, ut omnis inordinatus animus sibiipsi sit pęna, oportet malum quoque pœnæ eis inesse. Ex propria igit' officina cõfutatis Philosophis, alij pœnis affici posse autumãt Angelos, uerũ oẽm eorum ærumnam in mœrore amissæ fœlicitatis consistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt n. peccantes duo mala faciunt (dum Deum respuunt, fontẽ aquæ uiuæ, & cisternas propriarum affectionũ sibi fodiunt dissipatas) par est duplici ẽt ut in pœna dolore conterantur, & dãno cõtemptæ fœlicitatis & supplicio inuoluẽtis calamitatis. Alij animarũ supplicia asseuerãtes, finxerũt nasci ea ex terribilibus corporũ quorundam imaginibus, quas aspicientes, perinde atq̃ pauore concutiuntur dormientes, aut phręneticos, quos inania uel in somnis terrẽt, uel phãtasmata all gãt, tribuunt siquidẽ separatis animis organum quoddã cęlestis naturæ, quo terrificas formas concipiãt ad se cruciãdas. Fabula quippe hæc est quasi rasa dirũ animis ad cõpares stellas pollicita. Et quanquã tam ineptè cõposita sit, ut digna non habeatur, quã uel philosophia nedum diuina sapiẽtia coarguat, dedit tamen quibusdã ex nostratibus occasionem, etsi non stultius cogitandi, a ueritate tamen nihilo errandi minus. Quantum n. puduit peritos uiros has ineptias sectari, tñ de nouo suo commento gloriati sunt, asserentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporũ figuris mentes torqueri. Verũ hoc Philosophorum Theologorumque schola confutat eo, q̃d intelligere oĩne per seipsum delectabile est. Argutos autem eorum intellectus decipi, ut tristitia putent quæ uerè non sunt tristitia, aperta fictio est. Nonnihil denique eorum cognatæ cremari mentes astruere conantur, uerum ne pueris insita uidetur, nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret, ut ignis ustionem persentirent. Voluntarie profectò sunt hęc conficta & uana, nulla ratione, nullaque authoritate constantia.

¶ Atqui in Philosophiæ gymnasio, sacrarũque literarũ ornatissimo domicilio uersati sunt, duo pœnarum genera spiritibus infligẽda docuerũt, alterũ iacturæ summæ beatitudinis, alterũ detrusionis teterrimo ignis carceri. Et q̃m damnum in aperto est, de igneo ergastulo libet parumque disserere. Detrusum itaque dicimus abiectissimo loco non mõ illustres dæmonũ animarumq; substantias, sed insignes quasque earũ uires, intellectũ, liberũ arbitrium, actiuamq; potestatẽ. Coercentur aũt uinculis, catenisq; igneis, non eo quidem mõ, quo corpus corporeis nexibus præpenditur, sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus est, ut suo arbitrio inde emigrare non possit, & thallum spiritum esse, hoc aũt corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tñ refert, q̃ noster animus hoc, in quo tenetur, corpus uiuificat, illi uero spũs, quibus alligantur corporibus, uitã minime p̃bent. Perspicua aũt declaratio hæc nobis fiet, si modũ ordinemq; quo corpori spũs iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter *Deum* certo loco suapte natura communi physicorum consensu põt definiri. Definitum aũt ẽt nolentẽ detineri naturæ uigore noster animus testatur. Quòd si tãta est naturæ uis, ut iunctum corpori spiritum manere cogat, quantò magis omnipotens conditoris naturæ authoritas addictum loco spiritum detinere etiam inuitum potest? Definitus igitur nõ natura, sed ut detentus in loco spiritus, naturalem libertatẽ ac dignitatem, qua nulli subijcitur corpori, qua oẽ corpus euincit, qua omni corpori præeminet p̃diditque infœlicissimus p̃didit, & perdidisse miserrimè mœret, atque mœrẽdo ineffabiliter cruciatur. Affligatur intellectus, q̃ suæ captiuationis ærumnam non recogitare subinde non põt. Cumque simul multa meditari nequeat, ab aliorũ oĩum, quæ leuamẽ afferre possent, consideratione prohibetur. Et quamquã meditatio pœna non sit, cum liber quis meditatur solũ nihil aduersi sentiens aut metuens, at tamen ubi præsens est doloris obiectũ, ubi suam uim exercet immediatẽ, ubi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum quam eiusmodi consideratio afficere põt. Affligatur uoluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre compellit, quod dedignatur, respuit, abhorret, quam maxime odit Dei iustitiã, cui præcipuè inuidet diuinam celsitudinẽ magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corrodit. Affligatur deniq; actiuæ potentiæ, siquidẽ diro igni addictæ nulla aut certè modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quòd eo intolerabilius est, quò tanta eis uis inest, ut commouere nutu singula possent. Accidit ad hæc q̃ iugis perẽnisq; est eis definitus carcer & dolor, ita ut nulla ualeat minuere aut mollire aduentans conditio, sed sp̃ uti ab initio acerbissimè mœrere opus est, neque n. detrusi spiritus obliuione mederi, meditatione uacare, affectũ deponere, sese adhortari, facere (ut aiũt) de necessitate uirtutem usquequaque ualẽt. Nulla eis clementię aut uarietatis spes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas certissimè sciunt, imò intuito ad mœroris culmen clara luce uident. Hæc paucissima de spirituum pœnis attigerimus.

DEINCEPS de corporũ cruciatu aliquid affectamus. Corporeum ignẽ esse, P. S. apud inferos corporibus infestũ ex nostris quidam impudenter negarunt, scripturas autem sacras, quæ illius meminerũt, metaphoricẽ asserũt interpretãdas, nõ minus quàm cum tineam, uermem, stridũque ad terrendos flagitiosos minantur, quemadmodum econtra cibum, potumque, & humanas mille delitias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidã uero opinionẽ hanc tanquã absonã respuentes, in aliã uulgarem magis quã sapientẽ inciderunt. Verum n. affirmãtes ibi ignem fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstuare, citra consumptionem ardere, & nihil tandem a nostro, quo utimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & ui rationis, & lumine cęlesti p̃fusi secreta rerũ diuinaq; mysteria indagarunt, mediã uiã sectati sunt. Aiũt utique corporeũ uerumque illic ignem flagrare, citra corporis tamen calefa-

calefactionē eius nimiam atque incendiū irrepere in neruos, in medullasque imas, fibrasq; illas arripere ac torquere, è qb. dolor nascit. Corporeū quippe ignē credimus, tū quia corporalis pœna nullo aptius mō, quā p corpus infligitur. Tum quia in exponēdis sacris eloquiis ea est lex, ut q̄ propriè intelligi pōt, ad metaphoricū sensum a literali expositione minimè transferatur, nā secus nulla definiri posset Scripturæ certa interpretatio. Cum autē in pœnā reproborum paratum ignem Saluator noster fuerit cōminatus, possimusq; eum aptissimè sic accipere, tanquam perspicuè locuti, ut quid parabolicè dictū putamus, & modū ī scriptō quærimus? Ignē Saluator noster cōminatus est, verū ignem intelligere prohibet nihil, corporeū ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autē iri illic corpora, sed ignē illum spūali pariter, & sensibili afflictione corpora uexaturum tūne dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicā lectionē trāseunte, reliqua omnis corporalis affectio atq; alteratio ab illo utique dependēs desinet, & quēadmodum cœlestis corporis, cui primus illa inerat motus sensibilis, q̄dam superstatio qua lucet, illuminat, atque vi (quam nostro nocabulo intentionalem appellamus) haud secus in exteris quoq; corporib. eas aptitudines atque affectiones xstimandū est remansuras, quibus uideri, tāgi, audiriq; possint. Duo.n. hæc genera actionū corporibus inesse, neutrumq; ab altero pēdere, in his quæ de anima p̄clarè scripsit Arist. didicimus. Quocirca ignis oīs geminā in corpora nunc exercet actionem. Alterā, qua calefaciēdo urit, & id a cœli motu pēdet. Alteram, qua spēm uō calidā tactui imprimēdo sentit, quemadmodum annulus aureus figurā non aureā ceræ imprimit, & hæc ab altero actionis gñe, q paulo añ cœlo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc utraq; actione & agit & offendit, quiescente autē cœlo illa duntaxat uacabit, quæ a motu proficiscitur. Reliqua uerò ppetua remanebit, hæc nimirū posterior in reproborū corpora exercebitur, sæuiet, affliget. Nec est doloris hmōi tō quærenda alia, quam excellētia sensibilis sensus organo admoti, habet.n. quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura sensibilia cōsistunt, unū aliquod sibi propriū ac peculiare, quod Philosophi obiectum appellant ut uisus colorē, auditus sonū, olfactus odorem, quo cū tāta cōciliatione atq; necessariæ cōiūctionis uinculo deuincit, ut sine eo agere possit nihil, ut quandiu suæ facultati, & potētiæ aptè cōgruit, eiq; maximè accōmodatū, iucūdissimos fructus carpat naturalis amicitiæ. Vbi uerò sensibile in immensum excedit quasi dissoluta amicitia, q̄ mutua quadā ꝓportione certæque iōnis tēperamento posita erat, sensum ipsum potius irritat, lacessit, uexat, torquet. Strēdens.n. sonus turbat auditū, uisus aciē, lux immensa retundit ac dissipat, & si rigentē manū præ algoris magnitudine, ad ignē uehementē ꝓpius admoueris, protinus immmū irrepitarē, cruc ac incendiū, ut holem prope conficere uideatur. Vn quæso tunc ille dolor? nō ex calore? nequaquam, tā.n. nihil aut parum admodum caloris subæsit, ut si alitera manu attētes, plus frigere sentias, q̄ calefacere, tū moderata atq; uis sensibilis, huiusce doloris relinquitur cā. Patimur igitur atq; summo dolore sensibili cruciamur, cū uehementer calida absq; eo, q calefiamus cāgēdo sentimus cū sensus suscipit excellentis sensibilis speciē sine materia. Talē fatemur esse apud inferos corporū cruciatum. Hoc tñ pacto credimus reproborū corpora ab igne pati, & tñ non calefieri, nec consumi. Nec quicquā obest id quod rectè dici solet, sensuum passiones eos perficere, non offendere, sed eo educere, quo maximè euadere possit eō ualeāt. Volebat sanè authoritas illa ostēdere quantū hæc spūales sensuum passiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alteratiuib. differāt. Tanta siquidē est inter eas distātia, q hæ sp imperfectionis aliquid secum uehunt, illas autē puras atque syncetas contingit aduenire, quamuis non sp ab omni sæ seeximant admistione mali. Obiectorum.n. incompositiones ac incongruæ disparitates, sensibus ipsis (ut dicebamus) maximè aduersantur atque officiunt. Quocirca in promptu causa est, cur glorificatū corpori dolorem excellens sensibile non infert. Dote namque impossibilitatis protectum uehemētiā obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deest causa apud inferos, subtracta uulgari hoc ustione, quam calētes experimur. Et ut summam rei uno uerbo cōplectar, corporeū supplicium in hoc completur, q malū & id corpori admotū passibili sensu percipitur. hæc ubi sunt, dolere opus est secundum sensitiuæ animæ partē, quam affectiuam dicimus. Ea ppter tā ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, maluseūm hec corporei temperamento, dum passibilem reproborum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiēdi sunt, qui uelcinquam turbationem sensoriæ harmoniæ addere, atque interponere noluerunt. Temporalis.n. est commotio omnis, sanitas autem omne sua accommodatum, sine excadens, absque mora contingit. Quare intēpestum immēsumq; sensibile suapte natura sensui non aduersaretur, nisi simul atq; coniunctis alterum alteri officeret, ineque uigentia contrarie-

tar foret, si in momento non cōsummaretur. Attestāt planè hi, quæ diximus dissimilium pœnarū alterationē: etenim qm alio pacto ab aquis niuium ad calorē nimiam, rursusque ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione transibunt? Si.n. æstū atque algorem corporaliter sentirent, non solas spirituales uexationes excipientes, sæpissimè dolore uacarent. Perennis autē atque continuus erit dolor, quoniam iuges ac uiuaces aderūt causæ, & homo ipsa sine morte possibilis erit alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareū uere corporeū esse non ambigimus, si vnum atque eundē Dæmonibus hominibusq; reprobis paratum credimus, cōsequens est, ut utriq; corporeo addicti sint igni. Sed tñ refert quod spūs certis afflictione: corpora autē sensibus quoq; intentionis effusione continue, ppetuo, acerbissimeque torquebuntur. A rescēub. itaq; hominib. præ timore: iā diræ gehennæ manifestādæ uniuerso orbi, nobiscū bñ actū erit, si timor Dñi initium fuerit sapiētiæ, si ceu sera filiū amorē honesta bonarū atq uū, ppmotūq; officiorum introduxerit Nō.n. accepimus spūm timoris in seruitute, sed Spūm filiorum, in quo clamamus, Abba. pater. Sit redemptoris uñ læua sub capite nostrarum actionum, ut demū dextera amoris illius amplexetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui uiuit & regnat gloriosus in secula. Amē. Dixit.

ORATIO VI.

De Ecclesia & Synodorum differentia coram Iulio secundo. in secunda sessione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli secunde Pontifex maxima, reliquas oēs ecclesiasticę reipublicæ cōsuetudines actionesq; singulas esse singulis ecclesiasticæ partibus accōmodatas: gñales uerò synodos uniuersalē ecclesiā penitus respicere, eāque tanquā finē sibi ppriū attēdere: existimaui me facturū rē & utilē & oībus gratam, si hodierno die primū de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius tpis, illarumq; dña ac diuersitate dicerē. Sed cū his dieb. ex hoc loco uiri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cū laude perfuncti sunt) de his ferè rebus uerba grauiter sapienterq; fecerint, ego qui ingenio illis & doctrina inferior sum, non meis uirib. minus cōfido, Pr sancte, eo humilius atq; propensius tuā humanitatem & clementiā mihi propitiā esse, & summisse oro, & suppliciter peto. Sed qm nihil est, quod homo de semetipso sine auxilio opeque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam uirginē Dei matrem, primum conuertam orationem meam. Aue Maria &c.

CVM Dilectus Christi discipulus & Euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticaque uisione numinate instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria, deque nō futuris præteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit, atque iterum Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouā descendentem de cœlo. Magna profectò & diuina maximaque insuper atque omnem humanę rationis terminum exuperantia Ioannes vidit. Vidi, inquit, ciuitatem, uidi sanctam, uidi Hierusalem, uidi illam nouam, ac de cœlo descendentem. Quæ est ista ciuitas, quam Ioā. uidit? quæ est ista, quam magister discipulo, Christus Apostolo, Spiritus sanctus Euangelistæ ac tam figuris & allegatoriis reuelauit? Certè ciuitas hæc Christianæ reipu urbs est q̄ nō ualla aliquo terreno, nō caduco muro ū mœniumq; ambitu cincta est, sed multitudine copiaque innumerabili clausa est atq; munita. Quibus.n. huius mundanæ sapiētiæ antistes, certo quodā & præscripto ciuium numero ciuitates cōstitui oportere arbitrati sint, nimiamq; & nimis late diffusam multitudinem summouerint, neq; inter cētū cētena milia (ut ipsi aiunt) cōmerciū fieri posse ullū existimauerint, solum tñ Christianū genus tanta, tamque mirabili è Deo optimo max. cognitionis, necessitudinis, societatisq; copula deuinctum aut coniunctū est, ut in unitate maximā multitudinē, nullius urbis ambitu spatiū amplissimum, in una denique ciuitate totū urbem cōplectatur. Nā cum in condenda & constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primū ut partib. suis omnibus ipsa cōstituat respub. Deinde ut hæ partes inter sese ciuili amicitia quadā & consensione cōspirēt) licet cognoscere, quō priuatis publicisq; in reb. ambabus his partib. nā hæc Christiana ciuitas excellat. Quòd.n. ea partes omnes perfectissimæ reipu habeat atque contineat ea in primis sacra, q̄ sacramēta appellamus, ostendunt: q̄ tantæ sunt efficaciæ & uirtutis, partim ut hominum gñationem matrimonio ꝓpagent, partim ut Deo filios Baptisma regignat, rum genitos communicatione corporis Christi alant & uegetēt, deinde diuina Chrismatis uirtute corroborent, ubi corroborauerint, potestate atq; authoritate ecclesiasticis ordinib. augeat,

mox

mox aliquo errore lapsos cōfessione restituant, & postremò hamanis culpis abluēdis sancti olei unctione perungāt. Præter hęc autē diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissimè, habet namq; Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarū, interpretationes sermonū, discretionē spirituū, gratiā sanitatū, fidem, uaticinia, miracula, & cā cœlū claudendi, rursum aperiendi potestatē, ut quidquid in terris ligauerit, quidquid soluerit, denique id continuò in cœlo dissolutū uel ligatū sit. Et quāquā hæc magna maximaque sunt, satis tñ non fuit tot tātaque ecclesiam habuisse, nisi & Angelorū reuelationes, illuminationes, defensionesq; habuisset. Quibus omnibus actiones nostrę cōtēplationesq; studia non tueri mō ac defendere, sed propensius etiā & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reipu. partibus illustratur, quibus nulla unquam alia uel melioribus uel ornatioribus illustrata est. Quod aūt ciues ipsi arctius in hac copulatius; quam in ciuili alia communitate deuinciātur, uel hinc patet manifestè, q̄ hi iā nō ciues sunt aut aduenæ, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed mēbra Christi, & ita unius eiusdēque mystici corporis membra, ut alij alius & membra sint, & quemadmodū sunt, mutua sese communicatione ac societate confoueāt, Cū igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ reip. partibus pfectissimis constituatur, ipsiusque ciues interiore & cognatiore, quam omnes aliæ societates genere colligentur, patet certè, hanc urbē aliis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorē, ipsamq; præstare omnibus honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac fœlicitate. Quanquā. n. cuiusuis ciuitatis proprium esse vr, sufficienter ea se beneque ac beatè uiuere, nulla tamen alia nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulatē ac largiter potest, sed nec imitari quidē. In aliis namq; finis ciuilis amicitiæ, & societatis est optima inter se ciuium cōiūctio, in hac uerò nostra, in qua hæredes Dei oēs, cohæredes aūt Christi sunt, ad Deū ipsum, ut proprium Christiani generis finē cuncta referunt. Hæc cū ita sint, rectè Christi ecclesia, non tā ciuitas ab Apost. Chri, quā ciuitas sancta a viro sanctissimo cōmemorat.

Ecclesia ciuitas est sancta.

ID autē Patres (ut nunc uos alloquar) mox extrema urat una ad hunc summū Pontificē caput omniū reuersurus, id inquam patres qua & ego quoq; tōne demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa (ut a diffinitione incipiam is, atq; Dionysio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectaque mūditia est, Proinde tametsi hoc summis antiquorū nostrorumq; tōnibus firmatū sit, in Deo uniuersorū authore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatesque consistere: Deus tñ ipse præ his omnib. propriā ita sibi uendicat sanctitatem, ut & summi philosophi Dei substantiā munditia & sanctitate definirent. Nā cum inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt sempiternā quoq; eius uirtutē ac diuinitatē intellectu conspicerent, uellētq; Dei naturā & uoluntatē, ac quidquid in Deo est, unica aliisque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non uirtutis q̄dem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestati consentaneis nominibus usi sunt, sed munditiæ & sanctitatis significationib. solam. n. deitatis substantiam, a totius potentiæ macula & labe liberam remotamque esse perpendentes illamque ob id esse dicentes actū purū, eandem certè ipsam diffinitione hac mūdissimā esse sanctissimamq; dixerunt. Nec mirū si talis tantaq; sanctitas uī in mentibus homitū & numinis habuit & maiestatis, q̄squidem intelligentiis ēr beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo proprium constituit, Angeli namque atque Archangeli. Cherubin quoque & Seraphin repetitis ingeminatisque uocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamāt, quo fit, ut Dei quoq; ciuitatē (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo. Atque hanc partē (quæ paucis demonstrari pōt) breuissimè ostendant. Omnibus rebus, tū natura, tum arte constitutis hoc principio attributū ingeneratumque est, ut cū aliæ aliis iūgendæ sint, pari mutuaq; dispositione ac similitudine conueniāt, hoc ipsæ formæ secundū materiæ recipiēns merita distributæ testantur, hoc ad propria peculiariaq; munera obeunda aptè appositeque nostrorū mēbrorū habitudines manifestant, denique hoc cōfirmant innatæ materiis ipsis (ut ita dicā) panentiæ, quib. ipsæ res hominū artificio subiectæ obtēperāt. Hæc nāque oīa & reliqua id gen⁹, siue natura siue arte cōponēda sint, nisi primū amica inter se cōsensione cōueniāt, cōponi cōiūgi ue non pñt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maxime, eumque cōiungendas res ipsas habiles inter sese ad cōiunctionē esse oporteat, nemini dubiū esse puto ecclesiasticā ciuitatē, q̄ Deo coniunctissima est, putam, mundam, sanctam, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum oium ea peri pura mente pseuerat, & dilectione ppetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet u q; ad seculi cōsummationē ab omni uitiorū sorde & contagione remota est, atque ita uirtute bonitateque pficitur ac nallatur, ut neq; mors, neque vita, neq; instantia, neq; futura, ueque altitudo, neque pfundū, neq; creatura alia illā possit a Christi amore separare. Rectè igitur ciuitas hæc nostra (q̄squidem oium cœlestiū uirtutū pcipua) adeo pollet sanctificate oibus ac cæteris mundi dignitatib. potestatibus imperiis antecellit, satis esse arbitror ciuitatis demōstratā sanctitatē. Quæ ciuitas, qa sancta est, iure optimo a sctō Spiritu nomen illi impositū est præclarissimum, is. n. hanc sanctā ciuitatē Hierusalem appellauit, quod profecto nomen ob hanc cām adepta est, q̄ Hierusalem non mō pacem ipsam, sed ea ēt quæ pacis sunt, innuere, sanctorū interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nā & hoc Hierusalē atque pacis optimum est, & id nerū huius ciuitatis nomen, & postremò huic ciuitati ita propriū, ut nulli præterea alteri uerè conuenire possit. Optimū certè est, nā optima res pax est, adeoque magna & diuina, ut uniuersa creatura hanc appetere, & per quā desiderare uideatur. Cum. n. pax ipsa (August. teste) trāquilitas ordinis sit, & trāquilitas ordinis tunc sit, cū seclusis contrariis quibusq; ordo cōquiescit, constat res oēs (siquidē naturaliter fines suos appetant, & impedientia cūcta summopere cōtendāt) pacē appetere, pacisq; & quietis fructus, ut adipiscant, summa ope laborare. Quod aūt Hierusalē pacisque nomē uerum nostrę ciuitatis nomē sit, is testis bon⁹ est, q dixit. Et factus est in pace locus eius Dei sci. qui & huiusce urbis fines pacem posuit, & tantam in ea uoluit propagari abūdantiā pacis, ut ciues ipsi non mō cū Deo pacis authore & principe: non mō inter se omnes pacē haberent, sed singuli ēt pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in ueritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerēt. Ea uerò pax, hæc urbs Hierusalē, hoc sanctissimum Dei hominūq; domiciliū, nō q̄dē impiorū hominum est (q quō nō uere bona sectātur, ita nec uerā pacē tangrunt) sed illorum est, Patres, q pacifici sunt, q pacis domū unanimes inhabitant, q pacē his q prope & his qui longē sunt, annunciant, q his, ad quos diuertūt, pacē deferūt, & cū hospitio recepti nō sunt, redeuntē ad se pacē ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex uiuis lapidibus cōstruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum seræ ac claustra a Dño confortantur. Hæc est illa Hierusalem, patres, in qua sicut paulo ante inter diuinas res perlectū est, rex pacificus pacē relinquit nobis, pacē suā dat nobis. Sed non q̄ū huius mundi hoīes dant, ipse dat nobis, hi. n. pacem dant, ut molestia careāt, sed pax ibi uera non est, ubi nec uera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disiuncta sunt. Ea aūt pax, quam Christus dat, & quæ in tēctō pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres amoris uinculū tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuinitatis. Quis unquam uidit uel audiuit talia? quid fuit tā singulare, tā nouum, tā insitatum? Pax Christi nō mō nostra corda & nras intelligentias custodit, sed oēm etiā & humanum & angelicū sensum exuperat, omnisque hō sanctus uocatur, q scriptus, & q relictus, & q residuus fuerit in Hierusalē. Hanc itaq; præclarā in mutatione mundi rerum nouitatem uidēs Ioānes ciuitatē hanc nō solum sanctā, nō solum Hierusalē, sed nouam etiam Hierusalem Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est. n. nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & uetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nāque ut neq; languesceret aut ueterasceret unquā, neq; senio cōficeretur. Ex quo fit, ut hæc lōgē sit, origine, dignitate atque authoritate eminētior Hebræorū synagoga, q per antiquæ legis uetustatē cōrumpta cultum & notitiā ueri olimq; pmissi Dei filij solita puinacia atque animi obstinatione repudiauit. Nā cū in synagoga ipsa in hodiernum usq; diē uetus hō sit, uetus lex uetus fermētū, pristina cōuersatio, in nra certè hac Hierusalē oīa noua sunt, nouū cor, noua lex, nouus hō, noua conspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, q̄ Deum hoīem esse, & rursus hoīem Deū, eundēq; uerum Deum hoīem, clauis cōfixū, spinis coronatū, & innumeris affectum cōtumeliis, nō aliis ipsum armis, quā cruce, quam morte, quam uulneribus infernum uicisse, cœlos ascendisse, ad Patris dexterā consedisse, propterq; suū nomen ac legem trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate ppetua affecisse? Quid? q̄ illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscuriq; hoīes, cum uniuersus ferè terrarū orbis ignorātiæ tenebris inuolueret & erroribus ac superstitionib. sceleribusq: obtēperaret (totaeq; tantis ut dæmones omnium gētiū dominarent, ac summopere ab hoīb. colerent) hunc tñ ipsum mūdum immundū Christi discipuli hi ex infima plebe uiri cōtra synagogæ Pōtifices, cōtra mūdi Imperatores, cōtra humani gñis hostes, cōtra leges, cōsuetudines, opiniones, nō armis, nō opib⁹, nō ui aut ferro uicerunt, sed fide tñ, spe, & charitate superarunt, purgauerūt, illuminauerunt. Tā aūt propria est nostræ ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hæc, ut nulla bonum ætas fuerit nulla unquā ciuitas aut respu. q̄ non ab hac Chrīana ecclesia cuncta acceperit. Q̄ filiorū Dei adoptionis ppetuæ existunt. Nā (ut a diuo Thoma præclarè scribitur) summū illud Dei bñficiū

Ecclesia ciuitas est Hierusalem.

Ecclesia quō ē noua ciuitas

quod

quod nostri gratiã appellant, & quo Dei filij efficimur, id è Deo noui testamenti est, ut à mundi creatione sancti sanctæque oẽs quatenus naturæ diuinæ participes fuerũt, eatenus sub nouo testamento cõprehẽdant, ad quod ueteris oĩa sunt referenda. Verum cũ hoc fieri nequiuerit, ut excellẽs hæc diuini humaniq́ue cõsortij nouitas ex terra terrenisque rebus oriretur (quod.n.natũ est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spũs est) par certe & consentaneum rationi fuit, ut de cœlo ciuitas hæc sancta & noua Hierusalẽ descẽderet. Descẽdit nãq; de cœlo urbs hæc noua, cuius fundamenta nec in poetarũ figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus uerbis, neque in cuiusuis mortalis aut creaturæ uoluntatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed q̃ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharũ figuris, in prophetarũ testimonijs, in præconijs Apostolorũ, in supplicijs martyrũ, in admirãdis Christi operibus, in sanctorũ proborumq; hominũ purgatissimis mẽtibus, in uirtutis denique & Spũs ostensione inconcussa ac firma pseuerant. Descendit aũt de cœlo nõ gressib. corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nãque exemplo, q̃ in cœlis est seip. beatissimæ, huius, quæ in terris est, regimẽ cõstituit Deus, ut illud nõ penes oẽs aut multos, sed penes unũ Christi uicariũ & Dominici gregis pastorẽ consistat. Nã sicut in Hierusalẽ illa quæ in cœlis est mater nostra, unus tantum Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalẽ illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splendoribus, unus tãtum princeps est uicarius Christi, & Pontifex maximus, cui oẽs descẽdentis Hierusalem ciues & incolæ, non solum ut separatim singuli, sed ẽt ut simul uniuersi obedire debeant. quemadmodum q̃ in superna sunt Hierusalem sancti, cũ singulatim, tum uniuersi diuisimque ac simul omnes uni omniũ creatori subsunt, parent & optemperant. Vt verò præclarissima hæc sunt? At dicet fortè quis, Cũ his temporibus duæ nobis Ecclesiæ & duæ synodi pponantur (una Romana, Pisana altera) utrũ ambæ de cęlo descẽderũt? Alterã.n. earũ tãtummodò descendisse necesse est, siquidẽ Christi sponsa una est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nã quid a nobis in hac re cõstituẽdum sit, paucis dicã.

QVINQVE CHRISTI ecclesię conditiones, nobis (vt audistis) sanctus Euangelista proposuit, illam.n. in primis esse ciuitatem, deinde sanctam Hierusalem post, tum nouam esse, & de cœlo postremò descẽdisse affirmauit. Illam igitur synodum & in terris Ecclesiã militantẽ, quàm de cœlo credimus descendisse consentaneã esse præscriptis conditionibus, & in cœlo triumphantis ecclesiæ formatã, procul dubio reperiemus. Eam uero, quæ à supernorũ imitatione prolapsa in præceps, ab illis deflectit vià, non utique de cęlo descendisse, quin potius ab inferis ascẽdisse iudicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de cęlo, Patres, Pisana nuper Patrum illorum Ecclesia, non descendit de cęlo infaustus ubique & inuisus cœtus, non tantũ è cœlo facinus. Non descẽdit inquã, sed ruit. Quamobrem, quia nõ obseruat ea, quæ cœli sunt, non imitatur quæ cœlorum regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est a reuelatis Apostolo conditionib. Vt aũt eas congruo ordine percurramus, quis nostrũ putabit, Patres illũ conuentũ, qui unius tantummodò nationis est (si tamen unius est, & non dimidiatæ, uel nullius potius gentis legitimæ coitio) quis putabit illum uniuersam ęgisse synodum eius ciuitatis, ad quã fortitudo gentiũ uenit, ad quã multitudo maris conuertitur, ad quã oẽs per circuitum nubis terrarum cõgregantur, cuius minimus in mille est, & paruulus in gentẽ fortissimã? Tãtũ.n. abest, ut Ecclesia in illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantũ abest vt sancta & legitima sit tantumq; recedit à candore sanctitatis, quantum ad errorum sordes accedit, accedit autẽ plus tanto, quanto magis & Petrum Ecclesiæ, & Papã Concilio, & suo conciliabulo summum, verum certumq; Christum subijcere conatur. Quod tñ nil aliud est, mea sententia, quam naturę ipsius rationisq; ordinem peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastoriq; ipsi suarũ greges ouium præficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi ecclesiæ nequaquã conuenire: propterea q̃ nec pacem habet nec ordinis tranquillitatẽ, quodq; tam excellentem Ecclesiæ ordinem subuertere conatur vtpote quæ contra Romanam Ecclesiam togata armataq; bella commouerit: quæq; ad quæcunq; diuerterit, non modo pacem illis nõ attulerit, sed spem oẽm pacis funditus euerterit, quæ singulatim oĩa commemorarem nisi intelligerẽ nimis ẽt plus quam uellem esse manifesta. Non igitur Pisanorum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Sennaar confusionẽ fecit, & concordiam ædificantium discidit. At dicent nõ nulli? Saltẽ vna ex multis, & quarta ex quinque prędictis conditionibus Pisano cœtui conueniet: nouitas scilicet. Quid.n. tam nouum & inusitatũ ac mirabile est, quam esse q̃ conẽtur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruus imperet, oues pastori, denique pedes & cætera membra capiti? Fateor equidẽ & ego quoq; noua hęc esse, sed tñ aliena prorsus ab illa tempestatæ sanctissimæque ciuitatis nouitate. Multũ enim inter hanc illamq; interest nouitatem nomen vtriusque cõe est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas è spiritu sancto & æterna est, at illam Pisanam ustica tantum obedientia & Ecclesiæ pars tunc effecit, cum se schismaticis illius tpe, res ita maximi Pontifices habebantur, nullus eorũ aut certus quidem, aut absq; ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Basileæ repullulauit, & explosa est, atque his etiam temporibus (si uos uiri eritis) interibit quemadmodum sub Eugenio quarto summo maximoq; huiusce sedis Pontifice repressa est. Neq;.n. de cœlo descendit, atq; ob id diuturna nõ est, neq; vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante Ecclesia est, & hanc militantẽ conseruat: quẽq; synodus Pisana empleсti deberet, si è cœlo descendisset, & nũquã multitudinis regimini (vt facit) inniti. Longe igitur ab hac Christi Pisarum Ecclesia discrepat, hæc.n. fidelium est, illa cauillantium: hæc domesticorũ Dei, illa aberrantiũ: hæc Christianorũ hoĩm, illa uero eorũ, qui Christi uestem conscindere, & à mystico Christi corpore mystica Christi mẽbra seiungere nõ uerentur. Habetis Patres, quid de Pisana synodo cẽterum constituendũ sit: nunc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM Ecclesia Pisana de cęlo non descenderit (vti iã vidimus) & alterã ex propositis descendisse necessarium sit (hoc.n. posuimus paulo ante) patet Ecclesiam nostram, quam Lateranen. synodus perfecta refert, diuinam illã esse ciuitatem, q̃ habet sanctitatẽ propriam, pacisq; abundantiã, & æternæ nouitatis azymos & syncerititatis panes, quæq; cum vno summo vnius Christi uicarij principatu, de cœlo descendit. Hæc tametsi magno nobis esse debeant argumento, Conciliũ nostrũ rectũ, sanctum atq; legitimũ esse: huc accedit tñ primum, q̃ concilium hoc à Rom. Pontifice indictum, inchoatumq; est deindeq; præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modo, sed eorum ẽt multa Apostolici splendoris præsentia exuperat, quodq; eisdem postremò propterea quia præsentia hac illustratur. Dñs promittit Spiritum ueritatis omnem illi ueritatem esse patefacturum. Quæ cum ita sint, nequaquam illis assentior, Patres qui si in Concilij nomine audito, rem sanctam & vnlem cõmunem arbitrabant effectã esse. propterea q̃ qui aptius & calidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætendere sunt soliti. Et † tñ Concilium illud probo, q̃ suis partibus omnibus absolutum perfectumq; est, quod q; illa habet quę & necessaria consilijs sunt: & à sacrosanctis requiruntur atq; expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hæc potissimum Ecclesiæ uidelicet informatio, morũ prolabentium restitutio, exortam iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hæreticorum roboratio optimarum legũ atq; sanctionum quæ ad salutem uniuersæ fidei Christianæ prouocãt, Atq; illa ẽt quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiasticæ dignitates bene meritis tribuantur, virtutes præmijs honorentur, uitia aũt seuere puniantur, aut saltẽ ab honoribus & præmijs arceantur. Hoc.n. nostrum Lateranense Concilium, q̃ pia origine & ab authore suo sanctè & legitime inchoatum est, si ad propriũ quoq; & cognatum finẽ corrigendi atq; emendandi q̃ detorta sunt pienderit, nulla erit rõ, qua reg con tradicere, aut vllo pacto opponere se noluerit, temerarij, amentes, scelerati insup & nefarij hoĩes nõ meritò existiment. Quare si Conciliũ hoc nostrũ eũ finẽ exitũq; habere desideratis, quem sanctissima semp florentissimaq; Concilia habuerunt, de hoc Patres (quæ iã dixi) prouidendũ est diligenter, atq; de hoc celeriter oĩ cura diligentiaq; cõstituendũ, q̃ neq; hodiernũ die dissimulare possum, neq; silentio vllo pacto pterire. Iactantur.n. voces (quæ ẽt ad aures meas peruenerunt,) pcussum pastorẽ, oues dispersas, Pisanã synodũ summo Pontifice & in terris Deo prãte auctoritateq; interdixisse, Maximis Ecclesiã, Patres, & dissensionib. inuolui, & nouis quibusdã vexari & perturbari malis iampridẽ vidimus. sed hæc tñ, tam exitiosa, tã periculosa haberi Cõcilia à Patribus illis, quis q̃so vnquã putauisset? Nũc quicqd est, quantũ ad nos delatũ dedecus, & facinus admissum sit uidetis, memoria tenetis Patres: legistis.n. quã plurima. Quid aliqñ uiri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo cõtra Ephesinam sedem & illius principẽ Dioscorũ: qd in Cõstantinopolitana (q̃ octaua fuisse dr) cõtra Photiũ olim discordiarũ satorẽ decreuerunt, ppea q̃ Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonẽ vrbis Epm sententiã inscripserit: Fortius aũt nõ solũ absq; Romani Pontificis authoritate Cõciliũ cõgregauerit (q̃ quidem alienũ est ab hoĩe Christiano) sed in Nicolaum ẽt summũ Pontificẽ anathema protulerit. Quemadmodũ igit conuentus Pisanus Fotiũ & Dioscorũ est secutus delinquendo, ita vos cõsulendo atq; animaduertendo, celeriter synodũ Calcedonensem illamq; Constantinopolitanam imitemini incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastoris authoritatem, salutemque Ecclesiarum omnium respicite, prouidere (quod ipsum & facile factũ est,

†Alias tãtum.

est, & fieri debet prouidere, Patres, nequis talia posthac vnquã nõ modo perpetrare, sed ne cogitare quidẽ, aut desiderare possit.

VERVM de sanctissimo Cõcilio nostro in tot aduersis rebus ad cõem salutẽ & cõseruandã & amplificandã legitima pśidia desiuit, quis potius (quod oĩum uotis expetimr, desiderijsq; postulantur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor. Iuli pontifex maxime, q̃ ea abs te petn, q̃ tuę virtutis, tuę dignitatis, tuæ pñãs propria sunt. Antea. n. cum in singulis rebus insisteremur, alios ordines Ecclesiæ inferiores summus alloquuti nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem, & caput oĩum appellamus. Te itaq;, Pater beatissime, obsecro atq; obtestor (tua. n. post Deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua tãi gubernatio, Christianæ fidei defensio (obsecro inquam & obtestor, hoc omni studio cures atq; efficias, ut hæc synodus Lateranensis per te cõgregata, quẽadmodũ Ecclesia quã refert de cœlo descendit (vti Ioãnes uidit) ita cũ illa rursus ascẽdat in cœlum, hoc. n. vniuersi tous deuotisq; animis deprecamur. Assequetur aũt hoc, te volente, teq; imperante, si tu ipse Pater sancte, omnipotentis Dei (cuius uices in terris nõ solũ honore dignitatis, sed ẽt studio voluntatis gerere debes) potentiã, pfectionem, sapiẽtiamq; imitaberis. Atqui vt in primis potentiã imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquã accingere, binos. n. hẽs, alterũ tibi reliquisq; huius mundi principibus cõem alterum tibi proprium, atq; ita vnum, ut illũ alius nemo nisi à te habere possit. Hoc itaq; gladio tuo (qui ecclesiasticæ potestas est) accingere potẽtissime, & accingere super femur tuũ, idest super vniuersas humani gñis potestates. Cumq; accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissentiones, deniq; contra inferni portas, errorum, hæresum, & dissensionum authores, nec intende solum, sed ẽt procede & regna. Procede in primis, & prospere procede, gentes quę bella volunt, dissipando, tum regna sacerdos & rex, quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, prosequendo, is namq; idẽ quẽ imitari dẽs, & Rex regũ est pacisq; princeps & Dñs dominantium, rexq; pacificus. Hanc aũt summã potentiã tuã, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc mĩa est, qua Pater ille cœlestis & perfectus, solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitq; super iustos & peccatores. Nam si tanta ubiq; mĩa præstabis, ut non modo amicos, sed inimicos ẽt ac hostes ad tui nominis reuerentiam, ad Apostolicæ sedis asylum, ad Christi Ecclesiæ vnitatem, ad huius Concilij manifestam professionem uenire compellas, recte pater sancte, Dei professionem imitaberis humano more. Nulla enim de uirtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellẽtior mĩa est, nulla magis principi propria, nulla potẽtiæ summæ cognata magis atq; amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum hæc te uniuersis populis adorandum, Deoq; io super te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumq; uiros clarissimos per Dei namq; mĩam ad hanc synodum venturos accessurosq; existimemus, una se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ à fine ad finem fortiter attingit, & disponit oĩa suauiter. Huius nuper exemplo, à fine finẽ tum attigisti fortiter Pater sancte, cum indicto Concilio hoc atq; inchoato, uniuersos ad bene de Christiana reip. sperandũ excitasti. Dispones aũt suauiter, prudendo sapienter, ne uocati à te iuste queri possint, se ut par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquã hodierno die (quod bonum, faustum, felixq; sit) de singulis, quæ ad huiusce sanctissimæ synodi conseruationem & statum spectare uidebũtur, constitutum fuerit, tum de his quoq; constituatur nationibus, quæ quum intellexerint Romæ & à Romano Pontifice Cõcilium synodumq; haberi & desiderari sa atq; expectari, electa procul dubio nobiscum una ad Christianæ religionis disciplinã, ad apostolicæ authoritatis maiestatem, ad cõem fidelis populi salutem, ad habẽdum rerum restitutionem, ad totius præterea Ecclesiæ defensionem & rẽ, conuertentur. Sic namq; hoc sacro sanctum Conciliũ in cœlum ascendit, cum catholica Ecclesia, quã refert, & quã Ioãnes ciuitatem esse sanctã esse Hierusalem nouamq; esse, atque de cęlo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Sex orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS de Dei gloriosi infinitate intensiua, vnica quæstione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti subtilissima de Dei gloriosi infinitate intensiua.

Vtrum Deus gloriosus sit infinitæ virtutis.

QVARITVR virũ Deus gloriosus sit infinitę uirtutis.

¶ Et arguitur q̃ nõ. Primò, Quia aut Deus mouet cęlũ effectiuè & immediatè, aut nõ effectiuè, sed vt finis tñ, uel effectiue & mediate. Si primo mõ, & est infinitæ uirtutis, ergo motus cœli esset in non tpe, quod est contra sensum. Consequentia patet ex 8. phy. tex. 79. & primo cœli, tex. 52. & secundo cœli, com. 58. & alibi, &c. Si secundo modo aut tertio & est infinitæ uirtutis, ergo hr in rerũ natura vna uirtus, q̃ si moueret effectiuè, & immediatiuè, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, sed possibile est uirtutem illam infinitã mouere effectiuè & immediatè: ergo possibile est ex ea sequi motũ in nõ tpe, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antedictis est euidens. Affirmatio uero vltimi antecedẽtis patet ex eo q̃ virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediatè causalitati effectiuæ eiusdẽ quo possibile sic ipsã ab his absolui, alioqn infinita virtus non esset.

¶ Si dicatur q̃ hæc rõ supponit Deũ agere naturaliter. i. nõ quãtum vult, sed quãtũ põt & quod hoc non est necessarium, quia Deus est natura intellectualis cuius pprium est agere, secundũ intellectus sui diffinitionem, vt artifices facere uidemus, & cõsequenter Deus tanta velocitate mouet, non quin plus possit, sed quia sic explicandæ suæ arti expedita uidet. Cõtra hoc primò. Quia saltem hr intentum scdm Arist. & Auer. cæterosq; Philosophos, tenentes Deum, licet intellectualem naturali tñ necessitate agere. Demonstratio siquidẽ posita in primo cœli text. 90. ad ostentandã unitatẽ mundi, manifeste supponit hoc, vt patet ex dubio ibidẽ moto ab Alex. & Auer. & S. Tho. & cæteris. Venatio ẽt numeri intelligentiarum iuxta numerũ motuũ cœlestiũ in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus. n. motorum non adæquatorum, non põt ex motuum numero efficaciter cõcludi, cum posset facilè quispiã dicere, plures motus ab eodẽ excedente motore fieri inconueniens quoq; reputatur ab Aristo. 8. Phy. tex. 70. q̃ virtus finita & infinita possint æquali tẽpore mouere, q̃ tamen ex hac responsione sequeretur. Auer. quoque 8. phy. com. 15. & primo cœli, com. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idẽ sentire uidẽtur. Secũdò, Quia ut dr primo Priorum, & primo cœli, textu centesimo decimonono, id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad uirtutem infinitã positam in rerum natura, licet agẽtẽ liberè sequit̃ falsum impossibile. s. posse fieri ab ea motum in nõ tempore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile. Deum velle uti tota uirtute sua, ut inductiue patet in omnib. agentibus. Et ut dr in primo cœli. tex. 102. ab uniuersali manifestata per inductionẽ in oibus sensibilibus, non est resiliendum. Tum quia considerata tñ virtute diuina infinita, nõ considerato modo agendi, qui est posterior, scilicet agere per libertatem, sequitur motum fieri in non tpe, quãuis non de facto, tñ quantum est ex rõne potentiæ motiuæ. Constat aũt non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquod impossibile in rerum natura, sed ẽt illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vñ hoc posset exemplificari sic. Quẽadmodũ positis sua duo dicit. s. quod est uirtus infinita, & q̃ agit libere, sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tempore, ex secundo autem quòd facto hoc falsum est.

¶ Ex quibus simul infertur quòd ad infinitam virtutẽ licet agentem liberè, sequitur aliquod falsum impossibile, & cõsequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶ Secundò, arguitur sic, Omni potentiæ actiuæ in natura rñdet aliquod possibile ex potentia passiua, & econuerso, ut dr in primo cœli com. 124. uel saltem rñdet aliquod possibile manifestatiuum totius illius uirtutis actiuæ ut sic, aliter frustra esset, cum potentia sit pp opus 2. cœli, tex. 17. Sed uirtus diuina motiua est infinita per se, ergo sibi respõdat saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autem est impossibile, quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibilius, aut esset corporis finiti in tempore æterno, ut est motus cęli & hic non concludit infinitam uirtutem motores, sed immutabilẽ & immaterialem. alioquin oẽs motores cœlorum essent infinitæ uirtutis. Et confirmatur, quia quantitas uirtutis actiuę ex effectus quantitate cognoscitur, ut dr in primo cœli, tex. 116. Vnde cum Deus non possit producere effectum infinitum, ut cõiter tenetur, & à Philosophis & à Theologis, consequens est q̃ uirtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum tex. centesimotrigesimoprimo sic, Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motiuum, & econuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est esse motiuum uelocitate infinita, sed impossibile est tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitæ uirtutis.

¶ Tertio arguitur ut recedentibus sa arguere ex commentario 38. sedi de cęlo ubi Auer. dicit, q̃ si motus non haberet potentiam terminatam, ergo neq; naturam terminatam, & sic intelligerẽtur ex sua natura motores infiniti, & non intelligerent ex suo esse res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine, quia si ponatur, sequeretur, inquiũt, quiddam, quòd tamen

non esset maius sua parte: accepta n. uirtute illa infinita, & diuisa secundū intellectum in duas quasi partes: ex quo quanta est uirtualiter, cū quælibet pars infiniti sit infinita, & unum infinitū non sit maius alio, consequens est, q̄ tota uirtus infinita est æqualis cuilibet suarū partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cū dicit, q̄ si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alij uerò eandē inde uolentes deducere conclusionē, dicunt ideo esse impossibile ens habens uirtutē infinitam: quia infiniti proprium est occupare totū: & ideo si daretur infinitū secundum uirtutem, occuparet omnem uirtutem: nec cōpateretur secum aliquā aliam uirtutem: & sic periret ordo uniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura aūt est primū principium motus, ideo dixit, q̄ intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tñ difficilius, & ad mentem Auerrois ibidem argui sic: Cā finitatis intensiuæ est distinctio formarū: & hæc est communis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur tum quia distinctio formarū mouentiū est causa finitarū proportionū ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis Solē, à natura mouentis Saturnū, non posset reddi rō suarū cōmensurationū ad mobilia propria. Tum quia constitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse est, quòd unum aliquid claudit positiuum, quod reliquum nō claudit, & econuerso. Ab infinito autem nullum positiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorū.

4. argum.

¶ Quartò arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentiæ, sequeretur, quòd nullum ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur supponendo, quòd perfectio attendatur penes accessum ad summum: quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commento septimo, ubi dicitur, q̄ primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc. n. stante deducitur consequentia sic: Eorum quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deus est infinitus, nullum aliorum entium est sibi propinquius alio: q̄a à quolibet distat in infinitum: ergo inter entia alia a Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

5. argum.

¶ Quintò arguitur authoritatibus. Et primò Auer. octauo Physicorum com. septuagesimonono. ubi negat primum motorem esse infinitum. Secundò, in secundo cœli, commento allegato trigesimooctauo, & trigesimonono, ubi subdit quod infinitas intensionis impossibile est quod inueniatur in formis, inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commentu septuagesimoprimo: & in de substantia orbis, cap. tertio, &c.

Aristoteles quoque in secundo cœli, textu septuagesimoprimo. testimoniū huic parti perhibet, dū dicit, q̄ si adderetur stella orbi erratico, ultimus orbis esset in labore. Constat. n. ut ibidē, & in cōmento 58. declarat Auer. quòd ultimum orbē reuoluere alios, est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum. & cōsequenter nihil aliud est dicere, ultimus orbis est in labore, quàm Deus est in labore. Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti uigoris, ergo.

IN oppositum est authoritas Arist. octauo Phys. textu comment. ult. utentis infinitate pro medio termino, ad concludendum Deum esse incorporeum.

IN HAC quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus in oppositum.

Quæstio ē de quātitate diuinæ perfectionis.

QVOAD primum, Cū finiti & Infiniti ratio quantitati congruat, ut dicitur primo Phy. tex. 15. & quātitas diuidatur in successiuā & permanentē, & hæc in quantitatē molis & perfectionis, supponamusq; Deū esse incorporeum, & immortalem, &c, cōsequens est, q̄ nec de quātitate durationis, nec molis quæstio præsens sit: sed de quantitate perfectionis, an infinita sit. Quia uerò infinitū negationē claudit, non est putandū priuatiuē teneri, sed, ut cōtrar, & uerē dr, negatiuē: quoniam non quæritur, utrū Deus non habeat perfectionis terminos, quos sua uel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur utrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo se consequantur infinitas uirtutis, & infinitas essentiæ: diuersa tñ quæsita formaliter sunt, & diuersa habent propria media. Propterq̄

2

diuus Thomas in septima q̄ōne primæ partis, tractat infinitatē essentiæ Dei: & in q. 25. infinitatē suæ potentiæ: unde quæstio nostra de infinitate uirtutis ingrens, si infinitatē essentiæ quasi pertransibit, a quēda insufficientiæ. non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubiū, an uirtus, seu potentia Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, q̄ nullis perfectionis limitibus angustetur, an nō. Verbigratia, applicando quæstionē ad uirtutē motiuā, an uirtus motiua Dei gloriosi sit tātæ perfectionis, quòd quantum ex se, nullo limite claudatur: sed quacūq; uelocitate data possit facere maiorē: an cōcludatur aliquo termino: puta q̄ ultra uelocitatē uiginti quatuor horarū nō possit facere maiorē. Et hęc de primo.

QVOD secundum, quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos: & horū duorum, principem. s. eorum, & Auer. a quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non hēmus, aut sic, ut nefas uideatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideo duabus tantum uiis propositum ostendetur. Vnū tamen de ipsa diuina essentia præmittendo. s. quod est ipsum esse per essentiam, & totam essendi uirtutem præhabens, superexcedensq; nobilitates omnium rerū, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiā simul sumptarum. Quòd d. n. sit ipsum esse per essentiā, Arist. 2. Met. tex. 4 & Auer. 12. Meta. cō. 51. testantur. Quòd uerò ipsum esse per essentiā, totā essendi uirtutē præhabeat, apud sapientes penetrantes terminos, in dubium uerti non potest: sed communis animi conceptio est, quemadmodū incorporalia non esse in loco. Exprimitur quoque ab Auer. in commento 11. 5. Meta. ubi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiusque siquidem rei nobilitas, secundum aliquam essendi rationem est.

Primum supplementū Deus est ipsum esse per essentiā, & omniū rerū perfectiones eminēter cōtinens, & simul sumptarum.

Confirmaturque ab eodē in 12. Met. com. 18. & 30. ubi dicit, in primo motore omnia cōtineri actu, & in cō. 51. Quòd autē omniū nobilitates simul sumptæ deficiant a nobilitate primæ ex eo patet, quòd cùm ipsa ita sit summū ens, quòd exterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo, tanto omnib. præstat, quanto eorum in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modū sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, q̄ quidam nō sunt ueriti scribere, scilicet, q̄ cum dupliciter possit intelligi, Deū habere in se perfectiones omnium, uno modo sic, ut habeat in se unam simplicem essentiā præhabentem omnia, ut puta actualitat: alio modo sic, ut habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentus. Si secūdo modo uerificaretur, tunc Deus esset perfectior cæteris simul sumptis: si uerò primo modo, non concluditur, Deum esse perfectiorem omnibus simul, sed singulis. Et quia primo modo uerificatur, ideo ex his nō habetur, Deū esse perfectiorem omnibus simul sumptis. Ridiculum inquam est: quia puerile est in philosophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus uniuersalibus. Non enim est possibile secundum rem, neq; secundum intellectum, etiam data fingendi licentia, ut aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiā, aut magis ens ipso iure per essentiam, aut magis uiuens, aut intelligens, &c. quàm ipsa uita, & ipse intellectus per essentiam. Si ergo Deus secundum unitatem † est huiusmodi, quomodo pōt aliquid eo perfectius fingi? Vnde Arist. 12. Meta. tex. 39. notāter concludit Deum esse uiuū, & sapientem, &c. ut Platonis attributum dogma cōfutaret, quòd nobilitates entium diuisit, ponens, aliud esse per se unum, & aliud per se ens, & aliud per se uitam &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solum singulis, sed omnibus Leonibus, simul quatenus Leones sunt, etsi infinities infiniti Leones particulares essent, omnes per se a Leonis nobilitate deficerent: sic omnia entia per participationem, a primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate æquiuoca primi super omnia. manifeste patet.

† Aliàs necessitatem.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, ostendendum est, an uirtus eius sit infinita intensiuē.

PRIMA ergo uia ex fine. 8. Phys. sumitur sic: Aristo. ut Auer. com. ult. inquit, concludit in secunda figura, Deum non esse uirtutem in corpore. sic: Nullum corpus aut uirtus in corpore est infinitum: primus motor est infinitus: ergo primus motor non est corpus, nec uirtus in corpore. Probatur maior, quia uirtus infinita aut esset in corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito, & hoc ostensum est esse impossibile. Minor uerò quia mouens tempore infinito est uirtutis infinitæ: primus motor est huiusmodi: ergo. Iste est processus Arist. in quo manifestē utitur infinitate uirtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur processus Aristo. quoniam quocunque modo formetur, in idem redit, ut patet in textu.

¶ Quidam autem peruertentes textū, dicūt, quòd Aristo. sumit quidē pro medio infinitam uirtutem, sed uirtus infinita pōt esse dupliciter. Vno mō intensiuē: & sic non accepit Aristo. Alio modo secundum durationem: & sic intellexit. Ita quòd maior est, Nulla uirtus in corpore est infinita secundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi probatæ anteriorib. syllogismis, in eo sensu sunt sumendæ, in quo fuerunt cōclusæ in præcedentibus rationibus, ista patet de se. Sed præmissæ syllogismi facti in tex. ult. fuerūt probatæ per alias rationes factas: ut ibidē fatetur etiam Aristoteles: ergo accipiendæ sunt in sensu, in quo probatæ sunt. Constat autē quòd præmissæ illæ probatæ sunt loquendo de infinitate intensiua, ergo accipiendæ sunt, ut loquuntur de infinitate intensiua. Discursus bonus & ultima tantum propositio restat declaranda. Quæ sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit conclusio probata in tex. septuagesimonono: quo ad hoc

q. virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit cóclusio probata in 5. Phys. lógo ꝓcessu, quo ad hoc, q. magnitudo infinita nõ datur. Sed in tex. 79. non põt inficiari, quin loquatur de uirtute infinita intẽsiuè, ergo prima præmissa loquitur de uirtute infinita intẽsiuè. Minor uero est cõclusio probata ab Aristot. in hoc textu ex conclusione tex. 78. Probat. n. hic primum motorẽ esse virtutis infinitæ quia mouens tpe infinito est virtutis infinitæ: ut ibi probatum fuit. Ad illum. n. textum expressè in hoc loco se remittit Arist. dicens, q. impossibile est à finito moueri aliquid secundũ tp̃s infinitũ, mõstratum est nunc. Constat. n. q. nulli probatũ est nisi in tex. 79. apertissime autem liquet etiam ex eis q. in tex. 78. non est sermo nisi de finita & infinita uirtute intensiuè, ergo altera etiam præmissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autẽ essa duxi adducere demõstrationes Arist. in tex. 78. & 79. ut ostendam ibi sermonẽ haberi de finitate & infinitate intensiua. Rõnes. n. adeò apertæ sunt, ut ostensione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, ut uideantur. Et ne suspensum quempiam reddamus, donec librũ Physi. uiderit, fideliter ipsas demonstrationes adiunximus. Demõstratio ergo habita tex. 78. ad ostendendum quòd motus in tempore infinito non põt fieri a uirtute finita, est ducens ad impossibile. Et accepit primo ab aduersario eius positionem. s. quòd sit ita quòd A uirtuta ut centũ, moueat B mobile centum cubitorũ in C, tempore infinito. Deinde adiũgit huic propositionẽ possibilem. s. quòd D uirtus ut decẽ, quæ est decima pars uirtutis, ut centum moueat E mobila decem cubitorũ, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tpe Z. Et tunc arguitur sic: Hoc tempus, in quo mobile decẽ cubitorũ mouetur a uirtute ut decem, nõ est æquale tẽpori illi, in quo mobile cẽtum cubitorũ mouetur a uirtute ut centũ, sed minus eo. Quia demonstratũ est in 6. q. cæteris partibus totũ mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranseundũ aliquod certũ signũ, quã pars eius seu mobile minus ad sensum patet. Vel secundũ Auer. (& in idẽ redit) quia maior potẽtia mouet maiori tpe. s. maius mobile respectu alicuius signi pertransaundi, seu quod idẽ est, condiuidẽdo tempus mobili, aliter non esset uerum: quia ut dicitur in 7. Phy. tex. 36. media potẽtia mouet mediũ mobile inæquali tpe ꝑ æquale spatiũ. Cum ergo illud tp̃s sit infinitum, restat quòd hoc sit finitum. Sit ergo tp̃s Z decem horũ. Et tunc arguitur sic, si augeatur uirtus ut decẽ, donec cõsumat, aut adæquet uirtutem ut centũ, & similiter augeatur mobile 10. cubitorum, donec consumat uel æquet mobile centũ cubitorũ, necesse est proportionaliter augeri tp̃s Z decẽ horarũ, donec cõsumat aut adæquet tp̃s, in quo uirtus ut centũ mouet mobila centũ cubitorũ, qa necesse est æquales uirtutes mouere æqualia mobilia tpe æquali. Sed infinitum non põt consumi, nec aliquid potest ei multiplicitet æquari, ergo tp̃s quo uirtus ut centũ mouet, impossibile est esse infinitum: quod erat probandũ. Demõstratio aũt posita in tex. 79. probans q. in magnitudine finita non potest esse uirtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primo supponit tria. Primum est quòd maior uirtus motrix facit æqualẽ motũ in minori tẽpore. Secundũ (quod ex primo sequitur) est, q. infinita uirtus facit plus in æquali tẽpore, q̃ finita. Tertium est q. omnis motus est in tpe. Quibus stantibus arguitur sic. Si in magnitudine finita esset uirtus motiua infinita, sequeretur q. in æquali tpe æqualiter mouerent uirtus finita & uirtus infinita: hoc aũt est impossibile, ergo. Cõsequentia declaratur ibidẽ sic: Sit A tempus unius horæ in quo uirtus infinita mouet: & sit B tẽpus mille horarũ, in quo uirtus finita, puta ut centum, mouet. Tunc cũ quãto uirtus motiua sit maior, tantò tempus in quo mouet, fiat minus ꝑ suppositiones, augeatur uirtus motiua, ut centũ, in tanta ꝓportione, quanta tp̃s unius horæ excedunt à tempora milla horarũ & tunc manifestè patet, q. in æquali tpe æqualiter mouebit uirtus illa finita in mille dupla proportione ad uirtutem ut cẽtũ, & uirtus infinita, quod erat impossibile deducendũ. Ex his iam manifestè patet, q. nunq̃ fit sermo de infinitate durationis, sed sp̃ de infinitate & finitate intensiua: ut q. his oblatis hoc non uidet, nõ egeat medio, sed sensu intellectuali. Et confirmat, Præmissæ istius ultimi syllogismi intellectæ, ut dicunt, de infinitate durationis, aut assumuntur ab Arist. ut per se notæ, aut ꝓbatæ. Non ut p se notæ, qm̃ sunt aut falsæ, aut maximè dubitabiles: tũ quia Sol hẽt uirtutẽ motiuã tpe infinito motu alterationis: tũ quia totum corpus cœleste mouet actiuè motu locali sphæram ignis, & supremũ aeris tpe infinito: & tamen constat quod hæc sunt corporea: nec secundũ ueritatẽ apparet aliquid cogẽs, nisi loquentes ad d. eãdum, q. uirtus corporea actiua est necessariò finita secundũ durationem. Vnde Ari. assumẽtus per se nota ea, quę sensus perhibent esse falsa, plurimum peccasset. Nec vt probatæ quia nullibi inuenimus ea in hoc sensu probatæ ergo.

¶Et quoniã quæstionem hane non agredimur ea rõne, ut sciamus quid senserit Arist. qm̃ hoc à philosophia extraneũ est: sed vt sciamus, qua rõne hoc cõclusum sit & in processu prædicto ambiguitas magna est circa probationẽ minoris (quæ est q̃stionis huius in obiectũ). õ uidendũ hic est q̃ efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia cõ. tex 78. s. mouens tpe infinito est infinitũ, ex qua probatur minor tex. vlt. s. primus motor est infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: vt patet ex rõne probante ipsam: condiuidit. n. tẽpus mobili. Minor aũt ista loquitur de mouente tpe infinito ex parte magnitudinis, seu spatij super quod fit motus: vt patet in motu cœli. Primus. n. motor nõ aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cœlum tempore infinito. Constat aũt quod nec tp̃s, nec motus cœli habet infinitatem ex parta mobilis: sed ex parte spatij infiniti pertranseundi. Cõstat aũt, q. ad mouẽdũ tpe infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demonstratione Arist. tex. 78 & hoc siue uirtus illa sit corporea siue incorporea, permanet verũ, & q. ad mouendum tpe infinito secundo modo, non requiritur uirtus infinita: ut patet de motore orbis Lunæ, qui est uirtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu æterno. Eodem siquidẽ uigore, quo semel põt mouere suũ orbẽ, põt infinitoes iterare motum illũ: quia est inalterabilis & immutabilis uirtutis: & ut dr̃ in 8. Phy. textu 85. semper similiter se habens in se & ad mobile, semper idem faciet.

¶Et vt clarius percipiatur modus quæstionis, sciendum est ex 6. Phys. longo processu, q. tp̃s motus conduidtur mobili, & condiuiditur magnitudini, sup quã est motus. Et similiter dupliciter infinitũ esse cõtingit, vno mõ ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidẽ cõdiuiditur tp̃s, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certũ signum in aliquo spatio designatum sit pertranseundũ prius ptransitur ab una parte mobilis, quã ab alia: & si pertrãseundũ est à pluribus mobilibus inæqualibus vno decẽ cubitorũ, & altero viginti, &c. & cæteris paribus q̃ratur quantum erit tp̃s mensurãs transitus illos: manifeste patet q. si mobile decẽ cubitorũ trãsit illud signũ in vna hora, q. mobile uiginti cubitorũ pertransibit illud in duabus: sicut & illud idem signũ prius trãsit medietas mobilis, quã totũ. Oportet. n. seruata æqualitate motus, quanto mobile est maius, tardius pertransire signum illud. Verbi gratia: Si primus Orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, signatũ pũctum Orientis orbis Lunę tãto citius ptransiret, quanto minor est primo orbe. Ita q. q̃ñ orbis Lunæ peregisset suũ transitum, forte ad huc nec millesima pars primi orbis punctum illũ orientis transisset: & idẽ est in motu recto. Vñ si infinitũ est mobile, infinitũ necesse est esse tempus, in quo datum signum ptranseundum est. Magnitudini uero condiuiditur tp̃s, & ex ea similiter infinitatur: qa finitũ mobile prius transit unam partem magnitudinis q̃ aliã. & sic cæteris paribus quanto maior fuerit magnitudo ptrãseũda, tanto maius erit tp̃s mensurãs motũ: & si infinita infinitũ, in motibus ꝓcessiuis manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat rõne materiæ in idem realiter cũ quãtitate mobilis: vt in motu cœli cõtingit. Non. n. est aliud spatiũ pertranseundum à primo corpore, quã quantitas ipsius, ut Auer. dicit in 2. cœli. cõ. 46. Patet n. q. cœlum prius ꝑtransiret partẽ spatij q̃ est ab Oriẽte ad Meridiẽ, q̃ illam, quæ est à Meridie ad Occident, nihilominus q̃ si ibi esset realis distinctio quantitatis spatij & quantitatis mobilis. Similiter non refert in proposito, an quantitas spatij quantitatẽ tẽporis augeat, ex quantitate suarũ partiũ nunquã ab illo mobili pertrãsitarũ: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari an ex quantitate earundẽ partium, q̃ pluries pertranseundæ sunt: vt cõtingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatiũ. n. idẽ secundo pertranseundũ, alterius spatij æqualis primo rationẽ habet: & perinde quantificat & extendit tp̃s, acsi alterum æquale primo esset, seu (vt melius loquatur) acsi esset altera pars totalis spatij æqualis primæ parti: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶Ex his igitur patere possunt tria. Primum, q. tp̃s, quo mouetur cœlũ ꝑpetuò, est infinitũ nõ ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij: quia cœlum corpus finitũ est & deo tpe infinito mouetur, quia spatium ab Oriente in Occidens infinities peragit.

Secundum, q. tempus, quo probauit Aristot. in tex. 78. nõ posse fieri motũ à uirtute finita, est infinitum ex parte mobilis: qm̃ manifestè ibi fit diuisio tp̃is sc̃dm diuisionem mobilis: adnum augendum proportionaliter dr̃ secundum augmentationem mobilis & motoris: ut contra proteruos syllogizetur sic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter secũdum augmẽtationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatẽ ipsius mobilis, est quantitas se tenens ex parte mobilis. patet ista ex terminis, & ex septimo Phys. tex. 36. sed quantitas hæc tp̃is, de qua loquitur Arist. est huiusmodi, ut patet de se: & Auerrois in com. expresse asserit cum cæteris expositoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, q. s. ꝓcessus Arist. non sufficienter vt probasse minorem scilicet primus motor est uirtutis infinitæ: sed æquiuocationem uidetur

commisisse

commisisse in medio termino, qui est mouens, tpe infinito: dũ in maiore prosyllogismi, quæ fuit conclusio tex. 78. sumitur pro tpe infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cum dicitur Omne mouens tempore infinito est uirtutis infinitæ: & in minore sumitur pro tẽpore infinito infinitate se tenente ex parte spatij, cùm dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶Omissis aũt opinionibus pluribus, quæ a diuersis de ui huius demõstrationis dictæ sunt. Sco. n. in quolibet. q. 7. ad primum credẽs secundũ Ari. primũ motorẽ infiniti uigoris intẽsiuẽ, dixit hoc concludi ex eo, q̃ mouet a se, quia quod mouet à se, est a se: & cõsequẽter hẽt plenitudinẽ actiuitatis, & entitatis, quę absque infinitate intensiua non est. Aegidius uerò in 8. Phys. credẽs idẽ, dixit hoc cõcludi ex eo quod totus motus infinitus est proprius effectus Dei: q̃a quod potest in infinitũ motũ, quo ad suam totalitatẽ, potest nihil minus in ipsum, tã si sit unus mobilis absolutè, q̃ si sit unius mobilis infinities iterati, & consequenter est uirtutis infinitę: quia a propria cã effectus recipit mensuram, speciem. His itaquam omissis, q̃a absq; probatione dicta sunt, quod mihi uidetur, scribendum est. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum ualde est, quòd Arist. medium terminum tacuerit, & tantum studium apposuerit circa id, sine quo sua rõ ex tacito medio tenet: ut Sco. dixit. Non. n. in 8. Physicis aliud medium assumitur: nisi mouere tempore infinito: & de hoc magna solicitudo fuit, quòd exigat uirtutem infinitã. Constat aũt quòd hoc abstrahit a mouere a se, uel non a se: & q̃ motioni a se accidit, q̃ sit in infinito tempore: nihil. n. minus concluderetur, si esset in tempora finito, ut ipsemet fatetur.

Nec ualet ratio dicens, q̃ infinitas non dependens, sed prima est proprium medium ad uirtutem infinitam: quia secundum hoc primitas motus esset propriũ medium, siue ille motus sit finitus, siue infinitus: & sic idẽ quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus undique per accidens concurrunt, & sic Arist. s. scientiarum artifex, tacuisset ea quæ sunt per se in medio termino. s. primitatem motus: & solicitus fuisset circa ea, quæ sunt in eo per accidens, s. infinitatem temporis, cuius oppositum ubique docuit faciendum. Aegidij uerò deductio quamuis ueritatem a longè tangere uideatur (ut in sequentibus patebit) ueritatem tamen assequuta non est: quia ex eo quòd totus motus cęli ponitur effectus alicuius causæ per se, non est ab eo nisi sequax deducta infinitas intensiua illius causæ, sed assumptæ sunt ꝓportiones uoluntariæ uel temeræ: utpote q̃ proprius effectus à per se cã recipit speciem, & mensuram Ea hac. n. non habetur, q̃ totalitas infinitatis extensiuæ necessariò fiat per se ab infinitate intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus sit à causa infinita, cũ nõ appareat, quare ipsa totalitas, quòd unitas infiniti motus non possit per se intẽdi, & fieri a uirtute finita immobili ad cõtinuandũ & conseruandũ perpetuo inferiorũ successionũ &c. ut dr̃ in secundo de generatione, tex. 57. & 12. Met. com 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, prosequendum est: eo q̃ difficultatem motam directè discutit, & ad principale propositum propriã uiã docet, & Aris. tam menti quàm uerbis consona uidetur. Præmittendũ est ergo primò, q̃ perpetuitas motus, sicut & alia quantitas, dupliciter imaginari potest, quòd fiat ab aliqua uirtute. Vno mõ per se primò: secundo modo nõ per se primò. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri p se primò ab aliqua uirtute, in quod potest uirtus illa ex ꝓpria rõne: in illud autem dr̃ posse aliqua uirtus ex propria rõne, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinem propriã illius uirtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primò ab aliqua uirtute, quod quidem fit ab illa uirtute ex aliqua conditione annexa illi uirtuti, q̃ est extra latitudinẽ illius uirtutis formaliter sumptæ. Verbi gratia (& est exẽplũ deseruiẽs proposito) Virtus calefactiua ut octo B ignis durantis centum annis, potest in duos effectus, s. & calefacere, ut octo: & centum annis cõtinuare huiusmodi calefactionis motum: sed primum põt ex ratione propria, inquantum est uirtus calefactiua tantæ perfectionis, scilicet ut octo: hæc. n. perfectio intra latitudinem uirtutis calefactiuæ clauditur. Secundum uerò non potest ex propria rõne, alioquin omnis uirtus calefactiua ut hoc octo posset. quod patet esse falsum in D. igne durante per diem tantum: sed põt ex annexa sibi duratione cẽtũ annorũ: quam patet esse extra rationem uirtutis calefactiuæ, & cuiuscunq; alterius uirtutis motiuæ formaliter sumptæ. Ideo. n. B. ignis potest continuare calefactionẽ per centum annos, quia uirtus eius durat centũ annis: ut de se patet. Tũc ergo perpetuitas motus dr̃ fieri per se primò ab aliquo, qñ ex perfectione infra latitudinẽ potẽtiæ agẽtis clausa causatur, tunc aũt non p se primò, qñ non ex rõne propriæ potentiæ agentis, sed ex conditione illius fit. Ex hac autem distinctione ex parte effectus manifeste patere põt alia distinctio ex parte causæ. Potest siquidem dupliciter imaginari aliquam uirtutem esse continuatiuam motus tempore infinito. Vno modo per se primò. idest ex ratione propria, ut exposuimus, & alio modo non per se primò, sed ex annexa eius conditione: ut etiã exposuimus. Differunt autem uis perpetuatiua motus per se primò, & uis perpetuatiua non per se primò, ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc quòd uis perpetuatiua per se primò respicit infinitatem durationis, ut per se primò effectum, & per se primò terminum: quia ex propria latitudine in illam potest: sicut uis calefactiua respicit calefactionem, seu calorem: ut per se primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per se primò respicit infinitatem durationis, non ut per se primò effectum, sed ut conditionem proprij effectus.

¶Secundò in hoc, quod illa respicit quantitatẽ durationis ut per se proprium effectum: quia infinitas durationis quædam quantitas durationis essentialiter est, oẽm quãtitatis durationẽ in se claudens. Ista aũt non nisi per accidens quãtitatẽ durationis respicit. s. ut conditionem necessariò comitẽ sui proprij effectus: quia non ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponitur. His uerò prælibatis, oportet secũdò tres condicionales stabilire: ex quarũ ueritate propositi ratio habebitur.

PRIMA cõditionalis est: Si A per se primò mouet tpe infinito: A est uirtutis infinitæ intensiuè declaratur ista: quia stando infra latitudinẽ uirtutis per se respicientis quantitatẽ durationis ut propriũ effectũ, q̃ põt uocari uirtus quãtificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis: ualet argumentum. Ad continuandum aliquo tpe requiritur aliquanta uirtus, ergo ad maius tp̃s, maior uirtus, ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hæc consequentia super illã regulã. Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximũ ad maximũ. Quæ absque dubio uniuersaliter & necessariò tenet in his, quæ se respiciũt per se primò, ut S. Tho. in 3. contra Gen. c. 139. dicit. Fundatur & super illud principiũ Metaphysicũ: Cuiusq; potentiæ ꝓpria latitudo proportionabiliter cadet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiuè in omnib. ergo uirtutis quantificatiuæ motus, si esset propria latitudo, rñderet ꝓpriæ latitudini quantitatis durationis: sed propria latitudo quãtitatis durationis attenditur penes extensionẽ durationis: q̃a duratio non augetur per intensionem, ut qualitas, sed extensionẽ, ut quantitas, ergo uirtus quantificatiua quãtò maiorẽ posset quãtitatẽ durationis ꝓducere, tãto maior esset, ergo si infinitã infinita. Vnde proportio uirtutis quantificatiuæ, seu continuatiuæ motus, ad quantitatẽ per se durationis est, sicut proportio uirtutis calefactiuæ ad quantitatẽ p se caloris. Et nulla est dr̃ia proportionũ: quamuis sit dr̃ia rerum substractarum proportionib. quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas uerò durationis est extensiua. Quod tñ, ut ex dictis patet, ꝓportionẽ non uariat: eo q̃ hoc est materiale, & per accidens. Formale. n. est, uniuersaliter loquendo, quod latitudo cuiusque potentiæ actiuæ rñdeat latitudini propriè sui per se primò effectus. An uerò latitudo propria effectus attẽdatur secundũ extensionẽ, uel intensionem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica, & ideo eadem ratione proportionis tenet consequentia supradicta, qua tenet ista. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta uirtus calefactiua, ergo ad maiorẽ maior, ergo ad infinitũ infinita. Si quis aũt dixerit, supradicta principia non habere locũ, nisi qñ quantitas per se effectus est quantitas intensiua: cum Philosophia abhorreat uolũtarium, oportet huius restrictionis rõnem reddere. Nulla aũt ratione fulta apparet hæc responsio, nisi fortè dicatur, quòd quia magnitudo uirtutis non est, nisi secundum quantitatem perfectionalem, ideo non respondet nisi quantitati perfectionali effectus: quantitas aũt perfectionalis non est quantitas durationis. Non. n. quanto maior duratio, tantò perfectior effectus fit: sed æqualis perfectionis est ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, ut dicitur primò Ethi. ca. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat: quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis, uno modo secundum se, alio modo ut est conditio aliarum rerum. Si considerarur ut est conditio rerum, puta hominis, aut albedinis sic cum sit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionem alicuius rei: non enim est perfectior calor durans centum annis, quàm durans uno die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in primo Eth. ut patet ibi ex comment. Auer. & S. Tho. & consequenter hoc modo uerificatur, q̃ quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi proportionatur uirtus actiua alterius effectus.

¶Si verò consideretur primo modo. s. secundũ se, sicut eũ bonum diuidatur in decẽ prædicamẽta, sicut ens, ut in 1. Ethi. ibidẽ dicitur: & quãtitas durationis sit quædam entis species: quandam & bonitatẽ secundũ se necesse est ponat. Ac per hoc manifestũ patet: quòd si duratio aliquã perfectionem secundum se ponat, maior maiorẽ ponet, & infinita infinitam: sicut etiam quãtitas molis aliquã perfectionẽ dicit, alioquin inter entis species non

esset: & maior maiorē: & infinita infinitā: nō minus in suo ordine, quā calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur secundū extensionem. Quòd ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, scilicet ut conditio aliorū, & sic est falsum: quia est extra latitudinē rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundū se, & sic ipsa quantitas durationis est quædam perfectio uendicās sibi quantitatē perfectionalem secundum suam extensionem: quēadmodum calor uēdicat sibi eā secundū suam intentionē. Vnde ad rationē in oppositum dicenda sunt duo. Primo, quòd non oportet quātitatē durationis esse quātitatem perfectionis, sed habere illā infra suā latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illā. Secundò quòd falsum est, quòd quantitas durationis secundū se non ponat quanto maior maiorem perfectionē, quamuis nō ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris uel hominis. Et quia sermo in prædicta conditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secūdū se: cōsequens est quòd firma stat ueritas illorum principiorum etiam in his effectibus, quorum propria quantitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponūt ex augmentata extēsione perfectionē suæ speciei. Manifestè autē patere pōt omnia quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis applicando distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam: ut facile est cuique exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale propositum tō talis. Magnitudo uirtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic q aliquanta uirtus, ad effectum aliquātæ pfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectum: sed duratio est effectus aliquantę perfectionis: ergo ad faciendum per se primò aliquantam durationem requiritur aliquanta uirtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita: eum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterū atque iterum, ne auertendo mētis intuitum ab eo quod est per se, ad id, quod est accidens, fallantur, innitentes supra adductæ glossæ: absque ratione dicēdo quòd si ad effectū aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta uirtus: ad effectū maioris perfectionis intensiuæ requiritur maior uirtus: non autē ad effectum maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc enim glossa, ut ex dictis patet, optima est, loquendo de eā per se primò illius effectus, cui utraque quantitas conuenit, intēsiua intra propriā latitudinē, & extensiua extra: sicut est calor, &c. Vniuersaliter autē loquendo de quātitate causæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione: eo quòd eadē ratio saluatur in proportione causæ & effectus, siue secundū propriam rationem augeatur intensiuè, siue extensiuè: ratio. s. maioris perfectionis secūdum propriam rōnem suæ speciei. Non. n. tenet illa regula in effectibus quantitatis intensiuæ alia ratione, nisi quia quando effectus per se primò alicuius est perfectior infra latitudinē propriā, tanto perfectiorē causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quātitate extensiua caloris producti non concluditur maior uirtus calefactiua, sed intensiua uirtus. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: ista autem intra. Hæc autem ratio saluatur in effectibus quantitatis præcipuè quantitate extēsiua: quoniā eorum propria perfectio augetur infra propriā latitudinem secundum extensiuam augmentationem, unde uniuersaliter loquendo, effectum esse perfectiorē intensiuè uel extēsiuè, accidit effectui perfectiori secundum propriam latitudinē suæ rōnis formalis: q per se consideratur in hac ratione, & est ratio utriusque eorum, quòd perfectionem causam exigat & concludat: sicut esse album uel nigrum accidit colorato: & est ratio eorum q sint uisibilia. Falli autem multos cōtingit in ea hac ratione, quòd in cæteris entibus à quātitate manifesta uidemus, q sola augmentatio intensiua effectus per se cōcludit maioritatem uirtutis per se primo actiua illius: & nulla perhibent sensus uirtutem actiuam per se primò quātitatis: propter quod nunquā intellectus oblata apparet augmētatio uirtutis ex intensiuo incremento effectus. Quidquid enim sit de uirtute actiua per se primo quantitatis, siue permanentis, siue successiuè, discernendū est intellectus acumine. ut dictum est inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione, & quorum propria perfectio consistit in extensione: quā in illis extendi est extra limites rōnum formalium suarum: & propterea non concludit maiorem perfectionem uirtutum actiuarum illorum entiū. In illis autē extendi est infra rōnes formales eorum, & est ipsum eorū intendi: & ideo idē exigit & concludit in uirtute eorū actiua per se primo, quod in illis infert intendi, si inueniatur uirtus per se primo actiua quantitatis. Vñ nō obstat proposito si quis dicat nō dari in rerum natura huiusmodi uirtutē quantificatiuam motus: nobis enim satis est ueritas conditionalis quæ permanet etiam antecedente & consequente impossibili. Similiter puerile est, si quis putet dictum processum ideo non tenere in effectibus quantitatis extensiuæ, sed intensiuæ: quia in extensio id quod additur licet pfectio quædā sit, non includit in se minus extensum, & aliquid ultra: intēsiue autē includit in se remissum, & aliquid ultrà pfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem uirtutem, illud uero æqualem. Puerilia inquā dixi, quia sic habet maius secundum extensionem ad minus, puta spacium duarum horarū, ad spacium unius, aut bicubitum ad cubitū: sic maius intensiuè ad ad minus: puta calor ut quatuor ad calorē ut duo. utrobique siquidē maius claudit minus, & aliquid pfectionis propriæ rōnis formalis addit. Constat autē ex dictis, q in prędicto processu nulla est rō exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus. Argumentum. n. semper est hoc modo. Potēs per se primò in aliquātum, est aliquantæ uirtutis, ergo qui potest in maius, est maioris: ergo in infinitum, est infinitæ. Nihilominus diligēter aduertenti apparebit q quemadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem uirtutem: ita in extensio gradus, uerbi gratia, additus nō includit priores, nec est maioris pfectionis gradus quartus albedinis, quam sit primus: nec ex perfectiona maiore quartus gradus seorsum infertur maior uis calefactiua: sed ex eo q totum calidū puta habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quam calidum ut duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quòd totum extensum est perfectius.

¶ Friuolū quoque omnino est, si quis admittat prædictū processum tenere quo ad affectus quantos, quantitate permanente, nō autem successiua. Oportere. n. abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Phys. de uirtutibus mouentis & earum proportionibus cum motus & tempus & alia quibus est ibi sermo, successiua entia sint. Stat ergo ueritas primæ conditionalis.

SECVNDA autem cōditionalis est illa. Si A mouetur per infinito unum motum continuum, &c. A est mouens immobile. & accipimus mouere propriè, ut distinguitur cōtra mutare. Et rursus accipimus, mouet, ut motor, non ut instrumentum motoris. primum propter illuminationem, secūdum propter corpus cœleste trahens secum ignem: quem nihil minus trahatur, si idē ignis numero perpetuo conseruaretur, secundum totū & partes: & etiā propter primum orbē trahētem cæteros alios: ut multis placuit, quāuis non sufficienter. Probatur ista cōsequentia octauo Phys. tex. 81. ea propositio: & 12. Metaphys. tex. 43. ex hoc q motor mouens non semper eodem modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, à quo semper prouenit idem eodē modo se habet necesse est utroque modo: ut patet. ergo.

¶ Ex his autē duabus conditionalibus uerificatis antequā ueniamus ad tertiam, iam patere potest distinctio superius præmissa cum suis membris in speciali. Liquet. n. iam q perpetuitas motus duabus attestatur causis, s. infinitate uirtutis per se primò causantis ipsam, aut immobilitate motoris: & consequenter q duratio, simul quā ab illis dependet, & illas infert: quā infinitatem non infert nisi uirtute per se primò latā ex propria latitudinis perfectione illam causante. Immobilitatem uero uirtutis infert in omni uirtute causante ipsam. Et ratio: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis uirtutis tam motiuæ q̄ quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusque intra ipsius latitudinē clauditur. Gradualitas. n. alicuius speciei (puta caloris) et si in infinitum crescat, caloris naturam nō exit. Immobilitas uerò econuerso est extra totam latitudinem caloris. Siue. n. intelligatur calor ut quatuor, siue ut mille, siue ut infinitus, nunquam peruenietur ad hoc, q sit immobilis infra limites caloris standō. Et quod de calore exēplificauimus, de cæteris uirtutibus actiuis, formaliter sumptis siue secūdum q sint in materia, siue non intelligi uolumus. oportet. n. Philosophum formaliter loqui. Vñ distinctio iam probata in terminis specialibus reperiri potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari. Vno modo à uirtute per se primo ipsam causante: & sic oportet, q fiat à uirtute infinita intensiuè: ut patet ex prima conditionali. Alio modo uirtute non per se primo ipsam causante, sed per se primo causante talem motum, & secundario causante eius perpetuitatem, nullius conditionem: & sic oportet q fiat à uirtute motiua immobili, ó ex perfectione suæ uirtutis causat talē motum, puta Saturni: & ex immobilitate eiusdem semp perseueret idem faciens. Vt sic conditio uirtutis sit cā conditionis effectus, sicut in primo modo propria perfectio ipsius uirtutis est causa propriæ perfectionis effectus. & pp hoc Arist. 8. Phys. in tex. 78. infinitatē temporis motus adscripsit infinitati uirtutis, & in tex. 85. adscripsit immobilitati motoris: ut iaceat fundamenta & ad primum motorē, & ad alias intelligentias inuestigādum: ut ibidem D. T. notauit. Ex primo enim primum motorē octauo Phys. tex. ult. & 12. Metaph. tex. 41 conclusit. Ex secundo uero numerum intelligentiarum text. 43. & 44. Non enim ibi

inuesti

Sunt [illegible] numerus infiniti motorum (ut quidā [illegible] & e[illegible] dic[illegible] numerus moto[illegible] inalterabi[illegible] & imm[illegible] ut pa-tet ex fine textu 41 & ex ip[illegible] textu 43 ub[illegible] semper est [illegible] de imm[illegible] itate motoris ten[illegible] [illegible].

TERTIA igitur cōditiona[illegible] anteceden[illegible] supponit Arist. cū [illegible] sequa[illegible] bus, est ista A cęlum mouetur tem[illegible] infinito. primū mouens ipsum est [illegible] tæ u[illegible] [illegible] Et aduerte [illegible] formitatē inter hanc conse[illegible] uentiam & [illegible] otes In prioribus e[illegible] inferebatur, A mouet, &c. ergo A est infi[illegible] [illegible] prima. vel, ergo A est uirtut[illegible] immobilis [illegible] da. In hac ve-ro nō inferimus, ergo mouēs cę[illegible] ergo quil[illegible] motor cęlestis. sed, ergo primū mouens est uirtutis infinitæ intensiuè [illegible] batur ista [illegible] cœlū mouetur tempore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per se primò & [illegible] recte [illegible] tente in sempiternitatem mo-tus, talis est infinita intēsiuè ut patet ex [illegible] tate primæ cōditionalis probatæ: ergo inuenitur aliqua uirt[illegible] infinita itēsiuè. Aut igitur ista uirtus est in quo[illegible] motore cęlesti, aut in primo tā-tū. Non in quolibet tum quia non oportet, tum quia neuter ab altero dependeret in sempiterne mouere: fatuū enim est pone-re infini[illegible] ut sic dependere, tum quia a[illegible] uid cōueniret pluri-bus primo [illegible] mouere sempiterne: quod est impossibile, ut mon-stratur primo Poster. ergo in primo [illegible] tantum. Totus pro-cessus clarus est & firmus, si p[illegible] consequentia probabis. Cu-ius [illegible] consistit in ista categorica, Semp[illegible] causa-tur ab aliqua uirtute, p se primo intend[illegible] & potēte in ipsam. Hac igitur propositione phata, nihil reman[illegible] hu[illegible] rationis probād[illegible] Probatur ergo pr[illegible] mo, q. hoc si possi[illegible] deinde q. sit de facto. Primum probatur quia si esset incōueniens aut impos-sibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua uirtute actiua per se primò, hoc non esset, n[illegible] quia duratio motus, eius-[illegible] est sempiterni[illegible] non est ter [illegible] bilis a mot[illegible] n[illegible] non est, & hi[illegible] nō sit cū mot[illegible] ac p hoc suffi[illegible] enter su[illegible] bet [illegible] & motu[illegible] nel qa d[illegible] [illegible] pas-sio mu[illegible] est e[illegible] q. [illegible] 4. [illegible] & 2. Meta. textu 49. aug est [illegible] spatio [illegible] autem non de-beat aliud agen[illegible] ductiuum su[illegible] patet [illegible] ue. Vel quia, ut s[illegible] per [illegible] tactum est, duratio m[illegible] tus non est nisi condit[illegible] autē rerū [illegible] ut propria vir-tus actiua [illegible] [illegible] non appareret ra[illegible] [illegible] eniens, [illegible] sem-piternitatem [illegible] ei[illegible] s actiuā: sed n[illegible] rum impe[illegible] [illegible] duarum ra-tionum [illegible] ens unā in re-rum natura producat[illegible] q a q [illegible] ue p[illegible] oducatur per [illegible] per se [illegible] & altera. Q[illegible] esse ens [illegible] abesse ta-le vel tale en[illegible] & per [illegible] tale ens cau-serēt ens: non in[illegible] uitur, erg[illegible] est ca[illegible] e[illegible] quant[illegible] tale [illegible] A[illegible] Metaphy. in principio uenat[illegible] principia, & causas ent[illegible] [illegible] entia. D[illegible] ratione [illegible] passionem esse [illegible] quoad aliquid: p[illegible] temporis [illegible] per motu[illegible], & inseparabil[illegible] ut ips[illegible] tan[illegible] post[illegible] suū p[illegible] non ut est ue un[illegible] cō[illegible] g. tere. [illegible] passio al[illegible] consecu[illegible] pr[illegible] ductio[illegible] est, ut a uirt[illegible] uctiua sub[illegible] cunque extrinse[illegible] emanc[illegible] piternitas m[illegible] emanat a [illegible] ut [illegible] mus [illegible] conditionem extri[illegible] [illegible] virtutis, [illegible] patet inductiue [illegible] est igitur passi[illegible] propt[illegible] odo, sed potius conditio in [illegible] ex hoc [illegible] tal[illegible] potest poni [illegible] uirtutis motiuæ, conclu[illegible] est, erg[illegible] [illegible] causa, quoniam [illegible] causa ad hoc, u[illegible] lutē. sed ad hoc ut per [illegible] primo fiat.

¶ Non.n. [illegible] superfluē quæri [illegible] a quo p se p[illegible] animal, quā-uis sciamu[illegible] generante homin[illegible] & [illegible]. Nec inc[illegible] ueniens aliquod sequitur, si [illegible] nobilis cond[illegible] motu[illegible] lis est sempitern[illegible] specialis cā quæratur, & [illegible] q. fiat [illegible] præcisē [illegible] cōtra principia [illegible] aut metaph[illegible], aut [illegible] alia appetet [illegible] tio hæc consequens est [illegible] causas motus aptauit se[illegible] dum [illegible] ad eius durati[illegible] ne. Non est igit[illegible] sem-piternitatē motus ta[illegible] a uir-tute per se primo. Q[illegible] 8. Physi. tex. [illegible] & 8. [illegible] causat per se aut id [illegible] causam [illegible] sempiternitat[illegible] causat[illegible] per ac-cidēs, seu per aliud a u[illegible] ergo [illegible] quod [illegible] sempiternitatē facit: hoc enim tan[illegible] est [illegible] primo illā causate por[illegible].

¶ Secū[illegible] quod sempitern[illegible] tas motus cęlestis est effectus dignis-s[illegible] eius eff[illegible] ad it, i. perpetuitas omnium generabiliū & [illegible] ad [illegible] uam intra sphęra actiuorū & passiuorum & singula in ea [illegible] cōdūtiner conantur, & pro ea agunt, q[illegible] igitur Auer. dicit [illegible] Cęl. cō[illegible] & Albert. Mag. ibid. con-fi[illegible] bile est autem eff[illegible] adeo nobilem in rerū na-tura ab[illegible] causa actiua fateri. Et confirmat. Quia cum in [illegible] celesti sint conditiones, s. sempiternitas, & deter-m[illegible] quæ in sui ratione claudit tempus: ut patet in 4. Phy[illegible] & [illegible] sempiternitas eius sit nobilior determinata vel[illegible] itate, ut [illegible] & ut se pate[illegible] & 12. Meta. com. 41 ha-betur [illegible] certa uelocitas finitati uirtutis, sempiternitas uero in-finitati attribuitur motiuæ ab [illegible] omnino. secundo quoq[illegible] [illegible] quod sempiternitas est proprium di[illegible] & Platonicis cōmanibus, ibidem a S. Thoma cognoui[illegible] sempiternitati, quantum diuinitatis sapere: & determinata [illegible] dubio habet causam p se primò ip[illegible] causantē ap[illegible] Philosophos: quæ demen-tia esset [illegible] tatē coelestis motus causa per se primò priua-se[illegible] lingu[illegible] ratio tota, & stabilis & efficax: cum etiam fugiendi [illegible] concessa nō [illegible] modis poterat quis tan-tū laborē sine priuare. Vel d[illegible] endo q. sempiternitas motus non habet causam per se p[illegible] mo acti[illegible] q. esse nefas ostēsum est. Vel dicendo, q. habet qu[illegible] la est uirtus infinita, immobi-lis. Et hoc osten[illegible] est esse [illegible] rationi propriæ uocis: q[illegible] nul-la uirtus per se primò acti[illegible] ali[illegible], est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rōnē fo[illegible] malē, alioquin esset actiua illius, circunscripto [illegible] alio, & non circunscripto omni alio quod im-plicat [illegible] passibilitas aūt & uniuersaliter immobilitas, ut de se patet, & [illegible] declaratū est: extra latitudinem effectus cuiusq; ra-tionis fo[illegible] uirtutis acti[illegible] formaliter sumptæ: unde dicere q[illegible] [illegible] A sit per se primo actiua sempiternitatis, & dicere quo[illegible] adeo est actiua sempiternitatis quia est immobilis & sem-per mane[illegible] modo, est ignorare propriam vocem.

¶ Est ergo pr[illegible] ad motū dubium contra processum Arist. redeundo [illegible] q. quia sempiternitas motus exigit per se in pri[illegible] motor[illegible] propria potētia actiua infinitatem in-tensiuā: & hoc non habet ex eo, q. ponitur in motu infinito ex parte mobi[illegible] ex eo quod ponitur in motu infinito ex par-te spat[illegible] sed inquantū est secundū se effectus quidem, eu[illegible] q. hoc uel illu mō soluerit: ideō ex propria ratione sem[illegible] ternitas motus siue saluetur in motu infinito p se, siue infinito per ac[illegible] lens, concludi optimè pōt absque æqui-uocati[illegible] infinitas intē[illegible] primi [illegible] potētis per se primò in sempiternitatem. Vnde attenta sempiternitate motus forma-liter, & relata ad uirtutem actiuam per se primo illam respicien-tem [illegible] æq[illegible] bene concludat[illegible] infinitas intensiua illius uirtutis [illegible] modo punatur. Aris. uē a nonnullis do-ctrinam sul[illegible] ssimam traden[illegible] in tex. 78 ex sempiterni-tate in[illegible] posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatē io[illegible] potentiæ: & in textu ultimo ex eadem sempiterni-tate [illegible] posita in motu infinito ex parte spatij conclusit infi-nitatem pri[illegible] motoris insinuans [illegible] obstare rōnē sumptā ex sempiternitate formaliter accepta in quouis motū saluari po-natur. Propter quod in tex. 78. nō posuit mobile infinitum, sed te[illegible] pus tantum: ut doceret, quòd non concludebat sibi infini-tate[illegible] potentiæ ex infinitate mobilis, sed ex propria rōne infi-nitatis tempo[illegible], & in tex. vl[illegible] imo secundum unaq; translatio[illegible] [illegible] fuit Aris. subsumere, quod primum mouens mo-uet [illegible] perpetuo, aut tempore infinito, sed subsumpsit un[illegible] e[illegible] ut ostenderet, q. non arguit absolutè ex hoc q. mo-[illegible] perpetuo: cum hoc sit commune omnibus motoribus cęli[illegible] ex eo, q[illegible] od [illegible] mouet tempore perpetuo, ut ipsam infinita-te[illegible] potis per se primò causet: al[illegible] nugatio commissa esset [illegible] a minore. [illegible] nefas est Aristoteli imponere.

¶ [illegible] ergo dubium soluendo dicimus, q. mediū ad pro-[illegible] am [illegible] minorem, i. primus motor est uirtutis infinitæ, & [illegible] mouens per se primo tempore infinito: itaquod maior syl-[illegible] un[illegible] ex tex. 78. est ista, Mouens per se primo tēpore in[illegible] est uirtutis infinitæ. Minor uerò supra in textu ultimo est ista. Primus motor mouet p se primo tpe infinito, ergo prim⁹ motor uirtutis infinitæ, ubi nulla æquocatio interuenit. Et ma-[illegible] [illegible] a infinitate tpis saluati in motu infinito ex parte te[illegible] lis, non obstat, sed magis attestat processui quia propor-tio [illegible] per se primo resp[illegible] ciētis durationem motus, adhuc [illegible] & infinitatē ip[illegible] absolu[illegible] declarata, & cōclusa est ibi[illegible] ma-ter[illegible] eam re[illegible] præsentante, i. in motu infinito per se ut ex n[illegible] heret d[illegible] na. Differt autem deductio hæc a subti-lissim[illegible] deductio[illegible] D. Thomæ 8 Physi. docuit in duobus. Pr[illegible] mo [illegible] termino. Cum enim medium Arist. sit mouens te[illegible] pore infini[illegible] ap[illegible] oluit ly p se supra ly infinito, nos vero [illegible] ly mouens. Secū[illegible] in minore. q[illegible] apud nos, minor esse vero

de facto quo ad operationē primi motoris: apud illū uero minor est uera quoad uirtutē primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tpe infinito per se: sed oportet eum esse tātæ uirtutis, quòd quantum ex parte uirtutis suæ, posset mouere tpe infinito per se: quia causæ per se oportet rñdere effectum p se. Primus aūt motor est cā per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tps infinitum per se inuenire, siue nō oport[illegible] p[illegible] m[illegible] motorem tātæ uirtutis esse, q̄ si est per se causa infinitatis motus. Conueniunt tñ hæ deductiones in conclusione [illegible] ubiq; concluditur infinitas intēsiua primi motoris, & [illegible] radice: quia uterq; processus ponit p[illegible] [illegible] motorē esse p[illegible] [illegible] durat[illegible] infinitæ ipsius motus. Se[illegible] processit ex eo q causæ p se [illegible] tet esse tantā uirtutē ut possit in effectū per se: quod fundatur su per secundo Phy. tex. 36. iste uerò, quòd causam per se primò alicuius, oportet proportionaliter augeri secundum augmentū proprium effectus [illegible], cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶ Et ut multis philosophantib. cōplaceamus qui uolunt potius cū Auer. errare q̄ cum aliis uerū sequi: ostendendū superest hoc idē Auer. docuisse. In 12. siquidem Metaph. com. 41. postquā cōclusit iuxta demonstrationē 8. Phys. q uirtus infinita requisita ad mouendū tempore infinito corpus cœleste, non est in magnitudine quia moueret in non tempore: mouet statim dubiū communiter tactū a doctorib. 8. Phy. sic. scilicet, cū si ponitur uirtus infinita in magnitudine: sequitur motus in non tpe & si ponat̄ extra magnitudinē, non sequitur motus in non tempore, quæ est tā difformitatis? Et statim rñdet, q hoc idem est, quia motus cœli fit a duobus motoribus: quorū alter est finitæ motionis, & est anima cœli: & alter infinitæ, & est potentia nō in materia. & q motus cœli a motore finito habet, q sit in non tempore & a motore infinito, q sit tpe perpetuo. Vbi a plano sensu l[illegible] nō diuertendo, manifestè patet, q ipse est opinat[illegible] primum motorē esse infinitæ uirtutis intensiuæ, & propter istā infinitatē causare per se primo sempiternitatē motus cœl[illegible], & [illegible] hoc differre à cæteris intelligentiis: quæ cum sint immobiles, possunt [illegible] uirtute ppria causare perpetuitatem motus, per accidens [illegible] ut ex d[illegible] patet. Et quia prædicta uerba Auer. Ali[illegible] locis eiusde[illegible] cōtradicere uidentur (ut adduximus arguendo ad oppositū) cōa diuersis diuersimode exposita, uel potius extorta sunt: prout q[illegible]libet uoluit non se Auerroistā, sed Auerroim suū facere [illegible] ñ oportet expositiones eorū afferre, ut firmatur ueritas. Q[illegible] igi[illegible] [illegible]xerūt, q Auerrois intendit q sit finitus intensiuè pr[illegible] motor, infinitus aūt in duratione: non tñ formaliter, sicut alij motores: sed et causaliter: quia sempiternitas motus a[illegible] h[illegible] fini ipsius motus, q est purus actus omnino, & per hoc differt a [illegible]ceteris motorib. Et hi diuisi sunt in duas uias. Nā [illegible] idā eorū dicunt q illa distinctio motoris infinitū & infinitū, est distinctio rea[illegible] [illegible] q[illegible] uero q̄d est distinctio rōnis in primū motorē secū[illegible]ū q [illegible]st finis & ipsummet secūdū q est agēs, & secundū quod agēs mouet in tpe: q̄a est uigoris finiti intensiuè. [illegible]ūdū uero quod finis perpetuat motū: & sō dr infinitus in d[illegible] at[illegible]one cau[illegible]saliter. Alij uerò dixerunt, q primus motor n[illegible] est uirtut[illegible] [illegible]tæ nec infinitæ intēsiuè: quia non est motiuus actiuè, sed d[illegible] infin[illegible] [illegible]tæ cau[illegible] [illegible] causalitate finali: ut dictum est. Alij autē dixerunt, q illa [illegible] ba Auerrois examinanda & glossanda sunt secūdū determinationes factas in de substātia orbi[illegible], &c. ubi magis ex proposito tractauit rē hanc, ubi manifestè negauit infinitatē intensiuam. Sed quòd oēs huiusmodi responsiones arrāt manifestatur. Et [illegible] mo q[illegible] [illegible]quatur de infi[illegible]tate intensiua; probat primo sic. Q[illegible]a[illegible]cumque fit aliqua distinctio proposita habens plures sig[illegible]nificationes, & alterō oppositorū declarator ab ipso distinguente quo ad quid [illegible] omnis, secundū quā intētionē omis, rei quū dēt sumi [illegible] dū opposita intētionē. Patet illa. aliog[illegible] [illegible]ct omni[illegible] cert[illegible] do [illegible]tionē & syllogismi diuisim, & c[illegible] [illegible]oer. dr [illegible] otore cœli in motore finitæ mot[illegible]o[illegible], & [illegible] [illegible]ioni[illegible] & de[illegible] [illegible]ph[illegible]l erū mēbrū. s. motorē [illegible] [illegible]tæ m[illegible] [illegible] p[illegible] infinitatē intensiue [illegible] [illegible]tet: q̄a ibi expresse subdit, D[illegible] e finitatē, est d[illegible] ere p[illegible] [illegible] motoris ad motū: ergo tel[illegible] [illegible]ū [illegible] cū [illegible] motor infinitæ n[illegible]tionis, est describēdū secūdū intētionē oppositā, sc. q[illegible] [illegible]cere infinitatē est dicere in proportionē: & sic erit motor infini[illegible]tus [illegible]nsiuè. Secundo sic: Termini q̄ōnis & responsionis secundū artē demōstratiuā non differunt, sicut nec quæstio differt a conclusione in terminis, sed in modo. Constat autē quòd motor [illegible] [illegible]itus de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiuè: quoniam est [illegible]e, de quo dicitur in 8. Phyc. tex. 79. q mouet in non tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in responsione, est [illegible] [illegible]en[illegible]sua. Tertio sic. Quælibet responsio a sapiente data, debet sumi in sensu in quo quæstio mota respondet: sed illa non [illegible] puudet quæstio mota, nisi intelligatur de infinitate [illegible]tē[illegible]a. ergo, & [illegible] Declaratur minor: quæ [illegible] uirtus infinita requisita ad mouendū tēpore infinito, posita in magnitudine, inferret motū in nō tpe, & posita extra magnitudinem, non. Huic autē quæstioni nō satisfit dicendo, q hoc iō est, q̄a ibi sunt duo motores separati & ambo finiti, sed alter actiuè, & alter ut finis. & ex motore ut finis est sēpiternitas, ex motore uero ut agens est q motus fit in tempore. Hoc n. siue uerum, siue falsum sit, est impertinens quæstio & so[illegible]lu[illegible]tudo [illegible] superfl[illegible]a. Tota n. quæstio est quare a uirtute separata non sequitur motus in non tempore, sicut a uirtute posita, in magnitudine. Et constat q est sermo de uirtute actiua. Hæc aūt q[illegible]a [illegible]llo in nutu[illegible] possint per [illegible]pe[illegible]re (sicut & quælibet alia) aliquid certū suppon[illegible] [illegible] infinitatem uirtutis siue in magnitudine, siue extra. E[illegible] [illegible]xerit dub[illegible]m, q[illegible] rate si illa sit infinita uirtus ponitur in magnitudine, mouet in non tpe: & extra non. Quæratur [illegible]gu[illegible]bili[illegible] primo. Q[illegible]a[illegible] est illa infinitas uirtutis, q̄ supponitur, intensi[illegible], an durationis? si intensiua, hī intēctum: si durationis, [illegible] quæst[illegible] & nu[illegible]la & rñdet sola est. Nulla quidē, quia a uirtute actiua [illegible] [illegible] nita in duratione posita in magnitudine, non sequitur motus in non tpe: ut patet de uirtute alteratiua solis a qua res aliqua alteratur, & tñ in tempore. Nec potest dici quod illud est uerum tñ de uirtute motiua uel eo motu locali tantū: q̄a tñ expresse Arist. in 8. Phy. tex. 69. unde hoc sumptum est, dicit hoc [illegible] [illegible]er[illegible]ficari in omn[illegible]b[illegible] [illegible]irtut[illegible]bus motiuis quocunq; motu. Ridiculosa aūt. quia puerile est quærere, quare a uirtute finita in uigore, infinita aūt duratiua separata a materia, prouenit motus in tempore, & non in toto tpe. Qu[illegible] n. est adeo rudis, ut ignoret finitatē & infinitatem intensiuā uirtutis, sequi uelocitatē certā uel [illegible] [illegible]certā motus, & non finitatem & infinitatē durationis? Vltimū igitur refu[illegible]giū horum est, q̄ cō illa neutram infinitatem determinatè [illegible]pponit, sed infinitatē in cōi: q̄a ex motu perpetuo neutra infinita determinatè concluditur, sed in cōi concluditur, q oportet uirtutē motiuā tem[illegible]pora perpetuo esse infinitā. V[illegible] ue d[illegible] [illegible] q quæstio Auerrois est, cū sit q uirtus motiua tēpore infinito sit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinit[illegible]te, quare posit[illegible] in magnitud[illegible]ne infert motū in nō tempore, & extra magnitud[illegible]nē, non. Et rñsio est supponēdo q si al[illegible]q[illegible] [illegible] [illegible]tus posita in magnitud[illegible]ne, debet mouere tpe pe[illegible] [illegible], oportet q sit infinita intensiue, ex 8. Physicorum, textu [illegible]8 & consequēter moueret in tempore, ex textu 79 & addendo quòd si aliqua uirtus motiua tēpore perpetuo pon[illegible]tur extra magnitudinem: & illa est necessa[illegible] [illegible] infin[illegible]ta [illegible] cundū durationē, & distinguitur in motorē & agens: & sic est finitæ motionis. l. mouet in tempore, & mot[illegible] [illegible] ut fin[illegible], & sic est infinitæ motionis. i. mouet infinito tēpore, [illegible]d uirtut[illegible] p[illegible]t[illegible] in magnitudine conuen[illegible] n[illegible] po[illegible]t. N[illegible]n n. potest d[illegible] [illegible]g[illegible] [illegible] motorem [illegible] agens & [illegible] fi[illegible]. & ideo oportet q [illegible] n[illegible] a tempore infinito, si est in magnitudine [illegible] [illegible] [illegible]xtra magnitud[illegible]nem, [illegible]. Sed uere [illegible] sunt [illegible] [illegible] m[illegible] Deh[illegible]unt [illegible] [illegible] ip[illegible] tet. in [illegible] & in ea, [illegible] Auer. In re ipsa q[illegible], [illegible] falsum est, q[illegible] [illegible] [illegible]mpore infinito, si pon[illegible]tur in magnitu[illegible]ne, est [illegible] [illegible] [illegible] u extra magnitudinē, non. Quæratur. n. ab ipsis [illegible] [illegible] n[illegible] [illegible] colaboremus [illegible] de quali infin[illegible]itate fotē[illegible] [illegible] est se[illegible]mo. Distinctā est n. superius ex [illegible] y quia est du[illegible]p[illegible] [illegible]x[illegible] [illegible] [illegible] & ex parte s[illegible] [illegible] [illegible] & per accidens. [illegible] est [illegible] [illegible] de [illegible] motu[illegible] tempore infinito ex parte mobi[illegible]lis, [illegible] [illegible] est, q [illegible]lam oportet es[illegible] [illegible] infinitam intensi[illegible]: in tex. n. 78. non [illegible] sermo de tali uirtute, sed da p[illegible] [illegible], ut ex dictis patet. Amplius. Cū Philosophus obedu[illegible] [illegible] [illegible] op[illegible]tet tend[illegible]re cāin, quare cum ad mouendum [illegible] [illegible] ta uelocitate, puta motu un[illegible] horæ: requiratur tanta [illegible] intensiuè, puta ut centū & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte uirtutis motiuæ, q semper perseueret in eodē uigore quare, inquā, est quod uirtus talis si ponatur ex magnitudine, sequ[illegible]tur q si infinita intens[illegible]uè [illegible] oc. n. neq; ex parte perfectionis uirtutis nec ex natura magnitud[illegible] [illegible] & tamen hoc est [illegible] q isti fundātur. Q[illegible]o[illegible] si dicat q hoc oritur ex hoc, q [illegible]la [illegible] actiua semper remanere dēt in eodē uigore, hoc puerile est. [illegible] ex hoc ni[illegible] al[illegible]ud sequit, nisi q illa uirtus oportet q ponatur in [illegible] magnitu[illegible]ine inalter[illegible]bil[illegible] & corruptibili. Ex hoc aūt, q u[illegible] [illegible] actiua po[illegible]ur ina[illegible]terabilis & incor[illegible]uptibilis, infinitæq; durationis siue in q[illegible]o, [illegible]ue extra, non fit maior pfect[illegible]o intensiua: ut de sa patet in primo Eth. c. 7. ab Arist. & Auer. d[illegible] Et datur exemplum de albo q ex hoc, q ponitur ppetuū, nō se[illegible]uitur, ergo est albior: quia durans maioris & minoris rōnis non infert d[illegible] [illegible]m secundū magis & minus. Vnde ridendu est, q q[illegible] dem [illegible]rei Philosophos te locaros dican[illegible], quòd leo non p[illegible] [illegible] esse u[illegible]u[illegible] motiua actiuè tpe perpetuo in magnitudine, quia o[illegible] [illegible]am esse durationis infinitæ, & per h[illegible] infinitatem inten[illegible] [illegible] ber[illegible] [illegible] ferre, ac per hoc inaltera[illegible]lem, & incorrup[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible]od sequit[illegible] [illegible] [illegible]tas intensi[illegible]a.

P[illegible] [illegible] [illegible] d[illegible]cere [illegible] [illegible] [illegible]t[illegible]m d[illegible] [illegible] m, q processus non fit ab A[illegible]er. & Arist. ad c[illegible] [illegible] du. primum m[illegible]torē esse [illegible] [illegible] ab[illegible]olut[illegible], [illegible]d ad c[illegible] [illegible]dendum, [illegible] esse incor[illegible] [illegible] [illegible] immo[illegible] [illegible] materiæ, [illegible] est [illegible] [illegible] est tantum apud eos in generabil[illegible]b. & corru[illegible] [illegible]libus. Ration[illegible] siquidem Arist. a tex. 78. ubi inchoat, telle p[illegible] Arist. ibi cū Auer. [illegible] [illegible]ctatur

intendeous

intendentis ostendere impartibilitatē primi motoris: nisi est ex natura quāti & extensi siue corruptibilis siue nō: ut patet & in tex. vlt. rōnem formās ex efficacia probantiū, & non aliter concludit primū motorē impartibilem: unde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, hoc dictū. s. q. uirtus motiua actiuè tempore perpetuo si est in magnitudine, est finita intēsiuè, si extra, nō oportet uel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, uel sensibilibus assumere. Sed iā ostensum est ex rationibus terminorū hoc non deduci, sed oppositū quo ad primā partē, & sensibilia idē testantur: ergo hoc est uoluntarie dictū. Ex sensibilibus enim habemus, q. uirtus alteratiua Solis est motiua actiuè, & est in magnitudine: & tñ non est infinita intēsiuè, nec alterat in non tempore. Nec pōt dici, q. quia sermo est de uirtute actiua motus localis, ō instantia nō militat. Tum quia eadē est ratio quo ad mouere in nō tempore, & infinitatem intensiuā de uirtute alteratiua & motiua secūdū locū, & uniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, ut dicit 8 Phys. text. 79. ut iā adductū uerū est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi Solis, tūc Sol unū numero motū perpetuū posse: continuatē. n. ea facta augmentatione suæ uirtutis quidquid sit de antecedente huius cōditionalis: & sic uirtus finita intēsiuè, infinita duratione, moueret in tpe infinito vnū motū cōtinuū, & non in non tpe: unde q. de facto non sit hoc, est per accidens, quātū est efficacia uirtutis. Accidit n. talis uirtuti, q. unum ad plura subijciuntur, &c. & [illegible] possent in unum semper, q̃ plura. In expositione autem uerborum Auerrois errant: quia ex huiusmodi sensu non sit responsio ad quæsitum. esset. n. responsio, quod ideo uirtus motiua tempore infinito posita in magnitudine mouet in non tempore, & posita extra magnitudinē, non: quia uirtus extra magnitudinem distinguitur in motorem ut agens, & motorem ut finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quæsita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶Quarto principaliter probatur, quod de infinitate intēsiua sit sermo Auer. ibidem: ex eo, q. [illegible] dicit, quòd motus cœli inquantum est ab anima cœli, sortitur determinatam uelocitatem, inquantum uero est a primo motore, sortitur sempiternitatē. Ex hoc. n. arguitur sic: Aut intendit, q. motus cœli habeat sempiternitatem à primo motore effectiuè aut finaliter. Si effectiuè, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cœli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primò, q. aīa cœli, aut non efficiat, aut non sufficienter possit efficere sempiternitatē motus, & ō a [illegible] tatur primo motori tanquā causæ sufficienti, & hoc conuincitur demonstratiuè esse falsum supponendo aīam cœli esse uirtutē motiuā immobilē: ut patet ex 8 Phys. tex. 85 & ex supradictis. Secundo q. anima cœli dependenter illā faciat, primus aūt motor independenter, & attribuit primo motori, ut eius causę acti[uę] independēter. Et hoc conuincitur esse contra Auerroim ibi: aut loquimur de cōi dependentia qua oīa entia alia a primo, & actiones eorum dependent à primo: & sic non saluatur cōmentū, ponens differentiam inter sempiternitatē & determinatā uelocitatē motus cœli in hoc, q. illa est a primo motore, hæc ab aīa cœli. tali. n. dependentia cōmuniter tam sempiternitas, q̃ determinata uelocitas est a primo motore mediante anima cœli. Aut loquimur de singulari dependentia: qua in faciendo talem effectum sempiternitatē motus, anima cœli dependet a primo motore. Et hoc conuincitur esse impossibile, tenēdo primū motorem finitum intensiuè, & deducitur sic. Motore sufficiente ex his quæ in se intrinsecè sunt applicato mobili disposito, circumscripto quocunq; alio, excepta cōi dependentia ad primum, necessario prouenit effectus [illegible] illius motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandā cōsecutionē causæ ad effectū, & econuerso. Sed anima cœli est actiuū ex suis intrinsecis respectu motus æterni: ergo circū [illegible] ripio quocunq; alio excepto cōi influxu primi, potest in motū æternæ, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, q. anima cœli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus. s. tantā uirtutem intensiue (pono ut mille) & immobilitatem: quoslibet enim motor habens hæc duo, potest sempiternum facere motum quāuis non per se, ut dictum pluries est. Tertio, quòd anima cœli licet sufficienter, imperfectè tñ facit sempiternitatem motus, primus aūt motor facit eā per se: & ideo attribuitur primo motori ut eius causæ actiuæ perfectæ primo intēdenti illam. Et sic hæc intentio nulla, ut ex [illegible] conditionali probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitæ intensiuæ. Et in [illegible] ueritate sta[illegible] intentio Auer. [illegible] solo eo. Loquitur. n. de actiua causalitate, ut quæsito [illegible] ostendit, & nō intendit subtrahere ab anima cœli causalitatē actiuā sempiternitatis, sed perseitatem causalitatis [illegible] nulla virtus finita est capax, ut patet ex dictis. [illegible] causam actiuam per se determinatæ uelocitatis ponit animam, sempiternitatis uero primū motorē. Si finaliter, hoc pōt dupliciter imaginari. Primò, ut sit sermo de dependentia cōi: quia oīa causantur in gñe causæ finalis à primo. Et hoc est cōtra Auer. ibidē: q̃m hoc modo non saluat sua dicta inter terminatā uelocitatē motus & eius sempiternitatē: hoc etenim mōutetq; effectus depēdet finaliter à primo motore. Secūdò, ut sit sermo de aliquo speciali mō dependendi, in genere tñ causæ finalis. Et quantū uerba eorū sonāt, uidentur dicere, q. quodā singulari mō sempiternitas est à primo sic q nō est determinata uelocitas: sic q. sempiternitas motus in hoc differat ab eius uelocitate: q. ista sufficienter fiat ab agente, illa aūt nō nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionē in qualibet re q̃uis ardua, & inexercitati est admittere illam in aere: ideo quæramus ab istis, quō sit illa dicta. Hoc. n. non potest nisi trib. [illegible] imaginari. s. aut sic, q. sempiternitas careat cā actiua & finali oñ attribuatur. Et hoc est ridiculum: q̃m non est intelligibile, q. aliquid effectiuè producat motū, & nō producat eius durationem, maximé cum tps quod est duratio illa (ut 12. Met. tex. 29 dē) aut est ipse motus, aut eius passio. Constat aūt q. hæc ab eodē fiunt actiuè secundū rē, quia non eodē modo: pōt. n. eorum, quæ sunt, idē realiter unum per accidēs, produci ab agēte inferiori, & alterū per se: ut patet cum Socrates gnat Platonē. tunc. n. licet tñ Plato per se fit tñ corpus vel mistum per accidens: ut de in primo Phys. tex. 76. aut sic q. ad determinatam velocitatem cā actiua sufficit absq; finali, ad sempiternitatem aūt, nō. Et hoc etiam est ridiculum: quia finis est cā cæterarum causarum: nullusq; est effectus naturæ aut artis absq; fine. Aut sic, q. ad determinatā uelocitatem causa actiua cum fine cōi sufficit, ad sempiternitatem aūt non, sed requiritur specialis rō dependentiæ ad primum motorē ut finem. Et hoc est iterū loqui in aere: nisi hmōi rō assignetur. Nec apparet alia rō, q̃ illa, quæ in eodē com. 41. ex intentione Themistij subditur. s. q motor qui mouet ad consequendū aliquid, uel conseruandū aliquid transmutabile necesse est q. qnq; cesset. Motor aūs qui mouet pp aliquid semper in actu immutabile, qua rōne mouet vno tpe, mouet semper. Et sic hr specialis ratio dependentiæ sempiternitatis ex fine, q̃ non hr in uelocitate motus. Sed adducere hoc ad propositū, ociosiorū est. Cum. n. oēs aīæ cœlestes prima intentione operentur ppter se (ut dicitur 12. Meta. com. 36 & secundo Cœli, com. 17. & 21.) & ipsarum natura sit immutabilis in actu: & earū opera sint sicut opera artis (vide 12. Meta. cō 44) & finis sit principium in operabilibus: vide in 2. Phys. tex 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis sumunt aīæ illę rōnem sempiternitatis in suis operibus ita ex alijs conditionibus nobis ignotis sumunt rōnem tantæ uelocitatis: & quare magis ab Oriente moueāt uersus hemisphęrium superius, & alia huiōi. n. oīa fiunt pp melius: ut ex secundo Cœli, tex. & cō 34. hr. Et ex fine necesse est bonitatem eorum fieri, cum naturalia agantur pp finem, ut dicitur 2. Phy. tex. Vñ ex hoc non magis habet, quòd sempiternitas specialiter dependeat à primo, q̃ certa uelocitas: vtrumque. n. eorum habet hoc modū specialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius. Cum rō sempiternitatis motus sufficienter sumat ex his finis conditionibus. s. q. sit in se actu, & habitu & mouēte immutabilis: & hęc sint cōia oibus motoribus cęlorū respectu propriarum essentiarum: nihil pprium primo motori dixisset Auer. sed totū q. dixit conuenit oibus animabus cœlorū in rōne finis: nec pōt dici, q. d cōa Auer. cōe quidem est omni motori separato in rōe bonitatis, sed appropriatur primo pp dependentiā aliorum à primo & in rōe finis quia sic non saluatur dr̄a inter sempiternitatē & uelocitatē: vtraq; n. pp independentiā primo est attribuenda sibi. Quòd si tanquam ad ultimum refugium recurrendo dicatur, q. sempiternitas motus dependeat à primo sic quodā singulari modo ignoto nobis: & hoc cognoscit ex hoc q. oēs motores cœlestes cōueniunt in sempiterne mouere nō aūt in uelocitate motus: hoc enim nō esse credendū est, quia rōnē sempiternitatis sibi respondentē primū: uelocitatē uerò respiciendo propria. Hoc est contra Auer. qui expresse dixit in secūdo Cœli com. 58. q. motores inferiores sumūt rōnes suarū uelocitatū secūdum q. magis desiderāt assimilari primo. Et loquitur nō solū de motu diurno, sed ēt in circulo obliquo. Deinde hoc nō est sufficiētu rōne firmatū q. n. conueniant oēs sempiternitate motus: ut dicit Auer. in secūdo Cœli, com. 38. & 71. & alibi, est quia cōueniūt oēs in hoc q. sunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet cōijcere, q. sit ex singulari modo dependendi a fine: cū clare pateat, q. [illegible] cōis cū immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est cōiecturis in manifestis. Amplius. Velocitas de qua ibi loquitur Auer. ut patet in cōmen. nihil aliud est q̃ temporalitas. in qua oēs motores cœli cōueniūt, sicut, & in sempiternitate, nullus. n. mouet [illegible] tpe. Restat ergo, q. de infinitate intensiua sermo Auer. ibidē sit. Et licet euidentiores sint prædictæ rōnes si duo motores secūdum rē in primo orbe ponantur, efficaces tñ sunt ēt si duo secundū rationem, vnus autem secūdum rem ponatur, ut patet e pōt cuilibet

tas explicare scienti. Vnde omnes expositiones cōmēd prædicti falsæ apparent. Vltima aūt ordinē librorum Auer. non pēsauit. Cum.n.constet ex secundo cœli.c.3.quòd tunc iā fecerat libellū de substātia orbis:& ex pluribus cōmentis, quæ tunc etiam fecerat super libros Phy.& ex 12.Met.com.63. q iuuenis erat quando fecit super lib.de Cęlo & spetabat in com.352. se perfectum Astrologiā.& q senex scripsit super Metaphy.manifeste liquet, quòd omnia dicta Auer. sunt examinanda ad 12. Meta. eius, & non econuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

Secundus modus ostendēdi infinitatē intensiuā primi motoris.

SECVNDA autem uia ad ostendendam infinitatem uirtutis Dei gloriosi sumpta ex S.Th.breuius est. Et supponit Deum esse cām actiuam alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue oīum incorruptibiliū, siue ab æterno, siue in tempore: nihil.n.horum refert, dummō concedatur per simplicē emanationē (quā nos creationē dicimus) Deum aliquid produxisse. Hoc aūt nunc supponatur: Tū quia cōiter excellentes uiri hoc concedunt ēt de mente Arist.& Auer. Tum quia expressè cōtra Algazelē pluries Auer.hoc dicit. Tum quia hoc exigeret specialē quæstionem, quā alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic supposito, hæc uia paratur: iuxta quā arguitur prælibādo rōnes terminorū.s. q uirtus creatiua est uirtus actiua effectus ex nulla potentia passiua: siue sit creatiua ab æterno, ut Plato, & Arist. cū sequacibus posuerunt: siue in tpe ut fides Christiana determinat. Cæteræ aūt uirtutes actiuæ sunt effectuum ex aliqua potētia passiua p̄supposita, ut patet in naturalibus & artificialib. Arguitur ergo sic, loquendo sp de quātitate uirtutis seu perfectionis: Oē quantū excedens aliud quantum, sic q quātumcunque excessum crescat, nunquā inter ipsa est aliqua proportio, est necessariò infinitū intensiuè. Ista patet ex terminis, quia, ut dr in 8. Physi t.79. si excedens est finitum addendo sp quantum ad excessum, qñque æquabitur & excedetur. Sed uirtus creatiua est aliquātæ pfectionis, & sic excedit uirtutē factiuā rerū ex potentia subiecti, q quantūcunq; augeatur nō est inter eas pportio: ergo uirtus creatiua est infinita intensiuè. Probatur minor quo ad ultimā partē (quæ sola eget probatione) ducēdo ad impossibile: quia sequeretur q uirtus tñ actiua ex aliqua potētia, & uirtus actiua ex nulla potentia possent esse æquales: quod est manifestè impossibile. Tenet cōsequētia supponēdo unū, quod pbatione non eget.s.q quanto aliquod actiuum potest educere rē de remotiori potentia ad actū, tanto est uirtuosius. Ad sensum enim patet q ad educendum calorem de potentia aquę, maior uirtus requiritur, quā ad educēdū ipsum de potētia aeris: hoc igitur supposito arguitur more Aristotelico sic. Sumatur uirtus pductiua alicuius (puta Bouis) ex nulla potētia, & sit A. Sumatur quoq; uirtus pductiua Bouis ex aliqua potētia, puta C. & sit uirtus illa B. Tunc sic: Istæ duæ uirtutes.s. A & B per te hñt aliquam pportionē, sit ergo pportio cētuplaria q A excedat C nō plus, quā in cētuplo. Et tūc sumatur potentia passiua in centuplo magis elōgata ab actu q̄ sit C. & sit illa D. Cū ergo oporteat tāto uirtuosius esse agens quāto elongatior est potētia ab actu, necesse erit uirtutē actiuā Bouis de potentia D. esse in pportione centupla ad B, ac p hoc esse æqualē ipsi A. Et sic uirtus pductiua ex aliqua potentia, & uirtus pductiua ex nulla erunt æquales, qd est impossibile. Imo ēt eodē processu pōt deduci, quòd illa sit ēt n.a[illegible] . id est impossibilius. Nec pōt inficiari qspiā hūc processum ex eo, q non pōt sumi in rerū natura potētia remotior ab actu quocunq, potentia data: oportet.n. sic dicentes negare processum Ari.4.Phy.tex.72. ubi assumit plenum subtilius quocunq; pl[illegible] & 6.Phy.tex.15. ubi assumit modō uelocitatē quocunq; m[illegible]:& breuiter destruere doctrinā traditā in 1.Phy. Saluatur e[illegible] effi[illegible] hominū & similiū p fluxū ex rōnibus formalib. terminorū, & c[illegible] ueritate conditionaliū. quicquid.n. repugnat uerit[illegible] cōditi[illegible], est falsum & impossibile, ut Auer. dicit in 8. Phy.tex.[illegible] In proposito sufficit ueritas cōditionalis. [illegible] uirtus al[illegible] pd[illegible] ex potētia in cētuplo remotiori, esset in cētupla [illegible] ne &c. Stat ergo ratio hæc, quam quidā nescientes aut nō u[illegible] cā formare, soluisse se arbitrati sunt, ut de Scoto patet [illegible] quā qui ideo credidit soluisse, quia S.Th. nō [illegible] circa terminos, q.n. attribēdo rōnibus [illegible] sub[illegible] [illegible] maiorem hn.di. Eorū, inter quæ nulla est pportio, a[illegible] [illegible] solutum Scotus, q hæc nō est uera, vt patet de [illegible] & [illegible] & iu punctum non est minimum. Propter qu[illegible] [illegible] maiore utrunq. esse quantū: vt has pu[illegible] cauillationes effugeremus. Et hæc de secundo.

QVÆSTIO

Nam Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT igitur argumentis in oppositum respondere. Ad pri[illegible] ergo (qd tres difficultates tangit, vnā principaliter & duas ex consequenti) tali est ordine dicendū, q duas annexas difficultates, s. an Deus mouet vt finis tm, vel vt finis & agēs, & si vt agens, an mediatè vel imediatè: ptransiuimus dicēdo, q̄a est.

Tertiam uero principalem, s. an expositione uirtutis infinitę intēsiuæ in rerum natura necessario sequatur motus in nō tpe, pertractabimus dupliciter, s. secundū Auer. & simpliciter. Quāuis igit multi ex scdo cœli.tex.64. Vbi in summo gradu pfectionis vniuersi locatur id, quod sine actione optimum possidet: & ex 12.Metaph.tex.30.vbi dr, q Deus mouet sicut amatū & desideratū: cedāt Deum non esse cām agētem, sed finalē: & uerius cū dicunt sententes vtroq; modo Deum cām: vt Simplicius arguit ex primo cœli tex 30.ubi Arist.dicit, Deum nihil agere frustra. Si.n.ad hoc inconueniens solicitus fuit Arist. deducere, q Deus nihil agit frustra, ergo supponebat Deum agere pp finē: ridiculum.n. esset deducere ad hoc incōueniens de causa actiua. Auerrois quoq; in de substantia orbis, manifestè reprehendit dicentes oppositum esse de intentione Arist & in 10. Metaph. com.7.expresse dicit, q Deus mouet non tm ut finis, sed ut motor. Quod ēt firmat in 12. com. 7.& in com.44.ubi ēt postmodum Auicennam ponentem Deum esse tm finem, arguit, quòd sit sibi propria, sit cōis cęteris: qualis est motus diurnus. Et in secundo cœli, com.17 dicit quod omne habens actionem in se, habet actionem in alio:& com.21. dicit, quod omne quod inuenitur propter se prima intentione, inuenitur propter aliud secunda intentione: nisi illic esset natura non innata largiendū. Et breuiter totus Auerrois plenus est hac sententia, uel formaliter, uel radicaliter, ut puta q in separatis à materia causalitas finalis & sufficiens eidē cōueniunt: ut dr 11.cō.& 55.& 38.& 55.

Nec obstat q Arist.dixit, Deum mouere ut amatum: non.n. dixit hoc cū dictione exclusiua: imò ex hoc magis hi propositū, supposita illa vniuersali Auer. quā modo diximus. Id uero qd ex secundo cœli adducitur admiratione dignū est, qua fronte ab Auerroistis adducatur, cū Auerrois ipse ibidē in cōm.o 46.expresse dicat, q in illo summo gradu bñte optimū sine actione, dat latitudo includēt cēs intelligētias: ita q apud ipsum oēs intelligētiæ sunt in illo primo gradu, & non tm Deus: & tñ cōstat apud eos ēt q cæteræ intelligentiæ agūt ad extra. intēdit.n. ibi Aristoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligentiæ sunt hēe optimū (qd est fœlicitas speculatiua) sine oī dependentia ex extrinseci actione, non sicut in nobis iuxta illud 12 Met. tex.39. deductio aūt qualis optima, &c. & esse in primo gradu. Quatenus uero aiæ sunt, optimū assequi p motum: & in secundo locari ordine simul cū corporibus, quorum sunt aiæ. Vnde Deū mouere nō solū finaliter, sed actiuè dicimus. Et quāuis ex multis cōm. entis uideatur haberi, q Deus mouet immediatè: qa in com.44.& 12. Met. reprehēdunt ponentes Deū esse priorē motore primi orbis:& in com.38. expresse dr, q primus motor mouet sine medio: & in com.38. numerant substantiæ immateriales scdm numerū motuū cœlestiū expresse, supponēdo nullā esse, q non mouet: ut tñ ex dictis superius patere pōt. in com. 41. & 12 expresse dicit motū cœli cōponi ex duobus motoribus. Et ideo sentiendum est q ista sibi inuicē nō cōtradicunt: qm cum sint in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ, dicēus Deum nihil agere ad motū cœli, nisi secundum, q prima cā operatur p secundas primum motorem esse primā intellige[illegible] productā à Deo, quæ cum aīa cœli mouet. Alia eorū, qui [illegible] cunt Deum solum mouere primum cœlū. Auerrois uia incessit media, utrunque declinans extremū: & ideo nunc hoc nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennā impugnauerit. Est igitur apud eum primus motor Deus gloriosus, non tñ mouet solus.

Sed qa in motu primi cęli sunt duo (sempiternitas motus, & certa uelocitas: puta 24. horarū) posuit vtrunq; horū hēc pse primo cām actiuā & propriā: sempiternitatis quidē Deū, certæ uero uelocitatis aīam cœli. Et hic sensus uidet plane expositori illius contenti sabsq; extorsione. Et sic Deus nō est prior motore totius: imò facit p se motū totius quo ad nobilissimā eius rōnem, q est sempiternitas: & hoc mō Deus non est aīa alicuius orbis. Et iō dixit ibi Auer. q est potētia nō in materia: & p hoc uolebat q differret ab aīa cęli. Et hoc mō saluat qd com.44.dr, q illud qd intelligit motor corporis cęli de primo motore, est aliud ab eo qd intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialiū substantiarū secundū numerū motuū saluat qa ex motuū numero inuētus est numerus motorum aliorū à primo: qa [illegible] ex infinitate motus stabilitus erat. Nullā.n. substātiā immaterialē ponimus nisi ex motu cōclusam: sed prima ex infinitate motus, cæteræ ex numero motuū & regularium & perpetuorum ex genuum motores immobiles. Et hoc consonat textui Arist. expresse quærenti numerum motorum immobilium, non numerum motorum infinitorum: ut p hoc insinuaret q de alijs p[illegible] mo loquebat. quamuis primus quoq; sit immobilis. Est sīquidē textus Ar[illegible] & A[illegible]er. & ibidem contra ponentes substantias in mixte [illegible] les a[illegible] q. al[illegible] ua ppria motione alicuius corporis, vt patet ibidē: quod nos non dicimus. Et breuiter hoc

modo

modo omnia dicta Auer. inueniũtur cõsona, & meritò quia ue eo omnia consonãt. Vnde Helix Hebræi labor, quod uanus fuerit patet. Putauit enim, quòd ex hoc ꝙ Deus dicitur motor esse (nuè primi cœli sequeretur, ergo mouet solus primum cœlum. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis, quo ad sempiternitatẽ sui motus actiuè causandã. Mouet ergo Deus cœlum effectiuè ut motor proprius, & mediante anima cœli: sic ut utriusque proprius effectus motus cœli sit diuersimodè: & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

Nõ data uirtute infinita intensiuè, sequatur motus in non tempore.

¶ De tertio autẽ in quo tota stat difficultas præsens) ambiguitas magna uidetur: diuisi siquidem sunt Peripatetici circa id quibusdã cũ apparet, ꝙ ex hoc antecedente, datur uirtus infinita in intẽsa, sequitur necessariò, ergo motus in nõ tpe. Quibusdã uerò uidetur, ꝙ distinctione opus sit in re hac. & hi in tres distincti sunt uias alij putant ꝙ distinctio modi agendi. s. libere uel necessariò opus sit. Alij uerò ꝙ distinctio modi essendi illius uirtutis infinitæ an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij aũt duas distinctiones necessarias credũt ad saluãdam infinitã uirtutẽ in rerũ natura, scilicet modi essendi (quæ modò dicta sunt) & modi agendi, s. mediationẽ uel immediationẽ, ita ꝙ oẽs hæ opiniones sunt quatuor. Et primam quidẽ postponentes (quia ex discussione aliarum quid ueritatis habeat patebit: & eius fundamẽta sunt quæ arguendo adduximus) ad secundã nos transferamus, opinionẽ, quia tria dicit. Primò ꝙ ex hoc antecedẽte, uirtus infinita est in magnitudine: necessariò sequit, ergo mouet in nõ tpe, qđ implicat cõtradictionẽ. Et in hoc conueniunt cũ Arist. 8. Phy. tex. 79. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiam. Scot. enim in primo sent. dist. 2. q. ad ult. dicit, quòd ex eo ꝙ in antecedente assumitur uirtus infinita subintelligendo agat necessariò sequit ergo actio sua est in non tpe: alioquin in æquali tẽpore ageret cũ ageret uirtutẽ infinitã & finitã, iuxta deductionẽ Arist. ibi. Ex eo uerò, quòd in antecedente additur ly in magnitudine (id est extensa) sequit quod si agit, agat circa corpus: & cõsequenter ꝙ sit ibi aliqua resistentia & sit etiã diuersa approximatio partiũ passi ad agẽs: ac per hoc sequit, ergo actio illius uirtutis est mouere: qm hæ duæ causæ, scilicet diuersa approximatio partiũ & resistentia, [illegible] successionẽ esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, [illegible] et uirtus infinita in magnitudine sequis mot in non tempore. Sed hæc deductio manifestè peccat: quia ex hoc ꝙ aliqua uirtus est extẽsa, & agit in corpus, nõ sequuntur illæ duæ causæ successionis: sed una tãtũ, s. diuersa approximatio partiũ passi ad agens: sed ex omnibus his absq; resistẽtia nõ sequit, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia nõ egent probatione: quia manifestè patent de uirtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est motus propriè (de quo loquimur) ut distinguitur contra mutationem S. Thom. autem, quia Arist. non fuit solicitus ibi de utraque parte cõsequẽtis deducenda, [illegible] ponit cum Auerroe & cæteris expositoribus (quantum uidisse me recolo) ꝙ subiectum illius antecedentis, s. ly uirtus seu potẽtia supponit pro uirtute motiua. propriè sumendo motum, ita ꝙ antecedẽs illius cõsequẽtiæ secũdũ ueritatem est hoc uirtus motiua infinita est in magnitudine. ergo. Et ꝙ hæc sit mens Arist. patet ibi, ex eo, ꝙ probãdo suppositionem suam. s. ꝙ maior uirtus facit æquale in minori tẽpore, dicit vt calefaciens, aut dulcefaciens: aut proiiciens, & omnino mouens. Vbi manifestè patet, ꝙ de uirtute motiua loquimur. Patet etiã ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationẽ illã, nisi ad inuestigandã infinitatem primi motoris, quem constat mouere propriè. Vnde impertinẽs erat proposito tracta se de omni uirtute extensa: quãuis ex ista negatiua, non potest dari uirtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex cõsequenti, ꝙ nulla uirtus in magnitudine est infinita: quia quũ sit uirtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatẽ substantiæ, & omnis uirtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (ut patet in primo cœli textu septimo) & simplicibus existentibus finitis, impossibile sit mixtum fieri infinitũ, manifestè deduci põt ex negatione infinitatis uirtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis uirtutis extensæ.

¶ Facit tamen uim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc ꝙ uirtus extensa non est intelligens, virtus autem extra magnitudinem est intelligens: vt patet 3. de Anima, commen. 5. virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quãtum potest. Ac per hoc tenet consequentia Arist. Quia si est uirtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum potest, sequitur, ergo mouet in non tempore: vt patet ex deductione Arist. ibidem. Secundò dicit, ꝙ ex hoc antecedente, uirtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessariò, ergo mouet in non tempore. quia potest illa uirtus esse agens liberũ: in cuius potestate est actio, & modus agendi. Et quum hoc asquitur esse contra Aristot. & Auer. & omnes Philosophos, Scot. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens: imò dicit in 2. sent. dist. 1. q. 3. eos sibi ipsis contradicere, ponendo Deum agere necessariò.

¶ Mihi autem uidetur hoc non esse cõtra Arist. eo ꝙ nulli imponendum est, ꝙ nec dixit, nec necessariò sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Arist. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demonstratio siquidem posita in primo cœli, tex. [illegible]o. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligentias differre specie, ꝙ mouere quantũ possunt, ut assimilentur deo glorioso: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberè, siue necessariò illã causet. Numerus quoq; intelligentiarum eisdem suppositionibus stantibus optimè inuestigatur ex numero motuũ: sunt enim omnes motores adæquati. Incõueniens etiã est quod dicitur in textu 79. scilicet uirtutẽ finitam & infinitam mouere æqualiter manifestè ibidẽ adscribitur uirtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci possunt, facilè saluari uidentur absq; hoc. Nolo tamen propterea Aris. attribuere, quòd posuerit Deum agere liberè, sed opinionem suam ad nos peruenisse tantum: cõtra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito: ut ex commento quarto duodecimi Metaph. deducere facile esset: & commento uigesimoprimo 2. de cælo manifestè habetur.

¶ Sed qm ex principijs philosophiæ non necessariò sequitur, Deum agere necessariò idcirco quũ soli rationi obediendũ sit, quod secundo loco contra hoc obijcitur, soluendũ est. Quũ ergo di. id ad qđ sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile: &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicit, ꝙ quamuis non sit impossibile, Deũ uelle uti tota uirtute sua: est tamen impossibile, Deum uelle uti tota uirtute sua, in hoc effectu, ꝗ est uelocitas motus. Nec hoc est ex defectu uirtutis, aut uoluntatis: sed quia hoc non est factibile: unde Deus utitur tota uirtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creãdo, &c.

¶ Ad secundam uerò dicitur præmittendo quatuor. Notãdũ est enim primo, quòd aliud est arguere ex potẽtia motiua infinita, & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum essendi, s. in magnitudine, uel extra, uel modũ operandi, s. necessariò, uel liberè. Primũ siquidẽ antecedẽs abstrahit ab omni modo essendi & operãdi: secũdum uero modũ essendi uel operãdi coassumit. Constat autem quòd multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi uel operandi simul: quæ non possent deduci ex illa ratione formali absolutè. Notandum est secundo, quòd ex aliqua ratione abstractè, [a] seu absolutè sumpta, dupliciter aliqd deducere cõsueuerũt Philosophi. Vno modo necessariò, sicut ex rõne motus deducit, ꝙ oportet esse in tempore. alio modo nõ repugnãter. sicut ex ratione motus deducitur, quod quocunq; motu dato, potest dari uelocior, &c. Et inter hęc tantum refert, quod consequens aliquid necessariũ comitatur ipsum, in quocunque ponatur secundum omnem modum essendi illius: consequẽs uero aliquid nõ repugnanter, nõ oportet comitari illud in aliquo: imo stat quod repugnet ei in quocunque modo essendi: ut patet in exemplis adductis.

[a] Alias abstrahẽte.

¶ Notandũ est tertio, ꝙ tripliciter potest imaginari ꝙ potentia motiua infinita exeat in actum secundum, uel quod moueat A. mobile certa uelocitate, ita quod non possit uelocius illud mouere: sed illud mouere sibi adæquatum.

¶ Vel ꝙ moueat infinita uelocitate. i. in nõ tempore: nõ est enim intelligibile, ꝙ aliquid actualiter moueat infinitè uelociter: & tamen in tẽpore: quia ex quo actualiter mouet tẽpus illius motus certũ est secundum se signetur ergo, & tũc procedat̃ iuxta tex. 79. octaui Physic. & uenietur ad hoc, quod motus infinitæ uelocitatis erit in æquali tẽpore cum motu finitæ uelocitatis (utpote à uirtute finita facto) qđ est impossibile. Idẽ est ergo mouere actu infinitè uelociter, & mouere in nõ tpe. Vel in medio modo, s. ꝙ nunquã moueat tanta uelocitate A mobile, quin possit illud uelocius mouere hæc aũt tria aliter se habẽt ad potẽtiã motiuã infinitã absolutè, & aliter ad eã in magnitudine. Ad potentiam siquidem motiuam infinitã in magnitudine, duo extrema cõparãtur immediatè, ita ꝙ respectu talis uirtutis nõ dat̃ medium inter mouere in non tempore, & mouere certa uelocitate.

¶ Ad potẽtiã uero motiuam infinitã absolutè, extrema hæc sunt mediata, ita ꝙ stat ꝙ moueat sic uelociter, ꝙ tñ semper uelocius mouere possit. Et ratio difformitatis est: quia uirtutis extẽsæ quãtum est posse, tãtum necessario est facere: ut patet inductiuè, & consequẽter si est infinitũ posse, ergo hẽt adæquatũ facere: aut ergo hoc est certa uelocitate mouere, aut in non tempore mouere: enim sic ꝙ uelocius possit, nõ esse adæquatũ uirtuti patet. Virtutis uero motiuæ infinitæ absolutè nõ oportet quãtũ ẽ posse, tãtũ esse facere: quia abstrahit ab omni modo operãdi, & essendi, & consequẽter abstrahit ab hoc. ꝙ faciat sc̃dm totum posse, aut partẽ & tantum uel tantum: & ideo non necessariò sequitur, quod si exeat in actum, ꝙ exeat in opus adæquatũ. Notandum est quarto, quòd aliter agẽdum est ex infinita uelocitate ad infinitã potẽtiæ motiuæ absolutè, & aliter econuerso. Ex infinita siquidem

uelo-

uelocitate determinatè, infertur, ergo potentia motiua est actu infinita: quia impossibile est aliter talē effectū saluare. Ex infinita uerò potētia motiua nihil aliud pt inferri nisi, ergo pōt infinita uelocitate mouere: quia si aliquāta uirtus motiua pt mouere aliquāta uelocitate, maior pōt maiore, & infinita infinita. Sed quia posse mouere infinita uelocitate contingit dupliciter, uno modo sic, q. possit facere motū infinitae uelocitatis in actu: alio modo sic, q. possit semper facere maiorē uelocitatē quacunque facta uelocitate, ideo nō pōt ex infinitate potentiae motiuae absolutè inferri determinatè, ergo ē actu infinita uelocitas, sicut ecōuerso.

¶ His aūt praemissis, dico quatuor. Primò q. ex hoc antecedēte, A est uirtus motiua infinita in magnitudine, optimè sequitur, ergo mouet in nō tpe: quia si non, ergo mouet adaequatè certo tpe ex tertio notādo: & tunc sequitur iuxta deductionem Arist. ergo uirtus finita & infinita secūdum totum posse mouent aequaliter. Secūdò dico q. ex hoc antecedēte, A est uirtus motiua infinita non sequitur necessariò, ergo, A mouet in nō tpe: dicentibus enim q. non, sobinferri nō pōt, ergo mouet adaequatè in certo tēpore: datur siquidē mediū, s. q. permittitur mouere A mobile tāta uelocitate (puta decem horarū) nō tam adaequatè, sed potest semper uelocius: ut patet ex tertio notando. Quod nō pōt dici, si uirtus illa est in magnitudine: & ideo Arist. fundans demōstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in non tēpore, aut certo tempore: loquēdo de adaequata operatione assumit ab aduersario uirtutem motiuam esse in magnitudine: quia de tali constat, q. oportet supponere aliquam uelocitatē esse illi adaequatā: quod non oportet uerificari de uirtute motiua absolutè, quia abstrahit ab his. Tertiò dico, quòd ex hoc antecedēte. A est potentia motiua infinita, non sequitur nō repugnāter, ergo motus in nō tempore. Probatur hoc ex illo principio: impossibile non se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo non sequatur necessariò. Haec enim est differentia inter cōsequēs possibile & impossibile ex terminis: q. possibile ex aliquo antecedēte oritur possibiliter, ex quo nō oritur necessariò: ut patet de uelocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile uerò nisi habeat cōnexionē necessariā cū antecedente ex illo oriri non potest. & hoc ideo est, quia impossibile ex terminis est impossibile simpliciter & omnino. Tale aūt ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad qd cōditionaliter sequatur, quod sine necessaria connexione fieri nequit. Cōstat aūt, quod motus in non tempore claudit cōtradictionē ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antedictis patet, quòd hoc impossibile non sequitur necessariò ex infinita potētia motiua: ergo nec sequit impossibiliter.

¶ Sed accidit hic dubiū ex triplici capite. Primò, quia id qd sequitur necessariò ad aliquid cū aliquo speciali mō essendi, sequitur permissiuè & possibiliter ad illud absolutè, uerbi gratia: quod sequitur necessariò ad animal rationale sequitur possibiliter ad animal: sed motus in non tempore sequitur necessario ad uirtutē motiuam infinitā habētē esse in magnitudine: ut patet, ergo sequitur impossibiliter ad uirtutem motiuā absolutè. Secūdò, quia quum hoc argumentum ualeat, Si aliquanta uirtus motiua pōt mouere aliquanta uelocitate, ergo maior pōt maiore, & infinita infinita: & ulterius ualeat, aliquanta uirtus motiua potest mouere tanta uelocitate, ergo potest facere tantam uelocitatē actualiter & maior similiter maiorē: quare non ualet, ergo si est infinita pōt infinitā facere actualiter. Nulla enim tō apparet difformitatis: & tū oportet, si tenēda sunt praedicta, negare illā ultimā consequētiā: quia ut patet ex dictis, posse facere uelocitatem infinitam actualiter est idem q. posse mouere in nō tempore. Tertio quia etsi assignata sit ratio quare infinitae potentiae absolutè non oportet assignare adaequatum facere, quia s. abstrahit à modis operandi: non tamen habetur, quare infinitae potentiae motiuae absolutè repugnet mouere secundū totū posse. Si enim non repugnat dato q. ex ea nō sequatur necessario nec possibiliter, habetur intentū, quia si hoc sibi non repugnat, ergo est sibi possibile: possibili aūt posito, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur quod moueret in non tempore, ut patet: ergo.

¶ Ad primū horū dicitur q. maior est sic modificanda: Illud qd sequitur necessariò ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi cōpossibili illi primo, sequitur permissiuè ad illud absolutè: sic enim est uera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cū aliquo sibi impossibili ex terminis, id quod sequitur ad sic unctū, utrique parti repugnat: uerbi gratia. Ad hominē aereum sequitur habere perfectissimum sensum tactus, nō medium inter contraria: quod ut patet non sequitur, ex ratione hominis absolutè, nec aeris. Sic autem est in proposito: quia uirtutem motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionē, partesque coniunctis non sunt compossibiles: ut ex iam dictis patet, & effectus necessario sequens monstruosus: scilicet motus in nō tempore.

¶ Ad secūdū dicitur, q. ratio difformitatis inter ultimam consequentiā & priores est: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria causa proprio effectui. In ultima autē nō secundū ueritatē sed solā apparentiā: enim proprius effectus uirtutis potentis infinita uelocitate mouere, est actualiter mouere infinita uelocitate: sed nulli certae uelocitati obligatum esse suū mouere quantum est ex parte motiuae potentiae. Hoc autē saluatur, si sic possit in mouere actualiter, ut semp possit uelocius mouere: ut patet. Et si quaeratur quā uirtutem potētē mouere uelocitate unius horae proprium effectum assignes mouere actualiter in una hora & duplae potentiae potenti mouere in medietate horae, proprius effectus dicas mouere actualiter in medietate horae: quare uirtuti potēti mouere infinita uelocitate proprius effectus nō assignetur mouere actualiter infinita uelocitate. Respōdes, q. hoc ideo est, quia quandocunque quātitati uirtutis pōt dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo est impossibile propter implicationē cōtradictionis in ipso opere, altero uerò est possibile, dicēdū est, q. effectus proprius illius est ille, in quo soluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplū theologicū: dicimus quòd uirtus creatiua Dei est infinita, non solum ex parte modi agendi sed ex parte creabilium, non tamen saluatur infinitas in creabilibus, sic Deus possit creare aliquod infinitū ens, sed sic quia quacūque creatura facta pt facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter uirtutem motiuā quamcunque, finitā & infinitā respectu uelocitatis motus haec sit differentia, quod finitae uirtutis quātitati uno modo & illo possibili, respondet quātitas uelocitatis in effectu, scilicet faciendo illam actu: infinitae uero uirtutis quantitati duobus modis quātitas uelocitatis respondere uīs scilicet faciēdo infinitā in actu, uel mouēdo absque obligatione ad certam uelocitatem: & primo modo infinita uelocitas effectus rationem habere non pōt, quum sit in genere impossibiliū ex terminis, secundo modo infinitae potētiae proprius effectus est.

¶ Ad tertiū dicitur, q. infinitae potentiae motiuae absolutè, repugnat mouere actualiter secūdū totū suū posse quo ad uelocitatē motus, non autē quo ad durationē eius: quia operatio talis est de genere operationum impossibilium ex terminis. Et id, q. multos in materia ista decipit, est, quia assumunt talis motiuae operationē quādā, & quare infinitae potētiae motiuae repugnet, quaerunt quum tamen, ut ex dictis patet, non sit de genere operationum, sicut nec alterare caelum. Nec ex his imponas mihi, q. dicam infinito posse non posse attribui adaequatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur: sed tū quòd infinito posse motiuo, non potest respondere adaequatum operari actualiter, quo ad uelocitatē motus. Ex hoc enim non sequitur uniuersalis negatiua, ergo non potest respondere adaequatum operari: stat nanque quòd respondeat infinitū operari quo ad durationem motus, & quo ad operationes immanentes, s. intelligere & amare. Vnde ad quaestionem cum distinctione dicēdū est, q. infinita potentia motiua potest referri ad motus uelocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia illa nō est operatio, sed quiddam plusquam chimaericum. Secundo modo non repugnat, imò de facto conuenit, ut ex dictis patet.

¶ Quartò dico q. ex hoc antecedēte, A est uirtus motiua infinita agētis liberi, non pōt inferri, ergo mouet, aut pōt mouere in nō tepore: dicā enim in illo tēpore mouere pōt tanquā adaequato effectu, sed mouet semper certo tēpore sicut eligit: non tū sic quin quātū est ex ratione uirtutis, possit uelocius mouere. Quū enim ex ratione potētiae motiuae infinitae absolutè, nihil aliud sequatur, nisi q. quia tāta potētia pōt mouere tanta uelocitate, & maior maiore, infinita pōt infinita uelocitate mouere. & hoc cōtingat dupliciter, s. aut q. possit exire [illegible] actū faciēdo infinitā uelocitatē aut q. sic semp possit, ut nunquā exeat in actū eādem faciendo aliquā uelocitatē, quin possit adhuc facere maiorē: & ex ratione potētiae motiuae infinitae absolutè nō necessariò sequatur q. possit exire in actū primo modo: & ex hoc q. est agentis liberi, necessariū sequatur q. exeat in actū secundo modo. si debet exire in actū, cōsequēs est, quòd non ex infinita potentia motiua agentis liberi absolutè considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessariò, ergo motus in non tpe. Et consequenter quū omnis cōditionalis non uera sit necessaria ista conditionalis est uera: si datur uirtus motiua infinita agentis liberi, posset dari motus in nō tpe. Et sic patet ad secundā probationem illius minoris, qd dicēdū sit, s. q. falsum est, q. ex ratione infinitae potentiae motiuae, absolutè sequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet haec secunda opinio est quod non potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi ponendo, ipsam agere liberè, eo q. aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc non est dictum cōe, unde non uidetur tutum sequi sed. praesertim, quia (ut ex dictis & dicēdis apparet) multi illustribus omnes saluatur, etiam si Deus non ageret liberè.

¶ Tertia uerò opinio quā S. Th. & Puy. protulit in lucem dicit, q. solū ad distinctio modi essēdi, s. in magnitudine, uel extra, sufficit ad saluādā uirtutē motiuā infinitā absque motu in non tempore,

quicquid

quicquid sit de modo operādi. Ita q secundū eā quāuis ista cōditionalis sit vera, si virtus motiua infinita est in magnitudine, daretur motus in nō tpe: ista tñ est vera, si motiua virtus infinita est extra magnitudinē, daretur motus in nō tpe. Et fundamentū huius est, quia veritas primæ cōditionalis fundatur super tribus. Primo, super infinitate motiuæ potētiæ, ex qua habetur q possit mouere infinita velocitate. Secūdò, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo q hic q quantū est posse, tñ est operari. Tertiò, super hoc qd effectus non est dignior sua causa: ex quo habetur, si aliqua virtus est in magnitudine, eius adæquatā operationē pōt recipi in magnitudine. Ex his enim tribus cōsurgere veritatē illius cōditionalis patet ex eo, q si quodcūque horū triū deficit, conditionalis nō est vera. Si n. deest infinitas potētiæ motiuæ, nunquā dederetur motus in nō tpe: similiter si nō ponitur in magnitudine, seu operari tñ quantū pōt, nūquā dederetur motus in nō tpe & nihilominus, si nō ponitur q operetur in passo capaci adæquatæ operationis suæ potētiæ, nūquā sequeretur motus in nō tpe, quia illa nō sequitur nisi ex motione adæquata potētiæ motiuæ infinitæ in operationibus siquidē trāseuntibus non solū impeditur operatio, & eius quātitas ex parte potētiæ actiuæ, sed ex parte passi. Cōstat aūt q passiuū motiuæ virtutis, est mobile in actu: q oportet esse actu quantū & corpus, &c. vt patet. Phys. tex. 3. & ideo n si ponatur, q adæquata motio virtutis motiuæ infinitæ assumptæ in antecedēte possit recipi in corpore in actu, seu in magnitudine (idē. n. sunt in proposito) nō pōt deduci, ergo mouet in nō tpe: & quia hoc nō poni pōt absolutè, quia est impossibile, ideo oportet poni vt sequens ex antecedēte aduersarij: hē aūt, vt diximus ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his aūt patet quare secunda cōditionalis, s. si virtus motiua infinita esset extra magnitudinē, daretur motus in nō tēpore, nō est vera: quia deficit ibi tertia conditione. non n. oportet virtutis existentis extra magnitudinem dari adæquatā operationē in magnitudine, & ratio est: quia virtus immaterialis cōparatur ad oia creata, vt vniuersale ad particulare nō in prædicādo, sed potius in essendo & causando: nec est rationabile vt materiale possit totā immaterialiū virtutē adæquare. Vnde ad maiorē horū euidentiā considerandū est, q motus celestis ad infinitā potentiā motiuā in magnitudine & extra, diuersimode [illegible] (illa q ē vt effectus proprius causæ particulari & [illegible], huic verò vt effectus particularis causæ vniuersali, quemadmodū liquefactio ceræ virtuti Solari) quia motus est effectus in corpore. & consequenter fit a virtute corporea, sicut ab vniuoco: a virtute verò immateriali, sicut ab æquiuoco & voluntario: & ideo sicut ridiculū esset ex quantitate virtutis Solaris inferre quātitatē huius particularis effectus, vt adęquantē virtutē solis, ita rōnabile est ex quātitate virtutis immaterialis [illegible] quantitatē huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanquā effectū adæquatū. Considerandū [illegible] est, q inter potētiā motiuā infinitā in magnitudine seu absolutè & potē [illegible] infinitā incorporeā hoc interest, q [illegible] aut [illegible] dicitur, si principiū motus, vt patet si sumatur absolute [illegible] ad [illegible] tud addit, nihil ad hæc eleuās, plani supra sēipsam [illegible] motus: vt patet si sumatur in magnitudine. Illa aūt [illegible] q immaterialis ordinis ponitur, supra rationē principij [illegible] motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter q [illegible] ipso, q ponit extra magnitudinē, sequitur q nō per se primo respiciat motus velocitatē, qui est corporeus effectus [illegible] modum faciunt virtutes corporales, sed aliquid per se primo aspiciat, & secundario & quasi per accidēs motū. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine motus, velocitate necessariò manifestaretur. Infinitas aūt virtutis motiuæ existētis extra magnitudinē nō: quia. s. infinitas potētiæ in magnitudine [illegible] per se primò particularis principij motiuū. infinitas verò potētiæ extra, est per se primò rei eleuatæ supra ordinē principiorum motus particularium, ac per hoc latius [illegible] d respicit vt adæquatū motū, q a velocitatē motus imaginandū est. n q res illa infinita extra magnitudinē, quāuis habeat in se vnde possit mouere. [illegible] tñ operatio nō per se primo respicit ad illa, sed aliquid aliud: quia vt pluries dictū est, motus per se primo est actus corporis, virtus aūt illa eleuata est sicut supra corpora, ita super oīa corporalia per se primò: quod dicit ēns & bonū, & alia huiusmodi quæ etsi sunt corporalia, non tñ per se primo: & ideo non oportet si virtus illa est infinita, velocitatē infinitā posse ab ea prouenire. Ex duobus ergo falsificatur secundū S. Th. cōditionalis ista. Primò ex eo q virtutē extra magnitudinē non oportet habere adæquatū facere suæ virtutis, quia agat per intellectū: vt dictū est in secūda opinione. Secundo ex eo q cōsiderata virtute infinita extra magnitudinē non considerato modo operādi, sequeretur, ergo daretur motus in nō tēpore quia non possit fieri motus q nad velocitatē adæquatā virtutis motiuæ: quia moueret corpus in actu, puta cęlū, quod non esset capax motionis adęquatę illi virtuti, nec ab-

solutæ, quia hoc implicaret ex hypothesi datæ. quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.

¶ Contra hāc aūt opinionē dupliciter obiicitur. Primò, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ hr sufficiēs ratio falsitatis secundæ cōditionalis, manifestè sequitur q nō refert, si ponatur, virtutē illā esse motiuā necessariò, dummodo ponatur incorporea: stāt enim ista duo simul, nō enim est impossibile virtutē immaterialē esse necessariò motiuā, ut Arist. & Philosophi tenent de animabus orbiū. Ex hoc aūt quæratur in quanto tēpore moueret virtus infinita extra magnitudinē mouens secundū totum posse, & signetur illud tēpus, & tunc procedatur iuxta tex. [illegible] octaui Physic. deducendo ad impossibile, q æqualiter mouebūt virtus finita & infinita. Secundò, quia hoc est expressè contra Auer. in secundo cœli, com. 18. & 71.

¶ Ad primū horum di. q illæ duæ conditionales distant sicut cœlū & terra. Si infinita potentia motiua esset extra magnitudinē, moueret in nō tēpore, & si infinita potētia motiua existēs extra magnitudinē, moueret secundū totū suū posse, moueret in non tēpore. Secunda, n. est vera: quia in antecedēte eius iam ponitur ipsam [illegible] posse actualiter mouere, & consequēter habere motū talis motionis subiectū: quum motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac cōditionali saluātur tres antedictę cōditiones. In alia uero nō habetur ex hypothesi antecedentis, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autē cōditionali super quā fūdatur argumentū, s. si esset extra magnitudinē infinita virtus motiua, necessario daretur motus in non tēpore: dicenda sunt duo. Primò, q est impertinēs proposito: quia nō habetur ex dictis S. Th. Multū. n. refert, posita virtute infinita incorporea, loqui de ipsa, & cōsequentibus ad ipsam ut sic, abstrahendo à quibuscunque aliis, quæ nō necessariò ipsam infinitā & incorporeā comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi specialē modū agendi. s. necessariò. Primo. n. modo est sermo S. Th. & nō secundo, & primus [illegible] loquendi modus nihil ponit incōpossibile, secūdus uerò fortè adunat incōpossibilia: quia quāuis uirtuti incorporeæ nō repugnat esse necessario motiuā. & uelocitatū motus, repugnat in forte uirtuti incorporeę, infinitæ, unde non oportet ad illa cōditionali solicitū hic esse. Si tñ de ueritate eius quæratur, dicendū secūdò uidetur, q est falsa eadē ratione, q. s. ex hypothesi antecedētur hē q in mobili posset recipi adæquatus esse ctus illi uirtuti. Vt n. iam infinities tactū est, motus in non tempore est quoddā impossibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quā requirere illa tria monstratū est. Et quū cōtra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, signetur illud, &c. & respondetur, q quia ex parte motoris nulla posset certitudo uelocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tēpore mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere q si moueret, moueret ea uelocitate, cuius mobile esset capax, puta si esset mobile nō uiolentabile & capax motus 24. horarū, tanto tēpore moueret illud, & non minore. Et si cōtra hoc dicatur, signetur tēpus illud: intrepidè assignetur, puta una hora uel decē: hoc enim nihil refert. Et si procedatur deinde ad hoc q eodē tēpore mouebit idē mobile uirtus finita, & infinita, dicetur hoc nō esse incōueniēs, qñ aliūde prouenit, q̄ ex uirtute motiua. Inconueniens siquidē est, q dicitur finita & infinita ex propter meritis cōsideratæ moueātur æqualiter. [illegible] hoc prouenit, puta ex libertate agentis (ut secunda opinio dicit) uel ex parte mobilis: ut modo dicitur, uel ex mediatione alterius motoris, ut ultima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens est.

¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primū est, quia ex eo q in antecedēte ponitur uirtus infinita motiua, ponitur consequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur ut dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid & sic tertia conditionalis est uera. Secundum est, quia licet tale uel tale mobile certam uelocitatem sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam uirtutem infinitam separatam necessario agentem ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

¶ Ad primum horū dicitur, q ratio illa tenet, qñ uis motiua est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tantis actiui, necesse est supponitur adequatum proportionaliter passiuum. Qñ uero aūt supponitur tñ actiuū alterius ordinis, non oportet tñ passiuū supponere: quia quum passiuū nō recipiat nisi mediante actione transeunte (quā facit, ue [illegible] est in eo & uirtus alterius ordinis, s. uniuersalis imm [illegible] non oportet q habeat, aut habere possit aliquam actionem in passo corporeo ubi adæquatam cōsequens est, [illegible] non necessario supposita tanta uirtute motiua immateriali supponatur mobile adequatū proportionaliter. Vnde licet motiuū dicatur ad mobile uniuersaliter, tñ tamen dicitur ad tantum mobile uniuersaliter sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

¶ Ad se-

¶ Ad secundum dicitur, quod quamuis docuerit Arist. in Physicis motorem in communi mobili in communi comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus comparare mobile in communi motorem contractum: quia sit iste, de quo loquimur, motor. n. est separatus à materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile: puta coelum, & non mobile in communi. Constat autem quod tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat, vt [illegible] secundo celi, tex. 39. Et si curiose quaeratur quid dicendum sit ad aliud quaesitum, dicendum est, quod si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, quod moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur: quia etiam antecedens est impossibile: nec est a nobis vnquam concessum.

¶ Ad aliam obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auer. dicitur dupliciter. Primò quod non est verum nisi per accidens. Auerrois. n. ideo dixit, quod si anima coeli esset infinitae virtutis, moueret in non tempore. quia supponebat ipsam necessariò mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum consequentia. S. Tho. autem loquitur de virtute infinita incorporea, [illegible] abstrahendo à modo operandi. ideo in hac opinione non sunt contrarii per se. Et si dicatur, falsum est [illegible], quod secundum Auerroim illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundo quod hoc est verum: non tamen propterea est relinquenda: quoniam maior est authoritas rationis, quàm sit Auerrois & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo quod non dixit hoc absque magna & sufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppositum necessaria [illegible] propter.

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphysicorum, com. 41. ex [illegible] duabus distinctionibus censet agere posse vnde, dicentem virtutem motoris infinitam absque motu in non tempore. Prima est modi essendi: vt scilicet ponitur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operandi: vt scilicet moueat mediatè, & immediatè. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate. & [illegible] dicit, quod ideo non sequitur motus in tempore, si ponatur primus motor [illegible] virtutis infinitae: quia ille mouet mediante anima coeli, modificante in effectu velocitatem scilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed haec opinio à S. Tho. & Aegidio octauo Physic. arguitur insufficientiae: à Scoto autem in primum senten. distinct. octaua, q. vlt. ratione vlt. arguitur falsitatis. Insufficiens quidem dicitur à S. Tho. quia quum Arist. sexto Physic. duos effectus attribuerit infinitati virtutis, s. mouere tempore infinito, in tex. [illegible] 8. & mouere in non tempore, in textu septuagesimonono. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tempore: imò dicit quod quia ille primus motor est infinitae motionis, ideo mouet tempore infinito. & quia ibi est alius motor limitatus, ideo mouet in certa velocitate. Restat assignanda ratio quare mediatè mouere non impedit infinitatem temporis sicut impedit infinitatem velocitatis, [illegible] Auer. non fecit. Ab Aegidio vero quia si Deus moueret immediate, non propterea moueret in non tempore: quia motum in non tempore est de genere impossibilium. [illegible] dicit, quia virtus infinita habet omnem perfectionem causae efficientis, quam habet ipsa cum causa secunda proxima: & ideo sequitur quod immediatè potest causare omnem [illegible] effectum in coelo per se, [illegible] quem potest cum anima, ergo & [illegible] necessario agit [illegible] quicquid potest ut supponitur: & [illegible] causat illud immediate, et ergo in non tempore [illegible] infinita agens secundum ultimum [illegible] & immediate non potest agere in tempore.

¶ Ad hoc autem primum dici [illegible] quamuis de facto [illegible] de se illius quaesiti rationem: non [illegible] impossibile. Dicitur sequidem: quia ratio eius non [illegible] ex eo, quod infinitas temporis est effectus possibilis, infinitas vero velocitatis impossibilis. Ex hoc. n. non habetur quare mediatio [illegible] velocitatis, & non illius, licet habeatur quare illud [illegible] non [illegible] potest ut [illegible] quod aliter attribuitur [illegible] potentiae infinitas temporis, & aliter infinitas velocitatis [illegible] infinitae potentiae, siue in magnitudine, [illegible] in magnitudine, quia datum quod hoc sit uerum, apud Auerroim reputatur falsum, ut patet ex dictis: & ideo [illegible] de uirtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo, quod uirtus uelocitatiua in infinitum non est [illegible] communicabilis, [illegible] autem [illegible] in infinitum est [illegible], quoniam [illegible] est falsum loquendo de uirtute per se con[illegible] in infinitum: qualis est uirtus primi motoris.

¶ Impossibile autem [illegible] non est: quia potest sumi ratio ex eo, quod ad hoc ut infinitas temporis perueniat ab infinita uirtute, [illegible] posse primum recipi ab illa, quod mediatio motoris non [illegible] mediatio enim causatum non aufert perseitatem causalitatis [illegible].

¶ Non [illegible] hoc, [illegible] Sol & homo generant hominem [illegible] perseitas causalitatis Solis respectu proprij effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quod infinitas uelocitatis perueniat a uirtute infinita, ex igitur quod uirtus illa absque ulla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit: quia uirtus primi motoris modificata in secundo, & non in sua illuminatione attingit motum. Et sic ex ui mediationis satisfieri ut quaesito, & sufficiens reddi ratio in data. Ad Aegidium uero dicitur, quod [illegible] ratio non excludit, quin illa conditionalis sit uera, Si Deus uirtutis infinitae moueret immediatè, moueret in non tempore, supposito eo quod supponit Auerrois, s. agat secundum totum suum posse. unde impossibilitas consequentis nihil aliud concludit, nisi quod antecedens est impossibile: oculus oppositum probandum erat ab Aegidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignus censebatur Auerrois.

¶ Ad secundum autem dicitur, quod aliud est loqui de perfectione causae, aliud de modo causandi. nec licet ex perfectione causae ad modum causandi inferendo digredi, sed committitur sophisma figurae dictionis. Vnde ex hoc quod primus motor est non minus perfectae uirtutis quam ipse cum anima celi simul, non licet inferre, ergo eodem modo potest solus facere, quod facit cum anima celi: quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter non licet inferre, ergo potest immediate facere quicquid potest facere cum medio: quia immediatè agere ad modum agendi pertinet. Et si quaeratur ut arguendo dicebatur, unde potest reddi ratio, quod uirtus infinita sit alligata tali modo mouendi, s. mediatè: dicet Auer. quod hoc non est ex defectu potentiae, sed ex essentiali ordine connexioneque causarum & effectuum uniuersi, ut in eo saluetur utrunque [illegible] & perseitas causalitatis primi, dependentiaque aliorum ab eo, & distinctio causarum effectuumque, cum illarum efficacia & illorum dependentia ab illis. Nihil. n. horum necessario saluaretur in uniuerso, ordoque uniuersi necessitate careret, si primus motor infinitae uirtutis non esset necessaria connexione coniunctus mediis causis in causando. Et si contra hoc instetur, quia, ut dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima plus influit & prius in effectum quam secunda, ergo si est infinita & agit naturaliter, in primo signo totum effectum totaliter causat, quod sic non remanet ad quid actio causae secundae terminetur. Responderi potest, quod ex hoc quod causa prima plus & prius naturaliter influit, quam secunda, non habetur, ergo totaliter causat ipsum quantumcunque ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tum quia non causat ipsum omni modo, quem effectus exigit ad sui factionem naturalem, nec ex eo quod totus effectus causatur ab una causa, habetur [illegible] causae nihil faciunt, quia faciunt idem realiter alio modo. [illegible] n. ideo dantur plures causae essentialiter ordinatae eidem quasi aliquid eius fiat ab una, & aliquid ab alia: sed ut totus effectus [illegible] quamlibet [illegible] habeat propriam, & per se primo causam. [illegible] qualibet [illegible] secundum te: ut superius dictum est. Tum quia infinitas causae primae non [illegible] necessat [illegible] efficaciam causae [illegible] in suo ordine. uerbi gratia, Quantumcunque ponatur Solis uirtus infinita, ex hoc non habetur, quod [illegible] absque homine posset producere hominem: sed quod effectum proprium in homine efficacissime sortiretur [illegible] quantumcunque ponatur diuina uirtus infinita & necessario agens, ex hoc non [illegible] subtrahuntur actiones secundorum agentium, cum ponitur ipsam omnibus coagere ad omnia, quae illa agunt aliu modo, & saluatur alicuiusque effectus [illegible] habere per se causam, & [illegible] effectus primi [illegible] & primum in quolibet effectu [illegible] dicitur, quod in primo signo effectus totaliter est [illegible] causa, &c. imaginarium [illegible] philosophicum quid sonat [illegible] philosoph [illegible] secundum quorum intentionem loquimur [illegible] dicunt primam causam plus & prius influere in effectum causae secundae, quam secunda, [illegible] per septimo effectus primae causae communiotas & [illegible] ac [illegible] rationem habet in effectu, ut patet in propositione [illegible] commento. si ut uerbi gratia causans per [illegible] homine, ma[illegible] & prius dicitur [illegible] influere in hominem quam causans per [illegible] eodem. [illegible] est intimius primae & communis. Ex hoc autem non habetur, [illegible] priori totus effectus [illegible] sufficientem causam per se, & quod aliae superfluant: eo [illegible] dans [illegible] infinitae [illegible] dato etiam quod [illegible] hominem. quod est erroneum in ph[illegible] quia causa prima non attingit effectum causae secundae, nisi media actione causae secundae quamuis magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo responsionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter [illegible] responsionem posse, uel tenendo primum [illegible] uel non considerando, hoc tenendo, ipsum [illegible] uel tenendo ipsum mouere mediat[illegible] illa [illegible] Arist. repugnat. Auer autem [illegible] habeatur.

¶ Ad secundum argumentum [illegible] Auer. de necessaria connexione [illegible], &c. manifeste patet, quod non ponitur [illegible] secundum potentiam actiuam, [illegible] secundum potentiam actiuam, & quod [illegible] potentiam passiuam [illegible] necesse [illegible] possibilis [illegible] necessaria [illegible] natura. Concedo autem [illegible] iam Ad secun. ad principale.

patet responsio dupliciter. Primò admittendo, quod omni potentiæ actiuæ respondet passiua: sed nõ quo ad omne quod esset absolutè possibile ex illa virtute fieri, & sic potentię infinitę motiuæ respõdet potẽtia cœli quo ad sempiternitatẽ motus: non aũt quoad omnẽ gradũ velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolutè. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potentię actiuæ vniuersali alterius ordinis, nõ oportet respõdere passum corporeũ capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia nõ per se primò respicit effectum particularẽ: vt dictum est, & est philosophiæ principijs satis consonũ. Secũdo potest dici, quod licet omni potentiæ actiuæ respondeat possibile, non tñ potẽtia passiua, vt patet de productione intelligentiarũ à Deo: siue ab æterno, siue in tẽpore. Et hoc propter rationẽ dictã. Nec tñ oportet respondere aliquod vnum possibile adæquatũ: sed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ respondet infinitũ possibile, non sic quod possit produci aliquod infinitũ nisi duratione: sed sic quod nullis finibus possibiliũ producibile ab ipsa arctatur: sed quocunq; producto potest perfectius producere, quantũ est ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifestatur: & nõ primo modo tñ. Quod verò in vltima confirmatione dr̃, proportionaliter intellectũ propositum magis confirmat, quàm impugnat: quia quẽadmodũ mobile infinita velocitate põt dupliciter intelligi (vno modo quod possit actualiter infinita velocitate moueri, alio mõ sic quod quacunq; velocitate motum põt velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secũdo verò est possibile: ita est de mouente quod scilicet impossibile est dare mouens infinita velocitate primo modo, sed secundo tñ: quod sic oportet esse infinitæ virtutis. Et aduerte, quod de facto secundũ philosophos hoc argumẽto dicẽdũ est, quod potentiæ infinitæ respondet in rerũ natura effectus infinitus, s. tẽpus infinitũ motus cœli per se productum: & potentia passiua cœli ad hoc. Ergo hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem provere philosophantium quiete dicta sint.

Ad tertiũ principale. ¶ Ad tertiũ principale dr̃, quod licet solo tertio modo arguatur ibi secundũ mentẽ Auer. & nec etiã in illo modo habeatur intentũ, attamen singulis ordinatè respondendũ est, præmissa prius intentione illorũ verborũ secundũ veritatẽ. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbiũ, non excludere infinitatẽ vigoris à Deo: qui nullius orbis est aĩa, sed concludere infinitatẽ vigoris nõ sequi ad motorem tẽpore infinito: ex hoc quod motor infiniti vigoris habet necessariò infinitã potentiã, & consequenter infinitam naturã. Ex hoc enim sequitur quod si motor tẽpore infinito necessariò esset infiniti vigoris, & haberet & potentiã & naturã infinitã, Et quũ plures sint motores tẽpore infinito, sequeretur vlterius, quod ex positione plurium motorũ cœlestiũ tẽpore infinito, non haberẽtur propria natura motorũ: sed hoc tantũ, quod sunt motores infiniti. Et sic vlterius sequeretur, quod nõ esset ibi multitudo motorũ, nec diuersitas proportionum motorũ ad mobilia, sed motus in non tempore, &c. Et tenẽt cõsequentiæ vtrobique: quia tunc illi motores cõuenirent in natura & potẽtia infinita intẽsiuè, quẽadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habẽt quod possint cõtinuare motum tempore infinito. Et sic nõ esset vnde differrẽt ad inuicem. Hæc est sententia Auer. ibidẽ: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primũ motorẽ esse vigoris finiti. Ad primũ ergo modũ arguendi ibi tactũ, dr̃ quod non sunt in eo tot verba quot errores. Cõsequentia primò nihil valet. Propositio deinde dicens, quod quælibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tñ sumpta tum alia consumpta, s. infinitũ non est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanẽte, quod si ponatur linea infinita vtrinq; versus oriẽs & occidens, & secetur in directo puncti meridiei, quod vtraq; pars est infinita, & tota est maior vtraq; parte. Et similiter in quantitate successiua, si secetur in termino decimæ horę huius diei totũ tempus æternum: vtraq; pars est infinita: & tñ totum tempus est maius qualibet earũ. Falsum est ergo cõparãdo infinitũ simpliciter infinito secundũ quid, quale est pars aliquota infiniti, quod vnũ nõ sit maius alio: & quia talis est cõparatio in proposito nostro, patet nihil cõcludi. Et vt ostẽdatur quantus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, quod etiã cõparãdo infinitũ simpliciter stat vnũ esse maius alio. Numerus n. reuolutionum Lunæ est maior numero reuolutionũ Saturni (& loquimur de motu proprio, & tñ vterq; est infinitus secundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respõdent amplius trecentæ sexaginta reuolutiones lunares, quũ ille singulis triginta annis vnã compleat: illa verò uigesimo octauo quoq; die vel circa suã peragit. Vnde diuus Tho. præclarè docet in tertia parte, q. 10. ar. 3. ad tertiũ, quod non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super tex. 37. & 38. tertij Physi. ubi dr̃, & infinitum non est ut substantia, sed ut accidẽs quærendũ: accidentis autẽ propriũ est qualificare id, cuius est accidẽs. Et propterea quemadmodũ infinitas adueniẽs alicui, puta diebus, nõ infinitat nisi numerũ dierũ: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi ordine dierũ. Et propterea infinitis diebus simpliciter, non possunt dari plures dies: sunt tñ multo plures horæ illorũ dierũ quã ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dantur plures horæ: sunt tñ multo plura minuta illarũ horarũ quã horæ ipsæ. Nefas quoq; esse uidetur, cõditiones totius & partis in partibili & summe pfecto, ac per hoc uocato quanto uirtualiter, requirere, quũ non maius quid sit totũ hoc: Deus bonus, sapiens, &c. unquam hoc solũ, s. Deus: aut ecõuerso: siue ponatur finitæ uirtutis siue infinitæ: quia nõ est æqualis: sed eadẽ est perfectio rei illius, & omniũ quæ eius sunt. Ad secundũ uerò modũ arguendi dr̃, quod sicut tactus quãtitatiuus, quia secũdũ extrema est expellit id, in qd fertur, tactus aũt uirtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat & firmat si contrarius non est: tactus uero infiniti corporei propriũ est sic oĩa occupare, ut omnia excludat, nihil secũ cõpatiens: infiniti uerò uirtualiter, & propriũ est sic omnia implere, ut ea faciat uirtuosa & cooperãtia, & modificãtia illuminationẽ suã in effectibus. Vnde ex infinitate uirtutis nõ excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur: ut superius quoq; dictũ fuit. Ad ultimũ autẽ dr̃, quod dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participãtia aliquid, propriis constitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis utriusq; extremi: & de hac est sermo Auer. ibidẽ. Secundo modo non infert finitatẽ nisi nouius extremi, s. participantis tñ. Illud autem quod est per essentiã, ex hoc ipso quod pura est ab aliis distinguitur absq; aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum propositũ excludatur uirtualiter, multa tamẽ excluduntur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

¶ Ad quartum principale dr̃, quod consequentia nihil ualet. Et ad probationẽ, cõcessa suppositione, negatur minor: s. quod distãtium ab aliquo in infinitũ, alterũ nõ sit altero propinquius illi: ut patet manifeste, & in quantitate permanente, & successiua. In permanẽte quidẽ, si ponamus linea infinita ex parte Septẽtrionis, cõstat quod tam pars intercepta sub Tropico Cancri, & circulo Æquinoctiali, quã pars intercepta inter circulũ Æquinoctialẽ & Tropicũ Capricorni, in infinitũ distat à quantitate lineæ infinitæ uersus Septentrionẽ: & tñ dubiũ non est quin pars sub Tropico Cancri sit propinquior: quia minorẽ uiam actura esset, si ad infinitũ attingendũ moueretur. In successiua uerò, quum tã dies hesternus quã hodiernus in infinitũ distet ab æterno tempore præterito, constat tñ quod propinquior hesternus sit quã hodiernus, & hodiernus quã crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliqd antiquius altero simpliciter, quæ sunt cõtra sensum. Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiã infinitã; & tñ unũ altero magis distare, quia distantia illa non est infinita utrinq; sed ex una parte tñ, sicut contingit in proposito, & in distantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantiæ cæterorum illo, & ex parte finitorũ habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, ut patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritũ est infinitũ, ideo infinita distantia est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia uerò hodiernus dies finit hinc tẽpus elapsum, ideo est finita distantia à parte post. Et cõsequẽter ex illa parte potest accipi rõ, quare est propinquior æterno elapso, quàm dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deũ & creaturas. Ex parte siquidẽ Dei infinitæ distantiæ ratio habetur: ea parte uero creaturæ distãtia finitur. Et ideo hinc sumitur quod una est propinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cũ distinctione dici ad minorẽ, quod distãtia infinita est duplex: s. infinita utrinq; seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantum: & quod quamuis primo modo sit uera, & secunda tamen est falsa: & sic est ad propositum.

Ad quartum principale.

¶ Ad quintum principale dr̃ breuiter, quod omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Physic. quia dicitur non esse uirtutis finitę nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cęlorũ, ut ipsemet Auer. in cõment. 41. duodecimi dicit: quũ post distinctionẽ infiniti à finito subdit quod proportio inter motorẽ, & mob. lẽ in cœlestibus, est propter motorem finitũ: & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cœli, quod primus orbis esset in labore, &c. Vel & clarius (licet in idẽ redeat) dicendum, quod ideo sępe Auer. negat dari motorem infiniti uigoris, sic, quod possit semper uelocius mouere: nõ ex defectu potentiæ primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorum proximorũ. Ex his enim fit, ut quẽadmodum negatur nono Metaphys. com. 7. Deum posse producere muscam, non ex defectu potentiæ, sed ex ordine

Ad quintum principale.

essentiali causarū effectuum exigente talem effectum fieri mediante corpore cœlesti mobili, ita nihil minus negari simpliciter ab ipso pōt, q motor aliquis possit semper velocius mouere. Non ex defectu potētiæ primi motoris, sed quia nō potest mouere nisi mediante anima cœli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quāuis primus sit vigoris infiniti. Illud verò quod in cōmen. 69. octaui Physicorum dicitur, s. q motor immaterialis, nec infinitus dici potest: quamuis sonat quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehensum sit à multis. Quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis actiuæ, sed tantum mouet vt finis. Quidam verò, quia non est virtutis actiuæ respectu velocitatis motus, de qua ibi est quæstio: sed tantum sempiternitatis motus.

¶ Ego autem nolens Auerroim Thomistā facere, neq; me Auerroistā, sed veritatē solā sequi (quātū cognoscere potero Deo concedente) puto id sic voluisse Auer. q sæpe mentē meā pulsauit, tanquā de Arist. officina venientē, s. q virtutes immateriales nō sunt quantæ virtualiter, & consequenter nec finitæ nec infinitæ. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantæ virtutes corporales, s. q nō sunt proportionales motibus, vt. s. quantò maior motus, tātò virtus immaterialis maior: quēadmodū est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari vł processus Arist. 8. Physic. quia quum sufficienter excludatur ex tex. 78. & 79. q nulla virtus corporea potest mouere tēpore infinito ex eo q talē virtutē oportet esse infinitam, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam cœli mouere tempore infinito: restat q virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum, quarum nulla potest hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et consequenter habetur q sit impossibilis, & nec finita, nec infinita: etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioqnin eo modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu vltimo octaui Physicorum dicitur motorem cœli esse potentiæ infinitæ, ly infinitæ, purè negatiuè teneri debet, id est, nō finitè. Hanc credo fuisse tunc mentē Auer. quam tñ quia vidit postmodū non esse veram (vt ex supradictis examinando rationem Arist. & commentum 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Arist.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

Et sic sit finis præsentis quæstionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Appollinaris ad Dei gloriosi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendā, qui philosophiam suo ingenio metiri præsumentes, nō verētur dicere virtutem infinitā non esse in rerum natura, quia est ens impossibile secundum principia philosophiæ. Iam enim patet, q nullo philosophiæ principio negatur, non solùm sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, DE POTENtia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.*

QVÆSTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM articulū primæ quæstionis remansit tractanda quæstio de potentia neutra. Vnde quæritur, Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus quæstionis. Secundò ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur opposita opinio. Quartò respondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM, res naturalis sumitur hic vt distinguitur cōtra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, sumitur pro inetētione reali in singularibus naturalibus simpliciter, Et hoc ad differentiā eorū quę dicūtur in abstractione: sicut cōtingit de pprietatibus quātitatis vt sic, & aliis similibus: quæ in rerū natura actualiter nō inueniūtur. Potētia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationē naturalē respectu vtriusq; actus, s. huius & oppositi negat, non simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusq;. Dico autem hoc quia dupliciter contingit imaginari potentiā aliquā neutrā. Primo per negationem potentialitatis ad vtrunque. quemadmodum colorabile, nec ad graue, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: colorabile enim non est receptiuum sonorū. Alio modo per negationē inclinationis in potētia receptiua vtriusq;: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutram inclinatam: & hæc propriè vocatur potentia neutra. est ergo sensus quæstionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD secundū, Scotus in prologo pri. sent. q. 1. & in 2. dist. 2. q 6. tenet dari potentiā neutram, ponens q potentia receptiua relata ad actū, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidē si naturaliter inclinetur in illam: violenta verò, si ille sit contra eius inclinationē naturalem: neutra verò, si neq; inclinetur ad istā formā, quam recipit, neq; ad oppositā. Exemplū primi: vt motus deorsum lapidis. Exemplum secūdi, motus sursum eiusdē. Exēplum tertii, superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifestè patet inueniri in angelis talē potentiā, eo q potentia passiua quæ est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probatur dupliciter: tū quia tale passum nō inclinatur naturaliter ad istam formā vel oppositā: tū quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auicennā, 9. Meta. volentē q si motus cœli esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalē, & motus ab illa esset violentus. Posset quoq; multipliciter argui pro hac opinione: sed quoniam stabiliendo oppositam, habetur solutio omnium, ideo hæc sufficiant de secundo.

QVO AD tertiū, propono unā propositionē, & unā distinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est hæc: Omnis potētia rei naturalis respicit per se primò & naturaliter aliquē actū. Probatur quoad primā partē: quia, ut dr 9. Metaph. tex. 13. potentia diffinitur per actum. Actus namq; diffiniens potentiā, procul dubio est per se primo respectu ab illa: quū neq; actus per accidens, neq; actus per se secundo, illi æquiualet. Quo ad secundam uerò partē. s. naturaliter, probatur: quia ex secundo Physi. tex. 78. unūquodq; sicut agitur, ita aptum & natū est agi, & econtra: sed potētia fit à natura, & est pp actū: ut patet 9. Metaphy. tex. 15. & 16. ergo potētia naturaliter fit, & est propter actū, ergo propter actū, quē per se primo respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primo actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in 2. Physi. qđo natura agit pp finē: & quo pacto ea quę à natura aguntur pp finē naturaliter inclinantur in finem &c. Distinctio uerò est, q potētia receptiua potest cōparari quatuor modis ad actus. Potest. n. colorabile, uerbi gratia cōparari ad colorē, ad species coloris, ad contrarium coloris, & ad disparata, s. sonos. Si compararetur ad colorē, sic cōparatur naturaliter & per se primò: si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed nō per se primò: si ad cōtrariū uiolenter: si ad disparata, nulliter, nisi forte per accidens. Nec hæc egent probatione: quia per se sunt nota ex terminis, nisi quis obiiciat actus, ad quos potēt a se haber obedientialiter. Sed quia, de hoc erit sequens quæstio nec hi locātur à Scoto sub potentia neutra, ideo nihil proposito obstāt. Ex his aūt deducitur opposita opinio: s. q omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut uiolenter: q nulla est neutra. Omissa proinde potētia obedientiali: ut pote non spectāte ad præsens propositū. Probatur autē hæc conclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primò, aut per se secundò, aut cōtraria in his: sed tam actum per se primò respectū, quàm per se secundo, respicit naturaliter, & contrariū eis respicit uiolenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut uiolēta. Minor est per se nota. Et maior probatur sic: Si daretur quartum genus actuū receptibiliū in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quem per se primò respicit illa potentia: sed hoc esse nō potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Quòd autem hoc sit impossibile patet inductiuè. Colorabile. n. nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores: & sic de aliis. Et probatur ratione: quia potentia unius generis non est ad actus alterius: ut patet 12. Metaphy. in tractatu de principiis prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc consonant, ideo hanc sequamur uiam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartū, respōdetur q distinctio illa trimembris est uoluntaria quo ad tertiū membrū. Nec id q adducitur de superficie, iuuat: quia aliud est superficie absolutè, & aliud de superficie physica tali in rerū natura inuenta. Superficies. n. absoluta non solum abstrahit ab albo & nigro, sed etiā ab omni sensibili: & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni: ut patet de superficie cœli. Itaq; loquendo de superficie tali, id est colorabili, dicitur q ut sic nō est indifferens ad album & nigrū per exclusionē inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad unū quàm ad aliud: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primò, speciem uerò per se secundò. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialiū, ipsa quidem per se primò respicit formam per motum, aut muta-

tionem

tionem acquisibilem quouis modo: per se autem secundo respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnem & indifferens est ad oês aut multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusioné maioris inchoationis ad unam, q̃ ad aliam. Ad id uerò quod adducitur de potentia locabili in Angelo, dicitur, quòd falsum supponit, scilicet in Angelo esse potentiam passiuam, respectu ipsius ubi. Vt enim in tractatu de Angelis dictum est, Angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed uirtualiter tangere locum. Vnde non oportet solicitari nisi de actiua potentia Angeli: quam cõstat esse naturalem, liberè tamen exercitam. Quantum ad ea quę adducuntur à Scoto ad probandum suum intentum de Angelo, non cogant: quoniam hæc consequentia formaliter non ualet, A est naturaliter in uno loco, ergo est uioléter in aliquo alio: ut patet de singulis partibus orbis lunę. Quęlibet enim est naturaliter in Occidente, & similiter in Oriente, & tamé nullibi uiolenter: & mutat locum subiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auic. conuincit: quoniam nõ nisi de motu uerè naturali uerificatur dictum eius. Motus enim cęli naturalissimus est ex parte principij passiui: ita quòd ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus est labor mouentis: ut patet secundo celi: text. 5. quamuis ex parte principij actiui sit a͞ialis. Vnde hoc magis ad oppositum intenti Scoti uidetur: quoniam sic motus Angeli esset naturalis ex parte principij passiui absque sequela inconuenientium, sicut de motu cœli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVÆSTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IVXTA eundem articulum quærendum erat, utrũ potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

¶ In qua quæstione quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertiò examinabitur. Quartò respondebitur quæsito.

QVO AD Primum, potentia receptiua hic sumitur formaliter ut receptiua est, quicquid sit de ipsa, ut elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest secundũ naturæ cursum adipisci: ut gratia, charitas, uisio Dei, & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis uocatur non subiectiuè, id est potentia naturæ: sed formaliter, id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quod sẽsus quæstionis est. Vtrum potentiæ in rebus naturalibus inuentæ, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hæc de primo.

QVOAD Secundum, Scotus in primo, q. 1. prolog: & in q. 4. dist. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem quæstionis: putat namque, quòd potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus. & quòd in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est, uel naturalis, uel uiolenta, uel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quoniam si comparatur ad agens naturaliter impressiuũ est naturalitas: si nõ naturaliter impressiuũ, est supernaturalitas. Confirmatque positionem suam ex hoc, quòd potẽtia receptiua actus supernaturalis, se ipsa est receptiuè capax illius: & naturaliter perficitur per illũ, cũ habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: ergo est potentia naturalis respectu illius. Singula sic assumpta probant. Primum quidẽ: quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis gloriæ &c. Secundũ uerò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem: quia unumquodq; appetit naturaliter suam perfectionem, sed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ. sed actus supernaturalis, ut uisio Dei, &c. maxima est perfectio. ergo, &c. Sumus igitur secundũ hæc in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

QVO AD Tertiũ, tria minus bene dicta in præfata opinione uidentur. s. principalis cõclusio, & eius probatio, & usus uocabulorũ. Malè in primis utitur ly supernaturale, dum omné actioné Dei ad extra supernaturalem uocat: quia Deus est agens nõ naturale, sed liberũ. Cõstat namq; q̃ alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis cõtra liberum. Primo namque modo anima Scoo producitur naturaliter: secũdo autẽ, nõ. Vnde nisi uocabulis abuti uelimus ad placitũ cuiusq; supernaturale est quod supra facultaté ordinis creaturis debiti in eis est. Omnes enim naturalia à supernaturalib⁹ distinguimus frequẽti usu per hæc q̃ aliquid sit secundũ debitũ naturæ ordiné, & aliquid sit supra illũ. Ratio deinde assumpta manifestè aut falsa ẽ, aut petit principiũ. Quũ enim dicit, q̃ potẽtia naturaliter perficitur per suum actum: & similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actu uel potentia, aut per suum naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo mõ, falsa est maior: graue enim est existés sursum, non naturaliter, sed uiolenter perficitur per esse sursum, & tamé esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si uerò secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum, scilicet quòd potẽtia naturalis habeat actum supernaturalem, ut suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert: æs enim immediatè est receptiuum figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis uoluntaria relinquitur: & irrationabilis ostenderetur probando oppositam. Hæc de tertio.

QVO AD quartum, conclusio responsiua quæsito est, quòd potentia ad actus super naturales, non est naturalis, sed obediẽtialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur. s. secundum se, ut gratia: & secũdum talem modum fiendi, ut uisus cæco datus. Visus enim secundũ se est naturalis actus hominis: sed q̃ cæco in instanti detur, supernaturale est. Charitas uero, & cætera, sunt secundum se actus supnaturales ita, ut implicet cõtradictioné cõnaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factæ uel factibili, ut & ipse Scotus in secundo d. 23 fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actũ supernaturalé ratione modi ut sic, à fortiori nulla est naturalis potẽtia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti usu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, q̃ supernaturalitas inuenitur, non solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiam ad actum propter supernaturalitatem actus in se.

¶ Secundò, ex parte potentiæ sic. omni potentiæ passiuæ naturali respõdet aliqua potẽtia actiua proxima: ergo respondet potentia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab Arist. 3. de anima tex. 17. ad probandum dari intellectũ agenté. Fũdatur enim super hoc, q̃ in omni natura, ubi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est q̃ de proximo, non de primo agẽte loquitur: alioquin distributiuã nõ fecisset, dicens in omni natura, &c. Et per hoc excluditur respõsio Scoti, dicẽtis, q̃ sufficit q̃ detur primum agens. Cõsequẽtia autẽ probatur: quia potẽtia supernaturalis non est proximum actiuum naturalis potentiæ, ut ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

¶ Tertio ex parte subiecti. Quũ enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omniũ proprietatũ eius, & ex ea soluantur omnes difficultates cõtingẽtes rei, ut in quarto Phys. dicitur: cõsequés est, q̃ cognita quidditatiue re aliqua, cognosci ex ea possint omnes naturales potentiæ: & quum potentiæ cognitio ex actu pendeat, ut dicit. 9. Met. cõsequens est, q̃ actus ad quos sunt naturales potentiæ, cognoscãtur, & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad ultimum, q̃ ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscuntur supernaturalia: q̃ est manifestè falsum. Et confirmatur quia certo scimus hanc maiorem, q̃ naturalis potẽtia est frustra: ergo scimus hãc minorem, q̃ in materia uel anima, uel quacunq; alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet cõcedere q̃ sciamus supernaturalia illa debere esse: & sic scimus resurrectioné mortuorũ futurã, & gratiam iustificationem, &c. qd est ridiculum. Nec euacuat hanc rõnem responsio Scotica, dicens, q̃ anima secundũ illã rõnem est ignota. Cognitio namq; quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, uel uirtualiter omné illius notitiam. Nec euaditur dicendo q̃ substantia non põt à nobis pro statu isto quidditatiue & propriè cognosci: quia quicquid sit de hoc, sufficit intentum, s. q̃ ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit scientia haberi de supernaturalibus: & sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione, & alijs huiusmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, esset necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quod est manifestè falsum. Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS, DE Subiecto naturali Philosophię, unica quęstione contentus.

QVÆSTIO

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

QVÆRITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

Et uidetur q̃ non. Primò, quia aut ens mobile, significat substantiã mobilem, aut accidés mobile aut tertium commune utrique. Si primum, cum substantia mobilis, & corpus

corpus mobile sint idem cõuertibiliter, sequitur quòd poneret secundum rem corpus mobile subiectum philosophię, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifestè contra omnes, & ueritatem. Si tertium, tunc sequeretur, quòd ens diceret tertium conceptum abstrahibilem a substantia & accidẽte, quod est contra Thomistas.

¶ Secundò sic: Subiectum scientiæ debet esse unius rationis formalis, alioquin non haberet quod quid est, & consequenter non esset principium sciẽtiæ: quia, ut dicitur in 2. de anima in textu 11. principium omnis demõstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primo passionem: quia ei, quod non est in se natura una, quicquid per se unum cõuenit, conuenit ratione partium, & consequenter nulla passio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatũ ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. Si dicatur, quòd illa duo ponuntur ad circumloquendum unam rationem formalem, quemadmodũ moris est ponere passiones loco differentiarum: contra, Ratio subiecti in scientia debet esse primo & maximè nota in scientia: eo quòd tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circunlocutione eget, non esset huiusmodi: implicatio siquidem est in adiecto, dicere quòd est ratio formalis in scientia, & quòd circumloquimur illam passionis nomine utpote occultã, ergo, &c.

¶ Tertiò: Si ens mobile esset subiectũ philosophiæ naturalis, aut philosophia naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset subalternata illi: utrunque est falsum: ergo. Tenet consequẽtia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidẽtem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur q̃ ens mobile à Metaphysico considerandum est: quia in primo Posteriorum c. 23. dicitur, quod eiusdem scientiæ est considerare subiectum aliquod & partes subiectiuas per se: & cõsequenter esset philosophia naturalis: cui ascribitur ens mobile, pars metaphysicæ. Si secundo modo, sequitur qđ Philosophia naturalis Metaphysicæ subalternaretur: eo quod dicitur in primo posteriorum, ca. 8 descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (ut communiter exponitur) est solius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quartò sic: Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationẽ formalẽ omnes resoluuntur passiones, & cõclusiones illius scientiæ, ut de se patet: sed passiones & consequenter cõclusiones physicæ resoluuntur ultimo in Phylosophia naturali ad qđ quid est substantiæ, seu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Physica causantur ex substãtia naturali: ergo substantia naturalis, seu corpus naturale ponendum est subiectum.

IN HAC dubitatione primò distinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertiò simul ipsa confirmabitur & contra alias opponetur. Quartò respondebitur argumẽtis in oppositum.

QVO ad primam, sciendũ est de subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loqui in re hac naturaliter, quosdã uerò innaturaliter: pp qđ hi à nostra resecãdi sunt disputatione, quã inter Philosophos agimus. Supponũt enim intelligentias mobiles esse; & Philosophiam naturalẽ istis sensibilia non attĩgentes, commune aliquid sensibilibus & separatis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectum Philosophiæ dicunt: operiuntque errorem suum Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quẽ indubitatũ principium est, substantias abstractas immobiles esse & terminum considerationis philosophicæ esse animam humanam, partim abstractam, partim nõ: ut dicitur secundo physicorum, textu uigesimo sexto & ultimũ, q̃ põt naturalis de intelligẽtiis arongere, & declarare quia sunt: ut Auer. dicit 1. Physicorũ, commento ultimo. Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silẽtio inuoluendum nõ est, cum præsumant propriam opinionem Theologiæ sententiam asserere, sicq; theologicæ facultatis expertibus, in philosophia tamen nutritis, deridendi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab Ecclesia approbatis traditum, quòd Angeli sic mouerentur, ut motus cõtinui subiectum sint: sed potius oppositum, ut in Theologia discussum à sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent glorietur ex Scotica officina hos se errores deprehendere non ex Theologia.

Auerroistæ aliq Alberti, & Ægidii sequaces. Quinque opiniões naturales de subiecto philosophię naturalis adæquato.

¶ Hi ergo omissis, ad naturales trãseamus. Quorũ opinio nõ est una, dũ alii mobile, alij ens, alij utrũq; ex subiecto physicæ resecãdũ putãt. Et illi qdẽ q̃ neutrius nomẽ recipiũt, secũda & quarta ratione ad oppositũ facta mouentur: & sensibilẽ seu naturalem subam subiectum fore censent. Qui uero ens tantum abiciunt, corpus mobile subiectum philosophiæ ponũt. Et hi ad huc diuisi sunt, dũ quidã mobile, passionem significare concedunt, quidã aũt rationẽ formalẽ corporis physici supponere cõcedũt. Mobile autem tantum abiicientes, sunt qui ens naturale subiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, scilicet, Thomistarum tenentium ens mobile: & Albertistarum, dicentium corpus mobile: & modernorum multorum, dicentium substantiam naturalem seu sensibilem: & quorundã etiam modernorum asserentium corpus physicum seu naturale: & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

QVO AD secundum: Cum ens mobile complexionem quandam nominum contineat, singula distinguenda sunt. Et primò quidem circa mobile triplici opus est distinctione.

¶ Prima est quòd cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, scilicet propriè, ut distinguitur contra mutationem in 5. Phys. & ad tria tantum genera esse dicitur & communiter, ut continet in se & motum propriè dictum, & mutationem, scilicet generationem & corruptionem mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ista sumitur communiter pro ut idem est quod mutabile physica mutatione.

¶ Secunda est, quòd aliquid potest dici mobile, dupliciter, s. subiectiuè, quòd s. est subiectum motus: & terminatiuè quòd s. est terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringendum est in proposito, magis tenendum est terminatiuè quã subiectiuè, ut ex dicendis apparet: iudicio tamen meo indistinctè tenendum est non ea ratione, ut si cõe ad omnia quõcunq; mobilia: contineatque ut partes subiectiuas materiam, & formã &c. quia hoc est contra S. Tho. in primo Physi. super tex. com. 6. ubi in diuisione literæ expressè dicit, quòd in primo libro Physic. agitur de principiis intrinsecis entis mobilis. s. de materia & forma: ex hoc apertè insinuans ens mobile, quod est subiectum philosophiæ, non esset totum uniuersale respectu materiæ & formæ, sed totum integrale seu essentiale, sed et potius rationale. s. ista notissima sui acceptio supponatur, quã ex sensu supponere oportet perhibẽt enim nobis sensus mobilia esse: an autem subiectiuè an terminatiuè mutentur ea quæ moueri uidemus, ratione magis discernitur, quàm ex sensu habetur.

¶ Tertia est quòd mobile æquiuocum est nomen ad aptitudinẽ, ad motum & ad fundamentum illius aptitudinis: sicut si risibile significat & aptitudinem ad ridendum, & rationalitatem, quę est eius fundamentum. Quid aũt mobile in proposito significet difficile est hac sola quęstione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectum, & passionẽ simul accipi pro subiecto in aliqua sciẽtia, sic quòd totum aggregatum subiectũ sit (quia oportet subiectum uni esse rationẽ formalẽ, & ex quod quid est subiecti, & quid est passionis una ratio formalis constitui nequit) nihil tamẽ prohibet aggregatũ ex subiecto & passione, subiectum sic cõstitui, ut passionis qđ quid est, sit ratio formalis subiecti in illa sciẽtia. Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in propositione, ita quòd mobilitas quæ est passio, sit ratio formalis entis uel corporis, quod sit subiectum philosophiæ naturalis: unde solet fieri reduplicatio supra mobile, dicendo ens aut corpus mobile inquantũ mobile est subiectũ Physicæ. Suadetur ãt in proposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ, sicut enim Physica est de entibus in eo quòd mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo quòd quanta. Constat autem Mathematicæ sic esse subiectũ ens quãtũ: ut quãtitas ipsa quæ substantiæ materialis passio seu propriũ accidẽs est, rõ formalis subiecti Mathematicæ sit. Erit ergo Physicæ subiectũ ens aptũ moueri, sic q̃ aptitudo ad motũ, rõ formalis subiecti sit. Et cõfirmatur hoc magni Alberti authoritate: qui in 1. Phy. sic distinguens corpus in Metaphysicũ, Mathematicũ, & Physicũ mobilitatẽ quã rationẽ formalẽ subiecti dicit posteriorẽ corpore quãto, naturaliter dicit. Nec obstat q̃ eiusdem sciẽtiæ est considerare de passione & subiecto eius, qm̃ hoc intelligitur quando tractatur de passione ut passio est: nõ ãt quando passio primũ subiecti locũ tenet: ut patet de quantitate in Mathematica, quæ de substantialibus principiis subiecti à quo fluit, non se impedit. Similiter non obstat q̃ perfecta cognitio de re non habetur absque quòd quid est subiecti: hoc enim non est sic accipiendum, ut omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quòd non sit euidens & scientifica: sed ut absq; quod quid est subiecti, consummata omnimodaq; notitia de re haberi non possit. Quod Physicę accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum est: Mathematicus enim ignorat, an quantum sit substantia uel accidens, & quantitas subiectum, &c. & tamen certissimum est omnium, ut dicitur in secundo Metaphy. textu & commento ultimo.

¶ Sed contra hanc uiã est, quòd secũdũ eã ad Philosophũ naturalem non pertineret considerare aliquod prædicatũ quidditatiuum cuiuscunque substantiæ, nisi fuerit aliqua substãtia sit, de qua quidditatiuè prędicaretur aptitudo ad motum: & cõsequẽter philosophia naturalis non esset de substantia, sed esset de accidente, quemadmodũ Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motũ) q̃ passio ponitur entiũ naturaliũ, ratio formalis subiecti Physicæ acceptatur, non licebit Physico de rõne adæquati subiecti eius disserere: quia illa prior est, ac per hoc descẽdendo à mobilitate in communi ad talem uel talem mobilitatem

tem

tem in specialibus partibus philosophiæ naturalis, nõ licebit ad qđ quid est talis vel talis subiecti descendere, sed quẽadmodũ adequati subiecti mobilitatis qđ quid est omissum fuerat, pari rõne specialia quod quid erat esse subiectũ taliũ mobilitatum omittenda sunt: qm̃ nulla pars alicuius scientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video qđo possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo ꝙ Metaphy. est cõsiderare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verũ, idcirco puto melius tenere, ꝙ mobile in proposito nõ significat ipsam aptitudinẽ ad motũ si est passio: sed eius fundamentũ. Cùm enim ista aptitudo, quam mobilitatis nomẽ sonat, quibusdã entibus repugnet. s. separatis à materia: & quibusdã nõ. s. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari substantialiter: consequens est, ꝙ aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinẽ hanc sortiantur: & hoc fundamentũ mobilitatis est. Notanter autẽ dixi nõ reputetur: quia communi voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui: to. siquidem Metaphysicorũ textu vltimo sub dubio relinquitur, an corruptibile sit substantia, an in substantia, id est an sit de substãtia rei, aut eã sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autẽ quædã mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa: secundũ illud octaui Phy. tex. com. 25. ignis motus corruptio est. S. Thomas etiam ibidẽ inter substantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Arist. quoq; in primo Phy. tex. 8. idem sentire videtur: dum dicit ꝙ ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio præueniẽta à formali ratione subiecti philosophiæ naturalis: posset enim per illam rationem à naturali Philosopho probari. Nisi fortè quis dicat dictum Arist. non esse verum per se, sed per accidẽs: quia scilicet est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Arist. tum quia saltem defendere mobilitatem pertinet ad Philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum. sicut & quamlibet passionẽ subiecti proprii quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, ꝙ sit passio per se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiam quoad probari vel non probari posse aliquid, vt patet in secundo Phy. tex. com. 6. non tamen faciũt differentiã quo ad defendere vel nõ defendere: qm̃ si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modò non sint principia, sed ex principiis: qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physicæ, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionum eorum si concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam verò, quia passio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tñ distinguere oportet, ꝙ dupliciter ens tis nomine vti consueuimus. Primò, pro omni eo quod habet esse quocunq; modo: & sic hic non capitur. Secundò, pro eo qđ propriè esse dicimus: hoc autẽ in his, quæ fiunt, est id quod propriè fit: eius siquidem est esse propriè, cuius est fieri. Id autẽ qđ propriè fit, vt 7. Metaph. tex. com. 28. patet, est compositum: siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc ꝙ aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, qđ subiectũ Physicæ dicimus, exigitur & ꝙ sit propriè ens, & ꝙ sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile cõmunius quã sit corpus mobile, & quàm substãtia naturalis siua sensibilis: quia continet sub se omnia materialia cõposita, quę solum mutabilia sunt siue sint substãtialia, siue accidentalia, siue secundũ formã absoluta, siue secundũ vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocunq; prædictorũ, quàto ens aliquẽ gradũ concomitans, prius est illo: dato etiã ꝙ ad cõposita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contradictio per ly mobile: qm̃ sicut substãtia rationalis abstractius quid est, quã animal rationale: sic ens mobile abstractius & prius quid est, quàm substantia mobilis: quàuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tñ ly ens, & ly substantia, abstractius est ens mobile. Vnde quẽadmodum concedens substantiam rationalẽ, adhuc disputãdi locum haberet, an illa rationalis substãtia esset corpus an animal, & cætera & cõtinuè ab abstractiori ad minus abstractũ quæstio descendere, dum à substãtia rationali ad corpus rationale, & à corpore ad corpus animatũ, & cętera ventretur. sic sub ente mobili quæstio remanet, an illud sit substantia, an corpus, & cætera. Cùm igitur in re mutabili cõsiderari possit, & ꝙ sit corpus mutabile, & ꝙ sit substantia mutabilis, & ꝙ sit ens mutabile, diui Thomæ sententia est naturalia rationẽ subiecti Philosophiæ naturalis induere primò, nõ quatenus sunt corpora mutabilia, aut substantię mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita ꝙ ens mobile licet complexionem nominũ contineat, incomplexum tñ & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substantiã ens per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tñ vnam formalem rationem significaremus, nõ aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmutabile & intransmutabile, carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum membrum quod vnius est quidditatis, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, cùm ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primò ostendendum est, ꝙ eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum; deinde ꝙ his nominibus conuenientissimè significatur.

¶ Primò probatur simpliciter. Primò sic: Adęquatũ subiectũ primarũ passionũ naturaliũ est adæquatũ subiectum Philosophiæ naturalis: sed ens mobile, & non substantia aut corpus naturale seu mobile, est adæquatũ subiectum primarum passionũ naturalium: ergo, &c. maior est per se nota. Minor verò probatur accipiendo transmutabilitatem, seu, quod idẽ est, mutabilitatem pro prima passione Physica, uel saltẽ una de primis, aut ei æquiualente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatum subiectũ transmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principiis: sed tñ ens mobile habet hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adæquatũ trãsmutabilitatis, & consequenter primarum passionũ naturaliũ: quod erat probandũ. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, ꝙ oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicẽ, i. passionẽ & subiectum & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: constat autẽ ex primo Physicorum per longũ processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formã, & priuationẽ: oportet igitur eius, ad quod tanquam adæquatũ subiectum primò sequitur trãsmutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph à textu 19. vsq; ad tex. 29. dicuntur, scilicet ꝙ materia, forma, & priuatio ad genus substantiæ non arctantur, sed materia, forma, & priuatio generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis. & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis sunt ppria principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur ꝙ quemadmodũ principia propria substantiæ continẽt ppria principia cæterorũ generũ, quia sunt causæ eorum (vt ibidẽ docet Arist.) sic substãtia mutabilis cõtinet omne quantũ & quale mobile, & transmutabilitas substantiæ omnem aliã. Et ppterea licet materia, forma, & priuatio excedant substantiã mobilẽ formaliter, non tñ virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tñ rationis nõ excludit propter duo. Primò: quia falsum est, ꝙ principia propria substãtiæ mutabilis sint principia principiorũ cæterorũ generũ mutabiliũ. Quàuis. n. sit verum & expressum in 12. Meta. c. suprà dicto, ꝙ per se principia essendi in genere substãtię sunt principia principiorũ essendi in cæteris generibus: id est, ꝙ materia & forma substãtiæ sunt causæ materiæ & formæ in quantitate & qualitate, &c. Veritati tñ aduersatur, ꝙ per se principia transmutabilitatis substãtialis sint principia principiorũ transmutabilitatis aliorũ generum. Priuatio. n. in genere substãtiæ, quæ est per se principiũ non substantiæ, sed trãsmutationis substãtialis, non est vniuersaliter, & consequenter nec per se principiũ priuationis, quę est principiũ trãsmutationis accidentalis, vt in corpore cęlesti patet: vbi ens mobile secundũ locũ habet oĩa propria principia, s. materiã, formam & priuationem: cęlum autem substantialiter non habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia. siue ibi sit materia, quæ est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma: nullo. n. modo est ens mobile substãtialiter. Secundò: quia dato, ꝙ esset talis inclusio virtualis, adęquatũ tñ subiectũ transmutabilitatis, & similiter adæquatũ principiatum ex materia, forma & priuatione, non substãtia mobilis, sed ens mobile: qm̃ qñ aliqua proprietas vniuersalis secundum prędicationẽ habet subiectum adæquatũ secundũ prædicationẽ, in quo reperitur causa, secundum quã inest quibuscunq; proprietas illa, illud tale est eius subiectum secundũ quod ipsum. Nec est recurrendum pro primo subiecto illius illud ad quod per viã resolutionis proprietas illa & eius principia reducitur: alioquin periret doctrina tradita in libro Post. capitulo de vniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adęquatum subiectum secundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quã sibi cæterisq; illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprietas cõis alicui analogo ad substantias & accidentia: cum accidentia & eorum proprietates & principia in substantiis virtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in se est subiectum adæquatum trans-

mutabilitatis in seipso adæquatè, claudit propria principia trāsmutabilitatis. Sed nec substātia mobilis, nec corp⁹ mobile claudit in se illa: qm̄ propria principia trāsmutabilitatis vniuersalis seu in cōmuni, sunt materia, forma, & priuatio in cōmuni, quę genus substātiæ transcendunt. Enti autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione cōstat, ens mutabile est, & econuerso, eo q priuatio machinatur ad malū. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

¶ Secūdò probatur propositū, & directè arguitur cōtra ponētes corpus mobile sic: Cōiunctio omnis mobilis cū ratione corporeitatis, nō supponitur in naturali Philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo nō corpus mobile, sed ens mobile est subiectū Philosophię naturalis. Antecedēs patet in tex. 32. sexti Phy. vbi probatur q omne mobile est corpus. Consequentia verò patet tū ex eo q si corpus mobile ponitur adæquatū subiectū, oportet supponi mobilitatē coniunctā esse corpori, aut vt rōnem mobilē, aut vt passionē: tum ex eo q oportet supponi corpus coextēdi ipsi mobili: alioquin nō supponeretur subiectum adæquatū scientiæ. Vtrūq; aūt horū impossibile est supponi, ignorata vniuersali cōiunctione ipsius mobilis cū corpore: vt de se patet. ergo. Et hæc est rō S. Tho. in primo Phys. nunquā. n. dixit ipse, quod Philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt cōiter sibi imponitur, quia non intelligitur (corpus enim mobile esse qui dubitāt, nō egent medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri percipiant) sed dixit q probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rōnis vis percipiatur, aduertendū est primò, q subiectū adæquatū scientiæ resoluentis suas cōclusiones in principia per se nota (qualis est Philosophia naturalis) oportet & q sit subiectū primarū passionū, ac per hoc q sit principiū essendi, & consequenter cognoscendi secundū naturā cęterorū, & q sit principiū cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori procedatur: qm̄ subiecti cognitio omnibus pręsupponitur. &, vt dicit Auer. in 2. Phy. com 29. nec à priori, nec à posteriori probari potest in scientia: & innatum est nobis, q oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. co. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista pcedit ex nostro ordine cognoscēdi. Et Propterea S. Tho. dixit, q ad audientes probatur, omne mobile esse corpus: insinuās per hoc, cognitionis magis quàm rei ordinē. Aduertendū est secundò, q quāuis aliud sit omnē mobilitatē esse cōiunctā corpori, & aliud cognosci omnē mobilitatem esse coniunctā corpori: ad hoc tñ q corpus mobile ponatur subiectū adæquatum, nihil refert q horū deficiat: qm̄ sicut deficiente coniunctione illa secundū rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectū: ita deficiēte coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quę pręhaberi debet, impeditur. Non sufficit aūt præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tū quia ad hoc, q complexū aliquod, vel cōplexè significatū induat rationē subiecti adæquati in sciētia, oportet id quod est ut formale, & sic supponatur per se coniunctū alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte complexi illius quæstio fieret: cū ea quæ sunt per accidēs, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc aūt sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi nisi omne tale inesse illi supponatur: qm̄ oīa hęc, sicut in naturę ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectū est corpus mobile, oportet in hac scientia quæ de mobili in eo qđ mobile tractat, supponere mobile, qđ vt formale se habet, coniunctū esse corpori per se, vel vt passionē, vel vt rōnem formalē. Neutrū aūt horū fieri pōt, nisi supponatur omne mobile corpori connexū esse: Imaginari. n. nō pōt, vt propria passio aut rō formalis credatur esse alicuius, id qđ cōmunitus illi dubitaē. Tū quia ad hoc vt aliquod cōplexū, vel cōplexè significatū habeat rationē adæquati subiecti alicuius sciētiæ, non minus oportet id quod vt formale ponitur adæquari sciētiæ, quā id quod vt materiale sumitur coextēdi illi formali: alioquin si materiale rationē formalis contraheret, scientia, quæ adæquatè rationē formalē respicit, subiectū suū excederet: nihil autē refert, ut dictū est, coextentionem talē nō esse, aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo q mobile, adæquatū subiectū ponatur Philosophiæ naturalis oportet Philosophiā, quæ de mobili, in eo quod mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatū sibi subiectū, quāuis haberet, non tñ supponeret: & consequenter subiecti rationem nō haberet. Hoc autē impossibile est supponi, quādiu nescitur, an omne mobile sit corpus, ut de se patet. Potes autē rationem hanc iuxta S. Thomam, sic colligendo formare: Nulla scientia habens subiectum cōplexum, aut complexè significatum, probat eā coniunctionē partiū subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationē induere non potest: alioquin sciētia constitueret sibiipsi subiectū, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hæc. n. maior æquiualet maiori S. Tho. breuius assumentis, nulla scientia probat id est, construit, uel cōponit sibiipsi subiectū. loquēdo. n. de subiecto cōplexo, æquiualet dicere, nulla scientia cōponit aliquid, ut sit suū subiectū: & dicere, nulla scientia probat suū subiectū, apud formaliter terminos speculātes. Sed Philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectū, cōstrueret subiectū suū: ergo, &c. Patet minor ex dictis: qa pbat uniuersalē coniunctionē mobilitatis cū corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationē habere non pōt. Omissa aūt uerborū solicitudine, directè syllogizādū est sic: Nullū cōiunctū, cuius de omni cōiunctio probatur in aliqua scientia, est subiectū adæquatū illius: corpus mobile est coniunctū, cuius de omni coniunctio probatur in Philosophia naturali, ergo corpus mobile nō est subiectū in Philosophia naturali. Maior iā patet ex eo q omne cōiunctū, quod ponitur adæquatū subiectū, supponitur & per se coniunctū saltē ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquatæ scientiæ: sed cuius cōiunctio dubitatur de omni, nō supponitur cōiunctū per se, nec coextēsum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Phy. patet tex. com. 32. ubi probatur uniuersalis cōiunctio mobilis cū corpore & processu Philosophiæ naturalis, maximè in secundo Phy. & secūdo tractatu primi de cœlo, unde habetur uniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanēt duæ cōtra rationē hāc obiectiones excludendæ. Prima est, quia non uidetur uerum, q in 6. Phy. probetur, omne mobile esse corpus: eo q in tex. 32. probatur tñ omne mobile esse diuisibile. Cōstat autē, q si probatur passio alicuius de mobili, nō propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autē se habent diuisibilitas & corporeitas, ut patet. Secunda est: quia uidetur hæc secunda ratio aduersari primæ: in hac siquidē dicitur omne mobile esse corpus: in illa uerò dr ens mobile cōmunius esse, & corpore & substātia mobili. Ad primū horū dī, q quia nō cadit in intellectu humano, q aliquid supponatur esse corpus de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributor errores, ponētes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, ut prius absq; posteriori nūquā cognoscatur: experimur. n. nō aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi ut quantum quoddā quātitate molis: ideo si in Philosophia nō supponatur omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi nō pōt esse corpus: quia cōiunctio mobilis cū corporeitate, dū dubitatur, cū diuisibilitate nō pōt cognosci nisi rōne aut sensu. Ex sensu aūt cōstat, qđ nō habetur, ratio aūt ad illā nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Phy. non accepta sit probatū, saltē tanquā necessariò cōsequens conclusionē formaliter conclusam, relinquitur maius inconueniens, q scilicet omne mobile esse corpus, longè remotius est à Philosophiæ principio, ut pote 3. cœli, & 1. de generatione. Peripatetici in ibidē utranq; concludi propositionē indirectè intelligunt. unde Auer. in primo cœli, com 5. dicit, Probatū est in sexto Phy. q omne mobile est corpus, &c. Ad secundū uerò di, q licet ens sit cōmunius corpore (quia de multis prædicatur quidditatiuè, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tñ est sic cōmunius, q alicui insit, cui corporeitas cōiuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, uel claudit in se corpus. Potest & secūdo dici (licet in idē redeat) q in sexto Phy. probatur omne mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando. n. mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quam mobile esse ens corporeū, siue illud sit corpus, siue corporeū aliquid. Corporeū autem cōuertitur cū ente mobili, dato q corpus cū eo non cōuertatur. Et eodē modo pōt argui contra ponētes substātiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse substantiā, cūm oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali Philosophia, aut ex Metaph. Ex sensu quidē non habetur. Ex naturali aūt Philosophia si haberetur, concluderet hoc nō posse supponi in ipsa: si aūt à Metaph. tractatur, ut Auer. dicit secūdo Phy. com. 4. hoc etiā concludit illud non posse esse subiectū in Philosophia naturali: quæ scientia ex se est euidens absq; Metaphysica. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota: & non accipit ea positione: quamuis à Metaphysico defendi habeant si impugnentur: ut in primo Phy. tex. com. 12. dicitur.

¶ Tertiò pbatur idē authoritate & primò Arist. in 3. Phy. ubi in diffinitiōe mot⁹ nō posuit corp⁹ aut substātiā, sed ens in potētia, &c. Ex quo arguit sic: Id est subiectū Philosophiæ, qđ ponitur in diffinitiōe primorū accidētiū naturaliū: quia tale est pprium subiectū eorū, ut patet in 7. Metaph. tex. 15. sed non corpus nec substātia, sed ens in potētia secūdū qđ in potētia (qđ idē est q ens mobile, ut patet in 3. Phy. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorū accidentiū naturaliū: s. motus &c. ergo ens mobile est subiectū Philosophiæ naturalis. Et cōfirmatur hoc idem ex 1. Phy. tex. 11. ubi supponendū dicitur in Philosophia omnia aut quædā moueri, & non oīa aut quædā corpora, &c. Secundò authoritate Auer. q. 1. non solicitus de uocabulis in 1. Metaphy-

taphysic. com. primo, ens mobile, & in 12. eiusdē com. 5. corpus mobile. & in procemio Phy. res sensibiles subiectū Philosophię nominauerit, & propterea non uerba sua in hac re, sed sensum ponderari uoluerit: in secundo tamen Physic. expresse docet aliquid prius corpore subiectum esse Philosophiæ naturalis, dum dicit com. 3. Et sciendum est, quod subiectum istius libri est natura & principia naturalia, cum sint cōmonia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro non diffiniuit corpus neq; alia de quibus cōsiderat naturalis, sicut fecit in primo cæli & mūdi. Ex quo habetur quod apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur usq; ad librum de cœlo & mūdo, ubi ab eius diffinitione inchoatur, ut patet in texto com. 2. Et rursus habetur subiectū Physicæ esse cōe corpori & alijs, de quibus cōsiderat naturalis, ut prima ratione assumpsimus. Non ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo cōe naturalibus omnib. est subiectū Phylosophiæ: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectū philosophię naturalis: non autem significata per substātiam, aut corpus naturale, uel mobile, uel sensibile. ¶Quòd aūt illis uocabulis conuenientissimè significetur, sic patet. Mobilis uocabulū in primis cōuenientius sumitur, quàm sensibilis: quia admisso ente sensibili, adhuc nō est naturalis Philosophus liber à Parmenidis & Melissi infectione: concedētes enī ens sensibile, negabant mobile. supposito autē ente mobili, Philosophiæ principia inconcussa manēt. Similiter conuenientius est, quàm naturalis nomen: tum quia redit idem inconueniēs. Nā supposito ente naturali, adhuc Philosophus naturalis liber nō incedit, nisi mobile addatur: ut ipse Arist. testatur in primo physi. tex. 11. contra Parmen. & Meliss. cōcedentes ens naturale, subdens, Nobis āt subiiciatur, oīa aut quædā naturalia moueri. Tū quia subiectū notissimè debet supponi, & constat diffinientia notiora esse diffinito: unde cum motus naturā diffiniat, quòd clarè significatur per ens mobile, obscure importatur per ens naturale: hoc enim si declarandum est, ad motū oportet uenire. Tū quia nominibus utēdū est ut plures, 2. Top. c. usitatissimum aūt est naturæ nomen ad cuiuscunque rei quod quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint, siue non. Et propterea si ens naturale supponeretur, ens nō artificiale intelligeretur subiectum in Philosophia naturali: quod est falsum. Et sic infficiationi locū daret uocabuli æquiuocatio: quod si distinguendū esset, & ens naturale, id est, habēs in se principiū motus supponendum, cur nō potius absq; glossa & distinctione ens mobile à principio dictis clarius exprimendo ? præsertim quia secundi Phys. principium anocupandum esset, ut glossa illa intelligeretur. Non āt nomen clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

NVNC Quarto superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens significare tertiū quid commune secundum analogiam substantiæ & accidētis, non est contra S. Thomam, nisi secūdum analogiæ naturā ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationē formalē, non unā simpliciter, sed unam analogicè entibus mobilibus omnibus, scilicet substātiis, quantis, & qualibus, & cæteris. Quamuis ēt ratio ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri: quia homo ipse inquantū est ens mobile, aliud est à seipso, inquantum est substantia mobilis. Et propterea nō sequeretur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formali ratione.

¶Ad secundum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas cōsiderata, (ut de ea in hac loquimur quęstione) non est passio sed substantiale prædicatum: sicut & materiale & possibile, iuxta ea quę supra adducta sunt. Quæ possunt ēt ratione confirmari, ex eo quod possibile substātiale prædicatū est entium, à materia sumptum. nō enim homo est ens possibile per aliquam proprietatē ipsum cōsequentem, sed per intrinseca sua. Mobilitas autē apud naturalē idem sonat quod possibilitas apud Phys. ut exercitans istis scientiis, nō authoritatibus notum est. Sed quia hoc nō est à prædecessoribus discussum, & ut nouum nō facilè acceptabitur, sic debiliter firmatum: ideo secundo dicitur, quod si mobilitas sit passio, adhuc subiectū Philosophiæ cōcedit esse unius rōnis formalis circūlocutæ per ly ens mobile. Et ad instātiā contra hanc responsionē respondetur tripliciter. Primò, quòd quāuis in scientiis à priori procedentibus subiectum debeat esse primò & maximè notum, quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in scientiis à posteriori doctrinā facientibus, qualis est naturalis Philosophia: ut commentator dicit in procemio, & in commentatione primi Physicorum com. 2. Sufficit enim quòd sit primo & maximè notum, quo ad an est, & quid nominis: ut ex primò Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiā subiecti debere esse maximam, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo. potest enim idem cognosci probabiliter & demonstratiuè, per communia & propria, & cætera. Et hoc modo de subiecto nō oportet supponi à nobis maximam cognitionem, ut patet in scientiis in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est uerū: & conceditur quòd cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in ista circūlocutio, est maior omni cognitione, quā acquirimus in Philosophia naturali. Etsi contra hoc instetur, quia multorum notitiam acquirimus in philosophia naturali quæ per intima eorum cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quàm per passionem, sicut ratio illa cognoscitur. Respondetur, quòd perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poster. unde sumitur, quod subiecti cognitio debet esse maxima, nō attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidentię latitudinem attendere oportet. & propterea aliud est cognosci notius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non, habet euidētiā ex cognitione subiecti sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & consequēter maiorem cæteris. Et uere sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidēs: quæcunq; autem alia acquisita est discursu syllogistico, est ex illius euidentia certa: propter quod autem unūquodque & illud magis est: ut dicitur in primò Poster. Tertiò dicitur, quòd si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratione sciētiæ, qua est in se, proculdubio subiectū oporteret omnino esse primò & maximè notum, ut arguendo dicitur: Quia autem nō sic est, tantum imperfectionis scientię nostrę admiscetur, quantum subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentium, difficultasque in soluendis quæstionibus non parua.

¶Ad tertium dicitur negando consequentiam, quæcunque ratio teneatur. Non enim eiusdē scientiæ est considerare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscunque: sed eos tantūm, qui genus, scilicet illius subiecti, nō egrediuntur. Mobile autem extra genus subile Metaphysicæ est: quoniā à materia sensibili non abstrahit accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse, ut subalternatio requirit nullo modo est possibile: ut ex his, quæ scripsimus super cap. 13. primi Poster. patet: quia accidentalitas illa perseitatem & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quod respectu entis non est possibile: cum nihil extraneum sit ab ente: ut dicitur tertio Metaphysicorum textu undecimo. Nec mihi obiiciatur quòd sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit, Philosophiam naturalem propter accidētalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ: quia tractatum illum fortè nunquā uidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

¶Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, quòd aliquid sit subiectū, quā quòd ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ ultimò fit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquā adæquatum primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectū, sed sicut ad primum clausum in adęquato mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectū, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo, ut in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

¶Et hic sit finis huius quæstionis in conuentu sanctę Mariæ gratiarū in Mediolani suburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, solicitudinis hospitalitatisq; tuę fructum: & quo prestas ingenii acumine, discute, dans ueniam minus consentaneis, memor quòd nihil in ullo unquam genere cultum repente numque fit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS, de nominum analogiam, in undecim capita diuisus.

1 *Quotuplex sit analogia: & quis sit eius primus modus.*
2 *Analogia attributionis quid sit: & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.*
3 *Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit: & quomodo propriè analogia dicatur.*
4 *Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.*
5 *Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.*
6 *Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.*
7 *Qualis sit analogatorum secundum analogi nomen definitio.*
8 *Qualis sit in analogo comparatio.*
9 *Qualis sit analogi diuisio, & resolutio.*
10 *Qualiter de analogo sit scientia.*
11 *De cautelis necessariis circa analogorum nominum intellectum & usum.*

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia & quis sit eius primus modus.

INVITATVS Et ab ipsius rei obscuritate, & à nostri quoque flebili profundarum literarum penuria, de nominum analogia in his uacationibus tractatum edere intendo. Est siquidem eius notitia necessaria, adeò, ut sine illa non possit Metaphysicam quispiam discere, & multi in alijs scientijs ex eius ignorantia errores procedant. Quod si nullo unquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce uidemus: dum analogiam, uel indistinctionis, uel ordinis, uel conceptus præcisi unitate, cum inæquali participatione constituunt. Ex dicendis namque patebit opiniones huiusmodi à ueritate (quæ ultro se offerebat) per abrupta deuiasse.

¶ Analogiæ igitur uocabulum proportionem seu proportionalitatem (ut à Græcis accepimus) in proposito sonat. adeò tamē extensum distinctumque est, ut multa nomina analoga abusiuè dicamus: & multarum distinctionum admixtio si fieret cōfusionē pareret. Nam tamen sectū obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquendo accusetur, noua diuisione trimēbri oīa comprehendemus, & à minus propriè analogis ad uerè analoga procedemus.

¶ Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducuntur: scilicet ad analogiā inæqualitatis, & analogiā attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum natā uocabuli proprietatem & usum Arist. ultimus modus tantum analogiam cōstituat: primus autem alienus ab analogia omnino sit.

¶ Analoga secundum inæqualitatem uocantur, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est omnino eadē inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis: ut corpus nomē cōmune est corporibus inferioribus & superioribus huiusmodi autem analoga logicus uniuoca appellat, Philosophus æquiuoca: eo quòd ille intentiones cōsiderat nominum, iste autem naturas. unde & in 10. Metaphy. tex. com. ul. Arist. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil est commune uniuocè, despiciens unitatē rationis, seu conceptus tantum. Et in 7. Physi. tex. com. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: quia huiusmodi analogia communitate conceptus non dicit unā naturam simpliciter, sed multas cōplectitur sub se naturas ordinem inter se habentes: ut patet inter species cuiuscunque generis specialissima, & sub alternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multū cōsueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic uocari: ut patet de quantitate, & qualitate in prædicamentis & corpore, &c. Hāc analogiā S. Tho. in primo sent. d. 19. uocat analogiam secundum esse tantum, eo quòd analogata parificantur in ratione significata per illud nomen commune, sed nō parificantur in esse illius rōnis. Perfectius siquidem esse habet in uno, quā in alio cuiuscunque generis ratio, ut in Metaphysica pluries patet. Non solum enim planta est nobilior minera, sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de alijs. Perhibet quoque huic analogiæ testimonium Auer. in com. 2. 12. Metaph. dicens, cū unitate generis prioritatē & posterioritatē eorum, quę sub genere sunt. Hæc pro tanto analoga uocantur, quia considerata inæquali perfectione inferiorum per prius & posterius ordine perfectionis, de illis dicitur nomen illud commune. Etiam in usum uenit, ut quasi synonymè dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & posterius. Abusio tamen uocabulorū hæc est: quoniam dici per prius & posterius, superius est ad dici analogicè. In huiusmodi autem analogis, quomodo conueniant unitas, abstractio, prędicatio, comparatio, demōstratio, & alia huiusmodi, non oportet determinare: quoniam uniuoca sunt secundum ueritatem, & uniuocorum canones in eis seruandi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.

alogia attributionis quid sit.

ANALOGA Autem secundum attributionem sunt quorum nomen est commune: ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt Sanum commune nomen est medicinæ, & urinæ, & animali, & ratio omnium inquantum sana sunt, ad unum terminum sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, inquantum sanum, subiectum dicet sanitatis: urinam uerò inquantum sanam, signum sanitatis: medicinam autem, inquantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationem sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam: sed eādē secundum quid, & diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autē fieri potest huiusmodi analogia secundū quatuor genera causarū: uocādo pro nūc causam exēplarē, causam formalem. Contingit siquidē multa ad unū finē, & ad unū efficiens, & ad unū exēplar, & ad unum subiectum secundū aliquam unam denominationem, attributionem, diuersimodè habere: ut patet ex exemplis ipsius Arist. Ad causam enim finalē pertinet exemplum de sano in 4. Metaph. tex. com. 2. ad efficientem uerò exemplum de medicinali ibidem positū: ad materialē autem analogia entis ibidem subiuncta: ad exemplarem demū analogia boni posita in primo Ethic. c. 7. Attribuuntur aūt analogiæ huic multæ conditiones, ordinatè se consequentes: scilicet quod analogia ista sit secundū denominationē extrinsecā tantū: ita quòd primū analogatorū tātum est tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinsecè. Sanū enim ipsum animal formaliter est: urina uerò & medicina & alia huiusmodi sana denominantur nō à sanitate eis inhærente, sed extrinsecè ab illa animalis sanitate significatiuè uel causaliter, &c. medicatiuū quoque, à medicinali arte deriuatum, medicum formaliter denominat. instrumenta uerò & quæcunque alia medicatiua dicuntur, extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam substantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cætera aūt entia iden dicunt, quia illius entis mēsuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoque ratio in bono per essentiā saluata quo exemplariter cætera denominant bona in solo primo bono formaliter inuenit, reliqua aūt extrinseca denominatione secūdū illud bonū bona dicūtur.

Primum analogatorū hac analogia oportet esse tale formaliter, cætera uerò nō nisi denominatione extrinseca.

Sed diligēter aduertēdū est, quod huiusmodi analogiæ cōditio, s. quod non sit secundum genus causæ formalis inhærentis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligenda, & non materialiter: id est, non est intelligendū per hoc quòd omne nomen quod est analogū per attributionem, est cōmune analogatis, sic quod primo tantū conueniat formaliter cæteris autem extrinseca denominatione (ut de sano & medicabili accidit) ista enim uniuersalis est falsa: & ut patet de ente & bono, nec haberi pōt ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligēdū, quod omne nomen analogum per attributionem ut sic, uel inquantū sic analogū cōe est analogatis sic, quod primo conueniat formaliter, reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem uerum est, & ex formali intellectu præcedentium manifestè sequitur. Ens enim quamuis formaliter cōueniat omnibus substantijs accidētibus, &c. inquantum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiuè ut sic, sola substantia est ens formaliter: cætera autem entia dicuntur, quia entis passiones, uel generatione, &c. sunt: licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhærentibus: inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exemplariter omnia alia non nisi extrinseca denominatione bona dicuntur illa met bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

¶ Et ex hac conditione statim infertur alia. s. quod illum unum ad quod diuersę habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est unum non solum ratione sed numero. Quod dupliciter intelligi potest secūdū quod analogata dupliciter sumi possunt, scilicet uniuersaliter & particulariter. Si enim sumantur analogata particulariter, illud unum necessariò est non numero uerè & positiuè: Si autem sumantur uniuersaliter illud unum necessariò est unū numero negatiuè, id est nō numeratur in istis analogatis ut sic, quamuis in se sit uniuersale quoddā & nō unū numero. Vt ubi gratia si sumantur hæc urina sana hæc medicina sana, & hoc animal sanum hæc oīa dicuntur sana sanitate existente in hoc animali, quæ cōstat una numero uere esse. Socrates enim dicitur sanus, quia hanc habet sanitatē: medicina, quia illam facit: urina quia eādem significat, &c. Si uerò sumantur animal sanum in cōmuni & urina sana in cōi, & medicina sana in communi sic formaliter loquēdo, sanitas à qua huiusmodi sana dicuntur, non est una numero in se, quoniam causæ uniuersales effectibus uniuersalibus comparandæ sunt. Et simile est de signis, & instrumentis cōseruatiuis, & alijs huiusmodi, sed ē una numero in istis analogatis. Nō enim numeratur sanitas in animali, urina & diæta: quoniā nō est alia sanitas in urina, & alia in diæta, & alia in animali. Et sequitur conditio ista ex præcedenti, quoniā cōe secundū denominationē extrinsecā non numerat id à quo denominatio sumitur, in denominatis, sicut uniuocū multiplicatur in suis uniuocatis: & propter hoc, dicitur unum ratione tantum, & non numero, in suis uniuocatis. Alia tamen est animalitas hominis, & alia equi & alia bouis animalis nomina adunante in una ratione.

Analogū est unum numero in omnibus analogatis positiuè si sumatur particulariter, negatiuè, non si sumatur uniuersaliter.

¶ Ex hac aūt conditione infertur alia: scilicet quod primū analogatum ponitur in ratione cæterorū secūdū illud nomē analogū: quoniam cętera non suscipiunt illud nomen nisi per attributionem ad primum in quo formaliter saluatur eius rō. Cadit siquidem in ratione medicinæ, & diætæ, & urinæ, &c. inquantū sana sunt animalis sanitas, sine qua intelligi cætera sana non possūt & simile est de alijs individuū. Ex hoc aūt sequitur ulterius, quòd nomen sic analogum unum certum significatum cōmune omnibus particularibus eius modis, seu omnibus analogatis nō habet, Et cōsequēter, quod nec cōceptū obiectiuum, nec conceptū formalem abstrahentē à conceptibus analogatorum habet: sed sola uox cū identitate termini diuersimodè respecti communis est. Ita quòd

Primū analogatū ponitur in cæterorū rōnibus.

eum

est in hac analogia sint tria: vox, s. terminus respectus diuersi ad illũ, nomẽ analogum terminum quidẽ distinctè significat (vt sanũ sanitatem) respectus autem diuersos ita indeterminatè & confusè importat, vt primum distinctè vel quasi distinctè ostẽdat, cæteros autẽ cõfusè, & per reductionẽ ad primũ. Sanum enim respectus multos ad sanitatẽ, puta habentis, significantis, causantis, &c. sic in una uoce sanitatẽ distinctè importante con fundit vt respectũ primũ, s. habẽtis seu subiecti distinctè significet. Sanũ.n. absolutè dicimus sanitatẽ habentem, vt subiectũ: cæteros autẽ respectus indeterminatè importat & per attributionẽ ad primũ: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicũtur, s. q̃ commune est omnibus analogatis non secundum vocem tñ: & q̃ simpliciter prolatum stat pro primo: quod non est prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet.

¶ Diuiditur autẽ à S. Tho. analogia hæc in analogiã duorum ad tertiũ: vt vrinę & medicinę ad animal sanũ: & I analogiã vnius ad alterũ: vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra à supradictis: qm̃ hoc circuit analogiã secundũ omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogum, qñ ponitur primũ analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte: & qñ secundorum analogatorum vnũ hinc & alterũ inde ponitur, secundum quodcunq; genus causæ analogiæ fiat. Primo enim & cæteris sic cõmune est analogũ, vt nihil eis prius ponat aut significet: & propterea vocatur analogia vnius ad alterũ, ponẽdo omnia alia à primo loco vnius. Secundis autẽ analogatis sic cõmune est nomen analogum, vt aliquid eis prius ponat: primum. s. ad quod oĩa secũda attribuuntur. Et vocatur analogia duorũ ad tertium, vel multorũ ad vnum, quia non inter se est attributio, sed ad primũ. Appellantur autẽ analoga secundum attributionem: a Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamentorum patet: vbi animal æquiuocũ dicitur ad animal uerũ & pictum. Animal enim pict. nõ purè æquiuocè, sed per attributionem ad animal verũ animal dicitur: & in ratione eius inquantũ animal manifestè patet verũ animal accipi. Quærẽti enim, quid animal pictũ in eo q̃ animal respõdebitur, imago animalis veri. A Philosophis verò Græcis, nomina ex vno, vel ad vnum aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicuntur: vt pluries in Metaphysi. patet & expreśè in 1. Ethic. huiusmodi nomina cõtra analoga distinguuntur, vt infrà amplius dicetur. A Latinis autẽ vocatur analoga uel æquiuoca à cõsilio. Hãc analogiam S. Tho. in primo sent. dist. 19. vocat analogiã secundũ intẽtionẽ, & nõ secundũ esse, eo q̃ nomẽ analogũ nõ sit hic cõmune secũdũ esse, id est formaliter: sed secundũ intẽtionẽ, id est, secundũ denominationẽ: vt. n. ex dictis patet in hac analogia nomen cõe non saluatur formaliter nisi in primo, de cæteris autẽ extrinseca denominatione dicitur. Hæc ideò analoga apud Latinos dicũtur, quia proportiones diuersas ad vnũ dicunt extenso proportionis nomine ad oẽm habitudinẽ: abusiua tñ loquutio hęc est, quamuis longè minor, quàm prima. Quomodo autẽ de huiusmodi analogis sit scientia, & cõtradictiones, & demonstrationes, & consequentiæ & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis consuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: sicut à centro ad circunferentiam diuersis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit, & quomodo propriè analogia dicatur.

EX abusiuè igitur analogis ad propriè analoga ascendendo, dicimus analoga secundũ proportionalitatem dici, quorũ nomen est cõmune, & ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadẽ. Vel sic, Analoga secundum proportionalitatẽ dicuntur, quorũ nomen cõe est, & ratio secundũ illud nomen est similis secundũ proportionẽ: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia sic intelligere rẽ animæ offert, vt uidere corpori animato. Quamuis autẽ proportio uocetur certa habitudo unius quantitatis ad aliã (secundum quod dicimus quatuor duplam proportionẽ habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarũ proportionũ: secundũ quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodũ sex ad tria, utrobiq; enim dupla proportio est, &c. Transtulerunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnẽ habitudinem conformitatis commensurationis, capacitatis, &c. Et cõsequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinẽ habitudinum. Et sic in proposito uocabulis istis utimur.

¶ Fit autẽ duobus modis analogia hęc. s. metaphoricè & propriè. Metaphoricè quidẽ, qñ nomen illud commune absolutè unã habet rationẽ formalẽ, quæ in uno analogatorum saluatur, & per metaphorã de alio dicitur: ut ridere, unã secundũ se rationẽ habet, analogum tñ metaphoricè est uero risui, & prato florenti, aut fortunæ successui. sic. n. significamus hæc se habere, quemadmodum homo ridẽs. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricè notitiã tradẽs. Propriè uerò fit qñ nomen illud cõe in utroq; analogatorum absq; metaphoris dicitur: ut principium in corde respectu animalis, & in fundamento respectu domus saluatur. Quod ut Auerrois in com. septimo primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶ Proponitur autẽ analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidẽ: quia hæc fit secundũ genus causæ formalis inhærẽns: qm̃ prædicat ea, quæ singulis inhærent. Altera uerò secundũ extrinsecã denominationẽ fit. Nomine autẽ: qm̃ analoga nomina apud Græcos (à quibus analogiæ uocabulũ habemus) hæc tñ dicuntur: ut ex Arist. eũ à colligitur, qui in Metaphysica, nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex uno, uel ad unũ, uel in uno uocat: ut patet in principio 4. & in 7. tex. com. 15. In quinto aũt Metaph. c. de uno, in tex. 12. diffiniẽs unũ secundũ analogiã, ut synonymis utitur unum analogia & unum proportione: & diffinit esse ea, quæcunque se habent ut aliud ad aliud, apertè insinuans illã esse propriè analogorũ diffinitionẽ, quã diximus. Quod tñ clarius in Arabica habetur translatione, dicente, Illa quæ sunt unũ secundũm æqualitatem, s. proportionalẽ, sunt quorum proportio est una sicut proportio alicuius rei ad aliã rem. ubi Auer. exponẽs ait, Et illa dicuntur unũ, quæ sunt unum secundũ proportionalitatẽ: sicut dicimus, q̃ proportio rectoris ad ciuitatẽ & gubernatoris ad nauem, est una. In secũdo quoq; Poste. c. 11. huiõi nomina proportionalia analoga uocat. Et qd plus est, in primo Ethic. 7. distinguit supradicta nomina ad unũ aut ex uno, cõtra analoga, dũ loquens de cõitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait, Non assimilantur à casu æquiuocis, sed certe ei, quod est ab uno esse, uel ad unum nomina cõtendere, uel magis secundũ analogiã. Et subdens exẽplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore uisus, in anima intellectus. In quibus uerbis lectori non solum nomen analogiæ hoc, qũ diximus, sonare docuit, sed præferẽda esse in prædicationibus metaphysicis hanc insinuauit analogiã in ly magis: ut S. Tho. ibidẽ propter supradictã rationem optimè exponit. Scimus siquidẽ secundũ hanc analogiam, rerũ intrinsecas entitates, bonitates, ueritates, &c. quod ex priori analogia non scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphysicales processus absq; arte discuntur. Acciditq; huiusmodi ignorãtibus, quod an loquis nescientibus logicã: ut 10 a. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Arist. tempore tam periculosus casus iste, sicut modò apud nos est: qm̃ blasphemare fere uidetur, qui metaphysicales terminos analogos dicens secundum proportionalitatem cõmunes exponit. Cum tñ Auer. dicat super prædicto textu, Et dignius his tribus modis est, ut sit nomen boni dictum de eis secundum uiam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoq; à S. Thoma in primo Sent. dist. 19. analogia hæc analogia secundum esse & secundum intentionem: eo quod analogata ista nec in ratione cõmunis nominis nec in esse illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quã in esse eiusdem † proportionaliter conueniunt. Sed quoniam, ut dictum est, obscura & necessaria ualde res hæc est, accuratè distinctèque dilucidanda est per plura capitula.

Analogia hęc cęteris omnibus antecellit.

† Alias proportionalitate.

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

QVoniam autem analogia media est inter æquiuocationem puram & uniuocationẽ, ex extremis medii natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur. s. uox, conceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendũ est quõ analogũ ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores conceptibus & nominibus sunt) dicimus q̃ nomine æquiuoco diuersæ res significantur, q̃ ut sic non nisi uoce adunantur. Vniuoco uerò diuersæ res ita significantur, q̃ ut sic ad rem in se simpliciter, unam, abstractam & præcisam in esse cognitiu ab eis adunatur. Analogo autem nomine res diuersæ ita significantur, quod ut sic ad res diuersas secundum proportionem unã uniuntur. Vocatur autem in proposito res non solùm natura aliqua: sed quicunq; gradus, quæcunq; realitas, & quodcunque reale in rebus inuenitur. Vnde inter uniuocationẽ & analogiam hæc est differentia q̃ res fundãtes uniuocationem sunt sic adinuicem similes, q̃ fundamentum similitudinis in una est eiusdem rationis omnino cum fundamẽto similitudinis in alia: ita q̃ neutrum claudit in se unius ratio, q̃ nõ claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentũ uniuocæ similitudinis, in utroq; extremorũ æquè abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundantes analogiã, sic sunt similes, q̃ fundamentũ similitudinis in una diuersæ est rationis simpliciter à fundamento illius in alia: ita quòd unius ratio non claudit id quod

cla ad t rat:o alterius. At per hoc fundamentū analogæ ſimilitu dinis in neutro extremorū oportet eſſe abſtractū ab ipſis extremis: ſed remanent fundamenta diſtincta, ſimilia tñ ſecundum proportionē: propter quod eadē proportionaliter vel analogicè dicūtur. Et vt omnibus poſſint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal & analogia huius nominis, ens, hō, bos, leo & cætera animalia: quia habent in ſe ſingulas naturas ſenſitiuas ſeu proprias animalitates, quas cōſtat diuerſas ſecundū rē eſſe, & mutuo ſimiles: ſic q̄ in quocūq; extremo (puta homine, aut leone) cōſideratur ſecundū ſe animalitas, q̄ eſt ſimilitudinis fundamentū, inueniſq; ua liter abſtrahēs ab eo, in quo eſt, & nihil includēs in vno q̄d nō in alio. & ideo & in rerū natura fundāt ſecundū ſuas animalitates ſimilitudinē vniuocā: q̄ idētitas generica vocatur: & in eſſe cognito adunātur nō ad duas vel tres animalitates, ſed vnā tñ: quæ animalis nomine in concreto per ſe primo ſignificatur, & vniuocè vocatur cōi nomine animal. Oīum ſiquidē eorū, ſecundū q̄ naturas ſenſitiuas habent, indiſtincta oīno eſt ratio: quæ illius rei quā animalitatē vocauimus, adæquata eſt diffinitio. Subſtantia aūt, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in ſuis quidditatibus aliquid prædicto modo abſtrabibile (puta entitatem) qm̄ ſuprà ſubſtantialitatē nihil amplius reſtat: ideo nullā ſubſtantialitatē vniuocantē inter ſe cōpatiuntur. Et quia cū hoc, q̄ non ſolùm eorū quidditates ſunt diuerſæ, ſed et primò diuerſę retinēt ſimilitudinē, in hoc, q̄ vnūquodq; eorū ſecundū ſuā proportionē habet eſſe: ideo & in rerū natura nō ſecundum aliquā eiuſdem rationis in extremis, ſed ſecundum proprias quidditates, vt commenſuratas hic proprijs eſſe fundant analogiā, id eſt, proportionalem ſimilitudinē. Et in intellectu adunantur ad tot res quot ſunt fundamenta, proportionis ſimilitudine vnitas, ſignificatas propter illam ſimilitudinē, entis nomine, & analogicè cōmuni nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur ſub nomine Analogo & Vniuoco.

¶ Conceptus quoq; mentalis nō eodē modo inuenitur in vniuocis & analogis: qm̄ nomen vniuocū & omnia vniuocata vt ſic vnū tñ conceptū in mente habens perfectè & adæquatè eis correſpondentē: quia fundamentū vniuocæ ſimilitudinis (qd ſignificatū formale eſt nominis vniuoci) vnius omnino rationis eſt in omnibus vniuocatis: ac per hoc in uno repræſentato, omnia repſentari neceſſe eſt. In analogis uerò, qm̄ fundamenta analogæ ſimilitudinis diuerſarū ſunt rationū ſimpliciter, & eiuſdem ſecundū quid (id eſt, ſecundum proportionē) oportet duplicem analogi mentalem conceptum diſtinguere: perfectum & imperfectū: & dicere q̄ analogo & ſuis analogatis reſpondet unus conceptus mentalis imperfectus & tot perfecti, quot ſunt analogata. Quia n. unum analogatorum ut ſic, ſimile eſt alteri conſequens eſt, q̄ conceptus repræſentans unū, repræſentet alterum iuxta illam maximam, Quicquid aſſimilatur ſimili ut ſic, aſſimilatur etiam illi, cui illud tale eſt ſimile.

¶ Quia uerò talis ſimilitudo ſecundū proportionem tñ eſt, quę diuerſam rōnem in alteru fundamento hēt: cōceptus perfectè repræſentans unū analogatorū à perfecta repræſentatione alterius deficit: & conſequenter oportet alterius analogati alterū adæquatū conceptū eſſe. Vnde & analogū unū habere mentalē conceptū & plures habere cōceptus mētales, uerū eſt diuerſimodè: quāuis, ſimpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi eſſe plures cōceptus, niſi loquēdo occaſio aliud exigat. Dico autē hoc, qm̄ cū contradicendo analoga oīno carere uno conceptu mētali ſermo eſt, unū eorū conceptū abſolute dicere non eſt reprehēdendū. Propter qd̄ oportet ſolerti diſcretione lectorē uti: qn̄ inuenimus ſcriptū, q̄ analogata conueniunt in una rōne, & qn̄ inuenitur alibi, q̄ analoga nō conueniunt in una rōne. Eſt ergo differentia inter analogiā & uniuocationē quo ad conceptum mentalē, ita qd̄ uniuoci & uniuocatorū, ut ſic unus eſt cōceptus perfectè & adæquatè eis reſpondens: ut de conceptu animalis patet. Analogi uerò & analogatorū ut ſic, ut plures neceſſariò ſūt conceptus perfectè ea repræſentantes, & unus eſt conceptus imperfectè repræſentans. Non ita q̄ ſit unus conceptus adæquatè reſpondens nomini analogo, & inadæquatè analogatis: quia ſecundum ueritatem nomen illud uniuocum eſſet, ſed ita q̄ conceptus unus repræſentans perfectè alterum analogatum ut ſic, imperfectè repræſentat reliquum. Quo ad uocem autem, non eſt inter analoga & uniuoca differentia.

Nota diſtinctionē Analogi ab analogatis.

¶ His aūt prælibatis, in tentu facilè patere pōt, quō ſcilicet diſtinguitur analogū, puta, ens ab analogatis: puta, ſubſtātia, quantitate & qualitate. Vniuocū enim, puta animal, diſtinguitur ab uniuocatis (puta homine & leone) quo ad rē ſignificatā ſeu cōceptū obiectiuū, & quo ad conceptū mentalē ſicut unum ſimpliciter abſtractū, &c. à multis ſimpliciter, &c. Analogū uerò quò ad rē ſeu obiectiuū conceptū diſtinguitur ſicut unum proportione à multis ſimpliciter, uel (& idē eſt) ſicut multa & ſimilia ſecūdū proportionem à multis abſolutè: uerbi gratia, Ens diſtinguitur à ſubſtantia & quātitate: nō quia ſignificat rē quandam eis cōmunem, ſed quia ſubſtantia quidditatē uñ ſubſtantiæ importat, & ſimiliter quantitas quidditatem quantitatis abſolutè ſignificat: ens autem ſignificat ambas quidditates ut ſimiles ſecundū proportiones ad ſua eſſe: & hoc eſt dicere ut eaſdē propostionabiliter. Quo ad conceptū autē mentalē adæquatū hoc quoq; eodē omnino modo diſtinguitur. Secundum conceptū uerò mentalē imperfectū, quamuis diſtinguatur ſicut unū ſimpliciter à multis ſimpliciter, nō tñ ſicut unum abſtrahens in repræſentando ab illis multis, quēadmodum in uniuoci contingat. Quoniam, ut ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquantum ens, alterius analogati, id eſt ipſius qualitatis, ſecundum q̄ ſe habet ad ſuum eſſe, eſt adæquatè repræſentatiuus, & à qualitatis quidditate non abſtrahens, cæterorum uerò (puta quantitatis & ſubſtantiæ) imperfectè tantùm eſt repræſentatiuus, inquantum eis ſimilis proportionabiliter eſt.

QVÆSTIO V.

Qualis ſit abſtractio analogi ab analogatis.

OPORTET autem ex præmiſſis oſtendere, qualiter analogū abſtrahat ab his, quibus cōmune ſecundū analogiam dicitur: puta, qualiter ens abſtrahit à ſubſtātia & quātitate. Inſurgit ſiquidē difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. Ex parte ſiquidem rerum: quia uidetur analogi nominis res ſignificata eodem, abſtrahibilis & abſtracta modo quo res uniuoco nomine ſignificata. Quia cum (ut in 5. Meta. dicitur) unū in qualitate faciat ſimile, nulla apparet ratio cur à quibuſdam ſimilibus ſit una res abſtrahibilis, & à quibuſdā non, licet euidens rō ſit, cur ab his ſimilibus, puta Socrate & Platone, abſtrahibilis ſit res magis una, & ab illis, puta homine & lapide, minus una. Vnde ſi ſubſtātia & quātitas aſſimilantur in hoc q̄ utraq; eſt ens, & cōſequēter in eis eſt aliqd unū, qd̄ eſt fundamentū illius ſimilitudinis, quid uetat ab eis abſtrahi rem unam utriq; cōmunē? Ex parte uerò cōceptus, quia uidetur eodē modo cōceptus analogi abſtrahere ab analogatis, ſicut uniuocū ab uniuocatis, eo q̄ analogū nomē importat in cōfuſo ſingulas proportiones analogatorū, & diſtinctè non ſignificat niſi proportionē in communi. uerbi gratia, ens non ſignificat habēs ſe ad eſſe ſic, puta ut ſubſtantia aut ut quantitas: ſed ſi proportionale nomen eſt, ſignificare uidetur habens ſe ad eſſe ſecundū aliquā proportionem, quæcunque ſit illa. Hoc autem conſtat eſſe æquè abſtractum à ſubſtantia, & à quantitate: & conſequenter per modum uniuoci in analogis abſtractio conceptus apparet.

VT Autē cū dēs fiat huius ambiguitatis determinatio, ſciendum eſt, q̄ licet abſtrahere diuerſa ſignificet, cū dicimus intellectū abſtrahere animal ab homine & equo, & cū dicimus animal abſtrahere ab homine & equo: eo q̄ tunc ſignificat ipſam intellectus operationē attingentē in eis unū & nō alia: nunc uerò ſignificat extrinſecā denominationē ab illa intellectus operatione, qua res cognita abſtracta denominatur. In unum tñ & idē ſemper recidunt, qm̄ ſemper ſonat intelligi unū, non intellecto altero. Ideoq; nihil aliud eſt agere de abſtractione analogi ab analogatis, quàm inquirere & determinare, quō res ſignificata analogo nomine intelligi poſſit, nō cointellectis analogatis: & quō conceptus illius habeatur abſq; conceptibus iſtorū. cùm igitur ex ſupradictis, & ex ipſo analogiæ uocabulo pateat, q̄ analogo nomine non ſimpliciter una res, ſed res proportione una ſignificatur: tales aūt idē eſt quod res diuerſæ, ut ſimiles proportionaliter, facilè deduci poteſt, q̄ res analoga poteſt quidē intelligi non cointellectis analogatis, & conſequenter abſtrahere ab eis. Sed non ſicut in uniuocis res una (puta natura ſenſitiua, ſeu animal intelligitur non cointellectis omni natura humana & equina, ut ſic) ſed ſicut duæ res ut proportionaliter ſimiles intelligūtur, nō cointellectis ipſiſmet duabus rebus ſecundū ſuas proprias naturas abſolutè. Ita q̄ analogi abſtractio nō cōſiſtit in cognitione unius, & non in cognitione alterius: ſed in unius & eiuſdē intellectione ut ſic, & nō in intellectione abſolutè. uerbi gratia, entis abſtractio non cōſiſtit in hoc, q̄ entitas apprehēditur, & ſubſtātia aut quātitas non: ſed in hoc q̄ ſubſtantia, aut quantitas apprehēditur, ut ſic ſe habet ad propriū eſſe: ſecundū hoc. n. ſimilitudo proportionaliter attenditur: & nō apprehenditur ſubſtantia, aut quantitas abſolutè. Et ſimile eſt de alijs rebus analogis, quales ſunt ferè omnes Metaphyſicales. Vnde cōcedi poteſt, rē analogā abſtrahere, & non abſtrahere ab analogatis diuerſimodè. Abſtrahere quidē, pro quanto abſtrahit ab eis, quemadmodū res ut ſic, ut eſt res ſimilis alteri proportionaliter abſtrahit à ſe abſolutè ſumpta. Nō abſtrahere uerò pro quāto res ut ſic accepta ſeipſā neceſſariò includit, & abſq; ſeipſa intelligi non pōt. Quod de uniuocis dici non poteſt: quia res uniuoca, abſq; alijs, quibus eſt uniuocè communis, intelligitur, ſic q̄ eas in ſuo intellectu nullo modo actualiter includit: ut patet.

Vnum propor-

OBIECTIONI Autē ad propoſitū adductæ ex analogæ

ſimus

[margin:] ...tione, non unũ simpliciter oportet esse similis.

similitudinis natura, facilè satisfit, dicendo, quòd eum unum multipliciter dicatur, non oportet omnem similitudinem attendi secundum unum simpliciter, sed quandoque sufficit, quòd unũ secũdum proportionem faciat simile. Vnum autem proportionaliter non est simpliciter unum, sed multa similia secũdum proportiones, à quibus ideo nõ potest abstrahi res una simpliciter: quia similitudo ipsa proportionalis tantum est, & fundamentũ non est nisi proportionaliter. De ratione siquidem unius proportionaliter, est habere quatuor terminos: ut in quinto Ethic. dicitur. Quoniã proportionalitas, quæ similitudo proportionũ est inter quatuor ad minus (quæ duarum proportionum extrema sunt) necessariò est, & cõsequẽter unũ proportione non unificatur simpliciter, sed distinctionẽ retinens, unũ pro tanto est, & dicitur, pro quanto proportionibus dissimilibus diuisum nõ est. Vnde sicut nõ est alia ratio quare unum proportionaliter nõ est unũ absolutè, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est quærenda alia ratio, cur à similibus proportionaliter non potest abstrahi res una, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem claudit. Et accidit ulteriꝰ procedentibus, ut quærant id, quod sub quæstione non cadit: ut quare homo est animal rationale, &c.

[margin:] Conceptꝰ nominis analogæ abstrahit, non sicut unũ simpliciter, sed sicut unum proportione.

DE Abstractione quoq; conceptus eodem dicendum est modo, abstrahit eñ conceptus analogi nominis non sicut unũ simpliciter, sed sicut unum proportione seu simile secundum proportionẽ à multis absolutè. Sed quia objiciendo tãgitur de abstractione cõceptus analogi à specialibus conceptibus illius analogiæ, & abusiuè analogata ibidem uocãtur particulares analogi rationes: ideo diligenter cauendũ est, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorẽ ducat, qui ibi tangitur. Sciendũ siquidẽ est, quòd licet in analogis secũdũ attributionẽ in hoc omnia analogata conueniãt, quòd eandẽ formã omnino respiciunt: ita quòd nõ solũ conueniũt in uno termino, sed in hoc quòd est respicere illum. Erroneum tñ est, analogu per attributionem conceptum unũ respectus in communi ad illum terminum per abstractionẽ à tali & tali respectu attribuere: uerbi gratia, Animal inquantum sanũ, urina inquantũ sana, & medicina inquantũ sana, licet cõueniant & in sanitate tanquam termino, cuius animal est subiectum, urina signum, & medicina causa, & conueniant in hoc, quòd respiciant sanitatem: quodlibet enim eorum sanitatem respicit, licet diuersimode. Ab his tñ specialibus respectibus nõ abstrahitur respectus in communi ad sanitatẽ, importatus sani nomine: in cuius respectu omnes speciales respectus ad sanitatem, confusè & in potentia claudantur. Falsum enim est, quod sanum significet hoc quòd dico, respiciẽs, uel aliqualiter se habẽs ad sanitatẽ. Tũ quia sic Sanum nomen uniuocum uerè esset ad urinam & animal, &c. ut patet ex uniuocorũ diffinitione. Tũ quia hoc est cõtra intentionẽ dicentium, urinã aut diætã sanã. Percunctãtibus siquidem, quid est urina inquantũ sana, non respondetur, respiciẽs sanitatem: sed oẽs respectum illum specificant, respondentes signũ sanitatis, & similiter de diæta respondetur, quòd est conseruatiua sanitatis, &c. Tum quia contra omnes & Philosophos & Logicos huiusq; à me nisos hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauẽdus est error: ita in analogis secundum proportionẽ (quæ sola simpliciter analoga sunt) similis cauendus est error, ex simili cũ apparentiæ firmitatẽ trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd unumquodq; eorum commensuratũ seu proportionatum est, licet diuersimodè, credi potest quòd ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in cõmuni, & nomine analogo significetur. An per hoc analogum habeat conceptum unum, in quo confuse & in potentia claudantur omnes speciales proportiones analogatorum: uerbi gratia, ut quia substãtia proportionata est suo esse, & similiter quãtitas & qualitas, licet diuersimodè: ideo à substantia, quantitate & qualitate, diuersimodè proportionatis suis esse, abstrahatur res, siue quidditas proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa proportio, & hoc sit entis primatium significatũ, in quo omnes speciales proportiones substantiæ, quantitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confuse claudantur & in potentia.

¶ Sed hoc falsissimum est. Tũ quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc quòd sit, non est res una simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimæricè. Tum quia proportionalia nomina uniuoca essent (ut ex uniuocorũ diffinitione patet, & consequẽter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema unũ simpliciter esse non cõpatitur, & sic essent proportionalia & nõ proportionalia: quod intellectus capere nõ pt. Tũ quia cõtra Arist. autoritatem in secundo post inferius adducendã, & adductã ex primo Ethi. & S. Th. & Auer. & Alberti expressè est. Vnde confusio, quæ analogũ tã secundũ attributionẽ quã secundũ proportionẽ importat speciales habitudines aut proportiones, nõ ẽ cõfusio plurium cõceptuũ in uno cõi conceptu: sed est confusio significationũ in una uoce, licet difformiter. Quoniã in analogia attributionis uox analoga primò distinctè significat, cætera si cõfusè in analogia uerò proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistinctè se habere permittitur.

¶ Cautum tamen & attentũ oportet hic esse: quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint, & scilicet secundũ se, & ut eædẽ & ipsæ ut eadem propter identitatis proportionalis naturã nõ abstrahũt à seipsis: & tñ aliquid conuenit eis ratione identitatis, seu inquantum eadem sunt, quod non conuenit eis rõne diuersitatis (ut patet de communibus eis) uidentur quòd duo incõpossibilia secundum apparentiam, analogi rationibus cõueniant, scilicet quòd ipsæ ut eadem non abstrahant à seipsis, & quòd ipsæ, ut eadem aliquid sapiant, & habeãt, & quod nõ ut diuersæ, reduplicatiq; possint ut eadem: non reduplicans, ut diuersæ sunt. Hæc n. nõ solũ cõpossibiliter, sed necessariò simul sibi uendicat identitas proportionalis: quoniam & extrema uniri omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliqualiter indiuisa & eadem ponens, ut eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigit. Sicq; fit, ut analogo secundum identitatẽ in se clausam, ad diuersitatem rationem in se quoq; clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quàm quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter quam non solum ab analogantis (puta substãtia & quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur, ut supra diximus. Sed ab ipsis etiã rationibus seu à diuersitate ipsarum rationũ eius, puta ratione entis in substantia, & ratione entis in quantitate. Non quia quãdam rationem eis communẽ dicat: quia hoc est falsum, nec quia illæ rationes omnino sint eædẽ, aut eas omnino uniat: quia sic non esset analogum, sed uniuocum: sed qui eas proportionaliter adunans, & ut easdem proportionaliter significans, ut easdẽ considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi seclusa, & identitate proportionali unit, & confundit quodãmodo diuersitatem rationum. Sicque non sola significationum in uoce confusio, analogo conuenit, sed confusio quædam conceptuum, seu rationum tñ in identitate eorum proportionali, sic tamen ut non tam conceptus, quàm eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum talem identitatem præcipuè importat: & tali cõfusione frequẽter utimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dum cõfusè pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo nõ mediocri opus est uigilantia, ne in uniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum à suis analogatis (puta ens à substantia & quantitate) sicut unum proportione à multis, seu sicut simile proportionaliter à se ipsis absolute tã quo ad conceptũ obiectiuum, quàm mentalem, siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæ enim abstractiones nõ differunt in eodem, nisi secundum præcisionem, & non præcisionem: ut alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamentorum abstractione formali, quam dicere naturas prædicamentales proportionales ad sua esse, ut præcisè à specialibus autem seu singulis analogiæ rationalibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed uoce communi & identitate proportionali easdem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

VIdebitur autem fortè alicui ex his quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia, & quantitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) sit, sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis, ita quòd non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus cõmuni, nisi sola uoce, sed eiusdem de seipso. Non est enim analogi res una significata quæ in utroque analogatorum saluetur: absque hoc autem prædicatio communioris aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu existentiam. Sic enim analogum secundum proportionalitatem commune esse dictum est. Fouere quoque potest non parum opinionem hanc processus iuxta primum Topic. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile seclusa uocis communitate. Et cum cõstet non esse conuertibile (quoniam substantia, ut sic se habens ad suum esse, quod ens de substantia dictum prædicat, conuertitur cum substantia & similiter quantitas sic commensurata suo esse, cũ quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quòd analogum tanquam superius analogatis prædicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quod conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secundum ueritatem analogum, ut superius prædicatur de analogatis, & non sola uoce commune est eis: sed conceptu unico proportionaliter: cuius unitas ad hoc, quod prædicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quàm unum prædicatũ ad plura se extẽdens: unum autem non per accidens, aut congregatione (sicut aceruus lapidem) sed per se, constat esse etiã unũ proportione: ideo ad huius ueritatis claritatẽ ex extremis procedendo, sciendum est, quòd quia analogũ mediũ est inter

uoco

uniuocum & purè æquiuocum, consequens est, quòd analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahens aliquo modo à suis analogatis (ut ex præmisso patet cap.) consequens est, quòd cõparetur ad sua analogata ut maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino unũ secũdũ rationem sit, quod eis imponit. Quod ut clarius pateat, figuraliter declaratur sic. Tã in æquiuocis quã uniuocis & analogatis, quatuor inueniuntur, scilicet duæ res ad minus, æquiuocatæ, uniuocatę, aut analogatę: & duæ res, seu rerum rationes æquiuocationem, uniuocationẽ, aut analogiã fundantes, uerbi gratia, In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius, & ratio illius secundũ nomen canis. In uniuocatione quoque etiã his inueniuntur quatuor, scilicet homo & Bos, & natura sensitiua hominis, & natura sensitiua Bouis: quæ animalis uniuocationem fundãt. In analogię similiter entis quatuor sunt. s. substantia & quãtitas, & subã inquantũ cõmensurata suo esse, & quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo. s. ęquiuocata & uniuocata & analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur, quiá ubilibet ex opposito condistincta sunt: altera tñ duo uniuocationem, æquiuocationẽ & analogiã fundantia, diuersimodè unita aut distincta sũt. In æquiuocis nãq; rationes illæ, puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ secundũ rõnẽ: & ppter hoc id quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terrestri, & econuerso: & ideo sola uoce communius aut maius æquiuocatis dicitur, & est. In uniuocis uerò res illæ (puta animalitas in Boue & animalitas in Leone) licet numero & specie diuersę sint ratione tamen omnino eædem sunt: rõ enim unius est omnino eadem quòd ratio alterius, & econuerso: & propter hoc id quòd prædicat animal de homine, idem omnino prędicat de Boue, & uniuocũ dicitur & superius homine & Boue.

In analogis autem res analogiam fundantes (puta quãtitas ut sic se habens ad esse: & suba ut sic se habẽs ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamẽ eędem sunt nõ omnino, sed proportionaliter: qm unius ratio proportionaliter eadem est alteri. Et propter hoc id quod prędicat analogũ, puta ens de quantitate, illud met proportionaliter prædicat de suba, & econuerso. Est enim illud met proportionaliter id, quod in substantia ponit, & ecõuerso: & propter hoc analogum (puta ens) non sola uoce cõmunius, maius aut superius analogatis est: sed conceptu (ut dictũ est) proportionaliter uno. Ita quòd analogũ & uniuocũ cõueniunt in hoc, quòd utcunq; communioris & superioris rõnẽ hñt. Differũt autẽ in hoc quod illud est superius analogicè seu proportionaliter, hoc uerò uniuocè. Et merito: quia fundamentũ superioritatis utrobique saluatur uniuocationis sãt non fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significatę, id est super hoc quòd res significata inuenitur non in hoc tm, sed illamet non numero, sed ratione inuenitur in alio. Vniuocatio autẽ super modo identitatis omnimodè, scilicet identitate rationis rei significatę, id est super hoc quod rõ rei significatę in illo, & in illo est eadẽ omnino. Quãuis enim in analogis hic identitatis modus nõ inueniatur, qui in uniuocis inuenitur ut dictum est: identitas tamẽ ipsa rationis rationem inuenitur, est namque identitas proportionalis, identitas quędã. Et ideo nõ minus analogum (puta ens) est prędicatum superius, quam uniuocum, puta animal, sed alio modo: analogum enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significatę, uniuocum autem pręcisè, & simpliciter: quia semper omnimoda idẽtitate rationis rei significatę eius superioritas fundatur. Propter quod S. Tho. superioritatis fundamẽtum aspiciens in quinto Metaph. dicit, quòd ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & Bouem.

¶ Vnde obiectiones ad oppositum adductę, in hoc peccãt, quòd inter identitatem & modum identitatis non distinguunt. Fatendum est enim, quòd ad hoc, quòd aliquis terminus denominetur superior, aut communior, oportet ut rem unam & eandem in utroq; ponat: sed sophisma cõsequentis committitur inferẽdo ex hoc, ergo oportet, quòd dicat rem unam & eandem omnino. Et est semper sermo de identitate secundũ rationẽ seu diffinitionem. Identitas enim & unitas rõ continent sub se non solum unitatẽ & identitatẽ omnimodã, sed proportionalem, quę in analogis nominis rõne saluatur. Negandũ est igitur quòd in analogis non prędicatur idem de uno & alio analogato: quoniam unum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: & ppterea inter prędicata nõ conuertibilia numerandũ est. Quantitas enim licet adęquet ens de quantitate uerificatum secundum rationẽ omnino eandem, non tamen secũdum rationem illã proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiã & qualitatem se extendit. Verũ quia analogum sonat idẽtitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendum est analogũ cõuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen descendendo, põt intrepidè dici, quòd quia analogum rationem unam proportionaliter tantum prędicat, & unum pportionaliter plura cissa proportionibus similia manifestum est dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata cõparari. Vno modo absolutè: & sic secundum singulas rationes cum singulis analogatis cõuertitur: quia nulla omnino analogi ratio in duobus analogatis inuenit. Alio modo secundum idẽtitatem proportionalem, quam habet una cum altera, & sic cum nullo analogato conuertitur quoniam omnes analogi rationes indiuisę sunt proportionaliter, & una est altera pportionaliter. Et quia, ut dictũ est analogum hãc sonat identitatem, ideo formaliter & simpliciter loquẽdo, analogũ inconuertibile & cõmunius prędicatũ cõcedendũ est esse. Non tamen genus, aut species, aut propriũ, aut diffinitio, aut differentia, aut accidẽs uniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist. aut Porphy. fuit: qm prędicabile, quod simpliciter unũ est, docebant, ac per hoc inter ęquiuoca analoga numerauerunt.

¶ Ex prędictis autem manifestè patet, quòd analogum non conceptum disiunctum, nec unum pręcisum inęqualiter participatum, nec unum ordine, sed conceptum unum proportione dicit, & pdicat. De ordine tñ in analogis incluso infrà tractabitur. Vnde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocunq; alio quod est ens, non est sensus, quòd sit substantia uel accidens: sed sic se habens ad esse. Vtor autem ly, sic, quoniam de propriis nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad pręsens: quoniam Metaphysici negotii opus hoc est, & exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu potentia, forma, materia, principio causa, & aliis huiusmodi iudicium.

CAPVT VII.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

APparere quoque poterit alicui, quòd in ratione unius analogati (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen alterius analogati, puta substantiæ, uel quantitatis ratio secundũ idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis contingere dictũ est. Fundamentum autem inde apparentia hęc sumit: quia ratio nominis analogati, ut eadem proportionaliter est alteri, absq; illa altera exprimi complete nequit. Dictum est autem, quòd analogo nomine rationes hę importantur, ut eadem proportionaliter sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogię ab Aristotele, Auerroe & S. Thoma in primo Ethicorũ posita. Exponunt enim, quòd bonum seu perfectio analogicè dicitur de uisu & intellectu: quia sicut uisus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Constat autem, quòd non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi utrunque extremorum pręcipiatur. Necessario igitur uidetur, unum analogatorum secundum analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

VT Autem liqueat huius ambiguitatis solutio recolendũ est analoga hæc dupliciter inueniri, scilicet propriè & metaphoricè. Diuersimodè enim hęc se habent ad propositã quęstionẽ. In analogia siquidem secũdum metaphoram, oportet unum in alterius ratione poni: non indifferenter, sed propriè sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniam impossibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricũ nomen non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri potest, ut intelligam quid sit pratum in eo, quòd ridens, nisi sciam quid significet risus nomen propriè sumptum, ad cuius similitudinem dicitur pratũ ridere. Est autem huius ratio radicalis, quia analogũ metaphoricè sumptum, nihil aliud prędicat, quàm hoc se habere ad similitudinem illius, quod absque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analoga prius dicuntur de his, in quibus propriè saluantur, & posterius de his, in quibus metaphoricè inueniuntur, & habẽt in hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem, ut patet. In analogia uerò in qua nominis saluatur proprietas, nullum enim analogi membrum per alterum diffiniri oportet, nisi fortè gratia materiæ: ut S. Th. in secunda quęst. de Verit. articulo undecimo docuit. Sunt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodemmodo medię inter analoga secundum attributionem, & uniuocata. In analogis enim secũdum attributionem primum diffinit reliqua. In uniuocis uerò neutrum alterum diffinit, sed unius diffinitio est completa alterius diffinitio: & econuerso. In analogis autem neutrum alterum diffinit, sed unius diffinitio est pportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen commune, uerbi gratia in diffinitione cordis, secundum quod principium animalis, non ponitur fundamentum, secundum quod principium domus: nec econuerso: sed eadem proportionaliter est principij ratio utrobique, ut comment. ubi supra dicit.

¶ Duabus autẽ opus est distinctionibus ut in re hac: ea scilicet, quæ in logica traditur de actu signato & exercito, & ea quę à Metaphysico

physico ut plurimum tractatur, de ordine rerum ex nomine, ex parte rei, & parte impositionis nominis. Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primò, q sicut animal dictũ de homine & equo importans uniuocationem in actu exercito, non prædicat de homine totũ hoc, s. naturam sensitiuam eandem secundum rationẽ naturæ sensitiuæ equi & bouis, sed naturam sensitiuã simpliciter, quã tamẽ ad hoc, quod uniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandẽ secũdũ rõnem naturæ sensitiuæ equi & bouis, ita ens importat proportionalitatẽ in actu exercito, nõ prædicat de quantitate totũ hoc, s. habens se ad esse sic proportionaliter ut substãtia, aut qualitas ad suum esse, sed habens se ad esse sic absque alia additione: quod tñ oportet ad hoc, q analoga sit prædicatio, idem proportionaliter esse cũ altero, sic se habere ad esse qđ de substantia aut qualitate ens prædicat. Secũdũ, q sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse uniuocũ, quia dicit unam & eandem omnino rõnem in omnibus, nõ fallimur, nec confundimur, nec uagamur circa hominis & bouis secundũ animalis nomẽ rõnem, sed quiescimus, inuenientes q animal exercet, q uniuocorum diffinitio & expositio significat. Ita ex hoc, q declaratur ens, aut bonũ, aut quodcunq; aliud esse analogum: quia dicit rõnes plures easdẽ proportionaliter, & importat hoc se habere quẽadmodũ proportionaliter se habet illud ad esse uel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione significationem illã, sed sat sit, distinguẽdo inter actum signatum & exercitum inspicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio significat. Ex his autẽ duobus patere iam potest intentum, q. s. non oportet unum analogæ membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ex secunda uerò distinctione scimus, non solũ q præposterus est ordo rerũ & significationũ qñq; suo nomine analogo, ita q prior secundũ rem rõ, posterior interdum significatione est (ut de ente & bono, & aliis huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit: rõ. n. quam in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidẽ posterior, re autẽ prior est) & propter alterum horum dicimus analogum prædicare de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam † analogi rõnem. Sed etiam scimus quòd quando rõ, quam ponit analogum in uno, ex ratione, quã in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia unum in alterius ratione cadat: sed quia unius ratio posterior altera est significatione, & per priorem tanquam notiorem declaratur, ut S. Tho. in secundo articulo quæstione decimatertia primæ partis facit, declarãs, quòd dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadẽ intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinitur ergo analogum secundum unam rõnem seipsum secundum alteram, licet exponas & declares.

† Alias prædicari de suis analogatis secundum prius, & posterius, secũdum ipsã analogi rationem.

OBIICIENTIBVS Autem propositũ, quãuis ex dictis satisfactum sit, formaliter tñ dici põt, q cognosci aliqua ut eadẽ proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter cõtingit. Vno modo formaliter, s. quo ad relationem identitatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio hæc haberi nõ põt. Alio mõ fundamẽtaliter: & sic in rõne unius nõ cadit reliquũ, sed rõ unius est alterius rõ, omnino, uel proportionaliter. Constat autẽ q analogum nomen (puta ens, aut bonũ) non relationẽ identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & rõ obiectiones, quæ iuxta primum sensum procedunt, nihil cõcludunt contra intentum. patet autẽ facillimè hæc esse uera exempla de uniuocis, ponendo & applicando ad identitatẽ uniuocationis. Significat namque nomẽ uniuocũ plura, inquantum eadẽ sunt uniuocè, seu secundum rationem omnino. Et idẽtitatis relatio in nullo extremorum absque altero intelligibilis est, &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS Etiam non parua (q multos inuasit ac superauit) de cõparatione in analogo diluciđãda est. Creditum. n. à quibusdã est quod nõ posset analogia posita, sermo ille uniuersaliter capi, quo unum analogatum magis aut perfectius tale scđm analogi nomen diceretur. verbi gratia: Substantia est magis, aut pfectius ens quã quantitas. Moti sunt autẽ ex eo, q comparatio in uniuocis, utrinq; facienda est & secundum grammaticos: quod in analogo non inuenitur. Et põt formari sic processus talis: Aut comparantur analogata in una cõi eis rõne, aut in suis rõnibus: non in rõne cõi, quia illa analogum caret: nec in rõnibus propriis: quia tunc falsum est substantiam esse magis ens, q̃ quantitatem. Nõ enim minus aut imperfectius quantitas est sua rõ, quam ens in eo ponit, quàm substantia sua, & cætera. Nullo igitur modo uidetur comparationem cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia propriũ comparationis fundamentum nõ consideratur. Fundatur. n. super identitate seu unitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut unitatis: sicut de intentione superioritatis prædictum est. Vnde cum analogum ex dictis constet, rem unam licet proportionaliter, dicere: nihil prohibet, in ipso comparari analogata, licet non eo modo, quo uniuoca fit comparatio. Ad cõparationem siquidem cum requirantur, & sufficiãt hæc tria, s. distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit cõparatio, & modus essendi illius in extremis, s. æquè uel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu unitate proportionalis unitas seu identitas connectatur, consequens est, q si in diuersis idẽ proportionaliter æquè uel magis, aut minus perfectè esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione non uniuoca, sed analoga. Sicut enim quia natura sensitiua est in Boue, & illa met omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, q̃ in Boue, homo perfectius animal Boue dicitur uniuoca comparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia: & hoc idem proportionaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate q̃ in substantia dr substantia magis seu perfectius ens, quam quantitas analoga comparatione. Vnde S. Tho. in septimo articulo quæstione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ comparationis ponit, apertè ex hoc insinuans comparationem non solum super identitate numerali specifica, aut generica fundari, sed & proportionali. Modi autẽ cõparationis ibidem traditi sunt hi, s. secundum solam quãtitatem rei participatæ, & sic unum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens propositum, hunc modũ ad omnem comparationem uniuocam, dicetur quod primus attenditur secundum quantitatem rei participatæ eiusdẽ omnino secundum rõnem, siue illa ratio sit specifica siue generica, ut calidum magis calidum altero dr, & homo perfectius animal Leone est. Secundus uero modus attenditur secundum q res aliqua in uno inuenitur participatiuè, alterum uerò est per essentiam, quemadmodum homo Platonicus lõge perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus utendo quemadmodum bonitas lõge melior est quocunq; bono quod participatiuè bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum q res aliqua in uno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero autẽ uirtualiter & † eleuatum ad rem superioris ordinis. Quẽadmodum dicimus, quod Sol est magis calidus quam ignis, uel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubium hos duos modos uniuocam comparationem impedire: ut S. Th. ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur. ubi bonum cõe non uniuoce, secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatæ & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter ut sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquendo in sola specie, aut genere comparatio fiat.

† Alias eleuata.

AD OBIECTIONEM autem in oppositũ, dicitur quod utroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione una & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit & addit supra analogata, ut ex dictis patet. Et comparãtur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomẽ, quæ earum sit perfectior, secundum quod dicimus substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quãtitate. Ita quod iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectionem secundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quod substantia est magis aut perfectius substantia, quam quantitas sit quantitas, ut quidam somniare uidentur. Vnde comparatio ista extendit usque ad analoga secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusiuè comparatio fieri possit. Dicimus enim q ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si usus admitteret, diceremus, animal est magis sanum urina, quia perfectiorem, secũdum sani nomen rationem habet.

CAP. IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

QVALITER AVTEM analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primò, ut diuidatur uox in suas significationes. Dictũ est enim quòd analogũ plures rõnes significat immediatè, & hæc diuisio cõuenire

sibi

sibi, inquantum equiuocũ quoddam est. Secundò, ut diuidatur significatũ eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, quod proportionaliter unum est, sic & sic proportionatum mẽbra dici possunt. Dictũ est enim, q analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet unam rationem proportionaliter. Omnes nãque rõnes analogo nomine immediatè significatæ, eadẽ proportionaliter sunt. Ratio autem una proportionaliter, cũ constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hæc autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniam rationes hæ in ipsius analogi ratione intrinsecè clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluant, & non ipsæ rationes. Ens enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rõnes enim (ut dictũ est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogum diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rõnẽ proportionalẽ analogata ipsa diuersimodè suscipiunt. Ita q diuisum est significatũ unũ proportionaliter, diuidentia sunt modi fundantes, & facientes in analogans propria proportione, secundũ quas fit analogia: constituta autẽ per diuisionem, ut partes subjectiuæ, sunt analogata ipsa. uerbi gratia, Quando ens diuiditur in substãtiã & quantitatẽ, diuisum est ratio entis nomine significata, quæ omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, utpotè una proportionaliter, diuidẽtia sunt subsistentiuũ & mensurantiuum seu per se & in alio, sicut ex quib. substantia & quãtitas habent quòd diuersas entis rationes subintrent, partes autẽ subiectiuæ sunt substantia & quantitas, quæ entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc est propria analogi diuisio, ideireo distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab uniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primo ex parte diuisi, quia diuisione uniuòca unum omnino secundum rationem secatur, hic autẽ unum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuidentiũ quia differentiæ secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (ut in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaph. tex. 10 ens genus esse negatur.

¶ Tertiò ex parte ipsarum partiũ subiectiuarũ, in quæ per diuisionẽ fiunt, quia partes diuisionis uniuocæ licet ordinem hẽant secundũ se (& originis & qualitatis est prior trinitate, & pfectionis, ut albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationẽ, puta numeri aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est, sed omnes æqualiter in diuisi rõne communicant. Analogata uero, quæ analogata diuisione constituuntur, non solũ secundũ se, sed ẽt in ipsius analogi, quod diuiditur rõne, ordinẽ habent & aliud prius, aliud posterius est, adeo ut in uno eorũ tota rõ diuisi saluari dicatur, alio aũt imperfectè & secundũ quid. Quod non est sic intelligendũ, quasi analogũ habeat unã rationem quæ tota saluetur in uno, & pars eius saluetur in alio, quoniam puerile est hoc. Sed cum totum idem sit quòd perfectũ; & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum una simpliciter & perfectè constituit tale secundũ illud nomẽ, & aliæ imperfectè & secundũ quid, ideo dicitur, q analogũ sic diuiditur, q non tota ratio, eius in omnibus analogatis saluat, nec æqualiter participant analogi rationẽ, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiendũ est analogum simpliciter saluari in uno, secundũ quid in alio. Sufficit. n. hoc uerificari, uel absolutè (ut patet in diuisione entis in substantiã & accidens, illa enim absolutè loquẽdo dicitur ens simpliciter, hoc autẽ secundum quid) uel in respectu, ut patet in diuisione entis in Deum & creaturam. Vtcunque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur absolutè loquẽdo de creatura, tamen in respectu ad Deũ, ens secundum quid & quasi non ens & dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM autem analogatorum sciendum est, quòd cùm uniuersaliter primum in compositione sit ultimum in resolutione, & per diuisionẽ in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodem modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cætera resoluuntur, scilicet utendo diuisione prædicta (quæ uocatur diuisio in partes essentiæ uel rationis) & à posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio facienda. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, singulis analogatis in sua ratione secundum analogi numen resolutionis, cum illa analogi rõ multis constituatur rõnibus, ordinẽ inter se & proportionalem similitudinem habentibus uel ordinatè ad primã resolutio fiet, uertendo semper ad similius & propinquius, primæ & id, in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatas inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinem enim ad primã nulla sub refugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, uel secundum rem. Intelligẽda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo sit scientia.

VISVM EST autem quibusdã de analogo scientiã esse non posse, nisi quemadmodum de æquocis scientia hr, eo q plures rõnes dicit, licet similes. Immo fallaciam æquiuocationis committi in syllogismis in quibus analogo pro medio sumpto, certum analogatum subsumitur, nisi fortè grauæ materiæ bonus esset processus, asserunt eadem ratione. Nec posse ex unius analogati ratione secundũ analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse; sed semper prædictum incidere uitium rõne prædicta confirmatum. verbi gratia, Si ponamus sapientiã esse analogicè cõmunẽ Deo & homini, ex hoc q sapiẽtia in hoĩe inuenta secũdũ formalẽ rõnem præcisè sumpta, dicit perfectionẽ simpliciter, nõ concludere possim, ergo Deus est formaliter sapiens. sic arguendo, Oĩs perfectio simpliciter est in Deo sapientia est perfectio simpliciter, ergo. Minor. n. distinguenda est, & si ly sapiẽtia pro rõne sapientiæ, quæ est in hoĩe stat argumentũ erit ex quatuor terminis, quia in conclusione sapientiæ stat pro rõne sapientiæ, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo sapiẽtia est in Deo. Si autem pro rõne sapientiæ in Deo stat in minore, non concluditur ex perfectione sapientiæ creatæ Deũ esse sapientẽ, cuius oppositum, & Philosophi & Theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autẽ isti, Scotum (cuius est rõ hæc in quæstione prima distinctione 3. primi libri) sequẽtes, q in analogo diuersitatem rõnum suscipientes, id quod in eo unitatis & identitatis patet, non considerant rõnes entis, analogi ut superius ẽt diximus, põt dupliciter accipi. Vno modo scdm se, inquantũ communem distinguuntur, & ea q conueniunt eis ut sic, seu ex hoc. Alio modo, inquantũ eadẽ sunt proportionaliter. Primo modo acceptæ uitium æquiuocationis inducerent, si q̃s eis uteretur, ut patet. Secundo aũt modo eis utendo, peccatum nullum incurrit eo q quicquid conuenit uni, conuenit ẽt alteri proportionaliter, quicquid negatur de una, negatur ꝓportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo, quod simile, conuenit ẽt illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vñ si ex immaterialitate aĩæ concluditur eã esse intellectualem ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optimè concluderet Deũ esse itellectualẽ proportionaliter, ut quãtũ immaterialitas illa excedit istã, tñ intellectualitas excedat illa istã, &c. Propter qd S. Tho. in q̃ne scda de potentia Dei articulo quinto, analogata oĩa sub una analogi distributione cadere dixit Et meritò, qa unitas analogi nõ esset in coordinatione unitatũ numeranda, nisi unũ ꝓportionaliter, unũ esset affirmabile, & negabile, & cõsequẽter distribuibile & scibile, ut subiectũ & mediũ & passio.

¶ Vnde ad obiecta in oppositum dr, q quia ut in secundo Elenchorum, capitulo decimo dr, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalibus periculosissimos ẽ latet, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus utendo ex parte unitatis, semper modum proportionalitatis. s. subintelligi, aliter in uniuocationẽ lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dr immateriale omne esse intellectuale, tanquam uniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non uisa obreperet.

¶ Proportionalitate aũt seruata analogis scientiam esse, & diui. Tho. processus de bono & uero, & alijs huiusmodi, & quotidianum conuincit exercitium. Testatur quoq; demõstratiuæ artis pater Arist. in scdo Posterio. capitulo undecimo incipiente, Vt habeamus aũt proposita, vel problemata analogũ causam adæquatam esse alicuius passionis, & in medium oportere q̃nq; à demonstratore assumi, dum uenationem ꝓp quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secundũ analogiam eligere unũ. idem. n. nõ est accipere quod oportet uocare sepio, & os, & spinam. Sunt aũt quæ sequũtur, & hoc tanquã natura una huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundum aũt analogiã eiusdẽ, & medium se hẽt secundum analogiam. In quibus verbis non solum docuit analogũ ut medium assumi q̃nq; in demonstrationibus, sed ẽt ipsum non esse unum in se expresse, & cum hoc habere passionem adæquatã, ac si unius esset naturæ.

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalẽ ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis cõe quoniam accepta sapientiæ rõne, & segregatis ab ea per intellectum eis, q sunt imperfectionis, ex hoc quòd id, quod est sibi ꝓprium formaliter sumptum, perfectionem absq; imperfectione claudit concluditur ergo sapientiæ ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturam non est uniuoca, sed analoga. Nec pari rõne põt concludi, Deum esse lapidem proportionaliter: quia rõ lapidis formaliter sumpta quantumcunq; expoliata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet ipsam secundum se, quã ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphoricè quemadmodum dictum est, Petra autem erat Christus. Validum fit huiusmodi processus, oĩs pfectio simpliciter est in Deo,

sapientia est perfectio simpliciter, ergo &c. in minore ly sapientia non stat pro hac uel illa ratione sapientiæ, sed pro sapientia una proportionaliter. i. pro utraq; ratione non coniunctim uel disiunctim: sed inquantum sunt indiuisæ proportionaliter, & una est altera proportionaliter & ambæ unam proportionaliter constituunt rationem. Significantur n. analogo nomine, tanquam eædem sunt: unde non oportet analogum distinguere, ad hoc q. contradictionem fundet, & enunciationem subiectum, aut prædicatum nat: sed identitas proportionalis in se clausa, & quam principaliter dicit ea se, ad hoc sufficit. Contradictio n. dr consistere in affirmatione, & negatione eiusdem de eodem. &c. & non in affirmatione & negatione uniuoci de eodem uniuoco: identitas siquidem tam rerum quam rationum (ut pluries replicatum est) ad identitatem proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet, Sco. in primo sen. dist. 3. q. 1. uel male exposuisse conceptum uniuocum, uel sibi contradicere, dum nolens uniuocationem entis fingere ait, Conceptum uniuocum uoco, quia ita est unus, q. eius unitas sufficit ad contradictionem affirmando & negando ipsum de eodem: & sic uniuocum uult esse ens. S. n. identitas sufficiens ad contradictionem uniuocatio dr, constat q. ponendo ens esse analogum, & secundum proportionalitatem tantum unum sauisfiet uniuocationi, quod Scoticæ doctrinæ aduersatur, tenenti ens habere conceptum unum simpliciter, & omnino indiuisum: ut de uniuocis diximus: Si autem non ois talis identitas sufficit ad uniuocationem, non recte igitur uniuocatio conceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

CAPVT XL

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & usum.

QVIA VERO Aristotel. in prædicta ex electis authoritate, doctissimos uiros circa horum nominum conceptus errasse dicit ob latentem eorum unitatis modum: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdam tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

Primus error. CAVENDVM est igitur in primis, ne ex uniuocatione ipsius nominis analogi re ipsa quoad nos, credamus simpliciter ipsum esse uniuocum: oia n. fere analoga propriè fuerunt prius uniuoca, & deinde extensione, analoga omnia proportionaliter illis, quibus fuere uniuoca & alijs uel alijs facta sunt. Sapientiæ n. nomen primo impositum est humanæ sapientiæ, & uniuocum omnium hominum sapientium erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem ascendentes, proportionalemq; similitudinem inter nos ut sapientes & Deum contemplantes Sapientiæ nomen extenderunt ad idem in Deo significandum, cui nostra sapientia proportionalis est: fiet uniuocum nobis analogum factum est nobis & Deo. & similiter de alijs accidit. Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, utpote notior, & familiarior & prior quoad nos, sæpe profertur ab illustrib. uiris & eorum sequacibus, qn analogi significatio quæritur, & dicunt esse tota analogi ratio pro qua simpliciter prolatum stat, & omnia analogata illam participare: ut patet cum sapientiæ ratio redditur. Assignatur. n. differentialis eius conceptus pro ratione, secundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in alijs. Creditur. n. ex hoc, quod sit ipsa analogi ratio, & incaute uniuocatio accepta est: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo quoad nos, quoniam non illa, sed proportionaliter in utroque analogato inuenitur, ut ex dictis patet.

Secundus error. CAVENDVM secundo est, ne nois unitas aut diuersitas rationum, analogam unitatem obnubilet. hoc. n. tanquam quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil. n. minus analogice idem sunt sepion, os, & spina, quod non habentia nomen, quam si unum nomen haberent, nec magis idem essent, si unum nomen haberent, & quia sic ob nomine ossa uocarentur, ita q. defectu uocabulorum, uel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cætera extensum esset, crederemus ac eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spina &c. Præsertim quia (ut dictum fuit) ad ea quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura una.

Tertius error. CAVENDVM tertio est, ne uocalis unitas rationis analogi nois, mentem reuoluat. Ex eo namq; (uerbi gratia) q. principium, dr esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in oibus, q principia dicuntur, saluatur. Principij nomen uniuocum creditur. Errauit autem, quia ratio ipsa non est una simpliciter, sed proportione & uoce, uocabula enim ex quibus integratur, analoga sunt, ut patet, neq; n. fieri, neq; esse, neq; cognosci, neq; ly ex unius omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, utpote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

Quartus error. SECVNDVM demum est, ne diuersa doctorum dicta de analogis, nos perturbent. Considerandum quippe est, quod quia analogum medium inter æquiuocum & uniuocum est, & medium extremorum naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit, adeo neq; in medio secundum id quod de uno extremo habet, inuenimus, illius extremi conditiones ei attribuamus (ut in 5. Phy. tex. co. 6. & 52. patet) ideo plerunq; doctores utentes analogo ex parte unitatis, quam ea uniuocis participat uniuocorum non solum conditiones (puta abstractionem &c.) sed et nomen ei attribuunt utentes uero analogo ex parte diuersitatis, quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoq; superadictis oppositas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et ut de multis pauca dicantur, Ari. in 2. Meta. tex. 4. ens & uerum uniuoca uocat, quia ex parte identitatis illis utitur, ut processus suus aperte ostendit. S. Th. quoq; pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati) oia cointa esse indiuisa & indistincta, & q. paternitas (uerbi gratia) abstrahit a paternitate humana & diuina, quia utitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falsæ sunt huiusmodi prædictæ locutiones & similes, sed amplæ potius & largæ, quemadmodum pallidum nigro contrarium est, & dr. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis & rationis, in qua (ut ex dictis patet) non solum analogica, sed et singulæ analogi rationes uniuntur, & quodammodo confunduntur, utpote abstrahentes aliqualiter ab earum diuersitate. Arist. rursus in 2. Phy. ex parte diuersitatis, ente utens contra Parmenidem, multiplex seu æquiuocum (ut ipsemet illum tex. sic exponendum specialiter in secundo Elenchorum tradit) nocauit, unde & Porphyrius Ari. dicere ens esse æquiuocum accepisse ui, utentem te ex parte diuersitatis. Quod tamen Scot. in primo di. 3. q. 3. In Logica Ari. non intenisso dixit, quia prædictos tex. non coniugauit. Propter quod ibidem quoq; contra textum glossauit principium Ari. contra Parmenidem in primo Phy. tex. 13. ut in Elenchis (ut dictum est) clare patet. S. Th. et ens prius non esse primo analogato, nihilq; Deo prius secundum intellectum esse dicit pluties utens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quilibet siquidem eius ratio secundum se, quia prior tum analogatum in secundum, & in sui abstractione illud secundum trahens cum illo conuertitur (ut supra diximus) ideo prior secundum consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secundum analogi nomine, q ipso prior secundum se non est, sed conuertitur cæteris prior rationibus. Cum his tamen stat, q. ratio illa in Deo ut eadem est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superior, secundum consequentiam prior logice loquendo, sit, ut ex dictis patet. Dico autem logice: quia physice loquendo analogum nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum proprijs abstrahere non potest: quamuis ut saluatur in uno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, ubi analogata consequenter se habent. Unde si quis falli non uult, solerte sermonis causam conijciet, & extremorum conditiones medio applicaturum se recolat: sic enim facile erit omnia sane exponere, & ueritatem assequi quæ a prima est ueritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, Papiæ suburbio die primo Septembris. 1498.

Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, de nominum analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS, DE Conceptu entis, in duo diuisus quæsita, ad Fratrem Franciscum de Ferraria.

1. *Num sit unus conceptus mentalis entis repræsentatiuus.*
2. *Num analogum a rerum naturis, de quibus dicitur, absolui possit.*

AMANTISSIME FRATER, ex acceptis uestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum uos perlegisse, duoq; dubia de conceptu entis mentem uestram tenere, soluiq; a me familiariter flagitastis. Ego autem quam primum compleui expositionem librorum de anima (cuius tunc incumbebam, cum uestras recepi) respondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem me ipsum, s. quia in commentarijs de ente & essentia, sustineo unum conceptum mentalem repræsentatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum uideor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dr, & diuus Tho. in q. de Veri. q. 1. ar. 1. ens habere conceptum unum simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primo notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari uidentur, quandoquidem ens absolui non potest a naturis rerum, non est simplicissimus, nec primo notus, nec in quem ultimo resolutio fiat, & ad quem cætera addunt.

AD EVIDENTIAM HORVM, & specialiter primi recolendum quod quicquid est imago alicuius similis alteri, etiam ... illius alterius quatenus primo assimilatus; ac per hoc omnis conceptus

duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est, qua cognoscitur ut totum diffinibile, non resoluendo in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confusa est, qua cognoscitur, ut totũ uniuersale non cõponendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua cognoscitur totũ diffinitum, resoluẽdo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ confusę. Secunda distincta est, qua cognoscitur totũ uniuersale, cõponẽdo ipsum cũ suis partibus subiectiuis: & hæc respondet secundæ confusę: differunt autẽ illæ duæ cognitiones cõfusę inter se tripliciter. Primò, quia prima cognitio respicit obiectũ, ut totũ diffinibile, secunda uerò ut totũ uniuersale. Tertiò, q̃a prima nullã nouiã distinctã eiusdẽ obiecti secũ compatitur. Secunda verò cõpatitur secum notitiã distinctã eiusdẽ obiecti: in eo q̃ totũ diffinibile, utpote non sibi oppositam. Similiter enim ignoro animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertio, q̃a prima naturaliter est prior secũda: ex quibus pono uerbalẽ differẽtiã. Et prima uocetur cognitio confusa actualis: secũda uerò notitia uirtualis confusa. Et meritò: eo q̃ prima cognitione cognoscitur cõfusè, id qđ actualiter in obiecto reperitur: secũda uerò cognoscitur confusè, id quod uirtualiter in obiecto includitur.

¶Illæ uerò duæ distinctæ cognitiones differunt etiã tripliciter. Primò quia prima cognitione penetratur res, ut totum diffinibile: secunda uerò ut totũ uniuersale. Secundò, quia prima cõpatitur secũ eiusdem obiecti aliquam cognitionem confusam uniuersalẽ, utpote sibi non oppositam, secunda uerò nullam confusam secũ compatitur: cum notitia enim animalis cũ suis speciebus non stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia differentia, q̃ secunda distincta infert primam, & nõ econuersò. Ex quibus pono etiam hic uerbalem differentiam: & prima quidem uocetur notitia distincta actualis, secunda uerò notitia distincta uirtualis. Et meritò: quia prima penetratur res, secundum id, quod actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res secundum id quod uirtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo a distinctis incipiendo dicitur q̃ cognitio distincta actualis est, qua penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est qua citra penetrationem cognoscitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta uirtualis est, qua obiectũ penetratur secundum id quod uirtualiter in ipso includitur. Cognitio confusa uirtualis est, qua obiectum secũdũ id quod uirtualiter in ipso includitur, nõ pfectè cognoscitur.

COORDINATIONES Harum cognitionũ sunt istæ prima est cognitionum confusarum actualium: secunda cõfusarũ uirtualium: tertia distinctarum actualiũ: quarta distinctarũ uirtualiũ. In prima est cognitio, qua cognoscitur substãtia in seipsa, nõ penetrãdo eã, & cognitio, qua cognoscitur corpus: & qua corpus animatum ut sic, & qua animal ut sic, & qua homo ut sic: semp̃ absque penetratione, idest absque hoc q̃ habeatur ratio formalis clara & resoluta. In secunda sunt cognitiones oppositæ supradictis. s. qua substantia, & qua corpus, & qua animal, & qua homo quidditatiuè cognoscuntur. In tertia sunt cognitiones, quibus substantia corpus, corpus animatũ, & animal cognoscitur, non componendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositæ. s. qua substantia iam cũ suis inferiorib. perfecta cognitione cõponitur totũ uniuersale. s. cum suis partib. & qua corpus similiter cum suis partibus subiectiuis penetratũ, & sic de aliis. Cum autẽ, ut ex dictis patet, ordo cognitionũ confusarum actualiũ sit uia originis prior cæteris primũ cognitũ simpliciter: & sic cum hic quærimus, quid sit primũ cognitum in ordine cognitionis confusæ actualis, erit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro uia origini, nihil aliud dubitamus nisi quid sit primũ cognitũ in ordine cognitionis confusæ actualis. Stat ergo inter nos, & Scotũ difficultas in hoc, an in ordine cognitionis cõfusę actualis uia originis primũ cognitũ sit ens, an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trõbetæ, qui hanc dẽ questionẽ mouendo adducit opinionẽ S. Thom. ex prima par. q. 85. ar. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta est cõparatio inter cognitiones confusas actuales, de q̃bus est hic tota q̃ō, sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se comparauit quoq, distinctam actualem superioris distinctæ virtualis eiusdem, comparauit & confusam virtualem superioris distinctæ virtualis eiusdem, comparauit & confusam actualem distinctæ actualis eiusdẽ obiecti, vt patet intuẽti. Et hæc de primo.

Infra q̃ō. q. 85. ar. 3 subtilissime indagauit mẽte dator scilicet expositor.

QVOD AD SECVNDVM Scotus primo sen. di. 3. q. 2. ponit hanc conclusionem. Primum cognitum cognitione cõfusa actuali est species specialissima, cuius singulare efficacius primò mouet sensum. Et probat tribus rationibus.

Sco. 1. d. 3. q. 2.

¶Prima est, causæ naturales non impeditæ producũt primo pfectissimũ effectũ, quem pñt primo producere. patet ista quia agunt secundum ultimum potentiæ suæ, sed agentia ad primũ actũ intellectus sunt causæ naturales non impeditæ, ergo pducunt primò perfectissimum effectum, quem possunt primo pducere: talis effectus non est nisi conceptus actualis cõfusus speciei specialissimæ, ergo & cætera. Probatur hoc ultimum assumptum, quia si talis conceptus, scilicet perfectissimus sit cõceptus communioris, sequitur q̃ nunquam illa agentia poterunt producere conceptum speciei specialissimæ. Tenet consequentia, quia nunquam aliqua potentia potest in effectum perfectiorẽ suo perfectissimo effectu, conceptus autem speciei specialissimę est perfectior conceptu communiori, sicut totum sua parte. Et confirmatur, inquit Ant. Trombeta, quãdocunque sunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata passo debite disposito, id quod est actualius, præuenit id quod est minus actuale in agendo erga passum, sed rationes obiectiuæ speciei specialissimę, & cuiuscunque superioris sunt huiusmodi, scilicet quòd species specialissima est actualior ergo species specialissima prius producit effectum suum quam genus.

¶Secunda ratio est ista. Termini metaphysicales, vel uniuersalissimi, sunt ultimo actualiter noti uia doctrinæ. Patet illa ex Auicen. 1. Metaph. cap. tertio dicente, quòd Metaphysica est ultima ordine doctrinæ, sed termini illi sunt uniuersalissimi, ergo uniuersaliora non sunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Ant. Trõbeta, quia ordo scientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoscibilium quo ad nos, sic ergo Metaphysica est ultima quo ad nos, ergo termini sui erunt etiam ultimo noti quo ad nos.

c. 3. circa medium.

¶Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speciei conceptum concipere uniuersaliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu soluto magnum temporis interuallum accideret antequã intellectus cognosceret speciẽ. Tenet consequentia, quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimum.

¶ Quartò ad idem arguit Antonius Trombeta sic, Id prius cognoscitur quod est facilioris abstractionis, sed species specialissima est facillimæ abstractionis, ergo species specialissima prius cognoscitur. Probatur Maior: quia cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligendũ. Minor patet, quia à similioribus facilior est abstractio, quàm à dissimilioribus: indiuidua autem unius speciei, à quibus abstrahitur genus: seu quoduis superius.

¶ Quintò, Id uniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ fortius mouet sensum, q̃ cuiuscunq; superioris singulare: ergo species specialissima primo cognoscitur ab intellectu. Maior patet, quia nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. Primò, Sẽsus mouetur à singulari, ergo maximè mouetur à maximè singulari (per regulam Topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maximè singulare est singulare speciei specialissimæ: quia ait determinatum non solum determinatione singularitatis, sed etiam naturæ determinatæ, nõ amplius determinabilis, per aliam naturam, quod indiuiduis superiorum nõ conuenit: ergo, & cætera. Secundò pbatur eadem minor sic, Singulare actualius fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ est actualius, cum sit pfectius: cum ad alia singularia addat, ergo singulare speciei specialissimæ fortius mouet.

1. Top.

¶Sexto sic, Compositius est prius notum: species specialissima est cõpositior omnibus superioribus: ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commẽtatore primo Physicorũ commento tertio. Minor à Porphyrio dicente, quod species abundat à genere. Et hoc de secundo.

QVOD AD TERTIVM ponuntur duæ conclusiones. Prima est, Ens cõcretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali.

¶Antequam hæc conclusio probetur, duo præmittã. Primò declarabo quid nominis subiecti conclusionis, scilicet quid sit dicere ens concretum quidditati sensibili. Secundo declarabitur quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

Circa primum sciẽ q̃ ens sub triplici conditione potest terminare actum intellectus. Primò vt habet conditionem istam, quæ est abstractio totalis, non dico à singularibus: sed à speciebus & generibus. Secundo modo, vt habet conditionem istam quę est abstractio formalis similiter à speciebus & gñibus. Tertio modo vt neutram istarum conditionum habens: abstractum tamẽ à singularibus primo modo ens non est pertinens ad hanc quęstionem: quia ipsum vt sic est totum uniuersale, nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundò modo, ens est terminus metaphysicalis: & fortè adhuc visis do diffinitis non innotuit. Tertio modo, ens est primum cognitũ, & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili: quia nõ est separatum aliqua dictarum abstractionum à quidditate specifica, vel generica.

Abstractio formalis & totalis q̃d sint.

¶Ad horum pleniorem intelligentiam nota q̃ sicut est duplex

Abstractio,

compositio,

compositio .s. formæ cū materia, & totius cum partibus, ita duplex est abstractio per intellectū, s. qua formale abstrahit a materiali, & qua totū vniuersale abstrahitur a partib. subiectiuis. secundū primā quantitas abstrahitur à materia sensibili, iuxta secūdā animal abstrahitur à Boue & Leone, primā uoco abstractionem formalem, secundam uerò uoco abstractionem totalem, eo quod quæ abstrahitur prima abstractione, est ut forma eius, a quo abstrahitur. Quod uero abstrahitur secunda abstractione, est ut totum uniuersale respectu eius, a quo abstrahitur.

¶Differunt autē hæ duæ abstractiones quadrupliciter. Primò quia in abstractione formali seorsum uterque cōceptus complexus habetur, eius, s. q̄ abstrahitur, & eius a quo abstrahitur .i. formalis & materialis, ita q̄ conceptus alter alterū non includit. Linea enim in eo q̄ linea, habet cōpletè suam diffinitionem non includentē materiam sensibilem, & econuersò, materia sensibilis lineæ habet cōpletè suam diffinitionē non includentē aliqd lineæ, in eo q̄ linea: aliter diffinitiones naturales abstraherētur a materia sensibili. In abstractione uero totali nō remanet seorsum uterque conceptus cōpletus, ita q̄ alter alterum non includit, sed unus tantum, eius scilicet q̄ abstrahitur. Quādo .n. abstraho animal ab homine, non præcidunt se inuicem cōceptus hominis & animalis, sed tantū conceptus animalis non includit cōceptum hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamētū huius differentiæ est, q̄ illa abstractio fit p consideratione aliquius quod sit de rōne illius materiæ & per considerationē alicuius, quod est de rōne inferioris, & per remotionem .i. non cōsiderationē alicuius, q̄ est da ratione illius inferioris, abstrahitur .n. animal ab homine per hoc, q̄ intellectus considerat in homine animal, & nō rationale, quorū vtrūque est de ratione hominis. Illa autem abstractio non fit p considerationem alicuius quod sit de illius rōne, sed potius fit per separationē eorū, quæ sunt de rōna formalis, ab his quæ sunt de ratione materialis. & econuerso, ut exemplū datū ostendit.

¶Secundò, differunt, quia per abstractionē formalē oritur in eo q̄ abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractiona uerò totali oritur in eo q̄ abstrahitur potētialitatis cōfusio, & minor intelligibilitas. Tertiò differunt, quia in abstractione formali quāto aliquid est abstractius, tāto est notius naturæ. In abstractione uerò totali quāto est abstractius, tāto est notius nobis. Fundamentū harū differentiarū est qa abstractio formalis fit per separationē a materialib. potentialib. & huiusmodi. Abstractio autē totalis fit per separationem a specificis actualitatibus, a quibus quanto aliquid est abstractius, tanto est potētialius, cum genus potestate contineat inferiora, & tanto est minus intelligibile, cum actum secundum se fit notior potentia, sexto Meta. tex. Cōmē. 2. Quartò, differunt, qa penes diuersos modos abstractionis formalis scientiæ speculatiuæ diuersificantur, ut patet sexto Metaph. in principio. Abstractio autē totalis cōis est omni scientiæ. Propter quod metaphysicalia ut sic nō cōparantur ad naturalia per modum totius uniuersalis ad partes subiectiuas, sed ut formalia ad materialia, sicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphysicales sint uniuersaliores aliis, & comparari possint ad alia ut ad partes subiectiuas, eo quòd eidem pōt utraque abstractio conuenire, in quantum stant sub consideratione metaphysicali. non sunt uniuersalia respū naturaliū, sed formæ, & naturalia sunt earum materia, hoc est ualde notādū. Patet ergo quō ens quandoque habet abstractionem formalē, quando s. cum præcisiona cæterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque hēt abstractionem totalem, quando scilicet ut totum uniuersale potestate includens cætera genera & species, consideratur. Patere etiā potest quòd nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cum scilicet neutra illarum abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta a singularibus absque aliqua separatione inspicitur, & sic est manifestum quid significetur nomine entis concreti quidditati sensibili.

Supplementum in conclusione.

¶Id uero quod p̄supponit conclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali cōfusa, qd Scotistæ negāt, tenētes ens non posse cognosci cognitione actuali cōfusa, sed distincta tm̄. Et probant sic, id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitiona confusa actuali, ens habet conceptum simplicem, ergo. Maior patet ex eo, q̄ cognitio confusa actualis, fit cūm intellectus fertur in obiectū secundū id qd actualiter in eo includitur, nesciendo resoluere in partes rōnis illius obiecti. In id autē, q̄ habet conceptū simpliciter simplicē, non contingit intellectum ferri scdm aliquid, & scdm aliquid non aliter conceptus eius esset cōpositus. Minor patet, quia cōceptus entis est irresolubilis. Vt autē uideatur, q̄ conclusio non præsupponit aliquid falsum ut patet insufficientia huius rōnis, aduertas, quòd sicut de ratione cognitionis distinctæ actualis non est, q̄ obiectū cognoscatur per resolutionem in partes rationis, vt patet, cum distinctè cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc quòd obiectum penetratur ab intellectu scdm omne, quod actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat p resolutionē obiecti in partes rōnis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita non est de ratione cognitionis confusæ actualis, q̄ intellectus intelligat obiectū secundū aliquid, & secundū aliquid ignoret, sed sufficit, q̄ intellectus feratur in obiectū ipsum actualiter, & nō penetret eius actualitatē, ita q̄ in hoc stat rō cognitionis confusæ actualis, q̄ intellectus feratur in obiectū scdm id q̄ actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autē id contingat ex eo, q̄ obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio per accidens, hoc sa habet ad cognitionē confusam actualem, & sic rō Scoti assumit maiorem falsam, & probationem peccantem falsum consequētis, ab inferiori ad suum superius negatiuè, à negatiua vnius modi cognitionis confusæ ad negatiuam vnius modi.

¶Et q̄ ita sit, & q̄ ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probo sic, Quandocunq; intellectus fertur in ens, actualiter ipsum cōcipiendo, & nesciēdo separare ens à substantia & accidente, hēt de ente cognitionem cōfusam actualem, sed multorum hoīum intellectus est huiōi, ergo, &c. Maior sic manifestatur, quia cum intellectus actualiter fertur in ens, & tū nescit separare propriā eius rōnem à rōnibus proprijs substantiæ & accidentis, aut hēt cognitionem cōfusam aut distinctam. Non distinctā, quia effectus inseparabilis cognitionis distinctæ, est scita illius obiecti differētiam ab alijs, ergo confusam, & cum positum sit q̄ sit cognitio actualis, sequitur, quòd sit cognitio cōfusa actualis. Minorem experientia docet, uidemus .n. multos per plures annos exercitatos in studijs adhuc nescire distinguere rōnem propriam entis à substantia & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & contra sensum. considerant .n. ens secundū id quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia nō totaliter comprehēdunt, ideo nesciunt ipsum ab alijs separare. restat igitur præsuppositum in nostra conclusiona solidū, & falsum esse, q̄ ens sola cognitione actuali distincta cognoscat. Nūc superest probare conclusionem, quam habet quo ad primā partem à S. Th. & Auicen. dicentibus, q̄ ens est id q̄ intellectui nostro primo imprimitur. probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus uia originis, sed conceptus actualis confusus entis est cōceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus, via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis, 9. Metaphy. tex. com. 15. Minor etiam est de se euidens, quia ois alius conceptus cum addat ad entis conceptum est perfectior illo, sicut totum sua parte.

¶Respondet Antonius Trōbeta, q̄ pfectio cōceptus est duplex, perfectior obiectalis & perfectior euidentiæ ille conceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius positiuè, ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Arist. in proœ. Meta.) Vnde si in argumento sit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa: & minor uera: si de perfectiona euidentiæ, maior est uera. & minor falsa.

¶Contra, & probo q̄ minor sit uera de perfectione euidentiæ loquendo, ita q̄ conceptus actualis cōfusus entis sit impfectissimus, quo ad euidentiā. Ille cōceptus est oium ineuidentissimus sub quo intellectus positus magis remotus est à cognitione aliorum oium, q̄ sub quocunq; alio conceptu, conceptus actualis cōfusus entis est huiōi. s. q̄ intellectus hñs ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, q̄ habens quemcunq; alium conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est euidentissimus omniū. Maior patet ex eo q̄ euidentia conceptus, cum sit propria perfectio intellectus, quāto maior est, tantò intellectum magis propinquum reddit ad aliorū cognitionem, præsertim cū intellectus ex euidentibus ad ineuidētia naturaliter procedat. Minor uero probatur sic, Qñcunq; sint aliqui duo conceptus, quorū vnus actualiter alterū includit, & non econuerso intellectus habēs illū, qui actualiter includit alterū, est in proximiori dispositiona ad cognoscendū reliquū, q̄ econuerso, modo cōceptus entis ita se hēt ad alios, q̄ ipse alios non includit, alij uero actualiter ipsum includūt, ergo intellectus hñs cōceptū entis magis distat ab aliorū cognitione, q̄ hñs quēcunq; aliū cōceptū. Et sic confirmatur p Sco. dicentē, q̄ pars rōnis actualiter intellectæ est satis proxima intellectui, Adeo ut proximius esse nō possit. Illud autē q̄ adducitur ex proœ. Metaph. q̄ euidentia attendit penes obiectum, pauciora actu includens, ad propositū non est, qā certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autē noster est de euidentia se tenente ex parte intellectus. ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentia & incerta.

¶Scdo probatur eadē cōclusio sic, Cognitio primorū principiorū est prima cognitio cōplexa, ergo cognitio entis est prima cognitio incōplexa, Antecedens patet ex eo q̄ cognitio q̄ est à natura dēe præcedere eā, quæ est ex industria, & ex eo q̄ in oīum fuit notitia ē in pueritia, & ex eo q̄ præsupponuntur ad q̄libet discere, vt hī primo Poster. Consequentia uero probatur, quia cū ens sit

terminus

terminus ille, ex quo conficitur principiũ primum: si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia cõplexio ab intellectu, adhuc non habita notitia principij, &c.

Cõtra Scoti positionem.

¶Contra ipsam positionẽ Scoti arguitur. Species specialissima nõ est obiectũ confusissimũ simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primũ cognitũ. Consequẽtia tenet ex positione aduersa dicẽte, q; nõ species specialissima est primũ cognitũ: qa est cõfusissima. Antecedẽs probatur sic: Genus est cõfusius specie: ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterũ est nota: Antecedens probatur. Quod plura continet est confusius, genus plura cõtinet q̃ species: animal.n. continet plura, quam homo. ergo &c.

¶Respondent, quòd continentia est duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & quòd id est confusius, quod plura continet actualiter, non potentialiter, modò genus continet plura in potentia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶Contra, confusius est quod continet plura sine ordine, quam quod continet plura cum ordine: sed continens actualiter continet plura ordinatè: species enim ordinatè continet partes diffinitiuas, continens autem in potentia continet plura sine ordine. ergo continens plura potentialiter est confusius.

¶Respondet Anto. Trombeta, quòd genus continet species ordinatè & non sine ordine, eo quod non respicit eas nisi medijs differentijs, quæ sunt ualde ordinatæ.

Cõtra de differentia.

¶Contra, Genus continet species & differẽtias nõ actu: sed in potentia (ut dicit Porphyrius) ergo continet eas indistinctè. Tenet consequentia: quia actus est qui distinguit septimo Metaphy. tex. cõ. 49. tunc ultima continet indistinctè: ergo non ordinatè. Tenet consequentia: quia ordo absq; distinctione non est imaginabilis (& si fingendi detur licentia) Quòd autẽ dixit, genus .s. non respicere species nisi medijs differentijs ordinatis, nõ iuuat: eo quod non solum species, sed etiam differentias inter se ordinatas genus absque ordine continet: ut probatum est.

¶Aduertendũ hic, quod confusio non sequitur continentiam plurium (ut Scotistæ fingunt) sic enim uniuersum esset maximè confusum: sed continentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbium est. Vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c.

SECVNDA Conclusio est ista. Inter cõceptus actuales confusos prædicatorũ quidditatiuorũ non est essentialis ordo originis, probatur sic. Quicunque sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos pharis nõ genitis intermedijs. Ista patet de se: alioquin non esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus conceptus cõfusos actuales extremorum absque intermediorũ conceptibus: ergo non est inter eos essentialis ordo originis. Minorẽ experientia declarat: experimur namq; nos cõcipere hominẽ, & substantiã, & tñ intermedia ignoramus non solũ distinctè, sed cõfusè: caremus.n. cõceptibus proprijs eorũ, quibus actualiter in ipsa diri gat intellectus acies. & nõ solũ ignoramus resoluere ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hæc rõ conuincit me, iõ solã adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarũ dicentiũ, q; est ordo essentialis inter conceptus confusos: non.n. possunt soluere hanc rationem.

¶Sed immediatè contra hæc obijcitur sic. Inter cõceptus confusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis. ergo ista põt primò generari conceptus speciei specialissimæ, ñ entis: qđ est contra primã conclusionẽ. Tenet cõsequẽtia: qa ordo non essentialis non est necessarius, & uariari põt.

¶Ad hoc dico negando cõsequentiam, licet.n. sit ordo essentialis inter omnes conceptus confusos, est tñ talis ordo inter conceptus entis, & quẽcunque aliũ. Nec hoc est uoluntariũ, eo q; conceptus entis est quædã forma gñalissima ipsius intellectus, sicut forma corporeitatis est forma gñalissima ipsius materiæ. unde sicut inter formã corporeitatis & alias est ordo essentialis, nõ autem inter alias formas inter se, ita inter conceptũ entis & alios, non autem inter alios se, potest.n. post conceptum entis quodcunq; aliud concipi, siue substantia, siue accidens, siue spẽs, siue genus. Est etiam conceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui, sicut & cognitio primi principij: illorum.n. præsentatum ens ab omnibus cognoscitur, & iõ ipsum oportet esse prius alijs essentialiter: sicut uniuersaliter actus naturalis præcedit cæteros qui penitus ab extra sunt, non est autem similis ratio de alijs conceptibus inter se. Et hæc de tertio.

Quinq; dictorũ S. Thomę defensio.

QVO AD QVARTVM, quia Anto. Trõbeta impugnat quædã dicta S. Doc. in 1 parte, q. 85. ar. 4. vbi tractat ordinẽ intellectualis cognitionis secũdũ uiã Peripateticam, ideo adduco eius impugnationes, & soluo. Quinque autem sunt dicta, contra quę arguit. Primum est, intellectus est uniuersaliũ & prius magis uniuersalium. Secundum, Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertium, Notitia rerum in uniuersali est notitia incõpleta. Quartum, Notitia in uniuersali est notitia secundũ quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiens de potentia ad actum prius communiũ, quàm minus commune cognoscit.

Primo intellectus ẽ uniuersalium, & prius magis uniuersalium.

¶Contra primũ arguit sic, S. Th. tenet, q; quicquid est in re, & ex natura rei in singulare, addo huic aliã propositionẽ .s. illud qđ pcedit actũ intelligendi est reale, tunc sic, quicquid est in re est singulare, qcquid prima intellectione intelligitur, est in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, est singulare, ergo non põt intelligere magis uniuersaliter. Maior ex S. Tho. Minor ex secũdo supposito patet, qđ quadrupliciter pbat. Tum qa ens rõnis, est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectũ est cã entis realis .s. primi actus intelligendi. Tũ qa talis primus actus refertur ad obiectũ relatione reali, q̃ non est nisi ad terminũ realẽ. Tũ quia talis primus actus dependet ab obiecto, ut a mensura, ens autẽ reale non dependet ab ente rationis.

¶Ad hæc patet rñsio, q; maior põt habere duplicem sensum. Primus est, q; quicqd est in re, est singulare .i. quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa. est.n. in Sorte non solum singularitas, sed humanitas & animalitas. Secũdus sensus est, quicquid est in re, est singulare .i. quicquid est in re, habet esse singularizatum, & hoc mõ est apud Peripateticos uerissima, unde argumẽtum sic debet esse tribus terminis. Maior est falsa in primo sensu: in secũdo autem conceditur totum argumentum, ens siquidem primo cognitum non habet esse reale nisi in singularibus. Quæ autẽ addit, quantum ueritatem habeant infra patebit.

Secundus intellect⁹ human⁹ procedit ex potentia ad actum.

¶Contra secundũ dictũ .s. intellectus nr̃ procedit de potentia ad actũ, arguitur sic. Ista propositio assumitur a S. Th. ad probãdũ illã conclusionem .s. magis uniuersale prius intelligitur, aut ista propositio concludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit quòd intellectus prius intelligat aliqđ in potentia quam in actu, ipsa est uera, sed non ad propositum concedo.n. q; intellectus prius intelligit speciem specialissimã in potentia, quam in actu: sed hoc non habetur, q; prius genus, q̃ speciem intelligat. Si autem intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum .i. de notitia imperfecta ad perfectam, ipsa non est uniuersaliter uera, ut patet cum proceditur a notitia præmissarum ad conclusiones, & a notitia causæ ad effectus notitiam: & per hoc patet etiam illud esse falsum, scilicet quòd intellectus prius perueniat ad actum imperfectum quàm pfectum. nam aer illuminatus non prius imperfectè: deinde perfectè illuminatur a Sole, similiter intellectus prius recipit actum quam habitum: & tamen actus est perfectior habitu, unde ad hoc quod propositio sit uera, oportet probare ordinem essentialem actus incompleti ad actum completum.

¶Ad hoc respondeo q; S. Tho. intelligit illam propositionẽ neutro illorum modorum præcisè, sed hoc mõ. Intellectus exiẽs de potentia ad actũ ultimate perfectum transitũ per multos actus medios, prius perueniat ad actum imperfectum, quam perfectũ: & habetur ista propositio ex octauo Phy. text. com. 58. & nono Meta. text. commento. 14. & in lib. 2. de Partibus animalium, q; priora uia generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumatur Minor, .s. intellectus nr̃ est exiens de potentia ad actũ ultimate perfectum, puta cognitionem distinctam speciei specialissimæ transiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actũ imperfectũ, q̃ perfectũ. minor est eadem eo quod cognitiones generũ ab omnibus conceduntur actus intermedij: & sic ratio concludit q; prius magis uniuersale q̃ minus uniuersale distinctè cognoscamus: quod intendebat beatus Thomas, sed ille deceptus est, qa credidit S. Tho. loqui de cognitionibus cõfusis actualibus, cũ sicut supra dictũ est, loquatur de cognitione confusa uirtuali ipsius speciali & distincta eiusdẽ & generis, cognitio.n. distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & specierum eo, q; cõfusè in illa spẽs & generis potestas cognoscuntur. Ad id quod additur contra hãc propositionem, intellectus pcedit de notitia imperfecta ad perfectã, dicit q; hæc ppositio est uera uniuersalissime sic intelligatur.

¶Pro cuius intellectu & omnium instantiarum solutione aduerte primò, quòd processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinem generationis tantum, alter secundũ ordinem generationis & causalitatis effectiuæ, uel finalis. Primus processus est quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quãdo ultra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius etiam prioritas causæ effectiuæ uel finalis.

¶Secundò aduerte q; aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter uel secundũ quid. ista enim quod aliqd sit simpliciter .i. secundum suam naturam altero perfectius: quod tamen secundum aliquam conditionem est imperfectius illo, sicut substãtia materialis est simpliciter pfectior accidẽte, quo tñ est imperfectior secundum quid inquantũ actuatur per illud. Dico ergo quòd tam natura, quã intellectus in pcessu generationis tantũ semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectũ simpliciter: eo quod ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quam homo, ut dicitur in libro de animalibus. In processu autem secundo

proce-

proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundū quid, ad perfectius secundum quid, sicut substantia est prior generatione accidente, & ultra hoc est prior causalitate finali, eo quod est finis eius, & quandoque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidente, inquantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶ Ad primā igitur instantiarū dicitur q̃ præmissæ nō sunt priores conclusione uia generationis tm̄, sed etiam ordine causalitatis effectiuæ (ut dicitur secundo Phy. tex. com. 31.) In alia litera ut testatur ibi S. Tho & colligi potest ex primo Posteriorum, & iō sufficit q̃ notitia earū sit imperfectior secūdū quid, unde & in genere causæ materialis collocātur, secundo Phys ibidem & quinto Metaph. tex com. 32. Idem dico ad secundam de processu notitiæ causæ ad effectū: De aere illuminato nō est ad propositū, quia illuminatio non est successiua, conceptus uerò generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoq; est quòd actus præcedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit uerum de actu elicito ab ipso habitu, ut habes primo Ethic. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis conceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem: unde non oportebit aliter laborare.

Tertium, notitia in uniuersali est notitia incōpleta.

¶ Contra tertium, s. quod notitia in uniuersali est notitia incōpleta arguit sic, Demonstratio uniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in uniuersali, quæ acquiritur per demonstrationem uniuersalem, est potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico, q̃ argumentū peccat per fallaciā æquiuocationis illius termini uniuersale. Aristo enim uocat demonstrationem uniuersalē illā, qua passio de suo proprio subiecto scitur: & hoc tā in passionibus genericis quàm specificis, & uult dicere quòd potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionē de suo subiecto primo: quam illa quæ fit per demōstrationē, qa illa passio demōstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscere hominē in animali, est cognoscere hominē imperfectius, quam cognoscere hominē in seipso, & hanc uocamus cognitionē in uniuersali. Manifestum igitur est omni habenti ingeniū, q̃ nostra dicta Ari. non repugnāt. Aliud est n. dicere, A cognoscit in uniuersali, &, A demonstratur demonstratione uniuersali. primo modo A nō cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secūdo modo A in seipso cognoscitur in esse suo primo subiecto.

Quartū notitia in vniuersali, est notitia secundum qd, & in potētia, ac cōfusa.

¶ Contra quartum. s. notitia in uniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quòd in ipso uniuersali intelligūtur particularia sub quadam confusione, ex quo infertur, ergo notitia in uniuersali est notitia confusa.

¶ Contra, illa ꝓbatio nulla est q̃ procedit secūdū fallac. æquiuocationis ista est huiusmodi: ergo, &c. Declarat Minor, quia aliud est loq de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia uirtuali eorū, q̃ in ipso includuntur. Licet enim notitia uirtualis particularū in uniuersali sit cōfusa, tamen notitia actualis ipsius uniuersalis est distincta, & quia ab his, q̃ actualiter cōfunduntur in obiecto, attenditur cōfusio notitiæ cū notitia specificetur ab obiecto, & his, q̃ sunt intrinseca non dēt dici notitia cōfusa, sed distincta.

Quintū, sensus exiēs d potentia ad actū magis cōmune priꝰ attingit, q̃ minus cōmune.

¶ Ad hæc dico q̃ iste nō intelligit S. Th. qui vult, q̃ notitia distincta animalis, ut est totū diffinibile, sit notitia confusa animalis, ut est totū uniuersale, & cōsequenter notitia cōfusa specierum. & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur. n. quòd notitia qua actualiter fert intellectus in ipsum animal, ut uniuersale, & non in suas spēs est notitia cōfusa animalis, ut totū uniuersale est & nō solum specierū eius, ut expresse dicit ibi S. Th. unde contingit animal simul esse notū distinctè & cōfusè diuersimodè, ut supra dictū est. Nec oportet q̃ si istæ duæ notitiæ simul inueniantur, sint eædem, cum & separentur, puta cùm & actualiter & virtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod autē addit quòd talis notitia non debet dici confusa, falsum esse ostendit, ex eo q̃ minor est confusio actualis q̃ potētialis. Quod ultimo addit, q̃ notitia specificatur ab obiecto eius intrinsecis, ad propositū non est, confusio enim & distinctio non sunt species cognitionū, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdē speciei: & sic notitia non specificaretur ab obiecto, unde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

¶ Contra quintū. s. q̃ sensus exiēs de potentia ad actū prius cōmunius q̃ minus cōe cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quòd si dicas sensum non cognoscere magis commune in se, sed pro cognoscere singulare magis communius, cōtra aut cognoscit singulare magis cōius, ita q̃ singularitas est ratio cognoscendi, aut ita q̃ natura communis sit ratio cognoscēdi, primū nō est dicendū, ut de se patet, nec secūdū pōt dici a Thomistis, qa ho. deo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

¶ Contra q̃ arguitur sic, illud non est rō mouendi, quod est idē re & ratione ei, cui repugnat rō mouendi. sed natura cōmunis est eadē re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouēdi, ergo, &c. probatur minor, qa natura & singulare nō distinguuntur realiter, non ex natura rei apud sē, nec ratione, q̃ probo, qa distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo aūt priori nullus actus est intellectus. Et confirmat, quia actus realis nō dependet ab ente rōnis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rōnis: sed obiectum sensibile habens in se distinctionē rationis est ens rōnis, uel aggregatū ex ente reali & rōnis: ergo, &c. & confirmatur ratio principalis sic, Quæcunque sunt indistincta omnino secundum rē, si unum terminat aliquā actionē realē, & reliquū terminabit eandē, sed natura magis cōmunis & minus cōis sunt hmōi, ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secūdo, idē sensus primo cognoscit q̃ species sensibilis primo repræsentat, sed species sensibilis primo repræsentat singulare speciei specialissimæ posita debita distātia, ergo, &c. Minor probat, Spēs sensibilis primò repræsentat obiectum sub ea ratione, qua imprimit sensui, sed imprimitur ab obiecto sub rōne naturæ specificæ. Tum quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto repræsentans ipsam adæquatè secundū rōnem sibi essentialius competentē, ergo magis repræsentat ipsum rōne, quæ sibi essentialius & perfectius cōpetit, quam sub ea rōne, quæ sibi remotè & minus principaliter competit.

¶ Ad hæc respondetur, q̃ responsio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationē dico, q̃ natura talis, puta color & non natura cōis. s. color communis est rō mouendi. Ad improbationem negatur Minor pro utraque sui parte. nam apud S. Tho. in prima parte q. 2. ar. 3 in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationē, fundamentaliter tamen præuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dī primò, q̃ obiectum sensibile habens distinctionem rōnis fundamentaliter, non est ens rōnis, nec aggregatum ex ente reali & ente rōnis. Distinctio. n. rōnis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dī secundò, quod sensatio non causatur a distinctione naturæ, sed a natura ipsa habente talē conditionem, & iō dato q̃ distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil cōcludit, non. n. color inquantum distinctus a sua singularitate mouet, sed hic color inquātū color, de cuius rōne nec distinctio nec adunatio est. Ad aliā confirmationem dī, q̃ maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponētes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possunt. n. intelligare Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias cōfirmationes præmitto, quòd non dicit S. Tho. q̃ semper sensus prius cognoscat magis cōe, quam minus cōe: uerba. n. sua sunt ista. Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum diiudicamus magis cōe, quam minus cōe, & secundum locum, & secundum tp̄s. Ex quib. uerbis nō hī nisi q̃ sensus primò secundum locum & tp̄s cognoscit singulare magis communis, & non hī, q̃ semper ita sit, unde argumenta illa non sunt contra S. Th. licet non concludant, falsum. n. est, q̃ species sensibilis primo repræsentet singulare speciei specialissimæ, & eius probatio falsa est, s. quòd species sensibilis sit primò impressa a natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus, nullius aūt sensus obiectū primum est species specialissima, ut patet discurrendo, ꝓpterea species uisibilis imprimitur primò a uisibili in eo, q̃ colorati, & nō ab ipso, in eo, q̃ est album uel nigrum. Nec obstat, quòd albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur quòd sit primū obiectum potentiæ. Nec est uerū quod assumit. s. q̃ essentialius insit sensibili natura specialissima, quam natura gñta immò huic uisibili, ut sic essentialior est color, q̃ albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quòd sublata albedine siue nigredine uisibile remanet, non autem econuerso. Et hæc de quarto.

QVO AD quintum uidetur ordinatè argumentis factis, & ad primū negatur illud ultimo assumptum, s. quòd perfectissimus effectus, quē pōt primo producere agēns ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico. n. quod perfectissimus, quē pro tunc pōt, est conceptus, immò nullū alium possunt pro tunc. Et cū contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non ualet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quòd nulla uirtus pōt in perfectiorē effectū suo effectu perfectissimo simpliciter, quælibet tn̄ uirtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quē pōt pro aliquo priori, quia ille non est pfectissimus, nisi secundū quid. Exemplum. Virtus generatiua Leonis non pōt in perfectiorē effectū, quā sit leo, qa hmōi est eius effectus perfectissimus simpliciter, pōt tn̄ in effectū perfectiorē illo, quē producit in principio actionis, qa tn̄ effectus fuit perfectissimus, quem pro tunc posset producere. Ad confirmationem dī, quòd minor est falsa, nā intellectus existēs in pura potentia nō est æquè dispositus ad cōceptū specificū, sicut genus, nō p positionē alicuius contrariæ dispositionis, sed pp ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materia

prima

prima omni contraria dispositione inconsiderata, nõ est æquè disposita ad formas specificas, & ad formam corporeitatis: sed oportet primo recipi formam corporeitatis propter ordinẽ formæ generalis ad speciales: propter quod consueuit dici, quòd est indisposita priuatiuè, & non contrariè.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales ut sic, non ponunť à nobis primò cognosci: sunt.n. termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus ꝙ significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primo cognitum.

¶ Ad tertium dico, ꝙ non oportet in quacunq; formatione cõceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitũ: in illo.n. omnia virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, quòd cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus cõfusos, non oportet tantum temporis intersse.

¶ Ad quartũ di. ꝙ species specialissima non est facilioris abstractionis q̃ ens, loquendo de abstractione ad propositũ requisita: sicut.n. ad conceptum confusum speciei specialissimæ requiriť, & sufficit duplex abstractio: altera ꝑ actũ intellectus agentis. s. separatio à singularibus: altera per actum intellectus possibilis scilicet actualiter intueri speciẽ, & nõ actualiter intueri genus: ita ad cõceptũ cõfusum actualẽ entis duplex est abstractio necessaria: prima est à particularibus, & quidẽ fit, cũ species quæcunque abstrahitur ab intellectu agente: altera fit ab intellectu possibili ꝑ hoc, ꝙ in quidditate quacunque sibi primò præsentata actualiter, primò concipit ens non cõcipiendo actualiter cætera q̃ in illo sunt: vñ tam & tam facilis est abstractio illa entis, quã facilis est abstractio spẽi specialissimæ: imo abstractio illa entis est facilior: quia facilius est actualiter cõcipere prius sine posteriori, quã ecõuerso: ex quo patet, ꝙ abstractio illa de qua loquitur argumentũ, non est necessaria ad cognitionẽ cõfusam.

¶ Ad quintũ dico, ꝙ Minor est falsa: & ad eius ꝓbationem negatur cõsequentia, eo ꝙ sensus nõ moueť à singulari in eo ꝙ singulare. Ille.n. modus arguendi scdm regulã Topicã non tenet, nisi cum ꝑdicatum conuenit subiecto, secundũ ꝙ ipsum, ut habes à S. Thom. in tertio contra Gentiles, cap. 159. quod in proposito non reperitur: non.n. calor, inquantum hic mouet uisum: sed inquantum calor. Ad aliã probationem dr, ꝙ Maior assumpta nõ est uera vniuersaliter: eo ꝙ coloratũ magis mouet uisum, q̃ hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agens nãq; corporale quãto in remotius agit, tanto fortius vi. Secundo dicitur, ꝙ fortius mouẽt sensum multa singularia imperfecta, q̃ vnum actualius & perfectius: & quia oĩa singularia sunt singularia entis, iõ cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet magis mouetur à singularibus entis, q̃ à singularibus huius speciei, & cum Intellectus accipiat uniuersale ex multis singularibus, ut dicitur 2. Poster. & in proœmio Meta. ideo prius cognoscit, ens. q̃ speciem: & secundum hoc dicitur ad argumentum, ꝙ maior est uera cæteris paribus: non aũt ubi aliqua imparitas, sicut in proposito accidit, præponderans inuenitur: multo.n. plura singularia entis ꝑponderãt paucioribus singularibus speciei: sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶ Ad sextum dr, ꝙ Maior simpliciter est falsa. Ad authoritatem Philosophi dr primò, ꝙ textus Commẽtatoris est corruptus: debet.n. legi confusa, & non composita. Dicitur secundo, ut saluemus Commentatorem, quod compositum est notius suis componentibus, vt sic, non autem absolute: unde prius confuse cognosco hominem, quam partes eius diffinitiuas, ut sic: absolutè tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris authoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE reddit auditores attentos dicendorũ difficultatem aperiens, tria proponendo, quid noĩe Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum.n. difficultas non modica est, ut diuersitas opinionum circa ipsa testatur. sunt enim maximè vniuersalia, quæ sunt difficillima ad cognoscendum: ut dicitur primo Metaphysicorum.

Quid rei & qd nominis intellectus.

CIRCA hanc particulam nota, ꝙ sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen aũt cũ essentialiter sit nota earum, q̃ sunt obiectiue in aĩa passionũ (ex primo Periherméniæ) non hẽt aliam quidditatem nisi hanc, quod est signũ alicuius rei intellectæ seu cogitatæ: signum autẽ ut sic, relatiuũ est ad signatũ: vñ cognoscere quid nominis nihil est aliud, q̃ cognoscere ad quid tale nomẽ hẽt relationem: ut signum ad signatum. Talis aũt cognitio põt acquiri per accidentalia illius signati, per cõia, per essentialia, per nutus, & quibusuis alijs modis, sicut à Græco quærentibus nobis quid noĩs anthrupos, si digito ostendatur homo, iam percipimus quid noĩs: & similiter de alijs. Interrogantibus uero quid rei, oportet assignare id qd cõuenit rei significatæ in primo mõ ꝑseitatis adæquatæ. Et hæc est essentialis dĩa inter quid nominis, & qd rei. & ꝙ quid nominis est relatio nominis ad signatum: quid rei verò est rei relatæ seu significatæ essentia: & ex hac dĩa sequuntur oẽs aliæ quæ dici solent, quia quod quid nominis fit nõ entium complexorum per accidentalia, per cõia, per extranea: qd rei uero est entiũ incomplexorum ꝑ propria & essentialia: relatio n. uocis põt terminari ad non entia in rerum natura, & cõplexa. & declarari per accidentalia, & huiusmodi: essentia autẽ rei non nisi per propria essentialia habeť de entibus incõplexis.

Quia uero ex cõpositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, ut à facilioribus incipientibus cõuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendum est.

¶ In hac tertia parte proœmij reddit auditores dociles ordinem dicẽdorũ proponẽs tali cõclusione. Ab ente ad essentiã procedẽdũ est: quã probat duplici medio. Primo sic, Ex cõpositis ad simplicia procedendum est: sed ens est uelut cõpositũ, & essentia uelut simplex: ergo ab ente ad essentiã procedendũ. Secundo sic, Ex posterioribus in priora procedendũ est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiã procedendũ est. Maior utriusque rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandũ: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

¶ Circa minorẽ primæ rõnis nota, ꝙ ens, ut infra dicetur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse comprehendit in se essentiã: essentia uerò significat id quod importat diffinitio, ut dicetur: & nõ dicit esse uel non esse, ex primo posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiam, quod cõplectitur in se vtrumq; essentiam scilicet & esse: essentiam uero alterum tantum, ꝙ ideo ens appellatur compositum respectu essentiæ. Cap. 1. in princ. c. 1. q. 2. in fi.

¶ Circa maiorem secundæ rationis scito, quòd quando dicimus Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, ut diciť primo Physic. tex. cõ. 2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quòd compositum est posterius componentibus: & ens (ut dictũ est) compositum est respectu essentiæ.

CAPVT I.

Entis & essentia nomine quidnam significetur, ostendit. Nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.

SCiendum est, quòd sicut in quinto Metaphysicæ philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionum ueritatem. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua ꝓpositio formari potest, etiam si illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quòd affirmatio est opposita negationi, & quòd cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quòd in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiusmodi non sunt essentia: Nomen igitur Essentiæ non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ essentiam non habent, ut patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.

¶ Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine Entis & essentiæ significeť, in secũda uero quõ essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: pars prima unico absoluitur cap. pars secunda sex: & sic totũ integrãt tractatũ capitula septẽ. Quorum primum, quod præ manibus habemus, tres partes cõtinet: in prima declaretur quid noĩe entis significetur, in secunda quid noĩe essentiæ, in tertia dĩa nominum ipsius essentiæ designatur. Primũ tali diuisione declaratur, ens per se dupliciter dicitur: uno modo, ut diuiditur ꝑ decẽ genera: alio modo ut significat ueritatem propositionum: quemadmodum dicit Arist. 5. Met. t. com. 14. Dixit ens per se ad dñtam entis per accidẽs aggregati ex rebus diuersorũ gñum, ut hõ albus: de quo hẽs quinto Met. tex. com. 13. Et innuit, ꝙ tripliciter differũt ens primo modo, & ens scdo modo. Primo, qa ens primo modo prædicatur nõ nisi de rebus existẽtibus in decem gñibus, ens aũt secundo modo ꝑdicatur de omni eo, quod põt esse subiectum propositionis affirmatiuæ. Secundo differũt: qa ens primo modo est illud cõpositum, de quo supra diximus, ꝙ aliqualiter cõplectitur in se essentiã & esse: ens aũt secundo mõ non est hmõi: quia aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimæra) quod non habet essentiã aliquã. Et ex hoc sequiť tertia differẽtia, ꝙ ab ente primo modo tanquam à composito notiori Essentiæ, nomen sumitur: non autem secundo modo.

CIRCA Primam differentiã aduerte primo, quòd veritas

Ens significare ueritatē ꝓpositiōis quādam.

propositionis, q̄ est entis secundo mō significati nihil aliud est q̄ cōpositio facta ī secūda operatione intellectus obiecto cōformis. verbi gratia, Sortes est cæcus, ly est nō significat inhærentiam cæcitatis in Sorte, eo q̄ cæcitas omni inhærentia caret cum inhærere realiū accidentium sit: sed significat cōpositionē factam ab intellectu adæquātē seipsum ꝑ illā obiecto Sorti. s. carētē uirtute visiua. vnde 5. Met. in alia litera dicitur, quod ens significās ueritatem propositionis significat, quoniam propositio est uera. Prima autem significatio entis quid sit, in 1ia uidebitur.

T. com. 14 c. t. q. 2. in fin. c. 4. circa medium.

ADVERTE Secundo q̄ licet nullo intellectu cōsiderante Sortes sit cæcus, & per cōsiderationē intellectus nō fiat magis uel minus cæcus: sit cæcitas nullo intellectu considerante nullū hēt esse in Sorte, stante n. ista sibi simul. Quod sic declarat. Sortē eē cæcū, ut sic, nō est Sortē habere aliquod esse substantiale, ut patet, nec accidētale, quia Sortes fit cæcus sola absentia uisiuæ uirtutis, q̄ nihil supra Sortē addit: unde cæcitas nullū esse omnino ponit in Sorte, ac per hoc q̄ absq; omni cōsideratione intellectus uirtus uisiua Sorti nō inest, oportet Sortē nullo intellectu cōsiderāte esse cæcū. Dubitatio aūt in hac re accidit, qa non rectè inspicitur q̄ esse cæcum nō est esse aliquid: sed carere uirtute uisiua. Exēplum, Nauis caret gubernatore nullo intellectu cōsiderante, absentia ū gubernātis nullum esse substātiale aut accidentale ponit in naue, vñ nauē esse sine gubernatore extra animā nō est esse aliquod, sed nō esse gubernatā. Acquirūt aūt esse & fiūt entia priuationes & negationes, ex hoc q̄ intellectus intelligēs priuationes ꝑ habitus, & negationes ꝑ affirmationes format in seipso rei carētis aliquo mō idolū quoddā. Verbi gratia, cū intellectus format in se idolū quoddā nauis gubernatore carētis: qd est illa propositio mētalis. Nauis est sine gubernatore nō ꝑ̄ntia gubernatoris, q̄ extra animā nihil ponit ī anima, fit ens: per hoc q̄ intellectus fecit ipsam ꝓpositionis terminū aliquem, & cum hoc esse sit in anima, & nullū aliud esse hēat consequens est, q̄ negationes huiusmodi & priuationes nō sint entia nisi in anima obiectiuè. & sic earum esse nihil aliud est, q̄ intelligi quomodo tantum omnia entia rationis habent esse.

CIRCA Tertiam differentiam aduertendum est, quòd cum nomina sint signa conceptuū, secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo, iā q̄iam a composito nobis notiori essentiæ nomen sumpsimus: sic essentia ab ente originem habet.

Et quia, ut dictum est, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera, oportet quòd essentia significet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de alijs.

¶In hac secunda particula declaratur qd nominis Essentiæ importetur tali cōclusione. Essentia significat quoddam cōmune omnibus naturis omniū entiū. Cuius talē declarationē insinuat, sicut ens significat aliquod commune omnibus exsistētibus, ita essentia, cum ab illo sumatur, significat aliquod commune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet q̄ significet id quo aliquid est in quocunque genere, & quauis specie habent. n. se ens & essentia ut quod & quo. cum autem naturæ rerum sint illæ, quibus res reponuntur in generibus & speciebus, sequitur q̄ essentia significet id quod commune omnibus naturis rerum, indeq; quemadmodū ens prædicatur de homine, boue, & similibus, quæ sunt in generibus: ita essentia prædicatur de humanitate & bonitate, quæ in generibus reponuntur per nomen ergo Essentiæ intelligitur natura rei, sicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVÆSTIO. II.

Num Ens & Essentia significent immediatè ipsa prædicamenta, vel alterum naturas, an immediatè.

CIRCA hanc particulam insurgit dubitatio ualde difficilis an ens & essentia significent immediate ipsa ꝑdicamenta seu naturas eorum, an mediatè: in hac dubitatione tria agā. Primò declarabitur titulus quæstionis: secundo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur: tertiò ponetur opinio sancti Thomæ.

Pro primo scito, q̄ significare mediatè in ꝓposito est significare aliquid mediante aliquo superiori: sicut aīal significat spēs suas mediate (mediāte. s. natura sensibili) nun. n. aīal significat hominem: nisi quia hō est substātia aīata sensibilis. Significare immediate est significare aliquid non ꝑ aliquā naturā, seu realitatem superiorē, sed ꝑ seipsam primo: sicut aīal significat gradum sensitiuū immediate: ut patet. Versatur ergo in dubiū hoc an ens significet aliquē gradū seu aliquā realitatē abstrahibilē a naturis ꝑdicamentalibus cōem eis, sicut superius essentiale suis inferioribus: & sic immediatè significet ꝑdicamenta, an immediatè significet ipsas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

Sco. 1. di. 3 q. 1. & 3. & di. 8. q. 2.

QVO ad secūdm, Sco. vt colligitur ex primo sen. di. 3. q. 1. & 3. & dist. 8. q. 2. opinatur q̄ ens significet decē ꝑdicamenta mediatē imaginatur. n. q̄ à quibuscunq; similibus sit abstrahibilis una realitas obiectiua vtriusq; cōis & prior utroq;: & sic cū substātia & accidens habeāt similitudinē in ente, & ab eis est abstrahibilis vna cō obiectalis vtriusq. cōis & prior tā substantia, q̄ accidēte q̄ noīe entis significatur. Quod ut melius intelligatur pono ꝓcessum istarū abstractionū differētē. Cum. n. Socrates cōueniat cum Platone in humanitate & nō cū brunello, ab eis pōt abstrahi humanitas cōis & prior eis: & inde cū hō cōueniat cū Brunello sensibilitate & nō cū planta ab eis pōt abstrahi aīalitas cōis & Prior eis: & inde cū aīal conueniat cū planta vegetabilitate, & non cū lapide, ab eis pōt abstrahi vita cōis & prior eis: inde cum viuū cōueniat cū lapide in corporeitate & nō cū intelligentijs, ab eis pōt abstrahi corporeitas cōis, & prior eis: inde cū corpus conueniat intelligentijs in substantialitate, & nō cū accidentibus, ab eis pōt abstrahi substantialitas cōis & prior eis: inde cū substāntia cōueniat cū accidente in entitate reali, & nō cū entibus rōnis, ab eis abstrahibilis entitas cōis & prior eis, & cū hic realitas ultimò abstrahibilis sit illa, quam significat ens immediatè, oportet quòd prædicamentales realitates, seu naturæ mediatè sub entis significatione claudantur.

¶Ad hāc positionē confirmandā multa possent adduci media, q̄ ne digrediamur ad analogiā entis & cōparationē transcēdentium ad ꝑdicamēta, an. s. sint eorū ꝑdicata quidditatiua uel nō, omittemus pro nunc: quia infra speciales erunt de his q̄ones.

Ca. 2. q. 4. circa med. in quodā dub. o. T. co. 16.

¶Cōtra hāc opinionē arguo dupliciter. Primò authoritate Aristo. 8 Met. tex. 16. soluentis q̄onem, Quare quidditas sit una, dicit q̄ in substātijs separatis nō est q̄renda alia cā: quia in eis nō est nisi forma quæ statim seipsa est ens & unū: quēadmodum ens statim seipso est substāntia & quantitas, & cætera ꝑdicamenta, non expectans aliud faciens ipsum naturas ꝑdicamentales. ex qua authoritate arguitur sic, ens significat quandam realitatē priorē ꝑdicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad prædicamenta consequentia nota: consequens aūt est cōtra Aristo. ergo à destructione consequentis ad destructionē antecedētis ens non significat realitatem priorem prædicamentis.

¶Secūdo arguitur authoritate Cōment. 10. Met. com. 18 dicentis, q̄ hoc nomen ens, vnū, significat id quod significat in ꝑdicamēto substantiæ, & quātitatis & qualitatis prima significatione sine medio. s. & non mediante aliqua cōmuni. quid clarius? Ratione non arguo: quia oportet egredi limites. Hæc de secundo.

cōclusiones duæ.

QVO AD Tertium, pono opinionē S Thomæ ex duabus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens significat vnum conceptum formalem communem in repræsentando substantiæ & accidenti Deo & creaturæ.

SECVNDA EST ista Ens significat ut conceptū obiectalē aliquod reale innexum in oībus distinctum secundum rōnem à proprijs conceptibus obiectalibus oīum ꝑ̄ūm: nullum gradū supra naturas genericas specificas & indiuiduales exprimens.

¶Pro intelligentia terminorum nota, q̄ conceptus est duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis est idolum quoddā, quod intellectus possibilis format in seipso repræsentatiuū obiectaliter rei intellectæ: quod à Philosophis uocatur intentio seu cōceptus: à Theologis uerò uerbū. Cōceptus aūt obiectalis est res ꝑ conceptū formalē repræsentatā in illo terminās actū intelligēdi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cum vult ipsam intelligere: conceptus uerò obiectalis eiusdem, est natura ipsa leonina repræsentata & intellecta. Nec putandum est cum dicitur nomen significare conceptum q̄ significet alterum tm̄: significat. n. leonis nomen conceptum vtrunq;, licet diuersimode est nanq; signum conceptus formalis, ut medij, seu quo, & est signum conceptus obiectalis, ut ultimi, seu quod. Vnde idē est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

¶Probo ergo conclusionē primā tali medio, oīa similia quacunque similitudine ētanaloga seu imitatiua secdm id in quo assimilantur, ꝓhī per eandem imaginem repræsentari: sed Deus & creaturæ substantia & accidens hñt similitudinē inter se, saltē analogam: ergo secundum id in quo assimilantur, possunt per eandē similitudinem repræsentari. Sed assimilantur in esse: ergo eadē similitudine poterunt repræsentari inquantum hñt esse similitudo illa est conceptus formalis entis: ergo, &c. Processus clarus est, & propositiones ab oībus sunt concessæ: cū Maior fuerit dilucidata, quā sic ex notioribus suademus. Vbicunq; intellectus agēt ꝓducere sui similitudinē in alio, si id aliud ꝓducat aliud simile sibi secdm id, quo ipsum assimilat primo: oportet tertiū assimilari vtriq; ea ratione: qa quicqd est simile alicui in eo, q̄ illud est alicui simile est simile vtriq; sicut Spēs Socratis in oculo meo ꝓducta ab imagine Socratis ī speculo est similitudo repræsentatiua

repraesentatiua utriusq; & figurae Solis: in speculo a qua immediatè est causata: & figurae Socratis in seipso a qua est mediatè causata. Sed ita est mō, q̄ inter hūiūa analogā similitudinē Deū & creaturā, substātiā & accidēs, reperitur huiūsmodi similitudo in ordine ad cōceptū formalē: igitur, &c. Fit aūt hoc sic manifestū exēplariter, Sapientia diuina pducit sapientiā humanam, quae est q̄dā sui similitudo (imperfecta tñ) sapientia aūt humana producit similitudinem sui in intellectu nostro, quae nil aliud est, q̄ sapiētia in esse intentionali: sicut sapientia extra est sapiētia in esse naturali. Cum aūt similitudo illa sapientiae in intellectu repraesentet sapiētiā humanā secundū id quo illa assimilat sapiētiae diuinae: quia repñtat eā secundū propriā rōnē formalē, sequit de necessitate, q̄ hic unica similitudo repraesentat utrāq;, humanā.s. & diuinā: utpote quae similis est utrique: licet ab humana sit immediatè exēplata, a diuina mediatè. Ex hoc exēplo in terminis specialibus intuere propositū nostrū in terminis trāscendētib. qualis est ens. Cū.n. esse creaturae assimiletur esse diuino a quo exēplatum est, & esse accidentale assimiletur esse substantiali a quo emanat: similitudo pducta in intellectu ab esse substātiali siue accidentali inquantū assimilatur, erit oīum repraesentatiua imago, & cū conceptus non requirat ad intellectionē, nisi ut obiectaliter repñtet rē unico cōceptu intellectus in Deū & creaturā in quo ens fatetur: & similiter in substātiā, & accidēs. Nec oportet ponere plures conceptus, & multiplicare entia sine necessitate. Quòd aūt hic sint nō solū secūdū mētē S. Th. dicta, sed ēt secundū expressam suam patet in q. de diu. potētia Dei q. 7. ar. 6. in corpore. unde hanc rōnē accepi: & in eadē q. ar. 6. ubi circa finē corporis q adducit exemplū de speculo: & dicit expresse, q̄ sic se habet conceptus nr̄ ad Deū & creaturas sicut species rei visae in speculo: ita q̄ Deus se habet ut res producens similitudinē suam in speculo: creatura ut species in speculo: conceptus noster ut similitudo extracta a specie in speculo utriusq; repraesentatiua. Vnde nullus mentis cōpos potest hōc negare in eius uia.

CONCLVSIO secunda habet tres partes. Quoad primam declaratur, sic. Conceptus obiectalis entis est id quod repñtatur p eius conceptū formalē: sed eius cōceptus formalis repraesentat id, in quo assimilantur oīa entia realia, qd oportet in eis esse, ergo conceptus obiectalis entis est aliquid reale inuentū in omnibus. Secunda propositio assumpta licet patere possit ex dictis, tñ declaratur adhuc sicut cōceptus formalis aīalis repñtat fundamētū similitudinis genericae: & conceptus formalis hominis repñtat fundamētū similitudinis specificae: & uniuersaliter q̄libet imago cōis pluribus in repraesentando repñtat fundamentum similitudinis inter illa plura: ut patet in exēplo supra posito de specie in oculo causata a specie Socratis in speculo: q̄m illa repsentat nō similitudinē inter speciē in speculo, & Socratis: cum sit relatio, sed fundamentū illius similitudinis puta qualitates & lineamēta q̄ sunt in utroq;: sic conceptus entis formalis repraesentat fundamentum analogicae similitudinis in esse inter oīa entia realia existentis quod in omnibus esse absque opere intellectus ex eo patet, unde q̄ similia sunt extra animam: cū hoc fundamentū repraesentatum sit conceptus obiectalis entis, ut dictū est, patet conceptū obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat in prima parte conclusionis positū. Secūda pars conclusionis sequitur ex ista, si.n. conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus conceptus obiectalis proprius substantiae, aut accidentis inuenitur in omnib. cōsequens est, quòd non omnino sunt idem, & quòd saltem rōne distinguatur conceptus entis a proprijs omnium cōceptibus obiectalibus: quòd erat secunda pars conclusionis.

¶Tertia pars eiusdē sic declaratur, Si cōceptus obiectalis entis esset aliqui gradus supra gradus specificos & genericos: tunc considerati pcisè gradibus specificis & genericis, cū eorum praecisè passionib. non esset in eis ut sic, inuenire passiones entis: hoc est falsum: ergo a destructione cōsequētis, &c. cōsequentia declaratur: quia.n. animal dicit aliū gradū ab homine, iō homini secūdū differentialē conceptū pcisè nō insunt passiones animalis, ut ostēdit falsitas istius reduplicatiuae, hō inquantum rōnalis, est bipes, circūloquendo p ly, bipes, passionē animali propriā & similiter si ens dicit aliū gradū a substantia, sequitur q̄ considerata praecisè rōne constitutiua substantiae substātia non est una, nec uera, nec bona, &c. quae nomināt passiones entis, &c. Falsitas consequentis probatur sic, Homo inquantum rationalis praecisè est unum quid unitate, quae est passio entis: homo inquātum rōnalis dicit alium gradum ab ente, secundum te, contra quem arguo: ergo passio entis conuenit alijs gradibus ab ente praecisè, ut sic acceptis: quod est oppositum consequētis. Prima propositio assumpta hr̄ ex Scot. in secundo sen. di. 3. q. 1. tenente unitatē mediā minorē unitate numerali, & maiorē generica esse passionē entis, & sequi naturā specificā ratione ultimae differētiae. Manifesta quoque fit sic pronunc eadem propositio. Homo inquantum rationalis est indiuisibilis formaliter supposito q̄ rationale sit ultima differentia: ergo hō inquantum rationalis est unus formaliter, unitas.n. nihil aliud est quā indiuisio. Sed de hoc, cum de unitate naturae agetur, amplior erit sermo. Nūc autē sufficiat q̄ in gradibus specificis pcisè acceptis, & similiter genericis est inuenire passiones entis: qd erat probandum, & consequenter, q̄ ens non significat distinctū gradum a naturis specificis & genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

SED tunc ex quo res significata per hoc nomen ens est aliqd inuētū in omnib. & nō est gradus distinctus cōtra specificos & genericos: declarandū super. est quid sit. Quod sic declaratur, Gradus quicunq; genericus uel specificus, uel differentialis, uel indiuidualis, hēt in se unū qd multis modis concipi possit: & secundū quod quilibet gradus est habens esse, nomine Entis importatur, & ad conceptū obiectalē entis pertinet: secundum uerò quod absolutè talis gradus cōsideratur, nomine proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est. uerbi gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur contra reliquas uniuersi pfectiones, habet q̄ per conceptum formalē humanitatis repraesentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine humanitas: ut sic ēt habet quod sibi debeatur, seu conueniat esse quidditatiuū, & actualis existentiae: & sic repraesentatur conceptu formali entis tāquam pars sui obiectalis. Cōceptus, & Entis nomine significatur. Similiter animal haec duo in se hēt, & sic de alijs. Vnde conceptus obiectalis entis sunt naturae genericae & specificae, ut habentes esse, sic.n. fundant analogam similitudinem, de qua loquimur, & propterea entis passiones eius in quolibet gradu praecisè accepto saluātur: quilibet enim gradus ut sic habet in se unde sit, & indiuisus sit & conformabilis intellectui & appetitui, &c. quod a ponentib. ens abstrahibile a gradibus specificis, & genericis saluari nō potest. Quod aūt haec sint secundum doctrinam S. Tho. diligentem intuētem eius doctrinam censorem constituo. Infra tamen cum de analogia entis agetur, hoc ostendemus: pro nunc satisfaciant haec dicta, praesertim, q̄ tam prima, quàm secunda pars cōclusionis ex praecedente conclusione sequitur, quam constat esse S. Tho.

¶Tertia autem pars omnibus Thomistis asseritur unanimiter, Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus, utpote similibus abstrahibilis est conceptus entis, non modo Scotistico, & patet, qualiter sit uerum quod hic S. Tho. dicit scilicet essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum, & specierum: non enim intendit quod essentia significet aliquam naturam communem omnib. naturis, sed quod significet omnes naturas, ut assimilantur in hoc, quòd entia sunt: quaelibet enim naturae ut sunt (quibus res sunt) essentiae rationem habēt sicut quaelibet res habent rationem entis, ut sunt habentes esse, seu quae sunt.

Et quia illud, p quod res constituitur in proprio genere uel specie, est quod significamus per diffinitionem indicantem quid est res: inde est q̄ nomen Essentia a Philosophis in nom.ē quidditatis mutatur. Et hoc est quod Philosophus in septimo Metaphysicae frequenter nominat, quod quid erat esse, id est hoc, p quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secundum quod per formā significatur perfectio, uel certitudo uniuscuiusque rei, sicut dicit Auic. in secundo Metaphysicae suae. Hoc ēt alio nomine natura dicitur, accipiendo naturam secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat, secundum.s. quod natura dicitur esse illud, quod quocunque modo intellectu capi potest: non.n. res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem & essentiam. Et sic ēt dicit Philosophus in quinto Metaphysicae, quòd omnis substantia est natura: Nomen autem Naturae hoc modo sumpta uidetur significare essentiam rei secundum quod habet ordinem, uel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria destituatur operatione. Quidditatis uerò nom.ē sumitur ex hoc, quod per diffinitionem significatur: sed essentia dicitur secundum quod per eam, & in ea res habet esse. Quinque nomina q̄ ad Essētiam spectant.

¶In hac tertia parte huius capituli declaraturus, quomodo differant nomina Essentiae inter se, enumerat quinque eius nomina: primò.s. essentia, quidditas, quod qd erat esse, forma, & natura: quorum ratio & differentia satis clarè, ac manifesto sermone in litera traditur, adeo ut addere non sit opus. Partū post principiū

¶Nota tamen circa id quod de Boetio affertur, q̄ Boetius in libro de duab. naturis, & una persona Christi, naturā quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile: secundò oīs substantia: tertiò principium intrinsecū motus: quartò specifica essentia seu differentia: quos modos (si Boetiū non habes) uide si placet

cet

set in secundo sen. S. Tho. di. 7. q. 1. artic. 1. primo modo accipit hic naturam S. Tho. quoniam sic communis est essentiis substantialibus & accidentalibus genericis & specificis, &c.

CAPVT II.

Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem non, nisi secundum quid, ostendit: nobiliores item esse simplicium essentias, quam compositarum substantiarum probat, quòd demum essentia substantia composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum, varijs rationibus demonstrat.

SED quia ens absolute & primo dicitur de substantijs, & posterius, secundum quid de accidentibus. inde est quod essentia propriè & verè est in substantijs: sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid &c.

¶ Expedito primo propositorum exequêt in hac secunda parte tractatus, quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniat, qd secūdo loco propositū erat. Primò declarat, quō essentia inueniatur in substantijs cōpositis in tribus capitulis, secundò in substātijs separatis duobus capitulis: tertiò in accidentib. unico capitulo. Circa substātias cōpositas tria declarātur in illis tribus capitulis. In primo, quid sit entia substātiarū cōpositarum: in secundo, quō differant inter se essentiæ substantiarū cōpositarū. In tertio quō se habeant ad intentiones Logicas. Incipiens autē exequi in hoc cap. quō essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: primò hoc declarat in cōi, omnes essentias uniuersaliter adinuicē comparando in duabus comparationibus. Secundò, quid sit essentia substantiarū compositarū tribus conclusionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationē quandam circa conclusionē affirmatiuā, & soluit eā. Facit primo cōparationē primā inter essentias substantiarū & accidentiū tali conclusione, Substantia uerè & propriè hēt essentiam: accidens aūt secundū quid, quā sic probat. Vnumquodque sicut est ens, ita hēt essentiā: sed substātia est ens simpliciter, accidēs uerò est ens secundū quid: ergo substantia habet essentiā simpliciter, accidens aūt secundum quid. Maior ex dictis in præcedenti capitulo patet. Minor licet habeatur septimo Meta. in principio, tñ sic probatur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolutè, & primò prædicatur, & illud est ens secundū quid, de quo ens posterius, & secundū quid dr: sed de substantia ens dr absolutè, & primò, de accidente autem posterius & secundum quid: ergo substantia est ens simpliciter, accidens verò secundum quid.

QVÆSTIO III.

Num ens per prius de substantijs, posterius de accidente dicatur, an de vtroque vniuocè.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de substantia & posterius de accidente, an uniuocè de utroque. In hac q̄ōne, quinq; agēda sunt. Primò declarabit titulus. Secūdo ponetur opinio Sco. Tertio arguetur contra illam. Quartò ponet opinio S. Th. Quintò rñdebitur argumētis in oppositū.

¶ Quo ad primū sciendum est, q aliquid dupliciter cōtingit de aliquibus pdicari per prius & posterius. Vno mō secūdū esse illius prædicati. Alio mō secundū propriā rōnē eiusdē. Illud dicitur prædicari analogicè (secūdū esse) qd perfectius habet esse in uno. & sic omne genus prædicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo q perfectius esse necessariò habet in una spē, quā in alia: unde commentator 12. Met. commen. 2. dicit q prioritas & posterioritas specierum nō impedit unitatem generis. & hoc modo nō quærimus hic: per se enim notum est omnibus, quòd ens perfectiori modo est in substantia, quàm in accidentibus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶ Illud verò dr prædicari analogicè, seu per prius & posterius secundū rōnē propriā, quod de uno prædicatur sine respectu ad aliud, de altero uero non nisi in respectu ad aliud. Verbi gra, Sanū prædicatur de animali sine respectu ad diætā, medicinam & urinā, de istis uerò prædicatur nō nisi in resp ū ad animal. oī. n. animal sanū absq; additione aliqua: urina uerò nō dr sana, nisi q, est signū sanitatis existentis in animali. & diæta similiter nō est sana, nisi q, est cōseruatiua sanitatis: & sic de alijs. Cum. n. diffinitur sanū pdicatū de animali, nō ponet in eius diffinitione respectū ad aliquid horū. Cū aūt diffinitur sanū pdicatum de urina, in diffinitione eius ponetur respectus ad sanitatē animalis cum ipsa animalis sanitate: & similiter in diffinitione diætæ, & medicinæ in eo q sanæ sunt dicēs enim, (ut iam dictum) quod urina est sana, in eo q signum est sanitatis: diæta in eo quod cōseruatiua: & medicina in eo quòd eā est illius: & hoc mō uertit hic in dubium an ens prædicetur analogicè, ita q absolutè prædicetur de substantia: de accidentibus uerò non, nisi relatiuè ad substantiā, q quod idē est q quærere, utrū substātia in eo. q ens nō includat accidens, accidens uerò in eo q ens includat substantiā: & in hoc pendet tota quæst. inter nos & Scotum: qm accidens in eo, q accidens includere substantiam ab omnibus conceditur: sed non accidens in eo, quòd ens. Hæc de primo.

QVO ad secundum Scotus 1. sen. di. 3. q. 1. & 3. d. 8. q6. 2. ponit hanc conclusionem: Ens est uniuocum substantiæ & accidenti, Deo & creaturæ: & probat eā sic: Omnis intellectus certus de uno conceptu, & dubius de diuersis, habet cōceptum, de quo est certus, alium a cōceptu de quo dubius: intellectus quisque pōt esse certus de Deo, seu de ppria passione, q sit ens, dubitando an sit ens finitū, uel infinitū: siue an sit substantia uel accidens: ergo conceptus entis est alius a cōceptibus istis, & ita neutrū est ex ist sed in utroq; illorum includitur: igitur uniuocus: prima propositio patet ex terminis. Minorem uerò experientia docet.

¶ Secundo sic, Ens non est uniuocū, ergo Deus nō est a nobis naturaliter cognoscibilis aliquo cōceptu simplici: hoc est falsum: ergo a destructione consequentis, &c. Consequentia probatur, Nullus cōceptus est producibilis in intellectu nrō, qui non contineat essentialiter, uel uniuersaliter in obiecto relucēte in phātasmate: sed conceptus non uniuocus Deo & obiecto relucente in phātasmate est nō cōtentus tā essentialiter q̄ uirtualiter in obiecto relucēte in phātasmate: ergo nullus cōceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit uniuocus obiecto relucēte in phātasmate hoc aūt est creatura: ergo omnis cōceptus simplex, quē habemus de Deo, est uniuocus creaturæ: & cōsequēter cōceptus entis. Maior patet, Minor declaratur: qa obiectū creatū cōtinet essentialiter cōceptū increatū, ut de se notū est, nec uirtualiter: qa prius non includitur uirtualiter in posteriori, sed ecō uerso.

¶ Tertiò sic, Oīs inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit, considerādo rationē formalē alicuius: & auferēdo ab ea imperfectionē quā hēt in creaturis, & reseruando illā rōnē formalem, & attribuendo sibi omnino summā pfectionē: & sic ponēdo illā in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundē uniuocum, quem accipit ea creaturis.

¶ Quartò sic, Ens non est uniuocū substantiæ & accidenti: ergo substantia non est a nobis naturaliter cognoscibilis. hoc est falsum: ergo, &c. Tenet cōsequentia, eo q cū substantia non immutet immediatè intellectū nostrū ad aliquā intellectionē sui: sed tñ accidens sensibile: sequitur, q nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea, nisi aliquis talis possit abstrahi a conceptu accidēs: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est a conceptu accidentis, nisi ens uniuocū accidenti & substantiæ. Hoc autem quod in ista rōne assumit. s. q substantia nō immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectionem, probatur sic, Quicquid sua præsentia immutat intellectum, absentia illius pōt naturaliter cognosci ab intellectu qn immutatur (sicut apparet ex secundo de Anima) quod uisus est tenebræ cognoscitiuus, qn lux non est pñs, eo q tunc uisus non immutatur igitur, si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur quod quandō substantia non esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: quod est manifestè falsum.

¶ Quintò arguitur authoritatibus secundi Meta. tex. com. 4. Probans Arist. cām entitatis & ueritatis, maximè entia & uera, assumit hāc propositionē Vnumquodque maximè ipsum aliorum dr, secundum quod alijs inest uniuocatio. ens ergo uniuocū dr apud Arist. de cā entitatis. s. Deo & alijs: aliter processus Aristo. nullus esset. argu. n. sic, Causa uniuoca entitatis & ueritatis est maximè ens: & uerè Deus est huiusmodi. ergo. Auicenna quoq; primo Meta. c. 2. dicit, Substantia & quantitas non habet intentionem communem nisi entis, cuius quædam sunt quasi spēs: & quædam quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductū est de conceptu certo, & dubio, Omnes, inquit, imaginantur incertitudinem entis. dubitant autē utrum sit agens uel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quòd quidam homines putauerunt, quòd ens non prædicat alium conceptum a suis inferioribus, dicentes q esse accidentis nihil aliud sit, quàm esse substantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia (ut patebit) non probant uniuocationem, sed alietatem conceptus entis, omino: & quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia Hæc de secundo.

QVO Ad tertium arguo primo sic. Nullū uniuocatum in ratione sui uniuoci habet aliquid plus quàm reliquū uniuocatū: Prima rō
substantia & accidens sunt uniuocata per se in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui uniuoci, s. entis, quā substantia: discursus bonus: conclusiō uerò est falsa. ergo altera præmissarum, non Maior, quia illa habetur ex antepraedicamētis: ergo Minor, quæ est conclusio aduersæ partis. Falsitas cōclusionis habetur septimo Meta. textibus & commentis secundo & tertio, ubi dicitur quod in ratione accidentis inquantū ens ponitur substantia, unde Commen. dicit in commento tertio, quod sedēs & stans non dicunt esse entia sine substātia. patet autē quod in diffinitione substātiæ, inquantū ens nō ponitur accidens

dens, nec substantia, eo quòd abstrahit apud eos ab illis. Patet secundò falsitas illius conclusionis ex dictis Antonij Trombetæ, qui in hac quæstione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere substantiam. Vnde etsi ratio possit à Scoto secundum apparentiam solui glossando Aristotelem (glossa destruente textum) nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo quòd ab ipsa ueritate coactus concessit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret.

¶ Secundo arguitur sic. Ens est uniuocum prædicatũ in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiuè inclusum: ergo est genus. Tenet cõsequẽtia ex diffinitione gñis, & conditione apposita à Scoto in primo sen. di. 3. q. 3. ultimam n. particulam assumptam exigi dicit ad genus, & bñ secundũ Aristo. quarto Topi. Añcedẽs quo ad primã partẽ & secundã Scoti ibidẽ est. Quo ad tertiã aũt probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia non ultima, sequeretur quòd addendo differentiam nõ ultimam gñi, esset nugatio: hoc est falsum: ergo &c. Tenet consequentia: quia bis ens poneretur eodem mõ, semel rõne gñis, & semel rõne differentiæ. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in rõne animalis, & rõnalis, dicẽdo animal rationale, erit nugatio: cũ. n. prima pars rõnis animalis sit ens, erit rõ propria animalis ens, A, B, C. Similiter cum prima pars rõnis sit ens, erit rõ rationalis ens, D, E, F. & sic dicendo animal rõnale, dicens ens, A, B, C, ens, D, E, F, & consequenter pones ens bis: & expressè nugationem committes. Nec est opus impugnare responsionem Scoti, ubi supra ad hoc argumentum, quia non est ad propositum: ait enim q̃ sicut dicimus, animal album absque nugatione, eo q̃ ens clausum in rõne albedinis denominat accidentaliter ens clausum in rõne animalis: ita in proposito dicimus animal rationale, eo quòd ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque nugatione.

4. d. 3. q. 3 & solutione quinti cõtra uniuocationẽ entis.

¶ Hoc enim non est ad propositum: aliud. n. est loqui de ente in sua rõne cõi, in qua indistinctè uniuocatur supradicta: & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet. n. palliari possit, q̃ ens particulatum ad album & rõnale denominet ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi, quòd prima pars rõnis albi formaliter sumpti, denominet primam partẽ rationis animalis. Ea. n. est ens eodem modo sumptum, cũ uniuocũ sit: remanet ergo, quod nugatio est dicere apud Scot. animal rationale: immo animal album eodem modo arguendo, ut prius ponendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶ Quòd si aliquis uim faciendo in uerbis Scoti, forsè dixerit, ens nõ claudi in rõnali quidditatiuè & albo, sed in rõnalitate & albedine, tunc iterum sequitur principale intentum nostrum: q̃ scilicet ens in nulla differentia includatur quidditatiuè: q̃a rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium, secundum ueram Auicennæ doctrinam: differentia enim prædicatur de specie: rationalitas autem non: quare &c.

¶ Tertio arguitur sic. Ens est uniuocũ substãtiæ & accidẽti: ergo in rõne substantiæ expressè cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc est inconueniens & contra Aristotelem & uiam communem: ergo &c. Prima consequentia probatur ex eo, q̃ omne superius uniuocum explicitè cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicitè in rõne hominis. Secunda consequentia probatur ex authoritate Aristotelis posita in secundo libro Topicorum: illa s. quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius rõ, clarior erit intellectus. Cum ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere eius rõnem, in qua explicitè cadit ens, ut clarior sit diffinitio, sequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè: ut clarior reddat. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum uniuocum & quidditatiuum cadere in rõne substantiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo sentent. di. 3. ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta, eo quod ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium tanquã primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

8 Met. te. com. 16.

Cap 3.

QVO ad quartum principale prænoto differentiã inter uniuocũ & æquiuocũ, purum & analogum. Vniuocata sunt, quorũ nomen est cõe: & rõ secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura æquiuocata sunt, quorũ nomen est cõe, & rõ secundũ illud nomẽ est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est cõe, & rõ secundum illud nomen est aliquo mõ eadem: & aliquo modo diuersa, seu secundum quid eadem, & secundum quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub sano: unde habent illud nomẽ cõe: utrunque. n. illorũ dicimus sanũ: diffinitio aũt eorum inquãtum sana sunt, est aliquo mõ eadem, & aliquo modo diuersa: animal. n. inquantum sanum, est habens sanitatem: medicina, inquantum sana, est causa sanitatis: sunt enim eædem aliquo modo istæ diffinitiones: q̃a in omnibus includitur sanitas: & sunt diuersæ aliquo modo: quia diuersis modis sanitatem respiciunt: unde analogum est medium inter purum æquiuocum & uniuocum: sicut inter idem simpliciter, & diuersum simpliciter cadit medium idem secundum quid, & diuersum secundum quid: & sicut medium sapit naturam utriusque extremi, dicit. n. quodammodo plures rationes, & quodammodo unam, propter quod inuenitur q̃nque apud illustres Philosophos, quod analogum dicit plures rationes, & quandoque quòd dicit unam rationem.

¶ Nota secundò, q̃ duplicia sunt analogata. Quædam secũdum determinatam habitudinẽ unius ad alterũ. Quædam secundũ proportionalitatem. Exemplũ: Substantia & accidens sunt analogata primo mõ sub ente. Deus aũt & creatura secundo mõ: infinita. n. est distantia inter Deum & creaturã. Differunt autem hæc plurimum: q̃m analogata primo mõ ita se habent, q̃ posterius secundũ nomẽ analogũ diffinitur per suũ prius: puta accidens inquantũ ens per substantiã. Analogata uero secundo mõ non: creatura. n. inquantum ens non diffinitur per Deum: unde analogata primo mõ habent nomen cõe: & rõnem secundũ illud nomen secundum quid eandem, & secũdum quid diuersam: per hoc q̃ analogum illud simpliciter. i. sine additione aliqua de primo dr̃: de alijs uerò non nisi diuersimodè, respiciendo primum, quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata uerò secundo modo habẽt nomen cõe, & rõnem secundum illud nomen aliquo mõ eandem & aliquo mõ diuersam: non propter hoc, q̃ illud simpliciter dicatur de primo & de alijs relatiuè ad primum, sed habent rõnem eandem secundum quid propter identitatẽ proportionis, q̃ in eis inuenitur, & secundum quid diuersam pp̃ diuersitatem naturarũ suppositarũ illis proportionibus. Exemplũ, Forma & materia substãtialis, & forma, & materia accidentiũ sunt analogata quædã sub nominibus formæ & materiæ: habent. n. nomen cõe, puta formã & materiã & rõnem secundum nomẽ formæ siue materiæ eandem, & diuersam hoc mõ: quia forma substantialis ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantiæ ita se hẽt ad substantiã, sicut materia accidentis ad accidens. utrobique. n. saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarum & unitate nominis: hunc modum analogiæ exprimit Commentator 12. Metaph. com. 28. & clarius eum Arist. primo Ethic. c. 7.

Cõ. 8. & 5. Met. cõ. 12. circa med. c. 7.

QVIBVS sic prælibatis, pono duas conclusiones. Prima est, Ens analogicè utroq; mõ analogiæ dr̃ de substantia & accidente. Secunda conclusio, Ens dr̃ de Deo & creatura secũdo modo tñ. Prima conclusio probari potest rationibus factis contra Scotum, & maxime prima. Authoritatibus autem Arist. 4. Meta. tex. com. 3 & Cõmentatoris ibidẽ: expresse. n. ibi dicitur q̃ ens non est unum, sed ad unũ. Duodecimo quoque Meta. tex. com. 28 expresse dr̃, q̃ principia prædicamentorum nõ sunt aliquo mõ eadem nisi secundum proportionem. Super qua authoritate põt argui sic, illa non sunt uniuoca, quæ nullã identitatem habent nisi proportionis: sed principia propria substantiæ, & accidentium sunt hmõi: ergo &c. Minor expresse est in litera Arist. Maior est nota ex terminis: si. n. nullam aliam identitatem hñt nisi proportionis: oportet quòd careant unitate uniuoca. Et hæc authoritas est notanda contra Scotistas, quia si concedant ens habere enitatẽ analogã, dicunt cum hoc, q̃ habet ẽt identitatẽ uniuocam: cuius oppositum Arist. dicit solam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

Cõclusiones duæ.

¶ Secunda conclusio non aliter pro nunc probetur, q̃ authoritate S. Tho. in quæstionib. de ueritate, q. 2. artic. 2. ubi examinans quomodo scientia sit analoga scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, expressè fatetur, q̃ secundo modo sit analoga, & non primo modo. Vnde cum ens dr̃ de Deo, & creatura, hoc modo dicitur pportionabiliter, quia exprimitur, quòd sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura ad suũ: sed de his aliàs, cũ ex proposito tractabitur, diffusius loquemur: mõ sufficiant hæc pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, q̃ conceptus entis formalis est unus inæqualiter repræsentans esse substantiæ & accidẽtis Dei & creaturæ: & q̃ conceptus obiectalis non habet nisi unitatem proportionis determinatæ ex identitate termini, uel unitate proportionabilitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quòd cum talis unitas apud Arist. quarto Meta. tex. com. 2. sufficiat ad obiectum scientiæ, ens non oportet poni uniuocum ad hoc, quod passiones habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hæc de quarto.

s. trac. de analogia.

QVO ad quintum respondetur ordinatè ad argumenta.

¶ Et ad primum dicitur, q̃ argumentum illud si aliquid probat alietatem conceptus non uniuocationem probat, sicut ipsemet Scotus dicit, & ideo gratis concedimus illud, sicut etiam Auic. q̃ tenet ens non esse prædicatum quidditatiuum, concedit ens dicere alium conceptum, non tamen uniuocum & quidditatiuũ.

1. dist. 3. q. 8.

¶ Ad secundũ negatur cõsequẽtia. Ad cuius probationem dico, quod aliqui ad cõuenire uirtualiter aliud, i. rõ itelligi dupliciter.

Vno modo sicut causa uirtute sua cōtinet effectum. Alio modo sicut effectus cōtinet uirtutē cāæ, participando illā sic: hoc stante Minor est falsa, etenim effectus quilibet uirtualiter cōtinet secundo m. ō Deum. Nec oportet q continens isto m. ō sit prius: imo necessario est posterius. Quòd si mihi dixeris, q hoc est abuti uocabulis, quia apud oēs continere uirtualiter nō attribuitur nisi causę, dico q si fiat uis in uerbo, falsa est Maior, eo q datur triplex modus continendi, scilicet essentialiter, uirtualiter, & participatiuè: sicut effectus continet in se causam.

¶ Ad tertium, concesso toto antecedenti, negatur consequētia: sufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶ Ad quartū negatur consequentia. Ad probationem di. q falsum supponit, s. q substantia non immutet intellectum p propriam spēm, Vnde ad eius probationē dico, q quantitas & accidentia in Eucharistia agunt & patiūtur totū, quod ageret & pateretur substantia, si esset: sicut.n. acceperunt modū essendi substantiæ. s. absque subiecto: ita & agere & pati eius: & iō ea multio hostiis sensatis gñatur in intellectu species intelligibilis substantiæ panis; & eius quidditatiua cognitio, sicut ad nutritionem agunt, ac si esset ibi panis: non. n. minus ex illis accidentibus nutrimur, q ex aliis hostijs non cōsecratis: sicut non minus ex consecratis generantur uermes & cineres, quā ex nō cōsecratis. Vñ ad argñ dico q panis absens immutat, qm non est omnino absens: remansit. n. ibi accidens suum, quod est uice panis: quare non est simile de uisu respectu tenebræ. Nec est contra nos authoritas Arist. qm hæc omnia habent locum, ubi est simpliciter absentia obiecti: quam hic nō concedimus quoad operationes.

¶ Ad quintum dico, q quia mediū cōparatum uni extremorū, vt oppositū induit alterū extremū, ut dr quinto Phy. tex. cō. 6. ideo analogum comparatū æquiuoco, quod diuersas rōnes simpliciter sonat, uniuocum appellatum est ab Arist. ibi: & n. ei uō, eo q utebatur analogo secundum id, quod hēt de unitate: oportet. n. ad uerificandam illam maximam, q causa & effectus nō in sola uoce conueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: unde textus non est contra nos.

Ad vltimum.

¶ Ad Auicen & Algazelem dico quòd nihil contradicunt: quia aliquitatem non uniuocationem conceptus entis insinuant.

Substantiarum uerò quædam sunt simplices, & quædam compositæ, & in vtrisque est essentia: sed in simplicibus ueriori & nobiliori modo, secundum etiam quod habent esse nobilius, sunt etiam causa eorum, quæ composita sunt, ad minus substantia prima, & simplex, quæ Deus est.

¶ Hic ponitur secunda comparatio, qua substantias inter se cōparat tali conclusione: Substantiæ simplices nobiliori & ueriori modo habent essentiam, quàm compositæ, quam probat dupliciter primò sic Quorum esse est nobilius, eorum essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse est nobilius, quam compositarum: ergo essentia substātiarum simplicium est nobilior. Secundo sic, Causa, supple effectiua, non uniuoca habet nobiliorem essentiam suo effectu: substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum: ergo substantia simplex est perfectioris essentiæ quàm composita.

Substantiæ Simplices subsistentes perfectiores sunt substātijs compositis.

Ad euidentiam huius partis nota, q ut habes a S. Th. quarto sen. di. 2. q. 2. ar. 1. ad primū, simplicitas nec perfectionē simpliciter ne imperfectionē sonat, res. n. ex eo quod simplex, non habet perfectionē maiorē: sed ex eo q taliter simplex. i. simplicitatem subsistēte habet. Vnde materia prima est simplicissima, & formæ accidentales sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores substantiis compositis. Et ideo cum dicimus substantias simplices esse perfectiores compositis, intelligas non de quibuscunque simplicibus substantiis, sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate, quales sunt substantiæ separatæ omnes.

Sco. 1. di. 8. q. 1. ad primum quol. q. 1.

PROPTEREA caueto hic opinionem Scoti in primo senté. dist. 8. q. 1. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autem ueritatem mirari ac falsum impugnare scias, notato quid sit perfectio simpliciter.

Diffinitio perfectionis simpliciter.

Perfectio simpliciter, apud Anselmū Monologiō 15. est q in vnoquoq; melior est ipsa, quā nō ipsa. Glosa sic, In vnoquoque e. inquantū est indiuiduū entis, i. hoc ens nō inquantum est indiuiduum huius vel illius naturę, puta, hic hō, aut hic Angelus, melior est, & c. q cōparatiuū includit suū posit. uō: iō n. est oī est. i. bonitatē seu perfectionē meliorem ponit, quā non ipsa, quam quolibet sibi incōpossibile: ita q ly non ipsa. non teneatur contradictoriè, sed incompossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas cōditiones: primā, q dicat pfectionē: secūdò, q illa perfectio in indiuiduo entis sit melior, quā quolibet sibi incōpossibile. Propter defectum n. primæ cōditionis iā relatio, quā negatio à perfectionibus simpliciter excluduntur. Propter verò defectum secūdæ, ratiocinari, ridere, latrare, & hmōi pfectiones simpliciter nō sunt: quia ista etsi sint meliora in indiuiduo huius vel illius naturæ, non tamen entis. Diximus quòd ly non ipsa, teneturus incompossibiliter & non contradictoriè qa aliter omne positiuū esset pfectio simpliciter, quia in indiuiduo entis melius est positiuū quodlibet quolibet contradictorio formaliter sumpto. Nec sufficit tenens cōsideres primā cōditionē: qm pp defectū eius simplicitas non dicit pfectionē simpliciter. Simplicitas n. nihil aliud est quā negatio compositionis: vnde non est perfectio, sed negatio imperfectionis. Propterea deficit talis modus arguendi. In indiuiduo entis quodlibet incompossibile simplicitati dicit imperfectionem: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoq; quam nō ipsa: & consequenter perfectio simpliciter Oportet enim addere in antecedente: & ipsa dicit perfectionem, quod falsum est: quia negatiuum prædicatum est.

¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere sic. Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, ut relatio est: simplicitas autē saluatur in relatione, vt relatio est ad, siquidem est simplicissimum, nullam enim compositionem includit. & vniuersaliter secundum Scotum omnis differētia vltima relationis, ergo, &c. maior patet, ea eo quòd relatio vt relatio nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos & Scotum.

¶ Præterea, Quod diuiditur per quantū, & non quantū, non est pfectio simpliciter. patet ista, qa implicat q aliquid sit nō quantū & pfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur p quantū & non quantū. ergo, &c. Patet minor, quia diuidit in simplicitatē relatiuam & absolutā: simplicitas autē relatiua est non quanta.

¶ Si dicatur ad ista, q relatio formaliter sumpta nō est simplex, sed simpliciter prædicat̃ de ea denominatiuè: hoc nō euadit argumenta: qa simplicitas relatiua est passio relationis scdm hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est aūt q alterū horū sit pfectius eo, cuius est vt arguatur sic: Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominans relationē est eius passio, sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet nō primo: ergo simplicitas relationē denominans nō est maioris entitatis relatione, sed relatio nō est quāta. ergo simplicitas relatiua nō est quāta: ergo nec pfectio simpliciter. Stat ergo assūptū uerū s. q simplicitas diuidit̃ p quantum & non quantum.

¶ Similiter arguere potes, si dicāt q simplicitas sit modus, qd iā minus cōsonum ueritati est. Substantiæ ergo immateriales (nō rōne simplicitatis sunt pfectiores essentijs substantiarum compositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis, & ad minus in se tantam perfectionem, ita indiuisè, qua gaudent.

Sed quia illarum substantiarū essentiæ sunt nobis magis occultæ, ideo ab essentijs compositorum incipiendū est: ut à facilioribus conuenientior fiat disciplina. In substantijs igitur cōpositis forma & materia notæ sunt, ut in homine anima & corpus. Non autem potest dici, q alterum eorum tantum essentia dicatur essentia. Quod enim materia sola non sit essentia, planū est: quia res per suam essentiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur vel in genere: materia autem nō est cognitionis principium: nec secundum causam aliquid speciem vel ad genus determinatur, sed secundum id solum, quo in actu aliquid est.

Materia nō est essentia cōpositæ.

¶ In hac secunda parte capituli quid sit essentia in substātiis cōpositis, declaraturus (qa à notioribus inchoandū est) cōclusionē hāc negatiuā ponit, Materia sola nō est essentia substātiæ cōpositæ: quā dupliciter rōne pbat. Prima est talis, Illud qd est essentia substātiæ cōpositæ est principiū cognoscēdi illā: sed materia sola nō est principiū cognoscēdi illā: ergo materia sola non est essentia substantiæ cōpositæ. Maior patet ex eo, quod vnūquodq; per suā essentiā cognoscit̃ quidditatiuè: vñ oēs aliæ cognitiones oriūtur. Minor habetur ex 9. Meta. text. com. 50. ubi dicitur, quod principium cognoscendi est actus & non potentia.

¶ Scda rō est. Essentia substātiæ cōpositæ est id, quo res ponitur in gñe & specie: sed materia sola non est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola non essentia substantiæ cōpositæ Maior est euidēs inducendo in singulis: Socrates. n. per suā naturā in specie humana collocatur: similiter in genere animalis: & sic de alijs. Minor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponit̃, oportet quod actuale sit, eo quod est principium, distinguendi ipsum ab alijs speciebus: & collocandi ipsum in tali gradu vniuersi: materia autem sola actualitatem non includit.

Com. 7. Met. t. 5 x et com. 34.

Neque etiam forma tantum substantiæ compositę essentia dici potest, quamuis quidam hoc asserere conentur. Ex his enim, quæ dicta sunt, patet, quòd essentia est id, quod per diffinitionem rei significatur: diffinitio autem substantiarum naturalium non tantum formam, sed & materiam continet. aliter enim diffinitiones naturales & Mathematicæ non differrent. Nec enim potest dici, quòd materia in diffinitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additum essentiæ eius. vel

Essentia substantiæ compositę nō est sola forma.

ens

tis extra illam naturam, vel essentiam eius: qui etiã hic modus proprius est accidentibus, quæ essentiam perfectã non habent: unde oportet, quòd in diffinitione sua substantiam, vel subiectum recipiant, quod est extra genus eorum: patet ergo quòd essentia comprehendit materiam, & formam.

¶Hic ponitur secũda conclusio negatiua tal s. Essentia substãtiæ cõpositæ non est sola forma, quã unica rõne probat sic, Illud est essentia substantiæ cõpositæ, quod p eius diffinitionẽ significatur: sed sola forma p eius diffinitionẽ nõ significatur: ergo sola forma nõ est essentia substantiæ cõpositæ. Maior est de se nota: minor pbatur: quia diffinitiones naturales p hoc differũt a Mathematicis: qa istæ significãt solã formã i. formã absq; materia sensibili: naturales uerò significat formã, & materiã sensibilẽ.

¶Sed ad hanc rationem potest dici, quòd cum significari p diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, ut pars rei diffinitæ. alio modo, ut subiectum rei diffinitæ: seu ut deferens rẽ diffinitam, per diffinitionem naturalem significatur sola forma ut res diffinita: & ideo quidditas est sola forma: materia autem significatur, ut quidditatem deferens.

¶Contra hanc rationem subiungitur in litera talis ratio, Illud quod est propriũ accidẽtibus ex imperfectione suæ essentiæ, nõ cõuenit speciebus substãtiis: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiã suam est propriũ accidẽtibus ex impfectione suæ essentiæ: ergo hoc nõ conuenit substãtiis specificis. Maior patet ex terminis: quod. n. est proprium alicui ex sua imperfectione, non conuenit alteri habenti perfectionem oppositam illi imperfectioni. Minor habetur ex septimo Met. tex. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorem nota, q; licet formæ partis, puta animæ, cõuenit ẽt diffiniri per aliquid extra essentiã eius: ac p hoc istud uideatur esse nõ propriũ accidẽtib. sed cõe eis & formis partiũ; in rei th ueritate propriũ est accidentium, eo q; diffinitio nõ est nisi rerũ existentiũ in recta linea prædicamẽtali habẽtium speciẽ completã, eo diffinitio cõponatur ex genere, & differẽtia, sola aũt accidentia inter entia, & specia completa sunt p additamentum diffinibilia: & ideo proprium accidentibus dicit esse tali modo diffiniri: unde & anima diffinitur per aliud extra essentiã suã, proquãt participat de accidentis natura eis et alio.

Essentia substãtiæ cõpositæ nõ est relatiõ inter materiã, & formã, nec aliqd superadditum cõposito.

Non etiam potest dici, quod essentia significet relationem, quæ est inter materiam & formam, vel aliquid superadditum illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum a re, nec per eã res cognosceretur: quæ omnia essentiæ conueniunt. per formam. n. quæ est actus materiæ, materia efficitur ens actu. & hoc aliquid: unde illud, quod superaduenit, nõ dat esse actu simpliciter materiæ, sed esse actu talis, sicut accidentia faciũt: ut albedo facit actu album, unde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶Hic ponitur tertia conclusio negatiua, Essentia substantiæ cõpositæ, non est aliqua relatio inter materiã, & formam, aut aliquid additũ composito ex materia, & forma: quam probat ex duabus rõnibus Primo sic, Omnis relatio media inter materiã, & formã, & similiter omne additum cõposito ex materia & forma est accidens extraneũ substantiæ: nulla essentia substantiæ compositæ est accidens extraneũ, ergo. Minor est de se nota. Maior uerò probatur, Omne adueniens enti simpliciter faciẽs formaliter ens tale est accidens extraneũ naturæ a substãtia: sed relatio media inter materiã & formã, & omne additũ cõposito adueniunt enti simpliciter, & faciunt ens tale: ergo omnia hmõi sunt accidentia extraneæ naturæ a substantia cõposita. Huius p syllogismi Minor declaratur: primò ex eo q; forma substãtialis adueniens materiæ facit esse simpliciter, & hoc aliquid, ut dr secũdo de Anima, tex. cum. 2. Declarabitur secundo ex eo, q; generatio terminata ad formã substantialẽ est generatio simpliciter: terminata uerò ad formã accidentalẽ, est gñatio secundũ quid, n. dr 5. Phy. tex. cõ. 7. cum. n. materia Socratis acquirit formam substantialem, tunc sine additione dicitur Socrates fieri: acquisita aũt forma substantiali, cum magnitudinẽ acquirit, non dicit Socrates fieri simpliciter, & sine additione, sed fieri magnus.

¶Secunda ratio est ista nullum additum ut relatio illa media, aut ut quomodolibet se habẽs compositum ex materia & forma est proprium principium a priori perfectæ notitiæ substantiæ compositæ: essentia substantiæ compositæ est proprium principium a priori complexæ notitiæ eius: ergo. &c.

Boetius li. de duabus naturis, & una persona Christi.

Relinquitur ergo quòd nomen essentiæ in substantijs compositis significat illud quod est ex materia & forma compositũ: & huic positioni sonat uerbum Boetij in commento Prædicamentorum, ubi dicit q; Ousia significat compositum. Ousia. n. apud Græcos idem est, quod essentia apud nos, ut ipsemet in lib. de Duabus naturis fatetur. Auicenna autem dicit, quod quidditas substantiarum compositarum est ipsa compositio formæ, & materiæ. Commentator autem dicit super septimo Metaphysicæ, natura quam habent species in rebus generalibus est aliquod medium. i. compositum, ex materia, & forma. Huic etiam ratio concordat, quia esse substantiæ compositæ non est tantum formæ, nec tantum materiæ, sed ipsius compositi: essentia autem est secundum quam res dicitur esse. Vnde oportet ut essentia, qua res denominatur ens, non tantum sit forma, nec tantũ materia, sed utrumque: quamuis huiusmodi esse, suæ essentiæ sola forma suo modo sit causa. Sicut. n. in alijs uidemus, quæ ex pluribus principijs constituuntur, quòd res denominantur ex altero illorum principiorum tantum, sed ab eo quod utrumque complectitur, ut patet in saporibus, quia ex actione calidi digerentis humidum causatur dulcedo: & quamuis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce à calore, sed à sapore, qui calidum & humidum complectitur.

7. Met. c. 4 com. 27.

¶Hic ponitur quarta conclusio affirmatiua: Essentia in substantiis cõpositis significat cõpositũ ex materia & forma, quã p lucũ a diuisione concludit ex authoritate Boetij, Auic. & Commentatoris, septimo Met. com. 27. & rõne tali probat, Id quo tanquã principio cõpleto denominãte, substantia composita est ens, est compositũ: sed essentia ipsius substantiæ compositæ est id, quo tanquã principio completo denominante substantiæ composita est ens: ergo essentia ipsius substantiæ cõpositæ est composita. Minor de se est clara. dicitur. n. & est Socrates ens propter suam essentiam, quam habet: Maior uerò declaratur sic, Quandocunque aliqua res ex plurib. principiis cõstituitur, non est talis ex altero eorũ, ut cõpleto principio, sed ex complectente utrũq;, sed substãtia cõposita est ens ex pluribus principijs cõstitutũ. s. materia & forma: ergo nõ ex altero tãquã cõpleto principio, sed cõplectẽte utrunq. est, & dr ens: sed id qd cõplectitur utrunq; est cõpositũ: ergo id, quod substãtia cõposito tanquã cõpleto principio, denominãte est, oportet esse cõpositũ, quod erat probandũ: Maior huius p syllogismi exẽplariter in saporibus declaratur in litera tã quã ex notioribus: & declaratio est manifesta per se: quod aũt dicit, q; sola forma est causa essendi, infra patebit.

QVÆSTIO IIII.

Num materia sit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatur, an materia sit pars quidditatis naturalis in hac dubitatione tria faciam: primò ponẽ opinionẽ com. 2. opin. S. Tho. tertiò respondebitur argumentis oppositis.

QVO ad primũ Cõmentator 6. Met. cõ. 11. & 34. opinatur, materiã non esse partẽ quidditatis naturalis, sed cadere in diffinitione rei naturalis, ut deferẽs illã quidditatem: adducit aũt in 34. cõ. ad hæc rõnẽ talẽ: Essentia rei est substãtia declarans rẽ quidditatiue: materia nõ est substãtia declarãs quidditatem rei: ergo materia non ptinet ad essentiã rei: minor colligitur ex primo Phy. tex. cõ. 69. ubi dr, q; materia secũdũ se est ignota: & per consequẽs alterius declaratiua non est. Ex cõ. verò 21. põsebit talis rõ ad hoc: si quidditas hominis esset hõ cõpositus ex materia & forma, tũc quidditas hominis haberet quidditatẽ: & sic quidditatis esset quidditas: qd est falsum. Tenet cõsequẽtia, quia quæcunq; sunt idẽ, quicquid habet unũ, habet reliquũ. si ergo quidditas hominis & homo cõpositus sunt idẽ, cum homo cõpositus habeat quidditatẽ, sequitur q; quidditas hominis habeat quidditatẽ. Hanc candẽ positionẽ vr docere Arist. 7. Meta. tex. cõ. 34. expressẽ dicens materiam non esse partem quidditatis: & secundo Phy. tex. com. 28. partes diffinitionis in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10. Met. tex. com. 25. dicit quòd mas & fœmina non uariant speciem, quia sunt differentiæ materiales.

Commẽ. secundo opinionẽ

¶Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus materiam: materia enim est causa corruptionis, distinctionis, suppositi à natura, sensibilitatis & similium, quorum opposita conueniunt quidditatibus: sunt enim essentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. Hæc de primo.

QVO ad secundum S. Tho. 5. Met. supra tex. com. 33. & prima parte q. 75. art. 4. & hic tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis: probat hanc conclusionem tribus rationibus quarum duæ in litera positæ sunt. Tertia uerò est ista. Quicquid de essentia omnium indiuiduorum contentorum sub specie, uniuersaliter conceptum est de essentia speciei: ista est uera pro tanto, quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam indiuidui: sed materia est de essentia omnium indiuiduorum naturalium: ergo materia uniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie, ut deferens ipsam, sed ut pars essentialis.

Lect. 9.

¶Ad primã rõnem in littera factã dicunt aduersarij, q propriũ est accidentibus diffiniri p additamentum alterius gñis: & hoc nõ conuenit substantijs: sed diffiniunt substantiæ p additũ sui generis: materia.n.est in eo genere, in quo est quidditas declarata.

¶Contra ergo nulla est dria inter diffinitionem formæ partis, & diffinitioné formæ totius, nisi forte secundum modũ significandi, cum vtraq; per additum sui gñis diffiniatur: & sic eadẽ erit diffinitio aïæ & viui: & tunc sicut nullum genus prædicamenti substantiæ ponitur in diffinitione aïæ, ita nullum ponetur in diffinitione viui, & sic de alijs: quod est manifeste falsũ.

¶Confirmat S.Th. positio adhuc tripliciter. Primo sic. In omni obiecto quidditatiuè sumpto, cui cõuenit aliqua passio adæquata, oportet inuenire intrinsecè cãm illius passionis: sed corpus contrarietati subiectũ quidditatiuè sumptum est subiectũ, cui cõuenit corruptibilitas p modum passionis adæquatæ: ergo in corpore cõtrarietati subiecto quidditatiuè sumpto oportet intrinsecè inuenire cãm corruptibilitatis: & talis cã nõ est nisi materia: ergo, &c. Maior est de se nota: quia passio fluit ab intrinsecis principijs quidditatis: aliter nõ conueniret ei secundũ quod ipsa. Minor ex eo manifestatur, q corruptibilitas primò cõcluditur de corpore cõtrarietati subiecto. Quod aũt cã corruptibilitatis sit materia, clarum est, apud Commentatorem maximè.

¶Secundò sic. Id quod est pars humanæ naturæ est pars qdditatis humanæ: quia natura & quidditas sunt idẽ: sed materia est pars naturæ humanæ: ergo, &c. probatur Minor, ex eo q materia est natura secundo Phy.tex.com.1. Et si nõ est pars, oportet q in Socrate sint duæ naturæ nõ partiales: quia nõ sunt partes alicuius naturæ: quod est impossibile. Tertio declarat hãc fuisse mentẽ Arist. primò ex octauo Met.tex.com.15 & 16. ubi assignat cãm, quare diffinitio cõpositorũ est una: quia actu & potentia natũ est fieri vnũ. quidditates aũt simplices seipsis, inquit, hñt vnitatẽ statim, eo q formæ tñ sint: ex quibus hr, q si essentia substantię cõpositæ esset sola forma, non oporteret Arist. assignare causam pp quid sit vna: forma.n. seipsa est una: sed quia est cõposita ideo dixit q vnitatem hẽt, ex eo q altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Met.tex.vltimo totum commentum dicit, q in quidditatibus compositorum accidit error, non autem in quidditatibus simplicium propter multitudinem partium: ex quibus sunt cõpositæ illæ quidditates, vnde ex earum compositione error accidere põt: qui in simplicibus, cum careant partibus, locum non hẽt: ex quibus apparet ipsum opinari essentiam compositi esse compositam, & non simplicẽ: & quòd quidditas substantię materialis differt à quidditate separata, ex eo quòd ista est essentialiter simplex: illa verò est essentialiter composita. Hæc de secundo.

QVO ad tertium dicendum est ad rõnes in oppositum: ad quarum primã negatur Minor: licet enim materia secundum se, idest, solitariè sumpta sit ignota: adiuncta tamen & subtracta tali formæ specificæ, siue genericæ declaratiua est alterius.

¶Ad secundã negatur consequentia: ad cuius probationẽ dr, q Maior illa põt intelligi dupliciter. Vno modo sic. Quæcunq; sunt idem realiter, quicquid realiter cõiunctũ est uni, est & realiter coniunctum alteri: & sic conceditur: sed non est cõtra nos. Alio modo sic, quæcunq; sunt idem realiter. quicquid prædicatur de uno, prædicatur de altero: & hoc modo, est falsa. Aliqd enim cõuenit vni ut distincto sedm rõnem ab altero, qđ non conuenit alteri, sicut in proposito habere quidditatẽ conuenit homini, vt distincto à sua quidditate secundũ rõnem: distinguitur n. ab illa, ut habens ab habito: & quia sic oportet distingui illam Maiorẽ in proposito, ideo argumentum non procedit.

T.c.34. & 37. ¶Ad id quod additur ex Arist. di q septimo Metaph. non remouet materiã à quidditate: sed materiã particularem & eas partes, quæ p accidens se hñt ad speciei intellectũ, ut manus & pedes: uerbi gratia ab hoĩs rõne: & hæ carnes & hæc ossa. Quod

Secundo phy. T. c. 28. autem partes diffinitionis in genere causæ formalis collocent, nõ est cõtra id qđ diximus. Meminisse.n. oportet, qđ oẽ superius se hẽt, ut formale respectu inferiorũ: ut ibid. ab Arist. hr. Masculus quoq; & fœmina etsi nõ differãt specie in gñe aĩalis, sicut albũ & nigrũ, differunt tñ specie in genere sexus, cuius dñæ ad genus aĩalis p accidens se habent, & ex parte materiæ: & propterea in illo genere non causam diuersitatem specificam.

¶Ad vlt confirmationẽ de passionibus materiæ di. q illa sequũtur materiã particulariter existentẽ: & non sequunt materiã abstractã a singularib. q est pars qdditatis specificæ: & ïõ nõ oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiã remoueri à quidditate propter hoc quod illorum opposita quidditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principiũ est materia, ex hoc forte videtur sequi, quòd essentia, quæ complectitur in se simul & formam, sit tantum particularis & non vniuersalis: ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

¶In hac tertia parte huius capituli obijcit cõtra quartã conclusionẽ sic. Id quod cõprehendit in se materiã intrinsece est particulare: essentia substantiæ cõpositæ cõprehendit in se materiã intrinsecè: ergo essentia substantiæ est particularis: ergo nõ datur essentia substantię cõpositæ uniuersalis: quod est falsum. Et vlterius sequitur, q uniuersalia naturalia nõ sunt diffinibilia: quia rerum naturalium nõ nisi essentiæ sunt diffinibiles: eo q diffinitio significat essentiam rei: essentiæ aũt naturalium, vt deductum est, particulares sunt. Maior probatur sic. Quod hẽt in se actu intrinsecè principium indiuiduationis, est particulare: hñs intrinsecè materiã, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo sciendum est quòd materia non quomodolibet accepta est principiũ indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur. hæc autem materia in diffinitione hominis, inquantum homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hæc caro, sed os & caro absolute, quæ sunt materia hominis non signata.

¶Hic respondet obiectioni, destruendo Maiorẽ cũ sua probatione, dicens, q materia dupliciter accipitur: signata scilicet & nõ signata: signata est principium indiuiduationis, nõ signata ponitur pars essentiæ specificæ: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur: nõ signata ponit in diffinitione uniuersalium. unde & patet uniuersalia diffiniri, & tamen materiã includere: sed non signatam, quæ particularitatis est principium.

QVÆSTIO. V.

Num materia sit principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partem dubitatur an materia sit principium indiuiduationis. In hac qõne sunt sex agenda. Primò declarabitur titulus: secundo ponetur opinio Scoti: tertio impugnabitur: quartò ponetur opinio S. Th. quintò arguetur contra illam: sextò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO Ad primum nota, q cum de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduum duo dicat. s. distinctum à se & distinctum ab alijs: nihil aliud quęritur nisi p quid primò natura specifica reddatur incommutabilis: ita q repugnet sibi cõicari pluribus: ut superius inferioribus cõicatur, atq; p quid hoc indiuiduum primò distinguitur realiter ab alijs eiusdem speciei. Duo ergo quæruntur cõcurrentia ad indiuiduationem, s. quo (primo) natura specifica redditur incommutabilis, & quo (primo) realiter distinguatur ab alijs eiusdem speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus, qm aliquos in hac parte errarẽ inuenio. Agitur.n. hic de incõmunicabilitate, q opponitur cõicationi reali, & non de incõicabilitate, quæ opponitur cõicationi formæ, hanc.n. nullus dubitat primò cõuenire materiæ. Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadem specie, quæ non est nisi inter entia realia, & non de distinctione qua Socrates viuus & Plato mortuus distinguuntur. Aduertendo semper, q non loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hęc de primo.

QVO Ad secundum, Scotus secundo sen.dist.3.q.6. opinatur, q natura specifica indiuiduatur per quoddam positiuũ p se contrahens illam, & faciens vnum cum illa: ita q illud positiuum nec est materia, nec forma, nec cõpositum: sed est modus omnium, seu vltima realitas materiæ, formæ & cõpositi, eadem illis realiter: & sic apud eũ de principio indiuiduationis ponitur talis cõclusio. Principiũ indiuiduationis nõ est materia, nec forma, nec quantitas: sed proprietas indiuiduabilis. s. hecchei tas.

¶Huius conclusionis pbationes, quo ad tres primas partes nũc omitto, postmodũ quantũ ad positiuũ spectat adducendas. Pro quarta arguitur sic. Vnitas sequitur entitatẽ, & pportionaliter loquendo, eodem.n. modo res est ens & una. igitur entitas simpliciter vltima, s. numeralis seu indiuidualis sequitur entitatẽ indiuidualem, sed clarum est, q entitas illa indiuidualis nõ est aliquod eorum, quæ sunt actu in specie, nec aliquod accidens: cum oĩa accidentia sint post. ergo est proprietas indiuidualis, indiuiduorũ scilicet cõstitutiua: & arguatur sic, Illud ad quod primo sequit vnitas numeralis, est principiũ indiuiduationis: pprietas illa seu hecchei tas est id, ad quod primò sequit vnitas numeralis, ergo hecchei tas est principiũ indiuiduationis. Maior patet: qa vnitas pportionaliter sequit ens. Minor probat: qa vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet: nec ad aliquod accidens, cum præcedat totum genus accidentium.

¶Secun-

¶ Secũdò sic, Oĩs differẽtia differentiũ reducitur ad aliqua primo diuersa: alioquin nõ esset status in differẽtibus: sed indiuidua pprie differũt, ergo eorũ differẽtia reducit̃ ad aliqua primò diuersa, hæc nõ sunt naturæ ipsorũ, nec priuationes, nec accidẽtia aliqua, ergo sunt hecchetates. pbatio huius vltimi assumpti quoad tertiã partẽ, qa si differẽtia idiuiduorũ reducit̃ ad aliqđ accidẽs, maximè reducit̃ ad quãtitatẽ: sed hoc nõ. Qđ sic patet: quær̃ n. per qđ hæc quãtitas & illa quãtitas differãt, nõ seipsis: sic.n. specifice distinguerẽtur aliquo alio, puta situbus. Sed hoc nõ põt esse: qa aut distinguũtur situ, qui est speciale pdicamentũ, & hoc nõ, qa ille est posterior, quãtitate aut situbus, qa est differẽtia quãtitatis, & hoc non: quia quæritur per quid illi situs distinguũtur, aut seipsis, & hoc nõ põt dici: quia seipsis non sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitũ. Et propterea cum situs, qui est differẽtia quãtitatis integretur ex cõtinuatione & permanẽtia partiũ, idẽ est dicere, hæc quãtitas differt ab illa propter aliũ sitũ, & quod hæc quantitas differt ab illa quantitate seipsa.

¶ Tertio sic, Id qđ se toto primò cõstituit aliqđ singulare in sua entitate singulari, & vnitate cõsequẽte talẽ entitatẽ, et se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati: & cõsequẽter est principium indiuiduationis, sed sola proprietas indiuidualis seu hecchettas est huiusmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodẽ modo probatur, vt supra. Hæc de secundo.

Cõtra Scoti existimationẽ.

QVO Ad tertiũ arguitur cõtra opinionẽ Sco. dupliciter. Primò sic: Oĩs actus singularis præexigit potẽtiã singularẽ, quam actuat: sed hecchettas est actus singularis, ergo præexigit potẽtiã singularẽ, quã actuat: sed illa potẽtia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduẽtũ hecchettatis: & sic hecchettas nõ est principiũ indiuiduationis. ppositiones assumptæ oẽs sunt Sco. in hac materia, etiã maior: quæ tñ probatur ex doctrina Arist. 2. Phys. tex. com. 38. vbi docet cõparationes causarũ, vnde sicut forma particularis pexigit materiã particularẽ, & sic actus potẽtiã. Si dicatur, q̃ hoc est verũ, vbi actus potẽtia distinguunt̃ realiter, eo q̃ tũc potẽtia realiter recipit actũ: hoc nõ obstat: eo q̃ secũdũ Sco. qñ aliqua duo adunantur realiter, eundẽ ordinẽ ea natura rei retinẽt, quẽ haberent si essent distincta realiter. cum ergo actus singularis si distinctus esset realiter, ea natura sua pexigeret potẽtiã singularẽ: oportet q̃ & nũc hoc idem exigat, cùm ordo idem seruetur.

¶ Secũdo sic, Illa q̃ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primò diuersa: hecchettas Socratis & Platonis nõ sũt hmõi: ergo. Maior est Scoti, minor pbatur, id q̃ conuenit magis cũ vno quã cũ alio, nõ est primò diuersum ab eo, cũ quo magis conuenit: sed hecchettas Platonis magis cõuenit cũ hecchettate Socratis quã cũ hecchettate albedinis: ergo hecchettates Platonis & Socratis nõ sunt primò diuersæ. Maior primi syllogismi patet ex terminis. primo.n. diuersum ab alio nõ cõuenit cũ illo, Minor pbat̃ dupliciter: primo: qa hecchettas Socratis & Platonis cõuenit in specie: hecchettates Socratis & albedinis differũt genere. Secũdo, quia illa magis cõueniũt quæ magis assimilãtur: magis aũt assimilãtur quæ sunt magis cõparabilia: hecchettates aũt Socratis & Platonis sunt cõparabiles magis quã hecchettates Socratis & albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdẽ prædicamenti sunt magis cõparabiles, quã res diuersorum prædicamentorũ.

¶ Tertio sic, Quod cõuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdẽ speciei pexigit necessario ipsorũ distinctionẽ: proprietas indiuidualis, puta Sortettas, cõuenit Socrati, & repugnat Platoni eiusdẽ speciei indiuiduo: ergo proprietas indiuidualis pexigit distĩctionẽ Socratis à Plat. & sic pprietas indiuidualis nõ est id, quo primò Socrates distinguit̃ a Plat. Conclusio est falsa secũdũ Sco. pcessus est bonus, ergo altera pmissarũ est falsa: vtraq; aũt est sua: ergo oĩno falsus cõuincit̃. & Maior quidẽ hr̃ à Scoto in quolibet. q. 2. Minor a t est sua cõclusio quam nunc impugnamus.

¶ Quarto oñdo hãc positionẽ cõtradicere Peripateticis. Ab Arist. & Cõm. 12. enim Metaph. tex. com. 42. sit hæc cõsequẽtia, primũ cęlũ, id est primũ principiũ est vnũ specie & plura numero: ergo habet materiã, quæ consequentia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei.

¶ Glossam aũt Sco. intelligẽtis per materiã indiuidualẽ pprietatẽ, destructiuã esse textus, apparet ex Cõmentatore ibi dicẽte, Omne qđ est vnũ in specie & plura in numero, habet materiã: sed iam declaratum est q̃ principiũ cęli nõ habet materiam. ex quibus verbis apparet, q̃ de illa materia loquitur, quã declarauit non esse in primo principio. Apparet autẽ in tex. com. 30. expresse declarasse motorem cœli non habere materiam ad vbi & ad esse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossę ex 3. Metaph. tex. com. 11. vbi dicitur q̃ omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idem habes in commentatore in primo Physic. com. 6.

Tex. cõ. 92. & 93.

¶ Nec admittẽda est glossa Antonii Trõbetę, q̃ intelligitur cõcomitãter. Eodẽ enim modo & vniformiter debet teneri (yt secundum) in primo membro & in secundo: in primo aũt notat causalitatẽ, ergo & in reliquo. Deprehendi quoq; potest esse puram fictionẽ nouam hanc de hecchettatibus inuentionem, ex primo cœli textu com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorum in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, assignant Arist. & Com. Hæc de tertio.

QVO ad quartum opinio S. Tho. posita ab eo hic & in multis aliis locis est q̃ materia signata est principium indiuiduationis.

Circa hanc conclusionẽ aduertendum est, q̃ Thomistę inter se differunt & conueniunt. Conueniunt in hoc omnes, q̃ ad indiuiduationem duo concurrere debent, materia & quantitas. Differunt autẽ quia aliqui tenent, q̃ aggregatum ex materia & quantitate sit intrinsecũ indiuiduationis principium materia dante incõmunicabilitatem, siue in distinctione in se, quãtitate dante distinctionẽ ab aliis: & tale aggregatũ dicunt esse materiam signatam. Alii verò longè melius sentiunt dicẽtes, q̃ principium intrinsecũ indiuiduationis & quo ad incõmunicabilitatem, & quo ad distinctionem ab aliis est materia signata nõ materia quanta: seu aggregatum ex materia & quantitate. Et cum hoc iudicio meo sit doctrina S. Th. vera vt ostendatur, ideo hãc declarare volumus & tueri: declarando primo quid importet materia signata, secundo excludendo primã expositionẽ Thomistarum: tertiò probando conclusionem intentam.

¶ Materia signata nihil aliud est quã materia capax huius quãtitatis, ita q̃ non illius: hæc namq; materia est pars intrinseca Socratis de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginandũ est. n. q̃ agẽs particulare, puta hoc semen cõtinue appropriat materiam ad formã inducendam hoc modo, q̃ sicut semen humanum appropriat materiam ad animam: ita hoc semen ad hanc animã: vnde cũ in primo instãti generationis Socratis, quod est primũ esse Socratis, & primũ nõ esse formæ præcedẽtis, & accidentiũ primo ordine naturæ fiat particulare compositũ: deinde naturali ordine sequũtur oĩa accidẽtia (in via nostra) in illo priori sedm naturã: quo cõpositũ particulare terminat p se primò generationẽ: materia q̃ est pars intrinseca eius, s. Socratis, ita est appropriata ipsi Socrati ab agẽte particulari, q̃ nõ est capax alterius quãtitatis quã eius quã Socrates sibi determinat omnium enim natura constantiũ determinata est ratio magnitudinis & augmẽti, vt dr̃ secundo de Anima ex com. 4. & talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo addit materia signata supra materiã, nisi capacitatem huius quãtitatis: ita q̃ non illius. Capacitas autem materiæ respectu huius quantitatis nihil aliud est quã potẽtia receptiua huius quãtitatis: ita quod nõ illius, potẽtia aũt receptiua nihil realiter distinctũ in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctũ secundũ rationẽ tantum à materia. Sicut materia propria nihil addit supra materiã realiter distinctũ ab ipsa: dicit tñ aliquid reale in materia quod non explicat materia secundũ se: materia enim signata non est diffinibilis, nisi per hãc quantitatẽ si diffiniretur: sicut propria potẽtia non nisi per propriũ actũ diffinitur, vt dr̃ tertio Physicorũ, textu cõ. 50. Materia autẽ secundũ se hanc quantitatem in sua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idem importãt: & propterea S. Tho. non dixit materiã signatam materiam cũ certis dimensionibus, s. sub certis dimẽtionibus: & alibi dicit, q̃ sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialẽ distinguit genericè corpora cœlestia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc vel illam quantitatẽ distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata nõ dicit aggregatum ex materia & quantitate, sed materiam in recto significat, quantitatem vero in obliquo: sicut potẽtia materiæ significat materiam in recto: in obliquo uero actum, quẽ respicit, eo q̃ non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata.

¶ Quod aũt Thomistę alii nõ cõuenienter exponant, sic declaratur, Idem est principiũ distinctiuũ indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdẽ speciei: sed materia non quanta, sed sic signata modo præexposito est principiũ intrinsece distinctiuũ indiuidui à specie: ergo nõ materia quãta: sed materia signata est principiũ intrinsecũ distinctiuũ indiuidui ab altero eiusdẽ speciei indiuiduo. Minor ab eis cõceditur: & est S. Tho. expresse in tractatu q̃ de principio indiuiduationis vocatur, q̃ sedm ueritatẽ & antiquũ usuũ nocatur de Potẽtiis cognoscitiuis: ut habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatũ illum completũ uidi: est.n. truncatus ille, qui cõmuniter habetur. Maior uerò nõ nisi uoce à proteruis negari posse vt: uniuersaliter namq; uerũ uidemus, q̃ qũcunq; aliquod cõmune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idẽ differunt inferiora inter se, & a superiori: sicut per idẽ homo differt ab animali, & à Leone, sc. differentia propria: unde & Porphyrius tres actus differentiæ dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere.

Tract. de principio indiuiduationis.

c. de differentia.

guere cōstitutū à superiori, & aliis comparibus. Probatur ergo hæc cōclusio nō præexpositio, s. materia signata est intrinsecum indiuiduationis principiū: illud est intrinsecū principiū indiuiduationis, cui primò repugnat cōicari pluribus per modū, quo vniuersale cōmunicatur particulari: sed materia signata est id, cui primò repugnat cōmunicari, vt vniuersale particulari, ergo, &c. Maior ab oībus conceditur. Minor vero probatur: sed notā q minor duo includit in se, q materiæ signatæ repugnat cōmunicari pluribus: & quod primò ei repugnat: primū horū ex se patet: materiā enim capacē huius quātitatis tm, impossibile est plurificari. Secundū autē probatur, illud cōpetit primò materiæ signatæ, q circūscripto quocunq; alio sibi conuenit: & ipsa circunscripta nulla alteri cōuenit (ex primo Posteriorū) sed
Te. co. 14. nō cōmunicari pluribus vt vniuersale particulari circunscripto quocūq; alio existēte in substātia sensibili conuenit materiæ signatæ: & ipsa circunscripta nulla alteri conuenit: ergo non cōmunicari pluribus primò conuenit materiæ signatæ inter oīa, quæ in substātia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad vtrāq; sui partē, quo ad primā sic id qđ materia signata præcise sumpta sibi vendicat, ita quod sub eius opposito nō est intelligibilis, cōuenit sibi circunscripto quocunq; alio: patet ista ex terminis, sed incōicabilitas cōuenit materiæ signatæ præcisè vt sic acceptæ: ita q sub eius opposito materia signata nō est intelligibilis: non. n. potest intelligi materia propria indiuidui cōicabilis: ergo incōmunicabilitas conuenit materiæ signatæ circunscripto quocunq; alio. Secunda pars minoris patet exemplariter q circūscripta Socratis materia signata, seu materia ppria q idē est, certū est q non remanet hic, n. q. forma eius remanebit hic, neq; ipsa materia, si enim materiā propriam non habet per quid, erit per ordinem communiū. Secundo probatur eadē

Secunda ratio. dem cōclusio sic: Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æquè bene, sed absq; quibusq; aliis ea materia signata sufficienter saluatur indiuiduatio substantiæ cōpositæ: ergo frustra addantur quæcunq; minor ex dicendis apparebit: vbi solutis aduersariorū rationibus, stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et cōfirmatur, quia cū in substātia cōposita nō sint nisi materia & forma & cōpositum ex his, & accidētia quæcūq; indiuiduo accidunt, nullā aliā intrinsecā causam habent, oīa aliquid horū: & sic ad inuestigandā indiuiduationis cām nō oporret extra hoc vagari. Probatur tertio eadē conclusio authoritatibus Arist. & Com. supra inductis, quas nō opus est repetere. Apparet quidē apud eos euidenter nēm distinctionem aut ex formis, aut a quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecū indiuiduationis principiū: quo intrinsecè (licet particulariter) Socrates est hic. Dico autē particulariter: quia non arbitror materiā signatā esse ipsam indiuidualē ppr. etatē seu differētiā: sed potius differentiæ indiuidualis essentiale principiū. Opinor. n. q proportio materiæ signatæ ad proprietatē, seu differentiā indiuidualē sit, sicut proportio animę humanę ad differentiā hominis cōstitutiuā, sicut. n. anima intellectiua nō est ipsa differentia, puta rationale: sed id vnde sumitur, ita materia signata non est ipsa differētia indiuidualis: sed id vnde sumitur, & qđ causat ipsā intrinsecè. Et sicut homo est homo, & per rōnale tāquā per principiū formale totale, & per animā intellectiuā tanquā per principiū partiale intrinsecū formale, à quo rationale mēdicat & causatur: ita Socrates est hic per differentiā indiuidualē, tāquā per totale quoddā denominans, qđ nihil aliud est, quā gradus indiuidualis: sicut differētia specifica est gradus specificus & per materiā significatā per priorē causam intrinsecam à qua ipsā indiuidualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Sco. in hoc stet diuersitas, q ipsi differētias indiuiduales absq; essentiali depēdentia à materia signata multiplicāt: nos autē sicut animal cōtrahere nesciremus ad hominē & bouē sine formis patuū: à qbus differātię cōtrahētes animal causant, sic speciē, puta hominē cōtrahere ad indiuiduū nō nouimus sine materia signata quę est causa indiuidualiū differētiarū: & cōsequēter primò principiū indiuiduationis intrinsecū. Moneo ad hoc dicendū, qđ teneo Socratē substantialiter sumptū in recta, s. linea prædicamētali sub specie esse vnū numero: non vnitate de prædicamēto quātitatis, sed substantiali, quā necesse est antecedi, cū sit entis passio ab indiuiduali gradu: quē ipsa indiuidualis differētia importat. Et hoc an sit de mēte S. Doct. nō censeat quisquam, priusquā legat ipsum: & in cōpendio Theologiæ, c. 157. vbi vult Socratem eodem numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

cap. 157. de principio indiuiduationis & d. 3. q. 7. QVO ad quintū arguitur cōtra conclusionē & dicta in ea à Sco. vbi supra. Primò sic, Impossibile est aliquid dependens a posteriori naturaliter, esse idem priori naturaliter: quia tunc esset prius, & nō prius, sed substantia est prior naturaliter quātitate, & nihil causatū à quātitate siue qualitercūq; per eā agē. naturā quātitatis pōt esse idē substātiæ, nō igitur signatio ista à quātitate causata est eadē substātia. pbatio Maioris, vbi est vera & realis identitas, licet non sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse: quia tunc idē realiter esset & nō esset: sed possibile ē prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absq; eo q derelictū ē, uel causatū à posteriori naturaliter.

¶ Præterea, Id quod est necessaria conditio causæ in causando, non pōt habere esse à causato: quia tūc causa, inquantū sufficiens ad causandū, esset causata à causato: & illud causatū esset causa sui ipsius: sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandā quātitatē: quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse à quantitate.

¶ Præterea. Quæro quid est quantitatē causare vel derelinquere talē modū seu signationem in substantia, si nihil ex hoc est, nisi q præfuit quantitati, tunc non modo signatio est per quantitatem: quia tunc signatio substantiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur à quantitate, & in quo genere causæ.

¶ Præterea, Quare quantitas potius relinquat talē modū in substātia, quā qualitas: nō videtur ratio: qa sicut qualitas in seipsa informat superficiē, nihil relinquēdo in ea: ita quātitas informat substantiā in seipsa, & non per aliam formam derelictam.

¶ Præterea, Quātitas ista, quæ ad indiuiduationē concurrit, aut est quātitas terminata, aut interminata: nō terminata, quia illa sequitur formā in materia, & per consequens singularitatē substātiæ: quia sicut substātia est causa eius, ut est terminata, ita hęc substātia est causa eius, ut est hic terminata. Et cōfirmatur hoc quia cū quātitas terminata varietur sola rarefactione, idē indiuiduū erit multis singularitatibus idē: qđ est impossibile. Si autē interminata, contra: illa manet eadem in genito & corrupto.

¶ Præterea, Si quātitas cōcurrit ad indiuiduationē, ut primò distinguēs, oportet q in seipsa sit primo distincta numeraliter ab alia: sed tūc tua ppositio nō est uera: illa s. omnis differētia formalis ē specifica. quātitas. n. hæc & illa cū sint formæ, differēt specificè. Quod si quantitatē excipias ab illa positione fundamētali ædificii ruinosi, unde probabitur, q differentia formalis sit specifica? quæcunque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cùm quantitas forma sit.

¶ Præterea, Tota latitudo prædicamēti substāuę est prior cæteris prædicamētis, ergo cū indiuiduū substātiæ claudatur in ista latitudine, oportet q sit intrinsecè cōpletū absq; dependentia à quātitate, q est posterior. Et cōfirmatur quia nihil reponitur in aliquo genere per aliqd, qđ sit extra illud genus. Multa alia argumēta fiūt à Sco. & aliis: sed qa cōcludūt materiā solā uel quātitatē solā, uel aggregatū ex materia & quātitate nō esse principiū indiuiduationis, omisi, nihil. n. cōtra nos. Omisi pterea q indirectè rō ra positionē nostram essent, breuitati studēs. Hęc de quinto.

QVO Ad sextum respondendum est argumentis factis nūc deinde aliis pro opinione contra inductis.

¶ Ad primū igitur istorū dr, q falsa est Maior. Ad cuius euidentiam est notandum, q proportio materiæ significatæ ad hanc quantitatē est proportio potentię ad propriū actum: vnde sicut potentia materiæ est eadē realiter ipsi materiæ: & tn dependet à forma: ita potētia seu capacitas materiæ respectu huius quātitatis, quæ uocatur eius signatio, dependet à quantitate: & tn est eadem materia. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis: posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quātitate ordine causæ materialis: posterior autē in ordine causæ formalis. vnde vtroq; modo Maior est falsa: tam si intelligatur de priori & posteriori secundū genus causæ materialis, quàm intelligatur de priori & posteriori in ordine causę formalis. Aliquid. n. depēdens à forma est idem realiter materię: & aliquid dependens à materia est idem realiter formę, vt patet. Ad probationem primā qua dicitur: quia tunc esset prius, & nō prius, dico q non est incōueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est uera & realis identitas, &c. negatur secunda propositio assumpta. non enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostendetur.

¶ Ad secundū negatur Maior, cùm causatū est causa suæ causæ in alio genere causæ: sicut in proposito accidit: materia. n. signata est causa quātitatis in genere causæ materialis: quantitas est causa materiæ signatæ in genere cāæ formalis, vt actus potentiæ. Et patet falsitas Maioris in exēplo supra posito: potentia. n. materiæ est necessaria conditio materię ad causandū formā: & tn depēdet à forma in genere causæ formalis. Ad pbationē dr, q causa materialis secūdū causalitatē suā depēdet a suo effectu, i. forma: sed nō inquantū est effectus eius, sed in eo q est causa materiæ: causæ. n. sunt sibi inuicē causæ, ut dicitur secūdo Phy. tex. com. 26. nō ergo inconueniens causam in causando depēdere a causato: nō ut causato, sed ut causa est secundū aliud genus.

¶ Ad tertium dicitur, quod quantitatē causare talem signationē in materia nihil aliud est, quā materiam esse sub hoc agēte

factam

factam capacem adeo huius quantitatis: quod non illius, & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ in actus: propter quem talis capacitas fit. Agens uero ut efficiens illam: & talis signatio seu capacitas præcedit ipsi quantitati in genere causæ materialis. & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatẽ: eo quòd sit quantitate in genere causæ formalis, quæ sicut & finis inter causas posteriores in esse numeratur.

¶ Ad quartum dicitur, quòd non solum quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates propriæ. Materia enim Socratis ita est capax harum qualitatũ, quòd non aliarum: sed quia sola quantitas immediatè recipitur in substantia, & ex sola quãtitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositũ, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & nõ sub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintũ dicitur, quòd quantitas illa quæ ad indiuiduationẽ ut originalem nõ intrinsecum indiuiduationis principium cõcurrit, est quãtitas terminata. Nec obstat, quòd sequatur formã: quia etiam forma sequitur potentiã materiæ, a qua tamen causatur: & concedimus hanc subam esse causam materialẽ huius quantitatis: sed et connexio in genere causæ formalis hanc quantitatẽ esse causam huius signationis materiæ modo præexposito. Ad cõfirmationẽ Antonij Trõbetæ dicitur, quòd quantitas terminata ad indiuiduationẽ cõcurrẽs nõ stat in indiuisibili, sed latitudinẽ habet. sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam & minimã infra quandã latitudinem: ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatẽ infra tales limites, & non indiuisibili unde potest fieri satisfactio sine eius (ut indiuiduatiua est) uariatione. nõ enim hic accipitur quãtitas terminata punctualiter: sed cũ certa latitudine.

¶ Ad sextum dicitur cõcedendo consequẽtiã primam: sed negãdo quòd ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamẽtalis firmissimi ędificij. peccauit enim arguens peccato maximo nõ distinguẽs inter differentiã formalem & formarũ: omnis enim differentia formalis est specifica, nõ autẽ omnis diuersitas formarum, ut dicit S. Tho. secundo contra Gentiles c. Si alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specifice cum sint formæ, & differant, unde linea mathematica diuisa in partes, habet duo indiuidua quælibet enim pars lineæ est linea, & illa indiuidua sunt formæ, & differunt, sed nõ diuersa formalis. Appellatur autẽ differentia formalis, quæ est per principia quidditatiua. hæc enim semper oritur à forma in eo quòd forma qualis non est inter hanc lineã & illã: cũ sit eadem utriusq; qdditas. uerũ arguẽtis error est ualde puerilis, sunt formæ, & differũt: ergo differũt formaliter: est monachus, & est alb⁹ ergo est monach⁹ alb⁹.

¶ Ad ultimũ negatur cõseqũtia: licet enim id quod est in prædicamẽto substãtiæ sit prius simpliciter quodlibet alio prędicamento, tamen aliqua conditio (sine qua indiuiduũ ut sic non est in prædicamẽto) potest esse posterior in genere causæ formalis, & alterius prædicamenti, eo quòd cã formalis est posterior in esse.

¶ Ad confirmationem dicitur quòd quodlibet prædicamentũ complectitur res sui generis, si loquamur de his quæ ponuntur in prædicamentis, & de ratione reponendi ea in illis non aũt si loquamur de conditione rei repositæ in prædicamento. Socrates enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: conditio autem indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in prædicamento, non inconuenit quod coexigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶ Ad primum uero eorum, quæ pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur quod Minor est falsa, ad materiam nanq; signatam primo sequitur unitas numeralis.

¶ Ad secundum dicitur, quòd differentia indiuiduorũ reducitur ad quantitatem: quantitates autem differunt suibus proprijs quę sunt differentię quantitatis. situs autem nõ solum integratur ex illis duobus. s. permanentia & continuatione partiũ: sed ex his duobus cũ tertio ordine, s. partium in toto: ut docet Albertus in prędicamẽtis, c. de quantitate: per hoc enim differt à situ speciali prędicamento qui dicit ordinem partiũ in loco: unde situs in proposito distinguuntur suis ordinibus partium in toto, qui sunt de eorum rõne ordines autẽ seipsis in diffinitione enim ordinis cadit distinctio: & sic patet, quòd non est æque dubium de his, ad quę facimus reductionem, & de quantitatibus, & quòd non oportet quantitates propter hoc distingui formaliter: talis enim ordo partium in toto ut materiale quid, est in ipsa quantitate: quod in nulla alia forma inuenitur.

¶ Ad tertiũ Antonij Trombetæ dicitur quòd minor est falsa: materia enim signata, ut probatum est, est id, cui primo repugnat diuidi, ut uniuersale in particularia: rõne enim repugnat essentiæ.

CAPVT III.

Essentia generis, Speciei, & indiuiduorum quomodo tã absolute quã ex prima impositione nominibus concepta distinguantur: quomodo etiã Genus, Species, Differentia, Diffinitio differant exponit: deinde quomodo Essentia ipsis indiuiduis comparetur declarat.

PATET ergo, quòd essentia hominis & Socr. non differunt, *nisi secũdũ signatũ & nõ signatum: unde Commentator dicit super 8. Met. quod Socrates nõ aliud est, quã animalitas & rationalitas, quæ sunt quidditas eius. Sicut etiã essentia generis & essentia speciei secundũ signatũ & nõ signatũ differunt. quamuis alius modus designationis sit utrobique, quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatã dimensionibus: designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quæ ex forma rei sequitur.* Com. 10. Essentiæ gñis spe ciei, & indiuidui distinguũtur absolute cõsideratę penes signatũ, & non signatum.

POSTQVAM determinatum est quid sit essentia substantiarum cõpositarũ in communi, in hoc tertio capite intendẽs agere de differentia essentiarũ cõpositarũ inter se: cum essent ę cõpositarũ sint tres, s. generica, specifica, & indiuidualis, quinque facit. Primò loquitur de differentia earũ absolute. Secũdò determinaturus de eis earũ, ut subsunt primis intentionibus, & illarũ nominibus, ostendit quõ essentia generica differat à specifica. Tertiò genus, species, differentia, diffinitio qualiter inter se differat declarat. Quartò excludit quandam dubitationem. Quintò assignat differentiã inter essentiam specificam & indiuidualem.

AD euidentiam dicendorum prænotandum est quòd de essentiis possumus tripliciter loqui: primò de eis absolutè absq; habitudine ad primas, uel secũdas intẽtiones. Secundò de eis, ut subsunt nominib. primæ intẽtionis. Tertiò, ut subsunt nominibus secundę intentionis: uerbi gratia, De natura humana cõtingit loqui secũdũ se, id est secundũ ea quę conueniunt sibi rõne sui, contingit loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine, humanitas, & hoc nomine, hõ & similibus: cõtingit & tertiò loq; de ipsa, ut stat sub hoc nomine species. S. Th. ergo in prima hui⁹ c. parte loquitur de essentijs tertũ primo mõ: in toto uerò residuo loquitur de eis secundo mõ sumptis, in sequenti aũt c. de eis tertio mõ acceptis sermoné faciet: & hoc, si nõ uis decipi in hoc c. diligẽtissime notato ponit igitur assignãdo differẽtiã inter essẽtiã genericã, specificã, & indiuidualẽ secundũ se sumptas hanc conclusionẽ: essentiæ prædictæ non differunt, nisi secundũ signatũ, & nõ signatũ. hoc sic declaratur, animalis hominis, & Socratis essentiæ proprię nõ differũt, nisi per hoc: quia rõne in rõne aĩalis cadit suba aĩata sensibilis absq; determinatiõe eius per rõnale: in rone aũt hominis ponit suba animata sẽsibilis rõnalis: & sic addit ea designatio per differentiã, rõ uerò Socratis ponit substãtiã animatã, sẽsibilẽ, rationalẽ in istis carnibus, & istis ossib⁹: & sic in ea addit designatio materię quę nõ ponebat in rõne hominis: uñ absolute loqnẽdo, & sedm suas rõnes proprias appatet, has essẽtias, nõ nisi sedm signatũ, & nõ signatũ differre, i. secũdũ explicitã inclusionẽ alicui⁹ designationis, siue determinationis: & nõ explicitã inclusionẽ illi⁹. licet talis designatio nõ uniformiter sit in natura specifica, & in natura indiuidui determinatio enim quã addit natura specifica supra genericã, est formalis essentialiter specificãs gen⁹: utpote à forma in eo, quòd forma sumpta: determinatio aũt, quã natura indiuidualis supra specificã addit, ẽ materialis, nõ formaliter, sed materialiter tñ diuersificarẽ in specie, faciẽs utpote sumpta a materialis cõditionibus rei. Ex his habes quòd homo & humanitas: anima & animalitas sedm se, i. naturas significatas, nullo modo differũt eadẽ omnino est rõ naturæ significatæ per hominẽ, & humanitatẽ, ita quòd nulla designatione differũt, sed ut post dicet, differũt ut subsunt nominibus primæ intẽtionis. Quia uerò distinctio per signatũ, & nõ signatũ, nõ est distinctio realis: ideo dicit cõ. 7. Met. cõ. 10. quòd Socrates substãtialiter sumptus, nil aliud est quã animalitas, & rationalitas, quæ sunt quidditas eius. Socratitas enim quę naturam Socratis nominat, eadem realiter est animalitati, & rationalitati.

Hæc autem determinatio uel designatio, quæ est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quòd nullo modo in essentia generis sit: imo quicquid est in specie, est etiam in genere, ut non determinatum, si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo: cum nulla pars integralis prędicetur de suo toto. Genus est partæ ad speciẽ nõ sicut eius pars. sed ut totum.

¶ In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differt à specifica, secundum quod ambę stant sub nominibus primę intentionis, puta quomodo differãt essentia hominis, & essentia animalis sub his nominibus, homo & animal, & intendit, quod essentia significata per nomen genericũ, puta animal & essentia significata per nomen specificũ, puta homo, non differunt per hoc quod essentia significata per nomen specificum includat aliquam determinationem, quę uno sit extra rem significatam per nomen genericum, sed per hoc, quod essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam, quæ fit per differentiam eius constitutiuam, sicut homo actu includit rationale: ponitur usq; in eius diffinitione. Essentia uerò nomine generico signata cõfuse, & indeter

minato

minate importat designationē illam: sicut animal in potentia includit rationale, ut dicit Porphyrius: unde aīal & uniuersaliter omnis essentia generico nomine importata ut sic, totū includit qđ includit species: licet non eodē modo. Et propterea ad positę differentię declarationē ponit talē cōclusionē: Genus dicit totū esse speciei: quā sic probat: Omne prædicatum dicit totū esse eius, de quo ꝑdicatur: genus prædicatᶦ de ipsa specie, ergo natura generica, utpote animal, dicit totū esse speciei. Maiorē ꝓbat p hoc: quia nulla pars prędicatur de suo toto. Vbi aduertēdū est ꝙ hic sermo uetus est de prędicatione in recto & directo, siue essentiali, siue denominatiua, & de parte, in eo ꝙ pars, & nō de parte ut significaᶦ per modū totius: pōt enim pars utroque modo significari sicut materia significatur ut pars rei (per ly materia) significatur autē ut totū (per ly materiale) his enim modificata conditionibus propositio illa, s. nulla pars prædicaᶦ de suo toto nullam patitur instantiā: cūm enim dico, Homo est albus, ly albus, cōfundit in se totū qđ est in homine: & similiter cū dico, Homo est materialis, ly materialis, comprehendit, in se implicite totū ꝙ est homo: & sic cūm dicitur: Homo est animal, ly aīal cōtinet implicite totum ꝙ est homo, modo qui infra declarabitur: & sic probandum est, ꝙ essentia generico nomine importata includit designationem specificam: extra totum enim nihil est.

Genus cō paratū ad speciē cōceptus ut pars. *Hec aũt: quomodo contingat, uideri potest, si inspiciatur corpus secundum quod ponitur pars animalis, & secundum quod ponitur genus: non enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis: hoc igitur nomē, quod est corpus, multipliciter accipi potest: corpus enim secundum quod est in prædicamento substantiæ, dicitur ex eo quod habet talem naturam, ut in eo designari possint tres dimensiones: ipsæ autem tres dimēsiones designatæ sunt corpus, quod est in genere quantitatis. Contingit autem in rebus, quod habet unam perfectionem ad ulteriorē perfectionem pertingat: sicut patet in homine, qui naturam sensitiuā habet, & ulterius intellectiuam similiter ēt & super hanc perfectionem, quæ est habere talem formam: & ut in ea possint tres dimensiones designari, potest alia perfectio adiungi, ut uita uel aliquid huiusmodi, potest ergo hoc nomen corpus rem quandā designare: quæ habet talem formam, ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionū cum præcisione, ut scilicet ex illa forma nulla ulterius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur, sit præter significationem corporis sic dicti, & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis: quia sic anima erit prçter id quod significatum est nomine Corporis, & superueniēs ipsi corpori, ita ꝙ ex ipsis duobᵘ, scilicet ex anima & corpore sicut ex partibus constituitur animal. Pōt etiā hoc nomen Corpus hoc modo accipi ut significet rem quandā, quæ habet talem formam, ex qua possint in ea tres dimensiones designari quæcunq; forma sit illa, siue ex ea possit prouenire alia ulterior pfectio, siue non: & hoc mō corpus erit genus animalis: quia in animali nihil est accipere, qđ in corpore implicitè non contineatur: non enim aīa est alia ab illa forma per quam in re illa poterant designari tres dimensiones: ideo, qñ dicebā, quod corpus, est quod habet talem formā, ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebam quæcunque forma esset illa siue anima esset, siue lapideitas, siue quæcunque alia forma, & sic forma animalis implicitè in corpore, siue in corporis forma continetur: prout corpus est genus eius.*

¶ Quoniam declaratū est, genus cōparatū ad speciē, non ut eius partē, sed ut totū speciei intendit hoc quomodo res per genericum nomen significata possit utroque modo accipi, ut pars scilicet & totum: & primo in corpore tanquā notiori, deinde in animali, dicens quod ex quo non potest eodē modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdē, (ut ostensum est) scire debes, ꝙ hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: est enim æquiuocum ad corpus qđ

Immediate sub, ea. est res prædicamenti Substantiæ, & ad corpus quod est res prædicamenti quantitatis. Corpus ut significat rem prędicamenti Substantię importat naturam, ex qua nata est fluere trina dimensio. Corpus uero ut significat rem prędicamenti quantitatis importat ipsam trinam dimensionem.

¶ Iterū corpus ꝙ significat rē prędicamēti Substātię, de quo nūc est sermo accipitur dupliciter. Vno mō, ut signat naturā illam ex qua nata est fluere trina dimēsio, cū pręcisione omnis substātialis perfectionis ulterioris. Alio mō, ut significat illā met naturā absq; pręcisione ulterioris perfectionis substantialis. Causam huius differentię assignat in litera, ex eo ꝙ res habēs aliquā perfectionē substantialē, non excludit à se aliquā aliā ulteriorē substātialē perfectionē, sicut hō ex eo ꝙ habet perfectionem sensitiuā, nō excludit à se perfectionē intellectiuā: & similiter corpus ex eo, ꝙ hēt pfectionē corporeā, nō excludit à se perfectionē uitalē: & sic de alijs: cū enim prior perfectio substātialis nō excludat secundam & tertiā & manifestū sit ēt ꝙ non includit eas in actu pōt prior pfectio cōcipi & significari, & cū præcisione seu exclusione aliarū, & cū inclusione confusa earū. Ex eo nanque ꝙ formaliter, nō includit alias, pōt præcisè cōcipi & significari. Ex eo uerò, ꝙ coniunctionē cū alijs nō excludit pōt cū aliarū confusa, & potēnali inclusione concipi & significari: unde natura significata per hoc nomen Corpus, quia nō formaliter includit perfectionē uitalē, nec sensitiuā, nec intellectiuā pōt cū pręcisione hominū horū cōcipi & significari: & quia non excludit adunationē essentialē sui cū illis: ideo pōt absq; eorum pręcisione cōcipi & significari, ut confusè & determinatè includēs omnia illa: colligitur aūt ex textu triplex differentia inter hęc: differunt enim primò in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitatē solā, ex qua nata est fluere trina dimensio, & nulla ulterior pfectio: corpus uero secundo modo dicit formā quæcunq;, à qua fit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimensio cū quacunq; alia perfectione. Secundo differunt, quia corpus primo mō est pars speciei, eo ꝙ significatum formale est præter & extra significatū eius: sicut anima rōnalis est extra corporeitatem: sunt eñ in homine duo, pfectio. s. corporalis, quam pręcisè acceptā patet non includere aliquo modo intellectualitatem: & perfectio intellectualis. quæ est altera pars: corpus uerò secundo modo est totū respectu speciei, eo quod perfectio, seu forma formaliter importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti: significat enim quācunque formam, à qua sit perfectio corporea, & sic anima intellectiua includitur, in ly quacunq;. Tertio differunt, quia corpus primo modo non est in recta linea prædicamentali, sicut nec quæcunque pars: corpus uerū secūdo mō est directè in ꝑdicamēto substātię, sicut & quodlibet aliud genus.

Ad idem. *Et etiā talis est animalis habitudo ad hominem. Si enim animal nominaret tantum rem talem, quæ habet quandam perfectionem, ut possit sentire & moueri per principium in ipso existens, cum præcisione alterius perfectionis. tunc quęcunq; alia perfectio ulterius superueniret, haberet se ad animal per modū partis, & non sicut implicite contenta in ratione animalis: & animal non esset genus, sed est genus secundum ꝙ significat rem quādam: ex cuius forma potest prouenire sensus, et motus, quæcunque sit illa forma: siue sit anima sensibilis tantum, siue sit anima sensibilis & rationalis simul.*

¶ Declarat hoc quoque in hoc genere, ꝙ est animal potest enim animal accipi ut significat formā, ex qua pręcisè oriuntur sensᵘ & motus, quibus animal à non animali discernitᶦ. ut dicitur primo de Anima, text. cō. 19. potest etiā accipi animal, ut dicit formam quamcunque, ex qua oriantur sensus & motus non pręcisè. & sic est genus: primo aūt modo est pars speciei: unde homo est compositus ex animali & intellectiuo principio tanquam ex suis partibus essentialibus, accipiendo animal primo mō, sic enim extra significatum eius est intellectiua natura, animal uero secundo modo est totum respectu hominis implicitè includens specificas pfectiones: cum enim sic dico, animal dico, habēs naturā sensitiuā indeterminatè relinquendo per quā formā habeat sensitiuam naturam: & sic implicite includuntur omnes formę specificę: habetur enim natura sensitiua non nisi per formam hominis, leonis uel bouis, &c. Ex his patet differētia inter essentiam genericam & specificam, ut subsunt nominibus generico & specifico primæ intentionis: quia scilicet differunt sicut includens implicite & includens explicite illam rem.

Vide Auicen. 5. metaph. c. 6. totum. Genus, species, differētia ac diffinitio idem realiter sūt, distinguuntur at formalibus eorū significatis. *Si igitur genus significat indeterminate id totum, quod est in specie (non enim significat tantum materiam) similiter etiā differentia significat id totum, quod est in specie, & non tantum formam: & etiam diffinitio significat totum, & etiā species, sed diuersimode. Quia genus significat totum, ut quædam denominatio determinans id qđ est materiale in re sine determinatione propriæ formæ: unde genus sumitur à materia: patet ex hoc, quòd corpus dicitur ex hoc, quòd habet talem perfectionem, ut possint in eo designari tres dimensiones. quę quidem perfectio est, ut materialis se habens ad ulteriorem perfectionem. Differentia uero ē conuerso est, sicut quædam determinatio à forma determinata sumpta præter hoc, quòd de intellectu primo sit materia determinata: ut patet cum dicitur animatum, scilicet*

illud

5. Met. l. 5. circa med.

illud, quod habet animã, non determinatur quid sit, utrum corpus, vel aliquid aliud. unde dicit Auicen. q genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, sed solũ sicut ens extra quidditatẽ, siue essentiã, sicut etiã subiectum est de intellectu passionum. & ideo genus non prædicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in tertio de anima, & quarto Topicorum: nisi fortè sicut subiectum prædicatur de passione. Sed diffinitio siue species comprehendit vtrunq;, scilicet determinatam formam, quam designat nomen Generis, & determinatam formam, quam designat nomen differentiæ.

In hac tertia parte capituli cõparat genus, speciẽ, differentiã & diffinitionẽ inter se quoad cõuenientiã & differentiã. Cõueniunt autẽ hæc oĩa in hoc q quodlibet eorũ significat totũ q est in specie. Quod ex prædictis immediate sequitur: si n. genus significat totũ, quia verè & propriè prædicatur de specie, & confundit in se oĩa, ad quæ se extẽdit: pari ratione differẽtia cũ verè & propriè prædicetur de specie, & cõfundat in se oĩa, ad quę se extẽdit vt prędicabile, totũ significabit. Differentiã autẽ duplicem ponit inter ea. Differũt primò quoad formalia significata eorũ: quia formale significatũ generis est perfectio materialis: formale autẽ significatũ differẽtiæ est perfectio formalis: formale verò significatũ speciei est aggregatũ ex vtraq; perfectione nõ distinguẽdo eas: formale aũt significatũ diffinitionis est similiter aggregatũ ex vtraq; pfectione: sed diuidẽdo in singulas. verbi gratia. formale significatũ animalis est natura sensitiua quæ se habet vt materialis ad perfectionẽ intellectualẽ, quæ formaliter importatur per rõnale: & cõsequẽter perfectio intellectualis se habet vt formalis: similiter formale significatũ hominis & animalis rõnalis est aggregatũ ex natura sẽsitiua & intellectiua: sed animal rõnale separatim explicat vtrunq;, homo verò nõ.

PRO intellectu horũ nota q significatũ formale nominis ad præsens est pfectio seu forma determinate: & primo ex̃plicata p illud nomẽ. Materiale verò est illud qđ sub nominis significatione cadit nõ primò: vnde cõsideratio omni eo q tã formaliter quàm materialiter importatur p genus, speciẽ, differẽtiã & diffinitionẽ, dicit, q idẽ significãt, & q cõueniunt: consideratis aũt formalibus eorũ significatis, dicimus, qđ differunt & quod nõ significãt idẽ. Sed ne vageris, quærẽdo differentiã inter significatũ formale speciei & diffinitionis: qm nulla est, sed in modo tñ exprimẽdi idẽ formale significatũ differunt: species. n. indistinctè actu tñ explicat totũ: diffinitio verò diuidit in singula, vt dr 1. Phy. tex. com. . Genericũ ergo nomen, puta animal, formaliter & determinatè explicat materialẽ hominis pfectionẽ, s. sensitiuã: & ideo genus sumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentię verò nomẽ, puta rõnale, formaliter & determinate explicat formalẽ rei perfectionẽ: ideo dicitur ibidem sumi à forma. Et sicut in formali significato generis nõ perfectio per differentiã importata, quia indeterminate in illo includitur: ita in formali cõceptu differẽtiæ nõ cadit genus eadẽ rõne, qa s. perfectio generica indeterminate cadit in nomine Differentiæ. Sicut n. ex eo q animal significat habens naturã sensitiuã, duo significat, naturã sensitiuã formaliter, & primò, & q habet illam indeterminate: nõ. n. explicat an id sit homo vel Bos: sic rationale, ex eo q significat habẽs rationalitatẽ, duo significat, s. rationalitatẽ formaliter & primò, & habens illã secundario & indeterminate. nõ enim determinat quid sit id habẽs, an homo, vel animal; & ideo dicit Auic. q genus nõ est in differẽtia, sicut pars essentiæ eius: id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatũ eius: sicut subiectũ est extra formale significatũ suæ passionis. Albũ enim purã qualitatẽ significat: vt dicitur in prædicamẽtis. Et licet genus nõ sit de intellectu differẽtiæ tali modo, s. vt formaliter significatũ per illã, est tñ de intellectu eius alio modo: vt subiectũ, s. de intellectu passionis. Dupliciter enim, vt supra dictũ est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectũ eius: q̃uo subiectũ intrat diffinitionẽ passionis. vt habes 7. Meta. tex. cõ 19. & ideo dicit Aui. 3. Meta. tex. cõ. 10. & 4. Topi. ca. 3 q genus p se nõ prædicatur de differẽtia, nisi sicut subiectũ prædicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicẽdi per se prędicatur de differẽtia: nõ quidẽ in quarto, qa differentia nõ explicat causam generis: nec in secũdo, quia differẽtia nõ ponitur in generis diffinitiõe, nec etiã in primo propriè, quia prædicata primi modi in recto, quæ propriè prædicãtur, sunt ea quæ intrinsece in ratione cadunt, & nõ ea quæ per additamẽtũ in ea sunt. homo. n. nõ prædicatur proprie de risibili in primo modo, qđ patet ex eo q ista, Risibile est homo, est p accidẽs, vt dr 1. Poste c. 18 Ratio secũdi est, quia si genus est de intellectu differẽtiæ, sicut subiectũ est de intellectu passionis: cõsequens est q genus prædicetur de differẽtia, sicut subiectũ de passione. quod dicit forte non dubitantis est, sed non determinantis. cuius ratio est: quia apud ipsum res non decisa sub dubio verborum forma posuit.

¶ Aduerte q licet in intellectu differentiæ cadat genus determinate: non est in differentiæ genus illud non explicat determinate, rationale enim non explicat animal cum rationalitatẽ, sed habens rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo: & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinate significat enim habens risibilitatem.

Vide Aui. 5. met. c. 5

Ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiam, formam & compositũ in natura: quamuis nõ sint id in cum illis, quia neq; genus est materia: sed sumitur à materia ut significans totũ: nec differentia est forma, sed sumitur à forma, ut significans totum. vnde dicimus hominẽ esse animal rationale, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quædam tertia res constituta, quæ neutra illarũ est, homo enim nec est anima neq; corpus: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duabus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formæ specialis naturam exprimens rei ex eo quod est materiale respectu vltimę perfectionis. Intellectus autem huius differentiæ rationalis consistit in determinatione formæ specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei, vel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit prædicationem earũ rerũ, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuũ, ex quibus cõstituitur: non enim dicimus, quod diffinitio sit genus, vel differentia.

Genus sumitur à materia q non significat, differẽtia uero à forma, quã nõ importat, species vero à cõpositio ex utroque, q̃ tñ non significat.

¶ Correlarie cõcludit secundã differẽtiã inter genus & speciẽ & differẽtiã: qa s. genus pportionaliter se hẽt ad materiã, q̃ est pars cõpositi, & nõ significat ipsam: differẽtia pportionaliter se hẽt ad formã, & nõ significat ipsam: species proportionaliter se hẽt ad cõpositũ ex materia & forma: & vt sic non significat cõpositũ ex materia & forma, sed aliquid cõplectẽs genus & differentiã. In assignatione huius differẽtiæ secũdũ quodlibet mẽbrum ponũtur duæ particulæ: puta in primo mẽbro prima particula est, q genus pportionaliter se habet ad materiã, secunda verò est, q genus non significat materiã: similiter in secũdo & tertio mẽbris. Prima particula omniũ sequitur ex supradictis. Si. n. pfectio generica q̃ formaliter importatur p genus, est materialis respectu pfectionis differẽtialis, quę formaliter importatur per differẽtiã, oportet q sicut se hẽt materia respectu formæ in cõposito naturali, puta Socrate, ita genus respectu differẽtiæ in cõposito rõnali, s. specie: vt sicut materia est potẽtialis, & pficitur ac specificatur p formã, sic generica pfectio est potẽtialis pfectibilis & specificabilis p differẽtiã. Secũda verò particula, licet sequatur ẽt ex supradictis, qa ex eo q genus, differẽtia & species significãt totũ, sequitur immediate q genus nõ significet materiã, qa materia nõ est totũ: & q differẽtia nõ significet forma, qa forma nõ est totũ, & q species vt sic non dicat cõpositũ ex materia & forma, eo q partes eius vt sic nõ sunt materia & forma, sed genus & differẽtia. Attñ S. Th. pbat eã tali rõne, Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duæ res tertiæ rei: genus & differẽtia nõ sunt partes sui totius, s. speciei, ut duæ res tertiæ rei: ergo genus & differẽtia nõ sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo. n. est alia res à materia sua, & alia a sua forma. Nec est curæ modo vtrũ sit res distincta realiter, vel secundũ rationem ab illis duabus cõiunctis: sufficit. n. nobis, q sit tertia res realiter distincta à qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo: Si genus & differẽtia cõponerẽt speciẽ, vt duæ res tertiã, tũc homo esset cõpositum ex animali & rationali: hoc est falsum: ergo à destructione cõsequẽtis genus & differẽtia nõ cõponunt speciem, vt duæ res tertiã: quod erat probandũ. Consequentia patet ex se: falsitas vero cõsequẽtis pbatur, ex eo q nulla pars prædicatur de suo toto, vt suprà dictũ est. Habetur quarto Topic. c. 1. Animal autem prædicatur de homine: similiter rationale dicimus enim, quod homo est animal. & quod est rationalis.

ADVERTENDVM est q S. Th. 10 tex. explicãdo Maiorẽ exemplariter dicit, q hõ dr esse ex aĩa & corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa q̃ verba dubitatur, quõ hoc sit verũ, eius doctrinã sustinẽdo ponẽtis vnicã formã substantialẽ. In cõposito quæcũq; n. sunt idẽ realiter, nõ cõstituunt aliqđ, ut duæ res tertiã: perfectio aũt corporea, & anima sunt idem realiter, si unica forma ponitur: quõ ergo cõstituent hominẽ, ut duæ res tertiã?

¶ Hanc dubitationẽ propter eius magnã difficultatem diuersimodè soluunt. Quidã dicunt, corpus & anima non sunt secundum rẽ partes hominis, sed secundũ rõnem tñ: licet enim anima sit verè pars, corpus autem secundũ rem est totum, dicit.n. cõpositum ex materia & forma, quæ est anima: ideo non est cõpositus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus secũdum rem, sed secundum rationem, sed bene est cõpositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totũ & pars sunt duæ res, vt tertia res secundum rationem distinctam ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶ Alij dicũt, & in idẽ redit, quod homo est cõpositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ.n. res sunt secũdũ Auic. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidũ est cõpositũ ex luce & lucido. vnde & isti dicunt, q̃ est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

¶ Alij dicũt, q̃ locutio ista est intelligẽda per synecdochen: Homo est cõpositus ex anima & corpore rõne suæ partis, s. materiæ. Mihi aũt pro nunc videtur dicendũ, q̃ homo est cõpositus ex anima & corpore, non solũ tanquam ex duabus rebus tertia res: sed tanquã ex duabus partibus secundũ rem totũ, accipiendo corpus, non vt est genus, sed vt significat partẽ, & accipiẽdo animã præcisè, vt diffinitur secũdo de Anima. Significat autem corpus sic acceptũ cõpositũ ex materia & perfectione corporea præcisè. Anima verò perfectionẽ vitalem præcisè. Probatur intentum sic: Corpus differt realiter ab anima, & non vt totum à parte, ergo vt pars à parte. Probatur media: quia totũ cõfusè saltem includit partẽ, corpus autem sic acceptũ excludit animã: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectũ deferẽs animã: vt ibi dicit S. Tho. Prima propositio est ex se euidens, & ab omnibus concessa. Consequẽtia autẽ ex sufficienti diuisione robur trahit: oportet.n. vel ut totum à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab anima: si realiter differũt: homo igitur est cõpositus ex corpore & anima tanquã ex partibus realiter distinctis: qđ erat intentũ. Et aduerte q̃ corpus, pars cũ importat corporeitatẽ præcisè extra ipsum, est idẽtitas perfectionis corporeæ ad animã, seu perfectionẽ vitalẽ: accidit.n. accidente extraneo corpori præcisè, q̃ eius perfectio sit idem cum anima: per se enim præscindit animã: & ideo per se loquẽdo subtiliter dictũ est, hominẽ componi realiter ex anima & corpore. Vnde secundũ hoc ad obiectionẽ deductã, dic q̃ licet perfectio corporea, seu forma corporeitatis sit eadẽ realiter animæ: corpus tñ aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporeæ, per se loquendo, nõ est eadẽ realiter ipsi animæ: imo ipsam excludit præcisè accepta: & ideo corpus & anima cũ præcisione, per se loquẽdo realiter partes ipsius hominis conceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod dicimus de corpore est anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de alijs, semper accipiẽdo terminos præcisè ꝓ partibus, licet nõ consuetũ sit dicere inanimata cõponi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, ꝓꝑ latentẽ differentiã inter corporeitatẽ & formã inanimatorũ: & ẽt quia forma animatorũ eleuat cõpositũ ad hoc q̃ moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partẽ mouentẽ, & partẽ motã: animã scilicet & corpus: qđ nõ inuenitur in formis inanimatorũ.

ADVERTE secundò, q̃ S Th. ad clarificandã minorẽ dicit, q̃ homo nõ est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendũ, q̃ genus, species & differẽtia possunt accipi tripliciter. Primò modo pro re significata per nomẽ genericũ, specificũ, & differentiale primæ intẽtionis. Secũdo modo pro cõceptu formali taliũ nominũ. Tertiò modo pro re significata per eorũ nomina secundæ intẽtionis: verbi gratia, Anima, homo, & rõnale possunt accipi primò pro se significata per hæc nomina: secundo pro cõceptibus eorũ formalibus: tertio ꝓ relationibus generis, speciei & differẽtiæ: primo modo nec species nec diffinitio est cõposita ex genere & differentia, eo q̃ res significata per speciẽ & diffinitionẽ est eadẽ realiter cũ re significata per genus & differentiã: idẽ.n. nõ cõponitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est cõposita ex genere & differentia, eo q̃ relatio speciei relatiuè apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullũ autẽ correlatiuum componitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit cõponi ex alijs relationibus: vnde sicut relatio quã significat hic nomen Propositio, nõ est composita ex relatione prædicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi cõplexo ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distinctè genus & differentiam.

¶ Secũdò verò modo tñ species, q̃ diffinitio est cõposita ex genere & differẽtia: cõceptus.n. formalis speciei integratur ex cõceptu formali generis & cõceptu formali differẽtiæ tanq̃ ex duabus partibus: verbi gratia, Cõceptus formalis hoĩs est aggregatũ qđ ex cõceptu formali animalis, & cõceptu formali rõnalis. Qđ ex supradictis sic deducitur: ex eo.n. q̃ ostẽdimus genus & differẽtiã & speciẽ differre in significato formali, liquet q̃ cõceptus formalis aĩalis est cõceptus pfectionis sensitiuæ, & cõceptus formalis rõnalis est cõceptus pfectionis intellectiuæ, & cõceptus formalis hoĩs est cõceptus vtrãq; pfectionẽ cõplectens ex illis tanq̃ cõceptus 3. illorũ adunatione formatus: & sic hõ est ex aĩali & rõnali tanq̃ intellectus 3. ex duobus intellectibus: id est tanq̃ cõcept⁹ tertius ex duobus cõceptibus & nõ tanquã res ex duabus rebus: & quia nulla pars ut pars ꝓdicatur in recto de suo toto: ideo intellectus, siue cõceptus formalis aĩalis nõ ꝓdicatur in recto de intellectu, id est cõceptu formali hoĩs. Ista.n. est falsa, Cõceptus formalis hominis est conceptus formalis animalis: quia cõceptus formalis hominis aggregat totũ ex intellectiua & sensitiua perfectionis cõiunctũ: conceptus verò formalis animalis non nisi partẽ, s. perfectionẽ sensitiuã dicit: licet, ut suprà dictũ est, secũdũ cõceptũ seu significatũ materiale & formale simul totũ dicat. hõ ergo secũdũ suũ formalẽ intellectũ seu conceptũ acceptus nõ est animal, neq; rõnale: sed ex aĩali & rõnali. Et sicut dictũ est de homine, qui est species, ita dicito de animali q̃ est diffinitio: animal enim rationale secũdũ suũ formalẽ conceptum nõ est animal neq; rationale, sed ex animali & rationali: differt nanq; formalis cõceptus animalis rationalis à cõceptu formali animalis, & à conceptu rationalis, sicut totum à partibus.

HOC AVTEM q̃ dictũ est, conceptũ formalẽ, s. speciei & diffinitionis cõponi ex cõceptibus formalibus generis & differẽtiæ põt dupliciter intelligi, uno mõ de cõceptu mẽtali, alio mõ de cõceptu obiectali formaliter sũpto. Si primo mõ, adhuc dupliciter intelligi põt. Vno mõ de cõceptu mẽtali: secũdũ esse subiectiuũ, seu secũdũ id qđ est. Alio modo de illo secũdũ esse repræsentatiuũ: cõceptus mẽtalis speciei, secũdũ id qđ est, nõ est cõpositus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtiæ secũdũ id q̃ sunt, eo q̃ oẽs sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes cõponẽtes. Nõ.n. est imaginãdũ, cũ intellectus format conceptũ diffinitionis hoĩs, s. animal rõnale, q̃ formet plures cõceptus, sed vnũ tñ: qui est quædã simplex qualitas, distinctè singulas repræsentãtẽ, sicut & in re extra, res diffinita est habẽs rẽ generis & differẽtiæ absq; cõpositione reali. vñ hoc primo mõ dictũ nostrũ nõ est uerũ: cõceptus uerò mẽtalis speciei secũdũ esse repræsentatiuũ formaliter acceptus est cõpositus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtiæ secũdũ esse repræsentatiuũ formaliter acceptis, sicut idolũ repræsentãs totũ ex idolis partiũ: homo.n. in mẽte repræsentat aggregatũ ex pfectione sensitiua & intellectiua: animal uerò in mẽte formaliter nõ repræsentat nisi pfectionẽ sensitiuã, rationale aũt nõ nisi intellectiuã: unde hoc mõ uerificatur dictũ nrm. Cõceptus autẽ obiectalis speciei formaliter sũptus, cũ nihil aliud sit, quã significatum formale, cõceptus mẽtalis eiusdẽ est cõpositus secũdũ rõnẽ ex cõceptibus obiectalib⁹ generis & differẽtiæ formaliter acceptis: sicut significatũ formale speciei est cõpositũ secũdũ rõnẽ ex significatis formalibus generis & differẽtiæ, ut supra ostẽsum est. vñ hõ acceptus ut est obiectus conceptus mẽtalis, suo. s. specifico nõ est animal neq; rõnale: sed ex aĩali & rõnali, accipiẽdo ẽt animal & rõnale, secũdũ q̃ obiecta sunt suis mẽtalibus cõceptib⁹: ut ostẽdit falsitas huius ꝓpositionis, Obiectũ formale specificũ est obiectũ formale genericũ, siue differẽtiale: dicit.n. hõ ut sic aggregatũ ex pfectione sensitiua & intellectiua: animal uerò ut sic non nisi unã partẽ aggregati, s. sensitiuã naturã, & rõnalẽ, ut sic nõ nisi alterã partẽ, s. intellectiuã perfectionẽ. Manifestũ est autẽ q̃ aggregatũ nõ est aliqđ aggregatorũ: unde & hoc modo dictũ nostrũ ueritatẽ continet: & est maxime ad propositũ. Et sic animal quo ad rẽ importatã, nec est pars nec totũ respectu hoĩs & animalis rationalis, quoad significatũ uerò materiale & formale simul est totũ: quo ad significatũ formale aũt est pars tam obiectaliter q̃ repræsentatiue sumpto. Vnde cũ dico, Homo est animal rõnale, si res ipsa solũ attẽdas, nec partis, nec toti⁹ ibi sal uabis: si uerò res ipsa ut significata, s. implicite includẽs inferiora inspicis, totius rõnẽ hẽt: si aũt res ipsa sit significata attendatur secundũ id, qđ explicite includit ut sic: partis rationẽ fortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, ut terminus enim de re prædicatur ut totum, quia prædicatur in recto, & ut pars, quia additur differentia, quæ aliud explicat, &c.

¶ Quod suprà diximus de specie, dicito de diffinitione, seruato semper eo q̃ dr̃ 1 Physic. tex. com. 5. s. q̃ diffinitio diuidit in singula: non autẽ species. Nec fallaris, nostra dicta in hac ma. cum leges, & suprà (quod à suprà) nec conceptũ formalẽ conceptum mentalem distinctũ contra obiectalem accepimus, in hac materia uerò per intellectũ seu cõceptũ formalẽ tã mentalem conceptum, q̃ tñ obiectalẽ formaliter sumptũ intelligi uolumus.

Quamuis

Tamet si genus significet unã essentiã plurẽ speciei essentialiter distinguuntur.

Quamuis autem genus significet totã essentiam speciei, non tamen oportet ut diuersarum specierum, quã est idẽ genus, sit una essentia: quia unitas generis ex ipsa indeterminatione, uel indifferentia procedit: non autem ita quod id quod significatur per genus, sit una natura numero in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, quæ sit differentia determinans ipsum: sicut forma determinat materiam, quæ est una numero: sed quia genus significat quandam formam, tamen non determinate hanc uel illã, quam determinate differentia exprimit, quæ non est alia quam illa, quæ indeterminate significabatur per genus: & ideo dicit Cõmentator in 11. Metaphysicæ. quod materia prima dicitur una per remotionem omnium formarum. sed genus dicitur unum per communitatem formæ signatæ: unde patet, quod per additionẽ differentiæ remota illa indeterminatione, quæ erat causa unitatis generis, remanent species diuersæ per essentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem, Quæcunq; habẽt unum genus, habẽt unã essentiam: sed diuersæ species habẽt unũ genus: ergo diuersæ species habẽt unã essentiã, qd est falsum, quia species differũt essentialiter. Maior probatur ex eo, q genus secundum prædicta dicit totã essentiã specierũ. Et licet ista obiectio faciliter solui posset, dicẽdo q species habent eandem essentiã genericè, non tamen specificè: quia tamẽ argumentum altiorem difficultatem petit, ex altiori principio respondere oportuit. Inducta est enim hæc obiectio ad concludendum diuersas species habere eandem essentiam simpliciter, & non genericè: ut patet ex medio assumpto sic arguendo, Ea quorum tota essentia est una, habent eandem essentiã simpliciter: diuersarum specierum eiusdẽ generis, tota essentia est una: ergo diuersæ species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam essentiã specierum, & est unum in eis.

¶ Ad huius obiectionis exclusionẽ declarat quomodo genus est unũ & innuit talẽ distinctionẽ. Aliquid significat unum dupliciter: uno modo per positionem unius determinatæ rei significatę: alio modo per indifferentiã seu indeterminationẽ plurium rerũ importatarum. Primo modo genus non significat unũ, sed secundo modo. Illud enim primo mõ significat unũ, cuius significatũ secũdũ se acceptũ est una aliqua natura & determinata: sicut homo significat humanitatẽ, quæ est certa & determinata natura, s. humana. Illud autẽ, qd significat unũ secũdo mõ, hẽt significatum, non aliquam determinatã naturã, sed plures naturas indeterminate: sicut animal significãs perfectionẽ seu naturã sensitiuã non significat aliquã certã & determinatã naturã siue formã: nulla enim est in uniuerso forma, quæ sit anima sensitiua, sed quælibet est uel bouina, uel leonina, uel humana, &c. vñ dicitur 7 Phys. tex. com. 31. quòd iuxta genus latent multa. & 10. Meta. tex. com. 31 q natura generis diuersa est in speciebus. & 1. de Anima, tex. com. 9 q rõ animalis secundũ unũquodque animal est altera: est igitur genus unũ secundo modo. vñ ad formam rationis dicitur, secundum præmissam distinctionem: q quorum est tota essentia una primo modo, eorũ est essentia eadẽ simpliciter, nõ autem quorum tota essentia est una secundo modo: sicut est in proposito. specierum enim totam essentiã non adunat genus nisi unitate indeterminationis.

ADVERTENDUM autem est in litera appositã fuisse differentiã inter unitatẽ generis & unitatem materiæ primæ ad maiorem prædictorum euidentiam: quam etiam differentiã ponit Commen. 12. Metaphy. Commen. 14. ubi nota quod de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, ut est quoddam totũ uniuersale respiciens hanc materiã, uel illam, ut partes subiectiuas: & sic de ipsa modo non est sermo. idem enim est iudicium de eius unitate & de unitate cuiusq; uniuersalis. Alio modo cõtingit loqui de ea solitarie sumpta secundũ se: nõ prout est uniuersalis, aut particularis, neq; put est in hac specie uel illa: & sic de ea loquitur Commen. ib. & S. Th. hic. differunt ergo unitas materiæ sic accepta & unitas generis in hoc, quòd unitas materiæ est unitas numeralis fundata supra determinatã rẽ: unitas uerò generica est unitas non numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cũ autẽ audis unitatem materiæ primæ esse unitatem numeralem intellige negatiue, non positiue. Dicitur enim aliquod unum numero dupliciter: positiue. s. & negatiue. illud est unũ numero positiue qd est unum per positionem proprietatis seu differentiæ numeralis: sicut Sor & hoc modo materia prima secundum se non est una numero: quia nullã proprietatem indiuidualem includit. illud est unum numero negatiue, quod uniuersale cũ non sit, est non plura numero. hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se: unde pluralitatem & numerum habere nequit: & hoc modo materia prima secundum se est una numero: & talis unitas numeralis fundatur supra determinatã entitatẽ illã. s. q est materia: q nullum distinctiuũ includit cum ab omni denudata sit actu, cuius est distinguere: ideo dicit Cõ. q materia est una per remotionẽ omnium formarũ: q unitatẽ suã negatiuè habet, ex hoc q nõ hẽt distinctiuas formas. Genus autẽ non esse unũ numero neq; positiuè, neq; negatiuè fundatur supra certã & determinatã rẽ: qd in genere non inuenitur, dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari pt. Sed & quod genus sit unũ unitate indeterminationis, ex eo patet q naturæ plures per genus importatæ non adunantur in eius significatione, nisi pp hoc, quod indeterminate significat eas: animal enim ideo adunat in se equũ, bouẽ, leonẽ &c. quia nõ determinate explicat q eorũ sit habẽs perfectionẽ sensitiuã, & ideo dicit Cõ. ibi, q genus est unũ per cõitatẽ formæ signatæ, id est ex eo q cõiter, & nõ determinate formas significat. Vñ & patet quo proposito S. Th. deseruit inducta authoritas. Sic enim materia & genus in hoc differũt qd materiæ unitas est per negationẽ formarũ supra entitatem determinata fundata. & genus nõ est unũ, nisi pp hoc qd significat cõiter plura, consequens est qd genus non sit unum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

Essentia speciei in diuidua cõparata totũ continget ẽẽ & ptẽ, ueluti pars est ẽ illis minime pdicatur, ut ut totũ ẽ, & in cõcreto nomine signata de illis prædicatur.

Et quia ut dictũ est, natura speciei est indeterminata respectu indiuidui, sicut natura generis respectu speciei, inde est qd sicut id, quod est genus, prout prædicatur de specie implicite in sua significatione, quamuis indistincte: totum id quod determinate est in specie, ita id quod est species secundum quod prædicatur de indiuiduo: oportet q significet totũ, quod essentialiter est in indiuiduo, licet indistincte, & hoc modo essentia speciei significatur nomine Hominis: unde homo de Socrate prædicatur. Si autem significatur natura speciei cũ præcisione materiæ signatæ quæ est principium indiuiduationis, sic se habebit per modũ partis: & hoc modo significat nomen humanitatis humanitas enim significat id unde homo est homo. Materia autem signata nõ est illud, unde homo est homo: & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quod sit homo: cũ igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet, q sit homo, patet quòd a significatione eius excluditur, uel præscinditur materia determinata uel signata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde est, q humanitas nec de homine, nec de Socrate prædicatur: unde dicit Auicenna, quod quidditas compositi non est ipsum compositũ, cuius est quidditas, quamuis etiã ipsa quidditas sit cõposita, sicut humanitas, licet sit cõposita, non tamen est homo, imo oportet quòd sit recepta in aliquo, qd est materia signata. Sed quia, ut dictum est designatio speciei respectu generis est per formas: designatio autem indiuidui respectu speciei est per materiam: ideo oportet ut nomen significãs id, unde natura generis sumitur, cum præcisione formæ determinatæ perficientis significet partẽ materialem totius: sicut corpus est pars materialis hominis nomen autem significans id, unde sumitur natura speciei cum præcisione materiæ designatæ, significat partem formalẽ: & ideo humanitas significatur ut forma quædam. Et dicitur quòd est forma totius, non quidem quasi sit peraddita partibus essentialibus materiæ & formæ, sicut forma domus superadditũ partibus integralibus eius, sed magis est forma, quæ est totum, scilicet formã complectens & materiam: cũ præcisione tamen eorũ, per quæ materia est nata designari. Sic ergo patet, quòd essentia hominis significatur hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas: sed diuersimode, ut dictum est: quia nomen homo significat eam ut totũ: inquãtũ scilicet nõ præcindit designationem materiæ, sed implicite cõtinet eam, & indistincte, sicut dictũ est, q genus continet differentiam: & ideo prædicatur hoc nomen homo de indiuiduis: sed hoc nomen humanitas significat eam ut partem: nec continet sua significatione nisi id quod est hominis, inquãtum homo: & præscindit omnem designationem materiæ, unde de indiuiduis hominis non prædicatur: & propter hoc quandoque hoc nomen essentiæ inuenitur prædicatum de re, dicitur enim Socratis essentia quædam: & quandoque negatur, sicut dicitur quod essentia Socratis non est Socrates.

¶ In hac quinta & ultima parte huius capitulis cõparat essentiã specificã ad indiuiduũ secũdũ totalitatẽ partialitatẽ, prædica-

bilita-

billitatem & formalitatem.

¶ Ad quorũ euidentiã aduertendũ est, quod sicut suprà de essentia generica dictũ est, quod potest significari per modum totius & per modum partis, ita nũc dicitur, quod essentia specifica potest accipi ut significata nomine primæ intentionis per modũ totius, & per modũ partis. Per modum quidem totius sicut essentia humana significatur per ly homo: per modum uero partis, sicut illa met significatur, per ly humanitas. Differt autem ipsa à se altero modo significata in hoc quòd significata per modũ totius implicitè includit indiuidua: significata uero per modum partis excludit illa à sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter, Homo cũ significet habens naturã humanã, implicitè includit sub ly habens omnia indiuidua humana: habens enim naturã humanã est quodcunque indiuiduũ humanũ. humanitas autem cum significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly: quo nullũ enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cũ principia indiuiduantia sint aliud ab humanitate, ut supra dictũ est, sequitur quod humanitas excludit principia indiuiduantia à sui significatione: & consequenter indiuidua, quæ sine indiuiduatione intelligibilia non sunt: sicut nec species absque differentia intelligi potest, & cum pars ut pars non prædicetur de suo toto: omne autẽ prædicatum in recto habet rationẽ totius, ideo essentia primo modo, id est per modũ totius significata de indiuiduis in recto prædicatur: significata uerò per modũ partis nequaquã, & propter hoc illa est uera, Socrates est homo, illa autem falsa, propriè loquẽdo: Socrates est humanitas (ut Auic. testatur) & sic iam patet proportio essentiæ specificæ ad indiuiduũ secundũ tria, scilicet totalitatem, & partialitatẽ, & prædicabilitatem.

¶ Quoad formalitatẽ uerò declaratur apposita differentia inter essentiã genericã per modũ partis significatã respectu speciei, & essentiã specificã per modum partis significatã respectu indiuidui. Differũt enim in hoc, quod illa est pars materialis speciei, ista uero est pars formalis indiuidui. Et ratio est, quia illa, scilicet essentia generica cõparatur ad alterã partem speciei, ut materia ad formã & perfectibile ad suam perfectionem, cũ designatio, seu determinatio generis ad speciem fiat per differẽtiã, quæ sumitur a specifica forma, quę perficit & complet perfectionem genericam: ista uerò, scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem indiuidui, ut forma ad materiã, & perfectio ad perfectibile, cum designatio, seu determinatio speciei ad indiuidua fiat per materiam signatam, quam imperfectiorẽ esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur, cõstat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas uerò est pars formalis Socratis, & dicitẽ quod est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD euidentiam horum uerborum est notandum, quòd forma totius & forma partis, ut in 2. c. uisum fuit differunt realiter: non sicut una forma differt ab alia forma, puta albedo à dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic, quod forma totius nõ est quasi superaddita partibus, id est, nõ est forma addita materiæ & formæ, sicut forma domus est forma addita lignis, lapidibus, cęmẽto, & cæteris partibus: sed magis est forma, quæ est totum, id est ipsum compositum resultans ex partibus. Quod est per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo quòd totius est complete certificatiuum & distinctiuum & determinatiuum: hæ enim sunt conditiones formæ. Et residuũ sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT IIII.

Quanam ratione essentia conueniat esse genus, speciem, uel differentiam ostendit.

Nulla essentia substantiæ cõpositæ signata per modũ partis ẽ genus uel spẽs uel differentia. 5 Met. cõ. in prin.

VISO quid significetur nomine essentiæ in substantijs compositis, uidendum est quomodo se habeat ad rationem generis, speciei, & differentiæ: quia autem cui conuenit ratio generis, speciei uel differentiæ, prædicatur de hoc singulari signato, impossibile est quòd ratio generis uel speciei, uel differentiæ conueniat essentiæ, secundum quod per modum partis significatur, ut nomine humanitatis uel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

IN hoc quarto c. intendens determinare quomodo essentia substantiarũ cõpositarũ se habeat ad intentiones logicas, scilicet genus speciẽ, differẽtiã, quatuor facit, primò sex conclusiones determinat intẽtas: secũdo excludit quẽdam Auic. intẽtionem: tertio excludit quãdã aliã obiectionẽ: quartò respõdet cuidã tacitæ obiectioni.

¶ Pro intellectu primæ partis notãdæ sunt duæ distinctiones. Prima est ista. Natura seu essentia substãtiæ cõpositæ põt tripliciter accipi: primò, ut significata per modũ partis: secũdò, ut per se existens separata à singularibus: tertiò, ut signata per modũ totius. Secũda distinctio, quæ est subdiuisio tertij mẽbri est ista. Natura substãtiæ compositæ signata per modũ totius põt accipi tripliciter: primò, secundũ se, secundò, secũdum esse quod habet in singularibus: tertiò, secundum esse quod habet in intellectu.

¶ His prelibatis scias quod secundũ singula mẽbra harũ diuisionũ ponit singulas cõclusiones: secundum prima duo mẽbra utriusque diuisionis ponit quatuor negatiuas: secũdũ uerò ultima utriusque ponit duas affirmatiuas, ita quod secundum quãlibet diuisionẽ primò ponit duas negatiuas, deinde tertiam affirmatiuam & sic fiunt sex conclusiones.

¶ Prima ergo cõclusio negatiua est, Essentia substantiæ cõpositæ signata per modũ partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas, nõ est genus neque species neque differentia. Quã probat sic, Tã genus, quã spẽs, quã differentia prædicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Socrate: essentia substantiæ cõpositæ signata per modũ partis non prædicatur in recto, de hoc particulari supposito: ergo essentia taliter signata nõ est genus, nec species, nec differentia. Oẽs propositiones patent ex præcedenti c. & ideo dicit Auic. quod rationalitas, quę significat per modum partis, nõ est differentia, sed principium differentiæ: & similiter animalitas non est genus, sed generis principium: & humanitas non est species, sed speciei principium, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Essentia per se subsistẽs nõ in singularibus est genus uel species, uel differentia.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis, speciei, differentiæ conueniat essentiæ, secundum quod est quædã res existens extra singularia, ut Platonici ponebant: quia genus & species non prædicarentur de hoc indiuiduo: non enim potest dici quòd Socrates sit hoc, quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.

¶ Hic ponit secũda conclusio negatiua. Essentia substantiæ cõpositæ per se nõ in singularibus existẽs nõ est spẽs siue genus. Et probat eã duplici ratione. Primo sic, Genus seu spẽs prædicatur de hoc particulari: essentia per se subsistẽs nõ in singularibus, nõ prędicatur de hoc particulari: ergo essentia per se subsistens nõ in singularibus non est genus seu spẽs. Maior patet, Minor probatur sic, Subiectũ, id est quod in recto de eo prædicatur. Sortes nõ est homo separatus ergo Sortes non est subiectum respectu hominis separati: ergo homo separatus non prædicatur de Sorte: quod erat assumptũ in Minore. Secundo sic, Genus seu species est id, quo indiuidua cognoscũtur: essentia per se subsistẽs nõ in singularib. nõ est id, quo indiuidua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistẽs nõ ẽ genus neque spẽs. Maior patet ex eo quod unũquodque per suũ genus speciẽ, differentiã cognoscitur. Minor uerò ex eo, quod unũquodque cognoscitur quiditatiuè per id quod est in eo: & non per id quod nõ est in eo.

Essentia substantiæ cõpositæ, ut per modũ totius signatur, siue nomine cõcreto ẽ genus, species uel differentia. Essentia uel naturæ per se, id est absolute acceptę nõ nisi prædicata quidditatiua cõueniũt; sũptæ uero ut hęc esse in singularibus uel in aĩa cõueniũt prædicata per accidẽs & denominatiua. Et absolute sumpta, ut quod prædicatur de indiuiduis.

Et ideo relinquitur, quod ratio generis, uel speciei, uel differentię conueniat essentię, secundum quod significat per modum totius, ut nomine Hominis, uel animalis prout implicitè & indistinctè continet totum hoc quod in indiuiduo est.

¶ Hic ponit 3. cõclusio affirmatiua: essentia substantiæ cõpositæ signata per modũ totius est spẽs, genus uel differentia, &c. probatur sic, Genus, species seu differentia formaliter cõtinet & implicitè totũ, quod est in indiuiduis: essentia substantiæ cõpositæ nõ nisi signata per modũ totius cõtinet implicitè totũ esse indiuiduorum: ergo essentia substantiæ compositæ significata per modum totius est genus uel species uel differentia. Propositiones omnes ex præcedenti c. patent: ubi dicimus genus, speciẽ, differẽtiã, cõuenire in hoc quod significant totum quod est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea quæ sunt in inferioribus: est igitur animal genus, homo species, rationale differentia.

Natura autem uel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. uno modo secundũ naturam & rationem propriam: & hæc est absoluta consideratio ipsius: & hoc modo nihil est uerũ de ea dicere, nisi quod conuenit sibi, secundũ quod huiusmodi. Vnde quicquid aliorũ sibi attribuitur, falsa est attributio: uerbi gratia, Homini in eo, quod est homo conuenit rationale & animal, & alia quæ in eius definitione cadũt, album uerò uel nigrũ uel quodcunque huiusmodi, quod nõ est de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quòd est homo. Ideo si quæratur utrũ ista natura possit dici una uel plures neutrum concedendũ est. quia utrunque est extra intellectum humanitatis, & utrunque potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nũquã posset esse una: tamen una sit secundũ quod est in Socrate: Similiter si unitas esset de intellectu & ratione eius: tunc esset una & eadẽ natura Socratis et Platonis, nec posset in plurib. plurificari. Alio mõ cõsideratur, secundum quod habet esse in hoc uel in illo: & sic de ipsa prædicatur aliquid per accidens ratione eius in quo est sicut dicitur quod homo est albus, quia Socrates est albus, quã

uis ho·

tis hominis albedo differat eo, quòd est homo. Hæc autē natura habet duplex esse, unū in singularibus, aliud in anima: & secundū utrunque consequuntur accidentia dictā naturam: & sic in singularibus hēt multiplex esse secundū diuersitatē singulariū: & tamen ipsi naturæ secundum propriam considerationem, scilicet absolutam, nullum istorum esse debet, falsum.n. est dicere, quòd natura hominis, inquantum huiusmodi, hēat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conueniret homini inquantum est homo: non esset unquam extra hoc singulare. similiter si conueniret homini inquantum est homo, nō esse in singulari, nūquam esset in eo. Sed uerum est dicere, quòd homo, inquantum est homo, non habet quòd sit in hoc singulari uel in illo. patet ergo quòd natura hominis absolute considerata abstrahit à quolibet esse: ita q non fiat præcisio alicuius eorū. & hæc natura sic considerata est quę prędicatur de oībus indiuiduis.

¶ Hic antequam ponatur quarta cōclusio, inchoat secūda diuisio suprà posita cuius terminos oportet pdeclarari ad intellectū cōclusionū. natura p modū totius signata, secūdū naturā seu rōnē ppriā, uel secūdū se, idē sunt q natura cōsiderata secūdū eas cōditiones, siue ea prædicata, quæ cōueniunt sibi ex sua diffinitione, seu in primo modo dicēdi per se. Natura uerò secūdū esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secūdum eas cōditiones: siue secūdū ea prædicata, q̄ cōueniūt sibi ex hoc, q in singulari uel in singularibus esse hēt. Natura aūt secundū esse in intellectu idē sonat quod natura considerata secūdū eas cōditiones siue illa prædicata quæ conueniunt sibi, ex hoc, quòd habet esse in intellectu. Differunt aūt quadrupliciter, ut ex textu colligitur conditiones conuenientes naturæ secundū has diuersas acceptiones, eo q conditiones debitæ naturæ secūdū sa sumptę sunt pdicata essentialia. homo eīn secūdū se nō est nisi aīal rationale, cōditiones uerò debitæ naturæ reliquis duobus modis sunt prædicata denominatiua: homo eīn nō est res illa, q̄ cōuenit ei ex esse singularibus sed ab ea denominatur: non eīn homo est albedo q̄ cōuenit ei ex hoc q est in Socrate, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo nō est res illa quæ cōuenit ei esse in intellectu, puta relatio uniuersalitatis, aut speciei, sed noīat ab ea uniuersalis, & species. Et licet hæc duo ul. media in hoc cōueniāt q attendunt penes pdicata denominatiua: differūt tñ qa pdicata denominatiua, quæ cōueniūt naturæ secūdū esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam sicut albū addit suprà hominē, naturā albedinis quæ ē ens reale: prædicata uerò denoīatiua, quæ cōueniūt rei scdm eē in intellectu nihil ponunt reale supra naturā ipsam: sed denominationē negatiuā, aut relatiuā secūdū aliquā relationē rōnis. Cū eīn dico, Homo est species, ly species, nihil reale addit suprà hominē, sed solā relationem rationis qua respicit suum genus: species enim generis est species.

¶ Secūdò differūt istæ diuisionis positæ mēbra in hoc q natura absolutè sumpta nec est una numero, nec plures numerò. si eīn eēt una numero, nō posset reperiri in pluribus numerò: q patet esse falsum, eo q natura humana est in Socrate & Platone. Cōsequētia pbatur sic natura secūdū se est una numero: ergo nō pōt esse distincta numero: ergo nō pōt reperiri i pluribus numero: q erat intētū. Prima cōsequentia autē ex eo est clara, qa impossibile est alicui conuenire oppositū eius quod cōuenit ei secundū se: sicut impossibile est homini conuenire irrationale, distinctio aūt numeralis est opposita unitati numerali, & ideo si natura secundū se habet unitatē numeralē, nūquā habere pōt distinctionē numeralē. Similiter pbat q natura secūdū se non sit plures numero: sequeretur eīn naturā humanā nō esse in Socrate, quia si posset habere unitatē numeralē, ex quo uēdicat sibi secundū sa distinctionē numeralē. Natura aūt secūdū eē in singularib. unitatē & distinctionē numeralē sortitur: ppterea nāq; homo est unus numero, qa Socrates est un⁹ numero: & ppterea nō est distinct⁹ numero in pluribus, qa Socrates & Plato sunt distincti numero.

¶ Tertiò differunt in hoc, quia natura secūdū se sumpta nullum esse sibi uēdicat. s. nec esse in singulari aut singularibus, nec esse in intellectu: nec ēt uendicat sibi non esse in singulari, & singularibus, aut non esse in intellectu, qd patet ex eisde fundamētis. si enim esse in singulari esset de rōna sua, nunquā extra illud inuaniretur: cum nihil inueniatur extra id quod est de eius rōne. similiter si esse in singularib⁹ esset de eius rōne, nō posset in uno inueniri: qa in uno natura existēs nō est in pluribus. similiter si eē in intellectu esset de rōne eius, nunquā posset extra intellectū reperiri, eodē mō si non esse in singularibus, aut singulari esset de eius rōne, nūquā posset hic esse in aliquo singulari: & si nō esse in intellectu esset de eius ratione, nuquam posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli pōt cōuenire oppositū, q est de rōne sua: unū natura absolute sumpta ab omni esse & nō esse abstrahit sine præcisione. i. nec includit nec excludit aliqd horū esse uel non esse: natura aūt tā secundo quā tertio modo accepta alterū illorū esse includit, & alterum excludit. ut de se patet, homo eīn secundū quòd est in singularibus, nō est in intellectu: & econtra, secundū quòd est in intellectu, non est in singularibus.

¶ Quartò differūt: quia natura per modū totius significata secūdū se sumpta est ea, quę prędicatur de indiuiduis, cū dr. Socrates est homo. Natura aūt sumpta tā prout est in singularibus, quā prout in intellectu, non prędicatur de indiuiduis, quod declaratur sic, Id prędicatur de indiuiduis, quod attribuitur illis in propositione: sed natura absolutè accepta & nō secundum esse in singularibus neque secūdū esse in intellectu attribuitur indiuiduis in propositione: ergo natura absolute sumpta & non secundum esse in singulari, uel intellectu pdicatur de indiuiduis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exēplariter, cū dico, Socrates ē homo, sensus propositionis est, Socrates est animal rationale: ita q in ista propositione nihil attribuitur Socrati nisi esse animal rōnale: quę sunt naturæ humanæ absolute acceptę ut patet. nō enim cū dico, Socrates est homo, attribuo Socrati aliqd debitū naturæ humanę ex esse singularibus, aut ex esse in intellectu: neque attribuo Socrati habere naturā humanā cum aliquo addito: sed solū attribuo Socrati habere naturā humanā, seu esse animal rationale: quæ sunt, ut dictū est, cōditiones naturę humanę secundum se acceptę. Natura igitur primo modo sumpta ē, quę prædicatur de indiuiduis, & non natura secundo & tertio mō.

IN hoc loco antequam ulterius procedat dubia quędam examinanda sunt. Circa prędicta dubium est. Primo circa primam differentiam assignatam in eo, quod dictum est q naturæ secundum se sumptæ non insunt nisi prędicata quidditatiua, hoc. n. patitur difficultatem tum propter transcendentia, tum propter quędam prędicata negatiua. si enim transcendentia, quę sunt, ens, res, unum, aliquid, uerum, & bonum, conuenire asseratur naturę absolutè sūptę erunt prędicata quidditatiua, & si sic ponantur i diffinitione nulla enim diffinitio est completa, nisi omnia prædicata quidditatiua includat: transcendentia autem in diffinitione poni omnes negant. Dubitatio.

¶ Confirmatur consequētia ex dictis S. Th. in litera, ubi habetur q quę insunt naturę absolutè sunt de diffinitione illius. si ēt transcēdētia dicātur nō cōuenire naturę absolutè, tūc hō secūdum se sumptus nō est aliqd, nec res, nec unū quid: qd omnino negat.

DE Prædicatis uerò negatiuis occurrit difficultas talis: qa negationes naturarum disparatarū si cōueniūt naturæ absolutæ erunt prędicata quidditatiua: & sic negatio erit de diffinitione substantię. Si autem conueniunt naturę secundum esse in singularibus uel in intellectu, tūc accipiendo hominem absolutè, ista erit falsa, homo non est Leo: quod uidetur irrationabile.

AD horum dissolutionem considerādum est primò, quomodo transcendentia se habeāt ad naturas rerū, supra quas cadūt. Ut autem suprà in quęstione de significatione entis tactum fuit, nullum trāscēdētiū importāt gradū, seu aliam naturam à gradibus seu naturis eorum quibus apponuntur. cum enim dico, ens homo, unus homo, res homo, uerus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatē diuersis modis, ly enim ens significat humanitatē prout habet esse: ly unus, illā prout non est diuisa formaliter: ly res, illam prout latitudinem habet, utpote non ex intellectu fabricata: ly bonū, ipsam, prout perfectiua est appetitus: ly uerū ipsam ut pfectiua est intellectus: ly aliquid ipsam, ut aliud quid est ab alijs. Simili modo est dicendum accepto quocunque gradu generico: ut faciliter exemplo manifestari potest.

Consideradū est secundò, quòd cum primū inter transcendētia sit ens (eo quòd eius ratio cęterorū rationes pręueniat) & omnia conuertantur cum ente, tanquam eius passiones, cum declaratum fuerit, quomodo ens conueniat naturis rerum, planū erit de cęteris. Scotus ergo primo sen. d. 3. q. 3. opinatur ens esse uniuocum & prędicari inquit de omnibus inferioribus, exceptis ultimis differentijs. Et primum quidem horum, tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit. Sco. r. d. 3. q. 3. I sup. q. 3. ue sn. dictum ē c. 2. q. 3.

¶ Primò, quia si differentię includāt ens uniuocè dictum de eis, & non sunt omnino idam: oportet q sint diuersa aliquid idem entia, & consequēter sequitur, quòd diffæ ultimæ sint propriè differentes, & sic habent alias differentias, & non sunt ultimę. prima ratio.

¶ Secūdo, quia sicut ens compositū in re est compositū ex actu & potentia: ita cōceptus compositus per se unus est cōpositus ex conceptu actuali & potentiali determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio cōpositi in re stat ad simpliciter simplicia, scilicet actum ultimū & potentiam ultimā: ita q actus nihil potentię, & potentia nihil actus includat: ita resolutio cōceptus debet stare ad cōceptus simpliciter simplices actualē & potentiā determinabilē tm, ita quòd nihil determinātis includat: & determinātē tm, q nihil determinabilis includat. tales sunt cōceptus entis & ult. differētię: ergo ult. differētia nō includit formaliter ens.

T.c.16.

CONTRA primum arguitur: quia sequeretur, quòd ens poneretur in diuisione, contra Arist. octauo Meta. tex. com. 16.

¶ Præterea sequitur, quòd esset nugatio in diffinitione, ut suprà in quæst. de uniuocatione entis deduximus.

Ca. 1. q. 3. ratione 2.

¶ Contra secundũ dictum arguo sic. Omne id de quo formaliter sumpto prædicantur in secundo modo passiones entis, includit in se formaliter ens: sed de ultima differentia formaliter sumpta prædicantur in secũdo modo passiones entis: ergo ult. differẽtia includit in se formaliter ens. Minor patet, quia ult. differentia est per se una & intelligibilis. Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonstrantur passiones entis, includit in se formaliter ens patet ista: quia entis cõceptus est illud mediũ. Sed omne id, de quo formaliter sumpto prædicantur in secũdo mõ passiones entis, includit in se formaliter mediũ, per quod tales passiones de eo sunt demonstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet illa Minor, quia implicat oppositum. Si enim formaliter A nõ includit proprium mediũ concludẽdi B, quomodo de A formaliter sumpto erit à priori demõstrabile B? Secũdo arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, cõuenit eis rõne alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primo cõuenit: sed unitas uel intelligibilitas est passio conueniens omnibus ultimis differentijs formaliter sumptis ergo cõuenit eis rõne alicuius communis formaliter inclusi in eis cui primò cõuenit: tale autem est ens: ergo omnes differentiæ ultimæ includũt ens. Minor est per se nota. Maior est Arist. primo Posteriorum. Nec põt dici ad Maiorẽ, quod sufficit subiectũ denominatiuè includi in eis, quibus formaliter sumptis cõuenit passio illius subiecti. Quia cũ tota ratio quare passio alicuius insit alteri, sit participatio illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto inest passio, eidẽ formaliter sumpto inest & subiectum: & si formaliter sumptũ subiectũ excepit, quomodo formaliter sumptum illius passionẽ habere potest? Vt arguas sic, Id quod formaliter sumptũ à se subiectum excludit, etiã à se passionem excludit: sed ultimæ diffæ formaliter sumptæ non excludunt à se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludũt ens in primo modo. Nec patientur aures tuæ audire responsionẽ Fràcisci de Mayronis dicentis regulã adductã Posteriorũ esse ã Aris. non tenere in transcẽdentibus.

Primo sen. q. 6. qua disf. utrum a simpliciter simpliciter simplicibus possit abstrahi aliquis conceptus cõis in fine.

Voluntaria enim & destitutiua totius Metaphysicæ glossa est.

¶ Ad rationes aũt Scoti dicitur, quod cum tam prima, quã secunda supponant ens habere conceptum obiectũ unũ simpliciter, nihil concludit. Dicitur secundo ad secundam quod argumentum à simili claudicat: licet enim sit similitudo quoad aliquid inter cõpositũ naturale & intellectuale: dissimilitudo tñ est magna in proposito, quia partes cõpositi naturalis mutuò se excludunt: quia quædã res speciales sunt, partes autem compositi intellectualis non possunt mutuò se excludere: quia altera (puta ens) est adeò uniuersalis ut nihil possit eam subterfugere.

AVICENNA Autem, Alpharabius & Algazel, ut testatur Albertus in Post. prædicamentis c. 9. opinantur, quod ens non enunciat naturæ absolutæ sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiã nõ ualere, Homo est substantia: ergo homo est ens eo quòd ens significat aliquid additum essentiæ rei: quod non est de eius ratione, quod expressè etiam de Auicenna refert Commentator 4. Met. com. 3. & 10. Meta com. 8.

Quol. 2. q. 2. a. 1. cõtra gen c. 26.

S. THO. autem cuius est opus, quod exponendum suscipimus super quarto Meta. lectu. 2. super tex. cõ. 3. & super lectur. supra tex. com. 8. expressè in hoc reprehendit Auic. unde sententia eius non est censenda eadem opinioni Auicen. licet difficile sit uidere in quo differat ab ea, cũm ipse teneat nullum aliud à Deo esse ens per suam essentiam, sed per aliquid additum suę essentię: & expressè dicat in quolibeto secundo, q. 2. art. 1. ens non esse prædicatum essentiale: & in primo contra Gen. c. 39 dicat ens nõ cadere in conceptu substantiæ: quod est genus generalissimũ.

¶ Propter quod à quibusdam dicitur, quod ens dupliciter sumitur scilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiue & intrinsecè de omnibus prædicatur: sic enim unũquodq; est ens per essentiã suam. Ens uerò participaliter, cùm idem sonet quod existens, non est prædicatũ quidditatiuum. sic enim nihil aliud à Deo est ens per essentiam suam: unde secundum illos ens nominaliter conuenit naturę absolutę, non autẽ ens participaliter. Addunt quoque, quod ens nominaliter est diuisum in decem prędicamenta, & est transcendens conuersum cũ alijs propriè loquendo, non ens secundo modo: & idem sepiché sibilis erat Auic. qui hanc distinct. omnem prætermisit.

1. p. q. 5. a. 3. ad primũ de uer. q. 21. c. 7. unde cõhus doc. 2. post. c. 6. in prin. & circa medium.

¶ Mihi autem aliter dicẽdum occurrit, dico enim, quod ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta. Quod ex eo patere potest, quod S. Tho. prima parte, q. 5. & 6. & in quæstione de ueritate, q. 21. ostendit bonum, quod etiam diuiditur in decem prædicamenta ut dicitur primo Ethicorum, conuerti cum ente participaliter, non nominaliter, ut clarè patet ex duobus.

¶ Primò ex eo quòd dicit, quòd cum bonum & ens conuertantur, sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona in quo processu, ut fallacia æquiuocationis uiteturnon nisi de ente participaliter est sermo secundò, ex eo quòd dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentiæ, quo res est ens & bona, est ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, est ens participaliter.

¶ Sed in Entis nomine duo aspici possunt, scilicet id à quo nomen Entis sumitur: scilicet ipsum esse, quo res est. Et id ad quod nomen Entis impositum est, scilicet id quod est. Suprà enim, in principio operis dictũ est, ens significare id quod est in quolibet prædicamẽto: & in hoc differre ab essentia, quæ significat id quo res in prædicamẽto reponitur. Vnde primo Physi. tex. commen. decimitertij, Arist. loco ly ens, ponit ly quod est. Auicen. ergo attendẽs ad id, quo res est, unde nomen entis sumptũ est, dixit simpliciter ens esse prædicatum extra essentiam rei: S. Tho. uerò intuens id quod est, id quod nomen Entis impositum est, Auicennæ nõ adhæsit. Nãque ipsum quod est non prædicat aliquid extra essentiã rei. Insuper aduertens, quod ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extraneæ naturæ ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, quod est, cõstituitur inter prædicata accidentalia, ens annumerare noluit: hoc enim non põt asseri de quocunq; alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiã rei per propria principia ipsius rei cõstituitur, nisi rei existentia. Quodcũq; n. aliud per principia propria alterius generis constituitur, s. genus proprium, & differentiam propriam, & uniuersaliter propria illius prędicamenti principia. Ipsum autem existere, nõ nisi per genus & differẽtiã & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua S. Tho. arguit Auicen. quarto Metaph. ubi suprà. Vnde ens prædicatum de aliquo puta homine, cũ nõ trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiã: nec rõne ipsius quod est substantiale, prædicatum esse relinquitur cum Aristotele & Commentatore, ubi suprà, licet nõ sit omnino eodem modo substantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadũt. His prælibatis, ad dubium dicitur quod transcẽdentia nõ sunt prædicata propria naturæ secundũ suã absolutã cõsiderationẽ, neque secundum esse in singularibus, neq; secũdum esse in intellectu: sed sunt prædicata communia naturę quomodolibet acceptæ, cõuenientia nõ solũ denominatiuè, sed & causaliter. Et de natura quidẽ tã secundo quã tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quod natura in singularibus inuenitur eoos unius rei. & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, &c. debent enim sic sibi aliquod esse, licet rationis. De natura aũt primo modo sumpta, ex dictis patet propositũ: & ex eo quod in quocunq; inuenitur posterius transcendẽs, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus, quę sunt unum, res, aliquid, &c. quod conueniunt naturę absolutè. Vnde de homine, absolutè loquendo, ista est uera, Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Meta. ubi suprà, quod ens prędicat naturas decem generũ, secundum quod sunt actu, uel potentia, & non tantum secundum quod sunt actu.

Hoc includũtur in prædicamento Entis c. 1. in prin. D. c. 13.

Circa. T. c. 3. T. & c. 3.

¶ Ad rationẽ in dubio tactam, qua dicebatur, Si sic ergo transcẽdentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primo, quod nõ oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tñ quę explicant aliquem gradum essentialem diffiniti: qualia non sunt transcendentia, de quibus dictũ est, quod eundẽ gradũ prędicant, quẽ genus uel differentia importãt. Vnde 8. Meta. tex. cõ. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, neque unũ: quia ens statim est unum quodq; : diffinitio enim cõpleta tunc est, cùm omnes rei gradus explicantur à prima potentia usque ad ultimum actum intrinsecum, quod sine transcendentibus, quę nullum gradum addunt, fit. Dicitur secundo de ente, quòd quia ens importat aliquo modo ipsum esse: quod pertinet ad quęstionem, An est: & non ad quæstionem, Quid est: ideo à prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

immediatè sup.

¶ Ad dictũ S. Tho. dicitur, quod transcendentia duo habent: & quod in nulla diffinitione ponantur tanquam dicta, & quòd in quolibet conceptu includantur, ut dicitur de ente, 3. Metaph. tex. com. 10. quod secundum idem dictum arbitror: quia transcendentia quemlibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quod ea quæ naturæ absolutè cõueniunt, in cuius ratione cadunt, conueniunt rei in eo, quod talis. homo enim in eo quod homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes unde diuersa dicta S. Thomæ sanè intelligere debeas.

¶ Quo ad prędicata negatiua uerò dicitur breuiter, quod negationes illæ possunt dupliciter accipi, formaliter s. & fundamentaliter. Si formaliter, falsum est, quod cõueniant naturę absolutè: per operationem enim intellectus attribuuntur ei, cũ negationes entia rõnis sint. Si fundamentaliter, cũ negatio super affirmatione fundetur, cõcedimus esse prędicata quidditatiua, sed sic sumptę nihil aliud sũt, quàm

genus

genus & differentia propria. fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quàm natura hominis: ex hoc nanque quòd homo est animal rationale, non est Leo neque Bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura absolutè sumpta unitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundò est circa dictum S. Tho. in litera in assignatione secundæ differentiæ, quo dicitur, quòd natura absolutè sumpta nec unitatem, nec pluralitatem habet.

In expositione literæ.

¶ Videtur.n. hoc esse impossibile, cum id, quod vnum non est diffinibile non sit: vt dicitur 7. Met. tex. com. 13. imò nec intelligibile vt hr quarto Met. cō. 10. Et si vnitatem naturæ absolutè habere concedatur: qualis sit illa vnitas non est facilè assignare: cū non numeralis sit, vt declaratū est nec specifica, nec generica, cū hæ ex intellectu fiāt. nec analogica, ut de se patet, hō.n. nō est unum analogicè. Nec ēt facilè q̄s q̄ dicet, an unitas illa sit realis, an nō.

¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinq; facienda sunt. Primò uidendum est quid sit unitas quælibet. Secundò, vnde hēat unitas realitatem. Tertiò, quomodo unitas quælibet sit extra animam. Quartò respondendum est dubitationi motæ. Quintò, quædam obiectiones excludendæ sunt.

Vnitas q̄libet rei est indiuisio.

QVO ad primum sciēdum est, q cùm vnum nihil addat supra ens, nisi priuationem diuisionis: ita q vnū nihil aliud est q̄ ens indiuisum: vt dicitur 4. Met. tex. com 3. Vnitas quælibet nihil aliud est, q̄ rei indiuisio. Et quia quælibet priuatio per suum habitum cognoscitur: ideo vnitas quæ indiuisionē sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundū diuisionis multiplicitatem, multiplicitatem unitatis accipere oportet.

¶ Considerandū est igitur q diuisio est duplex. quædā est materialis per principia indiuiduationis causata, quædā est formalis, q̄ p essentialia fit. Et hæc hēt latitudinem, quia quædā est per essentialia principia ppria. Quedā uerò p principia essentialia cōia. & hoc iterū habet latitudinem, secundum q principia essentialia cōia sunt magis & minus communia, uerbi gratia, inter Socratem & Platonem est diuisio numeralis & non formalis: quia non causatur distinctio eorū ex essentialibus, sed indiuidualibus principijs. Inter Socratē verò & hunc Leonem, dato q Leo & hō essent sub eodē genere proximo, est diuisio formalis p essentialia principia propria, vltimas s. differentias tantū. Inter Socratem uerò & hanc plantam est maior diuisio formalis per principia, s. essentialia communia Socrati, & multis alijs speciebus. s. sensibile & insensibile. Inter Socratem uerò & hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia. s. per animatum & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeò quòd inter Socratem & hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpote per propria & communissima principia essentialia. s. substantiuum & dispositiuum modos entis prædicamentorum constituuos.

¶ Similiter p oīa de unitate dicendum est. Vnitas.n. est duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis attenditur penes priuationē diuisionis numeralis. Vnitas aūt formalis attēditur penes priuationē diuisionis formalis: & hæc hēt latitudinē. Quædā.n. priuat diuisione formali oīno causabili p principia, ppria cōia: & hæc est unitas formalis simpliciter. Quædam uerò priuat diuisione formali non simpliciter, sed taliter causabili. s. per principia cōia: & hæc est unitas formalis secūdū quid, & habet latitudinē secundū q diuisio priuata causabilis ē à magis & minus cōibus principijs essentialibus. v. g. Socrates est vnus numero: quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia non cōpatitur secum diuisionem formalem quācunque. Animal verò est vnū formaliter, inquantū non cōpatitur secū diuisionē per sensibile & insensibile, non tñ hēt unitatē simpliciter, quia cōpatit secū diuisionē per rationale & irrationale. Corpus uerò est minus unū formaliter: est.n. unum, quia non est in se diuisum per corporeū & incorporeū. Est aūt minus unū, quia compatitur secū diuisionē formalē maiorem. s. per animatum & inanimatū. Ens autem minimè est unum, unum quidem est pro quanto nō est in se diuisum proportionaliter: minimè uerò pro quanto ūtam diuersitatē formalē cum sua unitate cōpatitur. Ex his patet primum quid. s. sit unitas quælibet: quia. s. unitas est indiuisio, & talis unitas est talis indiuisio. i. diuisiuus priuatio: ita q nihil aliud est dicere, Socrates est unus numero. i. Socrates est ens carens diuisione numerali, Homo est unus formaliter. i. homo est ens carens diuisione formali. Hæc de primo.

Vnitas est ens reale, prout existit extra suas cās. Po. q. 3 a. 5. ad 2 in p̄d camero substātiæ.

QVO ad secundum est sciendum q ens reale dupliciter accipitur. Vno modo ut distinguitur contra ens ab intellectu fabricatū. Alio mō ut distinguitur cōtra nō existens actu. Primo modo oīs res prædicamentalis est ens reale siue sit, siue non. Secundo modo id uñ quod realiter existit extra causas suas, ē ens reale. Et quia hoc propriè ē ens reale apud S. Thomam dicentem in q̄onibus de potentia Dei, q. 3 art. 5. ad secundum, quod res antequam existat, est nihil, & est sententia hæc conformis Aristotelis in prædicamentis dicentis, quòd destructis primis substantijs, impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut & cætera realitatem habet propriè loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam & causas suas.

QVO ad tertium propono tres propositiones. Prima est. Quælibet unitas supradicta, tam. s. numeralis, quàm formalis existit extra animā. Secunda est Nulla unitas cōis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est. Omnis unitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima propositio est adeò manifesta, q nullus sanæ mentis potest eā negare. In Socrate.n. præter omnem intellectus operationem apparet vtraque unitas. Caret.n. in seipso diuisione numerali & formali causabili per principia propria & cōia: & sic indiuisionē numeralē & formalē habet. Vnde in Socrate nō est sola unitas numeralis, sed formalis multiplex secundū multitudinē prædicatorū quidditatiuorū. & sicut nō sola indiuidualitas Socratis est extra animā, sed quodlibet eius prædicatū qdditatiuū: ita nō sola unitas numeralis, sed q̄libet eius unitas formalis extra aīam dicēda ē eē.

Probatur prima propositio.

AD Intelligentiam uerò secundæ est notandum qđ res pōt intelligi cōis extra animam dupliciter. Vno modo positiuè, alio modo negatiuè. Illa res est communis positiuè, quæ indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa uerò est communis negatiuè, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo asserentem dari extra animam, nisi essentiam diuinam secundum fidem Christianā. Secundo modo uidentur a quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infrà: & quia hoc alienum a ueritate mihi uidetur: ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter.

Probatur secunda propositio.

¶ Primo sic, Nulla res exigens quidditatem solitariè inueniri extrà animā existit in rerū natura: sed unitas cōis extra animā, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam. ergo nulla unitas communis extra animā pluribus suppositaliter distinctis existit in rerū natura. Maior sic probatur: Nullum exigens ad suum existere aliquod impossibile inuenitur: sed quidditatem extra animam solitariè inueniri est impossibile. oportet.n. ipsam esse in aliquo supposito. ergo id quod exigit ipsam solitariè inueniri, nunquā existit in rerum natura. Minor aūt probatur sic: Id, qđ exigit qdditatem non propriā alicui supposito extra animā, exigit ipsam solitariè existentem. Sed unitas hoīs extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriā alicui supposito. ergo unitas cōis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitariè inueniri in rerum natura. Huius præallegati præmissæ notæ sunt ex terminis. Maior quidē: quia quidditas nō propriè alicui supposito necessariò est solitariè. si.n. nō est solitarie, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor verò patet: quia cōe & proprium sunt opposita: commune.n. includit negationem proprij, & econuerso. Statim.n. vt res appropriata est alicui cōis negatiuè, esse desinit, eo quod negatione appropriationis caret: & statim ut communis negatiua est appropriata alicui, non est, eo q negationem appropriationis habet. Oppositum ergo prædicati Infert oppositum subiecti in utraque præmissa.

In hac q.

¶ Præterea secundo probo sic: Oīs res existens in rerum natura est res particularis. Nulla unitas cōis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis unitas ē in rerum natura. Maior est nota ex cōi Peripateticorū sententia. Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui uni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla unitas cōis extra animā pluribus suppositaliter distinctis est alicui uni supposito ppria. Hoc patet ex terīs, ergo nulla talis unitas est particularis.

Probatur tertia propositio.

¶ Tertia propositio probatur sic: Quoties cūq; aliqua duo sunt conuertibiliter idē realiter, multiplicato realiter uno, multiplicatur & reliquū: sed res una & unū sunt cōuertibiliter idē realiter: ergo multiplicata re realiter multiplicabitur realiter & eius unitas. Sed pluralitas numeralis ē realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur & eius unitas. vñ in Socrate & Platone sicut sunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita sunt duæ unitates formales sequētes corporeitates & duæ sequētes aīalitates, & duæ sequētes humanitates. Oportet.n. secūdū numerū p̄dicatorū essentialiū esse numerū unitatū formaliū in quolibet indiuiduo. Sicut.n. q̄libet p̄dicatū qdditatiuū dat aliqđ esse: ita date oportet aliq̄ unitatē, unū.n. & ens idē sunt, ut de 4. Met. tex. cō 3.

¶ Ex his patet tertium, quō s. unitates habeant esse extra animā: quia sunt non cōes, sed particulares & multiplicatæ numeraliter iuxta numerū indiuiduorum quorum sunt. Hæc de tertio.

Natura absoluiè sūpta hēt unitatem formalē, ēt & generitatem, uel spec ficā hēt ō q. dē formaliter.

QVO ad quartum dico, quòd natura absolutè sumpta habet unitatem quandam: ut efficaciter concludit ratio adducta, quæ est sancti Thomæ, in tract. de Natura generis.

Sed q̃ ratalis unitatis fundamentũ ē, nullo aũs mō unitatē, uel pluralitatem numeralē habere dr̃.

¶ Et quando quærlent, an illa vnitas est numeralis, aut specifica, dico, q̃ est unitas formalis, q̃ alia est à numerali, sicut diuisio formalis alia est à materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentũ unitatis specificæ & unitatis genericæ. Hæ.n. unitates formaliter ab intellectu fiunt: illa uerò omnẽ actũ intellectus præuenit. Quod aũt in litera dicitur, quod natura absolutè sumpta, nec est una, nec est plures: intelligendum est de unitate & pluralitate numerali.

¶ Ad id verò, quòd dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut non, dico q̃ secundum se est realis primò illorum modorũ, quos supra posuimus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa absolutè sumpta: & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita unitas illa, quæ semper naturã comitatur, in particularibus, posita est realis verè & propriè. Idẽ enim est iudicium de natura & eius unitate. Hæc de quarto.

In hac q.

QVO ad Quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quòd nulla est unitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nunc dictum est: quia scilicet alietate sit alia vnitas formalis a numerali in Socrate.

¶ Contrà primum enim instatur sic. Quæcunq; suppositaliter distincta sunt unũ formaliter extra animã, habent aliquã vnitatem communem eis extra animam, Socrates & Plato sunt unũ formaliter extra animã: ergo Socrates & Plato habent aliquam vnitatem sibi cõem extra animam. Maior ex eo uidetur manifesta, q̃ si aliqua suppositaliter distincta sunt unum in eo, quo sunt unum in eo, quo sunt unum, nõ distinguuntur: & sic illud unũ est commune utrique extra animam, ex quo sic sunt vnũ.

¶ Præterea, Humanitas quæ est in Socrate, quantum est ex se, nõ est determinata ad Socratem vel Platonem: ergo unitas formalis humanitatis, q̃ est in Socrate quantũ est ex se, est cõis negatiuè Socrati & Platoni. Consequentia est nota: quia etiam vnitas formalis non est determinata quantũ est ex se ad Socratẽ & Platonẽ. Antecedens aũt de se est manifestũ: datur ergo extra animã aliqua unitas cõis negatiuè pluribus suppositaliter distinctis.

¶ CIRCA Secundum dubium vr̃, q̃ inter vnitatem formalẽ, & vnitatem numeralem in Socrate existentem sit alietas realis: quia quantùcunque priuatiuum habitus distinguuntur realiter, ipsæ quoq; distinguuntur: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, cæcitas etiam & surditas realiter differunt: sed unitatis formalis numeralis habitus distinguuntur realiter: ergo, &c. Patet ista: quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguuntur, quòd in rebus separatis à materia formalis sine numerali inuenitur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionem absque formali habeant.

¶ Ad opposita uerò respicienti apparebit, q̃ sit alietas rationis tñ: quia sicut se habet natura formalis ad naturam indiuidualẽ, ita unitas formalis ad unitatem numeralem: sed natura formaliter sumpta est eadem naturæ numeraliter sumptæ, & non nisi ratione ab ea distinguitur: ergo unitas formalis est eadẽ realiter unitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO Dissolutione primi dubij nota, q̃ aliqua duo suppositaliter distincta esse unum formaliter contingit dupliciter. Vno mõ per hoc, q̃ illa duo adueniunt in aliquo extra animam communi utriq; indiuiso in utroq; illorũ. Alio mõ per hoc, q̃ illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplũ primi non inuenio in rerũ natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianã in Trinitate. Exemplũ secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdẽ spẽi. Socrates.n. nullo intellectu considerante, hẽt hanc negatiuuem.s. q̃ non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Socrate formaliter. Et quia ad esse vnum formaliter, nihil aliud requiritur, quã esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter uerum est Socratem & Platonem esse unũ formaliter extra aĩam. Cõmittitur ergo fallacia Cõsequentis in argumento à superiori ad suum inferius affirmatiuè, esse.n. unum formaliter est superius ad habentia aliquod commune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non.n. est imaginandum Socratem & Platonẽ esse unũ formaliter, quia conueniunt in aliquo, in quo distinguuntur extra animã: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnũ.n. formaliter nihil aliud est, quã non diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Socratem & Platonem, intellige de unitate formali secundum quid inter Socratẽ & hunc Leonẽ, & hunc lapidẽ, & hanc intelligentiã, &c. Sicut.n. quia Socrates & Plato habẽt duas naturas, inter quas non cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animã: ita quia inter Socratis & huius Leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata ẽ esse per sensibile & insensibile, ideo Socrates & hic Leo sunt indistincti formaliter secundũ quid. Ita ẽt quia inter Socratẽ & hunc lapidem non est diuisio formalis p corporeum & incorporeũ, ideo Socrates & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid, ita quoq; quia inter Socratẽ & Gabrielẽ nõ est diuisio formalis, quia nata est cãri p modos ent.s.s. per se & in alio: ideo Socrates & Gabriel sunt indistincti formaliter secundũ quid: & cõsequenter sunt vnũ formaliter absq; ol opere intellectus: ut.n. pluries dictũ est, vnũ idẽ sonat q̃ ens indiuisum.

¶ Ad secundũ dico, q̃ aliud est dicere, natura humana existens extra animã secũdũ se est cõis pluribus negatiuè, seu indifferẽs negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animã est cõis pluribus, seu indifferens negatiuè, prima.n. est uera, secunda verò est falsa. Et ueritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus q̃ natura, quæ est extra animam, puta natura Socratis, secundum se.i. solitariè sumpta, non est determinata, neque appropriata alicui, & consequenter est indifferens, seu cõis negatiuè. Falsitas autem secundæ patet ex eo, q̃ omnis propositio est simpliciter falsa, in quæ prædicatum repugnet subiecto ratione conditionis explicitè importatæ in illo: sicut ista est simpliciter falsa. Ignis non approximatus combustibili comburit: quia cõburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda.i. natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo illa est falsa.

AD euidentiam minoris scito, q̃ cùm dico natura secundũ se, seu natura absolutè, dico duo.s. naturam & solitudinẽ, & eius conditionem. Similiter cũ dico, natura existens extra animam, dico duo.s. naturam & particularem existentiam sibi coniunctã, & eius conditionẽ. Vñ aliquid conuenit siue repugnat naturæ absolutè rõne naturæ, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid conuenit siue repugnat naturæ existenti extra, rõne naturæ & aliquid ratione associationis eius ad particulare. Cũ igitur cõitas negatiuæ, quæ est prædicatũ in propositione nr̃a, non conueniat naturæ absolutè ratione sui.i. naturæ, quia non est eius prædicatum quidditatiuum, sed conueniat ei rõne explicitè conditionis per ly secundũ se, seu ly absolutè, quæ est solitudo (ea hoc.n. natura est cõis negatiuè, quia solitariè accipitur absq; determinatione ad hoc, vel illud) oportet q̃ repugnet naturæ sub opposita conditione sumpta rõne illius oppositæ cõditionis. Explicat aut conditionẽ oppositã solitudini natura existens extra eo q̃ explicat coniunctionẽ eius ad particularẽ existẽtiã qua solitudinẽ illius tollit. Et ideo cõitas negatiue repugnat naturæ existenti extra: non ratione naturæ, sed rõne conditionis explicitæ per ly existenti extra animã: & consequenter propositio illa. in qua subiectum erat natura existens extra, & prædicatũ erat cõitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, ut natura perdit solitudinem, communitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

¶ Vnde apparet responsio ad argũ, quod licet tam natura quã unitas formalis, quantum est ex se.i. solitariè, sit communis negatiuè: ipsa tamen existens extra, non est communis: sicut ipsa, quantum est ex se, non est cum alio: ipsa tamen existens extra necessariò est cũ alio. & sic non licet inferre, ipsa quantũ est ex se nõ ẽ cũ alio, ergo ipsa existens extrà nõ ẽ cũ alio: ita non licet inferre, Ipsa quantũ est ex se, ẽ cõis negatiuè, ergo ipsa existens extrà, est cõis negatiuè. Vtrobique.n. idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidentis. Et si hoc intuitus fueris, uidebis in quo differt positio Scoti in secundo sen dis. 3. q. 1. à positione nostra: & unde in talem opinionem incidit. Dicit.n. ipse naturã specificã, puta humanitatẽ ratione sui sequi hæc duo .s. unitatem formalem & cõitatem negatiuam, seu indifferentiam ad plura numero. Dicit namque in fine illius qõnis, q̃ non oportet quærere causam, quare natura sit cõis: quia natura ipsa est causa sufficiens suæ cõitatis: sed bene oportet quærere causam, quare sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo sicut extra animam inuenitur natura una formaliter ita inuenitur natura cõis pluribus. Nos autem in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus.n. naturam ratione sui sequi unitatem formalem: sed cõitatem negatiuam fatemur non sequi eã ratione sui, sed ratione solitudinis suæ: sicut singularitatẽ sequi eã diximus rõne associationis eius ad existentiã. Et quia conditio solitudinis nõ conuenit naturæ rõne sui. nec rõne ipsius esse: q̃ habet extra animã, sed rõne intellectus quia natus est adunata diuidere: ideo ante omnẽ actũ intellectus nulla cõitas naturæ inuenitur. Et sicut quærenda est causa, unde habeat natura esse solitariũ, & esse extra quia de se neutrum habet: ita quærẽda ẽ cã, vñ hẽat natura cõitatẽ & singularitatẽ: de se.n. neutrum habet.

¶ Cã aũt unde falsitas in hoc Scotica processit opinione, uidetur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim utrunque eorum accipi dupliciter. Vno mõ positiuè: & sic nõ dicit aliquã habitudinem causæ. Alio modo negatiuè. & sic dicit solitudinem.i. non cum alio, & primo modo intellexit naturam esse cõem ex se, ita q̃ ipsa est sibi sufficiens causa suæ communitatis, vt ex uerbis eius ibi patet: cum tñ debuisset intelligere secundo modo: natura.n. ex se, idest non cũ alio, est

Sco. 2. sen. d. 3. q. 1.

Cã duplex erroris processus Scoti suarum.

indifferens & communis, sicut quãdo dicitur natura ex se est sola, ly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantum negationem coniunctionis cum alio.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam & affirmatiuam de prędicato infinito reduplicatione audita. Licet enim ex affirmatiua de prędicato infinito sequatur negatiua, & ecõ uerso, ut dicitur in secũdo Perihermenias, quando non sunt replicatiuę, cum reduplicatione tamen licet ex affirmatiua de pdicato infinito, sequatur negatiua de prędicato finito: non tñ ecõ tra. Hanc enim, Homo in eo q hõ nõ est albus, nõ sequitur ista, Homo in eo, q homo, est nõ albus. Si enim homo in eo q homo esset nõ albus, nunquã homini contingi posset albedo: quia qd conuenit alicui secundũ q ipsum, conuenit ei semper necessario & per se. Apparet aũt in hoc defecisse manifestè processum Scoti: cũ enim cõe negatiuè idem sonet quod nõ propriũ argumentatus est sic, Natura puta humanitas, inquantum talis, non est propria alicui: ergo humanitas, inquantum humanitas est nõ propria: ubi expressè patet defectus prædictus. Et quòd sic pcessatis, patet ex suo pcessu. Cõclusio enim sua est affirmatiua de prędicato infinito. cũ cõcludat, ergo natura ex se est communis, id est nõ propria antecedens uero est negatiuum scilicet natura nõ est de se sic, id est ppria alicui. Similiter patet ex alio processu, quẽ ibi inducit, scilicet humanitati Socratis rõne sui nõ repugnat esse i alio, ergo humanitas Socratis ex se est cõmunis, ubi apertè patet prædictus defectus reduplicationẽ enim in primo processu sonat ly ex se seu de se, in secũdo ly ratione sui, &c. Et hoc est ualde notandum in hac materia, & in materia de uniuersalibus: eo quòd hinc omnia pendẽt. Attentũ ergo oportet esse, quòd hęc propositio, Natura ex se est communis, si dẽt esse uera, oportet quòd tam ly ex se, q̃ ly communis teneatur negatiuè secundum uiam nostrã & ueritatem: & tunc idem est, ac si dicatur, Natura non cum alio sumpta, est non propria alicui: qđ patet esse uerum. Secundum uerò Scotum, ly ex se tenet positiuè & malè: & sensus est, Natura ratione sui, siue inquantũ talis est non propria alicui, quòd est manifestè falsum.

¶ Attentior adhuc sis, quòd aliud est dicere, naturã, puta humanitas inquantum huiusmodi, non est propria alicui. Et aliud est dicere humanitas, inquantum huiusmodi, est nõ propria seu cõmunis, quòd idem sonat in proposito. Prima enim est uera: qa humanitati in eo, q humanitas non conuenit q sit appropriata alicui. Secũdũ uerò patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quòd humanitas non conuenit, quòd sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab utroq, scilicet ab esse proprio & ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quòd humanitas, esset non appropriata nunquã humanitas esset appropriata alicui, quia ut dictũ est ex primo Posteriorũ, quod conuenit alicui secundum quod ipsum psupponit de omni, necessariũ & p se. Quod si naturæ rõne sui nõ cõueniat illa cõmunitas. s. supra indirectè probatũ fuerit, ubi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis. Vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis: ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animã, non conuenit ei ratione sui. Directè tamen nunc pbo sic, Omne quod sequitur aliquã naturã ratione sui pdicatur simpliciter, id est sine aliqua additione da supposito illius naturæ: sed communitas sequitur naturam humanam per te ratione sui, ergo communitas prædicatur simpliciter, id est sine aliqua additione da supposito naturæ humanæ. Processus bonus in tertio primæ: cõclusio at est falsa, ergo altera præmissarũ: nõ Maior, ut declarabitur: ergo Minor quæ est positio tua. Falsitas conclusionis patet: quia ista est simpliciter falsa, Socrates est cõis pluribus, & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere. Socrates ex se est cõmunis pluribus. Veritas maioris declaratur sic. Quod sequitur naturã ratione sui, aut est passio, aut modus, aut prædicabile per se, aut per accidens, aut separabile, aut inseparabile. Modo omnia ista, si cõmitãtur naturã rõne sui, ita se habent q sicut natura prædicatur essentialiter de indiuiduo, puta homo de Socrate: ita ista prædicantur denominatiuè in suo ordine de ipsomet individuo: ut patet discurrendo. ¶ Et confirmatur hoc, quia in pposito nostro naturã humanã sequuntur unitas formalis & cõmunitas rõne sui secũdũ te. Vnde neutrius est alia cã qrẽda nisi natura ipsa. ergo sicut unitas formalis prædicatur simpliciter de Socrate: ista enim simpliciter uera. Socrates est unus formaliter, ita communitas prædicatur de Socrate simpliciter dicendo, Socrates est communis, Hoc aũt falsum. ergo, &c. Quare autem est maior ratio de unitate q̃ de communitate, atque quare eorum, quæ sequuntur naturã ratione sui, alia prædicentur de indiuiduis, alia nõ. Nõ enim est facile fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia non concludunt cõmunitatẽ dari extrã anima, sed unitatẽ: iõ superfluũ iudicaui adducere. Si quę autẽ ex iis aut expositus ab eodẽ in septimo Met. ad communitatem probãdã adducerent, non erit difficile sumere responsionẽ ex dictis ad duas illarũ hic inductas.

AD secundi dubij euidentiã sciendum, q unũ, cũm dicat ens indiuisum importat aliquid positiuum, & aliquid priuatiuũ. Si loquamur de unitate formali & unitate numerali subali, qđ ad propositum quod important, sic sunt idem realiter, & distinguunt sola ratione. Sicut idem realiter sunt Socrates & homo, & rõne distinguuntur eo q eadem res est quæ est una formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his unitatibus, quo ad priuationes diuisionũ importatas, sic dico q distinguuntur realiter dũmodõ nõ fiat uis in hoc, q distinctio realis sit passio entis realis, eo q alia priuatio est priuatio diuisionis formalis, & alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in uno esse plures unitates subales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: secus impossibile in uno esse plures unitates subales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas importãt. Vnde utriusq; rõnis adductæ conclusio concedenda est diuersimode loquendo: nec aliter respondere est opus.

QVÆSTIO.

Num Natura absolute sumpta sit illa, quæ prædicetur de indiuiduis.

DVBIVM est tertio circa assignationem quartæ differentiæ: non enim uidetur uerũ, q natura absolutè sit illa quæ prædicatur de indiuiduis: quia natura absolutè sumpta nõ est uniuersalis, neq; communis. In huiusmodi aũt ppositionibus. Socrates est homo, & Socrates est animal, & similibus pdicatur uniuersale, & superius de particulari & inferiori. Similiter aũt cũ quæritur, an ista prædicatio, Socrates est homo, sit ęqualis de ęquali, uel inferioris de inferiori, nõ uĩ possa responderi, tenendo q natura absolutè prædicatur, cum illa nec æqualis, nec superior sit.

Ad hoc dicendum est q sicut in natura extra est considerãdu ipsam rõnẽ agẽdi: & est cõsiderare conditionẽ eius sine qua nõ operatur. Verbi gratia, in colore cõsideratur natura eius, ex qua est uisibilis: & cõsideratur particularitas, q est cõditio, sine qua nõ est uisibilis. Ita in natura prædicabili est considerãre duo. s. id q pdicatur & attribuitur subiecto, & cõditionẽ sine qua nõ attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Socrates est homo, id quod attribuitur subiecto, est ipsa natura humana: & nihil aliud. Cõditio uerò sine qua ly homo, nõ pdicatur de Socrate, est esse uniuersale superius cõe, uel aliud hmõi: ut enim infra patebit, & habetur ab Ari. 7. Met. tex. com. 46. Nulla res prędicatur, nisi ut hẽt esse in intellectu, eo q prædicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubiũ dico, q natura secundum suã rõnẽ est id quod prędicatur de ipso indiuiduo. Est. n. prædicatio rei de re superioritas tñ & uniuersalitas &c. huiusmodi, sunt cõditiones eius. Et ideo ad interrogationẽ, an in illis pdicationibus sit predicatio ęqualis uel superioris, dicendum quòd est predicatio superioris. In fine hu ius te. cõ. 46.

¶ Nec obstat q superioritas non insit naturę absolutę q̃ prędicatur: quoniam non dicit S. Tho. q naturę absolutę, put abstrahit ab omni esse cõueniat hęc conditio, scilicet pdicatio de indiuiduis: sed dicit q res aũt conuenit illa conditio, est natura absolutè, & non aggregatum ex natura & esse in intellectu. seu in singulari. Non enim cum dico, Socrates est homo, est sensus, Socrates est homo secundum esse in intellectu, aut in singulari: aut superiori, aut ęquali: Socrates est habens humanitatem.

¶ Vnde ualde attendenda est distinctio inter id q prędicatur & conditionẽ prędicati: qua non attenta forte decepti sunt dicentes absolutè ex hoc textu haberi, q ista, Hõ est aial nec est prædicatio superioris, nec inferioris, nec ęqualis. Sensus ergo literę est, Natura absolutè q̃ est pdicatur id est natura, secundum conditiones sibi debitas ratione sui est id quod attribuitur singularibus: & nõ secũdũ cõditiones sibi debitas ex esse in intellectu, uel singulari. rũ quo stat, q esse in intellectu uniuersalitas & supioritas sunt cõditiones, sine quib. natura ipsa nõ pdicatur de singularib.

Non tamen potest dici, quod ratio uniuersalis conueniat naturæ sic acceptæ, quia de ratione uniuersalis est unitas & communitas. Naturæ autem humanæ neutrum horum conuenit secundum suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocumque inueniretur humanitas, inueniretur cõitas, & hoc falsum est: quia in Socrate nõ inuenitur cõitas aliqua, sed quicquid est in eo indiuiduatũ est. Essentia absolute sumpta si est uniuersalis.

¶ Hic iam ponitur quarta conclusio negatiua, essentia substãtię compositę absolutè sumpta nõ est uniuersalis, ut species, &c. Probatur sic. Vniuersale est unum cõe multis essentia substãtię compositę secũdũ se nõ est una cõis multis: ergo essentia subię compositę secundũ se non est uniuersalis, &c. Maior est Arist. Secũdo Posterior. Minor uero probatur ex eo q si secũdũ se essentia substantię cõpositę esset una & cõis, in quocunque inueniretur illa essentia, esset una & communis multis, quod est impossibile. Cõsequentia patet ex eo, q omne quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei in quocunq; ponatur: ut ex primo Posteriorũ apparet. Impossibilitas autẽ consequentis adeo est manifesta, ut

Auic. dicat secundo suæ Metaphysicę, quod nullus sanæ mentis potest oppositũ illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Socratis sibi communem esse & Platoni?

SED hic occurrit dubium circa propositionẽ illã, suprà quã fundatur totus processus, scilicet, Omne quod conuenit alicui secundũ se conuenit ei, in quocunq; ponatur: uidetur enim mul tas habere instantias. Motus enim secũdũ se est uelocitabilis in infinitum: ex sexto Physi. tex. Com. 15. Motus autẽ in cælo positus, nequaquam, sed est uelocitas ut dicitur secũdo Cæli, tex. Cõ. 28. Similiter continuum secundũ se est diuisibile in infinitũ ex sexto Phy. tex. Com. 3. Continuum autẽ in re naturali positũ, nõ cũ omniũ natura constãtium determinata sit ratio magnitudinis: ut dicitur secundo de anima: tex. Cõ. 41. Similiter motus secundum se habet contrarium, ex 5. Phy. tex. Com. 4. & 14 motus aũt in cælo positus caret contrario: primo Cæli, tex. Com. 10.

AD hæc & similia dicitur ꝓnotando quòd aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se: & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundũ se. Ad ueritatem enim primi exigitur, quod A uendicet sibi illud in primo, uel secundo, uel quarto modo per se. Ad ueritatem secundi sufficit, quod ipsi A ut sic, non repugnat illud. Ad ueritatem quoq; primi sequitur illud conuenire sibi in quocunq; ponatur: ad ueritatẽ secundi, non. Multa enim sunt quæ non repugnant animali in eo quod animal: quæ tamen nõ inueniuntur in quolibet animali. Quicquid aũt cõuenit ãiali in primo, uel secundo, uel quarto modo dicendi per se, inueniuntur in omni animali. Unde in proposito dico, quod nulla instãtiarũ adducta rum est contra propositionem assumptã, eo quod omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda sunt per non repugnantiã & cõuenientiã. Cũ enim dĩ motum esse uelocitabilem in infinitum, intelligimus motui ut sic, non repugnare uelocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuo ut sic, nõ repugnare diuisibilitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, motum habere contrariũ, intelligimus motui, ut sic, non repugnat habere contrarium.

¶ Quod si hoc non placet, dicito, quod aliud est dicere, A in eo quod A conuenit aliquid: & aliud est dicere, A in eo quod, A nõ cõuenit aliquid: ut patet. Et quod quicquid conuenit A, in eo, quod A conuenit omni A: quicquid aũt non conuenit A, in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Rationale enim nõ cõuenit animali in eo, quod animal. & tñ non negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et subiungitur, quod omnes propositiones in instantijs adductæ sunt intelligendę negatiuè, ut sit sensus: Motus est uelocitabilis in infinitũ, id est motus ut sic est determinatæ uelocitatis. Similiter continuũ est diuisibile in infinitum, id est cõtinuum ut sic, non est determinatę diuisionis. Similiter motus hẽt contrariũ id est motus ut sic, non determinat sibi esse absq; contrario: & sic secundum utrunque modum respondendi, remanet propositio assumpta uniuersaliter uera.

Posset tamen & aliter dici ad has instãtias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quam ad materiam, ideo impręsentiarum pertranseo.

Essentia absolutè accepta si esset uniuersalis, non haberet esse in singularibus.

Similiter etiam non potest dici: quòd ratio generis accidat naturæ humanę secundum illud esse, quòd habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana secundum unitatem, ut sit unum quid conueniens cuilibet, quod ratio uniuersalis exigit.

¶ [illegible] quinta conclusio negatiua, s. essentia subięctive compositæ secundũ esse quod habet in singularibus nõ est uniuersalis, probatur sic, Uniuersale est in multis esse [illegible] compositæ secundũ esse quod habet in indiuiduis, nõ est una in multis, sed diuersa in multis, ergo essentia substantię compositę secundum esse, quod habet in indiuiduis, non est uniuersalis: & cõsequenter, nec species, nec genus, nec alia quę uniuersalitatem supponunt.

Essentia ut hẽt esse in intellectu est uniuersalis, uel ut genus, uel ut species, uel differentia.

Relinquitur ergo quòd ratio speciei accidat naturæ humanæ secundum illud esse: quod habet in intellectu. Ipsa enim natura hẽt esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuidualibus, & ideo ratio est uniformẽ ad oĩa indiuidua, quæ sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium et inducens in cognitionem omnium, in quantum sunt homines, & ex hoc, quod talem relationem habet ad omnia indiuidua intellectus adinuenit rationem speciei, & attribuit sibi, unde dicit Commentator primo de Anima, quòd intellectus est, qui facit uniuersalitatem in rebus: hoc etiam Auicen. in suę Metaphysicæ octauo dicit.

Com. 8. in medio.

¶ Hæc per locũ à diuisione [illegible] concluditur ex contrario affirmatiua determinatiua quæstionis difficultatis, scilicet essentia secũdũ esse in intellectu est uniuersalis, genus s. et differentia, &c. probatur sic. Unũ in multis & de multis est uniuersale natura secũdũ esse in intellectu est una in multis & de multis: ergo est uniuersale. Probatio Minoris, Uniformiter se habens ad multa, ut essentialis eorũ imago, est unũ in multis & de multis: natura secundũ esse in intellectu est hmõi, quia habet esse abstractũ ab omni difformitate indiuiduorũ essentialiter eorũ cognitionem gignẽs: ergo, &c.

AD euidentiam huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti secũdum Aristo. doctrinã distinguendi sunt. Nota primò distinctiones terminorum in conclusione positorũ. Esse in intellectu contingit dupliciter, subiectiuè, & obiectiuè. Esse in intellectu subiectiuè est inhærere ipsi, sicut accidẽs, suo subiecto, ut albedo superficiei. Esse in intellectu obiectiuè, est terminare actum intellectus. Intellectus ast duplex in nobis, agens & possibilis, ut dicitur tertio de Anima. tex. Commen. 17. Intellectus agẽs est illa, qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatibus. Intellectus possibilis ast ille, qui intellectionem recipit in se. Uniuersale duplex, repræsentando & in prædicando. Uniuersale in repræsentando in proposito est, quod repræsentat rem, non repręsentando conditiones eius indiuiduales. Uniuersale in prędicando est illud quòd prædicatur de multis differentibus secundum esse.

¶ His uisis, scito conclusionem illã, scilicet natura secundũ esse in intellectu est uniuersalis trifariam uerificari. Primò sic, Natura secũdũ esse obiectiuũ in intellectu agente est uniuersalis in prędicando. Secundò sic natura secũdũ esse subiectiuũ in intellectu possibili est uniuersalis in repręsentãdo. Tertiò sic, Natura secũdũ esse obiectiuũ in intellectu possibili est uniuersalis in prędicãdo.

Sciendum est secundo, quòd res extra, secũdum quod est actu intelligibilis est obiectiuè in intellectu agẽte: sic enim terminat eius actionem, quia ad hoc positus ab Arist. intellectus agẽs. Ut faciat tam intelligibilem in potentia intelligibilem in actu, ut Com. dicit tertio de Anima. Cõ. 18. Fit aũt actu intelligibilis res extra ab intellectu agente, nõ per hoc quod recipiat, aut perdat aliquid secundum esse per illius actionem, sed ex hoc quòd eius species intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extra repræsentatur nõ repręsentatis cõditionibus indiuidualibus, sed quibus in potẽtia intelligibilis erat nõ in actu. Unde ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei extra, intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Unũ intra animam, s. speciem intelligibilẽ, quæ realiter producitur de nouo i intellectu possibili. Et aliũ extra, s. rẽ cuius est illa species, quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tantum denominationẽ extrinsecam, scilicet quòd est abstracta ab hoc & nunc. quod est actu intelligibilis, &c.

¶ Natura autem extra, secundum, quod est actu intellecta, est obiectiuè in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem, quæ est intelligere. Fit autem & est actu intellecta res extra, non per hoc quòd aliquid accipiat aut amittat per actionem intellectus possibilis, sed ex hoc quòd conceptus eius formatur ab intellectu possibili: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamus. Unde ipsa conceptus formatio est factio rei extra actu intellectę: habet enim & hęc actio duos terminos. Unum intra animam, scilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quàm expressa similitudo rei, rem pręsentem obiectaliter faciẽs intellectui possibili. Et alterum extra, scilicet rem quæ ex productio conceptu extrinsecè denominatur actu intellecta.

¶ Ex his patet, quæ sit differentia, & quę sit conuenientia inter rẽ obiectiuè in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est quia ex hoc quòd obiectiuè in intellectu agente fit & est actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc uerò quòd est obiectiuè in intellectu possibili, quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autem est, quia tam ex hoc quòd est obiectiuè in intellectu agente, quàm ex hoc quòd hoc est obiectiuè in intellectu possibili, habet quòd sit repręsentata absq; suis indiuidualibus conditionibus: & cõsequenter quòd sit abstracta ab hoc & nunc, &c.

Sciendum est tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1. qđ uniuersale in prędicando, est id quod in intellectu non est impossibile prędicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere.

¶ Primò, quòd illa multa sint actu in rerum natura: sicut homo obiectus in intellectu est uniuersale respectu Socratis & Platonis.

¶ Secundò, quod illa multa non sunt, possint tamen esse, sicut domus heptangula obiecta intellectui, est uniuersale respectu plurium heptangularum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

¶ Tertiò, quod illa multa nec sint esse sicut Luna obiecta intellectui est uniuersale respectu plurium Lunarũ, quas impossibile est eẽ. Et Gabriel obiectus intellectui est uniuersale respectu pluriũ Gabrielũ, quos implicat cõtradictionẽ, esse. Uniuersale primo modo uocatur à S. Thom. prima parte. q. 13. uniuersale secũdũ rẽ & secũdũ rõnẽ: quia res illa realiter est in pluribus, & non solum ut obiecta intellectui. Uniuersale tertio modo uocatur ibidẽ uniuersale, seu cõe secundũ rationẽ tantũ: quia res illa non inuenitur realiter in pluribus, sed ut obiecta intellectui tantum. Uniuersale secundo mõ ibi distinguitur cõtra uniuersale primo modo. Posset tamen nomine proprio dici uniuersale secundũ rõnẽ, & secun-

secundum rem in potentia tamen. Nec solum nomina ibi imponuntur à S. Tho. sed & dictorum ratio assignatur valde subtilis. quæ super quatuor propositiones fundatur.

¶ Prima est Vniuersalitas & prædicabilitas non conueniunt rei

In hoc c. secundum se: nec secundum esse, quod habent extra animam. patet illa ex dictis.

¶ Secúda est, Res materialis, q̃ sola p ppriá specié cognoscitur à nobis: secundú q est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur absq; códitionibus indiuidualibus patet illa etiá ex dictis.

¶ Tertia est, Res immaterialis etiá Deus ipse secundú quod est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatus per modum rerú materialiú, scilicet non repræsentatus proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoscuntur à nobis secundú q in seipsis sunt, sed per modum rerum materialium: nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶ Quarta est, Res oís vt repræsentata absq; códitionibus indiuidualibus, nõ magis respicit vnú q̃ plura indiuidua. Patet illa: q̃a vt abstracta est, æqualiter ad vnú & multa se habet, Nihil n. fingi põt, vnde abstractú vt abstractú vnum magis respiciat, q̃ plura, vel econtra. Vnde & notanter Auic. apposuit in diffinitione vniuersalis illá particulá, secúdú qđ est in intellectu. Multa n. sunt vniuersalia, quibus tá secúdú esse extrà, quàm secúdú propriá rationé repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligentiis dicetur. Nulli aút vniuersali, secúdú q est in intellectu repræsentatiuè, absq; propria & particulari existétia proprietate & hypostatica repugnat prædicari de pluribus. Ex quo formatur talis rõ. Res quælibet & sola æqualiter se habés ad vnú & plura indiuidua est vniuersalis in actu prædicando res q̃libet sola vt repræsentata intellectui nostro, est æqualiter se habés ad vnú & plura inferiora: ergo res quælibet & sola vt repræsentata intellectui nostro, est vniuersalis in actu in prædicádo. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Arist. primo Perihermenias. Minor verò quo ad secundam partem patet ex prima proposi-

c. 5. circa prin. tione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

EX his corrolarié elicio, q ad hoc q aliquid sit vniuersale in actu in prædicádo, nõ exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: sed sufficit q res ipsa sit in ea dispositione, secúdum quá intellectus ad libitum possit illá relationem sibi vere attribuere, nihil addendo præter ipsam actualem relationem.

¶ Istis prælibatis, iam patere potest conclusio intenta secundú

1. sensus. omnes tres sensus assignatos.

¶ Et pro primo quidé sensu argui potest sic. Id quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis, seu (vt Arist. verbis vtar) aptú natú est prædicari de multis, est vniuersale in pdicando. sed res secúdú esse obiectiuú in intellectu agéte est huiusmodi: ergo res secundú esse obiectiuú in intellectu agente est vniuersalis in prædicádo. Maior patet ex Auic & Arist. Minor verò probatur sic, res abstracta à códitionibus indiuidualibus ut sic, est apta nata prædicari de pluribus: res secundum esse obiectiuú in intellectu agéte, est abstracta à códitionibus indiuidualibus: ergo &c. Præmissæ omnes ex dictis sunt manifestæ.

EX his habes quàm malè dixerit Sco. secúdo sen. dist. 3. q. 1. in responsione ad primú. dicendo, q natura ante actum intellectus possibilis nihil habet, nisi quod conuenit sibi extra animá. patet enim iam q secundum sententiam Arist. est actu intelligibilis abstracta ab hic & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo q eodem modo procedendum esset.

2. sensus. ¶ Secundus autem sensus intelligentibus terminos ex rõnibus terminorú clarus est. Natura náq; secúdú esse subiectiuú in intellectu possibili: nihil aliud est q̃ similitudo immaterialis sui repræsentatiua in illo ex. sités. Similitudo aút immaterialis à singularibus abstracta, ré uniuersaliter necesse est repræsentet eo ipso q abstracta est. Si enim ré uniuersaliter nõ repræsentaret: sed particularibus conditionibus immixtá: & nõ à materialibus códitionibus abstractá, non esset uniuersalis: ergo in repræsentádo ipsam est uniuersalis res, secúdú q est subiectiua in intellectu possibili, id est species seu similitudo ipsius naturæ p quám repræsentat naturá ipsá nõ repræsentatis códitionibus indiuidualibus.

¶ Et nota q quia natura ipsa hét duas similitudines in anima. s. specié intelligibilé & cóceptum siue specié impressam & specié expressam: ideo secundú utráq; specié est uniuersalis in repræsentádo. Quare aút oporteat duas species ponere, & quó si Deus concesserit nobis metá alibi dicetur. Q. uániis aút cóclusio secunda possit omnibus modis dictis uerificari: attamé primus & tertius sunt ad propositum literę. Intendimus enim hic de uniuersali in prædicádo q intentionem logicá sonat, & non de uniuersali in repræsentádo quod nulla intétione secúda logica dicitur uniuersale, sed ex esse propter quod secundú ré sortitur.

¶ Literá sic glossare potes. Ipsa. n. natura habet esse in intellectu agéte, uel possibili tá obiectiuè, quá subiectiuè abstractú ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationé uniformé obiectiuè in prædicádo, subiectiuè in repræsentádo, ad oía indiuidua quæ sunt extrà, prout essentialiter est similitudo omnium obiectiuè in essendo: subiectiuè in repræsentando, inducens cognitioné omnium inquantú sunt homines: quia ut sic assimilátur. Et ex hoc q talem relationé. scilicet uniformitatis & similitudinis essentialis, uel repræsentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinuenit rationé speciei, id est secundam intentionem, quæ est species, & attribuit ipsi naturæ uniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc, q repræsentatur absque omni indiuiduantium difformitate.

QVÆSTIO VII.

Num vniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA dicta est quæstio nõ modica, An uniuersalia in actu sint extra animá, an fiant per opus intellectus, quemadmodum dictum est. In hac quæstione primo declarabitur titulus secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S. Tho. Quartò respondebitur ad argumenta in oppositum.

QVO ad primú: quia hæc quæstio diuersimodè intellecta, diuersis modis à Philosophis determinata est, in præsentiarú Peripateticá sententiá supponédo, scilicet q uniuersalia nõ subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

¶ In nomine uniuersalis tria intelligimus. Primò uniuersalitaté, quæ est relatio rõnis. Secundò ré, quæ denominatur uniuersalis ab illa uniuersalitate. Tertio, aptitudiné ad essendú in multis, quæ est qđ mediú inter illa duo, & est fundamétú proximú quare res suscipiat illá relatiuá denominationé: ideo enim rei intellectus attribuit relationé uniuersalitatis, quia res illa apta nata est esse in pluribus: non uertitur in dubiú: an illa relatio, q̃ uocatur uniuersale formaliter sit extra animá: cú enim oés ab intellecta fieri dñr. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur uniuersalis, q uocatur uniuersale obiectiuè in poténa, sit extra animá. Cõis enim senténtia est q qñq; res illa est extra animam, qñq; nõ. Si enim res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi ponitur extra animá. Si autem res illa sit ens rationis, nõ ponitur extrà, ut subiectú, prædicatú, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendum in multis sit extra animá: ita q absq; omni tépore intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quæ uocatur uniuersale in actu obiectiuè. an solum extra animá sit res. Aptitudo autem ad essendú in multis inest rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa cóplet rõnem uniuersalis in actu obiectiuè sumédo uniuersale, licet non formaliter: ideo quærere an extra animá inueniatur totum hoc, scilicet res apta nata esse in pluribus: est quærere, an sit extra animam uniuersale in actu obiectiuè.

ET debes scire ad euidentiá terminorú, q sicut albú accipitur dupliciter. s. formaliter & subiectiuè: ita uniuersale accipitur dupliciter, s. formaliter & subiectiuè. Subiectiuè. n. accipi nõ potest, eo q uniuersalitas in nullo est subiectiuè cúm sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa uniuersalitas q̃ relationis est. Vniuersale obiectiuè subdiuiditur in uniuersale obiectiuè in actu, & uniuersale obiectiuè in poténa. Vniuersale obiectiuè in actu est totú hoc, s. res una apta nata, esse in pluribus. Vniuersale obiectiuè in potentia est res ipsa nuda formaliter. non adiungendo sibi aptitudiné ad essendum in pluribus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorum in titulo quæstionis positorum. Intendimus enim non de uniuersali formaliter, nec de uniuersali obiectiuè in potentia: quia in his conuenimus, sed de uniuersali obiectiuè in actu. Propterea cum loquimur de uniuersali in actu absq; additione obiectiuè intelligi uolumus ne in æquoco laborem. Hęc de primo. — Vniuersale dupliciter sequitur

QVO ad secúdú Sco. supra. 7. Me. q. 16. sequédo fundaméta sua: q. s. naturá extra aíam sequatur unitas formalis & cõitas, opinatur ré uná aptá natá esse in pluribus dari extra aíam: ac hoc dicit uniuersale in actu esse in rerú natura absq; omni ope intellectus. Adducit quoq; ad hoc multas rationes, quas in mediú afferre, esset limites intentionis nostræ excedere: propterea afferá, ex quarú solutione reliquarú debilitas innotescit. — Sco. 7 Metah q. 16. & 2. q. 3. d. 1.

¶ Arguit primò per locú à diffinitione ad diffinitú sic: Circú scripto quocunq; actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur uniuersale in actu extra animá. Tenet cõsequétia, quia uniuersale obiectiuè in actu, ut distinguitur contra singulare & prædicabile diffinitur, primo. Perihermenias uniuersale est quod aptum natum est esse in pluribus. Antecedés probatur: quia si nõ, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sib. posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Socrati talem aptitudinem. — c. 15. tex. 10.

¶ Præterea, Vniuersale in actu est proprium obiectú intellectus: igitur præcedit actum intellectus. Tenet consequentia ex secundo de anima, ubi dicitur q obiectum est prius actu. — T. c. 33.

¶ Preterea, Obiectú scientiæ realis est ens extra animá, uniuersale in actu est obiectú scientiæ realis: igitur uniuersale in actu est

ens extra animam.

¶ Præterea, Relatio mensuræ est realis, quinto Meta. sed illa fundatur in aliquo vniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod vnum mensuram aliarum specierum: sed non vnum numero secundum Arist. ergo vniuersale. T.c.20.

¶ Præterea: Operatio seu passio realis primo & adæquatè inest vniuersali: vt intelligere homini ex primo Posteriorum. igitur datur vniuersale extra animam.

T.c.39. ¶ Præterea, contrarietas est oppositio realis: & eius extrema sunt vniuersalia non singularia: ergo datur vniuersalia extra animã.

¶ Præterea, Si vniuersale fit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re? & quomodo uniuersale est vbiq; & semper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem uniuersalis Physici? & quomodo uniuersalium tantum est diffinitio? & quomodo genera & species, uniuersaliter prædicamenta sunt entia extra animam?

¶ Præterea, si nihil esset in re nisi singulare: nulla esset vnitas realis: nisi numeralis, quæ est propria singulari: consequens est falsum: ergo, &c. Hæc de secundo.

opi. S.Th. QVO ad Tertium scientes nos sequẽtes S. Th. ac per hoc commune Peripateticorũ doctrinã oppositã in hac re proferre sententiã. Dicimus nanq; quod illorum trium, quæ in Vniuersalis nomine intelliguntur, vnũ tantùm quandoque est extra animã, scilicet res ipsa una formaliter reliquis duobus opus intellectus consequentibus: quod & probatur simili modo arguendo, quo suprà argutum est. Quicquid sequitur naturã ratione sui, simpliciter prædicatur de indiuiduo illius naturæ. sed aptitudo ad essendum in pluribus apertè sequitur naturam: puta humanitatem ratione sui. ergo aptitudo ad essendum in pluribus prædicatur simpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur ista erit uera, Socrates ẽ aptus natus esse in pluribus: quod est impossibile. Maior manifesta fuit suprà, ex eo quod omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & cõsequẽter prædicantur de eo: quia (esse in) fundat dici de.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenit in qualibet singulari natura inferiori ad illã: sed aptitudo ista. s. ad essendum in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendũ in pluribus inuenitur in qualibet natura humana. processus bonus, & conclusio falsa: ergo altera præmissarũ, non Maior. quæ ex terminis patet: ergo Minor, quæ est conclusio aduersariorũ. Falsitas conclusionis probatur sic, Illa aptitudo attribuenda nõ est cuilibet humanitati, quæ in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actum. Patet ista: quia aliter ociosè data esset talis aptitudo. Aptitudo.n. est pp actum. sed aptitudo ad essendum in pluribus est huiusmodi. i. in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum: quia impossibile est, vt humanitas Socratis actu sit in Socrate & Platone, aut migret de Socrate in Platonẽ: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rẽ vnam esse extra animam. Aptitudinem autem ad essendũ in pluribus conuenire rei secundũ esse, quod habet in intellectu: quia conuenit rei sub solitudinis conditione positæ. Solitariè.n. accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem eius. Solitudo autem cùm importet separationem naturæ a proprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente, vel possibili obiectè.

Hoc eo c. q.5.cir.fi. ET aduertas ad maiorem nostræ positionis euidentiam quod hic accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est suprà. Cum .n. aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repugnãtia ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquantũ humanitas, conuenit aptitudo, seu non repugnantia ad essendũ in pluribus: & consequenter humanitas est vniuersalis absq; opere intellectus. Apparet autẽ manifestè peccatũ i hoc processu, cũ ex negatiua infertur affirmatiua da prædicato infinito reduplicatione addita. Prima.n. propositio, quæ est negatiua ueritatẽ hẽt. Secunda uerò quæ affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, quod humanitas inquantũ humanitas abstrahit a repugnantia ad essendũ in pluribus, & non à repugnantia ad essendũ in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo. Si.n. humanitas uendicaret sibi inquantũ humanitas, nõ repugnantiã ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset conuenire repugnantia ad essendũ in pluribus: & sic nec per se, nec per accidẽs posset repugnare humanitati esse in pluribus: quod est manifestè falsum, Humanitati.n. Socratis ratione adiunctæ haecceitatis repugnat esse in pluribus. Consequẽtia tenet: quia oppositũ eius quod conuenit alicui, secundũ quod ipsum nullo mõ potest inueniri in illo: vt habes ex primo Posteriorũ. Quãuis igitur naturæ rõne sui nõ repugnet esse in pluribus. non tñ vendicat sibi rationẽ tñ non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cum eã non vendicet sibi secundũ esse, quod habet in singularibus, relinquitur quod uendicabit T.c.12.

eã sibi secundũ esse quod in intellectu sortit. Et quia ad hoc quod aliquid sit uniuersale in actu, exigitur quod uendicet sibi non repugnantiam ad essendum in pluribus cum in diffinitione eius ponatur: quod .n. ponitur in diffinitione per se cõpetit diffinito: ideo ex ratione sui non potest esse vniuersalis in actu, sed quã primum est obiecta intellectui agenti uel possibili, fit uniuersalis in actu, quæ vniuersalis erat in potentia. Quomodo aũt fiat huiusmodi reductio potẽtiæ ad actum, iam dictum est. s. quòd ab intellectu agente fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu uero possibili per formationem conceptus. In hoc q cap.

¶ Quod si aliquis finxerit, vniuersale in actu constitui per negationem repugnantiæ ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ aduertat facere pp tria.

¶ Primò, pp hoc, quòd in diffinitione vniuersalis affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo, seu nõ repugnãtia ad essendũ in pluribus.

¶ Secundò, quia si ad vniuersale sufficit negatio repugnantiæ ad essendum in pluribus, ad singulare quoque sufficiet negatio repugnantiæ ad essendum in vno solo. Sicut.n. uniuersale se habet ad multa: ita singulare ad vnum tantum: & si sic est tunc humanitas, inquantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim ve sic negatur vtraque repugnantia.

¶ Tertiò, quia cũ vniuersale in actu distinguatur cõtra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita vniuersali i vno tantum: humanitati autem, de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus, non repugnat esse in vno tñ, ergo negatio talis repugnantiæ nõ sufficit ad cõstituendũ vniuersale i actu. Et potest hæc ratio formari cõtra principale sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tñ: humanitati inquantum humanitas nõ repugnat esse in vno tñ, aliter non posset saluari in unico tñ indiuiduo: ergo humanitas vt sic, non est uniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunq; alia natura. Hæc de tertio. 2.dis.art. tex.c6.39

QVO ad quartum respondendum est argumentis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando consequentiam. Non.n. valet res circumscripto actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Stat n. quod abstrahat ab vtroque: sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circumscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & à repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroq; modo bene. Primò negatur consequentia, si sermo sit. de intellectu agente: quia potẽtia actiua nõ præsupponit obiectũ suũ, sed facit illud. Si aũt sermo sit de intellectu possibili, concessa consequẽtia prima, non sequitur, ergo uniuersale in actu est extra animã: quia fit per actũ intellectus agentis. Secundò dr. quòd cum uniuersale in actu nominet duo, s. rem & aptitudinem, &c. res ipsa est obiectum, aptitudo aũt est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit autem, quod res ipsa, quæ est obiectum præcedat actum intellectus: & non oportet quòd modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Aristo. est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negetur consequentia, quia & si posterioritati antecedentis non obstet aptitudinem esse medium obiecti. obstat tamen illatoni consequentis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti. 2.dis.art. tex.c6.38

¶ Per hoc idem respondetur ad tertium, quòd. s. res obiecta scientiæ realis est extra animam, non modus rei obiectæ: uniuersale autem in actu nominat vtrunque, scilicet rem & modum: & ideo uniuersale in actu non sequitur esse extra animam, ex eo quòd res, de qua est scientia est extrà.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quòd vera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

SED contra istas responsiones instat Sco. ibi: & primo cõtra primam sic, Quicquid est per intellectum agentẽ est prima intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substãtiæ: consequẽter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus. 2.dis 3.q. 7. in quinta uia cõtra ad.

¶ Præterea, Vniuersale præcedit sensum, vt alibi probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

¶ Præterea, Intellectus agens & possibilis sunt vna potẽtia: aliàs quilibet homo haberet duos itellectus: sed vnius potẽtiæ ẽ unũ obiectum quare si pcedit actum unius, præcedit actum alterius.

¶ Præterea, Secundum hoc non esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. Dicet fortè quod non hẽat aliquã unitatẽ realem generans & genitum, sed similitudinem. Cõtra, quia prorsum, fundamentũ similitudinis est unũ quinto Metaphysicæ: sed non generans neque genitũ, ergo aliquid cõmune utriq;. T.c.20.

CONTRA secundam vero responsionem arguit quia nullo intellectu considerante non erit uniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti uniuersalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, inquantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo uel sub nullo, uel sub opposito modo. sed non sub nullo: ergo, &c.

¶ Prætea

quæ præterea, Aut iste modus est factus ab intellectu, aut nõ, si nõ habetur intẽtũ: si sic ergo nõ est necessarius in obiecto: quia prius obiectũ est intellectũ sine illo modo recessaire per intellectionẽ obiecti.

ADHAS instantias respondetur, præsupponendo sæpe iã dictũ, quod universale duo dicit, rem & aptitudinem, seu universalitatem. Universale pro re posita in prædicamento est prędicabile, scibile est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Universale autẽ pro aptitudine est modus: seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis, scibilis, diffinibilis: &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶Ad primam ergo conceditur, quòd universale pro eo quod fit ab intellectu agente, non est in prædicamento substantiæ, ulterior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶Ad secundam negatur antecedens; visus enim etsi sit coloris universaliter, ut habes, a S. Tho Primæ secundæ, q. 66. art. 6. non tamen est coloris universalis.

¶Ad tertiã similiter negatur antecedẽs: necessarium. n. est ut dicitur 3. de Anima, tex. Com. 19. in anima nostra esse duos intellectus, i. agentẽ & possibilẽ: quia non possunt esse eadem potentia, cũ potentia activa & potẽtia passiva non sint eędem apud Arist.

¶Ad quartã negatur cõsequentia, & dicitur quòd respõsio illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationem eius dicitur, quòd similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines: vel humanitates, tanquam fundamentum, & quòd unitas non est fundamentum similitudinis, sed cõditio fundamenti: fundatur n. similitudo propriè dicta supra duas res habentes illam cõditionem. s. mutuam negationem distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Arist. 5. Meta. Et dato quòd unitas esset fundamentum, adhuc non sequeretur, dari aliquid commune unum utrique: dicam enim quòd similitudo non fundatur supra unum, quòd est generans, neque supra unum quod est genitum sed supra unum, quòd sunt generans & genitum, iam autẽ declaratum est supra quòd cõmittitur fallacia consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt unũ formaliter, ergo habent aliquid unum commune utrique.

T. c. 20.

In hoc. c. q. 5.

AD PRIMUM Eorum, quæ contra secundã responsionẽ adducuntur, dicitur quòd præcisè loquendo, de intellectu possibili, sequitur universale, quemadmodũ scientia: ita quòd scientia in actu est universalis in actu: scientia in potentia est universalis in potentia, & sciẽtia in habitu est universalis in habitu, quod sic accidit, quia cum volumus ipsam, in actu facimus. Egrediendo autẽ ad intellectum agentem, dicimus quòd nullo intellectu considerãte, dummodo producta sit species intelligibilis, datur universale in actu: eo quod Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu cõseruatur, denominatur repræsentata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶Ad secundum dicitur, quòd obiectum ut prius actu nullum sibi vendicat modũ abstrahit enim ab omni esse & mõ quidditas.

¶Ad tertium dicitur, quòd modus ille fit ab intellectu agente: & cũ infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia activę non præsupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quòd dato quòd non fieret ab intellectu agẽte, fit ab intellectu possibili. & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur, quòd est falsum. s. quòd prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum, simul enim utrunque fit, intellectus enim formando conceptum rem absque hoc & nunc apud se facit, neque potest imaginari, quòd prius faciat rem, deinde absque hoc, & nũc sicut Socrates simul generet hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶Ad quartum negatur, quòd relatio mensuræ fundetur in aliquo universali fundatur. n. neque in universali, neque in singulari, ut sic, sed in natura una formaliter quæ in singulari reperitur. & sic nõ est unũ numero, ut sic mẽsura aliorũ, sed unũ formaliter.

¶Ad quintum dicitur, quod nihil aliud cõcludis, nisi quod universale pro re est extra animam, sic enim accepto universali inest primo passio seu realis operatio, homo enim est cui primò convenit ridere, non homo universalis: alioquin risibile nõ inveniretur in homine non universali, puta Socrate.

¶Ad sextum dicitur similiter, quòd extrema contrarietatis sunt res ipsæ non res particulares ut sic, neque universales, aliter res nõ universales, i. hæc albedo & hæc nigredo, nõ essent cõtrariæ.

¶Ad septimũ dicitur, quòd stant istæ duæ simul, Universale prædicatur de rebus, &, Universale fit ab intellectu, eo quòd universale pro re est id quòd prædicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Universale autem pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio. n. nõ debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Unde & Arist. 7. Met. tex. Commen. 45. ait, quòd substãtia nõ dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In prædicamentis vero ubi de substantiæ induta accidentibus intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶Ad duodecimũ, ubi additur, dicitur quòd omnia illa verificantur de universali pro re, sed exponẽda est affirmativa propositio negativè, ut sit sensus, Universale sunt ubique, &c. idest veritate ipsæ denominatæ universales non terminent sibi locum neque tempus. Similiter dicitur, ad quod subiungitur, quòd forma & materia pertinens ad quantitatem universalis. i. rei physicæ, quæ denominatur universalis. Similiter universalium tantum est diffinitio. i. rerum quæ denominatæ sunt universales. Similiter res denominatæ genera, species, & differentiæ sunt extra animam, cõditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶Ad octavum dicitur quòd per ly singulare, duo intelligere possumus, quoque intelligitur ipsa singularitas, consequenter. s. res singularis. Primò mõ accipiendo singulare conceditur consequentia, sed antecedens non est verũ. Secundò modo antecedens Peripateticũ est sed consequentia nihil valét. supra enim iam diximus, in singulari multas unitates existere, & non tantum numeralem. hoc c. q. 4

Et quamvis hæc natura intellecta habeat rationẽ universalis, secundum quòd cõparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est una similitudo omnium, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quædã intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit, ex universalitate formæ intellectæ unitatẽ intellectus concludere, quia non est universalitas illius formæ secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundũ quod ad res refertur, ut similitudo rerum. Sicut etiã, si esset una statua corporea repræsentans multos homines, constat quod illa imago, vel species statuæ haberet esse singulare & propriũ, secundum quod esset in hac materia. sed haberet rõnem cõitatis, secundum quod esset commune repræsentativum plurium.

¶Ex hac secunda parte capituli huius Aver. errorẽ removere intendit, qui in tertio de anima cõ. 5. ex universalitate formæ intellectæ voluit declarare unitatẽ intellectus hoc mõ. Quod est universale, suam universalitatẽ retinẽs est indistinctũ numero: forma intellecta. i. natura secundũ esse in intellectu subiectivè est universalis suã universalitatẽ retinens: ergo est indistincta numero: igitur subiectũ eius, quòd est intellectus possibilis non est distinctũ numero: & sic unus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior vł ex se nota, quia universalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet quòd species intelligibilis repræsentat universale. Hæc rõ etsi alterius principium exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attamen quantũ præsentis intẽtionis est ex dictis sic destruitur, universale est aliquod duplex, s. in essendo & in repræsentãdo. Universale in essendo esset, si daretur natura hominis seperata, ut idea Platonis & de tali universali vera est maior: sed falsa minor. Vera quidẽ maior, quia tali universali cũ secundũ esse universalitatem sortiatur, secundũ esse quoque repugnabit distinctio numeralis: vñ impossibile est imaginari plures homines universales. Falsa autẽ est minor: quia spẽs intelligibilis nõ est universalis in essendo, cũ sit in singulari subiecto. s. intellectu possibili, qui individuũ quoddam est, licet immateriale. Universale verò in repræsentãdo (ut dictum fuit) est quòd rem universalem repræsentat: & talis universali falsa est maior: licet minor sit vera & maioris quidem falsitas ex eo cognosci potest, quòd tale universale universalitatem non habet secundum suum esse, quo respicit subiectũ, unde unitas vel pluralitas numeralis in accidentibus oritur: sed habet universalitatem secundum repræsentationem, quæ respicit obiectum: unde non repræsentat obiecta distincta numero, sed unum & idem obiectum omnium repræsentat omnes species cuiusdam rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadem Socratis facies a pluribus per plures species eadem omnino repræsentantes videtur. Minoris autem sic intellectæ veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis repræsentat naturam, non repræsentando conditiones particulares eius, ut dictum est: hæc est sententia literæ in hac parte. hoc eo capitulo.

Et quia natura humana secundũ suam absolutã cõsiderationem convenit, quòd prædicetur de Socrate: & rõ speciei non cõvenit sibi secundum suam absolutam. s. humanæ naturæ considerationem, sed est de accidentib quæ consequuntur eam, secundum quoddam esse, quod habet in intellectu, ideo nomen Speciei non prædicatur de Socrate, ut dicatur, Socrates est species, quod de necessitate accideret, si rõ speciei conveniret homini secundũ esse, quod habet in Socrate, vel secundũ suã absolutam considerationem. s. inquantum est homo, quicquid enim convenit homini, inquantum est homo, prædicatur de Socrate.

¶In hac parte tertia capituli hu.⁹ talẽ obiectionẽ ex supradictis

exclu-

excludere intendit, quia quòd prædicatur de prædicato prædicatur & de subiecto, sed species prædicatur de homine, quòd est prædicatum respectu Socratis, ergo species prædicatur de Socrate, & sic Socrates erit species. Conclusio est falsa, maior uera ex ante prædicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex suprà posita distinctione eorum quæ cōueniunt naturæ, manifestabimus ex hoc insinuans quàm cōueniens tradita fuerit doctrina, cū ex ea difficultates accidentales dissoluuntur. Cùm enim dictū sit, quòd triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quædā, s. absolutè, & quędā secundū esse in intellectu, & qdā secundū esse in singulari, ea quæ conueniunt naturæ secundū esse in intellectu, nō cōueniunt ei absolutè, neque secundū esse in singulari cùm opposita sint, & ideo prædicato processu error accidit, qa denominatio specifica homini secūdū esse in intellectu cōuenit, & concluditur de homine secundū esse in singulari, dū infertur, ergo Socrates est species. Vt autem ad formā argumēti dici possit, innuit talem distinctionē. Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo ut prædicato. i. secūdum quòd illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato Socratis. s. homine, secundum id secundum q, homo prædicatur de Socrate secundum idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Socrate, secundū suā naturā, & hoc modo maior est uera, minor autē falsa. Alio modo cōtingit prædicari de prædicato, non ut prædicato. i. non secundum illam rationē, quia illud prædicatum de suo subiecto prædicatur, sicut in proposito species non prædicatur de homine inquantū homo est prædicatum Socratis. i. non prædicatur de homine secundū illud esse, quo homo prædicatur de Socrate, eo quòd homo prædicatur de Socrate secundū suū esse quidditatiuū absolute, species autē prædicatur de homine nō secūdū eius esse quidditatiuū, sed secundū esse q, in intellectu habet, & hoc modo maior est falsa, minor autē uera semper, ergo altera præmissarū est falsa. Et hoc est q, in altera dicitur, q, rō speciei non conuenit homini secundū suā absolutā considerationem, secundū quā conuenit sibi prædicari de Socrate, quia sic oportet ēt conuenire Socrati (ut supra dictū fuit) sed cōuenit ei secundū esse in intellectu secundum quod esse prædicatur de Socrate.

In hoc c. q. 5. fin.

Et tamen prædicari conuenit generi per se, cū in eius diffinitione ponatur. Prædicatio. n. est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen fundamentū in re, ipsam unitatem eorū, quorum unum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus quæ similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionē prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentionem generis attribuit, sicut quòd significatur hoc nomine Animal, sic ergo patet qualiter essentia, uel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est de illis, quæ conueniunt ei secundum suam absolutam considerationem, neque de accidentibus quæ consequuntur ipsam secundum esse, quòd habet extra animam, ut albedo uel nigredo, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ratio generis, uel differentiæ.

¶ In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidā tacitæ obiectioni, q talis est. Quod per se prædicatur de speciebus conuenit ipsis speciebus, sed ly genus, per se prædicatur de speciebus, puta homine & boue, ergo ly genus, cōuenit ipsis speciebus, & sic homo erit genus & similiter bos. Maior est ex terminis nota, implicat enim quòd aliquid per se prædicatur de aliquo in quocunque modo perseitatis & nō conueniat illi. Minor probatur sic, illud in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, per se prædicatur de illis, sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, ergo genus per se prędicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, q, quælibet pars diffinitionis in recto primo modo perseitatis cōuenit diffinito. Minor autem in Porphyrio patet sic dicente, Genus est prædicabile de pluribus specie differentibus.

c. de gñe.

¶ Similiter omnino pōt argui de specie respectu indiuiduorum, cum ēt in diffinitione speciei ponatur prędicari de indiuiduis, & sic vi q, malè dictū sit, Socratē nō esse speciē. Huius obiectionis in litera motiuum tantum tangitur. cū dicitur, Et tamen prædicari per se conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur.

¶ Responsio autē in residuo ponitur, in quo ad plenam materię huius discussionē duas distinctiones innuit. Prima est, prædicari dupliciter capitur. s. formaliter, & fundamētaliter, seu materialiter. Secūda est, genus dupliciter accipiē. s. formaliter, & fundamētaliter, seu materialiter. Et debes scire, ut terminos intelligas, q, in hac propositione. Hō est animal, sunt tria, s. ly homo, ly est, & ly animal, q extra animā nihil aliud sunt, quā natura humana importata per ly hō, & natura sensitiua importata p ly aīa, & unitas seu cōiunctio earū inter se importata p ly est: hæc. n. tria intellectu apprehendēs in secunda sua operatione format hanc propositionē, Hō est animal qua formata reflectēdo se super illa tria, ut terminat actū sui cōponentis adinuenit & attribuit eis quasdā relationes, & ly hō, attribuit relationē subiecti, & ly animal, relationē prædicati, & ly est, relationē prædicationis. Vñ prædicatio formaliter est illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter uerò seu materialiter est coniunctio rei prædicatæ cū re subiecta. Similiter cū intellectus apprehēdit naturā sensitiuam, & reflexerit se super illā, ut stat sub actu eius, uideritq; eam ut sic indifferenter se habere ad species in quib. primo inspexerat naturam illā saluari, attribuit naturæ sensitiuæ, seu animali obiecto relationem gñis, & sic genus formaliter est illa relatio, genus aūt fundamentaliter, seu materialiter est natura ipsa, puta sensitiua, & sic patent termini distinctionum.

EX HIS tria deducuntur. Primum est, q, cum genus fundamentaliter, puta animal, non includatur diffinitione sua prædicationē fundamentalem, quia in diffinitione animalis non ponitur coniunctio eius cum homine, uel Boue, neque prædicationē formalē, qa in diffinitione rei nō ponitur res secūdæ intētionis, cōsequens est q, genus formaliter sumatur, qñ diffinitur a Porphyrio. c. de gñe.

SECVNDVM est, q, in diffinitione gñis formaliter non cadat prædicatio fundamentalis de specie, puta homine, quia relatio generica non est coniuncta realiter rei, quæ denominatur species, consequens est, q, prædicari de pluribus positum in diffinitione generis, sit accipiendum formaliter, s. pro relatione prædicationis: una. n. relatio potest cadere in diffinitione alterius, ita ut conceptus relationis, quæ est de prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ est genus. Et hinc habes: quam conformiter S. Tho. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

TERTIVM deducēdum est, q, aliquid dr prædicari de specie dupliciter. Vno mō, ut res denominata prædicabilis de specieb. & sic animal prædicatur de hōie & Boue. Alio mō, ut id, quo res denominatur prædicabilis de speciebus, & sic genus, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, prædicatur de ipsius specieb. Sicut aliquid dr disgregatiuū uisus dupliciter. Vno mō ut res denominata disgregatiua uisus: hoc. n. modo nix dr disgregatiua uisus. Alio mō, ut id, quo res denominatur disgregatiua uisus quemadmodū albedo dr disgregatiua uisus cum in diffinitione eius ponatur, disgregare uisum. Et sicut stāt ista duo simul. s. q, res diffinita per disgregare uisum est albedo, & non nix, res aūt denominata disgregatiua uisus est nix & non albedo, ita pręcisè in proposito stant ista duo simul. s. q, res diffinita per prædicari de speciebus est relatio generica, res aūt denominata prędicabilis de speciebus est natura, quæ subest illi relationi, puta animal, ita q, res diffinita per prædicari, &c. est genus formaliter non materialiter, res aūt denominata prędicabilis est genus materialiter, nō formaliter. Vnde in litera dr, q, rō prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ est genus, id tamen, cui intellectus intentionē prædicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis, sed res, cui ēt ipsa intentio generis attribuitur.

De hoc vide cō. huius doc. sup Porph. 1 c. de genere in prin.

¶ Ex quib. patet responsio ad obiectionem, quia loquēdo de eo, q, per se prædicatur de speciebus, ut res denominata prædicari, uera est Maior, sed falsa Minor: loquendo autem de eo quòd p se prædicatur, ut ratio denominādi falsa est Maior, licet Minor sit uera. Vnde cum semper altera præmissarum sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic uti poteris, prædicabile de speciebus dupliciter, formaliter & denominatiuè, q, prædicatur de homine & Boue denominatiuè est animal: q, autem prædicatur formaliter de homine & Boue, ē genus, de prædicabili denominatiuè falsa est Minor de prædicabili formaliter falsa est Maior. Hæc dicta enim applicaueris ad speciē respectu indiuiduorū ad differentiam, proprium & accidens, & reliqua huiusmōi, solues multas obiectiones, & illucescet tibi ueritas multarū propositionum, quæ obscure apparent. Residuum capituli est Epilogus, de se patent, & cætera.

CAPVT V.

Quòd simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma quid compositum, sed tantum forma, non item comparatur compositorum essentiæ, & quod ex esse & essentia sit composita. Quod denique intelligentiæ effectiuè sint a Deo ex actu & potentia compositæ, multiplicitas ostendit.

8. *NVNC restat uidere secundum quem modum essentia sit in substantijs separatis scilicet in anima, intelligentijs & causa prima. Quamuis autem causæ primæ simplicitatem omnes Philosophi concedant, tamen compositionem*

Substātiæ simpliciū atq; essentiæ immateriales aliam sunt.

positionem materiæ & formæ in intelligentiis et animabus quidam uidentur ponere. cuius positionis fuisse dicitur Auicebron Author libri, Fontis uitæ. Hoc autem dictis philosophorum reperitur esse contrarium, quia eas substantias a materia separatas nominant, & absque omni materia esse probant, cuius demonstratio potissima est ex uirtute intelligendi, quæ in eis est: Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu, nisi secundum quod separantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, nisi per uirtutem substantiæ intelligentis, secundum quod recipiuntur in ea, & secundum quod aguntur per eam: unde oportet, quod in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita quod nec habeat materiam partem sui, neque etiam sit sicut forma impressa materiæ, ut est de formis materialibus.

¶Hic incipit tractatus secundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiam de essentiis substantiarum simplicium, quemadmodum tradita est de essentiis substantiarum compositarum. Facit autem sex in præsenti capitulo. Primò declarat, quod essentia in simplicibus non significat compositum quid ex materia, sed formam tantum. Secundo comparat illas essentias essentiis substantiarum compositarum. Tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse & essentia. Quarto declarat intelligentias habere esse effectiue a Deo. Quinto ostendit eas esse compositas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorum agit. Præmissa igitur primò concordi sententia Philosophorum de simplicitate omnimoda primæ causæ, & quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talem conclusionem ponit, Omnis substantia intellectualis est immaterialis, idest composita ex materia & forma, & independens a materia: quam sic probat, Omne patiens, uel agens, uel recipiens, uel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens, uel agens, uel recipiens, uel habens in se intelligibile in actu, ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres sui partes ex eodem medio probatur. s. ex hoc quod intelligibile in actu oportet esse immateriale, tertio de Anima tex. Com. 11. & 15. agens autem rem immaterialem oportet esse immateriale, eo quod agens non pôt esse ignobilius suo effectu, ut dicitur 3. de Anima tex. Com. 18. & tex. Cô. 40. recipere quoque immateriale non potest res immaterialis, ut patet 3. de Anima, Com. unumquodque recipitur per modum recipientis: & per idem innotescit, quod habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor autem ab omnibus conceditur. Frustra enim esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret, cum unumquodque sit propter suam operationem, ut dicitur 2. Cœli tex. Commento. 17.

Intelligentia simplex immunis est non modo à corporalis sed ab omni materia & forma tantum est.

Nec potest dicere aliquis quod intelligibilitatem non impediat materia qualibet, sed materia corporalis tantum. Si enim hoc esset ratione materiæ corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis, nisi secundum quod stat sub forma corporea, tunc oporteret, quod hoc haberet materia à forma corporali, scilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse: quia & ipsa forma corporalis actu intelligibilis est, sicut & aliæ formæ, secundum quod a materia abstrahuntur. Unde in anima intelligentia nullo modo est compositio ex materia & forma, ut hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantiis corporalibus, sed est ibi compositio formæ & esse. Unde in commento nonæ propositionis libri de causis dicitur, quod intelligentia est habens formam & esse, et accipitur ibi forma pro ipsa quidditate, uel essentia simplici.

¶Quia posset aliquis credere rationem factam recipere responsionem, ideo intendit hic excludere responsionem quæ posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali & materia simpliciter & dicere quod maior est uera de materia corporali, non autem de materia simpliciter, & consequenter concedere, quod omnis substantia intellectualis est immunis à materia corporali, non autem a materia, quia non materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶Contra hæc fugam instatur ratione ducente ad impossibile sic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per se, ergo forma corporalis est id unde materia hêt, quod impediat intelligibilitatem. hoc est impossibile, ergo à destructione consequentis, &c. consequentia est nota ex terminis. Cum enim materia corporalis duo dicat, s. ly materia, & corporalis, & ex ly materia secundum aduersarium non impedit intelligibilitas in actu, restatque hoc impedimentum sit ex ly corporali, sed ly corporali nihil addit supra materiam, nisi formam corpoream, ergo ex forma corporali, seu corporea oritur, quod materia impediat intelligibilitatem in actu. Falsitas autem consequentis probatur: Omnis forma nô concepta cum materia est actu intelligibilis, patet ista ex 3. de anima. tex. com. 18. Forma corporea est forma secundum se nô côcepta cum materia, accipitur enim distincta contra materiam, ergo forma corporea secundum se est actu intelligibilis. Tunc ultra, Nihil secundum se actu intelligibile est se impedimentum præstans intelligibilitatis, forma corporea est huiusmodi, ergo forma corporalis non est id unde materia impedimentum intelligibilitatis sumat, quod erat probandum. Est igitur tam anima intellectiua quam intelligentia quælibet nô côposita ex materia & forma. Si acceperimus côpositionem ex materia & forma uniuocè prout. s. materia & forma nominant partes essentiales rei, quemadmodum dictum est, substantias aliquas esse compositas, in præcedentibus, sed est in eis aliud genus compositionis. s. ex forma esse de quo infra erit sermo, & sic hêt prima pars intenti, s. quod essentia in substantiis intellectualibus non significat compositum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandum, quomodo significet formam tantum, propterea subiungit.

In c. 2. hic ec. c. dubio seq. post. q. 10

Essentia simplicium tantum forma est.

Et quomodo hoc sit, planum est uidere. Quæcunque enim ita se habent ad inuicem, quod unum est causa esse alterius, illud quod habet rônem causæ, potest habere esse sine altero, sed non conuertitur. Talis aût inuenitur habitudo materiæ & formæ, quod forma dat esse materiæ & ideo impossibile est esse aliquam materiam sine forma: tamen non est impossibile esse aliquam formam sine materia, forma enim non habet in eo, quod forma dependentiam ad materiam, sed si inueniantur aliquæ formæ, quæ non possunt esse nisi in materia, hoc accidit eis secundum quod sunt distantes a primo principio, quod est actus primus & purus. Unde illæ formæ, quæ sunt propinquissimæ primo principio, sunt formæ per se sine materia subsistentes. non enim forma secundum totum genus suum materia indiget, ut dictum est & huiusmodi formæ sunt intelligentiæ: & ideo non oportet ut essentia uel quidditates harum substantiarum sint aliud, quam ipsa forma.

¶Intendens in his uerbis declarare, quomodo essentia in substantiis simplicibus significet formam tantum tali ratione hoc probat: Quæcunque ita se habent, quod unum est causa esse alterius, & non econuerso: illud quod habet rationem causæ, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se hñt, quod forma causat esse materiæ, & non econuerso, ergo forma pôt esse sine materia, & materia non sine forma. Tunc ultra, essentia intelligentiarum non est composita ex materia & forma, & non potest esse materia tantum, ergo est forma tantum.

Alterius causa existens pôt secundum aliquid sui ordinis esse sine illo.

ET nota quod maior propositio potest dupliciter intelligi. Uno modo sic, quod id quod est causa alterius, &c. idem numero possit esse sine altero. & sic nô assumitur a nobis, quia est falsa & extra propositum. Falsa quidem, quia subiectum causat esse propriæ passionis, & non econuerso: & tamen subiectum non pôt esse sine propria passione. Extra propositum uero, quia uolumus côcludere, quod forma, quæ est in materia, sit sine materia: sed quod aliqua forma nô exigit materiam. Alio modo intelligitur maior, quod id quod hêt rationem causæ secundum suum ordinem, potest esse sine altero, idest secundum aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est uera, & ad propositum. Vera quidem, quia causa cum independens sit à causato, consequens est, ut aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad propositum uerò, quia intendimus concludere, quod forma secundum suum genus non dependet à materia, ita quod aliqua forma pôt inueniri separata, Unde in minori notanter non assumitur forma materialis, seu hñs esse in materia: sed forma sine additione aliqua ad insinuandum quod loquimur de forma, ut forma est, non ut talis uel talis. Patet autem minor illa ex nono Metaphy. tex. com. 13. & 15. ubi habetur quod actus est prior potentia simpliciter, & independens ab ea. Ex eo enim quod forma essentialiter est actus, materia autem essentialiter potentia, & actus secundum totam suam latitudinem non dependet à potentia, consequens est, quod forma secundum totum suum ordinem nô dependet à materia. Materia autem cum essentialiter sit potentia, necesse est dependere à forma sine qua actualitas nô inuenitur: & sic patet minor: quia à forma absoluitur: nec eo quod forma, dependet à materia in suo esse, sicut potentia ab actu, & non econuerso. Quod autem alicui actui conueniat, quod non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione, & non habet hoc ut eo, quod actus: & similiter quod aliquæ non sint nisi in materia, hoc hñt ex sua imperfectione formæ, quæ attenditur penes distantiam à primo principio Deo gloriosissimo, & propinquitas

ad primã materiam, vñ tales formæ non solũ causant esse materiæ, sed & ipsæ causatæ sunt quodãmõ à materia. Causæ. n. sunt sibi inuicem causæ, vt dr̃ secundo Ph. tex. com. 30. Essentia igitur substãtiarũ intellectualiũ est immaterialis. & forma sñ.

QVÆSTIO VIII.

Num materia possit esse sine forma.

CIRCA hanc partem occurrit quæstio, & hæc est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quæstione tria facienda sunt primò ponetur Scoti opinio. secundo ponet̃ opinio S. Th. tertiò respondebitur rationibus in oppositum.

QVO ad primum Scotus in 2. sent. dist. 2. opinat̃ posse materiã esse sine forma arguitq; ad hoc probandũ multipliciter. ¶Primò sic, Nõ minus dependet accidens à substantia quã materia à forma, sed accidens põt esse sine substantia, ut patet in Sacramento altaris. Ergo materia potest esse sine forma.

Secundo. ¶2 Præterea, Absolutum distinctum & prius alio absoluto põt esse sine illo absq; contradictione, materia respectu formæ est huiusmodi, ergo põt esse sine forma, minor est euidens. maior probatur quia prius in eo quod prius, non dependet à posteriori, & accipitur hoc ex 5. Meta. tex. com. 16. priora sunt, q̃ possunt esse sine alijs, alia non sine ipsis.

Tertio. ¶3 Præterea, Quicquid absolutũ facit Deus in creaturis mediante cã secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius ergo potest facere sine illa.

Quarto. ¶4 Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediatè cõseruat vel conseruare potest, sed materiam Deus immediatè creat ergo immediatè conseruare potest, ergo sine omni forma.

Quinto. ¶5 Præterea. Cum nihil Deus extra se necessario velit ex hoc q̃ vult materiam esse, non est necesse q̃ uelit materiã esse, nisi pp necessariam connexionem utriusq;, sed potest materiam & formam non esse talis necessaria connexio, ergo &c. Quod autem non sit talis necessaria connexio inter materiã & formã, probatur, quia tunc sequeretur, q̃ materia determinaret sibi necessariò aliquã determinatam formã. Probatio cõsequentiæ, Quod determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquã speciẽ in gñe illo, & q̃ determinat sibi speciẽ, determinat sibi etiã aliquo indiuiduo illius speciei, ut non. n. q̃ de necessitate est homo, necessariò est hic vel ille homo, consequens autem est falsum materia. n. nullam sibi determinat formam, ergo relinquitur, q̃ materia non determinat sibi genus formæ ad hoc quod sit. Cõfirmatur, Quicqd cõtingenter se hẽt ad qdlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia cõtingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia contingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, quòd si materia sibi determinat de necessitate genus formæ, q̃ etiam de necessitate determinat sibi unum indiuiduum solum illius generis, quia unum essentiale, & unum singulare est impossibile dependere a plurib. essentialiter eiusdem gñis materia aũt est una essentialis & singularis ergo impossibile est, quòd dependeat à pluribus formis eiusdem gñis, & sic si necessario determinat sibi genus formæ necessario quoque determinabit sibi aliquam unam formam, quod falsum est. Hæc de primo.

QVO ad secundũ. S. Th. in prima parte. q. 66. ar. 1. & in q̃onibus de potẽtia Dei, q. 4. ar. 1. & in quolib. q. 3. ar. 1. cõfirmat hoc qđ hic dicit, s. materiã nõ posse esse sine forma duab⁹ rõnibus. Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absque omni forma, materia, simul esset, & nõ esset hoc implicat contradictionem, ergo probat cõsequentia quoad secundã partem, quia quo ad primã ab aduersarijs cõcedit̃. Impossibile est effectũ formalẽ separari à forma, sed existere est effectus formalis formæ, sic. n. diffinit̃: Forma est q̃ dat esse rei, ergo impossibile est ponere existentiam sine forma. Sicut. n. impossibile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus aũt primus, cuius est dare esse, idẽ est q̃ forma. Ex illa ergo ꝓpositione. Materia existit absq; omni forma sequuntur duo cõtradictoria simul uera, ex eo. n. q̃ materia existit sequit̃ q̃ sit in actu, ex eo aũt q̃ est absq; omni forma, sequitur q̃ non sit in actu. Huic rõni dat Sco. quandam rñsionem, quæ quia non nisi chimerica, & tanquam indigna, de qua uerba fiant, omittatur, quolibet. n. proferente contraria solicitum esse stultum est, ait Arist. à quo didicimus in libro nono Metaph. quid sit actus & quotuplex.

e. Top. ca. 9. tex. c. 1. ¶Secunda rõ S. Th. ad hoc idem est ista, Oẽ indiuiduum determinatũ ad genus completum, vel incõpletum in rerum natura p se existẽs ẽ in aliqua certa specie per se uel reductiuẽ. materia sola neq; p se neq; reductiue est in aliqua certa specie, ergo materia sola nõ põt esse indiuiduũ quodcunq; in rerum natura. Minor est ex se clara, nõ. n. facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo q̃ indiuiduum omne tam completum, q̃ incompletum, si per se existit in rerum natura separatum (q̃ dico propter indiuiduum generis, ut hæc substantia, hæc anima, &c.) nõ continetur sub genere per se, vel reductiue immediate sed mediante specie. inter genera. n. & indiuidua mediat species, & inter principia generis & principia indiuidui mediant principia speciei pariformiter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco. 5 arg. ibi. n. ipse expresse assumit, q̃ qui determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potest etiã dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositũ intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus determinat sibi aliquam certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substantiæ ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiæ saltem reductiue, ergo materia sola esset in aliqua certa spẽ, hoc est falsum, Minor est omnium, & processus bonus ergo, &c.

¶Hanc ueritatẽ approbat Arist, (ut ipse Sco. cõfitetur) loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamẽto Arist. hanc cõclusionẽ tenuisse. s. ex hoc, q̃ Deus non potest agere sine causis secundis, ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Commen. secundo Physico. Commen. 22. Auer. ex eodem præcisẽ fundamento q̃ S. Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam cõclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantum de actu & potentia, ita quòd ex natura actu & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, concludit Auer. q̃ duo cõtradictoria essent simul uera, ut deductũ est &c. Auicenna quoq; in secundo Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet cõclusionem Scoti esse impossibilem, & tñ ponit expresse materiam esse creatam. Vnde hæc nunquam destructiua Metaphysicalium principiorum vitanda est, Hæc de secundo. 1. d. 3. q. 6. Com. 18 1. Physi. c. 56. & 70.

QVOAD tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim depẽdet potentia pura ab actu, quam actus imperfectus ab actu perfecto. Ad 1.

¶Sed contra hoc instat Antonius Thrombeta sic, Magis depẽdet posterius à priori, quam prius à posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia aũt est prior forma, ergo magis dependet accidens à subiecto, q̃ materia a forma. Forte diceretur (ait) quòd materia non est prior, sed posterior forma. Contra: nam licet materia sit posterior forma ordine pfectionis, est tñ prior ordine generationis. & consequenter prior simpliciter, ut arguatur sic, Quandocunq; sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicqd est i ordine priori est simpliciter prius quocunq; existẽte in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se hñt, q̃ ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunq; priore ordine pfectionis, sed ita est, q̃ materia est prior origine forma, licet forma sit prior pfectione, ergo materia ẽ simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur quod. s. ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura. n. semper procedit de imperfecto ad pfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocunq; perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc ultra, est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo &c.

¶Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶Primò dr̃, q̃ forma, licet sit posterior materia ordine gñationis est tñ prior etiam ordine generationis materia existente. Magni. n. refert dicere materiam, & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine albedo tñ est prior superficie habente esse album, vnde in proposito cum sermo sit de materia existẽte (si enim poneretur materia sola in rerum natura oporteret ipsam existere) patet falsum assumi.

¶Secundò dr̃ q̃ aliud falsum ibi assumitur, s. q̃ ordo gñationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stando infra limites naturæ finitæ. cum. n. actus sit prior potẽtia simpliciter, tam si ponatur Deus finitus, q̃ infinitus, ut patet ex nono Metaphysi. tex. Com. 15. & 12. & tex. c. 6. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis consequens est q̃ secundum Arist. & veritatẽ ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine gñationis. Amplius. Id q̃ est prius natura rõne & tempore, est simpliciter prius. ordo perfectionis est prior natura rõne & tẽpore ordine imperfectionis, qualis est ordo gñationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur pfectionis est prior simpliciter, media quoq; propositio est Arist. octauo Physic. tex. Com. 75. vbi expresse loquitur in natura finita ad probandum, s. motũ circularẽ esse primum. Vnde ad probationem, concesso, quod priora generatione sunt imperfectiora, & quòd natura procedit de imperfecto ad pfectum, negatur consequentia, ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agẽs naturale prius attingit imperfectum.

oportet

oportet enim prius agens in se perfectum esse, ut dr in 12. Metaph. tex. Com. 40. Hic aduertendu, q oportet mendacem esse memorem: in quæstione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat propositiones, has assumit, &c.

¶ Tertio dicitur, q dato toto processu, vltima consequentia nihil valet, falsum est.n. quod omne prius possit secundum rem absolui à posteriori quolibet (ut ad secundum dicetur.)

¶ Sed contra primam responsionem, quæ ponit materiam nõ habere propriã existentiã: sed eã mendicare à forma, instatur sic. Cuicunq; cõuenit actu causare pro aliquo signo, conuenit & existere pro eodem signo: sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formã, conuenit causare, ergo pro tunc sibi cõuenit existere: sed pro illo signo non hẽt existentiam formæ, ergo propriã. Et confirmatur quia materia aut causat compositũ, & recipit formã, qñ existit, aut quando non existit: non quando non existit, ergo quãdo existit, ergo pro tunc conuenit sibi ppria existentia, quia existentia formæ sequitur, totum compositum. Et confirmatur secundo, quia causa non mendicat, à suo effectu: materia autem causat existentiam compositi & formæ: ergo non mendicat existentiam ab eis, &c.

¶ Ad hæc dr, quod sufficit causæ pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiã: nec apparet necessarium, q pro quolibet signo naturæ insit existentia sibi, quo nescit causalitas: ordo.n. naturæ talis est in eodem instanti temporis, q scilicet materia recipit formam: ex quibus resultat compositũ, cui iam esse actualis existẽtiæ aduenit: quo ipsum compositum primo, forma secundo, & materia tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationem dicitur, quod materia causat, quando existit: quia pro omni instanti quo causet, existit: quando enim est terminus tẽporalis. Ad secundam cõfirmationem dicitur, quod licet cã ut causa non mendicet à suo effectu: tamen causa materialis mendicat à suo effectu, quæ est eius causa in altero genere causæ: eo quod causæ sunt sibinuicem causæ, quinto Metap. tex. com. 2. Oportet aũt has responsiones à Scotistis admitti: quia cũ Scot. ponat secundo sent. dist. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actũ posteriorem tota coordinatione prædicamentali, licet nõ distinctum realiter à ratione cuius est, oportet essentiã materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam existẽtiã, ut potentiã ad actũ. Et tunc potest argui sic, Essentia materiæ, ut distincta cõtra suã existentiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia, & sic habet existentiam antequam recipiat eã, similiter stando in illo signo: aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiam, quando est, aut quando non, &c.

Ad 2. ¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationẽ dicitur, q non sola depẽdentia sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id quod adducitur ex quinto Metaphy. dicitur q uniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter: ista.n. est uera, Quæcunq; possunt esse sine alijs & alia, non sine ipsis sunt priora, sed non conuertitur, qcunq; sunt priora possunt esse sine alijs, & alia sine ipsis.

¶ Et nota q maxime illa Scotica, Omne prius absolutũ, &c. non potest saluari, etiam sequendo viam Sco. q pro nũc ex duobus manifestatur. Primo ex eo, q partes essentiales simul sumptæ sunt priores toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto. ¶ Secundo ex eo, quod prædicamentum quãtitatis est absolutè prius prædicamento qualitatis, præsertim quo ad quartam speciem eius, & tñ non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur, aut finita aut infinita, non infinita, quia illa nõ dabilis, & si forte imaginetur dari adhuc cum oporteat esse lineatam, aut ergo linea recta aut curua, & sic esset figura, si finita, ergo figurata, figura.n. est quæ termino, uel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares.

Ad 3. ¶ Ad tertiũ quicquid sit de Maiori, negatur Minor, forma.n. etsi non sit de essentia materiæ est tñ de essentia materiæ ex stẽtis.

Ad 4. ¶ Ad quartum dicitur, q cum medium sit duplex effectiuum & formale quicquid immediate Deus causat effectiuè, põt ebsque media causa effectiua conseruare, nõ autem absq; media causa formali, quale medium est forma respectu materiæ.

Ad 5. ¶ Ad quintum negatur quòd inter materiam & formã non sit necessaria connexio. Ad cuius probationem negatur consequẽtia, enim probationis falsa est Maior, per id autem q additur, scilicet secundum q necessario est homo, necessariò est hic, vel ille homo, nil aliud habetur, nisi q quia materia necessariò determinat sibi genus formæ, ideo materia non põt esse sine hac, uel illa forma, quod est intentum nostrum. Non.n. valet consequentia, A necessariò est homo, ergo A necessariò est hic uel ille determinate, sed vage: & sic conceditur, materia necessariò determinat sibi formam, ergo necessariò determinat sibi hãc uel illam formam, non determinate, sed uage.

¶ Ad confirmationem, cum dr, Quicquid cõtingenter se hẽt ad quodlibet generis absoluti, cõtingenter se hẽt ad genus ipsum, eodem modo ui detur, distinguendo cõtingenter se habere ad qdlibet determinate, uel uage. Primò.n. modo falsa est maior, Secundo vero falsa est minor, materia.n. non contingenter, sed necessario se hẽt ad quamlibet formã indeterminate, & uage.

¶ Ad aliam probationẽ dicitur, q vnum essentialiter vnum & singulare negatiuè, sicut est materia prima, potest essentialiter dependere in esse à pluribus eiusdem gñis indeterminatè & uage, secundum q illa plura habent vnam rationem communẽ, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc, quòd dãt esse actuale. Reflecte hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & forte persuadebis infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ, nullam tamen sibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ cõpositæ & substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ cõpositæ non tantum formam, nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam, essentia vero substantię simplicis est forma tantum. Et ex hac causantur duæ aliæ differentiæ, & una est, q essentia substantiæ compositæ potest significari ut totum, vel ut pars, q accidit pp materiæ designationem, ut dictum est, & ideo non quomodolibet prædicatur essentia rei compositæ de ipsa re composita. Non.n. potest dici, quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, quæ est sua forma, non potest significari nisi ut totum, cum nihil sit ibi præter formã, quia formam recipiens. Et ideo quocunq; modo sumatur essentia substantiæ simplicis, de ea prædicatur. Vñ Auicenna dicit, q quidditas substãtiæ simplicis est ipsummet simplex, qa nõ est aliquod recipiens ipsam. 5. Met. c. 9 post medium.

¶ In hac secunda parte capituli cõparat essentias substantiarũ simplicium essentijs substantiarum cõpositarũ, triplicẽ drĩam inter eas assignando. Prima differentia est, q essentia substantiæ simplicis significat formam tantum: essentia autem substãtię compositę significat cõpositum quid ex materia & forma: & vtraq; pars differentiæ patet ex supradictis, Secunda differentia est, quòd essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum & pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde oritur, q quia prædicatum non debet habere rationem partis, quòd essentia substantiæ compositæ quãdoque prædicatur de ea: & quandoque non, cum scilicet significatur ut pars. Essentia autem substantiæ simplicis, quia ut pars denotabilis non est, semper prædicatur de eo, cuius est.

AD euidentiam huius dictæ notandum, quia primo aspectu apparet falsa ex eo quòd patet, quòd impositis nominibus substantijs separatis possunt significari earũ essentiæ in abstracto & in concreto, & consequenter ut totum & pars possum enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat diligenter tñ inspicienti oppositum illucescit. Considerandum enim, quòd loquimur de essentijs rerum & cõditionibus earũ quæ eas sequuntur, & non de illis q ex solo opere intellectus fiunt essentiæ.n. substantiarum cõpositarum ex eo, q duas partes realiter hñt, seu ex eo, q sunt formæ in materia, ex se hñt: vnde intellectus fundat in eis significationem per modum partis & per modum totius. Cum.n. significat formam illam in habente seu deferente, significatur ut totum & cõcretũ, vt homo: cum autem significat illam, nõ vt in habente, seu deferente, sed per se significat in abstracto & per modũ partis, vt humanitas. Essentiæ autem substantiarum immaterialiũ, qa dicunt formas non receptas in materia: ideo ex se non hñt, q significentur in concreto & in abstracto, vt totum q pars & cætera, nõ enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas p modũ rerum compositarum ut dicunt Com. 12. Metap. com. 39. S. Th. prima parte. q. 3. fuit necesse q in illis formaret abstractũ & concretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda: sic q essentia substãtiarum compositarum ex se habet, quòd significabilis sit p modum totius, & partis, essentia autem simplicium ex se non habet, q significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantum: & ideo diuersitas, quæ inter abstractum & concretũ in substantijs cõpositis est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quæ est inter subiectum deferens & formã delatã. Diuersitas autẽ, quæ est inter abstractum & concretum in substãtijs separatis, non est nisi ex parte intellectus ut Com. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicen. q quidditas simplicis est ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum. c. 3. q. fi. 5. Met. c. 5.

CIRCA hanc particulam est unum dubium, An uerum est, quòd in substantijs separatis idem sit quidditas, & id cuius est,

idest

idest natura & suppositũ. Est aũt cõ dubitãdi, quia S. Th. in quolib. 2. q. 2. dicit, quod cum apud Arist. 7. Met. tex. com. 20 & 21. in his quibus admiscetur aliquod accident, natura & suppositũ distinguũtur, & intelligẽtijs alijs à prima aliquod accidẽs sit in qibus excepta prima, natura suppositũ distinguunť siue quidditas, & id cuius est. Ex alia parte. 3. de ani. cõ. 9. dicit in separans à materia idẽ est, q qd est & id, cuius est. Et in prima parte S. Th. q. 3. ar 3. expresse dicit, q & apparet hic authoritate Auicennæ.

AD intellectũ huius difficultatis est notandũ, q cũ noĩe Naturæ intelligať id quod p diffinitionẽ significatur: nomine autem suppositi indiuiduum habens illam quidditatem secundum triplicem gradum substantiarum, in uniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi à natura.

¶ In substantijs siquidem materialibus suppositũ differt à natura dupliciter secundum rem, & ultra hoc secundũ rõnem. Differt primo modo intrinsece, quia aliquod reale suppositũ sibi intrinsecũ includit, quod nõ includit natura, s. principia indiuiduationis. Si n. Socrates diffiniretť, in entis diffinitione poneretť hæc materia, quæ nõ poniť in diffinitione naturæ humanæ. Differt secundo extrinsece, &, quia aliquid reale extrinsecũ sibi includit suppositum, s. esse actuale existentiæ, q nõ includit natura existentia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, q tamẽ caderet in diffinitione Socratis, si diffiniretur. Differt tertio secundum rationem, ut patet.

¶ In substantijs aũt separatis alijs à prima suppositum differt à natura duobus modis tantum, scilicet extrinsece secundum rẽ & secundum rõnem, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, q non includat natura, quia non indiuiduatť per aliquod positiuum contrahens naturam specificã, q sit uelut differentia indiuidualis supposito intrinseca sicut est in substantijs materialibus. Sed quia in eis, ut patebit, existẽtia differt realiter à natura, quæ primò, ut dictũ est, est actus suppositi, idẽ suppositum in eis differt extrinsecè à natura, addit. n. extrinsecè realitatẽ existentiæ. Differt secunda secundũ rõnẽ, ut patet. In Deo vero glorioso suppositum vno modo tantũ differt, scilicet secundũ rõnem, quia nec natura diuina indiuiduatur p additũ, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, q vtraq; pars dubij est uera aliquo modo, & q in substantijs separatis differunt secundum rẽ q quid est, & id cuius est, quia extrinseca differentia differunt secundum rem, & quod sint idem, quia non differunt per aliquam intrinsecã differentiam realem, hanc autem esse mentem S. Tho. diligenter inuenti dicta eius locis allegatis facile cognoscere potest.

Essentiæ simpliciũ non plurificãtur in eadem specie, sicut compositorũ.

Secunda differentia est, quia essentiæ rerum compositarum ex ea quòd recipiuntur in materia signata, vel multiplicantur secundum diuisionem eius contingit quòd aliqua sint idẽ specie, & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium non sit recepta in materia, nõ potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet, quòd inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantijs. Sed quotquot sunt indiuidua, tot sunt species, vt Auicenna dicit expressè.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas q oriuntur ex prima, & dicitur q differentia ẽ in hoc essentia substantiæ cõpositæ, & essentia substantiæ simplicis, q essentia substantiæ cõpositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguiť numero in Socrate & Platone. Essentia aũt substantiæ simplicis, idest separatæ à materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdẽ speciei, sed quolibet indiuiduum constituit vnã speciem & distinguitur specificè ab alio. Et fundamentũ eius est in duabus propositionibus: quarum prima est. Cũ actus sit, quod diuidit & separat 7. Meta. tex. com. 49 omnis diuisio aut est formalis, aut quantitatiua, ut Arist. inquit 3. Met. tex. com. 11. & Commentator primo Physic. cõ. 6. Secunda est, Formæ specificæ sunt indiuisibiles formaliter. Ex his. n. deducitur q formæ specificæ quæ recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materiæ per quãtitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei, & formali quidem. Forma autẽ specifica non recepta in materia omni diuisione caret & formali quidem ex eo, q species specialissima est quãntatiua autem ex eo, quòd non est recepta in materia, quam sequitur quantitas, & ideo non possunt esse multa indiuidua in eadem specie multitudo enim diuisionem sequitur.

QVÆSTIO IX.

Num qualibet species substantiarum separatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA hanc partem occurrit quæstio, An quælibet species substantiarum separatarum vnum tantum habeat indiuiduũ. In hac quæstione tria sunt facienda. Primò ponitur opinio Scoti cum fundamentis. Secundo ponetur veritas Peripatetica, tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD primum Scotus secundo sententiarum dist. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligẽtias eiusdẽ speciei talibus medijs.

Prima.

¶ Primò sic, Omnis quidditas quãtũ est de se est cõmunicabilis, intelligentia est aliqua quidditas, ergo qdditas intelligentiæ est de se cõicabilis, ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatť, quia si quidditas omnis non esset communicabilis, uel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ aut imperfectionis, non ratione perfectionis, quia communicabilitas secundum fidẽ catholicã, conuenit quidditati diuinæ q summe perfecta est. Nec rõne imperfectionis, qa communicabilitas conuenit quidditatibus substantiarũ cõpositarũ, q sunt imperfectæ, Cum ergo rõne neutrius repugnet sibi restat Maior uera.

Secunda.

¶ 2 Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub rõne uniuersalis, absq; cõtradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub rõne uniuersalis absq; contradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quòd implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se. hoc est enim vniuersalitas opposita hæccheitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hoc.

Tertia.

¶ 3 Præterea, Deus potest hoc Angelũ in hac specie annichilare isto annichilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionẽ, qa secundum istos homo non posset resurgere idem numero, nisi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiuè.

Quarta.

¶ 4 Præterea, Animæ intellectiuæ distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c.

Quinta.

¶ 5 Præterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit quòd quia tota natura seu species humana ruerat, ideo misertus Deus ad eã saluandam uenit: non uenit ad saluandam naturam angelicã, quia tota non ruit. Ecce, q Aug. dicit totam naturam angelicam nõ lapsam esse per peccatũ, q nõ põt esse uerum, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, sic. n. multæ naturæ angelicæ lapsæ totaliter essent, humana autem tm̃ una, cũ humana non sit nisi vna.

Sexta.

¶ 6 Præterea, Damascenus in Elementario, cap. 12. dicit, quod secundum vnamquanque speciem fecit Deus angelos.

Septima. quol. q. 2. ar. parisiẽsi.

¶ 7 Præterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. q prædicta opinio est damnata Parisijs in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, error. Secondus, Si quis dixerit formã non recipere diuisionẽ sine materia, error. Tertius, Quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non possit eiusdem speciei facere plures, error.

¶ Quod si dicatur, inquit Antonius Trombeta, quod ista sententia non est damnata ubiq; e, dato q Parisijs sic sit, contra, nam sententia damnata in aliqua Vniuersitate famosa vbiq; est dãnata, aut suspecta de hæresi, non solum authoritate diœcesani, sed etiã authoritate domini Papæ, ut patet extrà de hæreticis, capitulo ad abolendam. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quæuis intelligentia constituit vnam speciem.

QVO AD secundum, ueritas peripateticæ ab Arist Cõmentatore & S. Th. accepta est, quod quælibet intelligentia cõstituat vnã speciem, ita quod nõ possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et San. Thomas quidẽ in q̃stionibus disputatis de spiritualibus creaturis, articu 8. & in secundo contra Gentiles cap. 93. & in prima parte, q. 50. art. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum est.

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur, unde omni principio distinctiuo numeraliter carent, & formatur rõ sic. Oĩs species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuũ numerale, intelligentia nõ hẽt tale principium distinctiuum, ergo. Minoris probationem hẽs supra immediate ante quæstionem. Et nota, quòd hæc ratio est sumpta ex 11. Metaph. tex. Comm. 49. vbi fit hæc cõsequentia, Cœlum, idest primum principium est vnũ specie & plura numero, ergo est materiale, unde expresse datur intelligi, quòd immaterialitas est sufficiens causa nõ plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expresse dicit loco præallegato, quòd opinio sua est contra Arist. ideo omittam authoritates.

¶ Secunda ratio S. Th. est sumpta ex ordine uniuersi fundata super tres propositiones, quarum prima est, Vniuersum hñs tres partes, s. sphæram generabiliũ & corruptibilium, corpora cœlestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, hæc habetur 12. Metaph. tex. Com. 2.

¶ Secunda propositio est, q ordo est duplex, s. per se & per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata, ut species q̃ sunt sicut numeri 8 Met tex. Com. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, ut dicitur tertio Meta tex. Com. 11.

¶ Tertia ꝓpositio est, q ea pars uniuersi, in qua est ordo p se per se, est potior ea, in qua est ordo p se adiunctus ordini per accidens ex 12. Met. tex. com. 5. ubi comparatur prima pars uniuersi filijs familias, quibus nihil ordinatũ per accidens inest. Sup his ꝓpositionibus fundatur talis ratio, Id quod caret ordine p accidens

cidens nõ habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars uniuersi caret ordine per accidens, ergo nõ habet plura indiuidua eiusdẽ speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tamen negant Arist. in hac parte sicut & alibi, ratione probatur sic. Nõ minus excludit ordinem per accidens suprema pars uniuersi, quã media pars: cum suprema sit perfectior, & bonitas uniuersi in ordine consistat, & ordo per accidens sit imperfectior, quod & deficiens ab ordine p se, imo ordinatũ per accidens est inordinatum, eo quòd per accidens est conditio diminuens ratione ordinis: sed media pars excludit ordinem per accidens, ut patet: corpora.n. cœlestia nõ habent plura indiuidua eiusdem speciei, non enim est nisi unus Sol, una Luna &c. ergo suprema pars uniuersi a fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de secundo.

Respõ. ad argu. ad primum.

QVO AD Tertium rñdetur argumẽtis Sco. Et ad primũ quidẽ, ut terminos Theologicos admisceamus: quia argumentum theologicũ est, dicitur q̃ cõmunicabilitas est triplex. Quædam cũ diuisione essentiæ, sicut uniuersale communicabile est particularibus. Quædã uero absque diuisione aliqua essentiæ & esse p identitatẽ, sicut essentia diuina cõmunis est tribus suppositis. Quædã per assumptibilitatẽ ad hipostaticã unionem, sicut natura humana cõmunicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco assumit cõmunicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secundo mõ, falsa etiam est Maior: nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo, falsa quoq; est Maior, ut patet da essentia diuina. Si autem accipiatur cõicabile neutro illorum modorum: sed p communicabili in communi non descendẽdo determinate ad hoc, uel illud communicabile concesso toto argumento, nõ concluditur quòd quidditas angelica sit communicabilis, sicut uniuersale particularibus. Cõmittitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferius affirmatiuè. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Cõmunicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earũ perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligẽtijs propter earũ imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ea earum imperfectione: quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

ad secundum.

¶ Ad secundum dr distinguẽdo maiorẽ. Aliquid.n. esse intelligibile sub ratione uniuersalis cõuenit dupliciter. Vno mõ ex parte rei & intellectus, ut uerbis S. Tho. utar. Alio mõ ex parte intellectus tantũ. Primo modo Maior est uera, & Minor falsa. Secũdo modo Maior est falsa, licet Minor sit uera: cum.n. uniuersalitatis fundamentũ ex parte rei sit, inuẽtio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul uel successiue. Fundamentũ uero ex parte intellectus sit præsentatio illius quidditatis non repsentatiua conditionis. indiuiduationis, ut sic, illud est uniuersale utroq; modo, s. ex parte rei & intellectus: quòd utroq; fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub rõne uniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuẽta in multis, & ex parte intellectus: quia repræsentatur absque hic & nũc. Illud aũt est uniuersale ex parte intellectus tñ, q altero tñ fulcitur fundamento, s. repræsentatione, &c. ita q eius uniuersalitas ex hoc solo habetur, quòd obiectiue in intellectu ponitur seu obijcitur res secũdum conditiones quidditatiuas nõ indiuiduales ut sic: & hoc modo quidditas intelligentiæ est uniuersalis. Licet.n. indiuiduale & specificũ esse ibidem habeat principium, quia tamen repræsentatur ut talis res non ut hoc: quia non repræsentat secundũ quòd in re est, sed secundũ modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduũ illius naturæ, iõ est uniuersalis, ut obiecta est tñ. Et hoc eodem modo est prædicabilis quidditas intelligentiæ de pluribus, s. nec aptitudine: sed ut obiecta est intellectui, ut ab Auicen. habes 5. Metaphy. quinimmo ipsa quidditas diuina hoc modo cõmunis & uniuersalis secundũ rõnem est, unde & numerũ pluralẽ apud grammaticos habet. Ad probationẽ autem Maioris sic negatæ patet responsio: cum.n. dicitur quod implicat quidditatem esse de se hanc & uniuersalem & prædicabilem de plurib. hoc est uerum, accipiendo uniuersale ex parte rei: & similiter prædicabile. Vniuersale enim secundum rationem tãtum est unum in multis & de multis, ut obiectum est tantum. Vniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet unitatem habeat, ut obiectum est. Hæc si uis plene intelligere, memento eorum quæ dicta sunt in quæst. de Vniuersalibus.

cap. 2.

sup. ca. 4. q. 7.

ad tertiũ uid. S. Th. quo. 5. q. 8.

¶ Ad tertiũ dicitur quod in casu illo repararetur necessariò idẽ numero Angelus: ex eodem enim Gabriel est hic & Gabriel. Nec est uerũ quod apud nos Deus non possit idem numero reparare, licet dicamus quòd si in resurrectione non resumeretur eadem anima numero, quæ non annihilata esse debet: si resurrectionis ratio saluanda est, non esset idem homo numero cum quo stat idem numero posse reparari a Deo.

Ad quartum.

¶ Ad quartũ dicitur, quòd non est simile de intelligentijs & animabus intellectiuis quoad hoc quia animæ sunt partes speciei corporibus uisibiles: non autẽ intelligentia: sed de his infra erit amplior sermo.

Ad quintum.

¶ Ad quintum respondet S. Tho. q natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundũ esse naturæ: & sic natura humana est una: angelica uerò plures. Alio mõ accipiũtur secundum esse in uia, s. ut uiatrices ad beatitudinem supernaturalem: & sic sicut natura humana est una, ita tota latitudo angelicarum specierum est una natura, eo q sicut omnes homines uno modo tendũt ad patriam, s. per liberum arbitriũ flexibile remediabiliter: sic omnes Angeli uno modo tendunt ad beatitudinem, s. per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter: semel enim flexum reuerti amplius non potest: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Augus. ut Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis in esse uiæ & patriæ, uocauit omnes Angelos unius naturæ.

c. 6. q. 1. in da spiri. creaturis. q. uni. su. 8. ad 1.

ad sextũ.

¶ Ad sextum dr quod Dama. forte opinionem illorum quos in hoc non sequitur imitans dixit illa uerba: uel per speciẽ intellaxit speciem subalternã non specialissimam: & hoc mihi placet magis, cũ non constet ipsum contrariæ opinionis esse: & nunc large species nomen accipiendũ est. si ueritatẽ habere debet.

Ad septimum.

¶ Ad septimũ dicitur primò q argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Parisiensium. illi enim sunt cõtra Auerroistas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilẽ numero dicunt: quia est forma immaterialis: unde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deũ non posse multiplicare formas sine materia, idest sine dependentia a materia, error. Similiter secundi, Si qs dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, idest sine dependentia a materia, error. Similiter tertij, quòd quia intelligentiæ non habent materiã, Deus non posset eiusdem speciei facere plures, error: non habent materiam, idest dependentiã a materia, uel non posset, idest ex impotentia Dei procedere.

De ar. Parisiensib.

¶ Vel dicatur secundo, q articuli Parisienses, inquantum tãgũt, uel tangere uidentur doctrinam S. Tho. reuocati sunt per dñm Stephanũ Epm Parisiensem apud Ectelhacum anno Dñi 1325. Die Iouis ante sacros Cineres, ut patet in literis, quæ incipiunt, Magistra rerũ experientia certis ind. eius euidenter demonstrat.

Reuocati sunt articuli Parisienses ut tãgũt Doctõ S. Th. uid dicto ar. c. 2. d. 1 q. 2. ad 8. contra primã cõclusionẽ.

¶ Dicitur tertiò, quòd cum sanctissimus Vrbanus Papa doctrinã S. Th. approbauerit in extrauagãti quæ incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sua maiestate mirabilis, mirum est quomodo isti audeant contra Romanæ ecclesiæ approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem uerba domini Papæ in calce Extrauagantis ad uniuersitatem Tholosanam, illa, Volumus insuper, & tenore præsentium uobis iniungimus, ut dicti Beati Tho. doctrinam tanquam ueridicam & catholicam sectemini: eãque studeatis totis uiribus ampliare. Datum apud montem Flasconem, &c. Hæc uerba attendant aduersarij, & uideãt quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

Huiusmodi ergo substantiæ quamuis sint formæ sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas, nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potentiæ, & hoc sic patet: Quicquid.n. non est de intellectu essentiæ uel quidditatis, hoc est adueniens extra & faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his quæ sunt partes essentiæ intelligi potest. Omnis aũt essentia, uel quidditas intelligi potest sine hoc quod aliquid intelligatur de suo facto. Possum.n. intelligere quid est homo uel phœnix, & tamen ignorare, an esse habeant in rerũ natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia, uel quidditate.

Essentiæ simplicium cõpositæ sunt ex esse, & essẽtia.

¶ In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse cõpositas ex esse, & essentia. Sed antequãad probationẽ accedatur, prænotandũ est in substantijs materialibus inueniri quatuor realiter distincta, s. materiam, formam, essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est cõsiderare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam, quæ est illius materiæ, actus, & essentiam humanam, quæ nec est materia nec forma, & esse actualis existentiæ, quo homo formaliter existit in rerum natura, unde fit, ut in istis substantijs duæ cõpositiones pertinentes ad genus substantiæ reperiamus. Quarum prima est ex materia & forma, secunda est ex essentia, & existentia, quæ uocatur compositio ex esse & essentia.

Cõueniẽtia & differẽtia inter cõpositionẽ ex materia, & forma, & compositionẽ ex esse, & essentia.

¶ Conueniunt autẽ inter se, & differunt hæ cõpositiones. Cõueniunt quidem in duobus: Primò in hoc, quòd utraque constat ex actu & potentia: materiam enim & formam clarũ est se habere ut potentiam & actum, essentia autem, & esse ex eo liquet, quòd se habent, ut potentia & actus, quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existentiam acquirit.

¶ Secundò cõueniũt in hoc, quòd utrũq; extrema sunt in eodem genere, tã enim materia & forma hominis, quàm essentia, & esse eius in genere substantiæ, & specia humana reponuntur,

¶ Diffe-

Differunt primò. ¶Differunt autem quo ad decem. Primò, quia extrema primæ compositionis sunt partes substantiæ: & non sunt substantia, propriè loquendo, ut patet. Materia enim & forma non sunt in genere substantiæ, nisi reductiuè, unde prædicationem substantiæ, quæ est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum vero secundæ compositionis neutrum est pars substantiæ, sed alterum est substantia, essentia scilicet quæ est in recta linea prædicamentali, alterum uero extra substantiam, scilicet existentia.

Secundò. ¶Secundò differunt, quia extremum illud quod se habet ut potentia in prima compositione, est ens purè potentiale, materia scilicet extremum uerò illud quod se habet ut potentia, in secunda compositione non est pura potentia, sed ens in aliqua specie quidditatiuà complatum, essentia scilicet.

Tertiò. ¶Tertiò differunt, quia extremum illud, quod se habet ut potentia in prima compositione, non est id quod est, nec quod fit, propriè loquendo. Materia enim non fit, ut dicitur 7. Met. tex. com. 27. eiusdem autem est esse cuius est fieri, cum fieri ad esse terminetur. Extremorum uerò id quod in secunda compositione se habet, ut potentia est id quod est & fit, cum omnis factio ad compositum terminetur, sicut ibidem dicitur. T. c. 26 & 12. Me. T. c. 12.

Quartò. 7. Me. t. c. 27. ¶Quartò differunt, quia extremum illud quod in prima compositione se habet ut actus, non est ultima actualitas rei, sed causat alium ulteriorem actum: forma enim hominis, quæ eius materiam informat, causando totum compositum, complet proprium receptiuum ipsius existentiæ, & sic eam causat, quæ est ulterior actus. Extremum uerò illud quod in secunda compositione se habet, ut actus est ultima actualitas illius generis, post existentiam enim Socratis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

Quintò. ¶Quintò differunt: quia extremum illud, quod in prima compositione se habet, ut actus, est ita actus, quod tamen comparatur ad aliud, ut potentia. Extremum uerò illud quod in secunda compositione se habet ut actus, est ita actus, quod ad nihil ipsius rei comparatur ut potentia. Quod patere non potest aduertendo proportionem, quæ est inter formam & existentiam. Est enim proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumen, forma siquidem recipit existentiam & causat eam, sicut diaphaneitas lumen. Sicut namque aer in eo quod aer, non est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, ut proprium susceptiuum luminis fiat, ideoque neque aer nec diaphaneitas, sed aer diaphanus est qui primò luminosus est, licet secundariò tam aer quam diaphaneitas lumine careat, ita in proposito materia sola non est capax existentiæ, quia actus tam propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formam recipi, ut proprium receptiuum existentia fiat, non materia nec forma, sed compositum ex eis. Id enim quod primò existit, est compositum cuius primò etiam est fieri, tamen tam materia, quam forma secundario actuatur illa met existentia. Vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri diaphano, & eius complementum formale ad hoc ut proprium susceptiuum luminis sit, & cum hoc comparatur ad lumen adueniens, ut potentia recipiens, licet secundariò ad actum: ita forma est causa formalis composito, & complementum eius formale ad hoc: ut proprium receptiuum existentiæ sit, ac per hoc comparatur ad ipsam existentiam subsequentem ut potentia recipiens, secundariò tamen ad actum receptum, unde fit ut ipsum esse actualis existentiæ ad nihil aliud comparetur, ut potentia ad actum, sed sit ultima actualitas omnis rei etiam ipsius formæ. No. optime haec utilis. doctrina.

Sextò. ¶Sextò differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet, ut actus est de intellectu, seu diffinitione rei extrinsecè, forma enim secundum omnes extrinsecè, in diffinitione concipitur. Extremum uerò illud, quod in secunda compositione se habet ut actus, est extra quidditatem rei: diffinitio autem non significat esse, uel non esse, ut dicitur 1. Poster. T. c. 25.

Septimò. ¶Septimò differunt, quia ex extremis primæ compositionis fit unum tertium per se unum. Ex extremis uero secundæ compositionis non fit unum tertium per se unum neque per accidens, propriè loquendo. Et colligitur ratio huius differentiæ ex supradictis, unum enim per se non fit nisi ex duobus, quorum utrumque est pars substantiæ, nulla enim substantia completa facit unum per se cum quocunque alio, & quorum alterum est pura potentia, ex duobus enim actibus non fit tertium per se unum, & quorum alterum est ita actus, ut possit separari ad aliquid aliud, ut potentia: partes enim sunt materia totius, quinto Met. tex. co. 3. Cùm autem in prima compositione omnes istæ compositiones saluentur, in secunda uerò nulla, sequitur quod in secunda compositione non fiat unum tertium per se, neque etiam unum per accidens fit, quia unum per accidens aggregat res diuersorum generum, cum hic tamen stat, quod essentia per se adiungitur suum esse.

Octauò. ¶Octauò differunt, quia prima compositio est compositio ex his, & ideo fit ibi unum tertium. Secunda uero est compositio cum his. Nulla enim res datur, quæ constet ex essentia, & existentia, propriè loquendo, sicut datur res constans ex materia, & forma, sed essentia componitur cum existentia & econuerso, & ideo dictum est, quod adunantur per se, non tamen componendo tertium.

Nonò. ¶Nonò differunt, quia prima compositio ad pauciora se extendit, quam secunda. Extrema enim primæ compositionis non inueniuntur nisi in rebus sensibilibus, ea namque solum ex materia & forma constare supra conclusum est. Extrema vero secundæ compositionis reperiuntur & in rebus sensibilibus, & in rebus immaterialibus. habent enim intelligentiæ quidditatem & existentiam. Vnde prima compositio infert secundam, & non econuerso, omne enim compositum ex materia, & forma est compositum ex essentia & esse, sed non conuertitur. 2. c. 5. in prin.

Decimò. ¶Decimò differunt quo ad passiones suas, compositionem enim primam quantitas, accidentia sensibilia & transmutatio saltem localis sequitur. Compositionem autem secundam neque generatio, neque corruptio, neque transmutatio aliqua physica sequitur: sed tamen recipere, & recipi, perficere & perfici, quia hæc sequuntur actum & potentiam, illa uero materiam & formam. In littera igitur hic secundam compositionem in omni ente citra primum inuestigat, et probat talem conclusionem propositam, Omne ens aliud à primo est compositum ex esse & essentia. Ratio talis est: Omne habens aliquid realiter suæ quidditati coniunctum, quod est extra essentiam eius, est compositum ex quidditate & illo additamento, idest essentia & esse: omne ens aliud à Deo habet aliquid reale suæ quidditati realiter coniunctum extra essentiam eius scilicet esse, ergo omne ens aliud à Deo est compositum ex esse & essentia. Maior relinquitur à S. Thom. pro manifesta. Et est modificanda ita, quod illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptæ (quod dico propter inferius cum sit extra essentiam superioris, non tamen componit cum illo) & cum deseruit sic modifica propositio, quia esse est extra essentiam Socratis, non enim ponetur in eius diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum est contrahens alterum, & alterum se habet ut actus, & alterum ut potentia, non nisi per compositionem realiter sunt coniuncta. Minor autem patet ex sexta differentia, & Aristotele 1. Posterior. dicente, quod nulla diffinitio significat esse. Formae rationem ... in ... T. c. 25.

Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hæc res non potest esse nisi una & prima, quia impossibile est ut fiat plurificatio alicuius, nisi per additionem alicuius differentiæ, sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuersis materijs, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis indiuiduis. Vel per hoc, quod unum est abstractum, & aliud in aliquo receptum, sicut si esset quidam color separatus, esset alius a colore non separato, ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ sit esse tantum, ita ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentiæ, quia iam non esset tantum, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materiæ, quia iam esset esse non subsistens, sed materiale, unde relinquitur, quod talis res, quæ sit suum esse, non potest esse nisi una, unde oportet, quod in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas uel natura, seu forma sua. Vnde in intelligentijs oportet quod esse formam: & ideo dictum est, quod intelligentia est forma & esse.

¶Hic ponitur secunda ratio ad idem quæ inducitur per modum exclusionis tacitæ responsionis, quia aliquis posset dicere ad rationem factam, quod aliqua res est cuius quidditas est suum esse: & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquam inducitur secunda ratio probans, quod in uno solo ente, scilicet primo, essentia est idem, quod existentia, & consequenter in quolibet alio, esse & essentia distinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo sic, Omne plurificabile seu plurificatum altero trium modorum multiplicatur, uel per additionem differentiæ formalis, uel per receptionem utriusque in materia, uel per receptionem unius in materia & alterius separationem. sed quidditas quæ est suum existere, nullo istorum modorum est multiplicabilis, ergo quidditas, quæ est suum esse, nec plurificabilis, nec plurificata est: ergo est una tantum, & sic omne aliud ab ea non est sua existentia. Processus clarus, Maior uero declaratur, quoniam cum pluralitas sequatur diuisionem, diuisio alicuius fit per differentias formales, sicut natura generica animalis multiplicatur in homine & Leone. Vel per differentias indiuiduales, sicut natura specifica multiplicatur in Socrate & Platone propter hoc quod humanitas Socratis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio modo per imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdem naturæ: propter hoc, quod alterum est omnino separatum, à materialibus conditionibus, alterum uerò contractum est illis, sicut homo separatus apud Platonem, distinguitur ab homine particulariter propter hoc, quod non separatus est immaterialis, natura uero Socratis est recepta in hac materia. Nec apparebit discurrenti per omnia Prædicamenta aliquis alius modus realis multiplicationis in uniuerso, Nec aliquis mihi obijciat, quod quantitas & substantia distinguuntur realiter, & tamen non per differentias formales, nec, &c. Quoniam siue modi suæ differentiæ huius diuisio, non refert, dummodo contrahens ad aliquid

limita-

similitatam naturã trahat contractã. Minor aũt declarat̃ quo ad oẽs eius particulas. Primò, q̃ non sit multiplicabilis p modum gñis, patet ex eo, q̃ genus recipit additionẽ dr̃æ, p quam trahit̃ natura gñis ad determinatã naturã specificam: & sic pdit generis puritatẽ propriam animal. n. contractũ ad humanã speciẽ, nõ est purum animal, sed animal humanum: quidditas uerò, quæ est sua existentia, est ipsum esse purũ & non contractũ: si tñ n. quod contraheretur, pderet puritatẽ, & essent ibi duo: esse, s. & quidditas, ad quã contractum esset. Secũda pars Minoris clarius patet: quod. n. recipitur in alio, nõ est esse purũ & p se subsistẽs, sed sustẽtatur in alio: qdditas aũt, q̃ ast suũ esse, est pura: & consequẽter per se subsistẽs, & nõ alteri admixta, in quo sustenteẽ. Per idẽ quoque patet tertia pars Minoris: si. n. una quidditas, q̃ est suũ esse, est separata, altera quæ est recepta ex hoc, q̃ est recepta, non poterit esse eadem suæ existentiæ: ut n. dictum est, esse receptũ non põt esse idem quidditati: & sic concluditur, quòd quidditas, quæ est suum esse, est una tantum, quæ est prima cã omnium, ac per hoc cætera habent distinctum esse a suis essentijs.

Intelligẽtiæ sunt effectiuè productæ a Deo.

Omne autem quod conuenit alicui, uel est causatum ex principijs naturæ suæ, sicut risibile in homine, uel aduenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aere ex influentia Solis. Non autem potest esse, quòd ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, uel quidditate rei: dico sicut a causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa suiipsius, & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet, quòd omnis talis res, cuius esse est aliud a natura sua, habeat esse ab alio.

¶ In hac parte quarta huius capituli declarat̃ intelligẽtias habere esse a Deo effectiue, in quo oĩno idẽ est esse cum essentia: primũ horũ sua uniuersali cõclusione hoc. s. oẽ aliud a prima cã, est productum ab ipsa, probatur sic, Oẽ hñs esse distinctum a sua qdditate, est productũ effectiuè a prima cã: oẽ ens aliud à cã prima hẽt esse distinctum a sua quidditate: ergo oẽ ens aliud a prima est effectiuẽ productum a prima cã. Minor supponit̃ ex dictis & dicendis. Maior probatur sic, Oẽ aliud, cui conuenit aliqd distinctũ a sua quidditate, ita se hẽt q̃ uel ipsum est cã effectiua illius, aut hẽt illud ab alio effectiuè, non. n. põt imaginari tertiũ: risibilitas siquidẽ & albedo, & quicquid aliud cõuenit homini, aut causatur ab ipso homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quod non est hominis quiddidas. sed impossibile est, ut aliquod ens efficiat suã propriã existentiam, uide 2. de Anima textu, com. 47. ergo oportet, q̃ illam habeat ab alio effectiuẽ. Quod aũt sit impossibile, ut aliquod ens efficiat suã propriam existentiam, patet ex eo, q̃ sequeretur, q̃ illud esset antequam esset, ex eo enim q̃ efficeret, esset: omne enim efficiens existit. 3. Phy. tex. com. 17 ex eo uerò quòd suum proprium esse causaret suum existere, eius causalitatem sequeretur: & sic esset, antequam esset.

Essentia primæ causæ est suũ existere, immediate.

Et quia omne, quod est per aliud, reducitur ad id, quod est per se, sicut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res quæ sit causa essendi omnibus rebus, eo quòd ipsa est esse tantũ, aliàs iretur ad infinitum in causis, cum omnis res, quæ non est esse tantum habeat causam sui esse, ut dictum est. Patet ergo, quòd intelligentia est forma & esse, & quòd esse habeat a prima esse, quod est esse tantum: & hoc est prima cã, quæ Deus est.

¶ Hic declaratur secundum propositorum, hæc conclusio. s. essentia primæ causæ est suum existere, tali ratione, Omne quod est per aliud tale, præceditur ab eo, quod est p se tale: omne ens aliud a prima causa est per aliud tale, idest ens, ergo præceditur ab eo quod est per se ens, causa est omnibus ut entia sint: ut dicitur 2. Met. tex. com. 4. prima ergo causa est er se ens, seu per se ens, & consequenter sua quidditas est ipsum esse, aliter non esset per se: sed per aliud a sua quidditate ens: & cõsequenter dependeret ab alio, ut ante posita ratione deductum est. Maior propositio etsi habeatur secundo Phy tex. com. 66. & 8. tex. com. 39. tamen in litera probatur ex eo, quòd aliter sequeretur processus in infinitum in causis: si enim nõ esset deuentũ ad vnũ per se tale, sed omnia essent p aliud talia: qua ratione ante unũ est aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & sic in infinitũ. Minor uerò est conclusio præcedentis rationis.

QVÆSTIO X.

Num intelligentiæ sint a Deo effectiuè productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligẽtiæ effectiuè sint productæ a Deo.

¶ Et pro parte quidem negatiua arguitur sic. Oẽ agens aliquid, agit illud per motum: nulla causa substantiarũ immaterialium agit eas p motũ: ergo nulla cã earũ est agẽs eas. Maior est Arist. 5. de Generatione tex. com. 45. Et confirmatur: quia apud Ari. 12. Me. tex. cõ. 12. omnis productio exigit tria, a quo, ex quo, & ad quod: quæ in substantijs immaterialibus saluari non possunt.

¶ Præterea, in 1. Phy. tex. com. 33. communis conceptio Philosophorum est, quod ex nihilo nihil fit, sed si intelligentiæ sunt effectiuæ a Deo, sunt ex nihilo, &c.

¶ Præterea, Quarto Cœli, com. 1. nullum æternum, inquit Auer. habet efficiens uerè, nisi per modum formæ & finis. Similiter 12. Meta. com. 44. reprehendit modernorum morem, dicens, q̃ in separatis a materia non est uere agere.

¶ Præterea, Nullum possibile ex se est necessarium ex alio, apud commentatorem 12 Met. com. 41. nisi motus: sed intelligentiæ, si sunt effectiuè a Deo, sunt possibiles ex se, ergo non sunt necessariæ ex alio, ergo corruptibiles. — Postmo. secũda rõ com. 41.

In hac dubitatione, quũ nostra ætate in hoc Patauino studio non uertitur in dubium, an ita sit, q̃ Deus creauerit intelligentias, sed an hoc sit secundũ mentẽ Aris. & commentatoris: ideo breuiter & incidenter persuadere uolumus, q̃ oẽs intelligentiæ sunt a Deo effectiuè, secundũ cõmentatorem: & consequenter Ari. omnes. n. admittunt in hac re consequentiam istam. Deinde quoniam multi in hac re quærunt modum, quo apud commentatorẽ productio ista fit, declarabit̃ & modus productionis.

Primum declarabitur sic, Id quod est maximè ens & uerũ est cã entitatis & ueritatis in cæteris, 2. Met tex. comm. 4. Deus est maximè ens & uerũ: ergo Deus est causa entitatis in cæteris. Si dicatur q̃ est causa finalis & non effectiua, contra 12. Met. com. 36. & 44. quælibet res separata a materia, cuiuscũque est principiũ finale, est principium efficiens: ergo si Deus est principium finale intelligentiarũ, erit & principium efficiẽs earum. Dicitur fortè q̃ commentator non posuit illam propositionem uniuersaliter, sicut assumpta est, sed indefinitã: cõtra, Cõmẽtator ex separatione a materia, seu immaterialitate rei ponit cãlitatẽ effectiuam concomitari causalitatem finalẽ respectu eiusdem effectus: ut patet ibi: ergo ubicunque reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius, oportet et reperiri causalitatẽ effectiuam respectu eiusdem. Confirmatur ex uerbis commẽtatoris in de substantia orbis, capitulo secundo: ubi expresse dicit cœlũ egere intelligentia nõ solũ mouente, sed largiẽte ei suũ substãtia permanentiã æternã: par autem est rõ de intelligentijs. Quòd si dicatur q̃ loquitur de causa finali & formali exemplari, replica facta est: & adde quòd ibi dicit cõmentator, q̃ finis significat agens significatione necessaria: & sunt uerba ualde notanda. Confirmatur adhuc, quia Auer. in 12. Met. & nunc declarabitur, non solũ ponit ipsas produci, sed etiam modum quo a prima cã omnes producuntur, assignat. Modus autẽ productionis ab ipso mat ponitur 44 comm. 12. Meta. reprehendit Auic. non quia ponebat intelligentias produci a Deo: sed q̃a ponebat, quòd Deus causaret eas per modum naturæ, i. q̃ ab uno unum tantum procedat. Posuit enim Auicenna Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primã intelligentiam, quæ producta intelligendo Deũ, producebat secundã intelligentiam: intelligendo autem se secundũ id, quod habet de actualitate, producebat animã primi orbis: intelligendo autem se secundũ id, quod habet de potentialitate, producebat orbem primũ, & similiter secunda intelligentia faciebat usque ad ultimã, quæ præsidet sphæræ actiuorum & passiuorum. Reprahenditur ergo Auic. de hoc, quòd unum tantum procedere a Deo immediatè dicebat, Vnde dicit, Non n. est illic prouentus, neque consecutio, neque actio ita quòd dicamus, quod vna actio sequitur unum agentem. Vbi appatet quòd propterea apposuit ly. Ita quòd una actio, ut declararet modũ productionis se impugnare. Vñ & ueræ productionis modum subiũgit in uerbis sequentib. dicens, Tantum. n. est illic cã & causatum, secũdũ quod dicimus, intellectum ast cã intelligẽtis. Vbi scito ex Alberto 12. Meta. quòd contemplatio intelligentiarum, si ueritatem inuenire quæris, in eas, ut operatiuæ non speculatiuæ tendatur sunt. n. essentialiter opifices, ut earum instrumenta corpora, sc. & cœlestia præ se ferunt. Inter artes. n. talis inuenitur pcessus, quòd ars communis & principalis speciales artes subseruientes causat exemplariter & effectiuè (partialiter saltem) prout diuersis modis est imitabilis. Verbi gratia, ars militaris causat equestrẽ et frenefactiuam, & alias huiusmodi, ut sic, & sic & aliter imitabilis: omnes. n. inferiores artifices intuendo artẽ principalẽ, & eius, ad eius imitationem formãt operationes suas proportionatas illi: Deus aũt gloriosus est ars prima & cõmunissima imitabilis ab omnibus artificibus specialibus, quales sunt omnes intelligentiæ. Vnde ipsa ars diuina, ut sic imitabilis, puta p modũ talẽ, qualis est motus Saturni, causat artẽ intelligẽtiæ Saturni, & ut alio modo imitabilis, puta per operationes tales, quales sunt Iouis, causat artẽ intelligẽtiæ Iouis, et sic de alijs: causat dico nõ solũ exẽplariter, sed effectiuẽ, et totaliter. Ars. n. uniuersalis in humanis iõ non causat, nisi partialiter et exẽplariter artes spẽales

Ibidẽ de formabal nei &c.

Vbi supra c. 44 parũ post principium.

Nota hic diuinã declarationem.

quia nō pōt nisi cōcorrente lumine intellectus agentis in alterius intellectu fieri. Si namq; ars vniuersalis esset separata à materia p se subsistens ex se, nō prohiberetur, quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiuè producere. Vñ cū ars diuina sit p se subsistens, & summè efficax, nō requirit organa: sed sola intelligendo se ut pluribus modis imitabilē, artes speciales orbiū motiuas tanquam propriorū instrumentorum producit: & quia artes illæ non sunt receptæ in aliquo, oportet q̃ sint subsistentes, & quod sint nō solum formæ intelligibiles, sed intelligentes. Omnis.n. res immaterialis, si est subsistēs, est intelligens, scdm doctrinam Ari. 3. de Aīa tex. com. 16. Vnde cum Deus immediate producat plures artes speciales subsistentes, sequit̃ q̃ immediate producat plures intelligentias, ipsæ.n. sunt essentialiter artes: & sic ibi est tantum causa & causatum, sicut intellectum, idest ars communis intellecta, est causa intelligentiis artificis subseruientis.

¶Confirmant hunc sensum verba sequētia, qbus ait. nō est impossibile, ut id q̃d est p se intelligentia & intellectum, sit cā plurium entium, secundum q̃ ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ est pura intelligentia & purum intellectū, secundum quod intelligit a se pracitè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarū cuilibet, quia quod cōcipit de arte cōmuni, est ratio operandi, eum sumat principium sua ab illa: ideo subdit, q̃ aliud est quod concipit de primo motor a motor orbis Iouis: & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet quòd operetur.

In eodem com. ¶Confirmat quoq; hoc idem propositio lorer intelligentias assignata ab ipso Commentatore a. i. n. in com. 44. quòd habitudo intelligētiarum aliarum ad primā, est habitudo artium specialium ad cōmunem: ita quòd sicut artes speciales perficiuntur et causantur à communi in humanitate, proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & causantur à prima.

ad primū A D primum in oppositum dicitur, quòd agens dupliciter sumitur. Vnõ, ꝓpriè pro illo, quod ex sua actione infert passionē, quæ magis facta abijcit à substantia: & sic sumit sibi ab Arist. agens, sic.n. opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causæ efficientis causat: & sic agens commonius est mouente, ut patet ex septimo Met. com. 31.

ad confirmatioē. ¶Ad confirmationem primā dicitur, quòd & illud & similia intelligenda sunt de productione Phy. scilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

com. 31. ¶Ad authoritates Cōmentatoris adductas & similes sibi dicit, quòd loquuntur de agente proprio dicto & productione Physica: uel contra positionem Auic. quod unum ab uno emanat.

ad primā rationem ad secundam rationem. ¶Ad rationem secundā, concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Arist. Cōmentatorem, & S. Th. & naturarem aliquid esse ab alio effectiuè, & tamen esse necessarium ex se.

A D cuius euidētiam notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est, Possibile ex se est id, quod hēt in seipso potentiam ad nō esse. Patet ista ex extremis. ideo.n. aliquid est in ordine possibilium, & non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiā ad non esse. Si.n. careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esset illud esse.

Secunda propositio est, Id solum habet in seipsu potentiā ad nō esse: cuius aliquid habet potentiā ad aliud esse. Patet ista ex eo, quòd nulla potentia per se primo appetit nō esse: omnis.n. appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad qd tendit non pōt stare esse quod habet: nō ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formæ, quā habet. Sicut materia aquæ per se primo appetit formā ignis: sed quia cū forma ignis non pōt simul stare aquæ forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formæ aquæ, quā habet. Potentia ergo omnis appetens nō esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notāter autem dixit in hac propositione, cuius aliquid habet potentiā: quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis: nō enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

Tertia propositio est, Necessariū ex se est illud quod caret potentia ad esse & nō esse. Patet ista ex terminis quinto Metaphysicæ, textu cōmenti sexti. Necessarium.n. est quod impossibile est aliter se habere quod aūt caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere. ois.n successio, quæ dr sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

Quarta ꝓpositio est, q̃ nec intelligentiæ, nec corpora cœlestia hāt aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligētias est p se nota: quia sunt simplices formæ, quo ad corpora cœlestia uerò, secundum Auerroim similiter d ecendū est, quia sunt substantiæ simplices apud ipsum: secundū autem sanctum Thomam ex eo est uera. quòd materia cuiusq; eorum non est capax nisi formæ, quam habet.

¶Ex quibus quatuor ꝓpositionibus succinctè declaratis, patere potest, q̃ secundū ueritatē intelligentiæ & corpora cœlestia sunt necessaria ex se, arguendo sic, Omne carens potentia ad esse & non esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cœlestia carēt potentia ad esse & non esse: ergo, &c. Cum hoc tñ stat, quòd sint effectiuè ab alio: potest enim unum necessarium esse effectiuè ab alio necessario ut dicitur octauo Phy. tex. com. 15. & quinto Met. tex. cō. 9. Vnde intelligentiæ & corpora cœlestia dupliciter sunt necessaria, & ex se & ab alio. ex se qdē formaliter & intrinsecè, ab alio uero effectiue & extrinsecè. Vnde Commentator 12. Met. Com. 41 dicit, q̃ non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium uero ex alio nisi motus: & non dicit, impossibile esse aliquid necessarium esse ex se & ex alio. Et cum hoc inspexeris, fugabuntur oēs dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis, & hic. reputauit enim impossibile nisi in motu aliqd esse necessarium ex alio præcisè. pro nunc sufficiant hæc. Nota necta hæc & optima.

Omne autem quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quòd ipsa forma vel quidditas, quæ est intelligentia sit in potentia respectu esse, quod à Deo recipit. & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentijs. non tamen forma & materia, nisi æquiuocè. unde etiam pati, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quæ uidentur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuocè conuenitum substantijs intellectualibus & corporalibus, ut in tertio de Anima Commentator dicit. Intelligētiæ sunt cōpositæ ex actu, & potentia quo est, & quod est. Cap. 14. circa prī. c. magno circa prī.

¶In hac quinta particula declaratur talis cōclusio, Intelligētiæ sunt cōpositæ ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiuè, est cōpositum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiūt aliqd ab alio, scilicet esse à Deo: ergo intelligentiæ sunt cōpositæ ex potentia & actu. Maior ex eo patet, q̃ nihil est in seipso. Minor aūt ex præcedentibus nota est. Et quamuis sic sit, q̃ in intelligentijs inueniatur actus & potentia: non tñ habent formam & materiam. In plus.n. se habent actus & potentia, q̃ forma & materia. Vnde pati, recipere, & subijci, & similia, quæ sunt passiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia.n. est ratio recipiendi, illi & hic: ibi absq; omni motu & materiali conditione, in istis uero non nisi cum motu & indiuidualibus conditionibus, ut & Commentator testatur 3. de Anima, cō. 14.

Et quia, ut dictum est, intelligentiæ quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas, vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiæ dicuntur compositæ ex quo est, & quod est, uel ex quo est, & essentia, ut Boetius dicit. In lib. de Heb. c. 1.

¶Assignat rationem, quare intelligentiæ dicuntur compositæ ex quo est, & quod est: Omne compositum ex quidditate, quæ est ipsum suppositū & esse est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiæ sunt compositæ ex quidditate, quæ est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt, ergo sunt compositæ ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta.

QVÆSTIO XI.

Num esse actualis existentia & essentia distinguantur realiter.

CIRCA supradicta duæ dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter. Secūda est, an intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia.

¶Circa primam tria agenda sunt: Primò ponetur opinio Scoti. Secundo ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum, Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta qōne prima, opinatur esse actualis existētiæ & essentiā non esse idē realiter: licet distinguatur ex natura rei, sicut modus intrinsecus & qdditas eius est: sicut nec albedo distinguitur a suo mō, intrinseco gradu, s. certa nel quatuor. Ad probādū aūt hoc, licet adduci possent rōnes Scoti, quia tñ unionē naturæ humanæ cū supposito diuino rōcernūt, derē rōnes inductas ab Antonio Trōbeta in quolibeto suo nunc recitandas prīmò censui.

¶Primo arguit, ut ipse dicit, cōtra fundamentū Thomæ sic, manēte eadē ratione, manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab illis essentiā differre ab esse est propter indifferentiam essentiæ ad esse & non esse, quia essentiā ut dicunt, talis est in potentia, ut sit, & non sit. ergo ubi talis indifferentia inuenitur, ibi ponēda est talis distinctio: sed ita est, q̃ est cōsimilis indifferētia esse ad esse & non esse (esse enim rosę in hyeme non est, in uere autem est) consimilis et indifferentia est essentiæ ad essentiā & non essentiā. essentia namque creaturæ ab æterno nō est, ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculū.

¶Pexte-

¶2 Præterea, Quæcunque sunt aliqua duo essentialiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine contradictione fieri absque posteriori: sed essentia nō potest fieri sine existētia. ergo Minor patet: quia essentia particularis, quæ sola fit, necessario est existēs.

¶3 Præterea, Quæcunque distinguuntur realiter ita habent sicut res, & res: sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res, propriè loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentiæ.

¶4 Præterea, Nulla res cōponit cū sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter a sua existētia. Tenet cōsequentia: quia existentia est ipsa realitas rei, nihil.n. aliud est dicere rem esse realem, quam existere, & econuerso. Antecedens est de se notum, ridiculū est enim dicere quòd aliquid cōponat cū sua realitate.

¶5 Præterea, Homo uerus nō cōponit cum sua ueritate: nec homo affirmans cū sua affirmatione: ergo quidditas non componit cū sua existētia. Consequentia patet ex eo, quòd rei existentia nihil aliud est, quam positio ueritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositum non uidetur bene intelligibile.

¶6 Præterea, Existentia & essentia habent idē contradictorium, ergo non distinguuntur realiter. Consequētia est nota antecedēs uerò manifestatur ex eo, quòd nihil est quod priuet esse, quin priuet essentia: nec est aliud nihil priuās eē: & aliud nihil priuās essentiā.

¶7 Præterea, Hō in potentia non cōponit cū homine in actu: ergo essentia & existentia non cōponunt: & cōsequēter non realiter distinguuntur. Consequētia relinquitur per se nota: quia essentia est in potentia, existentia uerò est actualitas eius. Antecedens verò patet ex eo, quòd actus, & potentia diuidūt ens, ut cōditio diminuens & perficiens: sicut uerū & pictum diuidunt animal, ut Commentator dicit nono Meta. com. 7. homo ergo in potentia cum non sit homo simpliciter, cū sit homo in actu, solam cōditionem distrahentem perdit positum sub conditione perficiente: & sic nullam compositionem habet cum homine in actu.

¶8 Præterea, esse existentiæ si est distinctū realiter a quidditate, non est substantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: qđ enim non sit accidens ut concessum ponatur. Quod autem nō sit substantia, probatur: quia aut est materia, aut forma, aut cōpositum: nullum illorum est apud Thomam: ergo, &c.

¶9 Præterea, Existentia & essentia distinguuntur realiter: ergo in qualibet gñatione substantiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Cōsequens est impossibile: ergo, &c. Cōsequētia probatur quoad utranque partē, supponendo duo. Primum est, quòd compositum per se unum fit ex per se actu, & p se potentia, ex octauo Metaphysicæ, ubi nullā causam nouit Arist. quare
T.c.15. cōpositum substātiale est per se unum, nisi quia materia est p se potentia, forma uerò per se actus. Secundò supponitur, quòd essentia est per se potentia: existentia uerò per se actus. Ex quib. concluditur, quòd id quod resultat ex esse & essentia, est p se unū, quo dato, sequitur quòd erunt duo cōposita per se unitatem habentia: quorū alterum erit cōpositum ex materia, & forma, alterum ex esse & essentia: & cum unumquodque per se unū natum sit terminare gñationē, ergo in generatione erūt duo termini totales: & sic patet prima pars. Erūt ēt duo termini formales, s. existētia & forma substantialis: quod ēt probatur sic, Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generatur: sed tam existentia, quā forma est id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor sic, Eo modo, quo aliquid est rō essendi, est rō generādi: sed existentia est rō essendi: ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est: sed p ipsum compositum non generatur per esse sic, quòd esse sit terminus generationis, ergo non habet esse per ipsum esse. Consequēs est falsum, ergo altera præmissarū: nō maior ergo minor.

¶10 Præterea, Ex existētia & essentia fit per se unū: ergo dat processus in infinitū in essentijs. Cōsequēs est impossibile: ergo, &c. Antecedens patet ex præcedenti ratione: & probatur sic, Nam sicut ex materia & forma resultat tertiū per se unū, quia illa est p se potentia, hæc per se actus: ita ex existentia & essentia, cum etiā existentia sit per se actus, & essentia, per se potentia: eadē.n. ratio est. Consequētia aūt probatur: quia si ex esse & essentia fit tertium per se unum, cum illud iterū distinguatur a sua existentia, componet cum ea, & ex eis fiet aliquod per se unū: & iterum arguitur eodē modo de illo: & sic in infinitum. Hæc de primo.

opi. S. Th. 2. cont. G. 52. QVO ad secundum opinio S. Thomæ ab eo posita in secūdo contra Gentiles, cap. 52. est quòd in omni creatura quidditas, & eius esse actualis existentiæ distinguuntur realiter: & licet hæc
Prima rō conclusio nunc in text. probata sit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

¶Prima est, Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter cōiunctū, præter suū esse: nullū esse receptū habet aliquid sibi annexū præter se: ergo nullum esse irreceptum est essentia creaturæ, & consequēter esse & essentia nō sunt idē: esset.n. ipsum esse irreceptum si esset idem essentiæ, sicut & ipsa essentia irrecepta est, de substātijs loquēdo. Maior est nota per se: Socrates.n. præter suum esse habet quantitatē, albedinem & similia: similiter substantiæ separatæ, ut nunc supponimus, habent aliquod accidens, puta actū intelligendi saltē. Minor uerò declaratur ex eo, quòd si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit cā negationis: sed præcisa causa, quare esse habeat aliquid præter se annexū, est, qa esse est receptū in alio, in quo potest recipi aliud: qđ patet ex hoc, quòd esse substantiale Socratis & esse albū eiusdē nulla alia rōne adunatur, nisi quia utrūq; recipitur in Socrate: sunt enim eius unum subiecto. Cum ergo esse non sit receptum, nō remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi annexum.

¶Confirmatur hoc: quia esse substātiale Socratis, aut adunatur cū alijs præter se identicè, & hoc est manifeste falsum esse: esse enim substātiale Socratis, nō ē eē albū. Aut sicut potētia & actus ita quòd esse substantiale sit potentia, & accidētale actus eius: & hoc non, quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subiectum alicuius, cum sit ultima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione aduenitur, quia ambo recipiuntur in tertio. & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentiæ, quòd sit. s. receptum, aufertur etiam, quòd possit habere aliquid sibi annexū: & hoc est quod Boetius dicit in Hebdomadibus, quod ipsum quod est aliquid, habet sibi præter se coniunctum: ipsum uerò esse nihil. Cap. 1. propositione 4.

¶Secunda ratio ad idē est, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter: nullū esse creaturæ est infinitū simpliciter, ergo nullū esse creaturæ est esse irreceptum: ergo distinguitur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne purum Secunda ratio.
esse est infinitum simpliciter: omne esse irreceptū est purū esse: ergo omne esse irreceptū est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse.n. ideo est limitatum, quia nō est purum, sed prædicamentis mixtum) esse.n. limitatur per naturas prædicamentales: a quibus si depuretur, omne finitate carēs, infinitum omnino restabit. Minor uerò etiam patet ex præcedēti rōne, & ex ratione facta supra in textu. Et adhuc exemplariter declarat. Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo: & nihil haberet nisi se tantum, & esset infinita in specie albedinis, ut de se clarum est: non enim potest a sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis: omne.n. quod est per se tale, habet omnem perfectionem possibilem illi naturæ: sicut homo separatus apud Platonem, habet omnē perfectionem possibilem naturæ humanæ.

Nec ualet id quod Antonius Trōbeta contra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundò sententiarum, dist. 3. q. vi. quòd si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilē tali speciei, sequeretur quòd albedo esset infinita simpliciter: qa haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilium esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil ualet: quoniam sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita non sunt perfectionis infinitæ simpliciter, cum sint limitata ad speciem albedinis, ita nec albedo separata eorū perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie.

¶Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturæ specificæ absque omni cā effectiua, distinguitur realiter ab eo, quòd conuenit illi, nō nisi per aliquam cām effectiuam: sed prædicata quidditatiua cōueniunt rei absque omni causa effectiua: existētia aūt non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens: ergo prædicata quidditatiua, & existētia rei distinguunē realiter. Maior est per se nota: Minor ēt quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam uerò declaratur sic, Seclusa omni causalitate effectiua respū rosæ, quæro an ista sit uera, Rosa est substantia corporea: si sic, habeo intentū: si non, ergo rosa absolute sumpta non est in prædicamento: & pdicata primi modi possunt intelligi nō ad esse rei, & diffinitio separatur a diffinito: quæ oīa non sunt imaginabilia, &c. Vt ēt hæc opinio ab antiquis deriuata, Platone. s. Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boetio, Hilario, Alberto, & eorū sequacib. licet ab Arist. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo. Tertia rō

QVO ad tertium, respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur præmittēdo, quòd arguens non uidit S. Th. in fonte: ut n. apparet ex secundo contra Gentiles, ubi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem, seu positionem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: unde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentū positionis nostræ, licet illa ratio ex dictis S. Th. primo sententiarū, distinctione octaua, quæstio 4. arti. 2. elici possit (ubi tamen de hac re non tractat) & est formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferent ad esse, & non esse: ergo distinguitur realiter a suo esse. Nec ualet responsio sua dicentis, quòd in antecedente oportet addere, quod essentia habeat propriam realitatem aliam a realitate existentiæ, quia hoc est uoluntarium. Distinctio enim realis est inter materiam & formam: quas Philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentiæ, cum ex eis ponant unum per se fieri.

¶Ad argumētū ergo cōtra hac rōnē factū dicitur, quòd falsum est, quòd esse sit indifferēs ad esse, & nō esse, et essentia ad essētiā, et nō

essentiam: nihil enim est indifferens ad aliqua duo quorũ alterũ sibi determinat in sua diffinitione: cõstat autẽ quod esse est de intellectu esse, & essentia de intellectu essentiæ. Quod autẽ esse rosę in hyeme nõ sit sed in uere: hoc ideo est, quia essentia rosæ cui semper sua prædicata quidditatiua adsunt, ad actũ essendi non peruenit, & nõ ideo, quia ipsum esse sit indifferens. Cũ autẽ addit quod essentia est indifferens ad essentiã, & non essentiã, quia non est ab æterno, non vt intelligere uocem propriam: ex negatione. n. actus essendi ab æterno, bene sequitur, quòd rosa sit indifferens ad esse & non esse: sed non quòd sit indifferens ad rosam & nõ rosam. vt enim dicunt Alpherabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue non sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si aliquo termino mẽsuræ in his uti licet.

¶ Ad secundum negetur vtraque præmissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor verò ostenditur in Christo in quo humanitas absque creata existentia actuali est.

¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non. n. requiritur ad distinctionem realem, quod vtrunque eorum habeat propriam existentiam.

¶ Ad quartum dicitur, quod sicut esse est duplex. s. existentiæ & essentiæ, ita duplex est realitas essentiæ & existentiæ: & licet nulla res componat cum sua realitate, tñ cum hoc stat, quod cõponat cum realitate existẽtiæ: vñ essentia hominis absolutè in reali prædicamento, substantiæ scilicet reponitur: posita autem in rerum natura fit realis realitate existentiæ.

¶ Ad quintum dr̃ eodem modo: quia etiam uerum conuertitur cum ente & re: vnde simpliciter homo dupliciter est verus. s. ueritate essentiæ, & existentiæ. homo uerus ueritate essentiæ non componit cum tali ueritate, quæ nihil aliud est, q̃ fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiuè: componit autẽ cum sua ueritate existentiæ: idest cum esse, quod fundat hãc ueritatem, homo est, similiter dicitur de affirmatione.

¶ Ad sextum negatur antecedẽs: cuius probationis vtrunque assumptum est falsum. Cum. n. quot modis vnũ oppositorum dr̃, tot dicatur & reliquum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dr̃. s. ens quidditatiuũ & existentiæ: ita non ens, seu nihil dr̃ dupliciter: scilicet nihil quidditatiuè, & nihil existenter: homo. n. absolute sumptus cum sit in prædicamento substantiæ, est ens quidditatiuè, non tñ caret nihil oppositum actuali existentiæ: & ideo aliud est nihil oppositũ enti prædicamentali seu essentiæ, & aliud, quod opponitur existentiæ actuali, &c. & similiter alia est negatio essentiæ, & alia est negatio existentiæ.

¶ Ad septimũ negatur consequentia. non. n. idem est dicere, hõ in potentia componit cum homine in actu & essentia cõponit cum existentia. prima. n. est falsa: quia idem non cõponit cum seipso: secunda autẽ est uera, quia extrema realiter distinguunt, vnde non est eadẽ propositio existentiæ ad essentiã, & hominis in actu ad hominẽ in potentia. Inter primã. n. est propositio potentiæ receptiuè ad actũ. & distinctio realis utroque extremo posito extra causas suas: inter secunda uero non, sed est propositio eiusdem ad seipsum secundũ diuersas sui dispositiones simul incompossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

In hoc eod. c.

¶ Ad octauum negatur antecedens: existentia. n. substantiæ est substantia, & existentia accidẽtis est accidens: & (ut supra patet) existentia substantiæ non est materia, nec forma, nec cõpositũ, sed actualitas omnium eorum: & sic est reductiuè in gñe substãtiæ. Sed contra hoc instat arguens sic. Omne quod est reductiuè in genere, reponitur vt principium ipsius: sed esse nõ est principium substantiæ, ergo non est in genere substantiæ reductiuè.

Ad hoc dicitur, quod cum esse sit vltima actualitas rei, & ultimũ in generatione sit primum in intentione esse in genere substãtiæ vt principium formale vltimatum ipsius substantiæ: per hoc enim res reponitur in genere substantiæ, quia est capax esse substantialis: etenim differentia in omnibus generibus (vt infra declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse.

¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dr̃, quod primum suppositum male intellectum adducitur, eo quod Arist. 8. Meta. tex. com. 15. quem arguens adducit, non dicit quod ex per se potentia & per se actu resultet vnum tertium, sed quod ideo tertium habens partes est una: quia altera est actus, altera uero potentia, & intelligendum est (sicut supra declaratũ fuit) si ad cõpositionem realem referatur. s. quod altera pars est pura potẽtia, eo quod ex duobus actibus non fit tertium per se unum. modo quidditas rei & existentia eius non se habẽt sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, ut patet: unde authoritas illa non est ad propositũ. Relinquitur ergo falsum esse, quod essentia fiat tertium per se vnũ: & consequenter probatio consequentiæ, quo ad primã partem nihil valet, quia non sunt ibi duo cõposita. Ad probationẽ uero consequentiæ quo ad secundam partem dr̃, quod non inconueniens generationẽ habere duos terminos formales difformiter, unũ primò, alterũ secundario: terminus formalis generationis primus est forma, secundarius autẽ esse, sicut per oppositum creationis terminus formalis primo est esse: secundarius uero forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quod si intendat probare, quod esse sit terminus generationis, primo responderetur & dr̃, quod id quod est forma, scilicet eo modo, quo aliquid est rõ essendi, est ratio generandi. falsum est. licet enim sit verum, quod id quod est rõ essendi, sit ratio rei quod generet: non tamen est uerum, quod eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quia res per generationem nõ exit de non esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formam, ut dicitur 1. Phy. creationis enim est proprium, ut res transferat de nõ esse omnino ad esse, quo fit ut esse, quod est primo ratio essendi, merito sit & primo rõ primæ productionis quæ est creatio: & forma, quæ est secundario rõ essendi, sit prima rõ secundæ productionis, generationis scilicet. unde & primo Phy. principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdẽ rationis falsa. n. est maior, alius namque est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundario, per se autem primo, generatur uero econuerso. t. c. 75. t. c. 66. et 67.

¶ Ad decimũ patet responsio ex dictis, falsum. n. est antecedens.

Secũdum dubiũ. s. vtrum intelligẽtiæ sint cõpositæ ex actu et potentia.

CIRCA secundum dubium sciendum est, omnem Philosophorum sententiam esse intelligentias alias à prima non esse actus omnino puros: sed ad mixtionem in se potentiæ habentes: verũ diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo, actus scilicet & potentia, eis insunt.

¶ Et ut reliquos omittamus, ne limites intentionis nostræ egrediamur: Sco. in primo sent. dist. 8. q. 2. opinatur omnẽ creaturã esse cõpositã ex actu & potentia, hoc modo, quia cum omnis creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquã actualitatem: & cum sit definita ad tale genus, uel speciem, seu gradum perfectionis, oportet quod habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicquid enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic quælibet res est cõposita ex actu & potentia obiectiua, ex eo enim quod est, habet in se actum: ex eo uerò quod est ens possibile, habet in se potentiam, possibile namque à potentia dicitur. Cum autem solus Deus sit actua non possibilis, idest non potens terminare actionẽ alicuius agentis sui factiui: intelligentiæ apud ipsum erunt cõpositæ ex actu & potentia obiectiua tñ: quia nullam in earum substantia receptiuã formã ponit.

Opi. Sco. 1. d. 8. q. 2

S. Thomas autem ex fundamentis in dubitatione præcedenti positis opinatur intelligentias & quamlibet creaturã esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duab. rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem. Sco. quam ibidem facit cõtra hoc. Arguit. n. sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componẽtium, & quæro, an sit simplex, an composita. Si simplex. ergo non quælibet res creata cõposita. Si cõposita, iterũ quæretur de partibus eius: & sic in infinitũ.

Rñ Scot. ubi supra

¶ Ad hoc facillimè respondetur: procedit enim argumẽtum ex malo intellectu positionis nostræ, cum namque dr̃, quod quodlibet aliud a Deo est compositum, ly Quodlibet, distribuit non nisi pro his, quæ vere sunt & propriè esse habent: quæ apud Arist. & veritatem sunt sola substãtia: omne ergo suppositum tã substantiale, q̃ accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu & potentia & realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Socratis enim quidditas, ut declarauimus, distinguitur realiter à suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter à sua ꝓpria existẽtia, ut ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati, ut dicamus omnem entitatem qualitercunque esse compositam. Componentia enim ultima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cũ subsistant habere in se quidditatem, et existentiam adunatas ut potentiam et actum: et sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absque alterius læsione, sed linguam coercere debet.

Respondetur.

Septimo Meta. t. c. 27. q. 5.

Et quia in intelligentijs ponitur potentia & actus, non erit difficile inuenire multitudinem intelligentiarum, quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit com. in tertio de Anima, quòd si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantijs separatis. Est ergo distinctio earum adinuicem secundum gradum potentiæ & actus, ita quòd intelligentia superior, quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu & minus de potentia, et sic de alijs: & hoc completur in anima humana, quæ tenet vltimum gradum in intellectualibus substantijs. unde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima quæ tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, ut commentator tertio de Anima dicit: &

Facile est numerũ intelligẽtiarũ inuenire cũ sint cõpositæ ex actu, et potentia.

ideo Philosophus comparat eam tabulæ rasæ in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, vt res materialis trahatur ad participandum esse suum: ita quòd ex anima & corpore resultat vnum esse in vno composito, quamuis illud esse, prout est animæ, non sit dependens à corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes, & magis propinquæ materię, intantum quòd esse earum sine materia non est in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus vsque ad primas formas elementorum: quæ sunt propinquissimæ materiæ, vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum, & passiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam disponitur. — Tertio de Anima. T.c.14.

¶ In hac sexta & vlt. parte huius cap. de multitudine intelligētiarum agens primo proponit duas cōclusiones: quarū prima est, q secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, q absque talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatē: & hoc quidē non nisi authoritate Com. 3. de Aia. com. 14. Probatio uero primæ conclusionis est: quia quandocunque est aliquod mediū per participationē utriusque extremi plurificatur penes maiorē participationē vnius & minorem alterius: verbi gratia, Imponatur nomen coloribus medijs, & uocentur A: tunc A quia est inter albedinem, & nigredinē mediū, per participationē multiplicatur in plures species: puta pallidū, croceū, citrinum, propter maiorem appropinquationē ad albedinē & recessum a nigredine, & econuerso: sed intelligentia est quid mediū secundū præhabita inter duo extrema. s. actum purum, & purā potentiā, participans naturā utriusque: quia habet actum coniunctum potētiæ: ergo intelligentias plures esse, ex hoc fundamento facilè perpendi potest, scilicet ex eo quòd sunt compositæ ex actu & potentia.

AD horū euidentiā est sciendum, q in latitudine entis sunt duo extrema. s. Deus gloriosus actu purus omnino, & materia prima pura potentia omnino, reliqua omnia sunt intermedia, utpote habentia actū & potentiam. & attenditur eorū essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationē & elongationē ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturā actus, quam aliud, & illud, quam aliud, ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorē appropinquationem ad extremū nobile, scilicet actum purum: quanto enim res est actualior, & minus potētialis, tanto nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participant actū & potentiam. Sed inter eas quædam tantum actualitatis sortitæ sunt, ut adeò propinquæ sint actui puro, quòd per se absque materia subsistant, utpote ab ea ualde elongatæ: non tamen sine admixtione potētiæ, cuius puritas est rō materiæ quòd sit extremū: & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorem participationē actus & potentiæ, ut ultima earū tantum potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima scilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas subsistentes elongata est maximè ab actu puro: propter quod contingit, q adeo appropinquat alteri extremo, ut materiam ipsam recipiat & ad eius esse trahatur. Aliæ autem formæ tantum potentialitatis habent, q a materia dependent in esse & fieri: inter quas & magna latitudo inuenitur, dum quædam quibusdam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cognoscere formam) unde formæ elementorū, quæ sunt maximè potentiā habentes, utpote materiæ propinquissimæ, nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, s. caliditatem, frigiditatem. Formæ uero mixtorū, utpote eleuatiores a materia altiori modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non rōne caliditatis, aut frigiditatis, sed ex naturæ proprietate. Formæ autē animalium longè actualiores dignoscuntur, cum seipsa mouere & alia discernere inuenimur.

EX his non solū percipitur, quàm facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarū cognoscendam, sed etiam q impossibile est fingere illā absque hoc fundamento. Quomodo. n. latitudo pōt inueniri in eo quod actu & potentia caret? Commune est nanque omnibus extremis, si extra sunt, latitudinē in seipsis nō compati: essent enim vlt. & non ultima, vt de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo quæritur, quæ utriusque extremi naturā sapiant. Et quia intellectualē naturā, quam ex hoc, q intellectualis est, scimus actualitatē habere, non cognosceremus habere potētiā admixtā, nisi uideremus animam nostrā illā habere, cū potentia æquiuocè dicatur de potentia rerū intellectualiū, & de potentia rerū sensibiliū: & sine potentia nō potest intelligi multitudo substantiarū intellectualiū: ideo Commentator ait, q si nō esset nota natura intellectus possibilis, nō possemus intelligere pluralitatem in substantijs abstractis. — Tertio de Anima. t. 5.

Notanda sunt in hac litera tria. Primū est, hoc ex dictis Commētatoris adducitur, q si nō esset nota natura intellectus possibilis, nō possemus scire pluralitatē in substātijs immaterialibus.

¶ Secundum est, q S. Tho. non dicit animam intellectiuam esse adeo potentiæ participem, ut forma materialis sit: sed vt materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ.

¶ Tertium est: quia dicit animæ & corporis esse unum & idem esse: quod est independens à corpore.

Primo dicto vt obuiare procedit Arist. 12. Met. tex. com. 43. vbi ex pluralitate motuū pluralitatē intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potētiæ. Sed hoc rectè intelligentibus non obstat. Aliud est. n. cōcludere numerū motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet. n. idem subiecto sint motores orbium, & substantiæ immateriales, differunt tamen ratione, adeo ut ad diuersas scientias pertineat, secundum Commentatorem 12. Met. com. 6. & Ideo ex pluralitate motuū quamuis pluralitas motorū vt sic concludi possit: non tamen pluralitas substantiarū intellectualium ut sic. Intendunt igitur Auerrois & S. Tho. q intelligentiarum, inquantū intelligentiæ sunt, multitudo non nisi per notam naturā intellectus possibilis discernitur à nobis: licet earum, inquantum motrices sunt orbium, ex suorum effectuū numero pluralitas inferatur. Vel dicito, q venatio illa supposita notitia habita in libro de Aīa: ubi radicaliter innotuit pluralitas substātiarum intellectualium possibilis, quærit ex numero motuum quot sunt. Quòd autē ibi supponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, pōt persuaderi ex eo, q supponit ibi, scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus, ita ut unus unum tantum moueat orbem. Et si stella adderetur, vel non moueret, uel tardius (ut dī secundo Cęli tex. tu com. 71.) Talis. n. proportionis, seu commensurationis, cum alterum extremum sit res materiales, scilicet orbis, reliquū extremum à potentia omnino denudatum putandum non est; imo à sano intellectu non est intelligibile.

Propter secundum intelligendum est inueniri duplicem rerū ordinē in uniuerso, intelligibilium scilicet & sensibilium. Ordo sensibilium materialis est materiam sibi necessariò vendicans: oēs. n. substantiæ sensibiles materiam habent, licet diuersimodè: vt dī octauo Met. tex. com. 3. & 12. Ordo intelligibilium immaterialis est, & à materia non dependens. Intelligibile. n. est unumquodque per separationem à materia: vt dicitur 3. de Aia tex. com. 11. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes uires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipsa. n. ad illud genus pertinet. Cū uero sit sub forma intelligibilis ordinis, extrà limites suos ascendit & trahi dicitur ad id quod capacitatem eius transcendit, scilicet esse rei à se non dependētis; & quia supremum infimi, attingit infimum supremi, secundū doctrinā Dionysij in libro de Cęlesti hiera. ca. ideo supremū inter sensibilia, homo s. seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: scilicet animæ intellectiuæ, & eius esse participat. & propter hoc dicitur, quòd materia trahitur ad esse eius, eleuatur enim materia ad superius.

AD euidentiam tertij adducēdæ sunt rationes Scoti cōtra hoc dictum S. Thomæ, ut magis ueritas elucescat. Scot. in quolibet. q. 9. & 4. sen. dist. 43. quæst. 1. sex motiua cōtra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trōbeta, in quæstione utrū corruptum potentiam diuinam possit idem numero redire. in qua tamen ipse, q Scotus ubi supra S. Thomæ opinionem non suā attribuunt de eo quod ibi quærit: & hoc quia locum illum non tota lege perspecta, & iuxta Arist. ad pauca respicientes, de facili enunciant. — Nam esse animę sit etiam ipsius corporis.

¶ Arguit ergo primo in proposito sic, Esse aīæ & hominis est idem: ergo aīa coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus. Consequens est contra S. Tho. prima parte, q. 69. ubi dicit animam habere perfectiorem statum in corpore, q̃ extrà. Cōsequentia autem probatur: quia nihil hīs idem esse, ex hoc solo est perfectius, q aliquid cōmunicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: cōicare enim licet supponat perfectionem in communicante, non tamen dat illam ei: modo anima in corpore sit semper, retinet idem esse: nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur quia ex hoc solo quòd est non cōicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima nō est imperfectior separata si idem esse retinet: nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori.

¶ Præterea, Anima habet idem esse cum hoīe: ergo homo non est perfectior in essendo ipsa aīa in essendo. Antecedens est falsum: consequentia uero probatur, quia quæcunque habent omnino idem esse, sunt æquè perfecta in essendo, uel saltem id, cui cōicatur illud esse non est perfectius in essendo cōmunicante.

¶3 Præterea, Homo, ut homo, est tertium ens realiter distinctũ ab utraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse animæ: & consequenter non est idẽ esse animæ & hominis. Tenet consequẽtia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

¶4 Præterea, Esse hominis in morte corrũpitur, esse aũt animæ nõ corrũpitur: ergo esse animæ & hominis nõ sunt idẽ. Consequentia plana est, & antecedẽs probatur, quia sicut generatio terminatur ad esse cõpositi.s.hominis: ita corruptio ad esse ipsius.

¶5 Præterea, Hõ post mortẽ non manet: ergo nec esse eius. Tunc ultra, Esse hominis nõ manet post mortẽ: ergo esse animæ & hominis non est idẽ: cum esse animæ remaneat. Processus totus clarus est, excepta prima cõsequentia, quę probatur ex eo quòd nullius actuale esse inuenitur, cum illud cuius est, non inuenit.

¶6 Præterea, In homine est alia forma pręter animã: ergo & ea est aliud esse pręter esse animæ. Consequentia est nota: quia quælibet forma habet proprium esse: antecedẽs uerò alias probatum est.

Antequam ad argumẽta hæc respondeatur, aduertas primò, fundamentum S. Th. uniuersaliter esse, in omni composito nõ inueniri nisi unũ esse substãtiale actualis existentię, de quo nũc sermo est, eo quòd unã tantũ formam substantialem in composito tenet, ab una enim forma non est nisi unũ esse substãtiale. Sed inter esse hominis & esse aliorũ diuersitas est, quòd licet tã esse hominis, quàm aliorũ primò sit actus suppositi, ut quod in homine: tamen totũ compositum mendicat illud esse a forma: cuius est primò actus, ut proprij & cõpleti principij: in alijs uerò cõpositis forma mendicat illud a composito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine, quòd supremũ tenet locum inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis.s. trahitur ad ordinem superiorẽ intelligibilem & immaterialem. Unde esse hominis, cũ ab anima intellectiua fluat, immateriale & altioris ordinis, quam hõ, sicut & ipsa anima: & ideo homo mendicat illud ab anima, cui est proprium: utpote ad suũ pertinẽs genus: & inde est quòd post mortẽ hominis anima remanet, esse etenim propriũ independẽs erat a composito corrupto: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Cæterorũ uerò esse, cũ sint eiusdẽ ordinis cũ compositis, quibus attribuuntur, sicut & formæ a quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant a compositis, sicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudent, quandiu in compositis sunt: unde corruptis compositis, ipsæ (cum sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

Differẽtia inter hominẽ. & alia cõposita materialia.

Aduerte secundò pro resolutione argumentorũ tres propositiones. Prima est, quòd cũ duplex sit pfectio rei, prima.s. & secunda, res creata potens causare, etsi nõ efficiatur perfectior secundũ defectionẽ primã, ex hoc quòd actu causat, efficitur tñ pfectior secundum perfectionem secundã. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo quòd est magis in actu res actu causans, quàm in potentia causante, operatio n. est actus secundus causæ, perfectio autem actualitatem sequitur, sicut imperfectio potentialitatem. Secundò patet ex eo quòd unumquodque est perfectius coniunctũ suo fini, quàm separatũ ab illo: res autẽ actu operans coniuncta est suo fini intraneo, qui est operatio iuxta illud secũdi de Cęlo & mũdo tex. com. 17. Unumquodque est pp suam operationem. Tertio patet idem, quòd unumquodque quanto est similius Deo, tanto perfectius est: res autem actu causans est similior Deo quàm non actu causans: quia nõ solum assimilatur Deo secundum hoc, quòd est, sed etiam secundum hoc, quòd est communicare se alijs.

¶ Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter nõ propter perfectionem primam, sed propter ultimam. Hoc tradit a Boetio in libro de Hebdomadibus, dicente, Intueor in rebus aliud esse, quòd sunt, & aliud esse, quòd bona sunt: & declaratur à S. Th. 1. par. q. 5. ar. 1. ad primum.

¶ Ad cuius intellectũ nota, quòd ut idem dicit prima parte, q. 6. ar. 3 triplex est perfectio, rei.s. prima, secundum quam res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis est esse suũ substãtiale. Secunda uerò est, secundũ quã est potens proximè ad suas perfectas operationes: sicut uires animæ & habitus eas informãtes, quib. homo in perfectã operationẽ potest exire. Tertia autẽ perfectior est, secundũ quã cõiungitur suo fini: sicut speculatio. quæ hoiem substantijs separatis unit. Manifestum est aũt, non esse hominẽ simpliciter perfectũ, qui sola naturæ bonitate gaudet: quia a proprio fine procul est, unde ordo entis simpliciter ad ens, secundũ quòd oppositus est ordini pfecti simpliciter ad pfectũ secundũ quid: secundũ namque esse substantiale hõ ens simpliciter dr, perfectus aũt secundum quid: ideo n. qui nullã aliam perfectionem habet, nisi quia est homo perfectus, nõ asseritur simpliciter, sed cum additione dicimus, quòd est perfectus secundũ esse substantiale. Secũdũ uerò esse accidẽtale, quale est habituũ & operationũ, ens secundũ quid hõ dicitur, perfectus autem simpliciter. nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficiendum hominẽ exiguntur. Patet ergo intẽta propositio, quòd scilicet res est perfecta simpliciter ex ultima perfectione.

Triplex pfectio rei.

Compositio mõ dicit ordo entus simpliciter & ordo perfectionis simpliciter.

¶ Tertia propositio est ista, Realis pars essentiæ perfectior est in toto existens, quàm separata: & declaratur sic, Unumquodque est pfectius, cùm est in complemento sui esse specifici, quàm cũ deficit ab illo: pars autem essentialis quæ est in toto, est in complemẽto suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cũ autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei nõ est naturæ specificæ materiam & formam aggregantis: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quàm separata.

¶ Ex quibus ad propositũ descẽndendo, dicimus perfectiorẽ statum habere animam intellectiuam in composito, quàm extra: eo quòd quæ est coniuncta corpori, habent non solum perfectionem primã, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam, influendo uires suas corpori, & cõmunicando se: & sic similior est Deo, quàm separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit, sicut cor motũ similius est Deo, quàm nõ motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet cõpletum esse specificũ, quod non nisi partialiter obtinet separata: quãuis enim integrũ esse existentiæ retineat separata, quod in composito habebat: non tamen habet tunc integrum esse essentiæ cõpletum in specie eo modo, quo nata est habere.s. ut pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: unde falsum est, animam separatam retinentẽ idem esse actualis existentiæ, & nihil nisi sui communicationẽ ex separatione perdidisse: amisit enim esse quidditatiui specifici integritatem, quandoquidem in sua specie integra non manet: unde & beatus Th. in quæstionibus de anima, q. 1. ad 1. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari, non ad esse tantũ, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore.

AD primum ergo argumentorum negatur consequentia. Cuius probationẽ patet ex prima propositione assumere falsum: licet. n. communicare supponat primam perfectionem in cõmunicante, illa perficit ipsam perfectionem secundã, qua res perfectior simpliciter dicitur: immo apud Dionysium supremum, quod participant creaturæ, de Deo est, quòd communicatiuæ sunt.

¶ Dicimus secundò, quòd & minor probationis est falsa, s. quòd anima separata hoc solo caret, s. communicatione sui, ut patet ex tertia propositione: caret. n. integritate specifici sui esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separatam: ideo namque caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quòd causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est: quia anima separata non solum desinit communicare se, & uires suas: sed est in statu tali, in quo impeditur a sui & uirium suarum communicatione, & hoc est signum imperfectionis non modicæ: & est ea, quam diximus, s. separatio a completo esse quidditatiuæ suæ speciei: ut expressè habetur a Sãcto Thoma, in quæstione de spiritualibus creaturis, quæst. 2. ad quintum.

¶ Ad secundũ negatur cõsequẽtia. Ad probationem dr quòd cũ esse sit duplex, quidditatiuum & existentiæ actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. hõ uerò habet illud integraliter & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse aũt existentię põt dici homo perfectior, quo ad modum habendi hunc.s. quia habet illud, ut suppositum. anima autem secundum aliam modũ perfectior dici põt, inquãtum.s. tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato: unde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentię loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa, iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ: sed hoc nostro fauet proposito.

¶ Ad quartum dicitur sicut antẽ, quòd si in antecedente sit sermo de esse essentiæ, uerum assumitur in prima eius parte, sed nõ in secunda: liquet enim ex supradictis, quòd esse specificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autẽ sit sermo de esse existentiæ, potest dupliciter intelligi. Primò, quòd esse actualis existentiæ hoĩs desinat simpliciter, & ita est falsum: retrahit. n. anima illud ad se. Alio modo põt intelligi, quòd esse hominis in morte desinat esse hominis. i. desinat informata hominem. & hoc mõ conceditur: sicut. n. de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic de cæterorum propagatione animalium, dicente Ari. in secunda de generatione animalium, cap. 3. quòd intellectus tantum uenit ex intrinseco, & ipse solus est diuinus, eo quòd operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino: ita de corruptione eiusdẽ specialis sermo esse debet, dicente eodẽ. 12. Met. tex. cõ. 17. quòd in quibusdam nihil prohibet formã remanere post, ut si est anima talis: nõ omnis fortasse, sed intellectiua.

¶ Ad quintũ negatur prima cõsequẽtia. Et ad probationẽ utendo

do distinctione facta dicitur, q cum esse actuale hominis dupliciter sumatur, s. secundum se, seu simpliciter. Alio modo put est huius: primo modo remanere non est impossibile corrupto homine; secundo modo non est intelligibile, q remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, ut eius est, q id cuius est, nõ invenitur: potest tñ simpliciter inveniri: & ratio est in proposito saepe iam dicta: quia id esse non est proprium hominis sed animae: ideo potest q inveniatur semper quando est id cuius est proprium, et si designet id, cui erat vt communicatum.

¶Ad textum negatur antecedens. Ad probationes vero alias factas sunt solutiones alias datae: relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentiae, q unum omnino est esse aiae intellectivae, & hominis, quod secundum se independens est a corpore, utpote non causatum ab illo: quia non est eductum de potentia materiae, licet put est huius, i. hois, nõ nisi in corpore inveniri possit.

CAPVT VI.

Qualisnam sit Essentia Dei: quanam item ratione in simplicibus substantiis separatis, & a qua genus & differentia sumenda sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Essentia divina é ipsũ eius esse.

HIS visis, patet quomodo essentia invenitur in diversis. Invenitur autem triplex modus habendi essentiã in substãtijs: aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo inveniuntur aliqui Philosophi dicentes, quòd Deus habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quàm esse eius.

¶Hoc est principiũ capituli sexti, quod dividit in quattuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelligentiarum & aiae. In tertia ostenditur, quo ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentijs cõpositis. De essentia ergo Dei positurus duas conclusiones, & exclusurus duos errores, ponit primam conclusionem affirmativã talem,

Cap. 5. in prin. & circa medi.

essentia in Deo significat ipsum esse eius. Hanc cõclusionẽ non aliter, q̃ ex supradictis deducendo ponit. fuit nanq; suprà probata, & ab omnibus est concessa. Et autem intellectus cõclusionis, q esse actualis existentiae divinae est ipsa quidditas eius: ita q p̃dicatur de Deo sicut praedicatum primi modi dicendi per se: ita q ista, Deus est, est in primo modo perseitatis: quod de nullo alio à Deo cõis via fatetur: dato etiam, quòd esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei: ideo à quibusdam Platonicis scilicet, dicitur quòd Deus non habet essentiam, quasi prae excellentia sit.

Deus nõ est in genere.

Et ex hoc sequitur, quòd ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet quòd habeat quidditatem praeter esse suum: cum quidditas, aut natura generis, aut speciei non distinguatur secundum rationem naturae in illis, quorum est genus, vel species: sed esse est in diversis diversimode.

¶Hic ponitur secunda conclusio & negativa. Deus non est in genere. Probatur in littera ex antedictis sic, Omne quod est in gñe, habet quidditatem praeter suum esse: Deus non habet quidditatem praeter suum esse: ergo Deus non est in gñe. Minor est cõclusio praecedens. Maior probatur sic, Oia quae sunt in gñe, indistincta sunt in essentia gñis, vel speciei: distincta sũt per diversimodè habere esse illius naturae genericae, vel specificae: ergo esse naturae genericae, vel specificae est praeter naturam ipsam genericam, vel specificam: & sic omne quod est in gñe, habet naturam praeter suum esse. Antecedens huius consequentiae est de se notum: homo.n. & Leo, sunt indistincti in natura aialis: distinguuntur autem inter se per hoc, q diversimodè hñt esse aiatum, genus.n. diversum habet esse in speciebus. Similiter Socrates, & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autem inter se, quia habent diversum esse humanum; non.n. est intelligibile, quòd homo habeat idem esse in Socrate & platone, Consequentia vero patet ex eo, quod vr̃ imaginabile, quòd id, quo aliqua distinguuntur, non sit praeter id, quo aliqua conveniunt.

¶Et nota, q ad intẽ ñ huius rõnis sufficit, q esse sit praeter essentiam, idest praeter cõceptum quidditativum: sic.n. sufficit differre principium convenientiae à principio diffe. rentiae, ut patet de gñe & differentijs, quorum altero conveniunt, alteris differũt species: & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditativo, ideo solus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse ideo est praeter conceptum quidditativum, quia est distinctũ realiter ab essentia: & ideo est de conceptu quidditativo, quia est idẽ realiter essentiae: ideo ex hac radice, s. q esse, et essẽtia sunt idẽ realiter, in Deo procedere dicitur, quòd Deus non sit in genere. Nec removeat, quòd ratio ista digredi videtur ab esse actualis existentiae ad esse quidditativum, quandoquidem in Minore est sermo de esse actualis existentiae & postmodum in probatione Maioris: quã oportet de eodem esse loqui, transitur ad esse quidditativũ, cũ dicitur, Species conveniunt in genere, & differunt in esse diverso: hoc.n. verificatur de esse quidditativo specificè accepto, hõ nanq; & Bos conveniunt in aiali, & distinguuntur differentijs specificis quibus animal in eis diversum esse specificum acquirit. Propter hoc inquam, non oportet turbari: q̃ (ut in hoc patebit capite) differentiae naturam genericam nõ diversificant, nisi in ordine ad diversum esse actualis existentiae: & ideo mira subtilitate S. Tho. dicit ipsius nõ est primam rationem distinctionis naturae genericae in inferioribus: antecedens: hoc aũt infra melius intelligetur cum communissima regula assignabitur, vnde sumatur genus & differentia.

In hoc ca. 6.

Quomodo verũ sit q in Deo esse sit de conceptu qdditativo.

AD evidentiam eius, q hic supponitur, scilicet q in Deo esse est de conceptu quidditativo: quia est idem essentiae, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas q̃ in sua existẽtia actuali, non est ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breviter vnico medio sumpto ex secundo cõtra Gentiles, c. 5 s. sic Ois quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis p differentiã, à qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadẽ suae actuali existentiae est essentialiter designabilis p drãm, a qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suae actuali existentiae est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal.n. est essentialiter determinabile per drãs, rõnale. s. & irrationale, & ab eis mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia, nisi sit rõnale, vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis p suas drãs, per quas existentiam actualem sortitur: non.n. põt inveniri color nisi albus, vel niger, &c. minor aũt intelligentibus terminos patet ex se: quo nanq; existentia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si.n. mendicat esse in actu ab aliqua drã formaliter, cum esse in actu nihil aliud sit, q̃ habere existentiam actualem: sequetur quod existẽtia actualis habebit existentiam actualem formaliter, per aliquid aliud à se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiã actualem: hoc autem non videtur intelligibile: ergo &c.

Secunda propositio est ista. Existẽtia actualis ad nullũ genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si nãq; aial nõ sit determinatũ ad aliquã speciem, purum aial erit: & albedo si nõ sit coarctata in aliquo subiecto, pura albedo erit: ita & esse ad nullius naturae praedicamẽtalis capacitatẽ determinatũ, purũ esse necesse est & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, et puritas ipsa est secundum rationem. Si autẽ fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, ut de se patet,

Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditativo puri esse tantum. Patet ista quo ad utranq; expositionẽ, & quo ad primam quidem: quia non est intelligibile q de puro esse non praedicetur quidditativè, illud oportet esse, ipsum esse cũ purũ esse ponatur. Quòd aũt caetera non recipiant esse in suis qdditativis conceptibus, ex eo patet, q cum esse non habeant in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum, possunt secundũ suas quidditates absq; esse, & non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic, ideo existentia est de cõceptu quidditativo rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purũ esse: quia nõ est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad ultimum: ideo existentia est de conceptu quidditativo rei: quia res illa est eadem suae existentiae.

¶Et quia si affirmatio est praecisè cã affirmationis, negatio est cã negationis ex hoc, q res creata non est eadẽ suae existentiae, esse non est de eius conceptu quidditativo. Vñ cum Deus gloriosus sit suum esse, ipse nihil est aliud, q̃ ipsum esse secundum rem separatum à naturis praedicamentalibus à sua puritate subsistẽs.

Deus nõ est ipsum esse omniũ. quo res formaliter sunt.

Nec oportet, si dicimus quòd Deus est esse tantum, ut in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerunt esse illud esse universale, quo quaelibet res formaliter est. Hoc enim esse, quod Deus est: huius conditionis est, ut nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsam suam puritatem est esse distinctum ab omni esse: propter quod in commento nonae propositionis libri de causis dicitur, quòd individuatio primae causae, quae est esse tantum est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam praecisionem additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo super esse aliqd adderetur.

¶Hic excluditur Primus quorundam error dicentium. Deus est commune esse omnium: imaginabantur enim, q cum oia conveniant in hoc, q hñt esse ipsum esse omnium, quo res formaliter sunt in cõi seu vniversali sit ipse Deus gloriosus, Mouebantur aũt tali rõne, Esse nulla additione specificatum est esse cõe: Deus est esse

nulla additione specificatũ: ergo Deus est esse cõmune. Sed peccat tõ illa propter multiplicẽ Maioris intellectum: dupliciter. n. intelligi põt esse à nulla additione specificari. Vno modo secundũ rem extra animã subsistendo: alio modo secũdũ intellectus cogitationẽ tñ: primo modo Maior est falsa: Minor autẽ uera. Secundo mõ Maior est uera: Minor autẽ falsa. esse namque cõe per intellectũ a sua abstractione acceptũ, nullã contradictionem includit: secundum uero quòd est extra intellectũ, sine contradictione non inuenitur: omne namque esse est contractum ad substantiã, uel accidens: esse autem, quod est quidditas diuina, est purũ absque omni additione secundũ rem, & ex ipsa sua puritate secundũ rẽ est distinctũ ab aliorũ esse & hoc: & nullo mõ cõe, sicut albedo separata ex hoc ipso, quod esset pura albedo, esset distincta albedo ab alijs albedinibus cũ subiãtis inuatis, & non esset albedo in cõi. Peccat secundò Maior illa: quia cõtingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu cõtrahi. Vno mõ actu tantum: alio modo actu & potentia. primo modo Maior est uera: Minor uerò falsa. Secũdo modo Maior est falsa, Minor autẽ uera. Esse namque in communi, licet nulla sit additione contractum, est tñ contrahibile, aliter nulla res haberet esse, quæ aliquid addit supra ipsum esse. & sic homo nõ haberet esse, cũ ultima esse hẽat humanitatẽ, quantitatem, &c. Vnde esse cõe actu tñ, specificatione caret: esse uerò diuinum nullã specificationẽ habet actu, nec aliquã habere põt & ideo actu & potẽtia additione caret. Et hæc est solutio, quam in litera S. Tho. ponit sub alijs uerbis, dicens quòd omne commune nec includit, nec excludit additionem. i. non includit actu: potest tñ habere illã. Esse uerò diuinum non solum non includit illã: imo excludit, idest non solũ non includit actu, imò nec potentia: & sic excludit illã: quia. n. impossibile est conuenire alicui, excluditur omnino ab illa. De his diffusè habes in primo contra Gentil. cap 27.

Vide primo con. gen. c. 27.

Similiter & quamuis sit esse tantum, non oportet quod deficiãt ei reliquæ perfectiones, uel nobilitates: imo habet omnes perfectiones, quæ sunt in omnibus generibus, propter quod perfectũ simpliciter dicitur: ut Philosophus & Commentator in 5. Metaphysicæ dicunt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo oẽs unum sunt. Sed in alijs diuersitatẽ habẽt: & hoc est, quia oẽs illæ perfectiones conueniunt sibi secundũ suũ esse simplex. Sicut si aliquis per unã qualitatẽ posset efficere operationes omniũ qualitatũ, in illa una qualitate oẽs qualitates haberet, ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones hẽt.

Deus tametsi ẽ ipsum esse oẽs tamẽ in ipso perfectiones habent.

Excludit secundus error.

Hic excluditur secũdus error talis. s. Deus non est simpliciter pfectus. Rõ aũt huius erroris in proposito est ista, Id quod habet esse tñ, est imperfectum respectu eius quod habet esse uiuere, & intelligere: sed Deus habet esse tñ. ergo Deus est impfectior alijs. Maior est ex se nota. Minor uerò ex dictis deducitur sic, Quod est purum esse non est admixtum alijs, puta uiuere & intelligere, aliter esset purũ & non purũ Deus est purũ esse, ergo nõ est admixtus alijs. s. uiuere & intelligere, & consequenter Deus nõ habet nisi esse quod erat probandũ. Defectus huius rõnis in litera non explicatur: sed in primo contra Gentiles ca. 29. ubi declaratur quòd ex hac propositione, Deus est purũ esse subsistẽs, sequitur, Deum esse uniuersaliter perfectissimũ. Et ppterea notanter in textu dr, Imo habet omnes perfectiones, &c. ac si dicat quòd ex hoc nõ sequitur, Deũ aliqua perfectione carere: sed oppositum potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentũ deducendi talis: Id cui cõuenit esse secundũ totã uirtutem, seu potestatẽ ipsius esse, nulla pfectione, seu nobilitate essendi caret, sed esse purũ subsistẽs est id, cui cõuenit esse secũdũ totã uirtutẽ, seu potestatẽ ipsius esse. ergo esse purũ subsistẽs nulla pfectione, seu nobilitate essendi caret. Maior declarat ex eo, quòd omnis perfectio cuiuscunque gñis non est, nisi secundum aliqd esse est. Non. n. sapientia perficit hominem, nisi ea hõ sapiẽs sit: nec iustitia pfectio hominis dici potest, nisi homo ea iustus sit. Si igitur omnis perfectio attenditur secundum aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperitur, omnẽ perfectionẽ patet habere: & sic repugnat, quod id habeat esse secundum totam amplitudinẽ suam, & aliqua perfectione essendi careat. Minor uerò exemplariter notificatur, sicut n. si albedo separata inueniretur, nihil ei de uirtute albedinis deesse posset. Vt n. supra dictum est, ratio quare albedini huic non inest tota pfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, qa coaptata est recipiuo, quòd secundũ totum posse eius non recipit eam: ita esse ipsum si receptum est in aliquo coaptatum est ad naturæ illius recipientis limites, substantiam, s. uel accidens: & consequenter limitatũ ad illius gñis nobilitatem. Si uerò purum & non receptum in aliqua sit natura, illimitatum & infinitũ simpliciter est, & oẽs perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter præhabet. Cum autem audis, quòd albedo si separata sit, oẽm pfectionem possibilẽ suæ speciei hẽt, nõ intelligas, ut ueritatis æmuli obijciũt, quod negatio. s. receptionis eius in alio daret sibi illã pfectionẽ: sed sicut receptio albedinis est condõ ad suã requisitã impfectionẽ, ita negatio receptionis est cõdõ suæ illimitatæ pfectionis comes. Vnde efficax argumẽtũ, ex receptione & separatione eius sumitur tanquã a conditionibus necessarijs & inseparabilibus.

Nota optimè.

¶ Et qm habere perfectiones oĩum generũ põt intelligi dupliciter. Vno mõ in seipsis: alio mõ in aliquo superioris ordinis: iõ ad declarandũ quo mõ ipse Deus, q est ipsum esse essentialiter, hẽat oẽs pfectiones, dicit quòd Deus nõ habet oẽs pfectiones in seipsis, i. distinctas ab inuicẽ in proprijs naturis: sicut homo hẽt sapientiam, iustitiam, prudentiam, &c. Sic. n. in Deo oporteret esse maximam cõpositionẽ, sed hẽt eas indistinctè unitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinũ æquiualet oĩbus perfectionibus oĩum generum, & excedit singulas, & oẽs simul, utpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplũ in luce Solis habet, qua sola Sol põt quicquid possunt omnia inferiora per tot uarias qualitates, propterea a philosopho & Commenta. 5. Met. c. de perfecto, dicitur quòd Deus solus est ens simpliciter perfectum, uniuersitatem perfectionum in se habens.

QVÆSTIO XII.

Num perfectiones existentes in Deo, sint aliquo modo distinctæ præter omnem opus intellectus.

HIC quæritur an perfectiones existentes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

¶ In hac quæst. quinque agenda sunt, primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò recitabitur opinio Sco. cum fundamentis. Tertiò declarabitur opinio S. Tho. Quartò impugnabitur opinio Scoti. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primũ, scito primò perfectionẽ esse duplicem: quædã est perfectio simpliciter: & quædã est perfectio in hoc uel illo. Perfectio simpliciter est illa, q in suo proprio, ac formali conceptu dicit perfectionem cũ nulla imperfectione, ut sapiẽtia, bonitas, & similia. Perfectio uerò in hoc uel illo est quæ in suo proprio ac formali conceptu dicit pfectionẽ imperfectioni mixtã, ut humanitas, æquitas, & hic similia. Dixi (in proprio ac formali cõceptu) qa includere aliquã imperfectionẽ in conceptu cõi sibi & alijs, aut materiali, nõ derogat suæ pfectioni simpliciter. Sapientia. n. licet in gñis conceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectionem dicat, potentialitatem. s. aut depẽdentiam &c. qa tñ in suo differentiali conceptu hoc formaliter nõ includit, nõ prohibetur quin perfectio simpliciter sit. Dixi, dicit perfectionẽ. propter relationem, quæ in suo proprio ac formali conceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

Perfectio simpliciter qd sit

¶ Scito secũdò, quòd pfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Vno mõ formaliter, alio mõ uirtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, ut forma est hñtis ipsam: sicut humanitas, albedo, quãtitas, & alia hmõi in hoĩe sunt. Esse aũt in aliquo uirtualiter est esse in eo, ut effectus est in sua cã effectiua, quẽadmodũ calor est in Sole. Poterit aũt cõprahendere multũ distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc uno eorũ effectu, p nũc, quòd ea q primo mõ insunt, intrinsecè denominãt suppositũ tale. Ea aũt q secundo mõ insunt, nõ determinãt suppositũ tale, ut patet in Sole, qui luce dr lucidus, calor autem non dr calidus.

¶ Amplius, Perfectiones esse in aliquo formaliter, contingit dupliciter. Vno mõ in suis pprijs naturis distinctas & limitatas: sicut in hoĩe est esse, intelligere & uelle, &c. Alio mõ cõtingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis unitas & illuminatas: sicut in Solis luce sunt uirtus calefactiua, & desiccatiua, & alia hmõi. Nec parũ distãt isti duo modi inter se. Lõge nãq; excellẽtius est esse in aliquo secũdo mõ, ut ĩ exẽplo dato apparet. Quãuis igitur perfectiones oĩum generum excellentiori mõ sint in Deo, q in creaturis: quia tñ perfectiones non simpliciter sunt in eo uirtualiter tantum (eis. n. non denominatur talis) perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter, & non in proprijs naturis limitatæ, sed ut in re superioris ordinis realiter indistincta & illimitatæ: ideo uertitur in dubium an perfectiones simpliciter existentes formaliter in Deo cũ reali identitate sint aliquo modo absque omni opera intellectus distinctæ. Hæc de primo.

In quo stat difficultas.

QVO Ad secundum, Scotus in primo sen. di. 8. q. 3. opinatur pfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat aũt distinctionem ex natura rei, quæ innascitur ex ipsarum rerum natura: ita quòd absque omni intellectus operatione est. Formalem uerò addit quia non oĩs distinctio ex natura rei est formalis; sed ea tantũ, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus fit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt: quoniã Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

¶ Arguit

1.Ratio. ¶ Arguit ergo primò sic, Sapientia & bonitas absolutè distinguũtur formaliter ex natura rei: ergo sapiẽtia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei. Antecedens est euidens: Consequẽtia aũt probatur: quia infinitas non variat rationem formalem eius, cui additur. In quocunque.n. gradu pfectionis suæ latitudinis intelligatur, perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalem, vt patet in omnibus. Si igitur sapientiæ & sapientiæ infinitæ est eadem ratio formalis, & ratio formalis sapientiæ distinguitur ex natura rei à ratione formalis bonitatis: necessariò sequitur q rõ formalis sapientiæ infinitæ non includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

2.Ratio. ¶ 2 Præterea, Distinctio præcedens rationẽ primi distinctiui nõ est per tale distinctiuum: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionem, quæ est primum distinctiuum secundum rationem, ergo, &c. Probatur Minor: quia si nulla distictio eorũ præcederet, nõ magis distinguerẽtur intellectione, vt intellecta est, quã ea, vt natura est. Quicquid.n. distinguitur intellectione, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur etiam natura.

3.Ratio. ¶ 3 Præterea, Illa q formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent distinctionem, vt existentem: sed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionem vt existentem in eis. Talis nõ potest esse distinctio rationis: oporteret.n. intellectum diuinum sua intuitione causare aliquã relationem rationis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdum. Igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se.

4.Ratio. ¶ 4 Præterea, Deus intelligit essentiam suam vt verãm: vult autẽ vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguuntur ante omnẽ actum intellectus. Tenet consequentia: quia distinctio obiectorũ præuenit distinctionem actuum, sicut causa effectum.

5.Ratio. ¶ 5 Præterea, Bonitas & veritas in Deo nõ distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonyma. Cõsequẽs est cõtra te: consequentia autẽ probatur, quia bonitas & veritas non significãt nisi ipsas puta perfectiones in re nullo modo distinctas: ergo.

6.Ratio. ¶ 6 Præterea, Inter perfectiones diuinas est ordo demõstratiuus, quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter prædicationes formales, & nõ formales. Di.n. q sapiẽtia nõ prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas secũdũ Aug.

Cap. 5. 15. de Trin. igitur distinguũtur ex natura rei. Vtquid.n. doctores implent tot quinternos, si omnia sunt idem formaliter?

7.Ratio. ¶ 7 Præterea inter perfectiones diuinas ante omnẽ actũ intellectus inuenitur contradictio: ita quòd Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei.

8.Ratio. ¶ 8 Præterea, Ad cõplementũ doctrinæ, distinctio fundãs distinctionẽ realẽ, nõ depẽdet ab ope intellectus: sed distinctio pfectionũ diuinarũ fundãs distinctionẽ realẽ emanationũ diuinarũ: igitur ẽ ex natura rei: & nõ ex intellectus operatione, &c. Hæc de secũdo.

QVO ad tertiũ, præmissa Trinitate personarum, declarandæ sunt tres propositiones, in quibus consistit sententia S. Thom. & veritas. Prima est, In Deo secundũ se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinctio rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶ Ad euidentiã primæ propositionis sciendũ est, q aliud est iudicium de rationibus formalib. rerũ in proprijs naturis, & aliud est iudiciũ de rõibus formalibus earũdẽ in re aliqua superioris ordinis formaliter existẽtibus. Res.n. in proprijs naturis ideo secluso oĩ opere intellectus distinguuntur formaliter: quia se mutuò non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo aũt rõ formalis vnius non est alterius: quia quælibet earũ ita est ipsa, q non altera. V.g. Ideo virtus calefactiua & virtus desiccatiua in proprijs naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciendi principiũ, q non desiccãdi, & econuerso. Res aũt adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica rõne formaliter adunantur: sicq; distinctione formali ex natura rei necesse est careant, cũ desit ibi talis distinctionis radix iã dicta, limitatio s. illa, quælibet earum ita est ipsa, q non altera: neutra nanque earũ, cùm sint taliter vnitæ, est magis ipsa q̃ alia. V.g. prosequendo exemplũ datũ, Virtus calefactiua & desiccatiua in luce Solis formaliter inuentæ sicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis rõne formali indistinctæ formaliter sunt: ita q assignata completa Solaris lucis diffinitione, non sit opus vltra earum quærere diffinitiones. Cõpleta.n. diffinitione Solaris lucis, eam in sua celsitudine, qua inferiora indistinctè in seipsa accipit, cum declaret per adæquationẽ, quæ debet esse inter diffinitionem & rem diffinitam, virtutem eius calefactiuam & desiccatiuam manifestat, quia quidem virtus eius calefactiua nõ magis est ipsamet, q̃ sit lux & virtus desiccatiua, & econuerso. Cùm autẽ secundũ Dionysium 5. c. de Diuinis nominibus, perfectiones simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitationem eleuatæ: consequens est, vt sicut oẽs in vna simplicissima re formaliter adunantur, ita in illa simplicissima ratione formali indistinctæ formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia, q̃ bonitas & veritas, & ipsum esse diuinum & econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini nõ magis includit ipsum esse, quã sapientiam & bonitatem. Si.n. adæquata diffinitio illius rei simplicissimæ, quæ Deus est daretur, in illa vnica rõne formali quicquid est Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffiniti nõ adæquaret, vñ & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modũ sui intelligit, vnicam tantum rationem formalem format, Verbum scilicet.

¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcunq; formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius Dei, non distinguuntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinæ secluso omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata rõne formali ipsius: ergo, &c. Probatur minor, quia nõ magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solari, quã perfectiones simpliciter in Deo: sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersarijs conceditur: ergo, &c. Probatur maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

¶ Secundò principaliter pro prima propositione arguitur sic, Oĩs actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei, ergo. Maior hr ex 10. Met. tex. cõ. 24. Minor pbatur inductione, q.n. ibi nõ sit oppositio contradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo q patet, q vtriusque oppõnis alterum membrum est formaliter negatio, quam ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, quòd sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem: oppositio autem actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quòd autem non sit oppositio inter eas contrariè, patet ex eo, quòd alterum contrariorum semper est defectiuum, 10. Metaphysic. text. com. 16. Quòd verò non sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quòd ex hoc sequi videtur, quòd in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantum, puta deitas: verissimum enim est, quòd Deus ipse non est, nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in alijs perfectiones omnes.

¶ Ad euidentiam tam secundæ, quàm tertiæ propositionis, nota q (vt in quadam q̃one supra diximus) sicut res illa simplicissima, quam Deum dicimus, est id, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in proprijs naturis existentes, ita est id, cui assimilantur oẽs conceptus formales earũ, cùm nihil aliud sint, quam ipsæ perfectiones in esse intentionali. C.1. q.2. concl. 1. Ex hoc autem, q Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectum, necesse est Deum ipsum omnium earum correlatiuum intelligi pluribus relationibus rationis secundũ earũ numerũ: sicq; ita distinctionem in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus, seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalẽ actualiter, obiectiuè tamen, & propter pluralitatem conceptuum formaliũ, quibus obijcitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur, seu refertur intelligitur ad pfectiones pdictas, tã in esse naturali q̃ in esse intẽtionali. Ex eo aũt q in Deo, secluso oĩ opere intellectus est, vnde causare & terminare possit conceptus prædictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitatione suæ perfectionis, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intẽtionali: quicunque.n. intellectus creatus (etiam videns Deum per essentiam) impotens est ad formandum conceptum vnũ diuinæ adæquatum perfectioni. Vnde pro secunda propositione arguere sic, Oẽ habens in se, vnde causare & terminare, ac verificate obiectaliter possit distinctas rationes, seu cõceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, secluso omni opere intellectus, Deus gloriosus est huiusmodi: ergo. Pro tertia verò propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionem rationis: Deus est huiusmodi: ergo. Hæc de tertio.

QVO ad quartũ arguitur contra Scotũ tripliciter. Et primò sic, Distinctio formalis ex natura rei ẽ maior distinctione distinctione reali: ergo pfectiones diuinæ nõ distinguunt̃ formaliter ex natura rei. Cõsequẽtia tenet: & antecedẽs pbat̃ sic, Distinctio p intima est maior illa, quæ fit p ea, q̃ sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est per maximè intima rei: distinctio autem realis per ea q̃ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. di. 2. dicẽte q distinctio formalis ex natura rei fit p pdicata primi modi, quæ insunt rei in primo signo: distinctio autẽ realis fit per ea quæ insunt post. Maior probatur, Distinctio per aliqualiter intima est aliqualiter distinctio: distinctio p

magis

In solutione 1. q. ibi propositi est. med. magis intima est maior distinctio: ergo distinctio pmaximè intima est maxima distinctio. Si.n. simpliciter sequitur ad simpliciter, & magis ad magis, maximū necessariò sequit̃ ad maximū.

¶ Secūdò arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione perfectissima, sunt formaliter infinitæ. Ergo sunt idē formaliter ex natura rei. Antecedēs est Scot. in 1. sen. dis. 8. q. 3. in responsione ad argm̄ principale. Consequentia probatur, supponendo secundū duplicem infinitatem (in responsione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens. s. de infinitate infra propriā ratione, & de infinitate infra entis latitudinē: si ergo sic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non, quia nullum prius includit formaliter suum posterius: perfectio autem diuina, puta sapientia, est prior infinitate illa, quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secūda infinitate, & tunc sequitur intentum: quia si sapientia diuina præcisè & formaliter sumpta est, ita infinita, q ad nullā entis perfectionē simpliciter & formaliter terminata, oportet q infra suę rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat, & q nullam à ratione sua perfectionē formaliter excludat: & consequenter, q à nulla formaliter distinguat̃ ex natura sua. statim. n. q ab alijs perfectionibus distingui ponitur, coarctata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad appositum antecedentis sic intellecti, ponitur. n. talem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita quòd non omnem. Verbi gratia., ponitur quòd sapientia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit, quam enti sapientia addit: ita quòd nō eam quam iustitia sua bonitas enti addit, &c.

¶ Tertiò sic, Perfectiones diuinæ distinguūtur formaliter ex natura rei, ergo inter eas est relatio realis. Tenet cōsequentia, quia distinctio illa cùm sit relatio existens in rerum natura necesse ē quòd sit realis, sicut & quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Auicennam dicentem quòd eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

QVO ad quintū pro responsione ad primū & destructionē Scotici Fundamēti, nota, q aliquid esse infinitū contingit dupliciter, Vno mō secundū propriā ratione: alio mō, secundū quod ens seu simpliciter. (3. Met. c. 10.) Illud est infinitū secundū propriā rōne, qd nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talē entis gradū definitū, quod non oē essendi perfectionem hēat. (Optime 2. infinitas.) Illud verò est infinitū secundū q ens seu simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omnē hēt perfectionem essendi. Exemplū in quantitate molis. Quantitas si daretur infinita, esset secundum quantitatis rationem infinita: esset n. infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita: esset nanque ens finitum & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo si esset infinita intēsiuè esset infinita secundum propriā rationē, esset. n. infinita albedo, is non esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non parui autem refert quia quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima. n. infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei latitudinem sunt, rationē rei formalē in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secūda aūt infinitas attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit: rem & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc ut ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: & nō magis sit ipsa quam quæcunque alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionē & formalē limitationē, qua ab alijs formaliter ex natura rei absoluiè sumpta distinguebatur, eam comitans nō sinit.

¶ Ad propositū ergo descendendo dico, q licet sapientiæ & sapientiæ infinitæ prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis, tū sapientiæ infinitæ secunda infinitate est longè alior ratio formalis. (Optime soluit Achilles Scotti.) Concludit. n. in sua ratione formali omnē perfectionē simpliciter, & sic cū in Deo sint perfectiones oēs infinitate, oportet omnium unam esse simplicem rationem formalem.

¶ Ad argm̄, sub quacunque forma fiat, respondeatur, attendēdo æquiuocationem infinitatis: qm̄ vt dictum est, infinitas prima ē illa, quæ non variat rationem formalem, & quæ attenditur penes gradus pfectionales propriæ latitudinis rei, nō aūt secūda. Vn̄ si perfectiones diuinæ nō essent infinitæ nisi prima infinitate, argm̄ concluderet: quia habent secundam ante omnē actum intellectus, adeo nihil concludit. Nec obstat, q forte infinitas prima cuiuscunque perfectionis simpliciter inferat secundā. Sufficit. n. q ratione distinguantur, vt aliquid secunda fiat, quod nō prima. Similiter non obstat, si quis perfectiones cōmunissimas, puta bonitatem, & similes, &c. vtramque infinitatem habere negaret: nesciens in eis imaginari primam: propterea qd propria latitudine careāt. Hoc. n. magis nostro fauet proposito: quoniā si vtrāq; infinitatē hn̄t, q alibi discutiendū est, distinctione supd. cta opus est. Si aūt secundā tantū, absque distinctione aliqua negandum est esse, & esse infinitum habere omnino eandē rationem formalem: & sic ruit totum Scoticum ædificium.

Ad 2. ¶ Ad secundum loquendo de distinctione actuali quacunq; negatur Minor. Et ad eius probationem dr̄ negando oīa assumpta. Sufficit. n. ad hoc, q aliqua distinguantur intellectione, vt intellectio est, & non natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturam & intellectionem. Vnde quando dicitur. Quicquid distinguitur intellectione, vt omnino indistincta est à natura, distinguitur etiam natura, distingue ly indistincta actualiter vel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum, secundo modo verum: sed tunc negatio Minorem subsumendam, s. sed intellectio & natura sunt indistinctè fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim distinctionem rationis fundamentaliter, vt declarauimus.

¶ Ad tertium negatur Minor, licet. n. Deus intueatur perfectiones suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actualiter: licet ponere distinctionem rationis actualiter causari per actum intellectus diuini, non sit à Philosophia alienum. Ad 3.

¶ Ad quartū negatur cōsequentia. Sufficit. n. q obiecta intellectus & voluntatis prædistinguantur fundamentaliter: nec est opus distinctione actuali p tunc, sicut nec intellectus & voluntas Dei pro tūc distinguuntur, nisi fundamētali distinctione rōnis. Ad 4.

¶ Ad quintū negatur consequentia. Synonymitas. n. cū sit passio nominum, non attēditur penes identitatē rationis formalis rei secundū se, sed penes identitatē cōceptus formalis seu mētalis. Ad 5. voces. n. sunt notæ earū quæ sunt in anima passionū: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuersos conceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationem ergo dr̄, q licet significent eādem rem formaliter secundum se, & solum illā vt rem significatam: tamen significant etiam distinctè cōceptus mētales, vt rōnes significandi, & hoc destruit synonymeitatem, vt dictum est.

¶ Ad sextū dicitur, quod ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis uirtualiter, seu fundamentaliter cū distinctione rationis actuali ex parte nostri. Loquimur. n. ut cōcedimus. Formamus autem distinctos conceptus, quorum unus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quā alius non habet. Et ideo demonstrationes prædicationesq. formales & idētitates facimus: negamusq. de Deo sub uno cōceptu quod affirmamus de ipso sub alio. Impleat ergo libros doctores balbutiendo, vt pōt, excelsa Dei humano more resonātes simplicissimā illam rationem formalem: omne quod in Deo est formaliter complectentem, non nisi particularibus conceptibus inspicere tradereq. potentes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Ad 6.

Aequalitas autē inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus nō est nisi fundamētalis, non excessus inter se, quę inter eas uirtualiter tantū distinctas saluat̃. Ad 7.

¶ Ad septimum dr̄, q quia ante omnē actū intellectus non inuenitur cōtradictio formaliter, sed fundamētaliter tm̄: quia alterū contradictorium est formaliter negatio, quæ non est nisi per opus intellectus: ideo sufficit pro tunc inquit distinctionē rōnis fundamētaliter, qđ cōcedimus: nec aliud exigit, vt patet per se. Ad 8.

¶ Ad ultimum dr̄, quod emanationes distinguūtur & realiter & formaliter. & licet distinctionis formalis earū fundamētū sit distinctio intellectus & uolūtatis, non tū distinctionis realis earū, non. n. ideo processiones diuinæ distinguunt̃ realiter, quia altera est ab intellectu, altera à volūtate: sed quia hn̄t realē oppositionē relatiuam (vt Boetius tradit) Falsum ergo assumitur, q. s. distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionē realē emanationum diuinarum. De Tr. c. 12. Ad fundandam autē distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectum & uoluntatem, sicut etiam ipsæ processiones diuinæ non distinguūtur formaliter ex natura rei, seclusa distinctione reali, sed distinctione rōnis uirtualiter tm̄ ante omne opus intellectus. ita q absque reali oppositione relatiua non magis distinguuntur ex natura rei quàm intellectus & uoluntas. Alia solutio breuis & optima

¶ Pōt aūt breuius ad hoc & similia argumenta dici, q in diuinis est ante omnē actū intellectus distinctio formalis nō formaliter, sed uirtualiter. i. eminenter contenta hoc modo: quia quodlibet diuinū propria exequitur, ac si esset distinctū formaliter ab alio. Intellectus. n. ita intelligit & non vult & voluntas ita vult, & nō intelligit, ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectū, & uoluntatē. & sic de alijs. Fundatur aūt talis modus hīc distinctionē formalē supra deitatis eminentem unitatē formalē formaliter: & sufficit ad omnia saluanda quæ per distinctionē formaliter saluāda inducūtur: quia illi eminēter æquiualet.

Secundo modo inuenitur essentia in substantijs creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quàm essentia ipsorum, quamuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non est absolutum, sed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quidditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia. & ideo dicitur in libro de causis, quòd intelligentiæ sunt finitæ superius, & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad esse suum Substātiarū intellectualiū esse, diuersum ē ab essētia, & nulla eis ē materia, & earum esse.

quod

Finitũ esse, essentia autẽ infinita ẽ. In quo ordine tñ ultima tñ numerũ multiplicabilẽ.

quod à superiori recipiunt non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ non limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas: & in talibus substantijs non inuenitur multitudo indiuiduorum in una specie, ut dictum est, nisi anima humana propter corpus cui unitur.

¶In hac secunda parte capituli huius de essentia substantiarum intellectualium creatarum, quæ in secundo ordine collocantur quatuor propositiones colligit. Prima est. In substantijs intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. Secunda, In eis nõ inuenitur materia. Tertia, Esse earum est finitum: essentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis est numeraliter ni si ultima, anima scilicet humana. Prima & secunda (sĩquam declaratas) omissis, tertiam explanat ratione & authoritate.

Actus finitur potentiã, potentia finit actum.

¶ AD RATIONIS Autem euidentiam est notandum, q actus finitur per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur p actũ quem recipit, diuersimodè tamen. quod enim est in potentia, nõ est determinatum: sed determinabile per actum ad quem est in potentia: cùm autem ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secundum essentiam suam receptibilis est in hoc uel illo: & consequenter determinabilis ad hoc uel illud subiectum. Cùm uerò receptus est in hoc iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc uel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera scilicet ex parte actus: altera ex parte potentiæ. Sed infinitas ex parte potentiæ imperfectionem sonat, cum sit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit cum sit per carentiam potentiæ actum finientis. In cuius signum formæ secundum rem non receptæ in aliquo longe perfectiores sunt formis receptis. ut patet. Cùm ergo esse substãtiarũ intellectualium sit receptum in earum essentia consequens est quòd sit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vñ & contractum & limitatum est ad genus sui receptiui, naturæ scilicet cuius est. Quia uero essentia earum non est recepta in aliquo, cum sit forma non recepta in materia: consequens quoque est, q sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: nõ est enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipsam recipientis, sicut sunt formæ rerum materialium.

¶His prælibatis formetur ratio sic. Id cuius esse est receptũ, forma aũt irrecepta, habet esse finitum, essentiam autẽ infinitã: intelligentiæ sunt huiusmodi ergo. Et nota q in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quã de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligẽtiarum finitum est: & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui uolumus de finitate se tenente ex parte potentiæ, earũ essentia finita inuenitur, eo quòd potentia in eis est terminata per actum essendi.

¶Confirmatur autem hoc authoritate libri de Causis, ubi dicit, q intelligentiæ sunt finitæ superius & infinitæ inferius. quia esse earum, quod supremum in eis est receptũ: essentia uerò, qd infimum est, non est recepta: & quia essentia earum ut respicit id, quod est supra se formaliter ipsum scilicet actũ essendi, est finita, recipiendo ipsum ut autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet est infinita, utpote non recepta in ipsa, &c.

ADVERTE Hoc ad multorũ supradictorũ intelligentiam, & ut euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, quòd si esse ideo est infinitum simpliciter, ut supra diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum immaterialium, quam compositorũ in nullo penitus recepta sit, erit infinita simpliciter, quod est ridiculum. unde ex irreceptione infinitatem arguere, ualde leue uidetur.

¶Scito igitur positionẽ hãc fundari sup hac propositione, Omnia res sedm suũ ordinẽ receptibilis in alio realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quã res sui ordinis recepta contrahit. Dixi secũdũ suũ ordinẽ receptibilis in alio pp cõposita & materiã, quæ in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi, est infinita infinitate opposita, &c. quia sicut nõ quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus hẽt propriũ receptiuũ (ut hẽt in secundo de Anima textu Com. 24. & 26) ita non ex qualibet irreceptione sequitur quælibet finitas: sed determinata ex determinata, & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita finitati: quã (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cũ sit receptibilis in subiecto si ponat irrecepta erit infinita, nõ quacũque infinitate, sed ea, q opponitur finitati, quã in subiecto hẽt in proposito ergo tã esse q forma sedm suũ ordinem receptibilis rõnẽ hẽt (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo receptiuũ enim proprium ipsius esse, est quidditas seu suppositũ, formæ uerò est materia. Et idẽ sicut alterius rõnis est receptio formæ in materia à receptione esse in essentia, ut supra ostendimus: ita alterius rõnis est finitas formæ p materiã a finitate esse p essentiã: licet cõueniãt in hoc, q utraque est p modũ, quo act⁹ finit p potẽtiã: & similiter diuersã rõnũ oportet eẽ infinitatẽ, quã forma sortit ex hoc qd est irrecepta in materia: & infinitatẽ, quã esse sortitur ex hoc, q in quidditate nulla est receptũ. Forma nãque, ex hoc, q recepta in materia infra ipsam clauditur, amplitudinem suã, qua ad hoc uel illud particulata est indefinita, amittit. & ideo ex hoc, q separata à materia est, nõ aliter est infinita, nisi quia ad nullius materiæ capacitatẽ coarctata, eius terminis caret. Esse autem, quia ex hoc, qd recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciẽ coarctatur, si irreceptum ponatur, ad nullum genus diffinitum erit: & consequenter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitũ. His habes ergo dubij solutionem ex hoc, q non dicimus, omne irreceptum infinitum: sed rem secundum ordinem receptibilem irreceptam. & ex hoc, quòd non dicimus, omnem rem secundũ suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodem modo infinitum, sed diuersimodè. Ex primo enim patet, quòd substantia composita nullam infinitatẽ ex sua irreceptione habet. Ex secũdo uero, quod essentia intelligẽtiæ quæ clauditur in ordine formæ, cum sit pura forma separata à materia, licet non sit ipsum esse ex sua irreceptione in materia est infinita: sed non simpliciter, &c. & q esse diuinum quod sub ipsius esse ordine cõcluditur ex sua irreceptione in qdditate seu essentia ẽ infinitũ simpliciter.

HABES & hinc unde Scotistarum & Scoti eorum iudicio, peccatum deprehendas in primo Sententiarum di. 2. q. 2. ubi ab eis imponitur S. Th. ratio ultimò ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ est talis Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non est nata esse in materia est infinita. Iã enim non sit qualem infinitatem ratio hic concludat, & qd infinitas Dei altiores negat terminos, secundum S. Thomam.

¶Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primũ est, q ratio pdicta ad cõcludẽdã infinitatem simpliciter assumpta à nobis dicitur: cùm apud nos non concludat nisi infinitatẽ secundum qd. Secundum est, q ratio prædicta secundum fallaciã cõsequẽtis sophistica asseritur, quia forma prius natura est finita in se, quã finiatur per materiã: sicut illud tertio Phys. corpus finitur ad aliud corpus: ergo si nõ est finitum ad aliud corpus, est infinitum. Manifestè enim patet error: quia cum dicitur, Forma finitur p materiam, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundum qd supradictæ: non enim forma secundũ se est tali modo finita. cũ secundum se sit indeterminata ad hanc uel illam materiam: & idẽ bene sequitur: ergo forma, quæ non est nata recipi in materia, est infinita secundũ quid. Si enim affirmatio est cã præcisa affirmationis, negatio erit causa negationis, nõ est autẽ talis processus tertij Phys. quia corpus non finitus per aliud corpus causaliter & præcisè. Tertium est, quod inficiari conatur aliud supradictum, s. q essentia intelligentiæ est finita superius per suum esse. Cõtra, inquit, esse est posterius essentia, & accidẽs eius apud nos: ergo essentia intelligẽtiæ in primo signo naturæ uideretur infinita intensiuã: & cõsequenter nõ finibilis p esse in secundo signo.

¶Ad hoc quidem dicitur, q licet esse sit posterius essẽtia ordine generationis & accidens eius, id est extra cõceptũ formalẽ: tamẽ essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc q est receptiua ipsius esse, & nõ est ipsum suum esse, &c. sicut enim p hoc q essentia est ipsũ esse, est infinita simpliciter, (ut patet in Deo ea dictis) ita p hoc q essẽtia nõ est suũ esse, nõ est infinita simpliciter, iuxta maximã illam, Si affirmatio est cã affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentiæ est fundamẽtaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi nõ potest, licet nõ in oĩ priori habeat illud: sequit, q sit simpliciter finita per suũ esse, i. p hoc nõ est suũ esse, sed illa actuabilis, uel actuata est, &c. Sic. n. intelligit, cũ dicit q essentia intelligentiæ finitur p suũ esse.

Quarta propositio quo ad primã partẽ superius discussa relinquat. Quo ad secũdã uerò, q s. ala intellectiua. q est ultima inter subas intellectuales, sit multiplicata numeraliter, eget magna cõsideratione. In textu hẽt assignatur pro cã huius unio ad corpus ois enim forma sic unita corpori, q dat ei esse formaliter necessariò multiplicat sedm multiplicationẽ illius: alioquin plura corpora haberet idẽ esse in numero ab uno. n. forma non puenit nisi unũ numero esse subale, & meritò ex unione ad corp⁹ ala multiplicari numeraliter dr: quia distinctio numeraliter, cũ nõ sit formalis, oportet q sit sedm quãtitatẽ) ut supra declaratũ fuit sedm quãtitatẽ at esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantæ (ut intelligentiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendã pluralitatem numeralem animarũ est eunionẽ ipsius animæ ad corpus numeraliter multiplicatũ.

T. c. 37.

1. Post. T. c. 30.

C. 5. q. 5. c. 5. q. 9.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum, nisi in corpore cuius est actus: non tamen oportet, ut destructo corpore indiuiduatio pereat. quia cum habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatum, ex hoc quòd facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatum, & ideo dicit Auicenna, quòd

Aiæ humanæ cũ & occasionem multiplicentur ad corporum multiplicationẽ permanent destructis corporibus.

unde

indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad sui principium, sed non quantum ad sui finem.

¶ Hic obiectio quædam contra quartam propositionem excluditur, quæ talis est. Forma multiplicata ad multiplicationem corporis destructis corporibus, nõ remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationem corporis: ergo non pōt remanere multæ aīæ humanæ destructis corporibus &c. Processus bonus, conclusio autem falsa est: ergo altera præmissarũ, nõ Maior, ut probat: ergo minor, quæ fuit quarta propositio. Maior probatur ex eo, q̃ remota causa remouet effect⁹. Si ergo causa multitudinis animarum est ipsa multitudo corporũ, remota multitudine corporũ remouebitur ēt multitudo animarum. Excluditur aũt hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporũ: scilicet cum dependentia à materia, & sine dependētia ab illa: & primę quidem destruuntur, destructis corporibus, secundæ uerò remanent, eo quòd non nisi occasionaliter eorum indiuiduatio à corporibus est: de harum autē numero est anima intellectiua.

AD horum euidentiam nota primò, q̃ idem est iudicium de esse & unitate & multitudine rei, quoad dependentiam & independentiam: ita scilicet q̃ cuius esse à materia nõ dependet, nec eius unitas nec multitudo à materia dependet. Cuius autem esse à materia dependet, tam unitas, quam pluralitas eius etiam ab illa dependens est, unum enim & multę entis passiones sunt.

2. de gen. animaliũ c. 3.
NOTA secundò, quòd formæ sunt in triplici differētia. Quædam fiunt in materia & educuntur de potentia materiæ, ut formæ materiales. Quædam fiunt in materia, sed non educuntur de potentia materiæ: ut anima intellectiua, quæ uenit de foris. Quædam nec fiunt à materia, nec educuntur de potentia materiæ ut formæ separatæ à materia, intelligentiæ, s. Non potest autem dari quartum genus earum quę educantur de potentia materiæ, & non fiant in materia: quia implicat, ut de se patet.

C. 5. q. 1. cõueniūt inter se.
¶ Et illæ quidē, quæ nec educuntur de potētia materiæ nec fiũt in ea, omnino independentes & separatæ sunt à materia, & immultiplicabiles numeraliter, ut suprà ꝓbatũ fuit. Primæ uerò & secundæ, quia conueniunt in hoc, q̃ fiunt in materia, habent & hoc cõe, q̃ oportet utrasq; esse coaptatas & proportionatas suis receptiuis materiis, in quibus fiunt: proprios enim actus oportet in propriis fieri materiis, ut dicitur 2. de Anima, tex. com. 24. & 26. Forma nanq; Leonis debet esse commensurata corpori Leonino, ita q̃ non equino: & huius Leonis forma oportet q̃ sit commensurata huic corpori Leonino, ita quòd nõ illi, &c. Et ex hoc consequenter conueniunt ita in hoc, q̃ utrasque oportet simul multiplicari in propriis corporibus. Quæcunq; enim oportet esse inuicem coaptata & proportionata simul recipiunt multitudinem & unitatem, ut patet in discurrēdo in singulis semp enim multiplicationem formarum in una specie comitatᷣ multiplicatio corporũ in eadem et specie, & ecõuerso: aliter uel una forma esset in diuersis materiis, uel diuersę materiæ sub una forma quorũ utrunq; est impossibile. Ex eo uerò, q̃ primæ formæ educuntur de potentia materiæ, & non secundæ, differunt inter se in hoc, q̃ primæ habēt esse dependens à materia, sicut à cā materiali earum esse causante & sustentante. Secundæ autem habēt

Differunt inter se
esse excedens totam materiæ capacitatem & independēs ab ea, utpote non causatæ ex illa. Et ex hoc consequenter differunt secundò, q̃ primarum tã unitas, quã multitudo à materia dependens est sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus ipsæ destruuntur: ita unitas & pluralitas earum. Secundarum uerò tam unitas, quàm multitudo independens est à materia, sicut & esse & iõ sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita unitas & pluralitas. Et hoc est quod hic intendit S. Th. dicēs diuiduationem animę, idest unitatem eius. Et similiter intelligendum est d̄ pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Dependet enī hoc modo: quia fit in corpore, non autem ita, q̃ educatur de potentia corporalis materiæ: & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cũ habeat esse absolutum, idest independens à corpore, corrupto corpore, absq; illo remanere potest. & ideo Auic. dicit indiuiduationem aīæ ex corpore in sui initio dependere non autem in fine, quia scilicet nõ fit nisi in corpore. Potest autem esse de facto & post mortem sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, quia maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

¶ Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est propriè causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum: cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quoad esse.

QVÆSTIO XIII.

De indiuiduatione aīę intellectiuę
HIC circa indiuiduationem animæ intellectiuę, per quod scilicet indiuiduetur, dubitatur. In hac quæstione facienda sunt tria. Primò recitabitur opinio Scoti. Secundò declarabitur opinio S. Tho. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVOad primum, Sco. in secundo sen. di. 3. quæstio. ulti. & in quol. q. 2. sequēs positionem suam de hæcceitatibus, tenet animam suam propria hæcceitate indiuiduari: arguitq; sic cõtra S. Tho. Eo primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectũ eo primo est hoc: sed anima sicut & q̃libet entitas præcipue absoluta seipsa primò est in actu extra causam & intellectum. ergo anima seipsa primò est hęc. Maior probatur: quia uniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo quòd res seipsa primo recedit à non esse.

¶ 2 Præterea, Omnis distinctio formalis seu non per materiã est specificata p̃ te: animæ intellectiuæ distinguuntᷣ formaliter e⁹ seu non per materiã. ergo distinguuntur specificè. conclusio est falsa, ergo altera pręmissa: nõ Minor, qa animæ intellectiuæ separatę carēt materia ergo Maior: quæ est fundamentum positionis eius. Quòd si dicas, q̃ animæ hñt inclinationē ad diuersa corpora, & p̃ has distinguũtur: cõtra, Anima prius natura est termin⁹ creationis, qui ut talis formaliter est hoc, quã uniatur materię. ergo prius natura anima est hæc, quam uniatᷣ materiæ. ergo anima indiuiduatur & non per unionem ad corpus. Antecedēs ꝓbatur sic, prius est quod potest esse sine alio, & aliud non sine illo ex 4. Meta tex. com. 16. de aīa non solum secundum essentiã, sed etiã secundum existentiam potest esse sine unione ad materiam, nõ aũt absq; hoc fit terminus creationis & hic ergo anima est prius natura terminus creationis & hæc, q̃ sit in materia.

¶ Si dicatur quòd anima non est hæc per actualē unionē seu existētiã in materia, sed per aptitudinem essendi in illa: cõtra, Hoc non euadit difficultatē, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, qa enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc, & illi repugnat, &c. ut arguatur sic, Qđ cõuenit uni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non cõuenit per se huic, secũdũ id quod commune est illis: uel saltem præexigit eorum necessario distinctionem. s. huius ab illo, sed hęc aptitudo conuenit huic animæ, & repugnat illi ergo necesariò præexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶ Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquēdo, nõ est ad se, hæc est ratio entis in actu: ergo nõ potest esse indiuiduatiuũ principium animæ. antecedens probatur pro prima parte: qa si esset ad se, posset intelligi non ad aliud, ut ad terminum, qđ est falsum Pro secunda quoq; parte probatur, quia quod necessario exigit aliquid non existēs, ipsum est nõ existēs in actu: aptitudo autem est ad terminum non existentem: ergo eius rō nõ est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relatiua præsupponit distinctionē absolutam: quia enim anima est hęc, ideo habet hanc aptitudinem, & non econtra. & quia hæc aīa est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt quæ isti in hac retentiunt.

NOS aũt peripatetica fundamenta sequentes animã indiuiduari cõmensuratione substãtiali ad hoc corpus dicimus, & hãc animã, & illã distingui cõmensurationibus suis ad hoc & illud corpus: probationes aũt huius supra adductę fuerunt cũ deductũ fuit distinctionē numeralē non nisi à quãtitate originari posse. Vñ nũc sufficiet declarare quõ fit hoc quod dicimus, Cõmēsuratio dupliciter sumitᷣ. Vno mõ ꝑ relatione cõmensurationis: alio mõ pro ipsa substãtiali coaptatione rei. primo mõ cõmēsuratio est res respectiua essentialiter: & ĩ genere relationis: secũdo mõ est res absoluta, & de prædicamento rei commēsuratæ: est enim idē essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, & similiter dico de inclinatione, aptitudine, coaptatione, sigillatione, & similibus, quæ ad exprimendum propositum assumũtur.

c. 3. q. 5. c. 5. q. 9. quõ cõmensuratio indiuiduet animã intellectiuã.
¶ Absolutũ quoq; pro nũc sumitur dupliciter. Vno mõ à termino, & sic dicimus substãtiã, quantitatē & qualitatē esse entia absoluta. Alio modo à receptiuo seu subiecto: & sic nullũ prædicamentorum accidentium est absolutũ: sunt enim essentialiter inceptibilia in substantia. Cum ergo dicitur, q̃ animæ suis cõmensurationibus indiuiduãtur, intelligendũ est cõmensurationibus substãtialib. q̄ sunt res absolutæ a terminis, & si nõ receptiuis, & nõ cõmensurationibus, quæ sunt relationes, &c. Sicut nãq; de essentia animæ in cõi est, q̃ essentialiter sit proportionata corpori physico organico, quod in eius diffinitione ponitur: ita de essentia animę humanę est, cõmensurari corpori humano est nãque ita perfectiua corporis humani, q̃ nõ bouini: sic quoq; de essentia huius aīæ est cõmensuratio ad hoc corpus: & sic cõmensuratio ad corpus humanũ nõ sequitᷣ aīam iã humanã, sed cõstituit ipsam humanã: Per hoc enim primò differt anima hoīs ab anima Bouis: quia illa est ꝓprius actus corporis humani, ista uerò bouini. Cõstat aũt, q̃ idē est esse actũ ꝓpriũ corporis humani & esse substãtialē substãtialiter cõmensuratã pfectionē eius. Ita substãtialis cõmensuratio hui⁹ animæ ad hoc corpus nõ sequitᷣ animã hãc, sed cõstituit ipsa hãc, est. n. hæc anima substãtialiter proprius actus huius corporis: unde hæc anima ab illa primò differt quia illa est ꝓprius actus hui⁹ corporis, illa uerò ꝓprius actus alterius, & hoc est qđ S. Th. in 2. cõtra Gen. c. 88. tradit, & in quęst. de anima, & ubicunq; de hac re loquitur. est autem cõue-

niens propositio ista principiis Arist. docet enim in primo li. de Partibus animalium, quod propriæ differentiæ alicuius diuisi debent esse per se distinguentes illud in eo quod tale, verbi gratia, propriæ differentiæ animalis non debent esse album & nigrum, quæ non diuidunt animal in eo quod animal. Stat enim identitas animalis cum illarum diuersitate: nec debet esse nauigatiuum & uolatiuum: quia non diuersificatur hæc per se natura sensitiua, sed debent esse tale sensitiuum: uel tale animal enim in eo quod animal, cum sensitiuo constet, non diuersificatur per se nisi per differentias sentiendi. Vnde enim anima in eo quod talis essentialiter sit actus corporis physici alias philosophia propriis differentiis diuidimus per hoc, quod actus talis corporis uel talis: & itaque actus talis corporis, puta humani propriis differentiis diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis uel illius. Indiuiduantur ergo ipsæ animæ commensurationibus substantialibus non absolutis receptiuis. sicut & ipsæ animæ essentialiter sunt non absolutè a perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et non considerare hoc, est causa erroris eorum, qui de omnibus uolunt eodem modo iudicare (ut sunt Scotistæ) quibus dum non considerant proprias rerum naturas, & eas suis conceptibus adæquare uolunt, accidit ut de omnium indiuiduatione eandem proferant sententiam, & in eorum numero sint, de quibus dicit secundo Cæli tex. com. 80. quod quærunt usque quo non habeant contradicere sibi ipsis.

HIS Visis ad solutionem argumentorum procedendum est. ¶Ad primum dicitur, quod falsa est Maior, licet enim quælibet res posita extra intellectum & causam sit hæc: non tamen eodem primò est, & hæc. Est enim ipso esse primò. Hæc autem hæcceitate primò: multa enim inseparabiliter sese comitantur, quæ non eodem principio habentur primò: sicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & causam est, & est dependens, non tamen eodem primo est & dependet. Minor quoque est falsa: res enim non seipsa primò, sed per existentiam actualem distinctam realiter à se extra nihil ponitur, ut supra declaratum fuit, &c.

C. 9. d. 2. ¶Ad secundum negatur Minor. Duæ enim animæ humanæ separatæ non distinguuntur formaliter, seu per materiam: licet sint puræ formæ à materia abstractæ. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica: aliud omnis distinctio formarum. distinctio enim formalis, cum sit illa, quæ ex principiis diffinitiuis constat, specifica est. Quæcunque enim habent diuersas diffinitiones specie differunt, cum saltem duas ultimas habeant non easdem, quarum diuersitas sufficit ad diuersitatem specificam: sed talis non est inter animam Socratis & Platonis: habent siquidem eandem diffinitionem. Distinctio autem formarum cum sit, undecunque inter formas diuisio accidat in duabus animabus separatis, idest, inuenitur ex hoc quod diuersis corporibus coaptatæ sunt. Vnde non est similis ratio de eis & de aliis substantiis separatis, quæ corporibus unibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sane intelligatur modo. s. exposito quod animæ inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

Distinctio formalis quæ sit.

Distinctio formarum quæ sit.

¶Ad id quod primo obiectus, contra dicitur quod non concludit intentum. Concludit enim ergo anima prius natura est hæc quam habeat actualem unionem ad corpus: cum debeat concludere, ergo anima prius natura est hæc quam sit coaptata, seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem unionem ad corpus, sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus, quam prius natura debere animæ quam ipsam actualem unionem, patet ex eo quod omnia hic per se terminant creationem, & non anima hoc existens: & ex eo quod inesse præsupponit esse: esse autem particulari tam immediatum est, quam inesse. Vnde responsio ibi recitata est bona, sum grauiter in falsis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinem substantialem, seu commensurationem formaliter: per unionem uerò actualem ad corpus conditionaliter, id est tanquam per conditionem sine qua non. & quia prius natura inest rei ratio formalis quam conditio, sine qua non, ideo, &c. ¶Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis: assumit enim hoc falsum. s. quod natura huius animæ sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde maior argumenti ibi formati pro secunda parte disiunctiuæ est falsa. s. quod quodlibet conueniens uni & repugnans alteri eiusdem speciei præexigat distinctionem ipsorum. Stat enim quod non præexigat, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod conuenit uni speciei & repugnat alteri eiusdem generis, non opus est, quod præexigat illarum specierum distinctionem, sed stat quod faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationale conuenit Leoni, & repugnat homini & tamen rationale & irrationale non præexigunt distinctionem hominis & Leonis, sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore, Sed hæcceitas animæ Socratis conuenit sibi, & repugnat animæ Plat. ergo hæcceitates supponunt ipsas distinctas: & sic suadebis Scotistarum argumentum sui. ¶Ad confirmationem, cum dicitur, Ratio aptitudinis non est ad se dico, quod ratio aptitudinis substantialis, de qua loquimur, est ad illud, sed non ut ad terminum, sed ut receptiuum. Probatio autem contra hoc nihil facit: concedendo enim quod potest intelligi non ad aliud, ut ad terminum: non autem non ad aliud ut receptiuum, sicut quantitas & qualitas absolutè sunt à termino, & non à subiecto.

¶Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur. s. quod ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primò, quod falsum est. Aptitudo enim ad ridendum. s. risibilitas habet rationem entis in actu primo, licet potentiam ad actum secundum. Probationis uero utraque propositio est falsa: & Maior quidem. s. quod necessitatio exigit aliquid non existens. ipsum est non existens in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa existens in actu. Minor uero, s. quia aptitudo substantialis animæ ad corpus non excludit corpus sed compositio ex contrariis est: quæ facit aptitudinem animæ esse absque actuali unione.

¶Dico secundò quod æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista quam in anima intelligimus, non est nisi commensuratio, seu substantialis sigillatio ipsius animæ ad hoc corpus: quam constat esse in actu, & dum est corpori unita & dum est separata ab eo, sicut in exemplo supra posito de cera liquet. Argumentum autem procedit, ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectans aliquid quod reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentiam patet quid dicendum sit, quia non est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiuè ad receptum, &c.

Et quia in istis substantiis quidditas non est idem quod esse ideo sunt ordinabiles in prædicamento, & propter hoc inuenitur in eis genus species, & differentia, quamuis earum differentiæ propriæ nobis occultæ sunt. In reb. enim sensibilib. etiam ipsæ differentiæ essentiales nobis ignotæ sunt: unde significantur per differentias accidentales, quæ ex essentialibus oriuntur: sicut causa signatur per suum effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt. unde differentiæ earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

Intelligentiæ genere sunt in prædicamento quamquam illarum differentiæ lateant.

¶In hac tertia parte capituli huius declaraturus S. Thom. quomodo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intentiones logicas. s. genus, speciem, & differentiam, &c. quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primò conclusionem talem, Intelligentiæ sunt in prædicamento. probat que eam sic. Omne id, in quo differt ab essentia, est in prædicamento, intelligentiæ sunt huiusmodi, ergo, &c. Minor supra probata est: Maior uero probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatum esse habet, ad aliquod genus definitum est. Quod enim ad nullum genus definitum est, ac per se subsistit, unde, aut quomodo esse limitatum habet? omne autem ens, in quo esse distinguitur à sua essentia, habet esse limitatum, ut supra declaratum fuit ergo omne tale est in prædicamento. Ex quo corollariè concluditur, quod habent genus, speciem, & differentiam. Addit autem quamuis occultæ sint nobis earum differentiæ: & ut responderet dubitationi, qua quis dicere posset, Quomodo scis in eis esse differentias, si illas ignoramus? stat enim scire de eis quæstionem an est, & ignorare quæstionem quid est. nouimus inquam differentiam esse in illis, sed quæ sint illæ, latet: latent autem intelligentiarum differentiæ secundum se: quia commune est omnibus substantiis habere occultas differentias proprias secundum se: & in hoc conueniunt cum substantiis inferioribus: latent secundum accidentales proprietates, quæ sunt earum passiones, quia excedunt facultatem naturalem intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura sicut oculus noctuæ ad lumen Solis. & in hoc differunt à sensibilibus substantiis, quarum propriæ differentiæ nominibus suarum proprietatum significantur: sicut causæ nominibus suorum effectuum: unde omnino immanifestæ sunt nobis intelligentiarum differentiæ quoad quid sunt, &c.

QVÆSTIO XIIII.

Num intelligentiæ sint a nobis quidditatiue cognoscibiles in hac uita.

CIRCA hanc particulam dubitatur, an intelligentiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac uita, &c.

¶In hac q. septem agenda sunt, primò declarabo titulum & intentionem quæstionis. Secundò adducetur opinio Auer. Tertio impugnabitur. Quartò respondebitur suis rationibus. Quintò declarabitur opinio S. Th. Sexto aducentur rationes Ioannis de Gandauo contra S. Th. Septimò eis satisfiet, &c.

QVO ad primum nota quod aliud est cognoscere quidditatem, seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditatiua, seu cognoscere quidditatiuè. Cognoscit enim Leonis quidditatem quicunque nouit aliquid eius prædicatum essentiale. Cognoscit autem quidditatiuè non nisi ille, qui omnia prædicata quidditatiua usque ad ultimam differentiam nouit, &c. Cum autem cognoscamus intelligentias esse substantias, & esse intellectuales, &c. licet quod earum quidditates cognoscimus: unde hoc in dubium non uertitur, sed quæst. est an quidditatiuè cognoscere eas possimus, ut penetremus. s. usque ad ultimas earum differentias: & licet hæc quæst. habeat opiniones plurimas, ut patet tertio de Anima, c. 36. quia tamen non nisi cum Scotistis & Auerroistis hic agimus, & Scoti opinionem conclusione non

Differt cognitio quidditatis à cognitione quidditatiua.

discrepat::ut patet in primo sen. distin. 3. cum solo nobis discrepandi in est Auer. Hæc de primo.

QVO ad secundum, Auer. in 3. de Anima, comm. 36. supposita fictiona sua in com 5. opinetur, quod intellectus possibilis, ut appropriatus nobis adeptus omnibus intellectis speculatiuis, ac per hoc continuatus intellectui agenti, ut formæ per illũ intelliget substantias separatas:& cõsequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma: sicut modò est intellectus possibilis: ita quòd sicut modo per intellectum possibilem intelligimus materialia, ita tunc per intellectũ agentẽ intelligimus substantias separatas. ¶Probat aũt rõnẽ suã duabus rationibus. Prima rõ fundatur supra duas propositiones. Quarum prima est intellectus, & prima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Probat illa sic, illa quorũ est una met operatio, ita q; operatio unius cõmunicetur alteri, se hñt, sicut agẽs & instrumentũ, uel sicut forma & materia: sed intellectus agentis & primorum intellectorum speculatiuorũ est unamet operatio: ita q; operatio intellectus agẽtis, s. facere intellecta in actu, cõicatur primis intellectis speculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta speculatiua se habẽt sicut agens & instrumentum, uel sicut forma & materia. Patet minor, quia intellectus in habitu potest nõ solum intelligere, sed facere conclusiones intellectiuas in potentia intellectas in actu, utrunq; enim experimus in nostra esse potestate. s. intelligere & facere conclusiones actu intellectas mediantibus primis intellectis: quę solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In maiore uero notãter di (ita q; ppria opatio uni° cõicetur alteri) qa plures trahẽtes nauẽ, ad eandẽ operationẽ cõcurrunt, non tñ sicut materia & forma nec sicut agens & instrumentũ: propterea quia alter alterius propriã operationem non sortitur. Clarũ est aũt, q; cõicãs operationẽ suã alteri concurrendo ad idem se hẽt ad illud: sicut agens principale ad instrumentũ quẽadmodũ carpentarius sedis factionem serræ cõicat: uel sicut forma ad materiã, sicut calor calefactionẽ aquæ calidæ cõmunicat. Et licet utraq; pars disiuncti conclusi sit uera: quia tamen prima pars manifestior est, & minus ad propositũ. iõ Commentator secundã partem declarat, s. q; prima intellecta speculatiua & intellectũs agens se habeant ut materia & forma: & hoc facit declarando, q; intellectus agens, & non solũ prima, sed aĩa intellecta speculatiua se habẽt sicut forma & materia manifestat autẽ hoc sic: Quandocũq; est aliquid receptiuũ aliquorũ duorũ ordinũ inter se habentium id quod est perfectius & formalius, est sicut forma: id uero quod est imperfectius, & minus formale, hẽt rõnẽ materiæ: sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorum speculatiuorum, & intellectus agẽtis ordinem inter se habentium: ita q; intellectus agens est perfectior & formalior intellectis speculatiuis: ergo intellectus agẽs & intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Dicitur autẽ in maiori, ordinẽ inter se habentiũ: quia aliter propositio nõ esset uera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarũ neutra est alterius forma cum enim ordinata sunt necessario uerifica propositio, ut patet, cum aer recipit calorẽ & lumen. Minor patet ex eo, q; intellectũ recipitur in intelligẽte. Intellectus autẽ possibilis intelligit, & intellectũ agentẽ & intellecta speculatiua, &c. & sic patet prima propositio. ¶Secunda propositio est, intellectus possibilis & appropriatus nobis, quandoq; recipit intellecta speculatiua & intellectũ agentẽ in potẽtia tñ: quãdoq; partim in actu, & partim in potẽtia, qñq; totaliter in actu. Ista ppositio quo ad intellecta speculatiua est clarissima, intellect° nãq; infantis est in pura potentia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictũ: postmodũ uero recipit primorũ principiorũ notitiã deinde multarũ conclusionũ successiuè acquirit notitiã: & sic secũdũ aliquid est in actu puta secũdũ principia: & secũdũ aliquid in potẽtia, puta secũdũ cõclusiones, & postremò acquisitis oĩbus cõclusionibus & totaliter, & sc̃dm oĩa in actu tam principia, quã cõclusiones. His si coniunxeris primã propositionẽ, illucescet tibi hęc secũda ppositio quo ad secũdã partẽ. Si enim intellectus agens est forma intellectorum speculatiuorũ, eadẽ erit proportio cõiũctionis ad intellectũ agentẽ, quæ est inter intellectũ possibilẽ & intellecta speculatiua quo ad hoc, q; sit totaliter uni, totaliter & reliquo cõiũct° erit: & si partialiter uni, partialiter & reliquo cõiũct° erit. ¶His præmissis formatur prima Auer. ratio sic, Omne qd mouet ad acquisitionẽ alicuius ut formæ: illa pfectè acqsita, põt operari operatione ppria illius formæ: sed intellectus possibilis ut appropriatus nobis mouetur ad acquisitionẽ intellectus agentis, ut formæ: ergo illo acquisito, põt operari operatione propria illius. Sed operatio ppria intellectus agẽtis est intelligere substantias separatas quidditatiuè: ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substãtias separatas, & cum intellectus possibilis operatio noua nos denominet, consequenter nos per intellectũ agentẽ intelligimus substãtias separatas, &c. Maior patet exẽplariter cũ aqua mouetur à forma caloris acquisito illo, pt calefacere, & similiter apparet in omnibus. Minor uerò pbatur dupliciter. Primò ex duabus propositionibus præmissis sic, quãdocunq; aliqd mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id qd ẽ formalius & perfectius mouetur, ut ad formã ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculatiua & intellectũ agentẽ: quia quãdoq; est in pura potẽtia, qñq; partim in actu, & partim in potẽtia, ex secũda ppositione ordinẽ inter se habentia: quia mediãtibus intellectis speculatiuis recipitur intellectus agẽs: & in intellectus agẽs est formalior & perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirẽdũ intellectũ agẽtem ut formã. Secundò probatur illa Minor sic, Intellectus possibilis mouetur ad acquisitionẽ intellectus agentis, ut finis: ergo ut formæ. Antecedens patet ex eo, q; ipse intellectus agẽs est efficiẽs illius motus, quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. In separatis enim à materia idem est efficiẽs & finis motus, ut Cõ. 36. 12. Meta. habetur consequentia uerò patet ex secundo Phy. tex. cõ. 70. ubi dicitur, quòd finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationem tangit Auer. 12. Metaphys. in fi. com. 38.

¶Secunda ratio Auer. ponitur secundo Meta. com. 1. Si intelligẽtię si essent à nobis cognoscibiles, natura ociosè egisset cõsequẽs est falsum. Cõsequẽtia pbatur: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectũ, nõ intellectũ ab alio: sicut si fecisset Solẽ non cõprehensum ab aliquo uisu. Et qm hęc consequentia cum sua probatione demissibilis à S. Tho. iudicatur, ppterea q; frustra est quod nõ potest consequi finẽ suũ: & intelligentiarũ finis nõ est intelligi à nobis: dato tñ q; intelligi esset finis earũ, sufficit earũ intelligibilitati, ut ẽ seipsis intelligantur: nõ enim sequitur ab intellectu humano non intelliguntur, ergo à nullo. sicut non ualet. Sol non uidetur à noctua ergo è nullo uisu. Idcirco Io de Gã. in tertio de Anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primò dicens q; Commentator non supponit q; finis substantiarũ separatarũ, sit intelligi à nobis: sed supponit q; intelligentię ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cũ contineantur sub ei° obiecto primo, scilicet entis: & tunc bene sequitur, intelligentię sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles intellect° noster naturaliter natus est eas intelligere. naturaliter enim actiuo, quale ẽ intelligentia, debet correspondere naturale passiuum, quale est intellectus, aliter potẽtia actiua esset frustra in natura. Secundò deducitur ab eodẽ illa cõsequẽtia: quia & si intelligentiarũ finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro, est tñ earũ finis secundarius. Agunt enim prima intentione pp se: secũdario aũt propter alia, ut di secundo cęli, Com. 21. & ideo sequitur q; intelligentiæ saltẽ quo ad finẽ secundariũ essent frustra: & sic natura fecisset aliquid otiosè. Propterea, inquit, consequentia Cõmentatoris est una propositionibus p se notis: & nõ est derisibilis. Põt adhuc tertiò deduci illa cõsequẽtia ex dictis Com. 5. de Aĩa Com. 36. ubi examinans rõnẽ Themistij, dicit q; si intellect° noster est immaterialis, consequẽtia ista tenet: intellect° noster intelligit res sensibiles factas immateriales, ergo intelligit res secũdum se immateriales. Et fundatur hoc dictum super uerbũ Aristot. tertio de Anima tex. Com. 7. dicẽtis q; intellectus excellenti intelligibili apprehenso uigoratur ad alios intelligendũ. Ex quibus habetur in proposito, q; immaterialitas est sufficiens causa uirtuti cognoscitiuæ, quò intelligere possit substantias separatas. unde sic probatur consequentia. Intelligentię nõ sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo à nullo alio sunt cognoscibiles. ergo frustra sũt cognoscibiles: sicut Sol frustra eẽt uisibilis, si à nullo posset uideri. Prima cõsequẽtia tenet ex eo q; si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratũ est immaterialitatem esse sufficientem causam huius: sicut quia sensitiuũ est sufficiens cã sensus tactus si positũ in una specie animali, non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda cõsequentia clara est exẽplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quòd plus & minus perfectionis habent. Hęc de secundo.

Quod cõtinuatio intellectus agentis nõ producat intellectum possibilẽ ad cognitionẽ quidditatiuam substantiarum materia-rum.

QVO AD Tertium arguitur cõtra hanc opinionẽ dupliciter. Et primo probatur, q; talis cõtinuatio posita non producat intellectum possibilem, ut nobis appropriatum ad intelligẽdas substantias separatas: id quod continuatur intellectui agenti non nisi ut formæ intellectorum speculatiuorum nõ potest per illũ intelligere substãtias separatas quidditatiue, sed intellectus possibilis, ut appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nõ, nisi ut formæ intellectorum speculatiuorũ, ergo intellectus possibilis, ut appropriatus nobis per talem continuationem non potest intelligere substantias separatas quidditatiuè. Maior probatur, supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora & inferiora. substantias immateriales scilicet, & intellecta speculatiua. Ad superiora enim cõparatus ut cõtẽplatiuum, & nõ ut eorum forma: ad inferiora uero ut factiuus & forma. Hoc stãte patet uis maioris. Quandocunque enim aliquid unum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quòd habet propor-

portionē ad inferiora, ex hoc nō cōtinuatur secundū q̄d habet proportionē ad superiora. Cōmittitur.n. manifestè fallacia accidentis, ex vno aliud cōcludendo. Id ergo quod cōtinuatur intellectui agenti ut formæ intellectorū speculatiuorū, nō ex hoc cōtinuatur ei, vt contēplatiuo substātiarū immaterialium. Minor uerò ex Cōmentatoris dictis bē, nullū aliū modū ponentis in ꝓposito, quo coniungitur possibilis cum agente, nisi p intellecta speculatiua. uñ dicit q̄ cū est in pura potentia ad intellecta speculatiua est & in pura potentia ad intellectū agentem: cum uerò partim est in actu, & partim in potentia respectu illorum, est etiā sicut respectu istius: & cum fuerit totaliter in actu secundum intellecta speculatiua, erit totaliter copulatus intellectui agenti.

Posito, q̄ intellect⁹ possibilis intelligeret quidditatiuè substātias separatas p intellectū agentē sibi copulatū, adhuc nos nō intelligeremus ipsas cō. 18. cir. med. cō. 30. i prin. & circa med.

¶ Secundò probatur, q̄ posito, q̄ talis continuatio ad hoc perduceret intellectū possibilē, nunquā tñ nos ad hoc perducere pōt: & arguo sic, Id quod cōtinuatur intellectui agēti, non nisi ut coloratū lumini, & intellectui possibili non nisi sicut coloratū nisi non pōt denominari operans propria operatione luminis, ut uisus seu intellectus agentis, aut possibilis. sed hō phantasians habet hmōi continuationē cū his intellectibus: ergo non pōt denominari faciens intellecta, & intelligēs substantias immateriales, quæ sunt operationes intellectus agentis, nec intelligens res sensibiles, quæ est opatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis, non.n. pōt uerè dici, q̄ coloratū illuminet, aut uideat. Minor autē patet ex tertio de Anima, tex. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo mō similitudini datæ, q̄ hō proprio actu cogitatiuæ spiritualizat phantasmata. Coloratum uerò non spiritualizat colores. Qm̄ si fingamus coloratū in seipso non posse obijci oculo, neque lumini, sed spiritualizatum tantùm in speculo, q̄ ppria operatio speciē in se colorato spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedibus: & tñ talis speculum obiectum lumini & uisui non uerè posset denominari illuminans, neq; videns. & hæc ratio apparet mihi demonstratiua: & aliàs, si Deus concesserit nobis uitam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hęc de tertio.

Cōsidera uirtutem huius rōnis, & uidebis quā sit ual. & contra eorum Auer. Solutio ad rōnes Auer.

QVO ad quartū, Ad primā rōnē Auer. dī, q̄ Maior est uniuersaliter falsa, si teneatur, ut teneri debet ad hoc, q̄ intentum concludat. Debet.n. uniuersaliter teneri, nedum subiectum, sed etiā prædicatū hoc mō. Oē quod mouetur ad acquirendam aliquā formam, illa perfectè acquisita potest operari oī operatione propria illius formæ, aliter non concluderet. patet aūt hanc esse falsam ex eo, q̄ sufficit, q̄ id quod acquisiuit aliquā formā participet aliquā operationem illius formæ, illam .s. quæ conuenit formæ secundū id, quo recipit receptiuum: & cōsimilis est assignata in prima ratione contra Auer. facta, quia .s. non oportet iē cōtinuatam formæ habenti diuersas proportiones ad inferiora, & superiora, ex hoc q̄ perfectè cōtinuatur ei secūdū inferius, q̄ continuetur ei secundū superius. unde ex hoc, q̄ intellectus possibilis acquisiuit intellectū agentē, ut formā, licet sequatur, q̄ possit operari operatione intellectus agentis, ut est forma intellectorū speculatiuorū, quia ut sic acquiritur .s. formare intellecta in actu, & extendere se ad oīa intelligendo, ad quæ se extendit intellectus agens ut factiuus: non tñ sequitur, quòd possit omnia intelligere quæ respicit intellectus agens, ut contemplatiuus.

¶ Ad secundā rationē uidetur negata consequentia, & ad primā probationem dī, q̄ committitur fallacia consequentis a superiori ad suum inferius affirmatiuè: concesso.n. q̄ intelligētiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia continentur sub eius primo obiecto, non sequitur, ergo sunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non.n. omne contentum sub ente est quidditatiuè à nobis intelligibile, eo quòd ens, licet sit obiectum adæquatum intellectui nostro extensiuè, non tamen est adæquatū adæquatione mutua intēsiuè. & est dicere, quod licet omne ens possit à nobis intelligi: non tamen omne ens potest à nostro intellectu penetrari usque ad ultimas differentias. hōc.n. modo quidditas rei materialis est obiectum adæquatum intellectus nostri: scilicet adæquatione intensiua, solam namque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiuè.

¶ Ad secundum modum deducendi consequentiam similiter respondetur. licet.n. detur, quòd intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiæ, nihilominus tamen ualet, ergo intelligi quidditatiuè à nobis est finis secundarius: imò hoc est impossibile.

¶ Similiter ad tertium modum dicitur, quòd licet immaterialitas sit sufficiens cā mutui cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: non tamen ualet, ergo ex immaterialitate habet, quòd possit cognoscere eas quidditatiuè.

3. de Ani. t. c. 7.

¶ Autoritas autē Arist. adducta, cū rectè intelligitur, nō obstat. Aduertendum est.n. sensum respectu excellentis sensibilis, duo sortiri, & q̄ .s. non perfectè cognoscit illud, & q̄ patitur passione corruptiua ab illo: intellectum aūt respectu excellentis intelligibilis primum tantum habere .s. q̄ perfectè non intelligit illud: passionis.n. expers est. & ratio est, quia secundum sequitur materiæ cuius actus est uirtus sensitiua, non autem intellectiua: primum uerò sequitur improportionem potentiæ ad obiectum, quæ saluatur ita in uirtute immateriali, sicut materiali. Sicut.n. noctua ex sua specie uisum improportionatum claro lumini hēt, ita hō ex sua natura intellectum improportionatum claro intelligibili separato, .s. secundum rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & sensus in primo, sed differunt in secundo. Et quia differentia Arist. ibi dicit oriri, q̄ sensus post excellens sensibile sensatū debilitatur: intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratur, magis potest intelligere alia, quod intelligēdum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem non licet inferre, ergo potest quidditatiuè cognoscere substātias immateriales: sed, ergo non procedit ex eiu alteratione, q̄ illas nō possit comprehendere. quod gratis concedimus: habet.n. homo intellectum ratiocinatiuum, qui oritur in umbra intelligentiæ apud Isaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuendū intelligibile non purum & clarum, sed obumbratū materiæ: quale est quidditas a sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

opi. S. Tho. 1. p. q. 88. & 3. con. Gen. c. 45. & 2. Met. cō. T. c. 1.

QVO ad quintū ponenda est opinio S. Tho. quam ex prima parte, q. 88. & tertio contra Gent. c. 45. & 2. Meta assume. Tenet ipse hanc conclusionem. Anima humana corpori cōiuncta nō potest quidditatiuè cognoscere substantias immateriales: q̄ ad præsens dupliciter probat. Primò sic, Intellectus existens in potentia non nisi ad recipienda intellecta abstracta ab intellectu agente, non potest intelligere quidditatiuè substātias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositum.n. prædicati infert oppositum subiecti: quod .n. potest intelligere substantias separatas quidditatiuè, non est tātum in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente, qm̄ substantiæ separatæ non sunt abstractæ a materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Arist. colligitur 3. de Anima, tex. com. 17. ubi dicitur, quod intellectus agens potest omnia facere, quæ intellectus possibilis potest facere.

¶ Scdò probatur sic, Nullus effectus sensibilis pōt ducere quidditatiuā cognitionem substantiarum separatarū, ergo intellectus humanus coniunctus corpori nō pōt quidditatiuè illas cognoscere. cōsequētia tenet: quia nihil est in intellectu qn prius fuerit in sensu. Añcedēs uerò ꝓbatur ex eo, q̄ effectus dupliciter pt in cognitionē quidditatiuā suæ causę ducere. Vel per modū similitudinis: sicut effectu uniuoco cognito, eius causam qdditatiuè cognoscimus, propterea quia sunt eiusdē naturæ: & hoc mō clarum est nullū sensibile posse perducere ad substantiarū immaterialiū naturas, eo q̄ differunt non solū specie, sed gñe. Alio mō effectus ducit in quidditatiuā cognitionē suæ causæ non ꝑ modū similitudinis, sed per hoc, q̄ demonstrat totam uirtutem suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam uirtutem animæ intellectiuæ: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuā cognitionē procedimus. Nec hoc mō sensibilia ualent ad cognitionē quidditatiuam intelligentiarum nos producere. Nullus.n. effectus particularis adæquat totam uirtutem causæ uniuersalis, qdlibet autē sensibile est effectus particularis, ut materiales conditiones earum cuiusq; ostendunt: igitur per nullum sensibile in qdditatiuam cognitionem substantiarum materialiū, quæ causæ uniuersalissimæ sunt, peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

Io. de Gā. q. 17. ante med.

QVO ad sextum, contra hanc determinationem arguit supradictus Io. de Gan. in tertio de anima, multipliciter.

¶ Et primò contra illam particulam in conclusione positā coniuncta corpori. Nulla forma impeditur sua nobilissima operatione propter unionem eius ad propriam materiam: sed intelligere substantiarum separatarum quidditates est nobilissima operatio animæ humanæ, ut patet primo & decimo Ethic. Corpus autem humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter unionem ad corpus non impeditur à speculatione substantiarum immaterialium.

¶ Præterea ad idē. Anima humana aut nata ē intelligere substātias separatas per suam substantiā, aut per speciē influxā, aut ꝑ speciem causatā ex phantasmate. Si ꝑ suam sūbam, cùm substantia eius per unionē ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere: si per speciem à phantasmate sumptam, unio ad corpus iuuabit: si per speciem influxā, quæritur quō unio ad corpus impedit, aut nō permittit talē influxū fieri: hoc.n. non uī rationabile aliquo mō esse, quia generatio unius speciei non impeditur à corpore, nisi corpus hēat contrariam dispositionem dispositionis requisitæ ad eius generationem. V. g. qa color exigit diaphaneitatem in aere, ad hoc ut recipiatur in eo, nullū corpus impediet generationem spēi coloris, nisi hēat opacitatem quæ cōtraria est diaphaneitati, modò corpus humanū nullā habeat dispositionem contrariā dispositioni, quam exigit receptio spēi intelligibilis influendæ, ut patet: ergo. Et confirmatur ratio sic, Bonū simpliciter alicuius naturæ nō impeditur ꝑ bonū simpliciter eiusdē naturæ. Quod.n. impedit bonum simpliciter alicuius naturæ, est illi malum simpliciter: sed intelligere sūbas immateriales quidditates est bonū simpliciter animæ humanæ: ergo non impeditur ꝑ unionē ad corpus, cùm hoc sit ei etiā bonum simpli-

simpliciter. Tertiò arguitur contra cõclusionem ipsam ex dictis S.Tho. sic, isti dicunt, q cognoscimus esse intelligentiarum non quidditates, aut esse est idem quòd quidditas, aut diuersum. Si diuersum, ergo vtrunque sub nostra cadit cognitione, quicũque n. cognoscit diuersitatem aliquorum, cognoscit extrema illius diuersitatis, vt dicitur secundo de Anima, tex. com. 146. Si idem, ergo cognito vno cognoscitur & reliquum.

¶ Si dicatur q cognoscimus illas quidditates, sed nõ perfectè, cõtra. Primò quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarũ, quorũ primũ est, q nos nõ intelligimus quidditates substantiarũ separatarũ. Secundũ est, q cognoscimus esse illarum nõ quidditates. Ex primo arguitur sic, Hõ non intelligit quidditates separatas: ergo nullo mõ intelligit eas. Tenet cõsequẽtia p locũ à toto in mõ ad suam partem negatiuè. Ex secundo dicto arguit sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de esse, sed esse non cognoscitur à nobis, nisi imperfectè: ergo cognitionem ẽt imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si n. vtrunque imperfectè cognoscimus, quare magis alteram negatur cognosci, aut alterũ affirmatur? Scdò probatur, q responsio in se sit falsa sic, Si imperfectè cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, qa nescimus eas ita perfectè sicut à seipsis cognoscũtur, & hoc nõ: qa hoc est ridiculum vertere in dubiũ, aut quia nescimus eas pfectione debita nobis secundũ nostram naturã: & hoc est voluntarium: nulla n. ratione hoc conuinci potest, vnio nanque ad corpus hoc impedire non potest, vt probatũ est. Hæc de sexto.

QVO ad septimũ pro responsione ad hæc argumẽta prĩtotã dum est, q secundũ doctr. S.Tho. prima par. q. 88. & 89. inter eo

Differunt
aĩa separata, & cõiũcta, primò.

gnitionẽ aĩæ coniunctæ, & separatæ hoc interest, q cõiũcta sicut hẽt modũ essendi, concernendo corpus, ita hẽt modũ intelligẽdi cõuertendo se ad phantasmata: ita q ex cõformitate modi operãdi ad modũ essendi, fit vt aĩa coniuncta sit conuersa ad phãtasmata sedm intellectũ possibilẽ, vt passiuũ ad actiuũ: adeo vt nõ nisi ab illis cũ intellectu agẽte recipere possit spẽs. Separata aũt à corpore, sicut hẽt aliũ modũ essendi absq; corporis informatione, ita hẽt & aliũ modũ intelligẽdi, vt ẽt ex conformitate modi operãdi ad modũ essendi fiat, vt aĩa separata cõuertatur secundũ intellectũ ad supiora vt actiua, vt ab eis influxũ spẽrum recipiat, vtpote in mõ essendi similis illis reddita, & corpore rejecto liberior quodãmõ facta amplius phãtasmatib9 nõ alligata.

Secundò.

¶ Ex hoc aũt orit alia dña, q s. aĩa coniuncta non põt substantias immateriales cognoscere, nisi p spẽs à sensibilibus acceptas. Alligatus est n. eius intellectus phantasmatibus. Separata verò põt illas p spẽs pprias cognoscere, cũ cõuersa iã sit ad supiora.

Tertiò.

¶ Nascit quoq; ex his tertia dña apud subtiliter speculãtes, animã esse partẽ spẽi & vniri corpori pp melius, quia s. cognitio, q hẽt aĩa per species acquisitas est cognitio distincta, & quidditatiua pertingens vsque ad vltimas rerum differentias. Cognitio aũt, q separata ex speciebus influxis sortitur, cõfusa est & in cõi res noscat. Cũ n. aĩa naturaliter sit pars hominis, naturalẽ modũ intelligendi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas à phantasmatibus intelligere, & non per species influxas: hic. n. modus intelligendi naturalis est intelligentijs ex sua natura, & ideo sicut intelligentiæ perfectam rerum notitiam per spẽs influxas hñt: sic aĩa per species acquisitas de sensibilib9 notitiam habere potest perfectam, species n. influxæ facultatẽ naturalẽ intellectus eius excedunt. Est hic modus superiori ordini connaturalis, & proprius, & aĩæ non conuenit nisi per quandã defectiuã participationẽ. Cùm sit præterea talis inter substãtias intellectuales ordo, q quò proximiores sunt primæ vĩa p solã suam substantiam intelligendo penetranti, eò p vniuersaliores species rerũ notitiã perfectã naturaliter capiunt: vltima inter eas anima, s. intellectiua ra natura sua, adeò dearticulatas exigit spẽs, vt singularũ quidditatũ singulas oporteat hẽc similitudines, pp quod corpori vnitur, vt eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cùm per species superiores quales sunt influxæ intelligere tentat, opprimitur quodãmodo, & cõfusam tñ notitiã hẽt, sicut discipulus vniuersales conceptus præceptoris apprehẽdere non valẽs, absq; distincta cognitione remanet. Huius aũt signũ est, q inter hoies, qui sunt perspicacis ingenij, statim propositis principijs ad conclusiones sese cõferunt, & ex eisdẽ principijs multas cõclusiones spãles deducunt. Hebetis aũt ingenij nõ nisi principijs applicatis à pceptore ad singulas cõclusiões & in forma syllogistica, & cũ exẽplis materialib9 distinctã percipiũt veritatẽ.

¶ Ex his iã potes intelligere, q anima nec coniuncta, nec separata quidditatiuã cognitionẽ substantiarũ immaterialiũ hre naturaliter potest: & q plus est, habes ex his, q aĩa separata per spẽs influxas nec bouem, nec leonem quidditatiuè cognoscit, sed qa præter sui ipsius naturam in commune nouit. Vbicunque n. vero alibi inuenies à S.Th. dici, q anima separata quidditates substantiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de illis anima separata per proprias species, quam habere non potest.

Ad rationem igitur primã dicendũ est quod licet intelligere substantias immateriales sit nobilissima operatio animæ intellectiuæ, intelligere tñ eas quidditatiuè est operatio sibi impossibilis: nec Aris. 1. aut 10. Ethi. dixit oppositũ, imò qõ mota ab ipso in 3. de Aĩa tex. com. 36. nusquam soluta reperitur. Posuit n. fœlicitatem humanam in contemplatione substantiarum separatarum nobis possibilis, quæcunq; sit illa. Similiter dr ad secũdã, q vnio aĩæ ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuã substantiarum immaterialium: quandoquidem illa aĩæ secundum omnem naturæ statum est impossibilis. Quòd si hæ duæ rationes formentur ad concludendum animam posse hre talẽ notitiam substantiarum immaterialiũ, qualẽ per eatũ spẽs separata hẽt. Respondeatur ad primũ negando, q intelligere substãtias immateriales tali mõ sit nobilissima simpliciter operatio animæ: licet sit nobilissima secundũ quid: maiorem n. perfectionem simpliciter ponit in aĩa intelligere substantias sensibiles distinctè, & quidditatiuè: & substantias immateriales per effectus sensibiles & communia, quam intelligere eas in cõfuso: licet sit secundũ quid nobilior illa confusa intellectio ex hoc q ẽ p earũ spẽs & immaterialiori mõ. Vñ dico, q nõ inconueniat animã nostram impediri ab operatione nobilissima secũdũ quid pp perfectionẽ sibi nobilissimã simpliciter acquirendã ex vnione ad propriã materiã: vñ non sequitur vnionem esse preternaturalẽ, sed naturalissimam, vtpote propter perfectionẽ suam simpliciter: & præsertim quia cognitio illa, quam habet, separata est sibi quasi præternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet, &c.

¶ Ad secundam dicatur, q impeditur aĩa ex vnione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc q modum essendi in corpore sequitur modus operandi non nisi per conuersionem ad phantasmata: naturalis n. conuersio animæ ad phantasmata est impeditiua conuersionis ad superiora. probatio autem contra hoc nihil facit, contingit n. alio modo impedimentum dari: vt iam patet. Ad confirmationem dicitur, quòd minor est falsa. Intelligere n. substantias immateriales tali modo est bonum animæ secundum quid, & non simpliciter: vnio verò ad corpus cũ sequentibus ipsam, est bonum eius simpliciter.

¶ Ad tertium dr, q siue esse & essentia distinguantur, siue sint idẽ, non variatur propositum: in Deo n. sunt idem, & in alijs intelligentijs distinguuntur, & tñ eandem de vtrisq; proferimus sententiam, dicentes q cognoscimus esse, non quidditatem. Responsio ergo tibi data vera est: quia dicitur, q cognoscimus quidditatem imperfectè. Nec hoc repugnat dictis Thomistarũ. Non quidem primo quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & nõ de quacunq; cognitione, vñ non valet, ergo nullo mõ cognoscimus: sed, ergo nullo mõ cognoscimus quidditatiuè.

¶ Secundo aũt dicto nullatenus aduersatur. Cum n. dicimus, q cognoscimus esse & non quidditatem, assueti Peripateticis sermonibus, intendimus, q scimus de illis terminare, qõne an est, quæ de esse quærit: & q nescimus de eis terminare qõnem qd est, quæ quidditatem scrutatur: & sic secundũ aliquod prædicatum quidditatiuum terminare illam nouerimus, notitiam illã (quia & non quidditatiuã vocamus) sequentes Aris. vestigia, q notitiam rei per cãm, notitiam quia in posterioribus Analyticis appellat. Ergo pp hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditatã à Thomistis in propositio, quæ affirmatur de esse: quia notitia de propria quæstione quidditatis non haberi dicitur, notitia verò de propria quæstione ipsius esse non caremus.

¶ Ad ultimũ, quo probatur, q tñ sto sit falsa in sedico q adeo dr intellectus noster imperfectè substantias immateriales cognoscere: qa nõ quidditatiuè potest eas apprehendere, & magis imperfectè in hac vita: quia p spẽs aliorũ. Et licet primo mõ eas cognoscere sibi ipsis tñ conueniat, & ridiculum esset dubitare an id, qd conuenit solis intelligentijs, conueniat alijs: necessarium tñ est dubitare, an cognoscere eas quidditatiuè sibi solis, an ẽt aĩæ nostræ cõueniat, q secundo mõ eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, nõ voluntariè, sed rõne cogente dr. Corpus n. vnitum animæ animã ad sensibilia cõuertit, vt declaratũ ẽ &c.

In separatis substãtijs gen9 sumit nõ à materia sed à tota essentia vt alteri assimilat, dña verò ab eadẽ, vt ab altera diuersãt, nõ aũt à forma q fuit altera pars cõpositi.

Hoc tamen sciendũ, q nõ eodẽ mõ sumitur genus & dña in illis substãtijs & in substãtijs sensibilib. Quia in sensibilib. genus sumit ab eo, qd ẽ materiale in re: dña verò ab eo qd ẽ formale in ipsa. Vñ dicit Auic. in prin. li. sui de Aĩa, q forma in rebus cõpositis ex materia & forma ẽ dña simplex eius, qd cõstituitur ex illa: non aũt ita, q ipsa forma sit differentia, sed qa est principium differentiæ, & idem dicit in sua Metaphysi. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo, qd ẽ pars quidditatis rei, s. à forma. cùm aũt substantiæ spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed à tota quidditate

5 Met. 6.

& id

& ideo in principio de anima dicit Auic. quòd differentiā simplicem non habent, nisi species, quarum essentiæ sunt cōpositæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus modo tamen differenti: una enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem abinuicem in gradu perfectionis secundum recessum à potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, inquātū sunt īmateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, uel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradū perfectionis, sumitur in eis differentia nobis tñ ignota.

¶ Ponitur hic secundum notatum, quo unda sumatur differentia, & unde genus in substātiis immaterialibus, declarat oppositā comparationa ad substantias sensibiles.

Nota q̄d in substantia cōmuni quatuor reperiuntur.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quòd in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia: quæ est altera pars cōpositi specifici, forma reliqua pars, tota quidditas ut hēt rōnē perfectibilis ulteriori pfectiona formali, & ipsamet tota quidditas, ut habet ultimā perfectionē formalē. uerbi gratia, in homina potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illam receptam. Aduertes etiam ipsum hominē, inquantū est subā: est enim homo substantia, & ut substantia habet rationem perfectibilis, per corporeū per rationale, &c. Aduerties etiam hominem, inquātum est rationalis naturæ; quæ ē ultima eius perfectio formalis. Hæc autem quatuor ita se habēt ad genus & differentiam, q̄ & materia, q̄ est pars, & ipsum totū, & perfectibile fundant genus, diuersimodè tamen. Forma uerò, quæ est pars & ipsum totum, ut posteriori pfectiona formali perfectū fundāt dr̄iam diuersimodè ēt. Cum enim genus potestate contineat differentias, incompleteq; ac in potentia rei naturā explicet, totumq; id quo adhuc perfici potest importet, radix aūt potentialitatis in rebus sensibilibus sit materia merito à toto secundum q̄ possibile est formaliter perfici, & à materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus, totumq; secūdum posteriorem perfectionem & actualitatē explicare, radix autē actualitatis & perfectionis sit formæ meritò à toto secundū q̄ perfectū est, & à forma differentia sumitur diuersimodè uero fundāt genus & differentiā partes ipsæ rei, materia .s. & forma, & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus à tota essentia, ut habet rōnē perfectibilis. tanquā à re formaliter significata, seu denominata ab ipso à materia uerò tanquā radice sui formalis sighati. Similiter differētia sumitur à tota essentia secūdū ulteriorē perfectionē tanquā à formaliter significata, seu denominata ab ipsa à forma āt, ut à radice sui formalis significati: nō enim materia, quæ ē pars hominis denominatur eius genus: neq; forma differentia, sed ipse homo ut subā, ut animal generis denominationem sortit̄, ut corporeus, ut rationalis differentiæ denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundat materia: & forma: ideo ab Aris. 7. Met. t. com. 33. dicitur, q̄ sicut se habet tota rō ad totā rē: sic pars rōnis ad partē rei: & 8. Met. tex. cō. 9. inuenies genus sumi à materia, & drīā à forma. Præterea & Com. secundo cæli com. 49. ait, q̄ si corpora cælestia conueniunt in genere, & differūt ī specie, sunt cōposita ex materia & forma. Inuenies quoq; quia genus & differentia à tota essentia sumuntur, ut à re significata nomina primæ intentionis, & denominata nomina secundæ intentionis, & non à parte: illustres uiros dicere qñq; q̄ genus non sumitur à materia: & differentia non sumitur à forma quorū cū intuitus fueris rationes, supradictis nō aduersari uidebis. Quę cū ita sint, in substantiis materialibus ad substānas immateriales. asrēdēdo, genus sumi nō dicimus a materia, nec differantiā a forma, quia carēt his partibus: unde restat, ut à tota essentia tā genus, quā dr̄ia nō solū formaliter, sed etiā radicaliter in eis sumatur propterea & Auic. ut in litera dicitur, assignat diuersitatē inter dictam substantiarum cōpositarū & simplicium, dicens quòd differentia in speciebus cōpositis ex materia & forma est simplex. Differētia uero rerū nō cōpositarū non: & uocat differentiā simplicē eā, quæ nō à toto radicaliter, sed à parte eius exit, quæ simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantijs immaterialibus genus & dr̄ia, sed differenter quia genus sumitur ex tota essentia secundū id quo essentialiter una alteri assimilatur: cōueniunt enim intelligentiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differentia uero sumitur à tota essentia secūdm id, quo una differt substātialiter ab aliis: & hic ē certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quāto aliqua itelligētia p̄ximiori purissimo actui Deo gloriosō sortita fuerit tāto pfectior erit: p hoc eñi differūt inter se, q̄ una altera p̄pinquior est actui puro, & plus a potētialitatis natura recedit.

Genus & differētia in simplicibus sumuntur a tota quidditate.

AD MAIOREM Horum intelligentiam altius exordiendum est. Sciendum est namque, quòd alius est loqui de genere & differentia simpliciter, & secundū ea, quæ sibi accidunt, & p se conueniunt: & aliud est loqui de eis, secūdū q̄d ad tales naturas applicatur. Si enim loquimur de eis secundū se sic ad utriusque gñris scilicet & dr̄iæ rōnē exigitur, & sufficit q̄ differentia quidam explicet certum & limitatum gradum entis non extraneæ naturæ à natura generis, cuius est diuisiua formaliter genus uerò explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primū quidē horū quæ de differētia dicimus, sequitur ex eo q̄ differentia adueniēs generi cōstituit speciē. & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo .s. quē explicat. unde 8. Met. cō. 10 species numeri assimilantur in eo q̄ sicut numeros subtracta aut addita unitas uariat, sic differētia addita uel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum āt sequitur ex eo q̄ differentia diuersificate gen⁹ debet: ita ut nō solū ipsas species sit altera ab altera spē, sed natura generis in hac specia sit diuersa à natura generis in alia spē. ut 10. Met. tex. com. 24. habetur. Vnde I 11. de animalib⁹ ait Aris. quòd si debeat diuidi figura, dr̄æ eius non erunt habere angulos æquales duobus rectis: & habere angulum æquales multis rectis: quia hæc accidētia sunt figuræ. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludantur. Determinabilem uero formaliter ut specialissima segregentur.

Nota hic profundissima dicta & pulcherrima.

Si autē loquamur de genere, & differētia, ut applicatur ad substātiales materiales: sic genus nō solū explicat rē, & determinabilē formaliter, sed etiam radicabiliter sumitur à materia: & differētia similiter non solum significat determinationam & actuationē generis, sed sumitur radicaliter a forma: sed hęc accidunt generi & differentiæ ex eo q̄ essentia, cuius sunt, est cōposita & realiter integrata ex duobus principiis, materia .s. determinabili, & forma determinātē. Per sa enim cōuenit animali, q̄ significet naturā sensitiuā determinabilē formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet q̄ sit determinabilis p rōnale ex hoc, q̄ habet materia: ideo accidit huic generi, q̄ est animal, inquātū est genus q̄ sumatur à materiā: unde si natura sensitiua esset determinabilis per rōnale, & nō rōne materiæ, nō minus animal eēt genus. Similiter rōnale p se habet q̄ significet ratiocinatiuā perfectionē essentialiter determinatiuā nāæ sensitiuæ. Sed quia gradus itellectiuus hēt q̄ determinet sensitiuā, ex eo q̄ aīa intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differentię .s. rōnale, inquantum est differentia, q̄ sumatur a forma. Nō minus enim rationale esset differentia si perfectios ratiocinatiua determinaret sensitiua absq; eo q̄ informaret anima corpus. Propter hoc rōter q̄ dicitur sumitur genus ab eo, q̄ est materiale potius quam a materia: & differentia sumitur ab eo quòd est formale, potius quā a forma. Illud cōuenit eis p se hoc aūt p accidēs. Cū āt subārū immaterialiū simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradū cū infinitæ entitatis nō sit: rōsequēs est ut in ea sit unde genus & differētia sumi queāt ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differētia. Ex natura aūt communi, quę determinari intelligitur, sumes genus. Ex eo uerò, q̄ simplex ex seipsa terminat̄, ita q̄ nō habet duas partes reales, quarum altera terminatur, & altera terminet: sicut substantiæ sensibiles habent materiam & formam. ¶ Et sic in acceptione generis & differentiæ in substātijs materialibus saluamus id quod est p se. s. quod genus significet certā naturā formaliter determinabilē. Et differentia explicat determinatā pfectionē substantialem formaliter constitutiuā illius in certo gradu entis, licet nō saluetur id quod est per accidens, scilicet quod genus sumatur a materia: differentia uerò a forma.

AD Profundiorem huius rei perscrutationem notandæ sunt tres propositiones. Prima est q̄ omne indiuiduum distinctū realiter a suo esse, habet plura prædicata quidditatiua: quorū successu magis ac magis appropinquat ad suū esse. Secūda p̄positio est ista, Inter p̄dicata quidditatiua supradicta talis est ordo, q̄ tātò unumquodq; est actualius quāto appropinquat ad esse: & tanto est potentialius, quātò remotius est ab esse. Declarātur primò exemplariter, deinda ratione propositiones istæ Socrates distinctus realiter a suo esse essentiæ habet plura prædicata quidditatiua, s. substātiā, corpus uiuū, animal homo, & certū est, quod Socrates inquantū substātia, ualde elongatur a sua existentia: exigitur enim ad hoc, quòd Socrates sit non solum quòd sit substātia, sed etiam quòd sit corpus. Cum autē acceperis Socratem inquantum corpus uicinior apparebit ad existentiam habēdā, licet adhuc satis elongetur ab illa exigitur enim ad hoc, q̄ Socrates sit, nō solū q̄ sit subā corporea, sed etiā q̄ sit uiuens. Et cū cōsideraueris Socratē ut uiuum, uidebis magis appropinquare ad esse, tñ adhuc remotū: exigitur enim ad hoc, q̄ Socrates sit, non solū q̄ sit substantia animata, sed ēt quòd sit animal. Et cum inspexeris ipsum inquātū animal, proximiorē ad essendum inuenies, adhuc tñ remotū ex eo, q̄ exigitur ad hoc q̄ Socrates sit, nō solū q̄ sit substāia animata sensibilis, sed ēt rationalis (nihil. n. pōt in certū natura sub aliquo genere contineri, q̄d nō sub aliqua specie contineatur, cum autem consideratus fuerit ut substan-

tia animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualia existentiæ suscipere potest: nihil autem aliud formale intrinsecum exigit ad hoc, q. sit, licet requirantur causæ extrinsecæ & proprietas individualis: ut conditio existendi. Patent autem adducta prædicata ita se habere, quòd semper id quod propinquius se hét ad existentiam, comparatum ad remotius, sic habet ut actuale ad potentiale. sicut homo ad animal, animal ad uiuũ, uiuum ad corpus, corpus ad substantiam. Et ex consequenti id, quod propinquius est ipsi esse est actualius: illud uero quod remotius est ab esse est potentialius. & sic patet utraq; propositio exemplariter.

Probant ratiõe istę secundæ ppositiones.

¶ Ratione autem probo, cum enim esse sit actualissimũ omniũ, quæ sunt in re tantæ actualitatis ut non nisi completæ essentiæ actus proprius sit ad hoc quòd essentiæ eius receptiuũ fiat: oportet intrinsecè completam & determinatam esse sicut ad hoc, q. aer recipiat lumen oportet prius, q. perficiatur à diaphanëitate: terminatur autẽ, perficitur, & completur substantia his prædicatis quidditatiuis: & ideò quantò prædicatum quidditatiuũ erit magis essentia determinatiuum, magis appropriabit ipsam ad hoc, q. sit receptiuũ pprium ipsius esse. Et per oppositũ quantò prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuũ essentiæ tantò minus eam appropriat ad hoc, quòd capax sit ipsius existentiæ & quia unumquodque quãtò est propinquius actualissimo, tantò est actualius, & quanto remotius ab illo, tãto est potentialius. ideireo inter prædicata quidditatiua talis est ordo, q. propinquius ipsi esse est actualius: remotius uero potentialius.

Regula generalis à quo sumũtur genus & differẽtia.

HIS Duabus propositionibus, postquam tertiam addideris, scilicet q. genus sumitur ab eo, quod est ut potentiale. Differentia uerò ab eo, q. est ut actuale: cõficies regula generalissima, q. genus & differentia in omnibus sumuntur à tota essentia rei secundum elongationẽ & propinquitatem ad ipsum esse existen[tiæ]. Dña enim ultima cum sit constitutiua speciei, & propriam illi inter entia gradum donet: ultimum complementum ipsius essentiç est ad hoc quòd sit. Vltra eã enim (ut iam dictum est) individuum nullum aliud complemẽtum intrinsecum expectat, ut sit. Genus quoq; generalissimum eùm essentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo sumit, quo essẽtia ipsa ab existẽtia magis est elongata: utpote determinabilis & pfectibilis omnib. differentiis ad hoc ut esse suscipere possit. Genera uerò & differentiæ intermediæ ab intermediis sumũtur, (& propter hoc dicitur quòd diffinitio explicat diffinitũ à prima potẽtia usq; ad ultimũ actũ) includit siquidẽ primũ genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa pẽt habere esse: & omnes differẽtias, q. bus paulatim essentia determinatur & actuatur usq; ad ultimã

Ca. de differentia.

differentiã, quæ est actus ultimò determinãs & pficiens ipsam, ut esse habeat, propterea & Porphyrius ait q. secundũ interius pseruantes, differentia est, quæ cõcludit ad esse Nec propter hoc quod diximus, intendimus, quòd genus & differẽtia sumantur ab eẽ actualis existẽtię, scimus enĩ diffinitiones abstrahere ab eẽ: sed intendimus, q. genus & differentia sumuntur (ut uerbis S. Th. utamur) ab ordine ab esse actualis existẽtiæ. Ab ordine aũt dicimus non relatione ordinis, sed fundamento eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat ut sit receptiuũ ad ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et secũdũ hæc habes unde in intelligentiis, substantiis materialibus, & accidentibus sumant genus & differentia, ut facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et pp hoc solus Deus caret genere & differentia: quidditas enim sua cum sit sua existentia actualis, nõ potest concipi ut elongata ab existẽtia, uel propinqua illi. Vnde sufficientissimã causam S. Th. in principio huius capituli assignauit: quare Deus non sit in genere, & intelligentię sint in pṙędicamẽto: qa ille est suum esse, istarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

Nec oportet has differentias esse accidẽtales: quia sunt secũdum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in recipiẽda eandem formã, non diuersificat speciem: sicut albius, & minus album in participando eiusdem speciei albedinem, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis uel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis ad animalia, per quædam, quæ sunt media inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in lib. de Animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio. dictũ est enĩ q. differentię in intelligẽtiis sumuntur à diuersis pfectionis gradibus, in quib. una altera pp nquior est actui primo. Cõtra hoc instatur sic, Quæcũq; differũt secũdũ actũ pfectũ, & minus pfectũ, differunt solũ accidentalibus differentiis: intelligẽtiæ differũt nõ nisi secũdũ magis & minus perfectũ, ergo differũt solũ accidentalibus differentiis. Processus bonus: conclusio uero est falsa: ergo altera premissarũ, nõ maior, ut pbabitur: ergo minor, quę potius supradicta. Probatio Maioris ẽ: q. magis & minus nõ uariãt speciẽ: albedo enĩ pfecta & minus pfecta unius speciei sunt, quæcunq; ãt sunt eiusdẽ speciei accidẽtalibus solũ driis distinguuntur, cum in omnibus essentialib. cõueniant. Hãc obiectionẽ excludit hac pulchra distinctione, Perfectius & minus pfectũ possunt attẽdi uel penes modũ habẽdi aliq̃ formã unam simpliciter, uel penes ipsas formas habitas magis & minus: primo modo nõ uariãt speciẽ, sed scdo mõ: quęcũq; enim ita se habent q. secũdũ diuersos grad[us] perfectionis atomã suscipiũt formã, solo numero uel sic distinguuntur, ut patet de albo, ut 4 de albo, ut 6. Ea uerò quæ diuersos grad[us] pfectionis & eiusdẽ formę, sed plurĩũ formarũ suscipiũt, essẽtialiter seu specificè distingui necesse est, ut patet de hõe & boue. Vñ patet responsio ad obiectionem q. primo modo Minor ẽ falsa, secũdo mõ Maior. Cuius pbatio ideo uidetur sine additione uulgata, quia cõparatio denotata p hy magis & minus nõ fit pprè, nisi in atoma specie ut dicitur septimo Phy. in com. 27.

Nec iterũ est necessariũ, ut diuisio intellectualiũ substantiarum sit semp per drias ueras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, ut Philosophus dicit in secundo de Animalibus.

¶ Hic excluditur secunda obiectio. Obiicitur enim contra idem dictũ sic, Vbicunq; sunt uerũ genus & uera species, ibi dẽt esse artificialis diuisio illius generis per duas ueras differentias: sed in intelligẽtiis inuenitur uerũ genus & uerę species: ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias ueras. Conclusio est contra diuisionẽ supra assignatã, qua dictũ est, Genus intelligẽtiarũ descendit ad suas species per magis perfectũ & minus pfectũ, quæ nõ sunt ueræ drię. Maior uerò pbatur ex eo, q. ubi uerũ genus cũ ueris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiuas ipsius generis & specierũ cõstitutiuas differentias: ex eo aũt q. diuisio est secũdũ artẽ dẽt esse bimembris, ut Boetius testatur. hanc obiectionẽ excludit S. Thomas dicens, Maiorẽ esse uniuersaliter impossibilem secundum Aristo. sententiam in 2. li. de Animalibus.

In li. diuisionũ c. ñ

AD Cuius euidentiam notandum, q. cùm ueræ differẽtiæ appellentur differentię positiuę nõ extraneę contrarię inter se conuertibiles cũ his quarũ sunt differentię: ut ibi dicit Arist. c. 3. Genus illud, qd plures duabus speciebus continet immediatè nõ pt diuidi duabus ueris differentiis, sed si differentiis diuidendum erit potestatẽ eius exacuantibus, oportet q. diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio nõ erit bimẽbris. si enim diuisione bimembri partiendum erit, oportet alteram differentiam esse non ueram: erit enim cũ priuatione accepta alterius Sicut si animal immediate cõtineat hominẽ, Bouẽ & Leonem, oportet tribus ueris differẽtiis diuidi, uel altera uera, puta rationali: altera nõ uera, sed priuatiua cõmuni reliquis duabus, puta irrationali. Quia igitur inueniũtur aliquæ res in mũdo plures duabus cõtẽtę immediatè sub aliquo cõi formaliter diuisibili: ideo dicitur, q. impossibile est uniuersaliter, q. omnis diuisio fiat per duas differẽtias ueras: & hoc in proposito nostro accidit. Cũ enim intelligentiæ careãt gñe subalterno, ut S. Th. in tractatu de natura generis ca. 5. testatur, eo q. pfectio earũ ex pluribus cõiunctionibus differẽtiarũ non contingit, sicut perfectio specierum in aliis inferioribus, quibus non est tñ genus cõmune & differentia, oẽs immediatè sub uno genere continebuntur: & sic genus earum, si ueris differentiis ad illas descendere debet, oportet multimembrem fieri diuisionem nobis ignotam: qd si bipartita diuisione cõtrahendũ erit, alterã simpliciter necesse est esse nõ uerã: quia priuatiuam, alteram propter debilitatem intellectus nostri ad nullã propriam earum differentiã descendere potentis, necesse quoq; est esse non ueram. Tales autem fuerunt differentię in litera assignatæ: scilicet magis perfectum & minus perfectum.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate Maioris uniuersaliter. Boetii uero dictũ nõ obstat: quãuis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrium reduci, nõ tamen dicit, quòd omnis bimembris fiat per differentias ueras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantiis compositis ex materia & forma in quibus & esse est receptum & finitum, propter q[uod] & ab alio esse habent, & iterum natura uel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finitæ & superius & inferius: & in eis tam propter diuisionem materiæ signatæ possibilis est multiplicatio indiuiduorum in una specie: & in his substantiis, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas, supra dictum est.

In hac quarta & ultima parte huius capituli quatuor colligit de essentiis substantiarum compositarum. Primũ est, quòd esse earũ est limitatum: quia habet illud ab alio, utpote distinctum realiter à se: & per hoc primo distinguitur à primo ente cuius esse ẽ infinitum, & idem realiter suæ quidditati.

¶ Secundum est q. essentia earũ est recepta in materia signata: sunt enim in hoc uel in illo, ad hic & nũc determinatę: sicut formale

malesonum materiale.

¶ Tertium, quod ex istis duobus corollariè sequitur, est quod sunt finitæ superius & inferius. Superius quidem, quia hñt esse limitatũ & essentia earũ per ipsum esse qd vi superius respicit, terminatur. Inferius verò, quia recipiuntur earũ formæ in materia, & ipsæ ad hoc & illud terminantur, quæ respiciũt ut inferius: per hoc quod in his & illis cõditionibus materialib. recipiuntur iam nũquam in parte materiali.

¶ Quartum est, quod essentia earum est multiplicabilis numerabiliter in eadem specie propter materiæ signatæ divisionem. Et per hæc tria differunt ab intelligentijs in secundo ordine positis, quæ immunes à materia infinitæ, inferius parem sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

CAPVT VII.

Quod accidentia habeant essentiam incompletam ostendit. Varia item accidentia distinguit & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia exponit.

Cap. 16.
Accidentia hñt esse incõpletũ

NVNC autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus: quõ aũt sit in omnibus substantijs, dictum est. Et, quia, vt dictũ est, essentia per diffinitionẽ significatur, oportet quod eo mõ habeant essentiã, quo habent diffinitionẽ. Diffinitionẽ aũt habent incõpletã, quia non possunt diffiniri, nisi ponatur subiectũ in eorũ diffinitione: & hoc ideo est, quia nõ habẽt in se esse absolutũ per se à subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquitur esse substãtiale, qñ cõponitur: ita ex accidente et subiecto relinquitur esse accidentale, qñ accidens subiecto aduenit. Et ideo ãt nec forma substantialis cõpletã essentiã hẽt, nec materia: quia in diffinitione formæ substantialis oportet quod ponatur illud cuius est forma: & ita diffinitio eius est per additionẽ alicuius, qđ extra eius genus est: sicut & diffinitio formæ accidentalis, vt ẽ. in definitione animæ ponitur corpus à naturali, qui considerat animã solũ inquantũ est forma Physici corporis. Sed tñ inter formas

Dña inter formã substãtialẽ & accidẽtalem.

substantiales & accidentales tñ interest: quia sicut forma substantialis non hẽt per se esse absolutũ sine eo, cui aduenit: ita nec illud, cui aduenit, s. materia: & ideo ex eorũ cõiunctione vtriusque relinquitur illud esse in quo res per se subsistit & ex eis efficitur vnũ per se, propter qđ ex cõiunctione eorũ relinquitũ essentia quædã. Vñ forma, quãuis in se cõsiderata nõ hẽat rõnẽ cõpletã essentiæ, tñ est pars essentiæ completæ. Sed illud, cui aduenit accidẽs, est ens in se cõpletũ consistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter præcedit accidens, qđ superuenit: & ideo accidẽs superueniens ex coniunctione sui cũ eo, cui superuenit, non causat illud esse, in quo res subsistit, per qđ res subsistens ens dicitur per se: sicut primũ potest intelligi sine secũdo, vel prædicatũ sine subiecto. Vñ ex accidente & subiecto non fit unũ per se, sed unũ per accidẽs, & ideo ex eorũ cõiunctione nõ resultat essentia quædã, sicut ex cõiunctione formæ cũ materia, propter quod accidẽs neq; rõnẽ cõpletæ essentiæ hẽt, neq; pars completæ essentiæ est: sed sicut ẽ ens secundũ quid, ita & essentiã secundũ quid hẽt.

¶ In hoc tractatu tertio in hoc capitulo contento, determinatur de accidentibus, vt nihil sub latitudine entis intactũ remaneat. diuiditur aũt in tres partes, in quarũ prima quid significet essentia in accidentibus declaratur. in secunda verò diuersitas accidẽtiũ à substantia & inter se: in tertia aũt, quõ se habeant ad intẽtiones logicas. Declarat ergo primũ tali conclusione, Accidentia hñt essentiã incompletã. Probatur sic: quæcunq; hñt diffinitionẽ incompletam, habent essentiam incompletã: accidentia hñt diffinitionem incompletã. ergo. Maior patet ex eo, quod essentia ẽ id quod per diffinitionem significatur, vt dictũ fuit in principio libri. Minor is probatur: quia quæcunq; diffiniuntur necessariò per aliqđ, qđ est extra eorũ essentiã, habent diffinitionem incõpletã. diffinitio.n. taliũ non completur per intrinseca, sed eget intrinseco additamento: sed accidentia diffiniuntur necessariò per aliqđ, qđ est extra eorũ essentiam: oportet siquidem in eorũ diffinitione poni subiectum, ut dr 7 Meta. tex. com. 15. ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

Cõuenientia formę substãtialis & accidentalis.

¶ Ad euidẽter manifestandã Minorẽ S. Tho. in litera cõparat accidẽtia formis substãtialibus penes conuenientiã & dñam inde.n. clarè patebit, quomodo accidẽtia habent essentiã incõpletã.

¶ Conueniunt aũt accidẽtia cũ formis substantialibus in tribus. Primò .n. in hoc quod neutrũ eorũ hẽt esse absolutũ à subiecto independẽs à receptiuo, sed sicut ex forma substãtiali cõiuncta materiæ fluit esse commune utrique: ita ex coniunctione accidentis cũ subiecto relinquitur esse commune utrique: ex coniunctione. n. albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, & nix est alba.

¶ Scdõ conueniunt in hoc quod neutrũ eorũ hẽt essentiã cõpletã, quia essentia utriusq; essentialiter ad aliud refertur, ut receptiuũ forma siquidẽ substantialis essentialiter est entitas pfectiua materiæ: & accidẽs essentialiter ẽ entitas subiecti qualificatiua.

¶ Tertiũ aũt, in quo conueniunt est, quod neutrum eorum hẽt diffinitionem completam propriis terminis, sed per additamentũ: sicut.n. in diffinitione accidentis oportet poni suũ subiectũ, quod est extra eius genus: ita in diffinitione formæ substãtialis oportet ponere receptiuũ, materiã. s. quæ est extra eius genus proprium. nã genus formæ est actus (ut patet secundo de Anima) materiã

T.c.6.

autem cum ens diuidatur in actum & potentiã, sub potentia cõtineri clarum est: & consequenter esse extra actum, quod est genus formæ, huius signum est quod fecit Arist. diffiniendo animã, dũ posuit in eius diffinitione, corpus physicum organicũ, qd ppria materia est animæ in eo quod est corpus physici perfectio. Addidit autẽ hoc, ne materia, quæ in diffinitione animæ non ponitur materia cũ sit forma substantialis, sed corpus physicũ. nõ .n. ideo est: quia physicus non considerat animã ut formã substantialẽ, sed ut animã, quæ ut sic, corpus physicum præexigit tãquã propriã materiã. Hinc habes, quod considerata animam intellectiuã ut sic, secundum suam completam quidditatem non ẽ corpus physicum ẽt tradit Arist. in lib. 1 de partib. animalium, c. 1.

¶ Differunt aũt in quinq;. Primò, quia receptiuũ formæ substãtialis nõ hẽt esse per se siue esse formæ. est.n. in hoc conforma suę formæ: sicut.n. forma substantialis non hẽt esse præter suũ receptiuũ: ita nec suũ receptiuũ hẽt esse præter suã formã: receptiuũ verò accidentis habet esse per se præter esse sui accidentis. Huius dñæ rõ est: quia receptiuũ formæ substãtialis est ens in pura potentia, receptiuũ verò formæ accidentalis habet esse in actum.

¶ Secundo verò differũt, quia ex coniunctione formæ substãtialis ad suum receptiuum emanat esse illud, quod res ipsa subsistit, seu simpliciter est. Ex coniunctione verò formæ accidentalis ad subiectũ fluit esse: quo res secundũ quid est. Et hæc dña oritur ex prima: ex quo.n. receptiuum formæ substantialis caret esse per se illo esse, quod ex forma fluit, primò est: & per oppositum, ex quo subiectum accidentis proprio esse gaudet, per adeptionem accidentis tale esse acquirit, & non esse simpliciter hoc .n. præhabet: & sic secundum hoc primum esse potest intelligi esse sine secundo potest enim substantia ab accidente separari, ut dicitur 7. Met. tex. com. 4.

¶ Tertiò differũt: quia ex cõpositione formæ substãtialis cũ suo subiecto fit unũ per se: ex cõpositione aũt accidẽtis cũ subiecto nõ fit unũ nisi per accidẽs. Oritur aũt hæc dña ex secunda: ex quo.n. ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet quod unũ simpliciter fiat quo res sit per se una, ens.n. sequitur unũ. ita eo verò, quod subiectũ & accidens duo esse hẽt, unum per se facere non possunt eadam ratione quia s. unum sequitur ens: nõ .n. potest esse quòd unum per se sequatur ens per accidens.

¶ Quartò differunt: quia ex cõiunctione formæ substãtialis cũ materia resultat essentia quædã tertia, s. entitas. ex coniunctione verò accidentis cũ subiecto nõ fit aliqua essentia tertia. Oritur autem hæc dña ex tertia: cum .n. essentia sit id quod per diffinitionem significatur, ut res diffinita: diffinitum autem oportet esse unum per se, secundum Arist. 7. Met. tex. com. 16. ex eo quod ex accidente & subiecto non fit unum per se, habetur quod nec essentia aliqua resultat, & per oppositum ex eo quòd ex forma substantiali & materia unum per se fit, essentia tertia resultat.

¶ Quintò differunt: quia forma substantialis etsi non sit essẽtia completa, est tñ pars completæ essentiæ. Accidens verò non est essentia completa, nec pars essentiæ completæ. Sequitur autem hæc dña quinta ex quarta. si n. ex forma & materia fit essentia quædã, tertia forma substantialis illius pars erit. Si aũt ex accidẽte & subiecto essentia nulla resultat, accidens nullius completæ essentiæ pars poni potest & sic accidens incompletum & secundum quod est ens, ac consequenter incompletam essentiam & diffinitionẽ hẽt. Nec te moueat, quod formã substantialem non absolutã à receptiuo, & esse non habere sine materia modò dicat, & superius dictũ sit animã intellectiuã independentẽ à materia & separatã ab illa secundũ rẽ remanere: hoc.n. est simpliciter uerũ: ad uerificationẽ aũt eius qd modò diximus, sufficit animã intellectiuã esse essentialiter materiæ informatiuã & tali mõ ab illa insolubilẽ secundũ esse quidditatiuũ, ut eius diffinitio ostẽdit, & quod forma substãtialis ut sic, non habeat unde secundũ esse actualis existantiæ à materia absoluatur & independeat, licet aliunde alicui formæ substantiali hoc insit, puta ea hoc, quod est intellectiua: loquitur enim de forma pacis substantiali ut sic.

CIRCA hęc supradicta multa sunt dubia. Circa secundam 1. Dub.

.n. conuenientiã dubitatur, an sit uerũ qđ ibi dicitur. s. quòd essentiæ accidentales essentialiter non sunt absolutæ à receptiuo.

Secundò. ¶Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiã conuenientiam, an scilicet accidentia necessariò per subiectum diffiniantur.

Tertium. ¶Occurrunt quoque quæstiones circa dictas assignatas: & prima quidem habet dubitationem de vtroq; membro cum sua radice, an scilicet forma substantialis puræ potentiæ tantum actus sit.

Quartum ¶Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantùm recipiatur.

Quintũ, ¶Circa secundam dictam est dubium, an accidẽtia habeant propriam existentiã distinctã realiter ab existẽtia substantiali.

Sextum. ¶Et iterum est ibi dubium, an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absque omni accidente.

¶Istas sex dubitationes si diffusè tractare vellemus, propositi limites extremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribus earum dicemus ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis.

CIRCA primũ dubiũ declarato titulo, primò adducetur

Op. Sco. opinio Scoti, secundo S. Tho. tertiò respondebitur argumentis in oppositum. Est igitur sensus primi dubij, an de essentia accidentis sit dependentia ad subiectum: quod sub specialib. uocabulis dubitatur ab alijs, cũ quæritur, an inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Scotus in quarto sen. dis. 12. q. 1. decidit hanc quæstionem, quoad accidentia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem, atq; tales qui hoc vertunt in dubium: quid nominis ipsius inhærentiæ ignorare, contentusque est vnica ratione ad probandum, quòd impossibile sit inhærentiam quamcunque esse de essentia accidentis absoluti, sic, Nulla relatio est de conceptu formali rei absolutè: omnis inhærentia est relatio, ergo nulla inhærentia est de conceptu formali rei absolutè.

Cõfirmatio aliorũ ¶Aliter hæc ratio formatur ab eodẽ, sic, Id quod essentialiter est ad se non includit in se essentialiter respectum, secundum Augustinum septimo de Trinitate, capitulo secundo: sed accidens absolutum est ad se: ergo accidens absolutum non includit essentialiter respectum, inhærentia autem respectus est: ergo.

¶Ab alijs autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiue dicitur est aliquid præter relationem, fundamentum enim relationis est aliud formaliter à relatione: sed accidens absolutum, puta qualitas relatiuè dicitur inhærens: ergo est aliquid

Tertia cõfirm. absolutum præter inhærentiam.

¶Præterea, inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet consequentia ex eo, quod tunc à quantitate & qualitate & cæteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditatiue eiusdem rationis in omnibus illis inferior conceptu entis: & superior illis nouem generibus, scilicet, esse in: & sic cum omnis talis conceptus sit genus, nouem genera accidentium generalissima non erunt: haberent enim superueniens genus.

Opi. Thomistarũ. Thomistarum autem sententia est inhærentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, & eam non esse relationem.

¶Sciendum est enim aliquid esse absolutum uel respectiuũ dupliciter, scilicet à subiecto & à termino. Absolutum enim à subiecto ens, est, id quod non est natum recipi in alio ut substantia. Respectiuũ ad aliud, ut subiectum est id, qđ essentialiter natum est recipi in alio, ut omne accidẽs. Absolutum à termino est id, quod formaliter non respicit aliud præcisè, ut terminum ad quem, ut substantia, quãtitas, & qualitas. Respectiuum ad aliud ut terminum est id, quod formaliter respicit aliud præcisè, ut terminum ad quem, sicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab alijs respectibus cæterorum generum, qui à quibusdam transcendentes uocantur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, nõ ut receptiuum, uel causam efficientem, aut finalem, aut formalem: sed præcisè est ad aliud tanquam terminum, unum enim relatiuorum nec est forma, nec finis, nec efficiens alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus, quod unum relatiuorũ non est diffiniendum per reliquum: eo q; ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum, qui propter uocabulorum penuriam respectus dicitur: respicit essentialiter aliud, sed ut subiectum, uel materiam, uel formam, & econtra: ut de commensuratione animæ intellectiuæ suprà dictum est, cum ergo inhærentia aptitudinis importet respectum ad aliud ut receptiuum, ipsam non de genere relationis, sed identificatam cuilibet generi, modo absolutum ens modo relatiuum significare dici-

C. 6. q. 15. mus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidentis ex eo, quod est respectus: immo ex hoc, quod accidens absolutum non à subiecto est, licet à termino: sequitur quòd de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo quòd sicut esse ad cõstituit accidẽs relationem: ita esse in constituit accidens uniuersale. Contrahitur. n. ens per esse in, ad nouem genera accidentium: & ideo sicut ad, est de essentia relationis: ita in est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento prædicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidens circuit.

¶Et confirmat ex eo, q; nisi aptitudinalis inhærentia esset de essentia accidentis, posses cõpleta diffinitione ipsum accidens cõcipi absq; aptitudinali inhærẽtia in eius diffinitione posita, qđ est impossibile. oportet. n. ipsum in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectũ, quam inhærẽtia aptitudinalis explicat, aliter subiecto nõ esset opus ad diffiniendũ. Propterea in pluribus locis ait S. Th. q; diffinitio accidentis est hoc, seu aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Hęc de secũdo

AD primum autem in oppositũ dr̃, q; Minor primi est falsa, & deceptus uidetur Scotus: quia non uidit differentiam inter respectum In, & Ad. respectus enim In, & nõ est relatio, nam licet talis respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectum sit terminus: tamen non terminat ut terminus, sed vt receptiuum illius, & hoc oportet hic valde attendere, aliud est enim dicere A, est terminus talis respectus: & A terminat talem respectum vt terminus: ut ex dictis patet. — Ad primum.

¶Et per hoc patet responsio tam ad secundam, quàm ad tertiam formam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinalem inhærentiam esse relationem. — Ad cõfirmationẽ.

¶Ad vltimum negatur consequentia: dr̃ nanq; q; esse inest diuersatũ tõnum in p̃dicamentis, sicut & ens: est siquidem in, analogum ad nouem genera accidẽtium sicut & ens ad oĩa genera.

EX his patet solutio secũdi dubij, in quo Scotus nobiscum concordat in quarto, dist. 12. ita quod vnanimiter fatemur accidens non posse completè diffiniri absque additione subiecti, vt nunc nunc est probatum: quod plenius inferius patebit, cùm declaratum fuerit, unde sumantur genus & differentia in eis, Testatur & hoc Arist. in 7. Metaph. tex. Com. 5 & 17.

TERTIA dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur, oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia, opinio Auer. de Substantia orbis, c. 1. col. 2. primo Phys. c. 63. & 4. Phys. cap. 25 prima ratio.

QVARTAM verò, quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus, non omnino prætermittendam duco. In qua tria agenda sunt primo, recitabitur opinio Auer. secundo ponetur opinio S. Th. tertiò respondebitur argumentis in oppositũ.

¶Sciendum est quoad primum, Auerroim in lib. de Substantia orbis fundasse opinionem nobis contrariam ponendo in materia prima, q; pura est potẽtia, accipi dimẽsiones interminatas. Ex hoc n. sequitur non oẽ accidens esse subiectiue in ente in actu.

¶Mouetur aũt ad hoc opinandum rõnib. plerisque ducentibus ad impossibile. Prima est, Dimensio interminata nõ est in materia coæterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore & dimensio ex nõ dimensione, & tunc vltimo loquitur, ergo formæ corporales, i. dimensiones sunt sibi inuicẽ contrariæ, & succedentes sibi inuicẽ in subiecto, sicut sibi inuicẽ succedũt formæ substantiales in eadẽ materia: cõsequens est impossibile, ergo à destructione cõsequẽtis, & c. impossibilitas cõsequẽtis patet ex eo, q; neq; motus neq; mutatio aliqua est ad quantitatẽ interminatam. Augmentatio. n. est ad quantitatem terminatã. Patet quoq; ex eo q; quãtitati nihil est cõtrarium, ut dr̃ in prędicamẽtis. Cõsequẽtia aũt probatur ex eo, q; omne quod fit ex suo contrario seu priuatiuè, ut dr̃ primo Phy. text. Com. 64. & 5 eiusdem tex. Com. 7.

¶Secunda rõ est ista, Quantitas interminata non est in materia ergo materia non põt simul formas distinctas specie, aut numero recipere cõsequens est falsum ad sensum. ergo. Cõsequentia probatur ex eo, q; diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partib. materiæ, materia verò diuersis partib. caret, ante quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusa quantitate indiuisibilis est, ut dicitur primo Phys. tex. Com. 15.

¶Tertia rõ est ista, Quantit. non est in materia subiectiuè, ergo forma non diuiditur per diuisionẽ materiæ. Tenet consequentia: quia forma recipitur in materia indiuisibili, cum quantitate ponatur carere. Tũc vltrà, ergo forma recepta in materia nullam diuisionem habet. Tenet consequentia: quia oĩs diuisio formæ materialis præexigit diuersitatem partiũ materiæ. Tunc vltrà, ergo forma recepta in materia est æterna & carens contrario. Tenet consequentia: quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur: corruptibilis autem non est forma aliqua nisi receptiuum eius habeat diuersas partes, quarũ alteram ipsa, alteram formam alia informet: cum oporteat cõmunicari in materia ea, quæ inuicẽ corrũpuntur: ut primo de generatione tex. Com. 53. dicitur. & tunc vltimò sequitur quòd nullam nisi primam formam materia recipiat, oportet. n corruptionem vnius esse generationẽ alterius, ut dicitur in primo de generatione.

nerationeтex.Cõ.7.& consequẽter caret cõtrario Hęc de primò.

op.Sa.do. d.4.13.q.5 a.2.q4.itẽ 4.d.44.q. 1.a.1.quę stiuncula ter.quar. cõtra Gẽ. c.8. sedm in trac.de naturama teriç:ratio Contra Auer.

Hanc opinionẽ, etsi in quibusdam suis libri sequatur S.Th. propria tamen sententia oppositum ultimò determinauit in prima parte, q.76.art.6. ubi tali ratione otitur contra Auer. positionẽ. Quęcunq; aliquid est in potentia ad actum omnem ordine quodã prius recipit actũ primum simpliciter & demũ sequẽtes, sed materia prima secundũ se est in potentia ad oẽs actus substantiales & accidentales ordine quodã: ergo prius recipit actũ priorẽ simpliciter, deinde posteriorẽ: sed primus act' simpliciter ẽ ordine generationis est esse. ergo primũ, quod intelligitur recipi in materia, est esse substantiale, & nõ nisi à forma subãli: ergo prius recipitur in materia forma subalis, q̃ quodcũq; accidens. & sic omne accidẽs sequẽs aduenitent ẽti in actu. Quòd primus actus simpliciter sit esse, patet tum authoritate libri de causis in principio. Tum quia esse quantum, præsupponit esse: similiter esse quale, p̃supponit esse: & sic de aliis. Sequũtur præterea ad hanc positionẽ multa inconuenientia: q̃ scilicet ens secundũ quid præcedat esse simpliciter, & q̃ ens per accidens sit prius ente per se: & q̃ materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, q̃ cum forma proprii generis, ex quo à qualibet forma substantiali est denudabilis, & nõ à qualibet forma accidentali: & quòd substantiæ generabilis sint non solum tria, sed quatuor principia. s. materia, forma, priuatio & quãtitas terminata, nõ enim põt fingi q̃ non sit principiũ saltẽ, p accidẽs, cum sit cõiuncta principio per se, sicut de priuatione dicitur: & sic debuit connumerari ab Aris. Tenẽda est igitur opi S Tho. q̃ omne accidẽs ẽ subiectiuè in ente & actu, & p hoc differt à forma substãtiali quæ est subiectiuè in ente in pura potẽtia. Et hęc de scdo.

1.Phy.65. & 66.

Ad primũ

Ad Primã rationẽ Auer. dicitur, q̃ consequens primũ illatum habet multiplicem sensum, & quandoq; uerum & quandoque falsum: & ideo distinguendum est. si nanq; ly ex, dicat habitudinem causæ materialis, uerum est: corpus enim fit ex materia q̃ non est corpus & indiuisibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia si aũt ly ex, dicat habitudinẽ termini à quo falsũ est: necesse est enim materiam, ex qua fit corpus immediatè, ante illud instãs habuisse corporeitatem: & uniuersaliter in omni instanti tẽporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus: & hoc modo intelligẽdum est quod Aris. tertio Cęli, tex. com. 29. & 64. dicit, q̃ impossibile est corpus fieri ex non corpore id est post nõ corpus. Amplius est distinguẽdũ ly fit: corpus enim seu dimẽsionem fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminatiuè, id est ut fiat tãquã terminus alicuius motus, uel mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitatiuè, id est ut sit tanquam aliquod consequens ipsum terminũ motus seu mutationis: & hoc modo uerũ est, corpus fieri: neq; enim generatio, neq; alteratio, neq; motus localis ad quantitatem terminatur ut quantitas est licet argumentatio terminet ad quantitatẽ perfectã, sed quando generatio terminatur p se primò ad compositũ substantiale generantur consecutiuè eius accidentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quę substantialem corporeitatem sequitur peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia concessa prima consequentia, pro quanto infert consequens in sensu uno, nõ tenet secunda cõsequentia, quæ supponit dimensiones fieri non cõcomitatiuè, & per accidẽs, sed determinatiuè. de illis enim, quæ fiunt ut termini mutationum, uerificatur. q̃ contrarium ponitur à contrario, & q̃ succedunt sibi inuicẽ se mutuo expellẽtia, & nõ de illis quæ fiũt consecutiuè, de quorum numero est quantitas interminata.

secũda re. sponsio.

Ad scdm.

¶ Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationem dr̃, q̃ diuersas formas præexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Vno modo ut ly præ, dicat ordinẽ temporis: & sic uerum est quascunq; duas formas simul recipiẽdas in materia præexigere eam esse distinctam in plures partes immediatè ante illud instans, in quo illæ formæ inducuntur, eadẽ enim pars materiæ nõ põt simul ad duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis distinctio partiũ materiæ præexacta non oportet quòd fiat per interminatas dimensiones ipsi materiç inhærentes, sed fit per dimensiones pręcedentium cõpositorũ. Alio modo potest intelligi ut ly præ, dicat ordinem necessitatis, q̃ in instanti introductionis formarũ necesse sit materiã habere prius natura diuersitatem partiũ, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natura materiam esse, quam distinctam esse: in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formę distinctas partes materię, sed non præexigunt.

Ad tertiũ

¶ Ad ternum dicimus q̃ forma diuidi per diuisionẽ subiecti põt intelligi dupliciter. Vno modo, ut ideo forma diuisionem hẽat ex subiecto, quia in materia p̃diuisa recipitur, & hoc modo quomodo sit uerum & quomodo sit falsum nũc nũc declaratũ est. Alio mõ, ut ideo forma diuidatur ad diuisionẽ subiecti: q2 forma habet talem diuisionẽ ratione subiecti, & hoc modo uerum est, eo q̃ diuisio quantitatiua conuenit formæ substantiali ea hoc q̃ est in materia, ratione cuius cõpositũ est quantum: sicut enim qualitas sequitur compositum ratione formæ: non ita tamen q̃ ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiuè ita quantitas inest cõposito ratione materię, non ita q̃ præsit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua formæ nõ conuenit nisi rõne materię, in qua recipitur, ut formæ à materia separatæ ostendunt: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, nõ tamen diuisionem istam præcedere formã, sed comitari. Vnde patet respõsio ad totũ processum rõnis: q2 ruit fundamento falso innitẽs, fundatur enim super hoc quòd in expositione nostra sequitur, formas nõ diuidi ad diuisionem subiecti: quod patet si seq.

Quinti dubii solutio.

Quinta dubitatio prætermissis argumentis secundum S. Thomę doctrinam habet partem affirmatiuam ueram. Cũ enim ab omni forma fluat aliquod esse, quia forma est quę dat esse rei, necesse est à forma accidentali fluere accidentale esse: sicut ab albedine esse album, & a dulcedine esse dulce.

Accidens hẽt p̃priã existentiã distinctã ab existentia subiecti.

Ca.5.q.2.

¶ Quod autẽ esse q̃ fluit à forma accidentali non est idem quod esse substantiale, ex propriis rationibus substantię & accidentis notissimum est, esse nanq; substãtiale est esse simpliciter secũdũ se independens & primum, esse autem accidentale est esse secũdũ quid in alio dependens à subiecto & posterius. Necesse solũ actualis existentię accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiam ab ipsa essentia formę accidentalis à qua est. Iam enim suprà probatũ est, q̃ nulla quidditas creata est suũ esse existentia. Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo nec existentia subiecti, nec receptio albedinis in subiecto: sicut nec existẽtia formæ substãtialis est ipsa forma, aut materia, aut receptio formę in materia, sed quẽadmodũ forma substãtialis recepta in materia perficit ipsam, ut utraq; existẽtiã recipiat: ita albedo recepta, in subiecto perficit ipsam, ut esse albũ recipiat: ita q̃ sicut forma est ratio materię & composito substãtiali, q̃ esse habeat: ita albedo est rõ subiecto cõposito ex albedine subiecto q̃ habeat tale esse, album scilicet. & sicut tot esse substantialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales: ita secundũ numerum formarum accidentium multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album & aliud est esse dulce.

¶ Errant propterea qui S. Th. imposuerunt opinionem recitatã à Scoto, in quarto sen. di. 12.

Solu. 6. dubij.

Circa sextam dubitationem, an scilicet distãtia accidenti subiecta possit intelligi esse siue omni accidente, declaranda est primò sententia sancti doctoris error deinde quidam elidendus.

¶ Ad percipiendum primum distinguendum est q̃ de substãtia & accidente dupliciter loqui possumus. Primò modò ut sic, id ẽ de substantia sub ratione substantię & de accidẽte in eo qd accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis substantię & talis accidentis. primo modo substantia est separabilis ab omni accidente, eo q̃ esse substantiale, ut sic, nullam connexionem necessariam hẽt cum esse accidentali alioquin oĩs substantia esset accidenti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: quia non à p̃pria passione propter connexionem necessariam, quę est inter subiectũ & propriã passionẽ, non propter hanc quòd subiectum dependet à passione Propterea S. Th. in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, quęst. ultima ad septimũ, & in quęstionibus de Anima, q. 12. ad septimũ ait, quod subiectum esse sine propria passione non est possibile nec intelligibile. In litera sic loquens de esse substantiali & accidẽtali, ut sic, ait subiectũ posse esse sine accidentali forma sibi adueniente. Ostendit autẽ natura demonstrationis subiectũ esse nõ posse sine passione. oportet nanq; conclusionem, quæ inhærentiam passionis in subiecto concludit, necessariam esse, & impossibile aliter se habere.

Ant. trõbeta i quol.

Error autem intolerabilis hic cauẽdus est positus ab Antonio Trombeta in quolibeto suo, dicente, q̃ quia scdm S.Tho. & eius sequaces subiectũ non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidẽs ex quo necessario sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autẽ huius consequentiæ est quia omnis potentia passiua est potentia cõtradictionis: sed subiectum est solũ in passiua potentia respectu passionis: ergo est in potentia cõtradictionis, ergo põt habere ipsam & non ipsam. Maior habetur ex nono Met. tex. com. 17. & p̃bat̃ ẽt ratione sic passiones entis disiunctę sunt, tales, q̃ una includit negationem alterius: ergo potentia includit negationem actus. & per consequẽs potentia ut potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idẽ, Possibile est medium inter necessarium & impossibile, ergo cũ necessarium respiciat esse solũ & impossibile, non esse solum possibile respicit esse & non esse: & sic oĩs potentia cũ ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idem, ideo potentia passiua est ad esse: q2 põt ab alio recipere esse. s. ab agẽte, si aũt ab alio recipit esse, illo circunscripto quantũ est in se est sub non esse. Si ergo potentia passiua ex se est sub non esse, & ab agente põt habere esse necessariò sequitur quòd est potentia contradictionis, scilicet ab eẽ & nõ eẽ.

Accidit aūt error hic & in principiis & in conclusione. In principiis: quia S.Th. in Prima parte, q.77.ar.7. tenet ex intentione, & probat subiectum esse causam suæ propriæ passionis in triplici genere causæ, scilicet materialis, effectiuę & finalis: unde patet error minoris. Maior autem licet sit Aris. est tamen male intellecta & probata: potētia enim materialis est duplex, quædā est receptiua tantum, quædam uerò non solùm receptiua, sed ēt passiua extenso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potētia receptiua tātum est necessario coęua suo actui, eo q̄ si esset antè suum actū, oporteret q̄ per aliquam transmutationem illū reciperet: & sic non esset receptiua tantum respectu illius. Potentia autē passiua necessariò nulli actui coęua est, respectu cuius ē passiua: eo q̄ omnem actum per transmutationem acquirit, & consequenter per transmutationem perdit, omne enim generabile est corruptibile, ut dicitur primo Cæli. Propositio ergo illa, Omnis potentia est potētia cōtradictionis, est intelligenda de potentia passiua, & non receptiua tm̄. Hanc glossam & sensus ipse & tex. Aris. conuincunt. Ad sensum enim patet, in cęlo esse potētiam receptiuam suæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non est potentia contradictionis: cęlum enim non est in potentia ad aliam figuram. Aris. uerò tex. allegato nono Meta. ait cælum nō esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius tm̄: & tamen cōstat cælum habere potētiam receptiuam sui motus: unde ea hoc insinuauit, quòd de potentia passiua loquebatur: ea enim cælū est in potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectum non habeat potentiam passiuam, sed receptiuam tm̄ respectu ꝓpriæ passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectum & passionem: oportet subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

ubi sup. q. ue. T. c. 17.

T. c. 17.

Ad rōnes Th. ad primam.

¶ Ad rationes aūt, quibus arguens nititur illam propositionem de omni potētia receptiua probare, respondetur. Et ad primam dicitur, qd passiones entis distinctas esse tales, quòd una includit negationem alterius, uerū est: qa una non est alia formaliter. potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc nō sequitur, ergo quælibet potest esse sine alia. Nam non ualet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad secundam.

¶ Ad secundā dicitur, q̄ possibile ut distinguitur cōtra necessarium & impossibile sumitur à potentia passiua. & non a potentia receptiua tantū: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potētiā passiuam esse potentiam contradictionis: cùm tamen arguens debeat probare, q̄ oīs potētia recept.ua sit potētia cōtradictionis.

Ad tertiā.

¶ Ad tertiam dicitur, q̄ propositio prima ibi adducta, scilicet q̄ ideo potentia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agente: in uno sensu est uera, & in altero falsa. si enim ly pōs dicat posse distinctum contra impossibile, Ari. dicit eam esse falsam, est enim sensus q̄ ideo potentia est ad esse: quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic cælum esset in potētia ad motum cum recipiat ipsum ab alio. Si autem ly potest dicat potentiam, ut distinguitur contra esse in actu, tunc propositio est uera, ideo enim aliquid est in potentia ad esse: qa pōt recipere esse quod adhuc non habet, sicut ideo aliquid est in potētia ad non esse, quia potest habere non esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia non nisi p trāsmutationem acquiratur, ad nostram positionem reditur, quòd scilicet potentia passiua sola sit ad esse.

Alias rationes, quibus separabilitas substantiæ, ab oī accidente à Scotistis probatur, ea supradictis facile est soluere. Assumunt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Sub̄a ēt cā accidētiū.

Sed quia illud, quod dicitur maximè & uerissimè in quolibet genere, est causa eorū, quæ sunt post ī illo genere sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, ut in secundo Metaph. dicitur: ideo substantia, quæ est principium in genere entis, maximè & uerissime essentiam habens, oportet q̄ sit causa accidentium, quæ secundario & quasi secundum qd rationem entis participant.

¶ In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentiū inter se declaraturus, præmittit causam accidentium, quæ sit ut cās diuersitatis eorū, & concludit tali conclusione, Substantia est causa accidentium, quam probat sic, Maxime & uerissime ens est causa reliquorū entium, substantia est maxime & uerissimè ens: ergo substantia est causa aliorum entium, sed talia sunt accidētia. Minor uerò ex septimo Meta. in principio patet. Maior uerò ex secūdo Met. tex. com. 4. habetur: ubi dicitur, quòd uniuersaliter id quod est maximè tale in aliquo ordine quod est causa omnium aliorum in illo ordine, ut sicut ignis qui in ordine calidorū est maximè calidus omnium calidorum est causa ut sint calida. Vtitur autem nomine generis in litera, sicut Ari. utitur ubi, uīa uocatione. eo quòd ad ueritatem huius propositionis exigitur, q̄ causa communicet cum effectu in nomine & ratione, licet analoga sit eadem, non enim sequitur, cælum est causa omnium calidorum, ergo cœlum est maximè calidum, quod tamen sequeretur, si cęlo calidi nomen non æquiuocè conueniret. Quia igitur substantia & accidens in nomine & ratione entis, analoga tm̄ conueniunt, & substantia maximè est ens, ideo causa est omnium aliorum ut entia sint.

Accidētiū alia sunt sequentia substantia lē formā alia uero materiam

Quod tamen diuersimode contingit: quia enim partes substantiæ sunt materia & forma ideo quædam accidentia principaliter consequuntur formam, & quædam materiam.

¶ Quia accidentia causantur à substantia in qua sunt, & effectuū diuersitas ea causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia à priori ea diuersitate partium substantiæ à quibus fluunt accidentia: & ponit tres distinctiones.

¶ Quarum prima cum suis diuisionibus talis est, Accidētiū alia sequuntur principaliter formam: alia sequunt principaliter materiam. Accidentium sequentium formam quædā cōmunicant materiæ, quædam uerò sunt separata à materia. Accidentiū autem sequentium materiam, quædam sequuntur eam in ordine ad formā generalē & quædam in ordine ad formam specialē.

¶ Est autem rō primæ diuisionis, quia cum unumquodq; operetur per q̄ esse actu, & semper species aliqua mouere & agere existimetur, ut dicitur tertio Phy. tex. com. 17. oportet formā sequi operationes & operatiuas uirtutes: similiter cū patiantur & transmutentur unumquodq; ratione materiæ, oportet plura accidentia eam sequi, ut ea quę propter materiæ diuersam cōplexionem insunt & ipsam motui subiciunt, &c. Apposuit aūt in prima diuisione ly principaliter, ut distinguitur cōtra totaliter: nullum. n. accidens est solius formæ aut solius materiæ: sed omnia sunt cōpositi (etenim ad ipsam quoq; intellectionē non solum anima concurrit, sed totum cōpositum ex materia & forma. Socrates enim est qui primò intelligit) est ergo sensus diuisionis q̄ accidētium quædam sequunt formā, nō ut causam totalē, sed principalē. quædam similiter sequuntur materiam, ut causam principalē nō totalē. Cum enim omnium accidentium cā sit id quod uere est, id est substantia completa omniū causa est compositū ex materia & forma: sed aliquorū principalis radix est forma, aliquorū uerò principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid cōuenit cōposito rōne formæ, & aliquid rōne materię. quēadmodū scindere cōuenit serræ rōne formæ, durities aūt rōne materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur in composito rōne formæ & aliqd rōne materiæ: quēadmodū in Socrate sentire & intelligere est rōne formæ: masculinū uerò rōne materiæ. Q... autem sit regula ad discernēdū accidens a sequentia form. & ab accidentibus sequentibus materiam, infrà assignabit.

In hoc c. Accidētiū q̄ formā sequūt alia quidē formā a materia dependēte. alia uero formam a mā separa tā. T. co. 16

Forma autē inuenitur aliqua, cuius esse non dependet à materia, ut anima intellectualis. Materia uerò nō habet esse nisi p formam, unde in accidentibus, quæ sequuntur formā, est aliqd quod non habet communicationē cum materia, ut intelligere, quod non est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Aliqua uero ex consequētibus formā sunt, quæ habent communicationem cum materia, ut sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

¶ Hic ponit primā subdiuisio cū eius causa, Cū enī propriæ uirtutes & proprietates & operationes formarū ipsis formis proportionari debeant, ita si essentia ipsius formæ sit depēdēs à materia: uirtus & operatio eius, cū nō sint ipsa forma a qua fluunt perfectiores, dependere oportet ē materia. Et si essentia formæ est independens à materia, uirtutē aliquā oportet habere à materia independentem, alioquin otiose fecisset natura formā independentem, fecisset siquidem naturam eleuatam supra materiam, ut sic nō posset operari, & cōsequenter nec finem propriū consequi. unūquodq; enim est propter suam operationē, ut dicitur secundo cęli, tex. com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarū substantialium dependentium scilicet à materia ut sunt oēs formæ materiales, & independentium ab ea, ut est aīa humana: ideo inuenitur duplex genus accidentium sequentium formam.

Accidētia q̄dā sequūtur formā dpēdētē, q̄dā formā independentem.

¶ Quædam enim fluunt à forma dependente à materia, & hæc ita fluunt ab ea, quòd tamen recipiuntur subiectiuè in composito: propterea dicitur quòd habent communicationem cum materia: ut sentire, uegetare, & huiusmodi.

¶ Quædā uero fluunt à forma independente à materia ut sic: & hæc ita fluunt ab ipsa forma, q̄ recipiuntur in sola forma subiectiuè: & propterea dicuntur non habere communicationem cū materia, ut intellectus & uolūtas, intelligere, uelle, & huiusmodi.

NEC Arbitretis nos immemores, contradicere superius nūc dictis: utrunque enim est uerum, q̄ scilicet omne accidens est cōpositi, ut supra diximus: & quod aliquod accidens est solius formæ, ut modo dicimus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo ut complexi principij eliciuui & receptiui. Alio modo ut suppositi, homo secundo modo omne

accidens

accidens est compositi cuius est esse & fieri. vnde aia non intelligit suppositũ quod operatur. Sed Socrates per aiam. Primò verò mõ aliquod accidens est ipsius aiæ & aliquod est compositi: virtus.n.itellectiua non est subiectiuè in aliqua parte corporis compositi ex materia & forma, sed ẽ subiectiuè in sola essentia animæ. vñ in tertio de Aia, tex. com. 4. dr̃ q̃ intellectus nullius corporis est actus. Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiuæ in sola anima, sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia & forma substantiali. Similiter completum electiuum principium sensationis non est sola potentia animæ, sed cõpositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autẽ principium electiuum completum est ipsa sola virtus intellectiua: & cũm operatio immanens sit subiectiuè in suo electiuo principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

¶ Propterea S. Tho. alibi dicit, q̃ anima intelligit sicut oculus videt: vides vt completum principium electiuũ, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositi, vt suppositi, & aliquod accidens est solius formæ, vt complet principiũ electiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarum materialium: ex his tamen innuitur natura accidentiũ, quæ sequuntur formam independentem à materia.

¶ Et nota q̃ antequã ponatur alterius membri subdiuisio, assignatũ in litera, quare non sit talis subdiuisio de accidentib. sequẽtibus materiã, qualis facta est de his quæ sequunt̃ formã: vt dicat̃. Accidentiũ sequentiũ materiã, quædã sũt causatur formæ, & quædã nõ: & cã est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma & altera nõ, sicut inuenitur duplex forma: nulla.n. materia potest esse sine forma, vt probatum fuit.

Accidẽtiũ q̃ sequuntur materiam duplex gen⁹

In his tamen accidentibus quæ materiam consequuntur, invenitur quædam diversitas. Quædam.n. accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, vt masculinum & fœmininum in animalibus, quorum diversitas ad materiam reducitur, vt dicitur in 10. Metaphy. unde remota forma animalis dicta accidentia non remanent, nisi æquiuocè. Quædam verò consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma speciali, adhuc in ea remanent, sicut nigredo cutis est in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

Signũ differẽtiæ assignatæ.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis. Accidentiũ sequentium materiam quædã sequuntur eam in ordine ad formã generalem: quædam in ordine ad formã specialem. Illa accidẽtia dñr sequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ individuo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materiæ, quàm formæ: sicut hoc mixtũ habet cutis nigredinẽ nõ ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate, vbi calor solis abundat. Illa verò dñr & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ individuo inferioris generis, uel speciei conueniunt magis ratione materiæ, q̃ ratione formæ: sicut hoc animal est masculinũ non ratione aiæ principaliter, sed quia materiam ad animã dispositã talis passio comitata est: puta quia materia plenè dominio actiui vigorosi seminis subiecta non fuit. Signum autem, q̃ taliter accidentia se habent, s. q̃ sequuntur materiam, secundum quod respicit formam altioris uel inferioris generis, est quòd aliqua eorũ eiusdem rationis remanent composito corrupto: & quædam nõ remanent nisi æquiuocè: nigredo siquidem hominis uiui & mortui eiusdem rationis est; masculinitas autem non. causa autẽ huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ & propterea corrupto animali & non remanente nisi æquiuocè, oportet masculinitatem, in cuius rõne ponitur animal, æquiuocè remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

QVAESTIO XVII.

Num eadẽ accidentia numero sint in genito et corrupto. Auerroistarum quorundum opinio. Inde substantia orbis c. 1. & 1. Phys. 66.

CIRCA Ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope uiuo & mortuo sit una & eadem numero: & vniuersaliter utrũm sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt: primò recitabitur opinio quorundam: secundò ponetur opinio S. Tho. tertiò respondebitur ad obiecta.

QVO Ad primum, quidam opinantur accidentia cõia genito & corrupto esse eadem numero in utroque, Inter quos aliq̃ quibusdam uerbis Auerrois innixi tali distinctione suam ponunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto habent duplicẽ modũ essendi, terminatum. s. & interminatum. Accidentia interminata uocant essentias accidentium absque limitatione ad talem uel talem gradum. Accidentia vero terminata dicunt essentias accidentiũ limitatas ad hunc uel illũ gradũ. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: non autẽ terminata, vnde sicut quãtitas interminata cõis expressè à Com. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis: & idem est in aere & igne.

¶ Confirmatur autẽ opinio ista autoritatibus & rationibus. Aristoteles.n. primo de Generatione, tex. com. 83. dicens, In his autẽ si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aere & aqua, si ambo diaphana, aut humida &c. ostendit non esse inconueniens quòd aliquod idem accidens sit in genito & corrupto. Et in secundo de Generatione, tex. com. 25. uult expressè, quòd in habentibus symbolum est facilior transitus: quia est facilius corrumpere unum quàm duo. Auerrois quoque in libro de Substantia orbis, non longè à principio dicit non solùm dimensiones interminatas (quas simplices vocat) remanere eadem in genito: sed uniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto. Cap. 1.

¶ Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouã formã corrumpunt̃, quæritur, Quid educit formã generandã? non potest dici q̃ illud sit agens extrã: quia hoc non potest facere, nisi per qualitates mediatè introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formæ: ergo remanet, quòd nihil sit quod educat formam: quod est impossibile.

¶ Præterea, Qualitates symbolæ, quæritur à quo corrũpuntur, cum nullum contrarium appareat: & frustrà corrumpi res censeatur in aliquo instanti, in quo eadem oportet generari.

¶ Præterea figura cadaueris, organizatio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si non remanent eadem, quæritur à quo generant̃: & cũm non possit dici à quo generantur per modum sequelæ, oportet q̃ nullum sit generans. Quod autem non generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia.n. aliqua ideo cõsequenter generantur, quia dans formam, dat consequentia ad formam: modò ista accidentia repugnant formæ magis quam sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

QVO Ad secundum sciendum est Thomistarum esse opinionẽ: nullũ accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur.n. hoc necessariò ex nostris principijs. Nam si nullum accidens est subiectiuè in materia: & nõ dat̃ nisi una forma substantialis in cõposito, impossibile est idẽ accidens remanere idẽ numero: migraret siquidẽ accidens de subiecto in subiectũ, & esset idem & non idẽ. Nec rationes pro nunc ad hanc conclusionẽ afferant, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, s. quòd in composito est tantùm vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersarijs positio nostra.

¶ Sciendũ est igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppositã suo contrario: vt frigus à calido Secũdò ad absentiã conseruatiui agentis, ut lumẽ in aere desinit Sola recedente. Tertiò ad corruptionẽ subiecti, ut risibilitas corrũpitur hoĩe mortuo. Quartò ad corruptionem termini, ut similitudo desinit consimili perẽpto. Et quia quot modis dr̃ unũ oppositorum, tot modis dr̃ & reliquum, accidens generatur quadrupliciter. Primò ab agente sibi simili per transmutationẽ: sicut aqua calefit ab igne calido. Secundò ad præsentiam agẽtis fieri & esse, ut lumen in aere fit à Sole præsente. Tertiò ad generationem subiecti, vt risibile generatur, hoĩe genito. Quartò ad generationem termini, ut Socrate solo albo existente, statim ad alterius albi generationem consurgit in Socrate similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinẽ corrumpi, nullus tñ illorum modorum conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Commune nanq; est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cũm accidentis esse sit in esse: & ideo sufficiens cã corruptionis accidentium redditur, qñ subiecto corruptio assignatur. Vnde cũm ex aere fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aeris, sed potius intendi: quia tamen aer qui subiectum illius est, corrũpitur, necesse est ipsum quoq; calorem corrumpi absque contrario ad solũ subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequentis argumenta ea, quę qualitates symbolas & dispositiones pro forma introducenda facientes: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

Accidens quatuor modis corrũpit̃. Quatuor modis generat̃ accidens.

¶ Et notandum, q̃ qñ accidens generatur ad generationẽ subiecti, uel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc cũm eadẽ actio terminetur ad utrunque, ad subiectum per se, & accidens consecutiuè, non oportet quærere aliud generans, uel corrumpens nisi generatiuum uel corruptiuum subiecti. Idem.n. est agens q̃ vtrunque simul, & eadem operatione facit: sicut cũ ignis

an aere ignem generat, alterando aerem, in fine alterationis aerem corrumpit per se, & consecutiuè calorē introductum: & vniuersaliter oīa accidentia, quæ in aere subiectiuè erant, consecutionis necessitate: quia accidens sine subiecto proprio remanere non pōt, & in eodē instanti generat ignē per se, & calorē cōsequutiuè absq; alia media alteratione similē calori ante illud instās ex instanti. Simile aūt est iudiciū de quantitate & figura & alijs dispositionibus accidentibus similibus in genito & corrupto: oīa .n. ista cōcomitatiue producunt. & ideo nō oportet dicere generās nisi q; subiectū generat. Et cūm supradicta inspexeris, videbis, q; simile à suo simili cōcomitatiuè & p accidēs q̄q; corrūpitur, & per oppositum à non simili cōcomitatiuè, per accidens generari cōtingit ipsum accidens. Arist. ergo quoties dicit eadē remanere in genito & corrupto eadē specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur .n. unitas numeralis, non pp generationis vim, sed subiecti corruptionem. Facilior quoq; transitus in habentibus symbolum, nō ex idētitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo, vel patiendo prouenit. Et ex hoc & formæ substantiales à quibus fluunt similes qualitates sunt similiores: ex effectibus .n. natura causę innotescit. Auerrois autem (si saluari debet) eodem modo glossetur.

Ad rationem autem oppositæ opinionis dr. Et ad primū qui-
Ad 1. dem, q; educens formam in vltimo instanti, est generans extrà, non per aliquam actionem, quam in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudam materiæ essentiam attingens. Vnde, cūm dicitur, agens extrà, non potest educere formam, nisi per qualitates medias introductas, verum est, dum agit: nō autem, cūm est in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alterasse ad materiæ expoliationem & dispositionem.

Ad 2. ¶ Ad secundum dr, q; qualitates symbolæ, & similia, corrūpunt per accidens ad corruptionem subiecti à corrumpente per se subiectū: nec frustra in eodē instanti est primū nō esse eatū, & primū esse similium: sed necessariò necessitate materiæ, vt dictū ē.

Ad 3. ¶ Ad tertium dr, q; figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur cōsequutiuè, & per accidens, à generante eorū subiectum, s. cadauer: nec est verum, q; sola illa accidentia generentur consequutiuè, quæ sequuntur formā: sed multa accidentia sequunt compositum ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non incompossibilia: aliqualiter tamen opposita ipsi formæ, vt patet de se. Et ideo dico, q; figura, & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia s. agens naturale non potest tam citò dispositiones per tot transmutationes radicatas corrumpere totaliter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia non sunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Et quia vnaquaque res indiuiduatur ex materia & collo-
Accidētia insequentia materiā sūt accidētia indiuidui, insequentia formā sunt propriæ passiones. *catur in genere vel specie per suam formā, ideo accidentia quæ consequuntur materiā sunt accidentia indiuidui, secundū quę etiā indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicē. Accidētia verò, quæ consequūtur formā, sunt propriæ passiones vel generis, vel speciei, unde inueniuntur in omnibus participantibus naturā generis vel speciei: sicut risibile consequitur in hōie formā, quia risus cōtingit ex aliqua apprehēsione animæ hominis.*

¶ Hic ponitur secunda diuisio accidentium, quæ talis est, Accidentium alia sunt accidentia indiuidui, alia sunt accidentia generis, vel speciei.

¶ Duplex aūt inter ista dfia ponitur. Prima est, q; accidentia indiuidui consequuntur compositum ratione materiæ principaliter, accidentia verò speciei, vel generis sequunt cōpositum rōne formæ. Secunda est, q; accidentia indiuidui sunt ea, penes q̄ attenditur dfia inter particularia eiusdem spēi. Accidentia verò spēi, siue generis sunt communia necessariò omnibus indiuiduis illius speciei uel generis. Exemplum masculinum, & fœmininum sunt accidentia indiuidualia: sequuntur .n. materiā, & penes ipsa differunt Socrates & Berta. Risibile autem est accidēs specificum: sequitur .n. intellectiuam apprehensionem & omnibus hominibus necessariò conuenit. Assignatur quoq; radix proximæ differentiæ, cum dr, q; materia est principium indiuiduationis, forma autem est, per quā res in genere, vel specie collocatur. Ex hoc .n. q; materia est causa esse indiuidualis ut sic, sequit q; sit etiam radix accidentium consequentium ipsum esse indiuiduale: ac per hoc accidentia indiuidui sunt quæ consequunt materiam, ex eo q; forma est principium esse generici & specifici, oportet q; etiam sit rā proprietatū & accidentiū consequentium speciē, vel genus: & sic accidētia speciei siue gñis sequunt formam. Secundæ verò differentiæ ratio est, quia cum tā in forma specifica qu ām generica conueniant oīa contenta sub eis, oportet & proprietates earum omnibus esse cōes. Cum autē penes materiā differant indiuidua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundum quæ ipsa particularia inter se differunt, vt effectus proportionabiliter proprijs respōdeant causis.

Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum est qualiter sit verum, q; accidentia sequentia materiam sint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem specie: quādoquidem quantitas sequitur materiam: & tamen est communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

¶ Secundum dubiū est, qualiter verificetur q; accidentia sequentia materiam non sint passiones generis, vel speciei, cūm masculinum & fœmininum sequatur materiam: & tamen passiones sunt animalis, vnde & animal in eorum diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt 10. Met. tex. com. 25. habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prędicamento substantiæ: & tamen sequitur materiam.

Ad euidentiam primi scito, verba illa s. accidentia sequētia materiam sunt ea secundum quæ indiuidua differunt non esse intelligenda vniformiter, sed difformiter. Indiuidua .n. differunt penes accidentia materialia dupliciter: vel quia vnū eorū habet unum, & reliquum aliud: vel quia vtrunq; hēt idem, sed alio & alio modo. V. g. Socrates & Berta differunt penes masculinum & fœmininum, ex eo quòd ille habet masculineitatem, illa fœmineitatem. Differunt quoq; penes suas quantitates: nō ex eo quòd ille sit quantus & illa non, sed ex eo q; non eodem modo sunt quanti, nunquam .n. inueniuntur duo quanta omnino similia: sitibus siquidem proprijs differre necesse est. Quātitas ergo licet sit communis omnibus indiuiduis, quia tamen non uniformiter eis conuenit, ast secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo: & hoc sufficit.

Ad intelligentiam secundi notandum q; passiones generum sunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ generice: & quædam ratione materiæ. Illæ quæ sequuntur formam, vocatæ sunt hic passiones generum: & non illæ, quæ sequuntur eorum materiam: propterea quia natura generica ex sua forma est talis, & non ex materia: animal .n. est animal ex sua forma, & non ex sua materia. Vnde cū in proposito animalis passio ratione formæ sit sensibilitas, & ratione materiæ masculineitas, vel fœmineitas diuersis rationibus mori Arist. in Met. & S. Tho. hic, diuersimodè locuti sunt. Quia .n. est passio animalis ratione materiæ, ideo uocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hic non est dicta passio. Passiones generum duplices.

¶ Similiter dicendum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur .n. ipsum secundum id, q; est in propria diuisibile, quod non est nisi materia, vt indiuisibilitas rerū immaterialium ostendit. Et nota q; hæc secunda diuisio accidētium non differt à prima per membra diuidentia: eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiam s. & formam: ista autem penes subiecta, quibus appropriantur, s. genus, speciem & indiuiduum.

Sciendum etiam est, quòd aliquando accidentia ex principijs essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquando verò secundum aptitudinē tantum, sed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aere, quæ cōpletur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod nō intrat constitutionem rei, est separabile, sicut mouere, & huiusmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuisio accidentium, Quædam causantur ex principijs essentialibus subiecti secundū actū perfectū, quædā secundū aptitudinē tm. Illa accidentia vocat causari secūdū actū perfectum ex essentialibus principijs, quæ secundū suas actualitates ex intrinsecis principijs subiecti in ipsū fluūt: vt calor in igne. Illa uerò dicit causari secundū actū imperfectū, seu aptitudinē tm, quæ non secundū suas actualitates, sed secundū quasdam inchoationes ex principijs essentialibus subiecti in ipsū fluunt, vt motus sursum in igne ex principijs eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem quia prima & secundū suas aptitudines, & secundū se inseparabilia sunt à subiectis: secunda verò secundū se quidē sunt separabilia, secundū aūt suas aptitudines non possunt separari. Ab igne .n. neq; aptitudo ad calorē, neq; calor ipse separari pōt, ipso remanente: motus aūt sursum non semper inest igni, sed aptitudo ad motū sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso. & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principijs essentialibus fluit, in istis uerò aptitudo tantùm ex solis principijs essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsecè concurrente, vel agendo, vel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu sursum, qui non inest igni, nisi in aliquo cōcurrente extrinseco, remouente scilicet prohibens, & diaphaneitas

non

non est actu in aere, nisi concurrente extrinseco illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, ut dicitur secũdo de Anima, tex. commen. 69.

¶ Profundiorem autẽ huius diuisionis causam alicio ex Prima secundæ. 10. art. 1. ad secundum, q. s. ideo aliqua accidẽtia oriũtur ex principiis essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, aliqua autẽ separabiliter secũdũ actũ completũ, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verò potentialitatem. Quod sic intelligo quia vnumquodque agit secundũ quod est actu: patitur autem secũdũ quod est in potẽtia ex sufficiẽte rei actualitate procedit, qd accidens in se cõpletè producat, & per oppositum ex sufficienti actualitate & consequẽter potentialitate ex qua omnis sufficiẽtia est, prouenit quòd res habet accidens in se secundũ aptitudinem tantum: & quòd ab illo expectet actualitatẽ, seu quod accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶ Amplius cum esse & bonum actualitatem sequantur, & nõ esse & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire necesse est asse accidens perfectum & inseparabile secundum actũ & aptitudinem, & per oppositũ ex rei potentialitate procedere oportet incompletionem accidentis, separabilitatem eius secundum actum: est. n. separabilitas ipsa quoddam non esse, cùm nihil aliud sit, quàm negatio necessariæ sequelæ sui esse completi ad esse subiecti. Intellige autem hic, ut suprà. s. quòd ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potentialitate autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶ Aduertendum uero est, q S. Tho. passiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principiis fluentia, sed potius ipsarum passionũ & aptitudinum actus, quos secundũ incompletum esse aptitudines uocauit. Fecit autẽ hoc quia aptitudo de se nõ habet rõnem alicuius per se producti seu producibilis: nullum. n. naturale producens intendit aptitudinem, sed actũ illius: non est nãque opus risibilitate, nisi ut rideatur, unde & risibilitas inchoatio quædã risus est: propterea igitur inter effectus essentialiũ principiorũ aptitudo non est simpliciter posita, sed actus, quia non ipsa, sed eius actus est qui a principiis productiuis intenditur: & q̃a aptitudo nihil aliud est quã inchoatio qdã: inchoatio aũt est actus imperfectus: ideo accidentia secundũ actũ incõpletũ aptitudines uocant.

Nũ q via accidens habeat aliquod subiectũ proprium.

ANTEQVAM Terminemus tractatũ de diuersitate accidentiũ, quæritur an omne accidens habet aliquod subiectum propriũ, aut aliqua accidentia sint ita cõmunia, quod nulli ppria.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est propriũ alicui, cum proprium conueniat omni, soli, & semper: nullũ accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

Amplius sequeretur, semper corruptionẽ cuiuscunque accidentis comitem fieri corruptioni substantiæ, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto pprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hæc autem experimur esse falsa, ut patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶ Ex opposito aũt, cum omne accidens sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prædicatur, ut patet Primo posteriorum, & secundo Metaphysicæ, oportet q omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nãque supponit de omni, semper, & necessario.

AD huius dubitationis euidentiam sciendum est, q cũ apud S. Tho. in quæstione de uirtu. quæst. 1. artic. 3. subiectũ habeat triplicem habitudinẽ ad proprium accidens, s. sustẽtantis ad sustentatum, potentiæ ad actũ, & principij ad principiatum, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustẽtetur in igne, & est forma accidẽtalis eius, & oritur ex ipso, secundũ quod participat istas cõditiones, põt dici accidentis subiectũ, & secundum quod ab istis habitudinibus recedit, põt negari accidentis subiectum. Vñ ppter defectum primæ, quæ principalior est, dicitur in primo Posteriorum, quod nullum accidens est subiectiuè in alio accidẽte,

t. com. 35

quia uidelicet nullum accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quæ est ens per se, aliis fulcimentum præbet essendi. Quia autem aliquod unum accidẽs potest comparari ad aliud, ut potentia ad actum, & quandoque ut proximum principium ad principiatum, & ideo conceditur etiam unum accidens esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est in potentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primò potest intelligi, ut quæratur, an omne accidens hẽat proprium subiectum ut sustentatiuum: secundo, an habeat proprium subiectum ut potentiam. tertiò an habeat proprium subiectũ ut principium: quarto, an habeat proprium subiectũ, ut sustentatiuum potentiæ, & principium simul.

SI QVÆSTIO sit secundum primum sensum, respondetur negatiuè, q. s. omne accidens habet proprium subiectum in rõne sustentantis, ut probant rationes primò inductæ, multa. n. sunt accidentia, quæ nullum propriũ sustentans sibi uendicant, sed cõiter multis insunt, ut eorum separatio ostẽdit, separãtur nãq; a substantia sustentãte ea naturaliter remanente, quod de propriis accidentibus dici nõ potest. Eadẽ quippe substãtia absq; sui mutatione contraria sustentat, ut dicitur in Prædicamẽtis.

¶ Si aũt iuxta secundum sensum dubitetur, respõdendum affirmatiuè, q. s. oẽ accidens habet proprium subiectum in rõna propriæ potentiæ, eo q quilibet actus respicit propriã potentiam, sicut. n. actus respicit potentiam, sic talis actus talem potẽtiam, & actus specificus potentiam specificam, accidens autem omne actus quidem est, igitur omne accidens habet propriam potentiam, cuius est actus: propter quod tertio Physi. tex. com. 10 dicitur, potentia ad infirmitatem est alia a potentia ad sanitatem, eo q sanitas est aliud ab infirmitate, & 12 Meta. longo pcessu probatur, principia Prædicamentorum esse eadem proportionaliter, quia cuiuslibet actui propria respondet potentia.

¶ Si aũt tertio sensu inquiratur, uidetur negatiuè, q. s. non omne accidẽs habet aliquod subiectum proprium in ratione principij proprij, eo q habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis a tali subiecto in genere causæ efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinẽ inter sese habentium prius est causa effectiua alterius, quod necessariò primi productionem sequitur, siue illud subiectum sit receptiuum accidentis, ut quo, siue ut quod: patet quòd non omne accidens fluit a suo receptiuo effectiuè: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum purè passiuè se habet: ut patet cum species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

¶ Si autem quarto modo intelligatur quæstio, patet quid dicendum sit: negatiuè enim respondere oportet.

SED aduertendum est q hæc quæ diximus, intelligi debent de accidentibus. s. seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinib. loquẽdo nãque de accidẽtibus, ut S. Th. in litera loquitur, s. nõ iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: diceremus q oẽ accidens secundum suã radicalẽ aptitudinẽ hẽt aliquod subiectũ propriũ in rõne sustentantis potentiæ & principij, licet non secũdũ suã actualitatẽ, eo q aptitudo ad tale accidẽs non est nisi a tali gradu substãtiali fluat mediatè, uel immediatè. & cõsequẽter nisi in tali gradu subiectiuè sustẽtetur immediatè, uel immediatè. Verbi gratia, Lumẽ secũdũ suã actualitatẽ & substantiã, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile: tñ secundũ suam inchoationẽ, seu radicalẽ aptitudinem, puta diaphaneitatẽ est inseparabile: & fluit a certo gradu substãtiali cõi superioribus & inferiorib. Et similiter sedere licet sit accidẽs, per accidẽs tñ secũdũ suã aptitudinẽ est propriũ: & nõ natũ cõuenire nisi certo enti: puta animali tali, &c. fluit. n. aptitudo ad sedendum ex suis principiis. Similiter & uidere, licet sit accidens separabile: radicalis tamen aptitudo ad uidendum separari a tali animali non potest.

¶ Ex his patet q̃o ad utrãq; partẽ rõnes adductæ uerum concludũt diuersimodè. Nã loquẽdo d accidẽtib. scdm suas essẽtias & actualitates, cõclusio rõnũ primò adductarũ concedit, accipiendo subiectũ in rõna sustẽtãtis & principij. In rõne aũt potentiæ falsa est cõclusio, ut dictũ est. Nec probatio cõtra hũc applicata sensum ualet, eo q cum dr̃, q propriũ conuenit soli, omni, & sp, intelligitur de ipso proprio nõ secundũ suã actualitatẽ, sed secundũ aptitudinẽ. Et similiter cũ di q ad corruptionẽ proprij desinit subiectũ, intelligitur, si corrũpitur secundũ aptitudinẽ: non aũt secundũ actũ, uniuersaliter loquendo. Vel dicat q inseparabilitas, & hmõi non cõuenit accidẽti, ut respicit subiectum in rõne propriæ potentiæ, sed ut sustentatiuũ, & principiũ. Loquendo aũt de accidentib secundũ suas aptitudines, patet q̃o rõnes peccant. Dico. n. q nullũ accidens est separabile secundũ aptitudinẽ radicalem saltẽ, sed cognatum subiecto necessario: & q corrupto accidente secundũ talẽ aptitudinẽ põt subiectũ corrumpi. Rõ autem in oppositũ adducta concludit, q oẽ accidens hẽt subiectum, de quo p se prædicatur secundum se, uel secũdũ suam aptitudinem. Cum. n. eius sit actus, cuius est potẽtia (ut dr̃ in de Somno & uigilia) idẽ subiectũ erit q cadit in diffinitionẽ accidentis secundũ aptitudinẽ & secundum actum: sicut hõ debet poni non solum in diffinitione risibil.s, sed risus. Stant ergo ista duo simul, q accidens secundũ suam actualitatem non habeat proprium subiectum, ein uniuersaliter soli & sp̃ insit: & tñ habeat proprium subiectum per quod diffiniri debeat: q ad hoc secundum sufficit, q secundum se uel secundum suã aptitudinem per se de illo subiecto prædicetur. Ad primum uero sufficit accidens secundum se tñ non prædicari per se de subiecto.

Accidẽtia in concreto nõ sũt in prædicamento

Sciendum est autem, quòd in accidentibus alio modo sumitur genus & differentia, & species, quàm in substãtijs, quia. n. in substantijs ex materia & forma substantiali, fit per se unũ,

una

sed in abstracto proprie sunt in prædicamento.

una quadam natura ex eorũ coniunctione resultante, quæ propriè in Prædicamento substantiæ collocatur, ideo in substantijs nomina concreta, quæ compositũ significant, propriè in genere esse dicuntur, sicut genera, uel species, ut homo uel animal: nõ aũt forma uel materia est in Prædicamento hoc modo, nisi per reductionẽ, sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur. Sed ex accidente & subiecto non fit unũ per se, unde non resultat ex eorũ coniunctione aliqua natura, cui intentio generis uel speciei possit attribui, unde nomina accidentiũ cõcretiue dicta non ponuntur in Prædicamento, sicut species uel genera, ut album uel musicum, nisi per reductionem, sed solum secundum quod abstracta significantur, ut albedo & musica.

¶ In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, ac primò, quomodo se habent ad esse in prædicamento, deinde sumantur in eis genus & differentia. Quoad primum, ponit duas conclusiones. s. Accidentia in concreto non sunt propriè in prædicamento. Et accidentia in abstracto propriè sunt in prædicamento.

AD quarum euidentiam sciendum est, quod accidentia habent unum modum essendi. s. esse in alio, non. n. sunt nisi insint alicui. Habent aũt duos modos intelligendi, eo quod intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur. n. quandoque cointelligendo sibi subiectum, cui insunt, & intelliguntur per modum accidentis eo quod accidentis esse est in alio esse. Quandoque uerò intelliguntur solitariè, non cointelligendo. s. eis subiectũ, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modũ substantiæ, eo quod esse per se. i. solitariè soli substantiæ conuenit, accidentia. n. semper comite egent. Cum autem modus significãdi non fundetur super modũ essendi, sed intelligendi, sicut habẽt duos modos intelligendi, sic habent duos modos significandi. Vnde significantur quandoque consignificando subiectum, & tunc significantur per modum accidentis, & uocantur significata in concreto, ut album, nigrum, &c. Quandoque uerò significãtur ipsa sola, absque. s. subiecti consignificatione, & tunc significantur per modum substantiæ, & uocantur significata in abstracto, ut albedo, & nigredo. Abstractum n. & concretum in accidentibus, licet differant in modo significandi. i. penes consignificare subiectum, & non consignificare illud, conueniunt tñ in significatione ipsius formæ accidentalis. Album. n. puram qualitatẽ significat (sicut in Prædicamentis dicitur) sicut & albedo: album significat albedinem in subiecto, albedo autem significat albedinem absque illo. Quia igitur accidentia in concreto totũ cõiunctum important, puta sicut album albedinẽ in subiecto, coniunctum autem hoc non est unum per se, sed unum & ens per accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, dẽt importare unum & ens per se, cum prædicamenta diuidant ens per se, quinto Met. tex. com. 14. ideo accidentia in concreto nõ propriè reponuntur in prædicamento. Et hæc est ratio, quia in littera prima conclusio probatur, quæ sic formari potest, Nullũ nomen importans ens & unum per accidens, est propriè in prædicamento, concretum accidentale importat unum & ens per accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in prædicamento propriè & per se. Ad declarationem minoris ponit differentiam inter concretum accidentale & substantiale in hoc, quod concretum substantiale importat compositum ex materia & forma, & tale est unum per se, & idẽ reponitur in prædicamẽto, ut genus, uel species: accidentale uerò importat ex subiecto compositum & accidente, quod est unum per accidens, ex accidente. n. & subiecto non fit nisi unum per accidens, ut dicit 7 Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, nisi reductiuè, eo modo quo res impura ad suæ puritatem naturæ reducitur.

¶ Et sic remanet secunda conclusio uera, quod accidẽtia. s. in abstracto, in prædicamento speciei & generis prædicationem suscipiunt, talia omnino a prædicamentis accidentia sunt excludẽda.

CVM autem audis abstractũ solam formam importare, non tamen hoc dictum putes, quod abstractum subiectũ formæ a se omnino excludat, hoc. n. falsum est; sed ideo quia abstractum ex mõ suo significandi, quo solo differt a concreto, non includit subiectũ principaliter, sed secũdario, & ex cõsequẽti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo significandi persuaderi põt. Conueniunt. n. in hoc, quod tam abstractum, quam cõcretum ex mõ significandi importat duo, s. quod & quo, seu subiectum & forma. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio aũt utriusque importat utrunque dictorũ, ut exemplariter patet, simitatem. n. dicimus curuitatem nasi, & simum nasum, curuũ. Quod autem hoc fit ex modo significãdi, ex eo clarum est, quod tam abstractum, quã cõcretum puram formã significat, ut in prædicamentis testatur Arist. Differunt autẽ abstractum & concretum ex uarietate modi significandi in hoc, quòd concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secundario formam. Abstractum uerò principaliter importat formam & ex consequenti subiectum.

Cõuenientia inter concretũ & abstractũ in prædicamẽto substãtiæ differẽtia cõcreti & abstracti accidẽtis

¶ Aduertendũ namque est, quod contrario ordine se habent subiectũ & forma, ad significationẽ nominis cõcreti, & eius modũ significandi. Importat. n. concretum rõne significationis primò formam & subiectũ non nisi ex consequenti copula. Quoad modũ uerò significandi primò subiectũ & ex consequẽti formam importat. Cuius signũ est, quod in diffinitione cõcreti exprimitur primò subiectũ tanquã genus, quod prima pars est diffinitio & forma secundo loco ponitur quasi dña. Dicimus namque quod simũ est nasus curuus. Abstractũ uerò & ex significatione & ex mõ significandi primò formã importat: secũdario aũt ex eo cõsequẽti subiectũ. In cuius signũ in eius diffinitione forma ipsa primò exprimitur genus, subiectũ aũt secũdario loco differentiæ, ut patet, cũ dr̃, simitas est curuitas nasi. Oritur aũt hæc differentia ex eo, quod concretũ importat habitudinẽ inter subiectum & formã, prout incipit a subiecto & terminatur ad formã. Abstractum uerò importat habitudinẽ inter formam, & subiectũ prout incipit a forma, & terminatur ad subiectũ, ut exẽplis datis apparet. Ex hoc. n. quod habitudo importata p cõcretũ, importat ex modo significandi, ut incipiẽs a subiecto, sequitur quod primò importet subiectũ, a quo incipit, & similiter ex hoc quod habitudo importata per abstractum importatur ex modo significãdi, ut incipiens a forma, consequens est ut primò importet formam a qua incipit. Causa. n. huius diuersitatis est, quia concreta ad composita significanda sunt inuenta. Cõpositio aũt a subiecto oritũ. Abstracta uerò inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuentas simplices quidẽ, sed a quib. denominatio ad subiecta deriuatur, unde & concreta cõpositum quid sonãt, abstracta uerò formas, ut cadentes tñ ad subiecta, non igitur propterea dictũ est quod abstractũ solã formã importet, quia nullo modo copulat subiectũ, sed quia ex mõ significandi cõpositum non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectũ, quẽadmodũ concretũ, sed extrinsecè tantũ terminum habitudinis formæ significat.

Apud Met. quid sit in gñe

ADVERTE hic quod de abstracto & concreto quomodo sunt in prædicamento aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum. n. apud Metaphysicum, qui res secundum suas essentias considerat, & nõ secundũ modos intelligendi, uel significandi abstractum & concretum non differãt, eo quòd eadẽ res abstractè & concretè sit significata, diceret ipse sicut abstractũ ita & concretum in gñe esse, res. n. per suam essentiã ingreditur, uel egreditur genus Metaphysicaliter sumptum. i. per rem gñis, & non per modum significandi. unde non diceret Metaphysicus album ens per accidens, sed hoc album, ut patet 5. Met. t. com. 15. & 14. & 7. eiusdem tex. com. 16. Logicus autem, qui non res secũdum suas naturas, sed secundum intentiones ad instar primis intellectis ac significatis, considerat, diceret abstractum esse in genere, concretum uero non, quia res nomine abstracto significata potest denominari species, ut albedo, & genus, ut color, cõcretum uerò non propter alietatem modi significandi, ut dictum est.

Apud log. qd in genere ponatur.

¶ Causa aũt quare alietas modi significãdi hãc ueritatẽ Logico præbeat, est, quia modus significandi prendit secundas intentiones, & fundat quodãmõ ipsas, licet. n. tã modus significãdi quã secunda intentio cõueniant in hoc quòd sequant rẽ, nõ secũdũ se, sed ut intellectã: prius tñ rẽ ut intellectã sequitur modus significãdi, quã secũda intentio, eo quod modus significandi nihil aliud est, quã signũ modi intelligẽdi, sicut uox significãs est signũ rei intellectæ, unde sicut uox significatiua prius sequitur rẽ intellectam, quã secũda intẽtio, ita eius modus significãdi modũ intelligẽdi, ut totus ordo pertinentiũ ad nomina primæ intẽtionis præcedat ordinẽ pertinentiũ ad nomina secundæ intẽtionis. Quia igitur secũdæ intẽtiones res ut intellectas & significatas denominãt, & nõ absolute, idẽ stat eandem rẽ diuersimode intellectã & significatã denominari speciẽ, & consequenter esse directè in prædicamẽto & nõ esse directè in eo, sicut eadẽ natura humana significata nomine Hominis, species est: significata uerò nomine Humanitatis spẽs non est, sed speciei principiũ. Vñ in proposito apud Logicum res illa, quæ Albedinis nomine intelligitur, diuersimode significata, in prædicamẽto esse affirmatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cum sic speciei denominationẽ habeat, in prædicamento reponitur. si aũt in concreto significetur, cũ sic speciei uel gñis denominationẽ non habeat, quia rẽ extraneã ex modo significandi includit, in prædicamẽto directè esse negatur. Et quia intentio S. Thomæ est declarare quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & nõ ad cuius generis rem pertineant, ideo concretum accidentale a Prædicamentis separauit.

CVM his omnib. aduertas, quod aliquid facit rẽ reponi in prædicamento dupliciter. Vno modo ut rõ reponendi ipsum in prædicamẽto, alio mõ ut conditio sine qua nõ. Ratio reponendi rẽ in gñe siue specie tã apud Logicũ quã apud Metaphysi. est essentia

illius

illius rei, res enim per suam essentiam ad genus & speciem, definitur: conditio autem, sine qua non est modus pse significandi. Et in prædicamento quidē substantiæ conditio, sine qua res nō suscipit generis uel speciei, &c. denominationem, est modus significandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium conditio, sine qua non est modus significandi in abstracto: propterea cum dictum est concretum accidentale nō directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc oportere defectū conditionis, sine qua non, & non pp defectum rationis reponendi. Et similiter cum dī, q̄ humanitas & uniuersaliter, abstractum substantiale non est in gn̄e substātiæ, intellige propter defectum conditionis, sine qua non, & non rationis reponendi.

In accidentibus nō sumi genus & differentia a materia, & forma, sed genus ex ppriō modo essēdi, quo prædicamentum pars entis constituitur, sumuntur.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: idea non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma, sicut in substantijs compositis: sed oportet ut primum genus sumatur ex ipso modo essendi, secundum quod ens diuersimode secundum prius & posterius de decem generibus prædicatur. sicut dicitur quantitas ex eo quod est mensura substantiæ, & qualitas secundum quod est dispositio substātiæ, & sic de alijs secundum Philosophum in 11. Met.

¶ Hic declaratur unde in accidentibus sumantur genus & dr̄ia propositionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumūtur in eis ex materia & forma. Secunda est, primum genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamētum ipsum pars entis constituitur. Tertia est, Differentiæ sumunt̄ in accidentibus ex diuersitate propriorū principiorū. Prima patet sic. Incompositum ex materia, & forma nō pōt habere genus sumptum à materia, & dr̄iam à forma, sed accidentia sunt incomposita ex materia & forma: igitur non pōt in eis sumi genus à materia, & dr̄ia à forma sicut fit in substātijs compositis: quod qualiter intelligendum sit, supra dictum est. Secunda patet sic. Primum genus oportet explicare essentiam secundum ppriam potentiam, quæ est in ea: sicut ultima differentia debet explicare essentiam secundum ultimum actum: sed essentia accidentis secundum modum illum, quo pars entis constituitur habet ppriā potentiā: ergo ex illo modo sumendū est genus primum.

INTELLIGENDVM Est hic primo ens diuidi p quosdam modos in prædicamēta: sicut quodammodo genus in species per differentias: ita q̄ sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico constituuntur: ita prædicamenta p id, quo partes entis fiunt, in esse generalissimo constituunt̄: & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet pdicamentū descendit, sunt illi, penes quos prima genera constituta sunt: Sunt aūt isti modi per substantiuum, mensuratiuum, dispositiuū, relatiuum, actiuum, &c. ut dicitur quinto Meta. tex. com. 14.

NOTANDVM Est secundò, q̄ cum genus sumatur à re secundum id quo habet rationem determinabilis, primum genus sumendum est à re secundum id, quo primo hēt rationem determinabilis: primò autem habet rōnem determinabilis res secundum primum sui gradum concepta. Primus autē gradus rei is est, quem res ex modo illo sortitur, quo propriū sibi locū inter partes entis uendicat: & ideo primum genus sumptū ab illo modo entis importat tīem, ut primo determinabilem: & propterea ista se consequuntur, sumi à re secundum propriā potentiam eius: id est secundum id, quo primo habet rationem determinabilis, & sumi à re secundum modum illum, quo entis pars fit. Et sic patet assumpta ratio.

In accidētibus sumuntur differentiæ secundum diuersa illorum principia.

Differentiæ vero in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causantur, & quia propriæ passiones ex proprijs principijs subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentiæ, si in abstracta diffiniantur, secundum quod sunt propria in genere, sicut dicitur, quod simitas est nasi curuitas, sed econuersa esset si eorum diffinitio sumeretur secundum quod concretiuè dicuntur, si enim subiectū in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modum substantiarum compositarum, in quibus ratio generis sumitur à materia, sicut dicimus: quod simum est nasus curuus, similiter etiam est si unum accidens alterius accidentis principium sit, sicut principium relationis est actio, & passio & quantitas, & idea secundum has diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphysicæ.

¶ Hinc ponitur tertia propositio. s. q̄ dr̄iæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum, & declaratur à posteriori. Signum. n. quòd differentiæ sumantur ex diuersitate propriorum principiorum est, q̄ in diffinitione accidentium in abstracto, quæ propriè habent genus & differentias subiectū ponitur loco differentiæ, hoc enim non esset, nisi accidentia differrēt penes sua propria principia propterea enim propriæ passiones differunt inter se, quia principia subiecti, ex quibus causantur, inter se differunt.

¶ Et quia posset aliquis signum hoc inficiari, dicens q̄ subiectū proprium quandoq; ponitur in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ, ideo ad hanc obiectionem excludendam subditur. Licet econuersu esset, &c. & vult dicere q̄ licet ita sit, q̄ quandoq; ponatur subiectum in diffinitione proprij accidentis loco generis & non dr̄iæ, quia tamen hoc nō fit, nisi cum accidens in concreto diffinitur, quod ut sic nō est in genere, ideo hoc non obstat nostræ sententiæ, quia accidentis differentiam, secundum quod in prædicamento est unde sumenda sit, declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidentis in concreto subiectum ponitur loco generis, non est ipsa natura accidentis, ita q̄ subiectum eius essentia pro genere sibi vē dicet, sed est modus eius significandi, quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctum, s. accidens & subiectum, ideo per modum rerum diffinitur cōpositarum in quibus genus sumitur à materia & dr̄ia à forma, & propterea subiectum, cum se habet ut materia, loco generis ponitur, & natura accidentis cum se habet ut forma, loco differentiæ ponitur, & dicitur simum est nasus curuus, non sic autem est cum diffinitur accidens in abstracto. tunc. n. ponitur ut genus id quod essentia ipsius accidentis determinat sibi ut genus, & ponit loco dr̄iæ id, a quo accidens secundum naturam suam specificā differentiam trahit, scilicet subiectum proprium, & dicitur, simitas est curuitas nasi. Manifestum quoq; fit hoc, scilicet q̄ dr̄iæ accidentium sumuntur ex diuersitate principiorum propriorum, non solum qn̄ accidens immediatè causatur à substantia, sed etiam quando unum accidens est alterius principium proprium: tunc. n. dr̄ias sortiuntur accidentia causata penes diuersitatē accidentiū causantiū, ut patet de relationibus, quarū dr̄ia attenditur penes sua fundamēta seu causa, puta actionē, passionē, & quantitatē, ut patet ex diuisione relatiuorum facta ab Arist. . Met. tex. com. 20 Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ posset fieri de secunda & tertia passione eiusdem subiecti. Posset. n. aliquis obijcere, quomodo alia est dr̄ia secundæ passionis à dr̄ia primæ, si ex principijs ex quibus fluit passio, dr̄ia sumitur: quandoquidem eadem sunt principia, à quibus fluunt prima & secūda. Exclusa. n. est obiectio per hoc quod dictū est, q̄ qn̄ unum accidens est principium alterius: dr̄ia posterioris accidentis non ex diuersitate remotorū principiorum, sed propriorum attendit̄: & ideo, cum prima passio sit princip̄ secundæ, non sunt eadē propria & immediata principia primæ & secundæ.

Sed quia propria principia accidentium nō semper sunt manifesta, ideo qn̄q; sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, sicut congregatiuum & disgregatiuum visus dicuntur dr̄iæ coloris, quæ causantur ex abundantia & paucitate lucis, ex qua diuersa species coloris causantur. Sic ergo patet, quomodo essentia est in substantijs & accidentibus, & quō in substantijs compositis & simplicibus, & quomodo intentiones logicæ uniuersales in eis inueniuntur, excepto primo principio quod est infinitæ simplicitatis, cui nō conuenit ratio generis vel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatem, in qua sit finis & consummatio huius sermonis.

¶ Quia posset tertio aliquis dubitare de hoc quod dictū est, s. q̄ dr̄iæ accidentium sumuntur ex eorum proprijs principijs, ex hoc q̄ quandoq; sumimus eorum differentias ab effectibus sicut albedinis & nigredinis differentias dicimus congregare & disgregare uisum: ideo ad hanc dubitationem tollēdam dixit, q̄ hoc contingit non ex natura ipsorum accidentiū, sed ex nobis, quibus ppria principia accidentium occulta cum sint, oportet ex effectibus differētias sumere, quæ differentias ueras quodammodo nobis insinuant: sicut in exemplo proposito liquet: albedo. n. & nigredo differunt à priori ex abundantia & paucitate lucis. lux. n. in opaco corpore existens aliqualiter obumbrata albedinem constituit valde aūt offuscata nigredinē: à posteriori aūt differunt cōgregatione & disgregatione uisus. ex hoc enim contingit disgregare, quia ibi est satis de luce, & nō econuerso. Et quia abundantia & paucitas lucis nō ita nobis manifesta sunt, sicut cōgregare & disgregare: ideo loco propriarū differentiarū, congregatiuū & disgregatiuum ponimus, dicentes, albedo est color disgregatiuus uisus, nigredo uero cōgregatiuus.

HIC aduertas, quod non dixit subiectum esse dr̄iam accidentis, sed poni loco differentiæ. habent. n. propriam genus, & propriam differentiam sui generis, quæ si absque subiecto non possunt explicari complete: ideo omnino oportet subiectum in diffinitione accidentis cadere, ut dictū est. Vltimo epilogus

sit eorum, quæ dicta sunt, in quorum explicatione meã opinionem ita prolatam esse uolo, ut ubi ueritati consentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati uenia detur: adolescentiam enim adhuc ago. Ubi autem ueritatis tramitem secuta uidebitur, gratiarum debitæ actiones diuo Thomæ habeantur, è quo quicquid ueri est, didici.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, finit.

TRACTATVS OCTAVVS SOLVtionum quorundam locorum sibi inuicem aduersantium, in commentarijs Sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM Creston Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS tuis, fili charissime, daessa nolés, ad proposita duo dubia respõdere curaui. Proponis primò dissonantiam dictorum nostrorum inter se, dum in Cõmentarijs primæ partis, articulo primo, quæstiona duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non absolutè, naturaliter appetere visionem Dei in se, in sri autem t. q. 82. respondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volẽdum finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniã hæc est in quolibet fidali, sed exigitur euidantia, quæ solum conuenit Beatis.

¶Proponis secundo ambiguitatem circa quandam glossam nostram in eisdem Commentarijs, q. 47. ar. 3. ad tertium, vbi dicẽte textu, Non est possibile esse aliam terrã, q̃ istam, glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis. secundum quam diximus, impossibile est mortuum resurgere. & non pro possibili secundum potentiam actiuam Dei, neq; pro possibili logico. videtur enim tibi, quòd de possibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur, de hoc propter tria. Primò, quia propositio illa præcedens, Mundus cõstat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc nõ, quia quodlibet indiuiduum pfectum isto modo cõstat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolute quum implicet cõtradictionẽ habera totã materiã speciei, & non habere aliquam partẽ, quæ esset extra illud. Secundò, quia idem est iudicium de terra & de alijs partibus mundi, sed esse duos Soles, implicat contradictionẽ, ergo sermo est de impossibili absoluta. Manifestatur autẽ implicatio cõtradictionis, quia positis duobus Solibus, si materia vnius appeteret formã alterius, neuter haberet suam materiã, quia Sol constat ex materia satiata sua forma: si autem materia vnius non appeteret formã alterius, sic differrent non solum specie, sed genere. Tertio, quia secundum istam glossam, quum dr, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, q̃ possit producere aliam terram, hic autem sensus longè est à pposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

Ad primum dubium respondemus, quòd ly naturaliter nõ secundum eandem significationem in vtroq; loco sumitur. Nã in quæstione duodecima naturale attenditur penes naturã tãquã principium, ita q; naturalis appetitus appelletur, qui prouenit à principio indito secundum superadiectum diuinæ gratiæ ordinem, ut enim locutio naturalis est homini à principijs naturalibus, ita appetere cœlestis patriæ fœlicitatem, naturale est homini ex principijs gratiæ, quia ex illis natũ est prouenire. In quæstione autẽ 82. naturale attenditur penes modum, ut distinguitur contra liberalem, ideoq;, ibi dicitur, quod naturaliter, id est non libere uelle Deum in particulari, &c. solis Beatis conuenit, unde nulla relinquitur inter dicta dissonantia.

Ad secundam autem dubitationem respondatur, clare constare ex textu, q; possibile sumitur secundum potentiã in rebus existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc. n. probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certum est apud Theologos omnes, posse à Deo creari aliam terram extra istum mundum, & conseruari ibi in æternum.

¶Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illam, Mundus cõstat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tñ potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali, quòd constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stãt ista duo simul, q; mundus constat ex tota sua materia, & q; Deus potest per omnipotentiam suam similem materiã extra mundũ creare quoniam primum intelligitur de tota sua materia possibili Physicè, Nec implicat contradictionẽ habere totã possibilẽ Physicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiã diuinam fieret extra.

¶Ad secundã autem dicitur, q; nulla apparet contradictio, ponendo plures Soles eiusdem speciei specialissimæ ex diuina omnipotentia, & q; existentibus pluribus Solibus, nullius materia appeteret alterius formã, quia utriusque materia contenta esset sua forma, sicut modo materia existens in vna parte cœlestis corporis homogenei nõ appetit esse in alia parte, & similiter in motibus pars sphæræ igneæ contingua accidentali parti orbis Lunæ non appetit esse in Orientali parte eiusdẽ orbis. Et omnium vna cõis est ratio, q; in his, quæ sunt eiusdem rationis, vna est & ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet cõtentum est illa portione, quam habet, & merito, quia priuatio, quæ machinatur ad malum, non est in certa materia, propter formam eiusdem speciei. Nunquam enim Socrates corrumperetur, si materia eius non appeteret nisi formam humanam, quoniam illam iam habet, & sic de alijs.

¶Ad tertiam dicitur, q; aliud est aliqua esse eidem, aliud ast aliqua consequenter se habere. Vnde licet ad sensum expositum consequatur illa alia propositio: Nulla est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terram, non tñ est idẽ quod sensus expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali, non descendendo ad actiuam aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali, & nõ de potentia uel impotentia generatiua terræ.

¶Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt scribenda. Reliquũ est, ut attendas tibi, & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATVS NONVS, de vinculo obedientiæ, cuius est unica quæstio.

QVÆSTIO

Num Homo teneatur superiori obedire in his in quibus parendo oportet periculo mortis se exponere.

VTRVM homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis. Et uidetur quod non. Primo ratione, quia homo homini non est subditus, quo ad naturã, ac per hoc nõ tenetur uitam perdere ad mandatũ alterius. Et confirmatur authoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 104. art. 5. in corpore dicit Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda. In quibus tamen secũdum ea, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶Secundo, quia non tenetur homo secundũ charitatis ordinẽ ponere uitam corporalem pro quocunq; exteriori bono, aut pro uita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalẽ vitam suã, quàm proximi, & contra aut supra charitatis ordinẽ non tenetur homo homini obedire.

¶Tertiò, quia humana iura de actionibus humanis intelligunt salua aonsistentia, imo incolumitate subiecti, ut patet de præceptis ieiuniorũ, de diuinis officijs persoluendis de obseruatione festorum, nõ enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obseruationem festorum, si non potest hæc sine non solũ uitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculum uitæ ab obedientia humana.

¶Quarto, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicij humani executione, ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, q; non distinguere inter per se & per accidẽs occasio est minus bene sentiendi contingit. n. etiã sapientes, inquit Arist. falli in ijs quæ sunt per accidens. Aliud est igitur subdi homini homini in his, quæ sunt naturæ, per se loquendo, & aliud per accidens. Subijci nanq; per se, est directe & formaliter subijci, ita q; possint illa directe & formaliter præcipi. Subdi uero per accidens est per concomitantia, aut sequelam ad illud, in quo per se subditur, subijci. Exemplum, Homo homini non subditur p se secundum interiores motus animi, & ideo non potest superior præcipere directe & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tamen per accidens, inquantũ interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes, sic. n. concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subijcitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem

ex malitia

ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorãtia operanté. In proposito ad ueritatẽ mũ est hõiem nõ subdi homini in his, q̃ ad na curã spectant, sed hoc intelligitur p se & formaliter. & ideo nullus põt alteri pcipere ut se occidat, ut nõ comedat, ut nõ gñet. Sed p accidens in his ẽt homo homini subditur pro quãto in hæc concomitanter se habent ad actiones, inquantũ hõ homini p se subditur, ut patet in laicis subditis, qui tenentur mandante principe, pugnari, & exponere se mortis periculo, ut experientia testatur: quia põt princeps pcipere, ut tueantur armis rempublicã, ut vlciscantur armis eandẽ: & huic annexũ est periculũ mortis, & ex tali annexione subditur ẽt, quo ad uitam. Rõ aũt hmõi debitæ obedientiæ est: quia de humanorũ actuũ subiectione iudicãdũ est secundũ ea quæ insunt p se, & non secundũ ea q̃ sunt p accidẽs: sicut uniuersaliter de cæteris conditionibus humanorum actionũ cõsideratio & iudiciũ si non fiat p se, nõ rectè iudicatur nisi diuinãdo, oportet ergo inspicere ad naturã operis humani, an sit per se de gñe subditorum superiori homini, an sit de gñe exemptorũ a subiectione humana, ut fecit Diuus Th. in loco allegato duo operũ gña per se eximẽs a subiectione humana, opera. s. interiora animi, & opera naturæ sustentandæ, & p̃pagãdę. Eadẽ uerò q̃ ẽt non per se subiectæ operationes alteri homini, possũt per accidens fieri subiectæ alteri homini: ut declarauimus. Quũ igitur constet, exteriores actus uirtutũ necessarios ad cõe bonũ politicum, uel domesticũ subiectos esse homini superiori, qm̃ & leges humanæ hmõi actus principũ, & superiores ad hos cogũt subditos, nõ sunt a suo subiectionis ordine eximẽdi, pp accidẽtia annexa. ut testãtur pcepta de actibus fortitudinis. Si.n. leges & præcepta principũ de actib. fortitudinis exceptionem admitterent, qm̃ est fortitudinis actibus annexũ uitæ periculum, uanus est ois principatus ad pcipiendũ q̃ sunt fortitudinis. nil aliud est dicere, q̃ lex, aut princeps, aut superior nõ põt præcipere actus, quibus annexum est uitæ periculum, quã exterminare pcepta fortitudinis à potestate humana, quum fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdũ imo ridiculum est, stet iudiciũ in his, q̃ sunt p se. Simile quoq; facile apparet in actibus religionis: pcipit ecclesiastica lex Missam celebrari non nisi cũ sacris uestibus, cũ altari, cũ calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cõminata sibi morte celebrabit licitè in diploide, habẽs tãtũmodo panem & uinũ: quis fatuus diceret hæc? Similiter Eps confert ordines sacros in diploide sine ullis cęremonijs, sola forma substantiali seruata ob cõminatã sibi mortẽ: quod est sacrilegiũ. Ex quibus quilibet sapiens põt percipere falsum esse fundamentũ, q̃ humana lex & superior homo nõ põt pcipere actus uirtutũ vsq; ad mortis periculũ inclusiuè, & q̃ subditi nõ teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictũ est, in his, q̃ sunt p se, cẽsendo q̃ tam lex, quã superior hõ põt pcipere oẽs exteriores uirtutum actus necessarios ad cõe bonum illud cuius curã hẽt, ad quod subditos hẽt: & subditi tenẽtur obedire, nõ obstãte quocũque uitę periculo annexo. Vñ quia plãtus põt pcipere subditis religiosis ea, q̃ sunt ad mutua obsequia, inter q̃ nõ infimum tenet locum cura infirmorum: uñ tenet subditus obedire ad seruiendum ægris ẽt infectis epidimiæ morbo: qm̃ hoc periculum uitæ concomitanter se hẽt ad opus, quod per se pcipitur. s. seruitium infirmorum. Nec minus tenetur religiosus in his & similibus obedire, quã secularis suo principi ad pugnandum, ubi est maximum mortis piculum cõcomitans. Et qm̃ hoc clarum est, nõ me extendo amplius, sed ex his cõstat satisfactũ esse primæ rõni in oppositum allatæ, & authoritati S. Tho. uerificatur siquidẽ formaliter & per se, secus aũt est quum concomitanter concurrit id quod est naturæ. seu uitæ ad illud qđ per se præcipi potest.

¶ Ad secundam uerò rõnem de charitatis ordine, respondetur q̃ charitatis ordo hẽt, ut pro actu uirtutis cuilibet exponat uitam suã corporalẽ, & miles pro actu uirtutis. s. iustæ defensionis, aut iustæ ultionis, exponit vitã suã periculo, & seruiens infectis p actu uirtutis. s. religiosi obsequij exponit se periculo mortis, & non pro bonis externis, aut corporali salute alterius. Constat autem hos & similes virtutum actus debitos posse præcipi, nec cõtra, nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quantum bonum animæ pręstat corporalis uita.

¶ Ad tertiã di. q̃ actus uirtuosi præcepti à iure positiuo relati ad uitæ periculũ, non sunt vniformes. Quidam.n. sunt quorum rectitudo destruitur ex uitæ periculo annexo, ut sunt actus abstinentiæ q̃ si cũ crimine uitæ fiant, nõ sunt uirtuosi, qm̃ recta abstinentia rõ medii sic exigit, ut non subtrahatur necessariũ ad uitam, & de his uerificatur, q̃ leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidã uerò sunt quorum rectitudo cõstituitur ex periculo uitæ, ut actus fortitudinis, qui si discrimẽ uitæ effugerent, in uitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus uirtutum necessarijs ad cõe bonum, ut sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad cõe bonum, in quibus est nonnulla fortitudo in sustinendo pericula uitæ superuenientia, si destituitur enim in ũa eorum rectitudo ex periculo uitæ, ut si huiusmodi periculum effugerent, in uitium inciderent timiditatis, & in huiusmodi nõ subintelligitur salua cõsistentia subiecti. Quidã uerò sunt medij respicientes periculũ uitæ omnino accidentaliter, ut sunt multi religionis actus, puta audire Missam, seruare festa, & hmõi. Et horum duplex est dña. Nam quidam sunt, qui ex supradicto uitæ periculo & licitè omittuntur, & supererogatoriè fiunt, ut sunt actus pdicandi & corrigendi, qui quãq; (puta non cogente diuini iuris necessitate) possũt pp uitæ periculum omitti licitè, quia est licitum quãq; fugere: possũt & tunc nihilominus supererogare, uolentes prædicare & reprehendere, ut Ioan. Baptista arguit Herodem: sciebat.n. Herodes crimẽ suum, ita q̃ non necessitatis, sed supererogationis erat Io. reprehensio. Quædam uerò sunt, quæ si fiant pp timorẽ mortis: illicitè oĩno fiunt, ut celebrare Missam absq; sacris vestibus, calice, & altari, celebrare scienter coram excõicato nominatim, & reliqua similia. q̃ si fiunt pp timorem mortis, sunt illicita, quia non excusantur à toto, sed à tanto. Et horum omnium una cõis est rõ, quia legis & principis est præcipere actus uirtutum necessarios ad communum bonum: ut autem declaratum est, à uirtute recederetur, si mortis periculum in prædictis excipetetur.

¶ Ad quartam di. q̃ timor cadens in constantem uirum excusat iuxta prædictam distinctionem, quãq; à toto, ut in his, in quibus omissio, uel commissio ob mortis periculum à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffultæ plerunq; forte à iustitiis extenditur. Quãq; aũt excusat, sed à tanto coram Deo quamuis corã humano iudice excuset à toto, ut in pdictis patet: & tunc moriendũ est potius viro forti, quã incurrere obliquitatẽ etiam uenialem, Romę die 27. Decẽbris, 1588.

TRACTATVS DECIMVS, de Missæ Sacrificio & Ritu, aduersus Lutheranos, ad clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

1 *Quanam sit operis intentio.*
2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.*
3 *Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.*
4 *Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.*
5 *Obiectiones ex Epistola ad Hebraos contra sacrificium Missæ.*
6 *Responsio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus Cardinalis sancti Xysti salutatem.

MANDASTI Olim P. beatissime, vt tanquã instructor nuncij scriberem respondenda obiectis in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinem Christi in Eucharistia esse dumtaxat, sicut in signo: oblato autem nuperrimè mihi libello Lutherano etiam de Cœna Domini affirmante, in Eucharistia uerum Christi corpus & sanguinem, sed negante sacrificium Missæ. contra uniuersas etiã schismaticorũ Ecclesias, existimaui non esse expectandũ mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipiat itaq; decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & fœlix Vale.

CAPVT I.

Quæ sit intentio operis.

VNICVS Magister omnium dominus Iesus Sadducęos (qui ex sacris litteris solos libros Moysi recipiebant) confuturandos ex libris Moysi, docuit nos, ut aduersus hæreticos abstineamus à testimonijs, quæ nõ recipiunt: sed illis vtamur sacris testibus, quos nõ refutant. Quocirca aduersus hæreticos, qui Lutherani uocantur, innitentes solis testimonijs sacrarum Scripturarum, scripturus de sacrificio Missę, ex solis sacris Scripturis disputationem doctrinamq; omnem perficere intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacrarum Scripturarũ fundamento, negationẽ sacrificij Missæ, tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ authoritate, fulciri sacrificium Missæ: tum ue habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, unde resipiscant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes ueritas, primum quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis, deinde quid

ex sacris

ea sacris scripturis de sacrificio Missæ habetur, & demum Lutheranæ obiectiones discutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.

CONSENTIVNT Lutherani Missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam sacrificij oblati in cruce uerum corpus Christi, cum uero sanguine Christi consecratur, ueneratur & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum est, offerri corpus, uel sanguinem Christi Deo, quamuis enim affirment in altari esse uerum Christi corpus, negant tamen illud uerum Christi offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam, seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro uiuis siue pro defunctis. Et fundant utrumque super doctrinam Epistolæ ad Hebræos ubi clare unica oblatio corporis Christi in cruce semel facta, sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Christi in memoriam passionis, & mortis Christi fuit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana contraria documentis sacræ scripturæ.

CAPVT III.

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

CATHOLICI autem agnoscimus in sacris literis scripturam esse institutionem immolationis Eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Lucas capite uigesimosecundo, specialiusque Paulus ad Corinthios undecimo) tradunt post multas actiones Domini Iesu in cœna, eum mandasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia uerba sunt Iesu Christi, libranda ualde sunt, tum pronomen, Hoc, tum uerbum Facite, tum, In mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaque demonstratum per pronomen, Hoc, inspicienda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus, accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit Accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro uobis frangitur, uel secundum Lucam, datur. Statimque subiunxit, Hoc, facite in mei commemorationem. Pronomen itaque, Hoc quum non arctetur ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est ut demonstret uniuersitatem præmissorum.

¶ Verbum, Facite multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicite, sed, hoc facite, ut significaret, quod id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, sed propter facere est ut intelligeremus, quod uerba consecrationis sunt uerba efficientia illud, quod significant. Et adiungendo, In mei commemorationem, distinguit facere à commemorare, ut significantius non dixerit, hoc commemorate, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Iesus hoc idest uniuersa præmissa, facere in memoriam sui. Actus ergo faciendi hoc: mandatur relatus ad recordationem Domini Iesu.

¶ Ex eo autem, quod sub facere hoc, comprehenditur non solum facere corpus Christi, sed etiam facere corpus Christi quod frangitur seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse facere corpus meum, quod pro nobis frangitur & datur. Perinde autem est, Quod pro uobis frangitur & datur, se si diceret, Quod pro uobis immolatur neque enim alter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro uobis, facere autem corpus meum, quod pro uobis immolatum sit, perinde est ac facere corpus meum, quatenus pro uobis immolatur.

¶ Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quod si Dominus Iesus ob ueritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro uobis frangitur, seu datur, sat fuisset dicere, quod in persona mea uideris, seu quodcunque aliud eiusmodi. Sed absit à Domini Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo adempto, omni tollitur certitudo sermonis, uagaremur enim per infinita accidentia Dicendo itaque, quod pro uobis frangitur, seu datur, formali sermone significat: facite corpus meum, quatenus pro uobis offertur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

¶ Porro ea eo quod facere hoc in Christi memoriam, plus est quam non secundo facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro nobis) & plus est, quam recordari Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro uobis est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri. frangi uero significat in specie modum offerendi, per fractionem. s.) dedit enim seipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, consequens est quod mandante Domino Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur hoc facite immolatiuo modo in mei commemorationem, facere enim corpus Christi quod immolatur, est facere illud immolando, seu per modum immolationis. non sic duntaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam factio non fit à nobis corpus Christi à quatenus immolatur, nisi utrunque facto impleatur, uidelicet, & consecrando facere corpus Christi, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis adiuncto tertio, uidelicet in Iesu Christi memoriam.

¶ Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, ut perpendas quam quadret institutio institutioni, & factum facto, & immolatio immolationi. Cœna siquidem agni Paschalis, instituta in memoriam eductionis de Ægypto, in facto consistebat immolationis, ita quod ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter namque Dominus Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum pascha seipsum, ut immolatur, dicendo, Hoc est corpus meum quod pro uobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac si uerbo dixisset, quod surrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriam exitus de Ægypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro ueteri loqueretur, ac diceret, Pascha illud fecistis immolando cum cœna, & hoc facite immolando cum mensa in mei commemorationem. Ita quòd ex ipsa surrogatione noui Paschatis ueteri significatur, quòd dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatiuo modo, nam & immolatiuo modo fecerant uetus pascha.

¶ Hunc autem esse germanum sensum mandati istius, testantur facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Connumerat siquidem Paulus panem sanctum, & poculum sanguinis Christi inter immolata, supputat mensam nostram inter altaria, decernit edentes & bibentes de mensa Domini inter comedentes & bibentes immolata ex quibus clarè patet, tum apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Eucharistiam, tum apostolorum tempore Eucharistiam fuisse in Christi Ecclesia non solum sacramentum, sed etiam sacrificium, tum in sacra scriptura, & non solum in usu Ecclesiæ libris Doctorum, haberi immolationem corporis & sanguinis Domini uerba autem. Apostoli sunt hæc: Fugite ab idolorum cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus? nonne communicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quia unus panis, unum corpus multi sumus: nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israelem secundum carnem, nonne qui edunt uictimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quod simulacrum aliquid sit, aut quod simulacris immolatum aliquid sit? sed quæ immolant gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo autem uos communicantes fieri dæmoniorum, non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifeste patet Apostolum inter uictimas Israelis, & immolata dæmonijs recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israelis & mensam dæmoniorum, mensam Domini, & inter edentes uictimas altaris Israel & edentes immolata dæmonijs, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quod non possint immolatorum Deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, uniuersa Pauli fabrica ex immolatis iam Deo uero ab Israele, quam immolatis dæmonijs à Gentibus sui gens ueteret. Sed hoc iam clarum est testimonium, quòd panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur, ut nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALTERVM Lutheranis negatum in Missa, uidelicet quod sit hostia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedendo uia monstratur falsò negari. Nam Matth. 26 Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus qui pro multis effundetur, sed addidit, in remissionem peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solum quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum: Sermo enim formalis significat, quod quemadmodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa etiam uera hostia pro peccatis nostris ita facere poculum sanguinis, quod effunditur in remissionem peccatorum ut sic est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effunditur enim in remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus quam sanguinem Christi sub specie panis & uini in memoriam Domini nostri Iesu Christi, tum hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, ut optima legis interpres consuetudo uniuersarum Ecclesiarum, non solum Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAPVT

CAPUT V.

Obiectiones ex epistola ad Hebraeos contra sacrificium Missae.

ADVERSUS Haec dno instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epist. ad Heb. c. 7. usq; ad decimū inclusiuè. Et cōtra quotidianā quidē oblationē Eucharistiç arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotū. Nā ibidem dīa ponitur inter Christū sacerdotē noui Testamēti, & sacerdotē ueteris Testamēti, q̄ ille est unicus, istū aūt oportet multiplicare: quia ille aeternus, ille tpalis: inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talē hostiam, cui non sat est unicus sacerdos Christus, sed oportet successiuè, secundum temporum successus sacerdotē sacerdoti succedere: ut oportere videmus in Missae sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis, nam ibidem dīa scribitur inter sacrificium ueteris Testamenti & sacrificium noui Testamenti, quod illud repetebatur tum singulis diebus a sacerdotibus simplicibus, tū singulis annis e summo sacerdote: hoc aūt nec quotidie nec quotānis repetitur, sed semel oblatū est: inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificiū affirmare, q̄ oportet saepe repetere. Tertiò, ex parte rei oblatae. Nā ibidem differentia inter sacrificium ueteris & noui Testamenti, ponitur, q̄ ille sanguine hircorum, &c. intrabatur sacerdos: nunc autem per proprium sanguinem semetipsum semel obtulit: inconueniēt ergo est, per nos offerri sub specie panis & uini, q̄ semel sufficientissimè oblatus est Christus a seipso.

CONTRA hoc uerò, uidelicet q̄ Eucharistia sit hostia p̄ peccatis, arguunt & tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidē hostiarū ueteris Testamenti infirmitati ad delēda peccata, ascribit̄ repetitio Hostiae. Si. n. peccata purgassent, desiissent offerri: & idcō noui Testamētū hostia tollēs peccata, non repetit̄: inconueniens ergo est, in nouo testō affirmare hostiā pro peccatis, quā oportet repetere: qualis est Missa. Secūdò, ex sufficiētia sacrificij Chri qa Christus unica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummauit oēs accedentes ad eū, &c. iniuria ergo fit sufficiētissimae Chri hostiae pro peccatis totius mundi, addendo hostiā aliā in nouo Testamēto pro peccatis. Tertiò, ex parte abolitorū peccatorum: quia (ut ibi dr) ubi non restant peccata expianda. nō est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiae pro peccatis in nouo testamento.

CAPUT VI.

Responsio ad obiecta.

FUNDAMENTUM Veritatis & intelligendi diuersa sacrae Scripturae dicta circa noui testamenti sacrificium ac sacerdotium est unitas hostiae, simpliciter & absolutè immolatae semel in cruce ab ipso Chro secundū seipsum, & secundū quod immolatur quotidie ab eodē p ministros in Ecclesia sua. Ita q̄ in nouo testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiā siquidē cruentā agnoscimus Iesum Chrm in crucis ara oblatū semel pro peccatis totius mundi: hostiā uerò incruentā agnoscimus institutā a Chro, corpus & sanguinem eius sub specie panis & uini: ut citatae Scripturae testantur. Verū hostia cruenta & incruenta nō sunt hostiae duae, sed hostia una: qa res quae est hostia, est una met res, non. n. Chri corpus in nro altari est aliud ab illo Chri corpore, quod oblatum est in cruce nec sanguis Chri in nro altari alius est ab illo Chri sanguine, q effusus est in cruce. Modus uerò hanc unā eadēq; hostiā immolādi, alter est, qa ille unicus substantialis ac primaeuus immolādi modus, fuit cruentus, utpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinē fundēs, ille uerò quotidianus externus ac accessoriusq; modus, est incruētus, utpote sub specie panis & uini oblatū in cruce Chrm, immolatiuo mō repñtās. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, unica est ex parte rei oblatae, & ex parte modi offerēdi, licet sit diuersitas, quia ch ille modus. s. incruentè immolare, non est secundū seipsum tanquā disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat ut refertur ad cruentā in cruce hostiā, consequens est apud sapiētes, & penetrātes, q ubi unū non nisi pp alterum, ibi unum duntaxat est, consequens inquā est non posse affirmari, propriè loquēdo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis noīe appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc q̄ est in hostia cruēta Chrs in cruce & hostia incruēta, Christus in altari, sed esse unicā hostiam semel oblatā in cruce, pseuerātem mō immolatiuo quotidiana repetitione ex institutione Chri in Eucharistia. Perseuerantiā aūt hostiae in cruce oblatae fingimus in nostro altari: sed ex identitate rei oblatae in cruce & in altari habemus, ex eo. n. q̄ unum atque idem Chri corpus est, qd oblatum est in cruce, & illudmet offertur in altari, clare, patet, nō esse aliam hostiam in altari & in cruce, sed eā, quae in cruce oblata semel est, perseuerare alio mō in altari, mediante Christo, Hoc facite in mei cōmemorationē. Si namq; iunxeris haec duo, uidelicet, hoc facite, &, in mei memoriā, perpendes q̄ unū atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Chri memoriam, quod est illud unū atq; idē quod tunc frāgebatur & effundebatur, perseuerare sub specie panis & uini in memoriam Christi.

EX his igitur ad singula obiecta sigillatim diluenda descēdendo, dr ad primum de unitate sacerdotis, q̄ in nouo Testamento unicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nro altari, nam ministri quique non in psona propria, sed in persona Chri consecrant corpus & sanguinem Christi, ut testantur uerba consecrationis, ac per hoc uicem Christi agentes offerunt, nō enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum, faciendo in Christi psona sub specie panis, corpus Chri, iuxta mandatū Christi, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens esse affirmare hostiā in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, ridetur q̄ aliud est affirmare disparatā hostiam requirentem successionē sacerdotū, & aliud est affirmare perseuerantiā hostiae in cruce oblatae requirentem successionem ministrorum. Primum. n. dedeceret noui Testamenti statum. secundum autem consentaneum nouo Testamento est, ut singlis urgeat uictima unica illa semel oblata.

¶Ad secundū ex parte repetitionis, dicitur, quòd in nouo Testamento nō repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseuerans immolatiuo mō unicū sacrificium semel oblatum, & in modum pseuerādi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiam ipse, qui repetitur modus, cōcurrit ad sacrificium pp se, sed pp oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autē modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolae ad Hebre. testantur uerba illius, inferentia quòd si repeteretur noui testamenti sacrificium, oportuisset Christum saepe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione illius modi a Domino Iesu Christo instituti.

¶Ad tertiū ex parte rei oblatae, dicitur q̄ cum hoc, q̄ Christus semel proprium sanguinem sufficientissimè & abundātissimè fudit in cruce, quadrat ut perseueret immolatiuo modo in Eucharistia illa unica ac sufficiētissima sanguinis in cruce effusio.

Ad primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmat hostia pro peccatis dicitur concedendo, quòd ex hostiae impotētia ad delenda peccata decreta est in lege ueteri repetitio eiusdē hostiae. Et quum infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum propriè loquendo: quia nō repetitur in Missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatiuo modo recolitur in qualibet Missa.

¶Ad secundum autē dicitur, quòd absit a fidelium mentib. etiā cogitare, q̄ ad supplendam efficaciam hostiae in cruce oblatae celebretur Missa: celebratur. n. tanquam uehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factae: ita quòd quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinē penetrans coelos perseuerans sacerdos in aeternum ad interpellandum pro nobis (ut in eadem epistola scribitur:) ita perseuerat nobiscū per Eucharistiam immolatiuo mō, intercedēdo pro nobis. Sicut. n. sufficientia & efficacia summa sacrificij in in ara crucis non excludit perseuerantiam Christi in coelis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseuerantiam eiusdem nobiscum immolatiuo modo ad intercedendū p nobis. Nā quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in coelo, non derogat unicae intercessioni mortis Christi: ita nō, immo minus eidem derogat perseuerātia Christi immolatiuo mō, ad intercedendum pro nobis, ut participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factae, quando ista intercessio fit p mysterium sub specie panis & uini: illa autem in coelo fit p Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si. n. derogationi locus esset, magis derogaret unicae mortis intercessioni, ut post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, q̄ sub specie aliena: illud namque intercedere prae se fert quasi supplementum intercedēdi: hoc autem prae se fert caeremonialem intercedendi modem, nobis ualde consonum.

¶Ad tertium dicitur, quòd cū grano salis intelligendū est peccata esse nobis remissa per Christi mortem: uidelicet per Christi mortem applicatā nobis per instituta a Christo sacramenta: in hoc. n. Christiani omnes conuenimus. Inter sacramenta autem e Christo instituta supputatur & est sacramentum Eucharistiae institutum ab ipso Christo immolatiuo modo, ut declaratū est ex uerbis Christi & Pauli, Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorū, Eucharistiae hostia prodesse potest illis ad remissionē peccatorū applicando efficaciam mortis Christi ad illos: non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad uegetationem animae, quemadmodū

cibus & potus corporeus uegetat, corpus, sacrm enim Eucharistiæ quamuis immolatitio modo institutum sit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda colendum, non tamen est institutum propter hoc dumtaxat, sed pro aliis animæ bonis.

¶Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebræos, stat sacrificium Missæ, quod Ecclesia catholica edocta Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sine dicta extensione ibidem dictorum admissa ad Eucharistiæ hostiam: non enim, quod iuxta genuinum sensum, de sacrificiis cruentis tractat Autor illius Epistolæ, monstrans excellentiam cruenti sacrificij oblati a Christo condendo nouum testamentum relatiue ad sacrificia omnia ueteris Testamenti. Visum siquidem est expedire claritati ueritatis Catholicæ, admittere huiusmodi extensionem, ut nulla ex parte hæsitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ die tertio Maij, M.D.XXXI.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS VNDECIMVS, de Fide & operibus, aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

1 *Positio Lutheranorum de fide.*
2 *Primus in prærecitatis error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in prærecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.*
4 *Tertius in prærecitatis error, quod ante Christianitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*
5 *Positio Lutheranorum de operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.*
7 *Humana opera esse meritoria alicuius a Deo.*
8 *Opera uiuorum Christi membrorum esse meritoria uitæ æternæ.*
9 *Modus, quo opera nostra meritoria sunt uitæ æternæ.*
10 *Valor operum existentium in peccato mortali.*
11 *Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.*
12 *Responsio ad obiectiones quarto capite scriptas.*

PRÆCEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens septime Pontifex Max. me, etsi semper parere fas est, nunc tamen etiam iucundum mihi est. uenena siquidem Lutherana de fide & operib. diffundi etiam in corde fidelium timens, cupiebam ut irrecobnitum, & non nisi paulo ante beatitudinis tuæ mandatum cogitaueram animum ad scribendum tractatum hunc appellare. Suauissima itaq; hæc obedientia uenit, utinam & Christi fidelib. fructuosa, & tuæ beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.

Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinam de æterna salute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines consequi remissionem peccatorum per fidem in Iesum Christum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramentum credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et usq; adeo magnipendunt hanc credulitatem, ut dicant eam assequi remissionem peccatorum ex diuina promissione. Aiunt enim quod nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promissioni, si autem fit miser credens se iustificari, suscipiendo sacramentum, uere iustificatur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.
¶Nonnulli quoq; Lutherani usq; adeo extollunt huiusmodi fidem, ut eam assequi remissionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, docentes rationem, quia fides iustificans distinguitur contra legem longo sermone a Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, &c. est primum & maximum mandatum in lege, ut Dominus in Euangelio dicit Matt. 22. Hæc sunt in quibus consistit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in prærecitatis error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud significat cum de illa sacræ literæ tradunt, quod iustificat homines, & aliud significat credulitatem qua homo credit se iustificari per Christum & sacra, nam fides iustificans est quæ significat id quod per eius diffinitionem manifestatur ad Heb. 11. dicendo quod fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. sic enim sumpta est una trium uirtutum theologalium, dicente Paulo, Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quæ est donum Dei, ut dicitur ad Eph. 2. per quam saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & ex qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque sunt de necessitate salutis credenda.
¶Fides autem significans credulitatem, est qua iste homo credit se iustificari, hic nunc suscipiendo hoc sacramentum ex merito Christi, multum distat a fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei credítæ, quoniam fidei non potest subesse falsum, credulitati autem isti potest falli. Et tamen est, quia credulitas ista est de singulari effectu hic nunc, & in hoc prouidens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto enim est de merito Christi & sacramentis, imperatur a fide, pro quanto autem est de effectu hic nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quod quilibet confidens in merito Christi, & rite intus & extra suscipiens sacramentum, iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quod ergo nunc sim intus & extra suscipiens rite sacramentum, quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia rite consecrata esse uerum Christi corpus, sed Christiana fides non se extendit ad credendum, quod in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi: quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est una, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus dominus, una fides: perspicuum est autem quod sub fide quæ est in me, non continetur credere quod ille suscipiens sacramentum nunc hic iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacri in hoc nomine comprehenditur. Ex unitate ergo fidei apparet secundo diuersitas dictæ credulitatis a fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quod ea quæ attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati, semper enim cum hanc docent credulitatem textus sacræ Scripturæ citant, tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos similes textus.

CAPVT III.

Secundus in prærecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVOD autem dicitur, quod huiusmodi credulitas assequitur remissionem peccatorum potest & bene & male dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, quod hæc credulitas formata fide & charitate assequitur ueniam peccatorum, uerum est, si autem secluditur charitatis formatio, falsum est, quoniam, ut Augu. dicit 15. de Tri. c. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ.
¶Et scito, quod hæc credulitas communis est omnibus deuote accedentibus ad sacramenta, nam quilibet deuote accedens ad quodcunq; sacramentum, credit suscipiendo illud se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed non est par in omnibus ista credulitas, unus enim magis credit se iustificari, quam alter, & regulariter, cum hæsitatione de opposito inest deuotis mentibus ista credulitas, quia nulla Scripturæ authoritate, nullo Ecclesiæ documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatem habere absq; hæsitatione aliqua. Ratio autem hæsitandi est, quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorum, nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei, & propterea sic hæsitans, nullam iniuriam infert diuinæ promissioni, quoniam non hæsitat ex parte Dei, non hæsitat ex parte meriti Christi, non hæsitat ex parte sacramenti, sed hæsitat ex parte sui: scriptum est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc communem hæsitationem de effectu singulari diuinæ misericordiæ (hoc est remissionis peccatorum istius uiri nunc deuote conuersi ad Deum) Ioel Propheta, ca. 2. nam de iis qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinæ misericordiæ excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si conuertatur Deus, & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quemlibet sub hæsitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.
¶Et confirmatur, quia credulitas hæsitationem non rationabiliter tollitur nisi ex aliqua trium causarum, uidelicet uel diuina reuelatione, quæ in proposito non habet locum, quia quamuis Deus reuelauerit, quod omnes, qui rite intus & extra confidunt se consequi remissionem peccatorum per meritum Christi consequuntur illam, non tamen reuelauit, quod iste nunc rite conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorum conuincentium ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonia conuincunt eum, qui nunquam egressus est e Roma, ad credendum quod inueniatur insula Calicut, seu Taprobane. clarum est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari non sic euenire testimonia conuincentia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sunt omnes exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo,

quòd Spiritus sanctus contestatur spiritui nostro quòd sumus filij Dei. Nam hæc contestatio præsupponit remissionem peccatorum factam, quia præsupponit illum, de quo test atur, ascitum filium Dei, ut clarè ipsa lrã sonat: credulitas autem ista, quam Lutherani ponunt, non psupponit remissioné peccatorũ in illo, sed apprehendit illam, vt pcedans apprehendit qd sequit. Voluntarium igit dogma est, dicere q̃ huiõi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius, &c. infallibiliter dat remissioné peccatorũ. Et ideo à Leone x. inter damnatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicẽtes Peccata nõ sunt vlli remissa, nisi remittẽte sacerdote, credat sibi remitti, imò peccatũ maneret, nisi remissum crederet, nõ.n. sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet et credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui pp tuam cõtritionem, sed pp uerbũ Christi, Quodcunque solueris, &c. hic inquam confide si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutũ, & absolutus uere eris, quicquid sit de cõtritione: si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolueret: si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in prædictatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INtolerabilius aũt est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittunt peccata: qđ sic clarissimè conuincit. Impossibile ẽ ex inimico reddi amicũ sine amicitia, cũ amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quẽadmodũ nec albũ sine albedine intelligibilis est. Sed cũ homo ex iniusto fit iustus per Christũ, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo ad Ro. 5. Cùm enim et essemus, reconciliati sumus Deo per mortẽ filij eius: reconciliatio.n. amicũ reddit reconciliatum. Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile nec intelligibile: charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deũ: est.n. amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas est: & q manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidẽ (.s. primę Ioannis quarto.) Diligimus Deũ, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo.n. amore consistit amicitia: ergo p charitatẽ formaliter fit remissio peccatorũ. Ita q̃ vna atq; eadẽ res est, q̃ vocatur iustitia fidei, & charitas: sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, scđm rões diuinarũ rerũ atq; actionum, quas credimus, appetitu sensibili debitè subdito uoluntati, & voluntate rectæ rõni, & recta rõne Deo scđm rões eorum, quæ de eo, ac cælesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus est amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuitatem cęlestis patriæ: iuxta illud ad Phil. 3. Nostra autem politia in cœlis est: & ad Eph. 2. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei. & Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc sola ratio, quia conuincit intellectum, sufficit. Fulta nihilominus autoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est: isti.n. oẽs attribuũt remissionem peccatorum fidei, & charitati simul. Et Christus quidem Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit: & de eadem dixit, Dimittũtur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus uerbis dilectionem esse proximam cãm remissionis peccatorum testatur coniunctio. Quia, dum dicitur, Quoniam dilexit. fides enim inchoatiuè, charitas autem completiue est causa remissionis peccatorum. Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomina eius: & in primæ suæ Epist. cap. 4. ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epist. cap. 5. ait, Omnis qui credit, q̃ Iesus est Christus, ex Deo natus est, & in cap. 3. dicit, Nos scimus, q̃ translati sumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est unam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum propter seipsum, & proximum propter Deum, ut habetur primæ Ioannis 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione uerificatur translatio de morte ad uitam.

¶ Paulus demũ Apost. ad Ro. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem aũt nõ habuero, nihil sum, in esse spirituali, quo constituimur filij Dei. Et ad Galatas quinto Christo Iesu neq; circuncisio aliquid ualet, neq; præputium, sed fides, quæ per dilectionem operat. Vbi clarè non fidei qualicunque, sed per dilectionem operanti, attribuit ualere in Christo. Perspicuum est igitur, uerissimam esse communem Ecclesię doctrinam, q̃ non per fidem informem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita q̃ autoritates authenticæ sonantes, iustificati nos per fidem, intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam uocamus charitatem.

¶ Ad obiectioné aũt oppositũ (ex eo q̃ fides distinguitur cõtra legẽ, & dilectio comphẽditur sub lege) rñdetur q̃ legis nomẽ aliter sumitur a Chro, cũ dr. q̃ hoc est primũ & maximũ mãdatũ in lege: & aliter sumit, cũ fides distinguit ab Apostolo cõtra legẽ. Nã Chrs utitur Legis noie, ut comprehendit oĩa mãdata diuina, scripta in libris Moysi. Apostolus aũt utẽ Legis noie arctius, vt distinguitur in præcepta moralia, cęremonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hãc dilectioné, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo, ut et aduersar os oporteat eis assentire. Quòd.n. Chrs utat sit large Legis noie, ex eo conuincitur, q̃ in eodẽ tex. Deut. 6. vñ citatur pceptũ de dilectione Dei immediate añ ponitur præceptum fidei, dicendo, Audi Israel, Iehouah Eloenosher, Iehouah vnus: sub eodẽ ergo cõtextu legis ponitur pceptũ fidei, ut credatur Deus unus duntaxat, & pceptũ dilectionis eiusdẽ Dei, ut intelligamus, q̃ nõ magis sub lege clauditur pceptum charitatis, q̃ pceptũ fidei, loquendo de lege largo uocabulo: ut hinc et clarè pateat, q̃ quẽadmodũ fides distinguitur contra legẽ ab Apostolo, charitas quoq; pariter distingui cointelligitur contra eandẽ legẽ. Loqui aũt Apostolum de lege, seclusis ijs q̃ sunt fidei & charitatis, patet ex eo, q̃ appellat eã legem factorũ, & dicit eã seruari naturaliter ab Ethnicis: ait.n. ad Ro. 2. Gentes, quæ legem nõ habent, naturaliter ea q̃ legis sunt, faciunt: certũ est.n. q̃ non faciunt naturaliter ea quę charitatis sunt. Æquiuoce igitur utitur obiectio hæc Legis noie, & propterea nihil ualet: dilectio.n. Dei clauditur sub lege factorum, contra quã distinguitur fides, sed sub eadẽ lege, sub qua clauditur fides, ut patet Deu. 6. ubi simul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem a Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficiant.

CAPVT V.

Positio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera nrã non esse meritoria gratiæ, nec uitæ æternæ, nec esse satisfactoria p peccatis, eo q̃ sufficientissimè Chrs meruit nobis gratiã remissionis pctõrum, & uitã æternã & sufficientissimè satisfecit pro nobis: & pinde nefas esse attribuere operib. nostris esse meritoria gratiæ (seu remissionis pctõrũ) aut uitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nã hoc redundat in opprobrium Christi, q̃nquidẽ quod est proprium Christi attribuere nobis, blasphemia est: & detrahere est merito ac satisfactioni Chri, vtpote insufficiẽtib. si opus esset meritis & satisfactionib. nostris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis sacræ Scripturę authoritatibus. Et in primis, quòd non meremur per nostra opera remissioné peccatorum, probatur ex eo, q̃ Paulus ad Rom. & ad Gal. pbat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abac. 2. Iustus ex fide uiuet: & ad Titum scribit, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiã saluos nos fecit: & ad Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex nobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd uerò p opera nõ mereamur uitã ęternã, sed per Dei donũ, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, uita æterna. Ad idem quoque & ad probandũ simul, q̃ opera nostra, quãtũcunq; iusti simus, nõ sint satisfactoria p peccatis, affertur illud Luc. 17. Cũ feceritis oĩa quæ pcepero uobis, dicite, qđ debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Si.n. facientes oĩa pcepta Christi, sunt serui inutiles, ergo non merẽtur mercedẽ: ergo multo magis qui non seruauerunt omnia pcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciẽdum.

¶ Authoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla est quæstio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona esse facienda, quia sunt præcepta a Deo, quia sunt fructus fidei iustificantis, & non ue sint meritoria æternæ uitæ, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

ANTEQVAM declaretur, opera nrã esse, uel nõ esse meritoria, pnõbãdũ est summarie, qđ Meritum significet, & qualiter a Theologis itelligatur in operib. nrĩs in pposito. Meritũ appellat uolũtariũ opus siue internũ, siue externũ, cui iure debet merces, seu pmiũ, dicẽte Apostolo Ro. 4. Ei q̃ operatur, merces nõ imputatur secundũ grãm, sed secũdũ debitũ. Et ppea ad meritũ cõcurrũt quatuor, uidelicet psona q̃ meretur, & operatio uoluntaria, q̃ est ipsum meritũ, & merces debita merito, & psona reddẽs mercedẽ: frustra enim quis mereretur, nisi mereretur ab aliqua persona, reddẽdã sibi mercedẽ.

Et qm de nostro merito apud Deû est quæstio, oportet declarare quo verificatur, hominem mereri à Deo mercedem sui operis: difficile.n.apparet, q operi nostro reddatur merces à Deo, quoniam inter nos & Deum non est ius simpliciter & absolute, iuxta illud. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: sed est ius secundum quid, multo minus q̃ ius filij ad patrem, & serui ad dñm, quantò minores sumus nos relati ad Deum, hoïe seruo relato ad hominem dñm eius, & filio relato ad carnalem patrê, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, ut scribitur in 5. Ethic. inter seruum, & dñm inter patrê & filiû nô est ius simpliciter & absolute, sed ius secundû qd, multo minus est ius inter nos & Deû. Ex hoc nanq; q quicquid est seruus est domini sui, & filius non pôt æquiualens reddere patri, negatur inter dñm & seruum inter patrê & filiû ius simpliciter & absolutû. Multo autê magis quicquid est homo, est Dei, & multo minus pôt homo Deo reddere æquiualens. Non pôt igitur homo mereri aliquid à Deo, sic q iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato vt sit longè minus q̃ ius domini ad seruum & filij ad patrem. Nec hoc tã attenuatû ius inuenitur inter hominem & Deû absolute (qm absolute loquendo, omnis bona operatio uoluntaria hominis debetur Deo & quãto potioribus & pluribus bonis operibus internis uel externis pollet homo, tanto plus Deo dêt, quia ipse Deus operatur in nobis & uelle & perficere & uia opera nostra) sed hoc attenuatû ius est inter hominê & Deû ex diuina ordinatione qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc ut sint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, q qñ homo meretur aliqd à Deo, Deus non fit, nec est debitor homini, sed sibiipsi Deo. si enim hoc attenuatum ius esset inter hominê absolutè & Deû, Deus deberet homini mercedem quã meruit, sed perspicuû est Deû nulli debere, dicête Paulo ad Rom. 11. Quis ante dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus dêt, ut adimpleat uoluntatê suã, qua contulit humano operi esse meritoriû reddendo homini mercedê operi. Et hæc sunt uera & indubitata simpliciter & absolute loquendo, secus aût est p̃supposita cõuentione facta inter Deû & hoïem de aliquo, nã queadmodû inter homines, si dominus pactû aliquod cû seruo suo facit, nascitur de ius inter seruû & dñm: ita si Deus dignatur pactum facere cum hoïe, nascitur ius inter hoïem & Deû, quo ad illud, de quo pactum est. Sæpe.n. legimus in ueteri Testamento, Deû dignatû esse pacisci cum hoïbus. Genesis.n.9. scribit pactum Dei de non futuro amplius uniuersali diluuio. & Genesis 15. fœdus inijt Deus cum Abrahã de terra Chanaan dãda semini eius. & Gen. 17. fœdus circûcisionis scribitur, & Exodi. 24. Moyses dicit, Hic est sanguinis fœderis, &c. Hiere. quoq; 31. de fœdere nouç legis ac ueteris Deus manifestiè loquitur. In nouo aût Testamêto Saluator noster manifestat Deû sub specie patris familias cõducêtis operarios ad vineã conuenisse cû operarijs de mercede diurna, ut patet Matth. 20. cõuentione, inquit facta de denario diurno, misit illos in uineã. & rursus, Nonne pacto cõuenisti mecû? Ex his.n. manifestû fit, q tô merito ê iure p̃ inueniri in opibus nostris relatiue ad primû, de quo conuentio facta est cum Deo. ¶ Veruntamen scito q quantumcunq; interueniat pactû de p̃mio inter Deû & hoïem: nunquã tñ Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibiipsi: ita q præsupposita conuentione debetur quidê operibus nostris præmium de quo cõuentio facta est: sed Deus non propterea fit illius p̃mij debitor nobis, sed uoluntati suç priori, qua dignatus est pacisci nobiscû & p̃pterea uerissime profitemur, q Deus nulli debet nisi sibiipsi. Duplex itaq; iô meriti pôt inueniri in operibus nostris relatiuè ad Deû (secundû ius attenuatum, uel secundû fœderis) & nunquã Deus debet nobis. Et hæc sunt prælibata, ut intelligant omnes uoces proprias, cum loquuntur de meritis nostris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius a Deo.

REuelauit nobis Deus î sacris literis humana opera mereri apud Deû aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacræ scripturæ locis, de hoc scito, q ubicunque p̃mittit Deus homini mercedê, ibidê cointelligi sit meritû: eo qd merces & meritû, correlatiua sunt: meritû.n. est mercedis meritû, & merces est meriti merces, & p̃pea absq; alia declaratione cû leges in sacra Scriptura Deû p̃mittere mercedê homini, cointellige meritû hoïs respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perip.cuû est aût in utroq; testamêto p̃mittere Deû mercedê homini, nã Gen. 15. dicit Deus ad Abrahã, Ero merces tua magna nimis ualde. & Isa. 40. dr, Ecce Dñs ueniet, ecce merces eius cû eo. & Ezech. 29. scribit̃, Filij hoïs, Nabuchodonosor rex Babilonis seruire fecit exercitû seruitute magna aduersus Tyrû: & merces nô est reddita ei, &c. & subiungit Deus: & erit merces exercitui eius terra Ægypti. Matth. quoq; 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedê. Apoc. quoq; 22. dicit Deus, Ecce uenio cito & merces mea mecû est, ut reddã unicuiq; secundum opera illius. Ex his.n. clare patet nô solû opera Sanctorû esse meritoria alicuius boni à Deo, sed êt opera iniquorum, imo & Ethnicorum, rex.n. Babylonis, & exercitus eius Ethnici erãt, nec ea intêtione seruiendi Deo, obsederãt Tyrû. & tñ testat̃ Deus meruisse mercedê, & decernere, quod Ægyptû dabit illis in mercedê, ut intelligamus tam benignã esse bonitatê diuinã, êt ordinando humana bella in suipsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quãuis iniquis, q sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc.n. documentum magnum habemus, q multo propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominû, quòd sint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera uiuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.

COncedunt multi humana opera esse meritoria apud Deû aliquorû bonorû, sed non vitæ æternæ: & p̃pea monstrandû superest in specie, quod opera viuorum Christi membrorû sunt meritoria çternç uitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces uestra multa est in cçlis: p̃spicuum est.n.q in mercede cçlesti eorû qui patiuntur p̃p Christû, primû tenet locû beatitudo, q̃ uocatur uita çterna. Matth. quoq; 20. describendo mercedê datã operarijs dr, q acceperût denariû: p̃spicuum est aût q cõis merces oïbus operarijs in uinea Dñi, est uita æterna. Paulus quoq; 2. Tim. 4. scribit, Bonû certamen certaui cursum consummaui, fidê seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dñs iustus iudex. p̃spicuum est.n.q corona Pauli p se primo claudit beatitudinê & nisi merces esset debita p̃missis operibus, nequaquã uerificaretur, q quatenus iudex Dñs redderet illi coronã: manifestè.n. vitam æternã sibi iure deberi p̃p relata opera docet. Idem quoq; manifestat Dñs Matth. 25. describêdo q cum iudicabit mundum, p̃p opera mîæ dabit vitam æternã. Esuriui.n. & dedistis mihi manducare, &c. concludit.n. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti uerò in uitam çternã. Quod.n. à iudice datur ex diuersitate operû, secundû q opera merêtur, datur: alioquin afferret non causam pro causa, ex his.n. manifestum est, nonnullorum hoïum opera meritoria esse æternæ uitæ secundum sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matt. 20. hr̃, operarios mereri illam ex conuentione, nam Origenes, Hieronymus. Augustinus. Gregorius, & Chrysostomus denariû omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beaôr.

CAPVT IX.

Modus quo opera nostra meritoria sunt æterna vita.

TRadunt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ uitæ, eo q à charitate, a g̃ra gratû faciête, à spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent q quãuis opera humana, quatenus procedût ea libero arbitrio nô sint meritoria æternæ uitæ (nisi ex quadã congruitate, q͂a congruit homine recte vtenti libero arbitrio in ijs q̃ Dei sunt, Deû largiri scdm affluentiã suæ gratiæ) quatenus tñ sunt à Spû sancto habitãte in hoïe p gratiã & charitatê, sunt meritoria çternæ uitæ. Tum quia gratia, seu charitas est tanquã semen Dei. 1. Io. 3. cuius uis se extêdit ad producendû fructû: ita q queadmodû actioni seminis debet̃ naturali iure fructus, ita diuinç gratiç in anima, actionibus debetur fructus æternæ uitæ. Tum quia diuina gratia, ut Dominus dicit Ioan. 4. fit in homine hñte illã, fons aquæ salientis in uitã æternã, ubi clarè patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in uitã æternã. Et dicendo quòd gratia data, fit in homine fons aquæ ascendentis in uitam çternam, docet q mediante operatione ascendit in uitam æternã. nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipue, quia uis Spiritus sancti habitantis in hoïe non est impar ad acquirendum æternam uitã, & ad efficiendum q operibus eius in nobis debeatur æterna uita.

¶ Clarior aût ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, q meritû uitæ æternæ non est tñ actio nostra, quã actio Christi capitis in nobis & per nos: supponendum est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Eph 4 & ad Col. 2 homines in g̃ra cõstitutos, esse Christi capitis mêbra uiua. Ita q Chrs capus cum hominib. uiuis eius mêbris nô est sicut vnû corpus politicû (quale est corpus ciuium reip. bene gubernatæ) sed constituit vnû corpus, queadmodû est unû corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo viuificat mêbra sua, & per iuncturas, ac nexus spirituales unit mêbra corporis, ut clarè patet ex uerbis Pauli. Huic autê præsuppositio adiunge, quod êt sacra Scriptura tradit, uidelicet & passiones & actiones uiuorum Christi mêbrorum esse

passiones

passiones & actiones Chri capitis. Et de passionibus quidē testatur ipse Chrs Act. 9. Saule Saule, qd me psequeris? cum tñ ille persequeretur mēbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriā Galatarū, q Christus crucifixus fuit in eis, procul dubio in cruciatib. eorū pro Chro ppessis. De actionib. uerò testatur Paulus, scribēs Corin. in 13. c. secundæ Epistolæ, An experimētū quæritis eius, qui in me loquitur Chrs? & uniuersaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego, iam non ego, uiuit aūt in me Chrs. Ex quibus hi, q uerissime dicere possum, mereor ego, iā nō ego, meretur aūt in me Christus: ieiuno ego, iā nō ego, ieiunat aūt in me Christus: & sic de aliis operationibus uoluntariis, quas Chri mēbra uera exercent pp Deū. Et isto mō meritum æternæ uitæ non tā attribuitur operib. nostris q̄ operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita q hinc discernitur inter meritū æternæ uitæ in infantibus baptizatis, dabetur æterna uita merito duntaxat Christi illo, qd meruit Chrs in hac uita mortali degēs, patiens & moriens: adultis aūt proficientib. in gratia debetur æterna uita dupliciter: primò ex iure meriti Christi, quod in propria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Chrs caput in adulto, & p adultum imperādo meretur. Conuenit aūt diuinæ liberalitati, ut utroque mō cōiices meritum æternæ uitæ adultis Dei filiis, nā ut dr ad Ro. 8. prædestinauit eos conformes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum uitæ æternæ utroque mō, q̄ primo tñ: nam isti Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primò iure gratiæ unionis personalis, qua Verbum caro factū est, & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Christo per meritū obedientiæ eius vsq; ad mortē, dicente Paulo ad Phil. secundo. Factus obediens vsq; ad mortē, mortem aūt crucis: pp quod & Deus exaltauit illū, &c. Chro igitur duplici iure habenti gloriā, conformiores reddimur duplici quoq; iure acquirentes uitā æternā, uidelicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritum, & etiam nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quēadmodū ad Christi excellentiā pertinet, q ēt proprio merito acquisierit immortalē corporis uitam, & gloriā sui nominis, &c. ita ad dignitatem membri Christi pertinet ut cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam uitam. Omnium. n. diuinissimū est, inquit Dion. cap 3. cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri vitam æternam, quoniam est reddere uitam æternam esse nobis deb. tam alio modo, seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

Quamuis cōueniamus in hoc, q opera existētiū in peccato mortali nō sunt meritoria æternæ uitæ, nec sūt meritoria remissionis pctōrū, multū tñ esse utilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorū ad remissionē pctōrū cōsequendā sacra tradit Scriptura: nā etsi nō hñt uim meritoriā remissionis pctōrū: habent tamen uim impetrandi remissionem peccatorum: ita q per modum supplicationis multū ualent ad consequendū remissionē pctōrū a diuina largitate. Et quidē q oratio multū valeat ad remissionē peccatorū cōseqnēdā testat Saluator, Luc. 18. inducēs Publicanum orantē, Deus propitius esto mihi peccatori: sic. n. cōsequutus est veniā. De ieiunio uerò testatur Ioel in psona Dei, Conuertimini, inqt, ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & plāctu: ibi. n. subiungitur, Quis scit si conuertat Dñs, & ignoscat? De eleemosyna quoq; testatur Daniel, capitulo quarto, consulēs Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemosynis redime: & ad Hebræos decimotertio scribit, Beneficentiæ, & cōionis ne obliuiscamini, talibus. n. hostiis conciliatur Deus. Et idē est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentiis, & id genus reliquis.

¶ Suprà hanc aūt uim simplicē, tradit sacra Scriptura maiorem quandā uim impetrādi in obseruatione uniuersorū mandatorū Dei. Ezec. n. 18. docemur, q cōuersio impij ad facienda mandata Legis terminatur ad remissionē pctōrum, dum di, Et dixistis, non est æqua uia Dñi, audite ergo domus Israel, nunquid uia mea nō est æqua? Nonne uiæ uestræ nō sunt æquæ? cū. n. auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatē, morietur in ea iniquitate quā operatus est: & cū auerterit se impius ab impietate sua, quā operatus est, & fecerit iudicium & iustitiā, ipse animā suā uiuificabit: considerās. n. & auertens se ab oībus iniquitatib. suis, quas operatus est, uita uiuet, & nō morietur. Quæ uerba testantur, q in hoc consistit uiarū Dei æquitas, ut sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortē animæ, ita impij conuersio ad opera bona terminatur ad animæ uitā: reuelatur. n. Prophetæ, q tam accepta est Deo conuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona: pp Deum) ut Deus non recordetur omnium iniquitatum præteritarū, quod est dare remissionem peccatorum, & uitam gratiæ.

¶ Amplius ē quoque impetrandi uim huiusmōi operibus hoīum subiectorū peccatis reuelauit Deus Isaiæ, c. 1. Lauamini mūdi estote, auferte malum cogitationū uestrarū ab oculis meis, quiescite agere puersē, discite bñfacere, quærite iudiciū, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduā, & arguite me, dicit Dñs. Si fuerint peccata uestra ut coccinū, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra tanquam uermiculus, uelut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, ut a sordibus conuersis ad iustitiæ & misericordiæ opera seipsum obtulerit araguendum Deum, si non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus hēmus bona, q impiorū opera non solū sunt utilia ad remissionē peccatorum, sed q cū ex corde redeunte ad Deū procedunt, ita comitem habent diuinā benignitatē, ut & terminentur ad remissionē peccatorū, & tanquā ex conuentione impetrent illam. Verè benignissimus erga nos est Deus prouidendo, ut quā in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorū, impetrare oratione, ieiunio, eleemosynis, aliisque bonis operib. ualeamus. In hoc. n. immēsa charitas diuina erga peccatorū salutē commendatur, ut ēt nostris quāuis impiorū bonis operibus uim impetratoriā remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et pter hæc (ut in capite septimo, ex uerbis. Ezechielis monstrandū est) sunt meritoria alicuius tēporalis Boni a Deo. Ex quibus patet inducēdos esse peccatores ad bona opera, quia uerè utilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cùm deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

Quia Lutherani satisfactionē auferunt ab operib. nris, superest declarādum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ: & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpā, vel quo ad pœnam. Dicimus itaq; primò, q nulla nostra opera sunt satisfactoria p peccatis nostris quo ad culpā, quia nec facta i statu peccati mortalis faciunt Deo satis pro offensa, ut patet: & facta in statu gratiæ præsupponunt culpam, seu offensam abolitā ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, quibus offendimus Deum, offerendo uitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus secundò, q nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nris, quāuis prius abolitis in facto pœnitentiæ. Et rō in promptu est, qa cū remittitur a Deo peccatum quo ad offensam, fit peccator de inimico amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferni) sed si non tā copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, ut cū remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendū residuū pœnæ: & propterea si in residuum lapsus est, & iterū factus est inimicus Dei, antequā illud residuum pœnæ solueret, opera eius quia sunt opera in statu hostili, non pñt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertiò, q opera pseuerantis in amicitia Dei nullū habent impedimētum ad hoc q sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primò dicendo, q cum remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad pœnam oēm: ita q non remanet obligatus ad pœnā cōsecutus peccati ueniam a Deo. Hoc. n. manifestè contrariatur sacræ Scripturæ, docenti secundo Regum duodecimo, q quamuis Dauid cōsecutus fuerit remissionē peccatorum, dicēdo, Peccaui Domino, non tñ consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, ut Scriptura testatur. Deinde errant, q tollunt ab operibus uiuorum Christi mēbrorum uim satisfactoriā pro pœna non remissa. Hoc. n. contrariat efficaciæ Christi capitis in nobis, nam satisfacio ego, iā nō ego, satisfacit autem in me Christus: contrariatur & Ecclesiæ catholicæ usui, quo consueuit salutares satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum uerè pœnitentibus & confessis.

CAPVT XII.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

Superest obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis non solum nostris, sed totius mundi, originalibus, mortalibus & ve-

nialibus, iuxta doctrinam 1. Io. 1. & propterea nō ex insufficientia meriti, aut satisfactionis Christi opera uiuorum Christi membrorū meritoria ac satisfactoria apponunt, sed ex affluentia meriti Christi cōicat membris eius uiuis, ut illorū quoque opera sint meritoria & satisfactoria. maior. n. gratia Christi nobis confert cōicando nobis, quod ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquam membra sua mereatur & satisfaciat, quàm si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus.

¶Cum autem obijcitur id quod est proprium Christi non esse nobis attribuendum, respondemus q non est nobis attribuendū eo modo, quo est propriū Christo: pōt tn nobis alio modo attribui, uidelicet per communicationem, sicut qd est pprium Deo nulli est attribuendum eo modo, quo est proprium Deo potest tñ p communicationem ab alijs participari. Verbi gratia, uidere diuinā essentiam, est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest uidere Deum sicuti est, sed solus suapte natura uidet seipsum) potest tñ ea gratia cōicari uidere Deum participatiuè: & sic communicatur beatis omnibus. Sic in pposito mereri uitam æternam est proprium Christo, intelligendo mereri ex proprijs uiribus: quod tamen pōt communicari membris eius uiuis, non ut mereantur ex proprijs uiribus, sed ut mereantur ex uirtute capitis Christi. & similiter intellige de satisfactione.

¶De merito aūt remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc non cōicari uiuis Christi mēbris, eo q opera eorum præsupponūt remissa fuisse eis peccata: nullus aūt meretur id quod præhabet: sed omne meritū est rei nō habitæ. Et hæc est rō, quare Christus cōicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cœlestem beatitudinem, & non cōicat eis mereri remissionem peccatorum: quia uidelicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac uita, remissionem aūt peccatorum iā habuerunt in hoc ipso, q fuerunt facta membra Christi: nullus aūt meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clare apparet, q nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi p merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactiōis Christi p seipsūmet ad seipsummet Christum, ut caput operantem in membris suis & per membra sua.

¶Ad authoritates uniuersas sonantes, q nō meremur p nostra opera remissionem peccatorū, non oportet rñdere, quia in hac conclusione oēs cōuenimus. Ad authoritates uero inductas ad probandum, q non meremur uitam æternā per opera nostra respondendum est. Et ad illud quidem quod affertur ex Apostolo ad Roma. Donum Dei uita æterna, respondetur, q utiq; nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est, tum nos esse membra Christi, tum ea uirtute Christi capitis in nobis, mereri uitam æternam, non enim dicimus, quòd ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, meremur uitam æternam.

¶Ad id uero quod obijcitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cum eadē distinctione rñdetur. q nos quantūcūque oia Christi pcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, q sunt domus patris cœlestis, inuenimur inutiles ad ea q sunt politiæ nostræ, q in cœlis est, qualia sunt remissio peccatorū gratia Spiritussancti, charitas, & cætera ppria filijs Dei. Et in prōptu rō est, quia nos quatenus à nobis operātes, sumus tā infimi, ut nō possimus ascēdere ad cōferendū aliqd supremo ordini oppidorum bonorū filiorū Dei. Cū quatn ueritate stat, q nosmet, quatenus ex Christo in nobis capite sumus operātes, ut illius mēbra uiua, multū cōferre possumus p illa opa politiæ cœlesti & patree nç domui: quia ut sic sumus eleuati in ordinē filiorū Dei, nec ut sic sumus inutiles. sed mēbra utilia paternæ domus & cœlesti politiæ.

¶Et si ex hoc Christi documento argumentū fiat contra utilitatem iustorū operum in statu peccato mortali ad impetrandū remissionem peccatorum, iuxta scripta superius 10 cap. uel si inquā fiat argumentum ad inferendum, q bona opera non sunt utilia ad impetrandum remissionem peccatorum, respondendū est q orationes, ieiunia, eleemosynæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, nō sunt utilia ad remissionem peccatorū impetrandum, sed quatenus afflata diuina benignitate ordinantur ad impetrandā remissionē peccatorum, sunt ualde utilia ad impetrandum illā: pp hoc. n. apud Ezechielem appellantur uiæ Dei, & non uiæ nostræ: prouidit siquidē diuina bonitas ut multa impetremus, q nunquam meruimus: dedit diuina bonitas, (ut Christus, Esaias, Ezech. & Apostolus ad Hebr. testantur) bonis operibus redeuntium ad Deū, ut mirā pœnitentiam remissionibus peccatorum à diuina mīa p Christi meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemosynæ & reliqua iusta opera peccatorum utilia sunt non ad merendum, nō ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorū. Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam hanc, quę in dissensionem uertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem. Romæ, die 13. Maij. 1532.

TRACTATVS DVODECIMVS,

De communione sub vtraque specie, de integritate Confessionis, de Inuocatione Sanctorum aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in quatuor capita diuisus.

1 *Nequaquam illicitum esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.*
2 *De integritate confessionis, quo ad omnia peccata.*
3 *Post peccati remissionem accessoriam quoq; esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.*
4 *De inuocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conscientiæ, Clemens septime Pontifex Maxime, erga communionem populi sub utraque eucharistiæ specie, confessionemque non omnium peccatorum, ac negatam satisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his non absolute, sed quatenus pendet ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacræ Scripturæ authoritatem suscipiunt, & profitentur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen utilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tum ad consulandum fidelium mentes. uidere. n. in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se professores sacri Euangelii docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc, quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione sub vtraque specie.

LVtheranis non sat est, ipsos communicare sub utraq; specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitam esse communionem sub altera tātum specie: quia tum ex usu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub utraq; specie. Proinde opus est discutere secūdum Scripturas sacras utrunq;, ut uidelicet manifestemus nec ex ui usus Christi, nec ex ui præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie. hoc siquidē patefacto, clarum erit non teneri populum ea diuina lege ad communionem sub utraque specie.

¶Quia igitur Saluator noster in ultima Cœna instituens sacramentum Eucharistiæ, usus est hoc sacramento sub utraque specie, cōitando Apostolos (ut Euangelistæ testantur) hinc infertur, q sacerdos non nisi sub utraq; specie dare debet Eucharistiam, debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus. & similiter debemus omnes cōmunicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶Nos aūt facilè manifestamus usum Christi & Apostolorū, non habere uim legis, q similimō distribuatur populo Eucharistia. nā si ille usus Christi uim legis haberet, non obligaremur ad quādam in usu illius distributionis seruata, & ad quædā non, sed ad omnia in illo usu seruata. perspicuū aūt est, nos nō obligari ad oia illa in distributione facta a Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc unum, uidelicet dare sub utraq; specie. Quod. n. non teneamur ad seruandum omnia, patet: tū quia Christus fregit, fractamq; dedit speciem panis: ridiculū aūt est dicere, q sacerdos teneatur dare hostiam fractam: tū quia Christus distribuendo, nō immisit in ora Apostolorum Eucharistiā, sed dixit, Accipite & comedite: ridiculū autem est dicere, q sacerdos tenetur non immittere Eucharistiā in os cōmunicantis, sed dare in manū illius, ut ipse se communicet: tū quia Christus distribuit hoc sacramentū Apostolis post Cœnā. plus autem q ridiculum est dicere, q teneamur communicare post Cœnam, illicitumq; sit dare Eucharistiā ieiunis: tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi. & tamen uniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistia uti siue in azymo, siue in fermentato. Ex his etiam omnibus clarè patet, quod distributio Eucharistiæ, qua usus est Christus, non habet uim legis, statuentis ut similiter fiat distributio a nobis.

¶At si quispiā contēderit in hoc uno imitandam esse Christi distributionē, q sub utraque specie dedit Eucharistiam, animaduertat Christū dedisse sub utraque specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinē eorū, qui credebant

debant in illā, ut uel ex hoc sat sit inferre ab exēplo Christi, ergo successoribus Apostolorū danda est Eucharistia sub utraq; spē: non.n. plus inferri pōt ex Christi distributione. non igitur inferri pōt, ergo uniuersis Christianis danda est Eucharistia sub utraque specie. Patet itaq; q ex sensu Christi non pōt inferri illicitam esse cōionem populi sub altera tm̄ specie. Et multo minus inferri hoc pōt ex usu Ecclesiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in 1. Epistola ad Corinthios: usus.n. unius particularis Ecclesiæ non statuit legem Ecclesijs alijs. Hæc de usu.

¶ Discutienda sunt deinceps præcepta Christi tā ante institutionē Eucharistiæ, q̄ in ipsa institutione promulgata. Primū itaq; præceptum ex uerbis Domini. Ioā. 6. olim assumptū est a Bohemis. ait.n. Christus, nisi manducaueritis carnem filij hois, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Quid, inquiunt, clarius? Eodem.n. modo necessitatem communicandi sub utraq; specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nā quemadmodum de baptismo dixerat Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non pōt introire in regnum Dei: ita de Eucharistia dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.

¶ Nos aūt dicimus hæc Christi uerba nō esse sc̄dm genuinū sensum intelligēda de usu Eucharistiæ, imo nec posse intelligi sana Christiana fide de cibo & potu sacramētali. Et hoc facile manifestatur, ex eo q si intelligerent de Eucharistia, tolleretur Baptismi sufficientia ad salutē: pari siquidē modo hæc necessitatē sonant edendi carnē & bibendi sanguinē filij hominis, quo sonant illa alia Dñi uerba, necessitatem nascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, q si in istis uerbis indicitur necessitas sumendi Eucharistiā, non sufficit Baptismus ad salutē, sed ad hoc q aliquis habeat uitā, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiā. Cuius contrariū non solum in Symbolo fatemur, confitentes unum baptisma in remissionē peccatorū: sed Dñs in Euangelio dicit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. & Paulus Apostolus ad Tit. 3. Saluos inquit, nos fecit p lauacrū regenerationis. Quia igitur idē est asserere uerba illa Christi, Io. 6. intelligi de cibo, & potu sacramenti Eucharistiæ, & negare baptismi sufficientiā ad salutē, clare patet uerba illa nec intelligi posse de cibo & potu Eucharistiæ: & propterea inde nō hī præceptum ad sumendum Eucharistiam sub utraq; specie. Discutere aūt quis sit germanus sensus illorū Christi uerborū, nō est præsentis negotij, nā sat est propositæ quæstioni nosse, q non loquitur ibi dñs ad literā de sacramentali cibo & potu.

¶ Superest demum discutere pcepta Christi promulgata, qñ instituit Eucharistiæ sacramentū. Vide Euangelia omnia, nullū inuenies in illis de Eucharistia præceptum, nisi apud Lucā immediate post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in meā commemorationem. Apud tñ Paulum Apostolum primæ ad Cor. 11. duo præcepta legūtur data à Christo in institutione Eucharistiæ: alterum immediate post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in meā cōmemorationem. alterum immediatè post Eucharistiā sub specie uini, uidelicet, Hoc facite quotiescūque biberitis, in meā commemorationem.

Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullū secum ferunt mandatum de cōione sub utraq; specie, ut patet discutiendo singula. Præceptum.n. immediate post speciē panis tam apud Lucā q̄ apud Paulum manifeste refertur ad Eucharistiam sub specie panis, ut ipse cōtextus testat. Præceptū autē apud solū Paulum scriptū de imitatione Christi in Eucharistia sub specie uini, limitatur manifestissimè ad uices, quibus, bibimus in commemorationē Christi: ita q nō est præceptū absolutè, sed est pceptū ex suppositione, uidelicet si biberimus in Christi memoriā, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igit̄ pcepit, ut bibamus in eius memoriā, sed pcepit ut quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties utimini calice Eucharistiæ, sacrificate hoc. Bibere naq; manifeste significat usum calicis, & consequēter facere distinctū: cōtra bibere significat consecrare: hoc præcipitur.n. ad literam, ut associetur usus calicis, sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, q similē associationē nō præcipit circa usum Eucharistiæ sub specie panis, insinuauit q usus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, usus uero sub specie panis licitus, ut ritus Ecclesiæ seruat, non reseruando Eucharistiam sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro cōmunicantibus extra Missarum solemnia.

¶ At si quispiā cōtenderit, q hoc præceptum directè obligando sacerdotes, consequenter obligat populum. Nā ex eo q bibentibus in Christi memoriam præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, q sacerdotibus celebrātibus Missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur. Hoc facite. sed sub hoc Facite, comprehenditur ēt dare alijs calicem, quia comprehendit omnia quæ Christus fecit circa calicē: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare alijs calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento utens imprimis ad textū literæ, quia cōtextui literæ nō quadrat hic sensus. Nā in litera, hoc facite, distinguunt cōtra bibere: ac p hoc conficere sacrm distinguitur contra usum sacramenti, ac per hoc non tā amplè in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandū ipsum sacrum, ut distinguitur contra usum sacri, eo ipso q distinguitur contra usum calicis. Quæcunque igitur spectant ad usum calicis, cōprehenduntur hæc sub bibere, & q spectant ad ipsum sacrum cōprehendunt sub facere hoc, secundū suauē contextus sensum: perspicuum aūt est, q dare alijs calicē, spectat ad usum sacramēti, & non ad sacrm ipsum. Non igitur cōprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare alijs calicem. Aduertat deinde q Lutherani non constarent sibijpsis, dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, q sacerdos celebrans tenetur dare calicē omnibus præsentibus, si hoc facite, comprehenditur ēt dare sacramentum, ut Christus dedit: nam Christus dedit omnibus pñsentibus: constat autem Lutheranos hoc non seruare: non igit̄ obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentum Eucharistiæ ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimumque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestū est quod non tenet̄ Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub utraq; specie. uoluntariè igitur, & nō authoritate Scripturæ pdicatur illicitam esse cōionem sub specie panis tantum. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacræ Scripturæ authoritatē suscipiētes. Hæc de communione populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.

De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

Confiteri peccata mortalia omnia, quæ quis admisit, Lutherani non solum negant esse necessarium, sed affirmant repugnare sacræ Scripturæ, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit?

¶ Nos aūt dicimus haberi ex Euangelio cōfessionē peccatorum mortalium oium, & non obstare Prophetę sententiam allatam. Quod.n. peccata oia confitenda sunt in sacramentali confessione, ex ipsa forma ministrandi sacrm pœnitentiæ tradita a Christo, qñ instituit hoc sacrm Io. 20. manifestatur: ait.n. Chřs Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus uerbis datur a Chřo ministro sacri facultas duarum actionum, uidelicet remittendi, uel retinendi peccata quorumcunq;: & ex hoc ipso, q ministro cōmittitur facultas discernendi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusq; pœnitentis: manifestè sequitur, q oportet ministrū (nisi cęcus ministrare uelit) nosse si in pœnitente est aliquod peccatum retinendū: quod est nosse, si in pœnitente est aliquod impediens remissionē. nā oē peccatū retinendū impedit remissionē cuiuscunque peccati hois confitentis, quia non pōt simul unum peccatum remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata quęcunq; unius hominis connexa esse tā quo ad remissionē, q̄ quo ad retentionē, & relatiuè ad Deū, & relatiuè ad Chřī ministrum, perspicuū est. Et relatiuè quidē ad Deū patet ex eo q ille cui remittitur a Deo peccatū, amicus Dei constituitur, iuxta illud, Beatus uir, cui non imputauit Dñs peccatum: ille aūt, cuius retinet peccatum, & manet in peccato unico, inimicus Dei est, utpote oium reus, iuxta illud Iac. 2. qui in unū offendit, reus omniū factus est. Ex hoc aūt q tā remissio quā retentio diuina est peccatorū mortalium oium q̄ quis hēt manifestè sequitur, q ēt tā remissio quam retentio q̄ fit a Chřī ministro, debet esse non aliquorum peccatorū mortaliū cōfitentis, sed oium: quia tā remissio, q̄ retētio ministri debet esse talis, ut remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retētio, alioquin non uerificarentur Chřī uerba. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorū retinueritis, retenta sunt. Non uendicaret aūt sibi remissio ministri, assistētiā remissionis diuinę, si discordaret à remissione diuina: discordaret aūt si Deo remittēte omnia, uel retinente oia, minister quoque non remitteret oia, uel nō retineret omnia. ad hoc aūt ut minister uel remittat oia, uel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cęcus ac temerarius remissor, uel retentor sit: & qm ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionē propriā innotescunt, consequens est, ut oporteat confitentem confiteri oia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Superest diluere obiecta a Lutheranis distinguēdo de cōfessione uel absolutè, uel ut est actus humanus. Est aūt cōfiteri omnia absolutè, nullū peccatū inconfessum relinquere: confiteri uerò omnia, ut cōfessio est actus humanus, est cōfiteri omnia: quorū

cōfessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc ꝙ delicta nullus ad plenū intelligit, esto ꝙ impossibile sit hoīem confiteri absolutè oīa peccata sua (qm̄ ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis cōfiteri oīa peccata sua, qm̄ sub integritate confessionis humanæ non comprehenduntur oīa peccata absolutè, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam hēt, non oblita & incognita confiteri non subest facultati humanæ. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, q̄ humana actionem nullam exigi ab hoīe, quæ non sit in hominis ptāte: ideo cum ex Euangelio habetur, cōfessionem oīum peccatorum requiri ad sacramentum pœnitentiæ, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolutè, sed de confessione omnium peccatorum, ut subest facultati humanæ, quod est dicere, vt pœnitens cōfiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hæc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De satisfactione.

Satisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

¶ Nos aūt dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariam quandoq; esse post veniam peccati satisfactionē pro peccatis, eamq; fieri posse operibus nostris. Et quidem post consecutā veniam peccati, satisfactionem qñq; superesse pro eo, ꝙ pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus.n. Deum qñq; remittere peccatum, quoad culpam, & quoad pœnam. ut patet tum in latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso: tum in remissione peccatorum, quæ fit Baptismo, gratia siquidem baptismalis sola sufficit ad salutē æternā, si antequā baptizatus moriatur, nouum peccati obicē non ponat ultimo Baptismi effectui, qui est vita æterna. Et in hmō remission hui perspicuum est non esse opus satisfactione. Legimus quoq;, Deū qñq; remittere peccatum, & non remittere totam pœnam peccati, ut patet 2. Reg. 12. ubi clarè legimus ꝙ arguente Nathan propheta Dauidē de adulterio simul & homicidio: & dicēte Dauide, Peccaui Domino, rñdit Nathan, Etiam Dñs transire fecit peccatum tuum, & non morieris: veruntamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his.n. patet Deum remisisse peccatū & quoad culpam, & quoad aliquam pœnam: non remisisse aūt quoad punitionem Dauidis in morte filij, nec vt subiuncta in c. 16. testant, quoad punitionē eiusdem in publica violatione vxorū à proprio filio, nec quoad punitionem eiusdē in perpessione mali ex domo propria. nā pp hoc peccatū passus est ab Absalon filio suo, oēs siquidem pœnas has ex parte Dei Nathan propheta cōminatus est pp illud peccatum Dauidis. Ex hoc igitur, ꝙ Deus remittit qñq; peccatum, & tñ post peccati veniam restat, qui peccauit adhuc puniendus, manifestè dicimus Deum qñq; remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remisit remittendo peccatum.

¶ Quia autem hmōi reliquiæ pœnæ exolui possunt dupliciter (vel satisfaciēdo) & Dauid exoluit satisfaciendo (nā nō ipse intulit sibipsi quas debebat pœnas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex Scriptura, ꝙ hmōi reliquias pœnæ possumus satisfaciendū exoluere. Lege in Euang. Matth. c. 3. & inuenies Ioannem Baptistā pdicantem duo: alterum, Pœnitentiam agite: alterum, Facite fructum dignū pœnitentiæ. Quātū primū spectare ad ipsum peccatū Græca dictio apertius manifestat, dum simplicem pœnitendi actū significat. Secundum aūt verba ipsa testantur ad nostra opera pœnitentiā cōsequentia pertinere fructus.n. pœnitentiæ sonat opus proueniens à pœnitentia, vt à radice, seu arbore. Et ex eo ꝙ non dicit, Facite fructum dignū innocentia, seu fructū dignum iustitia, seu fructū dignum bonitate, sed fructū dignū pœnitentia: manifestum fit, ꝙ de fructu digno pœnitentia formaliter (hoc est quatenus pœnitētiæ) loquitur, ut videlicet faciant fructū dignū radice internæ pœnitentiæ. Perspicuum aūt est ex eo ꝙ pœnitentia est præteritorū peccatorum, ꝙ fructus dignus pœnitentia est opus restaurans ea, quorum est pœnitentia, hoc est reparans ea q̄ omisisse, vel commisisse nos pœnitet: hoc aūt vocamus satisfacere pro peccatis, pro quantū in hoc cōprehend(itur) deletio oīum malorum, quæ in pœnitente remanserunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si.n. pœnitentia non fructificat reparationem oīum perditorū per peccatum, nequaquam ad fructus dignos seipsa extenderetur, qm̄ suapte natura exigit, ut ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit, & clarum est ad perfectum non duci donec superest aliquid ex peccato soluendum.

¶ Ex authoritate itaque sacræ Scripturæ habetur, quod quandoque post ueniam peccati opus est satisfactione, quæ fit per opera, quæ sunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quod verò obijcitur de nostris operibus, ꝙ nec meritoria, nec satisfactoria sunt, indignū censeo discussione noua. Nā scriptura plena est sententijs sonantib. tū opera nīa nō sunt meritoria, tum ꝙ opera nīa sunt meritoria, & perspicuum est has duas sententias non sibinuicē aduersari, sed esse sensum, ꝙ opera nostra quatenus sunt ex nobis non sunt meritoria, & cōsequenter nec satisfactoria: quodq̄. opera nīa, quatenus ex diuina sunt gratia & præueniente, & subsequente & perficiente, sunt meritoria, & cōsequēter satisfactoria. Et ambo tā clarè habent in innumeris Scripturæ locis, ut apud exercitatos in sacris litteris luce meridiana clariora sint: & propterea pertranseo. Hæc de satisfactione.

CAPVT IIII.

De inuocatione Sanctorum.

Lutherani inuocationē Sanctorū aiūt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorum hoīum, errorem tamen eligendo partem declarabimus summariè, primum de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominib. quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidem ꝙ Angeli intercedant pro nobis, clarè patet Zach. 1. ubi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vsquequo nō misereberis Hierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matth. quoque 18. Dominus dicit Angelos causam agere pusillorum, qui contemnuntur: Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis: dico enim uobis, quòd Angeli eorum in cœlis semper uident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præstandum pusillis contemptis.

¶ Quod autem inuocādi à nobis sint sancti Angeli, hēt in primis ex Gen. 32. ubi Iacob inuocauit Angelū ad benedicendū sibi. Non dimittā, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Dan 7. ubi Daniel de seipso dicit. Accessi ad unum de assistentib. & veritatē quærebam ab eo. Nec est dubium, ꝙ de sanctis Angelis assistentibus loquitur. Ad Hebræos quoq; c. 1. de sanctis Angelis dr, ꝙ oēs sunt administratorij spiritus, qui in ministerium mittuntur, pp eos qui hæreditatem capient salutis. Ex hoc n. ꝙ Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, nō pp se Deum, sed pp nos hæredes uitæ æternæ, ordinasse intelligitur, ut nos inuocemus sanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, nisi vsq; adeo desipere liceat, ut dato principe, seu curiæ aduocatu peregrino, uel pupillo, negetur simul disponi ut peregrinus, aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

¶ Quocirca inuocationē sanctorū Angelorū vtpote manifestam secūdū sacras Scripturas relinquēdo, ad inuocationē sanctorum hoīum trāseamus. Duob. modis inuocare cōsueuimus sanctos, uel directè eos rogādo, pu a, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogando Deū per Sctōrum merita, ut in canone Missæ Ecclesia cōsueuit rogare, dicendo, Quorū meritis precibusq; cōcedas. &c. Vtroq; aūt modo ex sacra Scriptura haberi inuocationē Sanctorū dicimus. Et quidē ꝙ aīæ Sanctorū intercedant pro nobis, hēt ex Apo. c. 6. Vidi sub altari aīas interfectorum pp verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Dñe sanctus, & uerus non iudicas & uindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Ex hoc.n. ꝙ aīæ Sanctorum orant Deū contra malos habitantes in terra, manifestè dicimus ꝙ multò magis orant pro salute electorum, quanto propensior est uoluntas Sanctorum ad bonum nostrum, quam ad malum nostrū Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dñs, ꝙ diues in inferno intercessit p fratrib. suis in hac uita manentib. ex hoc.n. reuelatum esse insinuauit, ꝙ multò magis sanctæ aīæ intercedunt pro salute suorum Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrum, in tormentis positus & importunè supplicat pro salute fratrum, multò magis sancti viri, quorum in hac uita studium fuit circa salutem fratrum, exuti carnem, iamq; beati cōdiuant charitatis effectum, & intercedunt pro salute fratrum.

¶ Quòd aūt à nobis inuocādi sint, ex scriptis Matth 27. hēt. Scribitur.n. ibi ꝙ multa corpora Sctōrum, qui dormierant, surrexerunt & uenerunt in sanctā ciuitatē, & apparuerunt multis. Hinc.n. hēt, ꝙ Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruēdo nos nō solùm per sanctos Angelos, sed & per sanctos hoīes. non.n uane apparuerunt multis, sed ad instruendum eos de uero Messia, deq; illius resurrectione. Ex hoc.n.ꝙ vsque ad ipsū illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & non per hoīes sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines, insinuauit noua se habuisse media gubernatione electorum. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito passionis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus misisset Angelos in Hierusalem ad apparendū multis & instruendos illos, sed ex eo ꝙ non solum per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed & per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit ꝙ ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorum adiunxit ministerium hominum

beatorum

beatorum. Et hinc alterius sequitur, quod ex ipso ordine diuinę gubernationis quo gubernat nos etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioqui sequeretur illud idem absurdum quod deductum est, si non possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostram utilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autem ad diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est. Pauloque minus absurdum sequeretur, si Deus disposuit gubernare nos per mediat intercessiones sanctorum hominum (ut priores Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

¶ Quòd demum orandus sit à nobis Deus per merita Sãctorum, habetur ex Exodi 32. cap. ubi Moyses supplicando Deo inter alia dicit: Recordare Abraham, Isaac & Israel seruorum tuorũ. Hoc enim nihil aliud est, quam rogare per merita Abrahæ, Isaac & Israel. Et huic si adiunxeris prius declarata, uidelicet quod Sancti intercedunt pro nobis, manifeste inferes quòd non solum per merita, sed etiam per preces Sanctorum supplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his si adiunxeris quòd in idem redit orare Deum per merita & preces sanctorum, & orare Sanctos ut merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & utrobique est inuocatio Sanctorum, licet diuersimode) facile perpendes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint ineruditorum esse certitudinem mathematicam quærere in moralibus. & uniuersaliter in agendis à nobis. Romæ, die 25. Aug. 1531.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti, ad serenissimum Angliæ regem, fideique defensorem, Henricum eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris, sententia.

LÆTATVS sum in iis, quæ dicta sunt mihi quòd non celsitudinis authoritate sed sacrarũ literarum documẽtis maiestas tua ad antiqui coniugij explusionem nouamque ducẽdã uxorem mota est: quòdq; id licuisse, nõ credendo doctoribus, sed propter ingenij acumine propriaq; intelligentia se scire profitetur. Gratias profectò debemus Deo, qui ætatem nostrã Rege Theologo decorauit: quocirca non ab re charitas Christiana putaui doctissimo regi supplicare, ut subiuncta legere, librare, atq; cum iis, quæ intellectum maiestatis eius mouent, conferre dignetur: si fortè plus uideãt oculi, quam oculus. Et quia regẽ Theologum alloquor, ueræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimè autem celsitudo tua omne uniuersam de hac materia quæstionem pendere ex hoc an coniugiũ inter relictam fratris & leuirum sit prohibitum iure diuino morali, & partem affirmatiuã fundari super legem Leuiticã scriptã capite decimo octauo, & uigesimo, & sup uerba Ioan. Baptistæ, Matthæi 14. & Marci 6. & propterea, si compertum fuerit, quòd neuter textus continet huiusmodi prohibitionem moralem, manifestum erit tale coniugium non esse aduersus ius diuinũ morale. Et q lex quidẽ Leuitica (uidelicet, Turpitudinẽ uxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) nõ phibeat inhonestatẽ moralẽ, ex duobus ostenditur Capitibus. Alterũ est in eodem 18 cap. Leuitici, ibidem enim conceditur, ut uir sororem defunctæ uxoris ducere possit in coniugem, dicendo, Sororẽ uxoris tuæ in pellicatum illius nõ accipies, nec reuelabis turpitudinẽ eius adhuc illa uiuẽte quibus iuxta Hebraicam ueritatem dictio interpretata pellica: ũ sonet angustiam. ex eo enim quod inhibitio coniugij cum sorore uxoris restringitur ad tempus uitæ uxoris, perspicuum est, sub hac inhibitione non cõprehendi coniugiũ cum sorore uxoris mortuæ, ad hoc enim apposita est illa limitatio uiuente illa, liberum esse cõiugium cũ sorore defunctæ uxoris. nam quemadmodum coniugia in quibuscũq; gradibus tã affinitatis quã cõsanguinitatis nõ prohibitis lege Moysi, inter indulta supputabantur, ita cõiugium cum sorore uxoris defunctæ, ex hoc ipso q in lege Moysi nõ prohibetur, intra indultorum numerum comprehendebatur. Conferendo itaq; hãc legẽ priori, formatur ratio hæc inter unam mulierẽ & duos fratres & inter unum uirum & duas sorores, æqualẽ uinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, ut per se manifestũ est, ac per hoc si coniugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem coniugium quoq; cum relicta sororis cõ. nec inhonestatem moralem. & si coniugiũ cum relicta sororis nullã continet inhonestatẽ moralẽ: coniugiũ quoq; cum relicta fratris nullam continet inhonestatem: uerũ è Leuitica Leuitica monstrat, coniugium cum relicta sororis non continere inhonestatem moralem, non comprehendendo illud inter prohibitas consequens est ut ex eodẽ capite Leuitici dicamus, q cõiugium cum relicta fratris non contineat inhonestatem moralem: ac per hoc non est prohibitũ, quia malũ moraliter, sed ideo malũ q̃a prohibitum. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum coniugium cum sorore uxoris mortuæ: quia parẽ inhonestatẽ moralẽ habuisset. Quod uero æquale sit uinculum necessitudinis utrobiq;, probatione non eget: q autẽ par sit ratio turpitudinis utrobiq;, patet ex eo q sicut turpitudo fratriæ non detegenda sancitur, quia est turpitudo fratris defuncti, quoniã effecti fuerant una caro fratria, & frater defunctus, ita turpitudo sororis non detegenda est, quia est turpitudo sororis defunctæ. nam sororius & defuncta soror effecti fuerãt una caro. Ex hoc igitur q lex diuina unum prohibet, & aliud concedit, attestatur quod ratio inhibẽdi alterum non est inhonestas moralis, sed authoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

¶ Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum, & relictam fratris in casu defuncti fratris absq; prole: nam ante legem Moysi tale coniugium in tali casu nõ solùm licitũ, sed sancitum cõsuetudine, uel Patrũ authoritate, innuit scriptura Genesis trigesimo octauo, in historia Thamor: & postea sub lege Moysi mandatum legitur Deuteronomi 25. Ita quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum: in casu autem mortui fratris absq. prole, erat licitum. Ex iis autem surgit ratio hæc. Si coniugium inter leuirum & relictam fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quàm sub lege: ergo nõ per se malum moraliter. Assumpta cõditionalis manifestatur, & probatur: manifestatur siquidem in blasphemia, periurio mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis p se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autẽ, quia id quod per se conuenit alicui, nunquã separatur ab eo, sed comitatur illud in quocunq; illud inuenitur, quia necessario conuenit illi, ac per hoc impossibile est separare a re id quod cõuenit illi rei per se: ac per hoc coniugium inter leuirum, & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauũ semper, & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque q coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum est quandoq; sine prauitate, dicimus quòd non est per se prauum, quod non fuit prohibitum, eo quòd esset per se prauum: sed ex authoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autem Ioan. Baptistæ ad Herodem Galileę Tetrarcham, Nõ licet tibi habere uxorem fratris tui, aliena sunt a proposito, tum quia de uxore fratris uiuentis loquebatur Ioannes, ut testatur Iosephus Antiq. li. decimooctauo, c. 14 clare enim dicitur, quòd Herodias deseruit uiuum uirum. Egesippus quoq; de excid. Hierosol. lib. secundo, capite quarto, clare dicit de Herode, quòd fratris uxorem uiuentis eripuerat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud est esse illud illicitum ex prauitate morali per se cõueniente tali coniugio committitur enim sophisma a pluribus causis ad unam determinatè illicitum siquidem proficisci põt ex multis causis: & quantum ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum: & ideo esto q Herodias fuerit relicta fratris, uerum dixit Ioannes, Non licet tibi habere uxorẽ fratris tui. quia prohibitũ hoc est in lege. Clarum enim erat, q non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque huic inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hęc doctissime Rex, si uera ac sufficientia esse uidebuntur, corrigendum est factum, at si non satis esse iudicantur: significetur quæ quid deest: confido enim in diuinæ gratiæ largitate, q q cœpit, perficiat. Si uerò probabilia censentur, agas obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: opinionis autem nouissima est: si ita quid in dubiis agendum sit, quid diuina lex Deuteronomi decimoseptimo, statuit agẽdum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur confutare digneare doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam. Tolle obsecro scandalũ tantę multitudinis Christianorum in Europa, non solum uulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, ut scandalum non sit datum, sed acceptum: offero enim me prę conuentibus iustitiæ celsitudinis tuæ: quæ fœlix ualeat. Romæ, uigesimoseptimo Iannuarij 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad præmissa 16. articulorum censuras, eiusdemq; de cõiugio cum relicta fratris sententiæ quę simul cum enarratione Iobi, ad studiosorum utilitatem post mortem authoris per Ioannem Danielis S. C. N. Pœnitentiarium æditæ sunt finis.

TRAC-

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS, de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem septimum Pontificem Maximum, in decem capita diuisus.

1 Quæ intentio sit operis.
2 Enarratio facti.
3 Quid diuino iure statutum est de cōiugio inter leuirum & fratriā.
4 Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.
5 Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.
6 Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirū & fratriam coniugium honestū propter aliam causam quam propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.
7 Quod secundum ius tum diuinum tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.
8 Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem & Reginam, eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersetur.
9 Quod siue ligēt, siue non dicta diuina iura, cōiugium hoc est honestū.
10 Quod sacrorum Conciliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

CAPVT I.
Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME pater post pedum oscula, beatorum perpetuum fœlicitatem, iussisti ut libellos de coniugio inter serenissimos Angliæ reges ad me perlatos, cautamque totam diligenter inspicerem, quid iudicii consiliique mei esset accuratissime perscriberē: quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinē tuā hac molestia liberarem, studui mox (ut par erat) iussis parere, perlectisq; libellis pro & contra, animaduerti multas cōmunes inter eas quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuersis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione de multis dispensandi modis, de potestate Papæ circa ea, quæ sunt diuini aut naturæ iuris. Quæ si tractanda essent, & multa conficienda essent uolumina, & latissimus literarius certaminibus campus daretur, ut desiderandus semper finis superesset. Quocirca cōtulis ad propria causæ de qua agitur, & ad punctum quæstionis ueniendo, ante oculos locandum in primis quod in quæstionem uertitur, duxi, ut omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc tum in genere, tum in specie quid diuina ac naturę iura censeant, scrutandum. His enim notis manifesta apparebit quali ueritas.

CAPVT II.
Enarratio facti.

SERENISSIMVS Anglię modernus Rex dum esset adolescens serenissimo patre eius Angliæ regem agente, contraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Angliæ, tunc non regina sed relicta fratris eius primogeniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, interueniente authoritate Iulij II. Rom. Pon. ob bonum seruandæ pacis ac amicitiæ inter eosdē Reges coniuniautq; matrimonium, ac genuit ex ea, multisq; annis coniugali effectu & affectu cum ea uersatus est: modo petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, utpote contra ius diuinum atq; naturæ a sacris Concilijs, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc est causa ex proprijs discutienda, præmissa tenore apostolicæ dispensationis.

¶ Iulius, &c. Dilecto filio Hērico charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliæ regis illustris nato, & dilectæ in Christo filiæ Catherinæ charissimi in Christo filii nostri Ferdinādi regis, & charissimę filiæ nostrę Elisabeth reginæ Hispaniarum, & Siciliæ Catholicorum natæ, illustribus salutem.

¶ Romani Pōtificis præcellēs authoritas cōcessa sibi desuper utitur potestate, prout personarū, negotiorū & tēporū qualitate pēsata, in Dño cōspicit salubriter expedire oblata nobis nuper pro parte uestra petitionis series cōtinebat, q; cum alias tu in Christo filia Catherina, & tunc in humanis agens, quondā Arturus charissimi in Christo filii nostri Hērici Angliæ regis illustriss. primogenitus pro cōseruandis pacis & amicitię nexibus, & fœderibus inter charis. in Christo filium nostrū Ferdinādū, & charis. in Christo filiā nostrā Elisabeth Hispaniarū & Siciliæ reginā, Catholicos, ac præfatum Anglię regē, & reginam matrimoniū legitimè per uerba de præsenti cōtraxissetis, illudq; carnali copula forsan cōsummauissetis, dictus Arturus prole ab huiusmodi matrimonio nō suscepta decessit. Cum autem sicut eadē petitio subiungebat ad hoc ut uinculū pacis & amicitię inter præfatos Reges & Reginam huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimoniū inter uos p uerba legitimè de præsenti contrahere, supplicari nobis fecisti ut uobis in pmissis de opportunæ dispēsationis gratia prouidere de benign. apostolica dignaremur; Nos igitur qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amœnitatem uigere intentis desiderijs affectamus vos & quemlibet uestrum à quibuscunq; excōicationibus, &c. Huiusmodi supplicationib. inclinati, uobisque, ut (impedimento affinitatis huiusmodi ex pmissis prouenien͂te, ac cōstitutionib. & ordinationib. apostolicis cæterisq; contrarijs nequaquā obstantib.) matrimonium per uerba legitimè de pſenti inter uos contrahere, & in eo, postquā contractū fuerit, & si iā forsan hactenus de fctō publicè uel clandestinè cōtraxeritis, ac illud carnali copula cōsummaueritis licitè remanere ualeatis, autoritate apostolica tenore pſentiū de spiritualis dono gratiæ dispēsamus: ac uos & quēlibet uestrū, si contraxeritis, ut pfertur ab excessu huiusmodi ac excōicationis sñia, quā propterea incurristis, eadem autoritate absoluimus prolem ex huiusmodi matrimonio siue contrahendo, susceptam forsan, uel suscipiendam legitimam decernendo, prouiso q; tu in Christo filia Catherina pp huiusmodi rapta non fueris. Volumus autē q; si huiusmodi matrimoniū de fctō cōtraxeritis, cōfessor p uos quēlibet uestrū eligēdus, pñiam salutarem pptetea uobis iniūgat, quā adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Si q̄s, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calē. Ian. anno primo.

CAPVT III.
Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugiū inter uxorē fratris & leuirū tres Mosaica lex statuit, primo Leuit. 18. his uerbis, Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. iterū c. 20. his uerbis, Qui duxerit vxorem fratris sui, rē facit alienā, seu illicitam, turpitudinē fratris sui reuelauit absq; filijs erit. tertio Deut. 25. his uerbis, Quando habitauerint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filiū noīe illius appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israel: si aūt noluerit accipere uxorē fratris sui, q̄ ei lege debetur, perget mulier ad portā ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq; Non vult frater uiri mei suscitare semen fratris sui in Israel, nec me in coniugē sumere, statimq; accersiri eum facient, & interrogabūt, si responderit, Nolo eam uxorē accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calciamentum de pede eius, spuetq; in faciem illius, & dicet. Sic fiet homini qui non ædificat domū fratris sui: & uocabitur nomen eius in Israel, Nomen discalciati. ¶ Hæc iuxta vulgatę editionis uerba allata, quibus secūdū ueritatē sufficerent, quantum ad pſentem spectat causam, quia tñ nonnulli ex eo q; aliter sonat textus Hebraicus, uertunt in dubium, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus obijciendu, q; non dr. Accipiet eam frater uiri eius, sed cognatus eius: & similiter non uxor fratris, sed cognata repeuitur constat. n. Cognati noīe consanguineos intelligi: iō diligentiā adhibui, ut textū hunc de uerbo ad uerbū iuxta Hebræum haberem hic inserendum: & est talis, Quando sedebunt fratres simul, & morietur unus ex eis, & filius non est, nō erit uxor mortui foris uiro extraneo: leuir eius ueniet super eā & capiet eā sibi in mulierē, & leuirabit eam, & erit primogenitus, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israele & si non uolet uir capere fratriā suā, ascēdet fratria eius ad portam ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semē in Israel, non uoluit leuirare me, uocabunt eum senes ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet, Nō uolui capere eā, & appropinquabit fratria eius ad eū in oculis senū, & excalciabit calceū eius à pede eius, & spuet in faciē eius, & respondebit & dicet, Sic fiet uiro qui non ædificabit domū fratris sui & uocabitur nomē eius in Israel, Domus excalciati calceo, hęc ibi. ¶ Vbi clarè patet legē hāc loqui de fratrib. quos fratres carnales appellamus, & q; interpres nouus, qui cognato & cognata usus est, Latinā linguā iuxta vulgare Italicū usurpauit, appellando eū qui Latinè appellatur leuir, cognatū & eā, quæ Lat. ne fratria uocatur cognatā, eo aūt usq; Hebraicus sermo utitur proprio Leuiri noīe, ut ex illo formet uerbū, quo bis in hac lege utitur, loco cuius oportuit fingere nouū uerbū Latinū à leuir deductū Leuiro, as, significās exequi ius leuiri erga fratriā. Mirū est aūt, in dubiū uerti legē hanc de fratrib. carnalib. loqui, cum & Sadducæi in Euangelio pponentes Christo uxorē septē fratrū scdm legē Moysi, id testentur, & ēt apud mulierculas noc notissimū fuisse testentur uerba Noemi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris noīe in hac lege clare habeatur. Nam ubicunq; in istis legib. est nomen Fratris, in Hebræo eadem penitus dictio habetur: ita q; idem nomen Fratris habetur in legibus Leuitici, & in lege Deu. ut si unam æquiuocandi liceret alia quis usurpet, alias quoque æquiuocandi legitimè cōcedat: ac per hoc si quis exponeret pertinaci sensu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carna-

Matt. 22. c. & Luc. 20. f. Ruth. 1. manifestissime solutē, q̄ ibi de fratrib. ex eodē utero egredictib. sermo est.

Non quòd repetitur nomē fratris secundum idē uocabulum dicitur, quando habitabunt fratres simul nō autem quā dicitur cognatus uel leuir. &c. Non est eumadud Rabinos Hebręos etiam pro confesso habeatur.

carnalibus, desistat a c pio, ex hoc q eadē licentia leges Leuiticæ exponerentur de fratribus nō carnalibus. Quo fieret, ut nullum de coniugio inter leuirum & fratriā iure diuinum, q̄ naturæ scriptū haberet: & cōsequenter cessaret tota quæstio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia sup hoc solo uniuersa moles huius controuersiæ fundata est. Non est itaq; uertendum in dubium, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.

CONuenientibus igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomicis in hoc quòd de fratribus carnalibus loquūtur, differentia manifesta inter Leuiticas, & Deuteronomicas est penes hoc, q Leuiticæ sunt leges de genere, Deuteronomica uerò est lex de specie. Nam Leuiticæ statuunt de uxore fratris, non specificando uiui uel defuncti: Deuteronomica de uxore fratris defuncti: illæ de uxore fratris non specificando cū filio uel sine filio: ista de uxore fratris defuncti sine filio. illæ de uxore fratris nō cognoscenda, nō specificādo ad ppriū, uel fratris semē nomēq; seruādū, ista de uxore fratris defuncti absq; filio ad suscitandū semē nomē fratris: quibus adiunge quartā necessario subintellectā specificationē, q ille de uxore fratris specificando, an ætatis qua possit generare, an uetula. ista de fratris uxore in ætate, qua pōt generare, loqui conuincitur, quia ducenda præcipit ad suscitandum semen fratris. Ex hac autem manifesta differentia inter has duas leges habetur, absq; omni controuersia, non omne cōiugiū inter leuirum & fratriā esse diuina lege prohibitum: sed discernēdū est inter coniugiū leuiri cū fratria sine specificatione aliqua, uel inter specificationibus in Deuteronomica lege uallatū, & fatēdū q in genere sine specificatione aliqua cōiugiū inter leuirū & fratriā, est diuina lege dānatū: cōiugiū uero inter leuirū & fratriā tot cōditionibus fultum non solum licitū, sed præceptū diuina lege est. Hæc sunt, quæ circa cōiugiū inter leuirū & fratriā manifestè sancita à Deo habemus. An autem diuinæ istæ leges ueteris Testamenti ligent noui Testamenti professores, an expirauerint patrui refert, quo ad cām propositā. Illud tamen silentio inuoluendū nō est q cum istæ leges cōueniant cū sententia (uidelicet de coniugio inter leuirū & fratriam tum in actu) uidelicet actu pietatis, quæ culiū officiumq; sanguine iunctis exhibet, tum in ratione moris (quia omnes innitūtur ratione moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum: (quia utrąq; sunt præcepta partim iudicialia, & partim moralia) tum in autore (quia uia diuina autoritate sunt edita per Moysem) quatenus diuina ligat, eadē rōne perierat, & Deuteronomicæ quatenus diuina lex. & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuiticæ expirauit, cum gratia, & ueritas per Iesum Christū facta est. dicat quatenus diuina q̄a nō est nūc sermo de eisdē legibus quatenus morales sunt, sed quatenus diuinā sunt autoritate per Moysē fulte.

CAPVT V.

Quid secundum ius natura non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.

QVID autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet non est difficile ex dictis haurire. Semoto siquidem omni tam diuinæ quam humanæ legis nō testimonio, sed uinculo, clarè patet tum cōiugium inter leuirum, & fratriā absolutè esse turpe. (Turpitudo enim moralis opposita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinē fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) tū cōiugium inter leuirum & fratriā ua larū tot aōit dictis conditionibus esse moraliter bonū. Ex eo enim q coniugiū inter leuirū absolutè est turpe, infertur q turpitudo illa p cōiugiū inter eosdē tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin ēt tot conditionibus uallatum esset moraliter turpe, ac p hoc illicitum. cuius opinionem testatur lex diuina. & cum turpitudo moralis non tollatur nisi per bonum morale, cōsequēs est, q per morale bonū consurgens ex concursu tot conditionum in coniugio inter leuirū, & fratriam, tollatur turpitudo, q̄ inesset eidē coniugio nudo. patet igitur inter leuirū & fratriam coniugium honestatum tot conditionibus, bonū moraliter esse. Et si altius scrutatus fueris, inuenies maius bonū moraliter esse in coniugio inter leuirum & fratriam sic honestato, q̄ sit turpitudo consequens coniugiū inter eosdem absolutè. Nam n. si istius bonitas uinceret illius turpitudinē, præceptū istius in specie non uinceret prohibitionē illius in genere, itaq diuinū ius præceptū prohibitionē illius urgēre, attestatur maiorem esse bonitatem in hoc, quàm turpitudinē, quæ consequitur coitum leuiri cum fratria: & tantidm excellit, ut etiam tollat rationē turpis ab huiusmodi coitu, & reddat eundem honestū & piū. Quo fit, ut si qui quo ad hoc soluti ad huiusmodi uinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimonium honestarum his conditionibus, proculdubio honestum ac pium connubium subirent. Quod etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moysi, Gen. 38.

CAPVT VI.

Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirū & fratriam coniugium honestatum propter aliam causam, quam propter suscitandum semen ac nomen fratris defuncti.

EX his autem manifestè iura diuinū ac naturæ ius certissima infertur ratione, q si longè maius bonum, q̄ bonum ex oībus conditionibus in lege Deuteronomica expressis contingens poscat iniri cōiugium inter leuirum & fratriam, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honestum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis. n. loquor humanis legibus.) Et scdm quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, ut si minus bonum sufficit ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, multò magis ad eandem turpitudinem tollendam sufficiat maius bonū. Secundum uerò diuina iura patet eadem illatio ex eo, q nullæ leges multiplicantur pp multitudinem euētuum, qui contingere possunt. Oportet. n. infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes: sed in omni politia leges conditæ intelliguntur sic, q ex uno casu decreto intelliguntur decreti oēs similes, & si minus bonum decretum est sufficere ad tollendā aliquam turpitudinem, intelligitur decretum esse, q multò maius bonum et sufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara sunt, ut probatione non egeant, sed insinuatione, q in proposita materia (si in propetus ostendum est) non est digrediendum ad quodcunq; maius bonum, sed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo cōiugij inter leuirū & fratriam consistit in fratris defuncti dehonestatione, & in coniugio Deuteronomico tollitur hmōi irreuerentia defuncti fratris per eiusdem fratris defuncti bonū, uidelicet nomen eius suscitandū & propagandū in familia pgenitū ex fratria, q̄ fuerat una cū ipso charo, & ex leuiro cōiunctissimo scdm carnem defuncto fratri, tanquā supplente uices defuncti ad generandū ipsi defuncto familiam. Et hæc iō discussa sint, non quia supponamus cōiugiū inter serenissimos Reges Reginamq; Angliæ contractum fuisse ad suscitandū nomē fratris defuncti: constat. n. hoc esse falsum, sed ut clarè pateat scdm ius naturæ, diuina etiam authoritate firmatum, nō unico tm̄ euentu honestū esse cōiugium inter leuirum & fratriā, sed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quā sit illud tā exiguū bonū, uidelicet nominis per filiū fictum, idque incertum. Incertum enim est, an proles sequatur.

CAP. VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum natura honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perspicatius consideratum libratumque fuerit, quid iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus continetur, uidelicet de honestatio fratris defuncti, repēsatur per tam exiguum ac incertum bonū defuncti, cui nihil boni aut mali accidere potest ex operibus mere humanis, nisi in existimatione hominum quòdq; bonum commune ciuitatis uel patriæ nō in opinione, sed in re est longè maius, & finis suapte natura est (nam singulorum bona externa ad cōe bonum ordinantur ut finem) manifestabitur q tam secundum naturalis quam diuini iuris ratione rectissimū cōiugiū inter leuirū & fratriam honestatur, si ob cōe patriæ bonum fiat. Validius enim est ad tollēdum dehonestationē defuncti fratris, cōe patriæ bonum quam tam exiguum, idq; incertum, bonum defuncti fratris. Nam constat huiusmodi bonum esse bonum externum utpote in nomine cōsistens, idq; exiguum, ut pote non, consequens præclarum aliqd factū imò nullū defunctum factū, sed naturale opus alterius, si unum efficax erit ad generādū. Nec interuenit in hac deductione aliqua digressio a proprius materiæ quę tractatur: q̄m procedere à bono externo uniot ob bonum commune, non est digredi: sed progredi a parte ad totum, a bono partis ad bonū totius, a re ordinata ad finem ad rē illius finē: & hęc iā manifesta tamq; consona sunt omnibus, ut inutia illis fiat si diutius discutiātur.

CAP. VIII.

Quòd coniugium inter sereni[illegible] nos Angliæ Regem, & Reginam [illegible] fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersatur.

EX hoc igitur, q diuinū ius testificatur in minori bono cōe patrię bonū sufficere ad tollendū turpitudinem coniugij inter leuirū & fratriā, & naturę ius in minori, quoq; bono testatur idē manifestè infertur, coniugium inter hos serenissimos Regem & Reginā ob bonū seruandę pacis inter reges Hispaniarū Angliæ contractum (ut clarè explicatur in literis apostolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturę, sed honestum esse ac consonum utrique iuri, adeò quòd si cessarentur humana iura, coniugiū hoc nulla indiguisset dispensatione, quoniā factū secū commune

bonum

bonum pacis inter tã excelsos reges fert secum conditionem tã diuini, q̃ naturæ iuris testimonio sufficientem ad honestandũ coniugium inter leuirum & fratriam. Verum dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorũ iuriũ, tum ad authorum honestationem illius singularis coniugij ob cõe bonum pacis. Honestatio.n. illius coniugij ex cõi bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus diffinitur magistraliter, ab apostolica aũt dispensatione authoratur. Quocirca Iulius Papa dispẽsando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit uincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimum, sed authorauit illud, utpote ex expressa rationabili causa ac more consonum tam diuino, quàm naturali iuri. Omnia.n. hæc fert secum dispensatio ob communa bonũ pacis. Alienum siquidem à Christiana professione est, ut Papa, quãtumcunq; minimum ius diuinum, aut naturæ in toto, uel in parte tollat. Hoc.n. authori naturæ reseruatur, illud uero authori diuinæ legis, sed non alienũ à Christiana professione, ut Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tã ius diuinum, q̃ naturæ. Dispẽsatio itaq; illa diuersos simul protulit effectus iuxta diuersas, quas attigit materias: pro quãto enim attigit iura humana, effecit licitum ꝙ secundũ humana iura fuisset illicitũ: quatenus uero attigit iura diuina & naturæ: diffiniuit ac authorauit licitũ, quod secũdum diuina & naturæ iura dubitabatur, vel reputabatur, seu dubitari uel reputari potuisset illicitum.

¶ Et ad opulentiã honestationis cõcurrunt duo bona fratris defuncti: alterũ ꝙ uxor eius q̃ fuerat una cũ ipso thoro ex hoc cõiugio, sublimata est in summã Reginã Angliæ, ut regno, quo ipsa defunctus non potuit per seipsum potiri, saltem in carne sua potiretur. Alterum ꝙ frater eius ex hoc cõiugio redditus est securus à tali ac tanta malorũ cõgerie, qualẽ & quantũ bella inter regna afferunt inter se. Inter cæte autẽ mea defuncti mala pęne futura fratri meo restat euãgelicus diues sepultus in inferno dũ rogat Abrahã, ne fratres sui ueniãt in illum locũ tormentorũ. Honestatur itaq; hoc coniugium, tum ex bono fratris defuncti non minore, q̃ sit illud descriptum in Deuteronomio non consistente in nomine, sed in re non dubia, sed certa: tum ex maximo communi bono pacis, authoraturq; apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

VNIVERSA aũt diuina lege perspecta facile monstratur ꝙ siue diuinæ legis, circa coniugium inter leuirum & fratriã ligent modo, siue expirauerint, coniugium hoc inter serenissimos reges Anglię licitum, atq; honestum est nã Nam si diuina ueteris Scripturæ spiratiũ, nulla hinc illis infertur iniuria: si uero & hodie ligant cum cõstet ex eadem diuina lege Deuter. c. 17. ad summum sacerdotẽ spectare emergentes causas ambiguas, ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est ꝙ & si omni ex parte non pateret bonum sufficere ad honestandum coniugium inter leuirũ & fratriam, ex eo ꝙ summus Sacerdos requisitus, ut hinc diuina iura naturæq;, ac humana, quæ uidentur obstare huic coniugio, illinc tale bonum pacis seruãdæ libraret (propter hoc.n. constat supplicatũ fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat summus Sacerdos Iulius dispẽsando authorauit inter hos serenissimos leuirum & fratriam, coniugium ob tale bonũ pacis reddidit illud licitum & honestũ. Nã p hoc diuina authoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omnium iuriũ diuinorum, naturalium, ac humanorum: quia & singẽdi licentia concessa inficiari mẽte quãtusore nemo põt, ambigua saltẽ fuisse iuxta legẽ diuinam ac naturæ causam, uidelicet si ob tale bonum pacis honestandũ erat coniugium inter leuirũ & fratriã & diffinitionẽ talis ambigui spectasse ad summum tunc sacerdotem, & causam boni pacis cõis conformẽ esse diuinę legi, cui inter humana nihil magis quadrat, q̃ cõe pacis bonum. Et hæc dixerim, non ꝙ causa ambigua sit quoniam deductum iam est cõe bonum pacis causam esse sufficientem ad honestandũ coniugium, iuxta leges diuinas & naturales (sed ad demõstrandũ) ꝙ esto quòd ambigua ac difficilis fuisset causa authoritas summi Sacerdotis diffiniendo iuxta rationem ualde consonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, sufficeret ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ nõ solum quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT X.

Quod sacrorum Conciliorum, Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

ET QVONIAM sacra Concilia, sacri Põtifices, sacri Doctores, damnãdo cõiugiũ inter leuirũ & fratriã ius diuinũ & naturæ citãt, manifestũ ex auditis, fit qđ nõ militãt eorũ dicta aduersus hoc cõiugiũ, scdm ius diuinũ & naturæ apostolicaq; authoritate cõtractũ. Dãnant siquidem inter liuirum & fratriam, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus consonis diuino naturæque iuri fultũ, ea hoc ipso, ꝙ iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara n. luce iam patet, iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere seu nudum: cõsonum aũt fore vtrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium uestitum multis honestatis speciebus, siue pp bonum fratris defuncti, siue pp bonum commune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorum Conciliorum, Pontificum, aut Doctorum egit, nec etiã aduersus illos Doctores qui dicunt, & uerissimè, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est, facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nã (ut patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriam ob cõe bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur, imo tum diuino, tum naturę iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest uti, diffiniuit & authorauit coniugium honestatum ex causa communis boni pacis, ad tollendũ omnem ambiguitatem utriusque iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum: consilium autem non occurrit mihi melius, quam quod a Spiritu sancto proficisci non ambigimus, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in secula ualeat beatitudo tua Romæ, die 13. Mar. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ da Vio Caietani, Cardinalis S. Xysti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATVS QVINTVSDECIMVS Responsionum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos, ad magistrum Ioannem studij Moguntini Regentem missus.

MISISTI ad me aonclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans ut scandalo prouideram uelim, declarando ueritatẽ. Precib. itaq; tuis satisfacere cupiẽs, responsionem mitto ad receptam a te schedulã sexdecim articulorum, quorum titulus est.

¶ Articuli aliquot pro erroneis a Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excepti.

¶ Titulus iste in primis falsus est: quia multi subscripti articuli nõ sunt in libris meis. Et deinde titulus iste incertũ manifestat authorem. Ex eo enim quòd dicitur a Theologis Parisiensibus, nõ explicatur qui sunt isti Theologi. nã innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad uerificandũ numerum pluralem sufficiũt duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum: ita quòd ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit & aliud intenderit. dixit enim a Theologis Parisiensibus, intendit autem ut passim legentes & audientes fallantur, intelligẽdo ab uniuersa Theologorum schola Parisina. Nec temera suspicãtur: quoniam quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ nõ scripsi: ipsa enim impositio signum est mali animi: propterea uos quidem estote cauti, vt non fallamini ex hoc titulo: illi ua uerò quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

¶ Articulus itaque primus est. Licitum est uiro, uxore fornicante, ducere aliã. Secundus est, Non est eadẽ libertas uxori, quæ uiro. Articuli isti non sunt mei: neuter.n. inuenitur assertus in libris meis: ut patet in commen. super Matth. c. 19. ubi duntaxat disputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Ecclesia.

¶ Tertius articulus est. Epistola Pauli ad Heb. non est authẽtica. Iste articulus non est meus: in cõmentarijs.n. super dictam Epistolam non negaui Epistolam esse authenticam: sed dixi ꝙ dubio apud Hieronymum authore eius Epistolæ existente, dubia quoq. redditur Epistola, quã, nisi sit Pauli, non perspicuum est esse canonicã. & non nego ipsam authenticã, existente authore Epistolæ dubio. Aliud est.n. epistulam esse canonicã, & aliud est esse perspicuum, ꝙ est canonica. perspicuitas.n. spectat ad notitiam nostram, esse uerò canonicam, spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsam, si namque tolleretur dubiũ, & fieret perspicuum, non propterea Epistola fieret nouiter canonica: sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica. certũ est tamen quòd durante dubio, non est tantæ authoritatis apud nos, ut sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igit locutus sum de nostra notitia, non de ipsa Epistola (ut uerba mea clarè sonant) articulus uerò loquitur de Epistola secundum se.

¶ Quartus articulus est, Posterior pars ultimi capituli Marci. s. Nouissimè autẽ recumbentibus, nõ est authẽtica. Iste articulus non est meus; ut patet in Cõmen. super Marcum. Sed ex uerbis

Hiero-

Hieronymi, dicit q. illa scripta Marci, q̃ Hieronymus hẽt pro dubijs, nõ sunt solidæ autoritatis ad firmandã fidẽ, sicut sunt re liqua Marci indubitata. Certum est.n.q. ea quę uertuntur in du bium, non sunt tantæ autoritatis, quantæ sunt indubitata: dubium.n.ad nostram spectat notitiam, & nõ ad scripta ipsa in se.

¶ Aduertendũ est aũt circa hunc articulũ pcedentem & similes, q. ego nullam Bibliæ partem reieci, nisi quas reijcit beatissimus Hieronymus: & nullam partẽ, aut particulã in dubiũ verti, nisi illas de quib. dubitat Hieronymus. Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi consentanea sermoni eius. Hieronymus.n.uniuersæ Ecclesiæ lumen est, ad discernendas partes & particulas sacræ Scripturæ ab ijs, quæ non sunt partes, nec particulæ eius, & ad discernendum partes, seu particulas certas à dubijs. Cur itaque accusor sequens beatissimũ Hieronymum? accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum, qui est principalis autor huiusmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus est, confessio auricularis non est instituta à Christo, in quantum auricularis & secreta. Iste articulus nõ est meus: sed Io. 20. scripsit, q. Christus instituit confessionẽ voluntariã peccati, sed modũ confitendi, & similiter absoluẽdi, an ad autem in publice, Ecclesiæ vsui reliquit, iuxta tñ qualitatem peccati publici uel occulti. Quod non est dicere hanc negatiuam, Confessio auricularis non est instituta à Christo: sed est dicere, q. confessio instituta à Christo, non restringitur ad hunc modum confitendi: quia extenditur etiam ad confessionem publicam, satisfact.n. præcepto Christi, qui postquam publicè peccauit, publicè confitetur, publicè absoluitur, & publicè satisfacit.

¶ Sextus articulus est, Non est verus textus sacræ Scripturæ in lingua Latina, nisi fiat translatio de uerbo ad uerbum ex lingua, ea qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Ille articulus nunquam fuit à me scriptus: vt testatur procemium super Psalterium, in quo solo materiam hanc tractatur.

¶ Septimus articulus est, Melius est, q. orationes dicantur in lingua vulgari in Ecclesia, quàm in lingua Latina. Iste articulus nõ integrè recitatur: quoniam non scripsi, quòd est melius, sed quòd est melius ad ædificationem Ecclesiæ: neque scripsi orationes, sed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur. hoc autem super doctrinam Pauli fundaui, idest ad Cor. 14.

¶ Octauus articulus est, Pensiones super beneficijs curatis pecunia numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus, quàm ego scripserim: quoniam ego non scripsi de beneficijs curatis in specie, sed de beneficijs ecclesiasticis in genere: & fundaui di cta mea super doctrinam diui Tho. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesiæ passim. nam quotidie fiunt huiusmodi redemptiones, etiam à viris timoratis. Et consuetus quantitas pensionis redimi, soluendo pecuniam in proportione quintupla: reputatur enim communiter huiusmodi pretium iustum.

¶ Nonus articulus est, Nec ratione nec authoritate probari potest, quòd absolutè loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppositionem. Iste articulus non est meus, quantum ad illam particulam, probari potest: quoniam ut tex. quæstionis manifestat, scripsi, nec ratione nec authoritate probatur, quòd sacerdos seclusis legibus iuris positiui, & votis, peccet contrahendo matrimonium, &c. & articuli rationem, contra quam oportet aduersantes, rationib. procedere, & non libello famoso.

¶ Decimus articulus est, Sũmus Pontifex salua consciẽtia pt dispẽsare cũ sacerdote Occidẽtali, q. cõtrahat matrimoniũ, & cessante cã publicæ utilitatis. Iste articulus est meus: & alienus mõ stratur ab omni errore in illa qõne. nulla.n. iura arctãt causam dispensandi ad utilitatem publicam solam: occurrente enim alia causa rõnabili, Papa nõ sua potestate potest, ut clare patet.

¶ Vndecimus articulus est, utrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, ut uterq; cum alio contrahat, credidderim quòd sic, coniugum consensu accedente. Iste articulus de coniugio non consummato meus est: & tam moderatus, ut irreprehensibilis omnino sit, tum quia nihil asserui, nisi credulitatem: tum quia innititur authoritati sedis Apostolicæ, quæ huiusmodi causam habet pro rationabili: ut apostolica rescripta testantur.

¶ Duodecimus articulus est, Asserit quòd Christus descẽdens ad inferos prædicauerit dæmonijs & damnatis. Iste articulus non est meus: quoniam nunquam hoc asserui. Sed in commentarijs super primam epistolam Petri c. 3. manifestè dixi, Petrum non loquitur de prædicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam, & conuicierat dæmones, quàm incredulos omnes: huiusmodi enim prædicatio communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clarè patet, quòd non de prædicatione absoluta, sed de prædicatione huius (hoc est confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus sum: isti autem imponunt mihi prædicationem sine aliqua additione.

¶ Tertiusdecimus articulus est, Epistola secunda Ioan. non tam eget expositione, quã correctione. Iste articulus nõ integre recitatur: nam in Commentarijs super ipsam Epistolam scripsi. Nec tam eget expositione, quàm correctione, quoniam in multis differt a textu Græco. Vbi clarè patet, quòd de correctione uerborũ dissonantium à textu Græco locutus sum. Et si hoc est error, quare Hieronymus tanto tempore laborauit ad corrigendum libros sacræ scripturæ iuxta Hebraicam ueritatem? quare Augu. pro correctione librorum ueteris testamenti remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Testamenti ad textum Græcum?

¶ Quartusdecimus articulus est, Iacobus Alphæi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia uxore. Iste articulus nõ est meus, nunquam enim scriui, nunquam asserui quòd Ioseph habuerit aliam uxorem, quamuis opinio dicentium hoc nõ mihi displicuerit: & propterea scripserim in Commentarijs super Epistolã ad Gal. c. 1. & forte nulla magis quadrat aut ratio, quã q. fuerit filius Ioseph ex alia uxore: nihil enim, ut certũ scripsi.

¶ Quintusdecimus articulus est, An Paulus uxorem habuerit, disputare superfluum est: quoniam ex eius Epistolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus sensu ualde rationabili monstrecur eũ habuisse uxorem. Iste articulus non est meus. nam in comẽtarijs super Epistolam ad Phil. c. 4. scripsi disputare hic, an Paulus habuerit uxorem, superfluum duxi: cum ex alijs locis Epistolarum Pauli nihil certo habeam: & hic locus cogere uideatur non ratione demonstratiua, sed sensu ualde rationabili, quòd Paulus habuerit uxorem. Ex hoc autem articulo, & multis alijs præcitatis, facile patere põt, q. articuli dicti indigni sunt Theologis, indigni & responsione: utpote uel impositi, uel alieni a materia erroris, nullus siquidem error incurritur, putãdo Paulum habuisse uxorem, uel non habuisse uxorem: nullus error est, putare Ioseph habuisse, uel nõ habuisse aliam uxorem, ante beatam Virginem: nullus error est Epistolam Ioannis esse correctam uel nõ correctam iuxta textum Græcum: nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulæ istius contenta. Pro consolatione itaq; tua & Germanorum, honorande magister, hæc scopsi ut perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legunt & intelligunt libellos huius famosos: pugnent canonibus & authoritatibus. Scripturæ, non libellis famosis, non nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene uale, Romæ 30. Decembris, 1534.

FINIS.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT.

Omnes sunt quaterniones pręter TT qui est ternio.